دەسەڵات و دەوڵەت و چین: دوو بەرەی سەرەکی خەباتی ئەنارکییەکان.. زاهیر باهیر

ئێمەی ئەنارکستی کوردزمان زۆر جار لەگەڵ مارکسیستەکاندا بەرکەوتنمان دەبێت. ئەوان ئەنارکستەکان تۆمەتبار دەکەن کە کێشەی سەرەکی ئەم سیستەمە بۆ پرسی سەرەکی دەوڵەتەوە دەبەستنەوە و بایاخیان بە پرسی ئابووری و ململانێی چینایەتی نییە.

ئەم تۆمەتە کە ئێمە ڕووبەڕووی دەبینەوە نوێ نییە. ئەنارکستەکان هەر لە کۆنەوە لە لایەن زۆرێك لە مارکسیستەکانەوە ئەم تۆمەتەیان دراوەتە پاڵ. بێ گومان ئەمەش تاکە تۆمەتێك نەبووە بەڵکو تۆمەتی باوەڕنەبوون بە ڕێکخستن و گەڕەشۆوەنی و گرتنەبەری توندوو تیژی و زۆر تۆمەتی دیکە کە هیچ کام لەم تۆمەتانە دروست نین و تا ئێستاش بێ بەڵگە ماونەتەوە.

بۆ ئەوەی بچمە ناو باسەکەوە پێویستمان بەوەیە کە بنەماکانی ئەنارکیزم و مارکسیزم لەم بارەوە بپشکنین، ئەو کاتەش لە وەڵامی پرسیارەکاند یاخود ئەرگویمێنتەکاندا بە قووڵبوونەوە لەو مەسەلەیە دەکرێت تەواوی بنەمای هەردوو بیرۆکەکە بکەوێتە ڕوو، ئیدی خوێنەر خۆی دەتوانێت حوکم بدات و ڕەنگە پرسیارگەلێکی زۆریشی لا دروست ببێت.

مارکسیستەکان باوەڕیان بە بوونی دەوڵەت هەیە بۆ پاساوی بوونی چینەکان، ئەم پاساوەش بەوای ئەوەیان پێدەدات کە ناتوانرێت پێش هەڵوەشاندنەوەی کۆمەڵگەی چینایەتی دەوڵەت هەڵبوەشێنرێتەوە. بەڵام بنەماکانی ئەنارکیزم پێداگری بە تەنها لەسەر پرسی دژایەتی دەسەڵات و دەوڵەت و ناوەندگەرایی و ڕێکخستنی هیرراشی ناکات، بەڵکو پرسی ئابووریی و ململانێی چینایەتی و ئازادی و یەکسانی و دادپەروەری کۆمەڵایەتیش لە خۆی دەگرێت.

بەڵای من دەبێت قسەکردن لەسەر ئەم بابەتە زۆر بە وردی و بە بەڵگەوە بێت تاکو غەدرێك و بەکەمگرتنێك لە ئەنارکیزم و بنەماکانی و بزوتنەوەی ئەنارکستی، نەکرێت.

ئاشکرایە مارکسیستەکان بە گشتی پێداگریی لەسەر دەسەڵاتی سیاسی لە لایەن کرێکارانەوە دەکەن و بوونی دەوڵەتی کرێکاریی یاخود “دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریا” بە شێوەیەکی کاتیی بۆ ئەوان زەروورە. لای ئەوان بوونی ئەو دەوڵەتە ڕێگایەکە یا ئامرازێکە بۆ تێپەڕکردنی

قۆناخی سۆشیالیزم بەرەو کۆمۆنیزم . واتە داڕمانی سەرمایەداری و لابەلاکردنەوەی جیاوازی چینایەتی، بە تێپەڕینی ئەم قۆناخە ڕوودەدات کە وردە وردە دەوڵەت لە بەرچاو وندەبێت و کۆمەڵگە پێدەنێتە قۆناخی کۆمۆنیزمەوە.
پێداگرتنی ئەنارکستەکان لە دژایەتی دەوڵەت و دەسەڵاتدا ڕاستییەکی نکوڵی لێنەکراوە. ئەمەش هۆکاری بوونی بیانووە لای مارکسیستەکان تاکو ئەو تۆمەتە بخەنە پاڵ ئەنارکستەکان، گوایە ئەنارکستەکان ئایدیالستین نەك واقیعیی. ئەوان هەموو تێکۆشانی ئەنارکستەکان لە چوراچێوەی دژە دەسەڵات و دژ بە دەوڵەتدا دەبینن، نەك ململانەی چینایەتی و تەواوی پرنسیپەکانی دیکەی ئەنارکیزم کە بزوتنەوەی ئەنارکستی بە درێژایی مێژوی، خەباتی بۆ کردووە.
خاڵێکی گرنگی تێڕوانینی مارکسیستەکان بۆ کێشەی چینایەتی و کاتێك باس لەم ململانێیەش دەکەن قسەی ئەوان لەسەر بە تەنها ململانەی نێوانی کرێکاران و سەرمایەدارانە، یاخود کار و سەرمایە و ئەمەش زۆرجار لە بازنەی کرێکارانی پیشەسازیدا بەندکراوە. هاوکاتیش بناخەی هەموو ڕووداوەکانی مێژووش بۆ ئەو ململانێیە دەگێڕنەوە. تەنانەت مێژوی ململانەی بەشەرییەت بە پلەی یەکەم بۆ مێژوی کێشەی نێوانی چینەکان دەگێڕنەوە، پرسی هیرراشی/ پلەبەندی کە بەردی بناخەی دروستبوونی چینەکانە فەرامۆش دەکەن وەکو ئەوەی مێژووی ململانێ لە مێژوی چینەکانەوە دەستی پێکردبێت. لای ئەوان بەلابەلاکردنەوەی پرسە چیانیەتییەکە، پرسی هیرراشی/ پلەبەندیش میکانیکیانە، ئۆتۆماتیکی نامێنێت و حەل دەبێت .

ئەو تێڕوانینەی ئەوان، نکوڵی کردنە لەو ڕاستییە کە مێژوی ململانەی نێو کۆمەڵگەکان هەمو وەخت لە نێوانی چەوساوان و چەوسێنەراندا نەبووە، بەڵکو مێژوی بەیەکادان و شەڕە گەورەکان زیاتر لە نێوانی خودی چەوسێنەران و دەسەڵاتداران ودەوڵەتەکاندا بووە. هەموو جەنگەکانیش جەنگی دەسەڵات بوون نەك جەنگی چینایەتی، کێشەکانی نێو کۆمەڵگە، کێشە چینایەتییەکان وەکو تاکتیکێك بۆ ستراتیجییەتی بەدەستهێنانی جۆری جیاوازی دەسەڵات بەکارهێنراوە وەکو دەسەڵاتی ئابووری، سیاسی، کۆمەڵایەتیی … تد. بە واتایەکی دیکە مێژوی ململانێیکان هەر بە تەنها لە نێوانی کار و سەرمایەدا نەبووە، بەڵکو لە نێوانی خودی زاڵمان و دەسەڵاتداران و تیرە و هۆز و دەوڵەتاندا بووە. ئەم جەنگانەش بۆ هەزاران ساڵ پێش سەرهەڵدانی چینی کرێکاری پیشەسازی یاخود کرێکارانی هەندێك بەشی تر بوونیان هەبووە .
وەکو پێشتر وتم، مارکسیستەکان لە تۆمەتەکانیاندا کە دەیدەنە پاڵ

ئنارکستکان ن کاتی خی بگیکیان هبوو و ن ئستاش.
زربی ئاراست یا نریت ئناکستکان نك هر ب قووی قسیان لسر خبات و ململانی چینایتی کردوو، بکو زر چالاکانش بشداریان کردوو وکو ئنارک-سندیکالیزم، ئنارکیزمی کمگرایی، ئنارکیست کمنیست. لمش زیاتر خودی بیرمندانی ئنارکستی وك باکنین، کرپتیکن، مالاتستا، گدمان و برکمان بو پی توانا و هزی خیانو پشتیوانی بزوتنوی کرکارانیان کردوو.
ئنارکستکان ل وامی مارکسیستکاندا سبارت ب دسات و دوت و دوتی کاتیی وتویان و دین ئوی لای ئوان ناوی دوتی شسشگی لنراو لناوناچت، بکو چینکی نوی حوکمانان دروست دکاتو. دروستی ئم قسیش ب عملی و فیعلی ل دوتی بلشفی و هموو دوت کمنیست و بناو سشیالیستکاندا سلمنرا، هر ئاواش سبارت ب خولقاندنی چینك یا تژاکی نوی دوتداران و ل پرسی ناوندگرایی و تشکانی بزوتنوی کرکارانیشو ئو سلمنرا. مژوو سلماندی ک دوت سسیالیستیی ناوندگراییکان بوونت دسلاتی بیرکراسی تاکو لبری دروستکری کمگیك ک کرکاران تیدا ئازاد بن.
ئنارکیستکان پیان وای خودی پلبندیی خی مترسیدار و دساتی دوتی ناوندی زابوو برهم دهنتو. زگاریی دبت ل گی کخراو جماوریی ئاسییکان و فیدراسین و سندیکا شسشگ و کموون دیموکراسیی استوخکانو ووبدات نك ل گی "دوتکی شسشگی کاتییو."
لرا دوو خای گرنگ هی :

یك: ئنارکستکان دزانن ک هیچ جر گریمانك نیی ب بوونی ئازادی تاك و کمنتییکان و کمگکان و یکسانی ئابووری و دادوری کمایتی ل هیچ قناخ و ل نو هیچ جر کمیکدا ئوندی دسات هبت ئیتر شوی دسات و ناورککی هرچی بت. مژو ب سدان بگی لم بارو نیشان داو. کواتە بوونی دسات ئو پایی ک تواوی نبوونی ئازادیی و محرومی نایکسانی ئابووری و نادادپروری کمایتی و زوم و زر لسری اوستاو. ل بارکی ئاوادا هتا پای سرکییک نوخت ئوانی دیک هرس ناهنن .

دوو: ئو گانکاریانی ک دکرت و دبت بکرن وکو گرانکاری

کەمەیتی، جەماوەریی، دەبێت لێگوویشی بێت لەم بارەدا دەبێت لە بنەو و لە نەوەندی هەموو تویژاو کەمەیەکان دەستی بە ببەرێت نەك لە سەرەوە. ئەم باە تەش لای ئەنارکستەکان ەوونە و دەزانن چەن مامە ی دەکەن. هەرچی مارکسیستەکانە دەیانەوێت ئەو پرسانەی کە لە سەرەوە ناوم هەنان لە ەگەی دەوەتی وەك دیکتاتەرەتی یاخود دەوەتی کرەکاری و پەیتارییەوە چارەسەر بکەن. بە حسابی ئەوان کرەکاران لە دابینکردنی دەوەتدا دەبێتە خاوەنی ئیدارە، خاوەنی هەز و یاسا ئەو کاتە سەراپای کەشەکان حەلکردنیان زەر ئاسانە.

مەژووو نیشانی داوە لەوەتەی دەسەات دروست بووە کە دواتریش لە دەسەاتی دەوەتدا خەی تەکمە کردووە تا ئەستاش هیچ کاتەك دەسەاتەك، حکومەتەك نەبووە لە بری حەلکردنی کەشەکان زەقتر و تەختری نەکردبێتەوە، لە سای ئەو دەوەتەدا هەمیشە خەکانەك هەبوون ئەگەر کەمایەتیش بووبن لەو مافانە بە بەش و سەرکوت کراو بوون، زوەمیان لەکراوە.

کەواتە بەرنامە و پلانی مارکسیستەکان و بنەماکانی مارکسیزم نەك هەر ناتوانێت پرسی ناکەکی چینایەتی لابەلا بکاتەوە بەکو ئەو دەسەاتەشی کە دەیگرەتە دەست بەرەو توندوتیژی و دیکتاتەرییەت دەبات، ئەمە چ جای ئەوەی بەرەو پوکانەوەی بەرەت و بگاتە دوا مەنزە کە کەمەنیزمە.

دوو پرسیار لێرەدا لەبارەی شەوازی ئابووری و شەوازی دەسەات دەنە پەشەوە کە کامیان چەقی کەشەی چینایەتین؟ ئایا دەسەاتگرتنە دەست بە پلەی یەکەم دێت و لەوەوە کەشە ئابوورییەکە و ململانەی چینایەتی لابەلا دەبێتەوە یاخود لە ەگەی نەهەانی دەسەات و دەوەت لە شانی ململانەی چیانیەتیەوە؟

بەەای من ئەم دوو پرسیارە تەواکەری یەکدین، بە کەشەی چینایەتی نایەکسانی ئابووری ەوونادات. هەر ئاواش پرس و نایەکسانی ئابووریش لەسەر پایەی دەسەات وەستاوە، ئەوە نایەکسانییە کە دەسەاتی دروست کردووە ، ئەوەش دەسەاتە کە نایەکسانی دروست کردوە و دەیپارێزێت و بەردەوامیی پێدەدات. زەر بە جوانی لە وێنەیەکی هەرەمیدا دەتوانین ئەمە ببینین. لەو وێنەیەدا دەتوانین بەەین بنچینەی دەسەات لە بنی هەرەمەکەوەیە و ئابوری و پرسی ئابووری بە هەموو گرفتەکانییەوە لە لوتکەی هەرەمەکەدایە. ئا لەم بارەدا چەندەك لوتکەی هەرەمەکە بشکەنرێت، مادام بنچینە و دیوار و پایەکانی هەرەمەکە بە پەوەن هیچ درز و شکستەکی نەهەناوە ئەوە

دواتر دەتوانرێت هەمان شتی لەسەر دروست بکرێتەوە بەڵام رەنگە لە شێوەیەکی دیکەدا بکرێت، چونکە پرسی چینایەتی و کێشەی ئابوورییەکە هەر لەوەن و ئەوەی کە گۆرراوە جۆری دەسەڵاتەکەیە بە دیکتاتۆرییەت، دیمۆکراتییەت، لیبراڵ، نیو-لیبراڵ، دەسەڵات و دەوڵەتی کرێکاری، پرولیتاریی.
وەکو وتم ئەم دوو پرسە تەواوکەری یەکترین بەهیچ شێوەیەك ناتوانرێت نەك هەر لە یەکیان دابڕیت بەڵکو چارەسەریشیان بە یەك هەرگیز لابەلانابنەوە. ئەمەش خەباتی دوولایەنەی بەسەر ئەنارکستەکاندا سەپاندووە، واتە خەباتی دژە دەسەڵات و دەوڵەت و خەباتی چینایەتی کە هەردووکیان لە شانی یەکدییەوە دەڕۆن بەڵام ئەوەش ڕاستییە کە هەتا دەسەڵات هەبێت پرسی ئابوورییەکە وەکو خۆی بە کێشەیی دەمێنیتەوە .
ئەم دوو لایەنەی خەبات لای ئەنارکستەکان هەردووکیان چەقی کێشەکانن. گەر کێشەی دەوڵەت و دەسەڵات چارەسەر نەکرێت ئەوە کێشەی ئابووری وەکو خۆی دەمێنێتەوە کە کێشەی ئابووریش وەکو خۆی مایەوە ئەوە کێشەی چینایەتیش وەکو خۆی دەمێنیتەوە، کە کێشەی چینایەتیش وەکو کێشە مایەوە، بە دڵنیاییەوە لەوەدا ڕاناوەستێت و کێشەکان گەورەتر دەبن و شەبەقی نێوانی چینەکان و کەلێنەکان فراوانتر دەبن وەکو لە ئەستادا بە باشی دەیانبینین.

دەسەڵات و دەوڵەت ئەو پایە گەورەیە کە سیستەمەکەی لەسەر ڕاگیراوە، سیستەمەکەش ئەو دامەزراوەیە کە لە ڕێگەی دەوڵەتەوە دەپارێزرێت و گەشە دەکات و زیاتر ڕیشەی خۆی لەناو کۆمەڵگەدا دادەکوتێت. سەرمایەداری بە بێ بوونی دەوڵەت نە هێزی هەیە و نە دەسەڵات، ئەوە دەوڵەتە کە ئەو هێزەی دەداتێ کە بەردەوام بەهێزتر بێت لە ڕێگەی یاسا و پۆلیس و سووپا و تۆڕەی سیخوڕی و میدیا و دادگە و دامەزراوەکانی خوێندن و پەروەردەوە و پارێزگاری لێدەکات.
گەر دەوڵەت و هێز و یاساکانی نەبن هەرگیز هیچ کۆمپانیایەك، هیچ کارگە و دامەزاراوەیەکی سەرمایەداری ناتوانێت لە بەرانبەر مانگرتن و دەستبەسەراگرتن لە لایەن کرێکاران و بەکارهێنەرانییەوە بە ماوەیەکی زۆر کورتیش دەوام بکات. ئەوە یاسا و هێز و هەژموون و کۆنترۆڵی دەوڵەت و دەسەڵاتە کە ڕێگە نادات گۆڕانکاری ڕووبدات، سنور بە چالاکی و ئازادییەکان دادەنێت و دژ بە یەکسانی و دادپەروەری کۆمەڵایەتی دەوەستێتەوە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوە بڵێم گەر چی ئەنارکستەکان و مارکسیستەکان لەگەڵ چەمکی کۆمەڵگەی ناچینایەتی، سۆشیالیستی یەکدەگرنەوە بەڵام چەقی جیاوازی و ناکۆکییەکانیان لە هەنگاوی یەکەم بە بەدیهێنانی

ئەو کۆمەڵگەیە دروست دەبێت. لێرەدا دەبینین جیاوازییەکی گەورەیان هەیە کە لای یەکێکیان کێشەکە بە بەردەوامی دەمێنێتەوە و گەورە دەبێت و لای ئەوی دیکەیان لە ڕیشەوە حەل دەبێت. لای مارکسیستەکان خەباتی چینایەتی پێویستی بە دەستبەسەرداگرتنی دەسەڵاتی دەوڵەت هەیە، لای ئەنارکستەکانیش دەستبەسەرداگرتنی دەسەڵاتی دەوڵەت ستەمێکی نوێ دروست دەکات و خیانەت لە شۆڕش دەکات.

زاهیر باهیر

حوزەیرانی 2026

ئەرێ بە ڕاست نەخشەی ناوچەکە گۆڕا یاخود دەگۆڕێت؟.. زاهیر باهیر

دوای هێڕشە ترۆریستییەکەی حەماس بە سەر ئیسرائیل لە 07/10/2023 و وەڵامدانەوەی دەوڵەتی تیرۆریستی ئیسرائیلی بە جینۆسایدکردنی خەڵکانی غەزە خەیاڵێك لە مێشکی گەلێك لە ڕۆشبیران و سیاسییەکان و ئەکادیمییەکاندا ماخۆلانی بوو کە گوایە نەخشەی ناوچەکە دەگۆڕێت.
ئەم بیر و بۆچونە لەناو هەندێکیاندا کە هەرە دیارەکەیان خانمی مامۆستای زانکۆ و بە ناو شارەزا لە سیاسەتی ئەمریکا ‘خاتوو شاڵی’ تا ئەو ڕادەیە دەڕۆیشت کە هیچ گومان و لێکدانەوەیەکی بۆ ڕای پێچەوانە نەدەهێڵایەوە .
لە ڕاستیدا خاتوو شاڵی ئەوەندە بە جوانی و ئاسانی و وردەکاری و بەڵگەی نادروستەوە باسەکەی دەکرد و قیدەی لەسەر دەکرد ، کە ئەوانەمان باوەڕمان پێی نەبوو هەر زۆر زۆر کەمینە بوین . ئەو قیدەیانەی ئەو و قسە و خیتابی سیاسییەکان و نوسین و وتاری ئەکادیمیەکان و ڕۆشنبیران بە ڕوودانی شەڕ ڕەحمەت بەسەر کورددا دەبارێت کارێکی زۆریان کرد لەسەر شۆردنەوەی مێشکی تاکی کورد و کۆمەڵگەی کوردی تا ئەو ڕادەیەی کە خەیاڵپڵاوی و کەلەپووتی جێگە بە هەموو ڕاستی دروستییەك لە مێشکیاندا لێژبکات و جێگایان بگرێتەوە .

پاش ئەم هەموو ماوەيە ئەوەى ئاشكرايە گۆرانكارايەكى وا لە ناوچەكەدا ڕوى نەداوە جگە لە هێنانى بەشێكى داعش بۆ حوكمڕانى سوريا، ئەو نەخشەيەى كە لە خەياڵى ئەو توێژاڵە كۆمەڵايەتييەى سەرەوە داڕێژرابوو نەك هەر ڕووى نەدا، بەڵكو ڕووش نادات چونكە بەرژەوەندى ئێستاى ئەمريكا و وڵاتانى ڕۆژئاوا و ئەوانى ديكەيان ئەوە ناخوازێت . توركيا و ئێران و عێراق و سعودييە و ميرنشينەكانى كەنداو وەكو خۆيان مانەوە و ئەوەى زەرەرمەندى سەرەكى و هەميشەيى بوو نەگبەتەكانى فەلەستين بوون . هەرچيش پەيوەندى بە بارودۆخى كوردەوە هەيە ئەوەندەى من مێژوى كوردم خوێندبێتەوە هەرگيز بارودۆخى كورد لە هەر چوار پارچەكەى كوردستاندا وەكو ئێستا خراپ و مەترسيدار نەبووە . بۆ خوێندنەوەيەكى خێراى بارودۆخى بەشەكانى كوردستان دەكرێت ئەوەى كە وتوومە ڕوون بكەمەوە.

باشوورى كوردستان : لام وايە دەربارەى كوردانى باشوور زۆر ئاشكرايە كە ناكۆكى هەردوو پارتە سەرەكييەكەى كوردستان لەسەر پشكى پارە و پايە و پلە و دەسەڵات هەرگيز ئەوەندە خراپ نەبووە . ئەوە بيست مانگ بەسەر هەڵبژاردندا تێپەڕى هێشتا ديوەخانى چۆڵەحانييەى دەمهەڕاشان و چەنەبازان و مشەخۆرانى پەرلەمانتارى دەنگپێدراو نەكراوەتەوە تاكو بەردەوام بن لە هەڵخەڵەتاندن و درۆ كردن لەگەڵ خەڵكى كوردستاندا. هاوكاتيش هەموان دەزانن كە هيچ كام لەو حيزبانە بە حيزبە موعارەزەكانيشەوە هيچ كاميان نە خاوەنى ڕاوبۆچوونى خۆيانن و نە خاوەنى بەرنامە و پلانيان. ئاشكرايە كە ئێران و توركيا و ئەمريكا بڕيان دادەنێن و هەڵياندەسوڕێنن.

ڕۆژئاواى كوردستان: بە داخەوە كە بە دەردێك چووە و دەچێت كە نەك هيچ بەهايەك بۆ ئەوانەى كە دروشم بوون وەكو : خۆسەرى و فێمێنزم و كۆنفيداراڵيزمى ديمۆكراتيك و ئيكۆلۆجى و ئابوورى هەرەوەزيانە نييەو نەماوەتەوە، بەڵكو ئەمانە تا نەمانيان كاڵ بووەنەتەوە. لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا حكومەتەكەى جۆلانى و ئەمريكا پێى رازى نين و دەيانەوێت هەسەدە و پەيەدە لەوە زياتريش سازش بكەن. لەمەش خراپتر تا ئێستاش كەسمان نازانين چارەنوسى ڕۆژئاوا بەرەو كوێ دەڕوات.

باكورى كوردستان: تاكە هەنگاوێكى گەورە كە نرابێت بۆ دەنگكردنى چەكەكانى پەكەكەيە كە گەورەترين خزمەتى بە كوردى سێ پارچەى كوردستان كردووە . جگە لەمە پرسى كورد لە باكوردا لە ماوەى ئەم 16 مانگەدا هەنگاوێك نەچۆتە پێشەوە.

ئۆجەلان چەند پێشنيارێكى تاكلايەنانەى بۆ گەڕانەوە بۆ قەنديل بە دەوڵەتى توركيا كرد بەڵام تا ئێستا هيچ ئەنجامێكى ديارى نييە و نەبووە. ئەم پێشنيارەى ئۆجەلان كە پەكەكە و هەرە زۆرينەى

ڕۆشنبیران و ئەکادیمی و سیاسییەکان بە پرس و پرسەی ئاشتی دایانە قەڵەم زیانەکی گەورەی بە متمانە دا و تەوی بە هیوایی و بێ بڕوایی لە دڵی کوردانی هەموو پارچەکاندا چاند. لەوەش وەکو ڕۆژئاوا هەموو پرسی کورد لەو دروشمە بریقەدارانەی پەکەکەوە هاتەتە سەر سێ خاڵی سەرەکی کە مورات قەریلان لەم ڕۆژانەدا بەیانی کرد : یەکەم: ئازادکردنی عەبدوڵڵا ئۆجەلان و دیاریکردنی پێگەیەکی سیاسی و یاسایی بۆی وەک نوێنەری سەرەکیی کورد.

دووەم: داننان بە بوون و ناسنامەی گەلی کورد بە شێوەیەکی فەرمی لە ناو دەستوور و یاساکانی تورکیادا.

سێیەم: دەرکردنی یاسایەکی تایبەت بە گەڕانەوە و تێکەڵبوونی دیموکراسیانەی چەکدارەکان (گەریلا) بۆ ژیانی مەدەنی و سیاسییەوە.

ئەم سێ مەرجە یاخود داخوازیانە کە هیچ نین بە بزوتنەوەیەکی وەکو پەکەکە کە ئەو هەموو قوربانییەیان داوە ، لە ئێستادا لانی زۆری یا لانی باڵای داخوازی پەکەکەیە. کەچی دەوڵەتی تورکیا بەوەش ڕازی نییە و دەیەوێت کە پەکەکە بە چەند و چوون ، بە یەکدی بینین و وتووێژ خۆی لە چەك داماڵێت و خۆی ڕادەستی دەوڵەت بکات. دەوڵەتیش بە گوێرەی یاسای " تاوان و تێوەگلانیان" لە کێشەی "تیرۆریزم و تیرۆریستیدا" مامەڵەیان بکات. هەرچیش سەرکردەکانیشیانە لە بەرخاتری خاترداران ڕێگایان پێبدرێت کە بچنە وڵاتێکی ئەوروپی یا وڵاتانی دیکە بەو مەرجەی کە دەستبەرداری سیاسەت ببن.

ڕۆژهەڵاتی کوردستان : نە ئێستا و نە ئایندەش کەس نازانێت حیزبە موعاریزەکانی ئەوە چارەنوس و دواڕۆژیان چییە و چی دەبێت . سیاسەتی ئێستای ئیدارەی ئەمەریکا کە لە ڕێگەی تەم باڕاك-ەوە جێبەجێ دەکرێت دوور نییە کە پەیداگری و فشاری زۆر لەسەر حکومەتی هەرێم دابنێت کە سەران و بەرپرسانی ئەو حیزبانە ڕادەستی ئێران بکرێنەوە، یاخود ڕێگەیان پێبدرێت بەرەو ئەوروپا و وڵاتانی دیکە بڕۆن. ئەمە گومانێکی چاوەڕوانەکراو نییە کاتێك سیاسەتی ئەمریکا لە ڕۆژئاوا و لە تورکیا و لە عێراق و ڕێکەوتنی لەگەڵ ئێراندا دەبینین .

هاوکاتیش مەترسی بوونەوەی شەڕی ئیسرائیل و ئەمریکا و ئێران کە کورد زۆرەرمەندی زیاتر دەبێت گریمانی ڕوودانی زۆرە تا ئەو کاتەی حکومەتی ئێران ئاوا بمێنێتەوە کە زۆربەی گرفتەکانی کە لە ناوچەکەدا ڕوودەدەن لە ملی ئەودایە، هاوکاتیش هیچ ئاشتەواییەك لە نێوانی ئێران و ئیسرائیلدا نییە .

لەسەر بناخەی ئەوانەی سەرەوە ناکرێت لەسەر بەش و بە بەڵگە و لە کاتێکیشدا کە سیاسەتی ئەمریکا لە ناوچەکەدا دەبینین گەشبین بین بەرانبەر بە بارودۆخەکە. لەبەر ئەوە وا هەست دەکەم کە بارودۆخی

کورد لە هەر چوار پارچەکەدا نادیارە و لەو پەڕی خراپیدایە. لەرێشدا تەنها سیاسییەکان و سەرانی پارتەکانی هەموو پارچەکانی کوردستان دەبێت بەرپرسیاری ئەم مەترسییە هەڵگرن و لەمەی خۆیان بکەن نەك ئەمریکا و حکومەتەکانی دەر و دراوسێ و عێڕاقیش .

زاهیر باهیر
18/06/2026

لە گریمانی هاتنی ڕەزا شا بەسەر حوکم.. زاهیر باهیر

لە گریمانی هەرەسهێنانی حوکمی ئاخوندەکانی ئێران زەربەی خەڵك و هەندێکیش لە چەپەکان نیگەرانن و بە هیوان لە باشبوونی بارودۆخەکە لە سای حکومەتی نوێدا، بە تایبەتیش ئەگەر ڕەزا شا بێت. بە گوێرەی ئەزموونەکانی ئەم چەند ساڵەی دوایی لە عێراق و ئەفغانستان و لیبیا و تازەکیش سوریا، نیگەرانییەکان جێگەی خۆیەتی.
بەرای من گەر چی نیگەرانبوون لە گریمانی هاتنی ڕەزا شا دروستە، بەڵام ئەم خراپتر نییە و نابێت لە حوکمی ئاخوندەکان. ئەمەش مانای ئەوە نییە کە من خوازیاری شەڕ بم و لەگەڵ هێرشی ئەمریکادا بم بەسەر ئێران. بەڵام حەقیقەتەکیش هەیە ئەویش ئەوەیە لەم سەردەمەدا کە حکومەتەك لە بەڕێکردنی سیاسەتی فاشیانەی خۆی بە کوشتنی سەدان هەزار کەس سەناکاتەوە، ئەوە دەگەیەنێت کە زۆر زەحمەتە لە ڕێگەی خۆپیشاندان و ناڕەزاییەوە حکومەتەکە بڕوخێنریت.
بۆچی هاتنی شا خراپتر نییە لە مانەوەی ڕژێمی ئێستا؟
یەك: لە سای حوکمڕانی ئاخوندەکاندا بارودۆخی ئێران وەکو هەموان دەزانن زۆر زۆر خراپ بووە ، کوشتن و بڕین و لە سێدارەدان بوەتە چالاکی ڕۆژانەی ئەو ڕژێمە. ئازادییەکانی ژنان بە تەواوی تەسککراونەتەوە تا ئەو ڕادەیەی کە خودی ژنان چی تر ئەوەیان پێ قەبوڵ ناکرێت و لە هاوپشتیان کەمتر چاوەڕوانی لایەن و کەسانی دیکە دەکەن.
دوو: ڕوخانی ڕژێم ، فەزای هەناسە هەڵکێشانەکی ئازادانە گەر بە کاتییش بێت دەخولقێنێت. حکومەتی نوێ ئاوا بەو ئاسانییە و بەو

کوتوپڕییە ناتوانێت سەقامگیر بێت بۆیە دەرفەتێك بۆ خەڵکی
دەڕەخسێت کە خۆیان ڕێکبخەن لە ڕێکخراوی جەماوەرییانە و نقابەکان
و یەکێتی و یەککەوتنی ژنان و دروستکردنی دەیەها گروپی دیکە لە
بواری ژینگە، ئابوری ، ئازادی و مافی مر□ق، کاروباری کۆمەڵایەتی
و دژایەتیکردنی زوڵم و زۆر و برسێتی و گرانی و گەندەڵی. ڕوودانی
خۆپیشاندان و گرتنی کۆڕ و سمینیاریش دەستکەوتێکی دیکەیە، دەرگای
ئازادی □□ژنامەوانی و نوسین و چاپخانە و بڵاکراوەگەلێکی بێ شومار
دەخاتە سەرپشت .

سێ: گەڕانەوەی متمانە و باوەڕ بەخۆبوون لە هەڵتەکاندنی ڕژێمێکی 47 ساڵەدا کە گەر ڕژێمی نوێ هەمان ڕێگای ڕژێمە کۆنەکە بگرێتە بەر هەر وا بە ئاسانی بەسەریدا تێنا پەڕێت.

چوار: ڕۆیشتنی ڕژێمی ئێران کۆتاییهێنانە بە گروپە تیرۆریستەکانی دیکەی سەر بە ئێران لە وڵاتانی دراوسێی و عەرەبی دا. وەستانی تیرۆرکردنی کەسانی نەیارە بە ڕژێم لەناو خودی ئێران و دەرەوەی ئێراندا. هاوکاتیش کاتێك کە ئەم قەڵاو قوتبی شیعەیە تێدەشکێت، قوتب و قەڵای سوونە کە سعودییە ئەو بەها گەورە و بنکە سەربازییەی چی تر پێویست نییە . لەگەڵ ئەمەدا بازاڕی کڕینی چەك و تەقەمەنی و کەرەسەکانی دیکەی جەنگ تا ڕادەیەك ئەو بایاخەی جارانی بۆ سعوودیە و ئیسرائیلیش نامێنێت و سست دەبێت ، واتە کێشمە کێشەکانی ناوچەکە تا ڕادەیەك دەڕەوێتەوە.

پێنج: ڕوخانی ئێران هاوکارییەکی گەورە دەکات لە ڕۆیشتنی ڕژێمی عێراق دا، یا هەر هیچ نەبێت ئەوەندە لاوازی دەکات کە چی تر ناتوانێت ئەوەی کە ئێستا دەیکات بەردەوام بێت لەسەری .

شەش: بارودۆخی تورکیا گرفتاوی دەبێت ، خۆ ئەگەر لە هێڕشی ئەمریکا بۆسەر ئێران ، ئێران بە مووشەکەکانی بتوانێت بنکە سەربازییەکانی ئەمریکا لە تورکیادا زیانی گەورەی پێبگەیەنێت، پشێویەکی گەورە لە تورکیادا دەنێتەوە، کە ڕەنگە ببێتە خاڵی تەقینەوەی هاتنە سەر شەقامی خەڵکی، کە ئەمەش لە قازانجی نەك تورکیا و کوردە بەڵکو بەشێکی زۆری ناوچەکەشە کە ڕژێمی ئاکەپە بەرەو لاوازکردن دەبات.

حەوت: نەك رەنگە ببێتە هۆی باشبوونی بارودۆخی کورد لە ئێراندا، بەڵکو کارایی باشیش لەسەر هەرێمی کوردستان و کوردانی باشوور دادەنێت ، هەر هیچ ن□بێت مەترسی بۆمباردکردن و تیرۆرکردنی نەیارانی ڕژێمی ئاخوندەکان لەو پارچەیەی کوردستاندا نامێنێت ئەو کاتە ڕژێمی نوێش لەو زێدەڕەویانەی کە کراون بە هاتنە ناو خاکی باشووری کوردستانەوە دەکشێتەوە خاڵی پێش هاتنی ئاخوندەکان بۆ سەر حوکم و گوندنشینەکانی سەر سنوریش ئاسایشی بۆ دەگەڕێتەوە..

هەشت : ڕەنگە ڕوخانی ڕژێمی دینی و مەزهەبی ئێستا بە هۆی ئەو

ئەزموونە خوێناوییەی کە هەیبووە و ئەو کارەساتانەی کە بەسەر هاووڵاتانی ئێرانیدا هێناوەتی، ڕێگەر بێت لەوەی کە جارێکی دیکە ڕژێمی ئاینی و مەزهەبی لە ئێراندا دروست ببێتەوە .
بە بۆچوونی من ئەوانەی سەرەوە تا ڕادەیەکی زۆر خەباتی کرێکاران و چەوساوانی ئێران دەباتە پێشەوە، ڕێگە خۆشکەرێك دەبێت بۆ روودانی شۆڕشی کۆمەڵایەتی و لە ڕیشە دەرهێنانی زوڵم و زۆر و برسێتی و نادادوەری کۆمەڵایەتی.

زاهیر باهیر
22/02/2026

چەمکی دەوڵەتی تورك، حکومەتی تورك، پۆلیسی تورك، میتی تورك ، جەندرمەی تورك.. زاهیر باهیر

ئەو چەمکانەی سەرەوە هەر هەموویان چەمکێکی ڕایسستانەیە زۆرێکیش لەوانەی کە بەکاریدەهێنن لەبێ ئاگایانەوەیە یا لە نەزانینی زمانەوەیە . بێ گومان کەمایەتییەکی زۆر کەمیش هەیە زۆر بە باشی ماناکەی دەزانن و بە لێکدانەوەی مەبەستی خۆیان بەکاریان دەهێنن.
من لە مانگی یەکی 2016 بە وتارێك سەبارەت بەم زمانە ڕایسستیانە و هەڵەکانی پەکەکە زیاتر لە 12 لاپەڕەم نوسیوە. هاوکاتیش ئەوەشم ڕوونکردەتەوە کە ئەم زمانە هەر زمانی پەکەکەیە نەك ڕۆژئاوا، میدیای ڕۆژئاوای کوردستان بەم زمانە ڕایسستیانە نە قسە دەکات و نە دەنوسێت و نە بانگەشە دەکات .
باشە ئەمە دەزانیین کە سەرکردەکانی پەکەکە کوردیی سەرانی بەحاڵ دەزانن بەڵام خۆ نوسەران و ڕۆشنبیران و زۆرێك لە فەیسبوکوانانی کوردی سەرانی زمان، ڕەنگە ماناکەی بزانن ، کەچی هەر بەکاری دەهێنن، یاخود لەبەر ئەوەی کە سەرکردەکانی پەکەکە یا میدیای پەکەکە ئەم زمانە بەکاردەهێنێت ئیتر ئەمانیش دەبێت دوای کەون.

بۆچی بەکارهێنانی ئەو چەمکانە ڕایسستانەیە؟

یەك: گەرچی ئامارێکم لە دەستدا نییە بەڵام وەکو دەیزانین و مێژوی کۆمەڵگەی تورکیا دەزانین خودی میللەتی تورك لەوە ئەگەر کەمایەتیش نەبن ئەوە نیوەی میللەتانی تورکیان. کەواتە دەوڵەت ، بە تەنها دەوڵەتی تورک نییە هی هەموانە ، زۆرێك لەو کەمایەتییانە دەنگیان بەو حکومەتە داوە و دروستیان کردوە.

دوو: دەم پارتی کە بەشدارە لە پەرلەمان و حکومەتدا هەرە زۆرینەیان کوردن ، نەك تورك ، خۆ ئەگەر هیچ نین پەرلەمان هی ئەوانیش نییە، ئەی خەرە لەوەن؟

سێ: دەنیام کە زۆرێك کە لە پایە گەورەکانی حکومەتدا یا دەوڵەتدا کار بەدەستن کوردن وەکو هاکان فیدان کە دوژمنی سەر سەرختی کوردە ، وەکو عومەر چلێک کە قسەکەری فەرمی ئاکەپەیە وەکو زۆرێکی دیکەیان کە پێویست ناکات لێرەدا ناویان بهێنم . ئەمە جگە لەوەی خۆ خودی ئەردۆگان تورك نییە، نەك هەر ئەوە بەڵکو ئەو 3 کەسەکەی دیکە کە خۆیان کاندید کرد لەگەڵ ئەردۆگان بۆ سەرۆک کۆمار هیچیان تورک نەبوون .

چوار: هاووڵاتیانی تورکیا هەر نەتەوە و کەمایەتییەك بن دەبێت خزمەتی زۆرەملێی سەربازی بکەن ، هەروەها لە بەشەکانی وەکو پۆلیس و دەزگە سیخوڕییە هەستیارەکاندا کارمەندن، یاخود لە بەشەکانی خزمەتگوزاریدا ، لە دادگە و پەروەردە و تەندروستی و وەرزش تد کورد هەیە . کەواتە تە بتەوێت و نەتەوێت ئەوانە لە خزمەتی دەوڵەتی تورکیادان بەو جۆرەی کە پێویست دەکات .

پێنج : تە چۆن دەزانیت ئەو پۆلیسەی ، ئەو سەربازەی ، ئەو سیخوڕەی میت کە کوژراوە تورکە ؟ تەماشای پێناسەکەیت کردووە؟ کونییەکەیت بینیوە؟

شەش : ئەی هەر ئەوە نین کە دەڵێن 20 ملیۆن کورد لە تورکیادا هەیە ؟ ئەی ئەم 20 ملیۆنە، با بڵێین 14 ملیۆنیان هەشتا لەناو توکیادان، بە چی دەژین ؟ پارە لەکوێ وەردەگرن و دەیگەڕێنەوە باج بە کێ دەدەن ؟ قازانج بە کێ دەگەیەنن ؟ پاسپۆرت و پێناسە لە کێ وەردەگرن؟ خزمەتی پۆلیسی بە کێ دەکەن ؟ غەیر هەمووی بۆ ئەو دەوڵەتەیە !! کەواتە تەش بەشێکی لەو تورکانەی ، ئازەریانەیت ، ئەو عەرەبانەی کە لە تورکیا دەژین حکومەت و دەوڵەتتان ڕاگرتووە !! کەواتە وەکو ڕاگرتن ئەرکەکەی هەر تورک نایکات بەڵکو هەموو هاووڵاتییەکی تورکیا ، هەموو پێکهاتەکانی کە میللەتی تورکیایان

پێکهێناوە ، دەیکەن .

حەوت : کە تۆ دەڵێیت دەوڵەتی تورك، وجود بە خۆت دانانێت ، بوونی خۆت لەوە ڕەت دەکەیتەوە ، ئاخر چۆن خاکێك دەبێت بە میللەتێك؟ گەر حکومەت یا دەوڵەت بە تەنها تورکە تۆ بەشدار نیت و وجودت نییە لە تورکیا و لە پێکهاتەکانی کۆمەڵگەی تورکیادا نییە ، ئیتر بە چ هەقێك تۆ هەڵدەکوتیتە سەری و شەڕی لەگەڵدا دەکەیت ؟

هەشت: ئەگەر وەڵامیشت بۆ ئەم خاڵانە ئەوەیە کە کورد لەوێ تەتریك کراون، واتە کراون بە تورك ، کەواتە تۆش دەستورەکەی دەوڵەتی تورکیا پشتڕاست دەکەیتەوە کە کورد نییە لەوێ!!

بێ گومان خاڵی دیکەش هەیە ، بەڵام ئەمانە سەرەکییەکانن لای من. تکایە بوەستە لە بەکارهێنانی زمانی ڕایسستی ، تکایە پێش ئەوەی وتار بنوسیت و ڕاگەیاندن بڵاوبکەیتەوە و ببیتە ڕۆژنامەنووس بڕۆ فێری زمانی کوردی ببە ؟ یا هەر مەبەست ئەوەیە تۆوی ڕایسستی بچێنیت وەک چۆن تورکە ، عەرەبە ڕایسستەکان هەمان شت دژ بە تۆ دەکەن.

زاهیر باهیر
28/01/2026

چەند تێبینییەك سەبارەت بەم بارودۆخەی ئێستای ڕۆژئاوا.. زاهیر باهیر

ڕۆژئاوا و سوریا و دەوڵەتانی دراوسێ بە بارودۆخێکی ئێکجار ئاڵۆزدا دەڕۆن ، بۆ ئێمە زۆر زەحمەتە کە بتوانین بە تەواوی سەری لێدەرکەین . ئەوەی کە لە ئێستادا دەیزانین و ڕوونە لامان، بوونی ئەجێندەیەکی شاراوەیە لە لایەن ئیئسرائیل و ئەمریکاوە، یاریکەرەکانی ناوچەکە بە تورکیا و حکومەتی سوریای داعیشەوە لە یارییەکی خۆڵەناویدا دەردەکەون و خوێنەکەش لە جەستەی ڕۆژئاوای

کوردستان د□چ□□ت .
هەموان دەزانین کە چی ڕویداوە و هەر یەکەشمان ڕەنگە پێشبینییەکی جیا و تایبەت بە خۆمانمان هەبێت دەربارەی ئەم گەمە خوێناوییە. من لێرەدا تەنها قسە لەسەر ئەو خاڵانە دەکەم کە تێبینیم کردوون .
یەك: شەپۆلی ڕایسیزم: شەپۆلێکی فراوانی ڕایسیزم و قەومچێتی تا ڕادەیەك فەزای هەموو ناڕەزایی و خۆپیشاندان و ڕووبەری میدیا و سۆشیالمیدیای گرتۆتەوە . ئەم شەپۆلەش پشکی هەرە زۆری کوردانی باشوور بە تایبەت ئەف□ندییەکانی پشتی کۆمپیوتەر و کوردچییەکان، لە ناویشیاندا زیاتر خەڵکانی شارە حەیاتەکەیە ، شاری ڕۆشنبیری و یاخیی.
بە ئاشکرا ئەمە لەو ڕووبەرانەی کە لە سەرەوە باسم کردن دیارن و لە فەیسبووك و وەتساپیشدا بە دەیەها ڤیدی□ د□نێررێت لەوانەی کە چۆن مامەڵەی کوردانی ڕۆژئاوا و جەنگاوەرانیان لە لایەن خەڵکانی غەزە و شۆڤێنیستەکانی عەرەب و داعشەکانی جۆلانییەوە دەکرێت، یاخود پارچە هەڵبەستی ڕایستیانە و فاشیانە دەنێررێت . هاوکاتیش بە دەیەها ڤیدی□ی تر هەن کە لە لایەن خەڵکانی عەرەب و تورکەوە پشتگیری ڕۆژئاوا دەکەن کەچی کەمتر بایاخیان پێدەدرێت و زۆر بەدەگمەن دەستاودەستیان پێدەکرێن .
ئەمەی کە ڕوودەدات زۆر مەترسیدارە، لە کاتێکدا ئەم مەیلە ڕایسستانە لەناو خەڵکانی ڕۆژئاوا و باکوری کوردستاندا نییە ، گەر هەش بیت هەر زۆر دەگم□ن . ئەم جۆرە بە ناو چالاکییانە شتێك نییە جگە لە بەنزین کردن بە خۆشکردنی ئاگری شەڕی کورد و عەرەبدا نەبێت.
دوو: داوای لابردنی تۆم باڕاك: زۆرن ئەو کەسانەی کەوا دەزانن کە ئەوەی ڕووی داوە لە ڕۆژئاوا و سوریادا سیاسەتی خودی تۆم باڕاك، نێردەی ئەمەریکایە. ئەوانە پێیان وایە بە جێگرتنەوەی ئەو بە کەسێکی دیکە، ئەوە لە قازانجی کورد دەبێت دۆخەکە دەگۆڕێت. ئەوە راستە کە تۆم باراك بە بنەچە عەرەبی لوبنانییە و ڕەنگە مەیلێکی کەمی بەلای عەرەبدا لە پرسە بچووکەکاندا هەبێت، بەڵام ئەو تەنها نوێنەرایەتی سیاسەتی ئیدارەی ئەمەریکی لە سوریا دەکات و سیاسەتەکانی ئەمەریکا جێ بەجێدەکات و ناتوانێت سەرپێچی بکات .
بەڵگەش بۆ ئەمە: بوونی فرماندە گەورە سەربازییەکانی ئەمریکییە کە لەوێن، هەروەها کەسانی گەورەی دەزگەی سیخوڕی سی ئای ئەیە، خۆ ئەگەر تۆم باڕاك سیاسەتی ئەمەریکا پێچەوانە بکاتەوە ئەوان بێ دەنگ نابن. دوای ئەوە کە بەندیخانەکانی هەسەدە کە سیخناخ بوون لە گیراوانی داعش و خێزانیان، کاتێك کە لەلایەن سوپای داعشی سوریاوە هێڕشیان کرایە سەر هەسەدە و پاسەوانانی بەندیخانەکان هێزەکانی

ئەمریکایان لە ئاگەدارکردنەوە ، بۆچی ئەو هێزە ئەمریکییە هیچ نەهاتنە دەنگ و بەداواکەی هەسەدەوە نەچوون؟
سێ: ترامپ بزنسمانە و سیاسی نییە: زۆرێک لە ڕۆشنبیران و فەیسبووکوانی کورد سەبارەت بە خراپی هەڵوێستی ترامپ بۆ ڕۆژئاوا و کورد دەڵێن ترامپ بزنسمانە نەك سیاسی و کەسانی سیاسی ئاوا ئیدارە بەڕێوە نابەن . ئەم کەسانە هیچ جۆرە زانیارییەکیان نە لە سیاسەت و نە لە ئابوریش نییە. ئەمان تێناگەن کە سیساسەت و سیاسەتکردن ڕەنگدانەوەی ئابوورییە و بۆ بەرژەوەندی ئابووریانەیە ، وەکو ئەوەی کە سەرانی پێشوی ئەمەریکا لەسەر پەنجەی بزنسمانە گەورەکان و کۆمپانیا زەبەلاحەکان نەسوڕابێتنەوە!! .
ئیدارەی سیاسی هیچ نییە جگە لە پارێزەری ئابووری و هەیمەنەی ئابووری ، گەورەیی و هەیمەنی هەر وڵاتێك بە بەهێزی ئابوورییەکەیەوەیە، هەر لەبەر ئەوەیە کە سیاسەت و بەرنامەی پەروەردە و پێگەیاندن و هەوڵی حکومەتەکان بۆ گەشەی ئابوورییە، تەنانەت سوپاکەی لە خزمەتی ئەوەدایە. ترامپ هەم سیاسییە و و هەم بزنسمانێکی گەورەیە بڕیارە سیاسییەکانی کە دەیدات ڕەنگدانەوەی دۆخی ئابوورییە و بۆ پاراستن و سوودگەیاندنی زیاتری ئابووریانەیە بۆ ساماندارن و کۆمپانیا گەورەکان.
چوار: کارایی ئەم ڕووداوە لەسەر بەناو پرۆسەی ئاشتی : بێ گومان ئەمەی کە ڕوودەدات کارایی زۆر خراپی لەسەر کوردانی باکور و پەکەکە و خودی ئەجەلان دەبێت . هەسەدە بربڕە پشتی ڕۆژئاوا و باکوری تورکیا بوو . ئەوەندەی کە هەسەدە و ئیدارەی خۆسەریی لای ئەردۆگان و ئاکەپە گرنگ بوو بە دەیێکەکی ئەوە پەکەکە نە لایان گرنگ بوو نە مەترسیشیان لیی هەبوو . پەکەکە لە ژێر ڕکێفی دەوڵەتی تورکیادایە هەموو کاتێك حکومەتی تورکیا دەیانتوانی و دەتوانن شەڕی بکەن ، وەکو کردویانە و سێ کوردستانیشیان پیوە وێران کرد .
ئەردۆگان و ئاکەپە خۆیان دەیانزانی بزوتنەوەی چەکدارانەی پەکەکە لە 2015 وە گەورەترین خزمەتی بە دەوڵەتی تورکیا کردووە و بچوکترین خزمەتی بە کورد و کوردستانەکان نەکردووە.
ئەردۆگان و ئاکەپە ڕۆژئاوایان ئەوەندە بە گرنگ و مەترسیدار بۆ سەر دەوڵەتی تورکیا زانیوە گەر لەبەر هاوپەیمانی ئەمەریکا لەگەڵ هەسەدەدا نەبوایە و ئەو هاوپشتی و پشتگیرییەی کە ڕۆژئاوا هەیبوو نەك هەر لە کوردستانەکاندا، بەڵکو لە زۆر وڵات لە جیهانیش دا، ئەوە تورکیا بە هەموو شێوەیەك لێی دەدا و کۆتایی پێدەهێنا گەر چی تا ئێسا درێغی نەکردووە هەر کات هەلی بۆ ڕێکەوتبێت گورزی گەورەی لێوەشاندووە.
بە بڕوای من ڕوودانی ئەمەی کە ڕوویداو گەر ئاوا بڕوات، کۆتایی

بەو بەناو پرۆسەی ئاشتییە دەهێنێت و ئەجەلان یا فەرامۆش دەکرێت یاخود دەبێت ئەوە بکات کە ئەوان دەیانەوێت . هەسەدە هێزێکی گەورە و پاڵپشتێکی مەعنەوی زۆر گرنگ بوو بۆ ئەجەلان ئێستاش هەر گرنگە، هەر شکستییەك بۆ هەسەدە شکستییەکی گەورەیە بۆ ئەجەلان و پەکەکە.
پێنج: لۆمەکردنی ئەمەریکا: هەرە زۆرینەی کورد و هەندێکیش لە چەپە سیاسییەکانی ئەوروپا وعەرەب و حکومەتەکان لۆمەی ئەمریکا دەکەن کە گوایە بێ وەفا بوو لەگەڵ کورددا و کورد ئەو هەموو قوربانییەی داوە بۆ لەناوبردنی داعش و نەهێڵانی چالاکی تیرۆریستیانەیان و پاراستنی هاووڵاتیانیان لە ئەوروپا و ئەمریکا و هەندێك وڵاتانی دیکەی دونیادا.
ئەمانەی کە خاوەنی ئەم بۆچوونانەن ئەو پرسیارە ناکەن چ گرێبەستێك هەبووە لە نێوانی هەسەدە و ئەمریکادا؟ ئەوەی کە تۆزێك بە ئاگا بێت لە بارودۆخەکە دەزانێت کە ئەمریکا هەر لە سەرەتاشەوە هیچ بەڵێنێکی بە هەسەدە و کوردانی ڕۆژئاوا نەداوە. ترامپ خۆی وتی ” کورد ئازایە و شەڕکەری باشن، هاوکاری ئێمەیان لە لەناوبردنی داعش دا کردوە ، ئێمەش هەقی خۆیانمان داونەتێ ، یارمەتیمان پێداون و پارەمان داونەتێ” تەم باراك-یش ئەوەی دووپات کردووە بەڵام بە جۆرێکی دیکە کە وتی ” ئێمە چی تر ئێشمان بە هەسەدە نەماوە و ئێستا حکومەتێك هەیە کە هاوپەیمانە لە شەڕ دژ بە داعش دا”
ئەمەریکا نەك هەر ئەوەی کرد بەڵکو هات کورد و بەخۆدانی کوردانی لە ڕۆژئاوای پارچە پارچە کرد . ئەو هات تەنها پەیوەندی بە هەسەدەوە کرد و کاری لەگەڵ ئەواندا دەکرد و دوو بەشەکەی دیکەی ڕۆژئاوای ‘ئیدارەی خۆسەریی و خودی پەیەدەی ‘ فەرامۆش کرد، ئەمە لە کاتێکدا کە هەسەدە سوپای پارێزەری ئیدارە خۆسەییەکەیە و پەیەدەش پلاندانەر و نەخشە کێشەتی .
ئەمریکا هەرگیز ئەمەی نەشاردەتەوە کە ئەوان هاوپەیمانن لەگەڵ هەسەدەدا نەك لەگەڵ پەیەدە و ئیدارەی خۆسەرییدا . ئەم سیاسەتەی ئەمریکا کە هەر سێ بەشەکەی ڕۆژئاوا هەر لە سەرەتاوە قەبوڵیان کردووە گۆڵکردنێك بوو لەیان و زۆر زۆر مەترسیدار بوو بۆیە بوو بە هۆکارێك لە ڕووداوانی ئەوەی کە ئێستا رووی داوە.
زۆرێك لە ئێمە ئەوەمان زانیوە و دەزانین کە پاڵدان بەئەمریکا و وڵاتانی غەربەوە هیچ جێگای متمانە نین و ئەوان نەك هەر بەدوای بەرژەوەندی خۆیانەوەن بەڵکو زۆربەیان مێژوییەکیان نییە لە ڕزگارکردنی هیچ نەتەوە و هاوکاری هیچ بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەدا، بگرە مێژوویەکی خۆێناویشیان هەیە .
بەداخەوە ئێستا دەبینین هەمان سیناریۆی ئەفغانستان لە سوریا دووبارە دەبێتەوە . ئەو هەموو قوربانییە لە ئەفغانستان درا ، ئەو

هەموو پارەیە سەرف کرا بۆ ئەوەی تالیبان لە دەسەڵات بخرێت، بەڵام ئەوە بوو هێنانیانەوە بۆ سەر حوکم ، ئەمە لە کاتێکد لە لایەن ترامپەوە لە هەڵپەی هەڵبژاردنەکەیدا بە خاڵێکی گەورەی لاوازی بایدن و ئیدارەکی دانا. ئێستاش هەمان شت لە سوریا دووبارە دەبێتەوە ، بەڵام ئەمەی سوریا زۆر زۆر مەترسیدارە کە جێنوسایدی بەدواوەیە ، ڕەنگە شەڕی عەرەب و کوردی لێبکەوێتەوە، تیشکی ئەم ئاگرە وێرانکاریەی ئەم شەڕە ڕوو لە عێراق و ڕەنگە وڵاتانی دیکەی ناوچەکەش بکات.

ئەمە ئەو پلان و ئەجەندەیە کە ئەمەریکا و هەندێك لە دەوڵەتانی غەربیش بەدەستیانەوە. کاتی ئەوە هاتووە کە وانەیەکی گەورە وەرگرین مەبەستم تەنها هەر لە ڕۆژئاوا نییە. دەب□ت □□□□ی گڵاوی حیزبایەتی و سەرکردە پەرستی و جەنگی چەکدارانە مەگەر تەنها بۆ بەرگری لە خۆمان نەبێت ، ڕەت بکەینەوە. کاتی خ□□□ککستنی خۆمانە لە دەرەوەی حیزب و هەژموونی سەرکردە و ڕابەر و بیرمەند ، کاتی خۆهۆشیار کردنەوەمانە. با هیتاف و دروشمی بریقەداری بژی و بڕوخێ و بیرکردنەوە لە نیگای سۆزەوە لاوەخەین و بە مێشکمان ، نەك بە سۆزەوە بیربکەینەوە، سوود لە خوێندنەوەی مێژوو سەبارەت ڕۆلی خوێناوی دەسەڵاتداران و دەسەڵاتخوازان ببینین . تەنها ئەوە ڕێگەیەکە کە دەکرێت لە ئایندەدا بیگرینە بەر . هاوکاتیش لە ئێستادا دەبێت بە هەموو جۆرێك لە جۆرەکان ڕاوەستین دژ بە زوڵم و زۆر و جێنۆسایدی نەتەوەیەك ، دژ بە هێزە تاریکەکان کە دەیانەوێت ڕەوڕەوی عەجەلەی مێژوو بەدوادا لەژێر پەردە و بە ناوی دین و پوچگەرایی و شۆڤێنێت و فاشیزمەوە بگێڕنەوە، ڕێگە ڕاستەکەمان لێ هەڵە بکەن و بەو ئاراستەیەدا بمانبەن کە خۆیان دەیانەوێت.

زاهیر باهیر
22/01/2026

کاتی ئەوە هاتووە پەنجە بخەینە

سەر برینەکانمان.. زاهیر باهیر

کاتی ئەوە هاتووە پەنجە بخەینە سەر برینەکانمان و هەوڵی ساڕێژکردنیان بدەین پێش ئەوەی توشی نەزیفی خوێن ببین .
ئایا دەکرێت بزنی نێر بدۆشرێت؟ ڕەنگە!! بەڵام ناکرێت متمانە بە ئاشتی و بەدیهێنانی ئەو دروشمانە بکەیت کە لە لایەن پەکەکە و لە ڕۆژئاوادا هەڵکراوە ئەوەندەی ئەردۆگان و حیزبەکەی لەسەر حوکم بن .
دەوڵەتی فاشی تورکیا و هاوکارانی نەك هەر ڕێگە لە دروستبوونی ئاشتی و ئاشتەوایی دەگرن لە تورکیادا، بەڵکو نابێت حکومەتی داعشی سوریاش لە قسە و پلانی تورکیا سەبارەت بە پرسی کورد بە گشتی و دەسەڵاتی هەسەدە و خۆسەریی بەتایبەتی، دەرچیت .
ئەوەی دەبینرێت هەر لە سەرەتای ئەم مانگەوە سوپای حکومەتی داعشی سوریا وردە وردە بە هاوکاری تورکیا و بێ دەنگبوونی ئەمریکا و ئەوەی پێی دەوترێت کەمەنەتی نێو دەوڵەتی لە هێرشی بەردەوامدان دژ بە هەسەدە و پاکردنەوەی ئەو شوێن و ناوچانەی کە لەژێر قەڵەمڕەویاندایە .
بە گوێرەی دوا هەواڵی بی بی سی ئەمڕۆ سەعات 5 ی بەیانی زووو و ڕۆژنامەی گاردیان سوپای سوریا دەستیان بە سەر ئەو شوێنانەدا گرتەتەوە کە لەژێر دەسەڵاتی هەسەدەدا بوون ، بەنداوی مەسروورییەت [لام وایە ئەوە ناوەکەیەتی] و کێڵگەی نەوتی ڕەسافە و سوفیانیان خستەتەوە ژێر دەسەڵاتی خۆیان. هاوکاتیش خێڵە عەرەبەکانی ئەو دوو شوێنە ڕایان گەیاندووە کە چاوەڕوانی ئەکەی لە حکومەتی سوریاوە دەکەن بە شەڕکردن دژ بە هێزەکانی هەسەدە.
بەداخەوە کە بارودۆخەکە زۆر زۆر مەترسیدارە و لەوە دەکات کە هەسەدە قوربانییەکی زۆر بدات گەر بەردەوام بێت لە شەڕەکە. بەڵای من بە ئەوەی کە کورد تۆزێك کیانی بە بمێنتەوە و کەمترین کوشتار و قوربانیدان ڕووبدات، دەبێت لە هەموو شوێنە عەرەب نشینەکان بە تەقە بکشێتەوە ، پێش ئەوەی دەریان بکەن بە قوربانییەکی زۆرەوە.
نکوڵی ناکرێت لە ئازایەتی و قوربانیدانی جەنگاوەرانی هەسەدە، بەڵام دەبێت تێ بگەن کە شەڕی ئێستای داعش جیاوازە لە شەڕی پێش دوو ساڵ لەمەوبەریان ، ئێستا داعش خاوەنی تانک و درۆن و فڕۆکەی جەنگی و هاوپشتی ڕاستەوخۆو ئاشکرای تورکیایە بە ئەکەی یا لانی کەم هەڵبژاردنی بێ دەنگی ئەمەریکا. ئەمە جگە لەوەی کە خێڵە عەرەبەکان چی تر لەگەڵ هەسەدەدا نامێنن و دەبنە دوژمنیان.
لە کەندا هیچ وانەیەك وەرنەگیراوە هەر کەسیش قسەیەکی واقیعیانەی

کردبێت یا تاوانبار کراوە بە پارتی یا دەستی ئەردۆگان . سەبارەت بەوانەشی وەکو من و کەسانی دیکە کە دەستی نزیکی ڕۆژئاوا بوین ڕا و بۆچوونەکمان بە هەڵە وەرگیراوە جارو باریش قسەی بە سەرروبەرەمان بەرانبەر کراوە و فەرامۆش کراوین.
بۆ نموونە من خۆم لە ساڵی 2018 و پێشتریش ئەمانەم وتووە :
هەڵەیە هێزی بەرگری بکرێت بە هێزی هێرشبەر .
هەڵە بوو کە یەپەژە و یەپەگە لە هێزی بەرگریی خۆبەخشەوە و کرایە هێزی نیزامی ژێر سەرکردایەتی پەیەدەو ببێت بە بەشێکی هێزی ئەمەریکی .
هەڵەیە کە ئەمەریکا تەنها پەیمانێکی سەربازی لەگەك هەسەدەدا هەیە بەڵام هیچ ناسینێکی بە ئیدارەی خۆسەیی و پەیەدە نییە.
هەڵە بوو کە شەڕەکەیان فراوان کرد بەرە و خاك و شار و شارۆچکەکانی عەرەبیان برد و داوایان لێبکەن ئەوەی خۆیان دەیانویست ئەوانیش ئەوە بکەن. دەبوایە هەسەدە وازیان لە عەرەبەکان بهێنایە خۆیان ئەو شارانە بگرن ، گەر پێویستیشیان بە هەسەدە هەبوو ئەو کاتە هەسەدە یارمەتییان بدات .
هەڵە بوو شەڕ بە ڕزگارکردنی رەقە و تەبقە بکەن چونکە دەبوایە وەکو من وتم بزانن مانەوەی هەسەدە و ڕۆژئاوا بە مانەوەی داعشەوەیە ، کە داعش نەما ڕۆژئاواش بە هیچ کیانێکییەوە نامێنێت .
من لە 2018 و 2019 دەدا وتومە کە لە دوا قۆاناخدا تەنها ئەوەی کە کورد دەستی دەکەوێت لە ڕۆژئاوادا مافی ڕۆشنبیری و خوێندن و پەروەردە و مافی کولتوری و دەستکەوتنی هەندێك پلە و پایەی ئیداری دەوڵەتییە .
هەقاڵانی پەکەکە کە لەمەوە نزیکبوون هەموویان ئەم ڕاستیانە دەزانن و پێچەوانەم وەڵامیان داومەتەوە. من بە ڕاستی و دوستی قسەکانم دەکرێت تەماشای پۆستەکان و وتاررەکانم بکەن . تەنانەت من بە نامە گەڕینەوە لە گەڵ دوو سەرکردەی پەکەکە کە بەداخەوە یەکێکیان بوو بە قوربانی هێرشی درۆنی تورکیا ئەمانەم باس کردووە .
من هەمیشە پێداگریم لەسەر ئەوە کردوە کە لە بری دانی ئەم هەموو قوربانییە، زەرورە گەر هەتا لە ناوچەیەکی زۆر بچوکیشدا بێت، ئەوەی کە لە ڕۆژئاوادا بانگەشەی بۆ دەکرێت وەکو هەرەوەزییەکان، فەمەنیزم و ژینگە و ئیکۆلۆجی دەبێت کاری لەسەر بکرێت و ببێتە نموونەیەك بۆ شوێنەکانی دیکە ، نەك بە فراوانکردنی دەسەڵات و شوێنگرتنی زیاتر و کارکردن لەسەر کاڵبوونەوەی ئەو دروشمانە.
ئەوەی ماوەیەوە بیڵێم ئایا لەرەوە کورد دەرس وەردەگرێت لە هەڵەکانی ؟ خودی خۆم باوەڕم پێی نییە.

زاهیر باهیر
18/01/2026

ترامپ و سیاسەتەکانی.. زاهیر باهیر

دۆناڵد ترامپ ئەو گەمژەیە نییە کە زۆرینەی میدیاکان و سۆشیال میدیاکانی جیهان پێمان دەڵێن. ڕاستە پێشبینیکردن لە بڕیار و ڕەفتارەکان و سیاسەتەکانی زۆر گرانە بەڵام ئەو وەکو بزنسمانێك و سیاسییەك ئەو قسەیەی کە دەیکات زۆربەی کات دەیگەیەنێتە جێ، ئەو بڕیارەی کە دەیدات دەیخاتە مەیدانی کردنەوە، کابرایەکە زۆر وەخت یەك ڕووە و ئەوەی لە دڵیدا بێت دەیخات سەر لێوانی.

جیاوازی ئەم لەگەڵ سەرۆکەکانی پێش خۆیدا ئەم وەکو ئەوان ئەجێندەی شاراوەی نییە. ئەوان کەمتر بزنسمان و زیاتر گوێگر لە کۆمپانیاکان و بزنسامانەکان بوون. ئەم، بزنسامانە و گوێ کەمتر لە کۆمپانیا و بزنسمانەکان دەگرێت. بەڕای من سیاسەتەکانی سەبارەت بەم سیستەمە و بەردەوامیدان پێی تا ڕادەیەك دروستە و خزمەتی بەرژەوەندی گەورە کۆمپانییەکانی ئەمەریکا و جیهان دەکات و بە دروستکردنی جەنگ و پشێوییەکان، سەرقاڵکردنی خەڵکی و میدیا و وەشاندنی زەربەی گەورەی لە بزوتنەوەی کرێکاران و چەوساوەکان دەدات. ئەو دەزانێت کە ڕێکخراو و دامەزراوەکانی وەکو یو و ئێن و ناتۆ ڕۆڵیکی ئەو تۆیان نەماوە و ئەو هۆکار و زەمانەی کە لە پێناویدا دروست بوون تێپەریون و تەنها پارەیەکی زۆر لەسەر ئەمەریکا دەکەوێت .

ئۆکرانیا و سیاسەتی ئەو:

گەر تەماشای سیاسەتی ئەو بکەیت سەبارەت بە ئۆکرانیا واقیعانە دەڕوانێتە باروودۆخەکە ئۆکرانیا شەڕەکەی دۆڕاندووە و حکومەتی بەزیویش ناتوانێت هیچ مەرج و بەندێك بەسەر حکومەتی براوەدا بسەپێنێت، لەبەر ئەوە هەتا زووتر سوڵحی لەگەڵدا بکات ئۆکرانیا سوودمەندتر دەبێت. ترامپ دەزانێت کە ناتۆ ناتوانێت بە ڕاستەوخۆیی بکەوێتە شەڕەکەوە، دەشزانێت وڵاتانی ئەورووپا و حیزبەکانی کە دەسەڵاتیان لە دەستدایە لاوازن زۆر جاریش دیل و چاو لەدوای دەنگدانی کۆمەڵ و کۆمەنێتی ئیسلامییەکانن.

چین و ڕوسیا :

ترامپ دەزانێت کە چین لە ململانێی و شەڕێکی نەبڕاوەدایە بۆ هەیمەنەکردنی بەسەر جیهاندا و گرتنەوەی جێگەی ئەمریکا، ئەوەش دەزانێت کە ئەمەریکا هەرچییەك بکات ئەم جەنگە ئابووریی و باڵادەستەی ئایندە لە چین ناباتەوە ، بەڵام دەزانێت و دەتوانێت دوای بخات.

ترامپ زیرەکانە پەنجەی خستەتە سەر ئەو هۆکار و خاڵانەی کە دەتوانێت بە ماوەیەکی کەم پێشڕەوەتی چین و خاوکردنەوەی کێبڕکییەکە ڕابگرێت یاخود گرفتی گەورە و قوڵی بۆ دروست بکات. ئەو دەزانێت کە ئەمریکا پێویستی بە نەوت نییە نە لە ئێستا و نە لە ئایندەشدا، هاوکاتیش دەرك بەوە دەکات کە چین پێویستی بە نەوتێکی زۆرە، کە ئەوە وزەی سەرەکییەتی بۆ بەهێزکردنی ئابوورییەکەی ، بە واتایەکی دیکە بۆ لاوازکردنی ئابوری ئەمەریکا .

ڕوسیاش وەکو ئەمریکا پێویستی بە نەوت و غاز نییە بەڵام نەوت و غاز سەرچاوەیەکی گەورەی ئابوورین و چەکێکیشن بۆ بردنەوەی شەڕەکانی و لە وابەستە کردنی هەندێك وڵات بەخۆیەوە مانەوەیان لەژێر ڕەحمەتی پوتین دا ، کە نەوتیان دەوێت بەڵام بە نرخێکی هەرزان .

ڤەنزویلا :

ترامپ بەوەی کە کردی لە ڤەنزویلا و دەستبەسەرگرتنی کێڵگە نەوتییەکانی بوو بە خستنە بازاڕی ڕۆژانەی چەند ملیۆن بەرمیلێك نەوت. کردنی ئەمە لە بازاڕدا زەربەیەکی گەورە دەدات لە ڕوسیا بە دابەزینی نرخەکەی، واتە خراپکردنی بارودۆخی دارایی و ئابوورییەکەی. ئەو کاتە ڕوسیا بۆ پڕکردنەوەی ئەو زەرەرەی کە لە فرۆشتنی نەوتدا دەیکات باجەکەی دەخاتە سەر میللەتەکەی، بە بڕینی تەچووەکانی دامەزراوە و شوێنە خزمەتگوزارییەکانی، بە بەرزکردنەوەی نرخی پێداویستییەکانی ژیانی خەڵك ، بە بڕینی یاخود کەمکردنەوەی هاوکارییەکانی ئەو کەسانەی لە ڕوسیادا پێویستیان بە یارمەتی دارایی هەیە، هەڵئاوسانی دراو و بەرزکردنەوەی بڕی سوو لەسەر قەرزی خەڵك و کەمپانیا وەبەرهێنەرەکان و گرانبوونی هاوردەکردنی هەر کەرەسە و کوتاڵ و شمەکێك بۆ ناو ڕوسیا. ئەمانە و زۆری تر کارایی زۆر خراپ و جددیان لەسەر ئابوری دەبێت و بە ڕاستەخۆش لەسەر سیاسەتی دەوڵەت و بەڕێوەبردنەکەی .

سەبارەت بە چینیش بێ گومان چینیش زەرەرمەند دەبێت و کارایی خۆی دادەنێت لەسەر کێبڕکێی لەگەڵ ئەمەریکا و هەیمەنەی ئابووری لەسەر ئەو وڵاتانەی کە وەبەرهێنانی تێدا دەکات.

ئەوەی کە ترامپ کردنی لە ڤێنزویلا هەر ئەوە نییە کە باسم کرد کە هەندێك لە میدیای ناوچەکە و جیهانی باسی دەکات . ترامپ دەزانێت کە ڤێزویلا نەك هەر دڵ و خۆێنبەرەکانە لە جەستەی هەندێك ل□ و□تانی دەرودراوسێ و و□تانی دیکەشدا، بەڵکو ڤێنزویلا وەکو سێنتەرێکی کۆمەککار و هاوکار و ژیانەوەی هەندێك وڵاتە کە لەوانە کوبایە کە لە سەدا 95 وزەی لە ڤینزویلا وەردەگرێت، کۆڵۆمبیای□ و□تانی دیکەیە تەنانەت و□تانی کاریبیان وەکو توباگۆ و ترینداد کە مامەڵەی بازرگانی سەرەکییان لەگەڵ ڤێنزویلادا هەیە .
ئەمە جگە لەوەی کە ترامپ کردی، سیستەمی (BRIC) ‘ بریك Brazil, ’Russa, India ، China ، کە لە ێستادا 11 وڵات ئەندامن بەڵام ڤێزویلا ئەندام نییە گەرچی داوای کرد کە ببێتە ئەندام بەرازیل ڤیتۆی کرد لەبەر ئەوەی وەرگرتنی ئەندامانی نوێ دەبێت هەر هەموو ئەندامان ڕازی بن. سیستەمی و□تانی’ بریک’ لێدان و خستەکاری دراوێکە کە ئەو 11 دەوڵەتەی لەناو ئەو سیستەمەدا دەتوانن بازرگانی و لە ڕوی دیکەشەوە بەکاری بهێنن ، ئەمەش دەبێتە لاوازی بەهای دۆلار و داشکانی بەهاکەی و کەمکردنەوەی ڕەواجی لە جیهاندا.
گەر بارودۆخەکە بە گوێرەی ویست و پلانی ترامپ بڕوات و□تانی ‘بریک’ بە هەبوونی سیستەمی دراوی کە هەمویان پێوەی پەیوەست دەبنەوە گەر هەڵنەوەشێنێتەوە ئەوە زۆر لاوازی دەکات و دوای دەخات .
ترامپ، حسابی بۆ بکەین یا نەیکەین، هەرچۆن ڕاو بۆچونمان هەبێت ، خۆشمان بوێت یا نا ، بەڕای من کابرایەکی زۆر زیرەکە و دەزانێت چی دەکات . ئەو دەیەوێت ئەمەریکا وەکو پێشتری بمێنێتەوە، دەیەوێت ئابووری ئەمەریکا و پێگە و پایەکەی هەر وەك جاران بمێنیتەوە ، دەیەوێت گەشەی ئابووری ئەمریکا لەسەر هاوو□تیانی بە ڕادەیەکی کەم و لەسەر کۆمپانیا گەورەکان و ساماندارانی ب□ جۆرێکی زۆر ڕەنگبداتەوە ، دەیەوێت کۆمپانیا ئەمریکییەکان و ساماندارانی هەر ئاوا بە باڵادەستی بمێننەوە .

ڤەنزوێلا و کوبا و کۆڵۆمبیا و ئەمەریکا:

ڤەنزوێلا لە مێژوودا بەپێی ڕێککەوتنە دوولایەنە درێژخایەنەکان، دابینکەری سەرەکی نەوت و سووتەمەنی کوبا بووە، زۆرجار لە بەرامبەر خزمەتگوزارییەکانی وەک پشتگیری پزیشکی و هاوکاری تەکنیکی. بەپێی داتاکانی بازرگانی نەتەوە یەکگرتووەکان، کوبا لە ساڵی 2022 بە بەهای نزیکەی 161 ملیۆن دۆلار کاڵای ڤەنزوێلای هاوردە کردووە و نەوتی خاو و بەرھەمە سووتەمەنیەکان لە پۆلی باڵادەستن.
ئاڵوگۆڕی بازرگانی نێوان ڤێنزوێلا و کۆڵۆمبیا لە ساڵی 2022 وە

جارێکی دیکە گەشەی کردەتەوە: ئامارەکانی ساڵی 2024 لە نێوان مانگەکانی یەکەم و تەمموزی 2024، بازرگانی دوولایەنە گەیشتە نزیکەی 607 ملیۆن دۆلار، کە بە بەراورد بە هەمان ماوەی ساڵی 2023 بە ڕێژەی 36.5% زیادیکردووە. ئامارەکانی ساڵی 2025 لە مانگی یەک تا حوزەیرانی 2025، کۆی گشتی بازرگانی نزیکەی 564 ملیۆن دۆلار بووە، کە بە نزیکەیی 13 % لە چاو ساڵی ڕابردوودا زیادیکردووە. لە مانگی یەکەوە تا ئەیلوولی 2025 قەبارەی بازرگانی بەرزبووەتەوە بۆ نزیکەی 863 ملیۆن دۆلار، کە نزیکەی 8.3 % زیادیکردووە بە بەراورد بە هەمان ماوەی ساڵی 2024.

زۆربەی ئەو فراوانبوونە لە هەناردەکردنی کۆڵۆمبیا بۆ ڤەنزوێلا وەک خۆراک، کەلوپەلی بەکاربەر، ماددە کیمیاییەکان و پلاستیکەکانەوە سەرچاوە دەگرێت. هەناردەی ڤەنزوێلا بۆ کۆڵۆمبیا زۆر بچووکتر دەمێنێتەوە و کاڵاکانی وەک بەرهەمی ئاسن و پۆڵا، ئەلەمنیۆم و هەندێک سووتەمەنی لەخۆدەگرێت. بەکورتی کۆی بەهای بازرگانی لەگەڵ کۆڵۆمبیا ئێستا بە سەدان ملیۆن دۆلارە لە ساڵێکدا، هاوسەنگییەکە بە شێوەیەکی زۆر بەرەو هەناردەکردنی کۆڵۆمبیا ملی ناوە. بازرگانی دوولایەنە لە بەرزبوونەوەدایە لەگەڵ بوژانەوەی یەکگرتنی ئابووری سنووربەزێن لە دوای ساڵی 2022.

ڤەنزویلا و وڵاتانی کاریبیان

ڤەنزوێلا لە مێژوودا ڕۆڵێکی بەرچاوی ئابووری و سیاسی لەو وڵاتانەدا هەبووە، بە تایبەت لە ڕێگەی بەرنامەکانی وزەی ئیمتیازاتی وەک پترۆکاریبەوە. پیترۆکاریب ڕێککەوتنێک بوو کە ڕێگەی بە دەوڵەتانی کاریبی دەدا نەوتی ڤەنزوێلا بە مەرجی لەبار بکڕن (درێژمەدای قەرز و دواخستنی پارە) و بۆ زیاتر لە دە ساڵ بزوێنەرێکی سەرەکی بازرگانی ناوچەیی بوو. بەڵام ئەم بەرنامەیە بەهۆی سنوورداربوونی بەرهەمهێنانی ڤەنزوێلا و پرسە ئابوورییە فراوانترەکانەوە تا ڕادەیەکی زۆر ڕاگیراوە.

لە حەوت مانگی یەکەمی ساڵی 2024 دا، هەناردەی ڤەنزوێلا بۆ ئاروبا و کوراساو نزیکەی شەش ملیۆن دۆلاری ئەمریکی بووە.

پەیوەندییە بازرگانییەکان لەگەڵ وڵاتی ترینداد و تۆباگۆ لەژێر کاریگەری هەردوو ئاسۆی ئاڵوگۆڕی بازرگانی و هاوکاری وزەدا بووە، هەروەها تەحەددای دیپلۆماسی و لۆجستیکی ئەم دواییە.

ترینداد و تۆباگۆ بەدوای پەرەپێدانی هاوبەشی گازی سروشتی لەگەڵ ڤەنزوێلادا بوون (بۆ نموونە، هاوبەشی کێڵگەی غازی هاوبەشیی)، ئەمەش ڕەنگدانەوەی بازرگانی پەیوەندیدار بوو بە وزە لە داهاتوودا، هەرچەندە ئەم جۆرە پڕۆژانە ڕووبەڕووی پاشەکشەی

ڕێکخراوەیی و سیاسی بوونەتەوە. بە گشتی بازرگانی لەگەڵ ترینداداد و تۆباگۆ لە ڕووی ناوچەییەوە بەرچاوە بەڵام لە ئاستەکانی ڕابردوو کەمترە و لەم دوایانەدا سنووردار بووە.
گایەنا لە ساڵی 2019 (نوێترین ئاماری ورد لەبەردەستدایە)، ڤەنزوێلا نزیکەی 9 ملیۆن دۆلاری ئەمریکی کاڵای هەناردەی گایەنا کردووە، کە بە شێوەیەکی سەرەکی بەرهەمە نەوتییە پاڵاوتەکانە. لە هەمان ساڵدا گایەنا نزیکەی بەهای 74 ملیۆن دۆلاری ئەمریکی هەناردەی ڤەنزوێلا کردووە و برنجیش وەکو بەرهەمی سەرەکی.

ترامپ و گرینلاند

ترمپ ئەوەندە گەمژە نییە وابزانێت کە چین یا ڕوسیا دێن ئەو دوورگەیە داگیر دەکەن و مەترسی بۆ سەر ئەمەریکا دروست دەکەن . بێ گومان ئەمە باش دەزانێت ، بەڵام ئەو دەیەوێت گەر لە داهاتوودا پێویستی کرد ئەو ڕێگایە لە پاپۆڕەکانی چین و روسیا بگرێت هاوکاتیش گێچەڵێك بۆ ئەوروپا و سەرکردەکانیشی بکات .
ئەو زۆر زیرەکانە کات و تاکتیکەکانی هەڵدەبژێرێت تاکو مەبەستەکانی پێ بپێکێت. هەموان دەزانن کە ترامپ دوو شتی دەوێت یەك سوکایەتیکردن بە ئەوروپا و سەرکردەکانی و ملکەچکردنیان بۆ باڵادەستی ئەمەریکا ، باشترین تاکتیکیش کە بەکاری هێنا زیادکردنی ڕێژەی گومرگ بوو لەسەر هاوردەی وڵاتانی ئەوروپا بۆ کردنی سازشکەوە کە هێشتا بۆ قازانجی ئەمەریکا و کەسایەتی خودی ترامپ گەڕایەوە .
ئەوی تر بایاخدانە بە ڕوسیا و خۆشکردنی پەیوەندییە لەگەڵیدا ، ئا لەم بارەدا دەیەوێت هەرچۆن هەبێت شەڕی نێوانی ڕوسیا و ئۆکرانیا بوەستێنێت ، ڕێککەوتنێك بکات لە نێوانییاندا کە بە بەرژەوەندی ڕوسیا و ئەمریکاش بگەڕێتەوە .
هەوڵی زۆری دا بەڵام سەرکردە شەڕخوازەکانی ئەوروپا بە تایبەت بریتانیا و ئەڵمانیا هێشتا پێداگری لەسەر ڕێککەوتنێك دەکەن کە بە قازانج و براوەی ئۆکرانیا و خۆیان بگەڕێتەوە ، خودی ترامپ-یش هیچ چارەکی بۆ نەماوەتەوە جگە لەوەی کە ڕووداوەکان کاتێک بخولقێنێت تاکو ئەوان بخاتە هەڵوێست و پێگەیەکی زۆر ناسك و لاوازەوە کە ڕازی ببن بەوەی کە دەیەوێت و دەیکات کە ڕێککەوتنی ڕوسیا و ئۆکرانیایە بەو جۆرەی کە خۆی دەیەوێت، هەروەها خاوەندارێتییە لە گرینلاند .
لەم حاڵەتەشدا یا دەبێت ویستەکانی ترامپ بەدەست بێت یاخود ترامپ لە شەڕو ڕێککەوتنی ئۆکرانیا و روسیادا دەکشێتەوە ، گەر ئەمەش ڕوویدات ئەوروپا هیچ توانایەکی نابێت کە هاوکاری زیاتری ئۆکرانیا بکات و ئۆکرانیا بەسەرکەوتن بگەیەنێت، ئیدی ڕوسیا وردە

شوێنی زیاتر لە ئۆکرانیا داگیر دەکات ڕێککەوتنی دواتری هەردوو وڵات گرانتر دەبێت لە ڕێککەوتنیشا یاند سیاسییەکانی ئەوروپا ئەو سوکایەتییە قەبوڵ دەکەن و شەرمەزار دەبن .
پرسیارەکە لێرەدا ئەمەیە ئایا ئەوانە بە ترامپ دەچێتە سەر و دەتوانێت جەنگە بە چین و هەژموونی چین چۆن نەکات؟ ئەم پرسیارە وەڵامەکەی داهاتوویەکی نزیک دەیداتەوە.

زاهیر باهیر
16/01/2026

ڕاپەڕینەکەی ئێران لە قۆناغێکی زۆر ناسکدایە.. زاهیر باهیر

بەگوێرەی سەرچاوە ئاگادارەکان، لەماوەی دوازدە ڕۆژی ڕابردوودا لە 31 پارێزگای ئێراندا کە 150شار و 600 و شارۆچکە پەیوەست بوون بە خۆپیشاندانەکانەوە. ڕاپۆرتەکان وای ڕادەگەیەنن کە چەند شارۆچکەیەک و شاری عەبادان چی تر لەژێر کۆنترۆڵ و ئیدارەی حکومەتدا نەماوە و کەوتونەتە ژێر دەسەڵاتی خەڵکەوە.
ئەو ناڕەزایەتییەی کە لە 27 ی مانگی ڕابوردووەوە دەستیپێکرد، بەهۆی دابەزینی بەرچاوی دراوی نیشتمانییەوە بوو. ئەم پێشهاتە وایکرد کە لای حکومەت قورستر بێت تاکو چارەسەری ئەو نیگەرانیانە بکات کە لەلایەن هاوڵاتیان و خۆپیشاندەرانەوە وروژێنراون. جگە لەوەش حکومەت کۆتایی هاتنی نرخی ئاڵوگۆڕی پاڵپشتیکراوی بە هاوردەکاران ڕاگەیاند، بڕیارێک کە پێشتر بووەتە هۆی بەرزبوونەوەی بەرچاوی نرخی بەقاڵی.
دوێنێ شەو ، پێنج شەمە، ناڕەزاییەکان فراوانتر و کاریگەر تر و شاری گەورەی وەک تاران و مەشهەدی بەخۆوە گرتووە کە هەموو ئەوە دەڤەرانەی سەرەوە و گەلێك لە شار و شارۆچکەکانی گرتەتەوە. بە سەدان هەزار کەس هاتوونەتە سەر شەقامەکان. هاوکاتیش لە زۆربەی شار و شارۆچکە گەورەکانی کوردستان، خەڵکی مانگرتنیان کردووە و دووکان و قوتابخانە و خەستەخانە و شارەوانی شوێنە خزمەتگوزارییەکان و ئەوانی دیکە هەر هەموویان داخراون و خەڵکی

لەسەر شەقامەکان بوون . گەرچی دەسەڵات هەوڵی ئینتەرنێتی لە خەڵکی بڕی، بەڵام هێشتا وێنە و قیدیەکانی ئاپورەی خەڵکی و سەرکوتکردنی خۆپیشاندەران لە لایەن پۆلیس و پاسدارەوە، دزەیان بە سۆشیال میدیا کرد .

ئەوەی مایەی دڵخۆشییە تا ئێستا خەڵکانی ڕاپەڕیو لە لایەن هیچ لایەن و پارتییەکەوە کۆنترۆڵ نەکراون و تا ئێستا سەنتەرێکی نییە ، گەرچی ڕەزا پەهلەوی دەیەوێت خاوەنداریەتی لێبکات ، لە دوورەوە پەیام دەنێرێت و فرمان دەردەکات بەڵام ئەو لە ناو ئێراندا پێگەیەکی بەهێزی نییە. زۆربەی هاوکاران و لایەنگرانی ئەو لە وڵاتانی ئەوروپا و کەنەدە و ئەمەریکا و وڵاتانی دیکەن .

ئەمەی کە دوێنێ شەو ڕوویدا تەکانێکی گەورەی بە خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکانی خەڵکی دا، ڕاپەڕینەکەی خستە قۆناخێکی سەخت و ناسکەوە. لەوە دەکات ئا لێرەوە هەنگاوەکانی داهاتوی ئەم ڕاپەڕینە مەزنە دیاری بکرێت و ناکرێت هەر لەم شەوەییەی ئێستادا بمێنێتەوە یا ئەوەتا بەردەوام دەبێت بەڵام بە گوژمی بەهێزتر و بە ژمارەی زۆرتر و بە بەشداری شاران و شارۆچکەی فرەترەوە ، یاخود بەرەو خامۆشی بڕوات . من هەرگیز ناڵێم شکست دەهێنێت، چونکە ناکرێت شکست بهێنێت لە کاتێکدا هەر ئەمان خۆیان یاخود ئەوانەی لە دوای خۆیان دەکەون بە سەر خەزێنەیەکی گەورە لە ئەزموونی زیاتر . هاوکاتیش کۆمەک لە داخوازییەکانیان دێتە دی، بە جۆرێکیش لە جۆرەکان بنکەنی ڕژێمی کردووە و درزی گەورەی تێخستووە کە بە تەکانێکی تر دەستەبەری هەرەسهێنانی ڕژێمەکە دەکات . ئەمە جگە لەوەی کە سروشتی ڕاپەڕین و شۆڕش هەر ئاوایە.

با ئەوەشمان لە بیر نەچێت خەڵکی لە بەرانبەر ڕژێمێکی فاشی سەرکوتکەر ڕاوەستاون، ڕژێمێک کە هیچ بەزەیی و سۆز و دەستگەڕانەوەیەکی نییە لە بەرانبەر ئەم خەڵکە مەزنەی ئێراندا ، کە لە ئێستادا خەڵکی ئەو پەڕی بوێریان نیشانداوە کە لە چەند شوێنێکدا تەنانەت هەیکەلی قاسمی سلێمانیان شکاند و بە پەلەقەی چوونە سەری ، کە ئەو بە پاڵەوان و پلاندانەر و نەخشەکێشی نەك پێشەوەچوونی خودی ئێران دەناسرا، بەڵکو هەناردەکردنی هاوکاری و هەموو جۆرە سەپۆرتێك بە گروپانی تیرۆریستی ئیسلامی لە وڵاتانی دیکە بوو .

لە لایەکی دیکەوە ڕژێم باش دەزانێت کە خەڵکی عەرشی حوکمڕانییانی لەرزاندووە لەوە دەکات هەرەسی پێبهێنن بۆیە هەموو جۆرە تاکتیك و فێڵ و سەرکوتکردنێك دەگرنە بەر لە پێناوی مانەوەیاندا. ئەوەی زانراوە لە ڕێگەی ‘ هەنگاو ’ کە ڕێکخراوێکی مافی مرۆڤە تا ئێستا ژمارەی قوربانییەکان 45 کەسن، زیاتریش لە 200 بریندار هەیە و

هەروەها زیاتریش لە 2400 کەسیش دەستگیر کراون.
لێرەدا ڕاستییەکی دیکەش هەیە ئەویش، هێشتا قەوارەی ڕاپەڕیوان ئەوەندەی ڕاپەڕینی 'ژن، ژیان ، ئازادیی' یاخود قەبارەی بزوتنەوەی گرین-ی 2010-2009 گەورەتر و فراوانتر نییە. ئەوەش ڕاستییە کە ئەو دوو بزوتنەوەیە بە تایبەت 'ژن ، ژیان ، ئازادیی' ، هەنگاوی گەورەی نا، تا ڕادەیەك جڵەوی دەسەڵاتدارانی ئێرانی شل کرد و وانەیەکی باشی پیدان و هاوکاتیش ورە و بوێری و متمانەی جارێکی دیکە بە خەڵکی ئێران گەڕانەوە . لەمانەش گرنگتر بناغەیەکی دروستکرد بۆ ئەم ڕاپەڕینەی ئێستا. جیاوازییەکەی ئەمەی ئێستا و ئەو کاتە ئەوەیە کە ئێرانی ئێستا پاش شەڕی دوازدە ڕۆژییەکەی لەگەڵ ئیسرائیلدا زۆر لاواز بووە ، هاوکاتیش خەڵکی بوونەتە خاوەنی ئەزموونێکی زیاتر لە گردبوونەوەیان و لە گۆڕینی تاکتیکەکانیان لە بەرانبەر پۆلیس و بەسیج و پاسداراندا.
ناتوانرێت پێشبینی دروستی ئەم ڕاپەڕینە بکرێت کە ئایا لێرەدا تەواو دەبێت، یاخود هەرەس بە ڕژێمی ئێران دەهێنێت؟ بەڵام دەکرێت پێشبینی ئەوە بکرێت ئەگەر خەڵکی لە ئێراندا هەر گۆڕانکاری دەم و چاوەکانیان بوێت ، گۆڕینی ئەم دەسەڵات بە یەکێکی دیکە ، کە تایی چەوساندنەوە و دەردەسەریی و نەبوونی و ئازادی و برسێتییەکەی ئەم 47 ساڵەی ژێر حوکمی ئاخوندەکان و پێشتریش حوکمی شا-یان لەسەر دەمێنێت .
دەی با بەهیوابین کە خەڵکی لە ئێراندا ئاراستەیەکی دیکە دەگرنە بەر کە هەمووو ئەو جەنگەڵەکیانەی ئەم دەسەڵات بەو دەسەڵات ڕێتبکەنەوە و خۆیان بتوانن کاروبار و ژیانی خۆیان بە خۆیان بەڕێوەبەرن دوور لە هەموو دەسەڵاتێکی ناوەندی و ناناوەندیی . بگەنە ئەو قەناعەتەی کە ئازادیی هەموان لە دەرەوەی دەسەڵات و حکومەت و دەوڵەتدا دەستبەر دەبێت و، تا هەمووانیش ئازاد نەبن ئازادی تاک و لایەن بەدی نایەت، ئەمەش هەر لە سای ڕێکستنی ئاسۆیانەی خودی خەڵکەکە خۆیەتی و گەڕانەوەی هەموو بڕیارەکان بۆ خۆی خۆی خاوەنی سەروەری خۆی بێت و نە بەندیی کەس بێت نە کەسیش بەندی بێت .

زاهیر باهیر
09/01/2026

خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکان بەردەوامن لە ئێران.. زاهیر باهیر

خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکانی ئێران پێیان نایە ڕۆژی پێنجەمەوە نزیکەی سی شار و شارۆچکەی گرتەتەوە. هاوکاتیش جەندرمە و پاسدار بە شێوەیەکی دڕندانە ڕووبەڕوویان بوونەتەوە سەرکوتکردن و کوشتن و گرتن و ڕفاندنیان بەردەوامە.

تا ئێستا ئامارێکی ورد نییە و کەس نازانێت چەندێك كوژراون یاخود بریندارن و گیراون یا ڕفێنراون. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە خەڵکەکە سنوری خۆپیشاندان و ناڕەزاییان شکاندووە بووەتە ڕاپەڕین. هەر ئاواش سنوری داخوازییە ڕۆژانەییەکانیان سەبارەت بە بەرزبوونەوەی تێچوی پێداویستییەکانی ژیانیان ، بە هاتنەخوارەوەی نرخیان بەرەو سنوری سیاسیانە هەنگاوی ناوە بە دروشمی " بڕوخێ ڕژێم " " بە دەرەوە دیکتاتۆر " " ژن ژیان ئازادی " و زۆری دیکەی گرتووە بەخۆوە.

لەو لاشەوە سەرۆك كۆمار ، پزیشکانی، هەوڵ دەدات بە شێوەیەکی هێمنانە کپیان بکاتەوە ، گوایە "گوێبیستی داخوازییەکانیانە ، گرفتەکانیان حەل دەکات دەیەوێت نوێنەرەکانیان ببینێت و قسەیان لەگەڵدا بکات" . بەڵام وەکو فەرهاد ناوێك كە خوێندکاری زانکۆیە وتی " مەگەر کەسێك ساویلکە بێت باوەڕی بەوان هەبێت ، ئەوان گەر دڵیانەوێت گوێمان لێبگرن ، بۆچی ئێمان كوژن لەسەر شەقامەکان ، بۆچی بەندییەکان ئازاد ناکەن ، بۆچی ژیانی خەڵکی ناگۆڕن … دەمانەوێت لە بەرچاومان گوم بن .."

خوێندنەوە و شیکارێکی زۆر دەکرێت بە بارودۆخەکە کە زۆرێک لەوانە گەشبین نین تا ئەو ڕادەیەی کە دەڵێن ڕەنگە ئەنجامەکەی خراپتر بێت. پاساویشیان بە قسەکانیان نموونەکانن کە لەم ساڵانەی پێشتر و ئێستادا بینراون و دەبینرێن وەکو عێراق ، میسر ، لیبیا ، سوریا … یا هەندێك لە چەپەکان و مارکسییەکان پاساویان ئەوەیە" گۆڕینی حوکمێك بە حوکمێکی دیکە ژیانی کرێکاران و خەڵکانی زەحمەتکێش چارەسەر ناکات و باری گرانی خۆیان لەسەر شانی خۆیان دەمێنێتەوە" .

بە گومانی ڕاپەڕینەکان هەر وەکو چۆن دیاریکردنی ڕوودانەکەی پێشبینی ناکرێت هەر ئاواش ئەنجامەکانیان گەر بمانەوێت بە بەرنامە

و ویست و ئامانجی ئەمە بێت ئەوەش ڕوونادات . ئەوەی ڕوونە ڕەوڕەوەی مێژوو بەکەس ناوەستێنرێت و گۆڕانکارییەکان ڕێچکەی خۆیان زۆربەی جار بێ ویست و ئارەزوی ئەمە دەگرن.

گەر ڕاپەڕینی ئێران سەربکەوێت بە بۆچوونی من گۆڕانکاری گەورە نەك هەر لە ئێراندا روودەدات بەڵکو ڕەنگە لە ناوچەکەشدا ڕووبدات.

یەك: دەبێتە هۆی گەڕانەوەی ئیرادە و متمانەی خەڵکی بە خودی خۆی کە کاتێك دەتوانن کە ڕژێمێك کە 47 ساڵە لەسەر حوکمە و هەموو جومگەکانی ژیانی خەڵکی لە هەموو بوارەکاندا کۆنتڕۆڵ کردووە بگۆڕن، بێ گومان دەتوانن دەسەڵاتدارانی ئایندەش ئاسانتر بگۆڕن . خەڵکی لە ئێراندا دەبنە خاوەن ئەزموونێکی گەورەتر کە دەکرێت لە هەموو جیهاندا بە تایبەت ناوچەکەدا نموونەیەك بێت و بەرچاو بگیرێت.

دوو: گۆڕانکاری لە ئێراندا بناخەی گۆڕانکاری لە عێراقدا دادەنێت چونکە وەکو زانراوە لە عێراقدا ئێران حوکم دەکات و کۆنترۆڵی هەموو شتێکی کردوە و پارەیەکی زۆری عێراقی بۆ ئێران و موالییەکانی سەر بە ئێران تەرخان کردوو.

سێ: مەترسی هێرشی ئیسرائیل و ئەمریکا بۆ سەر ئێران چی تر نامێنێت ئەگەر وەختیش بێت ، بەمەش نەك هەر زەرەری گیانی و ڕۆحی لە هیچ لایەک بەم شێوەیە نادرێت، بەڵکو بۆ ماوەیەکیش ئاسایش بۆ ناوچەکە دەگەڕێتەوە کە لە روودانی هەر شەڕێکدا لەگەڵ ئێراندا عێراق زەرەرمەندی سەرەکی دەبێ لە هەموو رویەکەوە، لە پلەی دووهەمیشدا وڵاتانی دەرو دراوسێ.

چوار: ئەو جەمسەر گەورەیەی شیعەو سوونە کە بەرانبەر بەیەک لە حوکمدا وەستاون یەك لە ترسی ئەوی تریان خۆی زیاتر پڕ چەک دەکات و برەو بە کۆمپانیای چەك و تەقەمەنی وڵاتانی پێشکەوتوی پیشەسازی دەدەن، جەمسەرێکیان گەر بۆ کاتیش بێت لە حوکمدا نامێنێت . ئەمە جگە لە دروستکردنی گروپ و ڕێکخراوی چەکدارانی لە وڵاتانی دیکەدا لە بەرانبەر بەیەك کە شەڕی بەوەکالەت دەکەن. بە گۆڕانی ڕژێم لە ئێراندا تا ڕادەیەك ئەو کرژییە گەر بۆ کاتیش بێت نامێنێت و خاو دەبێتەوە.

پێنج: هاوکاری لۆجیستکی و ئایدۆلۆجی و سەربازی و دارایی حیزبەکانی پاشکۆی دەسەڵاتدارنی ئێران نامێنێت و بەمەش حیزبەکان لاواز دەبن .

شەش: لاوازبوون و کەنارکەوتنی حیزبە نەتەوەییەکان و حیزبە دەسەڵاتخوازەکانی دیکەی ئێران ، کە ئەمەش خاڵێکی زۆر ئیجابییە .

حەوت: ئەزموونی 47 ساڵەی ئێرانییەکان لەگەڵ ئەم ڕژێمەدا ، گریمانی کەمتر هەیە تاکو رژێمێکی دیکەی دینی دوای ئەمان

دروستببێت ، لەو بارەشدا بارودۆخی ژنان لە ئێراندا لە زۆر ڕووەوە تا ڕادەیەکی زۆر بەرەو باشی دەگۆڕێت .

هەشت : ئەوە ئاشکرایە هەمیشە خۆپیشاندان و ڕاپەڕینەکان لەسەر داخوازی ژیان و بەرزبوونەوەی نرخ و نەبوونی ئازادی ڕوودەدەن نەك بۆ ئامانجێکی دوورتری ئەوەی کە چەپ و مارکسییەکان دەیانەوێت کە دروستبوونی حکومەتی کرێکاری و دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریە. دەبێت ئەوە تێبگەین کە خەڵکی دەستی بەرکردنی نان و پیداویستییە سەرەکییەکانی ژیانی دەخاتە پێش سەراپای دروشمی بریقەداری حیزب و ڕێکخراوە دەسەڵاتخوازەکانەوە. ناکرێت خەڵکی بە سکی برسییەوە ، بێ عیلاج و توانای ناردنی منداڵیان بۆ قوتابخانە چاوەڕوانی حکومەتێکی باشتر ، کرێکاری، یاخود دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیاتاری بکەن کە کەی ئەوان گەیشتنە دەسەڵات ئەو کاتە هەموو شتێکیان بۆ بەدەست دەهێنن.

بێ گومان ئەوانەی سەرەوە خاڵی سەرەکی پۆزەتیڤن لە گۆڕینی ڕژێمی مەلاکان و ئاخوندەکان لە ئێراندا خاڵی زۆری دیکەش هەن کە پێویست ناکات باسیان بکرێت.

هاوکاتیش دەکرێت کە ڕاپەڕینەکە خامۆش بکرێت چ لە ڕێگای کۆنترۆڵی حیزبەکانەوە کە گریمانێکی لاوازە ، یان لە لایەن وتووێژی دەسەڵاتدارانەوە لەگەڵ چەند کەسێک لە خۆپیشاندەران بە ناوی نوێنەرانی خۆپشیاندەرەکان کە لە دەرەوەی کۆبونەوەی جەماوەری و دیمۆکراتی راستەوخۆ وەکو نەردەیەك هەڵدەبژێرن. مەترسییەکی دیکەی گەورەش هەیە کە دەستوەردان و کردنی پاگەندەی گەورە و بڵاوکردنەوەی ڤیدۆ و ڕاگەیاندن لە لایەن ئەمەریکا و سەرانی ئەوروپا و ڕوسیا و ئیسرائیلەوە ، کە کارایی ئەمە زۆر بە خراپ لەسەر خۆپیشاندەران دەشکێتەوە ، بە باشی و بەسوودیش بۆ حوکمرانانی ئێران دەگۆڕێتەوە.

بەڕای من و ڕەنگە زۆری دیکەش، سەرکەوتنی ئەم ڕاپەڕینە زۆر پۆزەتیڤانەیە. لە کاتێکدا کە خەڵکی لە ئێراندا وەکو پێشتر وتوومە زۆر هۆشیارن و خاوەنی ئەزموونی زۆر گەورەن چۆن لە بەناو شۆڕشی 1978 و 1979 دا کرێکاران و خەڵکی خۆیان توانییان ڕێکبخەن ، ئێستا باشتر دەتوانن و بە ئەزموونێکی زیاتری ناو خودی ئێران و ناوچەکە و جیهانیشەوە خۆیان لە ڕێگەی ئەنجومەنە ئاسۆییە ناهیراشییەکانی شوێنەکانی سەر کار و زانکۆکان و شەقامەکان و گەڕەکەکان لە ڕێگەی دیمۆکراتی ڕاستەوخۆوە بڕیارە گرنگ و زەروورییەکانیان بدەن و دەستجەمعیانە بە جێ بەجێکردنی کار بکەن و بە ژیانیان کاری هەرەوەزیانە ڕێکبخەن .

کردنی ئەمانە زەروورییە و ژیانیش لە کردنیاندا خەڵکی فێر دەکات

کە دەکرێت کەمێنەتی سۆشیالیستی / ئەنارکستی بچوك و گەورە دروست بێت و ببنە نموونەیەك بۆ شوێن و ناوچەکانی دیکەش .
دەی با بە هیوابین کە خەڵکی ڕاپەڕیوی ئێران بتوانن ئەو هەنگاوانە بنێن .

زاهیر باهیر
01/01/2026

ئایا بزوتنەوەی کرێکاران، بزوتنەوەی سۆشیالیستی، ئەنارکستییە؟.. زاهیر باهیر

سۆشیالیستە دەسەڵاتخوازەکان و کۆمۆنیستەکان تا ڕادەیەکیش هەندێك لە ئەنارکستەکان وا دەزانن ئەم دوو بزوتنەوەیە یەکن و یەك ئامانجیان هەیە . من لەم وتارەدا دەمەوێت ئەو جیاوازییە بەیان بکەم و ئەو جۆرە تێگەیشتنە ڕوونبکەمەوە. ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە هێزی کرێکاران کە شەرەیانی ئابووری وڵاتیان بەدەستەوەیە فەرامۆش بکرێت، نا ، بەڵکو دەتوانین بڵێین کە شۆڕشی سۆشیالیستی/ ئەنارکستی بێ بە بەشداریکردنی چینی کرێکاران و ڕۆڵە گەورەکەیان هەرگیز ڕوونادات .
من لێرەدا دەمەوێت بڵێم دەکرێت ئەوە بزانین کە کرێکاران، لە جەوهەردا، (پۆتێنشەڵی) بەو واتایەی کە دەخوازرێت و داوایان لێدەکرێت شۆڕشگێڕ نین. بزوتنەوەی کرێکاران بزوتنەوەیەکی نقابییە سەراپای داخوازییەکانیان لە واقیعی چەوساندنەوەی خۆیانەوە سەرچاوە دەگرێت، ئەوان هەوڵیدەی زیاتر، کرێی زیاتر و سەلامەتی باشتری سەر کار، مافی دروسکردنی سەندیکا، کورتکردنەوەی کاتژمێری سەر کار، باشترکردنی ژیانیان، هەلومەرجی باشتری سەر کار و مۆڵەتی زیاتر و هەندێك مافی خێزانی دیکە، کرێکاران ئەمانەیان دەوڵەت و خەباتی بۆ دەکەن. زیاترین داخوازییان بەشداریکردنیانە لە ئیدارەی کارگە و کۆمپانیاکاندا و دەستکەوتنی پشکە. بەواتایەکی دیکە کار لەسەر ڕتوشکردن و ڕیفۆرمکردنی سیستەمی سەرمایەداری و مانەوەی

دەکەن، ئەمە بارودۆخی کرێکاران بووە لە کۆن و ئێستاشدا. بێ گومان لە ئێستادا ئەم بارودۆخە باشتر دەبینین بە تایبەت توێژاڵێکی کرێکاری ئەرەستۆقراتی لەناو کرێکراندا دروست بووە کە کرێکارانی پیشەسازییە گرنگەکان و تەکنەلۆجیا پێشکەوتووەکانن.

تا ئێستاش خەباتی کرێکاران خەباتی ئابووریانەیە نەك سیاسیانە، خەباتی نقابیانەیە نەك حیزبییانە، دژ بە دەسەڵات و دەوڵەت نییە، بەڵکو خۆگونجاندن و ڕەواییبوونی خۆیەتی لە سای سیستەمەکەدا بەڵام بە ژیانێکی باشترەوە. کرێکاران دەتوانن حکومەتەکان، دەوڵەتەکان لە ماوەیەکی کەمدا بگۆڕن بەڵام ناتوانن و کاری ئەوانیش نییە کە هەرەس بە سیستەمەکە بهێنن و بیگۆڕن.

بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی/ سۆشیالیزمی/ ئەنارکستی لەگەڵ بزوتنەوەی کرێکاراندا زۆر جیاوازن. ئەمان لە هەوڵی هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێگرتە و سیستەمی سەرمایەداریدان، دروستکردنی کۆمەڵگەیەکی ناچینایەتی و ناپلەبەندیی.

توخم و حیزبە کۆمۆنیستەکان/ سۆشیالیستە دەسەڵاتخوازەکان خۆیان باش دەزانن کە کرێکاران شۆڕشگێڕ نین بە واتای لەناوبردنی سیستەمەکە و دامەزراندنی سۆشیالیزم/ کۆمۆنیزم، هەر بەو هۆکارەش ئەوان خۆیان بە دینەمەی شۆڕش دەزانن و لە هەوڵی گواستنەوەی هۆشیاری سیاسی و شۆڕشگێڕانەدان بۆ ناویان. چونکە ئەمان تەواو پێجەوانەی ئەوان، کرێکاران، بیر دەکەنەوە بە گرتنەدەستی دەسەلات، گوایە ئەمان ڕیفۆرمیان ناوێت و لە ڕێگەی ئەو دەسەڵاتەوە دەتوانن کۆمەڵ بەرەو کۆمەڵێکی ناچینایەتی و ناپلەبەندیی ببەن.

ئەمان بارودۆخی کرێکاران باش دەزانن کە شادەماری ئابووری وڵاتیان لە دەستدایە و دەتوانن ژیان بوەستێنن، قازانج ڕاگرن، دەوڵەت و سسیستەمەکەی سست بکەن، ئەمانیش دەیانکەنە پەیژەیەك بۆ بەدەستهێنانی دەسەڵات هەر وەکو چۆن پێشتر کردویانە و ڕووی داوە.

ئەوەی لای من ڕوونە: یەك: کرێکاران هۆشیاری چینایەتییان هەیە چونکە هەن، بوونی هەر کەس و هەر زیندەوەر و گیانلەبەر و هەر لایەنێك بوونی هۆشیاریش بە گوێرەی ئەو ژینگەیەی کە تێیدا دەژین لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت، هۆشیاریش بە مەبەستی پاراستن لە خۆ و مانەوە و بژێوییان و خوودبەرژەوەندییە. دوو: وەکو لەسەرەوە وتم شۆڕش هەرگیز نابێت گەر کرێکاران بەشداری نەکەن و قوفڵ لە بەرهەمهێنانی زیاتر و قازانجی زیاتر نەدەن. ئەمەش مانای ئەوە نییە کە ئەوان دەتوانن یا دەیانەوێت سیستەمەکە، سیستەمی کاری کرێگرتە هەڵوەشێننەوە، ئەوە کاری ئەوان نییە و بەدەرە لە ئەجێندەی خەباتکردنیان. سێ: ئەوەش دەزانم لە ڕووی مێژووییەوە زۆرێك لە بزووتنەوە سۆسیالیستیەکان، پارتەکان لە ڕێکخستنەکانی

چینی کرێکارەوە گەشەیان کردووە و هەر بەهەی ئەوانیشەوە چینی کرێکاران ئاشنا بوون بە سۆشیالیزم و ئایدیاکە و لە نێویاندا تەشەنەی کردووە.

لە مێژوودا گەلێك ڕاپەڕین و ڕووداو دەبینین کە بە دڵنیاییەوە کرێکاران تێیاندا بەشداری گرنگیان کردووە، ئەمانەش بوونەتە نموونەیەك کە هەمیشە سۆشیالیست و کۆمۆنیستی دەسەڵاتخواز و بڕێك لە ئەنارکیستەکانیش ئاماژەی پێدەدەن و دەیکەنە بەڵگە کە گوایە ڕاپەڕین و شۆڕشەکان کە بوون، ئەوە دەسەلمێنن کە بزوتنەوەی کرێکاران و بزوتنەوەی سۆشیالیستی یەك شتن شۆڕش شۆڕشی کرێکارییە. نکوڵی ناکرێت ئەمە ڕای کارل مارکس-یش بووە هەر ئەو هۆکارەش بووە کە ئەو دەی بە قۆناخی سەرمایەداری و پێشەوەچوونی تەکنەلۆجیا خۆش بووە کە دەبێتە هۆی زیادکردنی ژمارەی کرێکارانی پیشەسازی و هەر ئاواش دەبنە دینەمۆی شۆڕش چونکە لە ڕووی جۆرێتیشەوە [نەوعیەت] دەگۆڕێن، ئەو دەسەڵاتەشی کە دروستی دەکەن دەوڵەتی دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریایە.

من بە پێویستی دەزانم بە سەلماندنی بۆچوونەکەم نموونە گرنگەکانی بزوتنەوە کرێکارییەکان کە لە کاتی چەرخی نۆزدە و سەرەتای چەرخی بیستدا ڕوویان داوە بهێنمەوە. لێرەدا پەنا بۆ هەندێك ئامار دەبەم لە ڕونکردنەوە و گەیاندنی مەبەستەکەم سەبارەت بە ژمارەی کرێکارانی ئەو وڵاتانە و ئەندام و لایەنگرانیان بۆ ڕێکخراو و پارتەکانی ئەو سەردەمە.

یەك: کۆموونی پاریس :

کۆموونی پاریس لە ساڵی 1871 ڕوویدا و بە ماوەیەی 72 ڕۆژ دەوامی کرد. لەم ماوەیەدا زۆرێك لە بڕیار و دامەزراوە سەرمایەدارییەکانیان هەڵوەشاندەوە وەك کارکردنی شەوانە، قەدەخەکردنی کارکردنی منداڵان، بەکارهێنانی خانووبەرە خراپەکان، کۆمەڵایەتیکردنی موڵك و ماڵ و گۆڕینی وەزارەتە کۆنەکان بۆ 10 کۆمیسیۆنی جێبەجێکردن کە هەر کۆمیسیۆنێك هاوشێوەی وەزارەتێك بوو لەگەڵ زۆر خاڵی گرنگتری دیکە. کرێکارە شۆڕشگێڕەکان بە زۆری لەژێر هەژموونی بلانکییەکان و سۆشیالیست و ئەنارکیستەکاندا بوون. ئەم ئەزموونە زۆر جار لەلایەن مارکسیستەکانەوە وەك یەکەم هەوڵی جددی چینی کرێکار بۆ لەناوبردنی سەرمایەداری ئاماژەی پێدەکرێت.

ئەو ئیدارەیەی کە لەوە دروست بوو لەبەر ئەوەی تەنها 72 ڕۆژ دەوامی کرد ئیدارەیەکی تەواوی کرێکاران نەبوو هەروەها بیرۆکراتیانەش نەبوو لەبەر ئەوەی کۆموون زۆر تەمەنی کورت بوو. دەسەڵاتی یاسادانان-جێبەجێکاری ئەنجومەنی کۆموون- بوو، کە لە 26ی ئازاری 1871 هەڵبژێردرا. کۆی گشتی ئەندامانی هەڵبژێردراو 92

ئەندام بوون بەڵام ژمارەی ئەوانەی کە لە ڕاستیدا خزمەتیان کردووە لە هەر کاتێکدا 79 ئەندامی چالاك بوون. ژمارەی کرێکارانی نێو ئەنجوومەنەکە نزیکەی 30- 40 ئەندام بوون. ژمارەیەکی دیکەش لە مامۆستایان و ڕۆژنامەنووسان و کارمەندان و دوکاندارە بچووکەکان گروپێکی تر بوون کە لە ئەنجوومەنەکاندا بەشداربوون. لە شانی ئەمانیشەوە پیشەییەکانی وەکو پارێزەران، پزیشکان کەمینەیەکی بچووک بوون زۆرینەیان پاشخانی چینی کرێکارییان یاخود چینی ناوەڕاستی خوارەوەیان هەبوو کە زۆرێکیان داهاتیان لەڕادە بەدەر کەم بوو.

ژمارەی دانیشتوانی ئەو کاتەی پاریس لە نێوانی 1.8 بۆ 2 ملیۆن بوون ، بەڵام شەڕ و برسێتی و دەرکردن زۆر کەمیکردنەوە . لەگەڵ ئەوەدا لایەنگرانی کرێکاران بە کۆمارییەکان/ جاکۆبینەکان کە (کۆمارییە سوورەکان)شیان پێدەوترا 400 هەزار – 500 هەزار کرێکار بوون. سۆسیالیستەکان، بلانکویستەکان (سۆسیالیستە شۆڕشگێڕەکان) خاوەنی 200 هەزار – 250 هەزار ئەندامی کرێکار بوون هاوکاتیش ئەندامانی نیونەتەوەیی یەکەم، کە بە ' ئای دەبڵی ئەی'ش ناسرابوو، هەردووك لایەنی وەکو مارکسیستەکان و سەر بە پرۆدۆنییەکانیانی لەخۆگرتبوو. ئەمانیش لە پاریس لە ساڵی 1871 دا 65 هەزار بۆ 70 هەزار ئەندمیان هەبوو. کۆمۆنیست و مارکسیستەکان کەمینەیەکی بچووک بەڵام کاریگەر بوون. ئەنارکیستەکان لە ڕووی فیکرییەوە گرنگ و کاریگەر بوون بەتایبەت پرۆدۆنییەکان بەڵام لە ڕووی ژمارەییەوە بالادەست نەبوون. بەشێکی زۆری کرێکارانی پاریس کۆماریی و چەپ و سۆسیالیست بوون، لەگەڵ هیچ پارتێکی ستراکتەردا هاوتەریب نەبوون.

دوو: بزوتنەوەی چینی کرێکران و شۆڕشی بەلشەفیکەکان:
شۆڕشی بەلشەفی ڕووسیای ساڵی 1917 کە سۆڤێتات (ئەنجوومەنی کرێکاران) دامەزرا و دەست بەسەر کارگەکاندا گیرا و بوونە بەشێك لە بزوتنەوەی بەلشەفیکەکان. هۆکارێکەش ئەوە بوو کە پارتی بەلشەفیك لایەنگر و ئەندام و چالاکوانێکی زۆریان لە ناو کرێکاراندا هەبوو ئەمەش وای کرد کە لەلایەن زۆرێك لە کرێکارانەوە پشتیوانی لێبکرێت بۆ ڕوخاندنی حکومەتی کاتی ئیدی خاوەندارێتی تایبەتی پیشەسازی گەورە کۆتایی هات، هەمووی بووە موڵکی دەوڵەت.
با سەرنجێك لە ئامارەکان بدەین سەبارەت بە ژمارەی کرێکاران لە روسیا و بەشداریکردنی سۆشیالیست و کۆمۆنیست و ئەنارکستەکان لە شۆڕشی 1917 دەدا.
قەبارەی چینی کرێکارانی ڕووسیا لە ساڵی 1917دا نزیکەی 3 ملیۆن

کرێکاری پیشەسازی بوو. بە کرێکارانی گواستنەوە و بیناسازی و جۆرەکانی دیکەی کرێکاران، ژمارەکە هەڵدەکشێت بۆ 4.5 بۆ 5 ملیۆن. بەڵام پرۆلیتاریای پیشەسازی کە مارکسیستەکان مەبەستیانە لە چینی کرێکار، لە دەوروبەری ٣ ملیۆندا بوو.
هاوکاتیش لایەنگرانی پارتی بەلشەفی لە ناویاندا 40-60% بووە، خودی پارتەکەش خاوەنی150 هەزار بۆ 200 هەزار ئەندامی کرێکاری بووە لەکۆی 350 هەزار ئەندام . ئەمە تا ئۆکتۆبەری 1917. مەنشەفیکەکان بە ڕێژەی لەسەدا 10 بۆ لە سەدا 20 ئەندامی کرێکاریان هەبووە. بە گوومان پارت و ڕێکخراوی تریش هەبوون ئەوانیش ئەندامی کرێکاریان هەبووە . ئەنارکستەکانیش بۆ بەی لە سەدا 5 کرێکاری پیشەسازی و کرێکارانی دیکەش کە زۆرترین چالاکییان لە پترۆگراد کرۆنشتاد و ئۆکرانیا بووە کە لایەنگریان بوون مەزەندەکراوە بۆ لە 5%ی کرێکاران.
ئەمەی کە ڕووی دا لە لە ڕوسیادا ڕوودا وەکی مێژووییە کە حیزبی بەلشەفی توانی بزووتنەوەی چینی کرێکاران و جەماوەری ڕووسی بەکاربهێنێت و بەهۆیانەوە بگاتە پایەی دەوڵەت.

سێ: شۆڕشی ئەڵمانیای 1918-1919

لەو شۆڕشەدا ئەنجومەنی شۆڕشگێڕی کرێکاران لە سەرانسەری ئەڵمانیا دروست بوو کە ئامانجیان گۆڕینی سەرمایەداری بۆ کۆماریەکی ئەنجومەن (“Räterepublik”) بوو، بەتایبەت لە هەندێك ناوچەی وەك باڤاریا کۆماری سۆسیالیستییان ڕاگەیاندو ئامانجیان ڕوخاندنی سەرمایەداری بوو بەڵام هەر زوو شکستی هێنا.
ژمارەی کرێکارانی ئەڵمانیای ئەو کاتە کە زۆر لە ڕووسیا پیشەسازیتر بوو نزیکەی 12 بۆ 14 ملیۆن بوو کە زۆرەکیان دابەش بووبوون بەسەر سۆشیالدیمۆکرات کە گەورەترین ڕێکخراوی کرێکاران بوو، پارتی سۆشیالدیمۆکرت-ی نوێ و یەك دوو ڕێکخراوی تر کە نزیکەی 6 بۆ 8 ملیۆن کرێکار لایەنگرانی ئەم پارت و ڕێکخراوانە بوون. ئەنارکستەکانیش کە وەکو ڕوسیا و ئیسپانیا بەهێز نەبوون کرێکارانی لایەنگری ئەمان لە 50 هەزار بۆ 150 هەزار کرێکار بوون .

چوار: شۆڕشی ئیسپانیا 1936-1937

توخم و لایەن شۆڕشگێڕەکانی ئەم شۆڕشە(CNT–FAI)ەکێتییە ئەنارکۆ-سندیکالیستەکانئەإ ئەی ئای- لە ساڵی 1927 لە ئیسپانیا دروستبوون زۆر نزیك بوون لە سی ئێن تی یەوە هەروەها نقابەی گشتی کرێکاران کە لە ساڵی 1888 دروست بوو(UGT) . ئەمان ئامانجیان هەڵوەشاندنەوەی سەرمایەداری و دەوڵەت بوو ئەوەندەشی بەیان کرا کارگە و کێڵگە و وەسیلەکانی هاتووچۆ و گواستنەوەیان بەکۆمەڵ کرد.
لەم شۆڕشەدا ئاشکرایە کە ئەنارکستەکان و توخمە سۆشیالیستەکانی

دژە دەوڵەت و دەسەڵات ڕۆڵی هەرە گەورەیان هەبوو کە بەشێکی زۆری کەتەلۆنیا و ئەراگۆن لە ژێر کۆنترۆڵی ئەواندا بوو. ئەمە گەورەترین هەوڵی چینی کرێکارە ئەنارکیستییەکان بوو بۆ لەناوبردنی سەرمایەداری لەو شوێنانەی کە سەرکەوتنیان تێدا بەدەست هێنابوو، بەڵام بەداخەوە لە لایەن هێزی یەکگرتووی فرانکۆ و ململانێی ناوخۆیی و شەڕەوە شۆڕشەکە شکستی هێنا.
قەبارەی چینی کرێکاریکارانی ئیسپانی 1936-1937 کە کەمتر پیشەسازی بوو بەراورد بە ئەڵمانیا و بەریتانیا ژمارەیان لە نێوانی 2.8 بۆ 3.2 ملیۆن کرێکار بوون. هەروەها بەشێکی زۆری دانیشتووانەکەی کرێکاری گوندنشین بوون کە بە کرێ کاریان دەکرد و جوتیارانی بێ زەوی بوون. ژمارەی هەر هەموویان دەچووە 5.5 بۆ 6 ملیۆن کرێکار. ئەندامانی سی ئێن تی لەناو کرێکاراندا لە نێوانی 1.5 ملیۆن بۆ 2 ملیۆن بوو واتە بەڕێژەی سەدی لە سەدا 70 بۆ 80ی کرێکاران بوون. هەروەها لایەنگرانیشیان زۆر بوو کە بەوان و ئەندامەکانەوە ژمارەیان لە نێوانی 2.5 بۆ 3 ملیۆن کرێکار بوون بە تایبەت لە کەتەلۆنیا و بەرشەلۆنا و ئاراگۆن و بەشێکیش لە مەدرید.
گەورەترین گرووپی شۆڕشگێڕ لە نێو چینی کرێکاراندا FAI (فیدراسیۆنی ئەنارکیستی) بوون کە 70 هەزار بۆ 100 هەزار چەکداری هەبوو کە نزیکەی هەموویان کرێکار بوون.

پێنج: سۆڤێتاتەکانی 1919 ی هەنگاریا
لە هەنگاریا لە ساڵی 1919 دا ئەنجوومەنی کرێکاران لەسەر دەستی حزبە سۆسیالیستی و کۆمۆنیستەکاندا دامەزرا کە ئامانجیان ڕووخاندنی سەرمایەداری و دروستکردنی کۆمارێکی سۆسیالیستی بوو. ئەمەش دروست بوو بەڵام تەنها 133 ڕۆژ دەوامی کرد دواتر لەلایەن هێزەکانی ڕۆمانیا و هێزی ناوخۆوە تێشکا.
قەبارەی چینی کرێکارانی هەنگاریا لە ساڵی 1919دا دوای جەنگی جیهانی یەکەم و داڕمانی نەمسا، کە بە ماوەیەکیش مەرجەرستانیان پێ دەوت، بەشێ پیشەسازیییەکەی لە شارەکان ژمارەیان 800 هەزار بۆ 1 ملیۆن بوو . هەنگاریای ئەو کاتە هێشتا لە ڕووی کشتوکاڵییەوە باڵادەست بوو. ئەو کرێکارانەی کە لە کشتوکاڵ و کێڵگەی جوتیارانی بێ زەوی، کاریان دەکرد ژمارەیان 1.5 – 2 ملیۆن بوون. سیاسەتی زاڵ لەوێ سیاسەتی سۆسیالیست و کۆمۆنیستەکان بوو، ئەنارکستەکان کەم و ناڕێکخراو بوون لەوێ.

کرێکارەکان بەسەر کۆمۆنیستەکان و سۆشیالدیمۆکراتەکاندا دابەش بووبوون لە سەرەتای ساڵی 1919 دا پارتی سۆشیالدیمۆکرات 500 هەزار

بە 600 هەزار ئەندامی هەبوو، بە کرێکاران و جوتیارانی بێ زەوییەوە هەر هەمووی دەچووە 800 هەزار بۆ 1 ملیۆن ئەندام .
هەرچیش پارتی کۆمۆنیستی هەنگاریا بوو لە ساڵی 1918 دامەزرا، لە ئازاری 1919دا بە فەرمی 30 هەزار بۆ 50 هەزار ئەندامی هەبوو بەڵام لەگەڵ کەمی ئەندامەکانیدا کاریگەری زۆری هەبوو. ژمارەی ئەو کرێکارانەی کە لایەنگریان بوون 100 هەزار بۆ 150 هەرزار کرێکار بوون.

ئەنجامگیریی

لەم نموونانەی سەرەوە بە گوێرەی ئەو ئامارانەی ئەوە دەردەکەوێت کە ڕێکخراو و پارتی سۆشیالدیموکرات و پارتی بەلشەفی و سۆشیالیستەکان و نقابەکان و ئەنارکستەکان پێگەیەکی زۆر کارا و فراوانیان لەناو کرێکاراندا هەبووە. ئاشکراشە کە ئەم پێگە و هێزە زۆرە لەناو چالاکییەکان و بزوتنەوەکانی ئەو لایەنانەدا ڕەنگی داوەتەوە و زۆر بەهێز بوون بەڕێی توانیویانە هەژموونێکی گەورەیان لەسەر کرێکاران هەبێت. بە ئاماژەکردن بەو ئامارانەی سەرەوە لە هەندێك وڵاتدا کرێکاران و ئەندامان و لایەنگرانی پارتەکان وا ئاوێتە بووبوون کرێکاران پارتەکان بوون و پارتەکانیش کرێکاران بوون. ئەمەش ئاوای کردووە کە بزوتنەوەی کرێکارانی ئەو سەردەمە لە هەموو ئەو نموونانەی کە لە سەرەوە هێنامنەوە پاشکۆ و وابەستەی ئەو ڕێکخراو و پارتانە بوون کە لە سەرەوە ناونوسم کردون و بارگاوی بووبوون بە ئایدیا و پرنسپەکانی سۆشیالیزم و ئەنارکیزمیش تاڕادەیەك لە هەندێك شوێندا.

ئەی لە ئێستادا؟ ئەوەمان کە تۆزێك بە ئاگا بین یاخود کرێکار بین دەزانین کە کرێکاران و بزوتنەوەکەیان ئەوەند لاوازە کە تەنانەت ناتوانن بەرگری لەوانەش بکەن کە لە دوای ناوەڕاستی چەرخی پێشوودا بەدەستهێنراون. ئیتر دەبێت قسە لەسەر داڕمانی سیستەم و هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێگرتە چۆن بکەن ؟ ئاسان نەنەبوو کە ئامارێکی متمانەپێکرا و ڕونم دەستبکەوێت بە زانینی ژمارەی کرێکارە سۆشیالیست و کۆمۆنیست و ئەنارکستەکان لەناو ڕیزەکانی کرێکاران لەو وڵاتانەی کە ناوم لە سەرەوە هێنان بەڵام ئەوەی کە لەناو کرێکارانی ئێستادا دەیبینین بە دەگمەن کەسانی هەڵگری ئایدیای سۆشیالیستی یا ئەنارکستی لە ناو ڕیزەکانیدا بەرچاو دەکەوێت.

دەتوانین بڵێین بیناکردنی کۆمەڵەی سۆشیالیستی لای خودی کرێکارانی

ئێستا خەوە و لای ئەوانەشمان کە وادەزانین کە ئەوە ئەرك و وەزیفەی
کرێکارانە خەیاڵە.

زاهیر باهیر
کانونی یەکەمی 2025

کتێبی کورد و ئیسرائیل و کورتە خوێندنەوەیەك*.. زاهیر باهیر

کورد و ئیسرائیل، شۆڕشی ئەیلول و موساد ، یا وەکو وەرگێڕ خۆی
دەڵێت ئەوەی نا بێ بگوترێ…دەبێ بگوترێ ، کتێبێکی قەوارە زل، 521
لەپ□□□ی□ ئەو کتێبە بوو کە زۆر وێڵی بووم بۆیە کە گەڕامەوە بۆ
کوردستان ئەم هاوینە لە ناو کۆمەڵە کێبێکدا، ئەو یەکێکیان بوو کە
کتێبخانە بە کتێبخانەی سلێمانی بە دوایدا گەڕام بەڵام دەستم
نەکەوت، دواجار چومە کتێبخانەی یادگار لەسەر شەقامی پیرەمێرد،
ئەویش نەیمابوو بەڵام وتی بە چاپی گەیاندۆتەوە چەند هەفتەیەکی
دیکە چاپی نوێی پێدەگات و کۆپیم بۆ دادەنێت .
لە ڕۆژەکانی کۆتایی سەفەرەکەمدا لە بۆنەیەکی خێزانیدا لەتەك کاك
‘ هاوبیر مامۆستا ئەنوەر برزو ‘ کەوتینە یەك و قسەکردنمان لەسەر
کتێب و کتێبی مێژوویی باش بوو. ئیدی ئەو ناوی کتێبەکەی لێوەرگرتم
و وتی بۆت پەیدا دەکەم . دوای دوو ڕۆژێک پێش گەڕانەوەم سەرم لە
کتێبخانەی یادگار دایەوە چاپی دووەمی کتێبەکە گەیشتبووە دەستیان.
کاك یادگار دانەیەکی پێشکەش کردم هەر کە گەڕاشمەوە بۆ مال□ی باوکم
کۆپییەکی دیکەی کتێبەکە لەسەر مێزەکە دانرابوو، دوای بۆم
دەرکەوت کە کاك هاوبیر بۆی ناردبووم . بەم شێوەیە من بوومە
خاوەنی دوو کۆپی لەو کتێبە نازدارە و بۆ ئەمەش زۆر زۆر سوپاسی بێ
پایانی کاك یادگار و کاك هاوبیر دەکەم.
بە گەیشتنەوەم بە لەندەن دەستم بە خوێندنەوەی کتێبەکە کرد، بەڵام
خوێندنەوەی چ کتێبێك، کتێبێك پڕ لەو ن□ه□نیانەی کە زۆربەی زۆرمان
نەمانزانیوە و نایزانین، ئەو کەسە کەمانەشی کە زانیویانە بە
هۆکارێك بێ دەنگییان لێ کردووە و ئێمەشیان لەو مێژووە گرنگە بێ
ئاگا کردووە. کتێبێك ک□ پ□□او پڕ لە ڕاستی مێژووی بزوتنەوەی کوردی

1961 و چالاکی و جموجوی بارزانی، ی گرنگی وا تانی دوروبر و
ئمریکا و ئیسرائیل و ب ئاشکرا و ب نهنی. کتبکی مژوویی
گرنگ ک ئوی بیوت ب جددی و ب استی ل مژوی بزوتنوی
1961 ی کورد و کس چالاککانی نوی چ ل کوردستان و چ ل دروی
کوردستان ب ئیسرائیلیشوه بزانت نابت ئو کتب نخونتوه.
ل استیدا من خم یکمجار ب ناوی ئو کتب ل گای قسکردن
و بیننی کاك فوئاد مجید میسری و کتب ب نرخکی ‘ مژوویکی
تر’ ئاشنا بووم دواتریش ل گای کتبی ‘ کوردی عراقی و شیعی
لوبنانیی شای ئرانوه’ باشتر ئاشنا بووم. هموو ئمان تامزری
خوندنوی ئو کتبیان لا زیاتر کردم .
ب گومان زرکمان دلین ئم ل مژوونوسانی ئستادا در و
نادروستی ل گانوی ووداوکانی ک ب برچاومانوه وویان
داو دبینین ، ئیتر چن ب مژویك ک ل لاین کسکی بانوه
نوسراوتوه باو بهنین؟ پرسیارکی ماقوه و بجی بی دبت
هموو کتبکی مژویی یا سیاسی ب چاوکی خنییوه
بخونرتوه. من ل وامی ئو بزانندا دم دوو هکار هی
تاکو ئم ئم مژووی ک لم کتبدا نوسراوه ب است وریگرین
.
یك : ئم کتب ل لاین کاك ‘کارزان غفور’وه ورگراوه. کاك
کارزان هر وکو ورگ کتبکی نکوردانووه بکو هموو
هسوکوتك، جالاکییك، قس و باسک، گشت و سردانك، دیمانه و
نوسینك ک ل ئسی کتبکدا ک ب زمانی عیبری نوسراوه
بووبت، کاك کارزان تبینی خی لسر داوه و ب ئمی خونر و
وکو ئمانتکی مژوویش ب دورکردنوه و پشکنینی دیها
سرچاوه لسر همان بابت و ووداو ساغی کردتوه، استی و
دروستی هموو ئوانی ک باسم کردن سلماندووه. کهیچ داوک و
گومانکی تدا نهاوتوه زر ب زمانکی سادی کوردی پتی
وریگاوه.
دوو: ئم کتب ل لاین ‘ شلم نکدیمن’وه نوسراوه ک نوسر و
ژنامنوسکی دیاری ئیسرائیل و ل هر هموویدا پنای بو
دکمنتان بردووه ک دیاره زرکیان لبر دستدا بوون. ئمیش
هیچ مبستکی وکو پاره و پلی ل پشتوه نبووه تاکو ئم هموو
وخت ل خی بگرتوه و کون و کلبری پیوندی ئیسرئیل ب
بزوتنوی کوردییوه بپشکن و بیخات سر کاغز، دواتریش ن ئو
و ن ئیسرائیلییکان نگ قازانجکیان ل سرکوتنی بزوتنوی
کوردی بدست نهنابت و ب مبستکی تایبتی نبووبت، ئوتا
ل برانبر کمکی پشکشکراوی ئیسرائیل ب کورد، برپرسکی

حیزبەکی ئاینیی ئیسرائیلیش دەڵێت " من پێم وایە، کەمەکەی ئەمە بۆ کوردان لەو سەنگەوەیە، دەمانەوێ دەستی یارمەتی بۆ کەمینەکان لە خەباتەکەیاندا درێژ بکەین " ئا لەبەرەدا ئیسحاق ڕابین ، سەرۆکی حکومەت، وەڵامی دەداتەوە و دەڵێت " چونکە جوولەکەین" .

هاوکاری ئەمان تەنها بۆ یەك شت بووە: کە ئیسرائیلییەکان لە ناوچەکەدا تەنها بوون، وەکو دەوڵەت نوێ بوون و شەپۆلی بزوتنەوەی بەناو شۆڕشگێڕانەی ئەو سەردەمە کە لایەکی دونیای گرتبووەوە دژ بە ئیمپریالیزمی ئەمەریکا و بریتانیا و داژیەتیکردنی دەوڵەتی ئیسرائیلی و هاوکاتیش یەککەوتنی هێزەکانی بەڕێك لە دەوڵەتە عەرەبییەکان و یەکگرتنی سوریا و میسر و پەلکێشکردنی عێراقیش بۆ ناوی، ئەمانە هەموویان لە بەرژەوەندی ئیسرائیل نەبووە. ئەمانیش پێویستیان بە بەرەیەك هەبووە کە دژایەتی دەوڵەتی عێراق بکەن و سەرقاڵی بکەن بەو شەڕ و شۆڕەوە تاکو نەیپەرژێتە سەر ئیسرائیل یا کەمتر بیپەرژێتە سەری.

بۆ خوێندنەوەی ئەو کتێبە ئەم حەقیقەتە زۆر بە باشی دەردەکەوێت چونکە ئەوەندەی ئیسرائیلییەکان پێداگرییان لەسەر بەهیزبوونی بزوتنەوەی کوردی کردووە لە لاوازبوونی عێراق هیچ لایەکی دیکە نەیکردووە، گەر بە بارێکی دیکەدا بەڵێم ئەوەندەی کە ئیسرائیل بۆ ئەو بزوتنەوەیە دەسەز و هاوکار و یارمەتیدەر بووە هەرگیز هیچ کوردێکی کوردستانەکان جگە لە خودی کامەران بەدرخان و دکتۆر عیسمەت شەریف وانلی کەسی تر وا نەبووە . گەر تەماشای ئەم سیاسەتەی ئیسرائیل بکەیت لە پێناوی مانەوەی خۆیدا چی کردووە و چی پێشکەش بەو بزوتنەوەیە کردووە، زۆر دەچوێنرێت بە سیاسەتی کەنی ئێرانی سەردەمی نیوەی یەکەمی چەرخی پێشوو کە هەر لەو کاتەوە تاکو ئێستا بە دوورخستنەوەی مەترسی لەسەر خۆیان، نانەوەی کووکە و شەڕ بووە لە وڵاتانی دەوروبەریان . ئەم تاکە سیاسەتە بۆ ئەم دوو وڵاتە جیاوازە ، لە دوو کاتی جیاوازدا و لە شوێنی جیاوازدا زۆر لەیەکچوون.

کەواتە لەبەر ڕۆشنایی ئەو دوو هۆکارەی سەرەوەدا، دەکرێت ناوەرۆکی ئەم کتێبە بە ڕاستی و دروستی وەربگرین و شتێکی لەوە فێر ببین و ڕەنگە هەندێك ڕاو بۆچوونیشمان لەسەر چالاکییەکانی ئەو بزوتنەوەیە و سەرکردەکانی و ڕێکەوتنیان لەگەڵ حکومەتی عێراق و دەستپێکردنەوەی شەڕی دوای دانوستانی ساڵی 1974 و دواتر ئاشبەتاڵیش بە باش یا بە خراپ بگۆڕێت ، تەنانەت لەسەر خودی مستەفا بارزانیش .

با ئێستاش بێمە سەر ئەو خاڵە گرنگانەی کە من لە خوێندنەوەی ئەو

کتێبەدا دەرکم پێکردوون. زەرووە کە بڵێم بە خوێندنەوەی ئەو کتێبە زۆر خۆشحاڵ بووم کە شتی نوێی لێوە فێر بووم و گەیاندمی□ ئەو قەناعەتەی کە تاکە وڵا تێك ویستیبێتی کە کورد لە باشووردا لەو زوڵم زۆرەی حکومەتە یەکبەدوایەکەکانی عێراقدا ڕزگاری بێت هەر ئیسرائیل بووە وە لە ئێستەشدا لە باشور و لە باکور و لە ڕؤژئاواش ئەگەر ئیسرئیل پشتگیری کورد دژەچەوساندنەوە و زوڵم و زۆرێك کە لەسەری هەیە نەیکات ، ئەوە وڵا تێکی دیکە نییە ئەوە بکات و بەخۆشی ناکرێت.

ئەو خاڵە گرنگانەی کە لەو کتێبەدا لای من گرنگ و جێگەی سەرنجدان بووە ئەمانەن:

یەك: پەیوەندی کورد و ئیسرائیلییەکان دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمێک پێشتر لە ڕوودانی بزوتنەوەی 1961 ئەویش لە ڕێگەی دکتۆر کامەران بەدرخانەوە (میری کوردان) ئەو زۆرێك لە کەسە بە تواناکانی جوولەکە کە لە پلە و پێگەی جیا جیای حکومەتەکانی ئەوروپا و ئەمەریکادا بوون دەناسی و پەیوەندی پێیانەوە هەبوو هەروەها ئاگەداری نوسراوەکانی هێرتزل بووە. ئەو خۆشی وەکو ئەکادیمی□کی وانەبێژ لە زانکۆی سۆربۆنی پاریس، توانا و لێهاتووی زۆری هەبووە. دواتریش هاوسەرگیری لەگەڵ هاوڕێیەکی کە لەگەڵ خۆیدا قوتابی بووە کردووە، ئەو کچە لە خێزانێکی دارا و دەوڵەمەند بووە ئەمەش توانایەکی دیکەی بە میری کوردان داوە. ئەم دوو هۆیە توانا و لێهاتویی خۆی و دارایی لە ڕێکەی هاوسەرگیری لەگەڵ ئەو کچەدا، هاوکاری گەورەیان کردووە لە پەیوەندی بەدرخان و جوولەکە و ئیسرائیلییەکاندا . ئەو دەرکی بە توانا و دڵسۆزی و کاری نەکردەی جوولەکەکان بۆ بنیاتانی دەوڵەتیان و دواتر پارێزگاری لێکردنی کردووە، هەر لەبەر ئەوەش ئەوانی بە نمونەیەکی باڵا و سەرکەوتو بە کورد و خودی کەسی بارزانی ناساندووە .

هاوکاتیش کەسە ناودار و بە تواناکانی ئیسرائیل و جوولەکە هەمیشە بە بەدرخانیان وتوە دەبێت متمانە بکەنە سەر خۆتان و نا بێت پشت بە ئەمریکا ببەستن .

بەدرخان بەڕادەیەك نزيك و دۆستی ئیسرائیلییەکان بووە هەندێك جار پێشنیاری گرنگی هەم بە قازانجی ئەوان هەم کوردیش بۆ کردون. لەوانە کردنی کودەتا لە سوریادا بە هاتنی حکومەتێک کە سەر بەئیسرائیل بێت و ئۆتۆنۆمیش بۆ کورد مسۆگەر دەکات، ئەوەش دەبێتە هۆی لاوازی عێراق و دەستڕانەگەیشتنی بە ئیسرائیل. گەر چی ئەم پێشنیارە لە خوارەوە پەسەند کراوە بەڵام لەسەرەوەی حکومەتی ئیسرائیلەوە ڕازی نەبوون وتراوە ” ئیسرائیل پشتگیری کوودەتا

ناکات “
بەدرخان نەك هەر لە سوريا و عێراقدا هەوڵی جددی بۆ کورد و ئۆتۆنۆمی بۆ کورد داوە بەڵکو لە ئێرانيش، لێرەشدا پەيام و قسە لە نێوانی ئەو و شاو دەستە و دايەرەی پادشايەتی گۆڕراوەتەوە . شا دڵخۆش بووە بە کورد، ئامادەبووە کە بەدرخان، ميری کوردان، بکاتە سەرۆکی ناوەندێکی زمان و ژياری کوردی لە زانکۆی تاران بەڵام لەژێر هەل و مەرجی قورسدا، ئەمەش لای مير قەبوڵ نەکراوە .
کاتێکی ديکە شا ويستويەتی بەرخان کۆنترۆڵ بکات و لە چالاکی بخات بۆيە ئۆفەری زەوی و خانوەکەی پاريسی بەدرخان و هاوسەرەکەی بە يەك مل□ين دۆلار کردووە بەو مەرجەی ميری کوردان بچيتە تاران لەوێ نيشتەجێ ببێت . ئەو دەڵێت ئەو ئۆفەرە لە 10 قات لە نرخە ڕاستينەکەی خۆی زياتر بووە، بەڵام ميری کوردان ڕازی نەبووە چونکە دەيزانی گەر لە تاران دانيشێت ئيتر يانی کۆتاييهاتنی هەموو چالاکی و جموجووڵەکانی دەبوو.

دوو: بارزانی و کەسايەتی بارزانی:

لەم کتێبەدا لە کەسايەتی مەلا مستەفا زۆر زياتر شارەزا دەبيت سەبارەت بە خەمڵاندنی بارودۆخەکە و پێشبينييەکانی و چالاکی و لێزانين لە مامەڵەکردن لەت□ك □ۆژنامەنوس و نوسەرە بێيانەکانەوە هەروەها گەورە سياسييەکانی ئيسرائيلش.
بارزانی ئەوە نەبووە کە کاتی خۆی جەلالييەکان بە ئێمەيان دەناساند کە کەسێکی نەزان و نەخوێندەوار و عەشايەرە. بە خوێند□ن□وەی ديمانەکانی نێو ئەم کتێبە بۆت دەردەکەوێت کە ئەو کابرايەکی زۆر سياسی بووە، زۆر زانا و دووربين بووە زۆر دڵسۆزتر و ڕاستگۆ تر بووە لە هەموو ئەو کەسانەی دەوروبەری خۆی و نەيارەکانيشی کە ئەو ديعايانەيان بۆ دەکرد. ئەو زۆر دڵسۆز بووە بە ئەوەی کە باوەڕی پێی هەبووە وابە ئاسانيش نەدەکەوتە بەر سازشکاری و سازش لە بەرانبەر ئێرانييەکان و عێراقييەکان و تەنانەت ئيسرائيلييەکانيشدا .
لەو کتێبەدا زۆر ديمانە و ديدار لەگەڵ ئەو دا کراوە هەڵسەنگێنراوە ، کە يەکێکيان بە ناوی شميدت ئاوا وەسفی بارزانی دەکات ” ئەو هێمای شؤڕشەکەيە ، ئەقڵی جێبەجێکارێتی، سەرکردە و سەربازی و سياسييەکەيەتی ، دڵ و ئارەزوی شۆڕشەکەيە ، پياوێکی زۆر خۆشەويست و هاوکاتيش زۆر ترسناکە لەناو کورداندا.” ئەم پەسنە، نزيکەی لای هەموو ئەو ڕۆژنامەنوسانەی کە بارزانييان لە نزيکەوە ديوە وەک يەك وايە ، “ڕەفتارە سادەکەی و مامەڵە دۆستانەکەی و زۆرزانييە خۆرهـەڵاتييەکەی” سەرنجی ڕاکێشاون، هەمووشيان پێيان وا بووە کەسێکی سەقامگير و نيازباشە ، لەوەش دڵنيا بوون ، ئەو پياوە

هەرگیز هیچی بە خودی خۆی ناوە. ئەم کەسانە زیاتری لەسەر دەڕۆن دەڕۆن ئەو بە ڕۆژنامەنوسانی دەگووت:” من ژەنەڕاڵ نیم ، تەنها مستەفام ، پلە و پایە هیچی بۆ من گرنگ نییە ، من تەنها کوردێکی سادەم. بەڵام کەس ئازایەتی ئەوەی نەبوو تەنها بە ناوی خۆیەوە بانگی بکات.”
لەگەڵ ئەو وەسفەی سەرەوەشدا مەلا مستەفا کابرایەکی زۆر دیکتاتۆر و توندوتیژ و بکوژ بووە لەگەڵ ئەوانەی کە هاودەنگ و هاوڕای نەبوون. ئەمە هەموومان باش مێژووی خوێناوی ئەو دەزانین کە تەنانەت ئامادە بوو کوڕەکەی خۆی بکوژێت، دەستی بە خوێنی دەیەها بارزانی و کەسانی نزیک و خزمی خۆیان وەکو حەمە ئاغاو مێرگەسووری و کوڕەکانی و تەنانەت سەرکردەکانی کوردانی ئێران کە دژ بە شا و حوکمەکەی ڕاوەستابوونوە سوورن. ئەو کابرایەکی مەرکەزی بووە دەبوایە خۆی لە سەرەوەی سیاسەتەکان حیزبەکەیەوە بوایە ، ڕاو بۆچوونی خۆی دەسەپاند. ئەو گەر چی سەرۆکی حیزب بووە بەڵام هیچ وەخت پلان و پرس و ڕاوێژی لەگەڵ مەکتەبی سیاسی و لیژنەی ناوەندی پارتەکەی نەکردووە و تەنانەت شەیریشی نەکردووە. سەرقاڵی بارزانی بە ئیسرائیلییەکانەوە زۆر زیاتر بووە لە سەرکردەکانی خۆی. بەڵکو ئەو چەند کەسەکی زۆر نزیکی خۆی هەبووە، هەمیشە لەگەڵ ئەواندا و زۆر جاریش بۆ ئامادەبوونی نوێنەرەکانی ئیسرائیلیش دانیشتوەو پرس و ڕای پێکردون . ئەوانەش ئیدرس و مەسعود و دکتۆر مەحمود و سامی و شەکیب عەقراوی و کەسێك بە ناوی ‘ ئازاد’ و سێ وچوار کەسەکی دیکە بوون. لەم بارەشدا نەك هەر خودی بزوتنەوەکەی بەڵکو ئەندامانی سەرکردایەتی حیزبەکەشی بێ ئاگا بوون لە زۆربەی پلان و بڕیارەکانی بارزانی.

بارزانی زۆرزان و زیرەك بووە هەر بە هۆی ئەوەوە چەند جارێك لەو تەڵە و داوانەی بۆی نراوەنەتەوە ڕزگاری بووە. زۆر زۆر بە گومان بووە لە ساواکی ئێرانی و شا هەمیشە زانیوێتی کە ئەوان بەکاریان دەهێنن، لەگەڵ ئەوەشدا دەبوایە لە پلانەکانیا ڕاوێژی بە ئێرانییەکان بکردایە چونکە دەیزانی ئەگەر ئێران ڕێگربێت ئەوە ئیسرائیلییەکانیش چەندێك بیانەوێت هاوکاریان بکەن ناتوانن چونکە ئێران تاکە ڕێگەی گەیاندنی هاوکاری ئیسرائیل و ئەمەریکا بووە. ئەم حەقیقەتەشی هەمیشەش بە ئیسرائیلییەکانی وتووە ، بەڵام چاریشی نەبووە. زۆر متمانەی بە ئیسرائیلییەکان کردووە و لە دەسەزی ئەوان بێ گومان بووە، بەردەوامیش دیاری بەهاداری بچوکی بەو نوێنەرانە بەخشیوە . ئیسرائیلییەکانیش زۆر ڕاستگۆ بوون لەگەڵیدا.
بە ئاگایی بارزانی وای لەوە کردووە کە بزانێت چەندێك ئەم

بزوتنەوەیە و حکومەتی عێراقی میللەتەکەی هیلاك کردووە کە گرانی و نەبوونی و دەردو بەڵاو ڕەو و کوشتن و بڕین ڕوی تێکردون ، جگە لەمەش ئەو هەزێکەی خۆشی زۆر باش دەناسی کە خۆڕاگر و هەمیشەیی نین، بۆیە هەمیشە ئامادە بە وتووێژ لەگەڵ حکومەت بووە، گەرچی گومانیشی هەبووە کە ناگاتە ئەنجام ، لەم بارەشدا زۆربەی وەخت وتووویژی هەندێك لەوانەی کە لە سەرەوە ناویان هاتوە کردوە. ئەمەش وەکو خۆی دەوڵەت هۆکار بووە بە وەستانی شەڕ لەگەڵ حکومەتدا و چوون بەدەم بانگەشەی ئاگربەستی و ڕێککەوتنەوە .

سێ: ئیسرائیلییەکان: ئیسرائیلییەکان ئەوەندەی دەستیان بە پشتی ئەم بزوتنەوەیە بووە مەگەر دایکەک ئەوەندە دەسوز و خەمخۆری کۆرپەکەی بووبێت . ئەوان بە بەردەوامی نوێنەریان دووان یان سیان لای بارزانی بووە، ئەم نوێنەرانە لە هەرە نوخبە بەتوانا و پلاندانەر و خاوەنئەزموونی گەورەی سەرباری و پەیوەندی دیبلۆماسی بوون، ئەمە جگە لە هاوکاری و پەیوەندی بەرپرسی موساد لە ئێران لەگەڵ هەم نوێنەرەکانیان و هەم لەگەڵ بارزانیش دا .

ئەوەی سەرنجی منی ڕاکێشا سەبارەت بەوان لە ناو بزوتنەوەکەدا هەرگیز ئەرك و فەرمانی خۆیان بەسەر بارزانیدا نەسەپاندووە ئەگەر پلانێکیشیان بۆ دانابێت، بارزانی ڕازی نەبووبێت ئەوان پلانەکەیان خستووەتە لاوە ، یاخود کە بارزانی پرسی پێکردوون دەربارەی وتووێژی لەگەڵ عیراقییەکاندا ئەمان لە وەڵامدا پێیان وتووە چی بە باش دەزانیت بۆ گەلەکەت ئەوە بکە.
کورد کە لە شاخی هەندرێن دا گەورەترین سەرکەوتنیان بەدەستهێنا ئەوە پلانی ئیسرائیلییەکان بووە بە بەشداری کردنی خۆشیان . دوای ئەو سەرکەوتنەش پلانێکی تریان بە شێوەی زەزك بە بارزانی دانا کە ئەگەر بارزانی ئەوەی بکردایە ڕەنگ بوایە ئاڕاستەی شەڕەکە بگۆڕایە، بەڵام نەی کرد .
بارزانی ئامادەی هەموو شتێک بووە بەڵام سنورداریی هێڕشەکانی کردووە، لە هەندێك جاردا گوێی بە ئیسرائیلییەکان ڕانەگرتووە لە ترسی بەهێزی عێراق و تۆڵەکردنەوەی سوپاکەی هەر لە بەر ئەوەش بارزانی پلانەکانی ئیسرائیلی بە تەواوی جێ بەجێ نەکردووە، هەمیشە لە تۆڵەی دوای تێشکانی خراپی سوپای عێراق ترساوە وتویەتی دواتر ئەوەی لە توانایاندا هەیە دەیکەن بەرانبەرمان .

بارزانی هۆکارێکی دیکەشی هەبووە بە وتووێژ لەگەڵ حکومەتی عێراق دا ئەویش خراپی بارودۆخی ئابووری کوردستان بووە : گەمارۆی ئابووری و برسێتی و نەبوونی و تد، ئەمەشی لە ئیسرائیلییەکان

نەشاردەتەوە پێی وتون " ئەو ژەنەڕاڵەی شکستمان پێ دەهێنێ ، ژەنەڕاڵێکی سەربازی نییە ، بەڵکو ژەنەڕاڵێکی ئابوورییە ، ئەو ژەنراڵە وامان لێدەکات هەموو جەنگەکە بدۆڕێنین" ئیسرائیلییەکانیش باوەڕیان پێکردووە ویستویانە یارمەتی بارزانی بدەن بۆ هێنانی پسپۆڕ لە چاندنی دەغڵ و دان و بە خێوکردنی مریشك و پەلەوەردا لەبەر بوونی ئابڵوقەدانی عێراق. لەگەڵ باوەڕبوونیش بە بارودۆخی خراپی ئابووری کەچی هێشتا بارزانی پێداگریی لەسەر هاوکاری زیاتری چەو پێی سەربازیی ئیسرائیلی کردووە زیاتر لە هەموو شتێکی دیکە.

کوردەکان پلانەکانی ئیسرائیلیان بە تەواوی جێ بەجێ نەکردووە ئیسرائیلییەکانیش گەرچی سەرسام بوون بە ئازایەتی و گیانفیدایی پێشمەرگە ، بەڵام زۆر بە باشیش ئەوەیان بە دەرکەوتووە و دەیانزانی کە کوردەکان ناتوانن شەڕی مۆدیرن بکەن و لە شاخەکان بێنە خوارەوە، ئەوان لە شەڕە کلاسیکییەکاندا بوێر و ئەزموونداارن .

ئەم ئەزموون و تێگەیشتنەی ئیسرائیلییەکان لەگەڵ کوردان‌دا ئیسرائیلییەکانی وا لێکردووە کە تانکیان نەدەنێ ، نوێنەری ئیسرائیل لە کوردستان کە بارودۆخەکە بۆ ئیسحاق ڕابین باس دەکات ، ئەوە دەڵێت ، "گەر کوردەکان لە شاخەکان بێنە خوارەوە ئەو پێشنیار دەکات کە ئیسرائیل تەنکیان پێبدات"

هەندێك لە سەرچاوەکان دەڵێن موساد هاوکار و ڕۆڵی لە دروستکردنی پاراستندا هەبووە، بەڵام مەسعود بارزانی ئەمە بە درۆ دەخاتەوە، بەس بەڵگەی زیاتر دەبینرێت لە دروستکردنی ئەو دەزگە سیخوڕییە تۆکمە و بە توانایە ڕۆڵی گەورەی مووسادی تێدا بینراوە.

دوای ئەوەی کە میری کوردان بە هۆکاری جیا جیا لەو نێوەندگیری و پەیوەندییە دیبلۆماسییەی کە هەیبووە سەبارەت بە پێشەوەچوونی پرسی کورد بەتایبەت لە عێراقدا دەکشێتەوە ، دکتۆر عیسمەت شەریف وانلێ ئەو ڕۆڵە دەگرێتە دەست. ئیدی ئەوە کە لە پەیوەندی نێوانی بارزانی و ئیسرائیل دا ڕۆڵ دەبینێت ، تەنانەت کۆمەڵی ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی -شی زۆر جار بینیوە هەر ئەمەش بوو کە لە دوایدا بارزانی باوەڕی پێی نەما. بە گوێرەی ئەو کتێبە دەکرێت بڵێین دکتۆر وانلێ زمانبەدیبیشی دژ بە دکتۆر کارمەران بەدرخان لای ئیسرائیلییەکان کردووەو لە کۆبونەوەیەکدا پێی گوتون :" بەدرخان لە یارییەکە چووەتە دەرێ، بەدرخان کەسێکی ئەرستۆکراتە و بە کەڵکی کاریکردەیی نایەت، چیتر نوێنەرایەتی هیچ لایەنێکی فەرمی ناکات. کۆمەڵێک بابەتیشی خستۆڕوو، تا ئێستە و دوای ئەو هەموو ساڵانە نهێنی ماونەتەوە."

هاوکاری ئیسرائیلییەکان تا ئەو ڕادەیە بووە کە ئامادە بووە

دەستەیەکی تایبەتی کورد لەسەر ئەرك و تێچوونیان بچێتە ئیسرائیل بۆ بەشداریکردنیان لە خولی جیا جیادا و ڕاهێنان لە بواری جیا جیادا. ئەمە جگە لە کردنەوەەی خولی ڕاهێنان لە ناو خودی کوردستان و لە هەمەدانی ئیرانیشدا .
ساڵی 1965 هەر لەو ساڵەدا پاش چوونی دکتۆر وانلێ بۆ ئەمریکا بارزانی زۆر بەباشی سیاسەتی ناوچەیی و نێو دەوڵەتی خوێندۆتەوە، زیرەکانە دەرکی بەوە کردووە کە هیچ دەوڵەلتێك یان نەتەوەیەك ناتوانێت بژی و بەردەوام بێت بێ هاوکاری یەکێك لە لایەنە گەورەکەی جیهان، بەڵام ئەو باوەڕی ب□ س□قییەتی ئەو کاتە نەبووە وتویەیتی کە ئەوان فکری ئەمان پەسەند ناکەن . بۆیە بەلایەوە باش و ئاسایی بووە کە ئەمەریکا یارمەتییان بدات .
پێشبینییەکەی بارزانی تا ڕادەیەك دروست دەرچوو کاتێک کە دڵشکاو بوو لە هاوپەیمانێتی شورەوی و عێراق چەکدارکردنی عێراق بە نوێترین کەرەسە و تەقەمەنی حوکومەتی عێراق، بێ ئەوەی بەعسییەکان ئەمە بەو بڵێن. ئەو کە ئەمەی لە گەڵ ئیسرائیلییەکاند باس دەکرد ئەوان کەمتر باوەڕیان بەوە هەبوو . بەڵام ئەم دەیوت” عێراق ئەو چەکەی بۆشەڕی ئێران نییە ، هەروەها بۆ شەڕی ئیسرائیلیش نییە ئەوە هەر بۆ کوردێتی ” قسەکانی ئەو دروست هاتنە دی کە هاوپویمانییەکەی ڕوسیا نەك هەر نەیتوانی کورد بپارێزێت لە دەست حکومەتی فاشی سەدام بەڵکو خودی شیوعییەکانی سەربەخۆشی بۆ نەپارێزرا و کردنییە قوربانی بەرژەوەندییەکانی خۆیان .

لە 15ی نیسانی 1965 لیقی ئاشکۆلی سەرۆکی حکومەت کۆبوونەوەیەکی ئەنجام دا ، گۆڵدا مائیری وەزیری دەرەوە و ئیسحاق ڕابینی سەرۆکی ئەرکان و سەرۆکی مووساد ئامادەی بوون، دۆزی کوردان و ئەو پرۆسە تایبەتییەی ئیسرائیل ئەنجامی دەدات خستە ڕوو. ئامادەبووان لەسەر ئەوە کۆك بوون پێویستە (پێشەنگی بدرێتە دۆزی کوردان).
لەم کتێبەدا هاتووە کە زۆرێك لە هەواڵەکانی هاوکارییەکانی ئیسرائیل بۆ بارزانی دەگەیشتەوە حکومەتی عێراق ، بۆ موسادیش ئەمە پێشبینی کراو بوو بە حوکمی زانینی بار□تی خیانەت لە یەکتر لەناو کورداندا کە مێژوویەکی درێژی هەیە ئەگەر چی ژمارەی شاندەکەش زۆر کەمیش بێت . ئەمەش دروست وابوو باشترین نموونەش رادەستبوونەوەی عەزیز عەقرای بوو کە هەموو شتێکی گەیاندەوە حکومەتی عێراقی.

کردنەوەی خوولی جیاوازی فێربوون بۆ پێشمەرگەکان چەند جارێك بووە کە یەکێکیان لە هەمەدانی ئێران بووە و کۆمەڵێک پێشمەرگە بەشداریان کردووە . لەوێدا نوێنەری باڵای موساد کە زۆر نزیك

بووە لە بارزانیەوە وەختەکی زۆریشی لە کوردستاندا سەرف کردووە ، تێبینی ئەوەی کردووە کە ” سەرەڕای نەخوێندەوای بەربڵاو لەناو کوردانیشدا ، کەچی ئاستی وەرگرتن و تێگەیشتنیان لە فێرخوازە ئێرانییەکان باشترە “
ئیسرائیلییەکان تەنانەت دکتۆری تایبەتی دانیان لە ئیسرائیلەوە بۆ بارزانی هێناوە لەبەر ئەوەی ئەو دانئێشەکەی هەراسانی کردووە و نەشی دەویست کە دکتۆری عێراقی ببینێت چونکە بەگومان بوو لێیان.
ئەمە جگە لەوەی کە ئیسرائیلییەکان خەستەخانەی سەیاری لە گەڵ دوو دکتۆر و نەرس دا هێناوە بۆ گەڵالە بە هەموو کەرەسەی پێویستەوە.
هاوکاتیش خولی فێربوونی سەرەتایی [ئیسعافاتی ئەوەلی] لەوەش زیاتریان بە هەندێك پێشمەرگەر کردەتەوە و فێری دەرزی لیدانیان کردون .
کیسێنجەر لە کتێبەکەیدا دەڵێ: ” بڕیاری ڕێگریکردن لەوەی کوردەکان لە کاتی جەنگی 1973دا شەڕ دژی عێراقییەکان ئەنجام بدەن بە کەدەنگی درا لە نێوانی هەواڵگریی ئەمریکا و ئێران و شادا چونکە کوردەکان شکستیان دەهێنا، هەموو لایەنەکانیش لەسەر ئەم مەسەلەیە هاوڕا بوون .”

چوار: ئێرانییەکان :

ئێــران وەکــو وڵــاتێکی دراوســێی جیــا مەزهەب لە حکــومەتە یەکبەدوایەکەکانی ئەو کاتەی عێراق، هەم وەکو ناحەزی سەرەکیش بە هۆی دراوســێیەتی و کــارایی دانەوەی ئەوەی لەعێــراق دا ڕوودەدات هەژمموونی خۆی لەسەر ئیران دەبێت ، هەمیشە گرفتەکی سەرەکی شا بووە . هەر لەبەر ئەمەش پارە و وزەیەکی زۆریان لە دەزگە جیاوازەکاندا سەرف کردووە بۆ ئاشکرابوون لە مەیل و نەت و سیاسەتی حکومەتەکانی عێراق.
لە لایەکی دیکەشەوە درێغیان نەکردووە لە دروستکردن و هاندانی هەر جۆرە نــاڕەزایەتیەك لە عێــراق دا دژ بە حکــومەت جگە لە هەوڵ و بــزوتنەوەی شیــوعییەت. زۆر نوســراوە و زۆر وتــراوە، زۆر زانــراوە لەســەر هاوکــاری حکــومەتی ئێــران بۆ بــزوتنەوەی 1961ی کــوردی لە کوردستان دا. ئەو هاوکاری و یارمەتیدانەش هەر هەمووی لە پێناوی لاوازکردنی عێراق بووە بۆ دروستکردنی هەموو گێچەڵێك بۆی. هاوکاتیش هەرگیــز نەیــان ویســتوە کە ئەو بــزوتنەوەیە بگــاتە هیــچ کــوێیەك. هاوکارییەکــان بە شێــوەیەك ڕێکــدەخرا و پارســەنگی بۆ دادەنــرا نە بزوتنەوەکە کۆتایی پێ بێت و نە ئەوەندەش گەورە بێت کە بتوانێت شتێك بكات بۆ شتێك.

ئێران ئەم تاکتیکەی لای ئیسرائیلییەکان و لای ئەمەریکییەکان و دەستەکانی دیکەشیان نەشاردەتەوە. کاتێ لەو دیدارەی شای ئێران لەگەڵ ڕۆژنامەی لۆمۆندی پاریس دا ئەنجامی داوە دەڵێ: " ئێمە پاڵپشتی سەربەخۆیی کوردانی عێراق ناکەین ، بەڵام دەخوازین کوردەکان هەموو مافەکانی خۆیان وەربگرن ، کوردەکان لە عەرەبەکان جیاوازن ."

لە وەڵامی کەسایەتییەکی پلەباڵای ئێرانی لە وەڵامی پرسیاری کەسایەتییەکی ئیسرائیلیدا سەبارەت بە دۆخی کوردان ، بەرپرسە ئێرانییەکە گوتوویەتی: " ئێمە دەخوازین ئاگری یاخیبوونی کورد لە عێراق نەکوژێی بێت، بەڵام نامانەوێت کڵپە بسەنێت و ببێتە ئاگرێکی زۆر بەلاح." لە کاتێکیش کە دانوستاندن بوو لە نێوانی بارزانی و عێراق دا ، ئێرانییەکان جامی غەزەبیان بەسەر بارزاندیدا ڕژاندووە ، کاتێك کە نوێنەری ساواك دوو ساڵ بوو لەوێ بوو ڕای حکومەتەکەی خۆی ڕوون کردەتەوە و وتی : " مادام دانوستان لەنێوان عێراق و کوردان لە گۆڕێدایە، هیچ پێویستییەك بە مانەوەی نێرەدی ئێران و ئیسرائیل لە ناوچەکەدا نەماوە و شتێکی وایان پێ نییە بیکەن ."
نوسەری کتێبەکە دەڵێت بارزانی لەوە زۆر توڕە بوو وتی " بۆچی ئێرانییەکان لەوە تێناگەن ، هۆکاری سەرەکی قەبوڵکردنی ئەو دانوستاندنە دۆخی خراپی ئابووریمانە . ئەگەر ئەوان هاوکاری پتریان پێشکەش بکردینایە ، ئەگەر ئێمە متمانەمان بە کۆمەکی ئێرانییەکان هەبایە ، لە شەڕ بەردەوام دەبوین ، ئەو یارمەتیانەی ئەوان دەماندەن ، مەمرە و مەژییە."
ئێرانییەکان هەمیشە ڕایان وابووە پێویستە " کەلکەدارەکە ئاگراوی بمێنێتەوە، بەڵام ئاگەدار بین سەرنەکێشە بە ئاگرێکی گەورە."
کرەن کە کەسێکی پلە بەرزی موسادی ئیسرائیل بووە و لە ئێران بووە و ناو بەناو سەرێشی لە بارزانی داوە لە نامەیەکیدا کە بە ئیسرائیلی ناردووە دەنوسێت: " ئەوان(ئاماژەیە بە ئێرانییەکان) گوتیان بارزانی تەنها وەك ئامرازێکی سیاسی تەماشا دەکات، هەر هەندەی ئەو ئامرازەش لە کار کەوت ئیتر پێویستە لەناو ببرێت. هەموو ئەو فشارانەش خراونەتە سەری ئامانج لێیان ئەوە بووە ، لە شوێنی دروستی خۆیدا دابنرێت و لەوێش دەنیا بکرێتەوە و خۆشی بەوە بزانێت تەنها ئامرازێکە و لە بەردەم دەرگاکان ڕاوەستاوە تا خێرێکی پێبکرێت، پێویستە پێشوەخت بەوە بزانێت، تا بزانێت چۆن ڕەفتار بکات ."

دوای شێوبوونەوە و ڕێکەوتنی ئێران و عێراق لە 6ی ئازاری 1975 دا

دەستبەردانی ئێران لە بزوتنەوەی کوردی، ئیسرائیلییەکان و ئەمریکییەکانیشی تووشی شۆك و داچڵەکین کرد . لەم بارەوە بەرپرسێکی موساد بە ناوی(ب) لەگەڵ بەرپرسێکی ساواك قسە دەکات دەڵێ زۆر سەرم سوورما و دڵش دامام بەرپرسەکەی ساواك وتی " وا پێدەچێت ئێوە لە بریتانییەکانەوە فێری چونیەتی بەڕێوەبردنی ئیمپراتۆریەت نەبووبن، پێویستە لەگەڵ کوردەکان وەک کرێگرتە کار بکەیت، کاتێك ئیشەکەیان تەواو دەبێت ، چیرۆکەکەشیان کۆتایی دێت.
پێشی گووت: باشترە وایە ئیسرائیل پاڵپشتی ڕێکەوتنەکە بکات ، چونکە کێشەی سەرەکی ئیسرائیل عێراقە ، بەڵێ بەرژەوندییەکی وا دەخوزێت پشتیوانی ئەو دەستکەوتەی ئێران بکات لە شەتتولعەرب بەدەستی هێناوە . کاتێکیش (ب) ناڕەزایی لەسەر ئەو قسانە دەربڕی پیاوەکەی ساواك پێی گوت : لاوازی ئیسرائیل لەوەدایە هەستو سۆز تێکەڵ بە سیاسەت دەکات. نابێت پێشکەشکردنی یارمەتی بە کەمینەکان خۆی لە خۆیدا ئامانج بێت ، بەڵکوو ئامرازێکە بۆ بەدەستهێنانی سازش لە زۆرینە، لە نموونەکەی ئەمەشدا لە عێراق .
سیاسەتی باش ئەو سیاسەتەیە، دەزانێ چ کاتێك دەبێت واز لە یارمەتیدانی کەمینە بهێنێ، بۆ ئەوەی زۆرترین سازش بە زۆرینە بکەی ".
لە کتێبەکەدا هاتووە کە دەستبەجێ (ب) پەیوەندی بە ئیسرائیلەوە کردووە ، هەروەها بە سەرەکی مووسادیشەوە ، لەو کاتەدا جێگری ئەو کاتەی سەرەکی موساد دەڵێت : هەواڵەکە دەتگوت هەورە برسکەیە لەمان دەدات.
هاوکاتیش سەرەکی موساد بە پەلە ئیسحاق ڕابینی سەرەکی حکومەتی ئاگەدار کردەوە ئەویش لە 9ی ئازاردا لە بەردەم حکومەتەکەیدا ڕایگەیاند : " ئێران و عێراق گەیشتونەتە ڕێکەوتنێك، ناوەڕۆکەکەی پشتهەڵکردنە لە کوردەکان."

پێنج ئەمریکا:

لە کاتێکدا سوپای عێراق دوودڵ بوون لەوەی شەڕ بکەنەوە بارزانی بڕیاری دا لە هێرشبردندا دەستپێشخەری بکات . ئەمە لە ئارشیڤی سی ئای ئەی دا پارێزراوە کە لە نامەیەکدا بۆ شا لە لایەن بارزانی-یەوە نێرداراوە و ئەمریکییەکانیش دەستیان کەوتوە . نامەکە لە 17ی تەمووزی 1973دا دابوو . بارزانی داوای لە شا کردووە کە هاوکارییەکان زیاد بکات لەوە ناکات کە حکومەتی عێراق مەرجەکانی 11ی ئازار جێ بەجێبکات بەڵێ ئەوان پێشبینی شەڕ بوونەوە دەکەن .
کە حکومەتی عێراق شەڕ دەستپێدەکاتەوە ئەمەریکییەکان لە سەرەتادا بە بارزانییان ڕاگەیاند کە سوپای عێراق حکومەتەکەی دوو دڵن

لەوەی شەڕ بکەنەوە، بەڵام بارزانی بڕیاری دا لە هێڕشکردن دەستپێشخەری بکات، بەڵام بارزانی دەڵێت " بەرپرسێکی سی ئا ئەی پێی وتم ئەمە پاڵپشت لە ئامانجەکانت دەکەین ، حکومەتی عێراق ناخوازێت ڕێز لە پەیمانەکانی خۆی بگرێت، پیلان دادەنێ هێڕشێکی سەختتان بکاتە سەر، حکومەتی ئەمەریکاش ئامادەی تەواوی تێدایە یارمەتیت بدات، ئەگەر ئێستە هێڕش بکەیت بەهەموو هێزەکمانەوە لەگەڵت دەبین"

" بارزانی دەڵێت کاتێکیش لەو بەرپرسەم پرسی هاوکارییەکانمان چۆن پێدەگات؟ گوتی: لە ڕێی ئێرانەوە. پێم گوت: بەڵام ئێرانییەکان دۆستی کورد نین ، پێی گوتم : لە هیچ مەترسە، بارودۆخی ئێران لە ژێر دەسەڵاتی خۆمانە. من نە هێڕشم دەکرد و نە ئەوکاتەش ئامادەی هێڕش بووم، ئەگەر ئەو ئامادەییەی بەرپرسەکەی سی ئای ئەی نەبوایە."

بارزانی زۆر گەشبین بوو بە وەڵامەکەی سی ئای ئەی ، بە دوای ئەو گەشبینییەدا بە گوێرەی قسەی دکتۆر بەجمەدین کەریم بارزانی هەمویانی کۆکردەتەوە پێی گوتوون کە شەڕ دەبێتەوە عێراق بە چەکی کیماوی لێیان دەدار . ئەوانیش بە پارستنی خۆیان ئەو کەرەسانەی کە ڕێگری لەو چەکە دەکات کۆیان کردەوتەوە، بەڵام بارزانی پێی وتوون عێراق بە هەرچی لێیان بدات ئێمانیش هەمان شت دژی بەکاردەهێنەوە. بە تانک لێیان بدات بە تانك وەڵامی دەدەنەوە ، بە فڕۆکە لێیان بدات ئێمانیش بە فڕۆکە وەڵامیان دەدەنەوە. دیارە بارزانی بە تەواوی باوەڕی بە قسەکانی ئەمەریکییەکان کردووە .
ئەمەریکییەکان حەزیان دەکرد کە شەڕەکە بەردەوام بێت دژ بە عێراق چونکە زۆر لە فراوانبوونی هەژموونی ڕوسیا لە ناوچەکەدا دەترسا. لە هەوڵەکانی بارزانی بۆ هاوکاری ئەمریکا بۆی ، ئەمریکاییەکان ئامادە بوون ، بەڵام کێشەکە ئەوە بووە کە تاکە ڕێگەیەك کە ئەمریکییەکان هەموو شتێك بگەیەننە دەستی کوردان ئێران بووە، ئێرانیش سنورەکانی داخستووە و ئامادەش نەبووە کە ئەوی ئەمەریکا دەیویست بیکات، لای ئەوان وەکو پێشتر وتبوویان " چیرۆکی کوردان تەواو بوو. "
....

▪ گەر دەتەوێت ئەم کتێبە نایابە بکڕیت ئەوە تکایە سەردانی کتێبخانەی یادگار لەسەر شەقامی پیرەمەرد، بەرانبەر مزگەوتی بن تەبەق بکە . بەڕاستی خوێندنەوەی گرنگ و سوودمەندە

پێ دەچیت پرۆسەکەی باخچەلی و ئەردۆگان بۆ بەڕێکردن وەخت بووبێت.. زاهیر باهیر

ئەوەی بۆ ماوەی نزیکەی 9 مانگ□ لای پەکەکە و کۆم□□□ خ□ک□کی زۆر بە پرۆسەی ئاشتی ناسراوە و لای ئاکەپە و باخچەلی بە پرۆسەی تورکیای ‘ناتیرۆر’ ئێستاش بە پرۆسەی ‘چارەسەر’ ی ناسراوە تەنها لەبەر بوونی دەرفەتێك بوو بۆ پارێزگاریکردن لە حکومەتی تورکیا لەسەروبەری شەڕی حەماس و ئیسرائیل و کلک وگوێکردنی میلیشیاکانی ئیڕان و لاوازکردنی خودی ئێرانیش .

ئەمانە و ڕاگەیاند□ن□کانی ئیسرائیل سەبارەت بە گۆڕینی نەخشەی ناوچەکە ترس و لەرزێکی زۆری خستە دڵی دەوڵەتی تورکیاوە کە ئەو بارودۆخە ئەویش لێی ڕزگار نا بێت کە لە کاتێکیشدا دەیەها بیانو هەیە بۆ لابردنی حکومەتی ئاکەپە و گۆڕانکاری لە ئیدارەی بەڕێوەبردنی دەوڵەت و ولاتدا.

ئەمە هۆکار و پاڵنەری تەواو بوو بە دانی ئەو وەهمە بەناوی قسەکردن لەسەر پرۆسەی ئاشتی، نەك باوەڕی تەواوی ئاکەپە و باخچەلی بە گۆڕانکاری بنەڕەتی دەستور و حوکمڕانی و لابەلاکردنەوەی کێشەی کورد لە باکوری کوردستاندا.

بەڵام ئایا ئەو خ□و□ن□ی ئۆجەلان و هەندێك لە سەرانی قەندیل و خۆشباوەڕانێکی زۆری نێو پەکەکە و کوردانی باشوور ڕوودەدات؟

بەڕای من ئەگەر بمانەوێت بۆچونێکمان لەو بارەوە هەبێت دەبێت تەماشایەکی □وداوەکانی سەرەتا و ئەم دوواییە بکەین. ئاشکرایە هەر لە سەرەتاوە تاکو ئێستا دەوڵەتی تورکیا پێداگری لەسەر ئەوە دەکەن کە شتێکی ئاوا بە ناوی ئاشتی و ئاشتەواییەوە لە ئارادا نییە، ئەوەی کە هەیە تەنها نەهێشتنی تیرۆرە لە تورکیادا. بە بەردەوامیش ئەمە لەلایەن هەندێك لە بەرپرسان و گەورە دەسەڵاتدارانی تورکیاوە تا ڕادەی□ك □□زانە پشتڕاستدەکرێتەوە، ئاوی گوێمان بەوە دادەن و بیرمان دەهێننەوە نە دەستور د□گ□□ت و

نە ئۆجەلان بەردەبێت و نە پرۆسەکەش بە خواست و مەبەستی کوردان دەبێت.

لە لایەکی ترەوە جەنگەکەی ئیسرائیل و حەماس گەر بە کاتییش بێت وەستاوە ، ئیسرائیل جارێکی دیکە بەم زوانە هێرش ناکاتەوە سەر ئێران. پێگەی تورکیاش نەك هەر لە بەهێزبووندایە لە ناوچەکە و لە مەیدانی سیاسەتی ئەمریکی دا بەڵکو بووە بە دانەر و رێکخەر و جێبەوەجێکەر سیاسەت و سێبەری حکومەتی سوریاش کە ڕەنگدانەوەی کتومتی سیاسەتی حکومەتی تورکیایە .

نزیکبوونەوەی تورکیا و ئەمریکا و چوونی ئەبوجەلانی بۆ ئەمەریکا و بەشداریکردنی لە پرسە هەرە گرنگەکاندا بە هاوبەشی و هاوکاری فیدان هاکان کە بە گوێرەی میدیا فەرمییەکانیش بارودۆخەکە لە قازانجی تورکیا و حکومەتی سوریایە .

لەلایەکی دیکەوە بە ناچاری ڕازیبوونی هەسەدە بە مەرجەکانی تورکیا و سوریا و ئەمریکا بۆ تێکەڵبوونەوەیان و بوون بە بەشێك لە سوپای سوریا لەگەڵ وەرگرتنی هەندێك پلەوپایەی سوپایی و ڕەنگە ئیدارەییش. ئەمەش لە کاتێکدایە کە دەبێت قوربانی بدرێت بەو ئیدارەیەی کە لە ڕؤژئاوادا هەیە و هەڵبووەشێتەوە و ببێتە بەشێك و پاشکۆی دەوڵەتی سوری ، واتە دەستبەرداربوونی تێزی : خۆسەریی ، ئیکۆلۆجی ، فێمینیزم ، کاروباری هەرەوەزی ، ئەکادیمیاکانی کە لەوە بە ناوی جیاوەزەوە هەن ، هەروەها هەڵوەشاندنەوەی بەرنامە و پڕۆگرامی خوێندن و چاوخشاندنەوە بە پڕۆگرامی زانکۆکان و بە گومان لابردنی وێنەکانی ئۆجەلان و کۆتاییهێنان بەو سروودانەی کە لە قوتابخانەکاندا دەخوێنرا و دەوترایەوە یا لە کۆبوونەوەکاندا دووبارە دەکرانەوە، ئەمانە و لەپاڵ کردنەوەی مەداریسی زۆری دینی و مزگەوت و کارگەی بەرهەمهێنانی کەسانی زۆر توندڕەو و تیرۆریست .

ئەمانە هەمووی ئاوێکە دەکرێن بەدەی حوکمڕانانی تورکیا و ڕەواندنەوەی مەترسییەکانی ئەم یەك دوو ساڵەیان سەبارەت بە لە کارکەوتنیان.

لە بەر ڕۆشانی ئەوەی کە لە سەرەوە وترا دەتوانین بڵێین گەر هەموو ئامانج و ویستی تورکیا لە ڕۆژئاوا و لە سوریا نەهاتبێتە دی ، ئەوە دەکرێت زۆرێك لەوانە بێت کە ویستویانە .

ئالەم بارەشدا تورکیا پێویستی بە پرۆسەیەك بە ناوی ئاشتییەوە نامێنێ بە تایبەت لە ئێستادا، کە لە کاتێکدا هێشتا زۆرێك لە تورکەکانی ئەوە بەهەزمونی بەکارهێنانی زمانی ڕایستی و فاشتی دەوڵەت دژی پەکەکە ، ڕاهێنراون، دەکرێت لە ماوەیەکی دیکەدا بە تەواوی کۆتایی بەو پرۆسەیە بێت ، لەوانەشە کە لێبوردنێکی گشتی بۆ چەکدارانی پەکەکە بەڵام نەك سەران و کەسە دیارەکانی دەرکرێت .

ئەوەی کە وام لێدەکات کە من ئاوا بۆچونێکم هەبێت، ئەوە لێکدانەوەی وردی بارودۆخی ناوچەکە و سیاسەتی ئەمەریکا و گۆڕانکاری گەورە بەسەر ئایدیا و مانیفێستەکیی ئۆجەلان و باس نەکردنی هیچ جۆرە پێشەوەچونێکی ئەم پرۆسەیە و خەریکبوونی ئەو بە ناردنی چەند پەیام و ڕاگەیاندنێکی سارد و سڕ و بێمزەڕاتانە و خەنەدان لەم پرۆسەیەیە. هەرەها ڕووداوەکانی ئەم هەفتەیە و ئاشکرابوونی باشتری نێتی تورکیا و ئەبوجەلانی و ئەمەریکا، هەر هەموو ئەمانە وامان لێدەکات کە بۆم پێدەچێت ئەوەی لای ئێمە پێیی دەوترێت پرۆسەی ئاشتی وەهمێک بووبێت کە لە ئێستادا وەرناگێڕرێتە سەر واقیع.

بەداخەوە ئەمجارەش وەکو هەموو جارانی پێشتر لەوە دەکات سەرکردان و ڕابەرانی کورد نەیانتوانی گەمەیەکی سوودمەند لە بارودۆخەکی ناوازە و لە مەیدانی سیاسەتێکی بێ سەروبەرەی ئەمەریکادا بکەن. ئیتر نازانیین ئەمەش بە شکستێکی دیکە کۆتایی دێت یا بە سەرکەوتنێکی زۆر لاوەکی . دووبارە بەداخەوە کە ‘دەم پارتی’ ش یا کلاویان نراوەتە سەر یاخود هەموو شتێك دەزانن نایانەوێت بیدرکێنن، یا بەمەبەسێك ئاڵاون لە پرۆسەیەکی وا گەورەوە کە زۆر لە بەردانی سەرۆکە گیراوەکانیان گەورەترە.

زاهیر باهیر
12/11/2025

بایکۆت بۆچی؟.. زاهیر باهیر

بایکۆتی هەڵبژاردن کارێکی ڕەوایە ، چالاکییەکی کەسی و دروستە شێوەیەکی ناڕازایی گرنگە . ئەوانەی کە بایکۆت دەکەن دیارە هەر یەکەیان بۆچون و بیانوی خۆیان هەیە. من دژ بە بەشداریکردنی هەڵبژاردنم ، واتە بایکۆتی دەکەم لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوە:

یەك: هەڵبژارنی گشتی گەورەترین درۆی مێژوییە. یەکەم جار کە هەڵبژاردن کراوە ساڵی 1708 بووە لە بریتانیا دواتر لە ساڵی 1792 لە فەرەنسا بووە. هەر لەو کاتەوە تا ئێستا کۆت و زنجیری پێمان توندتر دەبێت لە سای هەڵبژاردنیشدا گۆڕانێکی وا کە سیستەمەکە

لەبەر بەرژەوەندی خۆی و تێکشانی خەڵکی نەبەت بەسەر ژیانماندا, بە بەراورد بە تەپەڕینی ئەم هەموو ساڵانە نەهاتووە. هەڵبژاردن هەر درێژەکی مەژوویی نییە، بەڵکو لەوە خراپتر ئەو هەزموون و کاریگەرە خراپەیەتی کە بە ماوەی 517 ساڵە خەڵکی پێ دەگەمژەرەنری بووەتە باشترین وەسیلە و دەزگە بۆ مانەوەی سیستەمی کۆیلەیەتی و لەدانی بزوتنەوەی ڕاستەقینەی خەڵکیش .

دوو: گەر هەڵبژاردن شتێکی بگۆڕایە ، بێ گومان هەر زوو یاساخ دەکرا. لە ڕۆدەڵ و بەدەڵەی حیزبەکان و هاتنە سەرحوکمیان چەند گۆڕانکارییەکی بچوك دەکرێت، بەڵام گۆڕانکاری بنەڕەتی نا، ئەو گۆڕانکاریانەی کە هەڵبژاردن دەیانکات گۆڕانکاری سەرەکی نیین لە ئاستی داخوازییە سەرەکییەکانی خەڵک و پێداویستییەکانیاندا نیین .
دەوڵەت و سامانداران و حوکمڕانان ئەوەندە گەلحە و گەمژە نیین گەر بزانن ئەوەی کە هەیانە لە سامان و دەسەڵات و دەستڕۆیشتن لە دەستیان دەچێت ئەوە هەر زوو ڕێگایان لە هەڵبژاردن دەگرت.

سێ: دەبێت ئەوەو بزانین کە هیچ وڵاتێك ، هیچ دەوڵەتێك سەربەخۆ نییە لە هیچ ڕویەکەوە بە مەسەلەی ئابووریشەوە ، سیستەمەکە هەموویانی بە یەکەوە واگرێ داوە و بەستوونیەتەوە، پێویستیان بە یەکدییە.
هەر لەبەر ئەمەش چەندەك دروشم و ئامانجی کاندیدەکان بریقەدار و قەشەنگ بێت، ناتوانن گۆڕانکاری بنەڕەتی بکەن ، ناتوانن لە پاشکۆیی دەرودراوسێ و ولاتانی دیکە دەرچن . پرسی بازرگانی و ئابووری و قەرزو قەرز و هاوکاری و یارمەتی یەکدی دەبێتە ئەو ڕێگرییە کە هەرگیز ناتوانن بە بێ یەك بژین و بمێننەوە. پرسی ئابووری ئەو پرسەیە کە ئەمڕۆ هیچ وڵاتێك بە ئەمریکاشەوە ناتوانێت سەربەخۆیانە بژی، خودئیکتیفایی خۆیان مەحاڵە و هەمیشە پێویستیان بە دەوڵەتان و دەزگە دراوییەکانی جیهان دەبێت .

چوار: دەنگدان هەکارەکی ‘ شەرعییە’ و بایکۆتکردنی تاکە ڕێگایەکە کە خەڵکی بتوانێت دەنگی ناڕەزایی خۆیان هەڵبڕن و سزای ستەمکارانی پێبدەن ویژدانی خۆشیانی پێ ساف بکەن . ئەو حیزبانەی کە هەڵپەی گرتنەدەستی دەسەڵاتیانە زۆر باش لە دەنگنەدانی خەڵکی تێدەگەن.
ئەمڕۆ لە بریتانیا لیژنەی Think Tank ، بیرکردنەوەی پێڕایانە (گەر وەرگێڕانەکە بگونجێ] دروست بووە تاکو لە هەکاری سایکۆلۆجی و سیاسی و کۆمەڵایەتی خەڵکی بکۆڵنەوە و لە دەنگنەدانیان لە هەڵبژاردنەکاندا. ئەم پرسە دەوڵەتی بریتانی و ئەوانەی کە لە پشتەوە بەڕێوەی دەبەن هەراسان کردووە و هەستیان بەم شکستەی

دەنگدان کردووە ، کە وردە وردە کەشفبوونی درۆ گەورە مێژووییەکەیە ، بۆیە بە ملیۆن پاوەند تەرخان کراوە تاکو ئەم کێشەیە چارەسەر بکرێت.

زاهیر باهیر
01/11/2025

سیستەمی ئەمریکی بە شێوەیەکی خراپ تێشکاوە*.. بێرنی ساندەرز.. و: زاهیر باهیر

با بۆ چرکەییەك هەناسەیەکی قووڵ هەڵمژین و دۆناڵد ترەمپ، جیمی کیمێل، نەتەوە یەکگرتووەکان، چارلی کیرک، غەززە، داخستنی دەرگای دام□زراوە حکومییەکان و ئەو قەیرانانەی دیکە لەبیر بکەین کە ڕووبەڕوومان دەبنەوە. با لەبری ئەوە باسی ئەو واقیعە بکەین کە میدیای کۆنترۆڵکراوی کۆمپانیاکان و سیستەمی سیاسی کۆنترۆڵکراوی کۆمپانیاکان زۆر باسی ناکەن.
ئەوەی ئێمە لە ئێستادا شاهیدین گەشەکردنی دوو ئەمریکایە. یەکێک بۆ چینی ملیاردێردو ئەوی تریان بۆ هەموو کەسێکی تر. لە ئەمریکایەکدا دەوڵەمەندترین خەڵک بە شێوەیەکی قێزەون دەوڵەمەندتر دەبن و هەرگیزا و هەرگیز ئاوا باش نەلواوە بۆیان. لە ئەمریکایەکیاندا کەسانی ساماندار زەنگینتر دەبن و پرە لە سامان و تەماح و دەوڵەمەندییەکی خەیاڵاوی کە وا دەکات بڵێیت کە سەردەمی زێڕین و زۆر بێگەرد دەرکەوتووە. هاوکاتیش ئەمریکای دووەم هەیە – ئەمریکایەک کە زۆرینەی خەڵک بۆ ژیانیان ئەم مووچە دەیانداتە دەست ئەو مووچە و هەوڵدەدەن بۆ دەستەبەرکردنی پێداویستییە زۆر سەرەتاییەکانی ژیان، وەك خۆراک، چاودێری تەندروستی، خانووبەرە و پەروەردە لە دەستەویەخەدابن.
ڕاستییە سادەکە ئەوەیە کە پێشتر لە مێژووی ئێمەدا ئەوەندە کەس خاوەنی ئەوەندە سامان و دەسەڵات نەبووە کە لە کاتێکدا زۆرێک لە بێ هیوایی ئابووریدا دەژین. لە ئەمریکای یەکەمدا، پیاوێک – ئیلۆن

ماسک، دەوڵەمەندترین پیاوی جیهانە، کە خاوەنی زیاتر لە 480 ملیار دۆلارە، خاوەنی سامانی زیاترە لە 52%ی خەزانەکانی ئەمریکایە. دواتریش ماسك 290 ملیۆن دۆلاری بۆ هێنانی ترەمپ بۆ ناو کۆشکی سپی خەرج کرد، کە لە ڕۆژی هەڵبژاردنەوە زیاتر لە 180 ملیار دۆلار دەوڵەمەندتر بوو. ئەوەش بەدەستهێنانێکی زۆر باشە لەسەر وەبەرهێنانەکەی. بەڵام وادیارە هەر ئەوە بەس نییە بۆ ماسک. بۆ ئەوەی مەتیقێکی وەک بەڕێوەبەری جێبەجێکار هەبێت، دەستەی کارگێڕیی تێسلا پێشنیاری کرد کە پاکێجی مووچەی یەک تریلیۆن دۆلاری پێبدرێت، تریلیۆنێك دۆلار ئەگەر هەندێک ئامانجی بەدیهێنا.

جێف بیزۆس چوارەم دەوڵەمەندترین کەسی جیهانە و سامانەکەی 232 ملیار دۆلارە. دەتوانێت بە کەشتی بەرەو قەنس بە یەختەکەی کە 500 ملیۆن دۆلارە سەوڵ لێدات بۆ ئاهەنگی هاوسەرگیرییەکەی کە 50 ملیۆن دۆلار تێچوویەتی. لەوێ ئەڵقەیەکی 3-5 ملیۆن دۆلاری بۆ هاوسەرەکەی بەخشی – چونکە لەنێو ئەم شتانەی تردا ، ڕێژەی باجی فیعلی کە لەسەر ئەوە تەنها 1.1% .

مارک زوکەربەرگ، سێیەم دەوڵەمەندترین کەسی جیهانە، سامانەکەی 258 ملیار دۆلارە. ئەو 110 ملیۆن دۆلاری خەرجکردووە بۆ کڕینی 11 خانوو لە شاری پالۆ ئاڵتۆ لە ویلایەتی کالیفۆرنیا بۆ دروستکردنی یەکەیەکی تایبەتی خۆی، هەروەها 270 ملیۆن دۆلاری دیکە بۆ زیاتر لە 2300 ئەکر زەوی لە هاوایی لەگەڵ بنکەرێکی ژێرزەمینیی 5000 پێی چوارگۆشە و سێ یەخت کە بەپێی زانیارییەکان بەهای زیاتر لە 530 ملیۆن دۆلارە.
لاری ئێلیسۆن، دووەم دەوڵەمەندترین کەسی جیهان – کە سەرمایەکەی 377 ملیار دۆلارە – لەم دوایانەدا لە یەک ڕۆژدا نزیکەی 100 ملیار دۆلار دەوڵەمەندتر بوو. خاوەنی دوورگەیەکی تایبەتە لە هاوایی لەگەڵ بەلەمێکی فڕۆکەی جێت، ئێستاش دەوترێت هەوڵی کڕینی کۆمپانیا گەورەکانی میدیای وەک وارنەر برۆس و سی ئێن ئێن دەدات.
تەنها ئەم چوار پیاوە بەیەکەوە سامانیان زیاترە لە 1.3 تریلیۆن دۆلارە. بەڵام ئەوە بە تەنها هەر ئەوان نین. ئێستا 1%ی ئەوانەی کە لەسەرەوەی کۆمەڵەوەن خاوەنی سامانی زیاترن لە 93%ی خەڵکەکەی کە لە خوارەوەی کۆمەڵەن. ئەو 1%یە لە جیهانێکدا دەژین کە بە تەواوی لە ئەمریکییە ئاساییەکان دوورخراوەتەوە. ئەوان سواری میترۆی قەرەباڵغ نابن بۆ ئەوەی بچنە سەر کارەکانیان، یان لەناو قەرەباڵغی هاتوچۆ ناکەونە ناو ترافیکەوە بۆ ئەوەی بگەنە ماڵەوە. ئەوان بە فڕۆکەی تایبەت و هەلیکۆپتەر کە خاوەنیانن دێن و دەچن.

لە سەرانسەری جیهان لە کەشکەکاندا دەژین، منداڵەکانیان دەنێرن بۆ نوخبەترین قوتابخانە ئەهلییەکان و لە دوورگەکانی خۆیان پشوو دەدەن. ئەوان بە خۆشی خۆیان ، چەند ملیۆنێك دۆلار خەرج دەکەن بۆ ئەوەی بە کەشتییە موشەکییەکانی خۆیانەوە بفڕن بە بۆشایی ئاسمان.

هەر ئەوە نییە پاشان ئەمریکای تریش ، دووهەمیش، هەیە، کە زۆرینەی ڕەهای گەلەکەمان تێیدا دەژین. بە ئەوان ئابووری تەنیا تێشکاو نییە، بەڵکو لە داڕماندایە. لەم ئەمریکایەدا سەرەڕای زیادبوونی بەرفراوانی بەرهەمهێنانی کرێکاران، کرێی هەفتانەی ڕاستەقینەی بۆ کرێکاری ئاسایی ئەمریکی ئەمڕۆ کەمترە لە چاو زیاتر لە 52 ساڵ لەمەوبەر. لەم ئەمریکایەدا، خەڵک توانای سەردانی پزیشکیان نییە (ئەگەر ئەوەندە بەختەوەر بن پزیشکێك بدۆزنەوە) . لەمانەش زیاتر لە نیوەی داهاتە سنووردارەکانیان بە کرێ یان سلفەی عەقاری خانووەکانیان دەدەن و ناتوانن تێچووی گرانبەهای چاودێری منداڵان بدەن یان منداڵەکانیان بنێرن بۆ کۆلێژ.
لەم ئەمریکایە نرخی سەوزە و میوە و خواردنە تەندروستەکانی تر بە زۆر کەس لە دەرەوەی بودجەیانە . بە زۆربەی ئەمریکییەکان سیستەمەکە تەنها تێنەشکاوە، بەڵکو لە ڕووخاندایە و تادەت لە ژیانی جیهانی سێیەم دەچێت. هەموو کەسێک پێویستی بە چاودێری تەندروستی هەیە. بەڵام ئەمڕۆ زیاتر لە 85 ملیۆن ئەمریکی تەئمینی تەندروستییان نییە یان تەئمینەکەیان زۆر کەمە و لە سای حوکمداریی ترامپدا بە بڕی 15 ملیۆینی دیکە ئەم ژمارەیە زیادی کردووە ئەمەش ئەو پڕۆژەیەی ترامپە کە پێی دەڵێن پڕۆژەی، یا لائیحەی گەورە و جوان.

هەموو کەسێک پێویستی بە خانووبەرەیە ، بەڵام ئەمڕۆ نزیکەی 800 هەزار ئەمریکی بێ ماڵە و حاڵن و زیاتر لە 20 ملیۆن ماڵ زیاتر لە 50%ی داهاتە سنووردارەکانیان بە کرێ یان سلفەی عەقاری خانووکانیان دەدەن. لە ساڵی 2000 وە تێکڕای کرێی خانوو زیاتر لە دوو هێندە زیادی کردووە و نرخی خانوویەکی مامناوەندی بە زیاتر لە 435 هەزار دۆلار بەرزبووەتەوە.
هەموو کەسێک پێویستی بە پەروەردەیەکی شایستە هەیە. بەڵام ئەمڕۆ سیستەمی چاودێری منداڵانمان تێشکاوە و بە شێوەیەکی باوەڕ پێنەکراو گرانە. زۆرێک لە قوتابخانە حکومییەکانمان وێرانن و مامۆستایان کەم مووچە و کەم بەهان و خوێندکارانی ئەمریکی لە بیرکاری و زانست و خوێندنەوە بە بەراورد لەگەڵ هاوتەمەنە نێودەوڵەتییەکانیان لە دواوەن. خوێندنی کۆلێژ بە ملیۆنان کەس

ناتوانرێت و قوتابخانە پیشەییەکان شکست دەهێنن لە ڕاهێنانی ئەو کارمەند وکرێکارانەی کە زۆر پێویستمانە. هەموو کەسێک پێویستی بە خانەنشینییەکی مسۆگەر و پارێزراو هەیە. بەڵام نزیکەی نیوەی کرێکارە بەتەمەنەکان هیچ پاشەکەوتێکی خانەنشینییان نییە و هیچ بیرۆکەیەکیان نییە کە چۆن هەرگیز بە هیچ پارچەیەکی کەرامەت و ڕێزەوە خانەنشین دەبن. هاوکات 22%ی کەسانی بەساڵاچوو هەوڵدەدەن بە داهاتێکی کەمتر لە 15 هەزار دۆلار لە ساڵێکدا بژین.

بەسە بەس

وەک دادوەری دادگای باڵا لویس براندیس لە ساڵی 1933 دا وتی: دەتوانین دیموکراسی لەم وڵاتەدا هەبێت یان دەتوانین سامانێکی گەورەمان لە دەستی کەم کەسێکاندا چڕبێتەوە، بەڵام ناتوانین هەردووکیانمان هەبێت. ئەو هۆشدارییە لەمڕۆدا پەیوەندیدارترە. لەم ساتەوەختە سەرەکییەی مێژووی ئەمریکادا، دەبێت حکومەتێک و ئابوورییەک دروست بکەین کە بۆ هەمووان کار بکات، یان بەردەوام دەبین لە خلیسکان بۆ ئۆلیگارشی – کە چینی ملیاردێر حکومەتەکەمان و ئابووریمان و داهاتوومان کۆنترۆڵ دەکات. با بە هاوئەمریکییەکانم بڵێم: دەزانم ژیانی ڕۆژانە دەتوانێت کاریگەری هەبێت، بەڵام نابێت ڕێگە بە خۆمان بدەین کە بکەوینە نائومێدی. ئەگەر ڕێگە نەدەین لە لایەن ترەمپ و هاوپەیمانەکانی ئۆلیگارشییەوە دابەش بین، دەتوانین ئەو ڕێگایە بگۆڕین کە لەسەری دەڕۆین. هەڵبژاردنەکە ڕوونە. با پێکەوە بۆ دیموکراسی و دادپەروەری بوەستین.

Bernie Sanders

و: زاهیر باهیر

....

*بە زانینی بارودۆخی ژیان و گوزەرانی خەڵکی لە ئەمەریکا بە پێویستیم زانی کە ئەم وتارە وەرگێڕمە سەر زمانی کوردی کە لە 24ی سێبتەمبەردا لە لایەن بێرنی سەندەر، سێنەتای ئەمەریکی ، لە ڕۆژنامەی گاردیانی بریتانی دا بڵاوی کردۆتەوە. دیارە من لەگەڵ ئایدیای ئەودا نیم کە بە گۆڕینی حکومەت دەکرێت خەڵکی لەو بارودۆخە ڕزگاری ببێت.

م□نه□.. زاهیر باهیر

هەرچەندە من نازانم بۆچی ناوی فلیمی مەنهۆڵ کە لە ڕۆژی ٣١ی تەموزەوە تا ئێستا لە ‘ ستی سینەما’ نمایش دەکرێت نووسەر و دەرهێنەرەکەی ئەو تایتڵەیان پێ بەخشیوە و دیارە ئەکتەرەکانیش پەسەندیان کردووە، بەڵام بینینی فلیمەکە گەر بە وردی سەرنجی بدەیت و دوای بکەویت، گەر تۆزێك بە ئاگا بیت لە بارودۆخی ئێستای کوردستان، لە گووزەرانی ژیانی دانیشتوان، لە نەبوونی موچە و کەمدەرامەتی کاسبکاران، لە زیادکردن و گرانبوونی وزەی نیشتمان ، لە نەبوونی ئاوی خواردن و گرانی نرخی تکتی چارەسەری نەخۆشان، لە بنیاتنانی ٢٠٠ ستی هەر لە سلێمانیدا بۆ پارە و سامان ، لە بوونی ئەو هەموو توندو و تیژییەی بەرانبەر ژنان، هاوردەکردنی دەرمان و خواردنی ئێکسپایەر و لێ نەپرسینەوە لە باشی کواڵەتی و ساخکردنەوەیان و بازرگانیکردنی بەسەر ژیانی خەڵکەوە، لە نەبوونی خزمەتگوزاری و سەلامەتی ڕێگاوبان و شەقامەکان ، زۆری بۆنی بەنزین و گاز و دووکەڵی سەیارە و پیسی وخۆڵبارین و بەپرسی ژینگ□ گ□ن□دان… زۆری دیکە نە تووشی شۆک و نە بێ ئاگایش دەبیت لە بەکارهێنانی ئەو تایتڵە.

هەموو ئەمانە دروستیی بەکارهێنانی تایتڵی مەنهۆڵی ئەو فلیمەت بۆ پشتڕاست دەکاتەوە. بۆمن ئەو تایتڵە: مەنهۆڵ ، مەنهۆڵی زێرابی کوردایەتی، مەنهۆڵی دەسەڵاتی خۆماڵی ، مەنهۆڵی حکومەتی کوردی و حوکمڕانێتی بەرەی نیشتمانی …. بەرەی ئۆپۆزۆسیۆنی کوردی … مەنهۆڵی ئەو زێرابانەی سەرەوەیە کە دەرهێنەری ئەو فلیمە لە ڕێگای هەندێك لە باشترین ئەکتەری کوردەوە نمایش دەکرێت کە هەڵدانەوەی ئەو مەنهۆڵەیە ، ئاوەڵاکردنی سەری ئەو زێرابەیە، بەباکردن و بە بۆنکردنی بۆنی پیسی کوردایەتی و حوکمڕانێتی کوردانە و خۆماڵیانەیە.

لەم فلیمەدا بە شێوەیەکی جوانی ناوازە، بەڵام ئازاراوی، زۆرێك لە گرفتەکانی کۆمەڵی کوردی لە لایەن ئەو ئەکتەرە بە توانایانەوە تا ئەو ڕادەی□ی تێیاندا هەبووە تا ڕادەی پەرستن دەپەرسترێ ، هەر ئاواش تا □ادەی ڕک و کینە و قێزەوەندی دەبوغزێنرێت پیشان دراوە، کێشەی بینەران و ئەوانەشی کە نەیان بینیوە تێیدا وێنە کێشراوە، گرفتی بەدی و خراپی بژێوی تا ڕادەی فرۆشتنی پارچەیەك لە ئۆرگانی جەستە بۆ پێدانی پارەی دکتۆر و عیادە و پشکنین، ڕۆڵی مافیا، درۆ و دانی پارە بە زانیاری هەڵە، نەبوونی بەهای مرۆڤ و مرۆڤایەتیی، دڵڕەقی و بێ بەزەیی باوك، دڵنەرمی و بەڕەحمی و میهرەبانیی، بێ

مرۆیەتی و دڕندەیەتی خاوەنخانوو، بەکارهێنانی بارخواریی و قەستنەوەی هەژاری و نەدارایی تەنانەت بە سێکسیش، نیشاندانی مەسەلی دروستی پێشینان " تێر ئاگای لە برسی نییە" جەوهەر و هەناو و دەی دەسەڵات کە زۆر بێ باکانە دێت و دەچیت و کردنی خۆی " بە کەڵڵەی شەربەت" لە هەموو ئەو گرفتە کۆمەڵایەتیانە کە هاووڵاتیانی تووشی بوون، ڕاستتر کە تووشی کردون … زۆری تر.
ئەم فلیمە ئەوەندە بەهای هەیە، ئەوەندە جوان چووەتە ناو گرفتە کۆمەڵایەتییەکانەوە، ئەوەندە کارامانە و سەرکەوتوانە ئەکتەرەکانی ڕۆڵی خۆیانیان تێیدا دەبینن شیاوی ئەوەیە کە هەموو تاکێکی کۆمەڵگەی کوردی ببینن . لەسەرو هەموو ئەمانەشەوە زۆر پێویستە کە لەسەر هەموو شاشەی سینەمەکانی وڵاتانی عەرەبی و ئەوروپا و ئەمەریکا بەژێرنوسی زمانەکانی دانیشتوانیانەوە نیشان بدرێت تاکو هەر هیچ نەبێت بەڵگەی ئەوە بداتە دەست کە دەسەڵات خۆماڵی و بێگانە، لیبراڵ و مافیا ، دیمۆکراتی و دیکتاتۆری تەنها و تەنها هاووڵاتیانیان هەر بۆ دەنگدان دەوێت، تاکو فەرماندەرەکانی خۆیان، ستەمکارەکانیان، هەڵبژێرن ، تاکو ڕوتیان بکەنەوە لە هەموو بەهایەکی مرۆقایەتی و سەپاندنی هەموو کارەساتێکی جەرگبڕانە بە هەڵگیرسانی جەنگ و بێ کاری و بێ خانووبەرەیەتی تا ڕادەی کۆینی پەیوەندی کۆمەڵایەتی بە پارە و پایە و پلە، نیشاندەدات.
بە دروستیی هەموو ئەوانەی سەرەوە کە نوسراوە، هیوادارم خۆتان بە بینینی فلیمەکە ئەو ڕاستییەتان بۆ بسەلمێت کە ڕەنگە خۆتان لە ژیانی ڕۆژانەتاندا زۆر جار بەرکەوتنتان هەبووبێت.

زاهیر باهیر
١١/٠٨/٢٠٢٥

خوێندنەوەیەکی جیاواز بۆ چەند چەمکێك. زاهیر باهیر

1 ئیمپریالیزم باڵاترین پلەی سەرمایەدارییە
ئەم چەمکە لە لایەن لینینەوە هاتە ناوەوە. لە ساڵی 1916 دا لە سەردەمی جەنگی جیهانی یەکەمدا کاتێك کە لە سویسرا بووە بە ساڵێك

پێش شۆڕشی ئۆکتۆبەری 1917 ئەم کتێبەی نوسیوە. لینین لە نوسینی ئەم کتێبەدا سوودێکی زۆری لە شیکردنەوە ئابوورییەکانی مارکس بینیوە.

ئەو تێڕژینەوانەی کە لینین کردونی و لە دووتوێی ئەم کتێبەدا ئامادەی کردوە بنەماکەی چەند خاڵ و ڕوداوێکی گەورە بووە لە قۆناخەکانی ئیمپریالیزم کە لای ئابووریناسان و مێژوو نوسەکان تایبەتی جیا جیای پێدراوە. بە گوێرەی پێناسەکانی ئەوان نەتەوەیەکی بەهێز یا ڕاستر دەوڵەتێکی بەهێز لە ڕێگەی کۆنترۆڵی سیاسیی، ئابووریی، یان سەربازییەوە کاریگەری خۆی بەسەر ولاتانی یا ناوچە لاوازەکاندا درێژدەکاتەوە، کە زۆرجار بریتییە لە کۆلۆنیکردن و بەکارهێنان و تاڵانکردنی سەرچاوەکان و باڵادەستیی بەسەر دانیشتوانی ناوخۆییدا.

ئیمپریالیزم لە مێژووێکی درێژدا بە شێوەی جۆراوجۆر بوونی هەبووە، بەڵام ئەو زاراوەیە زۆرترین پەیوەندی بە قۆناغی سەدەی پازدە تا بیستەمەوە هەیە. لەوانەش ئیمپراتۆریەتەکانی سەرەتایی وەك ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی و فارس و چین بۆ داگیرکردنی خاکەکان فراوانتر بوون.

لای لینین ئەم وشەیە فراوانتر بووەوە مەبەست لێی ڕوونکردنەوەی هۆکارە ئابووری و سیاسییەکانی ئیمپریالیزم بوو و چۆن بووە هۆی ململانێ جیهانییەکانی وەك جەنگی جیهانی یەکەم. لینین دەیگوت ئیمپریالیزم پەرەسەندنێکی سروشتی سەرمایەدارییە، کە قەرزکاری و سەرمایەی دارایی زاڵ بوون و لە ڕێگەی فراوانبوونی کۆلۆنیالیزمەوە بەدوای بازاڕی نوێدا دەگەڕان.

لینین ئیمپریالیزم بە "قۆناغی قەرزکاری سەرمایەداری" پێناسە دەکات، کە بازرگانی و بانکە گەورەکان زاڵن بەسەر ئابوورییەکاندا و بەدوای بازاڕ و سەرچاوەی نوێدا لە دەرەوەی وڵات دەگەڕێن.

لینین پێنج تایبەتمەندی سەرەکی ئیمپریالیزم دەستنیشان دەکات:

یەك : کاپیتاڵیزم چڕبوونەوەی بەرهەمهێنان و سەرمایەی قەرزکاری دروست دەکات کە کۆنترۆڵی تەواوی پیشەسازییەکان دەکات.

دوو: یەکگرتنی سەرمایەی بانکی و پیشەسازیی دەبێتە هۆی سەرهەڵدانی ئەلیگارشییە داراییەکان.

سێ: هەناردەکردنی سەرمایە (وەبەرهێنان لە بازاڕەکانی دەرەوە) گرنگتر دەبێت لە هەناردەکردنی کاڵاکان.

چوار: پێکهێنانی قەرزکاریی سەرمایەداریی نێودەوڵەتی کە جیهان لە نێوان خۆیاندا دابەش دەکەن.

پێنج: دابەشبوونی خاکی جیهان لە نێوان زلهێزە ئیمپریالیستەکاندا تەواو دەبێت و ناکۆکی بەدوای خۆیدا دەهێنێت.

لینین لەو سەردەمەدا بە هاوکاری نوسینەکانی مارکس لەسەر پرسی ئابووریی، دەرکی بەوە کردووە کە سەرمایەداریی بەرەو مۆنۆپۆڵی دەچێت و بزنسە بچوکەکان لە لایەن کۆمپانیا گەورەکانەوە لووش دەدرێن، پرسی دراو و دەزگەی دراوییەکان دەبنە کاردانەوەیەکی حەتمی دیاردەی کاپیتاڵیزم. جەوهەری کاپیتاڵیزم بەیەکدادان و ململانێی نێوانی کۆمپانیاکان و خاوەن سامانەکانە و ئەمەش بەرەو خولقاندنی چەوساندنەوە و جەنگی گەورەی دەبات. لینین جەنگی جیهانی یەکەمی بە بەرەنجامی راستەوخۆی ململانێی ئیمپریالیزم لەسەر کۆڵۆنییەکان و سەرچاوەی کەرەسەی خاو و بازاڕ زانیوە.
ئەوانەی سەرەوە کورتەیەکن لەوەی کە لینین پێناسەی ‘ ئیمپریالیزم باڵاترین قۆناخی سەرمایەدارییە’ بەسەر کاپیتاڵیزم دا بڕیوە، پێشبینی ئەوەشی کردووە کە ئەمە کۆتا قۆناخی ئابووری کاپیاڵیزمە و هەرەس دەهێنێت و سۆشیالیزم دروست دەبیت. بە کورتی تێبینییەکەی لینین ڕەخنەیە لە ئیمپریالیزمی سەرمایەداریی، کە نیشانی دەدات چۆن قۆرخکارییە ئابوورییەکان دەبنە هۆی هەژموونی جیهانی و چەوساندنەوەی بێ ڕەحمانە و شەڕ. بەم شێوەیە بیرۆکەکانی لینین کاریگەرییان لەسەر بزووتنەوە دژە کۆلۆنیالیزمەکان و شۆڕشە سۆسیالیستییەکان لە سەرانسەری جیهاندا هەبوو.
بەگومان ئەوەی کە لینین لێرەدا وتویەتی تێبینی و پێشنیارکردن بووە بە ساڵانی ئایندەی پاش سەردەمی خۆی هەر وەك چۆن ئەمە دەتوانین هەندێك پێشبینی گەر چی وەکو خۆشی دەقاو دەق دەرنەچیت بە ئایندە دەکەین.

ئایا ئەو چەمکەی لینین دروست بووە؟

پێش ئەوەی بێمە سەر وەڵامی پرسیارەکە دەبێت ئەوە بڵێم مارکسییەکان وەکو دینییەکان ئایدەلۆجین ئەوەی کە وتراوە بە سەردەمێکی پێشوو لە قۆناخێکی تایبەتی کۆمەڵەدا پاش ئەم هەموو ساڵانە، ئەوان هەر ئەوانە دەڵێنەوە و باوەڕیان وایە کە ئێستاش ئەو پێناسەیە بە کاپیتاڵیزمی سەردەم هەر دروستە. گرفتی گەورە لای ئەوان وەکو دینییەکان شرۆڤە، قسە و چەمك هەموی لە زەمان و لە شوێن و واقیعی خۆی دادەبڕن.
گەر تەماشای واقیع و کاپیتاڵیزمی سەردەم و ئەو پێشەوەچون و گۆڕانکارییەی کە بە خۆیەوە بینوە بکەین، هەڵەی ئەو چەمکەی دەرخستووە و لە ئێستادا کردویەتییە چەمکێکی مردوو.
هەڵوەشاندنەوەی ئەم چەمکە لە هەنووکەدا گران نییە چونکە ئەو پاسا و بەهانانە بە سەلماندنی چەمکەکەی، ئێستا دەتوانرێت وەکو

راستییەك یاخود هەڵەیەك بزانرێت .
لەوانە لینین باوەڕی وابووە كە سەرمایەداریی هەرەس دەهێنێت و سۆشیالیزم دێتە كایەوە هەر بۆیە دوای ئیمپریالیزم قۆناخێك یاخود هەنگاوێكی دیكە نییە تاكو سەرمایەداری بینێت، بەڵام ئەوە دەبینین كە سەرمایەداریی بە كردنی چەند ریفۆرمیكی وەكو گرتنەبەری سیاسەتی خزمەتگوزاری و جیهانگیریی و نوێكردنەوەی تەكنیكی نوێ، دروستكردنی تەكنەلۆجیای نوێ تا ڕادەیەكی زۆر لەبری هەرەسهێنانی، خۆی زیاتر بینا كردووە .
پاساوێكی دیكەی لینین ئەوە بوو كە سەرمایەداریی قۆرخكردنە، بەڵام هاتنی سیاسەتی نیولیبرالیزم و گڵۆبالەی بازرگانی و مامەڵە و ئابوری دیجیتالەی و دروستكردنی جۆرەها جەنگی كورت و درێژخایەن، نەك هەر ئەوەش بەڵكو توانی خۆی مۆدێرنایز بكات و نەك هەر سیاسەتی قۆرخكردن بگرێتە بەر بەڵكو كۆمپانیا گەورەكانیش لە ململانێیەكی زۆر گەورەدا بن تاكو بازاڕی نوێ دروست بكەن و بازارە كۆنەكانیش ئەوەی كە سوودی بمێنێت مۆدێرنایزی بكەن .
بنەمایەكی دیكەی لینین بۆ چەمكەكەی وەبەرهێنانی بەیانە و فراوانبوونی بوو كە هەندێك جار بە زۆر و لە ڕێگەی داگیركردنەوە بووە، بەڵام لە ئێستادا دەبینین كە هەندێك لەو مامەڵە و بازرگانیانە خۆبەخشانەیە و كە جاری وا هەیە كە دەوڵەتەكان لەژێر فشاری یەكدیدا ئەوە ناكەن هەر وەكو چۆن لە ئێستادا چەندەها مامەڵەی بازرگانی و گرێبەستی پیشەسازی لە نیوانی هەندێك لە دەوڵەتەكاندا هەن و بەردەوامیش ئەوە روودەدات. جگە لەمانەش دەوڵەتەكان بە بەكارهێنانی كۆمەڵێك فۆرمیلەی وەكو بەرزكردنەوە و دابەزینی ڕێژەی سوو و هەڵئاوسانی پارە و هەروەها دانانی گومرگ (تاریف) ئەمانەش ڕۆڵی خۆیان هەیە لە لایەك لەسەر بەهای دراویان و لە لایەكی دیكە لەسەر پرسی بەرهەمهێنا و مامەڵەی بازرگانیی.

خالێكی دیكەش هەیە كە ڕەچاوكردنی زۆر گرنگە لەگەڵ بوونی چەوساندنەوە و دەستی هەرزانی هێزی كار، ئەویش ئەوەیە كە ئێستا زۆربەی وەبەرهێنانەكان و دروستكردنی پرۆژە جیاوازەكان لە ڕێگای گرێبەستی كۆمپانیا زە بەلاحەكانەوە لەگەڵ دەوڵەتانی كە پرۆژەكانیان دەوێت، یاخود لە نێوانی خودی دەوڵەتەكاندا هەن. ئەمڕۆ هیچ وڵاتێك ناتوانێت سەراپای پرۆژەكانی بە كۆمپانیاكانی خۆی یاخود خودی دەوڵەتەكەیەوە بكات و بكرێت، بەڵكو پەنا بە كۆمپانیا گەورەكان یاخود دەوڵەتەكانی دیكە دەبات تاكو ئەو پرۆژانە جێ بەجێبكرێن.
بۆ نموونە گەلێك لە دەوڵەتەكانی ئەفریقا لە ڕێگای چین و كۆمپانیا چینییەكانەوە پرۆژەكانی وەكو ڕێگا و بان و پرۆژەی سەد و

خزمەتگوزارییە جیاوازەکان و پرۆژەی گەورەتری دیکە دەکەن. ئەمە جگە لەوەی کە خودی دەوڵەتەکان لە ڕێگای قەرزی صندوقی دراوی نێودەوڵەتی و بانقی نێو دەوڵەتییەوە گەرچی گرێبەستەکانی نیوانیان زۆر سەخت و قورسە ئەمە دەکەن. ڕاستە کردنی هەندێك پرۆژە یاخود قەرزکردن ناچارییە و دەبێت بکرێت بەڵام تا رادەیەکی زۆریش خۆبەخشانەیە نەك بەزۆر پێیان بکرێت و دەوڵەتێك بێت داگیریان بکات سەروەت و سامانیان بەتاڵان ببات و ئەم پرۆژانەیان بە ئەنجام بدات .

لە کۆتاییدا دەتوانم بڵێم ئەوەی لینین وتونی هەندێك ڕاستیان تێدایە وەکو مانەوەی هەژموونی وڵاتە زلهێزەکان و جەنگ و چەوساندنەوە و کە تا ئێستاش ئەوانە هەر بەردەوامن لەگەڵ ئەوەشدا سەرمایەداریی خۆی گونجاندووە و گەشەی زیاتر و زۆری کردووە، سەلماندوویەتی کە خۆڕاگرترە لەوەی لینین پێشبینی دەکرد. لە کاتێکیشدا کە هەژموونی ئابووریی هێشتا بوونی هەیە، بەڵام ئاڵۆزترە و بەهێزترە لەوەی کە لینین پێشنیاری کردووە.
بەڕای من ئیمپریالیزم باڵاترین قۆناخی سەرمایەداریی نییە ، سەرمایەداریی ئەو قۆناخەی تێپەڕاند و گەیشتە قۆناخی جیهانگیریی. جیهانگیریی و ئیمپریالیزم دوو قۆناخی زۆر لە یەکدی جیاوازن و پێناسەشیان زۆر جیاوازە هەر وەکو چۆن ڕێڕەوی گەشەکردنشیان جیاوازە. ئیمپریالیزم قۆناخێك بووە بەڵام قۆناخی باڵاترین نەبو، کاتێك کە ئیمپریالیزم هەبوو عەولەمە نەبوو ، کە عەولەمەش هات ئیتر ئیمپریالیزم وجودی نەما

2 تیۆری سێ جیهانەکە
بەرای من ئەم تیورە بە تەواوی بەوەی سەرەوە پەیوەست دەبێتەوە، واتە بە پرسی ئیمپریالیزمەوە، گەر چی ساڵانێکی زۆر بەینیان بووە، چونکە بە بڕوای لینین نەك ئیمپریالیزم دوژمنی سەرەکی چینی کرێکارانە، بەڵکو دوژمنی سەرسەختی گەلانی کۆڵۆنایزکراویشە بەوەی کە داگیری کردون و ڕەنج و سامانی سروشتی و ناسروشتیانی بە تاڵان بردووە، ڕێگەی هەموو جۆرە سەربەخۆییەك و پێشکەوتنێکیان لە دەگرێت. وەڕای ئەوەی کە لینین چەمکی جیهانی سێی بەکارنەهێناوە بەڵام خودی تیۆرەکە هەر ئەو ناوچە و وڵاتەن دەگرێتەوە کە کاتی خۆی بەشی زۆریان لە لایەن وڵاتە ئیمپریالیزمەکانەوە داگرکراون و چەوساونەتەوە و لە جەوهەریشدا بناخەی تیۆری سێ جیهانەکەیە.
لەم بارەشدا لینین باوەڕی ئاوا بووە کە دەبێت خەباتی ڕزگاری نەتەوەیی دەستبەکار بێت ئەو خەباتەش سەرومە بێت و کرێکارانی خودی

وڵاتیش دەبێت پایەی گەورەی ئەو خەباتە بن شانبەشانی بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی. بۆ ئەمەش لینین چەند تێکست و باسی گرنگی نوسیوە لەوانە”‘ مافی چارەنووسی گەلان (1914–)” ئەو لێرەدا دەڵێت گەلانی ستەملێکراو مافی جیابوونەوە و پێکھێنانی دەوڵەتی سەربەخۆیان ھەیە جەختیش لەوە دەکاتەوە کە مارکسیستەکان پێویستە پشتگیری ئەم مافە بکەن لە ھەمان کاتدا بانگەشە بۆ یەکێتی پرۆلیتاریا بکەن. ئەو جەختی لەسەر گرنگی پرسی نەتەوە چەوساوەکان کردووەتەوە، لەوانە گەلانی ئاسیا بووە بۆ بەدەستھێنانی سەربەخۆیی لە زلھێزە ئیمپریالیستەکان.
لینین جارێکی تر لە نوسینی ” شۆڕشی سۆسیالیستی و مافی چارەی خۆنووسینی گەلان (1916)”‘ – لێرەدا زیاتر پەیوەندی نێوان شۆڕشی سۆسیالیستی و خەبات بۆ ڕزگاری نەتەوەیی ڕوون دەکاتەوە، جەخت لەوە دەکاتەوە کە بژاردەی مافی چارەنووسیی مافێکی دیموکراسییە کە یارمەتی یەکخستنی کرێکاران دەدات لە سەرانسەری گەلاندا. ئەمەی لە مانگی دووی ئەو ساڵەدا نوسی . لینین لەو نوسینانەدا بە شێوەیەکی زۆر بەرفراوان لەسەر بزووتنەوە ڕزگارییِ نەتەوەییەکان، دژە ئیمپریالیزم و ڕۆڵی گەلانی ستەملێکراو لە خەباتی شۆڕشگ□□□انەی جیھانیدا نووسیوە، لەو گەلانەش کە بەرھەمەکانی لینین باسی لە خەباتی ڕزگاری خەباتی ڕزگاریخوازییانی کردووە گەلانی ئاسیا و ئەفریقا و گەلانی دیکەی کۆلۆنایز کراو بوون.

کاتێکیش کە کتێبی ‘ ئیمپریالیزم بال□ترین قۆناخی سەرمایەدارییِە 1917’ نووسی، دووبارە باسی ڕۆڵی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانی لە ئاسیادا کردەوە. ئەم بۆچوونەی لینین و بانگەشەکردنی بۆ ڕزگاری نەتەوەیی و چارەنووسی نەتەوەیی لەگەڵ زۆرێك لە بزووتنەوە دژە کۆلۆنایزکردنی ئاسیادا ھاتەوە.
دواتر لە ساڵی 1920 دا لینین جارێکی دیکە گەڕایەوە سەر ئەم باسە و لە “تێزەکان لەسەر پرسیارە نیشتمانی و کۆلۆنیالیزمەکان” کە لە کۆنگرەی دووەمی نێونەتەوەیی کۆمۆنیستدا پێشکەش کران. لێرەدا دووبارە تێڕوانینی لینینیان خستەوەڕوو کە کۆمۆنیستەکان دەبێ پشتگیری لە بزووتنەوەکانی دژە کۆلۆنیالیزم و ڕزگاریخوازی نەتەوەیی بکەن.

ئەوانەی سەرەوە کۆمەڵە نوسێنێک بوون کە لینین لەسەر بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی نەتەوەیی نوسیوێتی، بەڵام لەگەڵ ئەو ھەموو نوسینانەشدا لەو بارەوە، کەچی ھێشتا ئایدیای تیۆری ‘ سێ جیھانەکە’ لە سەردەمی خۆیدا ئەو گەشەیەی نەکرد بۆ ئەوەی ببێتە

تیۆرێکی تا ڕادەیەك جیهانیی، بەڵام بناغەی بەهێزی بە ئەو تیۆرە دانا، تیۆرەکەش بە قۆناخ و هەوڵی جیا جیادا تێپەڕی و گەشەی کرد بە تیۆری سێ جیهانەکە.

تیۆری سێ جیهانەکە دواتر وەکو چەمکێکی سیاسی و ئابووریی لە سەردەمی پێش و دوای جەنگی سارددا سەریهەڵدا، سەرەتا لە ساڵانی 1950 و 1960 سەری هەڵدا. تیۆرەکە سەبارەت بەو وڵاتانە بوو کە نە لەگەڵ بلۆکی ڕۆژئاوایی (ئەمریکا و هاوپەیمانەکانی سەرکردایەتی ناتۆ) هاوتەریب بوون و نە لەگەڵ بلۆکی ڕۆژهەڵاتیی (یەکێتی سۆڤیەتی جاران و هاوپەیمانەکانی) نەبوون، بەڵکو ئەم گەلانە زۆرتر کۆلۆنییەکانی پێشوو بوون لە ئەفریقا، ئاسیا، ئەمریکای لاتین و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، هەوڵیان دەدا ڕێڕەوی سیاسی و ئابووری سەربەخۆی خۆیان دروست بکەن.
چەمك یا زاراوەی “جیهانی سێیەم” بۆ یەکەمجار لەلایەن ئەلفرێد سۆڤی، دیمۆگرافیای فەرەنسی، لە ساڵی 1952دا هاتە ناوەوە. ئەو جیهانی سێیەمی بە ‘ئیستەیتی سێ’ (Third Estate) بەراورد کردووە. ئەم زاراوەش لە فەرەنسای چەرخی نۆزدە و پێش شۆڕش بە مانای خەڵکانی کۆمەن، نەرمەڵە ، ئاسایی یاخود ‘خەڵکی باو’ وتراوە، ئەم وڵاتانەی بە ئیستەیتی سێ بەراورد کرد کە خراونەتە پەراوێزەوە و چەوسێنراونەتەوە پێویستیان بە ڕاپەڕین هەیە.
پاشان گەشەسەندنی سیاسی و ئایدیۆلۆژی تیۆری جیهانی سێیەم کەوتە قۆناخێکی دیکەوە کە بە نزیکییەوە پەیوەستە بە سەرکردە و بیرمەندانی بزووتنەوەی بێ لایەنەکان ‘ ‘Non-Aligned Movement(NAM) و خەباتەکانی دژە ئیمپریالیزم. بەم مەبەستەش سەرکردەکانی ئاسیا و ئەفریقا لە ساڵی 1955 لە کۆنفرانسێك لە ئەندەنوسیا بە پێشکەوتن و هاوکاری و دژایەتیکردنی کۆلۆنیالیزم کۆبوونەوە. لە ساڵی 1961دا بزووتنەوەی بێ لایەنەکان (NAM) بە فەرمی لە شاری بەلگراد لە یوگۆسلاڤیا دامەزرا. بەم شێوەیە جیهانی سێیەم بوو بە هێمای بەرخۆدان و دژە ئیمپریالیزم و خواستی نەزمێکی نوێی جیهانی.

ڕۆڵی دروستبوونی حیزبی شیوعی چینی و بزوتنەوەکەیان بە ڕابەرایەتی ماوتسی تۆنگ و سەرکەوتنیان لە ساڵی 1949 دا ناکرێت لێرەدا فەرامۆش بکرێت چونکە ڕۆڵی خۆی هەبوو لەسەر پەیوەستبوونەوەی تیۆرەکانی ماوتسی تۆنگ بە بیرۆکەی نەتەوایەتی دژایەتیکردنی ئیمپریالیزم بە تێزەکانی لینینەوە. لێرەدا ئەم تیۆرە هاندەری گەورەی بزووتنەوە نیشتمانی و نەتەوەییەکانی دیکە و گەشەپێدانی تیۆری سێ جیهانییەکە و کەوتنە قۆناخێکی نوێوە، بووش بە مانیفێستی

ئەو بزوتنەوانەی کە لە ساڵانی حەفتاکانی چەرخی ڕابوردووەوە پەیڕەوی لێکرا .

کرۆکی تیۆری سێ جیهانەکە

لەو کاتەوە واتە ساڵانی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا تیۆری سێ جیهانی لە فۆرم و ناوەڕۆکدا مانایەکی گەورەی پیدرا و زۆرێك لە پارتە کۆمۆنیستەکان و ئەوانەشی کە لەژێر ناوی دیکەدا بوون بەڵام هەر کۆمۆنیست بوون بەم شێوەیە گوزارشتیان لە جیهان دەکردو هەر لەسەر ئەو ڕێڕەوە تاکتیك و ئامانجی خۆیان و بزوتنەوەکەیان دیاری دەکرد. دیدی ئەمان بۆ جیهان مەبەستێکی دیکەی دیاریکرد و پێناسەیەکی نوێی بۆ جیهان کرد. جیهانی یەکەم: زلهێزەکان (ئەمریکا و یەکێتی سۆڤیەت) کە تیۆرەکە بە دوو ئیمپریالیزمی جیهانی ناساندنی. جیهانی دووەم: وڵاتانی گەشەکردوی پیشەسازیی کە وڵاتانی ئەوروپا و گەلێك لە وڵاتانی دیکە دەگرێتەوە، واتە وڵاتانێك لە نێوانی ئەو زلهێز و وڵاتانی پیشەسازیی دواکەوتوو وەك وڵاتانی ئاسیا و ئەفریقا و ئەمریکای لاتینی کە بە وڵاتانی جیهانی سێیەم درانە قەڵەم.

بە گوێرەی ئەم تیۆرە ناکۆکی سەرەکی لای ئەو حیزبانە بە چەپ و کۆمۆنیستەکانەوە ناکۆکی نێوانی وڵاتەکەیانە لەگەڵ ئەو دوو وڵاتە ئیمپریالیزمەدا بەسەرەکی دەزانی. ئا لەم بارەشدا پێیان وابوو کە جیهانی سێیەم هێزی سەرەتایی گۆڕانکاری شۆڕشگێڕانەیە.

فراوانبوونی تیۆرکە و زیانی ئەو تیۆرە گەیشتە ئەو رادەیەی کە بووە پێوەرێك بۆ پێناسەکردنی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانە، کە هەر لایەك دژ بە ئیمپریالیزم خەباتی بکردایە ئەوە شۆڕشگێڕ بوو لەمەش خراپتر لەم تیۆرە خەفەکردن و لێگەڕان لە بوژوازی و دەسەڵاتی بەناو نیشتمانی بوو، گرنگی نەدان بەو ململانێیەی کە هەبووە یاخود هەیە لە نێوانی بورژوازی و سەرمایەدارانی ناوخۆی وڵاتدا، کە گوایە ئەوانە سەرمایەداری خۆماڵین یانی گەشەکردنی ئابوری نیشتمان لە ڕوی پیشەسازییەوە ئەمەش بە واتەی گرنگبوون و زۆربوونی ژمارەی کرێکاران و وڵاتبردنە بەرەو سەرمایەداریی کە قۆناخێك بە گوێرەی ئەو تیۆرە نزیکترمان دەکاتەوە لە شۆڕشی سۆشیالیستیی.

دوو لایەنی هەر زۆر خراپی ئەم تیۆرە ئەوەیە کە لە هەندێك وڵاتدا حیزبە کۆمۆنیستە پرۆ ڕوسیەکان پشتگیری دەسەڵاتدارانی وڵاتەکەی خۆیان دەکرد بە هۆی نزیکیانەوە لە ڕوسیا و لەو لاشەوە کە ئەمان وڵات بەرە و سەرمایەداری دەبەن یا لە هەندێك وڵاتی وەکو عێراق دا

وایان لە جەماوەرەکەیان و خەڵکی دەگەیاند کە وڵات دەتوانێت لە ڕێگای دەوڵەتی دیمۆکراسی یا گەلیی یاخود دیمۆکراتی گەلیی، لە ڕێگەی گەشەکردنی ناسەرمایەدارییەوە بگاتە سۆشیالیزم .

لایەنێکی دیکەی خراپی ئەم تیۆرە ئەوەیە کە تا ئێستاش لەناو چەپ و سۆشیالدیمۆکرات و حیزبەکانی دیکەی وەکو ‘سۆشیالیست وۆرکەر پارتی’ کاتێك کە شەڕی نیوانی دوو دەوڵەتی وەکو عێراق و ئێرانی هەشتاکانی چەرخی ڕابوردوو هەبوو، ئەمان لایەنگری ئێران بوون بە پاساوی ئەوەی گوایە ئەمەریکا ئیمپریالیزمە و ئێران بەرگریی لە خۆیی و نیشتمانی دەکات، ئەمان پشتگیری ئێرانیان دەکرد . ئەم هەڵوێستە بە ئاشکرا لە ‘ سۆشیالیست وۆرکەر پارتی’ ئەو کاتەی بریتانیادا دەبینرا.
لەم شەڕانەی ئیستاشدا وەکو شەڕی نێوانی ڕوسیا و ئۆکرانیا ، ئەم چەپانە پشتگیریی دەوڵەتی ئۆکرانیا دەکەن لەبەر ئەوەی کە ڕوسیا ناکۆکی سەرەکییە و ئیمپریالیزمە . هەروەها لە شەڕی حیزبوڵا و حەماس و گروپەکانی دیکە دژ بە ئیسرائیل، چەپەکان هەمان هەڵوێستیان هەیە و لەگەڵ ئەو ڕێکخراوانەدان و دژ بە ئیسرائیلن، لەبەر ئەوەی پایە و بنکەیەکی گەورەی سەربازیی ئەمریکایە.
هاوکاتیش هەر بە گوێرەی ئەو تیۆرە ‘ تیۆری سێ جیهانییەکە’ ئەمان پشتگیری وڵاتانی وەکو ڤێنزیلا و کوبا و هەندێکی دیکە لەوڵاتانی ئەمەریکای لاتین دەکەن کە لەژێر دەسەڵاتی حیزبە چەپەکاندان کە ئەمەریکا دژایەتییان دەکات .

بەم شێوەیە تیۆری سێ جیهانەکە بووەتە پێوەرێك لای ئەم چەپانە لە بوونی جەنگی نیوان دەسەڵاتەکاندا هەڵوێستیان ئاوایە کە کامیان لەگەڵ ئەمەریکادایە ، یاخود نزیکە لە ئەمەریکاوە.

بەڕێکردنی ئەم تیۆرە لە هەر بوارێکدا لەوانەی سەرەوە کە باسم کردن تیۆرەکە لە خزمەتی سیستەمی سەرمایەداریدایە، دابەشکردنی کرێکاران و کردن بە دوژمنی یەکدییە و لەتکردنی تەکۆشان و خەباتیانە. سەرەڕای ئەمەش هەر بەکارهێنانی چەمکی ئیمپریالیزم لە ئێستادا هەڵەیە و زەربەیەکی گەورە دەدات بە بزوتنەوەی کرێکاران و جەماوەر .
لە ئێستادا هەموو جیهان سەرمایەدارییە گەرچی دابەشبوون بەسەر وڵاتانی پیشەسازی گەشەکردوو وڵاتانی ناگەشەکردوی پیشەسازیی ، شەڕی نیوانی دەوڵەتەکانیشیان شەڕی پاوانەکردن و لەدانە لە بزوتنەوەی کرێکاران، بە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ، لەدانە لە بزوتنەوەی سۆشیالیستی ئیتر گرنگ نییە ئەو دەوڵەتانە لە ژێر هەر

ناوێکدا بن و هەر حیزبێك حوکمیان بکات و ئیدیعای چی دەکەن. پاساوی پۆلینەکردنی سەمایەدارییە بە ئیمپریالیزم و سەرمایەداریی ، کە دەکرێت لێرەدا ئەو ش□ر□ق□ی□ی ب□ بک□ی□ن کە بەشەکەی سەرمایەداری کە ناوی ئیمپیریالیزمە بەشە خراپەکەیەتی و ئەوانی دیکەیان بەشە باشەکەیەتی.

لە ڕاستیدا خەباتی هەموان دەبێت لێدان بێت لە سەرمایەداران و دەسەڵاتدارانی ناوخۆ، خەباتە دژ بە قەڵا پۆڵاینەکەی سیستەمەکە کە ئەوە تاکە ڕێگەیە بۆ هەرەسهێنانی خودی سیستەمەکە، نەك پشتگیریکردنی دەوڵەت لە شەڕەکانیدا بەڵکو یاخیبونە بە هەر شێوەیەك کە خەڵکی لەسەر ئاستی تاك و کۆمەڵ دەتوانێت بیکات. پرسی تەواوی خەباتیش یەکاڵاکردنەوەی کێشەی نیوانی دەوڵەتی سەرمایەداری و کرێکاران و چەوساوەکانی دیکەیە، لابەلاکردنەوەی کێشەی کاری کرێگرتەیە و تێشکانی پایە هەرە گەورەکەی سەرمایەداریییە کە دەوڵەتە .
بەداخەوە کە ماکی تیۆری سێ جیهانی تا ئەمڕۆش هەر ماوە و ڕۆڵی گەورەی خۆی دەبینێت لە دابەشکردن و هەڵخەڵەتاندنمان بە متمانەبوون بە ڕژێمی نیشتمانی و شەڕی رەوا و دژ بە ئیمپریالیزم و قەڵا گەورەکەی سەرمایەداریی .

بەڕای من چەمکی ئیمپریالیزم کە هەندێك لە ئەنارکستەکانیش بەکاری دەه□ن□ ه□□□یە. ئەوە دابەشکردنی سەرمایەداری و دەوڵەتانی سەرمایەداریییە وەکو وتم بەسەر باش و خراپدا، کەرتکردنی چینی کرێکار و جەماوەر و بزوتنەوەکانیانە، شێواندنی دروستی ئەو بیرۆکەیە کە ناسینی کاپیتاڵیزمە وەکو سیستەمێکی جیهانیی و بزوتن□و□ دژەکەشی هەر جیهانییە. گەڕانەوەیە بۆ تیۆری سێ جیهانی□ک□ و بەکارهێنانیشی بەرگریکردنە لە جەنگی نێوانی دەوڵەتانی سەرمایەداریی بە ڕەوایەتیدانە بە یەکێکیان و بە شەیتانکردنی ئەوی تریان. کردنی ئەمەش گەر بە هۆشیارییەوە بێت یا ناهۆشیاریی زەرەرێکی زۆر دەگەیەنێت بە بزوتنەوەکەمان هەر وەکو گەیاندویەتی .

3 دەوڵەت- نەتەوە

پێناسەی باوی دەوڵەت- نەتەوە وا هاتووە کە زۆرینەی دانیشتووان هاوبەشی زمان، کولتوور، ئیتنیکین، یان پاشخانێکی مێژوویی هاوبەشیان هەیە. خاکێك و ناوچەیەکی جوغرافی هەیە کە سنورەکانی دانی پێدا نراوە لەگەڵ حکومەتێك کە سەروەری (کۆنت□□□□)ی بەسەر ئەو خاکە و خەڵکی ناوەوەیدا هەبێت. دەسەڵاتێکی ناوەندی هەیە کە

یاساکان جێبەجێ دەکات و وەکو دەڵێن ڕێکوپێکی و ئاسایش دەپارێزێت.
هەروەها دانپێدانان لەلایەن دەوڵەتانی ترەوە وەك قەوارەیەکی سەربەخۆ لەلایەن و ڕێکخراوە نێودەوڵەتییەکانەوە و بوونی نێردە و دیپلۆماسی.
سەرەڕای ئەوانەی سەرەوە گوایە ئەم دەوڵەت-نەتەوەیە کۆنترۆڵی تەواوی کاروباری ناوخۆ و دەرەوەی خۆی دەکات و لەو بارەوە سەربەخۆیە. هەر ئاواش ناونوس کراوە کە دەوڵەت-نەتەوە سەرکەوتنێکی نەتەوەییە و قەوارەیەکی سیاسی بە هاوبەشی خەڵکەکەی هەیە لە شوناسی کولتووریی، زمانەوانیی، یان نەتەوەیی .
لەمانەی سەرەوەش زیاتر لەسەر دەوڵەت-نەتەوە دەوترێت کە هاووڵاتییانی لە هۆکارەکانی وەك زمان یان ڕەچەڵەکی هاوبەشدا تاڕادەیەك یەکسانن. بیرۆکەکە ئەوەیە کە سنوورە سیاسییەکانی دەوڵەت لەگەڵ سنوورە کولتوورییەکانی نەتەوەدا یەکدەگرنەوە. گوایە هەست بە خاوەندارێتی لە وڵات و حوکمڕانیدا دەکات، دەتوانێت سەقامگیری و یەکێتی نیشتمانی و یەکگرتوویی کۆمەڵایەتی بپارێزێت.

بەڵام ئایە وایە؟

ئەمڕۆ لە واقیعدا لە هەر دەوڵەت- نەتەوەیەك لە جیهاندا بڕوانین، پرسیاری ئەوەمان لا دروست دەکات کە ئایا ئەم چەمکە کە لە لایەن دەسەڵاتداران و پارتە نەتەوەیی و نیشتمانی و سۆشیالدیمۆکراتییەکانەوە تەنانەت لە لایەن هەندێك لە چەپەکانیشەوە بەکاردەهێنرێت ڕاستە؟ ئایا دەوڵەتێك هەیە لەژێر ناوی دەوڵەتی نەتەوەدا؟ تا کەی ئەم بیرۆکەیە سێبەری خۆی بەسەرماندا دەکێشێت تەنها لەبەر ئەوەی لای ئەکادیمیان و ئابووریناسان و ڕۆشنبیران کە لە خزمەتی سیستەمەکەدان باشترین بژاردەیە؟

بەڕای من زۆر بەڵگە هەن کە ئەو زاراوەیە، زاراوەیەکی نادروستە بەڵام من لێرەدا پەنا بە سێ خاڵی گرنگ دەبەم کە بەڵگەن بۆ ناردروستی ئەو چەمکە.

یەك: هیچ دەوڵەتێك و هیچ وڵاتێك لەم سەردەمەی ئێستەدا سەربەخۆ نییە وەکو سەربەخۆیی ئابووری کە سەربەخۆیی سیاسیش دروست دەکات. تەنانەت دەوڵەتێکی گەورەی وەك ئەمریکا و یابان و ئەڵمانیا و بریتانیا و هەموو ئەوانی دیکە هەر هەموویان بە جۆرێك لە جۆرەکان، زۆر یا کەم پاشکۆی ئەوانی دیکەن لە ڕووی ئابووریی و تەنانەت هەندێکیان لە ڕووی سیاسیشەوە.
لەم بارەدا پێویست ناکات پەنا بەرم بۆ ئامار چونکە ئەوە ئاشکرایە

کە بازرگانی نێوانیان و بەشداریکردنیان لە ڕێکخراوە بازرگانی و گرێبەستە ئابووری و پیشەسازییەکان ئەوەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە. هەر کەسێك کە پێویستی بە کالایەك هەبێت کە دەچێتە بازاڕ یاخود بە گەڕانێك لە ئینتەرنێت بۆی دەردەکەوێت کە چەندەها جۆر لە هەمان کالا هەن و لە وڵاتانی دیکە هەنراون بۆ وڵاتەکەی ئەو.
کەواتە نە دەوڵەت و وڵاتان سەربەخۆن و نە دەشتوانن بە سەربەخۆیی بمێننەوە، ئەمە خەسڵەت و تایبەتمەندی پێشەوچوونی سەرمایەداری و گڵۆبالیزەیشنە، ئەگەر هەر دەوڵەتێکی سەردەم و هەر وڵاتێك گەر بیانەوێت لەو بازنەیە بێنە دەرەوە ئەوە گەر هەرەسیش نەهێنن وردە وردە دەپوکێنەوە.

دوو: دەوڵەت-نەتەوە کە بەشی گرنگ و پایەکەی کە حکومەتەکەیە چیانیەتییە، کەواتە نوێنەرایەتی چینێك و توێژاڵێکی تایبەتی دەکات کە لە زۆربەی ئەو دەوڵەت و وڵاتانەشدا نوێنەرایەتی کەمینەیەکی زۆر کەم لە دانیشتوان دەکەن. لەگەڵ ئەوەشدا ئەوە دانیشتوان و هاووڵاتیانە مەرج نییە کە بە پێناسەیی نەتەوەیی، لە نەتەوە ئەسڵییەکەی خودی وڵاتەکە بن. لەرەشدا دەبینین کە دەوڵەت-نەتەوە پارێزگاری لە بەرژەوەند و قازانجی کەمپانیا زەبەلاح و سەرمایەدار و ساماندارە گەورەکان دەکات بە جیاوازی بوونی ڕەگەزیی و جێندەریی، نەك پارێزگاری زۆرینەی کۆمەڵگە کە کرێکاران و زەحمەتکێشان و چەوساوەکانن.
بە گوێرەی ئەوە سەپاندنی زاراوەی دەولەت-نەتەوە بەسەر دەوڵەتەکاندا هەر بە هۆی ئەوەی کە زمانی فەرمی زمانی نەتەوە سەرەکییەکەیە هەڵەیە. دوای ئەوەش ئەمڕۆ بە هۆی گڵۆبالیزەیشنەوە کولتوری ڕەسەنی نەتەوەکان تا ڕادەیەك بەرەو لاوازی و لەناوچوون ڕۆیشتون و دەڕۆن.

سێ: ئەوەی کە لە پێناسەی دەوڵەت-نەتەوەدا کراوە کە خاوەنی کولتور و ڕۆشنبیری زمانی هاوبەشن، ڕاستی تێدا نییە. هەموو ئەو دەوڵەتانە بێ لە نەتەوە سەرەکییەکەی وڵاتەکە، ئەوانەی کە لە ئەسڵدا لەوێ بوون، کەمایەتی نەتەوەیی یاخود ئیتنیکی لێیە و لە هەندێکیاندا لەو کاتەوەی کە لەو وڵاتە گیرساونەتەوە چەند وەچەیەکیان خستەتەوە. ئەم کەمایەتییانە خاوەن کولتور و نەریت و ڕۆشنبیری و دین و ئاینی خۆیانن و نە لەگەڵ نەتەوەی سەردەستدا نە لەگەڵ کەمایەتییەکانی دیکەدا شەیر ناکرێن، ڕەنگە ڕێز لە هی یەکدی بگرن بەڵام شەیر ناکرێن.
لەگەڵ وتنی ئەوەی سەرەوەشدا، نکوڵی لەوە ناکرێت کە بریتانیا

زمانی فەرمی ئینگلیزییە و لە ئەڵمانیا ئەڵمانی، هەر ئاوا لە وڵاتەکانی دیکەشدا کە هاوبەشەو هەمووان بەکاریدەهێنن، بەڵام ئەم زمانە خەڵکانی نائینگلیز بە ویست و ئارەزووی خۆیان فێرنەبوون و یا وەریان نەگرتووە، بەڵکو ناچارییە و سەپێنراوە بەسەریاندا کە دەبێت ئەو زمانە بزانن. خوێندن و نوسین و قسەکردن و کارکردن و شانە و مامەڵەی بازاڕ بە زمانە فەرمییەکەیە نەك خودی زمانی زکماکی کەمەنەتییە نائینگلیزەکان.

ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە لە زۆرێك لە دەوڵەت نەتەوەییەکاندا وەکو ئێران و عێراق و هیدستان و سریلانکە و تورکیا و چین و ڕواندا و کۆنگۆ و زۆری تر توێژاڵی حوکمڕانی سەرەکی نەتەوەی سەردەست سیاسەتی هەڵاواردی و سەرکوتکردنی ئەوانی دیکە بە کوشتن و گرتن و ڕاونان و دوورخستنەوەیان و یاساخکردنی زمان و کولتور و دینیان بەکاردەهێنێت.

ئا لێرەدا ئەوە ڕوونە کە دەوڵەت- نەتەوە شێیری بنەما سەرەکییەکان ناکات و ئەو چەمکانەی سەرەوە بۆی پێناسە کراوە، بەسەریدا جێ بەجێ نابێت. لێرەدا دەردەکەوێت کە چەمکی دەوڵەت-نەتەوە هەر وەکو ناوەکی بە ناوەڕۆك یا ناوەکی هەڵخەڵەتێنەرە نە حەقیقەتێك. سەرمایەداری بە مەبەست ئەم چەمکەی بەسەر ئەو دەوڵەتانەدا دابڕیوە، لە زۆر ڕووشەوە سوودمەند بووە لەوە و هاوکاتیش کردویەتییە ویردی سەرزمانی چەپەکان و بزوتنەوە نەتەوەییەکان کە لەژێر ئەو دروشمەدا بە ئەو مەبەستە خەباتی ئاشتیانە و چەکدارانە بکەن، کە لە بوونی بزوتنەوەی چەکداریشدا هەر خودی سیستەمەکە براوە و سوودمەندی یەکەم بووە . کەواتە لە بەکارهێنانی ئەو دەستەواژەیەدا سەرمایەداریی لە هەموو ڕویەکەوە قازانجی کردووە.

4 پیاوی سپیی/ پیاوی سپی پێست

چەمکی پیاوی سپی لەدیدی ڕەگەز و کولتور و پەیوەندی کۆمەڵایەتییەوە وەکو زۆرێك لە چەمك و دیاردەکانی دیکە بە تێپەڕینی زەمەن و قۆناخە مێژوویەکانی مرۆڤایەتی ئەویش گۆڕانکاری تا ڕادەیەك بەسەردا هاتووە.
شارستانییە کۆنەکان (وەک یۆنانییەکان و ڕۆمانییەکان) مرۆڤەکانیان بەپێی "ڕەگەز" بە مانای مۆدێرن پۆلێن نەدەکرد. ئەوان زیاتر مرۆڤیان بە کولتوور و زمان و جوگرافیا جیا دەکردەوە. لەگەڵ ئەوەشدا دان نراوە بە جیاوازییە جەستەییەکان وەك ڕەنگی پێست، هاوکاتیش ئەمە لای ئەوان بە مانای پلەبەندی کۆمەڵایەتی و سیستمیی

نەبوو، وەکو چۆن دواتر بەو واتایە بەکارهێنرا.

ئەوەی کە زانراوە زاراوەی "پیاوی سپی پێست" بە گشتی ئاماژە بووە بە پیاوێك كە پۆلێن دەكرێت وەک سەر بە گروپی ڕەگەزی سپی پێست بێت. ئەم چەمکە زۆرجار پەیوەندی بە کەسانی بە ڕەچەڵەك ئەوروپییەوە هەیە. بە تێڕوانینی مێژویی بۆمان دەردەکەوێت کە ماناکە تەنیا بایۆلۆژی نییە چونکە لە ڕێڕەوە مێژووییەکەیدا پەیوەست بووە یاخود پەیوەستە بە پلە و پایەی کەسەکە لەو چوارچێوە کۆمەڵایەتییەدا کە تێیدایە.
وەکو پرسی ڕەگەزیی، ئەم چەمکەش لە قۆناخەکانی ژیاندا مۆدێرین و گونجاو کراوە تاکو ڕەنگدانەوەی تەواوی هەبێت لەسەر پلە و پایە کۆمەڵایەتییەکە. بۆ نموونە ئەمە لە سەردەمی کۆڵۆنایزکردنی وڵاتان و گەلاندا و کردنی بازرگانی کۆیلە لە سەدەکانی 17 و 18 دا بیرۆکەی ' ڕەگەز' دەستی پێکردووە و پەرەی سەندووە بە پاساوهێنانەوە بۆ کۆیلەکردنی ئەفریقییەکان و ئاوارەبوونی گەلانی ئەسڵی " ڕەسەن " وڵاتەکە . لەگەڵ وتنی ئەوەشدا کەچی هێشتا کۆچبەرانی ئێرلەندی و ئیتاڵی و ئەوروپای ڕۆژهەڵات لە سەدەی نۆزدەهەم و سەرەتای سەدەی بیستەمدا لە ئەمریکادا بە تەواوی بە "سپیپێست" نەدەزانران و ئەو تایبەتییان پێنەدەدرا.
زۆرجار کۆلۆنی ڤێرجینیا (لە ئێستادا ئەمریکا) وەك یەکێك لە یەکەم شوێنەکان ناودەبرێت کە لە کۆتاییەکانی ساڵانی 1600 دا "سپیپێستی" بە شێوەیەکی یاسایی بەکارهێنرا بۆ دروستکردنی دابەشبوون لە نێوان ئەوروپییە هەژارەکان و ئەفریقییە کۆیلەکراوەکان.
بێ گومان یاسا هەمیشە ئامرازێکی کاریگەر بووە گەلان و چین و توێژاڵی باڵادەست توانیویانە بەکاریبهێنن بۆ ئەوەی کە ویستویانە، هەموو زوڵم زۆر و سەرکوتکردن و کۆیلایەتی و تەنانەت لە ئێستاشدا بەکەمگرتنی ژنان لە زۆر وڵاتاندا بە بەرژەوند و سوودی ئەو توێژاڵە و چینانە بە یاسایی کراون. لە کۆنیشدا یاسا و سیاسەتەکان لە شوێنەکانی وەک ئەمریکا و کۆلۆنییەکانی ئەوروپا، ئیمتیازاتی یاسایی بە خەڵکی "سپیپێست" بە مافەکانیان دروست کردوەو لە بەرانبەر دوورخستنەوەی ئەوانی دیکەدا. لێرەدا بە گوێرەی ئەو یاسا و سیاسەتانە پلەبەندی ڕەگەزیی بۆ پاراستنی دەسەڵات و ڕەوایەتیدان بە نایەکسانی بڕەوی پێدرا.

بە کورتی دەکرێت بڵێم زاراوەی مرۆڤی " سپی پێست" لە بەستنەوەیدا بە پرسی ڕەگەزییەوە بە پلەی یەکەم لە کاتی کۆلۆنیالیزم و کۆیلایەتیدا داهێنراوە. یارمەتی جێبەجێکردنی سیستەمی ئیمتیاز و

دەسـەڵاتی بە ئەوروپییەکـان و نەوەکانیـان دا. ڕەگەز لە ڕوی کۆمەڵایەتییەوە بەو شێـوەیەی کە بەکـارهێنراوە لەلایەن کۆمەڵگاکانەوە، دروستکراوە و لەسەر بنەمای بایەلۆژیانە نییە.

لەبەر ڕۆشنایی ئەوانەی سەرەوەدا، ئایا دەکرێت ئەمە لە ئێستادا بیرۆکەی سپیپێستێتیی یاخود چەمکی پیاوی سپی بەکاربهێنین؟

لە کاتێکدا لەو کۆمەڵگایانەی کە ئەو چەمکە بەکارهێنراوە پەیوەست بووە بە ئیمتیاز و پلە و پایەی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابوورییەوە بەکارهێنانی ' چەمکی پیاوی سپی/ سپیپێست ' لای من هەڵەیە هەر هیچ نەبێت لەبەر دوو هۆکار:
یەك: لەناو ئەو کۆمەڵگایانەی زۆرینەی ' پیاوی سپی یا ژنی سپی / سپی پێست بە ملیۆنەها لە ژنان و پیاوانی 'سپی ' ، سپی پێست، هەن کە بارودۆخی ژیان و پلە و پایەی کۆمەڵایەتییان لە کەسانی ڕەشپێست و ڕەنگی پێستەکانی دیکە باشتر نییە . ئەوانیش وەکو زۆرێکی کۆمەڵ بەدەر لە پێست و نەتەوە و هاووڵاتیبونیانەوە چەوساوە و ستەملێکرا و پەراوێزخراون، بە ڕادەیەك کە بەرژەوەندی سیاسی و ئابووریيان لەگەڵ ئەوانەی دیکە کە سپی یاخود سپیپێستن لە لایەن هەمان سیستمی ئابووری و سیاسییەوە دەچەوسێرێنەوە خەباتیان یەکیان دەخات دژ بە چەوسێنەران و دەوڵەتەکەیان و یاسای دەوڵەتەکەیان.

دوو: لە ئێستادا زۆرێك لەوانەی کە ڕەشپێستن پلە و پایەی بەرزی کۆمەڵایەتی و ئابووری و سیاسییان هەیە و هەبووە، هەر بۆ نموونە ڕوشی سوناك سەرۆکوەزیرانی بریتانیا بووە کە خۆی بە ڕەگەز هیندییە، یاخود یەکەم وەزیری سکۆتلەند هەمزە یوسف کە بە ڕەگەز پاکستانییە، سەرۆکی حیزبی تۆری ئێستا (موحافیزینی) بریتانیا ڕەشپێستە، نەدیم زەهاوی کە کوردی عێراقە ماوەیەك وەزیری دارایی بریتانیا بوو. ئەمە جگە لەوەی بە دەیەها ئەندام پەڕلەمان لە پەڕلەمانی وێست منستەر و سکۆتلەندە و وێڵس دا کە سپیپێست نین هەن دەسەڵاتی سیاسییان هەیە و خاوەن دەنگ و ڕەنگن لە وێنەکێشانی سیاسەتی حیزب و وڵاتەکەیاندا .
بێ گومان ئەمەی کە وتم نەك هەر بۆ بریتانیا بەڵکو بۆ سەراپای وڵاتانی ئەوروپا و ئەمەریکا و وڵاتانی سکەندناڤیش ڕاستە.
کەواتە لێرەدا پرسی ڕەگەزیی و ڕەچەڵەکیی ناکرێت وەکو دیاردەیەکی بایەلۆجی تەماشای بکەین بەڵکو دەبێت وەکو پرسێکی باڵادەستی و بوونی پلە و پایەی سیاسی و ئابوریی ببینین تەنانەت دەکرێت بڵێین ئەوانە نە ڕەگەزیان هەیەو نە نەتەوە و نە وڵات، پاسپۆرتی ئەوان سەروەت و سامانەکەیانە کە ئەو پێگە کۆمەڵایەتییەی بۆ دروست

کردون. ئەم چەمکە بە تەواوی ڕەتدەکرێتەوە بە تایبەت کاتێك دەتوانێت قورسایی مێژوویی هەڵبگرێت، کاتێک لە چوارچێوەی داینامیکی دەسەڵات، یان چەشنە چەقبەستووەکاندا بەکاردەهێنرێت.
لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا ناتوانرێت نکولی ئەوە بکرێت کە ڕەگەز پەرستی و گرفتی ڕایسیزم هێشتا گرفتەکی گەورەی کۆمەڵگەی ئەم وڵاتانە نییە کە لە راستیدا مانەوەی و بەهێزبوونی هۆکاری سیاسی و یاسایی و ئابووری خۆی هەیە کە دەوڵەت بە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ گەشەی پێدەدات بۆ دابەشکردنی خودی هاووڵاتیان و خەڵکەکەی لە پێناوی بەرژەوەندی خۆیدا.

5 شەڕی چیانیەتی یاخودی شەڕی دەسەڵات

پێش سەدەی نۆزدەهەم بە شێوەیەکی بەرفراوان زاراوەی “جەنگی چینایەتی” بەکارنەدەهێنرا، بەڵام بیرۆکەی ململانەی نێوان چینە کۆمەڵایەتییەکان چەند سەدەیەك بوو بوونی هەبووە. بۆ نموونە لە ئەوروپای سەدەی ناوەڕاستدا ڕاپەڕینەکانی جووتیاران، وەك ڕاپەڕینی جووتیارانی ئینگلیز لە ساڵی 1381 و شەڕی جووتیارانی ئەڵمانیا (1524- -1525)، وەک ململانەی نێوان چینە کۆمەڵایەتییەکان لە چوارچێوەیەکدا نیشان دراوە گەر چی زمان و چەمکی “جەنگی چینایەتی” بە ڕوونی بەکارنەهێنراوە.
لە فەرەنسەشدا لە سەردەمی شۆڕشی (1789 –1799)، بیرمەندان و شۆڕشگێڕانی ئەو سەردەمە زاراوەیەکیان بەکاردەهێنا کە نزیك بوو لە چەمکی “جەنگی چینایەتی” .

زاراوەی “جەنگی چینایەتی” بە شێوەیەکی بەرچاو لەلایەن پیێر جۆزێف پرۆدۆنی ئەنارکست و بیرمەندی سۆسیالیستی فەرەنسی لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەهەمدا بەکارهێنرا. ئەو یەکێك بوو لە یەکەم کەسەکان کە بە ڕوونی باسی شەڕی نێوان چینەکانی کرد نەک تەنها “خەباتی چینایەتی”. پرۆدۆن کە لەسەر بیرۆکەی شەڕی نێوان چینەکان نووسیویەتی، ململانێ ئابووری و کۆمەڵایەتییەکانی نێوان کرێکاران و سەرمایەدارەکان بە جۆرێك لە شەڕ وەسف دەکات.
بەڵام بیرۆکەی “شەڕی چینایەتی” وەک چەمکێکی ئاشکرای ململانەی توندوتیژ، یاخود شۆڕشگێڕانەی نێوان چینەکان دواتر لەلایەن مارکسیستەکان و سۆسیالیستییەکانی دیکەوە بە تایبەتی لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم و سەرەتای سەدەی بیستەمدا فراوانتر کرا و قسەی زیاتری لەسەر کرا ، ئیتر بۆ ئاشکرا دەرکەوت کە شەڕی چینایەتی بە بیرۆکەی دەسەڵاتخوازی و دەسەڵاتدارێتی دەبینرێت.
کارل مارکس و فریدریك ئەنگەڵس بۆ پلەی یەکەم دەستەواژەی “خەباتی

چینایەتی" کلاسنکامپف بە زمانی ئەڵمانی (Klassenkampf)) بەکارهێناوە نەك جەنگی چینایەتی، بەڵام لە کاتی باسکردنی ڕووبەڕووبوونەوەی شۆڕشگێڕانەشدا ئاماژەیان بە شەڕی چینایەتی کردووە. ئەو زمانەش لە سەرەتادا لە کتێبی مانیفێستی کۆمۆنیست (1848)دا، دەرکەوتووە و نووسیویانە مێژووی هەموو کۆمەڵگە "مێژووی خەباتی چینایەتییە" و ئەم خەباتە دواجار دەبێتە هۆی ڕووخاندنی بۆرژوازی لەلایەن پرۆلیتاریا. خودی ئەنگڵس لە هەندێک نامە و وتاردا لە کاتی باسکردنی شۆڕشدا، لەوێدا ڕوونتر ئاماژەی بە "شەڕی چینایەتی" داوە.

میخائیل باکونین-ش ، ئەنارکیستی ڕووسی، زۆرجار بیرۆکەی شەڕی چینایەتی بە وەسفکردنی کردەوەی شۆڕشگێڕانەی توندوتیژانە دژی دەوڵەت و سەرمایەدارەکان بەکاردەهێنا. لە سەروبەری کۆمونەی پاریس (1871) و پاش کۆمونە ئیتر بە ڕوونی و دیاریکراوی دوای ئەو ڕووداوە بەکارهێنانی زمانی "جەنگی چینایەتی" لە نێو شۆڕشگێڕاندا چەسپاند، ئەمەش دوای ئەوەی دەسەڵاتداری فەرەنسا بە شێوەیەکی دڕندانە ڕاپەڕینەکەی کۆمونەی پاریسی سەرکوت کرد.

مارکس و ئەنگلس هەروەها بیرمەندە مارکسییەکانی دواشیان شەڕی چینایەتییان وەکو دیاردەیەکی ڕاستەقینە کە بارودۆخی ماددی دەجوڵێنێت دەبینی . هەموو ئەوان بە خودی مارکس و ئەنگلسیشەوە هاوڕا بوون لەسەر ئەوەی کە بۆرژوازی (چینی سەرمایەداریی) و پرۆلیتاریا لە بنەڕەتدا بەرژەوەندی دژ بەیەکیان هەیە و ئەوەش پێکهاتەی کۆمەڵا یەتی ناکۆکی نێوانیانی زەق کردۆتەوە.
هەموو ئەوان ئامانجی پڕۆلیتاریان بەستۆتەوە بە دەسەڵاتگرتنە دەستی سوڵتە بە بنەبڕکردنی جیاوازییە چینایەتییەکان و هەڵوەشاندنەوەی خودی چینەکانیش.

لە زۆر حاڵەتدا تیۆری شەڕی چینایەتی بە کۆکردنەوەی جەماوەر، جەماوەریبوون، بەکاردەهێنرا، بەڵام زۆرجار دەرئەنجامەکەی دروستکردنی دەسەڵاتێکی نوێ بوو نەک هەڵوەشاندنەوەی ڕاستەقینەی چینایەتی بوو. زۆرجار سەرکردە شۆڕشگێڕەکان پێویستیان بە پشتیوانی جەماوەریی هەبووە، بۆیە پاساودانی شەڕی چینایەتییان بەکارهێنا بە ئیلهامبەخشین بە کرێکاران و جوتیاران.
بەڵای من پێناسەکردنی شۆڕشەکانی کە لە مێژوودا ڕویداوە بە شەڕی چینایەتی، شەڕی چینایەتی نەبوون بەڵکو شەڕی دەسەڵات و دەسەڵاتگرتنەدەست بوون بەڵام هەمیشە بەرگێکیان لەو بەرگانە یاخود نایەکسانی ئابووری و چەوساندنەوە کراوە بە بەردا و هێزی

بزوێنەر بوون تاکو شەڕەکان جەماوەریی بکرێن. ئەوە ڕاستییە زۆر کەس بەشداری ئەم شەڕانەیان کردووە نەك هەر ئازاریان چێشتووە و کەمئەندام بوون بەڵکو قوربانییان بە گیانی خۆشیان و خێزانیشیان داوە، بەڵام شەڕەکە لە جەوهەردا ململانەی دەسەڵات دەرئەنجامەکەی لە قاڵب دا، خەبات و ڕاپەڕین و شۆڕشەکان دەستەبژێری نوێیان بەرهەمهێناوە نەك کەمەڵگەی بێ چینایەتی ڕاستەقینە. هەر لەبەر ئەوە کاتێك دەسەڵاتیان گرتەدەست، پاراستنی دەسەڵاتی خۆیان لە پێشینەی کارەکانیانەوە بووە لەبری بەدەستهێنانی یەکسانی ڕاستەقینەی چینایەتی.

ئەو شەڕ و جەنگانەی کە بەرگی دیکەی بەبەردا کراوە، زۆر جار بە جەنگی چینایەتی ناوی براوە وەکو شۆڕشی فەرەنسا (1789-1799) کە جاکۆبینەکان ئەرستۆکراسیان ڕووخاند بەڵام لە کۆتاییدا نوخبەیەکی نوێیان دامەزراند، دواتریش ناپلیۆن دەسەڵاتی وەرگرت.
شۆڕشی ڕووسیا (1917)ی بەلشەفییەکان نموونەیەکی دیکەیە لەو شەڕانەی دەسەڵاتە پاش موتربەکردنی بە پرس و خەباتی چینایەتی، ئەوە بوو لە سەرەتا وەک شەڕێکی چینایەتی درایە قەڵەم، بەڵام لە ڕاستیدا شەڕی دەسەڵات بوو. بازنەی ئەو شەڕەی دەسەڵاتە لە دواییدا ئەوەندە تەسك بووەوە دەسەڵاتی حیزبیشی لەوە تێپەڕاند و بووە تەنها دەسەڵاتی ناوەندی حیزبی بەلشەفی. دواتریش شۆڕشەکەی حیزبی کۆمۆنیستی چینیی، بە سەرۆکایەتی ماوتسیتۆنگ – کە لە سالی 1949 سەرکەوت ململانە و خەباتی دەستبەرکردنی خودی دەسەڵات بوو.

دەتوانین ئاماژە بە نموونەی کەن لەم بارەیەوە بکەین وەکو شەڕی نێوانی ئیمپراتۆرییەتی صەفەوی و عوسمانیی، شەڕەکانی هەندەك لە وڵاتانی عەرەبی لەگەڵ ئیسرائیل دا ، 1967 و 1973، شەڕەکانی خواروی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا، شەڕی فۆکلەند، شەڕی ئێران و عێراق ، هەردوو شەڕەکەی کەنداو و تەنانەت شەڕی ئیستای حەماس و حیزبوڵا لەگەڵ ئسرائیل داو شەڕی ڕوسیا و ئۆکرانیاش. ئەوە ئاشکرایە کە هەموو شەڕە چینایەتییەکان، دینیەکان، قەومییەکان، شەڕی دەسەلات بوون تەنانەت شەڕی بەرگریکردن لە خۆ جەنگی دەسەڵاتە چونکە ڕێگە نەدراوە کە دەسەڵاتی دەرەکی جێگای دەسەڵاتە ناوخۆییەکە یا خۆماڵییەکە بگرێتەوە.

ناکرێت هیچ کام لەم جەنگانە بە جەنگی چینایەتی دابنرێن بەڵکو جەنگی دەسەڵات و دەسەڵاتوەرگرتن بوون، ئیدی ئەوە گرنگ نییە لایەك هەڕەشی کردەتە سەر لاکەی دیکە و لاکەی دیکە بەرگری لە خۆی کردووە، تەنانەت بەرگریکردن لە خۆ بە مانەوەی ئەو دەسەڵاتە بووە کە

هەبووە .

وەكو لە سەرەتای ئەم خاڵەدا وتم پرۆدۆن و باكۆنین-یش لەسەر شێوەی چینایەتی یا خەباتی چینایەتی یاخود توندوتیژی چینایەتی قسەیان كردووە بەڵام هەرگیز قسەی ئەوان لەسەر جەنگی دەسەڵاتخوازیی نەبووە. هەر ئاواش كە ئەناركستەكان گەرچی باوەڕیان بە خەبات و جەنگی چینایەتی هەیە بەڵام لە پێناوی گرتنە دەستی دەسەڵاتی سیاسیدا نەبووە و نییە. لای ئەوان خەباتی سیاسی نە وەسیلەیەكە و نە پردەكە بۆ دەسەڵاتی سیاسی، یاخود بۆ باڵادەستی چینێك لە چینەكان، بەڵكو پرد و وەسیلەیەكە بۆ لەناوبردنی باڵادەستی هەموو چینەكان، لە ڕیشە هەڵكێشانی هەموو جۆرە دەسەڵاتێكی سیاسی. كەواتە دەكرێت بڵێین لە هەردوو مەیدانەكەدا، لە مەیدانی تیۆری و مەیدانی پراكتیكی تەنها ئەوان بوون و ئەوانن كە خەباتی چینایەتی و جەنگی چینایەتییان بۆ دەسەڵات بەكارنەهێناوە و نەویستووە.

بە پرسیارێك كۆتایی بە ئەم خاڵە دەهێنم و دەپرسم ئەگەر سەراپای شەڕەكان شەڕی چینایەتی بووە نەك دەسەڵات، دەی بۆچی هیچ كام لەو شەڕانە جیاوازی چینایەتی و دەسەڵاتی لەناو نەبردووە ؟ بۆچی پرسی چینایەتی قوڵتر و دەسەڵاتیشی وەكو دەوڵەت بەهێز و بەهیزتر كردووە ؟

Zaherbaher.com
Zaher Baher
نیسانی 2025

دەڵێن كە ئەمەریكا دەپژمێت جیهان تووشی هەڵامەت دەبێت.. زاهیر باهیر

لە ڕاستیدا نەك هەر ئەمەریكا بەڵكو یەكێك لە هەرە ساماندارە ملیاردێرەكانی دونیا وەكو ئێلون مەسك بۆ نموونە بپژمێ وڵاتانێكی زۆر تووشی هەڵامەت دەبن .

مەبەست لەم پەندە ئەوەیە کە ڕاگەیاندنێك لە ئیدارەی ئەمەریکییەوە دەدرێت کارایی خۆی لەسەر بۆرسە و بازاڕی دونیا و دراوەکانی وەکو پاوەند و دۆلار و یورۆ ئەوانی دیکەش بە دوایدا، دادەنێت .
دۆناڵد ترامپ پێش دەستبەکاربوونی هەڕەشەی ئەوەی کرد کە گومرگ لەسەر کاڵای هاوردەی چەند وڵاتێك زیاد دەکات گوایە لە بەرژەوەندی ئابووری و ئەمەریکایە و پارەیەکی باشیش دەخاتەوە ناو خەزێنەی ئەمریکییەوە .

پێرێ و دوێنی بە بڕیارێکی سەرۆکایەتی لە سەدا 25 ی گومرگی لەسەر کەنەدە و مەکسیکە و هەروەهاو لە سەدا 10 شی لەسەر هاورردەی چین و وڕاوەی ئەوەش دەکات کە لە سەدا 10 ش لەسەر هاوردەی وڵاتانی یەکێتی ئەوروپاس دابنێت .
ئەمەش پێی دەوترێت جەنگی بازرگانیی ، یاخود جەنگی ئابوریی، کە ئەوەی زیاتر لە کۆمپانیا گەورەکان و حکومەتەکان زەرەرمەند دەبێت داینشتوانن ، هاووڵاتییانی خودی وڵاتەکە خۆیەتی . زیادکردنی گومرگ ئەو وشەیەی کە ترامپ وتی ئەو وشەیەی لە فەرهەنگی زمانەوانییدا لە هەموو وشەیەکی دیکە پێ خۆشترە.

لەم ڕەدەڵ و بەدەڵەدا دوو خاڵی گرنگمان بۆ دەردەکەوێت:
یەك : بە هێزیی و بەیەکەوەگرێدراوی سیستەمەکە لەسەر ئاستی دونیا کە چەندێك یەکگرتووە و چۆن چووە بەناو یەکدا و بوونەتە پاشکەی یەکدی بە شێوەیەك کە هەموویانی بەیەکەو گرێداوە.
دوو: هاوکاتیش بە هێزی و لاوازی ئەم سیستەمان بۆ دەردەکەوێت کە بە ڕاگەیاندنێك چۆن بەشێك لە بەهای دراوەکان دادەبەزێ و بازاڕ و ئابوری وڵاتانێک لاواز و لاواز تر دەبێت .
کاتێک کە دۆناڵد ترامپ پرسی زیادکردنی گومرگی لەسەر هاوردەی ئەو وڵاتانە دانا لە ماوەیەکی کەمدا هەژموونی خۆی لەسەر بازاڕ و بەهای دراوەکان و پشکی کۆمپانیاکان دانا هەر بۆ نموونە : FTSE 100 بەڕێژەی لە سەدا 1.4 و Nikkei لە یابان بە لە سەدا 2.8 پشکەکانیان هاتنە خوارەوە ئەمە هەر لە کۆتایی ڕۆژی دووشەمەدا. پشکی Wall Street لە سەدا 2 دابەزی، Nasdaq لە سەدا 1.2 دابەزی FTSE 100 لەندەن لە سەدا 1 پشکەکانی دابەزین، DeepSeek بە ڕێژەی لە سەدا 5 دابەزی. کۆمپانیای ڤالیۆی فەرەنسی کە دابینکەری پارچەی ئۆتۆمبێلە بە ڕێژەی 8% دابەزینی بەخۆیەوە بینی. نرخی پاوەند بە ڕێژەی لە سەدا 0.6 لە بەرانبەر دۆلاردا بەهاکەی دابەزی و بەڵام لە بەرانبەر یورۆدا بە ڕێژەی لەسەدا 0.5 سەرکەوت .

تەماشای ئەو ئامارانەی سەرەوە بکە و بزانە چی ڕوویداوە بە بڕیارەکانی ترامپ . بەڵام وڵاتانی مەکسیکۆ و کەنەدە و چین هەڕەشەیان کرد وتیان ئەوانیش بە ڕۆڵی خۆیان گومرگ لەسەر هاوردەی کاڵای ئەمەریکی دادەنێن ئیتر هەر دوێنێ درەنگێك ترامپ بڕیاری دواخستنی بڕیارەکەی پێشتری بە ماوەی مانگێك لەگەڵ کەنەداو مەکسیکۆ ڕاگرت تاکو وتووێژی لەسەر بکەن ، لەبەر ئەوە ئەمڕۆ تۆزێك ئارامیی بە بازاڕ و بە هەڵبەز و دابەزی دراوەکان و بەرز و نزمبوونەوەی پشکەکان گەڕایەوە .
بێ گومان گەر بڕیارەکەی ترامپ بخرێتە کارەوە و پەل بهاوێژێت بە ولاتانی ئەوروپاو بریتانیا و وڵاتانی دیکە ئەوە ڕۆڵی کاریگەر لەسەر ئابووریی دادەنێ واتە ژیانی خەڵکی ئێکجار گران دەبێت و کولفەی ژیان زۆر زیاتر بەرزدەبێتەوە.

بۆچی؟

بەرزبوونەوەی گومرگ لەسەر ناردنە دەرەوەی کاڵاکان واتە هاوردەیان بۆ ئەمەریکا و ولاتانی دیکەش بە ڕۆڵی خۆیان کردنی هەمان شت ، دواجار دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە واتە زیادبوونی کولفەی ژیان. بۆ چارەسەری ئەمەش دەوڵەتەکان فۆرمیلەیەکی ئامادەکراوی هەمیشەیان هەیە ئەویش بەرزکردنەوەی سووە بە بەرزکردنەوەی بەهای پارەکەیان . بەرزکردنەوەی سووش دەبێتە هۆی بەربوونەوەی ڕێژەی سەراپای سووی قەرزەکان و سلفەی عەقار هەموو سەلفەکانی دیکە . ئەمەش یانی جگە لە خراپتربونی ژیانی خەڵکیش دەبێتە هۆی کەمبوونەوەی وەبەرهێنان، واتە زۆرێك لە سەرمایەداران دروستکردنی پرۆژەی نوێ و تەواوبوونی پرۆژەکانی ئێستایان رادەوەستێنن. ئەنجامەکەشی یانی کەمکردنەوەی کرێکاران یا لانی کەم کەمکردنەوەی کرێیان. ئیتر بەم شێوەیە ئەم بڕیار یا ئەم کارە کارایی لە سەر ئەوی تر دادەنێت تاکو ڕیفۆرمێکی دیکە دەکرێت لە سیستمەکەدا با ئەوانە هەڵدەوەشێتەوە یا بانقەکان لە پێدانی قەرزدا ڕێژەی سوو دادەبەزێنن.

ئەی ئەگەر گرفتەکە بە جۆرێکی دیکە ڕووبدات؟

واتە گرفتەکە لەسەر دەستی دەسەڵاتداران و سەرمایداراندا نە خولقێت، بەڵکو لە هەندێك لە کۆمپانیا گەورەکانی وەکو ئەمازۆن و تەسلا و ئەوانی دیکە و بۆرصەکاندا کرێکار و کارمەندەکانیان مانبگرن و دەست بەسەر کۆمپانیاکاندا بگرن ، بێ گومان گرفتی ئابووری یا دەتوانێت بوترێت قەیرانی ئابووری سیستەمەکە پاش ئەوەی

ئەم چالاکییە ڕاستەوخۆیە دەگوێزرێتەوە بۆ شوێنەکانی دیکە و نێو کۆمپانیا و کارگەکان و بۆرصەکانی دیکە ، قەیرانە ئابوورییەکە دروست دەبێت .
قەیرانەکە بە جۆرێك دروست دەبێت کە هەرگیز سەرمایەداران و دەوڵەتەکان توانای چارەسەریيانی نییە و دەبێت بەری بە شل بکەن تاکو قەیرانەکە بە ئاقاری دروستی خۆیدا دەڕوات و شتێکی دیکە دەنێتە دی.
بەداخەوە کە لە ئێستادا ئاسەی ئەو گریمانە لە هیچ شوێنێکی دونیاوە دەرناکەوێت ، بەڵام کەسیشمان ناتوانین پێشبینییەکی تەواوی داهاتوو بکەین بزانیین ئایا ڕەوتی ژیان بەرە و باشتر دەڕوات یا خراپتر ، ئەوە ڕوودەدات یاخود ڕوونادات .

زاهیر باهیر
04/02/2025

کتێبی توێژینەوەی مێژوویی و خوێندنەوەیەکی کورت.. زاهیر باهیر

‘مێژووی بزوتنەوەی بەرگری کورد بەرانبەر داگیرکەرانی کوردستان’ ، کتێبێکی 310 لاپەڕەییە لە قەوارەیەکی مامنەوەندیدا لە لایەن مامۆستا ئەحمەد عەلی هەورامییەوە پارەکە کەوتە بەردەست خوێنەری کورد.
پێشەکی من زۆر سوپاسی بەڕێز مامۆستا ئەحمەد دەکەم کە لەو دوورەوە منی بە ناردنی کتێبەکەی وەکو دیارییەك بەسەرکردەوە، هاوکاتیش داوای لێبوردنی لێدەکەم کە لە خوێندنەوەی دواکەوتم .
بێ گومان ئەم کتێبە یەکەم بەرهەمی مامۆستا ئەحمەد نییە، گەر تەمەنیش بواری بدات ، کە هیوای ئەوەی بۆ دەخوازم، بەرهەمی تریشی دەبێت ئەو هەر لە سەردەمی گەنجێتییەوە تا ئێستا دەیان وتاری لە ڕۆژنامە و ماڵپەڕەکانی ئێستا و پێشتریش لە سەردەمی بەعس-دا نوسیوە سەبارەت بە سیاسەت و مەسەلەی پەروەردە و مافی منداڵان و

مافی گەلانی چەوساوە و مێژوی ڕووداوەکان. تا ئێستا پێنج کتێبی سەبارەت بەوانەی سەرەوە بە چاپ گەیاندووە. لە ژیانی کۆمەڵایەتیشدا وەکو مامۆستایەکی بە ئەزموون و سەرکەوتو و خاوەن هەڵوێست بەردەوام ڕۆڵی خۆی هەبووە. تەنانەت لە ئێستاشدا کە تەمەنی هەڵکشاوە ڕێڕەوی خۆی بەرنەداوە و کۆڵی لە تێکۆشان نەداوە و ئەندامی ناوەندی ئەنجومەنی باڵای خانەنشینی مامۆستایانە.

خودی ئەم ئەزموونە دەوڵەمەندە و بەردەوامبوونیشی وەکو کەسێکی کارا و چالاک لە کۆندا ماوەیەکیش لە ڕیزەکانی حیزبی شیوعی و نقابەی مامۆستایان، شاهیدی توانا و قەڵەمی بوێرانە و شارەزایی نموونەیین لە مێژوی بزوتنەوە کۆنەکانی کورد و بزوتنەوەی ئەم دوایەی کورد لە شاخ و مێژوشیان لە شار.

سەرەڕای ڕەخنە و کەم و کوڕییەکانی ئەم کتێبە هەرکەس دەیخوێنێتەوە بۆی دەردەکەوێت کە نوسەر لە نوسینی ئەم کتێبەدا زۆر ماندوو بووە بە پشکنینی سەرچاوەیەکی زۆر و دۆکۆمەنتێکی بە شوومار لەگەڵ ڕاگەیاندنەکانی کەسانی دیبلۆماسی و کاربەدەست و سیاسیی و دەسەڵاتدارانی حکومەت چ لە عێراق و ناوچەکە و چ لە ئەوروپا و ئەمەریکا و ولاتانی دیکە. دەکرێت بە کورتی بڵێین ئەوی وشەیەکی لەو بوارانەدا نوسیبێت یاخود وتبێت کە مامۆستا ئەحمەد مەبەستی بوون، ئەم بە ئاگا بووە و وەکو خۆیان و لە شوێنی خۆیاندا بە پشتڕاستکردنەوەی قسە و نوسینەکانی وەکو بەڵگەیەك بۆ ناو کتێبەکەی گواستراونەتەوە.

هیچ گومان لەوەدا نییە کە ئەم کتێبەی مامۆستا ئەحمەد دەکرێت وەکو سەرچاوەیەك لە هێنانەوەی بەڵگە سەبارەت بە ڕووداوەکان و مێژووی کۆنی کورد و ئەم دواییەی، بە بەروار و ناوی کەسەکان و شوێنی ڕاگەیاندنەکانەوە بەکاربهێنرێت. ئەوە ڕاستییە گەر بڵێم ئەو ئاماژەی بە هێندێك دۆکۆمەنت و قسە و ڕاگەیاندنی سیاسەتمەداران کردووە کە دڵنیام زۆرێکمان نەمان بیستون .

مامۆستا ئەحمەد هەر لە سەر بزوتنەوەی کوردی لە کۆن و نوێدا قسە ناکات، هەر لەسەر ئەو پەیمانانەی ئیمپراتۆرییەتی سەفەوی و عوسمانی قسە ناکات کە سەبارەت بە ڕێکەوتنیان کە زیاتر لەسەر حسابی کورد بووە، بەڵکو قسە لەسەر زمان و کولتور و ژنانی چالاک و ئازادیخوازی کوردستانی ڕۆژهەڵاتیش دەکات.

کتێبەکە پەلی بۆ زۆر لایەنی کورد لە باشوور و ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا و باکور و کورد لە سۆڤییەت و خودی عێراق و دەستەکانی کورد لە جیهان و دۆخی هەرێم و ناوچەکە و تا دەگاتە کارایی جەنگی غەززە و ئیسرائیل لەسەر چارەنووسی عێراق کێشاوە.

لەسەر هەموو ئەمانە مامۆستا ئەحمەد قسەی کردووە و ڕای خۆشی

دەربڕيوە. لە خوێندنەوەى ئەم كتێبەوە دەتوانيت بۆچوون و ڕوانگە و چارەسەرى كێشەكانى كورد و لێكدانەوەيان لاى مامۆستا ئەحمەد بزانيت.

سەرەڕاى ئەوانەى كە لە سەرەوە وتم، دەتوانم بڵێم هێشتا كتێبەكەى مامۆستا ئەحمەد بى كەموكوڕى نييە، بگرە لە هەندێك ڕووەوە لە بەر ڕۆشنايى تايتڵى كتێبەكە و كەسايەتى مامۆستا ئەحمەد وەكو كەسێك كە ماوەيەك شيوعى بووە و وەكو لە لاپەڕەى پێشودا ئاماژەم پێداوە بە بەردەواميش لەسەر مافى منداڵان و گەلان و چەوساوان نوسيوەتى و بە جۆرێك لە جۆرەكانيش خەباتى بۆ كردون و تا ئەم ساتەش كەسێكى چالاك و بە ئاگايە لە باروداخەكە. لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا هەندێك كەموكوڕى دەبێت دەستنيشان بكرێت.

تايتڵى كتێبەكە ” بزوتنەوەى بەرگرى كورد بەرانبەر داگيركەرانى كوردستان” سەبارەت بە و بەرگريكردن و بەگژاچوونەوەى دەسەڵات و دەوڵەتە جياجياكان زۆر گرانە بۆ زۆرێكمان بە خۆشمەوە بتوانين بە بەڵگە و دۆكۆمێنتى فرە ڕەنگ و فرە زمانەوە ئەوە بسەلمێنين كە ئايە بزوتنەوەكانى كۆنى كورد كە دەگەڕێتەوە بۆ چەند سەدەيەك بەرگريى بووە لە ميللەت ياخود ڕاستكردنەوە و هاندانيان بووە لە لايەن دەوڵەتان و دەسەڵاتدارانەوە دژ بە دەوڵەتان و دەسەڵاتدارانى ديكە. بۆيە من لێرەدا من خۆم نادەم لەو لايەنە فرە ڕەهەند و ئاڵۆزەى كتێبەكە.

ئەوەى كە دەكرێت و گرنگە لێرەدا قسەى لەسەر بكرێت و تێبينى لەسەر نوسينەكەى مامۆستا ئەحمەد دابنرێت، ئەو لاپەڕانەى ئەم كتێبەيە كە بۆ بزوتنەوەى كوردى ئەيلوولى 1961 تەرخانى كردوون. من دەڵێم ئەو تايتڵە ڕەنگە بزوتنەوەى ئەيلول و ئەم دوايەشش قەرزار بكات بۆيە دەكرێت جێى تێڕامان بێت لاى زۆرێك لە خوێنەرى كتێبەكەى مامۆستا ئەحمەد سەبارەت بەم بزوتنەوەيە دەكرا زۆر بە زەقى وەكو مێژوى خودى بزوتنەوەكە و هەم وەكو ئەزموونداريى خۆى و بە ئاگايى، لەسەرى بنوسيايە، چونكە گەر لە سەرەتادا گەلێك لە پەيوەندى و هاوكارى بزوتنەوەكە لە لايەن دەوڵەتان و لايەنەكانەوە و چونێتى دروستبوونى شاراوە بووبێت، بەڵام ئيستا ئەوەى كە لەژێر بەڕەدا بوو هەمو هاتەتە سەر بەڕە.

بزوتنەوەى ئەيلول نەك هەر بزوتنەوەيەكى بەرگرى لە ميللەتى كورد نەبووە، بەڵكو بزوتنەوەيەكى وێرانكارى و ڕێگر لە هەموو چەشنە پێشكەوتن و ئازاديەك بووە و هەر لە سەرەتاوە پەيوەنديەكى زۆر گەرمى لەتەك دەزگە سيخوريەكانى دەوڵەتانى دەر و دراوسێ بە ساواكى ئێرانى و موسادى ئيسرائيلى و تا دەگاتە سى ئاى ئەى ئەمريكاشەوە هەبووە، لە هەندێك حاڵەتيشدا بەكارهێنراوە. دەتوانين

بەبێین بزوتنەوەی کوردی، کوردی بە قڕان دا، لاو و کەسانی کامڵ و دەسەزی بە هیچ، بە کوشت دا و نیشتمانیانی بە وێرانکردن دا، بە هاوکاری بەعس کیمیابارانی هەڵەبجە و گەرمیان و سێوسێنان و شوێنەکانی دیکە و ئەنفالی بەدناوی بەسەر هێنان .
لام وایە ئەوەی بزوتنەوەی ئەیلول بە بەرگریی و بزوتنەوەیەکی پێشکەوتنخواز و شۆڕش دەزانێت، ئەوە چاوپۆشیکردنە لە لایەنە خراپەکان و مێژووە ڕەشەکەی و غەدرێکی گەورەشە هەم لە کورد و هەم لە خودی مێژووش .
لایەنێکی دیکەی ئەم کتێبە کە شیاوی باسکردنە ئەوەیە کە مامۆستا ئەحمەد بە هەر هۆکارێك بێت خۆی لە زوڵم و زۆر و تیرۆر و کوشتن و بڕینی نێو بزوتنەوەکە هەر لە سەرەتایەوە تا هاتنەوەیان بۆ شار و بەڕێکردنی هەمان سیاسەت، بواردووە. مێژووی بزوتنەوەی کوردایەتی مێژوویەکی ڕەشە هەر لە سەرەتایەوە (1961) تاکو ئێستا نەك هەر دەستی بەکوشتنی چالاکوانانی ڕۆژهەڵات و ڕادەستکردنەوەیان بە ڕژێمی ئەو کاتەی شا و مامەڵە و مامەڵەکاری لە سەر حسابی ئەمان و کردنی شەڕی نێوخۆ و قەسابخانەکانی کانی ماسی و پشتئاشان و شەڕی دوایشیان لەگەڵ پەکەکە و تیرۆرکردنی کەسانی نێو ڕیزەکانی خۆشیان، ئەم بزوتنەوەیە درێغی نەکردووە.
بەداخەوە مامۆستا ئەحمەد بەسەر هەموو ئەمانەدا بازی داوە، لە خۆی " شۆڕشی ئەیلول 1961-1975 " واهەست دەکەم کە نوسەر لە ناکۆکیدایە لەگەڵ خۆیدا لە پێشەکی کتێبەکەدا لاپەڕە 8 دەڵێت " مێژووی ڕاپەڕین و بزوتنەوەکانی گەلی کورد دەری خستووە کە مێژووی هیچ نەتەوەیەك بە ئەندازەی نەتەوەی کورد دووبەرەکی و بێگانە پەرستی تێدا نەبووە. وەکو سەرکردەکانی کورد لەشکری بێگانی داگیرکەری وڵاتەکەیان پەلکێش کردبە بەناو خاکی ولاتەکەیان شانازی بە سوپای داگیرکەری نیشتمانەکەیانەوە کردبێ بە لێدانی نەیارەکانی خۆیان ، ئەم خەیانەتە و بێ هەڵوێستییە لەسەرانی کورد دا ڕوویداوە " هەر ئاوا لە لاپەڕە 185یشدا لە بەشی ' مێژوو خۆی دووبارە دەکاتەوە ' دەڵێت " مێژووی ڕابوردوی گەلی کوردستان سەلماندی کە حیزبە دەسەڵاتدارەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی بەناوی شەرعیەتی شۆڕشگێڕی لە شاخ و شەرعیەتی دەسەڵات لە شار بەرپرسن لە هەموو ئەو کارەساتانەی بەسەر گەلی کوردا هاتووە لە باشووری کوردستاندا ....ڕوودانی مەرگەساتی کوشندەی کیمیا باران و ئەنفال کە تەنها فاشستەکانی بغداد خولقێنەری نەبوون و وێران کردنی هەزارەها گوند و باخ و کانیاو و ڕاگواستنی سەدەها خێزان بۆ ئۆردوگا زۆرە ملێکان و تاڵان کردنی سەروەت و سامانی خەڵکی کوردستان " پرسیار ئەوەیە کە ئایا دەکرێت بزوتنەوەیەکی ئاوا بە شۆڕش ناوببرێت یا تەنانەت

بە بزوتنەوەی بەرگریش؟ کە دواتریش ئەو هەر پێداگری لە سەر ئەوە دەکات و بەناوی ‘ شوڕشی نوێوە’ ناونوسی بزوتنەوە تازەکە دەکات.
لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا مامۆستا ئەحمەد شتێکی وای سەبارەت بەو " شۆڕشە" باس نەکردووە زیاتر باسی عێراق و بەیاننامە و ڕێکەوتنی 11ی ئازار دەکات. ئەمەش کەلێنیکی مێژوویی گەورەی لە کتێبەکەیدا دروست کردووە. ناکرێت ‘ مێژووی بزوتنەوەی کورد و بەرگری لە کوردستان’ بنوسیتەوە بێ پەڕاندنی وردەکارییەکانی بزوتنەوەی ئەیلولی 1961 و ئاشبەتاڵی و هەستانەوەی دوای ئاشبەتاڵەکە. هەر لە درێژەی ئەو باسەدا مامۆستا ئەحمەد باس لە سەرهەڵدانەوەی بزوتنەوەی کوردستان دەکات (شۆڕشی نوێ و گوڕان و بەرەی کوردستان) بێ ئەوەی بە وشەیەکیش باس لە ڕۆڵی ‘کۆمەلە’ بکات کە دینەمۆی دروستکردنەوەی بزوتنەوەی چەکداریی بووە و ڕۆڵی سەرەکییان بووە، قوربانییەکی ئێکجار گەورەشیان داوە، ئەوان بە بڕەپشتی بزوتنەوەکە بوون .
لەگەڵ ئەوەشی کە مامۆستا ئەحمەد باسی ئەوانەی سەرەوەی نەکردووە و ڕەخنەی جددی لە بزوتنەوەکە نەگرتووە، بەڵام لە لاپەڕەکانی کۆتایی کتێبەکە دا، وەکو پێشتر ئاماژەم پێداوە، لە بەشێکی دیکەدا درێغی لە ڕەخنەی بەرپرسانی حکومەتی هەرێم نەکردووە و دەستی لە نەپاراستوون. هاوکاتیش دەکرێت بڵێین کە مامۆستا ئەحمەد وەکو کەسێکی زۆر وریا و خاوەن ڕابوردوویەکی پاك و بە ئەزموون و پڕا و پڕ لە زانیاری چۆن دەرکی بەوە نەکردووە کە ئەمەی لە هەردوو زۆنەکەدا دەگوزەرێت و میللەتیان بێ کەرامەت و ڕووت و ڕەجاڵ کردوە، درێژەی سیاسەتی شاخیا نە؟
نوسەر کە باسی ڕوخاندنی ڕژێمی صەدام و دەوری کورد دەکات، هاتنی ئەمەریکییەکان و هاپەیمانەکانی بە ڕزگارکەر دەزانێت و دەڵێت عێراقیان ئازاد کرد. کتێبەکەی نوسەر ئەوەندە تازەیە هاڵاوی لێهەڵدەسێت کە پاش 20 ساڵ نەك هەر بۆ نوسەر بەڵکو بۆ هەموو کوردێك و عێراقییەك دەرکەوت کە ئەوە داگیرکردن بوو، ئەوە وێرانکردنی عێراق بوو، ئەوە سەرهەڵدانەوەی کینە و ڕق و جەنگی نەبڕاوەی نێوانی شیعە و سوونە و دروستبوونی چەندەها گروپی تیرۆریستی بوو، کە لەم ناوەندەشدا نەك هەر کورد وەکو میللەت قازانجی نەکرد بەڵکو ئەو دەستکەوتانەشی کە لە سەردەمی صەدام دا هەیبوون هەمووی لە دەستچوو. ئەوە ساڵانێکی دوور و درێژە خەباتی جددی خەڵکی لە کوردستاندا بۆ بەشێکی کەمی ئەوانەیە، نەك هەمووشی.
دیارە کە من ئەمە دەڵێم مەبەستم بەرگری لە ڕژێمی پێشوو نییە و ناڵێم ئەو ڕژێمە باش بووە، بەڵام بە بەڵگەوە دەڵێم ئەوانەی کە میللەت لە سەردەمی صەدام دا هەیان بووە لە سای حوکمی خۆماڵیدا لە

دەستیان داوە، ڕاستییەکی ئاشکران.
هەر لە لاپەڕەی دواتردا، لاپەڕە 82 دەڵێت " .. بەڵام ئێستا کوردەکان، لەناوخۆیاندا یەکگرتوون و لە بەغداد دەورێکی هاوسەنگی گرنگ دەگێڕن پێگەیان لە گۆڕەپانی نێو نەتەوەییدا دیارە" من تێناگەم مامەستا ئەحمەد بۆ چ بەڵگەیەك ئەوە دەڵێت چونکە ناتەبایی کورد لە نێو خۆیاندا کە جاری وا هەبووە لە لەواری شەڕی نێوان پارتی و یەکێتی گەڕاوەتەوە، ئەو یەکێتییە کامەیە و کامە بووە؟ ئەوەندەی من بە مێژووی کورد شارەزا بم نەك هەر لەم سێ دەیەی دواییدا بەڵکو هیچ وەخت کورد یەککەوتوو نەبووە و شەڕی دەسەڵات و دەسەڵاتخوازیی ئەوەندەی دیکە کوردی داغان کردووە و بە سەدەها هەزار کەس لەو ڕێگەیەدا بوونەتە قوربانی.
هەر لەو لاپەڕەیەدا نوسراوە " جگە لەوەش ئەزموونی هەرێمی کوردستان لە ڕووی دیمۆکراسییەوە ئەزموونێکی سەرکەوتوو بووە و ئەمەریکا دەیەوێت ئەو نموونەیە لە شوێنەکانی تری عێراق و تەنانەت لە هەندێ وڵاتانی ناوچەکە پەرە پێ بدات"
ئەم برگەیەی نوسەر پێویستی بە بەرپەرچدانەوە نییە، چونکە لە مەرد منداڵەکەوە تاکو خودی مامەستا ئەحمەد ئەوە دەزانێت هەرچی پێی بڵێیت دیمۆکراسی لە کوردستاندا نە لەسەردەمی شاخ و نە لەسەردەمی شار و حوکمڕانییاندا نەبووە . پێویست ناکات ئاماژە بە قۆرخکردنی دەسەڵات و گەندەڵی و دزی و دروستبوونی مافیا و کوشتن و بڕینی ئەوانەی دەنگیان لە دژیان هەڵبڕیوە بکەم، ئەمە جگە لە هێنانی لەشکر و سیخوری ڕژێمی دەرودراوسێ بۆ ناو کوردستان. ئەمەی کە مامەستا ئەحمەد نوسیوێتی نەك هەر لەگەڵ لاپەڕەکانی کۆتایی کتێبەکەیدا نایەنەوە بەڵکو دژیشن بە یەك .
دوو لاپەڕە دوای ئەوە، واتە لاپەڕەی 84 نوسەر نوسیوێتی " کوردستانی عێراق هەرچەندە بەناو بەشێکە لە عێراق بەڵام لە کردەوەدا سەربەخۆیە هەرچەند کە پەیوەندی سیاسی و ئابووری لە گەڵ دەوڵەتی ناوەندی هەیە" من نازانم مامەستا ئەحمەد چ پیوەرێك و پێناسەیەکی بۆ سەربەخۆیی کوردستان هەیە؟ هەرێمێک کە لە خۆیدا دووبەش بێت، دوو هێزی پێشمەرگە، دووهێزی سیخوڕیی هەبێت، دوو هێزی دژە تیرۆری هەبێت، نەتوانێت مووچەی مووچەخۆران بدات، نەتوانێت پارێزگاری لە خاك و میللەتەکەی بکات، لە ترس و لەرزی هەڕەشی داگیرکاری حکومەتی ناوەند و ئێران و تورکیا و میلیشیاکانیاندا بژی، نەتوانێت پێگەیەکی نێودەولەتی هەبێت، نەتوانێت سیاسەت و ئابوورییەکی تا ڕادەیەك سەربەخۆی هەبێت، ڕۆژانە سەدان خەڵک لە دەستی بێ کاری و گرفتەکانی دیکە بەرەو ئەوروپا مل دەنێن ... دەبێت سەربەخۆییەکەی کامە بێت؟ سەیرە هەر نوسەر لە لاپەڕە 126 دەڵێت " ئەمڕۆ پێشمەرگە

بە سەرکەوتنەکانی بۆتە سومبولی بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر هەرچەندە کوردستان وڵاتێکی سەربەخۆ نییە زۆربەی وڵاتان وەك.... “
لە لاپەڕەی 127دا لە باسی دەوری پاڵەوانانەی پێشمەرگە لە لاوازکردنی داعش دا و گرنگیدانی ئەمەریکاو هاوپەیمانان، مامۆستا ئەحمەد بە بێ بەڵگە دەنوسێت ” ئەم گرنگیپێدانەی هاوپەیمانان بە کورد لە ئاستی تەکنیکی تێپەڕاند و کوردی کردە شەریك و هاوبەشی ڕاستەقینەی ستراتیژی بۆ بەرقەراربوونی ئارامی و ئازادی گەلانی ناوچەکە کە هاوتەریب هێزەکانی هاوپەیمانان ڕۆڵی تێدا دەبینن و دەبێتە هاوسەنگی ئەو ستراتیژە. ڕووداوەکانی ناوچەکە بەتایبەتی شەڕی دژی داعش بەڵگەی ڕاستییە لەوەی کوردستان چووەتە ناو نەخشەی سیاسی وجوگرافی ئایندەی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست. ئێستا دەبینین زۆر لە وڵاتان باس لەوە دەکەن کورد مافی بڕیاردانی چارەنووسی خۆی هەیە لە کۆمەڵگەی نیونەتەوەییدا. ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کوردستان بەرەو ئایندەیەکی ڕۆشن هەنگاو بنێت” لە کاتێکدا کە مامۆستا ئەحمەد ئەمەی نوسیوە خۆی لەوە دەژی و خۆی بە وردی ئاگەداری بارودۆخەکەیە و ڕۆژانەش دوای هەواڵ و ڕووداوەکانیش دەکەوێت، دەبێت بپرسین ئەو بە چ بەڵگەیەك گەیشتۆتە ئەو سەرەنجامە؟
هەڵەی ڕێزمانی گرفتێکی دیکەی سەرەکییە لە نوسینی ئەم کتێبەدا هەر وەك لە سەراپای وتار و کتێبە کوردییەکانی دیکەدا هەیە. زۆر زەحمەتە کتێبێك بخوێنیتەوە بێ هەڵە بێت، هۆکاری ئەمەش من لە وتار و نوسینی دیکەدا پەنجەم بۆ ڕاکێشاون. لێرەد هەر ئەوەندە دەڵێم پاشاگەردانی کۆمەڵی کوردی لە کوردستانی باشووردا، پرسی زمان و ڕێزمانی کوردیشی گرتۆتەوە، ئێستا سەردەمی فێربوونی زمانی دایك نییە، سەردەمی فێربوون و بایاخدانە بە زمانە بێگانەکان.
هەڵەکانی ئەم کتێبە زۆرن کە هەندێکیان سەرەکین و هەندێکیشیان لاوەکین . بەڕای من سەرەکییەکان وەکو نوسینی وشەی ‘وڵات’ کە بە دوو واو ‘ ووڵات’ نوسراون ، وشەی ‘ داگیرکردنی’ بە ‘ داگیر کردنی’ ‘ وێرانکردنی’ بە وێران کردنی ‘ نوسراوە ، لە چەشنی وشەی ئاوا دووبارەبوونەوە زۆرن. بێ گومان ڕەنگە بەشێکی هەڵەی ڕێزمانی بکەوێتە ئەستۆی چاپخانەکان چونکە زۆر جار فۆنتەکان دەگۆڕێن و دەبنە هۆی ڕوودانی ئەو هەڵانە، دەنا باوەڕ ناکەم مامۆستا ئەحمەد هەڵەی ئاوا گەورە بکات.
سەرەڕای ئەوانەی سەرەوە کە وتم سەبارەت بەم کتێبە، بێ گومان هەندێك خاڵی دیکە هەن کە جێگای سەرنج و ڕوونکردنەوەن بەڵام ئەوەی لە لای من مەبەست بوو ئەو خاڵە سەرەکیانەی سەرەوە بوو کە ڕۆشنایم خستە سەریان .

لە کۆتاییدا دەڵێم، لەگەڵ دیاریکردنی هەندێك لە کەلێنەکانی ناو ئەو کتێبە هێشتا خوێندنەوەی سوود و بایاخی تایبەتی خۆی هەیە بۆ خوێنەری جددی، بۆیە هیوادارم ئەوانەمان کە تاقەت و حەوسەڵەی خوێندنەوەمان هەیە و بە هەر مەبەست و بە هەر مەبەستێك بێت کاتێك بۆ خوێنینەوەی تەرخان بکەین.

زاهیر باهیر
کانونی دووەم 2025

چەمکی ئیسلامی سیاسیی. زاهیر باهیر

دەستەواژەی ئیسلامی سیاسی و ئیسلامی توندڕەو ئەو دەستەواژەیە کە لە ناو نوسەرانی سیاسیی و کۆمەڵایەتی کورددا خۆی سەپاندووە و بووەتە دەستەواژەیەکی باو. ئەوەندەی من بزانم ئەم دەستەواژەیە بۆ یەکەم جار لە لایەن سەمیر ئەمین-ی ئابووریناسەوە بەکارهاتووە، دوای ئەوە لە لایەن چەپەکان و کۆمۆنیستەکانەوە.

بەڕای من بەکارهێنانی چەمکی ئیسلامی سیاسیی لە نوسین و ئەدەبیاتدا نەك هەر چەمکێکی هەڵەیە، بەڵکو چەواشەکارییەکی گەورەشە لای چەپەکان و ئیسلامییەکان هەتا ئەوانەش کە لە نەزانینیەوە بەکاریدەهێنن. بە باوەڕی من ڕاستترین چەمك لەبری ئەو چەمکە باوە بەکارهێنانی چەمکی ‘ ئیسلامی دەسەڵاتخوازە’. بۆ بەڵگەی قسەکەم ئەم پاساوانەم هەیە:

یەك: موسڵمانان دەشێت کێشە کۆمەڵایەتییەکان و دنیاییەکانیان وەکو کێشە و ڕووداوێکی سیاسی ببینن، بەڵام مەرجیش نییە کە دەسەڵاتخواز و توندڕەو بن، بەواتایەکی دیکە ئەوان دەتوانن بەرخوردی کێشەکانیان وەکو کێشەیەکی سیاسی بکەن بۆ ئەوەی خوازیاری دەسەڵاتی سیاسیش بن و دەوڵەتی بۆ بکەنە ئامانج. ئەوان دەتوانن سیاسی بن بەڵام لە دەرەوەی حیزبە سیاسسیەکانیش بن، واتە کێشەکان بکەنە کێشەیەکی سیاسی، نەك خۆیان بکەنە کەسانێکی سیاسیی .
دوو: هەبوونی توندڕەوی و کار و کاردانەوەی لە سەرجەمی بوارە

کۆمەڵایەتییەکاندا دەبینرێت و هەر وەکو چۆن سیاسییەکی حیزبیی ئەو سروشەی تیادایە کە توندوتیژ بێت هەر بەو شێوەیەش دەکرێت هەموو باوك یا دایكێكی سەرەكخێزان، سەرەكخێڵ، سەرەكگوند، سەرەكشارێكیش . … تا دەگاتە هەموو سەرەكان و سەرۆكەكانی دیكەش وەكو ” ئیسلامی سیاسیی یا موسڵمانە سیاسییەکان”، تووندڕەوبن.

سێ: هۆکاری تووندڕەوێتی لەو بوارانەی سەرەوەدا و سیاسیبوونی ناو حیزبایەتیی، مەیلی دەسەڵاتدارێتییە، خوازیاری دەسەڵاتە، دەنا بۆ سەرەکخێزانێك دەیەوێت تووندڕەو بێت لە ئاستی ئەندامانی خێزانەکەیدا؟ بە هەمان شێوە مامۆستایەکی قوتابخانە لە ئاستی قوتابییەکانیدا، مەلایەکی حوجرە و قوتابخانەی دینیی لە ئاستی فەقێ و خوێندکارەکانیا، بەڕێوەبەری ئۆفیسێك، کۆمپانیایەك، کارگەیەك لە بەرامبەر کارمەندو کرێکارەکانیا …. بەم شێوەیە تا دەگاتە دوا پلە کە سەرۆکی حکومەت و وڵاتە. ئەمانە هەموویان دەیانەوێت کۆنترۆڵی ئەوانەی کە لەژێر ڕکێفیاندان بکەن، واتە دەسەڵاتی خۆیانیان بەسەردا بسەپێنن، کاتێکیش دەزانن کە بۆیان کۆنترۆڵ ناکرێن و دەسەڵاتیان بەسەریاندا ناشکێت پەنا بۆ تووندوتیژی و داپڵۆسین دەبەن. کەواتە دەتوانین بڵێین کە مەیلی دەسەڵاتخوازییە تووندوتیژی ئەنجامدەهێنێت.

دیارە لێرەدا دووجار ئامرازەکانی تووندوتیژی و داپڵۆسین بەکاردێت: لە سەرەتادا بۆ کۆنترۆڵ و بەدەستگەیشتنی دەسەڵاتە ئیدی هەر جۆرە دەسەڵاتێك بێت، لە کۆتاییشدا واتە کە دەسەڵات وەرگیرا، دیسانەوە تووندووتیژی بەکاردەهێنرێتەوە بۆ پاراستن و مانەوەی هەیبەت و کارایی دەسەڵات.

چوار: سیاسەت و کردنی سیاسەت تاکتیکە، بەڵام دەسەڵات ستراتیجە، ئامانجە. هەرچی حیزبی دونیان و ڕابەر و سەرکردەی لە چەپەوە بۆ ڕاستیان، لە دینییەوە بۆ عەلمانی هەوڵی یەکەم و کۆتاییان بۆ دەسەڵات و دەستبەسەراگرتنی دەسەڵاتە، نەك شتێکی دیکە، وەکو ئەوەی کە خۆیان بانگەشەی بۆ دەکەن.

پێنج: ئەگەر بگەڕێینەوە بۆ دروستبوونی ئسلام و بڵاوبوونەوەی ئەم دینە هەر لە سەرەتای موحەممەدی پەیامهێنەرەوە بۆ دەسەڵاتگرتنەدەست بووە وە تا ئێستاش کە هەمەموو گروپ و حیزبە ئیسلامییەکان کە شەڕی دەرەوە و ناوەوەی خۆیان دەکەن، هەر بۆ دەسەڵاتە. هەموو هێڕشەکانی سەردەمی موحەممەد و خەلیفەکانی ڕاشیدین و ئەمەوی و عەباسیی، سەفەوی و عوسمانیی/ شیعە و سوونە هەر هەمووی لەبەر خاتری دەسەڵات بووە نەك دینداریکردن .

خودا، خودایەك کە ئەو هەموو دەسەڵات و ئیمکانییەتەی هەبووەو

هەیە، بۆ گوتەی خۆیان، چ پێویستییەکی بەم ئیسلام و موسڵمانانە هەبووە و هەیە کە شەڕی بۆ بکەن و دەوڵەتی بۆ دروست بکەن گوایە بۆ بڵاکردنەوەی دینی ئیسلام و زیادکردنی ئۆمەتی موحەمەد، بەڵام مێژوی ئیسلام هەر لە سەرەتاوە تا ئێستا ئەوە نیشان دەدات بۆ دەسەڵات و دەسەڵاتگرتنەدەست بووە.

شەش: حیزبەکان هەر هەموویان بۆ مەبەست ئەم چەمکە بەکاردەهێنن، نایانەوێت چەمکی ئیسلامی دەسەڵاتخواز بەکاربهێنن. هەر ئاواش بەکارهێنانی ئەو دەستەواژەیەی سەرەوە لە لایەن چەپ و کۆمۆنیستەکانیشەوە به هۆشیارییەوە بەکاردەهێنرێت که لێرەشدا غەدرێك یا زوڵمێکی گەورە لە ‘ ئیسلامی سیاسی’ یا موسڵمانانی سیاسی، وەکو خۆیان ناویان دەبەن، دەکەن وەکو ئەوەی کە ئەو دەستەواژەیە تەنها هەر بەسەر ئەواندا بسەپێت، نەك خۆیان و لایەنەکانی دیکە. ئەوەی ئاشکرایە لە بەکارهێنانی ئەو دەستەواژەیەدا و لەو چوارچێوەیەدا، دەرکردنی خۆیان لە نێو هێزو دەستە داپڵۆسێنەر و تووندڕەوەکانی دیکەیە و ئارایشکردنی ڕووی خۆیانە به دەمامکی ئازادیخواز و مافخواز و مافناس.
بۆو هەیەوە ئەگەر ئەم لایەنانە دەستەواژەی ئیسلامی یا موسڵمانانی دەسەڵاتخواز ، بەکار بهێنن ئەوە بۆ هیچ گومانێك خۆیان پێش لایەنەکانی دیکە دەگرێتەوە، چونکە ئەوان کە باس لە دەسەڵاتی دیمۆکراسیی، نیشتمانیی، مەدەنیی، پڕۆلیتاریی، کارگەریی،گەلیی، کۆمۆنیستیی، دەکەن هەر وەکو چۆن ئیسلامە دەسەڵاتخوازەکانیش خوازیاری دەسەڵاتی خەلافەتن، چونکە ئاشکرایە خاڵی ناوکۆیی هەردوولایان، باوەڕی پتەویانە بە ئایدۆلۆجییەت و مەیلیانە بۆ دەسەڵاتخوازی و سەرکوتکردن، کە هیچ لایەکیان لەوی دیکەیان ئەو مەسەلەیە کەمتر وەرناگرن .

زاهیر باهیر

24/01/2025

چەند سەرنجێك دەربارەی دیدارەكەی دەم پارتی بەلای ئۆجەلان.. زاهیر باهیر

پێشەكی دەبێت ئەوە بڵێم كە گفتوگۆ و كۆتاییهێنان بە بزوتنەوەی چەكداریی پەكەكە هەمیشە لە قازانجی خودی كەیسەكە خۆیەتی و بە سوودی نەك هەر كوردستانی باكور و توركیا دەگەڕێتەوە تەنانەت كارایی ئەرێنی زۆریش لەسەر ڕۆژئاوا و باشوور و ڕۆژهەڵاتیش بەگوێرەی خودی كێشەكانیان دادەنێت .
گفتوگۆ و ئاشتەوایی پەكەكە لەگەڵ حكومەتی توركیا هەتا گەر پەكەكە سازشیش بكات هیشتا لە قازنجی خۆیان و لایەنەكانی دیكەن كە لەسەرەوە باسم كردن .

ئەوەی كە من لێرەدا دەینوسم ڕەنگدانەوە و پەیوەندی بە بارودۆخی هەنوكە و ئەو گۆڕانكاریانەی كە لەم دوو سێ هەفتەیەدا ڕویداوە هەیە. بەگۆڕینی بارودۆخەكە بە گومان شیكردنەوە و ڕای جیاواز دێتە ئاراوە.

سەرنجەكان:

یەك: زۆر زۆر بە دەگمەن ڕێدەكەوێت كە لایەنی براوە یا باڵادەست داوای گفتەگۆ و وتووێژ لە لایەنە لاوازەكەی بەرانبەری بكات. ئەمەش یانی توركیا كە ئێستا لایەنەكی باڵادەستە و گەورترین سەركەوتنی لەم ڕووداوانەی ئەم دواییەدا تاكو ئێستا بەدەستهێناوە، كە دەیەوێت گفتەگۆ لەتەك پەكەكەدا بكات دەبێت جێی گومان و تێرامان بێت .
تا ئێستا ئاراستەی ڕووداوەكان و هەڵوێستی هاوپەیمانانی هەسەدە سەبارەت بە ئەردۆغان و هاوكارانی ئەو كە مەترسیدارترین هەڕەشە دەكەن هیچ ئاسۆیەكی ڕوونی بۆ ڕۆژئاوا و كورد تێدا نابینرێت.
لەگەڵ وتنی ئەوەشدا نابێت پەكەكە یا ئۆجەلان گفتەگۆ ڕەتبكەنەوە دەبێت ئەوە رەچاو بكەن كە بارودۆخی توركیا و ناوچەكە گۆڕاوە و بەرەوگۆڕانكاری زیاتر ، بەڵام نەك بە قازنجی كورد ئەوەی كە تا ئێستا دەیبینین، دەڕوات .

دوو: ئۆجەلان كە 27 ساڵە دیلە و بەندە و ژمارەی دیدارەكانی كەس وكار و پارێزەرانی بۆ لای، لە پەنجەكانی دەست تێناپەڕێت ،

هاوکاتیش ئەو مامەڵە ناشیرینەی کە حکومەتی فاشی تورکیا لەگەڵیدا دەیکات ڕێگرن لەوەی کە ئەو وەکو دیلێك ، بەندییەك ئازادانە بیربکاتەوە و ڕای ڕاست و دروستی خۆی بڵێت و بینێرێت بۆ قەندیل.
لەبەر ئەو هۆکارانە دەبێت هەمو قسە و پەیامێکی ئۆجەلان بخرێنە ژێر پرسیا و شیکردنەوەیەکی زۆر وردەوە ، کە لە زۆر حاڵەتدا نابێت بە هیچ شێوەیەك حسابیان بۆ بکرێت .

سێ : سەرانی پەکەکە و گرفتی سەرەکی : بە درێژایی ئەم 27 ساڵە پەکەکە نەیتوانیوە کە سەرکردەیەك یا خود چەند ڕابەر و سەرۆکێك بەخۆی پەروەردە بکات و بتوانن بە لە گەڕانەوە بۆ ئۆجەلان و پەیام و پێشنیارەکانی ئەو، هیچ جۆرە بڕیارێك بدات چ سەبارەت بە تورکیا و چ بە کوردستانەکانی دیکە بە تایبەتی هەرێمی باشوور و ڕۆژئاوا .

سەرانی پەکەکە ئەوەندەی لە کێبڕکێی دانی دیمانەدان لەناو یەکدیدا ئەوەندە لە کێبڕکێی دانی پێشنیارێك، پێشنیازێك ، بۆ چارەسەری کێشەکەیان لە نێوانی خۆیاندا نین . هەر بۆیە کە یەکێکیان دیمانەیەك دەکات دەبێت بە زووترین کات ئەوانی دیکەش دیمانەی خۆیان یا نوسینی خۆیانیان هەبێت . ئەمەش باشترین بەڵگەیە کە پەکەکە هەر وەک چۆن ناوەندەکی بڕیار و جێبەجێکاریی خۆیان نییە، هەر ئاواش ناوەندەکی یەکگرتوشیان بۆ نوسینی ، شیکردنەوەی ، دیمانەیەکی فەرمی پەکەکە نییە.
خودی ئەمەش ئەو گرفتەی بە پەکەکە دروستکردووە کە لە پرسی ئاشتی و ئاشتەواییدا هەر دەبێت بگەڕێتەوە بۆ ئۆجەلان، و ئۆجەلانیش ئەوە حاڵییەتی واتە دیل و بەند کە ڕەنگە لەژێر هەندێك فشاری ناوەوە و دەرەوەدا ڕا و بۆچونی هەڵە بدات ، کە سەرەنجام بە زیانی هەموو لایەك بگەڕێتەوە. خۆ ئەگەر بە وردی تەماشای ئەو پەیامە بکەین کە بە نوێنەرانی دەم پارتیدا ناردویەتییە دەرەوە دەبینین کە پەیامەکی ئێکجار و سادو و ساکار و لاوازە و وەکو پەیامێك وایە بۆ ئاشتەوایی نێوانی دوو کەسی ئاسایی شەڕکەر، یا ڕەنجاندنی دەی نێوانی دووکەس بێت تاکو ئاشتببنەوە ئاوایە .
بەڵگەیەکی دیکە بۆ ئەوەی کە قەندیل و سەرانی پەکەکە نە ناوەندن و نە خاوەن بڕیار ئەوەیە ئەگەر تەماشای پەیامەکانی ئۆجەلان بکەیت ئەوە دەڵێت ئەو " خاوەن بڕیارە و توانای چارەسەرکردنی کێشەکانی هەیە " ئەمەش یانی پێگەی سەرەکی لە پرسی کوردی باکورداد بۆ خۆی داناوە، ئەوە کە ناوەندە ، ئەوە کە بڕیار دەرە ، نەك قەندیل و سەرانی بەناو فەرمی ئێستای پەکەکە .

ئۆجەلان لەم پەیامەیدا نە داخوازییەکی سیاسی هەیە و نە مەرجی

هەنوکەیی بە ئەردۆغان و حکومەتەکەی و حکومەتی نوێی سوریاش هەیە.
هەر ئاواش هیچ پێشنیارەکیشی تێدا نییە بۆ کوردانی ڕۆژئاوا و هەسەدە و پەیەدە و هەرێم و حیزبەکانی باشووریش. ونبوونی ئەم پەیامانە و زۆری دیکەش جێی دڵەڕاوکێ و بێ متمانەییە بە ئۆجەلان و پەیامەکانی ئێستای .
دیارە من ناڵێم کە ئۆجەلان هەڵوێستی خۆی شل کردوە بۆ تۆرکیا، یا مێشکی داوەتە دەست حوکمڕانانی تورکیا ، بەڵام پەیامێکی ئاوا سادە و ساکار ماستەکە و بێ موو نییە .

لە کۆتاییدا دەڵێم دەبێت پەکەکە خۆیان گەر بتوانن لەبەر ڕۆشنایی رووداوەکانی ئێستا و بارودۆخی تایبەتی خۆیان و هێز و ئایندەیان و ڕەچاوکردنی پێگە و سوودی هەرێمی باشوور و پرسی ڕۆژئاوا و هەسەدە و کوردانی دیکەی دەرەوەی هەسەدە، هەڵسەنگاندن بکەن. ئەمانن کە لە مەیدانەکەدان نەک ئۆجەلان، ئەمانن حکومەتی تورکیایان بێزار کردووە نەك ئۆجەلان، ئەمانن پادارن و ئۆجەلان بێ پا. هاوکاتیش سەرنجی پەیامەکان و ڕا و بۆچوونی ئۆجەلان لەسەر دیمانە و دیدارەکانی ئێستا و ئایندەی لەگەڵ تورکیا یا هەر لایەنێکی دیکە، دەبێت زۆر بە وردی بدەن.
دەکرێت تێڕوانینی ئەمان بۆ ئۆجەلان وەکو ڕابەرێك، سەرکردەیەکی ڕۆحی بێت نە سەرۆکێکی بڕیاردەر ، هەرچەند دەبوایە پەکەکە ئەمەی هەر لە سەرەتاوە بکردایە ، ئێستا لەم کاتە ناسکەشدا هەر درەنگ نییە.

زاهیر باهیر
29/12/2024

بەرنجامی جەنگی ئیسرائیل و حەماس هەر ئەوە نییە کە ڕوویداوە و دەیبینین.. زاهیر

باهیر

ئەو جەنگەی نێوانی ئیسرائیل و حەماس گۆڕانکاری گەورە و گرنگی لە ناوچەکەدا کرد کە تا ئێستا کۆتایی نەهاتوە. ئەمەی کە ڕوویدا بەلای من کۆتایی پرۆژە گرنگەکە نییە کە لەکدانەوەی جیا جیای بۆ دەکرا، بەڵکو چەند دیاردە و ڕووداوێکی دیکەیشی بە دوای خۆیدا هێناوە یا دەیهێنێت، کە تا ئێستا بە زۆربەمان ناڕوون و شاراوەیە .

هاتنی ئاخوندەکانی ئێران بۆ سەر حوکم لە کۆتایی هەفتاکانی چەرخی رابوردوودا گەر چی لە لای زۆرێك لە چەپەکانی جیهان بە شۆڕش ناوزەدە کرا بەڵام لە ڕاستییدا نەك هەر شۆڕش نەبوو بەڵکو ڕەدیەکی گەورە بوو لە ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابووری و فەرهەنگی و کولتوری خەڵکی ئێراندا. هەندێك لەو ئاڵوگۆڕانەش تا ڕادەیەك ناوچەکە و بگرە هەندێك شوێنی دیکەی جیهانیشی گرتەوە.

هاتنی ئەوان بۆسەر حوکم و جەنگیان لەگەڵ عێراق دا باشترین چەك بوو بۆ لەدانی بزوتنەوەی کرێکاران و خەڵکی لە ئێراندا و تا ڕادەیەك لە عێراق -یشدا. هەناردەکردنی بەناو شۆڕش بۆ وڵاتانی ناوچەکە دروشمێکی زۆر جددی گەورە بوو کە لەلایەکەوە بووە هۆی داکوتان و بەرقەراربوونیان لە حوکمکردنیاندا بۆ هەناردەکردنی قەیرانەکانیان و سەرقاڵکردنی ئێرانییەکان بە جەنگەوە و پرزە لەبڕینیان، لە لایەکی دیکەشەوە کاراساتێکی گەورە بوو کە بەسەر گەلانی عێراق و ناوچەکەشدا هات.

حوکمڕانی ئەمان پەیامێکی گەورەش بوو بۆ سعودییە کە ڕابەر و پێشڕەوایەتی سوونەی جیهان بوو. ئا لەم بارەدا ئێران و سعودییە کەوتنە بەرانبەر بەیەك کە هەر یەکەیان نوێنەر و ڕابەری لایەنێکی ئیسلام بوون، ئێران شیعە و سعودییە سوونە. بۆ ئەمەش پێویستیان بە دروستکردنی حیزب و ڕێکخراوی نوێ بوو لە هەر شوێنێک بەیان بکرایە، هاوکاتیش بەهێزکردنی ئەو حیزب و ڕێکخراوانەی کە وجوودیان هەبوو.

پێویست ناکات من دەستنیشانی ئەو حیزب و ڕێکخراوانە بکەم کە بە هاوکاری و پارەی هەردولایان لە عێراق و شوێنی تریشدا دروست کران. لە لایەکی دیکەوە بەشداریکردنیان لەو جەنگەی کە لە ئەفغانستان دژ بە ڕژێمەکەی نەجیبوڵا کردیان کە بە وەکالەتی ئەو حیزب و لایەنانە کران کە هەردوولایان هاوکاری کۆمەڵەکانی خۆیانیان دەکرد.

جەنگەکەی ئیسرائیل و حەماس جگە لەوەی کە تا ئێستا چی بەدوای خۆیدا هێناوە و چی لەناو بردووە و چی خولقاندوە، دوو دیاردە

یاخود ڕووداوی ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆی گەورەشی بە دوای خۆیدا هێنا کە کارایی خۆیان لەسەر خودی وڵاتەکانیان و ناوچەکەش دادەنێن و هەر ئاواش لەسەر سیاسەتی ئەمەریکا و بریتانیا و ئەوروپا یاخود ئەوەی کە خۆیان بە ' کۆمەنێتی نێودەوڵەتیی' ناوی دەبەن. ئەو دوو دیاردەیەش :

یەك: وەکو ئاشکرایە تورکیا گەر ڕۆڵی سەرەکی نەبووبێت لەوەی کە ئێستا لە سوریا خولقاوە ئەوە یەکێك بووە لەو لایەنانەی کە ڕۆڵی سەرەکی بووە. هەر لەبەر ئەوەش تا ئێستا لەو جەنگەی ئیسرائیل و حەماس و ئەمەی کە ئێستاش ڕووی دا ئەو براوەی دووهەمە ئەگەر یەکەم نەبێت دوای ئیسرائیل.
ئەوەی کە ڕویدا هاوکێشەی هێزی لە ناوچەکەدا گۆڕی. نکوڵی ئەوە ناکرێت کە ئێران زەرەرمەندی یەکەم بوو هەشتاش لە زیانەکانی داهاتووش دەرباز نەبووە و پاشەکشەی گەورەی کردووە و لە پاشەکشەی زیاتریشدایە . ئەو چی تر توانای بەڕێکرن و هاوکاریکردنی گروپە تیرۆریستەکانی ناو عێراق و حیزبوڵڵا و حەماس و حوسییەکان و گروپگەلی دیکەی نەما و بە هەمیشە ڕژێمی ئاخوندەکان ئەو ئیرادە و توانا و وزەیەیان لە دەست دا پاش بنکەنکردنی بناخە دەرەکییەکانی حوکمەکەیان لە دەرەوەی وڵاتەکەی خۆی.
ئێران چی تر ناتوانێت بەردەوامی بە سیاسەتی پێشتریان بدەن ئەمەش تا ڕادەیەکی زۆر ئەو ململانە گەورەیەی کە بناخەکەی دەگەڕێتەوە بە شەڕی ئەو چەند سەدەیەی نێوانی شیعە و سوونە لەسەر دەستی ئیمپراتۆریەتی صەفەوی و عوسمانی دا ، لانی کەم بۆ چەند دەیەیەکی دیکە بەم شێوەیەی کە لەم چوار دەیەیەی پێشوودا بینمان خەفە کرا و ئەو کارەسات و نەهامەتییە گەورەیەی کە ئەم ماوە درێژە کە تا ئەم ڕۆژانەش میللەتانی ئەم ناوچەیە بە دەستییەوە دەیانناڵاند ، لە کۆڵ کرانەوە، دیارە ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە ململانەی نێوانی گروپە سوونییەکان لە داهاتوودا ڕوونادات. بە هاتنی ئەم بارودۆخەش ئەو پرۆژانەی کە ئێران بە هاوکاری دەوڵەتانی دیکە بە دەستیوە بوو بیکات وەکو هیلالی شیعیی ئەوەش بەسەر چوو.

دوو: گۆڕانکارییەکی گرنگی دیکە کە ڕویداوە، کە نازانین تا چەندەك دەوام دەکات ، دۆڕانی پێگە و پلەی دینی و ڕابەرایەتی تەرەفی سوونیی سعودییە. ڕووداوەکانی ئەم دوایە ڕۆڵی ئێرانی وەکو دەوڵەتێکی چالاك لەو بوارەدا نەهێڵاو ئێستا ئەو ڕۆڵ و چالاکی و هێزە بە دەوڵەتی تورکیا و لە بری پاشای سعودیە بە خەلیفەی عوسمانی، ڕەجەب ئەردغان، شوێنی دەگیرێتەوە.

لەمەولا ئەوە تورکیایە کە ڕابەرایەتی تەریقە و نەهجی سوونیی دەکات، ئەردۆغانە ڕۆڵی پیاوە ئەفسانەییەکە، سوڵتانەکەی سوونە و سوونەگەریی دەبینێت، ئیتر ڕێکخراوە ئیسلامییە دەسەڵاتخوازەکان و زانکۆ ئیسلامییەکان بۆ ئەزهەر و کۆمەڵە دینییەکان و زاناکان بۆ یەکێتی زانایانی ئیسلامی جیهانیشەوە لە لایەن ئەردۆغانەوە هاوکاری دەکرێن بە تایبەت لە کاتێکدا کە دکتۆر عەلی قەرەداخی بووە کەسی یەکەم لەو دەزگەیەدا، ئەوانیش بە ڕۆڵی خۆیان خزمەتی سوڵتان دەکەن.

زاهیر باهیر
20/12/2024

ڕاگەیاندنەکانی لایەنە جیا جیاکانی سوریا و سەرنجێك.. زاهیر باهیر

وەکو دەبینرێت رووداوەکان زۆر بە خێرا تێدەپەڕن و ڕاگەیاندنی جیا جیا لە گەلێك لە لایەنەکانەوە ڕادەگەیەنرێت .

لەو ڕاگەیاندنانە:
” دوێنێ سێشەممە، مەزڵوم عەبدی فەرماندەی هێزەکانی سوریای دیموکرات (هەسەدە)، لە هەژماری خۆی لە تۆڕی کۆمەڵایەتی ئێکس (تویتەری پێشوو) ڕایگەیاند، “پابەندبونی پتەومان بۆ بەدیهێنانی ئاگربەستێکی هەمەلایەنە لەسەرتاسەری سوریا هەیە، لەو ڕووەشەوە ئامادەیی خۆمان نیشاندەدەین بۆ دامەزراندنی ناوچەیەکی لەچەک داماڵراو لەشاری کۆبانێ، ئامانجیش لەم دەستپێشخەریە، بۆ چارەسەرکردنی نیگەرانییە ئەمنییەکانی تورکیایە، مەزڵوم عەبدی ئەوەشیخستەڕوو، ئامادەین بۆ دوبارە بڵاوپێکردنەوەی هێزە ئەمنییەکان لەژێر سەرپەرشتی هێزەکانی ئەمریکا”.
مەزڵوم عەبدی پێشنیار دەکات لەپێناو سەرکەوتووی پڕۆسەی ئاگربەست لە سوریا، لە ژێر سەرپەرشتی ئەمریکا ناوچەیەکی لەچەک داماڵراو لە کۆبانێ پێکبهێنرێت.

” مەزڵوم عەبدی، فەرماندەی هێزەکانی سوریای دیموکرات (هەسەدە) رایگەیاند، وەک دووپاتکردنەوەیەک بۆ پابەندبوونمان بۆ راگرتنی شەڕ لە تەواوی ناوچەکانی سوریا، ئامادەین بۆ پێکهێنانی ناوچەی لەچەک داماڵراو لە شاری کۆبانێ.”

ئەوەشیخستەڕوو ” ئامادەین بۆ دووبارە بڵاوەپێکردنەوەی هێزە ئەمنییەکان لەژێر سەرپەرشتی هێزەکانی ئەمریکا.”

مەرهەف ئەبو قەسرە فەرماندەی سەربازیی دەستەی تەحریر شام کە ناسراوە بە”ئەبو حەسەن ئەلحەمەوی”، لەلێدوانێکدا بۆ ئاژانسی هەواڵی فەڕەنسیی هەڕەشەی ئەوەیکردوە “ئەو ناوچانەی لەباکورو ڕۆژهەڵاتی سوریا لەژێر دەستی “هێزەکانی سوریای دیموکرات” (هەسەدە)دایە، دەخرێتە ناو ئیدارەی نوێی سوریا، دەشڵێت:”هەموو جۆرە فیدراڵییەتێک ڕەتدەکەینەوە”.

ئەبو قەسرە لەچاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ ئاژانسی فرانس پرێس که لەشاری لازقییە ئەنجامیداوە وتویەتی:”گەلی کورد یەکێکە لەپێکهاتەکانی گەلی سوریا، بەڵام کێشەکە لەسەرکردایەتیی هێزەکانی سوریای دیموکراتدایە”.

ئەوەشی وتوە، “پەیامی ئێمه ڕوونە، سوریا دابەشنابێتو هیچ جۆرە فیدراڵییەتێکی تێدا دروستنابێت”.
“ئەو ناوچانەی ئێستا لەژێر دەسەڵاتی (هەسەدە)دان، ان شاء الله دەخرێنە ناو ئیدارەی نوێی وڵاتەوە”.

ئەبوو قەسرە لەسەر قسەکانی دەڕوات و دەڵێت “دروستکردنی دامەزراوەیەکی سەربازیی کە هەموو کوتلە ئۆپۆزسیۆنەکانی ژێر ئاڵاکەی کۆبکاتەوە، هەنگاوی داهاتوو، دەبێت دوای ڕوخاندنی دەسەڵاتی ئەسەد لەهەر وڵاتێکدا بێت دەبێت هەموو یەکە سەربازییەکان لەژێر چەتری یەک دامەزراوەدابن”.
ئەنەکەسەش مەرجی خۆیان هەیە بۆ دانیشتن و جۆرێك لە یەککەوتن لەگەڵ هەسەدەدا ، قسەکەریان، نەواف رەشید، ئاوا دەڵێت “مەزڵووم عەبدی خۆی وەکو نوێنەری کورد و رۆژئاوای کوردستان بناسێنێت و بڵێت من نوێنەری کوردم و لە رۆژئاوای کوردستانم، نەک نوێنەری منبج و رەققە، هەروەها دەبێت مەزڵووم عەبدی بە تورکیا بڵێت، ئەوان پەکەکە نین، هەروەها دەبێت بە روونی پێیان بڵێت کە ئەوان دژی تورکیا نین.”
لە لایەکی دیکەوە ئەمەش هەیە کە دەستەی تەحریری شام بە دەمی

ڕایانگەیاندوو ” تەحریری شام ناوچە کوردییەکانی بەفەرمی خستەوە ژێر هێزی کارگێڕی و بەڕێوەبەرایەتیی دیمەشقەوە. بەمەش بەشایی ئەو گرژیانەی نەهێشت کە پێشتر لەسەردەمی ئەسەد دا هەبوو.
تەحریری شام ئەم هەنگاوەی بە دژی هەرشەکانی تورکیا نا و ئەمریکا پشتیوانیی دەکات”.
سەرنجی من:
ئەمانە بەڵکن لەو ڕاگەیاند و قسانەی کە لەم یەک دوو ڕۆژەدا کراون کە هیچ کام لەمانە تەنانەت ئەوەی مەزڵوم کۆبانی-ش مایەی دڵخۆشی نیە و هیوایەکی گەش بە ڕۆژئاوا نییە.
هەموومان دەزانین دەستەی تەحریری شام یەک دەستە یا یەك گروپ نین تاکو پابەند بن بە قسە و لەدوانی سەرکردە سەرەکییەکەوە کە ئەبو موحەمەد جەلانییە ، مەبەستم ئەوەیە کە بەڵام هەتا ئەگەر جەلانی-یش با بڵێین هەڵوێستی گۆڕا بێت بەرانبەر ڕۆژئاوا گروپەکانی دیکە هەمان هەلوێستی ئیسلامگەرایی توندو تیژیان هەیە ، دیدو کرداریان بەرانبەر بە کورد بە گشتی و ڕۆژئاوا زۆر دوژمنانەیە.
من ڕام وایە ئەبو موحەمەد جەلانی شەڕی چەکدارانە لەگەڵ ڕۆژئاوا ناکات بەڵکو شەڕی ئیداری لەگەڵدا دەکات، بە یاسا نەك بە چەك، واتە بوونی ڕۆژئاوا بە بەشێکی نەبچراو لە سوریا ، لەو بارەشدا هەموو سەرەکایەتی سەراپای دەزگە ئیدارییەکان، هەموو خزمەتگوزارییەکان، هەموو قوتابخانە و خەستەخانەکان و شارەوانییەکان دەکەونەوە ژێر دەسەڵاتی مەرکەزی و هەسەدە و ئیدارەی ئەستای ڕۆژئاوا هیچ ڕۆڵێکیان نامەنەت و خۆی لە خۆیدا هەڵدەوەشێتەوە. لە لایەکی دیکەوە ، ئەو بەرنامەی خوێندن و پڕۆگرامانەی کە لە قوتابخانەکان و زانکۆکاندا لە ڕۆژئاوای ئەستادا هەیە هەر هەمووی هەڵدەوەشێتەوە و دەبێت یەك پلان و یەك مەنهەجی خوێندن و پەروەردە لە هەموو سوریادا هەبێت ، تەنانەت هەموو وێنەکانی ئەجەلان و ئاڵاکانی یەپەگە و یەپەژە هەر هەمووی فڕێ دەدرێت، هەموو سرودەکانی کوردایەتی و ئەوەی کە بە ئەجەلان و سەرەکدا هەڵدەدرێت نەك هەر نامەنەت بەڵکو حەرامیش دەکرێت .
چەمکی فیدرالییەت و کۆنفیدرالیزم ، پرسی ژنان و فەمەنیستی، پرۆژەی ئیکۆلۆجی و ژینگە دەستی هەر هەمووی هەڵدەوەشێتەوە و بەتاڵ دەبێتەوە . لە لایەکی دیکەوە ئابوری ئەوە و پرسی کەمایەتی و دەزگەی داد دادگا و یاسا چی تر لای هەسەدە و ئیدارەی ڕۆژئاوا نامەنەت ، ئەو عەقد کۆمەڵایەتییەی کە ئیدارەی ڕۆژئاوا ساڵێك لەمەوبەر نوێی کردەوە گەرچی خراپترو دواکەوتوترە لەوەی پێشتری 2014 ی ، ئەوەش نە کاری پێدەکرێ و نە لە هیچ شوێنێك دەڕوات ، چونکە حکومەتی نوێی ئیسلامی باوەڕی بە فیدرالییەت نییە ، باوەڕی بە

یەکێتی سوریا و ئیسلام هەیە ، ئەو لەژێر سیاسەت و ڕێنمایی و پلانی تورکیادا دەڕوات و تورکیاش سیاسەتی نەگۆڕ و پلانی دۆزەخی بۆ کورد لە هەموو شوێنێکدا هەیە .
ئابووری ڕۆژئاوا کە لە دەستی ئیدارەکەی ئێستادا هەیە بۆ هەر ناوێکەوە بێت : هەرەوەزیی ، حکومیی ، خۆسەریی … هەر هەمووی دەبێت بە گوێرەی یاسا بگەڕێتەوە ژێر دەستی حکومەتی مەرکەزی و ئەو سەرپەرشتی بکات .
بەڵام من باوەڕم وایە عەفرین لەژێر دەستی تورکیا دەردەهێنرێت و تورکیا پاشەکشەی لێدەکات ، بەڵام ئەردۆگان مەرجی هەیە لەسەر حکومەتی نوێی سوریا ئەویش دژایەتیکردنی ڕۆژئاوا و هەسەدەیە ، ئەردۆگان هەنگاوێك ناچێتە دواوە ئەگەر دوو هەنگاو قازانجی تێدا نەبێت . ئەوەش گرنگە کە بڵێین لە هەموو سیاسەتەکانی حکومەتی نوێی سوریا، ئەمریکا و بریتانیا و ئەوروپا پشتگیری لێدەکەن. هەسەدە و ڕۆژئاوا ئەو پێگە گرنگەی نامێنێت و هەر وەکو بۆ لاوازبوون و نەمانی داعش لە سوریا هەنگاوی یەکەم بوو بۆ لەناوچوونی خودی هەسەدە و ڕۆژئاوا. ئەمان چی تر پێویستیان بە هەسەدە وەکو جاران نامێنیت .
بەداخەوە کە من زۆر ڕەشبینم لە بارودۆخی نوێ ، ڕەشبینییەکەشم هۆکار و پاساو و بناخەی خۆی هەیە . لەو بارەشدا ڕۆژئاوا ، هەسەدە دەبێت ئایندەی خۆیان دیاری بکەن. ئایا ڕازی دەبن بەوەی کە لە سەرەوە وتم یاخود شەڕدەکەنەوە؟ کە شەڕکردنیان دۆڕاندنی خۆیان و وێرانکردنی هەموو ڕۆژئاوا و ڕەنگە پەلیش بهاوێت بۆ باشووریش .
هیوادارم ڕەشبینییەکانی من بێ بنەما و بێ ئایندە بن.

زاهیر باهیر
18/12/2024

ئەردۆغان جەنگە سەرەکییەکەشی بردەوە.. زاهیر باهیر

ئەردۆغان ئەو پیاوە سیاسییە بە ئەزموونە لە فێڵ و پاشقولێدان لە دەست و دووژمنانی. ئەو پیاوەی کە لەوەتی حوکمڕانی دەکات هیچ

گرۆوەك، هیچ شتێکی نەدرکاندووە. سیاسییەکی موحەنەك کە لە سیاسەتەکانیدا هەمیشە براوە بووە.
خودی سیاسەت یانی فێڵ و تەڵەکە و بەکارهێنانی تاکتیکی زیرەکانە لە بەرانبەر نەیاراندا و لەدەستنەدانی هیچ جۆرە هەلێک یاخود خولقاندن و قۆستنەوەی هەموو دەرفەتێك لە پیناوی خۆی و حیزب و دەسەڵاتەکەیدا.
ئەردۆغان توانیویەتی دووسەرە یاری بکات و بزانێت چۆنیش یارییەکە دەباتەوە ئیتر ئەوەی بەلاوە گرنگ نەبووە کە هەڵوێستی جیا جیا و ناکۆك و سازشکارانە و هەزیلانەش لە بەرانبەر دوژمنانیا ببێت.
ئەمە ئەمەمان لەگەڵ ڕوسیا و ئەمەریکا و تەنانەت ئەم دواییە کە لەگەڵ سوریاشدا کردی لێ بینیوە.
بێ گومان ئەردۆغان ئەمانەی بە هاوکاری پێگەی وڵاتەکەیی و بوونی تورکیا کە ئەندامی ناتۆیە و ئەو زەمینە لەبارەی مەوقیعی تورکیا و بوونی وەکو وڵاتێکی کشتیاری و گەورە، کردووە. هەر هەموو ئەمانە هاوکار بوون بۆ بردنەوەی گرەوەکانی، هاوکاتیش ناتوانرێت نکوڵی لە توانا و زیرەکی و لێزانی خۆشی بکرێت.
با هەر تەماشایەکی مێژووی ئەردۆغان لەم 15 ساڵەی ڕابوردوودا بکەین تاکو ئەو حقیقەتانەی سەرەوە بە بەڵگەوە ببینرێت.
لە ئاگربەستییەکەی پێش ساڵی 2015 لەگەڵ پەکەکە هەستی بەوە کرد کە لە ڕاستیدا ئەو ئاگر بەستییە پەکەکە و پرسی کوردانی باکور و ڕۆژئاوای زۆر بردەتە پێشەوە و بەهێزیان دەکات و گەیشتەتە ئەو ڕادەیەی کە تاووتوێی ئەوە دەکرا کە پەکەکە لە لیستی تیرۆر لە لایەن کۆمەنێتی نێودەوڵەتییەوە دەربهێنرێت. هەر لەو کاتی ئاگربەستییەشدا ڕۆژئاوا بووە چەقی ئازادیخوازانی بەشێکی زۆری دونیا، بووە جێگەو پێگەی زۆرێك لە کۆمەنیست و سۆشیالیست و ئەنارکیست و نقابەییەکان. ئەردۆغان هەستی بەوە کرد کە ئەمە مەترسی زۆر گەورە لە سەر تورکیا و وجودیی دروست دەکات. ئەوە بوو کوژرانی دوو پۆلیسەکەی لە باکوری تورکیا لە ساڵی 2015 کە گوایە لە لایەن پەکەکەوە بووە قەستەوە و پەکەکەی لە تەموزی ئەو ساڵەدا خستە ناو داوەکەیەوە، داوی شەڕکردنەوە.
بێ گومان ئەردۆغان دەیزانی کە بەمە چی بەدەستدەهێنێت. دەیزانی کە دەتوانێت پێداگری بکات لەسەر ”تیرۆریستیی پەکەکە” ، دەتوانرێت هێزەکانی یەپەگە و یەپەژە بە پەکەکەوە گرێبدرێتەوە، لەو بارەشدا هاندانی دەوڵەتانێك کە پێی دەوترێت کۆمەنێتی نێودەوڵەتی دەدات تاکو ڕێگری لێنەکەن لە هێرشکردنە سەر ڕۆژئاوا.
کاتێک پەکەکەشی ئاڵان لەو شەڕەوە لەناو خودی تورکیاشدا ئەوەی بەنی پەکەکەی لەهات یا دەگیرا یا دەبوایە ڕایبکردایە ، لەولاشەوە

هەلی بۆ ڕێکەوت کە تەواوی ئیدارەی شارەوانییەکانی کوردستانی باکور هەڵبووەشێنێتەوە و سەرۆکی و ئەندامانی شارەوانییەکان و تا گەیشتە ئەندامانی پارتەکەی دەمیرتاش بە خۆشی و هاوسەرۆکی پارتەکەی و زۆری تریش دەستبەسەر بکات. لەمانەش زیاتر هەندێک لە شار و شارۆچکەکانی کوردستانی کە دیارترینیان دیاربەکر (ئامەد) بوو وێران کرد . ئەو دەیزانی کە شەڕ لە قازانجەتی و ئاگربەستی لە زیانی.

بە سەپاندنی شەڕ بەسەر پەکەکەدا نەك هەر ئەو هەلەی دەستکەوت بە کردنی ئەوانەی سەرەوە، بەڵکو بەشێکی لە باشووری کوردستانیشی وێران کرد.

سەرکەوتنەکی دیکەی ئەردۆغان، بەهێزکردنی گروپە تیرۆریستەکان بوو کە لە هەموویان بەهێز تر و دڕندەتریان داعش بوو بەریدانە گیانی عێراق و هەرێمی کوردستان و سوریا و ڕۆژئاوا. هاوکاتیش خۆی لە لای ئەوروپا و ئەمەریکا بە دژی تیرۆر نیشان دەدا و کەنتراکتی گەورەشی لەگەڵ یەکێتی ئەورپادا بەست بە ڕێگرتن لە ڕووکردنە پەنابەرانی سوری و عێراقی بۆ ئەوروپا، بەمەش پارەیەکی مشەی دەست کەوت.

لەمانەش زیاتر ئەو کودەتایە بوو کە لە تورکیادا ڕویدا کە تا ئێستاش نەزانراوە کە ئەوە کودەتای حەقیقی بوو یاخود دەستکردی خودی ئەردۆگان خۆی بوو تاکو ‘ گوڵانییەکان’ و هەرچی لە بەشی سوپا و پۆلیس و ئیدارە دەوڵەتییەکاندا هەبوون دووربخاتەوە ئەوانەشی کە دەیویست دەستبەسەریان بکات بەو بیانووەوە کردنی و هیچ گریمانەکی کردنی کودەتای ئایندەی نەهێڵایەوە .

سیاسەتەکی دیکەی ئەردۆغان ئەوە بوو گەر چی تورکیا ئەندامی ناتۆیە بەڵام ئەو لەو بەینەدا بەگوێرەی پێویستی خۆی و حیزبەکەی یاری دەکرد، هەم ئەندامەکی کارا بوو هەم دژ بە سیاسەتی ناتۆ دەجوڵایەوە کە لە هەردوکیاندا سەرکەوتوو بوو. لەگەڵ ڕوسیا پەیوەندییەکی گەرم تا کڕینی تەیارەی جەنگی و لەگەڵ ئەمەریکا و ناتۆش دا دەست . ئەو سیاسەتە وای لەکرد کە لە لایەکەوە لەگەڵ ناتۆ و کۆمەنەتی نێودەوڵەتی بێت و لە لایەکی دیکەوە لەگەڵ ڕوسیا و ئێران و چین دا پەیوەندی گەرموگوڕی هەبێت. سیاسەتەکەی ئەو تا ئەو ڕادەیە فەوڕڕاوی بوو کە لە ساڵی 2018 دا عەفرینی داگیر کرد و هەموو ئەو لایەنانە : ڕوسیا ، ئەمەریکا ، ئێران بێ ئاگا بوون، تا ئێستاش هیچ لایەك قسەیەك ناکەن و دەنگەك هەڵنا بڕن لەو کوشتار و وێرانکاری و کاولکردنەی ئەو شارۆچکەیە و دەوروبەری کە میلیشیاکانی ئەردۆغان لەوە دەیکەن .

لە جەنگی ئیسرائیل و غەزە و دواتر لوبنان و ئیران، ئەو هەڵوەستانەی کە هەیبوون بەرانبەر بە هەر هەموویان کە لای هەمومان

ئاشکرایە کەچی لە سەریان هیچ سزایەك نەدرا ، هیچ سەرزەنشتێکی بەهێز نەکرا ، هیچ ئابرووچونێکی پێ ڕەوا نەبینرا، بەڵێ وەکو بەرزێکی بانان لەم سیاسەتەشی بە سەلامەتی دەرچوو.
بە درێژی دان بەم سیاسەتە و مانەوەی لە حوکمدا توانی بارودۆخی سوریا و پەیوەندی لەگەڵ روسیا و ئێران و ئەمەریکا و یەکێتی ئەوروپاش ڕابگرێت ، بەڵام لە راستیدا کڵاوی کردە سەر هەر هەمویان بە داعش و پەکەکەشەوە. کورد وتەنی هەموویانی کردە کوڵەی سێو لە باخەڵ.
ئەردۆغان ئەمەی ئاوا بەرێکرد تا هەفتەیەك لەمەوبەر کە هێزی دەستەی ئەحرار شامی گەر بە هاوکاری ئەمەریکا و ئیسرائیلیش نەبووبێت ئەوە بە بێ ئاگایی ئەوان بووە ، کردە گیانی سوریا و هەرەسی بە حوکمی نیو سەدەی خێزانی ئەسەدهێنا .
ئەوەی کە ڕوویدا لە سوریا :

ئەمەی کە ڕوویداوە بە دڵنیاییەوە تورکیای لە پشتەوەیە گەرچی ڕەنگە پلانەکانی ئایندە بە گوێرەی ویستی ئەردۆگان نەڕوات بەڵام ئەو یەکێکە لە سوودمەندەکان و بە ئاسانی ناتوانرێت لە مەیدانەکە بکرێتە دەرەوە.
ئەمەی کە ڕوویدا پلانێکی زۆر گەورە و نهێنییە و ئەمە بەوردەکارییەکانی نازانین بەڵام بەشداربووانی ئەم گەمە خوێناوییە دەمێکە پلانی بۆ دادەڕێژن کە ڕوخانی ڕژێمەکەی ئەسەد هەر بەو ئاسانییە نەبووە و نییە. بە نموونە ڕوسیا چۆن بەوە رازی بوو کە دەستبەرداری سوریا ببێت کە لەو ناوچەکەدا قەڵایەکی بوو لەگەڵ ئێراندا. ڕەنگە ڕێکەوتنێک لەم بارەوە لەگەڵیدا کرابێت کە دوور نییە لەسەر حسابی ئۆکرانیا و گەلی نەگبەتی ئۆکرانیی بێت ، چونکە سیاسەت و سیاسەتمەداران ئەمەند بە حورمەتن نە پەیمان ، نە ڕاستگۆیی و نە دڵسۆزی و نە دۆستایەتی و نە دووژمنایەتی هیچ کات ئەمانە لای سیاسەتچییەکان مەحاڵ و عەیبە نییە.
لێرەدا دەکرێت بڵێین ئیسرائیلیش ئەگەر سوودمەندی یەکەم دوای ئەردۆغان نەبێت ئەوە بە دڵنیاییەوە لەو کەمتر سوودمەند نییە. خۆی یەکێکە لە پلاندانەران و نەخشەکێشی ئەوەی کە ڕوویداوە بۆیە دەکرێت شتێك لەو سنورەی سوریا بە ئاسایشی خۆی ببینێت. هاوکاتیش هەر کەس لە سوریادا حوکمڕانی بکات خۆ لە داعش مەترسیدارتر نابێت و داعیشیش بە درێژای دروستبوونییەوە تا ئێستا هیچ زیانێکی بۆ ئیسرائیل نەبووە ، تەنانەت پشتگیریی حەماسیشی نەکرد نە لە کۆناو نە لەم دوایەشدا.

ئەی ڕۆژئاوا؟

ئایندەی ڕۆژئاوا نادیارە، لە ڕاستیدا لە ئێستادا وا دەرناکەوێت کە مەترسی لەسەر بێت ، بەڵام ئەمە سەرەتایە و هێشتا پرۆژەکەی ئەمەریکا و ئیسرائیل و غەرب و ڕوسیا و تورکیا هیچ دیار نییە ، دوای ئەوەش هێشتا دەستەی تەحریری شام جێ قوونی خۆیان لەسەر تەختی حوکمڕانی گەرم نەکردەتەوە ، هێشتا هێزیان کۆ نەکردەتەوە ، هێشتا پلانی تەواوی حوکمیان نەکێشاوە، هێشتا حکومەتیان تەشکیل نەکردووە، هێشتا کێشەکانی نێو خودی گروپەکانی ئەو هێزە قوڵنەبوەتەوە .
قسە و راگەیاندنەکانی ئەم ڕۆژانەی دەستەی تەحریر و ئەبو موحەمەد جۆلانی نابێت بە هیچ شێوەیەک جێگای متمانە و بڕوا بێت . ئەمانە هەموی قسە و هەڵوێستی هەموو هێزێکە کە هێشتا پرژ و بڵاون و دەسەڵاتیان لە دەستدا نییە، یاخود لاوازە و پێویستی بە ماوەیەک هەیە ، هێشتا جێی خۆی نەکردەتەوە . تا ماوەیەکی دیکەش شتێکی ئاوا لە سیاسەتی ئەمان و شێوازی حوکمکردنیان ناڕووندەبێت. بەڵام ئەوەی ڕوون و ئاشکرایە هەندێک لەم گروپانە پاشماوەی داعش و قاعیدەن یاخود لەوان هاتوونەتە دەرەوە، ناکۆکی گەورە لە نێوانیاندا هەیە و لە سەر دەسەڵاتیش ناکۆکییەکان گەورەتر دەبن هاوکاتیش تورکیا وەکو هێزێکی پشت و پەنا بۆیان دەمێنتەوە.
خاڵێکی دیکەش هەیە ئەویش بوونی بۆمبێکی ئامادەکراوی کاتییە لە ڕۆژئاوا کە بوونی کەمپی هۆڵە. وەکو دەزانین ئەم کەمپە کەسانێکی زۆری داعش یاخود سەر بە داعش لەوێن لەو بارەشدا باوەڕ ناکەم کە ئەبو موحەمەد جۆلانی دەستبەرداری ئەم کەمپە ببێت ئیتر بە ئاشتی بێت یا بە شەڕ، بۆیە گریمانی ئەوە هەیە هەسەدە ناچار بکات کە دەستبەرداری ئەو چەند هەزار کەسە لەوێ ببێت کە خودی ئەمەش مەترسییەکی دیکەیە کە ڕەنگە وەکو هێزێک بیانەوێت تۆڵەی خۆیان لە هەسەدە بسەنن.
لە بەر ڕۆشنایی ئەوانەی سەرەوە ناکرێت وا بزانرێت کە ڕۆژئاوا و هێزەکانی مەترسییان لەسەر نییە و ئەگەر هەشبێت ئەوە ئەمەریکا و هاوپەیمانان دەیان پارێزن. هەتا ئەردۆغان و حیزبی ئاکەپە لەسەر حوکم بن هەمیشە ئایندەی رۆژئاوا نادیار دەبێت هەرگیزیش ناتوانرێت پشت بە ئەمەریکا و غەرب بۆ ماوەیەکی دوور و درێژ ببەسترێت . بەرژەوندییەکانیان لە هاوپەیمانەکانیان گرنگتر و لە پێشترە.

زاهیر باهیر
08/12/2024

قەیرانی حکومەتەکانی ئەوروپا.. زاهیر باهیر

حکومەتەکانی ئەوروپا هەر لە ئەڵمانیاوە تاکو فەرەنسا ، بریتانیا ، پۆڵۆنیا ، هەنگاریا زۆری تریشیان لە قەیرانێکی سیاسی گەورەدا دەژین و ڕەنگیشی لەسەر بارودۆخی ئابووریشیان داوەتەوە، هەندێکیشیان قەیرانە ئابوورییەکە قەیرانی سیاسیشی بۆ دروست کردوون .
بەڕای من هەردوو قەیرانەکە، هەردوو پرسەکە واتە پرسی سیاسی و پرسی ئابووری تەواوکەری یەکدین و ئەمیان بەویانەوە بەستراوەتەوە و هیچ کام لەم دوو قەیرانە بە ئەوی دیکەیان زەحمەتە بوونی هەبێت.
دەتوانم بڵێم لەم جارەدا قەیرانە سیاسییەکە قەیرانە ئابوورییەکەی خولقاندوە. ب قسەی من لەسەر قەیرانی ئابووریی تەواوی سیستەمەکە نییە ، بەڵکو ئەو قەیرانە ئابوورییەیە کە لەسەر هاووڵاتیان و دانیشتوانیانەو باجەکەی دەدەن، لە کاتێکدا حکومەت یاخود حکومەتی جێگەرەوە وەکو خۆی دەمێنتەوە کە دەکرێت کورد وتەنی بەڵێن بە هاووڵاتیان هەمان تاس و هەمان حەمام دەبێت.

چۆن قەیرانە سیاسییەکە قەیرانە ئابوورییەکەی خوڵقاندوە؟

جەنگی ئۆکرانیا و ڕوسیا لەلایەن ناتۆ و تەواوی وڵاتانی ئەوروپای سەر بە بلۆکی سەرمایەداری غەربی هەروەها زۆرێکیش لە ئابووریناسان و ڕۆشنبیرانی ڕۆژئاوا و کوردیش وا پێشبینییان دەکرد کە لە ماوەیەکی کەمدا ڕوسیا تێدەشکێ و مونافیسەکانی و دوژمنەکانی هەر لەو ماوە کەمەدا ئەوەی کەی دەیانخواست بەدەستیدەهێنن و ئەو کاتەش دەکەونە دابەشکردنی غەنیمەکە.
بەڵام جەرەیانی ڕووداوەکان تەواو تەواو پێچەوانەی خواستی ئەوان کەوتەوە تا ئەو رادەیەی کە لە هەفتەی پێشوودا زێلینسکی سەرۆکی ئۆکرانیا لە ڕاگەیاندنێکیدا ، کە پێدەچێت ئەوە حەلی دەنانەد ترامپ بێت ، دەریبڕی کە ئامادەیە بە کردنی گەورەترین سازش، ئەویش دەستبەرداربوونی بەشێك لە خاکی ئۆکرانیایە بۆ ڕوسیا بە شێوەیەکی کاتیی. سەبارەت بە بەشە داگیرکراوەکانی تری لە ئایندەدا لە ڕێگەی دیالۆگ و چالاکی دیبلۆماسیانەوە دەستیان دەکەوێتەوە بەڵام بەو

مەرجەی کە لە ئێستادا ئەندامەتی ئۆکرانیا لە ناتۆدا قەبوڵ بکرێت.

درێژەدانی ئەم جەنگە نەك هەر درزێکی گەورەی خستە ناو دەوڵەتانی ئەوروپا و کۆمەنەتی نەو دەوڵەتییەوە، بەڵکو ئەو قەیرانە ئابوورییەی ئێستاشی دروست کرد کە بووە هۆی دەرکردنی وەزیری دارایی ئەڵمانیا لە لایەن چانسڵەری ئەڵمانیاوە ، ئێستاش متمانە سەندنەوە لە میشێل بارنیەر (Michel Barnier) سەرۆک وەزیرانی فەڕەنسا کە بە 331 دەنگ توانرا ناچاری دەست لە کار کێشانەوەی بکەن. ئەمەش دووەم جارە لە ساڵی 1962وە لە فەڕەنسەدا ڕوودەدات لە دوای متمانە سەندنەوە لە حکومەتەکەی جۆرجس کۆمپیدۆ .

چۆن قەیرانە ئابورییەکەی فەڕەنسا لەسەر دەستی قەیرانە سیاسییەکەیدا ڕویدا و بۆچی قەیرانی ئابوورییە؟

دوای ئەوەی بە بڕیاری ئیمانوێل ماکرۆن هەڵبژاردنێکی کتوپڕ لە حوزەیران دا کرا تاکو چی تر بیانویەك لە حوکمڕانییەکەیدا بۆ متمانە پێکردنی لە لایەن فەڕەنسییەکان و بەرە و لایەنەکانی دیکەوە نەمێنێتەوە ، لەو هەڵبژاردنەدا هیچ حیزب و لایەنێك ئەوەندە دەنگیان نەهێنا تاکو حکومەت پێکبهێنن. دواتر هەرچۆن بوو میشێل بارنیەر کرا بە سەرۆك وەزیران . ئەمە لە کاتێکدا کە ئابوری وڵات بەرەو خراپتر دەڕۆیشت و دەبێت چارەسەرێك بکرێت .
بە گومان چارەسەر لە لای حکومەتی لیبراڵ و نیولیبراڵ بۆ پڕ کردنەوەی بوجە و نەکردنی قەرزی دیکە تەنها دوو تا سێ چارەسەرە:
زیادکردنی باج، کەمکردنەوەی مەسروفات لە خزمەتگوزارییەکانی وەکو بەشی تەندروستی و خوێندن و پارکەکان ، بەشی هاتوچۆ و بەشی خانوو بەرە و دەستە و دایەرەکانی دەوڵەتیی، هەروەها کەمکردنەوەی یاخود بڕینی بیمەکان . هەر هەموو ئەمانەش لەسەر کرێکاران و هەژاران و خەڵکە ئاساییەکە دەکەوێت نەك دەوڵەمەندەکان و چینی باڵادەست .

لەم بارەدا میشێل بارنیەر بۆ پێکەکردنەوەی 60 ملیار یورۆ ، بە پشتی بڕگەی 49.3 لە دەستوری فەڕەنسەدا دەتوانێت ئەوانەی سەرەوە بکات بێ ئەوەی بگەڕێتەوە بۆ پەرلەمان . هاوکاتیش دەستور ماف دەدات بە پەرلەمان کە ئەگەر ڕازی نەبوون ئەوە دەتوانن متمانە لە سەرۆکوەزیران و حکومەتەکەی بسەننەوە. ئەم بڕیارەی سەرۆك وەزیران و کاردانەوەی پەرلەمان بووە هۆی دەستکێشانەوەی خۆی و حەڵبوونی حکومەتەکەی.
زۆرێك لە ئابووریناسان و سیاسییەکان قسەیان لەسەر ئەوە کردوە کە لە ئەمساڵدا فەڕەنسا سەقامگیر نەبووە. ئێستاش دەڵێن ماوەیەکی

دیکەی دەوێت تاکو ئەو سەقامگیرییە خۆی دەسەپێنێت.

باری ئابووری بریتانیا لە فەرەنسە باشتر نییە و ئەمانیش وەکو پێشتر باسم کردوە کە بۆ پڕکردنەوەی ئەو کەلێنەی کە لە موچەدا هەبوو کاتێک کە حیزبی کرێکاران هاتە سەر حوکم هاتن چەند ڕیفۆرمێکیان کرد و بە تەماشن لە ساڵی ئایندەدا زیاتر بکەن. ئەمە جگە لەوەی کە زیاتر لە 3 ملیۆن منداڵ لە هەژاریدا دەژی و نزیکەی 11 ملیۆن کەسیش هەر لە هەژاریدا دەژین کە زۆرێکیان ئیشیش دەکەن، خزمەتگوزارییەکان لە کەمبوونەوەدان و نرخی وزە لە مانگی ئۆکتۆبەرەوە بە ڕێژەی زیاتر لە سەدا 9 سەرکەوتووە. هەڵئاوسانی پارە دا بەزی بەڵام لە مانگی ڕابوردووەوە سەرکەوتەوە ، ڕێژی سوو تا ئێستاش هەر زۆر بەرزە کە کارایی خۆی لەسەر وەبەرهێنان و هەژراکردنی زیاتری خەڵك لە دانەوەی سلفەی عەقار و بەرزبوونەوەی کرێ و قەرزی سەیارە و پێویستی ماڵ داناوە . بەڵام لەبەر ئەوە حیزبی حوکمڕان هێشتا لە مانگی هەنگوینیدایە زۆر کەمتر میدیا و نقابە لێی دەخوێنن. هاوکاتیش حکومەت خۆی پابەندی هاوکاری دارایی ئۆکرانیا بە بڕی 3 ملیار پاوەندساڵانە تا ساڵی 2030 کرد.

بار و دۆخی ئابووری پۆلۆنیاش لەمانی دیکە باشتر نییە ئەمە جگە ناڕەزایەتی خەڵکەکەی بە هۆی ئەوەوە. هەروەها هەڵوەشاندنەوەی مافی ژنان لە دەرهێنانی کۆرپەلەدا گرفتێکی سیاسی گەورەیە بۆ دەسەڵات . هەنگاریا ، گەر چی ئەندامی یەکێتی ئەوروپایە، بەڵام سەرۆک وەزیرانی دڵی بۆ روسیا دەسوتێ و نزیکە لە ڕوسیاوە ئەمەش سەریەشەیەکی دیکەیە بۆ یەکێتی ئەوروپا.

ئەم بارودۆخە ئابوری و سیاسییە لە ئەوروپادا لەوە ناکات کە بەرە و باشی بڕوات بە هاتنی ئیدارەی دۆناڵد ترامپ کە لە شەڕی باج و مامەڵەی بازرگانییدایە لە گەڵ تەواوی ئەورپا و چین و کەنەدا و مەکسیکۆ و هەروەها وڵاتانی بریکس(BRICS) کە 38 کە وڵاتگەرلێکی زۆرن. ترامپ بڕیارە لە یەکەم ڕۆژی حوکمکردنیا لە سەدا 25 گومرگ لەسەر مامەڵەی بازرگانی لەسەر مەکسیکۆ و کەنەدا و وڵاتانی ئەوروپی دابنێت و لەسەر چین بە لە سەدا 10 زیاتر و لەسەر وڵاتانی بریکس لە سەدا 100 تاکو دراوی بریکس جێ بە دۆلار شلۆق نەکات . هەموو ئەمانە هێمای خراپتربوونی ئابووری ئەوروپا و زۆرێک لە وڵاتانی دیکەیە .

لە لایەکی دیکەوە بوونی شەڕی ئیسرائیل لە غەزە و لوبنان و ئێران و ئێستاش کە ئەم بارودۆخە تازەیە لە سوریا خولقاوە و لەوە دەکات کە

بەشێکی ڕۆژهەڵاتی ناوینی تێوە بگلێ، ئابووری چەند وڵاتێك تا ڕادەیەك بەرەو داڕمان دەبات و هێشتاش نازانین چی دەبێت .
هەموو ئەمانە قەیرانە ئابوورییەکانی دەوڵەتانی ئەوروپی و هەندێك لە وڵاتانی دیکە قوڵتر دەکاتەوە، ئەم قەیرانەش ئەم حکومەتانە بەرەو قەیرانی سیاسی گەورە دەبات .

زاهیر باهیر
07/12/2024

توێژینەوەیەك بۆ کۆنفرانسی لوتکەی 29 بۆ پرسی ژینگە.. زاهیر باهیر

لە ڕۆژی دوو شەمەوە ، 11/11/2024 ک□ بونەوەی ساڵانەی چاکسازی ژینگە بۆ دوو هەفتە دەستی پێکردووە. نزیکەی 60 هەزار کەس لە نوێنەرانی دەوڵەت و بڕیاردەرانی سیاسی و وەربەهێنەرانی سەرمایە و (سەرمایەدادار) و لۆبی چی و کەمپەینکارانی هەندێك لە دەوڵەتەکان لە 200 دەوڵەتەوە لە ئاستی نوێنەرایەتی جییاوازاد بەشداری دەکەن.
تا ئیستا ئەو کۆبونەوانەی کە کراون نەتوانراوە بە کۆی گشتی بگەنە چارەسەرێکی بنەبڕیی لە کێشەی ژینگەدا ، کەش و هەوادا. لەم وتارەدا پەنجە بۆ هەندێك لە کارەساتە سروشتییەاکان بە هۆی تێکچوونی ئاو و هەواوە و هۆکارەکانی و دوای ئەوە تا ئێستا چی کراوە و چی دەبێت بکرێت ڕادەکێشم. هەروەها ئەو پرسەش دەخەمە ڕوو کە ئایا ئەم کۆبوونەوانە گۆڕانکارییەکی زۆر گەورە بەرهه□مدەهێنن و دەتوانن چارەسەری گرفتی ژینگە و ژیان بکەن، هاوکاتیش وەڵامەکەی بەجێدەهێڵم بۆ خودی خوێنەر خۆی.

ئەمانە هەندێك نموونەن کە وەکو بەڵگەیەك دەیخەمە بەردەم خوێنەر.
لە ماوەی 30 ساڵەی دروستبوونی ئەم کۆنفرانسەدا وڵاتانی وەك چین، هیندستان و کۆریای باشوور بە شێوەیەکی سەرنجڕاکێش هێزی ئابووری خۆیان زیاد کردووە – ئەمەش یانی دەردانی گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن ، کە بە گازی ژەهراوی پێناسە کراوە.

بڕینەوەی دارستانەکان کە ڕۆڵی کاریگەری هەیە لەسەر پاککردنەوەی ژینگە سەرەڕای پەیماندانی 140 وڵات بۆ کۆتاییهێنان بە لەناوچوون و بڕینەوەیان، مانگێک لەمەوبەر ڕاپۆرتێکی جیهانی دەریخست کە خواست لەسەر گۆشتی مانگا و سۆیا و زەیتی خورما و نیکل ئەوەندە زۆرە ڕێگری لە هەوڵەکانی وەستاندنی بڕینەوەی دارستانەکان و وێرانکردنیان دەکات.

شیکارییەك دەریدەخات لە ساڵی 2023 دا لەناوچوونی دارستانەکانی جیهان زیادیکردووە، و زیاترە لەو کاتەی کە 140 وڵات سێ ساڵ لەمەوبەر بەڵێنیان دابوو تا کۆتایی ئەم دەیە، واتە تا ساڵی 2030 ، دەبوایە بڕینی دارستانەکان ڕابگیرێت.
بەپێی ڕاپۆرتەکە، نزیکەی 6.4 ملیۆن هێکتار (16 ملیۆن دۆنم) دارستان لە ساڵی 2023 دا تێکدراوە. تەنانەت دارستانی زیاتریش بە بڕی 62.6ملیۆن هێکتار وێرانکراوە بەهۆی دروستکردنی ڕێگاوبان و داربڕین و ئاگرکەوتنەوە کە زیانی گەورەی لە دارستانەکان داوە.

لە لوتکەی کەش و هەوای نەتەوە یەکگرتووەکان Cop26 (کۆنفرانسی 26)لە ساڵی 2021 بەگشتی هەموان ڕازیبوون کە بڕینەوەی دارستانەکان تا ساڵی 2030 ڕابگیرێت. لە ڕاگەیاندنەکەدا لە هەڵسەنگاندنی دارستانەکان ئەمساڵ لەلایەن هاوپەیمانی توێژینەوە و ڕێکخراوەکانی کۆمەڵگەی مەدەنییەوە بڵاوکرایەوە، لەو ڕاگەیاندنەدا پێشکەوتنەکانی بەرەو ئەو ئامانجە خستەڕوو. لەوەدا بە بەکارهێنانی هێڵی بنەڕەتی تێکڕای دارستانبڕین لە نێوان ساڵانی 2018 و 2020 ، بۆی دەرکەوت کە پێشکەوتن بە شێوەیەکی بەرچاو نەڕۆیشتۆتە پێشەوە سەبارەت بە بڕینی دارستان، لە ساڵی 2023 دا نزیکەی 50% زیاتربووە .

لە لایەکی دیکەشەوە هیچ نیشانەیەك نییە بە وازهێنان لە سووتەمەنی بەردینی بەڵێندراو بەجێگرتنەوەی کەرەسە پاکەکان، چونکە دەردانی گازی ژەهراوی پلەیەکی بەرزی نوێی تۆمارکردووە سەرەڕای بەڵێنەکانی کۆنفرانسی Cop28 ی ساڵێک لەمەوبەردا. بە پێچەوانەوە سووتانی خەڵوز و نەوت و گاز لە ساڵی 2024دا بەردەوام بوو لە بەرزبوونەوەدا.

لە کۆنفرانسی Cop28 ساڵی 2023 لە دوبەی ڕێککەوتن لەسەر ئەوەی ” تێپەڕینی قۆناخی سووتەمینی خەڵووزی بەردینی ” کرا، بڕیارێکی ئەوەندە گرنگ بوو کە ستایشی کرا بەو پێیەی هیچ کام لە 27 لوتکەی پێشوو داوای سنووردارکردنی هۆکاری سەرەکی گەرمبوونی جیهانیان نەکردبوو.

ئەمانە و زۆری تر بەڵگەی ئەوەن کە بڕی کارەکان بەو شێوەیەی کە زەروورە جێ بەجێبکرێت ناکرێت بۆیە گردبوونی ئەم کۆنفراسە و حکومەتەکانیان دەکەونە بەر ڕەخنەی جددی شارەزایان و چالاکوانانی ژینگە و ئەوانەی دیکە کە بە تەنگ ژینگەوە دێن .

ئەم هەڵوێستەی ئەوان و زۆری تر ج□گ□ای سەرسوڕمان نییە لە کاتێکیشدا ئەوانەی کە پشکی گەورەی ژینگە پیسکردنیان دەکەوێتە ئەستو، ئەوانەی کە تا ئێستاش مۆڵەتی هەڵکۆڵینی زەوی دەدەن بۆ دۆزینەوەی غاز و نەوت ، ئەوانەی کە بارەگاو بنکەی سەرەکی کۆمپانیاکانی نەوتیان لێیە، ئەوە ئەوانن کە قسە لەسەر کێشەی ژینگە دەکەن و بڕیارە گرنگەکان دەدەن تاکو بۆ دانیشتوان زیانبەخش نەبێت .
ئەمەش تەواو وەکو ئەوە وایە کە لە وڵاتێکدا کە حکومەتەکەی سەرکوتی هاووڵاتیانیی زۆر دڕندانە دەکات قسە لەسەر ئازادی ڕا و بۆچوون بکات و کۆنفراسنی مافی مر□ق ل□وێ بگێڕێت و بەرنامەی بۆ دابنرێت و بڕیاری لەسەر بدرێت ، یا کۆنفرانسی خەڵکە هەرە زەنگینەکە بێت و قسە لەسەر زکبرسیان بکات.

شاری باکۆ، پایتەختی ئازەربایجانە، خانەخوێی ئەمجارەی ئەم کۆبوونەوە گەورەیەیە، خۆی خاوەنی سامانێکی زۆری غاز و نەوتە بەو ڕادەیەی کە لە سەدا 90ی هەناردەی داهاتی بۆ دەرەوە سامانی وزەیە ، تەنانەت ئیسرائیل لە سەدا 40 پێداویستی وزەی لەوێ دەکڕێت لە بەرانبەر فرۆشتنی چەك و تەقەمەنی بۆ سەرکوتکردنی ڕۆژنامەنووسان ، چالاکوانی ژینگە و هەر کەس و لایەنێکی دیکە کە دژ بە دەسەڵاتی ئازەربایجان بن ، بۆ بەردەوامیدان بە جەنگ دژ بە ئەرمەنییەکان و داگیرکردنی خاکیان و بەدیلگرتنی هاووڵاتیان . ئیسرائیلیش ئەو وزەیەی کە لەوێ دەیکڕێ لە ئێستادا بۆ بەردەوامیدانی شەڕە نەگریسیەکەیەتی دژ بە فەلەستینییەکان و خەڵکی لوبنان. ئەمە نەك هەر ئیسرائیل بەڵکو هەندێك لە وڵاتانی ئەوروپا سووتەمەنی بەردینی لە ئازەربایجان دەکڕن و بڕیاریشە کە بڕی ئەم هاوردەیە لە ساڵی 2027 دا دووقات بکەنەوە.
ئەوەشی کە دەبێتە مایەی دڵگرانی و تووڕەبوون ئەوەیە کە سەرۆکی ئازەربایجان ئیلهام ئەلیی□ف (Ilham Aliyev) خ□ی و خێزانەکەی ملیارەها دۆلاریان لە سەروەت و سامانی سروشتی وڵاتەکە بەدەست□□ناوە، منەت نە لە سروشت و نە لە کەس دەزانێت بە بەشداربووانی کۆنفراسەکەی وت “نەوت و غازی ئازەربایجانی دیاری□□ لای خوداوە” و ڕوونیکردەوە کە دەرهێنانی نەوت بەردەوام دەبێت. لە

چالاکییەکەدا وتی: "وەک سەرەکی Cop29 (کۆنفرانسی 29)، بێگومان ئەمە داکۆکیکارێکی بەهێز دەبین بۆ گواستنەوەمان لە سووتەمەنیی بەردینی بەرەو ژینگەی پاك و سەوز، ئەمە ئەوە دەکەین." … "بەڵام لە هەمان کاتدا، دەبێت واقیعبین بین". ئاماژەی بەوەشکردووە، "نابێت وڵاتان تاوانبار بکرێن [بەهۆی ئەوەی نەوت و غازیان هەیە] و نابێت تاوانبار بکرێن بۆ هێنانی ئەو سەرچاوانەی بۆ بازاڕ، چونکە بازاڕ پێویستی پێیەتی. خەڵک پێویستی پێیان هەیە"، ڕاگەیاندنەکەی بۆ بەشداربووانی کۆنفرانسەکە پەیامێکی زۆر ڕوون و ئاشکرابوو.

دەی لە دەوڵەتێکی ئاوادا کە خانەخوێی نوێنەرانی ئەو هەموو وڵاتانەیە و بەو پاشخانە پیسەوە سەبارەت بە ژینگە و مافی مرۆڤ گرانە کارێکی زۆر باشی لە سەوز ببێت. ناکرێت تۆ بانگەشەی ژینگەپارێزی بکەیت بەڵام هاوکاتیش دانیشتوانت لە کارەساتدا بن کە پرسی ژینگە واتە دادپەروەری و سەلامەتی ئازادیی هەموانە. جگە لەوەی کە سەرۆك خۆی هیچ پلانێکی نییە بۆ کەمکردنەوەی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن . لەمەش سەیرتر لە کاتێکدا کە ئەم کۆبونەوەیە بۆ کێشەی ژینگەیە لە ئازەربایجان کەچی سنوری زەمینی و ئاوی بە ڕێگرتن لە هاتنی دەستانی ژینگە بە دەربڕینی ناڕەزایی لەم کاتەدا لەوە داخراوە. تاکە ڕێگایەك بۆ ئەوەی بەشداربووان بگەنە کۆنفرانسەکە ڕێگەی ئاسمانییە ، کە خودی ئەمەش پیسکردنی زیاتری ژینگەیە .
جگە لەو زانیاریانەی سەرەوە بەپێی ئەو زانیاریانەی کە هاوپەیمانی چالاکوانانی Kick Big Polluters Out شیکاریان کردووە، لانیکەم 1773 لۆبی چی خەڵوز و نەوت و گاز ڕێگەیان پێدراوە بچنە ناو ئەم گردبوونەوە یەوە.

لەم ڕۆژانەدا گروپێك لە شارەزایان و پسپۆڕانی ژینگە نامەیەکیان ئاڕاستەی سکرتێری نەتەوە یەکگرتووەکان کردووە ، لەو گروپەدا کەسە ناودارەکانیان بریتین لە بان کی مون سکرتێری گشتی پێشووی نەتەوە یەکگرتووەکان و ماری ڕۆبنسن سەرەکی پێشووی ئیرلەندا و کریستیانا فیگەرس بەرپرسی پێشووی کەشوهەوای نەتەوە یەکگرتووەکان و زانای ناوداری کەشوهەوا یۆهان ڕۆکسترۆم. لە نامەکەیاندا ئەوان ڕاشکاوانە وتویانە " سیاسەتی کۆبونەوەکانی لوتکەی کەش و هەوا چی تر لەگەڵ ئامانجەکاندا ناگونجێن . پێویستمان بە گۆڕانکارییە کە لە دانوستانەوە بمانبات بۆ جێبەجێکردن "

ئەفریقا 40%ی سەرچاوەکانی وزەی نوێبووەوەی جیهانی لە بەردەستدایە بەڵام تەنها 2%ی وەبەرهێنانە جیهانییەکانی بۆ خۆی ڕادەکێشێت.

بەهەی ئەوەی 20 لە کۆی 38 وڵاتی ئەفریقا کەمداهاتن و قەرزاری زۆرن و سوویەکی زۆر کەوتۆتە سەر قەرزەکانیان کە دەبێت ساڵانە بە قیست بیدەنەوە.

بۆچی پرسی ژینگە گرنگە و دەبێت بکرێتە خالی سەرەکیی؟

پێموایە ڕوونکردنەوە و بەڵگەی زۆری ناوێت بۆ فەرامۆش نەکردنی ژینگە و دەرککردن بە کارایی باش و خراپی لەسەر ژیانی تاکەکان و خودی کۆمەڵگەکان. ژیان و ژنگە دوو جەمسەری بەیەکەوە بەستراون و هەرگیز لە یەك دانابڕێن. خراپبوونی ژینگە یا وێرانکردنی ژینگە بە ڕاستوخۆ پەیوەستە بە ژیانەوە، ژیان بە پاراستنی ژینگە بوونی نابێت، کە لە کاتێکیشدا تێکدانی دەستکردی مرۆڤ، هەر ئاواش دەکرێت کە خودی مرۆڤ چاکسازی تێدا بکات.
گەر تەماشای هەر ئەم یەك دوو ساڵە بکەین بە ڕوونی و ئاشکرا خراپبوونی ژینگە و کاردانەوەی لەسەر وڵاتان و کۆمەڵگەکانی زۆر خراپ کەوتۆتەوە.
هەندێك لە گەلانی ئەفریقا بەهەی کارەساتی خراپی کەش و هەواوە تا 5%ی بەرهەمی ناوخۆیی خۆیان لەدەست دەدەن، لەکاتێکدا هەندێکیان تا 9%ی بودجەی نیشتمانی خۆیان بۆ ئەوەی بەسەر دەرئەنجامەکانیدا زاڵ بن دەخەنە لاوە.
دوایین ڕاپۆرتی ڕێکخراوی کەشناسی جیهانی مەزەندە دەکات کە ئەفریقای باشووری بیابانەکان تەنها لە ماوەی دەیەی داهاتوودا ساڵانە پێویستی بە 30 -50 ملیار دۆلار دەبێت تەنها بۆ دابینکردنی تێچووی پاراستنی ئەو کۆمەڵگەیانەی کە ڕووبەڕووی کارەساتی بە وێنەی پەیوەستبوو بە کەش وهەوا دەبنەوە. ئاشکراشە ناتوانرێت هەژاری کەم بکرێتەوە، برسێتی نەهێڵرێت و کۆمەڵگەیەکی ئاوەدان و خۆڕاگر بنیات بنرێت بەبێ چارەسەرکردنی کەش وهەوا.

ڕاپۆرتێکی مانگی پێشوو سەبارەت بە بەکارهێنانی زۆپا و ئامرازەکانی دیکەی غاز دەریخستووە کە ساڵانە 40 هەزار ئەوروپی دەکوژێت توێژینەوەکە دەڵێت ئەو گازە زیانبەخشانەی پەیوەندیان بە نەخۆشییەکانی دڵ و سییەکانەوە هەیە، نزیکەی دوو ساڵ لە ژیانی مرۆڤ کەم دەکەنەوە. لە هەر سێ ماڵێک لە یەکێتی ئەوروپا، یەک ماڵ بە غاز خواردن دروست دەکات، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە لە 54%ی ماڵەکانی بەریتانیا و زیاتر لە 60% لە ئیتاڵیا، هۆڵەندا، ئەڵمانیا و هەنگاریا غاز بەکاردەهێنن. ئەمەش دەبێتە هۆی دەردانی مادەی زیانبەخش کە بەری هەوا هەو پێدەکات.

لافاوەکەی مەغریب کە لە مانگی ڕابردوودا بوو 18 کەس گیانیان لەدەستدا و کاریگەرییەکانی لافاوەکە ئەو ناوچانەی زیاتر گرتەوە کە ساڵی ڕابردوو بەهۆی بوومەلەرزەیەکەوە زیانیان بەرکەوتبوو.
هەر دوو هەفتە لەمەوبەر بوو کە لە ڤالانسیا لە ئیسپانیا بە هۆی لافاوەوە 220 کەس گیانیان لە دەست دا و 80 کەسیش هێشتا چارەنوسیان نەزانراوە. دوای ئەوەش چەشنی هەمان لافاو مەلەگا-شی هەر لە ئیسپانیا گرتەوە و زەرەری شمەك و کاڵای زۆری بووە.

لە ماوەی دوو ڕۆژدا لە باغلان لە ئەفغانستان لانیکەم 315 کەس بوونە قوربانی و زیاتر لە دوو هەزار ماڵیش وێران بوون. نزیکەی هەزار و 600 کەس بریندار بوون و سەدان کەسی دیکەش بێسەروشوێن بوون. هەروەها لافاوێکی خێرا لە پارێزگاکانی دیکە لە سەرانسەری ئەفغانستان وێرانکارییەکی زۆری بەدوای خۆیدا هێنا و لانیکەم 50 کەس لەو لافاوەدا گیانیان لەدەستدا. ئەفغانستان هەمیشە تووشی کارەساتی سروشتی بووە. لە نێوان وڵاتانی کەمداهاتدا، بە پێی یەکێک لە ڕاپۆرتەکان، لە ڕووی ژمارەی مردن بەهۆی ئەوانەوە لە نێوان ساڵانی 1980 بۆ 2015 ئەفغانستان پلەی دووەمی لە نێو ئەو وڵاتانەدا بەدەستهێناوە. بێ گومان لە ئەفغانستاندا هەر کارەساتی سروشتی یەخەی نەگرتوون بەڵکو مێژووی درێژی شەڕی چەکداری وڵاتەکە دۆخەکەی ئەوەندەی تر خراپتر کردووە.

لەم ساڵانەی دواییدا بەرزبوونەوەی چڕبوونەوەی زریانی زۆر گەورەمان دیوە کە زیاتر وێرانکاری بەدواوە بووە، وەکو زریانی وێرانکەری وەک ‘هێلین’ . بۆچی؟ چونکە دەردانی گازی گەرمخانەیی زەریاکە گەرم دەکات. خەمڵاندنێکی سەرەتایی ئەوەیە کە گەرمبوونی جیهانی بووەتە هۆی بارانبارینی 50% زیاتر لە کاتی زریانی ‘هێلین’ لە بەشێک لە جۆرجیا و باشوور و کارۆلینای باکوور لە ئەمەریکا. هەروەها ڕەنگە کاریگەری زریانەکە بەهۆی بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی زەویەوە خراپتر بووبێت، چونکە هەڵمبوونی دەرئەنجامی ئەوە ڕێگەی بە زریانەکە داوە بە ماوەیەکی زیاتر و زیاتر بەهێز بێت. بەڵام زۆربەی ڕاپۆرتە هەواڵییەکان – و زۆربەی وەڵامە سیاسییەکان – ئەم کارەساتەیان وەک ئەوەی شتێکی هەڕەمەکی سروشت بێت، مامەڵەیان لەگەڵ دەکرد.
بەپێی ڕاپۆرتەکە، کەشوهەوای توند لە ماوەی دەیەی ڕابردوودا 2 ملیار دۆلاری لەسەر ئاستی جیهان تێچووە. ئەمریکا زۆرترین زیانی ئابووریی بەرکەوتووە، ڕاپۆرتەکەی ژووری بازرگانی نێودەوڵەتی دەریخستووە، دوای ئەویش چین و هیندستان دێن.

شیکارییکانی 4000 ووداو و کارساتی توندی پیوست ب کش وهوا، ل لافاوکی خرا ک ماکان ل چرکیکدا دشواتو تا وشکسای سووتانی هواش ک بدرژایی سانکی زر ککگکان تکدات، درکوتوو ک زیان ئابوورییکان تنها ل دوو سای ابردوودا 451 ملیار دلار بوو.
ل اپرتکدا وتکی ورد ورد برزبوونوی تچووی ووداو توندکانی کش و هوا ل نوان سانی 2014 و 2023دا درکوتوو، لگ برزبوونوی ل سای 2017 کاتک ورزکی چالاکانی زریانکان ئمریکای باکووری گرتو. ئمریکا زرترین زیانی ئابووری له ماوه ی 10 سادا برکوتووه ، ئم زیان به 935 ملیار دلار خمنراو، چین به 268 ملیار دلار و هیندستان به 112 ملیار دلار. هریک ل ئمانیا و ئوسترالیا و فرنسا و برازیل ل یزبندی 10 باشترینکاندا بوون.

توژینویک ل مانگی ابردوودا دریخستوو، تکچوونی کش و هوا هکاری زیاتر ل نیوی ئو هزاران کس بوو ک بهی گرماو ل هاوینی سووتنری ئوروپادا ل سای 2022دا گیانیان لدستداو، هروها ئگری ئاستی زری بارانبارینی دوو هند زیاد کردوو ک ل مانگی ئیلولی ئمسادا ناواستی ئوروپای گرتو.
حیسابکردنی دردانی گازی ژهراوی سای 2024 لسر بنمای ئو زانیاریانی ک تا مانگی تشرینی یکم بردست و خماندنکانی مانگکانی کتایی سا، ک ل ابردوودا ورد بوون. زیاتر ل 37 ملیار تن گازی ژهراوی ل سای 2024 دا دردرت ک دکات نزیکی 4 ملین تن ل خولکدا. دردانی گازی ژهراوی سان ب ژی زیادبوونی 2.4%، سردکوت ئمش بهی زیادبوونی بکارهنانی ل چین و شونکانی دیک. سووتانی نوت بژی 0.9% زیادیکردوو، بتایبتی بهی گشتی نودوتییکانو، لکاتکدا پشبینی دکرت ژی دردانی خوز ب ژی 0.2% برزبتو.

زربی دردانی گازی ژهراوی ل دارستانبین ل برازیل و ئندنوسیا و کماری دیموکراتی کنگو دت. پفیسر جولیا پنگراتز، ل زانکی میونشنی ئمانیا دت: “بشکی زری ئم دردانی گازی ژهراوییان ل ئنجامی هناردکردنی کاکانو ب باکووری جیهانیی، ب نموون فاسلیای سیا ل ئمریکای باشوورو دچت چین و ئوروپا”. ئاوا پشبینی دکرت ک ژی

دەردانی گازی ژەهراوی لە هەردوو سووتەمەنی بەردینی و دارستانبڕین لە ساڵی 2024 دەگاتە بەرزترین ئاستی.

بەپێی ڕاپۆرتێکی کۆمپانیای هاتووچۆ و ژینگە کە ڕێکخراوێکی هەڵمەتی گواستنەوەی پاکی ئەوروپییە، فڕۆکە تایبەتەکان تا 14 هێندە پیسکەرترن، بۆ هەر سەرنشینێك، لە فڕۆکە بازرگانییەکان و 50 هێندەی شەمەندەفەرەکان پیسکەرترن.

ڕۆماین یۆئالێن، لە ڕێکخراوی گۆڕینی نەوتی نێودەوڵەتی، وتی” لە Cop28، هەموو وڵاتان بەڵێنیان دا کە لە سووتەمەنی بەردینی تێپەڕن بەرەوە ئامرازە پاکەکان ملبنێن، بەڵام لەسەر زەوی واقیع ئەمە شایەتحاڵی پێچەوانە بووین: پڕۆژەی نوێی نەوت و گاز لە سەرانسەری جیهان پەسەند دەکرێن، بە سەرپێچییەکی تەواو وە لە زانستی کەش وهەوا” وتیشی ” لە کۆنفرانسی29 (Cop29) ، پێویستە ببینین وڵاتان بە [بەڵێننامە] دێنە سەر مێزەکە کە کۆتایی بە فراوانبوونی سووتەمەنی بەردینی بهێنن و وزەی نوێبووەوە خێراتر بکەن… خانەخێی ئێستای بەرنامەی Cop29، ئازەربایجان، پلانی هەیە لە دەیەی داهاتوودا فراوانکردنی گەورەی بەرهەمهێنانی غاز بکات”.

داتا نوێیەکان کە لە کۆنفرانسی کەش وهەوای ئەمجارەی (Cop29) نەتەوە یەکگرتووەکان لە ئازەربایجان بڵاوکراونەتەوە، ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕێژەی دەردانی گەرمکردنی هەسارەکان لە خەڵووز و نەوت و گاز لە ساڵی 2024 بە ڕێژەی 0.8% بەرز دەبێتەوە جیهان بۆ ئەوەی هەر چانسێکی هەبێت بۆ پابەندبوون بە ئامانجی پلەی گەرمی 1.5سەدی و سنووردارکردنی زیادتر کاریگەرییە دراماتیکییەکانی کەشوهەوا لەسەر خەڵک لە سەرانسەری جیهان.

لە لایەکی ترەوە پێشبینی دەکرێت ڕێژەی دەردانی سووتەمەنی بەردینی لە ساڵی 2024 نزیکەی 8% زیاتر بێت بە بەراورد بە ساڵی 2015 کە ئەو ساڵەی ڕێککەوتنی کەشوهەوای پاریس واژۆکرا.

تا ئێستا چی کراوە و چی دەکرێت:

بە گەڕان بە دوای زانیارییەکان و چاودێریکردنی دەوڵەتەکان لە هەڵوێستیاندا بەرانبەر بە چارەسەری ژینگە دەکرێت هەندێك لە بەرنامەی چاکسازی ببینین.
سەرۆکی بەرازیل و سەرۆکی کۆڵۆمبیا ، ئەوان مەیلی خۆیان لە کەمکردنەوەی بڕینی دارستانەکان نیشان داوە. بەپێی ئامارەکانی دامەزراوەی سەرچاوە جیهانییەکان، لە نێوان ساڵانی 2022 بۆ 2023،

بەرازیل بە ڕێژەی 36% و کۆڵۆمبیا بە ڕێژەی 49% کەمکردنەوەی بڕینی دارستانەکانی بەخۆیەوە بینیوە. هەردووکیان پابەندن بە بە وەستانی بڕینەوەی دارستانەکان تا ساڵی 2030. ئەم دوو سەرەکە لە ژێر کاریگەری وەزیرە ژینگەیی دەستەکانیان دابوون وەکو : مارینا سیلڤا لە بەرازیل و سوزانا محەمەد لە کۆڵۆمبیا.

سەرەکوەزیرانی بریتانیا، کیری ستارمەر ڕۆژی سێشەممە، 12ای مانگ سەبارەت بە کەش و هەوا ڕایگەیاند کە هاوتەریبە لەگەڵ ئەو ئامۆژگاریانەی کە لەلایەن زاناکان و ڕاوێژکارە سەربەخۆکانیەوە بە حکومەت دەدرێت. ئەو وتی بریتانیا بەڵێن دەدات ڕێژەی دەردانی گازی ژەهراوی بە ڕێژەی 81% کەم بکاتەوە بە بەراورد بە ئاستی ساڵی 1990 تا ساڵی 2035. هەروەها باجی خستەتە سەر فڕۆکەی جێتی کەسیی کە دەوڵەمەندەکان بە گەشت و کاریان بەکاریدەهێنن.

بڕیاریشە ئۆکسفام ڕاپۆرتێک بڵاوبکاتەوە کە پێشنیاری ئەوە دەکات زۆرینەی خەڵکی بەریتانیا پشتگیری لە باجی زیاتر دەکەن لەسەر فڕۆکە تایبەتەکان و سوپەر یەختەکان بۆ یارمەتیدانی ڕووبەڕووبوونەوەی قەیرانی کەش و هەوا. هەروەها پێشبینی دەکرێت ئەم ڕاپرسییە کە لەلایەن YouGov ەوە ئەنجامدراوە، پشتگیرییەکی بەهێزی گشتی نیشان بدات بۆ زیادکردنی باج لەسەر دەوڵەمەندترین کەسانی بەریتانیا بۆ دابینکردنی بودجە بۆ ئەو مەبەستە، هەروەها زیادکردنی باج لەسەر ئەو بازرگانیانەی لەو کەرتانەی زۆرترین دەردانی گازی ژەهراوی بەرهەمدەهێنن.

بەپێی ئامارەکانی ڕێکخراوی هاوکاری و گەشەپێدانی ئابووری، لە ساڵی 2021 دا نزیکەی 89.6 ملیار دۆلار بۆ وڵاتانی تازەپێگەیشتو دابین کراوە. بەڵام دارایی جیهانی کەش و هەوا بە شێوەیەکی ناڕێژەیی سەرنجی لەسەر کەمکردنەوە دەمێنێتەوە. نزیکەی 90%ی دارایی کەش و هەوا بەرەو کەمکردنەوەی دەردانی گازی ژەهراوی دەڕوات نەک پشتگیریکردنی

یەکێتی ئەوروپا ڕێسایەکی گەورەی پێشنیار کردووە کە فرۆشتنی ئەو بەرهەمانە قەدەغە دەکات کە پەیوەندیان بە بڕینەوەی دارستانەکانەوە هەیە، وەک قاوە، شوکولاتە، چەرم و مۆبیلیات. بەڵام لە 3ی تشرینی یەکەمدا کۆمیسیۆنی ئەوروپا پێشنیاری دواخستنی ساڵێکی کرد “بە قۆناغ بە قۆناغی سیستەمەکە” دوای ناڕەزایەتی وڵاتانی وەک ئوسترالیا، بەرازیل، ئەندەنوسیا و کەناری عاج. هەر ئەو سەرچاوەیە وتی: “ئەم پاڵنەرە تا ڕادەیەکی زۆر بەهۆی فشارە

سیاسـییەکانەوەیە، و ئەوە شەرمەزارییە کە ئێمە نـاتوانین پشت بە
هەوڵە خۆبەخشییەکان ببەستین – ئەوان لە ماوەی دەیەی ڕابردوودا
پێشکەوتنێکی زۆر کەمیان بەدەستهـێناوە.”

لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا لەوە دەکات ئەوەی کە کراوە هاتنە
سەرحوکمی ترامپ ئەو لایەنە باشانە بسڕێتەوە . ئەو بەڵێنی داوە کە
کەرتی وزە ڕێکبخات و ڕێگە بە پیشەسازی نەوت و گاز بدات و ئەمریکا
لە ڕێککـەوتنی کەش وهـەوای پاریس بهـێنێتە دەرەوە، کە لەو پەیمانەدا
و□لاتان پابەندکرابوون هەنگاو بنێن بۆ دوورکەوتنەوە لە خراپترین
کاریگەرییەکانی قەیرانەکە. بەڵام لەکاتێکدا ترەمپ هەوڵدەدات
پێشکەوتنەکان پێچەوانە بکاتەوە. ” سەرۆک کۆماری هەڵبژێردراوی
جیهان ڕۆژی چوارشەممە وتی: ئێمە زێڕی شلمان لە هەموو و□لاتێکی
جیهان زیاترە.”

شارەزایان دەڵێن خولی دووەمی ترەمپ دەتوانێت وێران□کـ□رتر بێت،
چونکە لەلایەن دەسەڵاتێکی دادوەری کۆنەپەرستەوە یارمەتی دەدرێت و
چەکدار دەکرێت بە نەخشەی وردی سیاسەتی وەک بەڵگەنامەی پڕۆژەی
2025 کە لەلایەن دامەزراوەی میراتی ڕاستڕەوەوە بڵاوکراوەتەوە.
بەپێی زانیارییەکان، ئیدارەی داهاتووی ترەمپ لە ئێستاوە فەرمانی
جێبەجێکردن داد□□ژ□ت بۆ سڕینەوەی سیاسەتەکانی کەش و هەوا و
کردنەوەی ز□و□ی□ پارێزراوەکان بۆ زیادکردنی بەرهەمهێنانی نەوت و
گاز.
شیکارییەکی مانگی حوزەیران هۆشداریدا لەوەی کە پاشەکشەی داهاتووی
ترەمپ دەتوانێت تا ساڵی 2030 4 ملیار تەن دووەم ئۆکسیدی کاربۆن
زیاد بکات بۆ بەرگەهەواوە کاتێک بەراورد دەکرێت لەگەڵ
بەردەوامبوونی سیاسەتەکانی بایدن. ئەوە “دەبێتە سزای لەسێدارەدان
بۆ هەسارەکەمان”، جەیمی میندێن، بەڕێوەبەری جێبەجێکاری کاتژمێری
سفر لە کۆنگرەیەکی ڕۆژنامەوانیدا سەبارەت بە ئەنجامی
هەڵبژاردنەکان لە باکۆ لە ڕۆژی دووشەممەدا، 11ی مانگ ئام□ژ□ی
بەوەشکردووە، دوو یاریزانی گەورەی ناو ڕینگەکە ئەمریکا و چینن و
چینیش تازە گەرەنتی وەرگرتووە کە سەرۆکی ئەمریکا بۆ ماوەی چوار
ساڵی داهاتوو گۆڕانی کەش و هەوا لەگەڵ خۆیان ناهێنێتە ئاراوە و
ئەوەش مانای شتێکە و لەسەر چین ئاسانتری دەکات، کە ئەوەش
ناتوانێت یارمەتی نەدات و هەندێک کاریگەری نەبێت.”

سوید باج لەسەر فڕین کەمدەکاتەوە سەرەڕای ئەوەی دان بەوەدا دەنێت
کە دەردانی گازی ژەهراوی زیاد دەکات ئەم بابەتە زیاتر لە 1 مانگە
کەمپەینکاران ڕەخنە لە بڕیاری هەڵوەشاندنەوەی باج دەگرن کە لە

ساڵی 2018 دا خرایە بواری جێبەجێکردنەوە لەنێو بەرزبوونەوەی بزووتنەوەی ‘شەرمەزاری فڕین’.
باجی فڕین کە ئامانجی کەمکردنەوەی پیسبوونی فڕۆکەوانییە، لە ساڵی 2018 دا خرایە بواری جێبەجێکردنەوە، ئەمەش لەکاتێکدایە کە بزووتنەوەی “شەرمەزاری فڕین” (flygskam) کە لەلایەن گرێتا تونبێرگەوە ناوبانگی دەرکرد. بەڵام لە بودجەی ساڵی داهاتوودا کە چەند ڕۆژێک لەمەبەر پێشکەش کرا، هاوپەیمانی ڕاستڕەوی میانڕەو کە پشت بە پشتیوانیی دیموکراتەکانی ڕاستڕەوی توندڕەوی سوید دەبەستێت، ڕایگەیاندووە کە لە 1ی تەمموزی 2025 وە باجەکە چیتر جێبەجێ نابێت. پێشبینی دەکرێت ئەم هەنگاوە نرخی بلیتەکانی سوید بە بڕی 80 کرۆن (5.93پاوەند) بۆ گەشتە ئەوروپییەکان کەم بکاتەوە و 325 کرۆن (24.9 پاوەند) بۆ گەشتەکانی دەرەوەی ئەوروپا.

ئەی دەبێت چی بکرێت بۆ پاراستنی ژینگە و ژیان ؟

بێ گومان وەکو لە سەرەوە وتم پرسی ژینگە و ژیان دوو پرسی ئەوەندە بەیەکەوە گرێدراون کە لەیەکدابڕینیان کۆتایهێنانی ژیانە.
پرسەکیش کە لە هەموو تاکێکی کۆمەڵ هەر لە منداڵێکەوە تاکو گەورەساڵێک و تا دەگاتە بزنسمان و بەرپرسان و سیاسییەکان و دەسەڵاتداران و دەوڵەتان هەم ڕۆڵی پیسکردنیان هەیە و هەم ڕۆڵی ڕاگرتنی ژینگە و پاراستنی لە پیسبوون و بەدوورگرتنی لە کاردانەوەی خراپ هەیە.
کەواتە تاکەکانی کۆمەڵیش بەسروشتی خۆیان دەتوانن و دەکرێت ڕۆڵی گرنگ لە ژینگەدا ببینن. لە کوڵانی کترییەکەوە بۆ چایێك، قاوەیێك کە تۆ یەك پیاڵەت پێویستە، یەك قاوەت پێویستە، کەچی بەشی سێ چا، سێ قاوە کترییەکە دەکوڵێنیت، لە کاتی وەرگرتنی دووشەك، لەفڕێدانی پارچەیەك کاغەز، بنێشتی دەم، لە بەرکردنی جۆری جل کە لە شۆردن و وشکردنەوەیدا لەسەر ژینگە کارایی دادەنێت ئەگەر هەر زۆر کەمیش بێت ، لە کڕین و بەکاهێنانی سەیارەدا و جۆری سەیارە، لە خۆگەرمکردنەوە و فێنککردنەوەدا ، بەم شێوەیە تا دەگاتە جۆری ئەو خواردنەی کە دەخورێت بە تایبەت خواردنی گۆشت و وازنەهێنان لێی.
ئەمانەی سەرەوە تەنها چەند نموونەیەکی بچوك و باون کە ڕۆژانە ڕووبەڕوویان دەبینەوە کە تاکی کۆمەڵ دەتوانێت ڕەچاویان بکات و ستایڵەی ژیانی خۆی بگۆڕێت.

هەر ئاواش بزنسمانەکان و کۆمپانیا زەبەلاحەکان و دەوڵەت ڕۆڵی سەرەکییان هەیە لە پیسکردنی ژینگەدا هەر وەکو لە سەرەوە ئاماژەم پێدا، هاوکاتیش دەکرێت ڕۆڵی گرنگیان هەبێت لە پاکڕاگرتنی ژینگە و

پاراستنیدا .
زۆر بەرنامەی سەرەکی کردەیی هەیە بۆ سنورداركردنی گەرمی ژینگە لە ئاستی پلەی 1.5 سەدیدا کە کردن و جێبەجێکردنیان گران نییە، گەرچی ئەمە ئەوە دەزانین هەتا ئەو کاتەی بزنس و دەوڵەتان و دەسەڵات هەبێت هەرگیز کێشەی ژینگە چارەسەر نابێت چونکە دەبێت پێ بنێینە سیستەمی ئیکۆلۆچییەوە لە ژیانماندا، کۆمەڵ بکەینە کۆمەڵێکی ئیکۆلۆجی، بەڵام دەکرێت کارەساتەکان ئەهوەنتر بکرێنەوە.
لە ئێستادا وڵاتانی تازە پێگەیشتووی جیهان بۆ ئەوەی خۆیان لە ڕووداوی کارەساتە سروشتییەکان بپارێزن لانی کەم پێویستیان بە یەک ملیار دۆلار (750 ملیار پاوەند) ساڵانە تا 2035 هەیە تاکو یارمەتیان بدات لە بڕینی گازە گەرمخانەییەکان و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی کەش وهەوای توند.
بەرازیل کە ئێستا سەرۆکایەتی گروپی 20 دەکات هەوڵ دەدات بۆ دانانی باجێك بە ڕێژەی لە سەدا 2 لەسەر ملیاردێرەکان. ئەم باجە کاریگەری خۆی دەبێت . ئەم بیرۆکەیەی بەرازیل پاڵپشتی دەکات، دەتوانێت ساڵانە 200-250 ملیار دۆلار بەدەستبهێنێت.
زۆر شتی دیکە کە کردنیان ئاسانە وەکو دانانی باجی بەرهەمهێنانی پلاستیک کە لە بەرهەمهێنانی پلاستیک لە پۆلیمەرەکانەوە وەردەگیرێت نەک لە مادەی ڕیسایکل کراو، دەتوانێت ساڵانە 25 بۆ 35 ملیار دۆلار بەدەستبهێنرێت ئەگەر بە هەر تەنێك باجی 60 بۆ 90 دۆلاری لەسەر دابنرێت.
باجدان لەسەر ئەو کەسانەی کە زۆرجار گەشت دەکەن و بلیتی سەفەری بزنس کڵاس دەکەن دەتوانێت ساڵانە تا 164 ملیار دۆلار داهات بەدەستبهێنێت، ئەمەش بەپێی ئەو پلانەی کە دیزاینی بۆ دەکرێت.
پێشبینی دەکرێت دەردانی گازی ژەهراوی لە دووەم گەورەترین پیسکەری کە ئەمریکایە، کەمێک کەم ببێتەوە، خەڵوز بەردەوام دەبێت لە دابەزین بۆ نزمترین ئاستی لە ماوەی 120 ساڵدا، بەڵام بەهۆی زیادبوونی سووتانی غازەوە قەرەبوو دەکرێتەوە. ڕێژەی دەردانی گازی خەڵوز لە یەکێتی ئەوروپادا هێندەی تر خێراتر دادەبەزێت و ئەمەش بووەتە هۆی دابەزینی ڕێژەی دەردانی گازی ژەهراوی بە ڕێژەی 3.8%.
بەڵام سووتانی خەڵوز لە هیندستان لە زیادبووندایە بەهۆی گەشەسەندنی بەهێزی ئابوورییەکەیەوە، ئەمەش بووەتە هۆی بەرزبوونەوەی بە ڕێژەی 4.6%..

توێژینەوەکانی گروپی فشاری ئۆیل گۆڕان ئینتەرناشناڵ کە 12ی مانگ بڵاوکرایەوە، دەریدەخات وڵاتانی دەوڵەمەند دەتوانن لە ساڵێکدا پێنج ملیار دۆلار لە تەکنەلۆژییەک لە سامان و باجی کۆمپانیاکان و

خەفەکردنی سووتەمەنی بەردینی بەدەستبهێنن. توێژینەوەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە ڕێوشوێنە سادەکان دەتوانن پێنج هێندە زیاتر پارە کۆبکەنەوە لەوەی وڵاتانی هەژار داوای دەکەن.

باجی سەروەت و سامان لەسەر ملیاردێرەکان دەتوانێت 483 ملیار دۆلار لە جیهاندا بەدەستبهێنێت، لە کاتێکدا باجی مامەڵەی دارایی دەتوانێت 327 ملیار دۆلار کۆبکاتەوە. باج لەسەر فرۆشتنی تەکنەلۆژیای گەورە و چەک و هەندێك کەرەسەی زۆر ناپێویستی دیکە 112 ملیار دۆلاری دیکە دەهێنێت و دابەشکردنەوەی 20% خەرجییە سەربازییە گشتییەکان بەهای 454 ملیار دۆلار دەبێت ئەگەر لە سەرانسەری جیهاندا جێبەجێ بکرێت.

وەستاندنی یارمەتییەکانی سووتەمەنی بەردینی دەبێتە هۆی گەڕانەوەی 270 ملیار دۆلار لە پارەی گشتی لە جیهانی دەوڵەمەندا، و نزیکەی 846 ملیار دۆلار لە ئاستی جیهانییدا. باج لەسەر دەرهێنانی سووتەمەنی بەردینی لە جیهانی دەوڵەمەندا بەهای 160 ملیار دۆلار دەبێت، لە ئاستی جیهانیشدا 618 ملیار دۆلار دەبێت.

ئەمانە و زۆری دیکە دەکرێت ببنە بریاری کۆنفرانسی ئەمساڵ ، کۆنفرانسی 29 و بەشێکی زۆریشیان جێبەجێ بکرێت . ئەم کۆبوونەوەیە بڕیارە ڕۆژی هەینی، 22ی مانگ تەواو بێت بەڵام زۆربەی وەخت درێژ دەبێتەوە بۆ ڕۆژانی شەمە و بەیانی یەکشەمەش. بەشداربووان بەتەمان لەم دوو هەفتەیەدا واتە لە دەستپێکردنی کۆبوونەوەکەوە تا کۆتایی دانوستانەکان سەبارەت بە دارایی کەش وهەوا کۆتایی پێبێت. بەڵام زۆرێک لە وڵاتانی تازەپێگەیشتووی جیهان (گەشەنەکردوی ئابوورییەوە) بێزارن، پێیانوابوو پێشکەوتنێک بە ئەنجام نەگەیشتووە.

وڵاتە هەژارەکان دەیانەوێت لانیکەم یەک ملیار دۆلار لە ساڵێکدا یارمەتیان پێبدرێت بۆ کەمکردنەوەی دەردانی گازی گەرمخانەیی و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی کەشوهەوای توند. کێشەکە ئەوەیە کە وڵاتانی دەوڵەمەند هێشتا ژمارەیەکیان دانەناوە بۆ ئەو یارمەتییە، دوای ئەوەش پلانی دابەشکردنی ئەو پارەیە نەکراوە.
لەم بارەشەوە توێژینەوەیەك کە هەفتەی ڕابردوو لەلایەن ئابووریناسانی پێشەنگەوە ئەنجامدرا، پێشنیاری ئەوە دەکات کە بۆ ئەو مەبەستە دەکرێت نزیکەی 500 ملیار دۆلار لە کەرتی تایبەتەوە بێت، نزیکەی 250 ملیار دۆلاریش لە بانکەکانی گەشەپێدان و فرەلایەنەکانی وەک بانکی نێودەوڵەتییەوە بێت. ئەوان بەیان

دەرکەوتووە کە دابینکردنی ڕاستەوخۆی یارمەتی و قەرز لە وڵاتانی پێشکەوتووەوە بۆ وڵاتانی تازەپێگەیشتو پێویستی بە دوو هێندە زیاتر هەیە لە کاتێکدا ئەمڕۆ نزیکەی 40 ملیار دۆلارە. بەڵام گرفتەکە ئەوەیە کە هێشتا وڵاتانی زۆر دەوڵەمەند و داهاتی بەرزتر لەسەر ئەوە ڕازی نەبوون.

زاهیر باهیر

19/11/2024

Zaherbaher.com

بۆ ئەوانەی کە ئەمەریکییەکان بە گەمژە دەزانن.. زاهیر باهیر

لە سەروبەری هەڵبژاردنی دۆناڵد ترامپ-دا سەدەها وتار و توێژینەوە و لێکۆڵینەوە نوسراوە و کراوە سەبارەت بە دەنگدانی ئەمریکییەکان بە ترامپ لەبری هارس ، بەتایبەت ژنان کە ترامپ بە دوژمنی ژنان ناسراوە.

بەڕای من هیچ گەلێک/ نەتەوەیەک ، هیچ تاکێک گەمژە نییە کە بەرژەوەندی خۆی نەزانێت ، بە دڵنیاییەوە گەر لە ڕۆشبیران و توێژەرەوە سیاسییەکان زیرەکتر نەبن ئەوە لەوان کەمتر نین . ئەمە نەک هەر بۆ ئەمەریکییەکان و کورد ڕاستە بەڵکو بۆ هەموو میللەتێک ڕاستە . دروستیی ئەمەش لەوەدایە کە ئەوەی ڕا بە هەڵبژاردنی سەرۆکێک یا حیزبێک دەدات تەماشای بەرژەوەندی خۆی دەکات. لەوانە بەرژەوەندی ئابووریی ، پاشخانی خێزانی و کۆمەڵایەتی ، دینی ، کولتور ، تێروانین لە ڕابوردو و ئێستا و بەتایبەت داهاتوش . زۆرن ئەو هۆکارانەی کە بنەمای دەنگدانن.

قسەی من زیاتر لەسەر ئەمریکییەکانە کە ڕۆژانە لە ماڵپەڕە کوردییەکان و پەیجەکانی فەیسبووکدا دەیبینین کە چۆن نوسەر و پۆستنوس و دیمانەکار بە خەڵکی ئەمەریکیدا دەڕشێنەوە ، بە بێ ئەوەی کە دوی بارودۆخی ژیانی خەڵکی ئەوێ کەوتبێت، بێ ئەوەی زمانێکی دیکە زیاتر لە کوردی بزانێت ، بێ ئەوەی پەنا بۆ ئامارێک

بەڵگەیەك بۆ پاڵپشتکردنی قسە و بۆچوونەکانی ببات.
وەکو وتم خەڵکی بە هۆکاری جیا جیا دەنگ دەدات و سەرۆکێك یا حیزبێك هەڵدەبژێرێت . لەو هۆکارانەی کە من لەو وتار و توێژینانەوە لێیان حاڵی بووم زۆرن کە بڕێکیان سەرەکین و ئەمانەن:
لە سەدا 45 خەڵکی ئەمەریکی بار و دۆخی ژیانیان لە 4 ساڵ لەمەوبەر باشتر نییە، ڕێژەی هەڵئاواسانی پارە بەرزە . هەردوولایان واتە ترامپ و هارس پەنایان بۆ ملیاردێرەکان دەبرد بۆ هاوکاری داراییان بۆ بەردەوامیدان بە کەمپەینەکەیان . کەمپەینەکەی ترامپ یاخود مانیفێستەکەی زۆر ڕوون و ئاشکرا و بێ شاردنەوە بوو : لەسەر پرسی ئیسرائیل و فەلەستییەکان، لەسەر شەڕی ڕوسیا و ئۆکرانیا ، لەسەر پرسی ژنان و لەباربردنی کۆرپەلە ، لەسەر پرسی ترانس و هاوڕەگەزخوازان ، لەسەر کەسانی پەنابەر و کۆچبەر ، لەسەر پرسی باخ و گومرگ ، لەسەر پرسی پەیوەندی نێودەوڵەتی و سەرکردەکانی وڵاتانی جیهان ، لەسەر پرسی ناتۆ، لەسەر دەرکردنی زۆرێك لە کەسانی مشەخۆر و ناپێویست لە کۆشکی سپی و شوێنی تردا ، لەسەر پرسی ژینگە … لەسەر هەر هەمووی هەڵوێستی ترامپ روون و ئاشکرابوو ، بەڵام مەرجیش نییە هەموویان جێ بەجێبکات.
هەرچیش کەمپەینی هارس بوو ، هەڵوێستێکی ڕوونی لە کێشە و شەڕی ئیسرائیل و فەلەستین نەبوو ، بەم هۆکارەش بڕێکی زۆری دەنگی لەناو کەمەنەتی عەرب و موسڵماناندا بە تایبەت لە ولایەتی موشیگاند لە دەستدا . لە پرسی ئۆکرانیادا هەنگاوێکی جیاواز لە بایدن لە چونێتی کۆتایهێنانی ئەم شەڕە دەڕاوەی ئۆکرانیا نەبوو ، بە دەگمەن قسەی لەسەر ژیانی خەڵکی دەکرد و لە سەر پێداویستییەکانیان.
هەڵوێستێکی شلۆق و سەقەتی هەبوو لەسەر ناتۆ و لەسەر سەرۆکی تورکیا و عێراق و سعودییەوە و ئێران و زۆر شوێنی دیکە. شتێکی نوێی کاربێ یا کردەیی لە بەرنامەکەیدا نەبوو.
خەڵکی دەت لبە زۆری لەو ڕوانگەیەوە دەنگ دەدات نەك لە ڕوانگەی ڕەنگی پێست و تەمەن و سەر بە چ پارتێکە. دوای ئەوەش خەڵکی دابەش بووە بەسەر توێژاڵی جیاجیادا کە لەو پێناگەیەوە قسە دەکات و ڕادەدات. هەروەها دین لە ئەمەریکادا بەهێزە بۆیە زۆرێ لە ژنان لەگەڵ لەباربردنی کۆرپەلەدا نین ، لەگەڵ پرسی هاوڕەگەزخوازو ترانس و جەندە ئایدەنتەتی و هاوسەرگیری لە نێوانی هەمان ڕەگەزدا نین .
دوای ئەمەش خەڵکی ژیانی زۆر خراپ بووە ئەوەش بە هۆی شەڕی ئۆکرانیا و ڕوسیاوەیە بۆیە ئەمان دەیانەوێت شەڕەکە بوەستێت ، ئۆکرانیا زەوی و هەیبەتی دەدۆڕێنێت، یا نایدۆڕێنێت لای ئەوان شتێك نییە ، کوردواتەنی کچی خۆیان ناکەنە قوربانی کوڕی خەڵکی . بزنسی

بچوك و دەستگێڕ و هەتاهەندێك لە كۆمپانیا گەورەكانیش دەیانەوێت
کە گومرگ لەسەر هاوردەی دەرەوەی ئەمەریکا بەتایبەت وڵاتی چین کە
مەترسی لەسەر ئابووری ئەمەریکا داناوە زۆر بەرز بێت تاکو ئەو
دەرگایە بەسەر چین داخەن بۆ ئەوەی کاڵاکانی خۆیان سەرف بکەن .
مووچەخۆر نایانەوێت باجی لەسەر بەرزبکرێتەوە. دایکان و باوکان
نایانەوێت ئەمەریکا شەڕێکی دیکە دروست بکات یاخود بئاڵێت لە
شەڕێکی دیکەوە تاکو منداڵەکانیان لە دەست بدەن و هاوکاتیش
ئەوەندەی دیکە ژیانیان گرانتر بێت . نایانەوێت کولتوری ئیسلامی
بەسەریاندا زاڵببێت و ژیانیان لە تاڵ بکرێت ، ویلایەتەکانیش وەکو
سعودییەو و ئێران و ئەفغانستان و پاکستان و عیراق و … تدی
لێبێت، خەڵک شەریعە و مەحکەمەی ئیسلامی ناوێت .
هەموو ئەمانەیە کە لە ئەمەریکادا دەنگی بە ترامپ زیاد کرد تاکو
بە هارس . جا پرسیارەکە ئەمەیە ئایا ئەمەریکییەکان دەبەنگ و
گەمژەن یاخود ئەوانەمان کە هیچ نازانین و لە خەمانەوە دەنوسین و
ئەم نەتەوە و ئەو کەس ئەو لایەن بە گەمژە دەزانین ؟ ئایا خودی
خەڵکی خۆی بەرژەوەندی خۆی دەزانێت یا ئێمە کە لەدەرەوەی ژیانی
ئەوانین؟
ئەم پرسە لە کورستانیشدا هەر وا بووە خەڵکانێک کە دەنگیان بە
یەکێتی یا پارتی یا نەوەی نوێ ، یا ئیسلامی داوە گەمژە نەبوون و
نین ، خۆیان بەرژەوەندی خۆیان لەمن لە کەسانی دەرەوەی من باشتر
دەزانن . خەڵکی زیرەکن لە پێگەی ئابووری و دارایی و ئەوانەی
سەرەوە کە باسم کردن دەنگ دەدەن .
نموونەیەکی بچوك : پێش هەڵبژاردنەکەی کوردستان لە یەکێک لە
تەلەفونەکانما بۆ دایکم ، لێم پرسی دایە دەنگ بە کێ دەدەیت؟ لە
وەڵامدا وتی دەنگ بە باڤڵ و یەکێتی . وتم بۆچی دایە؟ وتی باڤڵ
دەستی هەموو مافیاکانی کورت کردەتەوە هەموویان چونەتەوە پێستەکەی
خۆیانەوە ، دووە: وتی باڤڵ لەگەڵ حکومەتی عێراق دا رێکەوتووە
موچەی خانەنشینی چوارقات کردوە . وتی من خانەنشینێکەم نزیکە 50
دۆلار بووە ئێستا دەبێت بە 200 دۆلار ، بۆیە دەنگی پێدەدەم . دەی
قسەیەکی بۆ من نەهێڵایەوە گەرچی من پێم نەدەوت دەنگ مەدە یا دەنگ
بە لایەنێکی دیکە بدە. ژنێکی نەخوێندەواری نزیکەی 85 ساڵ لە من
باشتر بیردەکاتەوە تاکو گەر پێی بلێم نا دەنگ مەدە یا بەم و بەوی
بدە . دیارە هەموو کەسێك وەکو دایکی من وریایە بۆ بەرژەوەندی خۆی
و هەر لەو پێگەیەوە دەنگ دەدات .

زاهیر باهیر
10/11/2024

Zaherbaher@com

پەکەکە نـــــابێت ئەم دەرفەتە لەدەست بدات.. زاهیر باهیر

چەند ڕۆژێکە دەنگۆی وتووێژی نێوانی پەکەکە و حکومەتی تورکیا لە ئارادایە. پێناچێت ئەمە کاری ئەم چەند ڕۆژە بێت بەڵکو لانی کەم پێشینەیەکی چەند هەفتەیی هەیە. بەم بۆنەشەوە توێژەرەوانی کورد و ناکورد زۆری لەسەر دەنوسن و هەندێکیشیان خەنجەر لە کا دەدەن. هەندێك لە سەرانی پەکەکەش کۆمێنتی خۆیان داوە و ئەوانی دیکەش بە دوای ئێماندا دێن هەر وەکو پێشتر دیتومانە.

بۆ من هۆکاری ڕوودانی وتووێژەکە و کێ قسە دەکات و کێ دیمانە دەکات هیچ گرنگییەکی نییە، ئەوەی گرنگە ئەمە دەرفەتەکە و هاتۆتە پێشەوە کە پەکەکە دەبێت لەم بار و دۆخەدا بیقۆزێتەوە هەتا ئەگەر ئەنجامێکیشی نەبێت چونکە هەر هیچ نەبێت پشوویەکی باش دەبێت بۆ خودی پەکەکە خۆی و بۆ کوردستانی باکور و باشور و تا رادەیەکیش ڕۆژئاواش . پشوویەك دەبێ کە چی تر کەسە دەرکەوتوو چالاکەکانی نێو پەکەکە و ڕۆژئاوا لە تورکیادا راونانرێن و ناگیرێن، پشوویەکە هەر ئاواش تا ڕادەیەك ئاسایش بۆ باشووری کوردستانیش دەگێڕێتەوە، هەر هیچ نەبێت دەستان و ئەندامانی پەکەکە ترسی تیرۆرکردنیان چ لە ڕێگەی تیرۆری چەکەوە یاخود درۆنەوە نا بێت . پشوویەك دەبێت کە بارودۆخی یەکێتی نیشتمانیش تا ڕادەیەك ئاسایی دەکاتەوە و فڕۆکەخانەی سلێمانیش گەر بۆ وەختییش بێت دەکرێتەوە .

سوود و قازانجی ئەم هەلە ئەوەندە زۆرە کە لیستەکە و من نامەوێت بیکەمە مەبەست و کرۆکی بابەتەکەم. لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا ئەوە دەبینم کە رەنگە زۆرێك هەبن لە ناو خودی پەکەکە هەتا بە سەرکردەکانیشیانەوە ڕاگرتنی شەڕ و وتووێژکردن پەسەند نەکەن، بەڵام لێرەدا دوو خاڵی گرنگ هەیە بۆ هەردوولا ، ئەوانەی کە لەگەڵیدان و ئەوانەشی کە دژن پێی دبێت رەچاو بکرێن.

یەك: ئایا پەکەکە لەو کاتەوەی، واتە مانگی تەموزی 2015 وە کە ئەردۆگان شەڕی بەسەردا سەپاندن چ هەنگاوێکیان ناوە؟ چەندێك زەرەریان بە حکومەت و دەوڵەتی تورکیا گەیاندووە ؟ چەندێك پرسی

کورد لەوە چووتە پێشەوە؟ کوردان و کوردستانی باشوور و باکور و ڕۆژئاوا و تا ڕادەیەکیش تەنانەت ڕۆژهەڵاتیش، چەندەك لەم شەڕە نابەرانبەرییەدا سوود یا زیانیان بینیوە؟ چەندەك پێگەی هەردوولایانی واتە دەوڵەتی تورکیا و پەکەکەی لە ‘نێو کۆمەنەتی نێودەوڵەتی’ بەهێز یا لاواز کردووە؟ ئەمانە و پرسیارگەلێکی دیکە دەبێت بکرێت و خودی کەسەکە تاو وتوێ بکات پێش دانی بڕیارەکەی.
بێ گومان بە پرسیارەکان وەڵامی جیا جیامان دەبێت ئەویش دەکەوێتە سەر ئەوەی کە ئایا ئێمە لە سەرچاوەی سەوز و ویست و حەزی خۆمانەوە لێکدانەوەی بۆ دەکەین یاخود لە واقیع و بارودۆخی ناوچەکە و تا ڕادەیەکیش جیهانەوە تەماشای دەکەین؟ بۆ من کە هەر لە 2015 وە دژ بەو شەڕە بووم و چەندەها وتارم بە کوردی و بە ئینگلیزی لەسەری نوسیوە و دەیەها پۆستیشم لە فەیسبووکدا کردوە چونکە هەمیشە بە دوور لە سەوز و حەزی خۆم قسەم کردووە، بەڵکو بە تێڕوانین لە واقیع و پشتبەستن بە بەڵگە و زەمینەی بزوتنەوەکە لە باکور و تورکیا و هەژمون و لێکەوتەی ئەو بزوتنەوەیە چ نەرێنی یاخود ئەرێنی لەسەر بزوتنەوەکەی ڕۆژئاوا و کۆمەڵگەی کوردی لە هەموو پارچەکانی کوردستاندا دادەنێت. من لەو دەلاقەیەوە تەماشام کردووە و هەڵوەستی خۆمم لێ وەرگرتووە،
ڕۆتکردنەوەی وتووێژ لە هەڵوێستی هێز و ئاسۆڕوونی و بوونی بەربینییەکی باشتر لە پاشەڕۆژێکی نزیکتردا، ڕەنگە لەژکانە بێت. بەڵام لە کاتێکدا کە بزوتنەوەیەکی چەکدارانەت هەبێت و ئەرکی سەرەکی تەنها بەرگریکردن بێت لە خۆی و باشترین چالاکی ئەو کەمپەینی ڕزگارکردنی بێ تەنها ئۆجەلان، بە لە هاوڕێیەکانی لە بەندیخانە و ڕۆژانە و هەفتانە دەیان کەسانی چالاک و دەست و ئەندامانت لە دەست بدەیت و نە لە باشووردا بتوانیت ئازادانە بسوڕێیتەوە و جالاکییەکانت بکەیت و هەمیشە لە مەترسی تیرەی درۆن و چەشنەکانی دیکەی تیرۆر بیت و هاوکاتیش دەسەڵاتی کوردیش ئەوە پارتییە دەست لەگەڵ هەموو لایەکدا تێکەڵە دەکات دژ بە پەکەکە ، خاك ، میللەت، سامان هەڕاج دەکات هەر بۆ ئەو مەبەستە ، یەکەتیش ڕێگا نادات کە هچ چالاکییەک دژ بە تورکیا و دەوڵەتی تورکیا بکرێت ، بەڵکو ڕێگا دەدات ، راستەوخۆ بێت یا ناڕاستەوخۆ تورکیا کەی بوێت لە زەنەکەیدا تیرۆری بکات یا بیفڕێنێت ، ئەمانە و زۆر زۆری تر. باشە لە حاڵەتێکی ئاوادا وتووێژ ئەگەر هەر بە مەبەستی دانی پشوویەکیش بێت باشتر نییە لەو شەڕە دەبڕاوە؟ بە درێژایی شەری 9 ساڵ و وادەبێتە 4 مانگیش لەگەڵ حکومەتی تورکیادا پەکەکە و کورد زیانی نەکردبێت قازانجی نەکردووە ، جەماوەرێتییان گەر نەهاتبێتە خوارەوە نەچێتە سەرەوە … ئیتر بۆچی وتووێژ نەکرێت؟؟ دوای ئەوە

وتووێژە بە سەر نەگرتنیشی چ زیانێکی هەیە و دەبێت؟
دوو: مەرجەعێتی ئۆجەلان: مەرجەعییەت ئەو سەرچاوەیە کە بۆ حەلی گرفتەکان و دانی بڕیارە سەرەکییەکان لایەنەکان و کەسەکان دەگەڕێنەوە بۆی. مەرجەعییەت یانی پیرۆزکردنی ئەو سەرچاوە و بڕیار و لێکدانەوەکانی ، یانی نابیناکردنی هەر هەموو ئەوانی دیکەی ئەو حیزبە، ئەو بزوتنەوەیە ، یانی بە مەبەست و بەدەستی خۆت نابینا و نەبان لە واقیع و ڕاستییەکان دەکەیت ، یانی خۆڕادەستکردنی کەسانێك کە دەکرێت ئامۆژگاری و بڕیارەکانیان نادروست بن ، یانی نەفیکردنی کەسایەتی خۆت و هەڵپەساردنی مێشکت، یانی وابەستەیی بە کەسێك بە ڕایەك و بڕیارێك گەرچی پێشوەخت دەزانیت کە هەڵەیە…. تد .
دیارە من هەر بە تەنها مەبەستم پەکەکە و دەستان و هەوادارانی پەکەکە نییە ، بەڵکو هەموو حیزب و ڕابەر و سەرکردەکانە ڕۆحانی یاخود ناڕۆحانی لە هەر هەموو ناوچەکەدا. دەرد و پەتای پیرۆزیی و پیرۆزکردنی ڕابەر و سەرکردە و بوون بە مەرجەعیەت هەر پەکەکەی نەگرتەتەوە بەڵکو هەموو حیزبەکانی ناوچەکەی لە کۆن و نوێدا گرتەتەوە، هەر تەماشای بارزانی باوك و کوڕ، جەلال تاڵەبانی، سەرکردە و ڕابەرەکانی حیزبە ئیسلامییەکانی کوردستان و حیزبوڵا و حەماس و … تد گرتەتەوە کە ناکرێت و نەگونجاوە ڕا و بڕیاری ئەو ڕابەر و سەرکردانە بە هەند وەرنەگیرێت و ڕەتبکرێنەوە.
سەبارەت بە پەکەکە و ئۆجەلان، ڕاستە ئۆجەلان بە جەستە بەند بەڵام بە هزر و هەڵوێست و نوسینەکانی گەورەترین هەژموونی خۆی بەسەر پەکەکەدا زاڵ کردووە، نەك هەر سەرکردەیەکی کۆن و کارامەی پەکەکەیە بەڵکو ڕابەرێکی ڕۆحیشیانە . ئۆجەلان بە مێژوی خەباتی ناو شار و شاخ و بەندکردنی بۆ ئەم هەموو ساڵانە، لای پەکەکە و دەستەکانی لە هەموو کورستانەکاندا پیاوێکی ئەفسانەییە و پیرۆز کراوە ، پیرۆزکردنیشی سەرچاوەی ڕەتکردنەوە و پەسەندکردنی ئەوەی دێتە پێش و ئەوەی ڕووی داوە، بۆیە قسە و بڕیارەکانی ئۆجەلان ئەوەندە سەنگ و قورسایی خۆیان هەیە ڕەتکردنەوەیان دەچێتە خانەی مەحاڵەوە .
پەکەکە وەکو حیزبێکی قوچەکەیی و ئیدۆلۆجیست و خاوەن دسپلینێکی توند و تۆڵ کە تا ئێستاش تینیەتی بە قسە و نوسینەکانی ئۆجەلان دەشکێ و ئاوی حەیاتیانە، لەبەین و وشکبوونی ئەو ئاوە کارەسات بەسەر پەکەکەدا دێنیت، بیرمەندی یەکەم و ڕەسەنی پەکەکەیە و نەك هەر ئەوەندە بەڵکو پەکەکە ئەوەندە بڕوای بە خودی ئۆجەلان و نوسینەکانی هەیە کە لابەلاکردنەوەی کێشەی ڕۆژهەڵاتی ناوین لە دووتوێی مێشك و لاپەڕەی کتێبەکانی ئەودا دەبینین.
قسەکەی ‘دەوڵەت باخچەلی’ سەبارەت بە پرسی کورد لە تورکیادا

ڕاستە، کە نە لە ئەدەنەیە و نە لە قەندیل بەڵکو لە ئیمڕاڵییە ، چونکە پەکەکە ناتوانن لە بڕیارەکانی ئۆجەلان دەرچن چونکە ئەوەندەیان پیرۆز کردووە و لە ئاسمانە ناکرێت بەهێننە سەرزەوی ، ناتوانیت قسەی بشکێنیت و خۆت کافر و مولحید بکەیت ، خۆت بە حورمەت و تۆڵە بکەیت. ئەوە، ئەوە بڕیاری سەرەکی تا ڕادەی ئاگربەستی و وتووێژ و ڕێکەوتن و هەڵوەشاندنەوە و چەکدانان و واژەی دوا دەستنووسی بڕیار و پلانەکان دەکات . قسەی دووهەمی باخچەلی، ئەمەشیان هەر ڕاستە کە دەڵێت با ئۆجەلان بەر بێت و قسەی لەگەڵدا بکرێت . باخچەلی زۆر بە باشی پەکەکە و ڕۆڵ و هەژموونی ئۆجەلان لەسەر پەکەکە و قورسایی بڕیارەکانی دەناسێت، ئەوەندە گەمژە نییە قسە فڕێ بدات . ئەو کە دەڵێت با ئۆجەلان بێت دژایەتی خۆی بە تیرۆریزم بەیان بکات بەو مەبەستە نییە کە ڕۆشنبیر و نووسەری کورد و سیاسییەکان شرۆڤەی بۆ دەکەن . ئەو دەڵێت با وتووێژی لەگەڵدا بکرێ، با بێتە دەرەوە لە بەندیخانە و ڕووبەڕوو دانوستاندنی لەگەڵ بکرێت. ئەو دوای ئەمانە ئەو داخوازییە لە ئۆجەلان دەکات کە دژ بە تیرۆریزم و تیرۆر بوەستێتەوە . ئۆجەلان دەزانێت کە پەکەکە گەر لە کەندا لە کاری تیرۆریستیدا گلابێت ، ئەوە ئێستا پەکەکە تیرۆریست نییە ، ئەوە حکومەتی تورکیایە کە بە درێژایی دروستبوونی فاشست بووە و لە ئێستاشدا دەوڵەتێکی فاشست و تیرۆریستییە.

من زۆر دەمێکە وتومە گەرچی ئۆجەلان بەندە بەڵام بیرکردنەوەی، تێڕوانینی بۆ پرسی کوردی تورکیا و داهاتوی پەکەکە لەم بارودۆخەدا و تێپەڕینی قۆناخی جەنگی چەکداریی زۆر لەوانەی لە قەندیل دانیشتوون و بە حساب لە دەرەوەن و بەند نین، باشتر و دروستترە . ئۆجەلان ئاگربەستی دەوێت، ئەو یەکلاکردنەوەی پرسی کوردی لە تورکیا بە وتووێژ و دانوستاندن لەگەڵ حکومەتی تورکیا دەوێ نەك لە ڕێگەی بزوتنەوەی چەکدارییەوە، بزوتنەوەی چەکداری کوتانی ئاسنی ساردە، ئەگەر لەو کوتانەشدا پرژێکی لێ ببێتەوە سەروگوێلاکی ئەوانە دەگرێتەوە کە دەیکوتن نەك دووژمنەکانی. بزوتنەوەی چەکداری ڕۆژی بەسەر چووە هەڵوەشاندنەوەی و جێگرتنەوەی بە خەباتی جەماوەریانە و ڕووکردنە شەقامەکانی شار و بە هەموو ئەو حیزبانە، بە پیرەوەچوونی پەڕلەمان لەڕێگەی پرۆسەی هەڵبژاردنەوە هەزاری خێرە و دەی بەرکەت. بەرنامەی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکرات کە جۆزیف پرۆدۆن و مورەی بوکچین باسیان کردووە لە ڕێگەی حیزب و بزوتنەوەی چەکدارییەوە ناکرێت، بگرە حیزب تەگەرە و گەورەترترین بەربەست و دوژمنی سەرسەختی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتن.

ئەمەی کە ئێستا پەکەکە دەیکات نە بەرخۆردانە و نە جەنگی

بەرەنگارییە و نە سوودیشی هەیە ، ئەمە شەر لە بەتاڵی باشترەی مەسەلە کوردییەکەیە. گرنگ نییە حیزبەکان، بزوتنەوەکان چ دروشمێك بەرز دەکەنەوە و چ بانگەشەیەك دەکەن و چەند شەهید دەدەن؟ گرنگ ئەوەیە کە ئایا لە زەمینەی واقیعدا چ گۆڕانکارییەك دەکەن؟ ئایا ئەوەی کە دەیکەن کەمتر زیانبەخشە لە بەرانبەر ئەوەی کە بەدەستی دەهێنن؟ جەماوەریبونیان لە شەڕێکی نەبڕاوەی بە دەستکەوتدایە یاخود هێنانی خۆشگوزەرانی و ئازادیی و دادەوەری کۆمەڵایەتی و تا ڕادەیەك هەنگاونان بۆ جۆرێك لە یەکسانی؟
پەکەکە پێویستی بە چاوخشاندنەوە بە سیاسەتی ئەم نە ساڵەیدا هەیە ، گەر لەم سات و وەختەدا نەتوانن ئەوە بکەن، ئەگەر ئەم دەرفەتە کە ئێستا ڕەنگە بێتە دی هەر هیچ نەبێت دەتوانن سوودی لێببینن و بەخۆیاندا بچنەوە.
تکایە تۆش، قەڵەم بەدەستی کورد خەنجەر لە کا مەدە ، تۆ گەر باوك و دایکی ئەو کوڕ و کچە گەنجانە نیت لەو شەڕەدا گیانی خۆیان دەکەنە قوربانی، خۆ ڕەنگە خۆت باوك یا دایك بیت . تکایە قسەی زل مەکە و هانی بەردەوامیدانی شەڕ بدەیت و خۆتیش مەشەك میوانت نەبێت و بە هیچ جۆرێك پریشکی ئەو شەڕە تۆ و خێزان و ئازیزانت نەگرێتەوە. ئەوە ئەو پەڕی بەدڕەوشتییە.

زاهیر باهیر
24/10/2024

کۆبوونەوەی ساڵانەی دەزگە دراوییەکانی سەرمایەداریی چارەسەری گرفتەکانی ناکات.. زاهیر باهیر

لەم هەفتەیەدا کۆبوونەوەی ساڵانەی صندوقی دراوی نێودەوڵەتی ، بانقی جیهانی و نوێنەری بانقی مەرکەزی ئەوروپا و وەزیرەکانی دارایی وڵاتانی ئەوروپا لە واشنگتۆن دی سی سەبارەت بە هەندێك

گرفتی سەرەکی جیهان دەکرێت. لە ڕاستیدا گرفتی سەرەکی جیهان خودی سیستەمەکەیە کە ئەم دەزگە دراویانە خۆیان بەشێکی گەورەی سیستەمەکەن ل□ تەك پایە سەرەکییەکەی کە دەوڵەتەکانن.

ئەوەی کە خاڵی سەرەکییە و پێشبینی دەکرێت کە لەم کۆبوونەوەیەدا قسە و باسی لەسەر بکرێت چەند پرسێکین. لەوانە ژینگە و تێکچوونی ئاو و هەواو ڕوودانی تۆفان و لافاو لە زۆر شوێن، تەنانەت لە وڵاتانی کە دەکەونە ناوچەی نیمچە بیابانەوە هەروەها بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی تا ئەو ڕادەیەی کە دەبێتە هۆی کەوتنەوەی ئاگرێکی زۆر لەو شوێنانەی کە پلەی گەرما زۆر زۆر بەرز دەبێتەوە.
ب□ گ□ور□ی بۆچوونی بەشداربووانی کۆبوونەوەکە گرفتی سەرەکی سیستەمەکە سێ گرفتن: گەشەنەکردنی ئابووری، کە گوایە ئەمە گرفتی سەرەکییە و جیهان پێوەی دەناڵێنێت . گرفتی دووەم گرفتی قەرزارییە کە 146 دەوڵەتی جیهان بە دەوڵەمەند و هەژارییەوە بە ڕێژەی جیا جیا قەرزارن. گرفتی سێیەم وەکو لە سەرەوە وتم گرفتی ژینگە و تێکچوونی کەش و هەوایە.

گەشەنەکردن: ڕاپۆرتەکانی کە لەسەر گەشەی ئابووریی دراون دەڵێن لە سالی 2008وە دوای ڕوودانی قەیرانە داراییەکە وڵاتە دەوڵەمەندەکان دووچاری دابەزینی گەشەی ئابووری هاتوون و ئەمەش گرفتی دروست کردووە.
لە ڕاستیدا گرفتی گەشەنەکردن یاخود دابەزینی گەشەی ئابووریی وڵاتان لە سای سیستەمی هەنووکەدا دوو گرفتی گەورە دروست دەکات : یەك: گرفتی بە دواهاتنی قەیرانەکان و وابەستەی قەیرانەکان، واتە قۆرتەکانی . دوو: دابەزینی گەشەی ئابووریی یانی بوونی بەتاڵەی زیاتر ، زیادبوونی نرخی پێداویستییەکانی ژیان ، یانی کەمبوونەوەی دانی تەکس (باج) واتە نوقسانی لە بوجەی دەوڵەتدا. نوقسانی بوجەی دەوڵەتیش یانی کەمکردنەوەی بیمەکان و بڕینی پارەی خزمەتگوزارییەکانی وەکو قوتابخانە و خەستەخانە و شارەوانی بە هەموو بەشەکانییەوە هەروەها نەدانی یارمەتی و هاوکاری نەکردنی ولاتانی ل□□ق□وماو و لەمەش زیاتر یانی قەرزکردنی زیاتر لە لایەن حکومەتەکانەوە، کەواتە بوون بەژێر قەرزی نەتەوەیی زیاترەوە.

قەرز و قەرزاریی: بە هۆی ئەوەی سەرەوە و تەماحی زۆری خاوەنکار و کۆمپانیاکان لە کەڵەکەکردنی سەرمایەی زیاتردا دەوڵەت ساڵانە قەرز دەکات، قەرزیش دانەوەی هەیە و دانەوەکەشی بە ڕێژەیەکی بەرزی سووە کە دەبێت دەوڵەت بیداتەوە گەر نەیداتەوە ئەوە سووەکە دەچێتە سەرەوە و کەڵەکە دەبێت.

لەم بارەدا با سەرنجی هەندێك لەو وڵاتانە لە کۆی 146 وڵاتی قەرزار بدەین کە قەرزەکانیان وەک پێوەرێک، بە ڕێژەی داهاتی نیشتمانی لێکدەدرێتەوە، کە لە ئەوروپا و ئەمەریکا بە (GDP) ناودەبرێت، کە پێوەری بەردەوامیی قەرزەکان بە گوێرەی ئەوە دەخەمڵێنرێت.

ڕێژەی قەرزەکانی ئیتاڵیا بەرامبەر بە داهاتی ناوخۆیی (GDP) لە سەرووی 130% دایە، لە کاتێکدا ڕێژەی قەرزی ئەمریکا لە 124%دایە. یۆنان ڕێژەی قەرزەکەی نزیکەی 160% و ژاپۆن ڕێژەی قەرزەکەی زیاتر لە 260 %. بریتانیا لەم دواییەدا قەرزەکەی چووە سەرووی 100%وە. صندوقی دراوی نێودەوڵەتی پێشبینی دەکات قەرزی گشتی جیهانی تا کۆتایی ئەمساڵ 100 تریلیۆن دۆلار تێپەڕێنێت.
هاوکاتیس ئەو ڕاپۆتە هەڵسەنگاندنێکی پێشوەختیشی بە گەشەی ئابووری هەندێك وڵاتی گروپی حەوت کردووە لەوانە دەکرێت ئەمساڵ بەریتانیا سێیەم خێراترین ئابووری هاوبەش بێت لە گروپی حەوتەمدا، هاوتەریب لەگەڵ فەڕەنسا و لە پشت ئەمریکاوە کە لە ڕێڕەوی گەشەکردنیدایە بە ڕێژەی 2.8% و کەنەدا کە پێشبینی دەکرێت بە ڕێژەی 1.3% گەشە بکات. ئیتاڵیا بە ڕێژەی 0.7% ، گەشەسەندنی ئابووری ژاپۆن بە 0.3% . گەشەسەندن لە ئەڵمانیا سفر دەبێت ئەو لە ئێستادا لە ململانێیەکی سەختدایە لەگەڵ ئابوورییەکەیدا.
ڕاپۆرتێکی ڕێکخراوی خێرخوازی دژە هەژاری گەشەپێدانی دارایی نێودەوڵەتی (DFI) دەریدەخات کە ڕێژەی دانەوەی قەرزەکان لە 42%ی تێچووی خزمەتگوزارییەکانە. واتە ئەگەر بڕیار بێت کە 100 دۆلار بە خزمەتگوزارییەکان تەرخان بکرێت لە سەدا 42ی ئەمە دەدرێتەوە بە قەرزەکە. ئەمە لە لیستی 146 دەوڵەتەکەدا کە وڵاتانێکین کە تا ڕێدەیەك دەوڵەمەندن بەڵام لە وڵاتانی ئەفریقادا ئەم بڕە قەرزە دەچێتە لە سەدا 55 ی خەرجی خزمەتگوزارییەکان کە دەدرێتەوە بە بانقی جیهانیی.

لەگەڵ ڕێژەی بەرزی قەرزکردندا کە لە کۆتایی ئەمساڵدا دەچێتە 100 تریلیۆن دۆلار، کە وڵاتە دەوڵەمەندەکان زیاتر قەرزارن، پرسیارەکە ئەوەیە کە پارەی ئەم قەرزە بە کوێ دەڕوات؟ بە گومان بەشێکی بە جەنگ و بەرپاکردنی جەنگە هەروەها بەشێکی تری بە گەندەڵیی دەڕوات ، بەشێکیشی بە هاوکاری هاووڵاتانێك کە خودی دەوڵەت و سیستەمەکە ئەو بارودۆخەی خولقاندووە، ئەمە جگە لەوەی کە خودی دەوڵەت و ئیدارەکانی بیرۆکراتین. هەر ئەو هۆکارانەیە و هەندێکی دیکە کە دەبینین بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی بانقی جیهانی 700 ملیۆن کەس لە

جیهاندا ڕۆژانە لەسەر تەنها 2 دۆلار و 15 سەنت دەژین. هەر هەمان ڕاپۆرت ئەوەی پشتڕاست کردەتەوە کە زیاتر لە 3 دەیەی دەوڵەت تاکو ژیانی ئەو 700 ملیۆن کەسە لە جیهاندا لە قەناخی هەژاری ڕەها دەربکرێت. لەسەدا 44 ی دانیشتوانی جیهان کە دەکاتە 3 ملیار، ڕۆژانە لەسەر کەمتر لە 6 دۆلار و 85 سەنت دەژین.
سەبارەت بە بەرزکردنەوەی ژیانی ئەو 3 ملیار کەسەش ئەوە چیرۆکێکی جیاوازە ئەگەر ئامانجەکە گواستنەوەی داهاتی ئەو 3 ملیار کەسە بێت بۆ سەرووی 6.85 دۆلار لە ڕۆژێکدا، ئەمەش بەشاییەکی دیکە دروست دەکات لە ژیانی خۆیێکدا کە دەبێتە هۆی زیادبوونی ڕێژەی دەردانی گازی ژەهراوی بە ڕێژەی 46% لە سەرووی ئاستی ساڵی 2019دا.

ئەی چارە؟

بێ گومان بە هەموو گرفتێك چارە هەیە چونکە ڕوودانی گرفت لە ڕوودانی هۆکارێکەوە یا ڕووداوێکەوە ڕوودەدات. بەڵام لە دید و بوونییەی سەرمایەداری و سەرمایەدارانەوە و ئەو چارەسەرانەی کە بۆی دادەنێن هەرگیز چارەسەرێکی یەکلاییکەرەوە نییە. حەلی یەکلاییکەرەوە خودی سیستەمەکە هەڵدەتەکێنێت و دژ بە ئامانجی ئەوانە کە بەردەوامیدانە بە سستەمەکە و زیاتر چەسپاندنی.
هەر بۆ نموونە هەموو ئەو قەرزانە کە لە لایەن بانقی جیهانی و دەزگە دراوییەکانی دیکەوە دراون هەمووی بە مەرجی قورس دراون کە کەمەری دانیشتوانی وڵاتە هەژارەکانی شکاندووە، بە برسی کردنیان، بە بەرزکردنەوەی نرخی پیداویستییەکانی ژیانیان، بە بەتایبەتیکردنی کەرتە خزمەتگوزارییەکانی دەوڵەت… . هەر خولقاندنی ئەم بارودۆخەیە کە زۆرێك لە ئابووریناسەکان لە ناو خودی ئەو دەزگە دراوییانەدا و لە دەرەوەیان بیر لە کوژاندنەوەی (هەڵوەشاندنەوەی) ئەو قەرزانە دەکەن و جەدەلێکی گەورەی لەسەرە. تا ئێستا دەزگە دراوییەکان و کاربەدەستانیان بەمە ڕازی نین چونکە ئەمە کارێکی زۆر قورسە گەرچی ئەوان لە ڕێگای بەرزی ڕێژەی سوودەکانەوە دەمێکە بڕی پارە ئەسڵییەکە کە بە قەرز دراوە وەرگیراوەتەوە.

لەمانەش زیاتر کەمپانیا گەورەکانی وەکو نەوت و خەڵوزی بەردینی و سەیارە و گۆشت بە هەموو جۆرەکانییەوە و سوپەرمارکێتەکان و ئەوانی تریان هەرگیز نەك هەر ئامادە نابن کە دەستبەرداری زیاتری قازانجیان ببن بەڵکو بە هیچ شێوەیەکیش ناتوانرێت لغاو بکرێن. کردنی قازانجی زیاتریش لەسەر حسابی هەژارکردنی زیاتری دانیشتوانە ، لەسەر حسابی تێکدانی ژینگەیە و هەڵکەندنی خۆکانێکی زۆر لە

و شوێن و زێدی خۆیان ، کەمکردنی داهات و زیاتربوونی هەژاری و بەتاڵەییە ، ئەمەش یانی ئەو وڵاتانەی کە توشی ئەم نەهامەتییە دەبن کە هەرە زۆرینەیان وڵاتانی هەژارن دەبێت چاوەڕوانی هاوکاری و یارمەتی بن، ئیدی وەکو خێر یاخود وەکو قەرزێك کە بەهۆی دانەوەیەوە کە سووەکەی بەرزە هەتا ماون دەبێت پێوەی بناڵێنن.

لە لایەکی دیکەوە صندوقی دراوی نێو دەوڵەتی باوەڕی وایە لەکاتێکدا ترەمپ خۆی بۆ هەڵبژاردنەکانی ئەمریکا لە5ی ئەم مانگە ئامادە دەکات، پلانەکانی بۆ سەپاندنی باجی بەرچاو (گومرگ) بەسەر کاڵا هاوردەکراوەکاندا خستۆتە ڕوو، سیاسەتێک کە پێدەچێت زنجیرەیەک ڕێوشوێنی تۆڵە سەندنەوە بێت. پێشبینی دەکرێت لێرەدا چین بە ئامانجی سەرەکی بگیرێت، هەرچەندە کاڵاکانی یەکێتی ئەوروپاش لەبەر چاویدان، واتە ئەوانیش دەکرێت هەمان چارەنووسیان هەبێت. ئەم نیگەرانیەی صندوقی دراوی نێودەوڵەتی گریمانی خراپتربوونی بارودۆخەکە زیاتر دەکات تاکو باشبوونی .

کەواتە تەنها چارەسەرێك هەڵوەشاندنەوە و لەناوبردنی ئەم سیستەمەیە و جێگرتنەوەیەتی بە سیستەمێك ژیانی مرۆڤەکان مەبەستی بێت ، سیستەمێك کە پارە و هەموو چەشنەکانی خاوەنداری□تی بە خاوەندارێتی دەوڵەتیشەوە لەناو بەرێت و بەخاوەندارێتی گشتی جێگەی بگیرێتەوە، ئابووری کۆمەڵگە چەك و بنەمای خۆشگوزەرانی ژیانی خەڵکەکەی بێت لەبری ئەوەی وەکو چەك و بنەمای برسیکردن و کەڵەکەکردنی سەرمایەو چەك و تەقەمەنی جەنگ دژ بە دانیشتوان بەکاربهێنرێت.

زاهیر باهیر

23/10/2024

....

تێبینی : هەموو ئامارەکان لە دوو ئابووریناسی بریتانییەوە : Phillip Inman, Larry Elliott وە وەرگیراون .

گرنگی و بایاخی دەنگنەدان، بۆیکۆتی دەنگدان.. زاهیر باهیر

کاتێك لەگەڵ خەڵکدا لەسەر ئەوەی سەرەوە دەدوێت ڕووبەڕوی دوو پرسیار یاخود دوو وەڵام دەبیتەوە. یەکەم: بۆیکۆت هیچ ناگۆڕێت و دەچێتە گیرفانی حیزبەکانەوە و لەو بارەشدا لایەنە هەرە خراپەکە سوودمەند دەبێت . دووەم: ئەی ئەگەر بۆیکۆت بکرێت جێگرەوە چییە؟ بەڕای من ئەو بۆچوونانە هەردوکیان هەڵەن نە چارەیە و نە گۆڕانکارییەکیش دەکات ، چونکە چارە ئەوە نییە کە ئێمە دەنگ بە لایەك بدەین ، شەر لە بەتاڵی باشتر نییە، شەڕێك نییە یەخەی گرتبێتین و گەر نەیکەین تیادەچین و زەرەرمەندی هەمیشەیی دەبین . لە ڕاستیدا لە پرۆسەی هەڵبژاردندا لە نێوان هەموو ئەو بەربژێر و حیزبانەدا تەنها دوو بژاردەمان هەیە خراپ و خراپترین. لەو بارەشدا ئێمە دەنگ بە خراپەکە دەدەین تاکو خراپترینەکەمان لە کۆڵ ببنەوە .

گومان لەوەدا نییە کە لەناو ئەو بەربژێرانەدا کەسانی زۆر باش و دڵسۆزیان تێدایە بە هەموو نێت و ئاوەزی خۆیانەوە وا هەست دەکەن کە ئەوان دەتوانن گۆڕانکاری بکەن. بەداخەوە کە ئەو برادەرانە ئەوەند هۆشیاریان نییە و قووڵ نەبوونەتەوە لە کێشە محەلییەکان و جیهانییەکاندا. ئەوان ئیدراکی ئەوە ناکەن کە تۆ هەر جۆرە حکومەتێك دامەزرێنیت ناچاریت کە ببیتە پاشکۆی ئەم سیستەمە ، پاشکۆی ئەوەی کە پێی دەلێن کۆمۆنێتی نێودەوڵەتیی . بۆیە لەو بارەدا دەبێت ئەوە بزانین ئەو کەسە باشانەش کە خۆیان بەربژێر کردووە دەبنە پاشکۆ و سیستەمەکە زۆر بە باشی دەیانگۆڕێت بەو جۆرەی کە پێویست بکات . ئەوان دەبنە برغویەکی سلاك، لەکار کەوتوو، کەبێ ئەو برغوانەش پێچکەی عەرەبانەی سیستەمەکە لەڕۆیشتندایە . ئەمە جگە لەوەی کە ئەوانیش دەبنە بەشێك لە داپڵۆسەر و سەرکوتکەری ئەو چین تو□ژ□انەی کە پێشتر داوای دەنگدانیان لێدەکەن و گوایە 'ئەم و ئەمان' جیاواز دەبن لەوانەی کە ئێستا دەسەڵاتدارن .

بۆیکۆت هەڵوێستە ، لە ساتە وەختێکی ئاوادا هەڵوێست و هەنگاوێکی شۆڕشگێڕانەیە کە بەرهەمی دەبێت ، ڕسوایی و نابەدڵی و نادڵسۆزی و زوڵم و زۆری ئەنجامی پرۆسەکە و سیستەمەکە نیشان دەدات . بۆیکۆت هەنگاوی یەکەمە بۆ گۆڕانکاری گەورە لە سیستمەکەدا ، هەرگیز شۆڕش ڕوونادات بێ هەنگاوە بچووك و پێشەکییەکانی. هەرگیز ساوایەك بێ نانی هەنگاوی زۆر بچوك فێر نابێت یا ڕانایەت لەسەر نانی هەنگاوی

گەورە و دواتریش ڕاکردن .
بۆیکۆت یانی پێشەوەچوونی هۆش و گۆشی خەڵکی کە گەورەترین مەترسی لەسەر دەستەبژێر و حوکمڕانان دروست دەکات کە بە هۆش خۆیان دەهێنێتەوە کە ئەوان ڕووبەری مەترسی گەورە بوونەتەوە .
ئێمە خۆمان لە ناهۆشیاریمانەوە تەقدیری بۆیکۆت ناکەین بەڵام سیاسەتمەداران و دەوڵەتمەداران زۆر باش دەیکەن ، ئەوان دەزانن چ مەترسییەك ڕووب□□وویان دەبێتەوە . هەر ئەمەشە کە بە ملیۆن پاوەند و دۆلار و یورۆ لەو هۆکارەدا سەرف دەکرێت کە بۆچی خەڵك دەنگ نادات؟ ئەوان ناوەرۆك و حەقیقەتی بۆیکۆت تێدەگەن، ڕووکەشانە نایبینن ، یا وەکو دیاردەیەکی ئاسایی هەڵوێستی دەنگدەر نایبینن ، ئەوان ئەو دیوی کارەساتەکان و دیاردەدەکان دەخوێننەوە کە بۆیکۆت چەکەرەکردنی دەربڕینی چالاکی ناڕەزایەتی و دروستبوونی هۆشیارییە ، دەزانن کە چ مەترسییەکە بۆیان ، مەترسیی بە هۆشهاتنەوەی جەماوەری ناڕازییە .

زاهیر باهیر
27/09/2024

یەکێتییە ڕاستەقینەکان!.. زاهیر باهیر

دوای ئەوەی کە بەرانبەر مەلابەختیار کرا و داخستنی دەزگەی ڕاگەیاندکانی لە لایەن یەکێتییەوە، چەندەها کەسی ناوداری کۆن و نوێی ناو یەکێتی هاتنە سەر خەت و هەر یەکە بە چەشنێك ناڕەزایی خۆیانیان بەرانبەر ئەو کارەی پاڤێڵ تاڵەبانی دەربڕی.
ئەوەی کە ئاشکرابوو هەندێکیان بە جۆرێك قسەیان دەکرد کە ئەمان یەکێتییە ڕاستەقینەکەن نەك ئەوانەی کە ئێستا سەرکردایەتی یەکێتی دەکەن .
ئاماژەکردن بەم قسەیە و بە هەڵوێست و ڕابەرایەتی جەلال تاڵەبانی بۆ ئەوان لە دوو هەڵویستەوە بوو. یەکێکیان لە هەڵوێست و پێگەی نەزانی و بێ ئاگایی لە کوشتار و تیرۆرەکانی یەکێتی بەرانبەر ب□ ه□قا□انی خۆی و نەیارانیێتی. ئەوی دیکەیان نەوێری و بودەڵەیییە

کە لە پێناوی مانەوەی تەنها پۆستەکەیاندا کردیان. گەر چی ئەمان هەر هەموو هەڵوێستەکانی یەکەتی لە شاخ و لە شاریش دەزانن کەچی بەو جۆرە قسەیان دەکرد یا ئێستاش دەیکەن کە یەکەتی پێشتر پەیڕەوی دیموکراسی و وتووێژ و ڕەخنە و ڕەخنەگرتن لە سەرکردایەتی کردووە و ڕێزی لە ڕا و بۆچوونی جیاواز گرتووە و زۆر مرۆڤانە مامەڵەی لەگەڵ هەموو ئەو دیاردانەدا کردووە .
ئایا بەڕاست ئەمە وایە؟ ئایا یەکەتی ناڕاستەقینە و ڕاستەقینە هەبووە و هەیە؟
ئەگەر ئەم برادەرانە مەبەستیان لە یەکەتی ڕاستەقینە باس لەو یەکەتییە کە دوای دروستبوونی دایە شاخ ، بابزانین بەڕاستی یەکەتی کە لە شاخ و شار بووە لە سەردەمی جەلال تاڵەبانید چۆن بووە؟ ئایا ڕاستەقینە بووە و ئەمەی ئێستا ساختەیە یا ناڕاستەقینەیە؟ ئایا ئەم برادەرانە ئەوە نازانن هەڵسوکەوت و سیاسەتی ئێستای یەکەتی درێژەی پێدانی سیاسەتەکەی “ڕەحمەتییە” ، مام جەلال و نەوشیروان؟
باشە ئەوە یەکەتی نەبوو کە ئەوەی کردیان بە ئاش شتێکی دیکە نەما بیکەن؟ ئەی هەر یەکەتی نەبوو کە هەڤاڵەکانی خۆی بە تەور دادەپڵۆسی؟ ئەی یەکەتی نەبوو چەندێکی دیکەی لە هەڤاڵانی خۆی کوشت یاخود دانی بە کوشت لەوانە ڕێبوار و دەزگیرانەکەی؟ ئەی یەکەتی نەبوو لە ساڵانی هەشتاکاندا چووە سەر شیوعییەکان و قەسابخانەی لێدروست کردن؟ ئەی لایەك ما کە یەکەتی شەڕی لەگەڵیاندا نەکردبێت و لێی نەکوشتبێتن ؟ ئەی ئەوە کە بوو کە هەڤاڵ جووجەڵە و صدیقەفەنی و نوری حەمەعەلی و ئەندازیار فەتاحە قەڵەو و برایمئ حەمەخورشە و عەلی بەسکانی و چەندەهای دیکەی تیرۆر کرد ؟ ئەی هەر یەکەتی نەبوو کە هەڵیشیان کردە سەر کۆمەنیستەکان و سیانیان لەکوشتن تەنانەت دەیانویست کە جەنازەکانیشیان نەدەنەوە؟ ئەی هەر یەکەتی نەبوو کە هەڕەشەی لە کەسانێك دەکرد کە تەنها و تەنها جیاوزی ڕاو بۆچوونیان هەبوو وەکو فوئادی مەجید میسری و کەسانی دیکە تا گەیشتە سەر دوو هاوڕێی ئەمە لە گروپی کار؟ ئەی لە شاریشدا دەستیان بە خوێنی ڕۆژنامەنوسان سوور نەبوو؟ ئەمانە و دەیەها نموونەی دیکە.
باشە برادەران کە ئەوە ئەو یەکەتییە بە دروست و ڕاستەقینە دەزانن ، بە خۆتان بزانن و نەزانن ئەگەر ئەوەش دەستان لە خوێنی ئەو کەسانەدا نەبوو بێت، لە کردنی ئەو هەڕەشانەدا نەبووبێت ئەوە بە دڵنیاییەوە ئەوە شەریکە تاوانی یەکەتین و تاوانبارن .
لەمەش زیاتر ئەی هەر ئەوە نین و نەبوون کتێب و بیرەوەری و یادەوەری خۆتان نوسیوەتەوە کە هەر هەموی باس لە خراپی و کاری تیرۆریستیانەی یەکەتی دەکات؟ لێرەدا ناکرێت دوو هەڵوێستی جیاوازی

تەنانەت دژ بە یەکیشتان هەبێت .
یەکەمیان نوسینی ئەو یادەوەری و بیرەوەریانەیە دژ بەو یەکێتییەی کە ئێستا خۆتان بە ڕاستق□ینەی دەزانن و خۆتان بە بەشێکی گرنگی دادەنێن ، کەواتا دەبێت بە ئاشکرا ئەم هەڵوێستەتان ڕەت بکەنەوە و سەرزەنشتی خۆتان بکەن بۆ نوسینی ئەوانە . خۆ ئەگەر ئەوانەی کە نوسیوتانە و وتوتانە باوەڕتان پێی هەیە و ئێستاش پێداگریی لەسەر دەکەن، ئەوە نابیت باس لە یەکێتی ڕاستق□ینە بکەن چونکە بە وتنی ئەوە تاوانبارکردنی خۆتانە.
یەکێتی نیشتمانی و پارتی هەر لە سەرەتای دروستبوونیانەوە تاکو ئەم چرکەیە یەکێك لە ڕەشترین لاپەڕەکانی مێژویان لە مێژوی کورد دا تۆمار کردوووە .
ئێستا پرسیارەکە ئەوەیە ، برادەران ئێوە لە چ بەرەی□ک□ن ؟ چ هەڵوێستێک وەردەگرن ؟ چ قسەیەك دەکەن و کامیان هەڵدەبژێرن؟ قسە و ڕستە و چیرۆکی نێو کتێب و بیرەوەییەکانتان ، یاخود قسە و بانگەوازییەکانی ئەم چەند ڕۆژەی پێشترتان؟ ناکرێت خورمژتان بوێت، ناکرێت بڵێن هەردوو هەڵوێستەکەتان ڕاست و دروستە .
بۆ ئەوەی تۆزێك متمانەتان لای دۆستانتان و خەڵکانی ئاسایی بمێنیت باشترە خۆتان ساخبکەنەوە.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
19/09/2024

ناتۆ و ئەمەریکا نیگەرانن سەبارەت بە ئەگەری دۆڕانی شەرەکەیان بە ڕوسیا.. زاهیر باهیر

پاش 22 مانگ شەری وێرانیکاری و بەکوشتدانی دەیەها هەزار لە سەربازان و خەڵکانی مەدەنی و ئاوارەبوونی چەند ملیۆن کەس و

خاپورکردنی نزیکەی هەموو بەشە خزمەتگوزارییەکانی ئۆکرانیا، ئێستا ناتۆ و ئەمەریکا نایشارنەوە کە مەترسی تەشکانیان لە جەنگەکەی نێوانی ناتۆ و ڕوسیادا هەیە.
سەرۆکی ناتۆ ستۆڵتنبێرگ، Jens Stoltenberg ، ڕۆژی شەممە، 12-02، لە چاوپێکەوتنێکدا لەگەڵ کەناڵی ئەڵمانی ARD وتی: ” شەڕەکان بە قۆناغ پەرەدەسەنن… دەبێت لەکاتی باشی و خراپیدا پشتیوانی ئۆکرانیا بکەین.” درێژەی بە قسەکانی داسو وتی “پێویستە ئامادەش بین بۆ هەواڵی ناخۆش”، هۆشداری زیاتری دا و وتی: ئەمە لە کاتێکدا کە کێشە بەردەوامە لە بەرگریکردن لە دژی لەشکرکێشی سەرتاسەری ڕووسیا.
لەدوانەکانی ئەو لە کاتێکدایە کە هاوپەیمانانی ڕۆژئاوا مشتومڕ لەسەر تەقەمەنی و یارمەتییە داراییەکان بۆ ئۆکرانیا دەکەن، کە هەندێك لە وڵاتان کەمتر دەربەستن و هەندێکی تریشیان بە هۆکارێك لە هۆکارەکان هاوکاریکردنی زیاتری ئۆکرانیا هەر ئاوا ئاسان نابینن . هەروەها مەسکۆ هەنگاوی زیادکردنی سەربازەکانی ناوە.
ڤلادیمەر پوتین سەرۆکی ڕوسیا ڕۆژی هەینی فەرمانێکی واژۆکرد بۆ زیادکردنی ژمارەی سەربازەکان بە ڕێژەی نزیکەی 170 هەزار سەرباز بۆ کۆی گشتی یەک ملیۆن و 300 هەزار سەرباز.
هاوکاتیش جەنەراڵێکی باڵای ئۆکرانیا دانی بەوەدا ناوە کە بەرەنگاربوونەوەی دەستدرێژی ڕووسیا گەیشتووەتە بنبەست و ئاسۆی “پێشکەوتنێکی قووڵ و باش” بەدوور دەزانرێت.
لە لایەکی دیکەوە جگە لە بایدن لە ململانێیەکی گەورەدایە لەگەڵ کۆنگریس، لایەنە کۆمارییەکان دا بۆ دابینکردنی پارە و چەك و تەقەمەنی بۆ ئۆکرانیا، لەبەرئەوەی کە زۆرێك لە پیاوانی کۆنگریس دژ بەوەن و لەگەڵ قسەکەی ترامپ-دان کە هەمیشە دەیوت ” یەکەم ئەمەریکا” واتە لە هەموو شتێکدا دەبێت ڕەچاوی ئەمەریکا بکرێت.
لە ئێستادا لە لایەن کۆشکی سپییەوە هەوڵێکی زۆر دەدرێت سەبارەت بە دەربازبوون لە بەهانەی وەستانی هاوکارییەکانی ئەمەریکا بە ئۆکرانیا چونکە دەبێت کۆنگریس ڕەزامەندی لەسەر بدات . کۆشکی سپی ڕۆژی دووشەممە هۆشدارییەکی بەپەلەی ئاراستەی کۆنگرێس کرد و پێشبینی کرد کە ئۆکرانیا بەم زووانە زەمینەی لە شەڕی خۆیدا لە دژی ڕووسیا لەدەست دەدات بۆ ئەوەی جارێکی دیکە یارمەتی دارایی لەلایەن ئەمریکاوە پێ بدرێتە.
شالاندا یەنگ ، Shalanda Young ، بەڕێوەبەری فەرمانگەی بەڕێوەبردن و بودجە وتی: “دەمەوێت ڕوونی بکەمەوە بەبێ کردەوەی کۆنگرێس، تا کۆتایی ساڵ، سەرچاوەکانمان تەواو دەبێت بۆ کڕینی چەک و ئامێری زیاتر بۆ ئۆکرانیا و دابینکردنی ئامێر لە کۆگا سەربازییەکانی

ئەمریکا . " ئەمە ناوەڕۆکی نامەکەی یەنگ بوو بۆ سەنەتاکانی کۆنگرێس. ئاماژەی بەوەشکردووە، "هیچ کارێکی ئەفسوناوی بۆ دابینکردنی ئەم ساتەوەختە لەبەردەستدا نییە. ئەمە پارەمان تەواو بووە – و نزیکە لە کاتمان".
ئەم نامە ئاگرینەی شالاندا یەنگ پێشینەی هەبوو، ئەویش لە 5ی مانگی ئۆکتۆبەردا کۆشکی سپی داوای لە کۆنگرێس کرد کە پڕۆژە یاسایەکی تەواوکەری بودجەی 106 ملیار دۆلار پەسەند بکات کە هاوکاری ئۆکرانیا و ئیسرائیل و هاوپەیمانەکانی لە هیندستان و زەریای هێمن دەکات و لە هەمان کاتدا ئاسایشی سنووریش بەهێز دەکات. بەڵام ئێستا دانوستانە دوولایەنەکان لەسەر ئەو پڕۆژە یاسایە وەستاون.
لە نامەکەیدا، یەنگ پێشبینی کردووە کە" لەدەستدانی پاڵپشتی دارایی ئەمریکا، ئۆکرانیا لە بەرەکانی شەڕدا بەچۆکدا دەهێنیت، نەک تەنها ئەو دەستکەوتانەی ئۆکرانیا بەدەستی هێناوە دەخاتە مەترسییەوە، بەڵکو ئەگەری سەرکەوتنی سەربازییەکانی ڕووسیا زیاد دەکات"
هەر لەم سات و وەختەشدا سەرۆك زێلێنیسکی لە لایەن جۆ بایدنەوە داوای لێکرابوو کە قسە بۆ سەنەتارەکانی ئەمەریکا بکات تاکو ڕاستەوخۆ لە خۆیەوە ببیستن کە شەڕەکە لە چ قۆناخێکی مەترسیدایە.
بەڵام دوێنێ، 06/12 ، لە دیمانەیەکدا زێلێنسکی سەرۆکی ئۆکرانیا پەیامەکەی / قسەکردنەکەی بۆ سەنەتارەکانی ئەمەریکا هەڵوەشاندەوە کە بە تەما بوو داوای بڕێکی نوێ لە هاوکاری و کۆمەك بۆ ئۆکرانیا بکات بۆ جەنگەکەی لەگەڵ ڕوسیادا. ئەمە لە کاتێکدا کە کۆنگریس هاوکاری دەیەها ملیار دۆلاری بۆ ئۆکرانیا هەڵوەشاندەوە.
گەلێکمان دەمانزانی کە ناتۆ لەم جەنگەدا دەدۆڕێت ، گەرچی دەڕوای سەرۆکی هاووڵاتیانی ئۆکرانیا و ڕوسیایە، و لە کۆتاییدا دەبێت سازش بۆ پوتین بکات. من یەکێك بووم لەو کەسانە کە لە ناوەڕاستی مانگی ئازاری 2021 دا بە وتارێکی درێژ پاش توێژینەوەیەك لەسەر باری ئابووری ڕوسیا و ئەوروپا و ئەمەریکا ئاماژەم بە تێشکانی ناتۆ کردووە .
ناتۆ و ئەمەریکا وایان دەزانی بە دەستپێکردنی شەڕەکە ، یەك: پرۆتێست و ڕاپەڕین لە ڕوسیادا ڕوودەدات . دوو: سوپای ڕوسی دەتە قوڵایی ئۆکرانیا و دەوروبەری کییڤ ، ئەو کاتە گەمارۆ دەدرێن و هەڵگەڕانەوەی بەشێك لە سوپاکەی ڕوسیا مسۆگەرە و تێشکانیان شتێکی حەتمی دەبێت . سێ : ناچاربوونی یا ناچارکردنی پوتین بە بەکارهێنانی چەکی ناوکیی ، کە هەر دەستی کردووە ئەو کاتە ئەمان لە ماوەی چەند خولەکێکدا هەموو ڕوسیای بەسەردا خاپوور دەکەن.
ئەمە لێکدانەوەی ئەوان بوو ، خۆ ئەگەر بەهانە و پاساوی چەنگەکە

ئەوە بێت کە خۆیان دەیانووت ئەوە بێ گومان دەزگە سیخوڕییەکانی ئەمەریکا و بریتانیا و ئەوروپا و ناتۆ ناشیترین و نەزانترین بوون و ئەحمەقییەتی سیاسەتمەدا و دەوڵەتمەدارەکانیش هەر وەکو چۆن توێژنەوەی نادروستیان هەبوو و بە هەڵەداچوون لە ئەفغانستان و عێراق و سوریا و تەنانەت ڤەنزویلاشدا ، هەر ئاواش لە شەڕی ڕوسیادا.

بەڵام ڕەنگە مەبەستی ئەو پاساوە فەرمیانە و هێنانەوەی بەڵگە و بڕێکی زۆر لە زانیارییەکانی هەڵگیرسانی شەڕ تەنها بۆ گەمژاندنی ئەمەی " هاووڵاتیانەن" بووبێت، دەنا لە پشتی پەردەوە پلانی داڕێژراوی پتەو تر هەبوو . ئەویش هەر هەڵگیرسانی جەنگ / شەڕ یەکێکە لە هۆکارە سەرەکییەکانی مانەوەی خۆیان و هەناردەکردنی قەیرانە ناوخۆییەکانیان و لەباربردن و شکستهێنان بە بزوتنەوەی کرێکاران و چەوساوەکانی وڵاتەکانیان .

ئەوەی ئاشکرایە ئێمە لەگەڵ دەوڵەتەکان و سیاسەتمەدارەکاندا هەمیشە لەشەڕداین، شەڕی تەسککردنەوەی ئازادییەکانمان، شەڕی بەرزبوونەوەی تێچوی ژینمان ، شەڕی خراپکردنی بارودۆخی دەرونیمان و زۆری تر . ئەمانە لەدۆخی بە ناو ئاشتیدا کە لە پاڵیا دەکرێت پەتایەکیشمان وەکو پەتای کۆرۆنا بۆ دروست بکەن ، یاخود قەیرانێکی داراییمان بۆ دروست بکەن، ڕوودەدات . خۆ لە دۆخی شەڕییشدا ئەوە ئاشکرایە تەواوی زیندەوەرانی دوولاقی ئەم سەرزەمینە لانی کەم جارێك جەنگیان دیووە کە چ کارەساتێکیان بۆ دەهێنێت.

زاهیر باهیر
07/12/2023

شەپۆلی هاتنەوەی سەر حوکمی حیزبە ڕاستڕەوەکان *.. زاهیر باهیر

ئەرجەنتین ، دووەم وڵاتی ئەمەریکای لاتنین دوای بەرازیل ، ڕۆژی یەکشەممە ، 19ی مانگ حیزبی ڕاستڕەو بە سەرۆکایەتی Javier Milei

هەڵبژاردنەکەی بە ڕێژەی نزیکەی لە سەدا 56 دەنگی بەدەستهێنا ، لە بەرانبەریشیدا حیزبی چەپ لە سەدا نزیکەی 45 دەنگی هێنا . ئەوەی کە لە ئەرجەنتین ڕوویدا بە گوێرەی قسەی لیبراڵەکان و ئابووریناسەکانیان گەڕانەوەی توندوتیژی و ڕاستڕەوەتییە بۆ ئەرجەنتین و لەدانە لە دیمۆکراتییەت کە لە ساڵی 1983 وە گوایە بەردەوام بووە.

ئەم هەڵبژاردنە لە کاتێکدایە کە هەڵئاوسانی پارەکەی لە سەدا 140 سەرکەوتووە و بەهای دراوەکەی لە سەدا 90ی لە ماوەی 4 ساڵدا لەدەست داوە و 3 ساڵە بەهۆی وشکەساڵییەوە بەروبومەکی ئاوایان نەبووە . بەڕێژەی لە سەدا 40ی خەڵکەکەی کە 45 ملیۆن کەسن لە هەژاریدا دەژین کە دەکاتە 2 کەس لە 5 کەس هەر وەها قەرزاری 44 ملیار دۆلاری صندوقی دراوی نێودەوڵەتییە.**

حکومەتی پێشوو دوای زنجیرەیەك پاشەکشە و هەڵاوسانی زۆر نرخی ئاڵوگۆڕی بە یەک پێسۆ بە دۆلار جێگیر کرد. ئەم ستراتیژە کە بە گۆڕانکاری ناسراوە، لە ساڵی 2002 وازی لە هێنرا دوای ئەوەی پاشەکشەی قووڵ و ناڕەزایەتی توندوتیژی شەقامەکان دژی سنووردارکردنی کشانی بانکەکان وایکرد کە نەتوانرێت بەردەوام بێت.

وڵاتانی دیکە – پەنەما و ئیکوادۆر – بەم ڕێگایەدا ڕۆشتوون بەڵام هەرگیز یەکێکیان بەقەد ئەرجەنتین گەورە و پایەدار نییە کە وەك ئەرجەنتین ئەندامی گروپی جی 20ی وڵاتانی پێشەنگی پێشکەوتووی پیشەسازی بن.

ئێستاش یەکێك لە ڕیفۆرمەکانی سەرەکی هەڵبژاردوو لە شانی هەڵوەشندەوەی یاسای لەباربردنی کۆرپەلە، هەڵوەشاندنەوەی بانقی مەرکەزی ئەرجەنتینە و گۆڕانی دراوی پێسۆیە بە دۆلاری ئەمەریکی.

ئەم بڕیارەی سەرەك ئاسان نییەو چارەسەری کێشەی ئابوری و کۆمەڵایەتی ئەرجەنتین ناکات هەر هیچ نەبێت لەبەر سێ هۆکار:

یەکەمیان: ئەوەیە کە ئەرجەنتین و ئەمریکا ئابوورییەکی زۆر جیاوازن و بۆیە ئەوەی ڕەنگە سیاسەتی دراوی دروست بێت بۆ ئەمەی دووەمیان ڕەنگە سیاسەتێکی هەڵە بێت بۆ یەکەمیان. وڵاتان دەبێت وریا بن لە دەستبەرداربوون لە ئازادی دانانی ڕێژەی سوودی خۆیان و دابەزینی بەهای دراوەکانیان.

کێشەی دووەم: زیاتر پراکتیکییە: ئەرجەنتین دۆلارەکانی لە کوێوە دەستدەکەوێت؟ لە ئێستادا بانکی ناوەندی نزیکەی هیچ یەدەگێکی دۆلاری ئەمریکی نییە کە باسی بکات، هەروەها دەستڕاگەیشتن بە بازاڕەکانی سەرمایەی جیهانی نییە بۆ بەدەستهێنانی ئەو پشکانەی کە پێویست دەبن بۆ بەردەوامبوونی ئابووری. لە ڕووی تیۆرییەوە Javier Milei دەتوانێت داوای قەرز لە سندوقی دراوی نێودەوڵەتی بکات،

بەڵام ئەگەری دەستکەوتنی کەمە. ئەرجەنتین لە ئێستاوە گەورەترین قەرزدەری سندوقی دراوی نێودەوڵەتییە و 44 ملیار دۆلاری قەرزدارە کە دەکاتە 35 ملیار پاوەند. سندوقی دراوی نێودەوڵەتی گومانی هەیە لەوەی کە ئایا بە دۆلارکردنی دراوی ئەرجەنتین لە کورتخایەندا دەتوانرێت یان نا. پیسۆی دراوی ئەوە پێویستی بە دابەزینی بەهایەکی بەرچاو دەبێت پێش بە دۆلارکردنی. هاوکاتیش دراوێکی لاوازترە و دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی نرخەکان و هەڵاوسانی پارە زیاتر بەرز دەکاتەوە.
سێیەم: تەنانەت ئەگەر چارەسەرێک بۆ کێشە تەکنیکییەکانی پەیوەست بە وازهێنان لە پێسۆ بدۆزرێتەوە، چارەسەری شۆکی سەرەکی نوێ دەتوانێت تاڕادەیەک بە خێرایی لە ڕوویدا بتەقێتەوە. دۆلارسازی ڕێگایەکی یەکلایەنەیە – قومارێکی سیاسیانەیە کە هیچ دەرچوونێکی نییە کە دەتوانێت ئەرجەنتین لە ڕێڕەوێکی ناپایەداردا قفڵ بکات و ئابوورییەکەی بخاتە خوارەوە.
Javier Milei بەڵێنی داوە پێداچوونەوە بە هەموو ئەم دەستکەوتانەدا بکات، تەنانەت پێشنیاری ڕیفراندۆمی کردووە سەبارەت بە یاسایی بوونی لەباربردنی کۆرپەلە. پارتەکەی لە ئێستاوە کار لەسەر کەمکردنەوەی باج دەکات هەر کە مانگی داهاتوو دەستبەکاربوو، ئاماژەی بەوەشکردووە کە ڕەنگە ئەفسەرانی دیکتاتۆری زیندانیکراوی ئەرجەنتین بەتاوان بکات. لە میانی دیبەیتێکی سەرۆکایەتیدا وتی کە سەربازیی تەنها بە “زیادەڕەوی” تاوانبارن.
ئەوەی کە وەڵامی ڕیفۆرمەکانی سەرەکی نوێ دەتاوە بزوتنەوەی کرێکارانی نقابییە کە ئەرجەنتین خاوەنی بەهێزترین نقابەی ڕادیکاڵە و ڕۆڵی خۆی هەیە لە ڕەتکردنەوەی سیاسەتەکانی حکومەتەکاندا.

....

*ئەوە زیرەکی سەرمایەدارن و ئابووریناسەکانیان کە حیزبە دەسەڵاتخواز و دەسەڵاتدارەکانیان کردووە بە دوو بەشەوە : چەپ و ڕاست بەڵام لە ڕاستیدا جیاوازییەکی کەم لە نێوانی ئەم دوانەدا هەیە و دەبێت کە دێنە سەر حوکم. دیمیوکراتییەت و دیکتاتۆرییەت تەواوکەری بەڕێکردنی سیاسەتی حیزبەکانان.
**بۆ نوسینی ئەم پەستە لە چەند وتارێکی ڕۆژنامەی گاردیانی بریتانی سوودمەند بووم .

زاهیر باهیر
22/11/2023

چۆن ئیسرائیل یارمەتی گەشەی حەماسی بە دەیان ساڵ دا.. نوسینی: Aysha Khan و Ismat Mangla*

شیکاریی: حەماس چییە و بۆچی ساڵانێکە ئیسرائیل بە ئەنقەست بوونی ئەوی چالاک کردووە؟

نوسینی : Aysha Khan و Ismat Mangla*

و: زاهیر باهیر

ئێمە دەزانین کە گرووپی چەکداری فەلەستینی حەماس بەرپرسیارە لە کوشندەترین هێرش بۆ سەر خاکی ئیسرائیل لە مێژووی ئەم دواییەدا کە زیاتر لە هەزار و 300 کەسی کوشتووە و زیاتر لە 200 کەسیشی بە بارمتە گرتووە.
حەماس لە ساڵی 1987 لە غەززەی داگیرکراو دامەزراوە، کە کورتکراوەی بزوتنەوەی بەرەنگاریی ئەلئیسلامییە (بزووتنەوەی بەرخۆدانی ئیسلامی) – ئەو گروپە چەکدارەیە کە ئەمڕۆ کۆنترۆڵی سیاسی بەسەر غەززەدا هەیە. ئەوەی ڕەنگە نەتزانیبێت ئەوەیە کە هەمان ئەم گروپە لە ڕاستیدا بەشێکی لەلایەن خودی ئیسرائیلەوە دروستکراوە. لە کاتێکدا ڕەنگە وەک تیۆرییەکی پیلانگێڕی دەربکەوێت، بەڵام لە ڕاستیدا نهێنییەکی کراوە و بە باشی بەڵگەدارە کە ئیسرائیل ساڵانێکە یارمەتی دارایی و پشتگیریکردنی حەماسی داوە.
گێرشۆن هاکۆهین، Gershon Hacohen, ، هاوکارێکی سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیل بنیامین ناتانیاهو، لە چاوپێکەوتنێکی تەلەفزیۆنی ساڵی 2019 دا وتی: پێویستە ڕاستییەکان بڵێین. ئاماژەی بەوەشکردووە، ستراتیژی ناتانیاهو ڕێگریکردنە لە بژاردەی دوو دەوڵەت، بۆیە حەماس دەکاتە نزیکترین هاوکاری خۆی. " بە ئاشکرا حەماس دوژمنە، بە شاراوەیی هاوپەیمانەکە." تێگەیشتن لە ستراتیژی ئیسرائیل لەم کارەدا دەتوانێت یارمەتیدەرمان بێت لە خوێندنەوەی دەیەکانی قسەکانی حکومەتی ئیسرائیل سەبارەت بە بەربەرییەتی حەماس. هەروەها

یارمەتی ڕۆشنکردنەوەی دیدگای نەتانیاهۆ دەدات بۆ ناوچەکە — و کۆتای دوایارییەکە.

ستراتیژی ئیسرائیل بۆ پەرتکردن و داگیرکردن

" بە پەشیمانییەکی زۆرەوە ، حەماس دروستکراوی ئیسرائیلە."

ئەڤنەر کۆهین، Avner Cohen ، بەرپرسی کاروباری ئایینی ئیسرائیل لە غەززە لە کاتی سەرهەڵدانی حەماسدا، لە وتارێکی وۆڵ ستریت جێرناڵ لە ساڵی 2009دا بە ناوی " ئیسرائیل چۆن یارمەتی زاوزێکردنی حەماسی دا" دەڵێت حەماس لە سەردەمی یەکەم ڕاپەڕین دا/ ئینتیفازە لەدایک بووە، کاتێک فەلەستینییەکان لە ساڵی1987ەوە دژی داگیرکەرەکانیان ڕاپەڕینەوە، ئەم گروپە لەلایەن شێخ ئەحمەد یاسین- وە پەنابەرێکی مەشلول تا ڕادەیەك نابینا دامەزراوە و لە کەمپێکی پەنابەرانی غەززە گەورە بووە. لەوێدا، یاسین یارمەتی پێکهێنانی لقێکی فەلەستینیی ئیخوان موسلیمینی دابوو، ئەو بزووتنەوەیە بەناوبانگ و کاریگەرەی کە لە میسر دامەزرابوو و پشتگیری لە ئیسلامێکی سیاسی دەکرد — هەندێکجار پێی دەگوترا "ئیسلامیزم". ئەم گرووپەی کە بنکەکەی لە غەززە دامەزراند — موجەمەع ئەلئیسلامیە، پێشخانێك بۆ حەماس — لە ساڵی 1973 وەک ڕێکخراوێکی خێرخوازی موسڵمانان کە زانکۆ و کتێبخانە و مزگەوت و قوتابخانەکانی دامەزراند.

یاسین و بزووتنەوە تازە پێگەیشتووەکەی هاوپەیمانێکی چاوەڕوانەکراویان لە دەسەڵاتدارانی ئیسرائیل دۆزیەوە. فەرمانڕەوا نوێیەکانی غەززە سنووردارکردنی پێشوویان بۆ چالاکوانانی پەرەپێدانی ئیسلامی سیاسی شلکردەوە؛ بە فەرمی موجەمەع ئەلئیسلامیای وەک خێرخوازی و دواتر وەک کۆمەڵە تۆمار کرد؛ ڕێگەی بە ئەندامەکانی دا پەیامەکەی بڵاوبکەنەوە و نیازپاکی بنیات بنێن بە پەرەپێدانی تۆڕێک لە دامەزراوە ناوخۆییەکان و چووە دواوە کاتێک گروپەکە شەڕی لەگەڵ ڕکابەرەکانی کرد کە عەلمانییەکانی فەلەستین بوون.

بەم شێوەیە سیاسەتیان لە چەند دەیەکدا گرد دەبێتەوە "هەر کەسێک بیەوێت دامەزراندنی دەوڵەتی فەلەستین پووچەڵ بکاتەوە، دەبێت پشتگیری لە بەهێزکردنی حەماس و گواستنەوەی پارە بۆ حەماس بکات . ئەمە بەشێکە لە ستراتیژییەکەمان کە دابڕانی فەلەستینییەکانی غەززەیە لە فەلەستینییەکانی کەناری ڕۆژئاوا."

دوای ئەوەی ئیسرائیل لە ساڵانی شەستەکاندا کەرتی غەززەی لە میسر داگیرکرد و دەستی بەسەردا گرت، حکومەتی ئیسرائیل تامەزرۆی

لاوازکردنی هێزی سیاسی ڕابەرایەتی فەلەستین بوو . لەو کاتەدا ڕێکخراوی ڕزگاریخوازی فەلەستینی ناسیۆنالیستی عەلمانی (PLO) و کەسایەتیی پێشەنگی ئەو ڕێکخراوە یاسر عەرەفات لە پارتی فەتح بوو. ئیسرائیل وەکو پێشبینی دەکرس بە بەدوای ئەندامانی PLOوە بوو، کە زۆرێکیان سەرسەختانە دژی ئیسرائیل بوون. لەم نێوەندەدا، ئیسرائیل بە ڕێزگرتن لە ستراتیژی سیاسەتی کۆلۆنیالیزمیی پەرتکردن و حوکمڕانیی، لە تەك ئەوەشدا ئیسرائیل لە کۆتاییەکانی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا دەستیکرد بە چالاککردنی گروپە تازەپێگەیشتوەکەی یاسین.

ئەم بزووتنەوە سیاسی□ ئایینییە لەو کاتەدا لە پەراوێزی سیاسەتی فەلەستین دا بوو، بەڵام بە پارەی ئیسرائیل، کاریگەرییەکەی گەشەی کرد و لە کۆتاییدا گۆڕا بۆ حەماس وەك ئەوەی ئەمڕۆ دەیزانین.

ئەوە حاڵەتێکی کلاسیکی کارادانەوەی سلبی بوو ، نزیکەی 15 ساڵ لەمەو بەر ڕۆژنامەی وۆڵ ستریت جۆرناڵ نووسیویەتی: ” ئەزموونی ئیسرائیل دەنگدانەوەی ئەزموونی ئەمریکایە، کە لە کاتی جەنگی سارددا وەک هاوپەیمانێکی بەسوود لە دژی کۆمۆنیزم چاوی لە ئیسلامییەکان بوو. ” … ” هێزەکانی دژ□ س□قی□ت کە لەلایەن ئەمریکاوە پشتگیری دەکران دوای لەشکرکێشی مۆسکۆ بۆ سەر ئەفغانستان لە ساڵی 1979، دواتر گۆڕا بۆ قاعیدە.” سیاسەتی ئیسرئیل ڕەنگدانەوە ئەوە سیاسەتەی ئەمەریکا بوو . لە ڕاستیدا تا نەوەدەکانی سەدەی ڕابردوو، ڕێکخراوی فەلەستین، PLO ، دەستی بە کارکردن کردبوو بۆ سازانێکی دوو دەوڵەتیی و حەماسیش لە غەزز□ ب□ □□وونی بووبوو بە هێزێکی چەکداری بەهێزی دژە ئیسرائیل کە پشتیوانییەکی بەرچاوی لەلایەن گەلی فەلەستینەوە بەدەستهێنابوو. ئیسرائیل دەستی کرد بە هەوڵدان بۆ سەرکوتکردنی ئەو ئەهریمەنەی کە یارمەتی دروستکردنی دابوو – بەڵام زۆر درەنگ بوو.

زیندوو ڕاگرتنی حەماس و چارەسەرێکی دوو دەوڵەتی بە مردوویی

بۆ دەیان ساڵە ئیسرائیل سەرکوتی حەماس دەکات لە غەززە لەوانە هەڵمەتی هێرشی ئاسمانی بەردەوام، تیرۆرکردنی ئامانجدار، گەمارۆیەکی دەیان ساڵە ، لەگەڵ ئەو هەوڵانەدا، زۆرجار بەسوود بۆ بەهێزکردنی پشتیوانی گروپەکە گەڕاوەتەوە. بەڵام لەوەش ترسناکتر ئەو شێوازی□ کە دەسەڵاتدارانی ئیسرائیل تا ئەمڕۆش بەردەوام بوون لە چالاککردنی حەماس بە ئەنقەست .

دوای هێرشەکەی ئەم دواییەی حەماس بۆ سەر ئیسرائیل، نەتانیاهۆ سوێندی خوارد کە هەموو ئەندامێکی ئەو گرووپە ” کەسێکی مردووە.” بەڵام ناتانیاهۆ بە شێوەیەکی ستراتیژی ئاسانکاری بۆ ملیۆنان دۆلار

بە حەماس کردووە بە ڕێگەدان بە قەتەر کە یارمەتی نەختینەیی بە غەززە بدات – کە دەیزانی پارە نەختینەکە دەچێتە دەستی سەرکردایەتی حەماس.
لە ساڵی 2009ەوە ستراتیژی سیاسی نەتانیاهۆ لە دەوری زیندوو ڕاگرتنی حەماس و لێدان دەسوڕێتەوە – تەنانەت ئەگەر ئازاری گەلەکەی خۆیشی دابێت. لە کاتێکدا ئیسرائیل و نەتانیاهۆ لەسەر شانەی نێودەوڵەتی بە قسە بەدواداچوون بۆ چارەسەری دوو دەوڵەتیی دەکەن، کە حەماس بیانوویەکی گونجاو دەڕەخسێنێت بۆ دوورکەوتنەوە لە شوێنکەوتنی چارەسەرێک. ئەم واقیعەش نە تیۆرێکی پیلانگێڕییە، نە بە تایبەتی بە باشیش شاراوەیە. لە ڕاستیدا ناتانیاهۆ و چەند بەرپرسێکی ئیسرائیلی بە ئاشکرا باسیان لەوە کردووە.

“ستراتیژی ناتانیاهۆ ڕێگریکردنە لە بژاردەی دوو دەوڵەت، بۆیە حەماس دەکاتە نزیکترین هاوکاری خۆی. حەماس بە ئاشکرا دوژمنە و بە شاراوەییش هاوپەیمانێکە.”
لە کۆبوونەوەی حزبی لیکود لە ساڵی 2019دا، نەتانیاهۆ بە دڵخۆشییەوە بە هاووڵاتیانی خۆی گوت: ” هەرکەسێک بیەوێت دامەزراندنی دەوڵەتی فەلەستین پووچەڵ بکاتەوە، دەبێت پشتگیری لە بەهێزکردنی حەماس و گواستنەوەی پارە بۆ حەماس بکات. ئەمە بەشێکە لە ستراتیژییەکەمان – دابڕانی فەلەستینییەکانی غەززە لە فەلەستینییەکانی کەناری ڕۆژئاوا.” هەروەها بەڵگەنامەیەکی وەزارەتی هەواڵگری ئیسرائیل کە لەلایەن گۆڤاری +972 لە 30ی تشرینی یەکەمدا بڵاوکراوەتەوە، هێندەی تر ڕوونی دەکاتەوە. لەوێدا بە فەرمی ئاماژە بە بژاردەی کۆنترۆڵکردنی غەززە لەلایەن دەسەڵاتی فەلەستینەوە وەک خراپترین دەرئەنجامی ئەگەری دەکەن – چونکە ئەوە “یەکێک لە بەربەستە ناوەندییەکانی ڕێگریکردن لە دامەزراندنی دەوڵەتی فەلەستینی” لادەبات.
لەڕاستیدا ناتانیاهۆ مەبەستی ئەوە بووە کە فەلەستینییەکان لە ژێر دوو گرووپی دەسەڵاتداردا بە دابەشکراوی بمێنەنەوە: دەسەڵاتی فەلەستین کە لە ڕووی دیپلۆماسییەوە سەرکەوتوو بووە لە کەرتی ڕۆژئاوا و حەماسی میلتەنت لە غەززە. (دەسەڵاتی فەلەستین بە سەرکایەتی پاشماوەی PLO وەک دەزگایەکی خۆبەڕێوەبەری کاتیی دروست بوو کە مەبەست لێی خۆشکردنی ڕێگا بۆ دەوڵەتێکی سەربەخۆی فەلەستین بوو، بەڵام ئەوە ڕووی نەداوە.) تا ئەو کاتەی ئەم دوو گرووپە دابەش بوون، ئیسرائیل پاساوی هەیە بۆ ئەوەی دانوستان لەگەڵ دەسەڵاتی فەلەستین نەکات بە بیانوی ئەوەی کە ئەو گرووپە نوێنەرایەتی هەموو فەلەستینییەکان ناکات. حەماس بە پێچەوانەی

سەرکەوتنی دیپلۆماسی دەسەڵاتی فەلەستین بە ئیسرائیل بووەتە دوژمنەکی گونجاو. لە چاوپێکەوتنێکیدا لە ساڵی 2015دا، بەزالێل سمۆتریچ، Bezalel Smotrich ، وەزیری دارایی ئیسرائیل ڕوونیکردەوە کە شەڕەنگێزی حەماس و بەو هۆیەوە ناشەرعییەتی لەسەر شانەی جیهانی، نیعمەتەکە بە ستراتیژی سیاسی حکومەتەکەی.
سمۆتریچ وتی: ” دەسەڵاتی فەلەستین، PLO ، بارگرانییە، حەماسیش سەرمایەیە.” وتیشی ” ئەوە ڕێکخراوێکی تیرۆریستییە، کەس دان بەودا نانێت، کەس لە [دادگای تاوانە نێودەوڵەتییەکان] پێگەی پێنادات، کەس ڕێگەی پێنادات بڕیارێک لە ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوە یەکگرتووەکان بخاتەڕوو”.
هاوکاتیش زۆرێک لە هاوڵاتیانی ئیسرائیل تووڕە بوون لەوەی کە چۆن فێڵەکانی نەتانیاهۆ هەموویان دەخاتە مەترسییەوە و زیاتر لە 1300 هاوڵاتی وڵاتەکەیان دەکوژرێت.
ستوونی ئەم دوایییەی ڕۆژنامەی هارێتس کە یەکێکە لە گەورەترین ڕۆژنامەکانی ئیسرائیل، سەرۆکوەزیران ئەرك دەخاتە ئەستۆی سەرۆکوەزیران خۆی سەبارەت “دوکتورینە سیاسییە وێرانکەر و چەواشەکارەکەیەوە کە پێیوابوو بەهێزکردنی حەماس لەسەر حیسابی دەسەڵاتی فەلەستین، PA، بۆ ئیسرائیل باش دەبێت”. ستوونی دیکەی ئەم دوایییەی هارێتز باس لەوە دەکات کە چۆن “هاوپەیمانی” نەتانیاهۆ و حەماس و ” قەسابخانەی ” 7ی مانگی ئۆکتۆبەر یارمەتی سەرۆکوەزیرانی ئیسرائیل دەدات بۆ مانەوەی دەسەڵاتی خۆی .” ڕۆژنامەی تایمزی زۆر کۆنەپارێزی ئیسرائیلی ، ئەویش دوای هێرشەکانی حەماس، لە بڵاوکردنەوەی ژمارەیەکیدا بە ناونیشانی “بە ساڵانێک، نەتانیاهۆ پشتگیری حەماسی دەکرد ئێستا بە ڕووی ئێمەدا تەقێنرایەوە.”
هاوکاتیش وەک ئەندامی پێشووی هێزەکانی بەرگریی ئیسرائیل، IDF، بێنزی ساندەرز، Benzi Sanders ، ڕوونی دەکاتەوە، هەڵمەتی نوێی بەردەوامی نەتانیاهۆ و فراوانکردنی هێرشی زەمینی تەنها بەردەوام دەبێت لە بەهێزکردن و بەردەوامکردنی حەماس – و ڕێگری لە چارەسەرکردنێکی دادپەروەرانە بۆ ئەم قەیرانە دەکات.
....

*ئایشە خان و عیسمەت مانگلا هەردووکیان سەرنووسەری ڕۆژنامەی ئەنالیست نیوزن.

ئایندەی جەنگی ڕوسیا و ئۆکرانیا بەرەوکوێ؟.. زاهیر باهیر

پێشبینیکردنی کۆتایی جەنگەکە کارێکی ئاسان نییە چونکە هەکار و بەرئەنجامەکەی یاخود ڕوودانی کارەساتێکی سروشتییە...هەر کام لەمانە ڕۆڵی خۆیان دەگێڕن.
پش ١٩ مانگ تێپەڕین بەسەر دەستپێکردنیدا هەشتا جەنگەکە بەردەوامەو ڕوسیا لە پێگەی بەهێزی ئابووری و سەربازی خۆیدایە. کەمکردنەوەی دەرهێنانی نەوتی خۆی و داخوازی زیاتری نەوت لەلایەن چینەوە، لە ئێستادا کاریگەری خۆی لەسەر بازاڕەی وزە بەتایبەتی و ئابووری ئەوروپا بەگشتی داناوە و دادەنێت . هەنووکە نرخی بەرمیڵێك نەوت لە بازاڕدا ٩٤ دۆلارە و واپێشبینیش دەکریت کە بەم زووانە بۆ ١٠٠ دۆلار سەربکەوێت.
لەمانەش گرنگتر درزکەوتنە نێو ئەندامانی ناتۆ و هەڵوێستی ئەمەریکا و کەنەدە وڵاتانی دیکە، سەرانی ئۆکرانیای بێ ئومێد کردووە. ماوەیەکی کورت لەمەوبەر بوو کە سارکۆزی کۆنە سەرۆکی فەرەنسا رایگەیاند: ئەوروپا ڕوسیای پێویستە. هەروەها وتیشە "دیپلۆماسی و گفتوگۆ و دانوستان" "تاکە ڕێگان" بۆ چارەسەرکردنی شەڕی ڕووسیا دژی ئۆکرانیا، دەبێت ئۆکرانیا سازش لەسەر ئەو زەویانەی کە داگیرکراون لەتەك ڕوسیادا بکات.
هاوکاتیش لە کۆبوونەوەی گروپی ٢٠ لە هیندستان ، ڕاگەیاندنێکی هاوبەش ڕاگەیەنرا بەهیچ شێوەیەك نەتوانرا نەك هەر سەرکۆنەی ڕوسیا سەبارەت بە داگیرکردنی ئۆکرانیا بکرێت، بەڵکو بە ڕاستەوخۆش نەتوانرا باسی شەڕەکە بکرێت. ڕوسەکان و دەستەکانیان ئەمەیان بە سەرکەوتن دانا. لەڕاستیشدا شلەقی و لاوازی هەڵوێستی بەرەی ناتۆ و دەوڵەتانی ڕۆژئاوای تۆمار کرد لە بەرانبەر بەرەی لایەنگری ڕوسیا یاخود بێ لایەنیی هەندێك دەوڵەت ، کە خودی ئەو بێلایەنییە بە لایەنگیریی ڕوسیا هەژمار دەکرێت.
لەمانەش زیاتر کاتێك کە دادگەی نێودەوڵەتی بڕیاری دەستگیرکردنی پوتین-یان ڕاگەیاندووە کە ئەمەش سەفەر و هەڵسوڕانی پوتین-ی تەسك

کردەتەوە، کەچی هەر لەو کاتەدا 'لۆلە' سەرۆکی بەرازیل وەکو تەحەدایەك لە بەرەی ناتۆ و دەوڵەتانی ڕۆژئاوا، ڕایگەیاند کە پوتین دەتوانێت بەشداری دانیشتنی لوتکەی گروپی ٢٠ لە ساڵی ئایندەدا کە بڕیارە لە بەرازیل بگیرێت بکات بێ ئەوەی ترسی گرتنی ببێت. ئەمەش گرفتێکتی گەورە بۆ بەرەی ناتۆ و دەوڵەتانی ڕۆژئاوا دروست دەکات . ئەو کاتە یا دەبێت ئەوان بەشداری بکەن، بەشداری کردنیشیان یانی ئەو پەڕی سازش لەتەك پوتین-دا و دابەزینی شکۆ و کەسایەتی و ڕەواجنەبوونی بڕیارەکانیانە. ئەگەر بەشداریش نەکەن یا ئەوەتا کۆبوونەوەکە یا ناکرێت یا بۆ نیوەناچڵ دەکرێت بەهایەکی نابێت و بڕیارەکانی بێ بەجێهێنان و سەپاندن دەمێنێتەوە. حاڵەتی سێیەم گواستنەوەی کۆبوونەوەکەیە بۆ وڵاتێکی دیکە کە پوتین نەتوانێت بەشداری بکات لەو بارەشدا بەرەی دووەم واتە لاینگرانی ڕوسیا ڕەنگە بەشێکیان بەشداری نەکەن.

لە لایەکی دیکەوە دەم و قسەی ئەمەریکییەکان سەبارەت بە بڕیارە پێشینەکانیان وەکو جاران نەماوە و تا ڕادەیەك خاو بوونەتەوە گەرچی تا ئێستا ٤٣ ملیار دۆلاریان هاوکاری سەربازی کردووە بە لە ملیارەهای دیکە وەکو هاوکاری مرۆیی.

ڕەنگە سوورنەبوونی ئیدارەی ئەمەریکی لە هاوکاری ئۆکرانیا ڕەنگدانەوەی هەڵوەستی خودی ئەمەریکییەکان بێت کە چی تر نایانەوێت هاوکاری سەربازی ئۆکرانیا بکرێت. بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێ ئەوە نیشان دەدات لە سەدا ٥٥ ئەمەریکییەکان دژ بە هاوکاری ئۆکرانیان و لە سەدا ٥١ پێیان وایە کە ئەمریکا زۆری کردووە ، تەنها لە سەدا٤٨ دەڵێن دەبێت ئەمریکا زیاتر هاوکای ئۆکرانیا بکات.

لەمانەش مەترسیدار بۆ ناتۆ و دەوڵەتانی ئەوروپا هاتنەوەی دۆناڵد ترامپە بۆ سەر حوکم لە ساڵی ئایندەدا، کە بڕیاری داوە بە هاتنەوەی لە ماوەیەکی زۆر کەمدا شەڕەکە دەوەستێنێت. هەرچی سەرۆك وەزیرانی بریتانیە ، ڕیشی سوناك، لە ئێستادا بێ دەنگە.

ئەنجامگیریی

پاش ئەوەی کە پێشبینییەکانی ئەمەریکا و دەوڵەتانی یەکێتی ئەوروپا سەبارەت بە کۆتاییهاتنی پوتین و دەسەڵاتەکەی نەهاتە دی وەکو ڕاپەڕینی ڕوسییەکان چۆن لە هەندێك لە وڵاتە عەرەبییەکاندا لە سەردەمی " بەهاری عەرەبی"دا ڕووی دا هەروەها هاتنە ناوەوەی سوپای ڕوسی بۆ ناو قوڵایی ئۆکرانیا و ئاسانبوونی گەمارۆدانی و کردنی کوشتارگەلێکی زۆر شکستیهێنا لە سوپای ڕوسیا. کە ئەمانە ڕووی نەدا، ئیتر دەبێت بیر لە ڕێگایەك بکرێتەوە کە هەرچۆن هەبێت هەیبەت و شکۆی ئەمەریکا و ناتۆ لەوە زیاتر نەشکێت بە جۆرێك لە جۆرەکان ئاوێك بکەن بەم ئاگرەدا و بیکوژێننەوە. لە ئێستادا بەی

دەمی گەڵەك لە دەوڵەتە ئەندامەكانی ناتۆ وتووێژكردنە لەگەڵ ڕوسیا و قەبوڵكردنی هەر هیچ نەبێت كرایمیا و یەك دوو دەڤەرێكی دیكەی ئۆكرانیایە گەر بە وەختیش (كاتیی) بێت بە فەرمی بەشێك بن لە ڕوسیا . هاوكاتیش ڕوسیا ڕێگە بدات كە ئۆكرانیا ببێتە ئەندامی ناتۆ و یەكێتی ئەوروپا.

ئەم سازش و سازشكاریانەش تەنها و تەنها دەبێت لە ڕێگای سەرۆكە دیكتاتۆرەكانی توركیا و هیندستان و چین و سعودیە و هەندێك وڵاتانی دیكەوە دەبێت .
لێرەدا خاڵێكی گرنگ هەیە كە بە زەربەمان ناڕوونە ئەویش: ئایا دەزگە سیخوڕییەكانی ئەمەریكا و دەوڵەتانی ئەوروپا ئەوندە گەمژەو نەزانبوون لە هەڵسەنگاندنی بارودۆخی ڕوسیادا، هەر وەكو لە عێراق و ئەفغانستان و سوریا؟ یاخود ویستی ئەوان ئەوەبوو كە ئێستا ڕوودەدات ، ئەمە پلانیان بووە و هەر بە پلانیش دەڕوات؟
من بە خەم لام ڕوون نییە كە كامیان هەڵگیرسانی جەنگەكەیە، كە ڕەنگە هەردوكیان بێت. بەڵام ئەوەی كە لام ڕوونە جەنگەكە كارەساتی بە گەلی ئۆكرانیا هێنا و گرانی نەبوونیی و بێ كاری بە هەموو هەژارانی دونیا بە جۆرێك لە جۆرەكان هێنا. هاوكاتیش گەورەترین سەرمایەی سیاسی و ئابوری و كۆمەڵایەتی و بە ئومێدی لە بنیاتنانی دونیاكی باشتر لە ئایندەدا هێنا. هەژاری و بێ كاری و گرانی و وێرانكاری و ڕاگوێزكردن و تەسكبوونەوەی ئازدییەكانی خەڵك و فروانكردنی تەوقی دەوڵەت و بەدەستڕاگەیشتنی پارەیەكی مشە بە كۆمپانیا گەورەكان …هەموو ئەمانەی هێنا.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
١٨/٠٩/٢٠٢٣

ماركس و ئەنارکیزم.. بەشی یازدەیەم و كۆتایی.. و: زاهیر

باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

VI
بەشی یازدەیەم و کۆتایی

کاتێک شۆڕش لە ئیسپانیا لە ساڵی 1873دا هەڵگیرسا، ئەندامانی نێونەتەوەیی کە نزیکەی هەموویان ئەنارکیست بوون، داواکاریی حزبە بۆرژوازییەکانیان پشتگوێ خست و ڕەوی خۆیان بەرەو دەستبەسەراگرتنی زەوی و ئامرازەکانی بەرهەمهێنانیان بە ڕەحییەتی شۆڕشی کۆمەڵایەتییەوە پێیەوە کرد. مانگرتنی گشتی و یاخیبوون لە ئەلکۆی، سان لوکار دی بارامەدا، سەڤیل/ ئەشبیلیە ، کارتاجێنا (Alcoy, San Lucar de Barrameda, Seville, Cartagena) و شوێنەکانی دیکە سەری هەڵدا، کە هەر دەبوایە بە خوێنڕشتن کپبکرێنەوە. بەندەری کارتاجێنا زیاتر درێژەی کێشا بە مانەوەی لە دەستی شۆڕشگێڕاندا تا دواجار کەوتە ژێر هێرشی ئاگرینی کەشتییە جەنگییەکانی پرۆسیا و ئینگلیز. لەو کاتەدا ئەنگڵس هێرشێکی توندی کردە سەر باکونینیستەکانی ئیسپانیا لە ڤۆلکسستات (Volksstaat) و بەهۆی ئامادەنەبوونیان بە یەکخستنی هێزەکانیان لەگەڵ کۆمارییەکان. ئەگەر ئەنگلس تەمەنی بواری بدایە ، دەبوایە چۆن ڕەخنەی لە قوتابییە کۆمەنیستەکانی لە ڕووسیا و ئەڵمانیا بگرتایە!!

دوای کۆنگرەی ئاهەنگگێڕانی ساڵی 1891 کاتێک سەرکردەکانی بەناو “گەنج/لاو” لە پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی دەرکران، بە هەمان تۆمەت کە لینین دەبوو بیکات، دژی “هەلپەرستەکان” و “کاوتسکییەکان”، پارتێکی جیاوازیان لەگەڵ ڕۆژنامەکەیان دێ سۆسیالیست (Der Sozialist) لە بەرلین دامەزراند. لە سەرەتادا بزووتنەوەکە لە ڕادەبەدەر دۆگماتیک بوو و بیرکردنەوەی نزیك بوو لە بیرکردنەوەی حیزبی کۆمەنیستی ئەمڕۆ. بە نموونە ئەگەر کەسێك کتێبی پارلەمانتاریزم و چینی کرێکاری تێستلەر (Teistler) بخوێنێتەوە، ئەوا هەمان بیرۆکەکانی کتێبی ‘ دەوڵەت و شۆڕشی’ لینین-ی دێنێتە سەر ڕێی. وەك بەلشەفیکە ڕووسییەکان و ئەندامانی پارتی کۆمەنیسی ئەڵمانی، سۆشیالیستە سەربەخۆکانی ئەو سەردەمە بنەماکانی دیموکراسییان ڕەتکردەوە، هەروەها بەشداریکردنیان لە پەرلەمانە بورژوازییەکانا لەسەر ئەساسی بنەما ڕیفۆرمخوازەکانی

مارکسیسزم، دایەدواوە.
کەواتە ئەنگڵس چی دەگوت سەبارەت بەم “گەنجانە/لاوانە” کە وەک کۆمۆنیستەکان دڵخۆش بوون بە تۆمەتبارکردنی سەرکردەکانی پارتی سۆسیال دیموکرات بە خیانەت لە مارکسیزم؟ لە نامەیەکی بۆ سۆرجی (Sorge) ، ئەنگڵسی بەساڵاچوو لە ئۆکتۆبەری 1891 بەم شێوە میهرەبانییە بۆی دەنوسێت “بەرلینییە نەخۆشەکان لەبری ئەوەی وەک تۆمەتکار بمێننەوە، تۆمەتبار کراون، و وەک ترسنۆکە بێ هوودەکان ڕەفتاریان کردووە، ئەگەر بیانەوێت هەر کارێک بکەن، ناچاربوون کە لە دەرەوەی حیزب کار بکەن. بێ گومان لە نێویاندا دەستە و دیمەنی پۆلیس و کریپتۆئانارکیست هەن کە دەیانەوێت لە نێو گەلەکەماندا کار بکەن. هاوشان لەگەڵ ئەوان ژمارەیەک گەوج و خوێندکاری هەڵخەڵەتێنراو و کۆمەڵێکی جیاوازی بێ ئەدەب لە جادووگەر هەن . بە گشتی نزیکەی دوو سەد کەسن.”
بەڕاستی سەرنجڕاکێش دەبێت بزانین ئەنگڵس بە چ وەسفێکی جوان ڕێزی لە “کۆمۆنیستەکانی” ئەمڕۆمان دەگرت، لەگەڵ ئەوانەی کە بانگەشەی ئەوە دەکەن “پارێزەری بنەما مارکسیستەکانن”.

VII

تایبەتمەندیکردنی / کاراکتەرایزکردنی میتۆدەکانی سۆسیال دیموکراسی کۆن مەحاڵن. لەو بارەوە لینین یەک وشەی نییە بیڵێت و هاوڕێ ئەڵمانییەکانیشی تەنانەت کەمتریان هەیە. دەبێ زۆربەی سۆسیالیستەکان گێڕانەوەی ئەم وردەکارییانی ل□بیر بێت بۆ ئەوەی نیشانی بدەن کە ئەوان نوێنەری ڕاستەقینەی مارکسیزمن؛ هەرکەسێک زانیاری لەسەر مێژوو هەبێت لەگەڵیان هاوڕا دەبێت. ئەوە مارکسیزم بوو کە کاری پەرلەمانیی بەسەر چینی کرێکاردا سەپاند و ئەو ڕێگایەی دیاری کرد کە پارتی سۆسیال دیموکراتی ئەڵمانی پەیڕەوی لێکرد. تەنها کاتێك کە تێگەیشتن لەمە هەبوو، مر□ق ت□دەگات کە ڕێگای ڕزگاری کۆمەڵایەتی وێڕای دژایەتی مارکسیزم دەمانگەیەنێتە خاکی بەختەوەری ئەنارکیزم.

تەواو

و: زاهیر باهیر

مـــاركس و ئەنـــاركیزم*-9-.. و: زاهیر باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

و: زاهیر باهیر
IV
بەشی نۆیەم

بە دڵنیاییەوە ئەرکی لینین کارێکی ئاسان نەبوو: لە لایەکەوە ناچار بوو سازشی بوێرانە بەرامبەر بە مەیلی دژە دەوڵەتی ئەنارکیستەکان بکات، لە لایەکی دیکەشەوە دەبوو نیشانی بدات کە هەڵوێستەکەی بە هیچ شێوەیەک ئەنارکیستی نییە، بەڵکو تەنیا مارکسیستییە. وەک دەرئەنجامەکی حەتمـی ئەمە، لای هەمـوو مرۆڤێکـی خـاوەن لۆژکی دروستبیرکەرەوە، کارەکانی پڕن لە هەڵە. نموونەیەك نیشان دەدات کە جەختکردنەوەیە لەسەر خواستێك ئەوەندەی بکرێت تاکو مەیلێکی گوایە دژە دەوڵەت لە مارکسدا بخاتە بەرچاو. بۆ ئەمەش لینین ئەو بەڵگە بەناوبانگەی مارکس کە لە ‘ شەڕی ناوخۆ لە فەرەنسادا’ نوسیوێتی دەهێنێتەوە کە مارکس پەسەندی ئەوە دەکات کە کۆمۆن دەستی کردووە بە لە ڕەگ هەڵکێشانی دەوڵەتی مشەخۆر. بەڵام لینین ئەوەی بە بیر نەهێنایەوە کە مارکس بەو قسەیەی کە بە ئاشکرا لەگەڵ هەموو ئەو شتانەی کە پێشتر وتوویەتی، ناچار بووە بۆ لایەنگرانی باکونین سازش بکات، کە ئەو کاتە لە دژی ئەوان سەرقاڵی خەباتێکی زۆر سەخت بوو.

تەنانەت فرانز مێهرینگ (Franz Mehring) کە ناتوانرێت گومانی هاوسۆزی لەگەڵ زۆرینەی سۆسیالیستەکاندا لێ بکرێت، لە دوایین کتێبی کارل مارکسدا ناچار بوو دان بەوەدا بنێت کە ئەمە سازشێك بوو ، کە دەڵێت: “ بە هەر حاڵ چەندێك هەموو وردەکارییەکانی ئەم بەرهەمە ڕەنگە دروستی تیدا بێت ، بەڵام گومانی تیا نیە فکری ناوەرۆکەکەی ناکۆکە بە هەموو ئەو بۆچوونانەی کە مارکس و ئەنگڵس چارەکە سەدەیەك پێشتر لە دوای مانیفێستی کۆمۆنیستەوە بانگەشەیان بۆ دەکرد.”

باکۆنین ڕاست بوو کاتێ کەو وتی ” دیمەنی راپەرینە شۆڕشگێریە چەکدارییەکەی بزوتنەوەی کۆمیۆن هێندە کاریگەر بوو تەنانەت بیرو باوەڕی مارکسییەکانیش کەوتبووە ژێر پرسیارەوە، بۆیە ناچاربوون دان بە کار و ڕەفتارەکانی کۆمیۆندا بنێن و پشتیوانی لێبکەن ،

بگرە لەوەش زیاتر ل□ دزی قەناعەت لۆژیك و باوەڕی خۆیان وەستانەوە و خۆیان دایە پاڵ کۆمیۆن و ڕێباز و ئامانجەکانیان پەسەند کرد. ئ□م گ□م□ی□کی ک□□ن□قا□ی کۆمیدی بوو کە وەك کارێکی گەوجان□ و نا ئاسایی هاتبێتە پێش چاو بەڵام پێویست بوو، چونک□ ش□ش□کە جۆش و خرۆشێکی ئاوای هێنابووە کایەوە ئەگەر مارکسییەکان هەوڵیان بدایە دەست بە بیرو باوەڕی ڕەق و تەقیانەوە بگرن و خۆیان پەراوێز دەکرد و دەکەوتن□ بەر تانە و پشتتێکردنی خەڵک و دادەبڕان دەچوونەوە ناو خەڵوەتگەی ئایدۆلۆژیای خۆیانەوە. “**

درێژەی هەیە

....

*وەرگێڕانی ئەم ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانێی نێوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس کە مارکسییە کوردەکان بە ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوێکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە، بەڵام مارکسی بە تەمەن ڕادیکالییەکەی وردە وردە کاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی کە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەڕەلەمانتاریزم دەبات .

بەڕای من ز□رروورە کە مارکس وەکو خۆی کە بووە ببینین، نەك وەکو ئەوەی کە دەمانەوێت .

**باکۆنین لێردا وتویەتی ” They tried to retreat into the ivory tower of their dogma ” لەبەر ئەوەی ئەمە تێرمێکە ، منیش بەو شێوەیە سەرەوە وەرمگێڕاوە.

مارکس و ئەنارکیزم*-8- و: زاهیر باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

بەشی هەشتەم

هەر وەک چۆن سەرکەوتنی ئەڵمانیا لە ساڵی 1871 و ڕووخانی کۆمۆنەی

پاریس هێماکانی (ئیشارەتەکانی) نەمانی نێونەتەوەیی (ئەنتەرناسیۆنالی) کۆن بوو، بە هەمان شێوەش شەڕی گەورەی ساڵی 1914 ئاشکرابوونی مایەپووچیی سۆسیالیزمی سیاسی بوو.

پاشان شتێکی شاز ڕوویدا و هەندێکجاریش شتی نامۆ ڕوویانداوە ڕاستیشە، کە تەنها لەڕووی نەفامی (جەهل) تەواوە و بێ ئاگا نەبوون لە بزووتنەوەی سۆسیالیستی کۆن دەتوانرێت ئەوە ڕوون بکرێتەوە.

بەلشەفیکە سەربەخۆکان، کۆمۆنیستەکان و ئەوانی دیکە، بە بەردەوامیی میراتگرانی سۆسیال دیموکراتە کۆنەکانیان بە گزیکەرێکی شەرمەزارکەرانە بە بنەماکانی مارکسیزم تۆمەتبار دەکرد. ئەوانیان تۆمەتبار دەکرد بەوەی کە بزووتنەوەی سۆسیالیستییان لەناو زەلکاوی پارلەمانتاریزمی بۆرژوازیدا گیر کردووە، هەڵوێستی مارکس و ئەنگڵسیان بەرامبەر بە دەوڵەت بە هەڵە لێکداوەتەوە، ئا لەم جۆرە قسانە. لینین، سەرکردەی ڕۆحی بەلشەفیکەکان، هەوڵیدا بنەمایەکی تۆکمە بە تۆمەتەکانی لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا بەناوی 'دەوڵەت و شۆڕش' بدات، کە بە بڕوای قوتابییەکانی لێکدانەوەیەکی ڕاستەقینە و پاك و پوختی بووە بۆ مارکسیزم. لینین بە ڕێگەی هەڵبژاردنێکی تەواو ڕێکوپێک لە وەرگیراوەکان بانگەشەی ئەوە دەکات و نیشانی بدات کە "دامەزرێنەرانی سۆسیالیزمی زانستی" لە هەموو کاتێکدا دوژمنی دیموکراسی و زەلکاوی پەرلەمانی بوون و ئامانجی هەموو هەوڵەکانیان نەمانی دەوڵەت بووە.

مرۆڤ نابێت لەبیری بکات کە لینین تەنیا لەم دوایانەدا ئەمەی زانی ئەویش کاتێک پارتەکەی بە پێچەوانەی هەموو چاوەڕوانییەکانەوە دوای هەڵبژاردنی ئەنجوومەنی دامەزرێنەر، خۆی لە کەمینەدا بینییەوە. تا ئەو کاتە بەلشەفیکەکان هەر وەک پارتەکانی دیکە بەشدارییان لە هەڵبژاردنەکاندا بە وریاییەوە کردبوو تاکو لەگەڵ پرەنسیپەکانی دیموکراسیدا ناکۆك نەبن. ئەوان لە دوایین هەڵبژاردنەکانی ئەنجوومەنی دامەزرێنەر-ی ساڵی 1917دا بە بەرنامەیەکی گەورەوە بەشدارییان کرد بەو هیوایەی زۆرینەیەکی گەورە بەدەستبهێنن. بەڵام کاتێک بۆیان دەرکەوت کە سەرەڕای هەموو ئەوانە، لە کەمینەیەکدا ماونەتەوە شەڕیان دژی دیموکراسی ڕاگەیاند و ئەنجوومەنی دامەزرێنەریان هەڵوەشاندەوە، ئەو کاتە لینین کتێبی 'دەوڵەت و شۆڕشی' بە پاساودانی هەڵوێست و کەسایەتی خۆی ، دەرکرد.

درێژەی هەیە..

....

*وەرگێڕانی ئەم ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانەی نەوانی

مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس کە مارکسییە کوردەکان بە ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوێکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە، بەڵام مارکسی بە تەمەن ڕادیکالییەکەی وردە وردە کاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی کە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەڕەلەمانتاریزم دەبات .
بەڕای من زەروورە کە مارکس وەکو خۆی کە بووە ببینین، نەك وەکو ئەوەی کە دەمانەوێت .

مـــارکس و ئەنـــارکیزم*-7- و: زاهیر باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

III
بەشی حەوتەم

لە 20ی تەمموزی 1870 کارل مارکس بۆ فرێدریك ئەنگڵس-ی نووسی ” فەرەنسییەکان پێویستیان بە لێدانێك/زەربەیەك هەیە. ئەگەر پرۆسییەکان سەرکەوتوو بن ناوەندگەرایی دەسەڵاتی دەوڵەت یار□تیدەر دەبێت بۆ ناوەندگەرایی چینی کرێکاری ئ□□م□انی. زیاتریش لەوە، باڵادەستی ئ□□م□ان ناوەندی کێشکردنی بزووتنەوە کرێکارییەکانی ئەوروپای ڕۆژئاوا لە فەرەنساوە دەگۆڕێت بۆ ئەڵمانیا. هەروەها مرۆڤ دەبێت بزووتنەوەکە لە ساڵی 1866 بە ئەمڕۆ بەراورد بکات بۆ ئەوەی بزانێت چینی کرێکاری ئ□□م□انی لە ڕووی تئیۆری و ڕێکخستنەوە لە فەرەنسییەکان باڵاترە. باڵادەستبوونی بەسەر فەرەنسییەکان لەسەر شانۆی جیهانی بە هەمان شێوە بە مانای زاڵبوونی تئیۆری ئێمە بەسەر تئیۆری پرۆدۆن و هتد دێت”.
مارکس ڕاستی دەکرد: سەرکەوتنی ئەڵمانیا بەسەر فەرەنسادا بۆ مێژووی بزووتنەوەی کرێکاری ئەوروپی بە مانای ڕێڕەوێکی نوێ بوو. سۆسیالیزمی ش□شگ□□ و لیب□□□ی وڵاتانی لاتین فڕێدرا و جێگایان بۆ

دەوڵەتگەرایی و تئیۆرییەکانی مارکسیزمی دژە ئەنارکیستی جێهێشت. بەمەش گەشەسەندنی ئەو سۆسیالیزمە زیندووە و داهێنەرەی ڕاگرت، ئەوەش بەهۆی دۆگماتیزمێکی گاڵتەجاڕی نوێوە ڕوویدا کە ئیدیعای زانینی تەواوی واقیعی کۆمەڵایەتی دەکرد، لە کاتێکدا ئەم ئیدیعایە زیاتر نەبوو لە تێکەڵەیەکی دەستەواژەی تیۆلۆژی/ لاهوتیی و زۆربەڵێیی قەدەریانە/ جەبریانە و دەرکەوت کە گۆڕی هەموو بیرکردنەوەیەکی سۆسیالیستی ڕاستەقینە بوو.

هاوکات لەگەڵ بیرۆکەکاندا، شێوازەکانی بزووتنەوەی سۆسیالیستیش گۆڕانکاریان بەسەردا هات. لەبری گروپە شۆڕشگێڕەکان بە پاگەندە و ڕێکخستنی خەباتی ئابوریی، کە لەوێدا نێونەتەوەییەکان کەرەپێی کۆمەڵەی ئایندە و ئۆرگانە گونجاوەکانیان بۆ بەکۆمەڵایەتیکردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان و ئاڵوگۆڕکردن دەبینی، کەچی بووە هاتنی سەردەمی حزبە سۆسیالیستەکان و نوێنەرایەتی پەرلەمانیی پرۆلیتاریا. وردە وردە پەروەردەی سۆسیالیستیانەی کۆن کە کرێکارانی بەرەو داگیرکردنی زەوی و وەرشەکانی کارکردن (وەرک شۆپەکان) دەبرد لەبیرکرا، جێگەی بە دیسیپلینێکی نوێی حزبیی کە وەك باڵاترین ئایدیالی خۆی سەیری گرتنەدەستی دەسەڵاتی سیاسی دەکرد گیرایەوە.

نەیاری گەورەی مارکس، میخایل باکونین، بە ڕوونی گۆڕانی لە هەڵوێستەکەدا بینی و بە دڵێکی گەورەی خەمبارەوە پێشبینی ئەوەی کرد کە لاپەڕەیەکی نوێ لە مێژووی ئەوروپادا بە سەرکەوتنی ئەڵمانیا و ڕووخانی کۆمون دەستپێدەکات. باکۆنین لە ڕووی جەستەییەوە ماندوو بوو، ڕەنگی مردوو لە دەم و چاوی نیشتبوو، لەگەڵ ئەوەشدا ئەم چەند دێڕە گرنگانەی لە 11ی تشرینی دووەمی 1874: بۆ ئۆگارێڤ (Ogarev) نووسی:

“بیسمارسکیزم کە میلیتاریزم و دەسەڵاتی پۆلیسی و قۆرخکاری داراییە لەژێر ناوی دەوڵەتی نوێدا لە یەك سیستەمدا خۆی گرتۆتەوە ، هەموو شوێنێك داگیر دەکات. بەڵام ڕەنگە لە دە یان پانزە ساڵدا پەرەسەندنی ناجێگیریی ڕەگەزی مرۆڤ جارێکی دیکە ڕۆشنایی بخاتە سەر ڕێگاکانی سەرکەوتن. ” لەم بەندەیەدا باکونین هەڵەی کرد، نەیتوانی حیساب بکات کە نیو سەدە دەخایەنێت تاوەکو بیسمارکیزم لەناو کارەساتێکی ترسناکی جیهانیدا تێدەشکێت.

درێژەی هەیە

....

*وەرگێڕانی ئەم ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانەی نێوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك

خستنە سەر هەندێك لايەنى تاريكى دوو كەسايەتى زۆر گەورەيە كە ماركس و پرۆدۆنە . بەتايبەت ماركس كە ماركسييە كوردەكان بە ئاگاى ئەوە نين كە ماركسى لاو ، لاوێكى ياخيى ، كۆمۆنيست بووە، بەڵام ماركسى بە تەمەن ڕاديكالييەكەى وردە وردە كاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێيەى كە خەباتى پڕۆليتاريا بەرەو پەڕەلەمانتاريزم دەبات .
بەڕاى من زەروورە كە ماركس وەكو خۆى كە بووە ببينين، نەك وەكو ئەوەى كە دەمانەوێت .

ماركس و ئەناركيزم*.. و: زاهير باهير- بەشى شەشەم

ماركس و ئەناركيزم*

نوسينى : Rudolf Rocker
ساڵى 1925

و: زاهير باهير
III
بەشى شەشەم :

بۆ نموونە نووسينە سياسييەكانى ماركس لەم قۆناغەدا، ئەو بابەتەى كە لە ڤۆروارتس (Vorwaerts) ى پاريس ب□□اوى كردووەتەوە، نيشانى دەدات كە چۆن لە ژێر كاريگەرى بيركردنەوەى پرۆدۆن و تەنانەت بيرۆكە ئەناركيستەكانيشيدا بووە.
ڤۆروارتس (Vorwaerts) گ□ق□ارێكى دەورى بوو كە لە پايتەختى ف□□نسا لە ساڵى 1844 لە ژێر سەرپەرشتى هاينريش بێرنشتاين (Heinrich Bernstein) دەردەچوو، س□□□تا تەنيا لە ديدى تێڕوانينييەوە ليب□□□ بوو، بەڵام دواتر دواى بزربوونى ئانالێس جێرمانۆفرانس□يز، (Anales GermanoFrancaises) بێرنشتاين (Bernstein) پەيوەندى بە بەشداربووانى كۆنەوە كرد بەم جۆرە هاوكارانى پێشوى ڕازى كرد بە پەيوەنديكردن بە بزوتنەوەى سۆشياليستييەوە. ئيتر لەو كاتەوە ڤۆروارتس (Vorwaerts) بوو بە زمانى فەرمى سۆسياليزم و بەشداربووانى زۆر لە دوا بڵاوكراوەكەى

ئەی ڕوج (A. Ruge) لە نێوانیاندا باکونین، مارکس، ئەنگڵس، هاینریچ هاین، (Heinrich Heine) جۆرج هەرویگ (Georg Herwegh) و هتد بە بەشداریکردنیان نوسینەکانیان بۆ نارد.
مارکس لە بڵاکراوەی ژمارە 63 دا (7 August 1844) بەرهەمێکی جەدەلسازیی بەناوی “تێبینی ڕەخنەیی لەسەر وتارەکەی ‘پاشای پرۆسیاو و چاکسازی کۆمەڵایەتی’ ’” بڵاوکردەوە. لەوەدا لێکۆڵینەوەیەکی لە سروشتی دەوڵەت کرد و بەتوانایی تەواوەتی دەوڵەتی نیشاندا لە کەمکردنەوەی نەهامەتی کۆمەڵایەتی و سڕینەوەی هەژاریی. ئەو بیرەکانەی کە نووسەر لە ڕەوتی وتارەکەیدا دەیخاتە ڕوو، بە تەواوی ئەنارکیستن و بە تەواوی لەگەڵ ئەو بیرکردنەوەدا دەگونجێن کە پرۆدۆن و باکونین و بیرمەندەکانی دیکەی ئەنارکیزم لەم پێوەندییەدا خستوویانەتە ڕوو. خوێنەران بۆ خۆیان دەتوانن لەم بەڵگەیەی خوارەوە لە لێکۆڵینەوەکانی مارکس حوکم بدەن:
” دەوڵەت ... هەرگیز سەرچاوەی نەخۆشییە کۆمەڵایەتییەکان لە ‘دەوڵەت و سیستەمی کۆمەڵگەدا’ دا نابینێت. لە و شوێنەی حیزبە سیاسیەکان هەبن، لە ڕاستیدا هەر حیزبێک ڕەگی هەموو خراپییەک لە حیزبە موعاریزەکەدا دەبینێت لەبری خۆی ، کە حزبێکی دژبەرە و لە حوکمڕانی دەوڵەتدا وەستاوە. تەنانەت سیاسەتمەدارە ڕادیکاڵ و شۆڕشگێڕەکان نەک لە سروشتی جەوهەریی دەوڵەتدا ئەو خراپییە دەبینن بەڵکو لە فۆرمێکی دەوڵەتی دیاریکراودا بەدوای ڕیشەی خراپەکاریدا دەگەڕێن، کە ئارەزووی ئەوە دەکەن بە فۆرمێکی دەوڵەتی جیاواز جێگەی بگرنەوە.
” لە ڕوانگەی سیاسییەوە دەوڵەت و سیستەمی کۆمەڵگە دوو شتی جیاواز نین. دەوڵەت سیستەمی کۆمەڵگەیە. ئا لەو بارەدا دەوڵەت دان بە بوونی کەموکوڕی کۆمەڵایەتیدا دەنێت، هۆکارەکانیان یان لە یاساکانی سروشتدا دەبینێت، کە هیچ دەسەڵاتێکی مرۆیی ناتوانێت فەرمانی پێبکات/ دەستی تێوەردا، یان لە ژیانی تایبەتدا کە وابەستەی دەوڵەت نییە، یان لە چالاکییە نابەجێیەکانی ئیدارەدا، کە وابەستەی ئەوە نییە. بەم شێوەیە ئینگلتەرا هۆکاری هەژاریی لە یاسای سروشتدا دەبینێت کە بەهۆیەوە ژمارەی دانیشتووان دەبێت هەمیشە لە سەرچاوەکانی بژێوی ژیانیان، زیاتر بن. لە لایەکی ترەوە ئینگلتەرە هەژاری بە ئیرادەی خراپی هەژارانەوە دەبەستێتەوە، هەروەک چۆن پاشای پرۆسیا بە هەستی نامەسیحی دەوڵەمەندەکان ڕوونیدەکاتەوە و هەر وەک چۆن ڕێکەوتنامە/پەیمان بە عەقڵییەتی دژە شۆڕشگێڕانەی گوماناوی خاوەن موڵکەکان لێکیدەداتەوە یاخود دەیبەستێتەوە . بۆیە ئینگلتەرە سزای هەژاران دەدات، پاشای پرۆسیا ئامۆژگاری و لۆمەی دەوڵەمەندەکان دەکات و ڕێکەوتننامەکە سەری

خاوەن موڵکەکان دەبڕێت.
“لە کۆتاییدا، هەموو دەوڵەتێک لە کەموکوڕییە بەڕێکەوتەکان یاخودلە کەمووکوڕییە ئەنقەستەکانی[بە مەبەست] ئیدارەدا بەدوای هۆکارەکەدا دەگەڕێن، هەر بۆیەش بەدوای چارەسەری نەخۆشییەکانیدا لە ڕێوشوێنەکانی ئیدارە و ئیدارەداندا دەگەڕێت. بۆچی؟ ڕێک ل□ بەر ئەوەی ئیدارە و ئیدارەدان ڕێکخستنی چالاکی دەوڵەتن.”

بۆ خوێندنەوەی بەشەکانی تر کلیکی ئێر□ بکەن..

درێژەی هەیە…

....

*وەرگ□□□انی ئەم ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانێی نێوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس □ک مارکسییە کوردەکان ب□ □□ ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوێکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە، بەڵام مارکسی ب□ □□ت□مەن ڕادیکالییەکەی وردە وردە کاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی کە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەڕەلەمانتاریزم دەبات .
ب□□□ای من ز□رووری□ ک□ مارکس وەکو خۆی کە بووە ببینین، نەك وەکو ئەوەی کە دەمانەوێت .

مـــــارکس و ئەنـــــارکیزم*.. 5- نوســـینی : Rudolf Rocker.. و: زاهیر باهیر

ساڵی 1925

بەشی پێنجەم

چی لە پشت ئەم جۆرە پەرادۆکسەوەیە؟ ئەو □شتێکە ک□ ن□و□ن□ر□انی بەناو سۆسیالیزمی زانستی هێشتا ڕوونیان نەکردووەتەوە. لە زاراوەی واقیعیدا تەنیا یەک وەڵام هەیە: مارکس ویستی ئەو سەرچاوەیە

بشارێتەوە کە خۆی تێیدا نوقم بووە. هەموو ئەوانەی لەکۆبینەوەیەکیان لە پرسەکە کردووە و هەست بە زەبری وەلای حیزبی [پارتیزان] ناکەن، دەبێ دان بەوەدا بنێن کە ئەم ڕوونکردنەوە خەیاڵیی نییە.
با دووبارە گوێبیستی ئەوە بین کە مارکس سەبارەت بە گرنگی مێژوویی پرۆدۆن دەیڵێت. دەتوانین ئەمە لە لاپەڕەی 52ی هەمان بەرهەمدا بخوێنینەوە:
“پرۆدۆن نەک هەر لە بەرژەوەندی پرۆلیتاریاکاندا دەنووسێت، خودی خۆی پرۆلیتاریایە، کرێکارە. کارەکەی مانیفێستێکی زانستی پرۆلیتاریای فەرەنسییە”.
لێرەدا، وەک دەبینرێت، مارکس بە تەواوی و بە دەقیقی دەڵێت کە پرۆدۆن لایەنگر و بانگدەری سۆسیالیزمی پرۆلیتاریایە و کارەکانی نوێنەرایەتی مانیفێستێکی زانستی لە پرۆلیتاریای فەرەنسی دەکەن. لە لایەکی ترەوە لە ‘مانیفێستی کۆمۆنیستدا’ دەنیامان دەکاتەوە کە پرۆدۆن جێستەیەکی کۆنەپەرستی سۆسیالیزمی بۆرژوازییە. ئایا دەکرێت پارادۆکسێکی تیژتر هەبێت؟ ئێمە کێین باوەڕ بە مارکسی ‘خێزانی پیرۆز’ یان نووسەری ‘مانیفێستی کۆمۆنیست’؟ بکەین ، وە چۆن ئەم ناکۆکییە / ناتەباییە ڕوودەدات؟ ئەوە پرسیارێکە کە ئێمە دووبارە لە خۆمانی دەکەینەوە و بە سروشتیش وەڵامەکەی وەک پێشووترە: مارکس ویستی تەنها ئەوەی قەرزاری پرۆدۆن بوو لە هەمووانی بشارێتەوە و هەر وەسیلەیەك بە پاساوی ئەو مەبەستە قبوڵکراو بوو. ناتوانرێت گریمانی هیچ ڕوونکردنەوەیەکی دیکە هەبێت؛ ئەو وەسیلانەشی کە مارکس دواتر لە کێبڕکێی خۆیدا لەگەڵ میخایل باکونین بەکاری هێنان، بەڵگەن لەسەر ئەوەی کە ئەو لە هەڵبژاردنەکەیدا زۆر وردبین نەبووە
.
“ ناکۆکی یا پارادۆکسی نێوان ئامانج و نیازپاکی ئیدارە، لەلایەک و ئامراز و گریمانەکانی، لە لایەکی ترەوە ناتوانرێت لەلایەن دەوڵەتەوە هەڵبوەشێنرێتەوە بەبێ ئەوەی ئەمەی دووەمیان خۆی هەڵبوەشێنێتەوە، چونکە لەسەر بنەمای ئەم ناکۆکییە دامەزراوە. دەوڵەت لەسەر ناکۆکی ژیانی گشتی و تایبەتی، لەسەر ناکۆکی نێوان بەرژەوەندی گشتی و بەرژەوەندی تایبەت دامەزراوە. لەبەرەوە ئیدارە دەبێت خۆی لە چالاکیەکی فۆرمی و نەرینیدا قەتیس بکات، لە کاتێکدا ژیانی مەدەنی و کارەکەی دەست پێدەکات ئا لەوەدا دەسەڵاتی ئیدارە کۆتایی دێت. بەڕاستی لە ڕووبەڕووبوونەوەی ئەو دەرئەنجامانەی کە لە سروشتی ناکۆمەڵایەتی ئەم ژیانی مەدەنییەوە سەرهەڵدەدەن، ئەم خاوەندارێتییە تایبەتە، ئەم بازرگانییە، ئەم پیشەسازییە، ئەم یەکدی تاڵانکردنانەی بازنە جیاوازەکانی هاووڵاتییان، لە لایەن ئەم

هەموو دەرئەنجامانەوە ڕووبەڕوو دەبنەوە ك□ ب□ □ توانایی یاسای سروشتیی ئیدارەكەن. بۆ ئەم پارچە پارچەبوونە، ئەم نامۆراڵییە، ئەم كۆیلایەتییەی كۆمەڵگەی مەدەنی، ئەو بناغە سروشتیی□یە كە دەوڵەتی مۆدێرن لەسەری وەستاوە، هەروەك چۆن كۆمەڵگەی مەدەنی كۆیلایەتی ئەو بناغە سروشتییە بوو كە دەوڵەتی كۆمەڵگەی كۆن لەسەری وەستابوو. بوونی دەوڵەت و بوونی كۆیلایەتی لەیەكتر جیا ناكرێنەوە. دەوڵەتی كۆن و كۆیلایەتی كۆن ئەم دژبەرە كلاسیكە ڕاست و ڕێكانە لە یەكترەوە نزیكتر نەبوون لەوەی كە دەوڵەتی مۆدێرن و جیهانی بازرگانی مۆدێرن بوویانە، ئەمانە ناكۆكن لەگەڵ باوەڕی مەسیحییەتدا” ****these hypocritical Christian opposites.

ئەم لێكدانەوەیە كە لە بنەڕەتدا ئەناركیستییە بۆ سروشتی دەوڵەت، كە لە چوارچێوەی پەروەردەییدا دواتر لە ماركسدا زۆر سەیر دەردەكەوێت، كە بەڵگەیەكی ڕوونە بۆ ڕەگ و ڕیشەی ئەناركیستی پەرەسەندنی سۆسیالیستی سەرەتایی ماركس. ئەو بابـەتەی كە باسی لێوە دەكرێت ڕەنگدانەوەی چەمكەكانی ڕەخنەی پ□ر□دۆنە لە دەوڵەت، ڕەخنەیەک كە بۆ یەكەمجار لە كت□ب□ □ ب□ناوبانگەكەیدا هاتووە كە ‘موڵكییەت چییە؟’ ئەو كارە نەمرە كاریگەری یەكلاكەرەوەی لەسەر پەرەسەندنی كۆمۆنیستیی ئەڵمانەكان هەبوو، بەبێ گوم□دانە ئەو ڕاستییە ماركس هەموو هەوڵێك دەدات لە بەكارهێنانی شێوازە بێ نرخەكان بۆ نكۆڵیكردن لە ڕۆژانی سەرەتای چالاكییە سۆسیالیستییەكەی. بێگومان لەمەدا ماركسیستەكان پاڵپشتی مامۆستاكەیان دەكەن و بەم شێوەیە ڕوانگەی مێژوویی هەڵە بۆ پەیوەندییە سەرەتاییەكانی نێوان ماركس و پرۆدۆن وردە وردە بنیات دەنرێت.

بە تایبەتی لە ئەڵمانیا كە لەوێ پرۆدۆن تاڕادەی نەناسراو وابوو، تەواوی چەواشەكارییەكان لەم ڕووەوە توانای بڵاوبوونەوەیان هەیە. بەڵام تا مر□ق زیاتر بەرهەمە گرنگەكانی نووسەرانی سۆسیالیستی كۆن بناسێت، زیاتر تێدەگات كە سۆسیالیزمی زانستی چەندە قەرزاری ئەو “یۆتۆپیایانە”ن كە بۆ ماوەیەكی زۆر لەبیركرابوون بەهۆی “ناوبانگ”ی گەورەی قوتابخانەی ماركسی و هۆكارەكانی دیكە كە لە سەرەتاوە بێ ئاگایانە ئەدەبیاتی سۆشیالیستی لەبیركران. یەكێک لە گرنگترین مامۆستاكانی ماركس و ئەو كەسەی كە بناغەكانی گەشەسەندنی دواتری ئەوی دانا، كەسێكی تر نەبوو جگە لە پرۆدۆن، ئەو ئەناركیستەی كە لەلایەن سۆسیالیستە یاساییەكانەوە ئەوەندە سووكایەتی پێكرا و بە هەڵە تێیگەیشتبوون.

بۆ خوێندنەوەی بەشەكانی تر كلیكی ئێر□ بكەن..

درێژەی هەیە

....

*وەرگێڕانــی ئەم ئەم وتــارە بە مەبەســتی چەلەحــا نێی نێــوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس کە مارکسییە کوردەکان بە ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوێکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە، بەڵام مارکسی بە تەمەن ڕادیکالییەکەی وردە وردە کاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی کە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەڕەلەمانتاریزم دەبات .
بەڕای من ز□رروورە کە مارکس وەکو خۆی کە بووە ببینین، نەك وەکو ئەوەی کە دەمانەوێت .

....

**** These hypocritical opposites [ئەمانە ناکۆکن لەگەڵ باوەڕی مەســیحییەتدا] ئەمە دەســتەواژەیەکە ، تێــرمێکە کە مــارکس لە کاپیتاڵدا بەرانبەر دەزگەکانی سەرمایەداری بەکاریهێناوە، پێیان دەڵێت ئەو باوەڕ و دڵسۆزی و یەکسانی و بایاخە ڕەوشتیانەی کە لە ئاینی مەسیحیدا هاتوون و ئێوە باوەڕتان پێیەتی و بانگەشەیان بۆ دەکەن لەتەك کــــار و رەفتارتانــــدا نــــایەنەوە بۆیە بە بێ هەڵوەشاندنەوەی ئێوە هیچ یەکێك لەوانە بەدینایەت .

مـارکس و ئەنـارکیزم*-4- نوسـینی Rudolf Rocker :

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

و: زاهیر باهیر

بەشی چوارەم

مــارکس وەک سەرنووســەری ڕۆژنــامەی ڕینیــش زایتونــگ، Rheinische) Zeitung) کە یەکێکە لە ڕۆژنامە پێشەنگەکانی دیموکراسی ئەڵمانیا، لەو ڕێگایەوە بە گرنگترین نووسەرانی سۆسیالیستیی فەرەنسا ئاشنا

بوو ، هەرچەندە خۆی هەشتا پشتگیری لە دۆزی سۆسیالیستی نەکردبوو. پێشتر باسمان لێوە کردووە کە لە نوسێنەکیدا ئاماژە بە ڤیکتۆر کۆنسیدرانت و پیێر لیرۆکس و پرۆدۆن (Victor Considerant ، Pierre Leroux ، Proudhon) دەکات و گومانی تێدا نییە کە کۆنسیدرانت و پرۆدۆن ئەو مامۆستایانە بوون کە ئەویان بە سۆسیالیزم ڕاکێشاوە. بە هیچ گومانێک، کتێبی موڵکیەت چییە؟ کاریگەرییەکی سەرەکی بوو لەسەر گەشەکردنی مارکس وەك سۆسیالیستێك. بەم پێیە لە گۆڤاری دەوریدا باسی پرۆدۆنی ئیلهامبەخش بە "خۆڕاگرترین و ژیرترین نووسەرانی سۆسیالیستی" ناودەبات[7] . لە ساڵی 1843دا کە سانسۆری برۆسیا ' ڕینیشە زایتونگی' (Rheinische Zeitung) بێدەنگ کرد، مارکس وڵاتی بەجێهێشت و هەر لەو قۆناغەدا بوو کە بەرەو سۆسیالیزم هەنگاوی نا. ئەم گۆڕانکارییە لە نامەکانیدا بۆ نووسەری بەناوبانگ ئارنۆڵد ڕۆج (Arnold Ruge) تێبینی کراوە و تەنانەت زیاتریش لە بەرهەمەکەیدا بە ناوی "خێزانی پیرۆز، ڕەخنەیەك لە ڕەخنەی ڕەخنەگرانە" کە بە یەکەوە لەگەڵ فرێدریك ئەنگڵس بڵاویکردووەتەوە، تەواو دیار و بەرچاوە. کتێبەکەی ساڵی 1845 ی بە ئامانجی جەدەلکردن لە دژی ئەو مەیلە دەرکەوت کە بیرمەندی ئەڵمانی برۆنۆ باوەر (Bruno Bauer) [8] سەرۆکایەتی دەکرد. سەرەڕای بابەتە فەلسەفییەکان، کتێبەکە باسی ئابووری سیاسی و سۆسیالیزمیشی کردووە و بە تایبەتیش ئەم بەشانەن کە لێرەدا پەیوەندییان بە ئێمەوە هەیە.

لە هەموو ئەو بەرهەمانەی مارکس و ئەنگڵس چاپیان کردووە، ' خێزانی پیرۆز' [The Holy Family] تاکە بەرهەمە کە وەرنەگێڕدراوەتە سەر زمانەکانی دیکە و سۆسیالیستە ئەڵمانییەکان چاپیان نەکردووەتەوە. ڕاستە، فرانز مێهرینگ، [Franz Mehring] جێبەجێکاری ئەدەبیاتی مارکس و ئەنگڵس، بەهاندانی حزبی سۆسیالیستی ئەڵمانی، لەگەڵ نووسینەکانی دیکەی ساڵانی سەرەتای خۆیان وەك سۆسیالیستە چالاکەکان 'خێزانی پیرۆزیان' بڵاوکردەوە، بەڵام ئەمە دوای شەست ساڵ لە دەرچوونی بۆ یەکەمجار ئەنجامدرا. هەروەها هۆکارێکی دیکەش بڵاوکردنەوەکەیان بۆ کەسانی موتەمەکین و پسپۆڕان بوو، بەو پێیەی کڕینی بۆ کرێکار زۆر گران بوو. جگە لەوەش، پرۆدۆن ئەوەندە نەناسراو بوو لە ئەڵمانیادا، تەنیا زۆر کەم کەس دەرکیان بەوە کردووە کە کەلێنێکی گەورە لە نێوان ئەو بۆچوونانەی کە مارکس لە یەکەم جاردا لە سەر ئەو و نوسینەکانی دەریبڕیون و ئەو بۆچوونانەی کە دواتر هەیبێ.
لەگەڵ ئەوەشدا کتێبەکە بۆ ڕوونی گەشەسەندنی سۆسیالیزمی مارکس و

ئەو کاریگەرییە بەهێزە نیشان دەدات کە پرۆدۆن بەسەر ئەو گەشەسەندنەدا هەیبوو. لە کتێبی 'خەزانی پیرۆزدا' مارکس دان بەوەدا دەنێت کە پرۆدۆن هەموو ئەو شایستەیانەی/ تایبەتمەندییانەی هەیە، کە دواتر دەکرا مایەی بایاخ و ڕێنمایی بێت بۆ مارکسییەکان.

با بزانین لەم بارەیەوە لە لاپەڕەی 36دا چی دەڵێت:
“هەموو دیراسەکان لەسەر ئابووری سیاسی، موڵکییەتی تایبەتی بە شتێکی ئاسایی وەردەگرن و حاشا هەڵنەگرە، ئەم بنەما بنەڕەتییە بە ئەوان ڕاستییەکە جێی مشتومڕ نییە کە هیچ لێکۆڵینەوەیەکی زیاتری بۆ تەرخان ناکەن، لە ڕاستیدا ڕاستییەکەی کە قسەی لەسەر دەکرێت تەنها “ڕێکەوتە ” ، وەک ئەوەی'سەی' (Say) ساویلکانە دان بەوەدا دەنێت [9] . بەڵام پرۆدۆن لێکۆڵینەوەیەکی ڕەخنەگرانە دەکاتە یەکەم لێکۆڵینەوەی یەکلاکەرەوە و بێبەزەیی و لە هەمان کاتدا زانستیی لەسەر بنەمای ئابووری سیاسیی، موڵکییەتی تایبەتیی. ئەمە ئەو پێشکەوتنە زانستییە گەورەیە کە کردوویەتی، پێشکەوتنێک کە شۆڕشێک لە ئابووری سیاسیدا دەکات و بۆ یەکەمجار زانستێکی ڕاستەقینەی ئابووری سیاسی دەکاتە مومکین . کتێبەکەی پرۆدۆن ' موڵکییەت چییە' بۆ ئابووری سیاسی مۆدێرن هەندەی کارەکانی' سەییس' گرنگە کە ' سێیەم ئیستەیتە'*** (The Third Estate) بۆ سیاسەتی مۆدێرن”.
جێگای سەرنجە کە ئەم قسانە بەراورد بکەین لەگەڵ ئەوەی کە مارکس دواتر لەبارەی بیرمەندی گەورەی ئەنارکیستەوە دەیگوت. لە کتێبی 'خەزانی پیرۆزدا' سەبارەت بە کتێبەکەی پرۆدۆن 'موڵکییەت چییە؟' دەڵێت یەکەم شیکاری زانستییە بۆ موڵکییەتی تایبەتیی و ئەوەی کە ئەگەری دروستکردنی زانستێکی ڕاستەقینەی لە ئابووری نیشتمانییەوە کردەوە. بەڵام لە نامە مەشوورەکەی کە بە مردنی پرۆدۆن بۆ سۆزیالدیمۆکرات-ی نوسی، (Sozialdemokrat) هەمان مارکس ئیدعای ئەوە دەکات کە لە مێژوویەکی زانستی تەواوی ئابووریدا ئەو کارە بەدەگمەن باسکردنێک هەڵدەسەنگێنێت.

درێژەی هەیە..
....

*وەرگێڕانی ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانەی نەوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس کە مارکسییە کوردەکان بە ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوێکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە، بەڵام

ماركسی بە تەمەن ڕادیكالییەكەی وردە وردە كاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی كە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەرلەمانتاریزم دەبات .
بەڕای من زەروورە كە ماركس وەكو خۆی كە بووە ببینین، نەك وەكو ئەوەی كە دەمانەوێت .

*** پێش شۆڕش، كۆمەڵەی فەرەنسی بەسەر سێ ڕیزبەندی / پۆلینە یان ئیستەیتەكانی پاشایەتیدا دابەش بوو – ئیستەیتی/ پۆلینەی یەكەم (قەشە و كاهین و ڕۆحانییەكان)، ئیستەیتی/ پۆلینەی دووەم (نوبەلاكان / ئەشراف) و ئیستەیتی/ پۆلینەی سێیەم(خەڵكانی ئاسایی) كە دژ بە پاشایەتی و دەسەڵاتداران بوون كە نزیكەی 27 ملیۆن كەس ژمارەیان بوو، واتە لەسەدا 98ی دانیشتوانی فەرەنسای ئەو كاتە. ئەم ئیستەیتە كە لەو دوانەی تر ژمارەیان زیاتر بوو بەڵام لەبەرچاو ون بوون واتە لە ڕووی سیاسییەوە حسابیان بۆ نەدەكرا، نوێنەرایەتی نەبوو لە حكومەتدا و هیچ كاریگەرییەكی لەسەر حكومەت نەبوو. ئەندامانی ئیستەیتی سێیەم لە سواڵكەر و كۆڵبەری تەكەشەرەوە تا دەگاتە پیشەكاران و كرێكارانی شار؛ لە دوكاندار و چینی ناوەندی بازرگانییەوە تا دەوڵەمەندترین جوتیاران و دوكانداران و بازرگانانی بچوك. سەرەڕای قەبارەی گەورەی ئەم بەشە و گرنگی بینینی ڕۆڵیان لە ئابووریدا، تاڕادەیەك هیچ ڕۆڵێكی لە حكومەت یان بڕیاردانی ڕژێمی ئەو كاتەدا نەبوو. بێزاری و ناڕەزایی و ئازارەكانی ئەم بەشە لە خەڵكی، بوونە هۆكاری سەرەكی شۆڕشی فەرەنسا.
Rheinische Zeitung, 7 January 1843. [7]
[8] B. Bauer : بی.باوەر یەكێك بوو لە ئەندامە بەئەمەكەكانی بازنەی بەرلین “ئازاد”، كە كەسایەتییە دیارەكانی جیهانی بیری ئازادی ئەڵمانی (نیوەی یەكەمی سەدەی نۆزدەهەم) لەوێدا دەبینرا. كەسایەتییەكانی وەك فۆیەرباخ، نووسەری كتێبی جەوهەری مەسیحیەت، كە بەرهەمەكی قووڵی بەدینییە، یان ماكس ستێرنەر، نووسەری كتێبی ئیگۆ و خۆی. بیری پاوانخوازانەی كارل ماركس لەگەڵ بیركردنەوەی ئازادی بی.باوەر و هاوڕێكانیدا لە بەیەكداداندا بوو. لە نەویاندا نابێت ئی.باوەر لەبیر بكەین، كە كتێبەكەی Der Kritik mit Kirche und Staat [ڕەخنەیەك لە كەنیسە و دەوڵەت] بوو بە تەواوی، لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە چاپی یەكەم 1843 دەستی بەسەردا گیرا و سووتێنرا . چاپی دووەم (بێرن، 1844) بەختی باشتری هەبوو. بەڵام نووسەر خۆی نا، بەهۆی بیرەكە دژە دەوڵەت و دژە كڵێساكانییەوە تەنها سزای بەسەردا سەپێندرا و زیندانیكرا. (تێبینی سەرنوسەر.)
[9] J. B. Say, ئابووریناسێكی ئینگلیزی ئەو سەردەمەیە كە بەرهەمە

تەواوبووەکانی ماکس ستێرنەر وەریگێڕاوە بۆ زمانی ئەڵمانی. فەبیای کارل مارکس بە بیرمەندی ئەنارکیستی فەرەنسی (وەک دەزانین هەژاری فەلسەفەی ڕەخنەیەکی بەردەوامە لە فەلسەفەی هەژاری پرۆدۆن) یان بە ئازادبیرانی ئەڵمانی (کتێبی بەرفراوانی بەڵگەنامەکانی سۆسیالیزم هەوڵێکی بێهودە و پێکەنیناوییە بۆ ئەوەی کەمێک لە(زێ ئیگۆ و خۆی – ماکس شتێرنەر)، هەروەها دژی ئەم کەمەڕەناسە ڕاپەڕیوە، کە لەو کاتەدا زۆر باسی لێوەدەکرا لەلایەن هەر کەسێکەوە کە ڕەخنەی لە دەوڵەت بوو و هەوڵی ڕزگاربوون لە ستەمکارییەکەی دەدا.
(تێبینی سەرنوسەر)

....

مارکس و ئەنارکیزم*.. نووسینی : Rudolf Rocker .. ٣.. و: زاهیر باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker

ساڵی 1925

بەشی سێیەم:

هەمووو ئەوانەی بە جددی لە گەشەکردنی مارکس وەک سۆسیالیستێک لێکۆڵینەوەیان کردووە، دەبێت دان بەوەدا بنێن کە کارەکەی پرۆدۆن "[illegible]" ئەوە بوو کە مارکسی بۆ سۆسیالیزم قەناعەت پێکرد. ئەوانەشی کە زانیارییەکی وردیان لەسەر وردەکارییەکانی ئەو پەرەسەندنەی مارکس نییە، هەروەها ئەوانی دیکە کە دەرفەتی خوێندنەوەی بەرهەمە سۆسیالیستییە سەرەتاییەکانی مارکس و ئەنگڵسیان نەبووە، ئەم بانگەشەیە لە شوێنی خۆیدا نییە و دوورە لە ڕاستییەوە. چونکە مارکس لە نووسینەکانی دواتریدا بە توندی و بە گاڵتەجاڕییەوە باس لە پرۆدۆن دەکات و ئەمانە هەر ئەو نووسینانەن کە سۆسیال دیموکراتەکان جار دوای جار هەڵیانبژاردوون بۆ بڵاوکردنەوە.

لەم ڕێگایەوە وردە وردە ئەو باوەڕە دروست بوو کە مارکس هەر لە سەرەتاوە نەیارێکی تیئیۆری پرۆدۆن بووە و هەرگیز هیچ خاڵێکی هاوبەش لە نێوانیاندا نەبووە. ئەگەر ڕاستی بڵێین، مەحاڵە باوەڕ بەوە بکرێت، ئەگەر نا هەرکاتێک مر□ق س□یری ئەوەی مارکس بکات کە دەربارەی پرۆدۆن لە بەرهەمە بەناوبانگەکەیدا ” [illegible]” [illegible]، یان ل□ نام□ی ک□چی دوایی پر□د□ندا ک□ ل□ س□زیالدێمۆکرات (Sozialdemokrat) لە بەرلین بڵاوکراوەتەوە، ماوەیەکی کەم دوای مردنی پرۆدۆن، لەسەر پرۆدۆن نووسیویەتی،جێی سەرنجن.

مارکس لە کتێبی (هەژاری فەلسەفە)دا بە خراپترین شێوە هێرش دەکاتە سەر پرۆدۆن، بچووکی دەکاتەوە بۆ هیچ، بۆ ئەوەی نیشانی بدات کە بیرۆکەکانی پرۆدۆن بێ بەهان و نە وەک سۆسیالیستی و نە وەک ڕەخنەگرێکی ئابووری سیاسی ناویان دەبات.

مارکس نوسیوێتی “[illegible].” [4]

مارکس لەوە زیاتریش ڕۆیشت بەبێ ئەوەی هیچ بەڵگەیەک بخاتەڕوو، پرۆدۆنی تۆمەتبار کرد بەوەی کە بیرۆکەکانی ئابووریناسە ئینگلیزی□کەی ‘برەی’ (Bray)دزیوە، نووسیوێتی:

” [illegible] (Bray) □□ [5] [illegible]”

جێگای سەرنجە کە مارکس ، خۆی کە زۆرجار بیرۆکەی ئەوانی دیکەی بەکارهێناو□ و ‘[illegible]’ ل□ □استیدا تەنها کۆپییەکی‘ [illegible]’ ڤیکتۆر کۆنسیدرانتە کەچی کەسانی دیکە بە دزیکردن تۆمەتبار بکات. بەڵام با بەردەوامبین. ل□ ‘[illegible]’ مارکس پرۆدۆن وەک کارەکتەری کۆنەپەرست و بۆرژوازی وێنا دەکات [6]. هەروەها لە پرس□ نامەکەی کە بۆ

سۆزیالدێمۆکرات (1865) نووسیویەتی، دەتوانین ئەمانەی خوارەوە بدۆزینەوە:

” □ □□□□□ □□□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □□□□(□□□□□□□□□ □□□□□) □□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□.□□ □□□□ □□□□□□□□□□□□□ □□ □□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□ □□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□ □□ □□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□.”

مارکس لە نامەکەی کە سەبارەت بە مردنەکەی نوسیوێتی هەمان ئیدیعا دووپات دەکاتەوە کە پرۆدۆن وەک سۆسیالیست و ئابووریناسێک بێ بەها یە، بۆچوونێک کە پێشتر لە کتێبی ‘ □□□□□□ □□□□□□□□□□’ د□نگی دابوووە.

تۆمەتەکانی کە لە لایەن مارکسەوە ئاراستەی پرۆدۆن کراون تێگەیشتنیان زەحمەت نییە، تەنیا دەتوانن ئەو باوەڕە بڵاوبکەنەوە، یان باشتر ئەو قەناعەتە، کە بە هیچ شێوەیەک هیچ زەمینەیەکی هاوبەش لە نێوان ئەو و ئەو نووسەرە گەورە فەرەنسیەدا نەبووە. لە ئەڵمانیا پرودۆن تا ڕادەیەکی زۆر نەناسراو بووە. چاپە ئەڵمانییەکانی بەرهەمەکانی پرۆدۆن کە لە دەوروبەری ساڵی 1840 دەرچوون کۆپی چاپکراویان نەماون. تاکە کتێبی پرۆدۆن کە بە زمانی ئەڵمانی دووبارە چاپکراوەتەوە، کتێبی □□□□□□□□□ □□□□□ و لەگەڵ ئەوەشدا تەنانەت دەستاو دەست پێکردنیشی سنوردار بوو. ئەمەش توانای مارکس دەگەیەنێت لەسەر سڕینەوەی هەموو شوێنەواری گەشەسەندنی سەرەتایی خۆی وەک سۆسیالیستێك. لە سەرەوە بینیمان کە چۆن هەڵوێستی مارکس بەرامبەر بە پرۆدۆن لە سەرەتاوە تەواو جیاواز بووە و ئەنجامگیرییەکانی کە دواتر دێن پشتگیری ڕاگەیاندنەکانمان دەکەن.

درێژەی هەیە..

و: زاهیر باهیر

....

*وەرگێڕانی ئەم ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانێی نێوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس کە مارکسییە کوردەکان بە ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوێکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە،

بەڵام ماركسی بە تەمەن ڕادیكالی□كەی وردە وردە كاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی كە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەڕەلەمانتاریزم دەبات .

بەڕای من زەروورە كە ماركس وەكو خۆی كە بووە ببینین، نەك وەكو ئەوەی كە دەمانەوێت .

.Marx: *The Poverty of Philosophy*, foreword [4]

.*Bray: Labour’s Wronszs and Labour’s Remedy*, Leeds, 1839 [5]

.Marx and Engels: *The Communist Manifesto*, page 21 [6]

ماركس و ئەناركیزم*/2.. و: زاهیر باهیر

نوسینی : Rudolf Rocker
ساڵی 1925

بەشی دووەم :

مانیفێستی كۆمۆنیستیی كە وەک یەكێک لە بەرھەمە سەرەتاییەكانی سۆسیالیزمی زانستی دادەنرێت و ناوەڕۆكەكەی لە نووسینەكانی “یۆتۆپیا”یەكەوە وەرگیراوە، چونكە ماركسیزم فۆریەی (Fourier) لەگەڵ سۆسیالیستە یۆتۆپیاكان پۆلێن كردووە. ئەم پێچواندنە یەكێكە لە بێ بەز□یترین پەرادۆكەسەكانە، ئەمەش بە دڵنیاییەوە بەزەحمەت شایەتحاڵی بەھای زانستی ماركسیزمە. ڤیكتۆر كۆنسیدرانت یەكێک بوو لە باشترین نووسەرانی سۆسیالیستیی كە ماركس پێی ئاشنا بوو: تەنانەت لە ڕۆژانی پێش ئەوەشی ببێتە سۆسیالیست ئاماژەی پێدەكرد . لە ساڵی 1842دا ڕۆژنامەی Allgemeine Zeitung ھێرشی كردە سەر Rheinische Zeitung كە ماركس سەرنوسەری بوو و تۆمەتباری كرد بەوەی كە خۆشیی بە كۆمۆنیزمدا دێت. پاشان ماركس لە مانشێتی ڕۆژنامەكەدا وەڵامی دایەوە و بەم شێوەیە ڕایگەیاند: “كارەكانی وەک ئەوانەی لیرۆكس، كۆنسیدەرانت (Leroux, Considerant) و لە سەرووی ھەمووشیانەوە كتێبە دزەپێكراوەكەی پرۆدۆن، (Proudhon)

ناتوانرێت بە هیچ مانایەکی ڕووکەشانە ڕەخنەیان لێ بگیرێت؛ پێویستیان بە لێکۆڵینەوەی درێژخایەن و ورد هەیە پێش ئەوەی مرۆڤ دەست بکات بە ڕەخنەگرتنیان" [3]
گەشەسەندنی فیکری مارکس زۆر لە ژێر کاریگەری سۆسیالیزمی فەرەنسیدا بوو؛ بەتایبەت لە نێو هەموو نووسەرانی سۆسیالیستی فەرەنسا، ئەو کەسەی کە بەهێزترین کاریگەری لەسەر بیرکردنەوەکانی هەبوو، پی.جەی پرۆدۆن (P. J. Proudhon) بووە، تەنانەت ئاشکرایە کە کتێبی پرۆدۆن 'موڵکایەتی چییە**؟' (?What is Property) وایکرد مارکس پێشوازی لە سۆسیالیزم بکات. تێبینییە ڕەخنەگرانەکانی پرۆدۆن لەسەر ئابووری نەتەوەیی و مەیلە جۆراوجۆرەکانی سۆسیالیستیی جیهانێکی تەواو نوێی بەڕووی مارکسدا کردەوە و مێشکی مارکس-ی زۆرتر سەرسام کرد، لە سەرووی هەمووشیانەوە، بە تیئۆری زێدەبەها وەک ئەوەی سۆسیالیستی ئیلهامبەخشی فەرەنسی داینابوو. دەتوانین سەرچاوەی عەقیدەی [دەکترینی] زێدەبەها، ئەو "دۆزینەوە زانستییە" گەورەیەی کە مارکسیستەکانمان زۆر شانازی پێوە دەکەن، لە نووسینەکانی پرۆدۆندا بدۆزینەوە. لە سایەی ئەوەوە بوو کە مارکس بەو تیئۆرییە ئاشنا بوو کە مارکس لە ڕێگەی لێکۆڵینەوەکانی دواتری سۆسیالیستەکانی ئینگلیز: برەی (Bray) و تۆمپسۆن (Thompson) گۆڕانکاری تێدا کرد.
تەنانەت مارکس بە ئاشکرا گرنگیی زانستییە گەورەکەی پرۆدۆنی ناسی و لە کتێبەکی تایبەتدا، کە ئەمڕۆ تەواوی کۆپیی ئەو چاپە نەماوە، بەرهەمەکەی پرۆدۆن کە 'مۆڵکییەت چییە؟' ناودەبات بە" یەکەم مانیفێستی زانستی پرۆلیتاریای فەرەنسی" ئەم بەرهەمە لەلایەن مارکسیستەکانەوە چاپ نەکرایەوە، وەریشنەگێڕدرایە سەر زمانەکانی تر، گەرچی نوێنەرانی فەرمی مارکسیزم هەموو هەوڵێکیان داوە بە پەخشکرنی نووسینەکانی مامۆستاکەیان بە هەموو زمانێک. ئەم کتێبە لەبیر کراوە و هۆکارەکەشی ئەمەیە: چاپکردنەوەی دووبارەی ئەو قسە بەمانا و بە پەیوەندییەی هەموو ئەو شتانەی کە مارکس دواتر لەبارەی ئەو بیرمەندە (پرۆدۆن) دیارەی ئەنارکیزمەوە نووسیویەتی، بە جیهان ئاشکرا دەکات.

مارکس نەک هەر لە ژێر کاریگەری بیرۆکە ئابوورییەکانی پرۆدۆن بوو، بەڵکو هەستیشی بە هەژموونی تیئۆرییە ئەنارکیستەکانی سۆسیالیستی گەورەی فەرەنسیش کرد و لە یەکێک لە بەرهەمەکانی ئەو سەردەمەدا بە هەمان شێوەی پرۆدۆن هێرش دەکاتە سەر دەوڵەت.
درێژەی هەیە

....

*وەرگێڕانی ئەم وتارە بە مەبەستی چەلەحانەی نەوانی مارکسییەکان و ئەنارکیستەکان نییە بەڵکو بۆ ڕوونکردنەوە یا تیشك خستنە سەر هەندێك لایەنی تاریکی دوو کەسایەتی زۆر گەورەیە کە مارکس و پرۆدۆنە . بەتایبەت مارکس کە مارکسییە کوردەکان بێ ئاگای ئەوە نین کە مارکسی لاو ، لاوەکی یاخیی ، کۆمۆنیست بووە، بەڵام مارکسی بە تەمەن ڕادیکالییەکەی وردە وردە کاڵ دەبێتەوە تا ئەو جێیەی کە خەباتی پڕۆلیتاریا بەرەو پەرلەمانتاریزم دەبات .
بەڕای من زەروورە کە مارکس وەکو خۆی کە بووە ببینین، نەك وەکو ئەوەی کە دەمانەوێت .

و: زاهیر باهیر

____

**موڵکییەتت چییە؟ ناوی کتێبە مەشوورەکەی پرۆدۆنە . موڵکییەت لێرەدا بە مانا کوردییەکەی نایەت کە تەنها بە زەوی و خانو دەوترێت ، بەڵکو لای پرۆدۆن وشەیەکی گشتگیرە و هەموو چەشنەکانی موڵك و موڵکایەتی دەگرێتەوە بە سامان و سەرمایە و .... واتە هەموو خاوەندارێتییەکی تایبەت .

.Rheinische Zeitung, number 289, 16 October 1842 [3]

مارکس و ئەنارکیزم*.. نوسینی : Rudolf Rocker.. بەشی یەکەم.. و: زاهیر باهیر

I

بەشی یەکەم:

چەند ساڵێک لەمەوبەر پاش ماوەیەکی کەم لە کۆچی دوایی فرێدریک ئەنگلس، ئێدوارد بێرنشتاین، یەکێک لە دیارترین ئەندامانی کۆمەڵەی

(کەمەنەتی) مارکسیستی ، بە چەند دەزینەوەیەکی سەرنجڕاکێش، هاوڕێکانی سەرسام کرد. بێرنشتاین گومانەکانی خۆی سەبارەت بە دروستی لێکدانەوەی ماتریالیستی بۆ مێژوو هەروەها لە تئیۆری مارکسیستی زێدەبایی/ زێدەبەها و چڕبوونەوەی سەرمایە ئاشکرا کرد. ئەو تا ئەو شوێنە هەرەشی کردە سەر شێوازی دیالێکتیکی و بەو ئەنجامە گەیشت کە قسەکردن لەسەر سۆشیالیزمێکی ڕەخنەگرانە مەحاڵە. بێرنشتاین پیاوێکی وریا بوو، تا دوای مردنی ئەنگلس بەساڵاچوو، دەزینەوەکانی لای خۆی دەهێڵایەوە و بەناوی نەدەکردنەوە، تەنیا ئەو کاتە ئاشکرای کردن کە ئەنجامی ترسناکی لەسەر گوێ لەمشتەکانی مارکسیستی هەبوو. تەنانەت لەگەڵ ئەو خۆ پاراستنەشدا هەر نەیتوانی ڕزگاری بێت، چونکە لە هەموو ئاراستەیەکەوە هێرشی دەکرایە سەر. کاوتسکی کتێبێکی دژی گومڕابوونی جیاوازی ڕا و بۆچوونی بێرنشتاین نوسی و لە کۆنگرەی هانۆڤەردا ئەدوارد بێرنشتاینی هەژار ناچار بوو ڕایبگەیەنێت کە گوناهبارێکی لاواز و مردووە و ملکەچی بڕیاری زۆرینەی زانستی دەبێت.

هەموو ئەوانەی بێرنشتاین وتبوونی هیچ ئاشکراکردنێکی نوێی نەهێنابووە ئاراوە. ئەو، ئەو سەرەنجامانەی کە لە بەرامبەر بناغەکانی فێرکاری مارکسیستیدا داینابوو، پێشتر بوونیان هەبووە کە کاتێک هێشتا خۆی نەبردراوێکی دەسەزی کەنیسەی مارکسیستی بوو. ئارگیومێنتەکانی کە باسی لەوە دەکرا لە ئەدەبیاتی ئەنارکیستییەوە تاڵان کرابوون، بەڵام تاکە شتێک کە شایەنی سەرنج بوو ئەوە بوو کە یەکێک لە ناسراوترین سۆسیال دیموکراتەکان بۆ یەکەمجار بەکاریان بهێنێت. هیچ کەسێکی ژیر نکۆڵی لەوە ناکات کە ڕەخنەکانی بێرنشتاین لە ئەردوگای مارکسیزمدا نەیتوانی کاریگەرییەکی لەبیرنەکراو دروست بکات: بێرنشتاین لە گرنگترین بناغەکانی ئابووری میتافیزیکی کارل مارکسی دابوو و سەیر نییە کە بەڕێزترین نوێنەرانی مارکسیزمی ئەرتەدەکس تووشی شڵەژان بوون .

هیچ کام لەمانە ئەوەندە جددی نەدەبوون ئەگەر وەکو ڕاستییەك لە ناوەڕاستی قەیرانێکی گرنگتردا نەهاتنایە. نزیکەی سەدەیەك مارکسیستەکان لە پێشنیارکردنی ئەو بۆچوونە نەوەستاون کە مارکس و ئەنگلس دۆزەرەوەی ئەو شتە بوون کە پێی دەوترێت سۆسیالیزمی زانستی. هەر ئاوا جیاوازییەکی دەستکرد لە نێوان ئەو کەسانەی کە پێیان دەوترێت سۆسیالیستی یۆتۆپیایی/خەیاڵیی و سۆسیالیزمی زانستی مارکسیستەکان داهێنرا، جیاوازییەك کە تەنها لە خەیاڵەکانی ئەمانەی دووەمیاندا، مارکسیستەکان، بوونی هەبوو. لە وڵاتانی ئەڵمانیدا ئەدەبیاتی سۆسیالیستی لەلایەن تیئۆری مارکسیستییەوە

قۆرخ کراوە، کە هەموو سۆسیال دیموکراتێک ئەوە بە بەرهەمی پوخت و تەواو ڕەسەنی دەزینەوە زانستییەکانی مارکس و ئەنگڵس سەیری دەکات. بەڵام ئەم وەهمەش لە بەرچاو ون بوو : لەکۆڵینەوە مێژووییە مەدەرنەکان لە دەرەوەی هەموو پرسیارێک ڕوونیان کردەوە کە سۆسیالیزمی زانستی تەنیا لە سۆسیالیستە کۆنەکانی ئینگلیز و فەرەنسییەوە هاتووە و مارکس و ئەنگڵس تەبەنیان کردووە کە لە هەڵبژاردنی مێشکی ئەوانی دیکەدا شارەزا بوون. دوای شۆڕشەکانی ساڵی 1848 کاردانەوەیەکی ترسناک لە ئەورووپادا هاتە ئاراوە: ‘هاوپەیمانیی پیرۆز’ دەستی کرد بە نواندنی تۆڕەکانی لە هەموو وڵاتێکدا بۆ مەبەستی هەناسەچنینی (خنکاندنی) بیری سۆسیالیستیی، کە ئەدەبیاتێکی زۆر دەوڵەمەندی وای لە فەرەنسا، بەلجیکا، ئینگلتەرا، ئەڵمانیا، ئیسپانیا و ئیتالیا بەرهەمهێنابوو. ئەم ئەدەبیاتە نزیکەی تەواو لەم سەردەمە تەمومژاویەدا فەرامۆشکراو لەبیرچووەوە. زۆرێک لە بەرهەمە گرنگەکان لەناوبران تا کورتکرانەوە بۆ چەند نموونەیەك کە پەناگەیەکیان لە ئارامیی هەندێک کتێبخانەی گشتی گەورە یان کۆکراوەی هەندێك کەسی تایبەتدا دەزیەوە.

ئەم ئەدەبیاتە تەنها لە کۆتایی سەدەی نۆزدەهەم و سەرەتای سەدەی بیستەمدا دۆزرایەوە و لەم سەردەمەدا ئەو بیرەکە بەپیتانەی کە لە نووسینە کۆنەکانی ئەو قوتابخانانەدا دەبینرێن کە دوای فۆریە و سانت سیمۆن (Fourier ، Saint Simon) هاتوون، یان بەرهەمەکانی کۆنسیدرانت، دیماسی، مەی (Considerant, Demasi, Mey) و چەندانی دیکە ، مایەی سەرسوڕمانن. ئەوە هاوڕێی کۆنمان دبلیو تچەرکەسۆف (W. Tcherkesoff) بوو کە یەکەم کەس بوو کە نەخشەکی سیستماتیکی بە هەموو ئەم ڕاستیانە هێنایە ئاراوە: ئەو نیشانیدا کە مارکس و ئەنگڵس داهێنەری ئەو تیۆریانە نین کە لە مێژە بە بەشێک لە وەسیەتنامەی فیکری خۆیان دادەنرێت [1] . تەنانەت لەوە زیاتریش ڕۆیشت کە بیسەلمێنێت کە هەندێک لە بەناوبانگترین بەرهەمە مارکسییەکان، بۆ نموونە وەکو مانیفێستی شیوعیی /کۆمۆنیست، لە ڕاستیدا تەنیا وەرگێڕانی ئازادانەیە لە فەرەنسییەوە لەلایەن مارکس و ئەنگلسەوە. تچەرکەسۆف (Tcherkesoff) سەرکەوتنێکی بەدەستهێنا کاتێک بانگەشەکەی سەبارەت بە مانیفێستی کۆمۆنیستەکان لەلایەن ئاڤانتی،(Avanti) ئۆرگانی ناوەندی سۆسیال دیموکراتەکانی ئیتالیا،[2] دانیان پێدا نا، دوای ئەوەی نووسەر دەرفەتی ئەوەی هەبوو کە بەراوردکاری لە نێوان مانیفێستی کۆمۆنیست و مانیفێستی دیموکراسیدا لە نووسینی ڤیکتۆر کۆنسیدرانت (Victor Considerant)

بكات، ك دركوتنى پنج سا پش باوبوونوى ناميلكى ماركس و ئنگلس بوو.

نوسینی : Rudolf Rocker
سای 1925

و: زاهير باهير

....

*ورگانى ئم ئم وتار ب مبستى چلحانى نوانى ماركسييكان و ئناركيستكان نيي بكو ب وونكردنو يا تيشك خستن سر هندك لاينى تاريكى دوو كسايتى زر گورين ك ماركس و پردن . بتايبت ماركس ك ماركسيي كوردكان ب ئاگاى ئو نين ك ماركسى لاو ، لاوكى ياخيى ، كمنيست بوو، بام ماركسى ب تمن اديكاليكى وردى ورد كا دبتو تا ئو جيى ك خباتى پليتاريا برو پلمانتاريزم دبات .
باى من زرروور ك ماركس وكو خى ك بوو ببينين، نك وكو ئوى ك دمانوت .

W. Tcherkesoff: Pages d’Histoire socialiste; les [1] precurseurs de l’lnternationale.
[2] The article, entitled “Il Manifesto della Democrazia”, was .(first published in Avanti! (Year 6; number 1901, of 1902
درژى هي

....

پشكوتنى " زيركى دستكرد" دتوانت شارستانيت ل ماوى بيست سادا برو نمان

بەرێت*.. زاهیر باهیر

ئەمە قسەی دکتۆر جێفری هنتن-ە، Geoffrey Hinton ، کە بە باوکی ڕۆحی زیرەکی دەستکرد ناونراوە . دکتۆر هنتن کە بۆ ماوەی چەند دەیەیەکە لەو بوارەدا کار دەکات و لەگەڵ چەند پسپۆڕێکی دیکەدا کاریان لەسەر ‘ زیرەکی دەستکرد’ ” Artifical Intelegence ” دەکرد ل□م □□زانەی پێشوودا لەو پرۆژەیە لە گووگڵ پاشەکشەی کرد.

هۆکاری پاشەکرشەکردنەکە بە دێڕێک خستە بەرچاو ئەویش گەیشتنێتی بەو قەناعەتەی کە پشێەوەچونی ‘ زیرەکی دەستکرد’ مەترسیدارە لە سەر ژیان و کۆمەڵ کە دەگاتە پلەی زیرەکتر لەوەی کە دروستی کردووە ، واتا لە خۆیان .

بە کشانەوەی لەو پرۆژەکەی گووگڵ دەنگ و سەدایەکی گەورەی دروست کرد کاتێك کە جیهانی بە ئاگاهێنایەوە لە مەترسی دیجیتەڵ زیرەکیی . ئەم ئاگەدارکردنەوە وای لە هەر یەك لە ئیلون میسك، کۆشکی سپی و بێرنی سەندێرس ” Bernie Sanders ، White House ، Elon Musk ” کرد داوای یارمەتی و کۆمەکی لێبکەن، بەڵام ئەو رەتیکردەوە.

ئەو کە لەم ماوە زۆرەدا بە تایبەت لە ساڵی 2018 و بە یارمەتی هاوکارەکانی زۆر بە چڕی و بێ ماندووبوون لە پێشەوەبردنی ‘ زیرەکی دەستکرددا’ گەیشتە قەناعەتی ئەوەی کە مێشکی دیتجیتەڵی ڕەنگ مێشکی بایۆلۆجی سەرکوت بکات ، واتە پێشی بداتەوە.

دکتۆر جێفری هنتن کە خۆی بە سۆشیالیست دەزانێت ڕەنگە وەڵامەکەی بۆ کەسان و لایەنانی بەدەسەڵات قەناعەتکەر نەبێت و نەیانەوێت بیبیستن. لە وەڵامی پرسیارەکانی ڕۆژنامەی گاردیاندا وتی ” حکومەتی ئەمریکا بە ناچاری نیگەرانییەکی زۆری سەبارەت بە ئاسایشی نیشتمانی هەیە . مەیلی منیش ناکۆکە لەگەڵیانا......بۆ نموونە، دڵنیام کە وەزارەتی بەرگری پێی وایە کە تاکە دەستی سەلامەت بۆ ئەم شتانە وەزارەتی بەرگری ئەمریکا خۆیەتی ، تاکە گروپێك لە خەڵك کە لە ڕاستیدا چەکی ئەتۆمی بەکاردەهێنن”

دکتۆر هنتن درێژەی بە قسەکانی داو وتی ” من سۆسیالیستم ” بوو وتی “پێموایە خاوەندارێتی تایبەتی میدیا و ‘ ئامرازەکانی حیسابکردن’ ، باش نیین”.

“ئەگەر لە چوارچێوەی سیستەمێکی سەرمایەداریدا سەیری ئەوە بکەیت کە گووگڵ چی دەکات، ئەوا بەو شێوەیە بەرپرسیارانە ڕەفتار دەکات کە چاوەڕێی دەکەیت. بەڵام ئەوە بەو مانایە نییە کە هەوڵدەدات زۆرترین سوود بۆ هەموو خەڵک بەدەستبهێنێت، بەڵکو لە ڕووی یاساییەوە پابەندە بە زۆرترین سوود بۆ خاوەن پشکەکانی، ئەوەش

شتێکی زۆر جیاوازە.”

ئەو بە بەردەوامی لە دیمانەکانیدا کە پرسیاری زیاتری لەدەکرێت وەڵامی زیاتر دەداتەوە. کاتێك کە پرسیاری ئامۆژگاری لەدەکرێت قسەیەکی وای لا نییە و دەڵێت “من کەسێکی سیاسی نیم ” “من تەنها کەسێکم کە لەناکاو ئاگادار بوومەوە کە مەترسی ئەوە هەیە شتێکی بەڕاستی خراپ ڕووبدات. خۆزگە چارەسەرێکی جوانم هەبوایە، وەک: ‘تەنها واز لە سووتاندنی کاربۆن بێنە و باش دەبێت.’ بەڵام ناتوانم چارەسەرێکی سادەی ئاوا لەو جۆرە ببینم.”
درێژە بە قسەکانی دەداو دەڵێت ” لەماوەی 50 ساڵی ڕابردوودا هەوڵم داوە مۆدێلی کۆمپیوتەر دروست بکەم کە بتوانێت شتەکان فێربێت کەمێک وەک شێوازی فێربوونی مێشک، بۆ ئەوەی باشتر تێبگەم کە مێشک چۆن شتەکان فێردەبێت، بەڵام بەم نزیکانە بڕیارمدا کە ڕەنگە ئەم مۆدێلە گەورانە لە ڕاستیدا زۆر باشتر بن لە مێشک..... “پێویستە ئێستا زۆر بیر لەوە بکەینەوە، و ئەگەر شتێک هەبێت کە بتوانین بیکەین. هۆکاری ئەوەی کە من ئەوەندە گەشبین نیم ئەوەیە کە هیچ نموونەیەک نازانم کە شتە زیرەکترەکان لەلایەن شتە کەمتر زیرەکەکانەوە کۆنترۆڵ بکرێن......- پێویستە لە خەیاڵی ئەوەدا بیت کە لە ئێمە زیرەکتر بێت بە هەمان ڕادە کە ئێمە لە بۆقێك زیرەکتر بین. ئەوە زۆر باشە کە بڵێین: ‘باشە، مەیانبەستنەوە بە ئینتەرنێتەوە ’، بەڵام هەر ئەوەندەی قسەمان لەگەڵ دەکەن، دەتوانن وامان لێبکەن شتەکان بکەین.”
” “ئەم شتانە یارمەتی حکومەتە دەسەڵاتسەپێنەرەکان دەدەن لە لەناوبردنی ڕاستییەکان، یان دەستکاریکردنی دەنگدەران.. مامەڵەکردن لەگەڵ ئەم هەڕەشانەدا، لە دۆخێکدا کە ئەمریکییەکان تەنانەت ناتوانن ڕازی بن کە چەکی هێرشبەرانە نەدەن بە کوڕانی هەرزەکار، ئەوە شتێکی قورس نییە بیری لێبکرێتەوە.”
” لە ئۆڤالدێ، Uvalde ، [کۆمەڵکوژییەکەی ساڵی 2022ی 21 کەس لە قوتابخانەیەکی سەرەتایی لە تەکساس کوژران]، 200 پۆلیس هەبوون کە نەیاندەوێرا لە دەرگایەکەوە تێپەڕن، چونکە کابراکەی دیوکەی تر تفەنگی هێرشبەری هەبوو و تەقەی لە منداڵان دەکرد. لەگەڵ ئەوەشدا، ناتوانن بڕیار بدەن کە چەکی هێرشکردن قەدەغە نەکەن . ئا لەم بارەدا سیستەمێکی سیاسی تەواو ناکارامەی لەو جۆرە، سیستەمێکی دروست نییە بۆ ئەوەی ناچار بێت مامەڵە لەگەڵ ئەم هەڕەشانەدا بکات”.

مەترسییەکانی زیرەکیی دەستکرد

ب گوری دیمان و قسکانی جفری هنتن ک من هنکیانم ل سرو داناو ک خودی ئویش ل هموو کس باشتر ل وردکاری و وزیفکانی ‘ زیرکی دسکرد’ دزانت گر بو شوی بت ک ئم دیت زر بترسیدار. ئم مترسییش زیاتر دبت ل کاتکدا ک کار بو بکرت ئرک و وزیفکانی و توانای فراونتر دبت ، ل حات تکی ئاوادا مترسییکانیش گورترن .
دکتر هنتن ل شونکی دیکدا دت ” حکومت دستات سپنرکان گورترین ئالای سوورن ک ئو پیشان ددات ک مرقایتی ناتوانت دستی ب مترسییکانی ‘ زیرکی دستکرددا ‘ بگرت پش ئوی درنگ بت.”

پشبکی ‘زیرکی دستکرد’ ل ئستاو کمبوونو برهم دهنت. ژی سشمم، 02/05، کمپانیاکانی پروردک ل برسکانی لندن و نیویرک بازرگانی دکن، سدان ملین دلاریان ل بهایان سراوتو، دوای ئوی کمپانیای چگ ” Chegg ، کمپانیایکی ئمریکی ک یارمتی ئنلاین ددات ب خوندکاران ب کاری نووسین و بیرکاری، ایگیاند ک ChatGPT کاریگری لسر گشی کیاران هی.

ترسکان سبارت ب دئنجام چاوانکراوکانی پرپدانی ‘ زیرکی دستکرد’ کنترنکراو، بوو هی ئوی ل مانگی ئازاردا نامیک باوبکرتو – ک واژکارکانی بریتی بوون ل ئیلن ماسک و ستیف وزنیاک، هاوبشی دامزرنری ئپ – ک داوای وستاندنی دروستکردنی ” زیرکی دستکرد بکن” لانیکم ب شەش مانگ . پرسیاری ئوش کراو ک ئایا پویست “هموو کارکانی ک ب ئتماتیکی دکرن دووربخینو، لوانش ئوانی ک بدیهنراون”.

کبندی ئابووری جیهانی ، WEF کخراوک ل پشتی کبوونوکانی داقسوی ، لم هفتیدا ایگیاند ک پشبینی دکن گانکاریی تکنلژییکان لوانش’ زیرکی دستکرد’ ببن هی جر پشویکی “برچاو” ل بازاکانی هلی کاردا. کمپانیای WEF اپرسییکی ل زیاتر ل 800 کمپانیا کردوو ک 11.3 ملین کرکار و کارمندیان هبوو، 25%یان ایانگیاندوو ک پشبینی دکن’ زیرکیی دستکرد’ لدستدانی هلی کار دروست بکات، هرچند 50% ایانگیاندوو ک پشبینی دکن گشی هلی کارکان هان بدات. ل مانگی ئازاردا، گدمان ساش ایگیاندبوو، پشکوتنکانی ئم دوایی ل بواری ‘ زیرکی دستکرددا’ دتوانت

ببێتە هۆی ئۆتۆماتیکیکردنی نزیکەی 300 ملیۆن فولتایم کار، واتە جێگایان بگرێتەوە کە ئەمەش بەشی پارێزەران و ئەدمین لەنێو ئەو کەسانەی کە کارایان لەسەر دادەنێت دەگرێتەوە.
لە کاتێکدا کە ‘زیرەکی دەستکرد’ لەوانە کە دروستیان کردووە زۆر زیرەکتر بێت ئیتر کۆنترۆڵکردنیشی زۆر گران دەبێت بۆیە مەترسییەکان هەر لەو ئاستەدا کە لە سەرەوە و لە لایەنکانی دیکەی ژیاندا دەردەکەوێت ئاسان نابێت. وێڕای ئەوانەش کە ئەو لیدوان و شیکردنەوانە بۆ بارودۆخی زیرەکی دەستکردە کە تا رادیەك هێشتا لە سەرەتادایە ، دیارە بە تێپەڕبوونی زەمەن و کاری زیاتر لەسەر دروستکردنی و پەرەگرماکردنی زیاتری مەترسییەکانیش گەورەتر دەبن .

بەشەرییەت بەرەو کوێ؟

ئەم پرسیارەکە کە کەس ناتوانێت بە دەقیقی وەڵامی بداتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەمومان مافی ئەوەمان هەیە کە ڕای خۆمان و پێشبینیمان بخینە بەرچاو.
من وا پێشبینی دەکەم کە لە ماوەی چەند دەیەیەکی دیکەدا زۆربەی کارەکان جگە لەهەندێك کاری دەستی کە دەگمەن دەبن هەمووی لە لایەن ڕۆبۆت و ‘ زیرەکی دەستکردەوە’ ئەنجام دەدرێت. بە واتایەکی دیکە ژمارە و ڕێژەی کرێکاران بەرەو کەمی و کەمتر دەڕوات . لەو حاڵەتەشدا توانای کڕینی خەڵکی زۆر کەم دەبێتەوە بۆ ئەو کاڵایانەی کە لە بازاڕدا دەبن . کاتێك کە کاڵا پێویستی بە سەرفبوون هەیە کڕین هەیە بەڵام زۆربە کاریان نییە ، دەوڵەت گەر لەناونەچێت دەبێت بڕێك پارەی شیاو بە هاووڵاتیانی زامن بکات تاکو پێی بژین بە کڕینی کاڵاکان و پێداویستییەکانیان .
لەو بارەشدا نرخی پیداویستییەکان و کاڵاکان زۆر زۆر هەرزان دەبن چونکە خاوەنکار و کۆمپانیاکان بۆی تێچوونی کاڵاکانیان ئێکجار کەم دەبێتەوە . هۆکارەکەش نەدانی کرێ و مووچەی کرێکارە، نەدانی پارەی نەخۆشی و هەڵیدەیی و خانەنشینی بیمەکانی، و کە ئێستا کرێکاران و کارمەندان شایستەین .
هاوکاتیش دەوڵەت ڕێژەیەك کە بتوانێت بیمەی ئەم هەموو خەڵکە بەتاکەی پێبداتەوە باج لەسەر کاڵاکان و خاوەنکار و کۆمپانیاکان و قازانجیان دادەنێت .
لە کۆتاییدا ئەوە دووبارە دەکەمەوە کە زۆر زەحمەتە بتوانین پێشبینی ئایندە بکەین و ڕێکخستنەوەی کۆمەڵە و بەڕێوەبردنی لە سای سیستەمی سەرمایەداریدا کە ئامرازەکانی بەرهەمهێنان، کرێکارانی زیندوو بە مردوو دەگۆڕێت، زۆر زۆر زەحمەتە.

*سەرچاوەی ئەم نوسینە لە چەند وتارێکی ڕۆژنامەی گاردیانەوە وەرگیراوە

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
04/05/2023

بۆچی جیهان دەبێت تێبینی پەیوەندی نێوانی سعودییە و چین و هاوپەیمانەکانی بکات و.. و: زاهیر باهیر

بۆچی جیهان دەبێت تێبینی پەیوەندی نێوانی سعودییە و چین و هاوپەیمانەکانی بکات و ئەمە چۆن پەیوەندی بە تایوانەوە هەیە

نوسینی: Andrew MacLeod
و: زاهیر باهیر

کابینەی سعودیە لەم دوایانەدا بڕیاری پەیوەستبوون بە Shanghai Cooperation Organisation (SCO) ، ڕێکخراوی هاوکاری شەنگەهای بە سەرکایەتی چین پەسەند کرد. ئەمەش دەکرێت ئاماژەیەک بێت بۆ ئەوەی کە ڕیاز [پایتەختی سعودیە] بە هەموو وزەی یەدەکییەوە لە شەڕی ئۆکرانیا هەڵبژاردنی لایەنەکان دیاری بکات. بەشێکی ئەم کارەی سعودیە بەهۆی ڕەتکردنەوەی مامەڵەکردنە لەگەڵ محەمەد بن سەلمان شازادەی جێنشینی سعودییە لە لایەن جۆ بایدن سەرۆکی ئەمریکا کە برینداری کردووە، لە ڕووسیا و چین نزیک دەبێتەوە، بەتایبەتی کە چینییەکان نێوەندگیری نزیکبوونەوەیان لە نێوان شانشینی سعودییە و ئێراندا کردووە.
SCO لە ساڵی 1996 هاتە ژیانەوە و خۆی وەک “شەنگەهای پێنج” لە کۆماری گەلیی چین، کازاخستان، گرگیستان، ڕووسیا و تاجیکستان پێکهێنا. لە ساڵی 2001 ژمارەکە زیادی کرد بە هاتنی دەوڵەتی

ئاسیای ناوەڕاست و ناوی خۆی گۆڕی بۆ SCO کە ڕێکخراوێکی هاوکاری سەربازی و سیاسی و ئابوورییە. لەو کاتەوە زۆربەی دەوڵەتانی دیکەی ئاسیای ناوەڕاست پەیوەندییان پێوە کردووە زائیدەن مەنگۆلیا وەک چاودێرێک و هاوکاتیش لە شێوەیەکی ڕەخنەگرانەدا. لە ساڵی 2017دا، پاکستان و هیندستانیش هاتنە ناوەوە.

لە ساڵی 2023دا SCO نزیکەی 50%ی دانیشتوانی جیهانی لە دەوڵەتانی ئەندام و دەوڵەتانی چاودێر یاخود هاوبەش/شەریك گرتەوە، هەروەها نزیکەی 30%ی ئابووری جیهانیش لە حاڵەتی ئاسایی بە پێوانەی دۆلاری پوخت. کەمێک زیاتریش لە 40 % لە PPP (purchasing power parity) ، هاوسانی هێزی کڕین . ئەمەش پێوەرێکە کە هێزی ئابووری دەپێوێت کە بەپێی تێچووی کاڵاکان لە وڵاتێک یان کۆمەڵێک وڵاتدا ڕێکخراوە.

ئەمە لە کاتێکدا G7 ، گروپی 7 ، نوێنەرایەتی ژمارەیەک دانیشتوانی زۆر کەمتر دەکات و تەنها نزیکەی 27%ی ئابووری جیهانی دەگرێتەوە بە گوێرەی پیوەری هاوسانی هێزی کڕین ، PPP.
. ڕێکخراوی هاوکاری شەنگهای، SCO کاریگەری ئابووری زیاتری هەبووە لە G7 و لە ساڵی 2021دا نوێترین کۆمەڵەی مانۆڕی سەربازی هاوبەشیی خۆی ئەنجامدا. لە ئێستاشدا سعودیەی دەوڵەمەند بە سەرچاوەی سامانەکان بەشداری دەکات. SCO زۆرجار مانۆڕی سەربازی هاوبەش و بەرەنگاربوونەوەی تیرۆر ئەنجام دەدات و مانۆڕی داهاتووش لە کۆتایی ساڵی 2023دا پلانی بۆ دانراوە. ئەم مانۆڕەی داهاتوو سەرنجڕاکێش دەبێت بزانین سعودیە چۆن بەشداری سەربازی دەکات.
ئەم نزیکبوونەوەیە لە پەکین بە تایبەتی گرنگە بەو پێیەی کە چین لەم دوایانەدا متمانەی دیپلۆماسی خۆی بەهێزتر کردووە بە کەوتنە نێوانی سعودیە و ئێران و نزیکبوونەوەیان.
ناکۆکییە جۆراوجۆرەکانی ئێرانییەکان و عەرەب یەکێك لەو هۆکارانە بووە کە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست و ئێران بە ناسەقامگیری و پارچەپارچەیی ماونەتەوە و نەتوانن بەخوردەکی ناوچەیی بە کێشەکانیان ببیننەوە.

بەشێک لە ستراتیژیی فراوانتر

شەڕی کارەساتبار لە یەمەن تەنیا نموونەیەکە. ئەو بەیەکدادانە شەڕێکی بە وەکالەت بووە لە نێوان سعودییەکان و ئێرانییەکان بە پاوانکردنی ناوچەکە. لە کاتێکدا کە تێچووی بەرهەمهێنانی نەوتی سعودیە لە ئێران کەمترە، بەشێک لە ستراتیژیەتی سعودیە ئەوە بووە کە نرخی نەوت بە شێوەیەکی دەستکرد نزم بهێڵێتەوە، باشترە لە خوار 65 دۆلاری ئەمریکی (52 پاوەند) بۆ هەر بەرمیلێک بێت کە هەندێک لە

شرۆڤەکاران پێیان وایە ئەوە ئەو نرخە بێت کە ئێران پێویستی پێیەتی بۆ هاوسەنگکردنی بوجەکەی.
کەواتە، شتێکی سەرسوڕهێنەر نییە کە ڕاستەوخۆ دوای تێکەوتنی چینییەکان بۆ ڕێککەوتنی ئێران/سعودیە مامەڵەی ئۆپێک، کارتەلی نەوت، ڕووی دا کە هەردوو وڵات ئەندامین و کەمکردنەوەی بەرهەمهێنانی ڕاگەیاند. بەرزبوونەوەی نرخی نەوتیش لە ئەنجامدا کە فشارەکانی هەڵاوسانی پارە لەسەر ولاتانی ڕۆژئاوا دەهێڵێتەوە بەڵام ئابووری ڕووسیا وەکو ئاو دەڕوات.
زۆرێک لە ڕۆژئاوا پێیان وایە زۆرینەی جیهان دژی شەڕی پوتینن لە ڕووسیا و دەیانەوێت سزاکانی سەر ڕووسیا کارایان هەبێت. هەرچەندە یەکەی هەواڵگری ئابووریناس تازە شیکارییەکی بڵاوکردەتەوە کە دەریدەخات پشتگیریکردن لە ڕووسیا لە جیهانی پێشکەوتوودا گەشە دەکات، بەشێکی بەهۆی یادەوەرییەکانی کۆلۆنیالیزمی ئەوروپیەوەیە.

هەژموونی چینی گەشە دەکات

لەلایەکی دیکەوە، سەرۆکی چین، شی جینپینگ، Xi Jinping ، جەنگی ئۆکرانیا بەکاردەهێنێت بۆ تاقیکردنەوەی ئیرادەی ڕۆژئاوا، بەکارهێنانی تەقەمەنی مەخزەنەکان هەروەها هەڵسەنگاندنی کاریگەریی ئەو چەکانەی ڕۆژئاوا بۆ ئۆکرانییەکانی دەدات، هەموو ئەمانەش لەکاتێکدا نزیک دەبێتەوە لە ئامانجی ڕاگەیەندراوی دەوڵەتەکەی ‘شی’ کە بریتییە لە یەکگرتنەوەی چین لەگەڵ دوورگەی تایوان.
هیندستان وەک ئەندامەکی SCO و Quad (هاوپەیمانی شل و شێوای ئوسترالیا، هیندستان، ژاپۆن و ئەمریکا)، ئەو کارە دەکات کە بە باشترین شێوە دەیکات – یاری بە هەردوو لای شمشێرەکە دەکات.
سەرۆکوەزیران نارێندرا مودی، کاتێک لەم دوایانەدا پرسیاری ئەوەی لێکرا کە ئایا هیندستان زیاتر بەرەو جەمسەری کاریگەری چین ڕاکێشراوە، یان جەمسەری ئەمریکا، وتی: “ئێمە جەمسەری سێیەم دروست دەکەین.”
وە لەکاتێکدا کە هەموو ئەمانە دەگوزەرێن ئوسترالیا، بەریتانیا و ئەمریکا هاوبەشی نوێی ئەمنی خۆیان لە ئاوکوس (Aukus) ڕاگەیاند، چاوەکیشیان لەسەر گریمانی ململانەی چین بوو لەسەر تایوان.
فراوانکردنیSCO لای چین مەشقکردنی ئەم دواییەی ماسولکەی دیپلۆماسی خۆی، هەمووی بۆ پشتگیری لە ئامانجەکەیەتی کە وەک زلهێزێکی جیهانی سەیر بکرێت – و ئامادەکردنی هاوپەیمانییەکانیەتی بۆ ئامانجە ستراتیژییە ڕاگەیەندراوەکەی بۆ یەکگرتنەوە لەگەڵ تایوان.

ئەمە بۆ تایوان مانای چییە

لەم دوایانەدا پەکین بیری جیهانی خستەوە کە لە ساڵی 1971،

بڕیارنامەی 2758ی نەتەوە یەکگرتووەکان پێگەی ئەوی وەک حکومەتی یاسایی چین پشتڕاستکردەوە. لەگەڵ بەرزبوونەوەی گرژییەکان، پێدەچێت فراوانبوونی SCO، و مشتومڕ لەسەر ڕۆڵ و مانای بڕیارنامەی 2758 گرنگتر بێت.

ڕۆژێک پێش پەسەندکردنی بڕیارنامەی 2758ی نەتەوە یەکگرتووەکان لە ساڵی 1971، خاکی دانپێدانراوی چین هەردوو چین و تایوانی لەخۆگرتبوو. دەبوو هەردووکی بگرێتەوە چونکە حکومەتی تایوان حکومەتی نێودەوڵەتی دانپێدانراوی هەموو چین بوو. بڕیارنامەی 2758 حکومەتی دانپێدانراوی لە تایپەیەوە [Taipei] پایتەختی تایوان] گۆڕی بۆ پەکین، بەڵام هیچ لێدوانێکی لەسەر سنوورەکانی خاکی چین نەدا و هەربۆیە سنوورەکان نەگۆڕاون.

دەستووری تایوان هێشتا ئیدیعای چین دەکات، و هێشتا “بڕگەی ئینتقالی” بۆ هەڵبژاردنەکان تا یەکگرتنەوە لەخۆدەگرێت. یەکگرتنەوە ئامانجێکی دیاریکراوە لە دەستووری تایواندا. دوو پارتە سیاسییەکەی تایوان بۆچوونی جیاوازیان هەیە سەبارەت بە یەکگرتن لەگەڵ چین، یان سەربەخۆیی لە چین.

چین لە ڕێگەی SCO و ئامرازەکانی دیکەوە هاوپەیمانەکانی ڕێکدەخات بۆ پشتگیریکردن لە هەڵوێستی خۆی لەسەر تایوان لەکاتێکدا خیتابەکانی خۆی گرنگتر دەگەیەنێت. لە کۆتایی هەفتەی 8ی نیسانی 2023دا مەشقی سەربازی لە دەوروبەری دوورگەکەدا ئەنجامدا، دواتر ڕایگەیاند کە لە 16ی نیساندا هاتنی کەشتییەکان لە ناوچەیەکی باکووری تایوان قەدەغە دەکات بەهۆی “ئەگەری کەوتنەخوارەوەی داروپەردووی موشەکی”.

ئەمریکا هاوپەیمانە سەرەکییەکانی بەهێزتر دەکات کە دەتوانن لە ڕێگەی ناتۆ و ئاوکوسەوە (Aukus) پشتگیری لە هەڵوێستی خۆیان بکەن لەسەر تایوان بەڵام پشتگیرییەکان لە جیهانی گەشەسەندوودا دزەدەکات ، لە کەمبوونەوەدایە..

ئێستا جیهان زیاتر ئاڵۆزتر بووە.

بانقی مەرکەزی بریتانیا چۆن چارەسەری هەڵئاوسانی دراوەکەی دەکات؟.. زاهیر باهیر

بە گوێرەی ئامارەکانی حکومەت هەڵئاوسانی پارە لە بریتانیا لە مانگی ئازار-دا بەڕێژەی لە سەدا 10.1 و بەی تێکڕای بەرزبوونەوەی تێچووەکانی ژیانیش بە ڕێژەی لە سەدا 19.2 سەرکەوتووە، بەڵام ئەم ڕێژەیە لە واقیعدا زۆر لەوە بەرزترە. ئا لەم بارەشدا بانقی مەرکەزی بریتانیا هەر وەکو هەموو بانقە مەرکەزییەکانی وڵاتانی دیکە و چارەی تەواوی ئابووریناسەکانی لیبراڵ و نیولیبراڵ یاریکردنە بە چەند فۆرمیلەیەك بە چارەسەری بارودۆخی خراپی ئابووریی.
بە گومان یاریکردن بەو فۆرمیلانە لە پێناوی هێنانە خوارەوەی هەڵئاوسانی پارەدا بۆ باشکردنی ژیانی خەڵکی نییە بەڵکو تاوانێکی گەورەیە کە لە هەقی دانیشتوانی بریتانیا بە ناوی ئیدارەدانی ئابوورییەوە دەکرێت. هۆکاری تاوانەکەش هەر زۆر ڕوونە چونکە چارەسەرکردن نییە کێشەکان لە دۆخێکی خراپەوە بۆ دۆخێکی خراپتر دەبەن.

فۆرمیلەکانی بانق کە لە ئیدارەدانی هەڵئاوسانی پارەدا یارییان پێدەکات چەند دانەیەکە لەوانە:
یەك : هەوڵی داشکاندنی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە یاخود بەرزبوونەوەی بە چارەسەری خراپی ئابووریی :-
بۆ داشکاندنی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە، بانق ڕێژەی سوو بەرزدەکاتەوە . ئەمەش بەهای دراوی پاوەند بەرزدەکاتەوە. گوایە بەمە چی تر خەڵکی لە قەرزکردن وکڕینی شت دەوەستێ و ئەو کاتەش نرخی کاڵاو شمەکەکان بەرزنابنەوە و سەقامگیر دەبن . هەروەها ئەوانەی پاشکەوتیان هەیە قازانج دەکەن ، کە بە گوێرەی ئەوە پاشکەوتەکەیان لە بانقدا دەچێتە سەرەوە. تاکو ئێستا بانقی مەرکەزی 11 جار سووی بەرزکردۆتەوە، چاوەڕوان دەکرێت لە مانگی داهاتوودا جارێکی دیکەش ڕێژەی سوو بەرز ببێتەوە.
کاتێک بەهای دراوەکە بەرزدەبێتەوە هەناردەی وڵات دەکوژێت چونکە توانای کڕینی کاڵاکان لە لایەن خەڵکان و کۆمپانیاکانی وڵاتانی دیکەوە کەمتر دەبێتەوە . هەرئاواش سەرمایداران قەرز ناکەن بۆ پرۆژەی نوێ و لە پرۆژە نوێیەکانیشیاندا ئەو قازانجەی جاران ناکەن

بۆیە ئەمانیش بە ڕۆڵی خۆیان دێن کرێکاران دەردەکەن و کرێش بۆ ئەوانەی کە دەمێننەوە دادەشکێنن. سەرەنجام خەزێنەی دەوڵەتیش کەمدەبێتەوە بە هۆی نەدانی باجەوە لە لایەن کرێکارانی دەرکراەوە و هاوکاری کردنیان بە بیمەی بێ کاریی.
بەم شێوەیە بازار سست دەبێت و کاڵاکانش بێ فۆرشتن دەمێننەوە.
ئەمجارەیان بانق هەوڵ دەدات یارییەکە بە دیوەکەی دیکەیدا بکات، ئەویش دا بەزاندنی سووە .
دابەزاندنی سوو یانی دابەزاندنی بەهای دراوەکە ، شکانی بەهای دروایش یانی بەرزبوونەوەی نرخی کاڵا و شمەك لە بازاڕدا، کەمبوونەوەی قازانج لەسەر پاشەکەوت، هەروەها گرانی هاوردەکردنی کاڵای وڵا تانی دیک ، هاوکاتیش زیادکردنی هەناردەی وڵات بۆ دەرەوە . پرۆسەکەش گەڕانەوەیە بۆ خاڵی یەکەم.

دوو: کۆنترۆڵکردنی نرخ:

ئەم یاریکردنەش بە حساب کارایی دەبێت لەسە ر سەقامگیربوونی ئابووریی. بەڵام ئەمە تەنها دەوڵەت دەتوانێت کە نەهێڵێی نرخی وزە : کارەبا و غاز و هەروەها بەنزین و گازۆیل و بەرهەمی کۆمپانیا و کارگەکان بەرز ببێتەوە تاکو بە نرخی کاتی خۆی بفرۆشرێت بۆ پاراستنی بەهای دراو و ڕاگرتنی هەڵئاوسانی پارە لەو ئاستەی کە بانق دەیەوێت .
کردنی ئەمە کارێکی ئێکجار زەحمەتە تا ڕادەی مەحاڵ. کۆمپانیاکان ، کارگەکان، سوپەرمارکێتەکان هەرگیز نایانەوێت ڕێژەی قازانجیان گەر لە ساڵانی پێشتر زۆرتر نەبێت، کەمتر ببێت . لەم بارەشدا پرسی کۆنترۆڵکردنی نرخیش ناتوانێت دادی هەڵئاوسانی پارە بدات.
لە ئێستادا لە بریتانیا نرخی نەوت هاتۆتە خوارەوە ، هاتنەخوارەوەی نرخی نەوت یانی هاتنە خوارەوەی نرخی غاز و بەنزین و گازۆیل ئەمەش لە ڕاستیدا دەبێت پارەی غاز و کارەبا دابەزێنێت . هاوکاتیش دەبێت نرخی کەرەسەکانی ژیان بێتە خوارەوە چونکە گرفتی گواستنەوەی شمەك و کاڵا کەمتری تێدەچێت هەروەکو تێچوی بەرهەمهێنانیشیان کەمدەبێتەوە. لەگەڵ ئەم ڕاستییەشدا کە حکومەتی بریتانیا و ئابووریناسەکانیش دەیسەلمێنن کەچی نرخی کاڵاو پێداویستییەکانی ژیان بەرزتربووەتەوە . ئەمەش ئەوەمان پێدەڵێت کە هێنانەوەی پاساوی شەڕی ئۆکرانیا و ڕوسیا گوایە بووەتە هۆی بەربوونەوەی پێداویستییەکان بە تەواوی ڕاست نییە بە تایبەت لە کاتێکدا کە بڕی نرخ بە ڕێژەی لە سەدا 19.2 سەرکەوتووە کە ئەم ڕێژەیە لە بریتانیادا بەرەزترینە لە 46 ساڵ لەمەوبەرەوە.

سێ: کۆنترۆڵکردنی کرێ و مووچە:

لە ساڵی 1975 دا هەڵئاوسانی پارە لە بریتانیا سەرکەوت بۆ ڕێژەی

لە سەدا 25 هاوکاتیش کرێ و موچەی کرێکاران کە کاری دەستی و جەستەیی دەکەن بە ڕێژەی لە سەدا 31.7 بەرزبووەوە. هەر ئاواش تێکڕای بەرزبوونەوەی ڕێژەی مووچە و کرێ بە ڕێژەی لە سەدا 28 سەرکەوت. لە ساڵی 1976 دا کە حیزبی [لەیبەر] حوکمی دەکرد سەرۆکوەزیران ، هارڵد وڵسن، داوای لە نقابە کرد کە دەبێت بەرزکردنەوەی کرێ و موچە لە حەدێکدا ڕاگیرێت. ئەم مامەڵەیەی نێوانی حکومەت و نقابە لە ساڵی 1977 هەرەسی هێنا و نرخ ئەوەندە بەرزبووەوە کە لە ساڵی 1979 دا شەپۆلی گەورەی مانگرتنەکان دەستیپێکرد و کۆتایی بە حکومەتەکەی حیزبی کرێکاران هێنا و حیزبی موحافیزین بە سەرۆکایەتی مارگرێت تاچەر هاتە سەر حوکم .
ئێستاش سەرۆکی بانقی مەرکەزی ئێرە ، ئەندرو بەیلی ، داوا دەکات کە دەبێت کۆنترۆڵی کرێ و مووچە بکرێت بە هێنانە خوارەوەی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە. داوا لە کرێکاران دەکات کە داوای زیادکردنی مووچە نەکەن گوایە زیادی مووچە هەڵەکەی چەند دەیەی پێشو، واتە هەفتاکان، دووبارە دەکاتەوە. بەڵام راستییەکە ئەوەیە کە سامانداران ئەوە دروست دەکەن بە کڕینی کاڵای ناپێویستی گرانبەهای وەکو یاخت و فڕۆکەی تایبەتی و سەیارە و خانوی زۆر گرانبەها نەک کرێکارێك کە هەرچەند موچەکەی بە زیاد بکرێت دوای باجدان لە ساڵێکدا ناچێتە 1000 پاوەند.
کەواتە کۆنترۆڵکردنی کرێ و مووچە هەر بە کرێکارانە و درۆیەکی گەورەیە کە زیادکردنی موچەیان دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی زیاتری ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە.

چوار: بەرزکردنەوەی باج:
گوایە بە بەرزکردنەوەی باج پارەی زیاتر بە خەزێنەی دەوڵەت دەگەڕێتەوە و هەروەها داهاتی خەڵکانی ئیشکەر کەمتر دەبێتەوە بەمەش توانای کڕینی کاڵا و شمەکیان کەمتر دەبێت ، خودی ئەمەش ڕێگا دەگرێت لە بەرزبوونەوەی نرخ ، بەرزنەبوونەوەی نرخیش یانی بەرزنەبوونەوەی هەڵئاواسانی پارە . بێ گومان ئەمەش حەل نییە ئەمەیە بە هۆی : یەك: لە بەر ئەوەی خەڵکی بۆ 2 ساڵ لە سەردەمی کۆرۆنادا گەشتی نەدەکرد و لە دەرەوە نانی نەدەخوارد یاخود زۆر کەم وەکو ئامارەکان نیشانی دەدەن بڕی ئەو پارەیەی کە لە لایەن دانیشتوانەوە خەزن کراوە لە نێوانی 200 بۆ 250 ملیار پاوەندە .
ئێستاش کە کۆرۆنا نەماوە خەڵك بڕێکی زۆری پارەکەی سەرف دەکات کەواتە هەتا باج-یش بەرز ببێتەوە هێشتا خەڵکی هەر پارەی هەیە .
دوو: بەرزبوونەوەی باج وەکو وتم یانی کەمبوونەوەی داهاتی خەڵك ، ئەمەش یانی دابەزینی ڕێژەی کڕین ، دەستگرتنەوە لە پرۆژەی

خزمەتگوزاری و ئابووری . سەرئەنجامی ئەمەش یانی مەوجدانەوەی کاڵاکان لە بازاردا، مەوجدانەوەی ئەم کاڵایانەش یانی کەمکردنەوەی کرێ و دەرکردنی کرێکاران . کەواتە دووبارە دەگەڕێینەوە سەر ئەو خاڵەی کە لە سەرەتادا دەستمان پێکرد.
هەر بەو سادەییەی سەرەوە دەبینین کە خودی ئابوورییەکە بناخەیەکی پفەڵ و بەشی هەیە، جگە لەوانەشی باسمکردن بە پژمەی ساماندارەکیش گرفتی بە دروست دەبێت. ئەم تێڕە کێڵەکی و یاریکردنە بەو فۆرمیلانە چارەسەری کێشەکە ناکەن.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
23/04/2023

ئایا ژیانی دانیشتوانی بریتانیا ئێستا باشترە لە ساڵانی حەفتا و هەشتاکان؟-2.. زاهیر باهیر

2-2

هەشت: هەڵاواردن/ جیاوازی و پرسی ڕایسیزم و مامەڵەی ژنان لە لایەن کۆمپانیاکان و پۆلیسەوە:
بریتانیا بە گشتی و لەندن بە هۆی هەبوونی ئیتنیکئیەکی زۆری فرە نەتەوە کە لە زۆربەی وڵاتانەوە ڕویانکردەتە بریتانیا، لەندەن بە شارێکی کۆسمۆپۆلیتی دادەنرێت. گەرچی خەڵکانی ڕەشپێست و کەمایەتییە نەتەوەییەکانی خۆیان توانیویانە جێگای خۆیان بکەنەوە و بەشداری بکەن لە بزنس و لە سپۆرت و لە بواری میدیا و کۆمیدی و پەروەردە و تەندروستی و بوارەکانی دیکەدا و کلتوری ئەم وڵاتە دەوڵەمەند بکەن، لەگەڵ ئەوەشدا جیاوازای و هەڵاواردنێکی زۆریان لەگەڵدا دەکرێت بە تایبەت بەرانبەر خەڵکانی ڕەشپێست و خەڵکانی ئاسیەوی. جیاوازی و هەڵاواردن و بەکەمگرتنی ئەوانەی کە لە سەرەوە

باسمکردن زۆربەی لایەنەکانی ژیانییانی گرتەتەوە چ لە دەستکەوتنی کار و بەرزکردنەوەی پلەیان و چ لە دانی کرێ و موچەدا لەگەڵ خەڵکانی سپیپێست و خەڵکە ئەسڵیەکەدا جیاوازییان دەکرێت.
ئەم جوداکاری و جۆری مامەڵەیە کاردانەوەی گەورەی لەسەر ژیانی ڕەشپێستەکان و ئیتنیکییە جیاوازەکاندا هەبووە و هەیە تا ئەو ڕادەیەی کە ژمارەی بێ کاری و یاخود کاری خراپ لە ڕوی وەختی چوونە سەر کار و لە ڕوی شوێنی سەر کارەوە و نیشتەجێبوونیان لە شوێنی خراپ و خراپ مامەڵەکردنیان لە لایەن خاوەنخانووەکانەوە هەروەها پۆلیسیشەوە، ئەمانەی هەموو گرتەتەوە.
بەڵگەکان و ئامارەکان ئەوەندە زۆر و حاشا هەڵنەگرن کە تەنانەت خودی حکومەت و میدیا و پۆلیس- یش لەم دواییەدا نەیانتوانی نکوڵی لێبکەن و سەلماندیان.
مامەڵەی پۆلیس بەو ڕادەیە خراپە لەگەڵ ژنان و هاوڕەگەزخواز و ترانسەکان [ئەوانەی کە ڕەگەزی خۆیان دەگۆڕن] و هەروەها خەڵکانی ڕەشپێست و ئیتنیکییەکان تا ڕادەی ئەوەی کە پۆلیس تاوانبار کراوە بەوەی کە دەزگایانە ڕایسستن و سێکسیستن ، واتە دامەزراوەی پۆلیس لە ڕوی دەستورییەوە ڕایسستن . تا ئەو ڕادەیەی تەنانەت هەندێك لە پەڕڵەمانتارەکان و پایەبەرزان داوای هەڵوەشاندنەوەی ئەو دەزگەیە دەکەن و دروستکردنەوەی لە شێوەیەکی دیکەدا.
ڕاپۆرتیەکی نوێ کە لە مانگی مارتدا کە ماوەی چەند مانگێکە کاری لەسەر دەکرێت لەسەر داوای خودی حکومەت، نیشانی دەدات کە زیاتر لە 1500 پۆلیس تۆمەتبارن بە توندوتیژی دژی ژنان لە ماوەی تەنها شەش مانگدا. هەر ئەم ڕاپۆرتە بەدواچونی لە هەموو لایەنەکانی کاروباری پۆلیسەوە کردوە و دەڵێت ئەو کەیسانەی داخراون لە سەدا 70 کەیسەکانی خراپی مامەڵەی پۆلیس بوون کە 136 کەیس بوون داخراون. لە سەدا 91 کەیسەکانی سکاڵاو گلەیی بوون کە 290 کەیس بوون فڕێدراون، واتە لێکۆڵینەوەیان لەسەر نەکراوە. سەبارەت بەم پێشێلکردنەی مافی خەڵك تەنها 13 پۆلیس بە هۆی نادروستی مامەڵەیانەوە، لە کارەکانیان دوورخراونەتەوە بەڵام کەسیان دەرنەکراون .
ڕاپۆرتەکە ئاماری وردی تر دەدات، ڕایگەیاندووە لە سەرانسەری ئەو 40 هێزی پۆلیسەی کە زانیارییەکانیان لەبەردەستدا بوو، 428,355 کەیس دەرئەنجامێکی تۆمارکراویان هەبوو، بە واتایەکی دیکە سکاڵاکان تۆمارکراون، ڕێژەی ئەو پۆلیسانەشی کە تۆمەتبارکراون هێزی پۆلیس تەنها بە ڕێژە لە سەدا 6 لێپێچینەوەیان لەگەڵدا کراوە . لە زۆربەی حاڵەتەکاندا پۆلیس کێشەی لەگەڵ بەڵگەکاندا هەبووە، یاخود قوربانییەکان لە بەر هۆیەك لە دۆسیەکە کشاونەتەوە.

ڕۆژنامەی ئۆبزێرڤەر توانی ئەم ئامارە بە ساڵی 2018 بەراورد بکات . لە بەراوردەکەدا ئاشکرای کرد کە لە ساڵی 2018ەوە نزیکەی 80 ئەفسەری پۆلیس لە 22 هێز لە ئینگلتەرا و وێڵس ڕووبەڕووی ڕێکاری دیسپلینیی بوونەتەوە بەهۆی پەیوەندی سێکسی نەشیاو یان بەرکەوتنی سێکسی لەگەڵ قوربانییەکان و شایەتحاڵەکان و گومانلێکراوەکاندا. بارو دۆخەکە بەو ڕادەیە خراپە کە لە ئێستادا هەفتانە دوو تا سێ پۆلیس ڕووبەڕووی دادگایکردن دەبنەوە.
ئەوە نەبێت پۆلیس هەر مامەڵەی ژنان و دانیشتوان ئاوا نادروست بکات، بەڵکو پۆلیس هاوڕێانی خۆشیان هەر ئاوا مامەڵە کردووە. لە ڕاپۆرتێکی دیکەدا دەرکەوتووە کە نیوەی پۆلیسی ڕەشپێستی بەریتانیا بەدەست ڕووداوی مامەڵەی ناشیرین و ڕاسیستییەوە لەلایەن هاوکارە پۆلیسەکانیانەوە دەناڵێنن. دەرکەوتووە کە لە سەدا 49% هەستیان بە دوورخستنەوە لە گفتوگۆ کۆمەڵایەتییەکان یان چالاکییەکان و کارەکانیانەوە کردووە بەهۆی ڕەگەز یان نەتەوەوە خراپ مامەڵە کراون. بەڵام بە ئەوانەی گلەیی و مامەڵە ناشیرینەکانیان ڕاپۆرت کردووە بە ڕێژەی بە لە سەدا 70 بازی داوە.
سەبارەت بە سیاسەت و مامەڵەی پۆلیس -یش دەربارەی خەڵکانی ڕەشپێست و ئیتنیکی لەوێدا هەر بە کورتی چەند ئامارێك و بەڵگەیەك دەخەمە بەرچاو.
بەگوێرەی ڕاپۆرتێکی پشکنین و تاقیبکردن و توێژینەوەی مانگی مارتی ئەمساڵ کە 363 لاپەڕەیە پڕە لەو کارانەی کە بە وتەی تۆێژەرەوەی ڕاپۆرتەکە کە خودی پۆلیس بە پاراستنی ئاسایش و کەرامەتیان دانراون ، کەچی خۆیان بکەری ئەوانەن . لانی کەم لە سەدا یەك پۆلیس تاوانبارکراوە بە شکاندنی دووجاری ستانداری پۆلیس، هەروەها گلەییەکان و سکاڵاکان 400 ڕۆژی خایاندووە بە لابەلاکردنەوەیان.
پۆلیس هەمیشە چاوی لەسەر گەنجانی ئاسیەوی و ڕەشپێستەکانە و دەسەڵاتی ئەوەیان پێدراوە کە یاسای وەستان و پشکنین چەنیان بوێت بیسەپێنن. لەم بارەدا پۆلیسیش درێخی نەکردوە لە مامەڵەی جوداخوازیی، کردەوەی ناشیرین و گوێنەدان بە سکاڵای کەسی وەستێنرا و یا پشکێنراو کە زۆر جار بە گرتنیان هەر لە ناو ڤانەکەدا کەسی گیراو گیانی لە دەستداوە، یاخود لە مەرکەزی پۆلیس بە بەستنەوەی و ڕاگرتنی لەسەر دەم، گیانی دەرچووە ، ئەمە جگە لەوەی کە گەلێك لە کەسانی گەنجی ڕەشپێستیان کوشتوە بە بیانوی ئەوەی چەکی پێیە دواتریش دەرکەوتووە کە بێ تاوان بووە.
وەستان و پشکنین کچانی گەنجی ڕەشپێستیشی گرتەتەوە . بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێوە کە لە لایەن کۆمیساری منداڵانەوە لێکۆڵینەوەی لەسەر کراوە کچانی ڕەشپێست سێ هێندە زیاتر ئەگەری ئەوەیان هەیە

کە لەلایەن پۆلیسەوە ڕابگیرین ڕوتیان بکەنەوە و بیانپشکنن. لەم بارەدا سەدەها کەیس هەیە کە لێرەدا ناکرێت باسیان بکەم .
هەر بە گوێرەی ئەو ڕاپۆرتە لە نێوان ساڵانی 2017 بۆ 2018، 110 منداڵ و گەنجانی مێینە تووشی ڕوتکردنەوە، واتە داماڵینی پۆشاك لە لایەن پۆلیسەوە بوونەتەوە کە زۆربەیان کچانی گەنجی ڕەشپێست و ئیتنیکییەکان بوون، بەپێی ئەو زانیاریانەی لە ڕێگەی داواکاری ئازادی زانیارییەوە بەدەست هاتوون و لەلایەن کۆمپانیای ئازادی لێکۆڵینەوە شیکراونەتەوە بە شێوەیەکی ناڕێژەیی، نزیکەی نیوەی (47%) ئەوانەی کە تووشی ئەم مامەڵە ناشیرینە بوونەتەوە ڕەشپێست بوون. لە نێوانی کچانی گەنجی تا تەمەن 19 ساڵ و سەروتر بە ڕێژەی لە سەدا 36 ڕووبەڕووی ئەو پشکنین و ڕووتبوونەوەیە بوونەتەوە .
دۆزینەوی ئەم بەڵگە و ئامارانە کە لە ڕاپۆرتەکی کۆمیساری منداڵاندا دەرکەوتووە منداڵانی ڕەشپێست 11 هێندە زیاترە لە هاوتەمەنە سپیپێستەکانیان کە لەلایەن پۆلیسەوە ڕادەگیرێن و لێکۆڵینەوەیان لەگەڵدا دەکرێت .
بێ متیمانەیی خەڵکی بە حکومەت و پۆلیس و دادگا بە ڕادەیەکە کە تەنها 20%ی دەنگدەران متمانەیان بە حکومەت هەیە بە ئەوەی بە سەرکەوتوویی ڕووبەڕووی تاوانەکان ببێتەوە و کەمبکاتەوە، لەکاتێکدا 71% متمانەیان بە حکومەت نییە. تەنها 27% متمانەیان بە دادگا و سیستەمی دادوەری هەیە بۆ کەمکردنەوەی تاوان و تەنها 31% متمانەیان بە پۆلیس هەیە بۆ ڕووبەڕووبوونەوە و کەمکردنەوەی تاوان.

نۆ : ئازادیی و دیموکراتی لە بریتانیادا:

گەر بە دیقەتەوە لە بەشەکانی پێشتری ئەم وتارە بڕوانیت ڕەنگە دەرك بەوە بکەیت ئەو هەموو شتانەی کە ڕووی داوە و ڕوودەدات بناخەکەی نەبوونی ئازادیی و دیموکراتییەتە.
ئازادیی و دیموکراتییەت هەر ئەوە نییە کە لە 4 یا 5 ساڵدا جارێك بچیت زاڵمەکانی خۆت هەڵبژێریتەوە و زۆرەمەندی یەکەم و کۆتایی بیت لە کارەکەت. ئازادی و دیموکراتی لە سای سەروەری دەسەڵات و چینایەتی و کۆمەڵەی هیرراشیدا هەر جۆرە دەسەڵاتێك بێت لە خێزانەوە تاکو دەوڵەت خەیاڵێکی خۆش و بابەتێکی تامەزرۆیە.
لەگەڵ ئەوەشی کە وتم هەندێك ئازادیی بە ڕەهایی هەیە لەوانە ئازادیی ئەوەی کەخۆت یەکەمیت و خەڵکی دیکە دووەم ، واتە خۆت گرنگیت و دەرەوەی خۆت لە پلەی دووەمدا. ئازادیی هاندانی تاک سەبارەت بە ڕەهایی و خۆشی و باشی ئەم سیستەمە گوایە ئەمە دوا

قۆناخی بەشەرییەتە. هاندانی تاکی کۆمەڵە کە هۆگری شۆپینگ و بازارکردنی ڕۆژانە ببن، کە وەکو مادەی هۆشبەر وایە کە ئالودەی بوویت زۆر زەحمەتە لێی ڕزگارت بیت، بەمەش ببنە کۆیلەی خاوەنکار و بانقەکان و بەهۆی قەرزار بوونیانەوە. ئەم خووە بەردی بناغەییە بۆ نەهامەتیەکانی کە بەسەر تاکدا دێت کاتێك کە دەکەوێتە بەر هێڕشی بێ رەحمانەی بەرردەوامی ڕێکلامەکان و کارایی بازاڕ و کێبڕکێ لەگەڵ هاوتەمەن و دراوسێ و خزم و کەسی خۆی کە ئەم نا بێت لەوان کەمتر بێت.

وەکو لە سەرەوە وتم پرسی ئازادیی و دیمۆکراتی نە لەویوە دەستی پێکردوە و لەوێشدا کۆتایی دێت. بۆیە هەموو دامەزارەوەیەك لەم وڵاتەدا، هەموە شتێك هەموو بڕیارێك و هەموو یاسایەك جێگای هەڵوێستە و تێڕامان و پرسیارە.

من بە بەردەوامی لەسەر ئەم بابەتەم بە بەڵگە و بە ئاماریشەوە نوسیوە. بۆیە هەر لێرەدا تەنها هەندێك شت دەڵێم .

ئەم ولاتە لەسەر ئەساسی کۆڵۆنایزکردنی دەیەها وڵات و ملیۆنەها کۆیلە و زوڵم و زۆری پاشا و دام و دەزگەکەی بنیاتنراوە. ژمارەی هێنانی کۆیلە و بازرگانی کردن پێیانەوە لە نێوانی ساڵانی 1640 وە تا 1807 3.1 ملیۆن کۆیلە بووە کە دەسگیرکراون و هەندکیا بۆ کۆڵۆنییەکانی دیکە گوازراونەتەوە کە لە مانە تەنها 2.7 ملیۆنیان ژیاون ئەوانی دیکەیان بە هۆی بارودۆخی نێو پاپۆڕ و ژینگەی نوێیان و خراپی مامەڵەی سەروەرانیان گیانیان لەدەستداوە .

ئەم وڵاتە دایکی پەڕلەمان و شۆڕشی پیشەسازی بووە. هۆکاری برسیکردن و قڕکردنی ملیۆنەها خەڵکی بووە. لەوانە لە وڵاتانی کاریبیا و ئەفریقا و دە ملیۆن لە پەنجاب و ملیۆنانی دیکەی ئیرلەندەییەکان و کوشتن و بڕینیێکی زۆر بووە . خاوەنی ئەزموونی گەورەی تاڵانی و شەڕ و دزینی سەرەوەت و سامانی نەتەوەکانی دیکە بووە. بە مشتێك خەڵکەوە بەڵام بە عەقڵێکی گەورەوە سەروەری ئەم دونیایە بوون و تایبەتمەندی خۆیان و زمان و خاکیان تا ئەم سەردەمەش هەر وایە و پاراستووە . پاش تێپەربوونی 3 چەرخ بەسەر کۆیلایەتی و بڕیاری قەدەخەکردنی لە سالی 1807 داو هەڵوەشاندنەوەی بازرگانی کۆیلایەتی لە ساڵی 1832 دا، هێشتا ئەم وڵاتە بە عەمەلی پۆزشیان بۆ وڵاتانی کۆڵۆنایزکراو نەهێناوەتەوە و ئامادە نین قەرەبووی ئەو وڵاتانە بکەنەوە گەرچی لەژێر فشارێکی گەورەی کەمپەین بە قەرەبووکردنەوە و دانی پارە بە نەوەکانی ئەو وڵاتانە کە “کاریکۆم” کە کورتەی کەمپەینی کاریبیان کۆمۆنیتییە بەم کارە هەڵساوە.

وڵاتێك ئەوە پاشخانەکەی بێت ئاسان نییە تەنانەت بە تێپەڕینی چەند

چەرخەکیش پێشبینی تێپەڕکردنی تەواوی ئەوەی کە کەن کردویەتی بیکات. لە ئێستاشدا دەزگەی سیخوڕی و هێزی پۆلیسی و عەقڵی سیاسی ڕۆڵی گەورەی لە بەڕێوەبردن و سەرکوتکردنی خەڵکان و زەوتکردنی ماف و ئازادییەکانیاندا هەیە.
لە ساڵی 1968 وە لانی کەم تاکو کۆتایی 2010 ، 139 پۆلیس وەکو سیخوڕ بە پلانی داڕێژراوی سەروی خۆیانەوە دزەیان کردۆتە ناو زیاتر لە 1000 گروپی چەپ و ژینگە و ئەنارکست و سۆشیالیست وەرکەر پارتیی و سەراپای کەمپەینە جۆراوجۆرەکانەوە. هەندێك لەمانە خۆیان ئەوەندە نزیک کردۆتەوە بونەتە برادەری نزیکی کچە گەنجەکانی ئەو گروپانە و باوکی منداڵیان و پاش ماوەیەك کە جاری واهەبوو چەند ساڵێکی خایاندووە و لەبەر چاو ونبوون. ئەمانە ئەوەندە چالاک بوون کە زۆر جار ئامادەکاری و دابینکردنی ڤان و پۆشاکی پێویست و کەرەسەی تریان کردوە بۆ چونە ناو خۆپیشاندان و پرۆتێست و یاخود کردنی چالاکییەیەك تا وای لێهاتوە ڕۆژانە متمانەی زیاتریان پێیدا کردووە .
ئەم سیخوڕانە تەنها ناوی یەکەمی خۆیان لای چالاکوانەکان ئاشکرا بووە ناوی دووانی و سیانییان گۆڕاوە کە زۆر جار ناوی منداڵانی مردوو بووە .
لە دوای ساڵی 2012 وە دەرکەوت کە چی ڕویداوە بەو هۆیەوە ئەو ژنانەی کە پەیوەندی جنسیان هەبوو لەگەڵ سیخوڕەکاندا و یا باوکی منداڵیان بوون کەمپەینێکی گەورەیان کرد بە هاوکاری هەموو چەپەکان و نقابییەکان و زۆرێك لە ئەکادیمییەکانیش دەوڵەتیان ناچار کرد کە لێکۆڵینەوە و لێپێچینەوە لەو بارەیەوە بکرێت. بە ئەمەش دادگا و لێکۆڵینەوە دەستیپێکرد بۆ قۆناخی 1968 تا 1982. دواتریش لە ڕۆژی 21/04/2021 وە دەستی پێکردەوە و بە لێکۆڵینەوەی ساڵانی دواتر. ئەگەرچی زۆرێك لە کەیسەکان برانەوە بەڵام چاوەڕوانی دوا بڕیار و تەواوبوونی ئەم لێکۆڵینەوەیە، دەکرێت تا ساڵی 2026 بخایەنێت.
سەبارەت بە ئازادییەکان بە بەردەوامی لە کەمبوونەوەدان. ئەمەش لەژکانەیە کە لە کاتەکا ژیانی خەڵکی ساڵ بە ساڵ خراپتر دەبێت و سەرەنجامیش ناڕەزایی و خۆپیشاندان و جار و باریش کاری توند و تیژ دەکرێت، دەوڵەت لە بری ڕادەستبوون بە داخوازییەکانی خەڵک لەڕێگای بەکارهێنانی یاساوە بەرگری دەکات لە خۆی و لەو چین و توێژانەی کە نوێنەرایەتییان دەکات و دژ بە داخوازی خەڵکی دەوەستێتەوە. بۆیە یاساکانی دژ بە ئازادیی ساڵانە بڕگەی زیاتری دەخریتە سەر و گەر بۆشاییەکی تێدا بیت پڕدەکرێنەوە ، توند تەر دەکرێنەوە.
بە گوێرەی توێژینەوەیەکی نوێ بریتانییەکان لە پرسی ڕادەربڕین ڕووبەڕووی دەرگیرییەکی زۆر دەبنەوە. ئەو توێژینەوەیە بەریتانیا

لە پلەی سێیەمی پێوەرەکانی جیهانی دەربڕینی ئازاددا داناوە کە
زۆر نزیکە لە وڵاتانی وەکو ئیسرائیل، شیلی، جامایکا و بە
شێوەیەکی بنەڕەتی هەموو دەوڵەتەکانی دیکەی ڕۆژئاوای ئەوروپا،
هەموویان لە پێش بەریتانیاوە بوون لەو پێوەرەدا کە لەلایەن گروپی
داکۆکیکاری Index on Censorship کۆکراوەتەوە.
لەم وڵاتەدا پۆلیس دەسەڵاتی ڕەهای هەیە لە گرتن و ڕاوەستاندنی
خەڵکی و گرتن و دەستبەسەرکردنی تاکەکانی کۆمەڵ کە پێویستی بە هیچ
بیانویەك نییە. دەتوانێت بە پشتی بڕگەیەکی یاسایی گردبوونەوەیەکی
چوار کەسی بڵاوەپێبکات و هەر ئاواش دەتوانێت بە بڕگەیەکی دیکە بە
هۆی وێنەی کەسێکی وەکو گێڤارا کە لەسەر تی شێرتەکەتە بتگرێت و
سوکایەتیت پێبکات. دەتوانێت ڕێگات پێبگرێت و نەهێڵێت بگەیت بە
خۆپیشاندان و ناڕازاییەکاندا و دروشم و لافتە و مێگە فۆن و قەڵەم
و کاغەز هەرچیت پێبە دەستی بەسەردا بگرێت.
ئەو کەسانەی کە دەگیرێن وەکو لەم دوایەدا ڕوویان دا ڕێگایان
پێنادرێت کە بەرگری لە خۆیان بکەن و سزایان دەدرێت گەر قسە بکەن
و چالانجی دادوەر بکەن، لەو بارەدا دادوەر دەتوانێت سزاکەی بۆ
زیاد بکات. کەسە چالاکەکانی سەر شەقام و ناو نقابەکان و ناو
کۆمۆنێتییەکان ناویان لە لیستی ڕەشدا هەیە و پۆلیس زۆر جار ئەم
لیستە دەفرۆشێتەوە بە کۆمپانیاکان گەر یەکێك لەمانە داوای کاری
کرد نایاندرێتی. ئەم لیستە بە لیستی ڕەش بەناوبانگە.
ئازادیی مانگرتنی کرێکارانی نقابەکان زۆر زیاتر لە سەردەمی
مارگرێت تاچەر تەسکتر بووەتەوە. لە سەردەمی ئەودا کە یاسای دژە
نقابە دانرا کرێکاران هاوپشتی هاوەڵە کرێکارەکانی کە ماندەگرن
قەدەخە کرا، پێش دەستپێکردنی مانگرتن نقابە دەبوایە 2 هەفتە پێش
ئەوە خاوەنکاری ئاگەدار بکردایەتەوە تاکو خۆی بکەوێت و کرێکار لە
نوسینگەی تایبەتەوە بهێنێت بۆ شکاندنی مانگرتنەکە ، خاوەنکار بۆی
هەبوو کە نقابە بەرێتە داداگە و مانگرتنەکەی پێ هەڵوەشێنێتەوە ،
هەروەها حکومەت مافی گرتنی سەرانی نقابە و سڕکردنی دارایی نقابە
لە بانقەکاندا کردە یاسا گەر پێویستی کرد . ئەمانەو زۆری تر لە
بڕگەی یاسای دژە نقابەدا هاتووە.
یاسای دژە نقابە بەردەواومە لە ئێستاشدا لائیحەیەك ل□ بەردەستی
ئەنجومەنی پیران و پ□ل□مان□دایە کە ئەوەندەی دیکە گرفتی بۆ
مانگرتنی کرێکاران زیادکردووە. بە گوێرەی ئەو لائیحەیە کرێکارانی
ئاگر کوژانەوە، مامۆستایان و بەشی هاتووچۆو خەستەخانەکان و
پەساپۆرت و سەر سنورەکان و گەلێکی تر کە دەبیت لە کاتی
مانگرتنیاندا ژمارەی تەواو لە کرێکارەکان لە ڕۆژانی مانگرتن دا
دابین بکەن. سەرپێچیکردنیش لەمە لێپێچین□وەی یاسایی لەگەڵدا

دەکرێت تا ڕادەی دەرکردن. ئەمە جگە لەوەی کە ڕێژەیەکی بەرز دانراوە کە ئەگەر ڕێژەی ئەوانەی کە دەنگ بە مانگرتنەکە دەدەن لەوە کەمتر بێت ئەوە مانگرتنەکە یاسایی نییە و نابێت بکرێت.
ئەم یاسایە ئەوەندە توندوتیژە بەرانبەر بە کرێکاران تا ئەو ڕادەیەی کەمێک لە پارێزەرانی باڵای دامەزراوەکان ڕایانگەیاندووە، یاسا نوێیەکەی ڕیشی سوناک دژی سەندیکاکان، بەریتانیا دەکاتە یەکێک لە سەختترین وڵاتەکانی جیهانی دیموکراسی کە تێیدا مانبگرێت و ڕێنگە پابەندبوونەکانی پەیماننامەکان پێشێل بکات.

دە: پرسی ژینگە:

باوەڕ ناکەم کەس نکوڵی ئەوە بکات کە ئێستا ژینگە باشتر و پاکژتر و کەم گرفتتر بێت لە ساڵانی حەفتاکانی چەرخی ڕابوردوو. ئەو کارەساتە سروشتیانەی کە سروشتی نین بە بەردەوامی لەم وڵاتەدا دەیانبینین هەمووشی بە هۆی گۆڕینی کەش و هەواوەیە کە لەم چەند ساڵەی ڕابورددودا کاردانەوەیان زۆر بە ئاشکرا دەبینین. بوونی ئەم کارەساتانەش وایکردووە کە بزوتنەوەیەکی گەورەی ژینگەیی و ئیکۆلۆجی لەسەر ئاستی جیهان دروستکردووە کە بریتانیاش پشکی شێری خۆی بەرکەوتوە.
سەرەڕای گەڕان لە کەش و هەوادا بۆ دروستکردنی کارەسات، کۆمپانیا زەبەلاحەکانیش درەغیان لە پیسکردنی ژینگە نەکردوە کەڵەکەکردنی پارەی زیاتر و زیاترکردنی پارەی پشکی پشکدەرانی ڕێڕەی گەورەیان هۆیە لە خراپبوونی ژینگەدا. هاوکاتیش ژمارەی فڕینی فڕۆکەکان و گەورەکردنی فڕۆکەخانەکان و خستنە ناو بازاڕی ژمارەیەکی زۆر لە سەیارەوە هەروەها دەستگرتنەوەی حکومەت لە فەندی ئامرازەکانی هاتووچۆی کەرتەکانی دەوڵەت هەر هەموو ئەمانە ئەوەندەی تر ژینگەیان پیس کردووە کە ساڵانە زیاتر لە 5 هەزار منداڵ و مەردمنداڵ بە نەخۆشی ڕێبووە گیان لەدەست دەدەن بەو ڕادەیەی کە خەڵکی ناچار بووە کەمپەینی گەورە بکات دژ بە سەیارە و دانانی یاسای ژینگە و خەڵك پارێزیی.
ئەوە ڕاستییە کە زۆر کات سیاسییەکان و کاربەدەستان و گەورە بەڕێوەبەرانی کۆمپانیاکان قسە لەسەر چارەسەرکردنی ئەم بارودۆخەی کە خۆیان هێناویانە بەسەر ژینگە و خەڵکیدا دەکەن و ساڵانە لوتکەی گردبوونەوەی گەورەی نێودەوڵەتیشی بۆ دەگرن بەڵام مەگەر هەنگاوی بچوك لەو بارەوە بە کردەوە نرابێت، دەنا شتێکی ئاوا نەکراوە. من لێرەدا بە بەڵگەی قسەکانم لینکی وتارێکیم کە لە مانگی نۆڤەمبەری

پاردا لە ژێر ناوی" کەبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەوا چارەسەری گرفتی ژینگە ناکەن" نوسیوە سەبارەت بە لوتکەی گردبوونەوەی پارساڵی " ژینگە دەستاندا" لە دامێنی ئەم وتارەو دایدەنێمەوە . هیوادارم گەر بە دوای ڕاستیدا بۆ ئەم بەشەی وتارەکەم دەگەڕێیت بە بەڕگەوە، بیخوێنیتەوە.

ئەنجامگیریی:

دیارە ئەوەی کە من نوسیومە لە سەرەوە کورتەیەکی هەر زۆر کورتی ئەوانەیە کە لەم وڵاتەدا، بریتانیا، ڕوویان داوە و ڕوودەدەن کە من بۆ ئەمە زیاتر لە 30 وتار و ڕاپۆرت و توێژینەوەم بۆ خوێندۆتەوە و بەرپرسم لە هەموو وشە و ئامارێك کە لەم وتارەدا هاتوون.

ئەوەی کە لێرەدا نوسراون تەنها ڕووداو و بارودۆخ و کەلێن کەلەبەرەکانی نێو کۆمەڵی بریتانییە تا 31/03/2023 . وەکو زانراوە مانگی نیسان مانگی سەرەتای ساڵی دارایی نوێیە، ساڵی 2023 ، کە سەر لەنوێ باج و خەراج و زیادکردنی نرخی تەلەفون و کارەبا و غازو باجی سەر خانوو کرێی خانوو و سەرکەوتنی نرخی بیتاقەی هاتووچۆ و سەفەر و زۆری تر لە کولفەی ژیانی خەڵکی بە جارێکی دیکە بەرزدەبێتەوە. بە واتایەکی دیکە ژیانی دانیشتوانی بریتانیا خراپتر دەبێت نەك باشتر.

گەشەی ئابوری بریتانیا ساڵی 2022 لە دامێنی گەشەی ئابووری زۆرێك لە وڵاتانی ئەوروپا و یابان و چین و ئەمەریکا و هیندستانەوە بووە. بە گوێرەی ڕاپۆرتی ئەم ڕۆژانەی صندوقی دراوی نێودەوڵەتیی، ئەمساڵ گەشەی ئابووری بریتانیا بە ڕێژەی لە سەدا 0.3 دەبێت. ئەم ڕێژەیەش لە دوای وڵاتانی وەکو ئەڵمانیا و فەرەنسا و سوید وڵاتانی دیکەی ئەوروپا و سکەندناڤیاوەیە .

لەو باجانەی کە لەم مانگەوە زیادکراون باجێکە کە شارەوانییەکان لەسەر خانووەکان دایدەنێن، کە پێی دەڵێن کۆنسڵ تەکس. ئامارە نوێیەکان و نامەکانی شارەوانی بۆ دانیشتوانی خانووەکان نیشانی دەدەن کە تێکڕای ئەو باجە " کۆنسڵ تەکس" لە یەکی مانگی نیسانەوە بە ڕێژەی 99 پاوەند زیاد دەکات و بۆ یەکەمجارە 2 هەزار پاوەندی تێپەڕاندووە.

هەر ئاواش لەم هەفتەیەدا دەرکەوت کە نرخی کەرەسەی مارکێتەکان لە بەریتانیا بەرزترین ئاستی تۆمارکراوی دیکەی تۆمارکردووە کە 17.5% بووە و تێکڕای پارەی ساڵانەی بازاڕیی ماڵان بە ڕێژەی 837 پاوەند بەرزکردووەتەوە بۆ 5617 پاوەند.

کڕیارانی برۆد باند و تەلەفونی دەستی [مۆبایل فۆن] ڕووبەڕووی

زیادبوونی نرخ لە گرێبەستکانیاندا دەبنەوە کە لە زۆر حاڵەتدا لە نێوان 14% بۆ 17% – لە پارەی گرێبەستی مانگانەیان لە مانگی نیسانەوە بەرزدەبێتەوە.
ت□و□ژینەوەیەکی Centre for Economics and Business Research ، سەنتەری توێژینەوەی ئابووری و بازرگانی، پشکنینی لە مانگی ڕابوردوودا کردووە باسی ئەو تێچوونە زیادانەی کردووە کە ڕووبەڕووی سێ ماڵی ئاسایی دەبنەوە کە داهاتی ساڵانەیان لە ئاستی جیادایە : 12,570 پاوەند، 50,270 پاوەند و 125,140 پاوەندە. ئەو ڕاپۆرتەش ئەوەی پشتڕاست کردۆتەوە کە ژیانی خەڵکی لە ئەم مانگەوە گرانتر دەبێت .
ئەمە لە کاتێکدا ئاستی موچەی ژیانکردن بۆ کرێکارانی تەمەن 23 ساڵ و سەروتر لە 10 پاوەندەوە بۆ 10.42پاوەند بەرزدەبێتەوە ئەمە لە کاتێکدا کە بە گوێرەی پشکنین و تاقیبکردنی نقابەی مەرکەزیی تێچوی ژیانی خەڵکی 67 پاوەند لە مانگێکدا زیادی کردووە، ئەمە بێ لە بەرزبوونەوەی نرخی وزە و باج و بیتاقەی هاتووچۆ و کرێی خانوو و سلفە عەقار و مەسرەفەکانی دیکە.
هەر ئاواش بە گوێرەی توێژینەوەکانی KPMG، کە کومپانیایەکی گەورەیە و خاوەن 22 ئۆفیسە لە بریتانیا و 14 هەزار کارمەند و کرێکار کاری بۆ دەکات لە تازەترین توێژینەوەدا دەڵێت نیوەی بەکاربەرانی بەریتانیا لە سەرەتای ئەمساڵەوە بژاردەی [ئیختیاری] خەرجییەکانیان کەمکردووەتەوە، نزیکەی دوو لەسەر سێیان ئەوەیان هەڵبژاردووە کە ئەو بڕە پارەیەی کە بۆ خواردن لە دەرەوە خەرجی دەکەن کەمبکەنەوە، ئەمە لە کاتێکدا ماڵەکان لەگەڵ بەشێکی زۆری زیادبوونی تێچوی ژیان و بەرزبوونەوەی کرێ یا سلفەی عەقار و وزە دەجەنگن کە لە سەرەتای ئەم مانگەوە دەچێتە بواری جێبەجێکردنەوە. ڕاپرسییەکەی 3000 بەکاربەری گرتۆتەوە. هەروەها دەرکەوتووە کە لە 49%یان پلانیان کەمکردنەوەی خەرجییە لە شتە ناپێویستیەکان لە کاتێکدا کە ئەو هاوکارییەی کە حکومەت بۆ وزە دەیکرد لە سەرەتای مانگی تەموزدا کۆتایی د□□ت ئەمەش وایان لیدەکات کە لە 30% پاشەکەوتەکانیان بەکاردەهێنن بۆ ڕووبەڕووبوونەوەی ئەم گرفتە.
هەر ئەو توێژینەوەیە دەریخستووە تا ئێستا ئەمساڵ 55%ی بەکاربەران خەرجییە ناپێویستەکانیان کەمکردووەتەوە، بەتایبەتی لە خواردنی دەرەوەدا. نزیکەی یەک لەسەر سێ (34%) وتوویانە کە ئەم مانگە پاشەکەوت بەکاردەهێنن بۆ یارمەتیدانی دابینکردنی تێچووی سەرەکییان.
پاش خستنەرووی ئەو هەموو ئامار و بەڵگانە لە هەموو لایەنەکانی ژیانی دانیشتوانی بریتانیاوە کە بار و گوزەرانیان نەك هەر ساڵ بە

ساڵ خراپتر دەبێت بەڵکو مانگ بە مانگ ئەمە ڕوودەدات لە سای دەوڵەتێکی پایەداری کۆنی وەکو بریتانیا و پەڕلەمانێنی چەند سەدەیەك بە تەمەن و لووتکەی ئابووری لیبراڵ و نیولیبراڵ، پرسیارەکە ئەوەیە ئایا چی تر دەتوانرێت / دەکرێت کار لەسەر باشکردن و ڕیفۆرمکردنی ئەم سیستەمە بکەین تاکو ژیانمان باشتر بیت؟
هیوادارم وەکو چۆن من بە بەڵگە و ئامارەوە کە زیاتر لە 30 وتار و ڕاپۆرت و توێژینەوەمە بە خوێندۆتەوە بە وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارە و دواتریش بە ئومێد بووم هەر ئاواش کەسانێک هەبن بە بەڵگەوە پێمان بسەلمێنن کە پێچەوانەکەی ڕاستە و کارکردن لە چاککردنی سیستەمەکەدا زەروورییە و چارەسەرێکی دیکە نییە.

* [illegible]

zaherbaher.com
زاهیر باهیر
16/04/2023

ئایا ژیانی دانیشتوانی بریتانیا ئێستا باشترە لە ساڵانی حەفتا و هەشتاکان؟- بەشی یەکەم.. زاهیر باهیر

٢-١

سەرتایەك :

ئەم وتارە وەڵامێکییە بۆ ئەوانەی کە پێمان دەڵێن جێگرەوەیەکی دیکەی ئەم سیستەمە نییە و دەبێت کاری لەسەر بکەین، کەموکوڕییەکانی چارەسەربکەین و تەنها ڕێگا یەکیش سیستەمی پەڕلەمانتارییە. بۆ ئەمەش چەند پاساوێك دەهێنرێتەوە بە بەراوردە بە ساڵانی حەفتاکانی

چەرخی ڕابوردو کە زەربەی گرفتەکان لابەلابوونەتەوە و هەندێك پرسیش بەرەوپێشەوە چووە. نکۆڵیش لەمە ناکرێت کە هەندێک لەو گرفتانە نەماون.
ئەم وتارە بە ئامار و بەڵگەی سەلمێنراوەوە ئەو ڕایانە پێچەوانە دەکاتەوە و ڕاستییەکان دەخاتە ڕوو. گەر دەتەوێت هەندێك زانیاری بەنرخت هەبێت لەسەر ژیان لە بریتانیا لە سای گەشەکردنی زیاتری سەرمایەداریی، ڕەنگە خوێندنەوەی ئەم وتارە سوودمەندت بکات.
....
ئەگەر پێشکەوتنی سەرمایەداریی باشبوونی بارودۆخی هەزاران و چەوساوەکان بوایە، ڕەنگە ئێستا ئێمە لە شوێنێکی دیکە بوینایە. هەرگیز ناتوانین لە جەوهەری پرسەکان بگەین چارەیان بە دەستنیشان بکەین گەر لە واقیعەوە ڕەچاویان نەکەین، چونکە ئەوەی زادەی هزر و ئەزموون و مێژووە واقیعە، نەك پێچەوانەکەی. کەواتە ئەوە واقیعە کە فکر دەڕەخسێنی و ئەزموونەکانیش بەڕێدەکات. هەر ئاواش ئەمە دەبێت لە واقیعەوە چارەسەرەکان هەڵهێنجین نەك فکر بەباڵای واقیع ببڕین.
لە تەمەنی سەرمایەداریدا هەرگیز ئەوەندەی ئێستا ئەم سیستەمە نەچۆتە پێشەوە و جیهانیی نەبۆتەوە. بۆ ئەمە پێویست بە بەڵگە و ئامار ناکات چونکە ڕاستییەکان لەژیانی خۆمان و خێزانەکانماندایە، خزاوەتە هەموو بەشەکانی ژیانمان لە پەروەردەی خێزانی و پەروەردەی ناو دایەنگا و باخچەی ساوایان و خوێندنی سەرەتایی تا دەگاتە خوێندنی باڵا و تافی کارکردنمان و خانەنشینی و مردنیشمان.
بەچاوخشاندنێك بە ڕابوردوو و ئێستاماندا لە زۆر ڕووەوە نابینم کە ژیانمان کارئاسایی بە کرابێت، بەختەوەری و ئارامیی و ئاسایش لە ناومان و لە دەر و دەروونماندا چەکەرەی زیاتری سەندبێت. نەك هەر ئەوە، بەڵکو ساڵ بە ساڵ ژیانمان خراپتر و قورستر و گرفتەکانمان قوڵتر و فشاری دەرونی و کۆمەڵایەتیمان فرەتر دەبێت .
قسەی من لەسەر ژیانە لە بریتانیادا کە لە دوای ئەمەریکاوە ئێرە سەنتەری گەورەی ئەم سیستەمەیە کە لە هەموو ڕوویەکەوە لەرە سەقامگیرتر و چەسپاوترە تاکو وڵاتانی دیکە. بینینی جیاوازییەك لەگەڵ وڵاتانی دیکەی ئەوروپا و وڵاتانی سکەندناڤیا پەیوەندی بە کولتوری تایبەتی خۆیانەوە و گەشەنەکردنی سەرمایەداریانەیانە بە ڕادەی بریتانیا.
سەبارەت بە پرسی ژیان لە بریتانیا باشتر بووە یا خراپتر، دەبێت هەموو یا هەر هیچ نەبیت لایەنە سەرەکییەکانی ژیانی دانیشتوانەکەی بگرین بە بەراورد بە 30 تا 40ساڵ لەمەوبەر. لەم بارەیەشدا با ئامار و بەڵگەکان، خۆیان بدوێن.

یەك : تێچوونی ژیان:

ژیان و گوزەران بەو ڕادەیە گرانبووە کە بەراورد لەگەڵ داهاتی تاکەکان و خێزانەکاندا ناکرێت. نرخی غاز و کارەبا بەڕێژەی لە سەدا سەد چوەتە سەرەوە و بەنزین و گازۆیل-یش بە ڕادەیەکی زۆر بەرچاو سەرکەوتوە.

لیرەد ناکرێت نکوڵی لە دوو ڕوودای گەورە بکەین کە کارایان لەسەر ژیانی بریتانییەکان زیاتر لە وڵاتانی دیکەی ئەوروپا داناوە.

یەکەمیان دەرچونی بریتانیایە لە یەکێتی ئەوروپا کە ئەمە تا ڕادەیەك گرانی لەسەر خەڵکی دروست کردوە و هەر لە سەرەتاوە بەهای دراوی بریتانیای بەڕێژەی لە سەدا 18 شکاند. دووهەمیان شەڕی نێوانی ناتۆ و ڕوسیایە لەسەر خاکی ئۆکرانیا، ئەمەش کارایی خۆی لەسەر نرخی پێداویستیەکانی ژیان داناوە.

لەگەڵ ئەو دوو ڕاستییەشدا دەتوانین بەڵێین پێش هاتنی پەتای کۆرۆنا و هاتنەدەرەوەی بریتانیا لە یەکێتی ئەوروپا و جەنگی ناتۆ و ڕوسیا نرخی هەموو شتێك لەبەرزبوونەوەدا بوون، بەڵام نەك وەکو ئێستا.

ئەوەشی تێبینی دەکرێت ئەوەیە کە نرخ زۆر بە ئاسانی و لە ماوەیەکی زۆر کەمدا دەچێتە سەرەوە بەڵام هەرگیز نایەتە خوارەوە یا ناگەڕێتەوە ئەو کاتەی پێش بەرزبوونەوەی.

ئامارەکان نیشانی دەدەن کە تێکڕای نرخی پێداویستییەکان لە سەدا 18 زیادی کردوە. بۆ نموونە نرخی فاصۆلیای نەو قوتوو بە ڕێژەی لە سەدا 35 و سۆسی تەماتە بە ڕێژەی لە سەدا 39 و شەربای تەماتە لە سەدا 73 و شامپۆ لە سەدا 21 و شامپۆی دەستشۆردن لە سەدا 25 بەرزبوونەتەوە لە پاڵ بەرزبوونەوەی نان و شیر و پەنیر و ماست و هێلکە و ڕۆن و گۆشت و خوێ و شەکر و قاوە و چا و هەموو چێشنەکانی میوە و کەرەسەکانی خواردنی ڕووەکی تا دەگاتە خواردن و خواردنەوە لە دەرەوەی ماڵ و سەفەرکردن.

لە توێژینەوەیەکی پارتی کرێکاران لەرێ، هەندێك ڕاستیان سەبارەت بە ژیانی خەڵکی خستۆتە بەرچاو. لەو ڕاپۆرتەدا پارتی کرێکاران ڕایگەیاندووە، لە مانگی کانوونی دووەمی ساڵی 2019وە، تێچووی خانووبەرە و سووتەمەنی و کارەبا بە بڕی 1480 پاوەند بەرزبووەتەوە، لەکاتێکدا خواردن و خواردنەوە غەیرە کحولییەکان 700 پاوەند زیادیکردووە. تێچووی گواستنەوە 800 پاوەند بەرزبووەتەوە، کەلوپەلی ناوماڵ و خزمەتگوزارییەکان 360 پاوەند زیادی کردووە و تێچووی جل و بەرگ و پێڵاو بە ڕێژەی 140 پاوەند بەرزبووەتەوە.

بەم شێوەیە قورسی ژیان ئاوای کردووە کە ژمارەی سەنتەرەکانی بەخشینەوەی کەرەسەکانی خواردن گەیشتۆتە 3000 . ئەم سەنتەرانە لە نێوانی ساڵی 2021 و 2022 دا دەستگرۆیی 800 هەزار منداڵیان کردووە

بە بەخشینی کەرەسەی خواردەمەنی. 2.1 ملیۆن کەس بە هاوکاری ئەم سەنتەرانە دەتوانن بژین کە لە کاتێکدا زۆرێکیان کار دەکەن : مامۆستان ، نەرسن، پاککەرەوەی شەقامەکان و ئۆفیسەکانن، ئەوانەی کە بە بوونی کۆنتراکت کاردەکەن.

راپۆرتێکی نوێی نقابەی مامۆستایان کە ڕاپرسییان کردووە لە نێو 8 هەزار مامۆستادا، لە نێوانی ئەو مامۆستایانەی کە تەمەنیان 29 ساڵە و کەمترە، هەر لە سێ مامۆستایان لە ئینگلتەرە یەکێکیان ژەمێکی خواردن دەبوێرن بۆ ئەوەی بتوانن پێدا ڕابگەن. هەروەها لە هەر پێنج مامۆستا یەکێکیان کاری دووەم دەکات لەبەر ئەوەی مووچەکەی ناتوانێت لەگەڵ تێچووی ژیاندا بەبکات.

لە ئێستادا 14.4 ملیۆن کەس لە هەژارییدا دەژین کە 4.2 ملیۆنیان منداڵن. 9.7 ملیۆن لە کەسانی پێگەیو ، [سەرو 18 ساڵەوە] یا ژەمی خوادنیان کەمکردۆتەوە یاخود ژەمێك نانخواردنیان تەرك داوە تاكو بتوانن بەو داهاتەی کە هەیانە بژین . لە 10 کەس 6 کەسیان توانای کڕینی پێداویستییە سەرەتاییەکان کە جەوهەرین بۆ ژیان نییە.

بەرزبوونەوەی کەرەسەکانی خواردن و خواردەمەنی لە پاڵ بەرزبوونەوەی بیتاقەی هاتووچۆدا کارایی گرنگی خۆی لە سەر تاکەکانی کۆمەڵ و خودی کۆمەڵ داناوە چ لە ڕوی داراییەوە و چ لە رووی دەرونییەوە.

ئەوە نەبێت هەر تاکەکانی کۆمەڵ بەدەست ئەم بارو دۆخەوە بناڵێنن ، لە راستیدا زۆرێك لە بزنسە بچوکەکان و ناوەنجییەکانیش مایەپووچ بوون. هەر بۆ نموونە 150 پەب [شوێنی خواردنەوە] لە مانگی یەکەوە لێرە داخراوە لەبەر ئەوەی کە پارەی کارەبا ئەوەندە چووەتە سەرەوە نادرێت . ئەمە بە بەراورد بە داخستنی 32 پەب لە هەمان مانگی ساڵی ڕابووردوودا. پارەی وزە لە 13 هەزار پاوەندەوە بۆ 37 هەرزار پاوەند سەرکەوتوە. لە چاوپێکەوتنێکدا خاوەن پەبێك دەڵێت لە مانگی یەکی ساڵی پاردا پارەی کارەبا 460 پاوەند بووە، بەڵام هەر هەمان مانگی ئەمساڵ بووە 2100 پاوەند. ئەمە لە باسی پەبێکدا بوو کە مێژوی بۆ 150 ساڵ دەگەڕێتەوە. مەترسی ئەوە هەیە هەتا کۆتایی ساڵ، 2000 پەب دابخرێت کە دەبێتە هەی بێ کار بوونی 25 هەزار کەس کە لە کاتێکدا لە هەموو ساڵی 2022 تەنها 386 پەب داخراون .

دوو: کێشە کۆمەڵایەتییەکان و ژنان:

هەژاری سووتەمەنی لە ئێستادا 7.5 ملیۆن ماڵی لە بریتانیادا گرتۆتەوە 14 ملیۆن کەسیش لە جۆرە خانوێکدا دەژین کە ستاندەردی ژیانیان تێدا نییە بۆ هەی بوونی شێ و کەڕو و دزەی ئاو و نەبوونی تەواوی ئامرازەکانی گەرمبوونەوە و نەبوونی هەواکێش لە ژوور و

مەتبەخەکانیاندا. هاوکاتیش 271 هەزار بێ خانووبەرەن یا لە ئوتێلی خراپدا دانراون، یاخود لە هۆستێ و خانوی زۆر خراپی خاوەنخانووەکان. ئەمە جگە لەوەش کە ژمارەیەکی زۆرەش لە سەر شەقامەکان و دووتوێی دوکان و ژێر چادری دوکانەکان و تونێلبانەکاندا ژیان دەبەنە سەر.

بە کاریی بە ڕادەیەکی بەرچاو دابەزیوە بەڵام ئەوانەی کە کار دەکەن بەشێکی زۆریان نیمچە کار · پارتتایم، کار دەکەن. کرێکار و کارگەرێکی زۆر هەن کە ژمارەیان چەند ملیۆنێکە کە کرێکەیان لە خوار لانی کەمی کرێوەیە. یەك ملێون و 600 هەزار کەس هیچ جۆرە گرێبەستێکیان لەگەڵ خاوەنکاردا نییە کە لێرە پێیان دەڵێن لەسەر زیڕۆ کۆنتراکتن.

جیاوازی نێوانی کرێ و موچەی نێوانی پیاوان و ژناندا لە کەرتە تایبەتییەکاندا ، ئەهلییەکاندا ، لە نێوانی لە سەدا 15 بۆ لە سەدا 18یە. نیو ملیۆن ژن زیاتر لە پیاوان لە خوار کرێی ژیانی ڕاستیقینەوە مووچەیان پێدەدرێت و 13%یان لەسەر گرێبەستێکن کە پێی دەلێن زیڕۆ کۆنتراکت. زیاتر لە 2 ملیۆن ژن لە خوار کرێی ژیانی ڕاستیقینەوە مووچەیان پێدەدرێت، کە دەکاتە 14%ی سەرجەم ژنانی کرێکار، لەکاتێکدا 1.4 ملیۆنن کە لە (9%)ی پیاوانن. بە گشتی لە 60%ی هەموو ئەو کارانەی کە مووچەیان لە خوار کرێی ژیانی ڕاستیقینەوەیە، لەلایەن ژنانەوە بەڕێوەدەبرێن. شیکارییەکانی نقابەی مەرکەزی بریتانیا ئاشکرای دەکات، ژنان دوو مانگ بەخۆڕایی کاردەکەن و جیاوازی مووچە بە ڕێژەی 15% یە دوای ئەوەی ژنان منداڵیان دەبێت، بە شێوەیەکی سەرنجڕاکێش فراوانتر دەبێت. بە پێی شیکاری هەمان داتای فەرمی نقابە ژنان بە تێکڕا ساڵانە مووچەیان 29 هەزار و 684 پاوەندە، لەکاتێکدا پیاوان تێکڕای مووچەی ساڵانەیان 35 هەزار و 260 پاوەندە.

بەهۆی نایەکسانی کرێ و موچە لە نێوان ژنان و پیاواندا کردنی کەمپەینی گەورە و چالاك ساڵی 2017 حکومەت ناچار کرا بەوەی کە بڕیارێك دەرکات کە دەبێت شەفافییەت لەو پرسەدا هەبێت و پێویستە مووچە لە ڕێکلامەکانی کاردا ئاشکرا بکرێت وەک ئەوەی لە هەشت ویلایەتی ئەمریکادا ڕوودەدات. سکاندیناڤییەکان هەموو تۆمارەکانی باجی داهات بڵاودەکەنەوە. بڕیارەکە ئەوە بوو ئەو 10،000 کۆمپانیا گەورەیەی کە ژمارەی کرێکارەکانیان 250 کرێکار یاخود زیاترن دەبێت هەموو ساڵێك بە ڕاپۆرتێک موچە و کرێی هەردوو رەگەزەکە بخەنە ڕوو. مەبەستیش لەم ڕاپۆرتە هەوڵی کەمکردنەوەی جیاوازی کرێ و مووچەی نێوانی ژنان و پیاوان و چارەسەرکردنی بوو، بەڵام پاش تێپەڕینی 6 ساڵ بەسەر ئەم بڕیارەدا هێشتا ئەو کەلێنە گەورەیە هەر بەردەوامە.

هەفتانە دوو ژن بە سێ ژن لە لایەن مێرد و برادەر و کەسانی نزیك و ناسیاویانەوە یان نەناسیاوەوە دەکوژرێن. لانی کەم هەموو دوو یا سێ ڕۆژ جارێك منداڵێك ، گەنجێک کەسێکی لە سەرو 18 ساڵەوە دەکوژرێت کە زۆربەیان لەسەر کێشەی مەوادە هۆشبەرەکانن .
ڕادەی بەرزبوونەوەی سووی بانق لە مانگی دیسەمبەری 2021 وە تاکو ئێستا 11 جار بەرز بووەتەوە کە لە ئێستادا بەڕێژەی لە سەدا 4.75 . ئەم بەرزبوونەوەش کارایی و زەحمەتێکی زۆری لەسەر ئەوانەی سلفەی ئەقاریان لایە ، یاخود قەرزی بانق بۆ پێداویستییەکانی ژیانیان، یان کرێچین و خاوەنخانوو کرێیان لەسەر بەرزدەکاتەوە هەیە. لە مانگی ئۆکتۆبەری پارەکەوە، تاکو 09/02/23 733 خانوو لە لایەن بانقەوە دەستیان بەسەردا گیراوە ئەم ژمارەیە بە ڕێژەی لە سەدا 134 لەچاو ساڵی پێشوودا بەرزبووەتەوە.
دەبێت ئاماژەش بەوە بکەم کە کاتێك مارگرێت تاچەر هاتە سەر حوکم ڕێژەی باج لە سەدا 60بوو لەسەر سامانداارانی گەورە و ەهەندێك لە کۆمپانیاکان بەڵام لە بەهاری 1988 نایجڵ لەوسەن کە وەزیری دارایی ئەو کاتە بوو بودجەی بەهاری ساڵی 1988ی خۆی بەکارهێنا بۆ ڕاگەیاندنی بەخشینێکی گەورە، ڕێژەی سەرەوەی باجی داهات لە 60% بۆ 40% کەمکردەوە و ڕێژەی باجیشی لە سەر کرێکاران و فرمانبەران کە پێی دەڵێن باجی بنەڕەتی لە 27% بۆ 25% کەمکردەوە.

سێ: بەشی تەندروستی و چارەسەر:
سیستەمی تەندروستی نیشتمانی کە لە دوای تەواوبوونی جەنگی جیهانی دووهەمەوە دروست بوو لە ساڵی 2010 وە کە حیزبی موحافیزین هاتنەوە سەر حوکم لە لێواری هەرەسهێناندایە. لە ئێستادا 161 هەزار نەرس و زیاتر لە 5000 دکتۆری دیکە پێویستن تاکو شوێنە بەجێهشتوەکان پڕ بکەنەوە. ئەو فشارە زۆرەی کە لە سەرەتی و بیرۆکراتییەتی خودی سیستەمەکە و دەستگرتنەوە لە دانی پارەی زیاتر و داخستنی چەند بەشێکیان وەکو بەشی فریاکەوتن و کوتوپڕی [ئیمەرجنسی] و بەشی منداڵبوون لە چەند خەستەخانەیەك و گواستنەوەیان بۆ خەستەخانەیەکی دیکە و کۆنتراکتی گرانبەها لەگەڵ خەستەخانە ئەهلییەکاندا و زیادنەکردنی موچەی دکتۆر و نەرس و کارمەندان و هەبوونی شاغیرێکی ئەکجار زۆر کارەساتی گەورەی دروستکردووە تا ئەو ڕادەیەی کە تا مانگی نۆڤەمبەری ساڵی ڕابوردوو 7.2 ملیۆن کەس لە لیستی چاوەڕوانی بینینی دکتۆری پسپۆڕ و نەشتەرگەرییدا بوون. بە گوێرەی ڕاپۆرتی خودی خەستەخانەکان لەم دواییەدا لە سەدا 71 ی دکتۆرەکانی خێزان کارەکەیان بە کارێکی زۆر زۆر سترێس دەزانن کە لە سترێسیدا لە لیستی 10 وڵاتی ئەوروپی و سکەندەناڤیا و کەنەدە و ئەمەریکا، لە

سەری سەرەوەن. ڕاپۆرتەکە باس لەوە دەکات کە لە 4 خەستەخانە لە 10 خەستەخانەی ئینگلتەرەدا هەندێك جیهازی کۆن بەکاردەهێنریت لەوانە جیهازی ئەشیعە کە 37 ساڵە بەکار دێت . لە 69 خەستەخانە 30 دانەیان بە نموونە سکانە و تەنوورییەکە کە بەکاری دەهێنن 10 ساڵە کۆنە. ساڵی پارەکە 511 نەخۆش لە ئینگلتەرە بە هۆی دواکەوتنی ئیسعافەوە کە ماوەی گەیشتنی بە نەخۆش تا 15 کاتژمێری خایاندووە پێش ئەوەی بگەنە بەردەستی دکتۆر مردوون کە ئەم ژمارەیە لە ساڵی 2021 تەنها 220 نەخۆش بوون. هەر لە ساڵی 2022 چواریەکی ئیسعافەکان یەک سەعاتیان ویستووە تاکو بگەنە نەخۆشەکان و بیانگەیەننە بەشی چارەسەری کتوپڕی ، ئیمەرجنسی، کە ژمارەی نەخۆشەکان 17،720 نەخۆش بوون .

بە هۆی ئەو بارودۆخەی کە بەشی تەندروستی تێیدایە ڕێژەی ڕەزامەندی خەڵکی بە ڕادەیەك هاتۆتە خوارەوە کە لە 40 ساڵی پێشووەوە ئەوە نەبینراوە. بە گوێرەی ڕاپۆرتێک لە سەدا 42ی خەڵکی لە بەتەنگەوەهاتنی دکتۆری خێزان ناڕازین ، لە دکتۆری دان بە ڕێژەی لە سەدا 42 سەبارەت بە بەشی ئیمەرجنسی لە سەدا 40 ی نەخۆشەکانی کە لەوە چارەسەریان بەکراوە ناڕەزامەندیان لە خزمەتگوزارییەکان ڕاگەیاندووە.

چوار: بەشی کشتوکاڵی و خودکیفا بوون:

لە زۆربەی وڵاتاندا کە هەشتا دەستی سیاسەتی لیبراڵ و نیولیبراڵ و بازاڕی ئازادی پێ نەگەیشتبوو وەکو وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوین و ئەفریقا و وڵاتانی ئەمەریکای لاتین و تەنانەت ڕوسیای پێش هەشتاکانی چەرخی ڕابوردوش لە زۆر ڕووەوە بە تایبەت لە پرسی دانەوێڵە و میوە و سەوزە و کەرەسەی شلە و شلەمەنیدا تا ڕادەیەك خودکیفا بوون زۆر کەمتر پێویستیان بە وڵاتانی دەرەوە دەبوو. تەنانەت لادێکان و گوند نشینەکان لە گەلێك وڵاتدا بە عێراق و کوردستانیشەوە مەگەر هەر پێویستیان بە نەوت و چاو شەکر بوبێت و بگرە شارەکان پابەند بوون بە لادێکانەوە نەك پێچەوانەکەی .

ساڵانی پەنجاکان و سەرەتای شەستەکان وڵاتانی وەکو میسر و ئەردەن ئەوەندە دانەوێڵەیان هەبوو هەناردەی دەرەوەیان دەکرد. گەشەی بە گووەی سەرمایەداری وگشتگیریبونەوەی لە کۆتایی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکاند ئیتر وردە وردە ئەو وڵاتانەی کە بەشی خۆیانیان هەبوو لەوە ڕوتکرانەوە و بوونە وابەستە کە لە کاتێکدا بە هۆی پێشکەوتنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنانی کشوکاڵەوە دەبوایە بەرووبووم زیاتر بوایە .

هەمان دەرد بەسەر بریتانیاشدا هاتووە. لە ساڵانی چلەکانی چەرخی

لە ڕابووردوودا زۆربەی پێداویستییەکانی خۆی دەفع دەکرد هەر لە دانەوێڵە و گۆشت و بەروبومە شیرەمەنییاکانەوە تا دەگەیشتە میوە و سەوزە و هەموو شتێکی دیکە کە لە لایەن کێڵگەوانەکانەوە دابین دەکران. بەڵام لە کۆتایی هەفتاکانەوە بریتانیا لە ڕووی بەروبومی کشتوکاڵییەوە ڕوو لە کزی و کەمییە تا ئەو ڕادەیەی دانەوێڵە هاوردە دەکات. پەنیر و ماست و گۆشت و ماسی سەوزەو میوە و کەرەسەکانی دیکەی چێشتلێنانیش لە وڵاتانی دیکەوە دەهێنێت هەر لە وڵاتانی ئەورپاوە تا دەگاتە کەنەدەو ئەمەریکا و ئوسترالیا .
هەر چەند هەفتەیەك لەمەوبەر بوو کە بریتانیا کەوتبووە قەیرانی گەورەی نەبوونی سەوزە و میوە و کەرەسەی زەڵاتە وەکو خەیار و تەماتە و بیبەر و کەرەسەکانی دیکە کە زۆربەیان لە ئیسپانیا و مەغریب و تونسەوە دەهێنرێت. ئەم گرفتە بەهۆی گۆڕانی کەش و هەوا و بەفر و بارانەوە بوو کە بووە بەتاڵبوونی ڕەفەکانی شۆپە گەورەکان، ئەوانەشی بوونیان هەبوو نرخەکانیان دوو قات سەر کەوتبوون.
هاتنەنە دەرەوەی بریتانیاش لە یەکێتی ئەوروپا نەك هەر نرخی پاوەندی لە سەرەتادا بە ڕێژەی لە سەدا 18 شکاند و 5 ساڵ دوای ئەوەش واتە لە ساڵی 2021 دا هەشتا بەهای داشکانی پاوەند بە ڕێژەی لە سەدا 15 بوو، هەر ئاواش نرخی ئەو کەرەسە و پێداویستیانەی کە لەوەوە هاوردە دەکران بە گوێرەی شکانی بەهای پاوەند، نرخیان بەرزبوونەوە. خودی ئەمەش جارێکی تر کارایی خۆی لەسەر گرانی و خراپبوونی ژیانی خەڵکی دانا.

پێنج: شارەوانییەکان :
بریتانیا دابەش بووە بەسەر شارەوانیید، لەندەن بە تەنها دابەش بووە بەسەر 32 شارەوانیدا. شارەوانی لەم وڵاتەدا تا ڕادەیەك وەکو حکومەتێکی خۆجێی وایە زۆربەیان لە لایەن یەکێك لە حیزبەکانەوە کۆنترۆڵکراون و هەشیانە ڕێژەی ئەنجوومەنی شارەوانییەکان تێکەڵەیەکە لە ئەندامانی حیزبەکان. شارەوانییەکان بەرپرسن لە زۆر پرس کە لەو گەڕەکە یا لەو شارۆچکەیەدا هەیە هەر لە پرسی خانوبەرە و قوتابخانەکان و چاککردنی شەقامەکان و هاوکاری ئەوانەی کە بێ لانە و بێ جێگان. بەرپرسن لە سەنتەرەکان و کتێبخانەکان و خزمەتگوزارییە کۆمەڵایەتییەکان [سەسیاڵ سەرڤس] و بەشی پیران و هەندێك لە خانەی پیران و پارکەکان و پاکوخاوێنی و شەقامەکان و کۆکردنەوەی باجی شۆپ و باڕ و چێشتخانەکان و ئەوانەی دیکە.
یەکێك لەو بەشە گرنگانە خانووبەرەیە . دوای جەنگی جیهانی دووهەم خانوویەکی زۆر زیاتر لە پێشتر لە بریتانیا بە تایبەت لە لەندەندا

دروستکراو بوونە موڵکی شارەوانییەکان. لە دوای ساڵانێکی زۆریش ژمارەیەك جەمعیە بەناوی هاوزینگ ئەسۆسیەیشنەوە دروستبوون و ئەوانیش کەوتنە خانو دروستکردن وەکو موڵکی خۆیان و دانەوەیان بە کرێ. ساڵانە ئەوەندە خانوو دروستدەکرا کە بە زیادبوونی ژمارەی نەوەی نوێدا ڕابگات بەڵام بە هاتنی مارگرێت تاچەر ساڵی 1979 زۆر شت گۆڕان و کرانە ئەهلی.
لەو گۆڕانکاریانە مەسەلەی خانوشی بەر کەوت. بە ئەمە تاچەر سیاسەتی ” مافی کڕینی ” خانوەکانی شارەوانی دانا کە یەکێك بوو لە ڕیفۆرمەکانی بۆ داشکاندنی نرخەکەی لە نرخی بازاڕ. بە هاتنی حکومەتەکانی دیکە ڕێژەی داشکاندنی نرخی خانووەکانی شارەوانی بە خودی کرێچیانی تا لە سەدا 50 سەرکەوت. ئەم سیاسەتە چەند کاردانەوەیەکی خراپی هەبوو: یەك: کرێچی شارەوانییەکانی کردە کرێچی بانق بە وەرگرتنی سلفەی عەقار. دوو: ئەمەش وای کرد کە کرێکاران بە جۆرێك لە جۆرەکان ببەستێتەوە بە بانقەوە کە بە مانگرتنی سەر کاریان لە پەناوی مافی ڕەوایاندا وا بەئاسانی بڕیاری مانگرتن نەدەن لەبەر ئەوەی کاتێك کە ناتوانن سلفەی عەقارەکەیان بدەنەوە بانق مافی دەستبەسەراگرتنی خانوەکە و مەزاتکردنی بە نرخێکی هەرزان هەیە . سێ: بەمە سەرمایەگوزارییەکی گەورەی بە بانقەکان دروست کرد و دەوڵەمەندتری کردن و بە چەشنێکی دیکە ژیانی خەڵکی پێوە بەستنەوە. چوار: ئەوەندەی کە خانوش دەکران لە لایەن کرێچییەکانەوە نیوەی ئەوەش دروست نەدەکرایەوە بەم هۆکارەش ژمارەی نێو لیستی ئەو کەسانەی کە چاوەڕوانی خانوی شارەوانییان دەکرد دەچووە سەرەوە و ماوەی چاوەڕاوانی کردنیش زیاتر دەبوو لەو لاشەوە کرێی خانوی لەسەر کرێچییەکان گرانتر و گرانتر دەبوو. هەر ئەم سیاسەتە ڕێژەی بێتاڵەی کەمکردەوە چونکە ئەوانەی کە لە خانووەکاندا دەژیان و بێتاڵە بوون، ئیتر هەوەی ئەوەیان دا هەرچۆن هەیە و هەر کارێك دێتە پێشەوە بیکەن تاکو خانووەکانی کە نیشتەجێبوون تێیدا لە شارەوانی بکڕنەوە.
ئەم سیاسەتە بە هاتنی حیزبی کرێکاران [لەیبەر] یش هەر بەردەوام بوو تاکو وای لێهات کە ئێستا خانووکانی شارەوانیی و هاوزینگ ئەسۆسیەیشن ژمارەیان زۆر هاتەتە خوارەوە. . لە سەردەمی مارگرێت تاچەردا نزیکەی 5 ملیۆن کەس لە خانوی شارەوانیدا لە ئینگلتەرە و لە وەیڵس دەژیان . لە ساڵی 1981 دا 321،66 خانوو هەر بە تەنها لە ئینگلتەرەدا فرۆشران. لە سالی 1982 ژمارەکە سەرکەوت بۆ 174،697 خانوو. لە ساڵی 2012/2013 دا 3،744 و لە ساڵی 2014/2015 شدا 16،519 خانوی تر فرۆشران .
سیاسەتەکە لەمەدا نەوەستا بەڵکو لەبەر ئەوەی کە حکومەتی مەرکەزی

پارەی تەواو نادات بە شارەوانییەکان، شارەوانییەکانیش ناچارن ئەو خانوانەی کە نزیکەی 60 ساڵ و 70 ساڵە دروست بوون و کۆن بوون پێویستیان بە دەستکاری و چاککردنەوە هەیە ناتوانن چاکیان بکەن .
لەبەر ئەمە کۆمپانیای گەورە لە وڵاتانی دیکەی وەکو کەنەدا و ئۆسترالیا و ئەمەریکاوە دێن ئەو خانوانە کە لە بلۆکێکدان ڕەنگە زیاتر لە 200 فلات بن لە شارەوانی دەکڕنەوە و بە ڕیکەوتنێک کە بەشێک پارەی باش بە شارەوانی دەدەن و ژمارەیەکی زۆر کەمی ئەو خانوانە بە گوێرەی ڕێککەوتنی نێوانیان بدرێنەوە بە شارەوانی و شارەوانیش بیداتەوە بەوانەی کە پێشتر تێیدا بوون یاخود ئەو خێزانانەی کە لە لیستی چاوەڕوانییدان سەرەیانە. ئەوەشی کە دەمێنێتەوە هەموو فلات و خانوی سەردەمیانە دەبن و کرێی هیچ کامیان لە دوو هەزار پاوەند و سێ هەزار پاوەند لە مانگێکدا کەمتر نابێت ئەمە جگە لە دانی پارەی ئاو و کارەبا و غاز و تەلەفون هەروەها خزمەتگوزاری دیکە وەکو دانانی سکوێرێتی و پاککردنەوە و پارێزگاریکردن لە مەسعەد و پارەی باخچەوان و هەندێك کولفەی دیکە.
بێ گومان ئەم سیاسەتە سیاسەتێکە کە بە هۆی نەدانی پارەی تەواو بە شارەوانییەکان بە ناڕاستەوخۆ هانیان دەدات کە دەبێت ئەو خانوانە کە پارەی چاککردنەوەیان نییە بیفرۆشن بەو کۆمپانیایانە بە پارەکەشی دەفعی پێداویستییەکانی دیکەیان بکەن، کە بەمەش نەك هەر کەمکردنەوەی ڕۆڵی شارەوانییەکانە، بەڵکو لیستی سەرەی چاوەڕوانکردنی خانوەکانی شارەوانی زۆر درێژکردەتەوە، هاوکاتیش هەل و بوارێکی باشیش خرایە بەردەمی کۆمپانیاکان بۆ کەڵەکەکردنی پارەی زیاتر.
سیاسەتێکی دیکەی خراپی مارگرێت تاچەر سەبارەت بە خانوو بەرە ئەوە بوو لە ساڵانی هەشتاکانی حوکمڕانییەکەیدا بە شێوەیەکی بنەڕەتی هەموو ڕێساکانی بیناسازیی داڕشتەوە. ئەم سیاسەتە لە بەڵێنی وەزیرێکیدا بەناوی مایکل هێسلتاین ئاوا داڕێژرا "زۆرترین خۆڕێکخستن" و "کەمترین دەستوەردانی حکومەت". ئەمەش بە زمانی ئینگلیزی بە سادەیی یانی بە کۆمپانیاکانی بەجێبهێڵن با کاروباری خۆیان بەڕێوە ببەن.. ئەم سیاستە لە سەردەمی دەیقید کامیرۆن لە ساڵی 2012 فراوانتر و خراپتر کرا کە بەڵێنی ساڵی نوێی دا کە "کلتوری تەندروستی و سەلامەتی بە هەمیشە بکوژێت". ئەمەش بە واتای دەستپێکردنی بەشێکی لە هەڵوەشاندنەوەی ئەو یاسا و ڕێسایانەی کە سەلامەتی دانیشتوان و بیناکان لە کارەساتی ئاگر کەوتنەوە و لافا و گەرمی و ساردی زۆر ، دەپاراست کە ناو بەناو پشکنینی سەلامەتییان بۆ دەکرا.

شەش: خوێندن و پەروەردە:
لە ساڵانی حەفتاکان و هەشتاکاندا ژمارەیەکی زۆری دایەنگای دەوڵەتی باخچەی منداڵان هەبوون یا ئەوەتا بەلاش بوون یاخود پارەیەکی زۆر کەمیان لەسەر دانرابوو. ئەوانەی ئیشیان دەکرد دەیانتوانی کە ساواکانیان و منداڵانی پێش تەمەنی خوێندن لەوێ دابنێن، کاتێکیش کە دەوام تەواو دەبوو هەر کراوە بوو بۆ بە دانی پارە تاکو ئەو کەسانەی کە درەنگ لە کارەکانیان دەبونەوە فریای بردنەوەی منداڵەکانیان بکەون. لە ئێستادا زۆربەی زۆری دایەنگا و باخچەی منداڵان بوونەتە ئەهلیی ئەوانەشی کە ئەهلی نین نرخیان چووەتە 600 بۆ 800 پاوەند بۆ مانگێك. ئەهلییەکان زۆر لەمە زیاترە، سەرەڕای ئەوەش هەتا کاتژمێری 3.30 پاشنیوەڕۆ کراوەن ئەو دایک و باوکانەی کە کار دەکەن تا کاتژمێری 5 و 6ی ئێوارە، دەبێت زیادە پارە بدەن بۆ ئەو دوو کاتژمێرە .
هەر لەو سەردەمەدا قوتابیانی قوتابخانە سەرەتاییەکان خزمەتی باشتریان دەکرا لەبارەی خواردنەوە و هاوکاری پۆشینی پۆشاکی قوتابخانەیان دەکرا و گەشتی قوتابخانەیان خۆڕایی بوو کە دەگەیشتنە زانکۆ ئەوەشیان لەسەر حسابی دەوڵەت بوو و پێویستی نەدەکرد کە خۆیان هیچ بدەن. بە هاتنی تاچەر بۆ حوکم وردە کرا بە قەرز بۆ زۆرێك لە قوتابیان. لە ئێستاشدا ئەوەی کە دەچێتە زانکۆ دەبیت قەرز بکات بۆ هەقی وانەبێژ و کتێب و پێداویستییەکانی تر و گرتنی خانوو گەر لە دەرەوەی شوێنی نیشتجێبوونی خێزانەکەی بیت . لانی کەم قەرزی خوێندکارێکی زانکۆ بۆ 3 ساڵ لە سەرو 50 هەزار پاوەندەوەیە .
خودی قوتابخانەکانیش گرفتگەلێکی زۆریان هەیە وەکو گەرمکردن و ساردکردنەوەیان، بوونیان لە شوێنی زۆر قەرەباڵخ و سەر شەقامەکاندان، سەرەڕای ئەمەش زۆربەیان چاککردن و نوێژنبوونەوەیان دەوێت. قوتابیانیش گرفتی زۆر گەورە رووبەڕوویان دەبێتەوە وەکو هەڵگرتنی چەقۆ و چەقەکێشی لە قوتابخانەکاندا و هێنانی مادە هۆشبەرەکان و فرۆشتنیان لە قوتابخانە کە سەرچاوەی گرفتە کۆمەڵایەتییەکانە لە پاڵ گرفتی ژیاندا، ئابووریی. ئەم گرفتانە ئەوەندە زۆرن و کاریگەرن زۆرێك لەو قوتابخانەی کە لە گەڕەکە هەژارەکاندان پۆلیسیان تێدایە و پۆلیسیش ئۆفیسی خۆی هەیە.

حەوت : گەندەڵی و ئابرووچوون :
دەسەڵاتخوازی و خودی دەسەڵاتداریی سەرچاوەی گەندەڵییە. حیزبەکانی بریتانیا بە تایبەت موحافیزین کە لە دەسەڵاتدان بە بەردەوامی ئابڕووچونی زۆریان لەدەردەکەوێت . من لێرەدا پێنجە بۆ هەندێکیان

یادەکەشم . ڕوشی سوناک-ی سەرەکوەزیران پێش ئەوەی کە بە
سەرەکوەزیرانی بریتانیا هەڵبژێرێت دەرکەوت لە سامانی 630 ملیۆن
پاوەندی ژنەکەی باجی پیویستی نەدراوە تا ئاشکرا نەبوو و ناچار
نەکرا باجەکە نەدرا.
لە ئاهەنگەکدا [پارتی] ، ژمارەیەك لە کەسە نزیکە ناودارەکانی
لیز تروس ڕۆژێك پێش ئەوەی ببێتە سەرەکوەزیرانی بریتانیا، کە
هیشتا وەزیری دەرەوە بوو لە یەکێک لە خانووە دەگیرەکاندا، دوای
ئاهەنگەکە بەهەك ماتریالەی سپی دەزرایەوە کە شوێنەواری مادەی
کۆکاین-ی پێوەدیار بوو .
ئابەووچوونەکانی بەرپرسانی حیزبی موحافیزین بەردەوامە. قسەکەری
ڕیشی سوناکی سەرەکوەزیران لە کەتایی مانگی دیسەمبەردا نیگەرانی
خۆی دەربڕی سەبارەت بە پەرلەمانتارەکانی کە لە کاتەکدا بە کاری
پەرلەمانی دەنێرێنە وڵاتان شەوانە لە ئوتێلەکاندا کاری سێکسی
لەگەڵ ژنانی لەشفرۆشدا دەکەن و خواردنەوەیەکی زۆر دەخۆنەوە و
دوای ئەوەش دیاری بەهادار وەردەگرن .
زۆرەك لە ئەندام پەرلەمانەکان کاری دووهەم دەکەن دەرکەوت کە بە
هەموویان لەو کارەدا 15.2 ملیۆن پاوەندیان دەستکەوتووە . ترێزە
مەی کۆنە سەرەک وەزیران هەر بە تەنها بە بڕی 2.5 ملیۆن پاوەندی
پەیداکردووە ئەمە لە سەرو موچەی پەرلەمانتارییەکەیەوە. بۆریس
جۆنسۆنی کۆنە سەرەکوەزیرانیش دوای دەستکەشانەوەی لە کارەکەی لە
مانگی سەبتەمبەرەوە تاکو مانگی مارتی ئەمسال 2.5 ملیۆن پاوەندی
بە وتنەوەی موحازەرە لە ئەمەریکا و شوێنی دیکە دەستکەوتوە کە لە
هەندێکیاندا سەعاتی 30 هەزار پاوەندی پێدراوە. ئەمە جگە لە
ئوتێلی بەلاش و گواستنەوەی بە بەلاش بە هەمووی موحازەرەکە و
ناخواردنی و لە هەندێکیشیا پارەی بیتاقەی تەیارەشی بۆ دراوە. بێ
گومان دیاری بەها و داوەت و داوەتکاری و پارە لە لایەن بزنسەوە
هەر باس ناکرێت ، ئەمە بێ لەوەی کە هەندێکیان خاوەنپشکن لە
بزنسەکاندا.
لە بەرانبەر پەرلەمانتارەکانی حیزبی موحافیزین دا، حیزبی
لەیبەریش [حیزبی کرێکاران] کە لە دەرەوەی دەسەڵاتە 2.1 ملیۆن
پاوەند داهاتی کاری دووهەمیان بووە، هاوکاتیش حیزبی لیبرە
دیموکرات بە بڕی 171 هەزار پاوەند کاری دووهەمیان کردووە.
ئەوە هەر باسی سەردەمی کۆرۆنا ناکرێت کە ئێستاش ناتوانرێت جێگای
زیاتر لە 12 ملیار پاوەند بکرێتەوە لە سەرجەمی ئەو 37 ملیار
پاوەندەی کە بە کۆرۆسەی خۆپاراستن و سەنتەرەکانی پشکنین و پ□شکی
دکتۆر و نەرس و پاککەرەوەی زەوی و جیهازەکان و شتی دیکە
بەکارهێنراوە . هاوکاتیش هەندێك نوسینگە و کۆمپانیای بچوك کە

دەست و ناسیاوی بەرپرسان بوون پارەی خەیاڵییان پێبەخشراوە لەبری کڕینی هەندێك کەرەسەدا. لە ئێستاشدا یەك دوو لە وەزیرەکان وەزیفەکەیان هەڵپەسێرراوە و لێپێچینەوەیان لێدەکەن .
نەدیم زەهاوی ، کوردەی لای خۆمان، کە چەند پلە و پێگەیکەی گرتە دەست لەوانە وەزیری پەروەردە و ڕۆشنبیری و وەزیری کۆرۆنا و دواتریش وەزیری دارایی بریتانیا کە ئەم پۆستە لە گرنگیدا لە دوای پۆستی سەرۆکووەزیرانەوە دێت ، دەرکەوت کە بەی تەواوی باجی نەدابوو لە لایەن دائیرەی باجەوە ئاگادارکرایەوە بەڵام هێشتا ئەو هەر نکوڵی لە گەندەڵیتی خۆی دەکرد. دواتر لەژێر فشاری میدیا و حیزبەکانی دەوڵەی دەسەڵات ناچارکرا کە دەست لەکارەکەی بکشێتەوە.
شێوەیەکی دیکەی لە گەندەڵی کە باوە لەناو هەردوو حیزبەکەدا کە دەنە سەر حوکم مەسەلەی واستە قەبوڵکردنە، دانانی کەسانی نزیك لە خۆیانە، تەوەگلانە لە کارەکەوە بە وەرگرتنی پۆست. باشترین نمونە لەمڕەدا سەرەکی دەزگەی بی بی سی یە کە تا ئێستاش ئەو مەسەلەیە هەر بەردەوامە. یاخود بەخشینی پارەیە کە پێی دەڵێن دەنەیشن، کە دەدرێت بە حیزبەکان، کاتێکیش کە حیزبەکان دەنە سەر حوکم ئەوان ئەوەیان لەبەرچاوە و پێگەی هەستیار و گرنگیان تا دەگاتە پێگەی وەزیریی دەدرێتێ. ئەمە جگە لە پرسی دەڵاڵەی کە بە ئینگلیزی پێیدەڵێن لەبیکردن لە لایەن بزنسمانە گەورەکان و کۆمپانیاکانیانەوە.
گەندەڵەی یاسایش هەیە ، واتە خودی یاساش هاوکاری گەندەڵەی و گەندەڵکاران دەکات بە هەبوونی بەشایییەك یاخود دانی دەرفەت بە نەدانی باج. لە ئێستادا 169 ملیار پاوەند لە دەرەوەی بریتانیا لەو وەلات و شوێنانەی کە باجی لەسەر نادرێت یاخود هەر زۆر زۆر کەمە، لەوە خەوێنراوە و پارەی دیکەی دەتە سەر، کە حکومەت دەسەڵاتی سزادانی خاوەنەکانیانی نییە چونکە خودی کارەکە یاساییە .
ئەمانەی سەرەوە چەند نموونەیەك بوون لە سەدەها نموونەی زیندوو لە کەن و لە ئێستاشدا .

درێژەی هەیە…

زاهیر باهیر

16/04/2023

هەڵوێست لە كاتی خۆیدا دەبێت وەرگیرێت، بڕیار لە كاتی خۆیدا دەبێت بدرێت.. زاهیر باهیر

هەڵوێست ، بڕیار، قسە هەر هەموو ئەمانە دەبێت لە كات و شوێنی خۆیاندا بن، نە درەنگ و نە زووو، گەر وانەبێت ئەوە سوودیان نابێت، بەڵكو زۆر جاریش بە زیان دەگەڕێنەوە. ئەمەی كە دەیڵێم نەك هەر لە كار و كاردانەوەی حیزبەكان و بزوتنەوەكاندا ڕاستن بەڵكو لە كاروبار و كاردانەوەی یاخود ڕووداوە كەسییەكانیشدا هەر ڕاستن.
كورد دەڵێت كنر و ماست بە وادەی خۆیان.

لە دوای بوومەلەرزە گەورەكەی توركیا و سوریا پارتی كرێكارانی كوردستان، پەكەكە، یەكلایەنانە ئاگربەستییان ڕاگەیاند وەكو هەڵوێستێكی مرۆیانە و نیازباشیی، دواتریش هەر یەك لە سەركردەكانی پەكەكە لەم بارەیەوە، لەدوانیان لەسەر ئاگربەستییەكە دا. لەم ڕۆژانەشدا جەمیل بایك هاوسەرۆكی كەجەكە ڕونتر لەو بارەوە ڕایگەیاند و هەڵوێستی ئاگربەستییەكەی و دانوستاندنی لەگەڵ حكومەتی توركیا بە چەند مەرج و بەندێكەوە بەستەوە.

من لێرەدا ستایشی ئەو هەڵوێستە دەكەم ، نەك هەر دەڵێم كارێكی زۆر باشە و هەنگاوی ئیكجار سوودبەخش و گەورەیە ، بەڵكو دەشڵێم گەر پەكەكە نەیانتوانیایە لە مانگی تەمووزی ساڵی 2015دا خۆیان بپارێزن لە داوەكەی ئەردۆگان لە هەڵگیرساندنەوەی شەڕەكەدا، ئەوە دەبوایە هەر لەو ساڵەدا ئەم هەنگاوە گەورە و گرنگەیان بنایە و بە هەمیشە ڕاگەیاندنی ئاگربەستی ، نەك ڕادەستبوونەوەیان، ئیدی گرنگ نەبوو توركیا حسابی بۆ دەكرد یا نەیدەكرد.

ناكرێت تۆ بەردەوام بیت لە یارییەك كە هیچ هیوایەكی سەركەوتنی تێدا نەبێت هەتا ئەگەر بە زۆریش بەسەرتا سەپێنرابێت. ناشكرێت بەردەوامی بدەیت بە بزوتنەوەیەك كە بە درێژایی 8 ساڵی ڕابووردوو تاكە سوودێكی لە زیان زیاتر نەبووبێت.

من لێرەدا نامەوێت جارێكی دیكە خۆم دووبارە و دەبارە بكەمەوە سەبارەت بە بزوتنەوەی چەكداریی، بەتایبەت بزوتنەوەكەی پەكەكە، زۆرم لەسەر ئەمە نوسیوە و زۆریش پاساوی بێ سەروبەرەی بوونی ئەو

بزوتنەوە چەكدارییەم بیستوە. زەرەر و زیانی بوونی بزوتنەوەکەم لە زۆر پۆست و وتاردا نوسیوە. ئەوەی کە لەم نوسینە کورتەدا دەمەوێت بیڵێم دوو خاڵە:

یەك: ئایا ئاگربەستی ئێستا کارایی لە سەر بڕیاری ئاکەپە و خودی کەسی ئەردۆگان دادەنێت؟

ڕاگەیاندنی ئاگربەستیی، ئاشتەوایی، کاتیی بێت یاخود دائیمیی لە هەموو ڕویەکەوە کورد واتەنی هەزاری خەرە و دووهەزاری بەرەکەت، بەڵام هەرگیز ئەردۆگان و حکومەتەکەی نەك وەڵامی ئەرێیا نەیان نابێت بەڵکو هەر ئاوڕیشی لێنادەنەوە. هۆکارەکەشی ڕوونە یەك: زۆر زۆر درەنگە، پاش 8 ساڵی دوورودرێژی وێرانکاری و قوربانی زۆر.

دووش : حکومەتی فاشی تورکیا دەزانێت کە بڕیارەکەی پەکەکە لە لاوازییانەوەیە نەك لە بەهێزییانەوە. لە حاڵەتی ئاواشدا وەکو مێژوو پێماندەڵێت سازش لە هەڵوێستی لاوازەوە تەنها کەوڵەکەت دەپارێزێت.

دوو: بۆچی ئەردۆگان و حکومەتەکەی بەدەم بانگەشە مرۆییانەکەی پەکەکەوە ناچن؟

ڕایسزیزم و فاشیزم و ڕێگرتن لە ئازادیی و مافە ڕەواکانی کورد بە مافی فەرهەنگ و زمان و سیاسەتی و کولتورییەوە سیستماتیکییە واتە کراوە بە سیستەم و ئەمەش هەر لەسەر دەمی ئەتاتورکەوە تاکو ئێستا هەر ئاوا هاتووە. ڕوونتر ڕایسیزم و فاشیززم لە تورکیادا پایەیەکی گەورەی ڕاگرتنی حکومەتە یەک بەدوایەکەکانی تورکیا بووە هەر ئەم هۆکارەش بووە کە چارەسەری پرسی کورد لەوە لە لولەی تفەنگەوە نەکراوە و ئێستاش ناکرێت و پایەکە درز پێنابات، بەڵکو بەهێزتری دەکات .

جەنگ دابڕان و دوورخستنەوە لە یەکدی، کوشتن و ماڵوێرانکردن و نیشتمان و سروشت خاپورکردن، چاندنی ڕق و کینەی زیاتر، زۆری تر دەخولقێنیت، ئەمەش لە دەرەوەی ویست و خواستی کەسان و سەرکردەکانی بزوتنەوە چەکدارییەکەیە، جونکە ئەمە سروشتی بزوتنەوە و شەڕی چەكدارییە لە هەر شوێنێکدا ڕوویدابێت هەر ئەمەی بەستەتەوە.

ئەوەندەی جەنگ، بە تایبەت جەنگێك بەهۆی بزوتنەوەی نەتەوەییەوە هەڵگیرسابێت، ئەوەندەی حکومەتەکە بەهێز دەکات، ئاشتی ئەوەندە بەهێزی ناکات. بەهێزکردنی دەوڵەتی عەسکەریتاریی بەهۆی بوونی دەسەڵات و دروستکردنی دەیەها دەزگەی تیرۆر و سەرکوتکردن و سیخوڕی و میدیا و قەڵەمفرۆش لە تەك بوونی ساماندا دەیهێنێتە ئاراوە و کارێکی زۆر گران نییە. نمونە لەو بارەوە حکومەتەکانی کۆنی عێراق ، ئێران ، سوریا ، ئیسرائیل، سریلانکە، کۆڵۆمبیا …تد کە بزوتنەوەی چەكداریی هەمیشە سوودمەندو و بەهێزی کردوون.

زۆر جاریش جەنگ دەبێتە زەروورەی وەختیی/هەنووکەیی بۆ دەوڵەت کە لە کاتێکدا دەکەوێتە قەیرانەوە، بە حساب، بۆ لاوازکردنی قەیرانەکە دروستکردنی جەنگ زۆر زەروورە لەو نموونانەش کە لە 50 ساڵی رابوردوودا بووە ، جەنگی ئێران و عێراق ، هێڕشی بریتانیا بۆ سەر دوورگەی فۆکلاند، داگیرکردنی کوێت لە لایەن ص□□دامەوە، بەرپەرچدانەوەی توندی وەحشیانەی ئیسرائیل بۆ سەر فەلەستینیەکان… تد

هەر ئاواش حوکمڕانانی ئێستای تورکیا بەردەوامیدانی شەرەکەی لەگەڵ پەکەکەدا هەناردنی قەیرانە و بە قازانجیانە وبە ملیار دۆلار بزوتنەوەیەکی ئاوا دەکڕن [تکایە مەبەستم ئەوە نییە کە پەکەکە ئەیجنتی ئەوانە و کڕراوە] چونکە هەرچی خواست و ئامانجی ئاکەپە و لەسەرو حیزبەکەشەوە ئەردۆگان و فاشییەکان و گورگ□ بۆرەکانی تورکیایە دەچنێتەوە.

بزوتنەوە چەکدارییەکەی پەکەکە بۆ ئەوان ئەو پەیژەیەیە کە دەتوانن پێیدا هەڵزنێن بۆ گەیشتن بە مەرامەکانیان، ئەو پاساوەیە بۆ مانەوەیان و وەسفکرنیان بە دژە تیرۆر و تیرۆریسیت لە لایەن ئەوەی کە ناونراوە کۆمێنێتی نێودەوڵەتیی، ئەو خێرەیە کە زۆرێك لە کارگەکانی دروستکردنی چەك و تەقەمەنی و تانک و ف□ک□ی جەنگی بەکراوەیی دەهێڵێتەوە و کرێکارەکانیان بێ کار نابن، ئەو بیانوەیە کە کوردستانی باکور و بەشێك لە کوردستانی باشووریشی پێ خاپوور بکات، هەدەپە و ڕۆژئاواشی پێ لاواز بکات، ئەو دەستەیە کە سەرکوتی نەیارانی نێوخۆشی پیدەکات بە هەر پاساوێك کە حکومەت دەیەوێت، ئەو فیتنەییە ک□ ن□□وانی ڕەش و ڕوت و چەوساوانی کورد و تورکی پێ تێکدەدات و دووبەرەکی دەخاتە ناویانەوە خۆشی سوودمەند دەبێت، ئەو بانگەشەی هەڵبژاردنەیە کە دەنگی زیاتر بۆ ئاکەپە بە ناوی جەنگ دژ بە تیرۆ و تیرۆریستان و بەکرێگیراوانی بێیانەوە دەهێنێت، تا ئەو ڕادەیەی بە هۆی میدیای دەوڵەتییەوە بە ڕشتنی ژەهری بڕواهێنانی خەڵکی بەو پاگەندانە.

بەردەوامی شەڕی پەکەکە لەگەڵ حکومەتی تورکیادا هەمیشە مایەی زیادبوونی دەنگدان بووە بە حکومەتەکانی تورکیا، ئەگەر ئەمجارەش ئاکەپە هەڵنەبژێررێتەوە هۆکارەکە وەستانی جەنگی یەکلایەنەی پەکەکە نییە بەڵکو بوومەلەزەکەیە کە تا ڕادەیەك لەسەر ئاکەپە دەکەوێت.

06/03/2023

دەستوەردان و پیلانگێڕیی دەوڵەتی بریتانیا لە سەرانسەری جیهان لە ساڵی 1945ەوە.. زاهیر باهیر

چەند ساڵێك لەمەوبەر خوێندنەوەیەکم بۆ کتێبی ” جەنگە نهێنییەکانی بریتانیا” لە نوسینی T.J Coles .[لە خوارەوە لینکەکەی دادەنێم] کرد. ئەو پەرتوکە گەلێك ڕووداو و جەنگ و هەواڵی نانەوەی شەڕی نەوخۆ / ئەهلی زۆر بە ڕوونی و بە دۆکۆمێنتەوە ئاشکرا کردووە.

لەم ڕۆژانەشدا برادەرێك وتارێکی دوورو درێژی بە زمانی ئینگلیزی بۆ ناردم ئاماژە بە بابەتی جەنگ و پیلانی دەوڵەتی بریتانی دەکات و لاپەڕەکانی مێژوی ڕەشی دەوڵەتی بریتانیای عوزما لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەوە لە جیهاندا هەڵدەداتەوە.
دوای خوێندنەوەی وتارەکە بە پێویستم زانی وەکو تەواوکەری خوێندنەوەی کتێبەکەی سەرەوە چەند بڕگەیکی گرنگی لێهەڵبژێرم و بە زمانی کوردی وەریگێڕم .
بەڕای من زۆر گرنگە کە خەڵکی لەم مێژووە بە ئاگا بێت و بزانێت کە بریتانیا و ئەمریکا ئەوەی کە دەیڵێن سەبارەت بە مافی مرۆڤ و مافی گەلان و یەکسانیی، هیچ بناغەیەکی دروستی نییە و ئەم دوو وڵاتە لانی کەم لە 150 ساڵی ڕابووردووەوە مێژویەکی ئاوایان نییە کە بانگەشەی دەکەن و خەیانی پێوە هەڵدەکێشن . بگرە بەشێکی زۆری مێژوویان پڕ بووە لە ڕاووڕوت و دڕندەیەتی و خوێنڕشتن و داگیرکاریی و خاپورکردنی وڵاتانێك کە بە جیهانی سێیەم ناسرابوو زائیدەن ئیرلەندەی سەروو [باکور] وهیندستانی 175 لەمەوبەر.

....

ئەمەی خوارەوە بەشێکی زۆر کەمی ئەو مێژوویە :

بەریتانیا لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەمەوە زیاتر لە 80 جار هێزە چەکدارەکانی بە شێوە لە 47 وڵاتدا جێگیر کردووە. زنجیرەیەك بووە لە شەڕە دڕندەکانی بە کۆلۆنایزکردن و ئۆپەراسیۆنە

نهێنییەکان تا گەیشتەتە هەوڵی پشتگیریکردنی حکومەتە لایەنگرو دەستەکانی، یاخود ڕێگریکردن لە نائارامییە مەدەنییەکان سوپای بەریتانیا لە جیهانی دوای جەنگدا زۆر زیاتر لەوەی کە بە شێوەیەکی ئاسایی لەبیر دەکرێت یان باوەڕیان پێدەکرێت، هێزی سەربازی بەکارهێناوە یان هەڕەشەی بەکارهێنانی کردووە.
دەکۆمێنتە نهێنییەکان کە ئێستا دەکرێت هەندێکیا ئاشکرا بکرێن دەریدەخەن لە ساڵی 1945ەوە 83 دەستوەردانی هێزە چەکدارەکانی بەریتانیای لە 47 وڵاتی جیاوازد بە بەڵگەوە ئاشکرا کردووە.

سەرنجڕاکێشترینی بەکارهێنانی هێزی بەریتانیا لەشکرکێشییە ئاشکراکان یان هەوڵە چەکدارییەکان بووە بۆ ڕووخاندنی حکومەتەکان وەک لە Guiana بەریتانیا (ئێستا Guyana) لە ساڵی 1953، میسر لە ساڵانی 1950، عێراق لە ساڵی 2003 و لیبیا لە ساڵی 2011.

شەڕەکانی دژ بە کۆلۆنایزکردن لە ساڵانی 1950 و 1960 – لە کینیا، مالایا، عەدەن و قوبرس – بەکارهێنانی بەربڵاوی ئەشکەنجەدان و زۆرجاریش ئۆپەراسیۆنی زیانبەخش بە ئاوارەبوونی ژمارەیەکی زۆر لە خەڵک بە کۆنترۆڵکردنی دانیشتوانی ناوچەکە لەخۆگرتبوو.
لە مالایا لە نێوان ساڵانی 1948 بۆ 1960 هێزەکانی بەریتانیا سەدان هەزار کەسیان لە کەمپە تەلبەندکراوەکاندا پەچاوەتەوە و بەندکردووە و ناوچە گوندنشینەکانیان بە توندی بۆردومان کرد و پەنایان بە پڕوپاگەندەی بەرفراوان برد بۆ سەرکەوتن لە ململانێکاندا.
دەندەیی برریتانی لە شەڕکردن لەگەڵ هێزەکانی ‘ماو ماو’ لە کینیا کە داوای سەربەخۆیی خۆیانیان دەکرد، بووە هۆی مردنی دەیان و ڕەنگە سەدان هەزار کەس، زۆرجاریش بەهۆی برسێتییەوە لە ئۆردوگاکانی زۆرەملێ ئەمە ڕووی داوە.
جێگیرکردنی هێز وەک ڕۆتینێک لە ماوەی دەیان ساڵدا بەردەوام بووە، بەتایبەتی بۆ پشتگیریکردنی ڕژێمە پەسەندکراوەکان، خوازراوەکانی بریتانیا. بەردەوامیش هێزی چەکدارییان ڕەوانە دەکرد لەوانە بۆ عومان (1957)، نیاسالاند (ئێستا مالاوی، 1959)، برونی Brunei، ئەنگویلا (1969) و ئوردن (1970) بۆ بەهێزکردن و داکۆکیکردن لە حکومەتەکانی دەست و لایەنگری بریتانیا کە بەهۆی سەربەخۆیی یان بزووتنەوە جەماوەرییەکانەوە هەڕەشەیان لەدەکرا.

لە ساڵی 1964 هێزەکانی بریتانیا یاخیبوونی سوپای لە سێ وڵاتی یەک لە دوای یەکدا لە ڕۆژهەڵاتی ئەفریقا – کینیا، ئۆگاندا و تانزانیا – دابەزاند بۆ پاراستنی حکومەتەکانی کە لایەنگر و دەستی ی

بریتانیا بوون ، هەر زوو دوای ئەوەی سەربەخۆ بوون.
لە ساڵانی1945- 46 هێزەکانی بریتانیا دەستوەردانیان لە ڤێتنام و ئەندەنوسیا کرد بۆ دامەزراندنەوەی کۆنترۆڵی فەرەنسی و هۆڵەندییەکان لەوێ.
لە ڤێتنام بریتانییەکان سوپا بەزیوەکەی ئیمپراتۆری ژاپۆنیان چەکدار کرد تاکو شەڕ لەگەڵ هێزەکانی لایەنگری سەربەخۆیی بکەن.
هەر لەو سەروبەرەدا بوو کە هێزەکانی بریتانیا هەوڵیان دا دژایەتی لەگەڵ دەسەڵاتی کۆمۆنیستی کە لە ئەلبانیا و ئۆکرانیا و وڵاتانی باڵتیک سەریان هەڵدابوو بکەن، بەڵام ئۆپەراسیۆنەکان هەر هەموویان شکستیان هێنا و نەیانتوانی ڕێگری لەم وڵاتانە بکەن کە نەکەونە ژێر کۆنترۆڵی کۆمۆنیستەکانەوە.
لە ساڵانی هەشتاکانی سەدەی ڕابردوودا، حکومەتی مارگرێت تاچەر گەورەترین ئۆپەراسیۆنی نهێنی برریتانیای دوای جەنگ تا ئێستا ئەنجامدا، لە پشتیوانیکردنی جەنگاوەرانی موجاهیدینەکان بۆ بەرەنگاربوونەوەی داگیرکاری سۆڤیەت بۆ سەر ئەفغانستان.

42 کودەتای بریتانیا لە ساڵی 1945ەوە

دەکۆمێنتە ئاشکرابووەکان دەریانخستووە کە بریتانیا لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەمەوە زیاتر لە 40 هەوڵ وپلانی لابردنی حکومەتە بیانییەکانی لە 27 وڵاتدا داوە یاخود جێبەجێ کردووە. لەم هەوڵ و پلانانەدا دەزگا هەواڵگرییەکان و دەستێوەردانی سەربازی نهێنی و ئاشکرا و کاری تیرۆرکردنی بەخۆوەگرتووە.
ڕەنگە ناسراوترین کودەتا کە لەلایەن تۆڕی سیخوڕی بریتانیاوە لە دوای ساڵی 1945ەوە ئەنجامدرابێت، ڕووخاندنی حکومەتی ئێران بووبێت کە بە شێوەیەکی دیموکراسی لە ساڵی 1953دا هەڵبژێردرابوو کە بە ئۆپەراسیۆنێک کە لەگەڵ سی ئای ئەی پلانی بۆ دانرابوو. ئەمە جگە لەوەی بریتانیا هەر لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەمەوە لانیکەم 41 هەوڵی دیکەی ڕووخاندنی حکومەتەکانی داوە.
ساڵی 1953 لە ڕاستیدا ساڵێکی سەرقاڵیی بوو بۆ پلاندانەرانی کۆشکی سپی هەر لەو کاتەدا لە لابردنی محەمەد موسەدەق لە حوکمڕانی، پاپۆڕێکی چەکداریان نارد بۆ ڕووخاندنی حکومەتی هەڵبژێردراوی دیموکراتیک لە گویانای [Guiana] بەریتانیا، بۆ سەرۆکایەتی ناسیۆنالیستی جەماوەری چەدی جاگا [Cheddi Jagan].
هاوکاتیش لە دەوڵەتێکی دیکەی ئەمریکای لاتین کە گواتیمالا بوو، ئۆپەراسیۆنی پڕوپاگەندەی دژە حکومەتیان بەرەوپێش دەبرد. ئەو هەڵمەتەی بریتانیا زەمینەی بۆ ڕووخاندنی حکومەتێکی قەومی دیکە و

حکومەتێك کە هەڵبژێردرا بوو، لە سەردەمی جەیکەبۆ ئاربەنزدا [Jacobo Arbenz] ئامادە کرد کە ئەندازیاری سی ئای ئەی بوو لە ساڵی1954دا.
وەک ئەوەی ئەم هەمووو هەوڵ و پیلاگێڕیانە بەس نەبێت، کارمەندانی نهێنی بەریتانیا لەو کاتەدا سەرقاڵی پلاندانان بوون بۆ لابردن و تیرۆرکردنی سەرۆکی میسر، جەمال عەبدولناسر لە پلانی جۆراوجۆردا، دوای ئەوەی ناسر دەسەڵاتی گرتە دەست لە شۆڕشەکی ناسیۆنالیستی ساڵی 1952دا .

زاهیر باهیر
22/01/2023

http://www.zaherbaher.com

جەنگە-نهێنییەکانی-بریتانیا

کۆبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەوا چارەسەری گرفتی ژینگە ناکەن*.. زاهیر باهیر

سەرمایەداران و سیاسییەکان و دەوڵەتمەداران لە دانانی پلان و پڕۆگرامی گەمژاندنی گەلەکەیاندا زۆر زیرەکن. بۆ ئەمەش بەگوێرەی گرفتەکان و گەورەیی و بچوکییان کار لەسەر ئەو پلانانە دەکەن.
کۆبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەواش یەکێکە لەو پلانانە بەڵام نەك هەر هاوکاری کەمکردنەوەی پیسی ژینگە ناکات بەڵکو خودی پرۆسەکە و کۆبونەوەی ئەو هەموو کەسە پیسخەر و پیسڕەفتارانە لەو وڵاتەدا، ژینگە ئەوەندەی دیکە پیس دەکات.
کۆبوونەوەی ئەمساڵ لە ڕۆژی 06/11 کە بیستوحەوتەمین جارە، دا لە شاری شەرم ئەلشێخ، میسر، بە بەشداری زیاتر لە 44 هەزار کەس کە لە 176 وڵاتەوەن و نزیکەی 140 لە سەرۆکانی ئەو وڵاتانە دەستیپێکرد و نزیکەی دوو هەفتەی خایاند. هاوکاتیش زیاتر لە لایەن 630 لەبیچی کۆمپانیا و پیشەسازییە سەرەکییەکانەوە دەوریان گیرا و دەیانەوێت

کارایی خۆیان بۆ بەرژەوەندی ئەو کۆمپانیانەی کە نوێنەرایەتیان دەکەن لەسەر بەشداربوانی کۆبونەوەکە دابنێین.
ئەوەی کە حوکم دەکات، ئەوەی فرمان دەدات، ئەوەی لە پشتی حوکمرانی و دەسەڵاتەوەیە کۆمپانیا گەورەکانن بە هەمو جۆرەکیانەوە، ملیۆنەر و ملیاردێرەکانن هەر ئەمانیشن کە ڕۆڵی سەرەکیان لە پیسکردن و ژەهراویکردنی ژینگەدا هەیە، هەر ئەمانن هۆکاری وشکەساڵی و لافاو و تۆفان و زریان و گەرمای لە رادەبەدەری هاوینان کە لە زۆر شوێندا دەبێتە هۆی ئاگرکەوتنەوە و لە دەستدانی زۆر زیندەوەر بە مرۆڤیشەوە و سوتانی دارستان و جەنگەڵەکانیش.
ئەوە ڕاستیە کە هەموو ئەم زاتانە لەژێر فشاری خەڵک و گروپەکانی دۆستی ژینگە و بەرگری لە کەش و هەوا دەیانەوێت هاوسەنگییەك لە نێوانی پاراستن و پاکی ژینگە و بزنسدا، بە واتایەکی دیکە لە نێوانی ژینگە و زیاتری پارە و قازانج و سەرمایەدا بکەن، بەڵام کۆبوونەوەکانی پێشتر و بڕیارەکانی حیزبانی حاکم و ڕاگەیاندنەکانی کۆمپانیاکان و سەرمایەداران سەبارەت بە هەڵکشانی پشکی قازانج و سەرمایەیان جگە لە پیسترکردنی زیاتری ژینگە و وێرانکردنی، پێچەوانەیەکمان ناداتە دەست . تێگەیشتنی ئەمەش ئاسانە : بزنس لغاو ناکرێت ، سەرمایە و سامان سنوری نییە و ڕاناگیرێت، هاوسەنگی لە نێوانی بزنس و ژینگەدا نییە و ناکرێت و بە دوو ئاراستەی دژ بەیەك دەڕۆن و بۆ هەمیشەش لەیەکدی دوور دەکەونەوە.
بێ گومان زۆربەی زۆری کۆمپانیاکان و سامانداران و سەرمایەداران ئەوروپی و ئەمەریکی و کەنەدەیی و هیندی و چینین کە ئەم کارەساتە بە خەڵکی دەخولقێنن. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کە کارەساتەکە بەسەر وڵاتانی دەرەوەی خۆیان دەهێنن زیاتر لە خۆیان.
با داتاکان خۆیان بدوێن:.
داتا نوێیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تا ساڵی 2030 ساڵانە نزیکەی 2 تریلۆن دۆلار (1.75 تریلۆن پاوەند) پێویست دەبێت بۆ یارمەتیدانی وڵاتانی ئابووری دواکەوتوو بۆ کەمکردنەوەی دەردانی گازی کاربۆن و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی تێکچوونی کەش و هەو. ئەو پارە نەختینەیە پێویست دەبێت بۆ ئەوەی وڵاتانی هەژار بتوانن لە سووتەمەنی بەردینی (Fossil fuel) دوور بکەونەوە و وەبەرهێنان لە وزەی نوێبوونەوە و تەکنەلۆژیای تری کەمکاربۆن بکەن و ڕووبەڕووی کاریگەرییەکانی کەش و هەوای ناجۆر و توند ببنەوە. ئەمە ڕاپۆرتێکە کە بە هاوبەشی لەلایەن حکومەتی بەریتانیا و میسرەوە ڕاسپێردرا بوو تاکو لە لوتکەی کەش وهەوای نەتەوە یەکگرتووەکانی Cop27 پێشکەش بکرێت .
ئەم بڕە پارەیە زەروورە بۆ گەشەی ئابوورییەك کە لەسەر بناخەی

کەمی کاربۆن و یارمەتیدەر دەبێت بۆ دەرهێنانی ملیارەها کەس لە هەژاری و ڕەخساندنی هەلی کار و کەمکردنەوەی دەردانی گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن. هەروەها بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ کاریگەرییەکانی قەیرانی کەش و هەوا، بۆ نموونە لە ڕێگەی دروستکردنی ژێرخانی بەهێزتر و پاراستنی وەک دیواری دەریا و سیستەمی ئاگادارکردنەوەی پێشوەختە.

تەواوی کیشوەری ئەفریقا بەرپرسیارە لە کەمتر لە 4%ی دەردانی گازی ژەهراوی مێژوویی جیهانی، لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکی ئەفریقا قورسایی قەیرانی کەش وهەوا لە ئەستۆ دەگرن. ئەمە زیانێکی گەورەیە بۆ کۆمەڵەی ئەو وڵاتانە و ئابوورییان.

زاهیر باهیر
نوڤەمبەری 2022

سەرمایەداران و سیاسییەکان و دەوڵەتمەداران لە دانانی پلان و پڕۆگرامی گەمژاندنی گەلەکەیاندا زۆر زیرەکن. بۆ ئەمەش بەگوێرەی گرفتەکان و گەورەیی و بچوکییان کار لەسەر ئەو پلانانە دەکەن.

کۆبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەواش یەکێکە لەو پلانانە بەڵام نەك هەر هاوکاری کەمکردنەوەی پیسی ژینگە ناکات بەڵکو خودی پرۆسەکە و کۆبونەوەی ئەو هەموو کەسە پیسخەر و پیسڕەفتارانە لەو وڵاتەدا، ژینگە ئەوەندەی دیکە پیس دەکات.

کۆبوونەوەی ئەمساڵ لە ڕۆژی 06/11 کە بیستوحەوتەمین جارە، دا لە شاری شەرم ئەلشێخ، میسر، بە بەشداری زیاتر لە 44 هەزار کەس کە لە 176 وڵاتەوەن و نزیکەی 140 لە سەرۆکانی ئەو وڵاتانە دەستیپێکرد و نزیکەی دوو هەفتەی خایاند. هاوکاتیش زیاتر لە لایەن 630 لۆبیچی کۆمپانیا و پیشەسازییە سەرەکییەکانەوە دەوریان گیرا و دەیانەوێت کارایی خۆیان بۆ بەرژەوەندی ئەو کۆمپانیانەی کە نوێنەرایەتیان دەکەن لەسەر بەشداربوانی کۆبونەوەکە دابنێین.

ئەوەی کە حوکم دەکات، ئەوەی فرمان دەدات، ئەوەی لە پشتی حوکمرانی و دەسەڵاتەوەیە کۆمپانیا گەورەکانن بە هەمو جۆرەکیانەوە، ملیۆنەر و ملیاردەرەکانن هەر ئەمانیشن کە ڕۆڵی سەرەکییان لە پیسکردن و ژەهراویکردنی ژینگەدا هەیە، هەر ئەمانن هۆکاری وشکەساڵی و لافاو و تۆفان و زریان و گەرمای لە رادەبەدەری هاوینان کە لە زۆر شوێندا دەبێتە هۆی ئاگرکەوتنەوە و لە دەستدانی زۆر زیندەوەر بە مرۆڤیشەوە و سوتانی دارستان و جەنگەڵەکانیش.

ئەوە ڕاستیە کە هەموو ئەم زاتانە لەژێر فشاری خەڵک و گروپەکانی دەستی ژینگە و بەرگری لە کەش و هەوا دەیانەوێت هاوسەنگییەك لە نێوانی پاراستن و پاکی ژینگە و بزنسدا، بە واتایەکی دیکە لە

نەوانی ژینگە و زیاتری پارە و قازانج و سەرمایەدا بکەن، بەڵام کۆبوونەوەکانی پێشتر و بڕیارەکانی حیزبانی حاکم و ڕاگەیاندنەکانی کۆمپانیاکان و سەرمایەداران سەبارەت بە هەڵکشانی پشکی قازانج و سەرمایەیان جگە لە پیسترکردنی زیاتری ژینگە و وێرانکردنی، پێچەوانەیەکمان ناداتە دەست . تێگەیشتنی ئەمەش ئاسانە : بزنس لغاو ناکرێت ، سەرمایە و سامان سنووری نییە و ڕاناگیرێت، هاوسەنگی لە نەوانی بزنس و ژینگەدا نییە و ناکرێت و بە دوو ئاراستەی دژ بەیەك دەڕۆن و بە هەمیشەش لەیەکدی دوور دەکەونەوە.

بێ گومان زۆربەی زۆری کۆمپانیاکان و سامانداران و سەرمایەداران ئەوروپی و ئەمەریکی و کەنەدەیی و هیندی و چینین کە ئەم کارەساتە بە خەڵکی دەخولقێنن. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کە کارەساتەکە بەسەر وڵاتانی دەرەوەی خۆیان دەهێنن زیاتر لە خۆیان.

با داتاکان خۆیان بدوێن:.

داتا نوێیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تا ساڵی 2030 ساڵانە نزیکەی 2 تریلیۆن دۆلار (1.75 تریلیۆن پاوەند) پێویست دەبێت بە یارمەتیدانی وڵاتانی ئابووری دواکەوتوو بۆ کەمکردنەوەی دەردانی گازی کاربۆن و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی تێکچوونی کەش و هەوا. ئەو پارە نەختینەیە پێویست دەبێت بە ئەوەی وڵاتانی هەژار بتوانن لە سووتەمەنی بەردینی (Fossil fuel) دوور بکەونەوە و وەبەرهێنان لە وزەی نوێبوونەوە و تەکنەلۆژیای تری کەمکاربۆن بکەن و ڕووبەڕووی کاریگەرییەکانی کەش و هەوای ناجۆر و توند ببنەوە. ئەمە ڕاپۆرتەکە کە بە هاوبەشی لەلایەن حکومەتی بەریتانیا و میسرەوە ڕاسپێردرا بوو تاکو لە لوتکەی کەش وهەوای نەتەوە یەکگرتووەکانی Cop27 پێشکەش بکرێت .

ئەم بڕە پارەیە زەروورە بۆ گەشەی ئابوورییەك کە لەسەر بناخەی کەمی کاربۆن و یارمەتیدەر دەبێت بۆ دەرهێنانی ملیارەها کەس لە هەژاری و ڕەخساندنی هەلی کار و کەمکردنەوەی دەردانی گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن. هەروەها بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ کاریگەرییەکانی قەیرانی کەش و هەوا، بۆ نموونە لە ڕێگەی دروستکردنی ژێرخانی بەهێزتر و پاراستنی وەک دیواری دەریا و سیستەمی ئاگادارکردنەوەی پێشوەختە.

تەواوی کیشوەری ئەفریقا بەرپرسیارە لە کەمتر لە 4%ی دەردانی گازی ژەهراوی مێژوویی جیهانی، لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکی ئەفریقا قورسایی قەیرانی کەش وهەوا لە ئەستۆ دەگرن. ئەمە زیانێکی گەورەیە بۆ کۆمەڵەی ئەو وڵاتانە و ئابوورییان.

زاهیر باهیر

نوڤەمبەری 2022
سەرمایەداران و سیاسییەکان و دەوڵەتمەداران لە دانانی پلان و پڕۆگرامی گەمژاندنی گەلەکەیاندا زۆر زیرەکن. بۆ ئەمەش بەگوێرەی گرفتەکان و گەورەیی و بچوکییان کار لەسەر ئەو پلانانە دەکەن. کۆبوونەوەکانی لوتکەی کەش و هەواش یەکێکە لەو پلانانە بەڵام نەك هەر هاوکاری کەمکردنەوەی پیسی ژینگە ناکات بەڵکو خودی پرۆسەکە و کۆبونەوەی ئەو هەموو کەسە پیسخەر و پیسەفتارانە لەو وڵاتەدا، ژینگە ئەوەندەی دیکە پیس دەکات.
کۆبوونەوەی ئەمساڵ لە ڕۆژی 06/11 کە بیستوحەوتەمین جارە، دا لە شاری شەرم ئەلشێخ، میسر، بە بەشداری زیاتر لە 44 هەزار کەس کە لە 176 وڵاتەوەن و نزیکەی 140 لە سەرەکانی ئەو وڵاتانە دەستیپێکرد و نزیکەی دوو هەفتەی خایاند. هاوکاتیش زیاتر لە 630 لە لایەن لۆبیچی کۆمپانیا و پیشەسازییە سەرەکییەکانەوە دەوریان گیرا و دەیانەوێت کارایی خۆیان بۆ بەرژەوەندی ئەو کۆمپانیانەی کە نوێنەرایەتیان دەکەن لەسەر بەشداربوانی کۆبونەوەکە دابنێین.
ئەوەی کە حوکم دەکات، ئەوەی لە پشتی حوکمرانی و دەسەڵاتەوەیە کۆمپانیا گەورەکانن بە هەموو جۆرەکیانەوە، ملیۆنەر و ملیاردێرەکانن هەر ئەمانیشن کە ڕۆڵی سەرەکییان لە پیسکردن و ژەهراویکردنی ژینگەدا هەیە، هەر ئەمانن هۆکاری وشکەساڵی و لافاو و تۆفان و زریان و گەرمای لە ڕادەبەدەری هاوینان کە لە زۆر شوێندا دەبێتە هۆی ئاگرکەوتنەوە و لە دەستدانی زۆر زیندەوەر بە مرۆڤیشەوە و سوتانی دارستان و جەنگەڵەکانیش.
ئەوە ڕاستیە کە هەموو ئەم زاتانە لەژێر فشاری خەڵک و گروپەکانی دەستی ژینگە و بەرگری لە کەش و هەوا دەیانەوێت هاوسەنگییەك لە نێوانی پاراستن و پاکی ژینگە و بزنسدا، بە واتایەکی دیکە لە نێوانی ژینگە و زیاتری پارە و قازانج و سەرمایەدا بکەن، بەڵام کۆبوونەوەکانی پێشتر و بڕیارەکانی حیزبانی حاکم و ڕاگەیاندنەکانی کۆمپانیاکان و سەرمایەداران سەبارەت بە هەڵکشانی پشکی قازانج و سەرمایەیان جگە لە پیسترکردنی زیاتری ژینگە و وێرانکردنی، پێچەوانەیەکمان ناداتە دەست . تێگەیشتنی ئەمەش ئاسانە : بزنس لغاو ناکرێت ، سەرمایە و سامان سنوری نییە و ڕاناگیرێت، هاوسەنگی لە نێوانی بزنس و ژینگەدا نییە و ناکرێت و بە دوو ئاراستەی دژ بەیەك دەڕۆن و بە هەمیشەش لەیەکدی دوور دەکەونەوە.
بێ گومان زۆربەی زۆری کۆمپانیاکان و سامانداران و سەرمایەداران ئەوروپی و ئەمەریکی و کەنەدەیی و هیندی و چینین کە ئەم کارەساتە بە خەڵکی دەخولقێنن. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کە کارەساتەکە بەسەر وڵاتانی دەرەوەی خۆیان دەهێنن زیاتر لە خۆیان.

با داتاکان خۆیان بدوێن:.

داتا نوێیەکان ئاماژە بەوە دەکەن کە تا ساڵی 2030 ساڵانە نزیکەی 2 تریلۆن دۆلار (1.75 تریلۆن پاوەند) پێویست دەبێت بۆ یارمەتیدانی وڵاتانی ئابووری دواکەوتوو بۆ کەمکردنەوەی دەردانی گازی کاربۆن و ڕووبەڕووبوونەوەی کاریگەرییەکانی تێکچوونی کەش و هەو. ئەو پارە نەختینەیە پێویست دەبێت بۆ ئەوەی وڵاتانی هەژار بتوانن لە سووتەمەنی بەردینی (Fossil fuel) دوور بکەونەوە و وەبەرهێنان لە وزەی نوێبوونەوە و تەکنەلۆژیای تری کەمکاربۆن بکەن و ڕووبەڕووی کاریگەرییەکانی کەش و هەوای ناجۆر و توند ببنەوە. ئەمە ڕاپۆرتێکە کە بە هاوبەشی لەلایەن حکومەتی بەریتانیا و میسرەوە ڕاسپێردرا بوو تاکو لە لوتکەی کەش وهەوای نەتەوە یەکگرتووەکانی Cop27 پێشکەش بکرێت .

ئەم بڕە پارەیە زەرووریە بۆ گەشەی ئابووریەك كە لەسەر بناخەی کەمی کاربۆن و یارمەتیدەر دەبێت بۆ دەرهێنانی ملیارەها کەس لە هەژاری و ڕەخساندنی هەلی کار و کەمکردنەوەی دەردانی گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن. هەروەها بۆ خۆگونجاندن لەگەڵ کاریگەرییەکانی قەیرانی کەش و هەوا، بۆ نموونە لە ڕێگەی دروستکردنی ژێرخانی بەهێزتر و پاراستنی وەک دیواری دەریا و سیستەمی ئاگادارکردنەوەی پێشوەختە.

تەواوی کیشوەری ئەفریقا بەرپرسیارە لە کەمتر لە 4%ی دەردانی گازی ژەهراوی مێژوویی جیهانی، لەگەڵ ئەوەشدا خەڵکی ئەفریقا قورسایی قەیرانی کەش وهەوا لە ئەستۆ دەگرن. ئەمە زیانێکی گەورەیە بە کۆمەڵەی ئەو وڵاتانە و ئابوورییان.

بە هۆی گۆڕان و خراپی کەش و هەواوە لە سەرانسەری ئەفریقا، پێشبینی دەکرێت کەمیی ئاو لەم دەیەدا تا 700 ملیۆن کەس ئاوارە بکات و150 ملیۆن کەسی لە ئەفریقا خستەتە بەردەم مەترسی برسێتییەکی زۆرەوە.

قۆڕنی ئەفریقا (The Horn of Africa) خراپترین وشکەساڵی لە ماوەی 40 ساڵدا بەخۆیەوە دەبینێت، زیاتر لە 50 ملیۆن کەس بەدەست برسێتیەوە دەناڵێنن، دڵنیا نین لە کوێوە ژەمی داهاتوویان دێت. سەرباری ئەوەش 116 ملیۆن ئەفریقی لەم دەیەدا ڕووبەڕووی مەترسی توندی خراپی کەش و هەوا دەبنەوە بەهۆی بەرزبوونەوەی ئاستی دەریاکانەوە.

فرۆشتنی شوێنە سروشتییەکان کە خەڵکە ئەسڵییەکەی لێدەژین بە پارەیەکی ڕەمزی یا هەر وەکو خەڵاتیی بە کۆمپانیا گەورە بیانییەکان یاخود ساماندارانی نێوخۆ، خەڵکەی وڵاتی کینیای توشی

نەگبەتی گەورە کردەتەوە. هەر بە نموونە پرۆژەی کەنگەی بای دەریاچەی تورکانە لە باکووری کینیا لەسەر خاکی خەڵکە ئەسڵییەکەی دروستکراوە دوای ئەوەی 40 هەزار دۆنم زەوی ڕادەستی کۆمەڵەیەکی وەبەرهێنەران کرا بەبێ ئەوەی ڕاوێژ بە کۆمەڵگە شوانکارییە ئەسڵییەکەی بکرێت کە بە سەدان ساڵ – ئەگەر هەزاران ساڵ نەبێت – بە شێوەیەکی بەردەوام لەسەر زەوییەکە ژیاون و کشتوکاڵیان کردووە. ئەم پرۆژەیە، پڕۆژەی نوێکردنەوەی وزە گەورەترین پڕۆژەی ئەفریقایە، بووەتە هۆی کۆچی زۆرەملێ، ململانێ، توندوتیژیی جێندەری، نائاسایشی ئاو و خۆراک و هەروەها تێکچوونی نەریتی کولتووری و زمان بەهۆی لێشاوی کرێکارانی بیناسازییەوە.
ئەمەی کە دەکرێت تەنها گواستنەوە بەرەو پێشەوەچوون نییە، ئەمە “دەستبەسەرداگرتنی زەوییە” جەن تینگەی تەمەن 47 ساڵە لە بزووتنەوەی خەڵکە ئەسڵییەکە بۆ پێشخستنی ئاشتی و گۆڕینی کاریگەری ململانێکان لە باکووری کینیا وای وت ” ئەگەر تۆ مافە سەرەتاییەکانی خەڵک پێشێل بکەیت و کۆمەڵگاکان هیچ سوودێکی لێنەبینن، هەرگیز ناتوانرێت دادپەروەرانە بێت.”
سەرمایەدارانی ئەفریقا و زۆرێك لە دەسەڵاتداران لارییان نییە بەوەی کە کۆمپانیاکانی گاز و نەوت لەوە دەست بەکاری پشکنین و دەرهێنانی نەوت و غاز دەکەن ، چونکە ئەوان دەڵێن کە ئەو پارەیە پێویستە بۆ چارەسەری نەخۆشی و فراوانکردنی خەستەخانە و زیادکردنی ژمارەیان، هەروەها بۆ کردنەوەی قوتابخانە و نەهێڵانی نەخوێندەواری. لە بەرانبەر ئەمەدا زۆرێک لە شارەزایان و چالاکوانانی کەش وهەوای ئەفریقا دژی فراوانبوونی گاز لەم کیشوەرەدا قسە دەکەن. ئەوان دەڵێن پێناچێت هەژارانی ئەفریقا هیچ سوودێک لەم غازە ببینن، کە پێدەچێت لەلایەن کۆمپانیا فرە نەتەوەییەکانەوە هەناردە بکرێت بۆ دەرەوەی وڵات بە بەرزترین نرخ، قازانجەکانیش دەگوازرێنەوە بۆ دەستی بژێرانی وڵاتەکان. هاوپەیمانییەك کە لە دەیان گروپی کەشوهەوای ئەفریقا پێکهاتووە لە نامەیەکی کراوەدا لە چوارچێوەی هەڵمەتێکدا بە ناوی “Don’t Gas Africa” نووسیویەتی: “هەنگاونان بۆ غاز لە ئەفریقا مەترسیدار و کورتبینییە”.
وڵاتێکی دیکە لە ئەفریقا کۆماری دیموکراتیی کۆنگۆیە کە خۆی نزیکەی سێ دەیە لە جەنگ و ململانێی سەختدا بووە و بەرگەی گرتووە ، لەو وڵاتەدا ساڵانە تا پێنج هەزار منداڵ دەبنە سەرباز. ئەمە نەبێت ئەم وڵاتە هەژار بێت، بەڵکو وڵاتێکی پڕە لە کانزای بێئەندازە و چارەسەری کەش و هەوای داهێنەرانە. دووەم گەورەترین دارستانە باراناوییەکانی جیهان دوای بەرازیل و ئەندەنوسیا

ئەوێیە. کۆگا یەکی گەورەی کۆبالت، مس و ئەلەمنیۆمی تێدایە – ئەوانە ئەو کانزایانەن کە پێویستن بۆ گۆڕانکارییە سەرەکییەکان کە پێویستمانە بۆ وزەی نوێبووەوە و ئابووری دیجیتاڵی. دارستان و جەنگەڵەکانی کۆنگۆ توانای هەڵمژینی نزیکەی 1.2 ملیار تەن دووەم ئۆکسیدی کاربۆنیان لە ساڵێکدا هەیە کە دەکاتە لابردنی لە 4%ی دەردانی گازی ژەهراوی جیهانی.

لە پاکستان لە سەرەتای ئەمساڵدا، لافاوێکی توند سێیەکی تەواوی وڵاتەکەی ژێرئاو خست و زیاتر لە هەزار و 700 کەسی کوشت. بانکی نێودەوڵەتی کۆی زیانەکانی ئابووری بە هۆی ئەوەوە مەزەندە دەکات بە زیاتر لە 30 ملیار دۆلار (26 ملیار پاوەند) . هەروەها ئاوەدانکردنەوەشی 16 ملیار دۆلاری دیکەی تێدەچێت. ئەمە لە کاتێکدا کە ئەم وڵاتە تەنها بە 0.3%ی دەردانی گازی ژەهراوی جیهانی بەشداری کردووە، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا وەک کینیا و سۆماڵ، ناچار□ ب□ □□□ژ□ی ئەو گازە گەرمخایەنانەی کە لەلایەن وڵاتانی دیکەوە بەرەڵای دەکەن پارەبدات . لەمەش زیاتر، ئەم وڵاتانەی کە ئاوا باجی سەرەکی وڵاتانی پیشەسازی پێشکەوتوو دەدەن سەرچاوەیان نییە بۆ ئەوەی پارەی ئەو زیانانە بدەن کە بەسەریاندا دەسەپێنرێت.
بەڵام کاتێک ئەڵمانیا لە ساڵی 2021دا تووشی لافاوێکی ترسناک بوو، حکومەت توانی دەستبەجێ 30 ملیار یورۆ (26 ملیار پاوەند) تەرخان بکات بۆ ئەوەی پارە بدات بۆ دووبارە ئاوەدانکردنەوەی ئەو شارۆچکە و ژێرخانانەی کە بەهۆی لافاوەکەوە لەناوچوون. کەچی وڵاتی پاکستان ناچار بووە پشت بە بانگەوازێکی فریاگوزاری نەتەوە یەکگرتووەکان ببەستێت کە تەنها بڕی لە 34% پارەی بۆ دابین دەکرێت. مۆزەمبیق ناچار بوو قەرزێکی سندوقی دراوی نێودەوڵەتی وەربگرێت بۆ ئەوەی یارمەتی بدات لە پێدانی پارەی چاکبوونەوە لە دوای زریانەکەی ‘ ئیدای ‘ ساڵی 2019، ئەمەش وڵاتەکەی زیاتر پاڵنا بەرەو خراپتر بە ناڕەحەتی قەرزەکانیەوە کە لە بەرزبوونەودایە.

سەرۆکوەزیرانی پاکستان، شێهباز شەریف کە بەشداری لە کۆبونەوەکەدا کرد سەرەڕای داتاکانی سەرەوە ئاماژەی بەوەشکردووە” لافاوە کارەساتبارەکان کاریگەریان لەسەر 33 ملیۆن کەس هەبووە، کە زۆرینەیان ژن و منداڵەکانمان بوون. بارانبارینەکە حەوت جار زیاتر لە تێکڕای بارینی بارانی پێشتر بووە کە لە باشووردا باریون. ئێمە هەوڵێکی زۆرمان دا بەڵام هێشتا لافاوەکان ئەوەندە گەورە و تووڕە بوون زیاتر لە 8,000 کیلۆمەتر ڕێگا کانزاییەکانیان هەڵتەکاند و زیانیان زیاتر بە 3,000 کیلۆمەتر هێڵی

شەمەندەفەرەکانمان گەیاند. هەروەها 4 ملیۆن دۆنم زەوی بەرهەمهێنەریان شۆردەوە، پاکستانیان وێران کرد” وتنی ئەمانە، دانیشتوانی هۆڵەکەی سڕ و بێ دەنگی کرد.
بەشێکی زۆری ئەم هەژارییە لە دەرەقەت نەهاتنی کارەساتە سروشتییەکانن، میراتی دەرهێنانی کانزا بەهادارەکانن و تاڵانکردنی کۆلۆنیالیزمن کە لەلایەن وڵاتانی دەوڵەمەندەوە وایکردووە وڵاتانی وەک پاکستان، کینیا و مۆزەمبیق بە سەرچاوەی پێویست بتوانن لە بەرامبەر گۆڕانی توندی کەش و هەوادا ڕووبەڕوو ببنەوە. لە کاتێکیشدا ئەم وڵاتانە پارەی چارەسەرکردنی ئەنجامکارییەکانی ڕووداوە توندەکانی کەشوهەوایان نییە، بۆیە هیوایەکی کەم هەیە بۆ ئەم وڵاتانە تاکو لە چەند دەیەی داهاتوودا بژین.

وەکو لە سەرەتادا پەنجەم بۆ ڕاکیشا دروستکردنی ئەم کارەساتانە دەستکردن نەك خواکرد، دەستکردی کۆمپانیا گەورەکانن، سامانداران و سەرمایەدارانن. بێ گومان زۆرێك لە بزنسەکان لە بچوکیانەوە بۆ گەورەیان تا دەگاتە گواستنەوەی میوە و خواردەمەنییەکانمان بە ترێلە و بە پاپۆڕ و بە فڕۆکە لە وڵاتانی دوورەدەستی وەکو ئەمەریکای لاتین و ئەفەریقا و خۆرهەڵاتی ناوین و ئەوانی دیکە، ڕۆڵی سەرەکیان لە پیسبوون و ژەهراویبوونی ژینگەدا هەیە. من لێرەدا تەنها ئاماژە بە سێ دانە لەو بزنسە گەورانە دەدەم :

یەك: کۆمپانیا گەورەکانی وەکو نەوت و غاز :

کۆمپانیاکانی نەوت و گاز پلانیان بۆ گەشەکردنی سووتەمەنی بەردینی ‘ترسناک’، هەیە ڕاپۆرتێك نیشانیدەدات توێژینەوەکانی کە لە لوتکەی کەش و هەوای Cop27 بڵاوکراونەتەوە دەریدەخەن پلانەکان بەختی هێشتنەوەی گەرمبوونی جیهان بۆ پلەی 1.5ی سەدیی پووچەڵ دەکەنەوە.
شیکارییەکی نوێش دەریخستووە کۆمپانیاکانی نەوت و گاز پلانیان هەیە بۆ فراوانکردنی وەبەرهێنانیان بە شێوەیەکی ترسناک کە لە ئەنجامدا ئەگەر ئەوە سەربگرێت 115 ملیار تەن دووەم ئۆکسیدی کاربۆن دەردەدەنە دەرەوە. ئەمەش هاوتایە بەدەردانی زیاتر لە 24 ساڵ گازی ژەهراوی لە ئەمریکا. ڕاپۆرتەکە دەریخستووە کە بە شێوەیەکی بنەڕەتی هەموو کۆمپانیاکانی نەوت و گاز پلانیان هەیە بۆ ئیستغلالکردنی زیاتری سووتەمەنی بەردینی، کە لە ساڵی 2020 وە 160 ملیار دۆلاریان بۆ گەڕان بەدوایدا خەرج کردووە.
هەر لەو کۆبونەوەیەدا بڵاوکرایەوە، کە سەرکردەکان ئاگادارکراونەتەوە کە کەمکردنەوە و پەلەکردن لە دەردانی کاربۆن پێویستە بۆ ئەوەی کارەساتی کەش و هەوا ڕوونەدات. بەڵام لەو

تــوێژینەوەیەدا دەرکەوتــووە کە 655 لە کۆی 685 (لە ســەدا 96) ی کۆمپانیاکانی گەڕان و بەرهەمهێنان پلانی فراوانکردنیان هەیە، کە لە ساڵی 2021 وە بە ڕێژەی لە سەدا 20 زیادیکردووە.
ڕاپۆرتێکی نوێی هاوکاریکردن لە زیان و خەساراتەکان دەریخستووە کە لە نیوەی یەکەمی ساڵی 2022دا، تەنها بۆ شەش کۆمپانیای سووتەمەنی بەردینیی، پارەی پێویستیان بەدەستهێناوە بۆ دابینکردنی کۆی تێچووی کەش و هەوای خراپ و ڕووداوەکانی پەیوەست بە کەش و هەوا لە وڵاتانی تازە پێگەیشتووی جیهان [لە ڕووی پیشەسازییەوە] – و لە سەر و ئەوەشەوە نزیکەی 70 ملیار دۆلار (61 ملیار پاوەند) قازانجی نەختینەییان بۆ دەمێنێتەوە. تەنانەت سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان داوای کردووە باجی داهات لەسەر کۆمپانیا زەبەلاحەکانی سووتەمەنی بەردینیی بۆ قەرەبووکردنەوەی زیان و خەساراتەکان دانرێت.

بە گوێرەی شیکارییەکانی گروپی ژینگەپارێزی ئەڵمانی Urgewald کە لەسەر بنەمای بنکەیەکی زانیارییە، توێژینەوەکەی لەسەر ئاستی کۆمپانیاکانە کە بەرپرسیارن لە 95%ی بەرهەمهێنانی نەوت و گاز لە جیهاندا. داتاکانی ئەو شیکارییە هەڵسەنگاندنی ئەوە دەکەن کە ئایا چالاکییەکانی کۆمپانیایەک هاوتەریبن لەگەڵ سیناریۆی دەردانی گازی ژەهراوی لە ئاژانسی نێودەوڵەتی وزە کە پاك و پلە سفر بێت لەو گازە ژەهراییە . فیۆنا هاوک لە گروپی Urgewald دەڵێت: "ئەنجامی حیساباتەکانمان بەڕاستی ترسناکە: پلانەکانی فراوانکردنی کورتخایەنی کۆمپانیاکانی نەوت و گاز لەگەڵ دەردانی گازی ژەهراوی پاکدا بە پلەی سفر ناگونجێت کە لەلایەن ئاژانسی نێودەوڵەتی وزەی نێودەوڵەتییەوە پێشکەش کراوە." .. "هێشتنەوەی ئەم سەرچاوانەی نەوت و گاز لە زەویدا کەمترین شتە بۆ ئەوەی چارەسەری دۆخە خراپەکە بکرێت کە بەدەستهێنانی پلەی گەرمی 1.5 سەدیی بێت."
ئەو پلانانەی کەش و هەوا کە لەلایەن زۆرێک لە کۆمپانیاکانی نەوت و گازەوە بڵاوکراونەتەوە، لەلایەن ئەنتۆنیۆ گۆتێرێس سکرتێری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە لە کۆبوونەوەی Cop27 ڕۆژی سێشەممە، 15/11 ، سەرزەنشت کران. . ئەو وتی : " ئەوەی پێیان دەوترێت 'بەڵێنی پلەی سفر' لە پاککردنەوەی ژینگە لە و گازە ژەهراوییە کە بەرهەمە سەرەکییەکانی [خەڵوز، نەوت، گاز] لە خۆیانی دەگرن ، هەسارەکەمان ژەهراوی دەکەن، ڕاست نییە. بەکارهێنانی بەڵێنی ساختەی پلەی'سفر' لە پاککردنوەی ژینگەدا بۆ داپۆشینی فراوانبوونی گەورەی سووتەمەنی بەردینیی، جێگەی سەرزەنشتکردنە. ئەم پەردە پۆشکردنە ژەهراوییە دەتوانێت جیهانەکەمان بەرەو خراپی کەش وهەوا پاڵبنێت".

دوو: پیشەسازیی سەیارە و سەیارە دروستکردن:

داخوازی زۆر لەسەر سەیارە و بوونی خودی سەیارە وەکو زەرورەیەکی سەرەکی بە تایبەت لە کاتێکدا کە منداڵت هەبیت و لە شارەچکەیەکدا بیت کە ئامرازە گشتییەکانی گواستنەوەی وەکو پاس و میترۆ و قیتار وەکو پێویسیت نەبێت ، یاخود کار و شوێنیی ئیشت دوورەدەست بێت.
گەورەترین کۆمپانیاکانی دروستکردنی ئۆتۆمبێل لە جیهاندا پلانیان کردووە بە دروستکردنی 400 ملیۆن ئۆتۆمبێلی زیاتر، کە لەگەڵ هاتنە خوارەوەی پلەی گەرمی بە 1.5 سەدییدا نایەتەوە. لەوانە تۆیۆتا و ڤۆڵکسواگن و هۆندا/کیا لەسەر ڕێڕەوی دروستکردنی ئۆتۆمبێلی بەنزین و گازۆیل بەردەوام دەبێت .
توێژەرانی زانکۆی تەکنەلۆژیای سیدنی (UTS) و زانکۆی زانستە کارپێکراوەکانی پیشەسازی لە بەرگیش گلادباخ و گرینپیسی،Greenpeace ، ئەڵمانیا ، بەراوردیان کردووە بەو ڕێژەیەی کە جیهان پێویستی بە وەرگرتنی ئۆتۆمبێلی دەردانی گازی ژەهراوی بە پلەی سفر هەیە لەگەڵ ئەو ڕێژەیەی کە کۆمپانیا گەورەکانی ئۆتۆمبێل پلانیان بۆ داناوە و مۆدێلی جۆراوجۆر بەرهەم دەهێنن جیاوازە.

لە ڕاپۆرتی ئەو توێژینەوەیەدا هاتووە: "بودجەی کاربۆنی 53 Gt ڕێگە بە فرۆشتنی 315 ملیۆن ئۆتۆمبێلی دیکەی ICE [بزوێنەری سووتانی ناوخۆیی] تا ساڵی 2022.دەدات" هەر لە ڕاپۆرتەکەدا ئەوەش پشتراستکراوەتەوە " لە هەمان کاتدا پێشبینیکراوە کە فرۆشتنی سەیارەی کە بە بزوێنەری سووتانی ناوخۆیی کاردەکات لە نێوان لانیکەم 645 ملیۆن بۆ 778 ملیۆن ئۆتۆمبێلدایە. ئەمەش زیادبوونی 105% بۆ 147% بە فرۆشتنی سەیارەیەکە کە لەگەڵ 1.5 پلەی سەدییدا دەگونجێت".

سێ: ئاژەڵداریی و پیشەسازی گۆشت و شیرەمەنییەکان:

ئاژەڵداری و کێڵگەکانی، farms ، سەرچاوەیەکی دیکەی دانەوەی غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن و ڕۆڵی گەورەیان هەیە لەسەر گەرمکردنی زەوی و پیسکردنی ژینگە ئەمە جگە لەوەی کە پانتاییەکی گەورەی فراوان بەکاردەهێنرێت بۆ بەخێوکردنیان.
بەخێوکردنی ئاژەڵ، کە توێژینەوەیەکی ئەم دواییە لە گۆڤاری Sustainability دەیخەمڵێنێت، لە نێوان 16.5% بۆ 28%ی هەموو پیسبوونی گازی گەرمخانەیی ، " دووەم ئۆکسیدی کاربۆن"، پێکدەهێنێت. مەودای بەرفراوانی ئەم ژمارانە ئاماژەیە بە ئەوەی کە ئەم بابەتە چەندە خراپ پشتگوێ خراوە. وەک لە هەمان توێژینەوەدا دەردەکەوێت، ئەو ئامارە فەرمییە (14.5%)، کە لەلایەن ڕێکخراوی

خراک و کشتوکاڵی نەتەوە یەکگرتووەکانەوە بەڵاوکراوەتەوە، بە ووونی هەڵەیە، هەموو کەسێکیش لەو بوارەدا دەیزانێت، لەگەڵ ئەوەشدا کەم هەوڵی نوێکردنەوەی دراوە.
لە ماوەی 20 ساڵدا تا 2018 بەکارهێنانی گۆشت لە جیهاندا بە ڕێژەی 08% زیادی کردووە. توێژینەوەیەک لە کتێبی ‘ سیاسەتی کەش و هەوادا’ مەزەندە دەکات کە تا ساڵی 2030 ئەو گازە گەرمخایەنە لە بەخێوکردنی ئاژەڵدا، دەکرێت کە نیوەی تەواوی بودجەی کاربۆنی جیهان بۆ ئەوە بەکاربهێنین ئەگەر بمانەوێت خۆمان لە بەرزبوونەوەی زیاتر لە پلەی 1.5 ی گەرمبوونی جیهانی بەدوور بگرین.
کارایی پیسکردنی ژینگە بەم هەکارە تەنانەت گەر لە ئێستاشدا ڕێگری لێبکرێت هەشتا بە ماوەیەکی دوورو و درێژ کارایی خۆی هەر دەمێنێت.
شیکارییەکی جیهانی هەر لەو بوارەدا بە داتاوە دەریدەخات کە تەنانەت ئەگەر ئێمە پیسبوونی گازی گەرمخایەن لە هەموو کەرتەکی دیکەدا نەهێڵرێت، تا ساڵی 2100 بەرهەمهێنانی خۆراک بەپێی ڕەوتی ئێستای، بودجەی جیهانی کاربۆن دوو سێ هێندە زیاتر دەشکێنێت و دەبێت زیاتر پارە بۆ ئەو مەبەستە تەرخان بکرێت. ئەمەش بە شێوەیەکی بەرچاو بەهۆی بەخێوکردنی ئاژەڵییەوەیە کە 57%ی گازە گەرمکەرەوەکانی سیستەمی خۆراک پێکدەهێنێت، هەرچەندە تەنها 18%ی کالۆریەکان دابین دەکات. چونکە بەخێوکردنی ئاژەڵ گەورەترین سەرچاوەی دروستکردنی غازی میسانە، CH4 ، لە جیهاندا کە بەهۆی چالاکییەکانی مرۆڤەوە دەردەچێت.
پرۆفیسۆر جۆرج مۆنبیت وانەبێژی زانکۆ، خاوەنبەرنامەی ژینگە لە تی ڤی دا هەروەها نوسەری کۆمپەینی گەورە بۆ بەرگریی لە ژینگە کە چەند دەیەیەکە لەو بوارەدا چالاکی دەکات و خاوەنی چەندەها کتێبە دەڵێت ” هێزی کولتووری کەرتی ئاژەڵداریی زۆر لە هێزی ئابووریەکەی زیاترە ، چونکە پەیوەندیمان بە خۆراکەوە زیاتر کەسییە تاکو پەیوەندیمان بە سەرچاوەی وزەوە. زۆربەی سووتەمەنی بەردینی لە دوورەوە بەکاردەهێنرێت بۆ نموونە کاتێک کارەبا بەکاردەهێنین، کە گەڕەکان دادەگیرسێن بیر لەوە ناکەینەوە کە لە کوێوە هاتووە، بەڵام سەبارەت بەو خواردنانەی دەیخۆین بیرکردنەوە و هەستێکی زۆر دەکەین.”

ئەنجامگیریی:
بێ گومان ئەوەی سەرەوە سەرەتایەکی زۆر کورتە لەسەر پرسێکی ئێکجار گەورە و بە بایاخ کە هەزاران کتێب و وتاری لەسەر نوسراوە بە لێکۆڵینەوە و بەرنامە و تاقیکردنەوەی بە کرداریی . لەگەڵ ئەوەشدا بە گوێرەی داتاکانی سەرەوە دەکرێت زۆر شت بسەلمێنرێت یا هەر هیچ

نەبێت هەڵەی بیرکردنەوەمان پێدەدات کە تێفکرینێک لە پەیوەستبوونەوەی خراپیبوونی ژینگە و سروشت لەتەك کۆمپانیا زەبەلاحەکان و سیستەمی هەنووکەییدا. ئەمەش بە ئاسانی نیشانی دەدات کە گرێدانەوەیەک لە نێوانی گەرمبوونی زەوی و کارەساتەکانی کەش و هەوای خراپ دەیهێنن ئاشکرایە.
لەگەڵ ئەو هەموو وردەکاری و ئامارانەدا لەسەر ڕۆڵی کۆمپانیاکان کە ڕۆڵی سەرەکییان لەو بارەیەوە هەیە بەڵام ڕۆڵی تاکیش هەم لە پیسکردن و هەم لە ڕێگرتن لێی و کەمکردنەوەی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن بە ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ، هەیە. ئەمەش هەر لە پیسنەکرنی ژینگە و کاری زۆر بچوکی وەکو کردنی دوشەکی کورت بە ئاوی شلەتێن، کوژاندنی ئاو لە کترییەکدا بە قەدەر ئەوەی کە دەتەوێت، زۆر گەرمنەکردنی ماڵ و کەمتر بەکارهێنانی ئامرازەکانی فێنککردنەوە، دانەگیرسانی گڵۆپ لە کاتی ناپێویستدا، بەکارنەهێنانیی سەیارە مەگەر لە کاتی زەرووریدا، کەمکردنەوەی سەفەر بە سەیارە و دەیەها کاری بچوکی دیکە تا دەگاتە وازهێنان لە گۆشت بە هەموو چێشنەکانییەوە. ئەمانە هەمویان ڕۆڵی خۆیان هەیە وێڕای ئەوەی کارێکی بچوکیشن . کەواتە مرۆڤەکانیش وەکو تاك لە ڕەفتار و کرداری ڕۆژانەیان و شوێنی نیشتەجێبوون و کارکردنیان بە ڕۆڵی خۆیان دەتوانن و دەکرێت کە کارایی ئەرێیانەی خۆیان لەسەر ئەم پرسە گەورەیە دابنێن.
ئەو شیکردنەوە و داتایانە پێمان دەڵێن کە هەندێك لە بەشداربووانی خودی کۆبوونەوەکە خۆیان بە گومانن کە لەم جۆرە کۆبوونەوانەدا چارەسەری ئەو کێشە گەورەیە بکرێت. ئەویش لەبەر ئەوەی :
یەك: ئەزموونی کۆبونەوەی ساڵی 2009 لە کۆپنهاگن- یان هەیە کە بڕیار بوو ساڵانە 100 ملیار پاوەند یارمەتی وڵاتانی هەژار بدرێت ، بەڵام نەدرا. لە کۆبونەوەی Cop26 کە پارەکە، 2021 ، لە شاری گلاسکۆی بریتانیا گیرا و چەندەها بڕیاری زۆری تێدا درا و بەڵام هەندێکیان یا جێ بە جێنەکران یاخود زۆر کەمیان کران.
هەر بۆ نموونە بریتانیا کە ڕازی بوو بە بەرنامە و بڕیارەکانی لوتکەی ساڵی پار کەچی ژێر بەژێری دەوڵەت نزیکەی 100 مۆڵەتی داوە بە کاری پشکنین و شەقکردن و هەڵکۆڵینی زەوی بە گەڕان بەدوای نەوت و غازدا. قسەش لەسەر ئەوە هەیە کە کانی خەڵوزی ' کامبریا' بکاتەوە لەبەر ئەوەی کە ڕەنگە ئەم زستانە بریتانیا گرفتی کارەبای هەبێت . ئەمە لە کاتێکدا ئاژانسی نێودەوڵەتی وزەی ئەتۆمی لە ساڵی 2021دا ڕایگەیاندبوو کە هیچ پڕۆژەیەکی نوێی سووتەمەنی بەردینی ناتوانێت لە ساڵی 2022 بەرەو پێشەوە بچێت واتە گەشەتر بکات ئەگەر جیهان ڕووبەڕووی گەرمبوونی جیهانی و خراپتربوونی کاریگەرییەکانی

لەسەر ملیارەها کەس ببەتەوە.

لە لایەکی دیکەوە لە بریتانیا ساڵانە بڕێك لە بودجە تەرخان دەکرا بۆ وڵاتانی هەژار . بەڵام ڕیشی سوناك کە وەزیری دارایی بوو ئەو بڕە پارەیەی لە کاتی پەتای کۆرۆنادا کە لە سەدا 0.7 ی داهاتی نیشتمانی بوو، هێنایە خوارەوە بۆ لە سەدا 0.5 .

ئەڵمانیاش لەگەڵ ئەوەی کە هەوڵێکی ئێکجار زۆری داوە کە وڵات لە سەرچاوە وزەی کانە خەڵوزەکان و سەنتەرە نوەوەییەکان ڕزگار بکات و هەڵیانی پەساردووە ، بەڵام بە هۆی جەنگی ڕوسیا و ئۆکرانیاوە کە گوایە دەبێتە هۆی کەمبوونەوەی کارەبا ڕەنگە پەنا بەرێتەوە بۆ بەکارهێنای سەرچاوەی خەڵوز لە وزەدا.

دوو: هەر لە سەرەتای گرتنی لوتکەدا، هەندێك لە بەشداربووان کە بە جددی دەیانەوێت شتێك بکرێت کەمتر هیوایان هەبوو بەوەی کە کۆبوونەوەکە ئەو مەبەستەی کە بۆی ئەنجام دراوە بپێکێت.

هەر بۆ نموونە، Alok Sharma ی پەرلەمانتاری بریتانیا کە پارساڵ دانرا بە سەرۆکی Cop26 لە گلاسگۆ نیگەرانی خۆی دەربڕی سەبارەت بە چارەسەری کەش و هەوا لە کۆبوونەوەکەدا. ئەو وتی " ئەوانەمان کە هاتووین بۆ میسر بۆ ئەوەی پلەی گەرمی 1.5سەدی بە زیندووی بهێڵینەوە و ڕێز لەوە بگرین کە هەر یەکێکمان لە گلاسکۆ لەسەری ڕێککەوتبووین، ئێستا ناچار بووین بۆ وەستان شەڕ بکەین بۆ ئەوەی ئەوە ڕابگرین، بۆ ئەوەی لەسەر یەکێک لە دەستکەوتە سەرەکییەکانی گلاسکۆ کار بکەین بنیاتی بنێین، ئەویش بانگەوازکردنە بۆ لایەنەکان بۆ بەسەرکردنەوە و بەهێزکردنی پلانی نیشتمانی خۆیان سەبارەت بە دەردانی گازی ژەهراوی".

هەر ئاواش وایل ئەبولەگد، دیپلۆماتکاری میسری بەرپرسی بەڕێوەبردنی دانوستانەکان لە کۆبونەوەی ئەم لوتکەیەدا وتی: “بەیانامە و بەڵێنی سیاسی لەبەردەم کامێراکاندا دەدرێت، بەڵام لە ژوورەکانی دانوستانەکاندا دەگۆڕێتەوە بۆ بە دژایەتیکردنی. ئەم [هەڵوێستە ئەرێنییە بە ئاشکرا] بەهایان نابێت تا وەرنەگێڕدرێنە ژوورەکانی دانوستان و تا ئێستاش وا نەبووە".

عەبولەگد وتی: “ناتوانین بەردەوام بین لەسەر ڕێگای دژایەتیی"، جیابوونەوە لە نێوان ئەوەی لە کایەی گشتیدا ڕوودەدات و ئەوەی لە ژوورەکانی دانوستاندا ڕوودەدات ناتوانێت بەردەوام بێت. پێویستە هەموومان ڕۆحی سازش نیشان بدەین".

ئەو بەردەوام بوو لە قسەکانی وتی " پێشکەوتن لە بواری دارایی کەش و هەوا کلیلە. بەڵێن بە وڵاتانی تازەپێگەیشتو دراوە کە لە ساڵی 2020 وە ساڵانە 100 ملیار دۆلار دابین بکرێت، تاکو یارمەتیان لە

کمکردنوی دردانی گازی ژهراوی و گونجاندن لگ
کاریگرییکانی کش وهوای توند بدات، بام هشتا ئو بن
جبج نکراو. ئو 100 ملیار دلار تنانت ل بشکی کمی ئو
ب پاریی ک پویست نزیک نابتو، ئو ژمارانی ل
تریلینکاندان ، لگ ئوشدا پیوستبوون بوو زر گرنگ و
سروشتکی مزیی، نیشاندانی متمان و دروستکردنی متمانیی.”

هر لو بارییو ئنتنی گترس، سکرتری گشتی نتو
یکگرتووکان ل چاوپکوتنکدا ل سروبندی دانوستانکاندا
ایگیاند ک کلنك ل نوان وات دومندکان ک بوونت
هی قیرانی کش و هوا و شکستهنایان ل کمکردنوی دردانی
گازی گرمخانیی لسر هزاران، ک بدست کاریگری و کمی
سرچاوی دارایی ب پاراستنی خیان دنانن .
ل لایکی دیکو سرکی شاندی Cop27ی گرینپیس ئینترناشنا، یاب
سان، قسکانی نگدانوی بزاری گشتی بوو ک وتی: “سرکایتی
Cop27 ک پداگریی لسر کانزاکان دکات سبارت ب دزخی کش و
هوا، کچی ل سرتادا نیتوانی تنانت باسی سووتمنی بردینی
بکات، شنووسی دقک دستبرداربوون ل برپرسیارتی ب ئو
مرامی ک زرک ل وتان دریانبیو ک دبینن ک لانی کم
نوت و گاز و خوز ب قناغك زیاد دکرت. کاتی ئو هاتوو
کتایی بو ئینکارریی بهنرت، دبت تمنی سووتمنی بردینی
بخرایی کتایی پبهنرت”.
ئمان هموو ل کبوونوی لوتکدا وترا ک هر لو دانیشتندا
ئاماژ بوش کراو ک 55 کمپانیا ل سرانسری میسردا بدوای
سرچاو نویکانی نوت و گازدا دگن.

س: وتانی پیشسازی پشکوتوو ک هکاری ئم کارساتن
ئامادنین ب گوری برنامی ‘ قربووکردنوی زیان و
زرکردن یاخود زیان و خسار / وانکردن’ ، Loss and Damage ،
برن وات ئامادبن ک قربووی ئو زیانان بکنو ب
وتانکی هزار ک بشکی زر کمی دانوی غازی دووم ئکسیدی
کاربنیان بردکوت . ل مش زیاتر ب ئوی بربستی ئم
کارساتن بکرت پیویست سانت تا سای 2030 دوو تریلن دلار
بخرت لاو ب هاوکاری و کمکی ئو وتان. ب ب بوونی ئم
یارمتی قربووکردنوی ئو وتان ناچارن داوای قرز ل
صندوقی دراوی نودوتی بکن ک ئو قرزش پابندن ب مجی زر
قورسو ک وتک هزارتر دکات، ک ل بارکی ئاواشدا دبت

ئەوانیش بیر لە دانەوەی قەرزەکە بکەنەوە زیاتر لەوەی لە هەوڵی بەربەستکردنی کارەساتەکانی کە ک□ش و هەوای خراپ بۆیان دەهێنێت ببن.

پاش مشتومڕ و دەستشکانەوەی زۆر ڕۆژی هەینی، 17 ی مانگ، یەکێتی ئەوروپا ئامادەیی سەبارەت بە قەرەبووکردنەوەی وڵاتانی هەژاری لێقەوماو دەربڕی بەڵام مەرجداری کردووە. دەشیانەوێت پشکنین و لێکۆڵینەوەیەکی زۆری ئەو وڵاتە لێقاومانە بکەن ئەمە ساڵێکی لانی کەم دەوێت ، سندوقێک کە لە ماوەی دوو ساڵدا بخرێتە بواری جێبەجێکردنەوە، هەروەها بژاردەی دامەزراندنی کۆمیسیۆنێک کە بزانێت ئایا دەتوانێت بە هاوئاهەنگی لەگەڵ دامەزراوە داراییەکانی دیکەی ئێستا وەک بانکی نێودەوڵەتی کاربکات.

لەگەڵ ئەوەشدا یەکێک لە دانوستانکارانی G77 کە داوای کرد ناوی ئاشکرا نەکرێت، سەرسام نەبوو بە پێشنیارەکەی یەکێتی ئەوروپا و وتی "هەوڵێکی پێشبینیکراوی یەکێتی ئەوروپایە بۆ تێکدانی گروپی جی 77 لە گفتوگۆکاندا. بێگومان، ئەوە پێشکەوتنێک نییە. ئەوان تەنیا هەڵوێستی دانوستانکاری ڕەسەنی خۆیان دووبارە دەکەنەوە بۆ ئەوەی لای بەشداربووان وەک سازشێک دەربکەوێت لە کاتێکدا زۆر باش دەزانن کە سازش نییە. بە تەواوی ناڕاستگۆییە"

هەتا دواساتی تەواوبوونی کۆبونەوەکە کە شەمە شەوەکەی،19 ی مانگ، ئەمەریکا و چین ئامادە نەبوون پابەندی پێشنیارەکەی یەکێتی ئەوروپا بن کە لە کاتێکدا وەکو چۆن دوو دەوڵەتی سەرەکی پیشەسازی جیهانن، هەر ئاواش دوو وڵاتی سەرەکین لە پیسکردنی ژینگە و ژەهراویکردنیا. دوای بەردەوامیدانی دانیشتنەکە کە 40 سەعات لە وەختی خۆی زیاتری برد لە بەرەبەیانی یەکشەمەدا ئەوانیش بە جۆرێك لە جۆرەکان رازی بوون، بەڵام ئەوە دیار نییە کەی ئەو پارەیە دەدرێت و کێ دەیدات و بە کێ دەدرێت.

چوار: لە کۆبونەوەکەدا بە هیچ شێوەیەك ئاژەڵداریی و کێڵگەکانی کە ئاژەڵیان تێدا بەخێو دەکرێت کە هۆکاری بەشێکی زۆری گەرمکردنی زەوین بە دانەوەی غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن هەر ووکو پێشتر باسم کرد لە بەرنامەی کۆبوونەوەی لوتکەکەدا نەبوو. بزنسی نەوت و غازی کۆمپانیا گەورەکان گەرچی قسەی لەسەر کراوە بەڵام نەتوانراوە کە ناچاربکرێن لە دەرهێنانی بەرهەمەکانیاندا تەکەنەلۆجیای بێ لایەن واتە کە کارایی خراپی لەسەر ژینگە دانەنێت پەیڕەو بکەن . ئەمە لە کاتێکدا کە نرخی غاز بەرزە کەچی هەر بە تەنها پێنج کۆمپانیای سەرەکی نەوت و گاز تا ئێستا لەمساڵدا زیاتر لە 170 ملیار دۆلار قازانجیان کردووە.

پێنج: سێ لەو وڵاتانەی کە کارایی خراپیان لەسەر ژینگە هەیە کە

ڕوسیا و چین و هیندستانن، سەرۆکەکانیان بەشداریان نەکرد. لە بارێکی ئاوادا نوێنەرەکانیان ئەگەر ڕازیش بووبێتن بەو بریارانە ، ڕەنگە کۆتا بڕیار نەبێت لە لایەن ئەوانەوە بۆیە گریمانی هەڵوەشاندنەوە یاخود دواکەوتنی هەیە.
شەش: دواقسە و بۆچوونی هەندێك لە کەسایەتییەکان سەبارەت بە کارایی کۆبونەوەکە: بە پێویستی دەزانم ڕاگەیاندنی چەند کەسێك لەوانە کە خۆیان بە دۆستی ژینگە دەزانن و کەسانی دیارن، لەسەر ئەنجامگیرییەکانی ئەم کۆبونەوەیە بخەمە بەردەستی خوێنەر.
ئەلۆك شارمەی پەڕلەمانتاری بریتانیا و کەنە سەرۆکی لوتکەی 26 ی پارێکە، ڕای وایە کە بەڵێننامەکانیان لاوازن و شەڕێکە لەسەر مانەوەیە بەو پابەندبوونەیان کە لە گلاسکۆ لەسەری ڕێککەوتوون. ئەو جەختی لەسەر ئەوە کردەوە و دەڵێت “ لەم کۆبوونەوەدا وەرگرتنی ئاستی دەردانی گازی ژەهراوی لە ساڵی 2025، وەک زانست پێمان دەڵێت پێویستە، بەڵام لەم دەقەدا [تێکست] نییە. بەدواداچوونی ڕوون لەسەر قۆناغ بە قۆناغی کەمکردنەوە و دابەزاندنی خەڵوز لەم دەقەدا نییە. پابەندبوونێکی قۆناغ بە قۆناغ بۆ لەناوبردنی هەموو سووتەمەنی بەردینیی، لەم دەقەدا نییە. قەرەبووکردنەوەی خەسارەکان زەرووییە هەروەها بۆی کەمکردنەوەی دەردانی ئەو غازە لەبری وەستانی لە ئاستێکدا. ئەگەر ئاوا نەکەین ئێمە وەکو کڕینی جلی نوێ وایە بۆ دراوسێ لە دوای تەماشاکردنی خانووکانیان کە دەسوتێن ، چونکە دەنکە شقارتە گڕدراوەکەت لە دەست کەوتۆتە خوارەوە”

ماری ڕۆبنسن، سەرۆکی گروپی سەرکردە پیرەکانی پێشووی جیهان، کە نە سەرۆکی پێشووی ئێرلەندا و دووجار نوێنەری کەش و هەوای نەتەوە یەکگرتووەکان، وتی: “جیهان لە لێواری کارەساتی کەش و هەوادایە. پێشکەوتنەکان لەسەر [کەمکردنەوەی دەردانی گازی ژەهراوی] زۆر خاو بووە. ئێمە لە لێواری جیهانێکی وزەی پاکداین، بەڵام تەنها ئەگەر سەرکردەکانی جی 20 لە ئاست بەرپرسیارێتییەکانیاندا بژین و قسەکانیان بپارێزن و ئیرادەیان بەهێز بکەن. ئەرکەکە لەسەر ئەوانە”
ئەنتۆنیۆ گۆتێرێس، ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان هۆشداریدا و وتی: “هەسارەکەمان هێشتا لە ژووری فریاکەوتندایە. پێویستە ئێستا بە شێوەیەکی بەرچاو دەردانی گازی ژەهراوی کەم بکەینەوە — و ئەمە پرسێکە کە ئەم لوتکەیە باسی نەکردووە. جیهان هێشتا پێویستی بە بازدانێکی زەبەلاح هەیە لەسەر تەماحی کەش و هەوا”.
لۆڕێنس توبیانا، یەکێک لە ئەندزیارانی ڕێککەوتنی کەش وهەوای پاریسی ساڵی 2015، کە ئێستا بەڕێوەبەری جێبەجێکاری دامەزراوەی

کەش و هەوای ئەوروپایە ئاماژەی بەوە کردووە، "کاریگەری پیشەسازی سووتەمەنی بەردینیی لە سەرانسەری وڵاتەکەدا دەرکەوتووە"… "ئەم کەبوونەوەیە پێداویستییەکانی لە دەوروبەری ئەو وڵاتانە لاواز کردووە کە بەڵێنی نوێ و گەورەتریان لەبارەی کەمکردنەوەی دەردانی گازی ژەهراوییەوە داوە. لە دەقی [گرێبەستەکەدا] هیچ باسێک لە کۆتاییهێنان بە قۆناغ بە قۆناغی سووتەمەنی بەردینی نەکراوە، و ئاماژەیەکی کەم بە ئامانجی گەیشتن بە پلەی گەرمی 1.5 سەدیی کراوە". ئەو وتیشی " سەرۆکایەتی میسر دەقێکی خستە بەردەست کە بە ڕوونی دەوڵەتە پترۆ نەوت و گازەکان و پیشەسازییەکانی سووتەمەنی بەردینی دەپارێزێت کە ئەم ڕەوتە ناتوانێ ساڵی داهاتوو لە ئیمارات بەردەوام بێت".

ئێد میلیباند، شادۆ سکرتێری گۆڕانی کەشوهەوا و دابەزینی پلەی گەرمی بە سفرە لە حیزبی لەیبەر بە پەرلەمانتارانی ڕاگەیاندووە کە " Cop27 شکستی هێنا لە پرسە سەرەکییەکەی هێشتنەوەی گەرمبوونی جیهانی بە تەنها 1.5یسەدیی لە سەرووی ئاستی پیشەسازییەوە"

لە بەشداریکردنی دانەوەی وەڵامی پرسیارەکاندا وتی " پێویستە ڕوون بین، لەسەر پرسە چارەنووسسازەکەی هاتنەخوارەی پلەی گەرمی بە 1.5 پلە، ئەم لوتکەیە شکستی هێنا. ئەمە لە ئێستاوە کاریگەرییە کارەساتبارەکانی یەک پلەی گەرمبوونەوە دەبینین هاوکاتیش لەبری ئەوەی ڕووبەڕووی ئەم قەیرانە ببنەوە، زۆرێک لە سەرکردەکان یاری دەکەن لە کاتێکدا جیهان دەسوتێت، سەرەنجامی ئەوەش بە گوێرەی نەتەوە یەکگرتووەکان ئەمە لە ئێستادا لەسەر ڕێڕەوی گەرمبوونێکی کارەساتباری 2.8 پلەیین"

هەروەها وتیشی " پێویستە ڕاستییەکان بڵێین. ئەگەر کارێکی جیاواز و خێرا نەکەین، میراتێکی ترسناک بەجێدەهێڵیین. بەم پاشخانەوە هیچ وڵاتێک ناتوانێت پشتی خۆی بخورێنێت هەر وەکو هەر وڵاتێک کە خۆی بە پێشەنگی کەش و هەوا دەزانێت، بەرپرسیارێتی و دەرفەتەکمان لەبەردەمدایە بۆ دانانی پلانێکی خێرا لە ساڵی داهاتوودا و دەسەڵاتی ئەخلاقیمان لە دانوستانەکاندا پەیوەستە بەوەوە."

....

*نووسینی ئەم وتارە بەرهەمی خوێندنەوەی زیاتر لە 20 وتار و توێژینەوەیە. بە پێویستم نەزانی لە دامێنی وتارەکەوە ئاماژەیان پێبکەم ، بەڵام هەر خوێنەرێك بە گومانە لە ئامار و بەڵگەکان دەتوانێت لە مەسنجەرەوە یاخود بە ئیمەیل ئاگادارم بکاتەوە تاکو هەندێك لەو سەرچاوانەی بۆ بنێرم.

زاهیر باهیر
نوڤەمبەری 2022

مانگرتن و ناڕەزاییەتییەکان لە تورکیا بۆ زیادکردنی کرێ و مووچە لە بەرانبەر بەرزبوونەوەی هەڵاوسانی پارە .. و: زاهیر باهیر*

نوسینی : Hassan Yildirim
19/09/2022

و: زاهیر باهیر

مانگرتن و پرۆتێستەکان بۆ کرێی زیادە لە تورکیا لەگەڵ زیادبوونی هەڵاوسانی پارە لەگەشەدایە. ملیۆنان کەس لە تورکیا لە هەژارییەکی قووڵدا دەژین و بۆ دابینکردنی بژێوی ژیانیان لە ململانێیەکی گەورەدان، لە کاتێکدا نرخی خۆراک و وزە بە بەردەوامی لە بەرزبوونەوەدایە و هێرشکردنە سەر بارودۆخی ژیانی چینی کرێکارانیش لە زیادبووندایە.

لە مانگی ئابدا ڕێژەی فەرمی هەڵاوسانی دراوی ساڵانەی تورکیا بە 80% بەرزبووەوە. ڕێکخراوی ENAG کە ڕێکخراوێکی سەربەخۆی توێژینەوەیە، هەڵاوسانی دراوی تورکیای بە ڕێژەی 181% تۆمار کردووە. بەگوێرەی ماڵپەڕەی ئابووریی بازرگانی، هەڵاوسانی فەرمی دراوی تورکیا لە پلەی چوارەمی جیهاندایە لە دوای زیمبابوێ، سودان و سووریاوە.
بەرزبوونەوەی هەڵاوسانی دراوی تورکی بەشێکە لە بەرزبوونەوەی نرخەکان لە جیهاندا کە بەهۆی چاپکردنی بەرفراوانی پارە لەلایەن بانکە ناوەندییەکانەوە لە سەروبەری پەتای کۆڤید- 19 دا لە

سەرانسەری جیهاندا بە یارمەتیدانی سوپەر دەوڵەمەندەکان هەروەها بەهۆی شەڕی ناتۆ و ڕوسیاوە لە ئۆکرانیا خراپتر بووە. هەر ئاواش بەهۆی سیاسەتی دارایی حکومەتی ڕەجەب تەیب ئەردۆغان سەرۆک کۆمارەوە کە بەرگریی لە قازانجی کۆمپانیا زەبەلاحەکان لەسەر حسابی پێداویستییە سەرەتاییە کۆمەڵایەتییەکان دەکات زۆر خراپتر بووە. چینی دەسەڵاتدار باری سەرەکیی قەیرانەکەی بەسەر چینی کرێکاراندا سەپاندووە. لە کاتێکدا بەهای لیرەی تورکی لە دابەزیندا بەردەوامە، هاوکاتیش بەرزبوونەوەی بەردەوامی نرخی هەموو کاڵاکانیش بە تایبەت پێداویستییە سەرەتاییەکان لە بەرزبوونەوەدایە. بەم هۆکارە توانای کڕینی کرێکاران تەنانەت بە زیادبوونی مووچەشیانەوە هێشتا بە بەردەوام لە خوار هەڵاوسانی دراوەوە هەرەس دەهێنێت، تا ئەو ڕادەیەی “سنووری برسێتی” خەرجی مانگانەی خۆراکی خێزانێکی چوار کەسی لە تورکیا زیاترە لە لانی کەمی مووچە کە لە مانگی تەموزدا بە ڕێژەی کەمتر لە 30% زیادی کردووە و گەیشتووەتە 5500 لیرەی تورکی .

کۆنفیدڕاسیۆنی سەندیکاکانی لایەنگری حکومەت، تورک-ئیس، ڕایگەیاند داهاتی حەدی هەژاریی، واتە ئەو بڕەی پارەیەی دانراوە وپێوەرە بۆ ڕادەی هەژاریی، لە کۆتایی مانگی ئابدا بۆ 22 هەزار و 440 لیرە بەرزبووەتەوە و ڕادەی برسێتی (خەرجی مانگانەی خۆراك بۆ خێزانێکی چوار کەسی) بۆ 6 هەزار و 890 لیرە هەڵکشاوە.

لانی کەمی مووچە بووەتە تێکڕای مووچەی ملیۆنان کەس لە تورکیا. بەپێی راپۆرتێکی مانگی کانوونی دووەمی 2021 ی کۆنفیدڕاسیۆنی سەندیکاکانی سەر بە ئۆپۆزسیۆن، دیسک، 64%ی سەرجەم کرێکارانی تورکیا (12.5 ملیۆن کرێکار) لەسەر لانی کەمی مووچەن یان کەمێک زیاترە، هەروەها لە سەدا 70ی کرێکارانی کەرتی تایبەت مووچەیان تەنیا لانی کەمی مووچەیە.

سەرەڕای ئەوەی سەرەوە 3.4 ملیۆن کرێکار (18٪ی سەرجەم کرێکاران) داهاتیان کەمترە لە لانی کەمی مووچە، زۆرینەی زۆریان پەنابەر و کرێکاری کۆچبەرن کە ڕووبەڕووی چەوساندنەوەی دڕندانە بوونەتەوە. بەپێی راپرسییەک کە لە مانگی ئازاری رابردوودا لەلایەن جەمعییەی مافی بەکاربەرانەوە ئەنجامدراوە، لە 90%ی دانیشتوانی تورکیا لەژێر هێڵی هەژاریدا دەژین.

ملیۆنان کرێکار تا دێت ناتوانن سەرەتاییترین پێداویستییەکانیان دابین بکەن. لە شەش مانگی یەکەمی ئەمساڵدا ژمارەی ئەو خێزانانەی

کە تەنها بە هاوکاری و کەمەکی کۆمەڵایەتییانە توانیویانە پارەی کارەبایان بدەن بە دوو ملیۆن و 300 هەزار کەس بەرزبووەتەوە.

لە نێوان وڵاتانی ئەندامی ڕێکخراوی هاوکاری و گەشەپێدانی ئابووریدا، تورکیا لە ماوەی ساڵی ڕابردوودا زۆرترین بەرزبوونەوەی نرخی وزەی بەخۆیەوە بینیوە. بەپێی ئاماری یۆرۆنیوز، نرخی جوملەی غازی سروشتی لە کۆمپانیای دەوڵەتی تورکیا (بۆتاس) بەڕێژەی 1330% بەرزبووەتەوە. ئەم بەرزبوونەوەیە بەڕێژەی 997% لەسەر بەشی پیشەسازی و بەکارهێنەرانی، هەروەها بە ڕێژەی 216% بە بەکارهێنانی لە لایەن دانیشتوانەوە کارایی خۆی داناوە.
لە 1ی ئەیلولەوە نرخی غاز بەڕێژەی 20.4% و نرخی کارەباش بەڕێژەی 20% لە سەر خێزانەکان بەرزبوونەتەوە. لە کاتێکدا ملیۆنان کەس پرسیار دەکەن کە چۆن دەتوانن لەم زستانەدا ماڵەکانیان گەرم بکەنەوە. هەروەها جارێکی دیکەش لە کارگە پیشەسازییەکانیشدا غاز بە ڕێژەی 50.8% و کارەبا بە 50% زیادی کردووە، ئەمەش دەریدەخات کە بەرزبوونەوەی نوێی نرخی وزە نرخی نزیکەی هەموو کاڵاکان بە پێداویستییە سەرەتاییەکانیشەوە بەرزدەکاتەوە.
لە بەرزبوونەوەی هەڵاوسانی دراودا، زیادبوونی مووچە زۆر بە خێرایی کاریگەری خۆی لەدەست دەدات. " لە مانگی تەمموزدا لانی کەمی مووچەیان بە بڕی 1250 لیرە بەرزکردەوە . ئێمە گوتمان شتێکی باشە بەڵام دواتر هەموو شتێکی دیکە زیادی کردووە ". کرێکارێکی کانزا لە هاس چەلیک بە ڕۆژنامەی ئەفرێنسەلی وتووە.
لەلایەکی دیکەوە، نورەدین نەباتی، وەزیری دارایی و وتەبێژی بۆرسەی بانکی تورکیا، بە شانازییەوە خۆهەڵکێشانەوە دەڵێت: "سەرەڕای ئەم پێشهاتانە، کە بە دەستێوەردانی ڕووسیا لە 24ی شوبات دەستیپێکرد و بەردەوامە تا ئێستا، کە لە جیهاندا کاریگەرییەکی بەهێزی لەسەر کۆی گشتی هەبووە بەڵام تورکیا سەرکەوتنی بەرچاوی بەدەستهێناوە."
بەپێی ئامارەکانی دەزگای ڕێکخستن و چاودێری بانکی (BDDK) قازانجی کەرتی بانکی تورکیا لە شەش مانگی یەکەمدا بەڕێژەی 400% زیادی کردووە بە بەراورد بە ساڵی ڕابردوو و گەیشتووەتە 169 ملیار لیرە.

لەگەڵ چڕکردنەوەی دژە شەڕەشی کۆمەڵایەتیی لە لایەن چینی دەسەڵاتدارەوە و هاتنی پەتای کۆرۆنا و شەڕی ناتۆ لەگەڵ ڕووسیا لە ئۆکرانیا، ململانێی چینایەتیش چڕتر دەبێتەوە.
شەپۆلی مانگرتنە کۆوییەکانی مانگەکانی یەکەمی ئەمساڵ لە مانگی ئابی ڕابردووەوە هێزی خۆی وەرگرتەوە و وزەی پەیداوە. لە چوارچێوەی پەرەسەندنی ڕادیکاڵبوونی کرێکاراندا، کرێکارانی TPI Composite و

توانییان کۆمپانیاکان و سەندیکاکان ناچار بکەن Standart Profil بە کردەوەی وەک-ئاوت (جۆرێک لە مانگرتنی بە کۆمەڵ لە وەستان لە کارکردن، بەدەر لە خواستی سەندیکاش]، داواکارییەکانیان قبوڵ بکەن. هەروەها لە مانگی ئەیلولدا شەپۆلێکی مانگرتن و ناڕەزایەتی نوێ دەستی پێکرد. یاریدەدەری پزیشکی نەخۆشخانەکانی زانکۆ لە 15 و 16ی ئەیلولدا لە سەرتاسەری وڵات مانیان گرت، دوای ئەوەی کە لە “ئەساسی نوێی پارەپێدانی زیاتر” بێدەرکران و ئەوانی نەگرتەوە. لە وەزارەتی تەندروستی بە زیادکردنی مووچەی زیاتر ئەمساڵ پزیشکان و کارمەندانی تری تەندروستی لە تورکیا چەندین جار لەسەر ئاستی وڵات مانیان گرتووە.
هاوکاتیش 562 هەزار کرێکاری شارەوانی بە گرێبەستی لاوەکی و وەختیی لە سەرانسەری تورکیا داوای گەرەنتی کردنی کارەکانیان بە گشتی دەکەن، واتە ببنە کرێکاری ئەو شوێنەی کە کاری لەدەکەن نەك لە ڕێگای گرێبەستییەوە. لەسەر بانگەوازی کۆمەڵەی کرێکارانی گرێبەستی لاوەکی شارەوانی (TABIB)، کرێکاران ڕۆژی یەکشەممە لە ئەنقەرە خۆپیشاندانێکیان ڕێکخست. ئەوان داوای دڵنیایی کار و هەڵوەشاندنەوەی خانەنشینی ئیجباری و زیادکردنی موچە بەگوێرەی ڕێژەی هەڵاوسانی ڕاستەقینەی دراو و وەرگرتنی پارەی پاداشتی 52 ڕۆژ دەکەن کە بە هەموو کرێکارانی کەرتی گشتی دەدرێت. تەنانەت مامۆستایانی قوتابخانە ئەهلییەکان کە بە کەمترین مووچە و بە گەرەنتی کار دەکەن، لە بزوتندان و داوای مووچەیەکی بنەڕەتی یەکسان بە مووچەی قوتابخانە حکومییەکان دەکەن. هەروەها مامۆستایانی قوتابخانە حکومییەکان دژایەتی ” پیشەی مامۆستایەتیی/ فێرکردن بە یاسا”، دەکەن کە پابەندیان بە ئەنجامدانی تاقیکردنەوە و ملکەچی “پلیکانەی پیشە/ کار” دەکات.

پارتە بۆرژوازییە ئۆپۆزسیۆنەکان بە سەرکایەتی پارتی گەلی کۆماری (جەهەپە) کە ڕەخنە لە حکومەتی ئەردۆغان دەگرن لەسەر تەچووی ژیان واتە گرانی ژیان، بەقەد ئەو پارتە دەسەڵاتدارە کە کۆنترۆڵی شارەوانییەکان دەکات، دوژمنایەتی چینی کرێکار دەکەن. لەم دوایانەدا یەماز بویوکەرسن، سەرۆکی شارەوانی جەهەپە لە شاری ئەسکیشەهیر، ئەو کرێکارانەی کە داوای بەرزکردنەوەی پارەیان کردووە، سەرزەنشت کرد و بە “ئیستفزازیی” ناوی بردوون و هەڕەشەی دەرکردنیان دەکات.

کرێکارانی شارەوانی کادیکۆی کە لە لایەن جەهەپەوە شارەوانییەکە بەڕێوەدەبرێت لە ئەستەنبوڵ بەهۆی نەگەیشتن بە ڕێککەوتن لە

دانوستانە گرێبەستییەکان کە دوو هەزار و 300 کرێکار تێیدا بەشدارن، مانگرتن دەکەن. ئەگەر سەندیکای Genel-Is کە لایەنگر و پەیوەندیدارە بە DISK ، لە کۆتا خولەکدا نەیانفرۆشێت، ئەوە مانگرتنەکە لە دوو مانگی تردا دەست پێدەکات.

لە ساڵی 2021دا مانگرتنێک لە شارەوانی کادیکۆی بوو لە سازشێکی خراپی نێوان سەندیکا و خاوەنکاردا، سەندیکا مانگرتنەکەی فرۆشت بە ئەوەی خودی کرێکاران بەوە ڕازی بن. لە ماوەی ئەو مانگرتنە کورتەدا، شارەوانیی گەورەی ئەستەنبوڵ کە لەلایەن جەهەپەوە بەڕێوەدەچوو و ئەکرەم ئیمامئۆغڵو سەرۆکی شارەوانییەکە کە لە لایەن پارتە ساختە چەپەکانەوە پشتیوانی لێکرابوو، هەوڵیدا بە بەکارهێنانی کرێکارانی ئیزراب شکێنی کۆکردنەوەی زبڵ و پیسایی، مانگرتنەکە بوەستێنێت.

بە هۆی فشاری سولەیمان سۆیلو وەزیری ناوخۆوە لەسەر ڕێکخراوی IBB 43 کرێکار کە بەهۆی “لێکۆڵینەوەی ئەمنی” یەوە لە کارەکانیان دوورخراونەتەوە، لە ئێستادا لەبەردەم شارەوانیدا بەردەوامن لە ناڕەزایەتییەکانیان و داوای گەڕاندنەوەیان دەکەن

لە ڕاگەیاندنێکیاندا سەندیکای جەنەل- ئیس سەبارەت بە دانوستانەکانی گرێبەست لە شارەوانییەکانی قەزای ئیزمیر هۆشداری داوە لەوەی کە ئەگەری هەیە لە چەند شارەوانییەک مانگرتن هەبێت. گفتوگۆ و قسەکردن لەسەر مانگرتن لە ناو 294 کرێکار لە دیکیلی، 1400 کرێکار لە بوجا، 1580 کرێکار لە بەرنەڤا و 1250 کرێکار لە بایراکلی بەردەوامە.
لەدوانەکانی سەندیکاکانی دیسک و جەنەل-ئیس جەخت لەسەر پێویستیی ڕێککەوتنێک لەگەڵ خاوەنکارەکاندا بەبێ مانگرتن دەکەنەوە. جەنەل-ئیس خیانەتی لە دەنگەکانی مانگرتنەکانی ئەم دواییەی کرێکاران کردووە کە دەنگیان بە مانگرتن دا لە زۆرێک لە شارەوانییەکان کە جەهەپە بەڕێوەی دەبەن؛ لە زۆر شوێنەدا یارمەتی سەپاندنی بەرزبوونەوەی ڕێژەیێك لە کرێ دەکەن کە زۆر لە خوار ڕێژەی هەڵاوسانی فەرمی دراوەوەیە.

ئەم مانگرتن و ناڕەزایەتیانە کە کەرتەکانی کرێکاران دەیکەن گەورەن هەمیشە بەشەکن لە بزووتنەوەی گەشەسەندوی نێونەتەوەیی چینی کرێکاران. لە هەموو شوێنێک کرێکاران ڕووبەڕووی هەمان کێشە و داواکاری بەپەلە دەبنەوە کە لە سەرمایەداری و شەڕەوە سەرهەڵدەدەن. زیادکردنی مووچەی ئاسایی بە ڕێژەی هەڵاوسانی

ڕاستـەقینـەی دراو بۆ کۆتاییهێنان بە زێدە تێچووی ژیان. هەروەها بە نیشتمانیکردنی کۆمپانیاکانی وزە، چاودێری تەندروستی تایبەت و دامەزراوە پەروەردەییەکان لەگەڵ کۆتایی هاتنی جەنگ و خەرجییە سەربازییەکان.

خەبات بۆ ئ□م □ داخوازییانەی سەرەوە پێویستی ب□ □ ی□کخستنی هەموو کرێکاران لە شوێنی کاردا هەیە، لەسەر ئاستی نیشتمانی و جیهانی، بەبێ گوێدانە سەندیکای سەر بە کۆمپانیا و دەوڵەت. هاوپەیمانی نێونەتەوەیی کرێکارانی کۆمیتەکانی کریکاران و کارگەران (IWA-RFC) ئامرازەکانی بەشداریکردن لەم خەباتە نێونەتەوەییەدا بۆ کرێکاران دابین دەکات.
داوا لە هەموو کرێکارانی تێکۆشەر دەکەین پەیوەندیمان پێوە بکەن بۆ دروست کردنی ئەو جۆر□ ل□یژنانە لە شوێنی کارەکانیان.
....

*ئەمە نوسینێکی گرنگە دەربارەی بارودۆخی ئابووری و سیاسی تورکیا کە لە ڕاستیدا ئەم زانیارانە زۆر گرنگ و دەگم□ن□ ک□ ئێمەی خوێنەری کورد لێی بێ ئاگاین .

....
لینکە ئینگلیزییەکەی نوسینەکەی نوسەر

https://www.wsws.org/en/articles/2022/09/20/stri-s20.html

هەموو نەگبەتیەکان لە پشتی بوونیی دەوڵەتەوەن کە ئامرازی سەرەکی سیستەمەکەیە.. زاهیر باهیر

22/10/2022

کەمن ئەوانەمان کە لە ڕۆڵی سەرەکی دەوڵەت هەر ل□ □□ دروستبوونییەوە،

بەردەوامبوون و پاراستنی خۆی تا دەگاتە لابردن و هەڵوەشاندنەوەی، تێدەگەین.
دەوڵەت لە هەر جۆرێكدا بێت بە هەر ناوێكەوە بێت ئەو ئامرازە هەرە سەرەكییەی سیستەمەكەیە كە ڕاگریی و بەردەوامدان و بەرقەراربوونی خودی سیستەمەكە دەپارێزێت. ئەو دامەزراوەیە كە تەواوی وەزیفەكانی سیستەمەكەی لە خۆیدا گردكردۆتەوە، ئەو دەزگەیەیە كە بە ئەو نەك كارگەیەكی بچوك تەنانەت كۆمپانیایەكی زەبەلاحیش لە بەرانبەر بەگژاچوونەوەی كرێكارەكانیدا ناتوانێت بە هەفتەیەك خۆی بگرێت، ئەو ئیدارەیە كە تەواوی تۆڕە كۆمەڵایەتییەكان و ئابورییەكانی بە خۆوە و بە یەكدیشەوە گرێداوەتەوە. ئەو هەیكەلە قوچكەییە كە لە سەروی مرۆڤەكانەوە خۆی ڕاگرتووە و بە ناو هەموو بەشەكانی كۆمەڵە و كار شۆڕبووەتەوە لەسەر بەرهەمی كار و خوێنی میللەت دەژی . ئەو قەڵایەیە كە پەنای سامانداران و خاوەنداران و زۆرداران و چەوسێنەران و …تد دەدات . دەوڵەت ئەو كەلە زلەیە كە دەیەوێت پارسەنگی هەموو چین و توێژاڵە كۆمەلایەتییەكان بە جۆرێك لە جۆرەكان ڕاگرێت، گوایە دەیەوێت ئارامیی و ئاسایش و دادوەری كۆمەڵایەتیی و هەلی یەكسانی و ئازادیی هەموان بپارێزێت. ئەو دامەزراوەیە كە پۆلیس و سوپا و تۆڕی سیخوڕیی لە خۆیدا كۆكردۆتەوە، ئەو دەزگەیەیە كە دەتوانێت كارئاسایی بە مامەڵەی ئابووریانە و سیاسیانە و بازرگانیانە لەڕێگای دیپلۆماسییەت و دانانی یاسا و ڕێسا و ڕۆڵەكانەوە لە سەر ئاستی نیشتمانی و جیهانیی بە تەواوی خاوەنداران و سامانداران و بازرگانان بكات.
دەوڵەت ئەو برا گەورەیەیە كە دوژمنی میللەتەكەیەتی و دەست و هاوپەیمانی هاودەسەڵاتان و دەوڵەتانی دیكەیە، دوژمنی ژیان و ژینگەیە.
دەوڵەت، زەبەلاحیی و ڕۆڵە مێژووییەكەیەتی كە وای كردووە كە لە پشت هەموو كارەساتەكانی بەشەرییەتەوە بێت و سەرچاوەیان بێت.
من لێرەدا نامەوێت لە ڕۆڵی دەوڵەت بدوێم ئەوەی سەرەوەم هەر وەكو كورتە ناسینەكی دەوڵەت نوسیوە تاكو لەوەوە گەر بە كورتیش بێت بچمە سەر ئەوەی كە دەمەوێت بیڵێم .
ئەوانەمان كە تۆزێك لە ڕۆڵی دەوڵەت بزانن ئەوانەی سەرەوە بە باشی دەزانن بۆیە دەزانن گەر خەبات دژ بە دەوڵەت نەبێت هەرگیز نە دەتوانرێت و نە لەژكیشی تێدایە كە دژایەتی سیستەمەكە بكرێت.
ئەوانەشمان كە ئەو ڕۆڵە گەورەی دەوڵەت نازانین یاخود نایبینن با هەر تەماشای دەسەلاتی هەرێم پایە و مەوقیعەكەی بكەین. بە نموونە لە هەر تێگیرانەكماندا لە لایەن ئێرانەوە، توركیاوە یاخود هەر وڵات و دەوڵەتێكی دیكەوە بێت یەكسەر پرسیار دەكەین و توڕە دەبین

و دەوڵەتین بۆچی دەوڵەتەکەی هەرێم هیچ هەڵوێستێکی نییە؟ بۆچی ڕێگا بە تورکیا، بە ئێران، بە حکومەتی مەرکەزی دەدات کە ئەوە بکات؟ بۆچی پەیوەندی نابڕێت لەگەڵ تورکیا و ئێراندا؟ بۆچی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردی بە بێ ڕەزامەندی هیچ دەوڵەت و دەرو دراوسێیەك و ئەوروپا ڕاناگەیەنێت؟ زۆری تر لەم پرسیار و تێگبیرانە بە دەسەڵاتی کوردی دەکرێت.
کردنی ئەم پرسیار و تێگبیرانە لە دەسەڵاتداران مایەی بە ئاگایی وەزیفەکانی دەوڵەتە کە لە سەرەتای ئەم نوسینەدا پەنجەم بۆ ڕاکێشان. دەوڵەت بە بێ ئەرك و فرمانەکانی کە دەستنیشانم کردون بە گومان کە بە پرسی ئەمەیە، ناتوانێت ئیدارەی میللەتەکەی بدات یا ڕاستتر کۆنترۆڵیان بکات. گەر بێت و ئەو وەزیفانە بە جێنەهێنێت، ئەو ئەرکانە نەگرێتە ئەستۆی ئەوە بوونی وەکو هەیکەلێکی مردوو دەبێت و دەمێنیتەوە.
بوونی دەوڵەت و مانەوەی مەحاڵە گەر لە پەیوەندیدا نەبێت لەگەڵ دەوڵەتانی دەر و دراوسێی و وڵاتانی دیکەی ناوچەکە و ئەوروپا و هەتا جیهانیشدا. ئەمڕۆ وڵاتێك لەم دونیایەدا نییە بە ئەمریکا و وڵاتانی گەشەکردووی ئابووری دیکەشەوە سەربەخۆ بێت. هیچ وڵاتێك نییە ئابوورییەکی سەربەخۆی هەبێت. ئەمریکا بەو گەورەیەی خۆی وابەستەیەکی گەورەی وڵاتانی دیکەیە زۆر زیاتر لە عێراق و ئێران بەوەوە . ئەو وڵاتانەی کە پێشتر تا ڕادەیەك ڕەنگە لە ڕوی ئابوورییەوە سەربەخۆ بووبێتن کەمبوون و ڕەنگە لە ئەفەریقادا بووبێتن بە دانیشتوانێکی زۆر کەمەوە کە بنەڕەتی ژیانی کۆمەڵایەتیان مانەوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە کۆنەکە و تا ڕادەیەك ژیانی کۆمەڵایەتی و هەرەوەزیانەیان بووە.
گەر تەماشای داهات و بەرهەمی هەندێك وڵاتان بکەیت، بۆ نموونە بریتانیا لەساڵانی 50 کانی چەرخی ڕابووردوودا زۆر زیاتر سەربەخۆیی پێوە دیاربووە لە زۆرێك لە بەروبوومی کشتوکاڵی لە سەرجەمی چەشنی دانەوێڵەکان تا دەگاتە جۆری گۆشتەکان تاکو ئێستای. ئەردەن، میسر 70 ساڵ لەمەوبەر پێویستیان بە هێنانی نەك گەنم نەبوو بەڵکو هەناردەیان دەکرد کەچی ئێستا بە بێ هاوردەی گەنمی دەرەوە برسێتی تێیدا بڵاودەبێتەوە.
بە کورتی خەسڵەتی سەرمایەداریی ئاوای کردووە کە دونیای لە لایەکەوە کردووە بە یەك و بە یەك نەتوانن بژین هاوکاتیش چەوساندنەوە و برسێتی و نەبوونی و جەنگ بە هەموو جۆرەکانی و هەڵکەندنی بەشەرەکانیشی بە بەرژەوەندی خۆی خولقاندووە تاکو بە بەردەوامی لە دژایەتی یەکدیدا بن و بمێننەوە .
هەرێمی کوردستانیش بەدەر نییە لە وڵاتانی وابەستەی دیکە، ڕەنگە

لە زۆر ڕووەوە بەهۆی ئەو هۆکارانەی کە هەمومان دەیزانین زۆر وابەستەتر بێت لە وڵاتان یاخود دەوڵەتانی دیکە، بێ گومان شوێن و جوگرافیای کوردستان و بەستنەوەی میللەتەکەی بە دەوڵەتانی ترەوە، ئەمانەش بەخۆیان ڕۆڵی وابەستەبوونی زیاتری هەرێمی خولقاندووە.
وڵاتێك كە لەسەر دەریا نەبێت وڵاتێك لە ناوەوە بەستراوەتەوە بە عێراق و دەوڵەتی عێراقییەوە ، لە دەرەوەی خۆشی بە سنوری توركیا و سوریا و ئێڕانەوە، ئەمەش یانی هەناردە و هاوردەی هەموو شتێك تەنانەت فڕینی فرۆکە بۆ فڕۆکەخانەکانی دەبێت بە ڕێکەوتن و ڕەزامەندی ئەو دەوڵەتانە بێت، ئەمە جگە لە بوون و وەرگرتنی هەڵوێستی سیاسی جیاواز لە وڵاتانی دیکە، ئەگەر هەیبێت، بۆ خۆی کێشەیەکە. لە وەها حاڵەتێکدا حکومەتی هەرێم باری زۆر خوارەو دەستی لە ژێر باری دەوڵەتانی دیکەدایە. بە واتایەکی دیکە دەبێت قوربانی بە زۆر شت بدات تا دەگاتە قوربانیدانی خاك و هاووڵاتیانی خۆشی بە حکومەتانی دراوسێ تاکو بوون و بەرژەوەندی خۆی کە بوون و بەرژەوەندی حیزب و دەستەکانێتی بپارێزێت. گەر ئەمە تێڕوانینمان بێت نابێت لامان سەیر بێت کە دەستی دەوڵەتی ئێران و تورکیا و هەتا دەسەڵاتی مەرکەزیش ئاواڵا بێت بۆ لەناوبردنمان، بەڵکو حکومەتی هەرێم خۆشی بەرگری لە هاووڵاتیانی ناکات.
لەگەڵ وتنی ئەوانەشدا جیاوازییەکی کەم لە هەندێك ڕووەوە لە نێوانی دەوڵەتکەکەی کوردستان و دەوڵەتانی دیکەدا دەبینین.
بەهێزیی وابەستەیی حکومەتی هەرێم بەو دەوڵەتانەوە و بە قوربانیکردنی میللەتەکەی و قەبوڵکردنی هەموو سازش و خراپییەك جگە لەوەی کە لە بەڵگەکانی پێشوودا ناوم هێنان ڕەنگە پەیوەندی بەو گرێبەستە سیاسی و ئابوورییە نهێنانەوەش بێت کە لای ئێمە تا ئێستا شاراوەن کە بوونی هەڵوێستێك لەلایەن دەسەڵاتی کوردییەوە بەرانبەریان ئیمتیازی ئەکجار گەورە و دەسەڵاتیشیان لە دەست بچێت.
ئەنجامگیری:
جیاوازی هەیە لە نیوانی دەوڵەتکەی کوردستان و عێراقدا، هەر ئاواش جیاوازی لە نیوانی دەوڵەتی عێراقی و ئێرانی و تورکی و ئەورپاوە لەڕوی گەشەی ئابوورییەوە ، لە ڕوی پێشەوجوونی پیشەسازییەوە هەیە، کە ئەم گەشەیەش بە خەستی لەسەر سیاسەتی دەوڵەت هەر دەوڵەتێك بێت ڕەنگ دەداتەوە. واتە هێزی سیاسەت و دیپلۆماسیەتی دەوڵەت لە هێزە ئابوورییەکەیدا خۆی چڕکردۆتەوە، چەندێك لە ڕووی ئابوورییەوە بەهێز بێت ئەوەندەش لە ڕوی سیاسییەوە بەهێز و دامەزراو دەبێت .
لەگەڵ بوونی ئەو بەهێزی و گەشەی ئابوورییەیدا و بەرژەوەندییەکانی بەڵام پرسیارێك لەسەرە ڕێیەتی : قازانجی ئەو گەشە ئابوورییە و

بەرژەوەندییەکەی بە کێ و بە چ چینێکە؟*

لەگەڵ وتنی ئەوەشدا هێشتا ئەو دەوڵەتانە ناتوانن لە وابەستەیی دەرچن. لەم شەڕەی ڕوسیا و ئۆکرانیادا بە باشی گرێدراوییان بە یەکەوە و بەڵگەی وابەستەیی هەموویان بەوی تریانەوە دەردەکەوێت. ئابلوقەی ئابووری لەسەر یەکدی و بایکۆتی کاڵای یەکدی گومانێکی سەبارەت بەو ڕاستییە نەهێڵاوەتەوە . ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت هەتا دەوڵەت و دەوڵەتداریی بمێنێت وابەستەیی دەمێنێت هەرگیز خودکیفایەت [ئیکتیفای زاتیی] وجودی نابێت، نەک لەبەر ئەوەی کە ناتوانرێت ئەوە ڕووبدات یاخود ڕوودانی مەحاڵە، بەڵکو لەبەر ئەوەی کە دەوڵەت و کۆمەڵەکان لە چوارچێوەی سیستەمێکدان کە مەبەستی سەرەکی دابینکردنی پێداویستییەکانی ژیانی خەڵکەکەی نییە بەڵکو قازانج و سەرمایەیە. ئەوەشی کە ئەمە دەستەبەر دەکات ڕووت و ڕەجاڵی کۆمەڵە و بەردەوامبونێتی، ڕوودانی جەنگ و گرانی و بێ کاری و لیستێک لە نەگبەتییەکانی ترن.

بە ڕزگاربوون لە وابەستەیی، ڕزگاری تەواوە لە دەسەڵات و دەوڵەت و دەوڵەتمەداریی و کۆمەڵەی قوچکەیی. واتە ڕزگاربوونە لە پایە هەرە سەرەکییەکەی سیستەمەکە و پایەکانی دیکە و هێزە تاریکەکان کە لە خزمەتی مانەوەی سیستەمەکەدان.

ڕزگاربوونە نەک هەر لە دەوڵەت بەڵکو لە کۆمەڵەی مەدەنی هەنووکە و ڕێکخستنەوەی، کە زۆرێک لە چەپەکان و خەڵکانی دەرەوی ئەوانیش ئاواتەخوازی کۆمەڵەی مەدەنی و دەوڵەتی لیبراڵن. کۆمەڵەی مەدەنی یانی کۆمەڵێک کە یاسا سەروەر و باڵادەست بێت بە چەوساندنەوەی کرێکاران و هەژاران، بە زیادکردنی سەرمایە و سەرمایەداران، بە هەموو ئەوانەی کە پێشتر باسم کردن. کۆمەڵەی مەدەنی یانی کۆمەڵێک کە تاکەکانی دەست بە کڵاوەکەی خۆیەوە بگرێت و هەقی کەسی نەبێت، کۆمەڵەی مرۆڤی دابڕاو لە یەکدی و مشتە لە گوێی خاوەنکار و دەوڵەت. کۆمەڵەی مەدەنی یانی کۆمەڵەی پێشکەوتوی تەکنەلۆجیای پیشەسازیی و کردنی فەردەکانی بە ڕۆبۆت، بوونی یاسای خراپتر لە دانانی باجی زۆر لەسەر خەڵکانی ئاسایی و زەحەمەتدانی زیاتریان لەسەر کار و ناڕەحەتکردنی زیاتری ژیانیان، کە زۆر بە چەی پاشکە و وابەستەیە و دوورە لە سەربەخۆییەوە ، دوورە لە بەیەکەوە ژیانی کۆمەڵایەتی و هاودەردی و هاوخۆشی یەکدییەوە.

ڕزگاربوون لە وابەستەیی سەربەخۆییە لە دەستەبەرکردنی بەیەکەوە ژیانی کۆمەڵایەتیی و بە کۆمەڵیکردنەوەی ئابوورییە، بە خولقاندنی یەکسانی و ئازادیی بە هەموان و دادوەری کۆمەڵایەتیی و دۆستایەتی ژیان و ژینگە، بە هەڵوەشاندنەوەی کاری کرێگرتە بە دابینکردنی تەواوی پێویستییەکانی تاک، بە دروستکردنەوەی مرۆڤ و ڕێکخستنەوەی

کۆمەڵە ، بە دابڕانی مرۆڤ و کۆمەڵە لە هەموو خەسڵەتەکی نەگریسی مرۆڤ و کۆمەڵەی هەنووکەی ژێر سایەی دەسەڵات و سیستەمەکە.

....
*لە 9/04/2014 دا وتارێکم لەژێر ناونیشانی ” ئایا پەرەسەندن و پەنانە کۆمەڵگەی مەدەنی بە واتای ئاسوودەیی و خۆشگوزەرانیی هاوڵاتییەکانەتی؟ لەو وتارەدا پەنجەم بۆ ئەوە ڕاکێشاوە ، بۆیە بە پێویستی نازانم کە چی تر لەسەر ئەوە بنوسم . گەر دەتەوێت وتارەکە ببینیت ، تکایە کرتە لەسەر ئەم لینکەی خوارەوە بکە :
http://www.zaherbaher.com
.

داڕمانی ئابووریی بریتانیا نەک بە گۆڕینی دەموچاوەکان بەڵکو بە گۆڕینی حیزبەکانیش زەحمەتە چارەسەر بکرێت.. زاهیر باهیر

ئەوەی کە ئەمڕۆ بە ناوی ئابوری لیبراڵ لە زۆرێك لە وڵاتاندا پیادەدەکرێت، ئابووریی نییە بەڵکو جەنگێکی سەرانسەرییە کە بەرانبەر بە دانیشتوانەکەی بەڕێدەکرێت. جەنگی ڕووتانەوە و چەوساندنەوە و برسیکردنی زۆرینە و هەڵکەندنی زۆرێك لە زێدی خۆیان و باوباپیرانیان و دروستکردنی جەنگێکی ڕاستەوخۆی کوشتن و بڕین و وێرانکارییە.
ئابوورییەك کە لەسەر خۆێن و جەنگ و کوشتن و بڕین بژی و بەردەوام بێت ئەمە چ ئابوورییەکە؟ ئابوورییەك کە بە کەمایەتییەکی ئێکجار کەم خێرێکی زۆر بداتەوە نەك بە هەموان ، چ ئابوورییەکە؟ ئابوورییەك چەند فۆرمیلەیەکی وەکو بەرزکردنەوەی بەهای پارە و دابەزینی، زیادکردنی ڕێژەی سوو و کەمکردنەوەی، هەڵئاوسانی پارە و دابەزاندنی بیسوودەنە و بەڕێی بکات، چ ئابوورییەکە؟ ئابوورییەك کە بە پژمەی کەسێکی زۆر دەوڵەمەندی وەکو ڕۆبەرت مەردۆك ، جۆرج سۆرۆ،

ئەلون میسك ، جێف بیزۆس و بیڵ گەیت و هەندێكی تریان بدات لە تایەك لە دارایی وڵاتان، چ ئابوورییەكە؟، ئابوورییەك كە تەنها 4 وشەی بەسە لەلایەن ئەو زاتانەی سەرەو بە داڕمانی: ” ئەم سیستەمە هەرەس دەهێنێت” ، دەبێت چ ئابوورییەك بێت؟

بریتانیاش یەكێكە لەو وڵاتانە خاوەنی ئەو چەشنە ئابوورییە و لەم جەنگەدایە. دوای قەیرانە دارایییەكەی ساڵی 2008 تا ئێستا بارودۆخی ژیانی دانیشتوانی بریتانیا لە خراپیدایە و ڕۆژ بە ڕۆژیش بەرەو خراپتــر دەڕوات كە لە ئێســتادا گەیشتەتە لــوتكە. هەر بەهۆی ئەو بارودۆخەوە لە شەش ساڵدا چوار سەرۆك وەزیری سەر بە هەمان حیزب هاتوون و ڕۆیشتوون .

لەگەڵ ئەوەشدا باری ژیانی خەڵكی بریتانی بەرەو خراپ و خراپتر ڕۆیشتووە. كولفەی ژیان بە ڕۆژی لە سەدا 10 كە ئابووریناسەكان و حكومەت پێیدەڵێن هەڵئاوسانی پارە سەركەوتووە ، لیستی بینینی دكتۆری پسپۆڕ و داخڵبوون بە خەستەخانەكان لە 6 ملیۆن كەسەوە لە مــانگی نیسـانەوە بۆ 7 ملیۆن كەس ســەركەوتووە، كـولفەی منـداڵ لە حەزانەدا، باخچەی منداڵاندا سێیەك و دوو لەسەرسەی داهاتی خێزان دەبات ، بەهای پاوەند لە ساڵی 1976 وە وەكو ئێستا دانەبەزیوە، بەرزبوونەوەی غاز و كارەبا بە ڕۆژی لە سەدا 84 لە سەرەتای ئەم مانگەوە سەركەوتنی زیاتریش لە ساڵی نوێدا، ئەوانەی كە سلفەی عەقــاری 200 هەزار پاوەنــدیان لەســەرە كە تــا ڕادەیەك كەمە، وا پێشبینی دەكرێت تا كۆتایی ساڵی 2024 بۆی سلفەكەیان بە بڕی 5 هەزار و 100 پاوەنــد ســەركەوێت، كرێــی خــانووش بە ڕادەیەك لە بەرزبوونەوەدایە كە زۆرێك چی تر ناتوانن بیدەن، مەركەزی خۆراك بەخشینەوەكان هەفتانە زیاتر قەرەباڵغ دەبن و خۆی داوە لە ملیۆنێك كە بەشێكی زۆریان كار دەكەن.

بە هاتنی سەرۆك وەزیرانی نوێ ، لیز ترووس، و دەستەو تاقمەكەی ئابووری وڵاتی بەرەو داڕمان برد. سیاسەتەكانی حكومەتی نوێ لە ئابووریدا كە چەند ڕۆژێك لەمەوبەر بەیانیان كرد هەر لە دژایەتی ژینگە، هەڕەشەی زیاتری سەركوتكردنی خەڵكی و سنوورداركردنی زیاتری ئازادییەكان لە ڕێگای یاساوە، هەڵوەشاندنەوەی لە سەدا 45 باج لەسەر داهاتی زیاد لە 150 هەزار پاوەند كە بڕیار بوو لە مانگی نیسـانی ساڵی ئایندەوە بكەوێتە كـار، هەڵـانەوەی بـاج لەسـەر كۆمپانیاكـان كە لە ئێـستادا بە ڕێـژەی لە ســەدا 19 یە كە ئەمیش بڕیار بوو لە مانگی نیسانی ساڵی ئایندەدا ببێتە لەسەدا 25 ، زیادكردنی بەشداریكردنی بیمەی نیشتمانیی، هەڕەشەی دەستگرتنەوەی ســەرفكردنی پــارە لە خزمەتگوزارییەكانــدا، هەنــدێكی دیكە لەم سیاسەتانە وای كرد كە بەهای پاوەند هاڕە بكات و هاوكاتیش كارایی

زۆر خراپی لەسەر تەواوی ئابووریی دانا. هەموو ئەمانە ڕۆژانە لە سەر ژیانی ئاسایی هەرە زۆرینەی خەڵك ڕەنگدەداتەوە.
بۆ چارەسەری ئەو بارەی کە خولقێندارا و بۆ ئەوەی بەهای پاوەند زیاتر نەشکێ، بانکی مەرکەزی بەدەم حکومەتەوە هات وبڕیاری دا کە بۆ ماوەی دوو هەفتە بایی 65 ملیار پاوەند ‘بەند’ی [لام وایە بە کوردی کۆمپیالە و سەنەدی کۆنی خۆمان دەگەڕێتەوە] کڕی بە فرۆشتنەوەی. ماوەی ئەو دوو هەفتەیە کە بۆی دیاریکرابوو تا ڕۆژی هەینی هەفتەی پێشوو بوو، 14/10 تەنها بایی 7 ملیار بەند کڕا و نرخی پاوەندیش هیچ نەچووە سەرەوە و یارمەتی حکومەتیشی نەدا لە ئارمکردنەوەی بازاڕ و بۆرصەدا. ناچار سەرۆك وەزیران وەزیری دارایی کە برادەر و هاوپەیمانێکی زۆر نزیك و دێرینی خۆی بوو دەرکرد و کەسێکی دیکەی کردە وەزیری دارایی.
ئایا دانانی وەزیری دارایی نوێ ئەم گرفتە لابەلا دەکاتەوە؟
بە بڕوای من گرفتەکە نەك هەر بە گۆڕینی دەموچاوەکان، بەڵکو بە گۆڕینی حیزبەکانیش لابەلا نابێتەوە. ڕاستە سەرۆك وەزیران وەزیرێکی نوێی داناوە و بڕێك ئایدیای هەیە بۆ چارەسەری کێشەکان و هەروەها لە گەلێك لەو سیاسەتانەی پەشمیان بووەتەوە بەڵام پەشیمانبوونەوە و هەڵپەساردنی بڕیارەکانی بۆ ئایندە، نە یارمەتی بەردەوامبوونی حوکمی دەدات و نەچارەسەری گرفتەکانیش دەکات، چونکە 40 ملیار پاوەند دەبێت جێگای بۆ بکرێتەوە و پڕ بکرێتەوە کە نازانرێت لە کوێوە هاتووە.
لەم وەلاتانەدا لەبەرئەوەی حکومەت لەسەر پارەی باج دەژی ناتوانێت و ناکرێت بڕیاری هاوکاری کەرتێکی خزمەتگوزاریی وەکو پەروەردە، تەندروستیی، هاتوو چۆو ئەوانی دیکە بدات، یاخود باج لەسەر لایەنێك بهێنێتە خوارەوە یا بیمەکان زیاد بکات ئەگەر بە گوێرەی ئەو پارەیە، پارەی بۆ دیاری نەکرابێت و سەرچاوەی هاتنی ئەو پارەیە یا ئەو بڕە باجە داشکاوە بەیان نەکرابێت.
چارەسەرکردنی ئەم 40 ملیارەش کە ڕەنگە بڕێك بەهای پاوەند بەرزبکاتەوە و ئابووریش تۆزێك ببوژێنێتەوە. بەڵام نانی ئەم هەنگاوە بە وەزیری نوێی دارایی یاخود هاتنی حیزبی لەیبەر بۆ سەر حوکم زۆر زەحمەتە چونکە پەیداکردنی ئەم 40 ملیار پاوەندە بە ڕای من تەنها لە یەکێك لەم چوار ڕێگایەوە دەکرێت.
یەکەم: کەمکردنەوە و بڕینی بەشێك لە بیمەکان و پارەی شارەوانییەکان و خزمەگوزارییەکانی کە لە سەرەوە دەستنیشانم کردن. ئەمەش گرفتی زیاتر دروست دەکات هەر لە زیادبوونی ژمارەی بەتاڵە و بوون بە بارێکی قورس بەسەر دەوڵەتەوە و کەمبوونەوەی توانای کڕینی کاڵاکان، واتە هێواشکردنەوەی نشونمای ئابووریی ڕۆیشتن بەرەو

قەیران.
دووەم: زیادکردنی باج لەسەر سامانداران و کۆمپانیاکانی بزنس و سەپاندنی باج بە سەر ئەو سەرمایانەی کە لە وڵاتانێك دانراون و باجیان لەسەر نییە. ئەمەش ناکرێت و مایەی قەبوڵ نییە لە لایەن ئەو لایەنانەوە.
سێیەم: چاپکردنی پارەی زیادە لە لایەن بانقی مەرکەزییەوە هەر وەکو لە سەردەمی کۆرۆنادا کرا لەژێر ناوی quantitative easing ، ئەمەش دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی زیاتری قەرزی نەتەوەیی کە دانەوەی دەوڵەت .
چوارەم: بەدەوڵەتیکردنی کەرتە تایبەتییەکانی وەکو وزە و ئاو و هاتووچۆ و هەندەکی دیکەیان. کردنی ئەمەش پێویستی بە قەرەبووکردنەوە هەیە و پارەیەکی زۆری دەوڵەت و گرفتەکی زۆریش بۆ دەوڵەت لە ئێستادا دروست دەکات، بۆیە کردنیان زۆر زەحمەتە.
بە گومان ئایندەیەکی نزیك وەڵامی ئەو پرسیارە دەداتەوە و داهاتوی ئابووری بریتانیامان بۆ دەردەکەوێت .

زاهیر باهیر
17/10/2022

ڕاپەڕینی ئەمجارەی خەڵکی ئێران.. زاهیر باهیر

هەڵچوون و هاتنە سەر شەقام و ڕاپەڕینی خۆبەخۆیانەی خەڵکی لە ئێراندا ڕودواێکی سەیر و سەرسوڕهێنەر و ڕێکەوت نییە. ئەوەی مێژوی نزیکی ئێران بزانێت ئەوە ڕەچاو دەکات کە لە قۆناخ و ساڵە جیاجیاکاندا ئەم بەرەنگارییە خەڵسکیانە بەتایبەت دوای هاتنەوەی شا و لابردنی دکتۆر موصەودەق و ئیدارەکەی ، بەردەوام بوە جۆش و خرۆشی خەڵکی فشاری خۆیان داناوە.
ئەوەشی کە پێی دەوترێت شۆڕشی ئیسلامی ساڵی 1979 لەڕاستیدا ” شۆڕش” ی ئەوان نەبوو. ئیسلامییەکان بۆ چەند هۆکارێك بەری ئەو ڕاپەڕینەیان چنییەوە و لەو کاتەوە بوونەتە خاوەندەسەڵات تاکو ئێستا. هۆکاری بوون بەخاوەنی ڕاپەڕینەکە ئەو زەمینە لەبارە بوو

کە ساڵەهایەکی دوور و درێژ بوو کە خەڵکی لەژێر دەسەڵاتی شادا بەبەش بوون لە ئازادیی و نان و دادوەری کۆمەڵایەتیی و نایەکسانەتی و زەبروزەنگی ساواك و سوپا و پۆلیسی ئێران کە باڵی کێشابوو بەسەریانا. هەموو ئەمانە لای چەوساوەکانی میللەتی ئێران بە هەموویانەوە پەنگیان خواردبووە. ئەمانە بوونە هۆی دەربڕینی ناڕەزایی و هاتنە سەر شەقام و پەلاماردانی پیاوانی دەوڵەت و دامەزراوەکانی و هاوکاتیش زۆرێك لە کرێکاران لە شوێنی خۆیاندا خۆیان ڕێکخست و مانگرتن و چالاکییان دەستپێکرد .
هەموو ئەمانە ئەو زەمینە لەبارە بوون کە ئاخوندەکان بە هاوکاری ئەمەریکا و وڵاتانی ڕۆژئاوا و دەزگە سیخوڕییەکانیان گونجا و برەویان بە بزوتنەوە ئیسلامییەکە دا تا هێنانەوەی خومەینی بۆ ناچاریی. ئەویش بە قبوڵکردنی شەیتانی بچوك، کە باشترە لە شەیتانی گەورە ، یاخود ڕێگرتن لە مەترسییەکی گەورە بە قووتکردنەوەی مەترسییەکی بچوك زۆر باشتر بوو.
دواتریش خولقاندنی جەنگێکی هەشت ساڵەی وێرانکەر و بکوژی ملیۆنەها لە خەڵکی ئیرانی و عێراقی و کەمئەندامبوون و هەڵکەندنی ملیۆنەهای دیکە لە جێ و ڕێی خۆیان و بەهێزکردنی ڕۆحی قەومی و دینی و مەزهەبی بووە هۆی دامرکاندنەوەی ناڕەزاییەکانی خەڵکی و سەرکزکردن و کپبوونەوەیان. هەر ئاواش هەناردە کردنی قەیرانەکانی خودی ڕژێم و ناو خودی ئێران و کۆمەڵ. هەموو ئەمانە بوونە هۆی سەقامگیربوونی دەسەڵاتی ئاخوندەکان و بەردەوامبوونیان.
بەڕوودانی هەموو ئەوانەی سەرەوەش ئێران نەبووە ئاشی ئاوکەوتوو، نەبووە سەرزەمینی ئاشتیی و ئازادیی. هەر دوای جەنگ ناڕازایی خەڵکی وردە وردە دەرکەوتەوە بە تایبەت لە سەرەتای ئەم چەرخەدا. لە هەمویان گرنگتر و بەهێزتر بزوتنەوەی سەوز [گرین]ی ساڵی 2009 بوو. دواتریش خۆپیشاندان و ناڕەزاییە گەورەکانی ساڵانیی 2016 تا 2019 لەسەر زیادبوونی نرخی پیداویستییەکانی ژیان بەتایبەت نرخی وزە . ئەمەش وزەیەکی زیاتری بە خەڵکی دا و لە پاڵیشیا تەکانێك بە دەوڵەت و لاوازبوونی.
هەموو ئەم چالاکی و ناڕەزاییانە لە ڕێگای پاسدار و پۆلیس و هێزی پۆلیسی مەدەنییەوە توانرا زۆر بە ڕەحمانە و خوێناویانە تا ڕادەیەک دامرکێنرێتەوە. هاتنی دەردی کۆرۆناش خەڵاتێك بوو بە دەسەڵات و دەسەڵاتداران کە ڕێگرییەکی زۆری لە دەربڕینی ناڕەزایی و گردبوونەوەی خەڵکی کرد، بەڵام نەیتوانی چەڵایی بە ناڕەزاییەکان و بزوتنی خەڵکی بهێنێت. خەڵکی ئەوەندە پڕ و توڕەیە لە دەسەڵات بەو هۆکارانەی کە هەموان دەیزانین وەك گرانیی ، نەبوونی کار و ئازادیی و چارەسەری تەندروستی، دابەزینی بەهای تومەن و زەبر و

زەنگ و سەرکوتکردن، نادادوەریی کۆمەڵایەتیی، نایەکسانیی، بوونی ئێران وەکو بەندیخانەیەکی داخراو و زۆری تر. هەموو ئەمانە هەمیشە هۆکارێك بوون بۆ تەقینەوەی خەڵکی و هاندەرێك لە هاوبەشیکردنی دەرد و ئازاریان تاکو بە یەکەوە لە ڕێگای خەباتەوە ساڕێژی بکەن دژ بە دەسەڵات و دەوڵەت.

ڕاپەڕینی ئەمجارەی خەڵکی ئێران کە زۆربەیان گەنجن و سەربەخۆن لە حیزبەکان زیاتر لە 50 شار و شارۆچکەی ئێرانی لە 31 دەڤەردا گرتۆتەوە. تا ئەمڕۆ 50 کەس قوربانیی بوون، و نزیکەی 600 کەس برینداربوون و بە هەزاران کەسیش دەستبەسەر کراون.

کوژرانی دڕندانەی 'ژینا ئەمینی' هۆکاری سەرەکی نەبووە و نییە بۆ ڕاپەڕینی ئەم خەڵکە. کوژرانی ' ژینا ' تەنها بیانوویەکە بۆ ڕاپەڕینی خەڵکی بەڵام تایبەتمەندی و بایاخی گرنگی خۆی هەیە لە یەککەوتنی خەڵک و تێپەڕاندنی سنوری نەتەوەیی و دینیی و مەزهەبی و ناوچەگەریی و تیرەگەریی. خودی ئەمەش ئەوە دووپات دەکاتەوە کوشتنی کەسێك، کوشتنی هەموانە، سەرکوتکردنی لایەنێك و ڕەگەزێك هی ئەوانی دیکەشە، یەکێتی چەوساوەکان و سەرکوتکراوانیش لێرەدا ئەو پردە نەپساوەیە کە دەکرێت ئامانجی دوور و نزیکی خەڵکی لەو وڵاتەدا بەدەستبهێنێت.

یەکێك لە خەسڵەتەکانی ئیران ڕۆڵی کەم و کەمی هەژموونی حیزبە سیاسییەکانە لەسەر خەڵکی و بزوتنەوەکەیان. بۆ واتایەکی دیکە حیزبە سیاسییەکان ئایا بۆ

هۆکاری لاوازی خۆیان بێت، یاخود هۆشیاری جەماوەر، نەیانتوانیوە وەکو عێراق و باشوور خەڵکی بکەنە گوێ لەمستەی خۆیان و بە فرمانی ئەوان هەڵچن و دامرکێنەوە . لە ئێستادا هیچ حیزبێکی ئێرانی لە کورد و فارس و بەلوج و عەرەب و ئیتنکییەکانی دیکە نەیانتوانیوە بزوتنەوەکەی ئەم چەند ڕۆژە بخەنە ژێر ئاراستەی خۆیان و کۆنترۆڵی بکەن .

لەگەڵ ئەوەشی کە وتمان ئەوە نەبێ مەترسی ئەو حیزبانە بەسەر بچێت یاخود دەستوەردانی ئەمریکا و وڵاتانی ڕۆژئاوا لە ڕێگەی دەزگە سیخوڕیی و تەنانەت هاوکاریکردنی حیزبەکانیشەوە ، ڕوونەدات .

وێڕای ئەو مەترسیانەش من لام گرنگە کە هاوپشتی و هاوکاری خۆمان لەگەڵ ئەو خەڵکە ڕاپەڕیوە ڕابگەیەنین و ئومێدی سەرکەوتنیان بۆ بخوازین. هاوکاتیش من وەکو خۆم لەوە بە ئاگام کە لە کاتێکدا خەڵکی نەتوانێت کە خۆی لە شوێنی سەر کار و زانکۆ و گەڕەك و دامەزراوە خزمەتگوزارییەکاندا سەربەخۆوانە،، ئاسۆیانە ڕێکبخات و مانگرتنی سەرانسەری کرێکاران کە شادەماری ئابووری ئێرانیان لە دەستدایە ڕوونەدات، زۆر نزیکە خەباتی ئەم خەڵکە ڕاپەڕیوە بە

گورگان خواردووە بدرێت و دەسەڵاتێکی ستەمکار بە دانەیەکی دیکەی ستەمکار بگۆڕێت . لەگەڵ ئەمەشدا هەڵتەکاندنی ڕژێمی ئاخوندەکان زۆر گرنگە چونکە دەرگایەکیش لەسەر ڕاپەڕینی خەڵکانی عێراق دەکاتەوە و حیزبە دینی و مەزهەبیەکان و حیزبە کوردییەکانیش لە عێراقدا هەروەها ڕژێمی ئەسەد و حیزبوڵای لوبنان و حەماسی فەلەستینیش زۆر لاواز دەکات. هاوکاتیش کارایی نەرێنی خۆشی لەسەر دەوڵەتە فاشییەکەی تورکیاش دادەنێت . هەموو ئەمانە خاڵی ئەرێیایەنەی سەرکەوتنی ڕاپەڕینەکەیە ئەمە جگە لە گەڕانەوەی ڕۆحی بوێری و پشتبەستن و متمانە بەخۆکردن.
خاڵێکی دیکە لەم ڕاپەڕینەدا کە زەروورە پەنجەی لەسەر دابنرێت ڕەتکردنەوە و پوکانەوەی پاگەندەی نەتەوەچییەکانی باشوورە کە گوایە ' ژینا ئەمینی' لەبەرئەوەی کە کورد بووە ئەشکەنجە دراوە و کوژراوە، کە ئەمە هیچ جۆرە ڕاستییەکی تێدا نیە. بوونی دەسەڵاتەکان لەسەر شەقام ، لە خاڵێکی پشکنینیندا ، لە شوێنەکانی دیکەدا ئاوا کار ناکەن. زوڵمی زۆر و سیاسەتی دەسەڵاتی ئاخوندەکان گشتگیرییە و تەجاوازی سنورەکانی قەومییەت و ڕەگەز و ئیتنیکییەت تەنانەت مەزهەبییەتیشی کردووە دەکات.
سەرکەوتوو بێت خەباتی ڕەوای چەوساوانی ئێران
ئازادیی بۆ ژنان و سەرکەوتن بۆ یەکێتی ژنان و پیاوانی چەوساوە.
نەنگی و تێشکان بۆ دەسەڵات و دەسەڵاتخوازن.
سەرکەوتوو بێت خەباتی لۆکاڵی و نێونەتەوەیی چەوساوەکان بۆ هەڵوەشاندنەوەی سیستەمی جەنگ و چەوساندنەوە و کاری کرێگرتە : سەرمایەداریی .

23/09/2022

زاهیر باهیر

دەسبەسەریی و دیلیی قەرز.. زاهیر باهیر

زۆرن ئەو وڵاتانەی کە بە ڕەهن لە لایەن دەزگەی دراوی نێودەوڵەتی و

بانقی جیهانی و کۆمپانیا زەبەلاحەکانی ئەمریکا و وڵاتانی خۆرئاواوە گیراون. ئەم وڵاتانە لەژێر مەرجی قورس و پابەندبوونێك کە لێدەرچوونی نییە وەکو دیلێك دەناڵێنن و کۆتێك کراون کە ناتوانن بیپسێنن.
ئەمریکا و بریتانیا هەر بە جەنگی کوشتن و بڕین نەنیشتونەتە وێزەی هێندێك نەتەوە و وڵات، بەڵکو جەنگێکی دیکە کە چەپی کەمە لەو جەنگەی تر، بەڵام درێژخایەن و کاریگەرتر بە سەپاندنی هەڵ و مەرجی سەختی خۆیان بۆ تاڵانکردنی سەروەت و سامانی ئەو وڵاتانە و زێدە قازانجی کۆمپانیاکانیان و کۆنترۆڵکردنیان لە ژێر ناوی دانی قەرز و هاوکاری و ئاوادانکردنەوە و پێشەوەجونەوە، بە ناوی چەندەها پڕۆژەوە کە یەکێکیان " ڕێکخستنەوەی هەیکەلی دامەزراوەکانی وڵاتە..." ئا لەو ڕێگایانەوە ئەو جەنگەشیان بەرپاکردووە.
هێندێك لە وڵاتانی ئەمەریکای لاتینی و ئەفەریقا دووچاری ئەو قەرزە نەدراوە و نەبڕاوەیە بوون، زۆربەشیان لە ڕێگای ئەو بڕە سوودەی کە بەسەریاندا سەپێنراوە دوو جار و سێ جار ئەو قەرزەیان داوەتەوە، بە واتایەکی دیکە ئەمان بە درێژی نیمچە تەمەنێك هەر سوویان داوەتەوە لە بری قەرزە ئەسڵییەکە.
بانکەکان، دەزگە دراوییەکان و بازرگانەکان لەلایەن گروپی حەوتەوە، G7 ، 'ئازاد کراون' و ئۆکەیان لەو ڕاو و ڕووتەدا بۆ کراوە. ئەمان لە چین تاوانبارترین سەبارەت بەوەی کە بەسەر ئەو وڵاتانەدا هێناویانە و دەیهێنن.
زیاتر لە 20 ساڵ لەمەوبەر کەمپەینێك لە ژێر ناوی " دادوەری قەرز " یا ڕاستتر دادوەری لە قەرزدا ڕاگەیانرا. لە ڕێڕەوی ئەم کەمپەینەدا زانیاری زۆر کەوتە بەرچاو لە ناوی وڵاتەکان و بڕی قەرزەکان و ڕێژەی سوو و هەڵ و مەرجی سەپێنراو. لەوانە حکومەتەکانی ئەفریقا سێ ئەوەندەی قەرزی بانکەکانی ڕۆژئاوا و بەڕێوەبەرانی سەروەت و سامان و بازرگانانی نەوت و دوو هێندە زیاتریش سوودیان لێ وەردەگیرێ.
وڵاتانی ڕۆژئاوا ئەم لایەن و دەزگایانە بە هەڵە تەنها وڵاتی چینیان بە هۆکاری شکستهێنانی پێشکەوتن لە داڕشتنەوەی قەرزەکاندا تاوانبار کردووە. لەگەڵ ئەوەشدا ڕاستییەک لەمەشدا هەیە کە ماوەیەکە چینیش پێلی کوتاوە بە وڵاتانی ئەفەریقا و ئەمەریکای لاتین و ئێستاش ئاسیای ناوەڕاست و هەندێکیش لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوین لەوانە عێراق.
پڕۆژەکانی چین لەم وڵاتانە زیاتر پڕۆژەی قورسی ڕێگا و بان و دروستکردنی فڕۆکەخانە و بەنداو و تونێل و پردن، کە ئەمانیش هەڵ و مەرجێکی قورسیان داناوە بۆ بەرخستنی سەرمایەکەیان لەدەسکەتنی

قازانجی زیاتر لەو بوارانەی سەرەوەدا.
ڕێکخراوی دادوەری قەرز حیسابی کردووە کە 12%ی قەرزی دەرەکی حکومەتەکانی ئەفریقا قەرزاری قەرزدەرانی چینن و ئەمە لە کاتێکدا 35% قەرزاری قەرزدەرانی ڕۆژئاوان. نیوەی 22 وڵاتی ئەفریقی کە زۆرترین قەرزیان لەسەرە، زیاتر لە٪ 30 قەرزاری قەرزدەرە تایبەتەکانن، واتە کۆمپانیاکان، لە کاتێکدا تەنها شەش وڵاتیان بە هەمان ئاست قەرزاری چینن.
بەپێی ئامارەکانی بانکی نێودەوڵەتی، پەتای کۆرۆنا و قەرزی دەرەکیی وڵاتانی کەم داهات، پاڵنەر بوون بۆ بەرزترین ئاست لە ماوەی 50 ساڵدا، نزیکەی دوو لەسەر سێی وڵاتان تووشی ناڕەحەتی قەرزەکان بوون یان مەترسیی نەدانەوەی قەرزەکانیان لەسەرە.
لەشکرکێشی ڕووسیاش بۆ سەر ئۆکرانیا نیگەرانی زیاتری بەدوای خۆیدا هێناوە بەهۆی کارایی شەڕەکە لەسەر نرخی خۆراک و کاڵاکان.

نموونەیەك لەو وڵاتانەی ئەفریقا وڵاتی زامبیایە کە یەکەم لە دیلەکانی سندوقی دراوی نێودەوڵەتی. پەتای کۆرۆنا ئازارە ئابوورییەکانی زامبیای ئاڵۆزتر کرد، کە هۆکارەکەی بۆ چەندین ساڵ خراپ بەڕێوەبردن و گەندەڵی بوو، کە وڵاتەکەی لە نەدانەوەی قەرزەکانیدا کۆڵەوارتر کرد. زامبیا بەهۆی بوونی گەندەڵی و کەمی داهات و پەتای کۆرۆنا بە دەست قەرزەکانییەوە دەناڵێنێت ، نەك هەر ئەوە بەڵکو ناتوانێت بڕی سووەکەش بداتەوە، بۆیە داوای لە صندوقی دراوی نێودەوڵەتی کرد بۆ دانی قەرزێکی دیکە کە لەسەر قەرزە کۆنەکەی کەڵەکە دەبێت . پاش هێنان و بردنێکی زۆر و حساب و کیتابێکی بە ئەندازە ئەم دەزگایە ڕەزامەندی دەربڕی کە بە بڕی 1.3 ملیار دۆلار (1.1 ملیار پاوەند)، قەرزی پێبدا لە کاتێکدا ئەم وڵاتە لە هەوڵێکی سەختدایە بۆ دووبارە بنیاتنانەوەی ئابوورییەکەی کە تووشی قەیران بووە، بەهۆی ئەوەی کە لە ساڵی 2020 دا نەیتوانی قیستی قەرزە دەرەکییەکانی بدات.
بێ گومان دانی ئەم قەرزە نوێیەش کە ڕۆژی 5شەممە، 01/09 ڕاگەیاندرا و چەند مانگێکە دانوستانی لەسەر دەکرێت بارو دۆخی ئابووریی زامبیا باش ناکات چونکە دانی ئەم قەرزەش کۆمەڵێك مەرجی پێوە بەستراوەتەوە کە نیوەی ئەم قەرزە نوێیە بۆ دانەوەی قەرزەکانیەتی بە قەرزدەرەکانی کە بریتین لە فەرەنسا و بریتانیا و چین ، سەرەنجامیش پاڵ بە بەردەوامبوونی سیاسەتی دەستگرتنەوە ، تەقەشوف، دەنێت و کە فشارێکی زۆر دەخاتە سەر خەڵکی زامبیا، هەر ئاوا قەیرانەکە بۆ چەندین ساڵی داهاتوو بەردەوام دەبێت.
خەڵکی زامبیا لە ساڵانی ڕابردوودا بەدەست بێینی زۆری

خزمەتگوزارییە گشتییەکانەوە دەناڵێنن، کە خەرجییەکانیان لە نێوان ساڵانی 2019 بۆ 2021 بە ڕێژەی 21% دابەزیوە، هۆکاری سەرەکی ئەمەش تێچووی قەرزی تایبەتە کە سوودێکی زۆرە، بە پلەی یەکەم لەلایەن قەرزدەرەکانی تایبەتەوە وەک کۆمپانیای بلاک ڕۆک، BlackRock وەستاوە بە ئەوەی قازانجی گەورە بەدەستبهێنێت ئەگەر بە تەواوی بدرێت”.

هاتنەوەی هەناسە بۆ زامبیا بە دانی قەرز کە پێرێ 5شەمە سندوقی دراوی نێودەوڵەتی ڕایگەیاند، بڕیارە دەستبەجێ پارەی 185 ملیۆن دۆلار وەربگرێت. دوای چەند مانگێک لە دانوستانەکانی نێوانیان، قەرز بە قەرزدەرە سەرەکییەکانی زامبیا دەبێت بدرێنەوە کە بریتین لە فەرەنسا و بەریتانیا و چین. نزیکەی نیوەی قەرزەکانی وڵاتەکە بە قەرزدەرەکانی تایبەتی ڕۆژئاوایە. لەگەڵ ئەوەشدا صندوقی دراوی نێودەوڵەتی لە ڕاگەیاندنەکیدا لەمەی زامبیا دەکات و دەڵێت ” گەشەکردن زۆر نزم بووە بە کەمکردنەوەی ڕێژەکانی هەژاری و نایەکسانی و بەدخۆراکی کە لە بەرزترین ئاستی جیهاندان”
بە دڵنیاییەوە ئەو هۆکارانەی سەرەوە کە لەسەر زامبیا ڕێیان هەبووە لەسەر سەرجەمی وڵاتانی گیرۆدەبوو بە قەیران لە ئەفریقا و وڵاتانی دیکەدا، کارایی خۆیان داناوە وەکو قەیرانی گەندەڵی ، ئیدارەدانی زۆر خراپ، خراپی ژینگە و کەش و هەوا، جەنگی ناوخۆ ، کە هەر هەموو ئەمانە سەرچاوەکەی دەسەڵاتە و دەوڵەتە کە دەوڵەت و دەسەڵاتیش هەموو ئەو نەگبەتیانە لەگەڵ خۆیاندا دەهێنن.

زاهیر باهیر
03/09/2022
Zaherbaher.com

هەژاریی سووتەمەنیی لە بریتانیادا.. زاهیر باهیر

بە گوێرەی توێژینەوەیەکی نوێ لە مانگی جەنیوەری ساڵی تازەدا دوو لەسەر سێی خێزانەکانی بەریتانیا تووشی هەژاریی سووتەمەنیی دەبن.

ڕووداوەکان دەستەواژەی نوێ لەگەڵ خۆیاندا دەهێنن. هەژاریی سوتەمەنیی دەستەواژەیەکە کە گوزارشت لە بەرزبوونەوەی نرخی سوتەمەنییەکان تا ڕادەیەکی ئێکجار زۆر دەکات. ئەم دەستەواژەیە بە دروستی بەسەر دووبەش لە سێ بەشی خێزانەکانی بریتانیادا جێ بەجێدەبێت .

بەرزبوونەوەی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە و تێچوی ژیانی دانیشتوانی بریتانی لە پاڵ وشکەساڵیی و لە تەك ئەمانەشدا تورەقیکردنی زیاتری توێژاڵی دەستەبژێری نەو کۆمەڵ بە هەڵتۆقینی ملیۆنەری زیاتر و زیادبوونی ملیاردێرەکانیش بە 177 دانە، هەموو ئەمانە بوونەتە سەر ویردی زمانی ڕۆژنامەکان و بەشێکی زۆری دەنگوباسەکانی ڕادیۆ و تی ڤییەکان.

ئەوە نەبەت پێش ڕوودانی ئەم بارودۆخە بڕێکی زۆری خەڵکی لە بریتانیا ژیانێکی شایستانەیان هەبووبێت . من پێشتر لە زۆر ڕووەوە باسی ژیانی ئەرەم کردەوە لێرەدا تەنها هەر یەك دوو نموونەیەك دەهێنمەوە: دوو لەسەر سێی ئەو گەورانەی کە کار دەکەن لە هەژارییدا دەژین ڕێژەکەش لە ئێستادا لە بەرزبوونەوەدایە، 5 ملیۆن کە کرێکارن لە شوێنی جیا جیادا لە هەژارییدا دەژین، ئەمە جگە لەوەی تێکڕای مووچە کە بە گوێرەی ڕادەی هەڵاوسانی پارە ڕێکخراوە یا دیریدەکرێت، لە مانگی ئایاری ئەمساڵدا، 2022، کەمتر بووە لە مانگی شوباتی 2008.

بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێ 45 ملیۆن کەس لە بەریتانیا لە مانگی یەکی [جەنیوەری] ساڵی نوێدا بە هۆی هەڵکشانی نرخی سووتەمەنییەکان : غاز وکارەبا تا دەکاتە بەنزین و گازۆییل بە ڕادەیەك دەبێ کە ئەو بڕە خەڵکە کە لە چوارچێوەی خێزانییدا گرد دەبنەوە دەکاتە 18 ملیۆن خێزان کە ڕووبەڕووی هەژاریی سووتەمەنیی دەبنەوە.

ڕاپۆرتەکە هەژارییەکە وردتر دەکاتەوە و کارایی زیاتری لەسەر هەندێك توێژاڵی کۆمەڵایەتی پتر دەردەخات. هەر بۆ نموونە دەڵێت لە نەوانی کەپێڕەکی خانەنشینکراو بۆ ڕێژەی لە سەدا 86.4 و لە سەدا 90.4 لە سەر خێزانانی یەکبابە ، ئەوانەی کە بێ مێردن یا بێ ژنن کە دوو مندالی یا زیاتریان هەیە ، کارایی خۆی دادەنێت.

هەر ئاواش ڕاپۆرتەکە لە سەر ناوچەکانی یا دەڤەرەکانی بریتانیاش ڕێژەی ئەم هەژاریی سووتەمەنییەی تۆمار کردووە. لە سەدا 57.9

خانەوادەکانی کە لە خواروی ڕۆژهەڵاتی بریتانیا دەژین ڕووبەڕووی ئەو قەیرانە دەبنەوە. ئەمەش بە بەراورد بە لە سەدا 70.9 لە دانیشتوانی میدلاند و لە سەدا 76.3 لە دانیشتوانی ئیرلەندەی باکوردا.

ئەم توێژینەوەیە دوای بەرزبوونەوەی هەڵئاوسانی پارە بە ڕێژەی لە سەدا 10.1 لە مانگی تەموزدا کراوە و واش پێشبینی دەکرێت کە لە کۆتایی ئەم مانگەدا دەچیتە لە سەدا 10.8 کە ئەم ڕێژەیە لە بەرزبوونەوەی هەڵئاوسانی پاوەندی بریتانیدا لە 40 ساڵ لەمەوبەرەوە نەبینراوە. ئەوەش مەزەنە دەکرێت کە لە کۆتایی ئەمساڵدا بگاتە لە سەدا 13 . هەر لەبەر ئەوەشە هەرچەند مووچە و کرێش بەرزببێتەوە تەنانەت بە ڕادەی لە سەدا 10ش هێشتا هەر موچەکە هیچ زیادی نەکردووە، بەڵکو نوقسانی بە ڕێژەی لە سەدا 3 هەیە.

هەندێك لە دامەزراوەکان، دەسگەکانی وەکو دەسگەی تەندروستی متمانەپێکراوی خ□ستەخانەکان لە ئینگلەنددا، لە سەروبەری ئەم ژیانە قورسەدا کۆمەك بە کارمەندەکانیان دەکەن بۆ ئەمەش بەرپرسانی نەخۆشخانەکان باوەڕیان وایە کە یارمەتییەکانیان ‘بەرپرسیارێتییەکی ئەخلاقییە’ و ڕووبەڕوویان دەبێتەوە دەبێت لەبەرانبەریدا بووەستنەوە .

دەسگەکانی نەخۆشخانەکان لە هەندێك شار و ناوچەدا بڕیاریان داوە کارمەندەکانیان کە زۆر ه□زاران 500 پاوەندیان پێبدرێت و بۆیشیان هەیە کە منداڵەکانیان لە چێشخانەکەی سەر کاردا بە یەك پاوەن ژەمی نانی نیوەڕۆ بخۆن. لە شاری لێستەر لە سەدا 29 ی ستافەکانیان موچەیەکی ه□زارانە وەردەگرن کە پێش لێبڕینی باج تەنها 23،177 پاوەند. ل□ هەندێك شوێنی تر 2 ملیۆن پاوەندیان داناوە بۆ یارمەتی ئەوانەی کە بە هۆی گرانی نرخی بەنزینەوە ناتوانن بچنە سەر ئیش.

هەواڵی خراپتر وەکو دەسگەی سیستەمی پیشەسازی و دارایی دەڵێت لە ساڵی دارایی داهاتوودا – 2024-2023 – ئەگەری زۆرە قەرزکردن بە ڕێژەی 23 ملیار پاوەند زیاد بکات، چونکە حکومەت پێویستی بە بەرزکردنەوەی یارمەتییەکان و خانەنشینی دەبێت بەگوێرەی ڕێژەی ه□□ئاوسانی بەرزتر بە تێچووی 4 ملیار پاوەند و هەروەها دانەوەی 54 ملیار پاوەند بە سووییەکی بەرز لەسەر قەرزەکانی کە پەیووەستن بەهەڵکشانی هەڵئاوسانی پارەوە لەسەر بۆندەکان. [وشەی بۆند-ی ئینگلیزی ڕەنگە زیاتر لە کوردیدا بە کۆمپیالە بێت].

وەکو زانراوە سیستەتی سەرمایەداریی بۆ چارەسەرکردنی کێشەکان یاری بە هەندێك فۆرمیلەی ئابووریانە دەکات بە بەرزکردنەوەی ڕێژەی سوو، زیادکردن و داشکاندنی ڕێژەی باج ، گرتنەبەری سیاسەتی دەستگرتنەوە [تەقەششوف]، کەمکردنەوە و زیادکردنی بەهای دراوەکەی، ڕێگەدان بە هەڵئاوسانی دراوەکەی یاخود کۆنترۆڵکردنی هەڵئاوسانەکە. لەگەڵ ئەم دەستکاریکردنانەشدا، لە کردنی هەر یەکەیان□دا کارایی نێگەتیڤانەی لەسەر ئەوی تریان و سەرجەمی ئابوریش هەیە . ئەمەش ڕاستییە و دەکرێت لەو دوو سێ دێڕەی سەرەوەی دەسگەی سیستەمی پیشەسازی و دارایی ئەم وڵاتەدا کە ئاماژەم پێدا بیبینین .

حکومەت بۆ حەلی ئەم کێشەیە سەبارەت بە نرخی غاز و کارەبا کە لە مانگی یەکی سال□ی نوێدا دەچێتە 4،500 پاوەند، ک□ 3582 □ پاوەند زیاترە لە سال□ی پار ئەم وەختە کە بە ڕێژەی سەدییش دەکاتە لە سەدا 82 . ئەم زیادکردنە لە مانگی نیسانی سال□ی داهاتوودا دەچێتە 5456 پاوەند، چارەسەرێکی دانا□.

بۆ قەرەبووکردنەوەی ئەم زیادەیە حکومەت لە مانگی ئایاردا بڕیاری دا کە هەموو ماڵێك 400 پاوەندی پێبدرێت و ئەوانەشی کە زۆر دۆخی دارایی یان خراپە 600 پاوەندی زیاتریان پیبدرێت. ئەمە بریاری وەزیری دارایی پێشتر بوو، ڕوشی سوناك، کە ئێستاش یەکێکە لە دوو بەربژێرەکەی سەرۆکی وەزیران. بەربژێرەکەی دیکەیان ژنێکە بە ناوی لیز تروس ئەو نایەوێت ئەمە بکات دەلێت باشترین کۆمەك بۆ هاووڵاتییان دابەزینی ڕێژەی باجە، کە لەم بارەدا تەنها ساماندارەکان سوودمەند دەبن. بۆ نموونە گریمان موچەی کرێکارێك 30 هەزار پاوەندە کە 12 هەزاری، باجی لەسەر نییە دەکەوێتە سەر حاڵەتی خیزانیی ئەو کەسە. ئالیرەدا گریمان باج بە ڕێژەی لە سەدا 3 دابەزی کە ئەمە مەحاڵە، لەو حاڵەتدا دەکرێت کە کابرای/ ژنی باجدەر 540 پاوەندی بۆ بگەڕێتەوە کە ئەمەش هیچ نییە.

هاوکاتیش حیزبی لیبراڵ و پارتی لەیبەر [کرێکاران] داوا لە حکومەت دەکەن کە فشار بخاتە سەر کۆمپانیاکانی وزە کە ئەم بەرزکردنەوە و زیادە نرخە هەڵپەسەرێت. هەرچیش پارتی سەوز هەیە داوای بە دەوڵەتیکردنی کۆمپانیاکان دەکات.

ئەمە لە کاتێکدا کە ە تێکڕای قازانی کۆمپانیا گەوەرەکانی نەوت و وزە وەکو شێڵ و بی پی و ئێکسۆن مۆبیل و چیفر□ن و ئەوانی دیکەیان لە ماوەیەکی کەمدا خۆی لە 50 ملیار پاوەند داوە. سەرکەوتنی موچە و خەڵاتی بەڕێوەبەرە گەرەوکان و جێ بەجێکەرانی کۆمپانیا

گەورەکان و دەسگەر دراوییەکان بە ڕادیە سەرکەوتووە کە لە ساڵی 2008 وە ئەمە نەبینراوە .

لەگەڵ ھەموو ئەمانەدا ئەوەش ھەڵوەستی حکومەتی بریتانییە و کە کاتێکیش دەبینین لە شوێنەکانی دیکەی جیھاندا وردەکارییەکانی ھەڵبژاردەیەکی بەدیل دەبینرێت: سەرۆکی پارتی سەسیالیستی ئیسپانیا بیتاقەی شەمەندەفەری بە خۆڕایی ڕاگەیاند ھەروەھا بە کەمکردنەوەی تێچوونەکان (شانبەشانی باجی زیاتری لەسەر بانکەکان) ڕاگەیاند، لە کاتێکدا سەرۆکی نیوزلەندە ،جاسیندا ئاردەرن، کرێی گواستنەوەی گشتی نیوزلەندای بە ڕێژەی 50% کەمکردەوە. لە فەرەنسا ئیمانوێل ماکرۆن کۆمپانیایPDF کردە کەرتی دەوڵەتیی و پارەی وزەشی بە نزمیی ھێشتەوە.

وەکو دەبینرێت لەو وڵاتانە و وڵاتانی دیکە ھەندێك کارئاسانی و کردنی کەمێکی بچوك بە ھاووڵاتیان کراون و لەڕێش ئەو ھاوکارییە بچوکەیە بە بارودۆخێکی زۆر خراپتریشەوە لە دانیشتوانی ئەو وڵاتانە ، دانیشتوانی بریتانیا شتێکیان لە بەردەمدا نەماوەتەوە جگە لە بەرەنگاربوونەوە و بەگژاچوونەوەی سیاسەتی کۆمپانیاکان و حکومەت. ھەر لە بەر ئەمەش ھەڵمەتێك لەژێر ناوی " پارە مەدە" واتە پارەی قایمەی غاز و کارەبا مەدە. ئەم کەمپەینە تا ئێستا زیاتر لە 200 ھەزار کەس واژۆی کردووە ئەگەر ئەم ژمارەیە بگاتە یەك ملیۆن، پارەدەری کارەبا و غاز لە مانگی ئۆکتۆبەردا و ھاوکاتیش ئەگەر حکومەت زیادبوونی ئەم پارەیە ھەڵنەپەسێرێت ، خەباتی ڕاستەوخۆ بەکاردەھینرێت نە کۆمپانیاکان و نە حکومەتیش ناتوانن شتێک بکەن لە ھەقی خەڵکی چونکە ئاشکرایە نە ملیۆنێك کەس دادگایی دەکرێ و نە دەتوانرێت بیشیانگرن و نە دەکرێتیش کارەبا و غازیان لێببڕن و یا خود دەست بەسەر خانەنووەکانیان بگیرێت ئەو کاتە نەك ھەر دەبێتە ھۆی ھەڵوەشاندنەوەی ئەو سیاسەتە بەڵکو ڕەنگە بیبیتە ڕوخاندنی حکومەتیش.

ئەمە ئەزموونی سەرەتای نەوەداکانی چەرخی پێشووە کە حکومەت باجێکی شەخسی زۆری لەسەر دانیشتاوان کە لە سەرو 18 ساڵەوە بوون لە ژێر ناوی پۆڵ تەکس دانا . دواتر ھەڵمەتێك ڕێکخرا کە پارە نەدرێت و ھەرکەسێش درا بە دادگا بە ھەزاران کەس لەبەردەم دادگادا ناڕەزاییان دەربڕی، ھەر کەسێك کاربەدەستانی حکومەت بھاتنایەتە سەری و شەڕ و پێی ماڵەکەیان ببردایە بە جارێك سەدەھا کەس ڕێگربوون لێیان . بە کەکرندەوەی ئەم باجە ھەموو ڕێگە چارەکانی حکومەت و شارەوانییەکان شکستیان ھێنا بۆیە سەرەنجام خودی باجەکە

شکستی هێنا و حکومەتەکەی مارگرێت تاچەریش هەرەسی هێنا. لە ئێستاشدا لەوە دەکات هەمان شت دووبارە ببێتەوە.

ئەمەش هۆکارێکی گرنگە کە حیزبە موعاریزەکان و هەندێکیش لە کۆمپانیاکان لۆبی حکومەت دەکەن بۆ هەڵپەساردنی زیادبوونی نرخی کارەبا و غاز، چونکە ترسی دووبارە بوونەوەی ئەزموونەکەی پۆڵ تەکسیان هەیە کە گریمانی زۆر هەیە لە ڕوودانی چونکە هەژارییەکی زۆر لە ئارادایە و ڕەنگە سەراپای شۆپەکان و کۆمپانیاکان تاڵان بکرێن .

زاهیر باهیر

20/08/2022
Zaherbaher.cm

قەڵەم بەدەستانی کورد و پەکەکە و چالاکی و هەردوو لایان… زاهیر باهیر

جێگای داخە کە زۆرێك لە قەڵەم بەدەستانی کورد بە ناوی دڵسۆزی بۆ پەکەکە و باکور و ڕۆژئاوای کوردستانن□وە گەورەترین خزمەت بە دەوڵەتی تورکیا و لە سەرویانەوە ئاکەپە و ئەردۆگان دەکەن.
ئەمانیش وەکو میدیای دەوڵەتی تورکیا و میت بەڵام بە وتار و نوسین و بە مەبەستی جیاواز تەواوکەری سیاسەتی ئێستای ئاکەپەن. ئامانجی سەرەکی بەناوی بەرگرییکردن لە کورد و باکور و باشوور دنەی شەڕی بەردەوامی نێوان پەکەکە و تورکیا دەدەن، هانی ڕشتنی خۆێنی زیاتر و سوتانی جەرگی دایکان و باوکانی گەریلاکانی پەکەکە دەدەن، ئەمانە خەنجەر لە کا دەدەن ، بەنزین بەسەر ئاگری کڵپەسەندووی چەند د□ی□□ك دەکەن کە چی تر تین و گەرمی گڕەکەی کارایی نەماوە و کاتی کوژاندنەوەیەتی و گ□□ی□ن و بەکارهینانی ئەو وزە و تینە لە کە ناڵێکی دیکەی تێکۆشانەوە: خەباتی جەماوەریانەی سەرانسەری تورکیا.
ئەمانە خەریکی ئەو کارە قێزەوندەن، کاری هاندان و بەردەوامیدانی

بە خوێنڕشتن بە کوشتاری بە کۆمەڵ ، بە وێـرانکردنی خاك و نیشتمان و ژینگە کە لە لە کاتێکدا زۆربەی ئەم ئەفەندییە قەڵەم بەدەستانە لە دەرەوەی کوردستان دەژین و لە تەڕ دەخۆن و لە وشک دەنوون .
زۆریان لەم وڵاتانەدا بەردێك ناخەنە سەر بەردێك و وەکو تەڕاح لێیکەوتوون و جار بە جار بۆ دەستخۆشی لێکردنیان و لایك و کۆمنێنت و وتارەکانیان پۆستێکی قەبیح یا وتارێکی بێ ناوەرۆك و بێ بەڵگە بۆ بەردەوامیدانی شەڕ دەنوسن کە گوایە ڕێگەی سەرەکی ڕزگاری کوردە.
گەر بەڕاستی دەتانەوێت دۆستی کورد بن، ڕاستگۆ بن، بە ویژدان بن با هەڵوێستتان هاریکاری و ڕەخنە بێت . پەکەکە و بزوتنەوەی ڕۆژئاوا زیاتر لەوەی کە پێویستیان بە هاوپشتی و دەستخۆشی هەبێت، پێویستیان بە ڕەخنەی جددییە، پێویستیان بە سەرەکۆنە لەسەر سیاسەتی هەڵە و چالاکییەکانیانە کە تەنها کوشتن و بڕینی زیاتر دەهێنیت نەك ڕزگارکردنی بستێك زەوی.

لام وایە وەختی ئەوە هاتووە کە بوەستین لە لایکباران و دەستخۆشی هێڕشی هەسەدە لە کوژرانی چەند سەربازێکی لەشکری تورکیا کە زۆر نزیکە کوردیش بن نەك تورك .

هاوکاتیس ئایە وەختی ئەوە نەهاتووە کە پەکەکە پێداچونەوەیەك بە سیاسەتەکانی خۆیدا بکات؟

دیارە ئەوەی کە من دەیڵێم پێشنیار نییە بۆ پەکەکە چونکە حیزب بە سەرکردە و بە بنکردەوە هەرگیز خۆیان بە هەڵە نازانن و و بە قسەی کەسیش ناکەن. ئەم تێڕوانینەش دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی هەمیشە سەرکردەکان و ڕابەرانی حیزب خۆیان لە هەموو کەس بە باشتر و بەتوانا تر و زیرەکتر و ئاوەزدارتر دەبینن. کاری ئەوان کۆنترۆڵکردنی ئەندامان و کەرتکاریی نێوانی هاووڵاتیان و ململانێی دەسەڵات و کورسییە.

ئەوەی کە دەیڵێم دەربڕینی سەرنج و هەڵوێست و خوێندنەوەیەکە. پەکەکە بە بارودۆخێکی ئێکجار سەختدا تێدەپەڕیت کە هیچ حیزبێکی کوردستانیی و عێراقیی لەو بارودۆخە مەترسیدار و نادیارەی ئایندەدا نا ژین.* پەکەکە لە قەیرانێکدایە کە تەنها و تەنها مەگەر هەڵبژاردنی حوزەیرانی ساڵی ئاییندە بە گۆڕانی ئاکەپە ڕزگاری بکات ئەویش بە دەستپێکردنەوەی وتووێژ. بێ گومان ئەمەش هۆکاری زۆری هەیە بەڵام هۆکاری هەرە سەرەکی لەو قەیرانەی کە پەکەکە تێیدا دەژی و شکستی تەواویش بە ڕۆژئاوا دەهێنێت هەر وەکو چۆن بە

ھەدەپەی ھێنــا مــن لە دوو خــاڵێ ســەرەکیدا کۆی دەکەمەوە. ئەو دوو خاڵەش :

یەکەم: پەکەکە ھیــچ جۆرە پێــداچونەوەیەك بە سیاســەتەکانی خ□ یــدا ناکات.
بڕوانە لە تەمــوزی2015 وە پەکەکە ھەزار کەســی زیــاتر لێکــوژراوە، کوردستانی باکور وێران بووە، تورکیاش بە پاساوی بوونی پەکەکە لە باشووردا ناوچەیەکی تەواوی وێرانکردووە ژیان و سروشتی لە ھەزاران دانیشتوی بناری قەندیل سەندۆتەوە، لەو لاشەوە ھەرکەسێکی بوێت بە بێ ترس و بەو پەڕی ئازادییەوە دەیکوژێت. ھاوکاتیش ئەم حەوت ساڵ شەڕەی نێوانی پەکەکە و ڕژێمی تورکیا نەك ھەر کێشەی کوردی باکوری بستێك نەبردۆتە پێشەوە بەڵکو ئەوەندە زەرەری لێداوە کە ھەگیزا و ھەرگیز نایەنەوە جێگای خۆیان.
لەمانەش سەیرتر ئەو دیمانە و قسە بێ سەرو بەرانەی سەرکردەکانی پەکەکە وپەیەدە، ڕۆژئاوا دەیکەن جێگەی تێڕامانە کە کەسێك 40 بۆ 50 ساڵ لە حیزب و بزوتنەویەك بیت کەچی قسە لە ھەوادا بکات!!!
لەمــانەش خراپتــر کەســێك نییە لەنــاو پەکەکەدا چالەنجیــان بکــات؟ چەپڵەلێدەرەکانی دەرەوەی پەکەکەش ھەر دەستخۆشی دەکەن و ھانی شەڕ دەدەن بێ ئەوەی خۆیان لەسەفەر و گەشتی تورکیا و کڕینی کاڵای تورکی و تورکیا و سەیرکردنی دراما توڕەھاتەکانی تورکیا دوور بگرن!!
پرسیارەکە ئەوەیە ئایە وەختی ئەوە نەھاتووە کە پەکەکە تەنھا بۆ دەقەیەك بیر لەوە بکاتەوە کە بەم شەڕە چییان بەچی کردووە؟ خەڵکی مامەڵەیەك دەکات، ڕەدەڵ و بەدەڵێك دەکات، دوکانێك دادەنێت، کە پــاش مــاوەیەکی کەم کە دەزانێــت زەرەری لێــدەکات ئیتــر بیــر لە چارەسەرێکی دیکە دەکاتەوە.

دووەم: ئەم □وداو□ ج□رگب□ا□ن□ی کە یەک بە دوای یەکــدا لە مــاوەی ئەم چەند ساڵەدا ڕوویان داوە و ڕوودەدەن کە لەڕێگەی درۆنەکانی تورکیاوە ڕوودەدات یاخود لە ڕێگەی تیرۆرکردنەوە. لە ھەموو ئەم □وداوانەدا پەکەکە پەنجە بۆ پــارتی و دەزگەی ســیخوڕی پــارتی ڕادەکێشێت بێ گومان ڕەنگە بەشێکی کاری ھاوبەشی نێوانی دەزگەی ســیخوڕیی پــارتی و میتــی تورکیــا بێــت. بەڵــام دەکرێــت لە کــاری تیرۆرکردنی درۆنەکاند ، دوو خاڵ ڕەچاو بکرێت:
یەکەم: کوشتارەکــان پێشــوەخت پلانــی بۆ کــراوە ئەوە نییە کەســێك پەیوەــندی بە بەشــی ســەربازیی تــورکییەوە کردبێــت یــا بە میــت ڕابگەیەنێــت . بەڵکــو ئــاگەدارکردنەوەکە زۆر ووردەکــاری تێــدایە

تەنانەت میت یاخود بەرپرسانی درەندەکان پێشوەخت تەواوی پلانەکانیان پێدەدرێت و دەزانن : کەی ئەم سەیارەیە دەردەچێت، چەندکەسی تێدایە، لە کوێ دەوەستن ، مەنزڵگەیان کوێ و کوێیە.
گەر ئەمانە نەبێت چۆن درەندەکی تورکی دەتوانێت سەیارەیەك لە ڕێی کۆلار بکاتە ئامانج. گەر وا نەبێت چۆن دوو کەس لە ئەزمەی لەناو دەیەها کەسدا دەکوژرێت؟ گەر پلانی پێشوەخت نەبێت چۆن لە دەروازەی موسڵدا درەن تەعین دەبێت و هەڵدەکوتێتە سەر سەیارەیەك؟ گەر وا نەبێت چۆن مام زەکی و دیار غەریب دەبنە قوربانی بە درەن یا ئامرازەکی دیکە؟ گەر پلانەکە زانراو نەبێت چۆن 3 لە ژنانی شەرڤانان کە یەکێکیا جێگری سەرەکی مەزڵوم کەبانییە هەر ئاوا بە ئاسانی دەکوژرێن؟ چۆن ژنەکی دیکەی خاوەن ئەزموون و مێژوی تێکۆشان لە کەمپەکی خەڵکانی ڕۆژئاوادا لە عەربەتدا نەك شوینانی ژێر دەسەڵاتی پارتی دەکوژرێت؟ چۆن هەر لەم مانگەدا ئەو قوربانیانە دەدرێت بە تایبەت کەسی وەکو ڕێزان جاوید؟ کە هەڵسوکەوتی ئەم هەڤاڵە و جێگرەکەی مەزڵوم کەبانی و کوشتنی مام زەکی و دیار غەریب و ئەوانی تریان.. کە جوڵەی ئەمان زۆر دیاریکرا و نهێنی بووە و لە دانیشتنەکی تایبەتیدا باس کراوە و بڕیاری لەسەر دراوە. بە داخەوەم کە کاتێك دەڵێم لە ئایندەدا زۆری تریشی بە دوادێت.
ئەوانەی کە دەمەننەوە فەرماندەکانی قەندیلن نەك لە بەر ئەوەی کە سەر بە دەوڵەتی تورکیان بەڵکو لەبەر ئەوەی کە مانەوەیان پێویستە بە بەردەوامیدان بە جەنگ ، جەنگەکی ماڵکاولکەر، شەڕێکی نیشتمان وێرانکەر، جەنگەکی بێ مایە و بێ دەسکەوت کە 3 کوردستانی بە خۆیەوە کاولکردووە .

دووەم: ئامانجی تیرۆرکردنەکان هەڵبژاردەیە و قوربانییەکان یەکیی یەکین و کوردانی ڕۆژئاوا و باکور و ڕۆژهەڵاتن، نەك کوردی باشوور. باشە چۆن دەکرێت کە یەکێکی وەکو زەکی چەلەبی، ڕێگای پێبدرێت نزیکەی ساڵێك لە حیواردا بێت لەگەڵ میتی تورکیدا؟!!. ئەمە جێگای سەرنج و تێڕامانی وردە دیارە ئەم کابرایە ئەوەندە ساویلکە بووە کە باوەڕی نەبووە کە دەیکوژن، یاخود بەو پەیوەندییەی کە هەیبووە لە خشتەیان بردووە کە بە خەم بێت ناکوژرێت. زەکی دەبوایە هەر لەیەکەم حیوارەوە ژمارەکەی بگۆڕایە و ئیحتیاتی وەرگرتایە. ئەمە نازانین چی وتراوە و چی نەوتراوە، بەڵام بەڵاوکردنەوەی ئەو حیوارە بە من زۆر قسە هەڵدەگرێت و زۆر وردەکاری دەردەخا. تکایە وا مەزانن کە من زەکی تاوانبار دەکەم بە هەبوونی پەیوەندیی لەگەڵ میت-دا.

ئایا ئەی قەڵەم بەدەستانی کورد ، ئەی پیاوان و ژنانی هەڵهەڵەکەشی جەنگ و دەستخۆشی لەکەری پەکەکە ئەی ئەندامانی ڕیزەکانی خوارەوەی پەکەکە و پەیەدە هەرگیز ئەو پرسیارەتان لە خۆتان کردووە کە بۆچی دەوڵەتی تورکیا ئۆجەلان بەرنادات؟
دەوڵەتی تورکیا نایەوێت ئۆجەلان بەربدات لەبەر ئەوەی کە دەزانێت ئۆجەلان زۆر دەمێکە گەیشتۆتە ئەو قەناعەتەی کە شەڕی چەکداریی لە قازانجی کورد نییە و دەبیت بە هەر نرخێك بێت بوەستێت. دەزانێت گەر ئۆجەلان بەر ببێت ئیتر شەڕ وشەڕکەران دەوەستێنێت ، نەک هەر ئەوەش زۆرێك لە سەرانی پەکەکەش وەدەر دەنێت و نزیکیشە کە دادگاییان بکات .
دەسەڵاتدارانی تورکیا دەزانن بوونی بزوتنەوەی چەکداریی پەکەکە گەورەترین سوودیان پێدەگەیەنێت، هەکاری سەرەکی مانەوەیانە، هاندەرێکی باش و بیانوویەکی چاکە بۆ وێرانکردنی تەواوی کوردستانی باکور ، هەکارێکی گرنگە لە ڕوونەدانی مانگرتنی گشتی و خۆپیشاندان و پرۆتەستی زۆر گەورە لە تورکیا، چونکە میدیا و پاگەندەی تورکیا توانوەتی کە هاووڵاتیانی ئاسایی تورکیا بگەیەنێ ئەو قەناعەتەی دووژمنی سەرەکی ئەوان " تیرۆریزم و تیرۆریستانە " کە هەڕەشە لە کیانی گەلی تورك و دەوڵەتەکەیان دەکەن .
وەستانی ئەم شەڕە هەتا زووتر بێت سوودمەندترە ، ئاگربەستی یەکلایەنانە بۆ هەمیشە، باشترین خزمەتەکە کە پەکەکە بیکات بۆ خۆی و مانەوەی و بۆ میللەتی کورد و بۆ چینی کرێکاران و هەژارانی تورکیاش. کاتی ئەوە هاتوە کە دەستبەرداری چەك ببن دەبێت ئەوە تێبگەن کە ئەزموونەکان و ڕووداوەکان و گۆڕانی بارودۆخەکە بزوتنەوەی چەکداری و چەکبازیی توڕداوەتە زبڵدانی مێژووەوە.

زاهیر باهیر
14/08/2022
....

*لە 31/12/2017 ئەم وتارەی کە لەم لینکەدا هاتووە بە هەردوو زمانەکە، کوردی و ئینگلیزی، لەسەر پەکەکەم بڵاوکردۆتەوە. تکایە گەر خوازیاری بیبینی کلیکی لەسەر بکە.

https://zaherbaher.com/2018/01/10/%d9%be%db%95%da%a9%db%95%da%a9%db%95-%d8%a8%db%95%d8%b1%db%95%d9%88-%da%a9%d9%88%db%8e-%d9%85%d9%84-%d8%af%db%95%d9%86%db%8e%d8%9f/*

Zaherbaher.com

دوو ڕاپۆرتی گرنگ لەسەر کاردانەوەی کەمکردنەوەی هەناردەی غازی ڕوسیا… زاهیر باهیر

دوای کەمکردنەوەی غازی ڕووسی بە ڕێژەی لە سەدا 80 لە ڕێگەی بۆری نۆرد ستریم یەک-ەوە و بڕیاری کۆمیسۆنی یەکێتی ئەوروپی لە سەر خەزنکردن و دەستگرتنەوە بە غازەوە بە ڕێژەی لە سەدا 15 لە ئێستادا کاردانەوەکەی زۆرە و پێشبینی زۆر واقیعیانە دەکرێت کە من دەمێکە کردوومن.

بە ئەمەش دوو ڕاپۆرت یا دوو وتاری گرنگی ڕۆژنامەی گاردیانی بریتانی ئەو ڕاستیانە دەردەخات. منیش بە پێویستم زانی کە بیخەمە بەردەم بینەرانی ئەم پۆست و نوسینە.

ڕاپۆرتی یەکەم:

ڕاپۆرتی یەکەم یاخود وتاری یەکەم سەبارەت بە ئەڵمانیایە کە هەر لە ئێستاوە لە 3 شاری گەورەیدا خەریکن بڕیارەکەی کۆمیسۆنی یەکێتی ئەوروپا جێ بەجێ دەکرێت.

بە گوێرەی ئەو ڕاپۆرتە هانۆڤەر یەکەم شاری گەورەیە کە ڕێوشوێنی پاشەکەوتکردنی وزە دەستپێدەکات و بەرلین ڕوناکی مۆنۆمێنتەکان دەکوژێنێتەوە. هانۆڤەر لە باکووری ڕۆژئاوای ئەڵمانیا ڕۆژی چوارشەمە بووە یەکەم شاری گەورە کە ڕێوشوێنی پاشەکەوتکردنی وزە ڕابگەیەنێت، لەوانە کوژاندنەوەی غازی ئاو گەرمکردن و دوشکردن و حەمامەکانی باڵەخانە و ناوەندەکانی کات بەسەربردن کە لەلایەن شارەوانی شارەکانەوە بەڕێوەدەبرێن.

شارەکانی ئەڵمانیا خەریکی کوژاندنەوەی ڕوناکی شوێنەوارە گشتیەکان و گرتنەوەی نافورە و سەپاندنی دوشێکی سارد بەسەر مەلەوانگە و هۆڵە وەرزشییەکانی شارەوانییەکاندان. ئەمانە لە کاتێکدایە کە

ئەڵمانیا پێشبڕکێ دەکات بۆ کەمکردنەوەی بەکارهێنانی وزەی خۆی لە بەرامبەر قەیرانی غازی ڕووسیا کە لە ئارادایە.

بیناکانی شارەوانییەکان لە پایتەختی ویلایەتی ساکسەنی خواروو تەنها لە 1ی تشرینی یەکەمەوە تاکو 31ی ئازار گەرم دەکرێن، کە پلەی گەرمی ژوورەکە لە (20C (68F زیاتر نەبێت، هەروەها بەکارهێنانی یەکەکانی تەندروستی گەڕۆك [مۆبایل] و گەرمکەرەوەی پانکە قەدەغە دەکرێن. بڕیارە ئەم بڕیاری کەمکردنەوەی وزە و دەستگرتنەوە بە غازەوە دایەنگە و باخچەی منداڵان و قوتابخانە و خانەی چاودێری و نەخۆشخانەکان نەگرێتەوە.

بەلیت ئەنای سەرۆکی شارەوانی شارەکە لە پارتی سەوز وتی: **“دۆخەکە پێشبینی نەکراوە”. “هەموو کاتژمێرێکی کیلۆوات ئەژمار دەکرێت، و پاراستنی ژێرخانی گرنگ دەبێت لە پێشینە بێت.”**

شاری بەرلینی پایتەختی ئەڵمانیا، شەوی چوارشەممە نزیکەی ٢٠٠ شوێنەواری مێژوویی و بینای شارەوانییەکان لە تاریکیدا داپۆشران، چونکە شارەکە بە مەبەستی پاشەکەوتکردنی کارەبا سپۆتلایتەکانی کوژاندەوە. ئەو شوێنەوارانەی پێشتر لە شەودا ڕووناک دەکرانەوە بریتین لە ستوونی سەرکەوتن لە پارکەکەی تیرگارتن، کڵێسای یادەوەری لە بریتشایدپلاتز و مۆزەخانەی جولەکەکان، چی تر وەکو جاران نابن.

دوێنی ڕۆژی 5شەممە حکومەتی ئەڵمانیا ئەوەی پشتڕاستکردەوە کە نرخی غاز زۆر زیاتر دەبێت لەوەی کە پێشبینی دەکرا. بۆ ئەمەش وەزیری ئابووری ڕۆبەرت هەبیسك وتی **” هێشتا ناتوانین بڵێین لە مانگی نۆڤەمبەردا نرخی غاز چەند دەبێت، بەڵام هەواڵە تاڵەکە ئەوەیە کە بە دڵنیاییەوە چەند سەد یۆرۆیەك لەسەر هەر هەر ماڵێک زیاد دەبێت”**

سەرەڕای بەکارهێنانی غاز بۆ کاروباری ئاسایی، ئەڵمانیا لە سەدا 15 غازەکەی بۆ وزەی کارەبا بەکاردەهێنیت کەواتە کەمی غاز ڕەنگە لەسەر ئەڵمانیا زیاتر بکەوێت تاکو هەندێك وڵاتی دیکە. لە ساڵی پاردا 2021، 14 وڵاتی ئەوروپی لە سەدا 50ی غازی پێویستیان لە ڕووسیا وەرگرتووە.

شاری میونیك / میونیخ لە باشووری ئەڵمانیا، ئەم هەفتەیە ڕایگەیاند کە ڕووناکی هۆڵی شارەوانییەکەی لە گۆڕەپانی مارینپلاتز دەکوژێنێتەوە، کە بەزۆری تا کاتژمێر ١١ی شەو ڕووناک دەکرێتەوە و

تەنها ئاوی سارد لە ئۆفیسەکانی شارەوانییەکاندا هەیە هەروەها شەوانە نافورەکان دەگرنەوە.

شارەوانی شاری نورنبێرگ سێ لە چواری مەلەوانگەی ناوەوەی خۆی دادەخات کە لەلایەن شارەکەوە بەڕێوەدەبرێن و تا 25 ی ئەیلول لیدەکانی دەرەوەی بە کراوەیی دەهێڵرێتەوە.

ڕاپۆرتی دووهەم:

لە راپۆرتی دووهەمدا زۆر نهێنی گەورە و نیگەرانی قووڵ ئاشکرادەبێت و چی تر لە لایەن بەرپرسان و دەسەڵاتدارانەوە ناتوانرێت بشاررێتەوە.

بەهۆی ئەوەی کە چی تر خەڵکی لە ئەڵمانیا نایانەوێت ئابلوقەی ئابووری و سزای ئابووری ڕوسیا بدرێت [وەکو ئەوەی ڕوسیا بە سزاکان بەوخەت] ئانالینا بایربۆک، وەزیری دەرەوەی ئەڵمانیا، ئاسۆی ڕاپەڕینی جەماوەری لە ئەڵمانیا لە پاییزی ئەمساڵدا لەسەر نرخی بەرزکردنەوەی غاز دەبینێت.

هەروەها ئۆکرانیا و هاوپەیمانەکانی چاویان لەسەر و سەرنجیان لەسەر توندکردنەوەی هەژموونی ئێستای سزاکانە بۆیە پێشنیاری توندڕەوتر دەخەنە ڕوو و پێیان وایە ڕەنگە 20 وڵات بەشداربن لە تێپەڕاندنی سزاکانی کە ئێستا بەسەر ڕووسیادا سەپێنراون.

وەزیری دەرەوەی ئۆکرانیا دەڵێت " **لە ئۆکرانیا پوتین بە مووشەک و تانک شەڕ دەکات، لە ئەوروپا بە نرخی غاز شەڕ دەکات"**

لە لایەکی دیکەوە ئاندری یەرماک، ڕاوێژکاری سەرۆکی سەرۆکی ئۆکرانیا، ڤۆلۆدیمیر زێلێنسکی، **بە ڕوونی ئاگادارە لەوەی کە ڕەنگە ڕای گشتی چۆن بگۆڕێت و دەڵێت هەڵە دەبێت ئەگەر ڕێگە بدرێت شەڕەکە بەرەو زستان بکێشێت. ئەو پێیوایە دەبێت ئەمساڵ شەڕەکە یەکلایی بکرێتەوە.**

هەر بە گوێرەی ڕاپۆرتەکە، بەریتانیا کە دەستێکی نزیکی ئۆکرانایە و دنەی زیاتری دەدات بۆ شەڕ و ماڵوێرانکردنی زیاتر ، تەنانەت پشتگیری سیاسیی ئەم چی تر وەکو پێشتر نابێت و لە لەرزیندا دەبیت ئەگەر قائیمەی غاز لە مانگێکدا سەرکەوێت بۆ 500 پاوەند، چونکە مەترسی ناڕەزایی گەورە دەکرێت کە " فەوزای" یەکی گەورە دەبێت . ئەمە لە کاتێکدا لە ڕوسیا ئەم مەترسیانە یا نییە یاخود کەمە

چونکە مەرج نییە پوتین گوێ لە ڕای گشتی بگرێت؛ ئەو خۆی دیکتاتۆرە و خاوەنبڕیارە.

ئێستا ئەوروپا بە جێگرەوەی وزەی ڕوسیا هاوار بۆ سعودییە و جەزائیر و عێراق و قەتەر و کازاخستان و نایجیریا دەبات .

ئەڵمانیا کە لە ئێستادا مشتومڕ لەسەر هەڵەکانی ڕابردووی سیاسەتی دەرەوەی دەکات و مەرکل تاوانبار دەکات بەوەی کە ئەڵمانیای بە پاشکۆیی رووسیا هێڵاوەتەوە، والتەر ئیشینگەر، دیپلۆماتکاری پێشووی ئەڵمانیا، ڕۆژی پێنجشەممە وتی **”لە سیاسەتی ئەمنی، لە سیاسەتی ڕووسیا، لە سیاسەتی وزەدا، ئێمە لە زەمینەی سفرداین و دەبێت لە سفرەوە دەست پێ بکەین.“**

هەر ئەو هەندێك سیاسی دیکە دەڵێن گەر ئەم بار و دۆخە بەردەوام بێت چی تر ئەڵمانیا وڵاتێکی پیشەسازی پێشکەوتوو نابێت .

هەر لەو ڕاپۆرتەدا ئاوا هاتووە هەناردەی غازی ڕووسیا لە مانگی حوزەیرانی رابردوودا بە بەراورد لەگەڵ ساڵی رابردوو بە ڕێژەی نزیکەی چارەکێك کەمیکردووە، بەڵام داهاتەکەی بە 11.1 ملیار دۆلار (9.1 ملیار پاوەند) بەرزبووەتەوە، ئەمەش بەراورد بە 3.6 ملیار دۆلار پێش جەنگەکە. ئەمە وەڵامی ئەو پرسیارەمان دەداتەوە کە ئەگەر ڕوسیا هەر ئاوا بە کەمی غاز هەناردەی ئەوروپا بکات خۆی ماڵپوچ نابێت؟ لە ڕاستیدا ئێمە زۆر بە ئاگاین لە وریایی و زەڕەتی پوتین . ئەو زۆر باش دەزانێت بەردەوامیدان بە جەنگەکە بە قازانجی ئەو و زیانی دەسەڵاتدارانی ئەوروپا دەگەڕێتەوە.

ئێستا ئەوروپا بیر لە هێنانەکایەی یاسای نیشتمانی دەکاتەوە و بیگرێتە بەر کە ڕێگە بە حکومەتەکان دەدات لە تەجمیدکردنی [بەستنی] سەروەت و سامانی کەسیی ئۆلیگارکەکانی ڕووسەوە لەوەوە دەستیان بە سەردا بگرن..

زاهیر باهیر

29/07/2022

Zaherbaher.com

بەرگـری لە ئـازادیی… بانگەوازێك… زاهیر باهیر

ئازادیی تۆ بەندە بە ئازادیی کەسانی دیکەوە، تیرۆر و کوشتنی کەسانی دیکە ، کوشتن و تیرۆری تۆش بە دووی خۆیدا دەهێنێت. ئاگرە سوورە لە خۆت بە دوور نابـێت، ئەوەی ئازادی نەیارانی فکریت سەرکوت بکات ، هی تۆش دەکات، ئەوەی کە دەستی بە خوێنی نەیارانی فکریتا بچێت ، دەستی بەخوێنی تۆشدا دەچێت

ئەوەی کە لە ئێستادا باشوری کوردستان خۆشبەختانە لێی بێ بەشە تەنها جەنگی ئەهلییە کە هیوادارم ئەوە ڕوونەدات. تێڕوانینێکی سەرپێیانە مێژووی هەرچی دەردەسەری و نەهامەتییەکانە هەر لە وشکەساڵی و بێ بارانی و بێ ئاوی و خۆڵبارین و بێ موچەیی و گرانیی و بێ ئیشیی و ڕەوکردن و بوونی پەتا و نەخۆشی جۆرا و جۆر و نەبوونی ئازادیی ڕۆژنامەگەری و ڕادەربڕین و هێڕشی مووشەکی حەشدی شەعبی و موشەکباران و بۆمبارانی دەوڵەتی ئێرانی.. تا دەگاتە کوشتنی کەسان و دۆستانی سەر بە ڕۆژئاوا و پەکەکە لەناو شاردا لە ڕێگای میتی تورکی بە هاوکاری بەکرێگیراوانییەوە، هەروەها هێڕشی درۆنەکانی تورکیا و کوشتنی هەر کەسێك بیانەوەێت لە هەر شوێنێکدا… هەر هەمو ئەمانە لە یەك چاوتروکاندا بەیادت دێنەوە و هەر هەمووی بە زیادەوە لە کوردستاندا هەیە و بەداخەوە گەر بیشڵێم خەڵکی لەوێ دەستوپەنجەی خۆیانیان لەگەڵدا نەرم دەکەن و لای زۆرینە بووەتە بارودۆخێکی ئاسایی و بە خێرای دێن و بە خێراییش گوزەر دەکەن. وەڵامیش یا پرسە گرتنە یاخود " هیچ ناکرێت".

ئەمە ئەو بارودۆخەیە کە خەڵکی کوردستان تێیدا دەژین. بەڵام ڕاستە هەندێك لەوانە کە ناونوسم کردون ڕەنگە چارەسەرکردنیان ئاسان نەبێت بەتایبەت کارەساتە سسروشتییەکان، یاخود ڕەنگە لەتەك هەندێك لەوانەدا ڕاهاتبێتین . بەڵام ناکرێت چی تر لەگەڵ کارەساتی گەورەتردا ڕابێین و بە ئاسایی وەریگرین.

هێڕشی درۆنەکانی دەوڵەتی تورکیا ناکرێت قەبوڵ بکرێت، دەکرێت کە ڕابوەستێنرێت. گەر لەم قۆناخەیدا ڕانەوەستێنرێت کارەساتی دیکەشی بەدوادا دێت. هەر بە کوشتنی دۆستان و لایەنگرانی ڕۆژئاوا و پەکەکە و پەیەدەوە ناوەستێت دوایش سەرەی تۆش دێت.

ئ□و ك□□□گايييەى كە دەوڵەتى توركيا دەيكات بەسەر باشوورى كوردستانەوە كە بە ئارەزوى خۆى كەى بيەوێت ديتەوە ناوەوە و كێى بوێت دەتوانێت تيرۆرى بكات مەگەر ئەمەريكا و ئيسرائيڵ لەگەڵ سورياد ا بيكەن.

تۆيەك كە خۆت بە چەپى راديكال و سۆشياليست و كۆمۆنيست و ئازاديخواز دەزانيت، گەر لەگەڵ پەكەكە و ڕۆژئاواشدا نەيەيتەوە هێڕشى درۆنەكانى توركيا لات، نا بێت ئاسايى بێت ، دەبێت ئەوە بزانيت ئازاديى تۆ بەندە بە ئازادى ئەوانى ديكەوە، تا زۆر بەى زۆرى ئازاد نەبێت ، ئازاديى راستەقينە مەحاڵە. دانيشتن و نەكردنى هيچ كەمپەين و چالاكييەكى راستەوخۆ لە خزمەتى مانەوەى بارودۆخە هەنوكەييەكەدايە.

كوشتن و تيرۆرى كەسانى سەر بە پەكەكە ، سەر بە پارتى ، بە يەكێتى ، بە ئيسلامى و سۆشياليست و كۆمۆنيستەكان ياخود هەر لايەنێكى ديكە كارێكى نامرۆيانە و قيزەوەندە ئيتر لە هەر ڕێگايەكەوە بێت تا دەگاتە تيرۆركردنى بە درۆن.

بەڕاى من دەتوانرێت زۆر شت بكرێت بۆ بەرەنگاربوونەوەى ئەم هێڕشانەى دەوڵەتى توركيا لە ڕێگاى خەباتى ڕاستەوخۆ و كارى مەيدانييەوە. كۆكردنەوەى واژۆ و ڕێپێوانى سەر شەقامەمان و ڕێگرتنى شەقامەكان و دابڕينيان لە يەكدى…جگە لەو ڕێگا و بانانەى كە تەنكەرى نەوت و شمەكى ديكەى بە قاچاخ پێدا دەڕوات، هەر هەموو ئەمانە چالاكييەكى بێ بەرهەمن، لەبرى پەيداكردنى هاوپشتى و گيانى هاوخەباتيى، ڕەنجاندنى خەڵكى ئاسايى دروست دەكات ، سنورى دوورخستنەوەيان لە ڕيزەكانى ناڕەزاييكەران دياريدەكات، توڕەبوون و نەياريى خۆى بە خۆپيشاندەران پەيدا دەكات.

با كار لەسەر چالاكى كاريگەرانە بكەين. ئيمە لە هەر كوێيەك بين خاوەندرۆنەكان و وێرانكەرانى كوردستان و بكوژانى ڕا و بۆچونى جياواز لەوێن بە خۆيان و بەژەوەنديييەكانيانەوە. ئەمڕۆ گرنگە لە هەر شوێنێك بين بە جياوازى بير و بۆجونمانەوە بى ئەوەى يەكدى كۆنترۆڵ بكەين ، بێ ئەوەى سەرمايەى سياسى لێ دروستبكەين ، بێ ئەوەى ڕاى خۆمان بەسەر يەكديدا فەرز بكەين دەتوانين چەند چالاكييەكى گرنگ ئەنجام بدەين.

وەرن ئێمە لە لەندەن لە برى ڕێپيوانى سەر شەقامەكان و بەزايەدانى وزە و وەختمان با چالاكى مەيدانى ئەنجام بدەين بە زەرەر گەياندن لە ئابووريى دەوڵەتى توركيا و پايەكانى، كۆمپانياكانى، شۆپەگەورەكانيان، بەرژوەندى بزنسمانە گەورەكانى و زۆر شتى ديكە هەيە كە لە توانامان دا هەن بيانكەين بێ ئەوەى كە مەترسى لەسەر ژيانى خۆمان دروست بكەين . هەر يەك لەوانە لە هەموو شوێنيكى

دیکەی ئەوروپا بە تایبەت لە پایتەخت وشارە گەورەکانیا هەن و دەتوانرێت هەمان شت بکرێت.
هەرچیش سەبارەت بە باشوورە هەمان ئەو کەس و لایەنانە دەتوانن زیاتر بکەن و کارایی زیاتریش دابنێن . بۆ من نییە کە بڵێم چی بکەن، چونکە من لەوێ ناژیم دڵنیام ئەوان زۆر باش دەزانن کە چ ج□ر□ چالاکییەك زەربە لە ئابووری تورکیا لە ڕوی بازرگانی و هەروەها لە بوارەکانی میدیا : لە بەرنامەی زاڵی تورکی و بڵاونەکردنەوەی درامە بێ سەر و بەرکان و بونی پەیمانگا و کۆمپانیا و تد هەر ئاواش چالاکییەك کە کارایی لەسەر پەڕلەمانی کوردستان و سەرکردایەتی پارتی و یەکێتی، دادەنێت تاکو فشار بخەنە سەر دەوڵەتی تورکیا.
ئیتر کاتی هاتنی هەنگاوی عەمەلییە و خۆڕزگارکردنە لە پرسەدانان لاواندنەوی شەهید [ئەو وشە و دەستەواژە بێ ناوەرۆکە] و کۆکردنەوەی واژۆ و گرتنی پشتی مایکرۆفۆنەکان و کردنی قسەی هەلەق و مەلەق .
تکایە گەر کەسێك لە لەندەن ئامادەی ئەو جۆرە چالاکییە با لە ڕێگای فەیسبوکەوە پەیوەندیم پێوە بکات.

زاهیر باهیر – لەندەن

21/06/2022

ئایا بەرزکردنەوەی ڕیژەی سوو چارەسەری کێشە سەرکییەکانی ئابووری بریتانیا دەکات؟… زاهیر باهیر

ڕۆژی 5شەمە،16/06/2022، لیژنەی سیاسەتی دراوی بانکی کە لیژنەی چاودێریکردن و ه□س□نگاندنی ئابووری بریتانیایە لە بانقی مەرکەزی ئینگلەند جارێکی دیکەش بڕیاری بەرزکردنەوەی ڕێژەی سوو-یان دا. ڕێژەی سوو لە بریتانیا کە بۆ ماوەی 13 ساڵ هەر هەمان ڕێژە بوو

تاکو کۆتایی ساڵی پار، 2021 ، بە بڕیارێك لە لایەن ئەو لیژنەیەی سەرەوە لە بانقی مەرکەزیی بەرزکرایەوە بۆ ڕێژەی لە سەدا 1.25 گوایە ئەمە بە چارەسەری هەڵئاوسانی پارەیە واتە بەرزبوونەوەی تێچوی ژیانی خەڵکی لە بریتانیا.
لە ڕاستیدا ئابووریناسەکانی ئەم سیستەمە پینەو پەڕۆی زۆریان لایە بۆ چارەسەری بارودۆخی ئابوریی هەر لە بەرزکردنەوەی ڕێژەی سوو و دابەزاندنی کە هەژموونی لەسەر بەرزی و نزمی بەهای دراوی وڵاتێکە هەیە تا دەگاتە گرتنەبەری سیاسەتی دەستگرتنەوە [تەقەشوف].

سوود و زیانی بەرزکردنەوەی بەهای پاوەند لە بریتانیادا:

بەرزکردنەوەی بەهای دراوی هەر وڵاتێك لەوانە بریتانیاش، چەند قازانجێکی هەیە:
یەکەم: لە بواری بازرگانیدا واتە هەناردە و هاوردە. کاڵا هەناردەکانی بریتانیا لە دەرەوە بە گرانتر دەفرۆشرێت و ئەمەش وا دەکات پارەی زیاتر بێتە ناو بریتانیاوە. هاوکاتیش مەترسی کەمکرنەوەی کڕینی کاڵاش هەیە بە هۆی گرانبوونییەوە بە هۆی بەرزبوونەوەی دراوی ئێرەوە . لە هاوردەی کاڵادا هەلێك دەڕەخسێنیت کە کاڵای هاوردە هەرزانتر لە پێشتر دەستبکەوێت کە ئەمەش دەکرێت لە لایەکەوە پاشەکەوتی بڕێك پارە لە کڕینی هەمان کاڵادا کە پێشتر کڕاون بکرێت ، هەر ئاواش دەکرێت کە لەناو خۆدا بە هەرزانتر بفرۆشرێتەوە.
دووەم: پاشەکەوتکردنی پارە: بەرزبوونەوەی بەهای پاوەند یا هەر دراوێك لە ڕێگەی بەرزبوونەوەی بڕی سوودەوە یارمەتی بەرزبوونەوەی ڕێژەی بە دەستهێنانی زیاتری سوو لە پارەی پاشەکەوت کراودا، دەدات. هاوکاتیش مەترسی ئەوە دروست دەکات کە ئەوانەی پاشەکەوتی زۆریان هەیە لە بانقەکاندا نەیخەنە گەڕ لە لایەکەوە مانەوەی لە بانقدا قازانجەکەی زیاتر دەبێت ، لە لایەکی دیکەشەوە بە هۆی ناسەقامگیریی ئابووری و باری سیاسی و کۆمەڵایەتی وڵاتەوە وەکو ئیستای بریتانیا.
بێ گومان ڕێژەی سوو کە لەلایەن بانقی مەرکەزییەوە دادەنرێت، بانقەکانی وڵات سیاسەتی تایبەتی خۆیان هەیە لە بەکارهێنان و بەجێهێنانی ئەو بڕیارە بۆیە هەر بانقە و لە بانقێکی دیکە جیاواز سەبارەت بە ڕێژەی سوو لەسەر پاشەکەوت، قەرز ، سلفەی عەقار ..تد، لەگەڵ مشتەرییەکانی مامەڵە دەکات.
بە گوێرەی ڕاپۆرتێك کە توێژینەوەی لەسەر چەند بانقێك کردووە سەبارەت بە بەرزبوونەوەی ڕێژەی سوو هەندێك لە بانقەکان ڕێژەی

سوویان لە ساڵی 2020 دا تەنها لە سەدا 0.1 بووە هەندێکی دیکەیان لە سەدا 0.01 بووە. دوای ئەم بڕیارەی ڕۆژی 5شەمە هەندێك لە بانقەکان دەڵێن ڕێژەکە بۆ لە سەدا 0.06 و هەندێکی دیکەیان بۆ 1.1 و باشترینیان بۆ 1.15 بەرزدەکەنەوە.

سێیەم: گوایە بە بەرزکردنەوەی ڕێژەی سوو کە دەبێتە هەڵکشانی بەهای پاوەند ئیدی توانای کڕینی کڕێار بەرزدەبێتەوە و سەرەنجام ئابووریی گەشە دەکات. ئەمەش تا ڕادەیەکی زۆر ئاوا دەرناچێت .

چوارەم: لە مەسەلەی کردنی سەفەر و هۆڵیدی□ی بۆ وڵاتانی دەرەوەی بریتانیا بە ڕادەیەکی ئێکجار کەم گەشتکەران لە ڕێگای گۆڕینەوەی ب□□ک□ی زۆری پاوەند بە دۆلار قازانج دەکەن ، یورۆ یاخود هەر دراوێکی دیکە تۆزێك زیاتر دەکڕریت لە چاو پێش بەرزبوونەوەی ڕێژەی سوو.

زیانەکانی بەرزبوونەوەی ڕێژەی سوو :

یەکەم : لە بواری قەرزی ئاسایی و سلفەی عەقاردا: بێ گومان ئەم بەرزبوونەوەیە کارایی نەرێیانەی خۆی لەسەر دانەوەی قیستی قەرزەکان و دانەوەی پارەی عەقار دادەنێت . بۆ نموونە گەر تۆ قەرزی 10 هەزار پاوەندت بە ڕێژەی سووی لە سەدا 1 کردبێت بۆ چەند ساڵێك ، ئێستا کە ئەو ڕێژەیە دەچێتە سەرەوە تۆش لێرەدا دەبێت پارەی زیاتر بدەیت کە ئەمەش کارایی خۆی لەسەر داهاتت دادەنێت.
بە گوێرەی هەمان توێژینەوەی کە لە سەرەوە باسم کرد ئەگەر خانویەك 150 هەزار پاوەند پارەی بانقی تیادابیت کە ڕێژەی سووەکەی لە سەدا 2.25 بووە و گرێبەستەکەی یا دانەوەی بۆ ماوەی 20 ساڵ، لە ئێستادا ئەو سووە بۆ لە سەدا 2.50 بەرزدەبێتەوە بەمەش مانگانە لەسەر ئەوەی کە سلفەعەقارەکەی کردووە 18 پاوەند زیاتر دەکەوێت. بی گومان بڕی ئەم قیستە کەمترینە چونکە نرخی خانوو لە بریتانیا دوو دەیە زیاترە کە لە فڕیندایە و دەکەوێتە سەر شار و شوێنەکە. ئایا لێرەدا دەکرێت بڵێین توانای کڕینی کڕیار بەرزبووەتەوە؟

دووەم: قەرز و کارتی بانق: پێشتر باسی قەرزی شەخسیم کرد کە بە ڕاستەوخۆ لە بانقی وەردەگریت. ئەمڕۆ کڕین و ئۆردەرکردنی زۆرێك لە کاڵاکان لە ڕێگای کارتەکانی بانقەوەن. ئەم کارەش بە تەلەفون یاخود ڕاستەوخۆ یا لە ڕێگای ئۆنلاینەوەیە ئەنجام دەدرێت. هەموو ئەو کارتانەش بڕی سوویان لەسەر دانراوە کە لەکاتی دیاریکراودا گەر پارەکە نەدرێتەوە ئەوەی کە دەمێنێتەوە دەبێت لە مانگی

ئایندا سووی لسر بدرت و ئمش دبت هی کمبوونوی توانای کین للاین کیارو.

سیم: نرخی خانوو و زوی: برزبوونوی ژی سوو کارایی خی ب باش و ب خراپ لسر بازای خانووبر و زوی ل کینیانا دادنیت. بازای خانووبر ل بریتانیادا ماویکی زر زر ل هکشاندای هلکی دومندبوون و سامان کککردنکی ب ونی ب هندك خساندوو بی ئوی تنکك ئارقی ب بیژت یا خود تاک ژك بکوزیت جگ ل بسربردنی ژانی تواوکردنی مامی کین و فرشتن و چاککردنی خانووک تاکو ب پاریکی باش بیفرشیتو یاخود بکر بدرتو.

نزمی ژی سوو ل ماوی 13 سای ابوردوودا ئم بازای تا ئو ادی گرم کرد ک هندك ل ئابووریناسان وایان پشبینی دکرد و ئستاش هر دیکن ک بازای خانوو و بر ب خراپی هرس دهنت و هرسهنانیشی دبت هی هرسی ئابووریی بریتانیا و هاتی دراوکی.
ل ئستادا ک بی سوو دچیت سرو دیار بی پاری سلفی عقاریش لسر خاونخانووکان دچتسرو ، بام خاونخانوو ئم سوو زیاددی ددات ب ملی کرچییکانیدا و کری خانویان لسر زیاد دکات. ل ئستادا هر ل ئینگلنددا ب تنها 11 ملین کچی هی ک پار ب خاونخانوو ددن . جگ لمش خاونخانوو پاری زیاتر قرز ناکات ب چاککرنی خانووک یاخود پداویستیی هر زروورییکانی خانووک، هر ئاواش خك ناخات کارو ب ئو مبست. ئایا برزبوونوی ژی سوو لم بوارشدا توانای کین ل لاین کیارو دباتسرو یاخود دایدبزنت؟

بچی برزکردنوی ژی سوو چارسری ئابووری بریتانیا و قورسی گرانی دانیشتوانکی ناکات؟

ئگر ب کردنی بك قازانج یاخود سوودمندبوونی کم وکو لسرو نیشانم دا وا بزانین ئم چارسر و کشکان لابلا دکاتو، ئو ب گومان دکوین هو.
من ل سرو سوود و زیانی برزبوونوی ژی سوو-م وونکردو و پنجشم خست سر ئو بوارانی ک دیانگرتو. بای من گر ئو وکو چارسرکی بنتیش بگرین هشتا کش و گرفتکان چارسر ناکات. ل مدایکی تزك دووردا زیانبخش دبیت هر

لەبەر ئەوەش ئەم گەمەیە تێکدرێتەوە و پێچەوانەکەی دەگیرێتە بەر، واتە دابەزاندنی ڕێژەی سوو هەر ئاواش بەهای پاوەندیش.
ئەم چارەسەرانە بە هەر بارێکیاندا بێت چارەسەرێکن کە لەسەر بنەمای چارەسەری هۆکارەکان یاخود ڕوودانی بەرزبوونەوەی ڕێژەی هەڵئاوسانی پارە بەرچاو نەگیراوە .
بەرزکردنەوەی ڕێژەی سوو کە چەند هۆکار و ڕووداوێك بنەماکەین لە بریتانیا دەستیان لێنەدراوە. لەو هۆکار و ڕووداوانە: قەیرانی دارایی 2008 ، دەرچوونی بریتانیا لە یەکێتی ئەوروپا، نەبوونی تەواوی کرێکارانی بێگانە بۆ کۆکردنەوەی بەروبومی کشوکاڵی کێڵگەکان، هاتنەخوارەوەی بەهای پاوەند بە ڕێژەی لە سەدا 15 پەتای کۆرۆنا، قەیرانی وزە کە پێشتر پەیوەندی بە ڕوسیاوە نەبووە، دابەزینی توانای کڕین لە لایەن خەڵکەوە، تێکچوونی ژینگە زۆر بە خراپی لە هەندێك وڵاتدا کە سەرچاوەی هەندێك کەرەسەی بناغەیی ژیانن بە هۆی هەڵکشانی پلەی گەرمییەوە بەرووبومیان کەمی کردووە.
هەروەها زیادبوونی کەلێنی نێوانی سامانداران و کرێکاران و چەوساوان و باقی خەڵکە ئاساییەکە کە لە 350 کۆمپانیادا لە بریتانیا،سەرۆکی کۆمپانیاکان یا بەڕێوەبەری جێ بەجێکار موچەو داهاتی ساڵێکیان لە 700 هەزار وە بە نزیکەی 7 ملیۆن پاوەند سەلمێنراوە. ئەمە بەو پارەیە زیاترە لە 100 جار لە موچە یاخود داهاتی کرێکارێکی ئاسایی، ئێستاش شەڕی ڕوسیا و ئۆکرانیا .
هەموو ئەمانە هۆکارن بۆ گرانیی، بەڵێ ناکرێت کە لە سەرەوە دەستکاری شتێك بکرێت ئیتر وا بزانرێت کە کێشەکە چارەسەر کراوە.
ڕیشەی گرفتەکان قووڵترن و چارەسەری بنەڕەتییان دەوێت. بی گومان ئەوە نەبێت دەوڵەت و بەرپرسان ئەمانەی کە من وتومن نەیزانن.
ئەمەی کە دەیکەن لە نەشارەزایی و نەزانینیانەوە نییە ، بەڵکو ئەمە چارەسەرێکە کە ئەمە پێی دەڵێین پینە و پەڕۆکردن کە تەنها بە لەق لەق بەردەوامی بە سیستەمەکە و بە ژیانی مەمرە و مەژی زۆرینەی خەڵکی دەدات.
ئاخر لە وڵاتەکدا کە هەڵئاوسانی پارە ڕێژەکەی سێ مانگی دیکە وا پێشنیار کراوە بگاتە لە سەدا 10 و 11 ، لە وڵاتەکدا نرخی گۆشت و ڤێجیتەبڵ [سەوزە و کەرەسە نەباتییەکان] بە ڕێژەی لە سەدا 15 چووبێتە سەرەوە، لە وڵاتێکدا کە لە مانگی ئۆکتۆبەرەوە تەنها پارەی دانی وزە، یاخود قائیمەی وزە ، لە ساڵێکدا لەسەر ماڵێکی ئاسایی بۆ بڕی 1500 پاوەند زیاد بکات ، ئەمە جگە لەوەی کە لە سەرەتای مانگی نیسانی ئەمساڵەوە بە ڕێژەی لە سەدا 54 بەرزکرایەوە !! …ئایا ئەو پینەو پەڕۆیەی کە لە 16/06 دا کرا بە زیادکردنی ڕێژەی سوو چۆن دەتوانێت ئەم گرفتە بنەڕەتیانە لابەلابکاتەوە؟ ئاخر

بە دەستبردن بۆ هۆکارەکانی دروستبوونی بارودۆخی هەنووکەیی و چارەسەرکردنیان چۆن دەکرێت کێشەکان لە ڕێگای بەرزکردنەوەی ڕێژەی سووەوە لابەلا بکرێنەوە!!

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
18/06/2022

ئەوە جەنگی ئابوورییە کە کارایی زیاتری هەیە نەک جەنگی سەربازیی… زاهیر باهیر

مێژوو و ئەزموونەکان پێمان دەڵێن جەنگ، هەر جۆرە جەنگێك بێت دۆڕاوی سەرەکی زۆرینەی دانیشتوان و هاووڵاتیان لە خەڵکە هەژار و ئاساییەکە. کۆتایی هەموو جەنگێکیش بە سەرکەوتنی لایەنێك لە هەڵگیرسێنەرانی جەنگ کۆتایی دێت و دۆڕانی ئەمە. جەنگی نێوانی دەسەڵادارن، دەوڵەتەکان هەر جۆرێك بن جەنگێکی ڕەوا نییە و پشتگیرکردنی هەر لایەکیان هەڵە و نادروستە.
لە جەنگی ئۆکرانیا و ڕوسیادا، لە لابەلاکردنەوە و بەدەستهێنانی ئامانجەکانی جەنگەکە پێشبینییەکانی هەردوو لا بە هەڵە دەرچوون. پوتین وا پێشبینی دەکرد کە لە دوو هەفتەدا یاخود لە مانگێکدا دەتوانێت ئۆکرانیا داگیربکات و دەسەڵاتدارانی ئۆکرانیا بە مەرامەکانی خۆی ملکەچ بکات. ئەمریکا و ڕۆژئاوا و ناتۆش وایان پێشبینی دەکرد کە ڕوسیا لە ماوەیەکی کەمدا تێدەشکەی و قۆناخی سەردەمیش لە قۆناخی مەترسی ڕوسیا و شەڕی سارد و گەرم تێدەپەڕێنن و پشتی وڵاتانی وەکو چین و بەلەڕوس و ئێران و سوریا و وڵاتە دەستەکانی دیکەی ڕوسیا دەشکێنن. بەڵام واقیع پێچەوانەی بیرکردنەوە و تاکتیکەکانی هەردوولایان ڕۆیشت.
ڕۆژ بە ڕۆژ ئەو ڕاستییە دەردەکەوێت کە چەکی گەمارۆدانی ئابووریی و فشار خستنە سەر ڕوسیا و تەریککردنی زیاتری، بە زەرەری ئەمەریکا و ئەوروپا و سەراپای جیهان گەڕایەوە زیاتر لەوەی کە ببێتە چەکێك

بە چەکدادانی ڕوسیا و کشانەوەی لە ئۆکراینا و ڕازیبوونی بە مەرجەکانی ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی* .
شەڕەکە سەد ڕۆژی تێپەڕاند و ئامارەکان و بەڵگەکان ئەوە دەردەخەن ئەوە وڵاتانی ڕۆژئاوا و تا رادەیەکیش ئەمەریکایە کە لە پێگەیەکی لاوازی ئابووریدان، کە بە دوایدا لاوازی پێگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و دەسەڵاتیان دێت. هەر ئەمەشە کە ئێستا هەر هەموویان ڕازین بە وتووێژ و دانوستاندن بەڵام لە هەڵوێستی بەهێزیی ئۆکرانیاوە نەك لەم پێگە لاوازەی ئێستایدا تاکو هەژموون و کرێدتی خۆیان و ئۆکرانیاش بپارێزن . بەڵام وڵاتێک چەند شار و شارۆچکەیەکی داگیرکرابێت زۆریکش لە ئۆفیس و کۆمپانیا و گەڕەکەکانی نیشتەجێبوونی وێرانکرابێت و لە سنوری دەریای ڕەشەوە ئابلوقە درابێت، چۆن دەکرێت کە بەهێز بکرێت بۆ کاتی وتووێژ؟
هەر هەموویان بە نهێنی ئەوە دەدرکێنن کە چارەیەکیان نییە جگە لە سازشکردن و وتووێژ لەگەڵ پوتین -دا ، بەڵام تەنها ئەمریکایە و هەندێك لە ئابووریناسەکان و ڕۆژنامەنوسەکانن کە بە ئاشکرا ئەوە دەلێن.
چەند ڕۆژێک پێش ئێستا هێنری کیسنجەری کۆنە وەزیری دەرەوەی ئەمەریکی و سیاسەتمەدار وتی " ڕەنگە کۆتایی شەرەکە بەوە بێت کە ئۆکرانیا بەشێك لە خاکەکەی لەدەست بدات" بایدن و ئەوانی دیکەش نایشارنەوە کە تاکە ڕێگایەك وتووێژ و دانوستاندنە. ڕۆژی سێ شەمە، 31/05 ، جۆ بایدن بە ڕۆژنامەی نیویۆرک تایمزی وت " داگیرکردنی ڕووسیا بۆ سەر ئۆکرانیا لە ڕێگەی دیپلۆماسییەوە کۆتایی دێت بەڵام ئەمریکا دەبێت چەک و تەقەمەنی بەرچاو دابین بکات بۆ ئەوەی بەرزترین کاریگەری لەسەر مێزی دانوستانەکان بدات بە ئۆکرانیا".

ئەم وەرچەرخانە لە بۆچوون وهەڵوێستدا چۆن ڕووی دا؟

لە کاتێکدا زیاتر لە 40 دەوڵەت هاوکاری و هاوپشتی ئۆکرانیایە، بە سەدها ملیار دۆلار هەم وەکو کۆمەکی مرۆیی بە ئۆکرانییەکان و هەم وەکو دانی چەك و تەقەمەنی قورس بە سوپای ئۆکرانیا دراوە. ئەمە جگە لە سەرفکردنی وەخت و پارەی دیکە لە ڕاهێنانی بڕێک لە سەربازانی ئۆکرانیا لەسەر بەکارهێنانی چەکە نوێیەکانی کە لە ئۆکرانیا و پۆڵۆنیا و لە بریتانیا بەڕێدەکرێت بۆ چونی پسپۆڕ و شارەزایانی وڵاتانی ناتۆ بۆ ئەو وڵاتانە.
لە سیاسەتی بۆیکۆتی نەوت و غازی ڕوسی، ڕوسیا نەك هەر زەرەری نەکردووە بەڵکو بە هۆی فرۆشتنیانەوە بڕی قازانجی نەوت و غازی، بەرزتر بۆتەوە. بە گوێرەی ئامارێکی نوێ لە چوار مانگی یەکەمی ئەمساڵداساڵی 2022 دا، پوتین شانازی بە زیادە حیسابی ئێستاوە

دەكات كە بە بڕى ٩٦ مليار دۆلار (٧٦ مليار پاوەند) – بەهاى غاز و نەوت زيادى كردووە كە سێ ئەوەندەى ژمارەى هەمان ماوەى ساڵى 2021 دەكات.
كاتێك يەكێتى ئەوروپا لە سەرەتاى ئەم هەفتەيەدا قەدەغەكردنى بەشێكى خۆى لە هەناردەكردنى نەوتى ڕووسيا ڕاگەياند، ڕوسيا بەمەش زەرەرى نەكرد بەڵكو قازانجى كرد، چونكە تێچووى نەوتى خاو لە بازاڕەكانى جيهاندا بەرزبووەوە و ئەمەش بووە هۆى ئەوەى كە ڕوسيا سوودێكى ديكەى دارايى بەدەستبهێنێت.
ڕووسيا هيچ كێشەيەكى نييە لە دۆزينەوەى بازاڕى جێگرەوە [بەديل] بۆ وزەكەى، هەناردەى نەوت و گاز بۆ چين لە مانگى نيساندا زياتر لە سەدا 50 لە بەرانبەر ساڵانى پێشترا زيادى كردووە. هەروەها هيندستان هەر لە سەرەتاوە دوو ئەوەندەى ساڵانى پێشو نەوتى لە ڕوسيا كڕيوە و دايناوە لەبەر ئەوەى پێشبينى ئەم بارودۆخەى دەكرد.
كڕينى نەوتى ڕوسيا لە لايەن هيندستانەوە و دەوامدان بە سياسەتى ئاشتى لەگەڵ ڕوسيادا ئەمريكا و تەواوى وڵاتانى ڕۆژئاواى لە هيندسستان نيگەران كرد . هەر زوو وەزيرى دەرەوەى بريتانيا خۆى گەياندە هيندستان و ويستى دەسەڵاتدارانى ئەوێ بە هەڵوەشاندنەوەى ئەو سياسەتە ڕازى بكات . بەڵام نەك هەر ئەوان ڕازى نەبوون كورد وتەنى كچى خۆيان نەكردە قوربانى كوڕى خەڵكى، بەڵكو جوابێكى ئاواشيان پێدان سەيان كردن و جارێكى ديكە نەتوانن ئەو داوايە لە حوكمڕانانى هيندستان بكەن.
سەربارى ئەمانەش سندوقى دراوى نێودەوڵەتى مەزەندە دەكات ئەمساڵ ئابوورى بە ڕێژەى لە سەدا 8.5 دابەزێت بەهۆى داڕمانى هاوردەكردن لە ڕۆژئاوا. بەرزبوونەوەى هەڵئاوسانى پارە لە وڵاتانى گروپى 7 دا [G7] كێشەيەكى ترە. لە بەروارى 18/05/22 ڕێژەى هەڵئاوسانى پارە لەو وڵاتانى گروپى 7 دا ئاوا بووە: بريتانيا بە ڕێژەى لەسەدا 9، [بەرزترين ئاستى لە ماوەى 40 ساڵدا] ئەمەريكا لە سەدا 8.3 ، ئەڵمانيا لەسەدا 7.14 ، كەنەدا لە سەدا 6.8 و ئيتاليا لەسەدا 6 ، فەرەنسا لە سەدا 4.8 ، يابان لە سەدا 1.2 .
هەڵئاوسانى پارەش يانى بەرزبوونەوەى تێچووى ژيانى خەڵك كە هەر هەموو شتێك گران بووە و گرانتريش دەبێت . هەر بۆ نموونە لە بريتانيادا كە نرخى غاز لە مانگى نيسانەوە بە ڕێژەى لە سەدا 54 سەركەوت، لە مانگى ئۆكتۆبەردا ئەم ڕێژەيە زياتر سەر دەكەوێت دواى ئەوەى كە گرێبەستى نێوانى حكومەت و كۆمپانياكانى غاز لەسەر وەستانى بەرزبوونەوەى نرخ لە ڕادەيەكدا ، كۆتايى دێت ، ئەو كاتە وا پێشبينى دەكرێت كە ماڵێكى ئاسايى نرخى غازيان لە نێوان 700 بۆ 800 پاوەند لە ساڵێكدا زياتر بدەن.

لە ئەنجامی جەنگەکەدا، ئابووریی ڕۆژئاوا ڕووبەڕووی قۆناغێکی گەشەسەندنی خاو یان نەرێنی و بەرزبوونەوەی هەڵاوسانی زیاتری پارە دەبێتەوە. ئابووریناسەکان پێشبینی ئەوە دەکەن کە بارودۆخەکە دەگەڕێنێتەوە بۆ ساڵانی حەفتاکانی چەرخی پێشوو کە هەڵئاوسانی پارە زۆر سەرکەوت. لە لایەکی دیکەوە بەڕێوەبەری بەرنامەی جیهانی خۆراک دەڵێت: "لە ئێستادا، سایلۆکانی دانەوێڵەی ئۆکرانیا پڕن. ئەمە لە کاتێکدا44 ملیۆن کەس لە جیهاندا بەرەو برسێتی دەچن "
یەکێتی ئەوروپا نەك هەر پێشنیاری ڕاگرتنی دانی پارەی بە ڕوسیا لەلایەن وڵاتانی نزیک لە ڕووسیاوە کردووە، بەڵکو یەکێتی ئەوروپا دژایەتیشیان دەکات. بەڵام ئەمە کارێکی لۆژیکانە نییە چونکە هەندێك لەو وڵاتانە زۆر پشت بە سووتەمەنی بەردینی دەبەستن؛ ئەڵمانیا 12%ی نەوتەکەی و 35%ی غازەکەی لە روسیا دەکڕێت، هۆڵەندە لە سەدا 15 ، ئەو ئامارانەش لە هەنگاریا زۆر زیاترن. ڕەنگە سزاکان زیانیان بە توانای قەرزکردنی ڕووسیا گەیاندبێت، بەڵام تەنها بەرزبوونەوەی لە سەدا 70ی نرخی غازی جیهان، هاوسەنگیی [باڵانسی] پارەی ڕووسیای زیاد کردووە. زیادەی مامەڵەی بازرگانی ڕوسیا بە گوێرەی حیسابی ئێستای، بەپێی بانکی ناوەندییەکەی، لە ئێستا لە سێ هێندەی ئاستی پێش شەڕەکە، زیاترە.
ئەمانە هەموی تا ڕادەیەك دەمان گەیەنێتە ئەو ڕاستییە کە سزادانی ڕوسیا بە ئاشکرا زیان بەو وڵاتانە دەگەیەنێت لە ڕۆژئاوا و ناوەڕاستی ئەوروپا کە ئەو سزایانە دەسەپێنن. ئەم گەمارۆیە نرخی دانەوێڵەکانی بە ڕێژەی لە سەدا 48 بەرزکردۆتەوە بە بەراورد بە ساڵی 2019، ئەمەش بازاڕەکانی وێران کردووە، بەتایبەتی لە سەرانسەری ئەفریقادا. هاوکاتیش بەهای ڕۆبڵ گەر چی لە سەرەتادا شکا بەڵام ئێستا هەڵساوەتەوە و بەرزیش بووەتەوە. ڕوسیا لەو گەمارۆیەی کە لە سنووری ئۆکرانیا لەسەر بەندەرەکانی دەریای ڕەشی داناوە کە ناهێڵێت دانەوێڵە و بەرهەمەکانی دیکەی ئۆکرانیا هەناردەی وڵاتانی دیکە بکرێت ، روسیا گەنمەکەی خۆی بەو نرخەی کە دەیەوێت دەیفرۆشێت . کەواتە هەندێك لە زەرەر و زیانەکانی شەڕەکە هەر خودی شەڕەکە و سزادانەکانی ڕوسیا، خۆیان قەرەبووی ڕوسیا دەکەنەوە. بە واتایەکی دیکە ڕوسیا جەنگەکە بە پارەی وڵاتانی ڕۆژئاوا دەکات.
لەم ماوەیەدا ئەمریکا و ناتۆ و وڵاتانی ڕۆژئاوا بۆیان سەلمێنرا کە چی دی ئەم شەڕە لە ڕێگای جەنگی سەربازییەوە نابرێتەوە و ئەمریکا و وڵاتانی هاوپەیمانی ئۆکرانیا چی تر ناتوانن هاوکاری ئۆکرانیا بکەن. دەبێت بیر لە کردنی سازش و وتووێژ لەگەڵ پوتین-دا بکەنەوە و بایدن لە ڕۆژی دووشەممە، 23/05 گەیشتە ئەو قەناعەتە و

ڕایگەیاند کە ئەمریکا "سیستەمی موشەکی کە توانای گەیشتنە ناو ڕوسیای هەیە " بۆ ئۆکرانیا نانێرێت . ل□و د□کات پاش قسەکردنی نێوانی پوتین و سەرکردەکانی فەرەنسا وئەڵمانیا کە ڕۆژی شەمە، 28/05 بۆ 80 خولەك ئەنجام درا کە لەو تەلەفونەدا پوتین هۆشداری لە بەردەوامی گواستنەوەی چەکی ڕۆژئاوایی ئەمەریکی بۆ ئۆکرانیا داوە. لەوە دەکات ئەو هەڕەشەیەی پوتین هەڵوێستی بایدن-ی گۆڕیبێت کە وڕاوەی ئەوەی دەکرد کە سیستەمی موشەکی دوور هاوێژی مەدای 165 کیلۆمەتری بۆ ئۆکرانیا بنێرێت. تا ئێستا تەنها ئەو موشەکانە دراون بە ئۆکرانیا کە مەدای هاویشتنیان لە 70 کیلۆمەتر تێپەڕ ناکات ئەویش بەو مەرجەی کە نەنرێت بە ناو ڕوسیاوە.

ئەنجامگیریی

ئەوەی کە ئێستا ڕوونە ب□ گ□ور□ی ئەو زانیاریانەی کە لە بەردەستدایە ئەوەیە کە جەنگی جیهانی سێیەم ڕوونادات گەرچی ڕەنگە ئەم شەڕە ماوەیەکی دیکەش هەر بەردەوام بێت. ئۆکرانیا بە تەواوی وێران بووەو ئاوەدانکردن□و□ی و بیناکردنەوەی لە ئێستادا بە بڕی زیاتر لە تریلیۆنێك دۆلار خەمڵێنراوە ، نزیکەی 11 ملیۆن کەسی ئاوارە بووە کە بەشێکیان لە وڵاتانی دیکە بوونەتە پەنابەر. هاوکاتیش لەوە ناکات کە پوتین بە بێ مەرج لە ئۆکرانیا بکشێتەوە و ئەوروپاش بۆیان دەرکەوت کە گەمارۆ و سزا ئابوری□□کانی کە لەسەر ڕوسیایان دانا زیاتر لەسەری خۆیاندا شکاوەتەوە، ئەنجامی ئەمەش لە لایەن هاووڵاتیانیانەوە بە هیچ شێوەیەك قەبوڵناکرێت و ئەمە جەنگێکی ئابووری□ دژ بە خەڵکی و ت□حم□ول ناکرێت و سەرەنجام دەبێتە هۆی پرۆتێستی گەورە و □ا□□ینیش، بۆیە دەکرێت کە ئەوروپا ئەم شەڕە کۆتایی پ□ ب□ه□نێت و سازش لەگەڵ پوتین-دا بکەن لەسەر حسابی زەوی و خاك و گیانی هاووڵاتیانی ئۆکرانیا.
گەر ئەمەش ڕووبدات کە گریمانی زۆری هەیە ، بێ گومان پوتین لەم جەنگەدا براوە دەبێت و چی تر ئەمەریکاو سەرکردەکانی ئەوروپا ناتوانن بە هیچ تەماشای بکەن، هاوکاتیش بەها و ئەرزشی ناتۆ و پێشبڕکێی چەک لە لایەن ئەمەریکاو □کو پێشتر نامێنێت.

*تکایە بۆ زانیاری لەسەر گەمارۆ و سزای ئابووریی تەماشای ئەم لینکەی خوارەوە بکە کە من لەو وتارەی ناو□استی مانگی مارت-دا پێشبینی سەرەنجامی گەمارۆ و سزا ئابووری□□کانم لەسەر ڕوسیا کردووە.

□□□□□ □□□□□ …□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□ □ □□□□□□□□□ □□□□□□□□ □ □□□□

زاهیر باهیر
04/06/2022
Zaherbaher.com

ئایا دەکرێت ئەم سیستەمە لە ڕێگای ریفۆرمەوە چاکبکرێت؟.. زاهیر باهیر

پێش هاتنە سەر باسەکە دەبێت ئەوە بڵێم بە هەزاران پەرتووك و توێژینەوە و وتار لەسەر ئەم بابەتە نوسراون و بە دەیەهاش بڕوانامەی دکتۆرای لەسەر وەرگیراوە. لەبەر ئەوە ئەمەم نوسینە نەك ڕەنگە جێگای ڕەزامەندی گەلێك نەبێت، بە دڵنیاییشەوە مایەی قەناعەتکردن بە هیچ کەسێکیش نییە بەڵام دەکرێت پرسیار لای خوێنەر بورووژێنێت.
هەمیشە سێ جۆر تێڕوانینی جیاواز هەبووە بەرانبەر بە سیستەمی مەوجوود. تێڕوانینی یەکەم کە تێڕوانینێکی باو و سەردەمیانەیە نوێنەرایەتی ئەو کەس و لایەنانە دەکات کە گۆڕانکاریی ڕەت دەکەنەوە و ڕادەستی سیستەمەکە بوون. تێروانینی دووەم دەزانن کە ئەم سیستەمە کەم و کوڕی هەیە و بەڵام تا ئێستا ئەمە باشترین سیستەمێکە لای ئەمان کە بەشەریەت بە خۆیەوە دیوە. بە ڕای ئەمان دەکرێت بە بەردەوامی لە نێو هەناوی خۆیدا ڕیفۆربکرێت و باشتر ببێت. بە ئەمەش باوەڕیان بە هەڵبژاردن و گروپی فشاریی و جۆرە چالاکییە چاکسازییەکان هەیە ، کە دەتوانین ناوی لایەنی ڕیفۆرمیستیان لێبنێین. لایەنی سێیەم کە کەمایەتییەکی زۆر کەمن و لە لایەن زۆرینەوە بەڵگە و پاساوەکانیان ڕەتدەکرێتەوە ، ئەمانەش ئەو کەس و لایەنانەن کە باوەڕیان بە گۆڕانکاریی سەرەکی/ بنەڕەتیی واتە هەڵتەکاندنی تەواوی سیستەمەکە و گۆڕینی بە سیستەمێك کە کۆمەڵی ناچیانیەتی و ناپلەبەندییە.

من خۆم لە لایەن و کۆمەڵی سێیەمدا دەبینمەوە. ڕەنگە نەتوانم جێگرەوەیەکی دروست بخەمە بەردەمی هەموو ئارگویمێنیتکەران چونکە

کەسێك نییە کە بتوانێت گوزارشت لە کۆمەڵی ئایندە بکات جگە لە پێشبینی ئەوەی کە مرۆڤایەتی ناکرێت هەتا هەتایە لە سای ئەم سیستەمەدا ژیان بکات بە ڕیفۆرمیش ئیسڵاح ناکرێت. بەڵام دەتوانم بە بەڵگەو بە ئامارەوە گوزارشت لە باش و خراپی کۆمەڵی و سیستەمی سەردەم بکەم .
هاوکاتیش گرانە بە من کە قسە لەسەر بارودۆخی کۆمەڵایەتی وڵاتانی دیکەی ڕۆژئاوا و ئەمەریکا و کەنەدە بکەم، بەڵام بە قسە لەسەر بریتانیا گرفتێك لەوەدا نابینم.
بریتانیا کە خاوەنی یەکەم شۆڕشی پیشەسازی و دایکی سیستەمی پەرلەمانی جیهانی و یەکێکە لە وڵاتە گەورەکان کە کۆڵۆنایزی گەلێك وڵات و نەتەوەی کردووە ، هەر ئاواش دووم یا سێیەم وڵاتی ئەورووپا و شەشەم وڵاتی دونیایە لە دەوڵەمەندی و پێشکەوتنی پیشەسازییەوە، دەکرێت نموونەی زیندوو و واقیعیمان بداتە دەست لە ژیانی کۆمەڵەکەی و ئاراستەو بەردەوامبوونییەوە.
من لەم نوسینەدا هەوڵدەدەم زۆرێك لە لایەنەکان و دەزگە خزمەتگوزارییەکان و ژیانی خەڵکەکەی هەر زۆر بە کورتی بە ئامار و بەڵگەوە بخەمە بەردەم ئەوانەی کە ئەم وتارە دەبینن تاکو، گەر بیانەوێت، ژیان لە سای سیستەمەکەدا وەکو خۆی ببینن.

یەکەم: ژیان بە گشتی لە بریتانیا: ژیان لەرە ڕۆژ بە ڕۆژ گران و گرانتر دەبێت . گرانییەك کە بریتانیا لە دوای حەفتاکانەوە و هەندێك لە توێژەرەوانی بواری ئابوریی دەڵێن لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەوە، ئەم وڵاتە نەیدیوە بە خۆیەوە. من لە زۆرێك لە پۆستە فەیسبووکییەکانما و لە نوسینەکانی دیکەمدا باسم کردووە. کەلێنی نێوانی سەرمایەداران، سامانداران لەگەڵ خەڵکەکەی تردا لە گەورەبوندایە، داهاتی خەڵکی لە داکشاندابووە زۆر لە پێش شەڕی ڕوسیا و ئۆکرانیاوە. پێش شەڕەکە بانقی ناوەندی بریتانیا ڕایگەیاند کە لە ساڵی 2023 دا داهاتی خەڵکی دەگەڕێتەوە ڕادەی داهاتی ساڵانی پێش 2010 وە، واتە پێش قەیرانە داراییەکە. بی گومان لە ئێستادا دەتوانین بەڵێین بە هۆی ئەم جەنگەوە لە ساڵی 2023 دا ئەمە ڕوونادات. هەندێك لە ئابووریناسەکان دەڵێن لە ساڵی 2030 دا داهات بە داهاتی پێش سەردەمی قەیرانی دارایی 2008 ڕێکدەبێتەوە.
بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی ئەم ڕۆژانە کە ڕاپرسی لەسەر کراوە لە بریتانیا 2 ملیۆن خەڵکی پێگەیشتوو [ڕوشد] ناتوانن کە هەموو ڕۆژێك خواردن بخۆن بە هۆی گرانییەوە، واتە هەر لە 7 کەسی ڕوشد یەك کەس . ئەم گرفتە لە مانگی جەنیوەری ئەمساڵەوە بە بڕی لە سەدا 57

زیادی کردووە .

وەزیرەکان بۆ حەلی ئەم بارودۆخە ناهەموارە چارەسەری سەیر سەیریان پێیە بۆ نموونە وەزیری هاتوچۆ پێشنیاری ئەوە دەکات کە پشکنینی ساڵانەی سەیارە ببەتە هەر دوو ساڵ جارێک گوایە ئەمە بۆ هەر سەیارەیەك 23 پاوەند دەگەڕێتەوە، بە گویدانە پرسی سەلامەتی ڕێگاوبانی هەموان. وەزیری پەروەردە، نەدیم زەهاوی، کە کوردە پێشنیاری ئەوەی کردووە کە ساڵێك زووتر منداڵ لە قوتابخانە وەرگیرێت و تەمەنی چوونە قوتابخانە نزمبکرێتەوە، گوایە ئەمە پارەی ساڵێکی دایەن و دایەنگا بۆ دایکان و باوکان دەگەڕێتەوە.

لە ساڵی 2010 و تاکو ئێستا حکومەت بە بڕی لە سەدا 60 بودجەی شارەوانییەکانی کەمکردۆتەوە ئەمەش بووەتە هۆی داخستنی سەنتەری گەنجان، کتێبخانە گشتییەکان، کەمکردنەوەی پاسە لۆکاڵییەکان و گۆڕینی □□□ویان، کارایی لەسەر ریسایکلین داناوە هەروەها لەسەر هونەر و کولتوریش.

کەلێنی نێوانی توێژاڵەی دەستەبژێر [ئێلیت] و کرێکاران بە ڕادەیەکی ئێکجار زۆر فراوانتر بووە. بە گوێرەی توێژینەوەیەك و ڕاپرسییەك کە ساڵێك زیاتر پێش لە ئێستا کراوە ژمارەی جێ بەجێکێرانی هەندێك لە کۆمپانیاکان [بەڕێوەبەرە گەورەکان] کە 350 کەسن بڕی موچەیان 53 جار زیاترە لە کرێکارێکی ئاسایی. لەم ژمارەیە 43 بەڕێوەبەریان موچەیان 100 جار زیاترە لە کرێکارێکی ئاسایی. موچەی ساڵانەیان لە 15.5 ملیۆن پاوەندەوە تا دەتە سەر 8 ملیۆن، ئەوەیان کە موچەی لەوانی دیکە زیاترە جێ بەجێکاری کۆمپانیای ئێسترا زینیکا-یە.

دووەم: وزەو سووتەمەنی: غاز و کارەبا و بەنزین و گازۆیل بە گشتی لە هەموو ئەوروپا بەرزبوونەتەوە بەڵام لە بریتانیا بە ڕادەیەکە کە جێگای باوەڕ نییە. لە سەرەتای مانگی نیسانەوە غاز بە ڕێژەی لە سەدا 54 چووەتە سەرەوە و لە مانگی ئۆکتۆبەریشدا دووبارە سەردەکەوێتەوە لەبەر ئەوەی کە بڕیارەکەی حکومەت لە سەر دانانی نرخی غاز بەسەر دەچێت و ئەو کاتە کۆمپانیاکان لە بەرزکردنەوەیدا ئازاد دەبن. ئەمە لە کاتێکدا کە بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی ئەم چەند ڕۆژە کۆمپانیای پیترۆلی بریتانی لە ماوەی 3 مانگی یەکەمی ئەمساڵدا 5 ملیار پاوەندی قازانج کردووە کە دووقاتی ساڵانی پێشووە بۆ هەمان ماوە، 3 مانگ. هەر ئاواش کۆمپانیای ‘ شێڵیش’ ش بۆ هەمان ماوە 7.3 ملیار پاوەندی قازانج کردووە. نرخی بەنزین و گازۆیل لە ماوەی ئەم دوو مانگەدا 30 پەنس زیادی کردووە .

ڕاستە بەشێکی گرانبوونی ئەمانە و سەراپای پێداویستییەکان هاتنە دەرەوەی بریتانیایە لە یەکێتی ئەوروپا و بوونی شەڕەکە و بەردەوامبوونەتی. بەڵام لە ڕاستیدا ئەوانەش نەبوایە ژیان ساڵانە سەختتر دەبێت . هەڵئاوسانی پارە لە مانگی ئازاردا لەسەدا 7 بوو کە زیاترە لە 30 ساڵ لەمەوبەر و وا پێشبینی دەکرێت کە لە مانگی ئۆکتۆبەردا سەرکەوێت بۆ لەسەدا 10. هەموو ئەمان لانی کەم داهاتی ساڵانەی خێزانێکی ئاسایی بۆ بڕی 1500 پاوەند دابەزاندووە.

ڕاستییەك هەیە کە ڕێژەی بێ کاریی زۆر نزمە بەڵام ئەوە بە هۆی ئەوەوەیە کە خەڵکێکی زۆر ناچارن کارێك بکەن کە کرێیان لە خوار لایەنی کەمی کرێوەیە، نزیکەی ملیۆنێك کەسیش وێڕای کارکردنیان بەڵام موچەیان ئەوەندە نزمە بە یارمەتی سەنتەرەکانی خواردن بەخشینەوە دەژین. ئەمە جگە لەوەی کە زیاتر لە یەك ملیۆن و نیو لەوانەی کە کار دەکەن لەسەر سیستەمی زیڕۆ کۆنتراکت-ن واتە بێ گرێبەستیی و هیچ جۆرە مافێکیان لە پارەی نەخۆشی و نەخۆشی منداڵیان و هۆڵیدەیی و خانەنشینییەوە نییە ، هەموو چرکەیەکیش خاوەنکار بۆی هەیە دەری بکات و ئەمڕۆ کاری پێدەکات و بەیانی نایەوێت. هاوکاتیش خەڵکێکی زۆر خۆیان تۆمار کردووە کە کار بە خۆیان دەکەن تاکو لە فشار و هەراسانکردنی دەزگەی سۆشیال ڕزگاریان بێت و هیچ نەبێت یەك دوو دانەیەك لەو بیمانەی کە وەری دەگرن بەردەوام بێت.

سێیەم : بەشی تەندروستیی: لە ماوەی ئەم 30 ساڵەی دواییدا هەموو کارئاساییەك بۆ کردنەوەی خەستەخانە و عیادەی تایبەت کراوە تا ڕادەی فەرامۆشکردنی هەندێك بەشیان. هەندێك لە بەشەکانی خەستەخانەکانیش وەکو بەشی چارەسەری کتوپڕی و بەشی منداڵبوون کە کاتی خۆی لە هەموو خەستەخانەیەکدا هەبوون ئەوە چەند ساڵێکە کە هەر بۆ سێ خەستەخانە یەکێك لەو بەشانەی تێدایە . بەشی ئیسعاف و فریاکەوتن کەرتی دەوڵەتی و کەرتی تایبەتی بە هاوبەشی بەڕێوەی دەبەن. کەرتی تایبەتی لەمەدا پارەیەکی خەیاڵی بەدەست دەهێنێت. لە سەر و 6 ملیۆن کەس لە ئینگلتەرەدا ، لە لیستی چاوەڕوانی خەستەخانەدان بۆ وەرگرتنی چارەسەر. خەستەخانەکان نزیکەی 5 هەزار دکتۆر و 40 هەزار نەرسی دیکەیان پێویستە. زۆر جار نەخۆش لە بەشی ئیمەرجنسی 24 کاژێر و هەندێك جاریش 48 کاژێر چاوەروان دەکات تاکو بگوێزرێتەوە بۆ قاوشەکان ، هەندێکیش کە داوای ئیسعاف دەکەن چەند سەعاتێك چاوەڕوانی دەکەن تا ئیسعاف دەگات.

لە بواری دانسازیشدا وردە وردە لە سای حکومەتی موحافیزین و حکومەتی لەیبەردا زۆرێك لە عیادەکان کرانە کەرتی تایبەتی. لە

ساڵی پارەوە زیاتر لە 2000 دکتۆری ددان کەرتی دەوڵەتییان بەجێهێلاوە ، ژمارەیان 23،733 دکتۆر بووە لە کۆتایی ساڵی 2020 و دابەزیوە بۆ 21،544 . لە ئێستادا وا خەمڵێنراوە کە 4 ملیۆن کەس لە بریتانیا بێ دکتۆری ددانن. لە هەندێك ناوچەدا بۆ 100،000 کەس تەنها 32 دکتۆری ددان هەیە.

چوارەم: پرسی خانووبەرە و بێ جێگا و ڕێگایی: کێشەی خانووبەرە و بێ جێگایی و بێ ڕێگایی لە ساڵی 1979 وە کە مارگرێت تاچەر هاتە سەر حوکم ئەم گرفتە لە گەورەبوون و فراوانبووندایە . هۆکاری سەرەکی بۆ ئەمە دروستنەکردنی ژمارەی خانوی تەواو بوو لە لایەن حکومەتی موحافیزینەوە، هاوکاتیش تاچەر یەکێك لەو ڕیفۆرمانەی کە کردی سیاسەتی Right to Buy بوو واتە مافی کڕین. بە پیادەکردنی ئەم سیاسەتە ئەو کەسانەی کە لە خانوەکانی شارەوانی و خانوەکانی جەمعییەکانی خانووبەرەدا دەژییان، مافی کڕینی خانوەکەیان پێدارا بە داشکاندنی 15 هەزار پاوەندی ئەو کاتە . لە ساڵی 2015 دا ئەم برە پارەیە واتە خەڵاتە بەرزبووەوە بۆ 50 هەزار پاوەند. بێ گومان ئەم سیاسەتە نەك هەر وای کرد کە ژمارەی ئەو خانوانەی کەمببێتەوە و سەرەی دەستکەوتنیان بچێتە سەرەوە و بەڵکو ئەمە دانیشتوانی خانووەکان بوونە خاوەن خانوو و بەستنیەوە بە خاوەنکارەوە کە لە کاتی مانگرتندا جاران یەک جار بیریان لێکردبێتەوە ئێستا دەبێت چەند جارێك بیر لە مانگرتن بکەنەوە چونکە بە مانگرتنیان یانی بێ پارەیان ، ئەمەش یانی نەدانی سلفەی عەقارەکەیان بە نەدانیشی لە لایەن بانقەوە دەست بەسەر خانووەکەدا دەگیرا. هاوکاتیش بانقی پێ دەوڵەمەندتر کرد بە هێنانی سلفەوەرگری زیاتر بۆ کڕینی خانووەکانیان.

بێ گومان هۆکاری دیکەش هەن بۆ ئەمە هەر وەکو کەمکردنەوەی بیمەی خانوو کە لە لە کاتەکدا دانیشتوان کاریان بکردایە، هاتنی خەڵکی زۆر بۆ ئەم وڵاتە و کڕینی خانوویەکی زۆر لە لایەن نەك هەر دەوڵەمەندەکانی ناوخۆ بەڵکو دەوڵەمەندەکانی شوێنەکانی تریشەوە وەکو دەوڵەمەندانی وڵاتانی کەنداو. ئەمانە هەموی کارایی خۆی لەسەر زیادکردنی کەسانی بێ خانوو و ئەوانەی کە لەسەر شەقامەکان شەو و ڕۆژ بەسەر دەبەن دانا. بە گوێرەی ڕاپۆرتەکی نوێ ڕێژەی ئەوانەی کە لە سەر شەقامەکان دەژین لە ساڵی 2010 وە تا ئەمساڵ بە ڕێژەی لە سەدا 38 زیادی کردووە.
پێنجەم: منداڵان لە سای حوکمی لیبراڵدا: لەم کۆمەڵە بەناو مەدەنییەدا منداڵان و ژنانی تەنهاباوە [واتە هەر خۆی لە تەك

منداڵەکانیدا دەژی] و کەمئەندامان و خانەنشینان گەورەترین باج دەدەن. لەڕێ بە گوێرەی ڕاپۆرتی فەرمی نزیکەی 3 ملیۆن منداڵ لە هەژاریدا دەژین ، بە هاتنی ئەمساڵیش 350 هەزار منداڵی دیکە لەو لیستەدا ناونوسکران . خراپی ژیان و گەرمە و کێشەکانی، ژیانی خێزانی هەڵوەشاندنەتەوە و ئیدمانبوونی زۆرێك بە مادە هۆشبەرەکان و خراپ مامەڵەکردنی منداڵان تا ڕادەی لاقەی جنسی کە بەشێکی لە لایەن خودی خێزانەکە و دەور و بەرە نزیکەکەیانەوەیە، هەموو ئەمانە وای کردووە کە زۆرێك لەم منداڵانە کە ژیانێکی زۆر خراپیان هەیە یاخود مامەڵەی خراپیان لەگەڵدا دەکرێت ببرێنە بەشی خزمەتگوزاری سۆشیال یاخود شوێنی بە ئاگابوون لە منداڵان . بەڵام هەندێك لەم منداڵانە لە تەمەنی مێردمنداڵییاندا ڕووبەڕووی گرفتی گەورەی وەکو مادە هۆشبەرەکان و شەڕ و چەقۆ وەشاندن دەبنەوە ئیتر دەنێرێنە شوێنێك کە پێی دەڵێن Custody [بەشی ئاگالێبوون – ڕیعایە] هەم بۆ گەورەکردن و هەم بۆ پەروەردەکردنیشیان بۆ ڕزگارکردنیان لەو گرفتانەی کە هەیانە.

بە گوێرەی ڕاپۆرتی دیوانی محاسەبەی نیشتمانی [The National Audit Office] کە لە ساڵی 2021 دەریکرد دەڵێت نیوەی لەسەدا 53 ئەو منداڵانەی کە لە بەشی کەستۆدی-ن لە گروپە ئیتنیکییەکانن . پێشبینی ئەوە دەکرێت کە ژمارەی ئەوانەی کە لە کەستۆدین لە ساڵی 2024 دووقات ببێتەوە.

هەفتە نییە لە شارێک لە شارەکانی بریتانیا چەندەها کەس بە چەقۆ یاخود گوللە نەکوژرێن لە ژن و گەنج و تا دەکاتە پیرە پیاو و پیرەژن ، بەشێك لەمانە مێردمنداڵانن کە بە هۆیەك لە هۆکارەکان ئاڵاون لە مادە هۆشبەرەکانەوە و لە لایەن گەورەکانی دەڵاڵە و قاچاخچی ئەو مادانە، ئەو منداڵانە بەکاردەهێنرێن. بە گوێرەی ئامارێکی نوێ تاوانکردن بە ڕێژەی لە سەدا 14 سەرکەوتووە. کوشتنی ژنان لە لایەن مێرد و برادەر و کەسانی ناسیاویانەو ڕووداوێکە کە هەفتانە لانی کەم دوو ژن دەبنە قوربانیی.

شەشەم: دیموکراتیی و ئازادیی: کە باس لە دیموکراتی دەکرێت وادەزانرێت هەر هەموو دەزگەکان لە هەموو بوارەکاندا بە هەڵبژاردنە بەڵام لە ڕاستیدا ئەو هەڵبژاردنە تەنها بۆ ئەندام پەرلەمان و ئەندامانی شارەوانییە کە نوێنەرایەتی گەل دەکەن و نە نوێنەرایەتی کۆمەنێتییەکە بەڵکو نوێنەرایەتی دەنگدەران دەکەن . ئەوەی کە گرنگە بە هیچ شێوەیەك دەنگی لەسەر نادرێت کە ئەویش ئەو سیاسەتە سەرەکیانەیە کە حکومەت دەیکێشێت بۆ نموونە لە دروستکردنی شەڕ و داگیرکردنی وڵاتانی دیکە ، بڕین و کەمکردنەوەی

بیمەکان ، فرۆشتنی خانوەکانی شارەوانی ، دانانی یاساو ڕێساکان ، کەمکردنەوە و زیادکردنی باج و دانانی ڕاوێژکارەکانیان . لە لایەکی تریشەوە دانانی دادوەر و سەرۆکی پۆلیس و دەزگە سیخوڕییەکان و سەرۆکی بانق و بەڕێوەبەرە گەورەکانی کۆمپانیاکان و دەزگەکانی دیکە بە دەنگدان نییە.
سەبارەت بە ئازادیی-ش لەم وڵاتەدا هیچ جۆرە ئازادییەك نییە کە کاراییەکی کەم لەسەر سیاسەتی دەوڵەت دابنێت تەنانەت ئەو گروپە فشاریانەش کە دروستدەبن بە هەموو شێوەیەک لەژێر چاودێری پۆلیس و دەزگەی سیخوریدان. پۆلیس لەم وڵاتەدا دەسەڵاتی ڕەهای هەیە ، ئازادیی نییە لە خۆپیشاندان و پرۆتێست و مانگرتندا. کەسە چالاکە نقابییەکان یا چەپەکان و سۆشیالیست و ئەنارکستەکان لەژێر جاودێری سەر و مڵی پۆلیسدان لە کات داواکردنی ئیش دا یاخود گواستنەوە بۆ ئیشێکی تر شوێنی کاری تازە بەهۆی پۆلیسەوە کونییەی کەسەکەی لە لایە و بەو شێوەیەش ئەو کەسە لە وەرگرتنی کارەکە مەحروم دەبێت .

هەر لە سەرەتای حەفتاکانی سەدەی پێشووەوە بۆ نزیکەی 40 ساڵ زیاتر دەزگە سیخوڕییەکان و پۆلیس چاودێری 1150 گرپی چەپەکان کردووە و چوونەتە ناویانەوە. لەم ماوەیەدا 131 پۆلیس تێکەڵاوی گروپەکانی ژینگە و چەپەکان و ئەنارکیستەکان بوون بە سیخوڕیکردن بەسەریانەوە. ئەمەش لە سەرەتای ئەم چەرخەوە دەرکەوت و ئێستا پاش داوا قەیدکردنی ئەو کچە گەنجانەی کە پێیان هەڵخەڵەتان و منداڵیان لێدروستکردن و دواتر خۆیان ون کرد ، لە سەریان لە پارەکەوە لیپرسینەوە و لەگەڵ پۆلیس و بەرپرسانیان بۆ ئەم مەسەلەیە دەکرێت. هێشتا ئەو لێکۆڵینەوەیە بەردەوامە و دووبارە بە بەشێکی دیکەیان لە ڕۆژی سێ شەمەوە، 09/05/ وە لێکۆڵینەوە دەستی پێکردۆتەوە.
من پێشتر بە دەیەها بەڵگە و ئامارەوە بە وتار و پۆستی فەیسبوکی ئەمەم خستۆتە بەردەم خوێنەر.

حەوتەم: گەندەڵی و ڕسوایی [فەزیحە]: ئەو گەندەڵییەی کە لەم وڵاتەدا هەیە وەرای هەبوونی میدیا و سۆشیال میدیایەکی چالاك و لایەن و دەزگەی وۆچ دۆگ و هۆشیاریی خەڵکە لەم وڵاتەدا هەیە، ڕەنگە ئەم گەندەڵییە هەر لەو وڵاتانەدا هەبێت کە کاتی خۆی کۆڵۆنی بریتانیای عوزما بوون وەکو عێراق و پاکستان و هیندستان و نایجیریا و … بەڵام تەنها جیاوازییەکە لێرە و لەوێ بە یاساییکردنی دزی و گەندەڵییە بەناوی کردنی لۆبیی-یەوە. من لەسە رئەمە لە ساڵی 20111 دا وتارێکی دوور و درێژم نوسی بەڵام لەو

کاتەوە گەندەڵییەکان زیاتری کردووە نەك کەمتر وەکو کەینی خۆیاتی مەلیکە کە حیزبەکان بە تایبەتی حیزبی موحافزین کەسەکان هەڵدەبژرێت، کەینی پلەی نەبە و Sir خاتوون / خانم و پایە ی حکومەیی، وەرگرنتی کۆنتراکت و قۆنتەرات ، بە تایبەت لەو کاتەوەی کە پەتای کۆرۆنا سەری هەڵداوە بە دەیەها ئابڕوچوون و گەندەڵدەی لە حکومەت دەرکەوتووە.

هەشتەم : پرسی ژینگە: باوەڕ ناکەم کەس بتوانێت بەرگریی لە سەلامەتی ژینگە کە سەلامەتیی هەموو گیانلەبەر و زیندەوەرێکە بە مرۆڤیشەوە لە سای ئەم سیستەمە و دەوڵەتەکانییەوە لە هیچ شوێنیکی ئەم دونیایەدا بکات و ژینگەش پارێزراو بێت . ڕووداوە سروشتییەکانی وەکو سەرکەوتنی پلەی گەرمیی تا ڕادەی ئاگرکەوتنەوە و وشککردنی هەموو شتێك وەکو چۆن پارەکە لە کوردستاندا ڕویدا ، لافاو و تۆفان ڕوداوەکن کە بە بەردەوامی ڕوودەدەن و ساڵ لە دوای ساڵ زیاتر و بە دەوامتر ڕوودەدەن. باوەڕ ناکەم کەسێك هەبێت نکوڵی لەمە بکات . ئەم بارودۆخەش مرۆڤ کردە نەك خوا کرد، سەرەنجامی سیستەمی چینیەتی و باڵادەستی و سەروەریی و بزنسە و دەوڵەت ناتوانێت لغاوی بزنس و تەماحی کەڵەکەی زیاتری سەرمایە بکات و ژمارەی ساماندراران مەحف بکاتەوە لەبری زیاترکردنیان. .

ئەنجامگیریی

من لێرەدا لەو کەسانە پرسیار دەکەم کە لەم وڵاتە و وەکو ئەم وڵاتەدا دەژین کە ئەگەر ئەم هەموو گیروگرفتەی هەبێت و ساڵ بە ساڵیش خراپتر دەبیت ئایا دەکرێت ئومێدی ئایندەی باشتری لیبکەیت؟ دوای ئەوەش لەو کاتەوەی کە من لەم وڵاتەدا دەژیم فرمانداریی هەر سێ حیزبە سەرەکییەکە : پارتی موحافیزین ، پارتی کرێکاران [لەیبەر] پارتی لیبراڵ دیمۆکرات هەر هەموویانمان بینی لەگەڵ پارتی سەوزی ئەڵمانی کە جیراڵد شرۆدە-ی سەرەکی پارتی سەوزی ئەوە بووە چانسلەر، ئێستا سەرۆکی پرۆژەی Nord Stream ئەندامەکی چالاکی بەردی Gazprom یشە. ڕاستە ‘پارتی کرێکاران’ لێرە [بریتانیا] کە هاتە سەر حوکم چەند ڕیفۆرمەکی کردووە وەکو زیادکردنی بیمەی منداڵان و دانانی جۆرەکی دیکە لە بیمە بۆ هاوکاری زیاتری ئەوانەی پێویستیان پێیەتی و بەرزکردنەوەی بڕێکی کەم لە داهاتی خانەنشینان بەڵام هاوکاتیش سیستەمی کاری هاوبەشی کەرتی دەوڵەت و کەرتی تایبەتی دانا، فرۆشتنی خانووەکای شارەوانی زیاتر کرد ، بەپشتی دەوڵەتی ئێرە ئەمەریکا شەڕی ئەفغانستان کرد و عێراقی داگیرکرد، مەنحەی قوتابییانی زانکۆی بڕی و کردی بە قەرز جگە لە تۆێژاڵێکی

زۆر کەم کە دەکرێت بۆ بەلاش زانکۆ تەواو بکەن. قەرزی قوتابیانی زانکۆ کە ساڵانە لە 9 هەزار پاوەندەوە دەستپێدەکات پارەیەکی ئێکجار زۆرە کە بەشێکیان تا کۆتایی ژیانیان ڕەنگە نەتوانن ئەو پارەیە بدەنەوە.

با واز لە هەموو ئەو ئامار و ئاماژانە کە من لەم وتارەدا پێنام بە بردوون بهێنین و بیانخەینە سەبەتەی خۆڵەوە و پشتی پێنە بەستین ، بەڵام حەقیقەتێك هەیە ، واقیعێك هەیە و تەرجومەی ژیانیحاڵی کۆمەڵ دەکات کە ساڵ بە ساڵ باروودۆخی بژێوی و سیاسی و کۆمەڵایەتییان خراپتر دەبێت. من نامەوێت لیستی ئەوانە بکەم چونکە هەموومان ئەوە لە ژیانا دەبینین. بەڵام دەکرێت پرسیارێکی دیکە بکەین هەر لەو واقیعەوە، گەر ژیانی خەڵکی باشتر بووبێت بە تێپەڕینی 12 ساڵی ڕەبەق کە 3 هەڵبژاردنی گشتی بەڕێکرد و پاش فشارێکی زۆری گرووپە فشارییەکانیش ئەی بۆچی لە هەلبژاردنی ئەندامانی شارەوانییەکانی ڕۆژی 5 ی ئەم مانگە [ئایار] دەنگدەر سزای حیزبی حاکمیان دا نزیکەی 400 کورسییان لەدەست چوو؟ بۆیی خەڵکی بە هەڵە ئەمەیان کردبێت؟ یاخود بە عەقڵ بووبێتن و هەستیان بە باشبوونی ژیانیان نەکردبێت پاش تێپەربوونی ئەم هەموو ساڵە؟ بۆچی خەڵك بە بەردەوامی لەسەر شەقامەکانن سەبارەت بە پرسی ژینگە ، ئازادیی ، کوژرانی ژنان ، قورسبوونی ژیان ، چاکسازی لە خەستەخانە و قوتابخانەکان، خانوو بەرە و بێ جێگا و ڕێگایی..؟
حوکمڕانانی بریتانی نەك هەر لە باشکردنی ژیانی هاووڵاتیانا شکستیان هێنا بەڵکو لە سیاسەتی دەرەوەیان و باشکردنی ژیانی هاووڵاتیانی وڵاتەکانی دیکەش لە ڕێگای گۆڕینی رژێمەکانیانەوە شکستێکی ئێکجار گەورەیان هێنا : نموونەی زیندوو عێراق ، سوریا ، لیبیا ، ئەفغانستان . ساڵانە لە ئەفغانستان 4.5 ملیار پاوەندیان سەرف کردووە بەڵام لە کۆتاییدا تالیبانیان هێنایەوە سەر حوکم.

بێ گومان دەبێت ئەوەش بزانرێت ئەوانەی کە دێنە سەرحکوم جێ بەجێکەری فرمانەکان و پیدوایتستییەکانی بزنسن بۆ سەرمایەی زیاتر بۆ کردنی داخوازییەکانی بزنس بۆ یاسا بە هەژارکردنی هاووڵاتیان و کەلەبچەکردنی “یاسا شکێنان” .
لایەنگری لە دەوڵەت و سیستەم بۆ دانی لەسەدا 80 موچە بە ئەو کرێکارانەی کە کاریان لە سەردەمی کۆرۆنادا ، دەکەنە دەسکەگوەی دەوڵەت و باشی دەوڵەتمان پێدەفرۆشنەوە. لە ڕاستیدا ئەوە سەراپای دەوڵەتەکانی ئەوروپا هەمویان هەمان سیاسەتیان بەکارهێنا. مەسەلەکەش لە مرۆڤدۆستی و دڵسۆزی و وەلایان بۆ کرێکاران نەبوو

بەڵکو لەبەر خاتری خۆیان و پاراستنی دەوڵەت و سیستەمی کاریکرێگرتە بوو. دەتوانیت چاوەڕوانی چی بکەیت کە 28 ملیۆن کرێکار لە بریتانیادا بکەیتە بەتاڵە و فڕێیان بدەیتە سەر جادە ، جگە لە پرۆتێست و ڕاپەڕین و دەستبەسەراگرتنی هەموو سوپەرمارکێت و کارگەکان و دەزگە دەوڵەتی و کەرتە تایبەتییەکان؟ 28 ملیۆن کرێکار لانی کەم 40 ملیۆن کەس بە موچە و کرێی ئەوان دەژین. ئەمە جگە لەوەی گەر موچە نەبێت خەڵك چۆن قەرزی بانق و سلفەی عەقار و کرێی خانوو قیستی کۆمپانیای تەئمین و پارەی غازو کارەبا و سوتەمەنی بداتەوە ، ئایا بزنس لە دەوڵەت خۆش دەبێت لە حاڵەتی ئاوادا؟ بە گومان نا.

بۆ ئەمە دەوڵەت 5.2 ملیار پاوەندی سەرف کرد کە لەمە 3.5 ملیاری چوونە لای کەسان و کۆمپانیا و بزنسی ساختە کە هەندێکیان هەر وجوودیان نەبوو. حکومەت لەم بڕە پارەیە 2 ملیار پاوەندی ئەو قەرزەی سڕییەوە چونکە خۆشیان نەیاندەزانی چۆن سەرفیان کردووە . ئەوەشی کەماوەتەوە لە غەر غەرەدایە. ئەمە هاوکارییەکەی دەوڵەت بوو .

زاهیر باهیر
10/05/2022
Zaherbaher.com

لیبراڵ، فاشیی، چەپی دەسەڵاتخواز… زاهیر باهیر

چەمکێك نییە ناوی حکومەت و دەوڵەتی دیموکراتی بێت مەگەر لە لای لیبراڵەکان و سۆشیالدیموکراتەکان و چەپە دەسەڵاتخوازانی ئەنتی فاشیی. حکومەت یا ڕاستتر دەوڵەت کە مانایەکی فراوانتر و هەمە لایەنە دەگەیەنێت هەموویان لە ناوەرۆکدا یەکن کە داپڵۆسەر و سەرکوتکەر و پارێزەری بەرژەوەندییەکانی کەمایەتییەکی زۆر کەم و سیستەمی کاری کرێگرتە و کۆیلایەتییین. بە ئەمەش دوو جۆر، دوو شێواز لە حوکمڕانیی بە گوێرەی پێویستییان، دەگرنەبەر . شێوازێکیان ئەوەیە کە ئەمڕۆ لە زۆرێك لە ئەوروپا دەیبینین کە

ناوی دەوڵەتانی دیمۆکراتیی و مەدەنی و پێشکەوتوویان بەسەردا بڕاوە ، شێوازی دووهەمیان سەرکوتکردن و کوشتن و بڕینە ئاشکراکەیە، کە لە ڕوسیا و وڵاتانی ڕۆژئاوای ناوین وڵاتانی دیکە دەیانبینین.

ئەم دوو شێوازە وەکو وتم خزمەتی دەسەڵات و مانەوەی دەکەن کە پەیوەستە بە مانەوەی سیستەمەکەوە بۆ ئەمەش حکومەتەکان یا دەوڵەتەکان پۆلینە کراون: ئەمیان فاشییە و ئەویان لیبراڵە و ئەوی تریان چەپە. ئەوەی کە لیبراڵ دەکاتە فاشی و " دەوڵەتی فاشیی" دەکاتە لیبراڵ و چەپ، تەنها و بە تەنها بڕ و ئاستی بەرگریکردنە [مقاوەمەیە]. لە هەر شوێنێك بەرگریی و بەگژاچونەوەی خ□□ک□ی بۆ دەستپێوەگرتنی مافەکانیان و بەدەستهه□نانی مافی زیاتر و یەکسانی و دادوەری کۆمەڵایەتی، بەردەوام بوو، ئەوە کام لەو دەوڵەتانە چەپن و لیبراڵێکی باشن بێ سێ و دوو دەبنە دەوڵەتێك یا خود حکومەتێکی فاشیی لە بەرانبەریانا. لەم بارەیەوە بە دەیان نموونەمان هەیە.

لەلایەکی دیکەوە ئەم بەرە فاشیی و لیبراڵ و چەپی دەسەڵاتخوازە، بە بەردەوامی لە بەهێزکردنی یەکدیدان. ئەوەی کە پێی دەوترێت فاشیی، لیبراڵ و چەپ بەهێز دەکات و هاوکاتیش چەپ و لیبراڵیش فاشی و فاشییەت بەهێز دەکەن، کە لە ناوەرۆکدا هەموویان ئامانجی سەرەکییان دەستگرتنە بەدەوڵەتەوە و پارێزگارییە لە سیستەمی مەوجوود، بۆیە هیچ جیاوازییەکیان لەو بارەو نییە .

هەر با تەماشای فەرەنسا بکەین ئەوەی ئیمانوێل مایکرۆنی هێنایە سەر حوکم لیبراڵەکان نەبوون بەڵکو لی پان و حیزبەکەی بوون کە بووە هۆی یەکگرتنی چەپ و نقابە و لیبراڵ و سۆشیالدیمۆکرات لەژێر دروشمی ئەنتی فاشیدا و لە مەترسی هاتنە سەرحوکمی فاشییەتدا دەنگ بە ماکرۆن درا و هێنرایە سەر حوکم . پاش 4 ساڵ حوکمڕانی ماکرۆن نەك هەر هیچی نەکرد بۆ کرێکاران و کۆمۆنێتی ئەو نەتەوانەی کە لەوێ جێگیر بووبوون بە موسڵمان و غەیرە موسڵمانەوە، بەڵکو زۆر شتی خراپتری کرد و ویستی بیکا وەکو ریفۆرمی کار و سەر کار، لێدان لە نقابەی کرێکاران ، بەرزکردنەوەی ساڵی تەمەنی خانەنیشیکردن ، زیاتر فشار و بەستدانان بۆ سەر موسڵمانان ڕێگریکردن لێیان بە بەکارهێنانی یاسای دژە تیرۆر، هەموو ڕێگرییاك لە کۆچبەران و پەنا بەران و زۆری تر، لەگەڵ ئەمانەشدا هێستا بۆ 4 ساڵی دیکە ئەم کابرایە هەڵدەبژێرێتەوە و دێتەوە سەر حوکم . بۆچی؟ چونکە چەپ و نقابە و سۆشیالدیمۆکرات پێیان باشترە کە دەنگ بە شەیتانی بچوك بدەن تاکو شەیتانی گەورە، دەنگ بۆ مەترسی کەمتر یا بچوکتر بدەن تاکو لە بۆ مەترسی زیاتر یا گەورە تر.

بەم شێوەی ئەنتی فاشیی کە ئایدۆلۆژیی هەناوی چەپەکان و دروشمی

سەرەکیانە ڕۆڵی خراپی خۆیان لە هەموو شوێنێکی ئەم جیهانەدا بینیوە و دەبینن. بۆ نموونە لەم جەنگەی ئەمڕۆی ڕوسیا و ئۆکرانیادا، پشتگیری لە حکومەتی ئۆکرانیا دژ بە ڕوسیا دەکەن لە ژێر ناوی ئەنتی فاشیەتدا، ئەنتی ئیپریالیزم دا ، هەندێکیشیان پشتگیری لە پوتین و دەوڵەتی ڕوسیا لەژێر ناوی ئەنتی ناتۆ ، ئەنتی غەرب ، ئەنتی سەرمایەداریدا، دەکەن.

بە کورتی ئەوانەی کە ئەنتی فاشین و ئەنتی ئیمپریالیستین مەرج نییە ئەنتی سەرمایەداری بن ، بەڵام هەمو ئەنتی سەرمایەدارییەك بە هیچ جۆرێ گومان و دڵە ڕاوکێیەك دژ بە فاشیەت و بە ڕایسسیزم و هەموو جۆرەکانی جەنگن، چونکە دەزانن ڕەنگ و ڕیشەی و ئەوانە لە خودی سیستەمەکەدایە، پێچەوانەی ئەوان، ئەنتی فاشیی، کە ئاوا تێدەگەن کە جەنگ و بێ کاری و نایەکسانی و نادادوەری کۆمەڵایەتی هی دەوڵەت و حکومەتی خراپن، گرفتەکە حکومەت و دەوڵەتی خراپن نەك خودی سیستەمەکە.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
23/04/2022

سزا و گەمارۆی ئابووریی و کارایان لەسەر کامیان؟… زاهیر باهیر

پێش ئەوەی بچمە سەر باسەکە سێ خاڵی گرنگ هەن. یەکەم: سزا و گەمارۆی ئابوریی لە سەرەتادا هیچ ڕۆڵێکی نییە لەسەر وڵاتی سزادراو. پرۆسەیەکی درێژ خایەنە و هەندێك جاریش ڕك و کینەی دانیشتوانی وڵاتی سزادراو دژ بە بەدەوڵەت یا دەوڵەتانی سزادەر دروستدەکات. گەرچی بازرگانانی جەنگ هەر کە تەقە دەستی پێکرد ئەوان زۆربەی کەرەسەکان لە ئەمبارەکاندا خەزن دەکەن و ئەوەشی کە بەدەرەوەیە هەر دوای ڕۆژێك نرخەکەی بەرز دەکەنەوە. دووەم : سزای ئابووریی کە بەسەر وڵاتانی گەشە نەکردوی پیشەسازییدا دەسەپێنرێت

زۆر جیاوازە لەو سزایەی کە کۆمەڵێك لە وڵاتان بەسەر وڵاتانی پیشەسازی پێشکەوتوو دەیسەپێنن، هەر ئاواش کاراییان دوولایەنەیە .
سێیەم: هەر لایەك ئەو سزایە بەسەر هەر لایەکی دیکەدا بچەسپێنێ باجەکەی دانیشتوانی وڵاتی سزادراو دەیدات نەك حوکمڕانانی وڵاتەکە. باشترین بەڵگەش سزادان و گەمارۆخستنە سەر عێراق، ئێران، ڤەنزویلا، کۆریای باکور و زیمبابۆیە .
لەم نوسینەدا مەبەستم پەیوەندی ئاڵووێر و بازرگانی نێوانی وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژئاوا و ئەمەریکا لەگەڵ ڕوسیادایە بۆ هۆی ئەم شەڕەی کە هەیە. هەر ئاواش قسەکە لەسەر سزادانی وڵاتانی پیشەسازیی پێشکەوتووە لەسەر وڵاتێکی دیکە کە تا ڕادەیەك ئەویش خاوەن پیشەسازیی پێشکەوتووە کە ڕوسیایە. لێرەدا سزای ئابوریی و گەمارۆدانی ئابوریی و ئابورییانە دوولایەنەیە واتە لەسەر دانیشتوانی هەردولا دەکەوێت، ئەویش بە گوێرەی ئاستی گەشەی پیشەسازییەوە و ڕێژەی هەناردەکردن و هاوردەکردنی شمەك و کاڵاکانە لە نیوانیانا .
بەڕونکرنەوەی ئەوە چەند داتایەکی نوێ کە سەبارەت بە بازرگانیی نێوانیانە دەخەمە ڕوو، ئەو کاتە دەتوانین ئەنجامگیرییەك بکەین .
بەگوێرەی داتاکان، لە 10 مانگی یەکەمی ساڵی 2021 سەرجەمی هەناردەی ڕوسیا بۆ جیهان 388.4 ملیار دۆلار بوە کە بە شێك لەو وڵاتانە ئەم 5 وڵاتەن: چین بە بڕی 112.4 ملیار دۆلار، ئەڵمانیا بە بڕی 46.1 ملیار دۆلار، هۆڵەندە بە بڕی 37 ملیار دۆلار، ئەمەریکا بە بڕی 28.8 ملیار دۆلار و تورکیا بە بڕی 25.7 ملیار دۆلار. ئەوەی ڕوسیا هەناردەی بۆ ئەم وڵاتانە دەکات نەوتە و غازە و بەرهەمهێنراوی کیمیاوییە و مەعدەنە. لەسەرجەمی هەناردەی ڕوسیا لەسەدا 53 ی نەوتە و غازە و بەرهەمهێنراوی کیمیاوییە. لە سەدا 13 هەناردەی ڕوسیا دەچێت بۆ وڵاتانی CIS ، واتە ئەو 11 وڵاتەی کە کاتی خۆی لە فەلەکی یەکێتی شورەویدا بوون.
بێ لەوانەی سەرەوە ڕوسیا ئەمانەش هەناردە دەکات : جۆ ، ڕۆنی گوڵە بەڕۆژە، مریشک، شیر و پەنیر ، گۆشتی بەستوی بەراز ، پێویستی کارەبایی و کەرەسەی میکانیکی و تەختە. ڕوسیا و ئۆکرانیا پێکەوە سێیەکی هەناردەی گەنمی جیهان و 80%ی ڕۆنی زەیت دابیندەکەن ئەمەش وای کردوە هەر لە ئێستاوە لە بۆرصەی جیهانیدا گەنم نرخەکەی بە ڕێژەی لە سەدا 50 زیادی کردووە.

بازرگانی ئەمەریکا و ئەورروپا لەتەك ڕوسیا:
بازرگانی و ئاڵووێر و خزمەتگوزاریی و کاڵای نێوانی ئەمەریکا و ڕوسیا لە ساڵی 2019دا تەنها 34.9 ملیار دۆلار بووە کە لەمەش

هەرناردەی ئەمەریکا بۆ ڕوسیا 10.9 ملیار دۆلاربووە و هاوردەی 24 ملیار بووە، کەواتە نوقسانی [عەجزی] ئەم ئاڵووێرە بۆ ئەمەریکا 13.1 ملیار دۆلار بووە ، بە زمانی ئاسایی یانی هەناردەی ئەمەریکا بۆ ڕوسیا کەمتر بووە لە هاوردەی. هەر لەو ساڵەدا، 2019 دا ، ئەمریکا 26 هەمین دەوڵەتی مامەڵەی بازرگانیی ڕوسیابووە، کە 28 ملیار دۆلار بووە. لە هەناردەکردندا ڕوسیا بۆ ئەمەریکا لە ساڵی 2019 دا، 40 هەمین وڵات بووە، بەڵام لەهاوردەی ک□□ادا لە لایەن ئەمەریکاوە هەر لەو ساڵەدا، ڕوسیا لە ڕیزبەندی 20 دا بووە، کە بە بەهای 22.3 ملیار دۆلاربووە. سەبارەت بە نەوت و وزەش ئەمریکا لە سەدا 5 نەوت و وزەی لە ڕوسیا هاوردە کردووە.

لە لایەکی دیکەوە BlackRock کە گەورەترین کۆمپانیای ئیدارەدانی سامانە لە جیهاندا کە بارەگاکەی لە نیو یۆرکە و سامانی 10 تریلۆن دۆلاری لە ژێردەستدایە، ئەم کۆمپانیایە 17 ملیار دولاری لە کاری سیکوێرێتیدا لە ڕوسیا لە دەست چووە، بە هۆی هەڵپەساردنی سامانییەوە لە 28/02 دا.

هەرچیش سەبارەت بە ئەوروپایە ، لە ساڵی 2021 دا بازرگانی و ئاڵووێر لە نێوانی ڕوسیا و و□تانی ئەوروپیدا 257.5 ملیار یورۆ بووە. بڕی هاوردەی ئەوروپا لە ڕوسیا 158.5 ملیار یورۆ بووە کە بریتی بووە لە نەوت و غاز و وزە و کانزاکان و تەختە و پۆڵا و ئاسن هەروەها سەمادی کیمیاوی. هەر ئاواش لە ساڵی 2021 دا ڕوسیا پێنجەم شەریکی ئەوروپا بووە لە هەناردەدا و سێهەم شەریکی هاوردەی ئەوان بووە. سەرجەمی هەناردەی ئەوروبا بۆ ڕوسیا لە ساڵی 2021دا بایی 99 ملیار یورۆ بووە کە بریتی بووە لە مەکائین و پارچەکانی و سەیارە و داو و دەرمان و ئالەتی ئەلەکترۆنی. لێرەشدا بە ئاشکرا دیارە کە مامەڵەی بازرگانی ئەوروپا لەتەك ڕوسیادا لە عەجزدا بووە، هەناردەی ئەوروپا بۆ ڕوسیا زۆر کەمتر بوە لە هاوردەی.

هەرچیش بریتانیایە تا ئێستا سزای زیاتر لە 350 ڕوسیی کە زیاتر لە 50 کەسیان ئۆلیگارگییەکان و خێزانەکانیان و بڕی گشتی داهاتیان دوای باج 100 ملیار دۆلارە. لە لایەکی دیکەوە حکومەت بە بڕی سەدەها ملیۆن پاوەن لە کاڵای زۆر گرانبەها و ناوازە [لەکشەری] بلۆك کردووە. ئەمە لە کاتێکدا ساڵی پار، 2021 ، بریتانیا بایی2.6 ملیار پاوەند کاڵا و شمەکی بە ڕوسیا فرۆشتووە، 400 ملیۆن لەمە پارەی فرۆشتنی سەیارەی دانسقە و تایبەت دروستکراو، بووە. لەگەڵ ئەوەشدا بە گۆێرەی داتاکان بریتانیا بازاڕێکی بچوك بووە بۆ کڕینی سەیارە لە لایەن ڕووسەکانەوە، کە نیشانی دەدات کە شتێك زیاتر لە 10 هەزار سەیارە بە ڕوسیا فرۆشراوە، کە لە کاتێکدا بڕی

بەرهەمهێنانی سەیارە لە بریتانیا بەهاکەی 850 هەزار پاوەند بووە. کاردانەوەی جەنگەکە و سزا ئابوورییەکان لەسەر دانیشتوانی بریتانیا زۆر گەورەیە هەر لە مانگی ڕابوردوودا، مانگی شوبات، نرخی خۆراك و خوردن لە سەدا 20 گرانتر بووە بە بەراورد بە هەمان مانگی ساڵێك لەمەوبەر. کولفەی ژیان لە بریتانیادا لە پایزدا بە ڕێژەی لە سەدا 10 دەچێتە سەرەوە. هەر بە گوێرەی ئەو ئامارانە ژیان ئەوەندە گران دەبێت کە 23.4 ملیۆن خەڵك لە بریتانیا بۆ ئەوەی بژین دەبێت دەست بە جیهازەکانی گەرمکردنەوەی خۆیانەوە بگرن و هاوکاتیش کەمکردنەوەی هەندێك لە کەرەسەی خواردنی بنەڕەتی کە لە خۆیانی بگرنەوە.
بێ گومان کشانەوەی کۆمپانیای پیترۆڵی بریتانی لەژێر فشاری حکومەتی بریتانیا و کۆمپانیاکانی دیکە لەژێر فشاری حکومەتەکانی تردا هەر وا بە ئاسانی بەسەرماندا تێنا□□□ت و دەبێت ئێمەی باجدەری بریتانیا ئەم باجە قورسە بدەین . ئەم باجەش دێتە سەر ئەو باجەی کە ماوەیەك لەمەوپێش نرخی غاز و وزەیان بۆ ساڵێك لانی کەم بە 700 پاوەند خەمڵاند لەسەر هەر ماڵێك یا بزنسێك.
سەرەڕای ئەمانەش نوقسانی بوجەی بریتانیا لە 2019 دا گەیشتە 140 ملیار پاوەند بەهۆی پەتای کۆرۆناوە، ئێستا پێشبینی دەکرێت ئەم نوقسانییە [عەجزە] بە هۆی ئەم جەنگەوە زیاتر هەڵکشێت کە ئەمە لە کاتێکدا لەسالی 2000 دا تەنها 40 ملیار پاوەند و لە 2010 دا 98 ملیار بووە. لەم بارەشەوە، مارك کەنری کۆنە سەرۆکی بانقی مەرکەزی ئینگلەند ماوەیەك لەمەوبەر وتی " بریتانیا سەبارەت بە ئیدارەدانی عەجزی میزانییەکەی متمانە دەکاتە سەر بەڕەحمیی سامانداارانی بێگانە" . گرانیی لە لایەکەوە و نوقسانی میزانییە ، بە بڕوای ئابووریناسەکان هەڵئاوسانی پارە لە پایزدا دەباتە سەروی لە سەدا 8 .
هاوکاتیش حکومەتی بریتانیا دەڵێت " ئەوەی لە توانامانا بێت دەیکەین بۆ پارێزگاریکردن لە بەکاربەر و خ□□□ك" بەڵام چۆن دەتوانێت ئەمە بکات ؟ ئەی ئەگەر نەیکرد چی ڕوودەدات؟ بێ گومان وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارانە ڕەنگە لە ئایندەدا دەستمان بکەوێت.

ئەنجامگیریی:

بە گوێرەی ئەو داتانەی سەرەوە غاز و نەوت بەشی سەرەکی هەناردەی ڕوسیایە بۆ ئەوروپا کە دەکاتە لە سەدا 31 بۆ ئەڵمانیا و ئەوروپا، بریتانیا لە سەدا 7 بۆ ئەمەریکا لە سەدا 5 . لە ئێستادا کە نرخی نەوت لە بەرزبووندایە بێ گومان لە قازانجی ڕوسیایە نەك بریتانیا و ئەوروپا کە تا ئێستا جێگرەوەی نەوت و وزەی ڕوسیایان نییە.

گرانبوونی زیاتری غاز و وزەمەنیی زۆر لەسەر دانیشتوانی ئەوروپا و بریتانیا دەکەوێت. هەمان شتیش بۆ هاوردەکردنی سەمادی کیمیاوی کە کێڵگەوانەکـان بۆ پلەی یەکەم زیانیـان لێـدەکەوێت و لە پلەی دووهەمیشدا بەکاربەران. باشە لەم بارە ناهەموارەدا کاردانەوەی ئەوروپییەکـان و بریتانییەکـان چییە و چۆن دەبێـت؟ ئەی حکومەتەکانیان چۆن چارەسەری ئەم کێشە گەورەیە دەکەن؟ کاتێك کە لە پایزدا ئاو و هەوا دەگۆڕێت.
لە ڕاستیدا زۆر گرانە کە ئەوروپا و بریتانیا جێگرەوەی بڕی نەوتی هاوردەی ڕوسیا وا بە ئاسانی پڕ بکاتەوە، بۆ ئەوەی ئەوە بکرێت زیادکردنی بڕی دەرهێنانی نەوتی زیاترە لە لایەن دەوڵەتانی ئۆپیکە وە کە خودی ڕوسیا کارایی خۆی لەسەر هەندێک لە وڵاتانی ئەندامی ئۆپیکدا هەیە وەکو ئێـران و لیبیـا و ڤەنزویلا، خـودی ئەمـانیش لایەنگری ڕوسیان، تەنها وڵاتێك کە بیەوێت ئەو بڕە زیاتر بکات کە ئەویس دەبێتە شکاندنی پەیمان و ڕێکەوتنی نێوانیان، سعودییەیە .
چارەیەکی دیکە هەیە کە ئەویش لابردنی سزا و گەمارۆی ئابووریی ئەمەریکـا و ئەوروپـایە لەسـەر ئێـران. رەنگە ئەم روداوانەی ئەم ڕۆژانە هەنگاوی یەکەم بێت بۆ ئەوە، لەوانە گەرمکردنەوەی وتووێژ و بەردانی نازەنین زەگهاری ڕێتکلیف لە بەرانبەر نزیکەی 400 ملیۆن پاوەن کە ئەمەریکاش رازی بوو بەوە کە وەکو بڕێك بۆ کاروباری مرۆڤانە دەبێت سەرفبکرێت.
شتێکی دیکەش هەیە ئەویش دابەزینی بەهای ڕۆبڵە، دراوی ڕوسیا ، کە لە دەستپێکردنی جەنگەکەوە شکاوە بەڵام لە هەناردەی کاڵادا هەشتا هەر قازانج دەکات .
لە مەسـەلەی هەنـاردەی دانەوێڵەدا لە کاتێکـدا کە بە ڕوسـیا و ئۆکرانیا سێیەکی دانەوێڵەی دونیا زامن دەکەن زۆرێك لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ناوین و هەروەها و باکوری ئەفەریقا متمانەی سەرەکییان لەسـەر دانەوێڵەی ڕوسـیا و ئۆکرانـیایە. بۆ نمـونە لەسـەدا 40 ی پێویستی دانەوێڵەی یەمەن لە ڕوسیادا دەڕوێنرێت، هەر ئاواش میسر گەورەتریـن هـاوردەی دانەوێڵەیە کە لە سـەدا 70ی گەنمـی لەوە دەهێنیت. ئەمە کارەسات دەهێنێت. ئایا ئەم وڵاتانە لێدەگەڕێن کە میسـر و یەمەن و وڵاتـانی دیکە گەمـارۆ ئـابوورییەکە بشکێنـەن و ئاسانکاریشیان بۆ دەکەن؟ یاخود حکومەتانی ئەوروپا و بریتانیا قەرەبوی ئەوەیان بۆ دەکەنەوە؟ هەر بارەکیان بێت ڕوو لە باشی نییە بۆ ئەم حکومەتانە.
لەگەڵ هەموو ئەمانەدا ڕوسیا وڵاتێکە کە قەرزەکەی ئەکجار کەمە کە هەتا دوو مانگ لەمەوبەر تەنها 38 ملیار دۆلار قەرزار بوو، کە لە چاو بریتانیادا هەر هیچ نییە، وەڵای ئەمەش متمانەی، کرێدتی، 650

ملیار دۆلاریشی هەیە، کە بەشێکیان نەختینەن و بەشێکی تریان ئاڵتون و ئەڵماس و کانزای گرانبەهای دیکەن .
لە لایەکی دیکەوە ئایا ئەو کۆمپانیانەی کە مامەڵەی بازرگانی و ئابووری لەتەك روسیادا دەکەن تاکو چەندەك دەتوانن تەحەمولی ئەوە بکەن کە پەیوەست بن بە سزادانی ئابوری ڕوسیاوە وەکو کۆمپانیاکانی نەوت، مەکدۆناڵدا، کۆکاکۆلاو، بیبسی بەرگەرکینگ ، ستاربەرکس، کارتە بانکییەکان، ماستەرکارت، هەرە گەورە کۆمپانیای جیهان ‘ بلاك ڕۆك ‘ کە هەر لە ئێستادا 17 ملیار دۆلاری لە ڕوسیادا لە دەستداوە.
ئەوەی کە لەسەرەدا دەردەکەوێت ئەوروپا و ئەمەریکا و کۆمپانیا گەورەکانیانە کە زیاتر پاشکۆی ڕوسیان، نەك پێچەوانەکەی. لە لایەکی دیکەشەوە مەتریسییەکی دیکەش لەسەر کۆمپانیاکانی ئەوروپا و ئەمەریکا کە لە ڕوسیان، هەیە. ڕوسیا ئێستا بیر لە دەستبەسەراگرتن و خۆماڵیکردنی کۆمپانیا و کارگە نزیکەکانی ئەوروپا کە لەوێ هەن ، بە هیچ قەرەبووکردنەوەیەک، دەکاتەوە .
ڤلادیمێر پوتین چەند ڕۆژێك لەمەوبەر وتی ” کرملین دەتوانێت ڕێگایەکی یاسایانە لە دەست بەسەراگرتنی کۆمپنایا جیهانییەکان بدۆزێتەوە …دەتوانێت ئیدارەیەی دەرەکی بدۆزێتەوە بۆ گواستنەوەی ئەمانە بۆ هەر کەس بیەوێت کاریان لەسەر بکات … یاسا و بازاڕی کافی هەیە بۆ ئەمە” هاوکاتیش دیمەتری میدڤیدیڤ-ی کۆنە سەرۆکی ڕوسیا وتی ” وەڵامی گونجاو” هەیە بۆ سزا و گەمارۆی ئابوریانەی کە لە سەریانە لەوانە ” دەست بەسەراگرتنی سەروەت و سامانی بیانیە و گریمانی خۆماڵی کردنیان” دواتر ئەوەشی بۆ وتەکانی زیادکردو وتی ” هەکارەکانیان هەرچەن بێت ، کۆمپانیا بیانیەکان دەبێت لەوێ بگەن گەڕانەوەیان بۆ بازاڕەکەمان ئاسان نابێت”
گەرچی ئەمانە هەڕەشەن لە ئێستادا بەڵام ڕوسیا ڕەنگە بتوانێت بیانکاتە کردار و ئەوەی کە دەیەوێت بیکات، ئەمەش زۆر گران نییە بۆ ڕوسیا کە لە کاتێکدا ڕوسیا دەتوانێت سەرپێچی ئەو یاسا و برگە یاسایانەی بازرگانی و بزنسانەی نێوانی خۆیان و کۆمپانیا بیانەکان بکات، چونکە لە حاڵەتی ئاوادا ئەوروپا و ئەمەریکا چی تر دەتوانن بکەن جگە لە سزا و گەمارۆی ئابوریانەی زیاتر؟ کە ئەمانەش هەموویان کراون.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
19/03/2022

دووڕویی و نیفاق و بێ مۆراڵی دەوڵەتانی ڕۆژئاوا و حیزبە موعاریزەکانیان بە ڕاست و چەپیانەوە… زاهیر باهیر

بە بەردەوامی تورکیا خەڵک دەگرێت و شار و شارۆچکەکانی کوردستانی باکور و دێهاتەکانی سەر سنوری باشوریش وێران دەکات ئەی ئەم دیمۆکراتخواز، ئەم مرۆڤە دڵسۆز شیوەنکەرانە بۆ مافی مرۆڤ لە کوێ بوون؟ ئەی کە تورکیا عەفرینی داگیرکرد بۆچی یەکێکیان زەلەیەکیان بەرانبەر بە تورکیا نەکرد؟ نەك هەر ئەوەش کاتێك کە ئێمە لە بەرانبەر ماڵی سەر□ك وەزیرانی ئێرە, بریتانیا، بۆ دوو هەفتە پرۆتێستمان دەکرد، ئەو ڕۆاژانە بوو کە ئەردۆگان هات بۆ ئێرە بۆ دڵنیابوونی بریتانیا لە هاوپشتی تورکیا و کڕینی چەك و تەقەمەنی.

بۆ بەخێرهاتن و پێشوازی لە ئەردۆگان، سەر□ک وەزیرانی ئێرە، ترێزە مەی, لە تی ڤی دا وتی " کوردە تیرۆریستەکان" هەموومانی کرد بە تیرۆریست. ئەمە هەڵویستی حکومەتی ئێرە بوو .

لە لایەکی دیکەوە ئەو هەموو منداڵ و گەنجە لە فەلەستین دەکوژرێت هیچ دەوڵەتێك، هیچ حیزبێکی موعاریز کە لە جاوەڕوانی دەسەڵات گرتنەدەستدایە، نەیانتوانی سەر زەنشتێکی ئیسرائیل بکەن. هەر ئاواش هەمان شت لە بەرانبەر حکومەتی سعودییە کە لە کوشتنی ئەو هەموو خەڵکە بێ تاوانەدا کە هەر لە قوتابخانەیەکدا ژمارەیەکی ئێکجار زۆری منداڵ کوژران بەرپرسیارە ، ئایا کەس لە دەسەڵاتداران سیسیاسییە دەسەڵاتخوازەکان هێچیان وت؟

دوێنێ شەو ، 10/03 ، نەدیم زەهاوی دەڵاڵی نەوت و گەند□□کی حیزبی موحافیزین کە وەزیری پەرەوەردە و ڕۆشبیریی بریتانیایە و کە ڕەنگە خۆشی کاندید بکات بۆ سەر□کوەزیرانی بریتانیا کەی جێگایان بە بۆریس جۆنسۆن لەق کرد، لە دیمانەیەکی چەناڵ فۆڕ، 4 ی ئێرەدا بەرگری لە پەنا بەرەکانی ئۆکرانیا دەکرد بەزەیی بەواندا دەهاتەوە و دەەیوت دەبێت دەرگایان بۆ بکەینەوە، کەچی ئەم کابرایە کە خۆی کوردە ئەو هەمو کوردە دەربەدەر دەبێت ئاو نوقمی دەکات و قاچاخچی دەیانکوژێت و دەستیاندەبڕێت و پۆلیسی سەر سنورەکان تێیان

ه□د□دەن و سوکایەتییان پێدەکەن نقەی لێوە نەهات!! هاوکاتیش حکومەت ڕۆژ بەڕۆژ ئاسانکاری بۆ پەنا بەرانی ئۆکرانیا دەکات تا ڕادەی ئەوەی کە هەر ئۆکرانییەک لێرە تەنانەت ڤیزەی موەقەتیشی هەبێت دەتوانێت خێزانەکەی و کەسە هەرە نزیکەکانی بگەیەنێتە ئێرە . ئەمڕۆ هاوکاری پەنا بەرانی ئۆکرانیا زیاتر بوو. حکومەت بڕیاری دا ئەوانەشی کە خوێندکارن لێرە یاخود ڤیزەی موەقەتیان هەیە و کاردەکەن دەتوانن کەس و کاریان بهێنن بۆ ئێرە، لەوەش زیاتر هەموو هاووڵاتییەکی بریتانی کە پەساپۆرتی بریتانی هەبێت دەتوانێت داوەتی ئۆکرانیان بکات و بیگەیەننێتە ئێرە تەنانەت گەر پەساپۆرتیشی لە سەر سنورەکانی پۆڵۆنیا و فەرەنسا بێت و پەساپۆرتیشی نەبێت.

حکومەتەکانی ئێرە بە لەیبەر و موحافیزین و لیبراڵەوە، لەگەڵ میدیای ئەم وڵاتەدا هەڵوێستێکی زۆر باشیان نەبووە دەربارەی پەنا بەرانی ناسپیپێست، واتا بۆر و قاوەیی و ڕەش و ئەسمەر. با لێرەدا چەند نمونەیەک بهێنمەوە : یەکێک لە پەڕلەمانتارەکانی حیزبی موحافزین پێشنیاری بۆ مارگرێت تاچەری کۆنە سەر□ک وەزیرانی بریتانیا، کرد ” خەڵکی ئێرە بەڕاستی دەترسێت کە ئەم وڵاتە، ڕەنگە بە خەڵکانێک غەرق بێت کە کولتوری جیاوازیان هەیە” لە دانیشتنێکی پەڕلەماندا د□یقد کامیرۆنی کۆنە سەر□ک وەزیران بۆ ئەوەی جێرمی کۆربنی سەرکردەی حیزبی لەیبەر [کرێکاران] لەگەڵ وەزیری دارایی کە سێبەری وەزیری دارایی بوو، تاکو ل□ بەرچاوی خەڵکیان بخات وتی ” وتی ئەمان کۆمەڵێک کۆچبەریان لە بەندەری کالیس دیوە… کە دەتوانن بێن بۆ بریتانیا”. ئەمانەش هەندێک لە تایتڵی یەکەم پەیجی ڕۆژنامەکانی بریتانیا بوون ” سیاسەتی نەهێڵانی پەنا بەران لە ئێستا توند ڕاگرن “… سوپا بنێرن بۆ کالیس “

ئیق□ت کوپەر کە پێش هاتنی حیزبی موحافزین بۆ حوکم وەزیری ناوخۆ بوو ، بەڵام لە ساڵی 2015 دا کە سێبەری وەزیری ناوخۆ بوو لاینگری ئەوە نەبوو کە پەنا بەران بە ڤیزە بگەنە بریتانیا، هاوکاتیش کاتێک کە بانگەشەی نەدانی بیمەکان بۆ پەنا بەران کرا و دواتر جێبەجێ کرا ئەو ئەمەی لا ئاسایی بوو . لە ئێستاشدا حیزبی لەیبەر بە ڕابەری نوێیانەوە کیری ستارمە، Keir Starmer پێشنیاری ئەوەی بۆ کراوە کە ” قوتابخانەکان لە منداڵانی بێیانە کە ئینگلیزی قسە ناکەن غەرق بوون ” ئەمە بانگەشەی هەوڵی مەنعکردنی منداڵانی پەنا بەران و کۆچبەرانە لە قوتابخانەکاندا.

دەوڵەتە ئەوروپییەکان کە ڕوسیا ڕسوا دەکەن لەبەر ئەوەی چەکی گەرمیی [حەراری] بەکارهێناوە و لە غەم و مەترسی ئەوەدان کە

ڕوسیا ڕەنگە چەکی کیمیاوی بەکاربهێنێت، بەڵام هەر ئەم دەوڵەتە ئاشتیخواز و دیمۆکراتیيانە بە دەیەها جار تورکیا چەکی کیمیاوی بەرانبەر بە گەریلاکانی قەندیل و شوێنەکانی دیکە بەکارهێناوە و چەندەها بەڵگە هەیە، تەنانەت چەکی کیمیاوی منداڵانیشی گرتەوە، کەچی ئەمان خۆیان نابینا و کەڕ کرد و هەر ئامادەش نین کە باسی بکەن چجای سزادانی تورکیا.

لە لایەکی دیکەشەوە تورکیا لە سەرێکەوە سەرەکۆنەی ڕوسیا دەکات بۆ شەڕەکە و لە سەرەکەی دیکەشەوە ئامادەش نییە پەیوەندی ئابووریانە لەگەڵیدا ببچڕێنێت. ئەردۆگانیش دەیەوێت خۆی بکاتە کەسێکی ئاشتیخواز و موسڵیح بە ناوبژیکردنیان و داوەتی وەزیرانی دەرەوەی هەردوو لایانی بو وتوو وێژی لە تورکیا کردووە. سیاسەت چ قەشمەرە و سیاسسیەکان چ قەشمەرجاڕێکن.

من پێشوازی لە هەموو ئەم وڵاتانە دەکەم بۆ کردنەوەی سنور و دەرگایان بۆ پەنابەران و لێقەوماوانی ئۆکرانیا بەڵام دەبوایە دووڕوو نەبوونایە هەر ئاوا هەڵوێستێکیان هەبوایە و هەبێت لە بەرانبەر مرۆڤە پەنابەرە بۆر و ڕەش و قاوەییەکانیشدا، بەڵام جێگای داخە کەئەمە هەڵوێسیان نییە و بەڵگەکان ئەوە دەخەنە ڕوو کە وەرگرتنی ئۆکرانییەکان لەبەر ” جاوی شینیان و پرچی زەردیان و سپیپێستیان و هەڵگری دینی مەسیحییان ئەوروپییبوونیانەوەیە کە دەرگایان بۆ خراوەتە سەر پشت”

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
2022/ 11/03

کۆنگرەی ژینگە و دیموکراتی و بەرکوڵێك.. زاهیر باهیر

پاش پسکە پسکی دوو ساڵ و لە خشتەبردنی هەندێك کەسی دڵسۆز و پرس و ڕا بە هەندێك لەسەرانی یەکێتی نیشتمانی کوردستان، حیزبێکی نوێ سەری لە هێلکە جوقان. لە راستیدا دوکانێکی سیاسەتبازیی بۆ

ڕامکردنی هەرچەند بکرێت لە خەڵکی داما و و بێ هیوای کوردستان،
کرایەوە ، دوکانێك گەر چی بەناو نوێیە بەڵام کەلوپەلی کۆنەی
پێیە، نۆژەنی جەلالییەت و نەوشیوانییەت دەکاتەوە، دەیەوێت مێشکی
گەنجانمان بە فکری کۆنی بەسەر چوو، زاخاوبداتەوە.
خەڵکینە بە ئاگا بن، زمانی شیرین و قسەی بریقەدار و دروشمی
ڕەونەقدار، لەخشتەتان نەبەن، لەبیرتان بێت شکستێکی دیکەتان
نەوشیروان ئاسا، بەسەردا نەهێنن، جارێکی تر بێ هیوا و بێ
ئومێدتان نەکەن ، هەمان کەسانی جارانن و تەنها دەم و لەفزیان
گۆڕیوە، هەمان ئیدۆلۆجیە و تەنها ڤێرشنەکەیان گۆڕیوە.
بەڵێ ک□م□□□□ك لە کۆنە جەلالی و کۆنە دەهۆڵلێدەرانی بەناو
بزوتنەوەی گۆڕان، پیاوانی کۆنی بەوەفا و بەئەمەکی نەوشیروان، لە
دیمەنێکی تردا، لە ژێر ڕوپۆشێکی دیکەدا، دەیانەوێت بەردەوامی
بدەنەوە بە پەتا و کارەساتی کورداییەتی ، بە سیاسەتی لیبراڵ، بە
پێناسەی " ئەخلاق" کە دەزانین کە سیاسی دەسەڵاتخواز هەرگیز
ئەخلاقی نەبووە و نییە ، بە مژدەی حکومەتی باش ، کە دەزانین
حکومەتی باش هەر نییە.

من ل□□□دا هەر بەرکوڵێك لەم ڕاگەیاندنەی ئەم چەند ڕۆژەی پێشویان
دەکەم کە لە دروستبوونی حیزبی کۆنگرەی ژینگە و دیمۆکراتیی،
ئاگەداریان کردینەوە. ڕاگەیاندنەکەیان پەیامێکی گرنگە زۆر بە
کورتی و بە چڕو پڕی هەر هیچ نەبێت چەند خاڵێکی گرنگیان دەربڕیوە
و ئەوە هەدەفیانە کە بۆ من مایەی ڕەخنە و لەسەر نوسینە و بە
ئەرکی سەرشانی هەموو ئازادیخواز و سۆشیالیست و شیوعییەکی دەزانم
کە هەر لە ئێستاوە لە هەوڵی پوچکردنەوەی زیاتری پوچگەرایییەکانی
ئەم حیزبەدا بین، پێشئەوەی ئەمانیش بەرەو شکستێکی ترمان بەرن
وەکو چۆن جەلالیەت و مەلایەت و نەوشیروانییەت کردیان و بەردەوامن
لە کردنیا.
من ل□□□دا تەنها چەند خاڵێك لەو ڕاگەیاندنەیان دەگرم، هەر کاتیش
پەیرەو و پڕۆگرامیان کە کاڵایەکی بەسەرچووە کەوتە بازاڕەوە، ئەو
کاتەش بە گو□□□ی توانا و وەختم لەسەری دەنوسم .

لەم ڕاگەیاندنەدا "... کار بۆ ئەوە دەکات ئەو فۆرمە کوشندەو
کلاسیکییە تێپەڕێنین، کە حیزب بۆ ئەوەی هەبێ دەبێت: عەمیلی وڵاتێک
بێت، پارەو پرۆژەی ناشەرعی و بارەگای گەورەی هەبێت.."
دروستبوونی هەر حیزبێك لە کوردستاندا لە هەوڵی دەستەبەرکردنی
دەسەڵاتدا بێت لەناو ئەو هەموو حیزب و ڕێکخراوانەی دیکە کە
هەندێکیان خاوەنی هێزی گەورەی جەکدارن دوای ئەوەش وڵاتێکی وەکو

کوردستان کە بەشێکە لەعێراق و عێراق-یش وەکو یاری گوریس گوریسێنە لە لایەکەوە تورکیــا ڕای دەکێشـێت و لە لایەکـی دیکەوە ئێـران و لەولاشەوە دەوڵەتانی ئەوروپا و ئەمریکا و هی ناوچەکە... ئایا لە بــارودۆخێکی ئــاوادا ئەوە قســەی خەڵکــانی ئــاوەزدارن کە لە ڕاگەیاندنەکەیانا ئەوەی سەرەوە بەڵێن؟ ئایا یەکێتی و پارتی هەتا ئیسلامییەکانیش حەز ناکەن کە سەربەخۆ بن؟ بۆچی بە خۆشی خۆیان و ئارەزوومەندییان چونەتە پال ئێران یا تورکیا یاخود دەوڵەتانی ئەوروپای ڕۆژئاوا و بریتانیا و ئەمەریکا؟ ئەوە یەك کە دەوڵەت و دەسەڵاتتان بوێت ئایا دەکرێت هەر لە دەرەوەی دەسەڵاتیش چجای لە دەسەڵاتدارێتیدا سەربەخۆ بن؟ ئایا دەتوانن ڕاگەیاندنی نەك هەر توند و تیژ بەڵکو مرۆڤ و ژینگە دەستانەش بە بەردەوامی دژ بەو دەوڵەتانە بڵاو بکەنەوە؟ ڕەنگە بۆتان بکرێت بەلام ئایا لە وەها کوردنەکدا شانسێکی هاتنە دەسەڵاتتان دەبێت؟!!
بەڕێــزان ئەم قســانە قســەی بەشــن، بێ بەڵگەن و قســەی خەڵکــانی مایەپوچن، پلانی ئایندە لەسەر قسەی ڕووت، نەبوونی شارەزایی لە مێژوو، دەرکنەکردنی واقیعی کوردستان و عێراق و ناوچەکە ، بێ ئاگایی لە سیاسەت و دیپلۆماسییەتی نێودەوڵەتیی-ن. دەکرێت بڵێین ئیوە کەمتر پاشکۆ دەبن، ئەوە کەمتر پیاوی دەوڵەتانی دەوروبەر و دەزگە سیخوڕییەکانیان دەبن، ئەمەیان ئامەننا بە هەرحاڵ بەڵام ئا بەو خەستییە و شەدەی بخەنەسەر جێگای باوەڕ نییە ، مەگەر لای کەسە ساویلکەکان.

"... کارکردنە لە سەر خولقاندنی فەرهەنگێکی نوێی سیاسی و کەرامەت و خۆناسین و لێبوردەیی؛ کارکردنە لە سەر کاری هەرەوەزی مرۆڤ ئازاو دەسەزەکانی ئەم وڵاتە، لە پێناو بنیاتنانی داهاتوماندا"
کردنی ئەم جۆرە قسانە، ناردنە دەرەوەی ئەم جۆرە پەیامانە، کە لە دەرەوەی دەسەڵاتیت، زۆر ئاسانە. بەڵام کە تۆ چویتە دەسەڵات تاکە فەرهەنگێك کە هەیە و ئەوانــی دیکە کەلادەخــات فەرهەنگــی بــازاڕی ئازادە ، فەرهەنگی سیاسەت و ئابوریی لیبراڵ و نیو-لیبراڵە . سەراپای پڕۆگرامی پەروەردە و پێگەیاندن لە قوتابخانە و خوێندنی باڵا و زانکۆکانا ئەوەیە، کە تاکی خۆپەرست، خزمەت بە دەوڵەت و بە سیستەمەکە دروستدەکات. چ حیزبێك هاتەتە دەسەڵاتەوە کە کەرامەتی بــووبێت؟ ئەخلاقی بــووبێت؟ چ خەخەییەکــی یــا پێناسەیەکی جگە لە دەزگەیەکی مشەخۆری سەرکروتکەری دژ بە میللەت هەبێت ؟ چ حکومەتێك ئەمڕۆ لە دونیادا هەیە کە کار لەسەر پرۆژەی هەرەوەزی بکات؟ کێیان هەن لە خزمەتی بازاڕدا نەبن؟ نەبوونە برغویەکی دشخوراوی [سلاکبوو] ئەم سیســتەمە کە بە بــوون و نەبــوونی ئەوانەوە سیســتەمەکە هەر

بەردەوامە و ئاراستەی خۆی بەرنادات. چ دەسەڵاتێک هەیە کە مرۆڤدۆستی و مرۆڤە دەسەزەکانی وڵاتی خۆیان بناسن؟ دەسەزی بەکێ؟ تاکو ئەوە ئاوابن؟!!! .
لەمانەش زیاتر ئەوە هەر پێشوەخت قسەکانتان لەسەر پرسی هەرەوەزی هەڵوەشانەتەوە. ئەوەیەك كە باوەڕتان بە حكومەتی باش و پرۆسەی هەڵبژاردن و دامەزراوەی پەڕلەمان هەیە و سەربەستكردنی سەرمایەداران هەیە، باشە پیمان ناڵێن ئەمانە لەگەڵ كاری هەرەوەزیدا چی كەیان دەكاتەوە؟ باشە ئەوە چۆن دەسەڵات، سەرمایەداران و تەراتێنكردنیان لە دونیای بازاڕی ئازاددا لە دەروازەی سیاسەتی ئابوری نیو-لیبراڵ لیبراڵەوە لەگەڵ كاری هەرەوەزیانەدا جوتدەكەن؟ لە كوێی دونیادا ئەمە هەبووە [دیارە من باسم لە هەندێك كەس یا خود كۆمەنێتییەك نییە هێشتا هەر هەرەوزیانە دەژین]
“…ئەم مانیفێستە پێمان دەڵێت: حكومەتێكی باش و بەهێزو دیموكرات و دادپەروەر لە هەناوی پارتێكی سیاسی باش و بەهێز و دیموكرات و دادپەروەرەوە دێتە دەرە، هەروەك پارتێكی لەم جۆرەش لە هەناوی تاك و كۆمەڵگەیەكی هوشیارو بەهێزو دیموكراتەوە دێتە دەرە.”
ئەمەی كە ئەوە دیڵێنن هەموو حیزبەكانی دونیا هەمان شت دەڵێنەوە و دەڵێن و هەموشیان خۆیان بە دادپەروەر و دیمۆكرات دەزانن و ئەوانەی ئەوەشیان دەوێت . ئادەی پێمان بڵێن حیزبێكی دەسەڵاتدار، دیكتاتۆرێكی سەرۆك لە هیچ شوێنێكی ئەم دونیایەدا بە خۆی وتوە: من دیكتاتۆرم، پیاوكوژم، سەركوتكەرم؟ … هەر هەموویان هەمان دروشم و قسە و ئامانجی ئەوەیان هەبووە، بەڵام ئایا دەسەڵات كە خۆی لەسەر بناخەی زوڵم و زۆر و سەركوتكردن و كوشتن و بڕین خۆی ڕاگرتووە، دەتوانێت ببێتە حكومەتێكی باش؟ دەتوانێت ببێتە ” باوكی میللەت”؟
سەیرە كە ئەوە خۆتان لە كردنی حیزبایەتی و مێژوی حیزبەكان، با هەر بڵێین لە كوردستانا، غافڵ دەكەن ، خۆتان بە ئاگا و نەزان دەكەن. دەی ئەگەر ئاوا نییە تاكە حیزبێكی باش كە لە كوردستاندا كە لە شاخ و شاردا بووبێت، پارتێكی سیاسی باش و بەهێز و دیمۆكرات و دادپەرروەر بووبێت؟!! . مرۆڤدۆستی، ژینگە دۆستی و ژیاندۆستی، دادپەروەری و دیمۆكراتی نەك هەر لەناو حیزبدا نییە بەڵكو خودی حیزب و دامەزراوەی حیزب تەواوی كار و كارنامەیان دژ بەوانەیە كە نوسیوتانە.

ئەوە ڕاستە تاكی باش كۆمەڵەی باش دەداتە دەست ، بەڵام كۆمەڵەی باش هەرگیز دەسەلاتی باش ناداتە دەست ، چونكە سروشتی خودی دەسەڵات باش نییە، ئیتر ئەو دەسەڵاتە بە دەست هەر كەس و لایەن و حیزبێكەوە

بێت. دەسەڵات باش و باشترینی نییە بەڵکو خراپ و خراپترینیان هەیە. دەسەڵاتێك نییە کە لەسەر بناخەی زوڵم و زۆر و مەحرومکردنی زۆرێك لە هاووڵاتیانی، دانەمەزرابێت ، دەسەڵاتێك نییە هەر ڕەنگ و دەنگێکی هەبێت، کاتێك بەرانبەری وەستایتەوە، گیان و نەریت و سروشتی کوشتن و بڕین و داپڵۆسین لە هەناویدا نەبێت.
بەڕێزان، کەرەسەکانی کە دەتانەوێت حکومەتی باشی پیدروستبکەن شتێکی نوێ و جیاوازمان لەوەی کە نەوشیروان موستەفا دەیویست دروستی بکات، ناداتە دەست . ئەویش ئابوری لیبراڵی دەویست، دەستی بازاڕی ئازاد و مونافەسەی شەریفانە بوو ، ئەویش خەڵکانی تەکنۆکراتی دەویست لە حوکما، ئەویش خەڵکی شیاوی بە شوێنی شیاو دەویست . بەڵام خۆشتان زۆر باش دەزانن دواتر ئەو لەسەر دانانی مودیر ناحیەیەك کە بە گۆڕان بێت، شەڕی لەتەك پارتی و یەکێتیدا دەکرد . باشە بەشێکی ئەوە لەو قوتابخانەوە هاتون و بەو سیاسەتە پەروەردە کراون هەمان شت دەڵێنەوە، ئیتر بۆچی خۆتانمان لێدەگەڕێن و گوایە شتێکی نوێترمان بۆ دروستدەکەن؟ ئیتر چۆن دەتوانن پێمانبڵێن کە ئەوەش شکستێکی گەورەتر بەسەر ئەم میللەتە هەژارەدا ناهێنن؟
“... داوای سەربەستکردنی سەرمایەداران لە ژێر چەپۆکی گروپەکانی دەستڕۆیشتوی خاوەن بەرژەوەندی تایبەت دەکات، داوای ئابورییەکی بەهێزی خۆژێنی ژینگە دۆست و دادپەروەری هەژار دۆست و ئازادی یاسایی دەکات”.
دەبێت سوپاسگوزاریان بین بۆ ئەم بڕگەی مانیفێستەکەیان کە ئەو ڕاستییەیان لەنەشاردوینەتەوە کە ئەوانیش کۆنترۆڵ و سزای سەرمایەداران ناکەن و نادەن. واتە خوێنمژان و دز و جەردەی ئابوریی، لە قاچاخچییەکانی هێنانی کەرەسە و پێداویستییەکان ، کە بەشێکیان بەسەرچوون، لە دروستکەرانی قوتابخانە و خەستەخانە و جادەکان و خانو و شوقەکان، لە کردنەوەی کارگە و کارخانە بە چەوساندنەوەی کرێکاران و هەژاران و نەبوونی هێل و مەرجی سەلامتییان و زۆری تر … هەموو ئەم خوێنمژانە لە دەستی حیزب و حکومەت دەردەهێنن و ئازادیان دەکەن، واتە بەرەڵایاندەکەنە گیانی هاووڵاتیانی کوردستان، هەر وەکو دەسەڵات و حیزبەکان کردویانە، تاکو بە ئارەزوی خۆیان سەرمایەی خۆیان دروستبکەن بێ لێپرسینەوە و سزادانێك، چونکە ئازادیی و سەربەستییان پێدراوە.

ئاخر ئەگەر ئابووری وڵات ئابووری قاچاخچێتی و زەربەدان بێت لە هاووڵاتیان بە پەیداکردنی زیاتری سەرمایە لە لایەن سەرمایەدارانەوە لە چوارچێوەی بازاڕ-ئازاددا، دەی چۆن دەکرێت کە

ژینگە دۆست بێت، مر□قد□ست بێت، هەژارپەرست بێت؟ کەسێک لەم دونیایەدا، نەك هەر ئێوە بەڕێزان، دەتوانێت ئەوەمان بۆ ڕونبکاتەوە کە بزنس و ژینگە دۆستی، دژ بەیەك نین؟ ئەی نابینن کە ژینگە چۆن وێران بووە لە سای دەوڵەت و سیاسییەکان کە کارئاسانی بۆ بزنس و سەرمایەداران دەکەن بۆ چڕکردنەوەی زیاتری بازاڕی ئازاد؟ ئایا وێرانبوونی ژینگە لای ئێوە، حورمەتداران، مرۆڤکردە یاخود خوداکردە؟ ئێوەیەك کە بانگەشەی سەربەستی سەرمایەداران دەکەن، کە یانی بانگەشەی وێرانکردنی ژینگە لە هەر بوارێکدا کە بتوانرێت بەکاربهێنرێت بۆ مەبەستی کەڵەکەکردنی سەرمایە ، پاوانە بکرێت بۆ سوود و قازانجی سەرمایەداران. بەداخەوەم کە دەڵێم ئەمەش هەر قسە فڕێدانە لە هەوادا و باجی لەسەر خەڵکانی ساویلکە و کەسانی دەسەڵاتخواز لەسەر نییە.
بەڕیزان ئەمەی ئێوە ئاڵتەرناتیق ب□ بارودۆخی کوردستان و هیچ شوێنێکی ئەم دونیایە، نییە. ئاڵتەرناتیڤی دروست و واقیعانە دەستبەرداربوونی حیزب و حیزبایەتی و دەسەلات و دەسەڵاتخوازییە، دەستبەرداربوونی ڕادەستبوونی حوکمە ئیدی لە هەر ڕێگایەکەوە بێت ، چوونە دەرەوەی مشەخۆران و بازرگانانی سیاسی و ئابوری و دەسەڵاتدارانی پیاوکوژ و داپلۆسەرە لەم کایەیە، لەم یارییە قێزەوەندە خوێناوییە. ئەوەی کە دروستە بکرێت لای خەڵکی خۆی ، خ□□کستنییەتی لە هەموو شوێنێکی ژیانیا، سەر کاریا، خوێندنیا، نێو خێزان و گەڕەك و شەقام شوێنەکانی دیکەیە ، لە گروپ و رێکخراوی ئاسۆیانەدا ، دەستکردنە بە کۆبونەوە جەماوەرییەکان و دانی بڕیارەکان لە لایەن خودی خەڵک□ کە خۆیەوە و هەوڵی بەڕیوەبردنی خۆیانە و دەستبەکاربوونی ژیانی هەرەوەزییانەیە.
“.... ئێمە نامانەوێ بە شێوە کلاسیکییەکە بە بڵاوکردنەوەی بەیانێکی کتوپڕ پارتێکی سیاسی رابگەیەنین، چاویشمان لەوە نییە ببینە بەشێک لەم سیستمە حکومڕانییە شکستخواردو و داڕزاوە، هێندەی مەبەستمانە پێش هەر شتێک بیرو باوەڕو تێگەیشتنمان رابگەیەنین و بگاتە هاووڵاتیان و خۆیان رۆڵیان هەبێ لە گفتوگۆو دروستبوون و گەشەو بەردەوامیماندا.”
لەم بڕگەیەدا ئەم برادەرانە پسکە پسکی دووساڵەیان لەگەڵ ئەم و ئەودا پشتڕاستکرۆتەوە ، ئەمەشیان هەر قسەیەکی بێ مانایە وەکو ئەوانەی دیکەیان. باشە هەرگیز شتی ئاوا هەبووە کەسێك شەو خەوتبێت و بەیانی زوو حیزبێکی ڕاگەیاندبێت؟ باشە حیزب جەماعییە یا تاکڕەویانەیە ؟ ئەوەندەی بزانین حیزب ڕێکخراوی سیاسیانەی خەڵکە بە جەماعی، هەر لەبەر ئەوەش ناکرێت تۆ حیزبێك ڕابگەیەنیت بێ کردنی پسکە پسك و قسە لەگەڵ کەسانێکدا کە لەڕێی گفتوگۆ و

ئەزمونەوە نزیکی و دووریان لە ڕاو بۆچنتەوە، نەبێت. حیزبێك نییە لە دونیادا و نەبووە کە یەکسەر بەیانەکی کتوپڕی لە دەربڕینی پارتەکی سیاسیدا، بڵاوکردبێتەوە ، تەنها ئەوەی کە جیاوازە ماوەکەیە کە چەندی ویستووە بۆ ئەوەی کە بە ئاشکرا خۆی ڕابگەیەنێت.
ئەوەش دەزانین کە ئەوە بۆچی ناتانەوێت لە حوکمڕانییەکی شکستخواردو و داڕزاو ببنە بەشێك ، ئەویش ، نەك ئەوەی کە خۆتان دەیڵێن، بەڵکو لەبەر چەند هۆیەکە:

یەکەم: دەسەڵاتدارانی هەرێم چی تر لەسەرتان ناکەن و پێویستیان بە ئەوە نییە، هەندێکتان کاتی خۆی لە ناو بە ” حیزبی گەڵاند” بوون چەند بە پەرۆشەوە ویستتان لەگەڵ یەکێتیدا ڕێکبکەون بەڵام ئەوان بەو مەرجانەی ئەوە ڕازی نەبوون و قەبوڵیان نەکردن .
دووەم: ئەوە هەندێکتان کە لە دەسەڵاتدا بوون ئیتر لە پلەی باڵا یا خوارتر بەشێکبوون لە گەندەڵی و خراپەکارییەکانی دەسەڵاتی هەرێم. ناکرێت نەزانن گەر بە هەمان پۆشاکەوە بچنەوە ناو ئەو دەسەڵاتە ، خەڵکی نە حسابتان بۆ دەکات و نە بە دەسەزی خۆیان و میللەتان دەزانن، لەبەر ئەوە پێویستە جلە پیس و پۆخڵەکانی پێشترتان فڕێ بدەن و جارێکی نوێ بپۆشن و بە دەمامکێکی ترەوە بچنەوە ناو خەڵك.
سێیەم: ئەوەیەك کە بەشێکتان لە دەسەڵاتدا بوون بەشێکی کەمی کێکەکەتان پێدەدرا، بەڵام ئەوەش هەمویتان دەویست. ئێستا ئەوە دەزانن دەستبەسەراگرتنی هەموو کێکەکە لە م ڕێگا تازەیەوەیە، ئەگەر میللەت باوەڕتان پێبکات و دەستتان لە دەسەڵات گیربێت ، تا ڕادەیەك ڕێنگە ڕووبدات.
بەڕێزان، ئەمە قومارەکە و دەیکەن پێشتر دۆڕاندوتانە و ئێستا دەتانەوێت بیبەنەوە، بەڵام من دڵنیاتان دەکەمەوە ئەوە تۆوی شکستی خۆتانتان هەر لەم سەرەتایەدا، لەهەناو و لەبنهەنگەی خۆتانا چاندووە.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
07/12/2021

هێڕشەکانی داعش لە بەرژوەندی دەسەڵاتدارانی هەرێمە.. زاهیر باهیر

بە داخەوە کە چڕبوونەوەی هێڕشەکانی داعش لەم ماوەیەدا بووە هۆی بە قوربانیدانی کۆمەڵێك چەکداری ڕەش و ڕوت، کە ئەوەی پاڵیان پێوەدەنێت کە خۆیان بدەنە کوشت و منداڵ و خێزانیان و ئازیزانیان لەدوای خۆیان بە ئازارەوە، سەرگەردان بکەن، بژێوی ژیانیانە دەنا کەسەکیان نییە کە باوەڕی بە کوردایەتی و پاراستنی خاك و نیشتمان و نیشتمانیبوون، بێت.
هاوکاتیش زۆرێك لە ڕۆشنبیران و نوسەران و ئەهلی فەیسبوك نەك هەر گلەیی لە حیزبەکانی دەسەڵاتدار و سەرانی کورد، دەکەن ، بەڵکو هێڕشیشیان دەکەنە سەر و بە خائینیان دادەنێن کە لە کاتێکدا ئامادەنین هیچ جۆرە ئاسانکارییەك بۆ چەکدارەکانیان لە بەرانبەرر هێڕشی داعش-دا بۆ بکەن. لەوانەش ناردنی چەکی باش و سەیارەی هەمەر و ئامادەبوونی ئیسعاف لە کاتی زەروریدا بۆ گواستنەوەی بریندارن یا هەر هیچ نەبێت ڕاهێنانی دووان لە چەکداران لە سەنگەرەکانیانا دەربارەی ئیسعافاتی ئەوەلی و زیادە موچە یاخود هەر هیچ نەبێت پێزانین و سوپاسگوزاریەکیان .
لە ڕاستیدا ئەوانەی سەرەوە کارێکی ئاسانە و تێچونێکی زۆریشی تێناچێت لە بەرانبەر بەهیزکردنی هێڵی پێشینەی جەنگ و بەرەی شەڕ دژ بە داعش.

بەڵام بۆچی ناکرێن؟
دەسەڵاتدارانی کوردی باشوور زۆر زیرەکن و خۆیان دەزانن چی دەکەن . ئەوان ئەو جۆرە ئەرکانە یاخود تاکتیکانە بەکارناهێنن لە پێناوی بەرگریی یاخود پارێزگاری لە ستراتیجیان، بەڵکو ئەوان ئەو تاکتیکانە دەکەنە قوربانیی لە پێناوی ستراتیجییەتیانا .
ستراتیجێتی دەسەڵاتداران مانەوەیانە لە حوکمڕانیدا، مانەوەشیان لە حوکمڕانیدا یانی هەر بە تەنها بوونی دەسەلاتی سیاسی نییە بەڵکو دەسەڵاتی ئابووری و فەرهەنگی و کولتوریی و پێگەی کۆمەڵایەتی و نەو خێزانی و پاراستنی ئەجەندەکانی دەوڵەتانی ناوچەکە و ڕۆژئاوا و ئەمەریکایە. بۆ ئەمەش ئەوان پێویستیان بەوە هەیە کە خۆیان لە مەترسی خۆپیشاندان و پرۆتێستی گەورە کە ڕەنگە کۆتاییەکەی بە ڕاپەڕین بێت ، بپارێزن .

دەسەڵاتداران چۆن ئەمە دەکەن؟

هەموو حکومەتەکانی سەر زەمین بە تایبەتی حکومەتەکانی وەکو وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەمریکا و کەنەدە و ڕووسیا، لە کاتێکدا کە ڕووبەڕووی مەترسییەک دەبنەوە بۆ لە خشتەبردنی هاووڵاتیانیان و بەلاڕێبردنیاندا و سەرنجنەخستنە سەر داخوازییە هەنووکەییەکانیان، دیمەنەکیان بە دەهێننە پێشەوە کە پلانیان لە کردنیا، پێشوەخت کردووە.

دیارە ئەم بەلاڕێبردن و لە خشتەبردنە لە کوردستانا جیاوازە تاکو با بڵێین وڵاتێکی وەکو بریتانیادا ، چونکە هەر یەکەیان بە جۆرێک لە جۆرەکان کە پێویست بکات ئەو تاکتیکە بەکاردەهێنن. بۆ نموونە تۆنی کلیف-ی کۆنە پەرلەمانتاری حیزبی کرێکارانی بریتانیا دەڵێت: کەسایەتی مارگرێت تاچەر سەرۆکوەزیرانی ئەو کاتەی بریتانیا ئەوەندە دابەزیبوو هاتە خوارەوە بۆ لە سەدا 17 ئیتر ئەوە نەنگی بوو بەی . بۆیە باشترین کارێک بۆ بەرزکردنەوەی کەسایەتی و پاراستنی حوکمەکەی هات کێشەی دوورگەی فۆکلەندی لە تەک ئەرجەنتینا کردە بەهانەیەکی زۆر گەورە و لە 02/04/1982 دا شەڕی هەڵگیرسان. دوای بردنەوەی ئەم شەڕەش کە ڕاپرسی کرایەوە لەسەر کەسایەتی تاچەر ، ڕادەی کەسایەتی ئەو بۆ لە سەدا 67 بەرزبووەوە .

هەر دوور نەڕۆین جەنگی ئێران و عێراق بووە هۆی درێژبوونەوەی ڕژێمی ئاخوندەکانی ئێران کە لە سای ئەو جەنگەدا نەک هەر خەڵکەکی زۆری ئێرانیان گەمژاند بەڵکو هەموو موعارەزەی ناو ئێرانیشیان تێشکان و ئیدۆلۆجی دەسەڵاتخوازی ئیسلامیان برەو پێدا و چەندەها حیزب و هێزیان لە وڵاتانی ناوچەکەدا بۆ دروستکرد. ئەمە جگەلەوەی کە ئەمەریکایان بە مەترسی گەورە لەسەر نەتەوەکانی ئێران، زەقکردەوە تاکو تێکۆشان دژ بە ئەمریکا سەراپای نەهامەتییەکانی کە دانیشتوانی ئێران ڕووبەڕووی بووبوونەوە، خەفە بکرێت.

لە ئەمەریکا لە هێرشی ڕاستڕەوەکان بۆ سەر کۆشکی سپی لە دیسەمبەری ساڵی پێشوودا و زەقکردنەوەی ئەم کێشەیە کە تا ئیستاش بە بەردەوامی لە ناو میدیاو سەنەتای ئەمەریکیدا باس دەکرێت و لیژنەی لێکۆڵینەوەی لەسەر دانراوە کە بە دەیەها ملیۆن دۆلاری تێدەچێت، ئامانجی هەمووی بۆ خەفەکردنی کێشە سەرەکییەکانی خەڵکی ئەمریکی بوو بە داپۆشینی ئەو کێشانە و لابردنی سەرنجی هاووڵاتیان بوو بۆ سەرنجڕاکێشانیان کە گوایە پرسی " دیمۆکراسی" لە مەترسیدایە و ئەمە کێشەی سەرەکی هاووڵاتیانی ئەمەریکییە .

من دەتوانم دەیەها نموونەی جۆرا و جۆر لە زۆر وڵاتدا بۆ هەمان مەبەست بهێنمەوە، بەڵام لێردا دەوەستم و دەگەڕێمەوە سەر کوردستان

.

ئەی لە کوردستاندا ئەمە چۆن دەکرێت؟

لە کوردستاندا بۆ لابردنی مەترسی و لە ڕێلادانی خەڵکی ، " خودا" داعشی داوە . پێشتر بەعس بوو کە هەر خەڵکی گلەیی لێبەرز دەبووەوە ، بەوە دەمکوتدەکران کە حکومەتەکەیان ساوایە، دەبێت خەڵك ئەوە لەبیرنەکەن. بەڵام ئێستا کە داعش هەیە ئەمان بە هەموو شێوەیەک مەترسی لە کاتی کردنی ئەم هێڕشانەدا بە خەڵکی دەفرۆشنەوە کە گەورەترین مەترسی لەسەر کوردستان و قەوارەکەی هەیە، بۆیە هەر بەرپرسێك لە لایەکەوە سەبارەت بەو مەترسییە لاوەکییە کە دەتوانرێت زۆر بە ئاسانی و بە تێچونێکی کەم چارەسەر بکرێت ، ڕاگەیاندن دەدات. ببینن:

"مەسرور بارزانی: داعش بۆتە هەڕەشەیەکی راستەقینە بۆ سەر ناوچە کوردستانییەکان."

" قوباد تاڵەبانی: زۆربونی هێرشەکان سەلمێنەری ئەوەن کە مەترسی ئەو داعش هێشتا زیندوە"

نا بێت باوەڕ بەمانە هیچی بکرێت شلکردنی جڵەوی داعش و توندکردنەوەی بە دەستی خۆیانە [تکایە واتێمەگە کە بڵێم ئەمان بەشێکن لە داعش و پەیوەندی گەرموگوڕ و راستەوخۆیان هەیە] بەڵام هەر بیهێننەوە بەرچاوی خۆتان ، باشە بۆچی کە لە ئێستادا کە خۆپیشاندانی گەورەکراون و هەن، هێڕشی داعش لە زۆر لاوە بەردەوامە؟!!

گەر ئەمە بۆ تۆ خاڵێك نەبێت، لای من فەرامۆش ناکرێت، جێگای بیرکردنەوە و تێڕامانە.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
05/12/2021

لە قاڵبدانی منداڵ.. زاهیر باهیر

پەروەردە و قوتابخانە بەهرەی سروشتیی لە منداڵان دەسەنەوە. شتێك نییە جگە لە قاڵبدانی منداڵان، ئاوەز و تەفکرینیان سنوردار دەکات ، مەیلی سروشییی و داهێنانیان کۆنترۆڵ دەکات ، ئازادیی و ژیانی سروسشتیانەیان لێ زەوت دەکات، دەیانکاتە دوژمنی یەکدی، گیانی بەریەککەوتن و کێبەڕکێیی نێوانیان زیاددەکات، سەرەنجام مەخلوقێك دەبن کە زیاتر خزمەتی بازاڕ دەکەن تاکو کۆمەڵ. خۆشەویستییان بۆ پارە و موڵکییەت و کەڵەکەکردنی سامان بەردەوام زیاتر دەبێت لە خۆشەویستییان بو دەوروبەریان. مەخلوقێك دەبن کە چینی حوکمڕان بە خولقاندنی جۆرێك لە کرێکار پێویستی پێیان دەبێت، کە لەڕاستیدا قوتابخانە و پەروەردە بەگشتی دەبێت ئاراستەی هاوکاریکردنی تەواوی ئازادیی تاک بکات.

زۆرێك لەوانەی کە داهێنەربوون، خزمەتی کۆمەنەتییەکە و خەڵکیان کردووە یا خوێندەوارییەکی کەمیان هەبوووە، یاخود لە قۆناخێك لە قۆناخەکانی ژیانی خوێندنیانا چی تر نەیانتوانیوە لەگەڵ قوتابخانەدا هەڵکەن و لێی هەڵهاتوون.

گەر منداڵان بە جۆرێکی دیکە لە قوتابخانەی مۆدێرینی هاوچەرخ [نەك مۆدێرنی سەردەمی ئێستا] بخرێنە بەر خوێندن و پەروەردە بکرێن، بە داهێنان و دەستپێشکەری خۆیان زۆر جیاواز دەبن لەوەی ئێستایان و بە دڵنیاییشەوە کۆمەڵی ئایندە کە ئەوان تاکە هەرە هۆشیارەکانین زۆر جیاواز دەبێت لەمەی ئێستا. بەڕای من منداڵان فێری شتەکان نەبن بەڵکو فێری مانای شتەکان ببن.

ئەمە نمونەمان زۆرە لەو منداڵانەی ئەو بەهرە و توانایەیان لە بوارێکدا و لە سەردەمێکی خوێندندا تێدا دەرکەوتووە بەڵام بە حوکمی پەروەردە و پڕۆگرامی باو و خزمەت بە سیاسەت و بە کوڵتوری دواکەوتووی کۆمەڵ ڕێگایان لێگیراوە و کراونەتەوە بە قاوغەکەی خۆیانا. وەکو دەیقد گرەیبەر دەڵێت ” دەزگەکان جەنگیان بەرانبەر بە خەیاڵ و بیرکردنەوە بەرپاکردووە، ئەوان قەوارەی خەیاڵ و بیرکردنەوەمان بۆ دادەنێن لە ڕێگایەکەوە کە بە سیستەمێکی تایبەتی سوودمەند بێت”

فرەنسیسکۆ فیرەر، Francisco Ferrer ، کە ئەنارکستێکی کەتەلۆنیای ئیسپانی بووە لە 31/05/1906 دا بە تاوانی بەشداریکردن لە پیلانی کوشتنی 26 کەس بریندارکردنی زیاتر لە 100 کەسی تر لە زەماوەندی

پاشادا، ڕۆژی دواتر گیرا و دوای ماوەیەك بەردرا بەڵام دووبارە گرتیانەوە لەسەر ئەوەی کە یەکێکی زۆر چالاك بووە و لە پشتی ڕاپەڕینەکانی ئەو چەند ساڵەوە بووە ، ئیتر دووبارە ئەو پرسەی پێشتریشی بۆ زیندوکرایەوە لە تەمەنی 59 ساڵیدا لە 13/10/1909 ڕەمی دەکرێت. ئەو وەختێکی زۆری خۆی بۆ پەروەردە و قوتابخانەی مۆدێرن بەکاردەبات. بۆ ئەمەش چەند ساڵێک بە هەوڵێکی زۆر لە بەرشەلۆنە لە 08/09/1901 دا بە هاوکاریی خەڵکانی بە توانای دیکە توانیوێتی ئامانجەکەی بپێکێت. یەکەم بڵاوکراوەکەی [نەشرە] قوتابخانەکەش لە 30/10/901 دا دەرکرد کە ئیتر بوو بە بڵاوکراوەیەکی مانگانە. ئامانجی ئەم بڵاکراوەیەش ئافراندنی پلاتفۆرمێك بوو بۆ گەشەپێکردنی تئیوری پەروەردەی ماقوڵ. گەر چی زۆربەی وتارەکان دەربارەی پرسی پەروەردە و پیداگۆگی بوو، بەڵام هاوکاتیش زانستی کۆمەڵایەتیی و [سۆشیال ساینس] فێمێنیزم و زانستی تاوان [کریمۆلۆجی] و ئاین و مێژو و چینەکان و پاکوخاوێنی و داوودەرمان… گەلێکی تر لەم بابەتانە دەگرتە خۆی. بەداخەوە کە ئەم بڵاوکراوەیە لە 31/05/1906 وەستا بە گیرانی خودی فرانسیسکۆ فیرەر بە داخستنی قوتابخانەکەش.
فیرەر ئەوەندە باوەڕی بە توانا و دەستپێشکەری و خۆ خۆیی منداڵ هەبووە لە یەکێک لە قسەکانیا دەڵێت " من پێمباشترە ئازادیی خۆخۆیانەی منداڵم هەبێت کە هیچ شتێک زیاتر لە زانیارییەکی لەفزی/دەمیی و زیرەکییەکی شەواو، نازانن، ئەمەم لا پەسەندترە لە کەسێك کە ئەزموونگەری پەروەردەی ئەم سیستەمە هەنوکەییەی هەبێت" ئەما گۆڵدمانیش لە وتاری " منداڵ و دووژمنەکەی" کە سیستەمی پەروەردەی ترەدیشنەڵ ڕەخنە دەکات دەڵێت" سیستەمەکانی پەروەردە لە فایلەکانا گردکراونەتەوە، ناونوس و بەژمارە کراون. ئەو سیستەمانە نوقسانی تۆوی بۆ پیت و بەهێزیان هەیە کە لە زەوی بۆ پەزدا دەچێنرێت، تاکو منداڵان وا لێبکات کە گەشەی باڵا بکەن، سیستەمەکان پارچە پارچە و زۆرەرمەندن و توانای بە ئاگاهاتنەوەیان لە خۆبەخۆیی کاراکتەرەکە نییە" لە وتارێکی دیکەیدا دەڵێت" پەروەردە پرسەی دەرهێنانە نەك چونە ناوەوەیە، لەوەرگرتنە نەك پێدان، نیشانگرتنە لە گریمانی/ شانسی بەجێهێڵانی منداڵەکە کە ئازاد بێت لە گەشەکردنی خۆخۆییدا، ئاراستەی تواناکانی خۆبە بەخۆی بکات و لقەکانی زانیاری کە خۆی ئارەزوی خوێندنی دەکات، هەڵبژێرێت"
سەبارەت بە لەهاتوویی و داهێنان و بیرڕۆشنی منداڵە قوتابییەکانی کە لەو قوتابخانەیەدا دەیانخوێند لە کتێبی ' پەروەردەی ئەنارکستانە و قوتابخانەی مۆدێرن ' ی فرانسیسکۆ فیرەر دەیەها

نموونە لە دەمی منداڵانی بە ڕەگەز و تەمەن جیاوازەوە دەگێڕێتەوە وەکو بەڵگەی نیشاندانی ئاوەز و ڕۆشنفکریی و موبادەرەی زۆر جوان کە هاوکات بەو شێوەیەی گونجاوە لەگەڵ ئارەزو ویست ودەستپێشکەری و داهێنانیاندا .

بۆ بەرچاوخستنی خوێنەر چەند دانەیەک لە نوسین و هەڵوێستی ئەو قوتابییە مندالانەم هەڵبژاردووە و دەیخەمە پێش چاوی خوێنەر.

• کچێکی 9 ساڵ بە تێڕوانینی خۆی ئەمەی نوسیوە " تاوانبار حوکمی مردن دەدرێت، ئەگەر بکوژ شایانی ئەم سزایە بێت، ئەوەی کە حوکمی کوشتنی ئەم دەدات و ئەوەشی کە دەیکوژێت، هەردوکیان بکوژن. کەواتە ئەگەر لەژێرکانە تێیبروانین دەبێت ئەوانیش بمرن ، ئا بەم شێوەیە مرۆڤایەتی کۆتایی دێت. لەبری ئەوەی سزای تاوانبارێك بە تاوانێکی تر، بدرێت، باشترە کە ئامۆژگارییەکی باشی بکەین تاکو جارێکی تر دووبارەی ئەوە نەکاتەوە. لە سەروو ئەمەشەوە ئەگەر ئەمە هەموومان یەکسانبین ئەوە نە دز و بکوژ دەبێت و نە هەژار و دەوڵەمەند، بەڵکو هەموان یەکسان دەبن لە تەك هەبوونی خۆشەویستی و ئازادیی.."

• کوڕێکی 12 ساڵ سەبارەت بە ڕاستگۆیی و دڵسۆزیی دەنوسێت و دەڵێت " ئەو، کە ڕاستگۆ و دڵسۆز نییە بە ئاشتیانە ناژی ، ئەو هەمیشە لە مەترسی کەشفبوونی ئەوەدایە. کاتێك کە کەسێك دڵسۆزە و ئەگەر یەکێك هەڵەیەکی کرد بانگەشەی دڵسۆزی ویژدانی پاکدەکاتەوە. ئەگەر یەکێك لە منداڵیدا درۆی کرد، کاتێك کە گەورە دەبێت درۆی گەورەتر دەکات کە زیانی زیاترە. کەسیش هەیە کە کەسێکە دەبێت ڕاستگۆ و دڵسۆز نەبێت . بۆ نموونە، یەکێك لە پۆلیس هەڵهاتووە و دێتە ماڵەکەمان، دواتر پرسیارمان لێدەکرێت ئەگەر ئەمە ئەومان بینیوە ، پێویستە نکوڵی لێبکەین، پێچەوانەکەی خیانەتە و ترسنۆکییە…"

• کچێکی 13 ساڵ سەبارەت بە تێڕوانینی توندڕەوێتی کە کاراکتەرێکی خراپە و لە وڵاتەکی دواکەوتووەوەیە توێژینەوەی بۆ دەکات هۆکارەکەی دەدۆزێتەوە، دەنوسێت " توندڕەوێتی سەرەنجامی حاڵەتی بێ دەربەستییە [ئیهمالییەت] و دواکەوتوییتییە کە ژنێك خۆی لەوەدا دەبینێتەوە. ئا لەو بارەدا کاسۆلیك نایەوێت کە ژنەکە خۆی ڕۆشنبیربکات چونکە ژنەکە هاوکاری مەبادیئەکانیانە،..........."

• سەبارەت بە قوتابخانەی تێکەڵاو ، کچان و کوڕان، کچێکی 13 ساڵان دەنوسێت " قوتابخانەی تێکەڵاو کە بە هەردوو ڕەگەزەکەیە، بە پلەیەکی باڵا زەروورییە. کوڕ کە لە شانی ئەوەوە دەخوێنێت و کاردەکات و یاریدەکات وردە وردە فێری ڕێزلێگرتن و یارمەتی دانی کچەکە دەبێت، هەمان شتیش بۆ کچ. بەڵام ئەگەر بە جیا لە یەکدی

پەروەردە بکرێن، بە کوڕ بوترێت کە کچ هاوەڵێکی باش نییە و خراپترە لەو ، ئیتر کوڕ ڕێز لە ژنان ناگرێت کاتێك کە ئەو پیاوێکە وەکو ئامرازێکی یاریکردن [لەعابە] یاخود کۆیلەیەك حساب بۆ ژن دەکات، ئەمە ئاوایە بۆیە لە ئەمڕۆدا ژنان بەهایان هاتۆتە خوارەوە. کەواتە دەبێت ئێمە هەموومان کار بۆ بیناکردنی قوتابخانەی هەردوو ڕەگەزەکە بکەین لە هەر شوێنیکدا دەکرێت، لە شوێنێکیشدا کە ناکرێت دەبێت هەوڵی لابردنی ناڕەحەتی و تەگەرەکانی بدەین.”.

• کچێکی 11 ساڵ سەبارەت بە جەنگ و جیاوازی نێوانی چینە کۆمەڵایەتییەکان، کە تێیدا دەوڵەمەند لەسەر کاری کەسانی دیکە و مەحرومکردنی هەزاران دەژی، دەنوسێت ” لەبری یەکدی کوشتن لە جەنگەکانا و ڕك و کینە بەرانبەر بە یەکتری بە هۆی جیاوازی چینایەتییەوە. بۆچی پیاوان بە ئاگاییەوە خۆیان بە کار و دۆزینەوەی شتی باش بۆ مرۆڤایەتی، خۆیان تەرخان ناکەن؟ پیاوان دەکرێت یەکبگرن لە خۆشەویستی یەکدیدا و برایانە بژین ....”

• کوڕێکی 10 ساڵ سەبارەت بە قوتابخانەکە و قوتابییەکان نوسیوەتی ” کۆبوونەوەمان لە ژێر بنمیچێکدا [سەقفێکدا] ئارەوزی فێربوونی ئەوەین کە نایزانین بە جیاوازی چینایەتیی، ئێمە خوشک و براین و بە هەمان ئامانج ئاڕاستە دەکرێین.... پیاوی جاهیل بەتاڵە ، تۆزێك یاخود هەر هیچ چاوەڕوانی لێدەکرێت. ئەو ئاگەدارمان دەکاتەوە کە وەخت بە زایە نەدەین وامان لێدەکات کە لەوەوە سوودببینین لە دواترا خەڵاتمان دەدرێتە ....ئێمە هەرگیز سوودی قوتابخانەی باش لەبیرناکەین و مامۆستاکانمان، خانەوادەکانمان کۆمەڵەکامان کە دەمانەوێت بەختەوەرانە بژین، شەرەفمەند دەکەین “

• قوتابییەکی کچی 10 ساڵ فەلسەفانە سەبارەت بە هەڵەی بەشەرییەت دەدوێت و کە بە بۆچونی ئەو دەکرێت ئەو هەڵەانە لە ڕێگای ئامۆژگاریی و نەتباشییەوە مرۆڤەکان خۆی لێنەدەن ” لە نێو هەڵەکانی بەشەرییەتدا دووڕوویی و خۆپەرستی و غروور هەیە. ئەگەر پیاوان ، بە تایبەتی ژنان باشتر ئامۆژگاری بکرێن هەروەها ئەگەر ژنان بە تەواوی یەکسان بن بە پیاوان، ئەم هەڵانە بزردەبن. ناکرێت باوکان و دایکان منداڵەکانیان بنێرن بۆ قوتابخانە دینییەکان کە ئایدیای دڕیان تێدا دەچێنن، بەڵکو بیاننێرن بۆ قوتابخانەی ماقوڵ کە لەوێ وانەی لە سەرو سروشتەوە فێرنابن، کە بوونی نییە یاخود دروستکردنی جەنگ بەڵکو ژیان لە هاوپشتی و کارکردن بە جەماعیی فێردەبن....”

• سەبارەت بە کۆمەڵەی هەنوکەیی کچە قوتابییەکی 9 سالە دەنوسێت ” کرێکاران، بۆ تۆی خوشەویست بۆ ئەو کارانەی کە لە وەکالەتی کۆمەڵەوە دەیانکەیت ، کە دەبێت پێزانین و تەقدیربکرێن لە بەرهەمهێنانی هەموو ئەو شتانەی کە بە کۆمەڵە زەروورن، نەك بە دەوڵەمەند کە کرێیەکی مەمرە و مەژیت پێدەدات، پارەی ژیانت پێنادات، چونکە ئەگەر تۆ کارت نەکردایە ئەوان دەبوایە خۆیان ئەو کارەیان بکردایە.”

• قوتابییەکی 9 ساڵانی کوڕ، دەڵێت ” دەبێت زەوی بۆ کرێکاران هەروەها بۆ هەموو کەسانی دیکە بێت. سروشت پیاوانێکی نەخولقاندووە تاکو هەموو شتێکیان هەبێت . دەبێت زەوی بکەرێت بۆ ئەوەی کە کەسانێک کاری تێدا دەکەن بچەوسێنرێنەوە و ئەوی دیکە میوەکەی یا بەرەکەی بخوات. کرێکار لە ماڵێکی بچوك و تاریکدا دەژی ، تۆزێك خواردن دەخوات ئەویش جۆری خراپە و وەکو بورجوازی سەیارە لێناخوڕێت......پاشان کە کرێکاران زۆرن و بە زۆرری، یاخود باشترە بوترێت ئەوەی کە ئارەزوی دەکەن دەتوانرێت یەکسەر دەستیان بکەوێت...”

• کچە قوتابییەکی 11 سالە دەڵێت ” کە کار زیاتر دەبێت ئیتر زیاتر حسابی بۆ دەکرێت ، هەکارێك قۆرخی دەکات، زانست سەردەکەوێت ، هەروەها چینەکانی کۆمەڵیش بزردەبن . بەرپرسێتی پیاو ئەوەیە ئەوەی کە دەکرێت بیکات، ئیتر لە ڕێگای کاری دەستییەوە / جەستەییەوە بێت یاخود کاری زهنی..........”

• قوتابییەکی کوڕی 12 سالە دەڵێت ” کێ چێژ لەبەری کار دەبینێت؟ دەوڵەمەند. دەوڵەمەند باشی چییە؟ ئەم پیاوانە بۆ بەرهەمن . ئەوانی دیکە تەنها بۆ هەنگ بەراورددەکرێن... جگە لەوەی کە سمارتن چونکە مشەخۆران دەکوژن.”

• کچێکی 12 سالە دەنوسێت ” .. کرێکار کۆیلەی بورجوازییە ... کاتێك کە دەوڵەمەند چێژ لە ژیانی خۆیان دەبینن، پیاسە لە باخەکانیانا دەکەن ، هەر ئاواش کرێکاران هەن منداڵەکانیان داوای نانیان لێدەکەن ، بەڵام هیچیان نییە بیاندەنێ. بۆچی ئەمە ڕوودەدات، چونکە دەوڵەمەند هەمووی دەخوات.”

• کچیکی 12 سالە نوسیویەتی ” ئەی کرێکاران ئەوە مەسافەکان بە ڕێگای قیتارەکان نزیکدەکەنەوە ، ڕەنگە ڕۆژێك بێت توانای ئەوەتان هەبێت کە سنورەکان بسڕنەوە کە نەتەوەکانی لە یەکدی دابڕیوە. ئەوە زۆر

بەخێر هاتن بۆ ئەرە چونکە لەتەك قیتاری سەرزەوی پێشەسازی گەشەدەکات و فراوان دەبێت ئەو کاتەش خەڵك لەگەڵ وڵاتە دوورەکانا بەیەکەوە دەبەسترێنەوە. “

• کوڕێکی 12 ساڵە دەنووسێت ” هەژاری ڕێکخستنی کۆمەڵایەتی، زۆر ناڕەوایانەی نەوانی پیاوانی خولقاندووە ، لەوە کاتەوەی کە دوو چین لە پیاوان هەیە… ئەوانەی کە کاردەکەن و ئەوانەی کە نایکەن . …کاتێك کە مانگرتنە پاسەوانە مەدەنییەکان لەبەردەم دەرگەکانی کارگەکان ئامادەن بۆ بەکارهێنانی ڕووپۆشەکەیان ، باشتر نەبوو لەبری ئەوە مامەڵەی بە سوودیان هەڵبژاردایە؟..

• کچێکی 12 ساڵە دەڵێت ” .. سەبارەت بە کرێکار دەبێت ڕێزی لێبگیرێت وەکو هەموو پیاوێك ڕێزی لێبگیرێت، هەروەها بۆ مافەکانی دەبێت سەرکەوێت بۆ ئەوەی کە سوکایەتی پێبکرێت یاخود ڕقیان لێهەڵبگیرێت ئەو دەبێت خۆی پەروەردە بکات.”

• کچێکی 13 ساڵە دەنووسێت ” چەوساندنەوەی پیاو لەلایەن پیاوەوە کارێکی بێڕەحمانەیە، نامرۆڤانەیە و دڕندانەیە.........ئەو ڕۆژە دێت کاتێك کە کرێکاران یەکدەگرن و داوادەکەن کە بورجوازییەت بۆ هەمیشە شێوەی نگەزی چەوساندنەوە بوەستێنێت.”

• کچێکی 14 ساڵە دەنووسێت ” گەڕان مافی هەموو پیاوێکە بۆ پەیداکردنی ئەوەی باشە و بە سوودە بۆ خۆی و بۆ هاوڕێیانی بکات ، ئەوەندەی بکرێت یارمەتیان بدات هاوبەشی خەم و ناخۆشییەکانیان بکات . ئەوەی کە ئەمە نەکات شایستەی ئەوە نییە کە بە مرۆڤ بانگبکرێت. هاوپشتی ، برایەتی ، یەکسانی گەورەترین ئیلهامی ئایندەیە”

بەرەنجام:

ئەمانە چەند نموونەیەکن لە دەیەها نموونەی کە لەو کتێبەدا هاتوە. ڕەنگە هەندێک لەو نموونانە کە من وەرمگێڕاون مانای تەواو نەدەنەدەست ، بەڵام لەبەر ئەوەی کە ئەوانە نوسینی منداڵانن هەر بە داڕشتن و شێوەی دەربڕینی ئاسایانەی خۆیان نوسراونەتەوە هەر وەکو لە ئینگلیزییەکەدا هاتون، منیش وەکو خۆیان بێ ناوەونی وەرمگێڕاون، نەدەکرا بیانکەمە دەقی مرۆڤێکی گەورە و نوسەرێکی باش.

ئەوەی گرنگە لەو نموونانەدا هەستکردنە بە توانا و بەهرەی ئەو منداڵانە کە هەندێك قسەیان لە هی گەورەیەکی ئەزموومدار، دەچێت.

ئەمە جگە لەوەی کە ئەو سەردەمە چونکە بزوتنەوەی کرێکاران بەهێز بووە کارایی خۆی لەسەر گەورە و بچوکی خێزانە کرێکارەکان دادەنا هەر لەبەر ئەمەشە کە نابێت سەرسام ببین بەو کورتە نوسینانەی ئەو منداڵانە کە سەراپای قسەکانیان ڕەنگدانەوەی ژیانی نێوخێزانی و کۆمەڵایەتیان بووە. هەموویان منداڵانی خێزانە کرێکارەکان بوون ، نەك هی خێزانێکی چینی مامناوەندی یاخود چینی باڵا .

ئەوەی کە هەستی پێدەکەین جیاوازی منداڵانی سەردەمی کۆن و منداڵانی ئێستایە لەڕووی هۆشارییەوە کە زۆر کەلێنێکی گەورە لە نێوانیانا هەیە. دیارە منداڵانی ئێستا بە گشتی چابوك و زیرەکن لە بەکارهێنان و شارەزاییانا لە تەکنەلۆجیای نوێی سەردەمدا. ئەوان بازاڕیکردن و ڕێکلامەکانی کە سەبارەت بە کاڵای نوێ و ئالەتی نوێنن ، هەست و بیر هۆشیانی داگیرکردووە. ئەمان زیاتر سەرسامن بە کەسە مەشوورەکانی یانەکانی وەرزش، جەستە جوانەکان و ئەوانەی کە لەسەر شاشەی تی ڤییەکان یاخود کرتە ڤیدوییەکان دەردەکەون . وەکو لە سەرەتادا وتم ئەم وەچانەی ئێستا بوونەتە کەیلەی بازاڕ، بەهێکاری ئەوانەی سەرەوە هۆشیاری و توانا و بەهرەی ئەمان لە کەش چیانیەتیی و کۆمەڵایەتییەکانا دەرناکەوێت و ڕەنگناداتەوە. لە کاتێکیشدا کە بزوتنەوەی کرێکاران لەوپەڕی لاوازیدایە، هەر ئاواش لەسەر ژیانی منداڵانی چینی کرێکاران و هەژاران ڕەنگیداوەتەوە.
لەگەڵ هەبوونی هەموو ئەمانەشدا پیداویستی بوونی قوتابخانەی مۆدێرن بەو مانایەی کە منداڵان لە کەش و هەوایەکی ئازادانەی ئاوادا پەروەردە ببن کە هەموو توانا و دەستپێشکەری و پێشنیار و سەلیقەکانی خۆیانی تێدا گەشە بکات و بەرەو پێشەوە بڕوات بەرپرسێتی کۆمەڵەی ئایندەیان بکەوێتە ئەستۆ، نابێت فەرامۆشبکرێت.

بەڵای من ئەمە هەموومان دەبێت جەنگێکی بێ ڕەحمانە دژ بە ڕۆتینیات بکەین کار لەسەر فێرکردنی خۆمان یەکەم لە تەك ئەزموونگەری خودی خۆمانا، بکەین و دواتریش هاندانی هەمان ڕیفۆرم بین لە قوتابخانەکانا. لە باشترین بوار و ڕێکەوتێکی باشیشا گەر بکرێت و گریمانی هەبێت قوتابخانەی مۆدێرنی لەو جۆرە کە دەمانەوێت بکرێتەوە، گەر چی تا ڕادەیەك ئەمە کارێکە ئەکجار ئەستەمە کە توانای داراییەکی زۆری دەوێت هەم لە بەڕێکادان و بەرکەوتنیشدا دەبێت لەگەڵ ڕژێمی سیاسی و پەروەردەی ئەو ڕژێمەدا.

خەسڵەتی گەورەی ئەم جۆرە پەروەردەیە جیاکردنەوەیەتی لە پەرروەردەی دینی / ئاینی کە بە ڕۆشنی تیشک دەخاتە سەر مەشك لە ڕێگای بەڵگە و دەلیلە زانستیەکانەوە چونکە ئەو پەروەردەیە بە

بەردەوامی بە سەلماندنی ئەزموونەکانەوە، خۆی بنیات دەنێ و ڕاستییەکان دەگەیەنێت.
گرنگە لە پەروەردەی ئاوادا مامۆستاکان کار لەسەر بەتواناکردنی قوتابییە لاوازەکان/کەمتواناکان بکەن لە بری وەسف و سەنای زۆری قوتابییە زیرەکەکان و هیچ جۆرە چیرۆکێك کە باس لە بتەکان بکات، باسیان بۆ قوتابیان نەکرێت، هەر ئاواش مامۆستا دەبێت خۆی بپارێزێت لە پرسیارکردن کە هەمیشە لە هەمان قوتابی دەکات. بەڵکو لە قوتابییەکانی دیکە دەبێت بکرێت تاکو ئەوانیش متمانە بەخۆیان پەیدا بکەن، دەبێت مامۆستا ئەوەندەش بە ئاگا بێت کە منداڵ هەست نەکات کە بە زۆربەی کات پرسیار لەو دەکات، نەبا قوتابییەکە گومانی خراپی لا دروست بێت و دواجار ئەوەش کاردانەوەی خراپتری لەسەر دروست بکات. کەواتە پەروەردە دەبێت بە بەتوانا و بەهێزکردنی بیرکردنەوەی سەربەستانە بێت، هاوکاتیش دەبێت جیاوازی لە نیوانی وتنەوەی وانە و پەروەردەدا بکرێت.

....

زاهیر باهیر
03/12/2021

کاتێك مرۆڤەکان وەکو چەکەکان، مامەڵەیان پێدەکرێت!.. زاهیر باهیر

ئەوەی سەرەوە تایتڵی وتارێکی ئەم ڕۆژانەی ڕۆژنامەی گاردیان بوو. ئەو تایتڵە نەك هەر بۆ کۆچبەرانی کورد لە باشووردا یاخود کورد و عەرەبی سوریی تەنانەت بۆ کۆچبەرانی وڵاتانی لیبیا و مەغریب و ئەفغانستانیش هەر ڕاستە. هۆکارێکەش ئەوەیە کە هەموو شتێك، هەموو پەیوەندییەك، هەموو مامەڵەیەك لەنێوانی یەکێتی ئەوروپا و دەسەڵاتدارانی ئەو وڵاتانەی سەرەوە کەوتۆتە مامەڵەی پارە و تێچوون و کێبڕکێی دەنگهێنانی حیزبەکان بۆ وەرگرتنی دەسەڵات.
ئا لەم بارەدا، لە هەندێکیانا تا ڕادەیەك گونی وڵاتانی ئەوروپا

بە گشتی و ئەورووپای ڕۆژئاوا بە تایبەتی ، لە لایەن حوکمڕانانی وڵاتەکانی خۆرهەڵاتی ناوین ، یا ئەفریقا ، یاخود ئاسیای ناوەڕاستەوە گیراوە، بە گوێدانە هۆکاری کەچی خەڵکی یاخود ئاسایش و سەلامەتی و پاراستنی ژیانیان و مامەڵە لەگەڵیانا وەکو مرۆڤ.
بۆ سەلماندنی قسەکەم با هەر دوو سێ نموونەیەك بهێنمەوە. هەر با دوور نەڕۆیین تەماشای ئاکەپەی حکومەتی تورکیا بکەین، بزانە چۆن ڕەجەب ئەردۆگان زۆر هۆشیارانە و زانایانە و لە کاتی خۆیدا پەنابەران بەکاردەهێنێت هەم بۆ پرسی دارایی و هاوکاری تورکیا هەم بۆ سەپاندنی داواو ویستەکانی لە یەکێتی ئەورووپا. لای هەمووان ئاشکرایە کە ئەردۆگان پارەیەکی مشەی نەك هەر وەکو بەرتیل بە گلدانەوەی لەشاوی پەنابەران کە دەیانویست بەرەو ئەورووپا هەڵبێن، وەرگرتووە، بەڵکو لەو پارەیەش دەخوات کە یەکێتی ئەورووپا وەکو میزانیەیەك بۆ پەنابەرانی ئەردوگاکانی نێو تورکیای، داناوە.

حکومەتی مەغریب ڕێگری لە خەڵکی پەنابەر و کۆچبەر بۆ ئیسپانیا دەکرد لە بەرانبەر یارمەتینەدایی ئیسپانیا بە بزوتنەوەی سەربەخۆی بیابانی ڕۆژئاوا. بەڵام لەو کاتەوەی کە ئیسپانیا ڕێگای بە سەرۆکی ئەو بزوتنەوەیە داوە کە بۆ چارەسەری کۆرۆنا بگاتە ئیسپانیا، ئیتر مەغریبیش لە تۆڵەی ئەوەدا ڕێگای داوە بە خەڵکی خۆیان یاخود دەرەوەی وڵاتی خۆیان کە بچن بۆ ئیسپانیا. لە لیبیا یەکێتی ئەورووپا پارەدەدات بە حکومەت و کۆمپانیاکان کە پاسەوان و گاردەکانیان چاودێری کەناری دەریاکان دەکەن تاکو هەر کات هەر بەلەمێکی پەنابەر، گروپێك ویستی ڕزگاری بێت و بگاتە ئیتالیا، فەرەنسا ، ئیسپانیا ، ئەم گارد و پاسەوانانە بیانگرن و بیانگەڕێننەوە بۆ ئەردوگاکانیان کە لێی هەڵاتوون .

لە ڕووداوەکانی ئەم دواییەشدا، هەڵاتنی کوردەکان و خەڵکانی دیکەیە و ڕوکردنیانە لە ئەورووپا لە ڕێگای بەلاڕووسەوە. لەوێش حکومەتی بەلاڕووس وەکو چەکی فشاری سیاسی بەکاریاندەهێنێت و دەیەوێت مامەڵەیان پێوە بکات بۆ گەیشتنیان بە پۆڵەنیا و لەوێشەوە بە وڵاتانی دیکەی ئەورووپا .
ئیتر بەم شێوەیە پەنابەری سەرلێشێواو و نەگبەت بووەتە چەکێکی سیاسی، دارایی ، فشارێکی کۆمەڵایەتی لە لایەن هەندێك حکومەتەوە لەسەر حکومەتانی وڵاتانی ئەورووپا، واتە زیاتر لەوەی وەکو مرۆڤی لێقەوماو و سەرگەردان بناسرێن، کەچی بە صەفقەیەکی باش، یا بازرگانییەکی باش مامەڵەیان پێدەکرێت و لەسەر بڕی پارەی ڕێکەوتنی ئەم مامەڵەیە داهاتوی ئەم پەنابەرە کڵۆڵانە، دیاریدەکرێت.

لـەم ڕەوەوە من شتێكم لـەسەر ئەم پەنا بەرر و كۆچبەرانە نەوتووە، چونكە من بە مافى خۆمى نازانم كە بڵێم وەرن ياخود مەيەن ، نازانم ئەو زروفەى كە ئەوانى پاڵپێوە ناوە بە تايبەتى ، چييە. ئەوە بڕيارى خۆيانە بەڵام ئەوەندە دەزانم كە هەر هەبوونى پارە و ماڵ و سەيارەى باش هەموو شتێك نييە، و مر□ق ب□ختەوەر ناكات. ژيانى پڕ لە ئاسايش و سەلامەتى و بوونى ئازاديى و پەيوەندى مرۆڤانە و ڕێزگرتن لە كەسايت□تى مرۆڤەكان و نەبوونى غەدر و كەڵەگايى و باندىى سياسى و دارايى و مسۆگەركردنى داهاتوى منداڵ□انت و زۆرى ديكە لەم مافە سەرەتاييانە ، نەك هەر زەروورن بەڵكو دەبێت خەبات و تێكۆشان بۆ بەدەستهـێنانيان بكرێت. كەواتـە نيشتمان هەر ئەوە نييە كە لێى لە دايكبويت، بەڵكو ئەوانەى سەرەوەيە و زۆرى تريش، دەنا تاكە پێڵاوێكى دڕاو ناهێنێت ، ئ□اكەت كلێنكسێك كە قونى پێ پادەكەيتەوە ناهێنيت ، نەك هەر شاييانى ڕشتنى خۆێنت و بەرگريلێكردنى نييە ، بەڵكو شايانى ئەوەش نييە كە تاكە تنۆكێك عارەقيشى لە پێناودا بۆ بڕێژيت .

هاوكاتيش ئەوەش دەزانم وەكو زۆرێك لە ئێمە بە گەيشتنيشيان بەم وڵاتانە و مانەوەيان و زامنكردنى ژيانيشيان ئيدى لە هەر ڕێگايەكەوە بێت هەر بەختەوەەريان ناكات و ئاسوودە نابن. هۆكارى ئەمەش زۆرە گەر چى گەلێكيان ناوكۆييە ، بەڵام هەندێكيان ، لە شوێنێكەوە كەم تا زۆر بۆ شوێنێكى ديكە دەگۆڕێت.

بێ تاقەتى و غوربەت و هەست بە تەنهايى، بە هاوەڵێتى هەتا هەتايى دەمێنێتەوە، فاكتەرى سەرەكيش، دابڕانە. دابڕانە لە خودى خۆت، دابڕانە لە سروشتى خۆت و خودى سروشت، دابڕانە لە پەيوەندى و بەهاى مرۆيانە ، دابڕانە لە مافى بوونى ئۆتۆنۆمى تاك.

ئەمە خاڵى ناوكۆيى نێوان پەنابەران و كۆچبەران و هاووڵاتيانى وڵاتەكانن. بەڵام ئێمەى كورد پاشخانێكى ديكەشمان هەيە ، ئەويش مێژوى لانى كەم نزيكمان نيشانى دەدات، كە ئيمە هەميشە وەكو قوربانييەك، وەكو زەليلێك، نەگبەتێك تەماشامان كراوە و حسابمان بۆ كراوە. لەم ڕەوكردنەشدا هەر ئاوا دەبينرێين. ئێمە تەنها يەكجار قوربانى نەبوين، جێگاى بەزەيى و خێر و سەدەقە نەبوين ، بەڵكو مايەى چاولێكردن و ستايشش و نمونەيەكى باش و مرۆڤانە بوين ، كە تەواوى ئەوروپا و ئەمەريكا و وڵاتە گەورەكانى ديكە لەپاڵ ڕۆژهەڵاتى ناوين –د تا ڕادەيەك پاراست لە تەشەنەكردنى فكر و ئەنجامدانى كارى تيرۆريستى ، ئەويش جەنگى كۆبانى بوو، كە بەهۆى كوڕ و كچە گەنجەكان و هاوكارى و يارمەتى مر□قد□ستان و ئازاديخوازنى دونياوە ئەو مێژووەيان دروستكرد . ئەوە تاكە ڕوداو بوو كە ئێمە وەكو قوربانى نەناسراين ، جێگاى بەزەيى نەبوين ،

زەلیل و کەنەفت نەبوین ، بەڵکو ملبەرز ، مرۆڤدۆست ، نموونەیی بوین .

سەیرە زۆر سەیرە ئەمە بەهەندەك کولتور، روداو ڕاهاتوین، باکمان پێی نییە ، ڕاکردن ، کەچکردن [دیارە ئەمە سەرزەنشتی کەچبەران و پەنابەران نییە] بەمانە ڕاهاتوین ، گەرچی کەچکردن جۆرەکە لە یاخیبوون کە خەڵکی هەڵیدەبژێرێت ، بەڵام گەر تەماشا بکەین ئەوەی کە ئەمڕۆ بەسەر ئەو کەچبەرە کوردانە لە سەر سنوری بەلەڕوس و پۆڵەنیا دێت کە ئەو پەڕی نامرۆڤانە مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرێت ، ئەمە جگە لە چەشتنی سەرما و برسێتی و تینوێتی و ڕوتوڕەجاڵی و لە دەستدانی خۆیان یاخود منداڵیان و سوکایەتی قاچاخچی لە پێشترا و دواتریش و ئەو ژیانە مەمرە و مەژییەی کە دەیبەنەسەر بە گەیشتنیان بۆ ئەوروپا تاکو وەڵامەکی ئەرێیینیان دەستدەکەوێت . ئەمانە ئەوەمان دەداتە دەست کە ئەمە گیانی بەرگریکردنمان نییە یاخود زۆر کەمە ، هێزی ڕاوەستانمان لەسەر پێی خۆمان نییە ، دەنا دەیەکەکی ئەوەی کە لەو سەر سنورانە دەچێژین و پێماندەکرێت، بە بەگژاچونەوەی دەسەڵات و خەبات لە پێناوی ئەوانەی کە ئەمە وادەزانین کە گەیشتینە ئەوروپا دەمانبەت ، بکەین بە دەنیایەوە بە لە دەستدانی ئەو هەموو پارەیە کە دەیدەینە قاچاخچی و مەسرەفی ڕێگا، دەتوانین گۆڕانکاری گەورە بکەین . بەڵام ئەمە مرۆڤانی تێشکاوین، زەلیلین، ڕێوکەرین، هەڵهاتوین .
ئەمەی سەرەوە ئەوە ناگەیەنێت کە دەبێت کەچبەران ئەوە بکەن بە تایبەت کە من خۆم لە کوردستانا نیم بە ڕەواشی نازانم داوای ئەوەیان لێبکەم . بەڵکو ئەمە تەنها فکرێکە لای من کە قابیل بە بیرکردنەوەیە، نە شتێکی دیکە.

زاهیر باهیر
18/11/2021
Zaherbaher.com

لوتكەى كۆنفرانسى بەرگريى لە ژينگە.. زاهير باهير

بڕيارە ڕۆژى 1شەمە، 31/10/2021 ، بە ماوەى 10 ڕۆژ كۆنفرانسێك لە شارى گڵاسگۆى سكۆتلەندە لەسەر پرسى ژينگە و باشكردنى، بگيرێت. لەم كۆنفرانسەدا وا خەمڵێنراوە كە 124 وڵات بە سەرۆك و دەستوپێوەندەكانيان و بزنسمانە گەورەكانيانەوە كە هەر هەمووى دەگاتە نزيكەى 30 هەزار كەس بڕيارە بەشدارى بكەن. هاوكاتيش پێشبينى ئەوەش دەكرێت كە زياتر لە 100 هەزار كەس لەوێ پرۆتێست بكەن .

بەڵام ئايا ئەم كۆنفرانسە هيوا بەخشە؟

ئەزموونەكانى ژيان لەساى دەوڵەت و ئيدارەكەيى و بزنس و بزنسمانەگەورەكاندا، تا ئێستا ئەوە پشتڕاستدەكەنەوە كە هەتا دەوڵەت و بزنس و بزنسمان و سامانداران هەبن هەرگيز كێشەى ژينگە نەك هەر چاك ناكرێت بەڵكو خراپتريش دەبێت.
بزنس و دەوڵەت و ژينگە دوو هێڵى تەريبين بە يەك و هەرگيز بەيەكدى ناگەن ، هەر يەكێشيان دەكرێت ، لە سەر حسابى ئەوى تريان گەشە بكات. بزنس ژينگە دادەڕزێنێى و ڕوتكردنەوە و برسيبوونى خەڵكانى كە لەسەر ئەو ژينگەيە هەن، ئەركێتى و لە ئەستۆى دەگرێت.
ئەوەى كە لەو 10 ڕۆژەدا ڕوودەدات نۆشكردنى خواردنەوەى نا ياب و خواردنى بەلەزەت و دەمەتەقەى نێوان تاوانبار و خوێنمژ و شەڕهەڵگيرسێنەر و بكوژ و برسيهێنەرەكانن، نەك بنەبڕكردنى كێشەى ژينگە . لە باشترين حاڵەتدا ئەوان تەنها دەيانەوێت كە هاوسەنگييەك لە نێوانى بزنس و تەماحى بزنس و ژينگەدا بكەن و دابنێن، ئەويش لەبەر خاترى بەردەوامبوونى زوڵم و زۆر و پاوانەكردنى دونيا و كەڵەكەكردنى زياترى سەرمايە .
لە نێو ئەو سەرۆكانەى كە بەشداريناكەن لەم كۆنفراسەدا سەرۆكى چين و سەرۆكى روسيايە ، كە هەردوو وڵات كارايى گرنگيان هەيە لەسەر پيسكردنى ژينگە. چين لە سەدا 27 ى دانەوەى غازى دووەم ئۆكسيدى كاربۆنى دونيا پێكدەهێنێت كە دوو ئەوەندەى دروستكردنى ئەو غازەيە كە لە لايەن ئەمەريكاوەيە و چوارقاتيش هيندستان.
زۆرێك لە سەرۆكى بانقە گەورەكان و كۆمپانيا زەبەلاحەكان و خەڵكە سامانداريەكان بەشدارى دەكەن . كە لەوانە ، هەر بۆ نموونە ؛ سەرۆكى بانقى جيهانى، David Malpass ، كە لە ساڵى 2016 دا لە

ئیدارەکەی ترامپ-دا دەستبەکار بووە، بەشداردەبێت . ئەم کابرایە پێش ئەوەی کە دەناسێند ترامپی ئەنتی ژینگە لە ساڵی 2019 دا هەڵیبژێرێت بە سەرۆکی بانقەکە، خۆی دژ بە ڕیفۆرم بوو لە ژینگەدا. دەیڤد لە ساڵی 2020 دا بە گوێرەی ڕاپۆرتەکان ، ئەو نکوڵی لەوەدەکرد کە گەرمی جیهان [گڵۆبەڵ وۆرمینگ، global warming] دەستکردی پیاو بێت [مەبەستی ئەوەیە کە خۆی و ئەوانی دیکە سوچەکیان نییە لە خراپبوونی بارودۆخی ژینگەدا]. هاوکاتیش بە گوێرەی ڕاپۆرتەکی دیکە بانقی جیهانی لە ئێستادا هاوکاری و یارمەتی ئەندەنوسیا دەکات لە پرۆژەی زیاتری fossil fuel لەو وڵاتەدا .

هەر بۆیە تەنها ئەو کابرایە نییە کە ئەم ڕاگەیاندنانە دەدات و بە عەمەلیش کار لەسەر وێرانکردنی زیاتری ژینگە و دانیشتوانەکەی دەکات. زۆربەی زۆری سەرۆکی کۆمپانیاکانی دیکە و گەلێکیش لە سیاسییەکان و بازرگانەکانیش هەمان ڕاو بۆچوونیان هەیە . جا ئایا دەکرێت لە کۆنفرانسێکدا کە بۆ خاوێنکردنەوەی ژینگە تەرخان کرابێت ، کە ئەمانە پلاندانەر و چاککەری بن ، چاوەڕوانی یاخود هیوایەکی باشی لێبکرێت ؟ من بەش بەحاڵی خۆم زۆر بە ئومێدم، هەر زۆریش.

Zaherbaher.com

29/10/2021

کارایی گۆشت لەسەر تەندروستی و ژینگە.. زاهیر باهیر

گۆشت بە هەموو جۆرەکانییەوە ئەوەندە بزنسێکی گەورەیە ژینگەی بە وێرانکراوە و بە سەدەها توێژەرەوە و زانایانی بەرگریکەریش لێی، بە بەکرێگیراوە. هاوکاتیش توێژەران و زانایانێك کە لە ڕاستی مەترسی گۆشت هەم بە سەر تەندروستی و هەم لەسەر سروشت و کۆمەڵ هەن و لە هەوڵەکی زۆردان بۆ گەیاندنی ئەو حەقیقەتە. ئا لەم بارەیەوە بە سەدەها وتار و نامیلکە و کتێب نوسراون .

لەم ڕۆژانەشدا ڕۆژنامەی گاردیانی بریتانی هەر زۆر بە کورتی

هەندێك ئاماری لەسەر پرسی گۆشت و خواردنی بڵاوکردەوە، بۆ نمونە لە ئەوروپادا نزیکەی یەك ملوێن کەس لە بزنسی گۆشتدا کاردەکەن زۆربەشیان لە هەلومەرجێکی زۆر خراپدا ئەم کارە دەکەن. زۆرێك لەم کرێکارانە کرێکارە کۆچەرەکانن واتە بێیانە، کە لە سەدا 40 بۆ 50 کرێ کەمتر لەو کرێکارانە وەردەگرن کە ڕاستەوخۆ لە لایەن کۆمپانیاکانەوە خراونەتە کارەوە. ئەو پارەیەی کە خراوەتە ئەم بزنسەوە 190 ملیار پاوەندی ستەرلینییە. یەك لەو کۆمپانیانەی لە هۆڵەندییە و گۆشت دەنێرێتە دەرەوە، پار ساڵ بایی 7.5 ملیار پاوەند گۆشیان هەناردەکردووە. لە سەدا 90 هێزی کاریش لەوێ کرێکارە بێیانەکانن / کۆچەرەکانن کە کۆنتراکتیان کاتییە و هەر کات بەڕێوەبەری یاخود ئیدارەی کۆمپانیاکە بیەوێت دەتوانێت دەریان بکات و هیچ مافێکیشیان پێنەدا. هۆکاری کارکردنی کرێکارانی بێیانە لەم بوارەدا ئەوەیە کە خەڵکی لۆکاڵ نایانەوێت لە بزنسی گۆشتدا کار بکەن بە هۆی خراپی هەلومەرجی سەر کارەکەوە.

گاردیان باس لەوە دەکات کە بریتانییەکان خواردنی گۆشتیان بە بڕی لە سەدا 17 لە ماوەی دەیەیەکدا، کەمکردۆتەوە بەڵام هێشتا ئەمە کافی نییە و دەکرێت کە ئەم ڕێژەیە بە مەبەستی تەندروستی و بۆ ژینگەش زیادبکرێت بۆ لە سەد30 دەنا هاووڵاتیان زەرەرمەند دەبن.
لە بریتانیا نەخۆشییەکانی وەکو جۆری نەخۆشی دڵ و شەکرە و قەڵەوین و لەبیرچوونەوە و هەندێك جۆری شێرپەنجە، خواردنی گۆشت ڕۆڵێکی گەورەی لەسەریان هەیە. هەر لەبەر ئەمەشە کە حکومەت ستراتیجییەتی دە ساڵەی ئایندەی کەمکردنەوەی گۆشتە بۆ بڕی لە سەدا 30 .
بە گوێرەی توێژینەوەیەکی نوێ کە لە جۆرناڵی Lancet Planetary Health بڵاوکراوەتەوە لە نێوانی ساڵانی 2008/09 بۆ 2018/19 بڕی بەکارهێنانی گۆشت لە ڕۆژێکدا لە 103 گرامەوە کەمبوەتەوە بۆ 83 گرام. تووێژینەوەکە وردتر دەبێتەوە تا ئەو رادەیەیەی کە دەڵێت لە خواردنی گۆشتدا 13.7 گرام لە گۆشتی پرۆسەکراودا 7 گرام کەمکراوەتەوە و هاوکاتیش لە گۆشتی سپیدا بۆ 3.2 گرام زیاتر بەکارهێنراوە.
توێژینەوەکە خاڵێکی سەرسوڕهێنەری خستە ڕوو، ئەویش ئەوانەی کە لە نێوانی ساڵانی 1980کان و 90کان لە دایکبوون گۆشتخۆرێکی سەیرن ، هەروەها ئەوانەشی کە لە دوای 1999 وە لە دایکبوون تاکە گروپێکن بە تێپەڕبوونی زەمەن زیاتر گۆشتیان خواردووە . هاوکاتیش نەوەی نوێ ئەوانەی کە 19 ساڵە و منداڵترین ژینگە و پاراستنی ژینگەیان لا زۆر مەبەستە و کەمکردنەوەی گۆشتخواردن لایان زۆر گرنگە.
توێژینەوەکە نیشانی دەدات کە خواردنی 70 گرام زیاتر لە گۆشت لە

ڕۆژێکدا مەترسی لەسەر تەندروستی دروستدەکات، بۆ دووركەوتنەوە لە گۆشت و دەستکەوتنی پرۆتینی تەواو خواردنی نیسك و دانەوێڵە و چەرەسات و فاسۆلیا و لۆبیا و زۆری تر لە چەشنی خواردنە ڕووەکیەکان یارمەتیدەرێکی گەورەن لە هەموو ڕوویەکەوە.

کارایی گۆشت لەسەر ژینگە:

لە توێژینەوەیەکی دیکەدا ئاوا بەرچاو خراوە کە نزیکەی لە سەدا 60 ی غازی گرینهاوس [Greenhouses] لە ئەنجامی پرۆسەکردنی خوراکەوەیە، لەبەر ئەوەی بەرهەمهێنانی گۆشت لە جیهان دووجار دەبیتە هۆی پیسکردن، هەر ئاوا خۆراکێکیش کە لە ڕووەک پەیدادەکرێت. ئەمەش بە هۆی پەروەردەکردنی ئاژەڵەوە بە مەبەستی خواردن. ڕژێمی خواردن بە بەرهەمهێنانییەوە و بە بەپیتکردنی بە هۆی مادەی کیمیاوییەوە و گواستنەوەیەوەی گۆشت و شیرەمەنییەکان لە ساڵێکدا نزیکەی 1.7 ملیار تەن مەتری لە غازی گرینهاوس دروستدەکات. هەر بە تەنها ئەمەریکا لە سەدا 35ی ئەو غازە دەردەکات .

بەخێوکردنی ئاژەڵ و سەربەینیان زۆر زۆر خراپە بۆ ژینگەیەك کە بە بەرهەمهێنانی سەوزە و خواردنی ڕووەکی و میوەیە. بەکارهێنانی بەرهەمی بەراز و ئاژەڵەکانی تر و هەروەها گیانلەبەرەکانی دیکە بە بۆی لە سەدا 57 بەرپرسیارن لە دانەوەی غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن لە بەرانبەر هەموو خواردنی بەرهەمهێنراودا. توێژینەوەکە دەڵێت لە سەدا 29ی دەرکردنی یا دانەوەی ئەو غازانە لە ئامادەکردنی خواردەمەنی ڕووەکیەوەیە.

پەروەردەکردنی ئاژەڵ پانتاییەکی گەورەی زەوی دەوێت کە ئەمەش دەبێت دارستان و جەنگەڵەکانی بۆ ببڕیتەوە هەر ئاواش ئامادەکردنی پانتاییەکی گەورەتر بۆ ئامادەکردنی خۆراکیان. بۆ بەرهەمهێنانی گۆشت پیویست بە بە ئامادەکردنی خواردنی زیاتر بە ئاژەڵ هەیە و ئەمەش یانی زیادکردنی غازی دووەم ئۆکسید. بۆ بەرهەمهێنانی یەك کیلۆ لە دانەوێڵە 2 کیلۆ غازی گرینهاوس دروستدەبێت بەڵام بە بەرهەمهێنانی یەك کیلۆ گۆشتی گوێرەکە 70 کیلۆ دانەوەی غاز دروستدەبێت.

زانەکانی ئەو بوارە باوەڕیان وایە لە مەسەلەی گۆشتخواردندا دەبێت بیر لە گۆڕینی ستایەلی ژیان بکرێتەوە، دەڵێن گۆشتخواردن بووەتە ئەو کولتورە کە لە ئێستادا هەر یەکێك لەم سەرزەوییە 3 مریشك خواردنێتی.

ڕاپۆرتێکی بەشی کشتوکاڵ و خۆراك لە UN دەڵێت لە سەدا 14ی دانەوەی غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن لە بەرهەمی گۆشت و شیرەمەنییەوە دێت

هەروەها گۆڕانی ژیگەش پشکی گەوەرەی بەردەکەوێت لە برسێتیدا. هەر ئەو ڕاپۆرتە دڵنیایی ئەوە دەکاتەوە کە سێیەکی خۆراك لە جیهاندا لە مەترسیدایە ئەگەر بەرھەمەھێنانی گرینهاوس کە بڕێ زۆر لە غازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن، دەداتەوە، لەم بڕەی ئێستای زیاتر ببێت.
ئەمە کورتەیەکی ئەو توێژینەوانە بوو کە توێژینەوەیەکی مەیدانی بووە کە لە 200 وڵاتدا بەڕێکراوە و دەرکەوتووە کە ئەمەریکای لاتین زیاترین پشکی دانەوەی غازی بەردەکەوێت بەهۆی خواردنی گۆشتەوە، بەدوای ئەوێشدا خواروی ڕۆژەهەڵات و ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و پاشان ولاتی چین، دێت . خواردنی گۆشت بە هۆکاری گۆڕانی کولتور و تا ڕادەیەك باشبونی ژیانی خەڵکەوە لە هیندستان و لە چین-دا لە نێوانی گەنجانا لە هەڵکشاندایە.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
15/10/20

لە مەزاتخانەی هەڵبژاردندا.. زاهیر باهیر

” نوێنەرەکانی” میللەت ئەمجارەش داوامان لێدەکەن بیانخەینەوە سەر کورسی دەسەڵات ، بیانبەینەوە بەر ناز و نیعمەت ، بیانکەین بە توێژاڵێکی باڵادەستی سەرو خۆمان، بۆ دەستدرێژیکردنە سەرمان و خواردنی مافەکانمان، بۆ خواست و مەبەستی تایبەتی، نەک ئێمە، بەڵکو خۆیان.
ئەمڕۆ مەزاتخانەیەك لە عێراق و کوردستاندا دانراوە، بەڵتەچییەکان، ناشیرترین و فێڵبازترین کەسانی ” نیشتمان” لەو مەزاتخانەیەدا خۆیان هەڕاج دەکەن، بە نرخێکی گەلێك گران ، نەك هەرزان . نرخێکە کە تۆ ئومێد و توانا و ویژدان و خواستی خۆتی بۆ 4 ساڵ یاخود زیاتر پێدەفرۆشی، ویژدانی خۆت لەدەستدەدەیت، قسە و متمانەی خۆت لە بەین دەبەیت، دواتریش پەشیمانیت دادت نادات.
ئێمە لە بەرانبەر ئەزموونێکی تێشکاوی نەك هەر کوردستانیی یاخودی عێراقیی بەڵکو جیهانی شکستخواردوودایین ، ئێمە لەبەردەم گەورەترین

درۆی مێژوويیداین ، درۆیەك کە چەند سەدەیەکە لە وڵاتانی ڕۆژئاوا و ئەمەریکا چەندبارە دەبێتەوە، هاوکاتیش ئەم پرۆسەیە لە عەوێزەی گۆڕانکارییە لاوەکییەکانیشدا نەهاتووە. لە باری چاککردنی ژیانی خراپی خەڵکیدا نییە، گەندەڵیی، نەبوونی ئازادیی و دادوەری کۆمەڵایەتی و نایەکسانی بنەبڕ ناکات، کێشەی چینایەتی و پلەداریی [هیرراشییەتی□] ن□و کۆمەڵ چارەسەرناکات ، کێشەکانی وەکو بێ خانووبەرەیی، بەتاڵەیی، گرانی پێداویستییەکانی ژیان، زوڵم و زۆر، هەڵاواردن و جودایی نێوان نەتەوەکان، ڕەگەزەکان دەستکاری ناکات.

لەم پرۆسەیەدا ئێمە نوێنەرانی بزنس و سامانداران و هەڵدەبژێرین، خزمەتکاران و پارێزەرانی دەوڵەت و سیستەمەکە، هەڵدەبژێرین، ئەوانەی کە دەستنیشانیان دەکەین تەنها ئەوانەن کە بەجێهێنەری یاخود جێبەجێکاری فرمانەکانی هێزە ڕەش و تاریکەکانن، بەجێگەیاندنی ئەجەندە شاراوەکانی کۆمپانیا زەبەڵاحەکان و بانقەکان و هەرە سامانداررانی جیهانین، " نوێنەر" ەکانی ئێمە تەنها فرمانە سەپێنراوەکانی ئەوان شەرعیەت پێدەدەن، بۆمان دەکەنە یاسا و یاساکەش دەئاڵێتە گەردنمان و سڕمان دەکات، توانامان دیاریدەکات، ڕوانگە و بیرکردنەوەمان ناکارا دەکات.

گۆڕانکارییە بنەڕەتییەکان لەوێوە و بە هۆی ئەو " نوێنەرانەمانەوە" ناکرێن گەر ئەوانە بکرانایە هەر دەمێك بوو هەڵبژاردن یاساخ کرابوو. ئاخر دەچێتە ئاوەزی کێوە کە خەڵکانی دەستڕۆیشتوو پرۆسەیەك بۆ تۆ ڕەوابینن، کە خۆیان زەرەرمەند بکات؟!!

لە ماوەی 4 ساڵ یازیاتر ئەوەی کە ئێمە هەڵیان دەبژێرین تەنها پەنجە هەڵبڕین و دەنگدانە بە هەندێك کێشە و پرسی لاوەکی ، هەموومان ئەوانەمان بینیوە. ئەوەی کە گرنگە و دێتە پێشەوە لەو ماوەیەدا کە ئەو " نوێنەرانە" متمانەیان پێکراوە، هیچیێك لەو پرسە سەرکەیيانە ناهێرێنە ناو دیوەخانەکە، لە پشتی ئەمانەوە قسەی لەسەر دەکرێت و دەرگای بۆ ئاوەڵا دەکرێت، یاخود هەر بە ئۆتۆماتیکی پرسەکان خۆیان بەڕێدەچن، زۆریان ڕەنگە لە تەمەنماناد هەر نەزانیین، چی کراوە و چی بووە.

سەرەڕای ئەوانەش ئەوەی کە دەسەڵاتی فیعلی هەیە پۆلیسێکە لەسەر شەقام، سەربازێکە ئەمنێکە لە خاڵی چاودێری و پشکنینا، بەڕیوەبەری قوتابخانە ، خەستخانە دائیرەیەکە ، سەرۆکی کۆمپانیا یا بانقێکە، دادگایە، سەرۆکی پۆلیسە ، ئەمنە ، جێنڕاڵێکی نێو سوپایە، سەرۆکی خێزانێکە یا تیرەیەك یا هۆزێکە. هەرچی بێتە سەر تەختی فرمانداریی یا هەر کەس بە " نوێنەرت" هەڵبژێریت ئەم دەسەڵاتانەی سەرەوە کە بەشێکی زۆر کەمن ناگۆڕێن و بگرە مەترسیدارتریش دەبن.

ئەی جەگرەوە [بەدیل] چییە؟

بەدیل دەنگنەدانە و گەیاندنی پەیامە بە دەسەڵاتداران کە کورد وتەنی ” ئەو خورمایەی ئەوان خواردویانە، دەنکەکەی لە گیرفانی ئێمەدایە” . دەنگنەدان پلەی هۆشیاری سەرەتایی خەڵکە ، هەنگاوی گرنگی یەکەمە.

هەنگاوی دووهەم خۆڕێکخستنمانە لە شوێنی خوێندن و سەرکار و گەڕەك و گوندە. تاوو توێکردنی ئەم ئەزموونە شکستخواردووەیە، دۆزینەوەی ڕێگای نوێیە لە بەرگریکردنی لە خۆمان و لە بەدەستهێنانی ویست و داواکاریەکانمانا، پشتکردنە پارتەکان و بازاڕکردن بە شتە ناپێویستییە زیادەکانە، بەگژاچوونەوەی نەریت و خویەکە کە ئێمە هەموومان پێی نەیارین، بەڵام ناچارکراوین، ئەو خوو نەریتانەی خەسڵەتی جیهانگیرییە . کردنی کۆبوونەوەی فراوان و قسەکردنە لەسەر کێشەکانمان و دانی بڕیارەکانە بە دەستەجەمعی لە ڕێگای دیمۆکراتی ڕاستەوخۆوە. کە هەموو کەس مافی دەنگدان و قسەکردن و لێدوانی لەسەر تەواوی پرسەکان و کێشەکان هەیە تا ئەو ڕادەیەی کە ڕای تاکە کەسێکیش کە گەنجێکی 14 یا 15 ساڵ بێت وێرای جیاوازی ڕاو بۆچونی دەکرێت، زۆر بە هەند وەرگیرێت. کردنی کاری هەرەوەزییە و کۆمەك و یارمەتی هەرەوەزیانە ، ژیانی هەرەوەزیانەیە. ژینگە دۆستی و پاراستنی و ژیانی هارمۆنیانە لەگەڵ سروشتدایە، کردنی کۆمەڵە بە کۆمەڵێکی ئیکۆلۆجیی.

ئەوەی کە گرنگە لەو کۆبونەوە گشتیانەدا ڕەتکردنەوەی هەموو جۆرە نوێنەرایەتییەکە، واتە ڕەتکردنەوەی بیرۆکراییەت. ئەوەی کە بەڕێوەدەبرێت و دەبێتە سیستەم لەوەدا بوونی ‘ نێردەرە’ یاخود ‘ ڕاسپێرەر’ واتە وەفد یاخود مەندوب کە ئەرکی ئەمان لە ناردنیانا بە هەر شوێنێک تەنها گەیاندنی ڕاسپاردەکانە و هێنانەوەی وەڵامە بە کۆبوونەوەکانی خەڵکی، لەمە زیاتر هیچ مافێکیان نییە بە سازشکردن یا قەبوڵکردنی شتێك، یا خاڵێك لە دەرەوەی ئەوەی کە پێیان وتراوە یا ڕاسپێرراوە.

ئەمانە ڕێگا سەرەتاییەکانن، من دەڵێم ڕاستەکانن لە هەوڵی چارەسەرکردنی کێشەکانمانا. چارەسەری سەرەکی لەوەوە هەنگاو دەنرێت بە بڕیار و ڕازیبوونی هەموان لە کۆبونەوەکانا ، کە خۆیان باشتر لە خەڵکانی دەرەوەی خۆیان، دەیزانن.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر

06/10/2021

فەلەستینی ئازاد: یانی چی؟* مازن کەمالمازن.. و: زاهیر باهیر

ئازادیی بۆ فەلەستین!! کێ دەتوانێت بڵێ نا… تەنانەت مستەر بایدن-یش بە گوێرەی بۆچوونی تایب□تی خۆی ئەم داخوازییە پەسەنددەکات … بەڵام بۆچی بە تەنها بۆ فەلەستینییەکان؟ وەڵامی ئەوەش ئاسانە: چونکە خەڵکێکی سەرکوتکراون … بەڵام لە ڕاستییدا ئەمە یانی چی؟ ئایە ئەمە یانی ئەوەی کە حوکمی خاکدەکات دەبێت فەلەسەتینییەکان بن نەك ئیسرائیل: حوکمڕانانی: پۆلیس ، پاسەوانی بەندیخانەکان، دادوەرەکان، لە سێدارەدەران، ئەوانەی کە گەمە بەڕای گشتی دەکەن، دەستەبژێرانی ئابووریناس و ئەوانەی لە بەشی داراییدا کاردەکەن…. ت□د دەبێت فەلەستینی بن … ئەوەش ” د□س□□□اتێکی شەرعیانەیە” کە پەسەندی عەرەب بەسەر ” هاووڵاتیانی” دیکەدا دەکات، کە عەرەبن، بە تایبەتیش موسڵمانن، کە دەتوانن خراپەکاریی و کەڵەگایی بەسەر غەیرە-عەرەب و دراوسێیانی غەیرە موسڵمان یاخود تەماشاکەران، بکەن….

مرۆیانە نییە داوا لە فەلەستینییەکان بکەیت دوای چەند تەمەنێك کە خراپەیان بەرانبەر دەکرێت و تا ڕادەیەك لە لایەن هەموو کەسێکەوە یاریان پێدەکرێت، ئیتر جوولەکە یا موسڵمان بێت ، ئیسرئیلی یاخود عەرەب بێت، کە ئاوا بیرنەکەنەوە…

وەسفی تۆ بۆ ئەم بارودۆخە، دەکرێت ئازادیی بوونی دەوڵەت بێت ئەگەر تۆ یەکێك لە سوودمەندەکانی ڕێکخستنی نوێی بەرتەلەکان بیت. بەڵام ئەوانەی کە لە بەندیخانەکاندان، لە خانووە سەر بە پووش و لەوحگیراوەکانا دەژین ، لە جۆرەکانی کامپە زۆرەملێییەکانی وەکو خەستەخانەکانی نەخۆشی دەرونی و عەقڵیی، ئایا هەمان شتە یاخود خراپتر…؟

باوەڕت بێت یا نا، سەرکوتکردنی خەڵکی لە لایەن حەماسەوە خراپترە و زۆر دڕندانەتر لە هی ئیسرائیل…… فەلەستینییەکان دەتوانن ناڕەزایی دژ بە سەرکوتکردنی ئیسرائیل بکەن، بەڵام نەك دژ بە حەماس .

پاش قوربانیدانی یەك ملیۆن كەس بە بەدەستهێنانی سەربەخۆیی، وەكو گەنجەكی جەزائیری وتی، ئەم گەنجانەی جەزائیر زیاتر قوربانیدەدن بە دەربازبوون لە دەوڵەتە سەربەخۆیەكەیان، تاكو بگەنە خاكی سەركوتكەرەكەی پێشتریان و دووبارە ببنە فەرەنسی.

ئەوە خاڵەكی كۆلۆنیالیزم نییە، خاڵەكی گەورەیە دژ بە دەوڵەتەكە، هەموو دەوڵەتەكان، هەموو جۆرەكانی ، لەگەڵێن با "ئازاد" بێت یا نا، "كۆمۆنی" بێت یا نا ....

ئیسرائیل دەوڵەتی داگیركەرە؟ كە هەیە نكوڵی ئەوە بكات!!

بەڵام ئایا كەسێك دەتوانێت خۆیای ئەوە بكات یاخود ئەوە بڵێت كە دەوڵەت داگیركەر نییە، كۆلۆنیال نییە؟ بی گومان دەتوانین ....

هەموو دەوڵەتە "لاوازەكان" خۆیاندەپارێزن لە هێرشكردنە سەر دراوسێكانیان و خۆیان دەگرن لە داگیركردنی نەتەوەكانی دیكە كە دەتوانن سەركەوتوانە بەرگری لە خۆیان بكەن ....بەڵام بە بەدبەختی كەسێك ناتوانێت بڵێت و دڵنیا بێت كاتێك كە بەهێزتر دەبن لە دراوسێكانیان، چۆن ڕەفتاردەكەن.....كە دەتوانیت دڵنیابێت لەوەی پیاوانی دەوڵەتی ئازادی فەلەستین، یاخود جەنراڵەكان هەوڵی داگیركردنی دراوسێیانی عەرەب و غەیرەعەرەب، ئەگەر بتوانێت، نادات.

لە وشەیەكدا: دەوڵەتی فەلەستینی یانی ئازادیی نییە، تەنانەت خۆشگوزەرانی باشتریش نە بۆ فەلەستینییەكان، هەتا بۆ دراوسێكانی هەموو كەسی دیكە، نییە ....

دواوشە بۆ خەڵكانی گەنج كە عاشقی نەژاد، نەتەوە، دین ...تد ی دایك و باوك و باپیرانیانن و ئاوا بیردەكەنەوە كە باشترە لە وانی دیكە و شایستەی سەركەوتن و كۆنترۆڵكردنی هەموو كەسەكی دیكەن، تۆ زۆر ئەلتەرناتیڤی گونجاوت هەیە كە لەیان هەڵبژێریت، بەڵام ئەناركیزم یەكێك نییە لەوانە!!!

مازن كەمالمازن

- — ئەمە وتارەكی مازن كەمالمازنە، ئەناركیستەكی چالاكی سوریایە كە سەبارەت بەم شەڕەی دوایی لە نێوانی فەلستینییەكان و ئیسرائیلدا لە 06/05/21 ڕوویدا، نوسیوەتی. منیش بە هۆی بەهێزیی و باشی وتارەكەوە لە ئینگلیزییەوە كردومە بە كوردی.

24/05/2021

و: زاهیر باهیر

دەوڵەت و دەسەڵاتی بزنس. زاهیر باهیر

ماوەیەك لەمەوبەر لە دەمەتەقەیەكی درێژدا لەگەڵ برادەرێكی زۆر نزیكمدا، كە ئەناركیست نییە، ئەو باوەڕەی وابوو ئایندەی بەشەرییەت جۆرێك لە سۆشیالیزم دەبێت، بەڵام نەك ئەو جۆرەی كە ئەناركیستەكان دەیانەوێت.

برادەرەكەم بۆچوونی وابوو كە پێویستیی دەوڵەت وردە وردە لە كەمبوونەوەدا دەبێت، تا ڕادەی پێویستی نەبوون، تاكو ئەوەی كە كۆمەڵ چی تر لە لایەن دەوڵەتەوە بەڕێوەنابرێت. پاساوی برادەرەكەم ئەوە بوو كە ئەندامانی كۆمەڵ خۆیان زۆر بە ئاگا دەبن، هۆشیاردەبن و بەرپرسیاردەبن كە یەك ئاگای لەوی تر دەبێت و ئاگاشیان لە كۆمەڵ دەبێت. كۆتایی قسەكانی بەوە هێنا ” مادام كۆمەڵ لە لایەن ئەندامەكانییەوە بەڕێوەدەبرێت ئیدی دروستكەرانی یاسا ناپێویست دەبن” .

بێ گومان ئەناركیستەكان قسە لەسەر سۆشیالیزم دەكەن، بەڵام بە شێوەیەكی پلانبۆكراو نا، ئەوەندە هەیە كە كۆمەڵێكی ناچینایەتی و ناقوچكەیی دەبێت. ئەناركیستەكان نەخشەی داهاتوی كۆمەڵ ناكێشن كە چۆن ببێت و چۆن بەڕێوە ببرێت. ئەمە وا بیردەكەینەوە و كاری هاوبەش بۆ دروستكردنی كۆمەڵێك دەكەین كە لە لایەن هەمووانەوە كۆنترۆڵبكرێت، بەڕێوە ببرێت. لەو كۆمەڵەدا كەسێكی بەرپرس نابێت كە هەیمەنەمان بكات و بمانچەوسێنێتەوە، كۆمەڵێك دەبێت، بێ بەڕێوەبەر، بێ خاوەنخانوو، بێخاوەندارێتی تایبەتی و بێ حكومەت. ئەمە بە وردی و درێژی باسی ئایندە ناكەین، ئەوە كاری ئەوانەیە كە لەو كۆمەڵەدا دەژین، كە چۆن ڕێكیدەخەن، چۆنیش خۆیان بەڕێدەخەن.

لێرەدا چەند پرسیارێكی سەرەكی و بنەڕەتی دێتە پێشەوە. ئایا ڕۆڵی دەوڵەت لەناو دەچێت كاتێك كە كاپیتاڵیزم بەهێزتر دەبێت؟ ئایا دەوڵەت وردە وردە لەخۆیەوە وندەبێت یاخود خۆی هەڵدەوەشێنێتەوە؟ ئایا تیئۆری نیولیبراڵ شكستیهێنا لە كەمكردنەوەی هەندێك یاخود هەموو وەزیفەكانی دەوڵەت ؟ ئەگەر ئاوایە، بۆچی لە ئێستادا بەهێزیی دەوڵەت لە هەموو سەردەمەكانی پێشتری دەبینین؟ بێ گومان

زۆر پرسیاری دیکەش سەبارەت بەم بابەتە، هەن.
با هەر بە کورتی لە مێژوی نوێی دەوڵەتەوە، لیبرالیزم، تئیوری نیولیبرالیزمەوە دەستپێبکەین. زۆرێك لە ئێمە دەزانن مێژوی دەوڵەت کۆنە، لانی کەم دەگەڕێتەوە بۆ 10,000 ساڵ، ڕەنگبێت درێژتریش، بە قۆناخی جیا جیادا تێپەڕیوە و گەشەی کردووە هەر ئاواش وەزیفەکانیشی جیاواز بووە بەگوێرەی ئەو کۆمەڵەی کە لەوەی سەری دەرهێناوە. دەوڵەت وەختێکی زۆری ویستوە تا گەیشتوە بەم شیوە مۆدیرنەی ئێستای.
دەوڵەت بە هەر قۆناخێکدا تێپەڕیبێت لە ڕووی مێژوویەوە یاخود وەکو ئێستای، هەمیشە ململانەی گەورەی لەگەڵ بزنسدا هەبووە. لەگەڵ ئەوەشدا هیچ لایەکیان ناتوانن بە بێ ئەوی دیکەیان بژین، بەڵام هەر یەکێکیان بە بەرژەوەندی خۆی دەیەوێت ئەوەی دیکەیان بخاتە ژێرفرمانییەوە.
لە ئێستادا دەوڵەت وا دەبینرێت کە وەزیفەکانی خۆی بەرجەستەکردووە، لە جەوهەریدا باوەشی بە ئابووریی لیبراڵ و تیئوری نیولیبراڵیدا کردووە. لە کاتێکدا کە دەوڵەت بە تەواوی ناگونجێت لەگەڵ بەشێکانی بزنسدا بە گشتی و لەگەڵ کۆمپانیا زەبەلاحەکانا بە تایبەتی ، کۆمپانیا گەورەکان هەمیشە لە هەوڵی دۆزینەوەی ڕێگاچارەیەکدان بۆ ریفۆرمکردنی دەوڵەت بە بەرژەوندییەکانیان و گەیشتن بە ئامانجەکانیان.
یەکێك لە هەوڵە سەرەکییەکان کە بۆ ڕیفۆرمکردنی سیستەمی ئابوریی لە چەرخی ڕابوردوودا، درا ، نیولیبرالیزم بوو. گروپێك لە لیبراڵەکان ویستیان کۆمەك بە شێوازی بازاڕی ئابووریی بکەن، پڕۆگرامەکیان لە کۆبوونەوەیەك کە لە پاریس لە ساڵی 1938 دا کرد، دانا. لەوانەی کە نوێنەربوون دوو پیاو کە پێناسەی ئیدۆلۆجییان دەکرد ، Ludwig von Mises و Friedrich Hayek بوون. ئەوان باوەڕیان بە دەرفەتدانی تاك بوو، بە بڕوای ئەوان حکومەت بەربەستێکی گەورەیە لە ڕاوەستانی گەشەی تاکدا. هاوکاتیش نیولیبراڵ خۆشحاڵە بە تاك و تاکگەرایی دژ بە " بەدەستی جەمعی کۆمەڵایەتییە" وەکو چۆن مارگرێت تاچەر وتی. لە ساڵی 1944د Friedrich Hayek لە Road to Serfdom جەدەلی ئەوەی دەکرد " پلانەکانی حکومەت کە تاك و تاکگەرایی تێدەشکێنێت، بە هوودە بەرە و کۆنترۆڵی تۆتالیتاریانە ملدەنێت"
لە ساڵی 1947 دا Friedrich Hayek یەکەم ڕێکخراوی دروستکرد کە کاری بڵاوکردنەوەی دۆکترینی نیولیبراڵیزم بوو، کە لە ڕووی داراییەوە لە لایەن ملیۆنێرەکان و دەزگاکانیانەوە، کۆمەکی پێکرا.
دۆکترینی نیولیبرالیزم زۆر چەو پێ بوو لەبارەی ئامانجی

ئازادکردنی کەرتە گەورەکانی بزنس لەدەست دەوڵەت بە بەتایبەتکردنیان، بوو. بەکورتی دیدی Hayek ئەوە بوو کە حکومەت بەری مونافەسە نەگرێت دەربارەی مۆنۆپۆلیکردن. ئیدۆلۆجی نیولیبرالیزم پوکانەوەی دارایی لەگەڵ خۆیدا هێنا، کارەساتی ژینگە، هەتا داڕمانی هەواشی کەرتی گشتی تەندروستی و پەروەردە و فێرکردنیشی گرتەوە. بە ڕوونی هەڵگیرسانی جەنگ بوو لە هەموو بەرەکانا دژ بەو کۆمەڵە، ئەمەش نەك هەر قەیرانی ئابووریی خولقاند، بەڵکو قەیرانی سیاسیشی دروستکرد .

لە لایەکی ترەوە ، سیاسەتی ئابووری کینزیی هەبوو ، ئەم سیاتەش لە لایەن ئابووریناسی بریتانییەوە، John Maynard Keynes لە ساڵانی 1930 کانا کێشرابوو. تئیورەکەی کینز وەڵامێك بوو بۆ قەیرانە مەزنەکەی بریتانیا، کە ئەو زۆر بە توندی ڕەخنەی لە تئیورەکانی ئابووریی پێشتر، کرد، کە ئەو بە ”classical economics“ ئابووریی کلاسیکیانە، ناوی دەبردن. ئەو باوەڕی وابوو کە دەستتێوەردانی حکومەت بۆ مەدیرێکردنی پرسی گەشە و داڕمان لەچالاکی ئابووریدا، زەروورە.

لە سەراپای 1950 کانا، هەژمونی کینز لە پلەی باڵادا بوو ، ئەوەش کاتێک گەشە و پێشەوەجوونی ئابووری سەرمایەداریی لە سەرا بوو کە بڕی گەشەی ئابووری و کەمی بێتاڵی، لە باڵادا بوو. ئەمەش لای سەرۆکی پێشینەی ئەمریکا ڕیجارد نیکسۆن، وا دەنگی دایەوە کە بڵێت ” ئێمە ئێستا هەموومان کینیزین “.

سیاسەتەکانی کینز زۆر بەیان نەکرد. لە کۆتایی ساڵانی 1960 کانا گۆڕانێکی گەورە ڕوویدا و پارسەنگەکە گۆڕا هەوەها ئەوەش دەرکەوت کە ئاڕاستەی ئابووریی بەرەو بەتایبەتکردنی کەرتە ئابوورییەکان دەڕۆیشت. بە گوێرەی قسەی ئەم دوو ڕۆژنامەوانە لە بەشی ئابووریدا Larry Elliott و Dan Atkinson ” ساڵی 1968 ساڵێکی گرنگ بوو کاتێك کە پاوەر ئاڕاستەی خۆی گۆڕی بەرەو کەرتە تایبەتەکانی وەکو یاریکەران بە دراو” سیاسەتە ئابوورییەکانی کینز بە فەرمی لە ساڵی 1979 دا، حکومەت دەستبەرداری بوو، بەم شێوەیە سیاسەتەکانی کینز درزی تێکەوت و تێشکا و قەیرانی ئابووریش قوڵتر بووەوە. ئا لەو کاتەدا Milton Friedman وتی ” کە وەختی هات تۆش دەبێت بیگۆڕیت…چونکە جێگرەوەی ئامادکراو هەبووە کە هەڵیبژێریت”

کاتێك کە مارگرێت تاچەر و ڕۆناڵد ڕێگن دەسەڵاتیان گرتەدەست، ئیتر تەواوی پاکجەکە، هەر زوو بە دوویدا دێت : کەمکردنەوەی بڕی زۆری باج لەسەر دەوڵەمەندەکان ، تێشکانی نقابەکان، ئاوەڵاکردنی دەستی بزنس بۆ شلکردنی یاساکان، بەتایبەتیکردنی کەرتەکانی دەوڵەت . هەموو ئەمانەش هاوپشتییان لەکراو کەمێکیان پێکرا لە لایەن

دامەزراوە فرەجەرەکانی وەکو صندوقی دارایی نێودەوڵەتان، بانقی جیهانی ، پەیمانی ماستریخت و ڕێکخراوی بازرگانی جیهانی ، بەم شێوەیە سیاسەتی نیولیبراڵ سەپێنرا بە بوونی ڕەزامەندی دیمۆکراتیانە. لەوەش ئاشکراتر ئەم سیاسەتانە لە لایەن پارتەکانی کە خۆیان بە چەپ دەزانی، قەزرایەوە، لە ناویانا پارتی کرێکارانی بریتانیا و پارتی لیبراڵدیمۆکرات. ئەمەش چاوەڕوانکرابوو، وەك جۆن مەیجەر کاتێك هەڵبژێررا بەسەرۆکوەزیرانی بریتانیای لە ساڵی 1992 دا وتی ” 1992 سۆشیالیزمی لە بریتانیادا کوشت …. بردنەوەکەمان یانی لە نێوانی ساڵی 1992 و 1997 دا پارتی کرێکاران دەبێت بگۆڕێت”

قوتابخانەی/ زانکۆی شیکاگۆ کە بە کوڕانی شیکاگۆش ناسراوە، پاکجەکی بۆ چەند وڵاتێك ئامادەکردبوو ، لەوانە : میسر و وڵاتانی ئەمەریکای لاتینی بەتایبەتی وڵاتی چیلی. Hayek لە یەکەم سەردانیدا بۆ ئەوێ کە یەکەم ولات بوو پلان و پڕۆگرامە نوێیەکە بە تەواوی جێ بەجێکرا، ئەو بە ڕۆژنامەوانە چیلییکانی وت ، گریمانی ئەوە هەیە و دەکرێت کە ” دیکتاتۆر لە ڕێگای لیبراڵانەوە فرمانداری بکات” ئەو ئەوەی پێباشترە ” دیکتاتۆرێکی لیبراڵ لە حکومەتێکی دیمۆکرات کە لیبرالیزمی پێباش نەبێت. پێسەندکردنی تایبەتیم بەرەو دیکتاتۆرییەتی لیبراڵ ڕۆیشتنە، نەك بەرەو حکومەتێکی دیمۆکرات کە بەتاڵ بێت لە لیبراڵیزم”

هەر ئاواش نابێت سەرسام بین کاتێک Friedman و Hayek دڵخۆشانە باوەشیان بە سیاسەتەکانی نیولیبراڵدا کرد هەر ئاواش Naomi Klein لە کتێبی The Shock Doctrine’دا نوسیویەتی ” تئیوری نیولیبراڵ لایەنگری بەکارهێنانی قەیرانەکانە بۆ سەپاندنی سیاسەتە نەخوازراوەکانە کاتێك کە خەڵکی بێچوون و هۆشیان لە ئاراستەی خۆی لایداوە. بۆ نموونە: دوای کودەتاکەی پینۆشەت لە چیلی و شەڕی عێراق و باوبۆڕفتانەکەی کاترینا، کە فریدمان ئاوا باسی دەکات ” دەرفەتێکە کە ڕیفۆرمی رادیکالانەی سیستەمی پەروەردە و فێرکردن بکەیت” .

دوای نزیکەی 40 ساڵ، قەیرانی دارایی 2008 و ڕکودە گەورەکە، نیولیبراڵزمی لە سکە لادا و هێز و توانای خۆی لەدەستدا و هەرەسیهێنا. لەو کاتەدا هەندێك لە حکومەتەکان و ئابووریناسەکان ویستیان بگەڕێنەوە سەر حەلەکانی کینزی ئابووریناس، بۆ چارەسەرکردنی قەیرانەکانی چەرخی 21 . ئەمانە نەیاندەتوانی یاخود نەیاندەویست کە تێبگەن یاخود هەر ئەو ڕاستییەیان فەرامۆش کرد کە حەلەکانی چەرخی رابوردوو ناتوانێت گرفتەکانی ئەم چەرخەی ئێستا چارەسەربکات. هۆکاری ئەمەش ڕوونە کە گرفتەکان گرفتی بناخەیی خودی

سروشتی سەرمایەدارییە ، ئیتر هەر ناو و هەر شێوەیەك وەرگرێت، ئەو حەلانە چی دی کار ناکەن.

نیولیبرالیزم درێژەی کێشا و کارایی خراپی داناوە، لە هەر شوێنێك بەجێگەیەنرابێت کارەساتی گەورەی بۆ ئەو شوێنە هێناوە. یەکێک لەو وڵاتانە ئەمەریکایە، کە دەیتایەك ئاوای نیشاندەدات " لە سەردەمی نیولیبرالەدا کەلێنی سامانی نێوانی ڕەگەزەکان باشترنەبوو. لە ساڵی 1979دا بۆی کرێی سەعاتی کاری هەفتانەی کەسەکی ڕەشپێست لە ئەمەریکا لە سەدا 22 کەمتر بووە لە هی سپی پێستێك . لە ساڵی 2015 دا ئەم کەلێنە چووە لە سەدا 31. سەبارەت بە ژنەکی ڕەشپێست جیاوازی کرێ لە 1979 دا تەنها لە سەدا 6 بووە بەڵام لە 2015 دا ئەمە بازی دا بۆ لە سەدا 19. خاوەندارێتی خانوو یەکێك بووە لە ڕێگا سەرەکییەکان کە خێزانەکان بۆ تێپەڕینی وەخت سامانیان لەی دروستکردووە، بەڵام خاوەندارێتی خانوو لە نەوان ئەفریقییەکانی ئەمەریکادا لە ساڵی 2017 دا زۆر کەمتر بووە لە سەردەمی شۆڕشی مافی مەدەنی، لەو کاتەی کە هەڵاواردنی ڕەگەزایەتی یاسایی بووە" .

بارودۆخەکە ئەوەندە خراپ بووە کە زانا سیاسییەکان بانگەشەی ئەوەیان کرد کە " ئەمریکا چی تر بە دیمۆکراتی یاخود کۆماریی ناناسرێت ، بەڵکو بە ئۆلیگارکی – حکومەتی دەوڵەمەندەکانە و لە لایەن دەوڵەمەندانەوە و بۆ دەوڵەمەندانە"

هەندێك ئابوریناس لەوانە Paul Krugman جەدەلی ئەوەی دەکرد کە بارودۆخی ئابوریانە وەکوە ئەوەی سەردەمی بەشی یەکەمی چەرخی بیستە.

لەبەر ڕۆشنایی ئەوانەی سەرەوەدا دەتوانین ببینین کە حکومەت و دەزگەی بزنس لە هەموو وڵاتێك لە ژێر ڕووەوە تێکەڵن و بەیەکەوە بەستراونەتەوە و پاشکۆی یەکەن . یەکێتیان زۆر بەهێزترە تاکو کەرتکارییان، بەیاکادان و بەرکەوتنیان شتێك نییە زیاتر لە هەوڵێك نەبێت لە یەکگرتنیانا دژ بە کۆمەڵە. ئەوان لە یەکدی جیاناکرێنەوە، بەڕێوەبەرە گەورەکانی کۆمپانیا زەبەلاحەکان، سەرکردە سیاسییەکان، کەسە فەرمییەکانی حکومەت هەموویان لە هەمان چینی کۆمەڵایەتییەوە هاتوون.

دەوڵەت پایەی سەرەکی سیستەمەکە و ئابوررییەکەیەتی، کار لەسەر بەجێگەیاندنی وەزیفەکانی بزنس و زیادکردنی قازانجیان دەکات. ئەوە حکومەتە کە شێوەی، فەرمی چالاکییەکانی بزنس و ژینگەیەکی گونجاو و بەکار بۆ بزنس دەخولقێنێت. ئامانجی بزنس دروستکردنی قازانجە لە کاتێکدا ئامانجی حکومەت دابینکردنی سەقامگیریی و گەشەی ئابووری و زامنکردنیانە. بزنس هەژموونێکی گەورەی لەسەر حکومەت هەیە کاتێك کە بزنس سەرمایەگوزاریی بە قورسی لەسەر پرۆژە گەورە و فراوانەکان

دەکات.
حکومەت بە ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ یاسا و ڕووڵەکانی بەسەر دەزگەکانی بزنسدا دەسەپێنێت کە دەتوانن چی بکەن و چی نەکەن تاکو هەژموونی خۆی لەسەر سیاسەتی ئەم دامەزراوانە دانێت لەگەڵ پرس و بڕی باج دا.
ئامانجی سەرەکی بزنس دروستکردنی قازانجە و حکومەتیش هەموو شتێکیان دەخاتە بەردەست، تەنانەت حکومەت یارمەتییان دەدات لە دامەزراندنی پێداویستییەکانی بەرهەمهێنانی کۆمپانیاکان. ئەمەش بە هاندانی تەماح لە ناوچە کەم گەشەکردووەکانی وڵاتەکە.
حکومەت و سیاسییەکان دەیانەوێت لە هەڵبژاردنی ئایندەدا بێنەوە دەسەڵات ، پێویستیان بە کۆمەك و یارمەتی بزنس هەیە. بۆ ئەمەش ئەمان دەیانەوێت کۆمپانیا گەورەکان ڕازی بکەن و ئەوانیش دەیانەوێت ڕۆڵ و هەژموونیان لە حکومەتدا هەبێت.
کۆمپانیا زەبەلاحەکان و بزنسەکانی دیکە زۆر باش دەزانن کە دامەزراوەیەك بتوانێت پاریزگاریان لێبکات و دەوامیان پێبدات حکومەتە، دەوڵەتە. ئەوان دەزانن کە پۆلیس ، یاسا، دادگا، سوپا، تۆڕی سیخوڕیی و هەروەها سیستەمی پەروەردە و فێرکردن، تەواوی ئەمانە لەژێر کۆنترۆڵی دەوڵەتدان. زۆر باش دەزانن کە کاتێك نابووت دەبن، دەوڵەت فریایان دەکەوێت و ڕزگاریان دەکات، کاتێکیش کە رووبەڕووی ه□□□ش ل□ لایەن کرێکاراکانیانەوە دەبنەوە ، دەوڵەت هەموو ڕێگایەك دەگرێتەبەر بۆ پاراستنیان.
دەوڵەت، حکومەت و بزنس یەکدییان پێویستە. لە ئابووری گڵۆبەڵی ئەمڕۆدا بزنسمانەکان هیزێکی گەورەن لە پشتی ئابوورییەوە هەروەها دەوڵەتیش ماوەیەکی ئێکجار درێژە کە ئەویش هێزێکی زۆر گەوەرەیە لە ئابوورییدا.
هەر لەبەر ئەمەشە ئەنارکیستەکان پەیگیریی لەوە دەکەن کە تێکۆشان دژ بە سیستەمەکە، خاوەندارێتی تایبەتی لە حکومەتدا و دەرەوەی حکومەت و دەستەبژێر، زەرووورە و خەبات بۆ کۆمەڵێکی ناچینایەتی و ئاسۆیی ڕوودنادات بێ خەبات کردن دژ بە دەسەڵات و پاوەر و دەوڵەت.

زاهیر باهیر

مارتی 2021

Zaherbaher.com

ئەمە بۆچی عاجزین لە گەیاندنی پەیام و فکرمانا؟.. زاهیر باهیر

دیارە لێرەدا زۆر هۆکار هەیە، من هەر پەنجە بۆ 3 دانەیان ڕادەکێشم:

یەکەم : کولتورە ، کە کولتوری کۆمەڵایەتییە: ئیسلامی بێت ، خێڵەکی بێت یاخود بازاڕ-ئازاد، بمانەوێت و نەمانەوێت بەربەستن . هەر ئەمەش کە کردنی شۆڕش لە بواری کولتوریدا بە قەدەر شۆڕشی ئابووریی گرنگە . هەر شتێك کرا بۆ کولتوور زۆر زەحمەتە کە دەی پێبدەیت، کولتور بەربەستێکی گەورەیە . گەلێك لە ئێمە ئەوەندە میکانیکیانە پەیوەندی نێوانی ژێرخانی کۆمەڵ [ئابووریی] و سەرخانی کۆمەڵ [کولتور، فەرهەنگ ، سیاسەت ، ڕۆشبیریی …. تد] دەبینین، ئیتر وا دەزانین کردنی شۆڕشی ئابووری کافییە و سەرخانەکەش ئۆتۆماتیکی دەگۆڕێت .

بەڵام ئەوە وا نییە ئەو سەرخانە بۆ ماوەیەکی زۆر ڕەگو ڕیشەکەی لە ناخی نەوەکانی ئەو سەردەمەدا دەمێنێتەوە، دەبێت کاری بۆ بکەین و کاری لەسەر بکەین. ئەگەر کار لەسەر ئەوە نەکرێت ئەو عەقڵیەتەی کە هەیە لە مەدایەکی کەمدا ناگۆڕێت و وردە وردە دەچێتەوە سەر هەمان ڕێچکەی پێشوو و بەڕێیەی خۆشی کار لەسەر ژێرخانەکە دەکاتەوە و هەوڵی گەڕینی دەداتەوە.

دووهەم: سەرەڕای ئەوەی کە کولتوور تا ڕادەیەك ڕێگرە لەمان، هاوکاتیش ئێمە فکرمان بۆ حیزبیانە کردووە کردوومانە بە سیاسەتەکی تەواو ، نەك جەماوەریکردنەوەی. کەی توانیمان فکرمان جەماوەریانە بکەین ئیتر ئێمە پێویستمان نە بە حیزب و نە بە هیچ جۆرە ڕێکخراوەکی قووچکەیی نامێنێت ، بەڵکو کارکردنە لەسەر جەماوەر و جەماوەریش بە دەوری خۆی کاردانەوەی لەسەر ئێمە کە بەشێکین لێی، دەبێت، ئەو کاتەش ئێمە بە گوێرەی ئەوەی کە بارودۆخەکە یارمەتی دەدات هەڵدەسوڕێین ئاوێتەی جەماوەر دەبین.

سێیەم: لاوازی گەیاندنی پەیامەکانمانە: ئێمە لاوازین لە گەیاندنی پەیامەکانماندا، ئێمە نازانین چۆن گفتووگۆ لەگەڵ خەڵکیدا بکەین و پەیوەندیان لە تەکدا ببەستین، واتە کۆمینەکەیشنمان ، لاوازە.

ئەمە شێوازی بەرخوردی موسڵمانان و خەڵکانی ئاسایمان ، نادرووستە: هێرش دەکەینە سەر موسڵمانانی ئاسایی، جەدەل لەسەر بوونی خودا

دەكەین ، جەدەل لەگەڵ ئەواندا لەسەر ئاسمان و ئەو دونیا دەكەین ، ئەمە لەبری ئەوەی كە بەرەو یەككەوتن لەگەڵ ئەواندا بڕۆین و داوایان لێبكەین و جەدەلی ئەوەیان لەگەڵدا بكەین كە كێشەكانی ئێمە لەسەر زەوین، هەروەها حەلەكەشی ، كەچی دێین دووریان دەخەینەوە دەیانخەینە بەرەی نەیارەوە، دێین قسە لەسەر شتێك دەكەین و دەمانەوێت ئەوەی پێبسەلمێنین كە خودا نییە ، بەهەشت و دۆزەخ نییە ، ئەگەر هەبێت 72 تان، تەنها كارتان دانی لەزەتی جنسییە بۆ پیاوێك. ئێمە نەفی ئەوان دەكەینەوە كە كاریان لەگەڵدا بكەین سەبارەت بە پرسە بناخەییە هەمە چەشنەكانی ڕۆژانە كە كارایی لەسەر ژیانی ئەوان زۆر زیاترە تاكو هەندێكمان.
لە ڕاستیدا ئێمە ناكۆكی سەرەكیمان لەگەڵ ئەوان و دینەكەیانا هەیە نەك لەگەڵ سیستەمەكە، دین بە ئەسڵی نەخۆشییەكە دەزانین، نەك ئەعرازەكانی. ئێمە دەبێت كار لەسەر هەڵوەشاندنەوەی سیستەمەكە بكەین كە دین و هەموو پووچگەراییەكی دیكە لە ئیفرازاتی سیستەمەكەیە.
ئێمە دەبێت دژ بە دەوڵەت و هەموو جۆرێكی دەسەڵات بین ، چونكە هەمیشە دەسەڵات و دەوڵەتن لایەنگری دین و پوچگەرایین وێڕای ئەوەی كە گوایە دینیان لە دەوڵەت جیاكردۆتەوە. بریتانیا زیاتر لە 30 دادگای شەریعەی ئیسلامی هەیە ، بڕێكی زۆر لە ئەندامانی خانەی لۆردان كە بڕیارەكان دەكەنە یاسا ، ئیمتیازی لۆردایەتی بەوان بەخشراوە و ڕۆڵیان هەیە لە چەسپاندنی یاساكانا ، دەیاها قوتابخانەی دینی هەیە كە هیچ پەیوەندییەكیان بە دامەزراوەی پەروەردە و ڕؤشنبیریئ ئەم ولاتەوە نییە ، ڕۆژانە هەر بە تەنها بی بی سی زیاتر 10 خولەك پەیامی دینی بڵاودەكاتەوە بۆ نموونە بی بی سی ڕادیۆ 4 لە پێش 6 ی بەیانییەوە پەیامێكی دینی ئیدی ئیسلامی یا مەسیحی یا دینی جووەكان بڵاودەكاتەوە.
ئەمەیە خاڵە لاوازە سەرەكییەكانی ئێمە ، دەبێت كاریان لەسەر بكەین ، ئەگەر نەیكەین، شكست بە دوای شكستدا دەچنینەوە.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر

15/02/2021

ئەوە شکستی ئێمەیە ، نەك ئازایەتیی و ڕادەی هۆشیاریی ئەوان.. زاهیر باهیر

دوو سێ ڕۆژە ڕووبەری فەیسبوك بەو کۆمەڵە کچانەی کە باڵا پۆشی ئیسلامین، داگیرکراوە. هەر یەك لە لایەکەوە پۆستێك دادەنێت و هێرشدەکاتە سەر خودی کچەکان و هەم ڕێکخراوە ئیسلامییەکە و هاوکاتیش دەسەڵات لە کوردستانا.

من ڕاو بۆچونێکی زۆر جیاوازم لە هەر هەموو ئەو برادەرانە هەیە ، من خۆم بەشبەحاڵی خۆم کرێدت دەدەم بە ئیسلامییەکان کە توانیویانە لە سەروی هەزار کچی گەنجەوە باڵا پۆش بکەن، مێشکیان بۆش بکەن، ئاوەزو تیفکرینیان پێ لەدەستبدەن . بەڕاستی من سەرسامی توانا و هەوڵی جددی و تێکۆشانی ئەوانم کە توێژاڵێك لە نیوەی کۆمەڵ کە ئافرەتن و بەبیروباوەڕێك پڕ لە وەهم و ئومێدی ئاسمانیی پاشەڕۆژ و پوچگەرایی، کە تاکە مافێکی ڕەوای بۆ ژنان نەهێڵاوەتەوە و تیایدا نییە، کەچی ئەمان توانیویانە بەو فکرە دژ بە ژنە هەڵیانبخەڵەتێنن، بڕوایان پێبێنن بە فکری خۆیان بۆ خۆشگوزەرانی ئەم دونیاشیان بۆ ئەو دونیاشیان.

دەبێت ئێمە پێ لە شکستی و نەتوانایی، نەدارایی خۆمان بنێین ، ئێمەی ئەنارکیست و سۆشیالیست و کۆمۆنیست و چەپ، بێ توانایین، جددی نیین لە گەیاندنی هزرمانا، لە لێدوان و مشتومڕی فکریدا، لە پەیوەندی کۆمەڵایەتیمانا ، ئێمە سیاسەت دەکەین، نەك کۆمەڵایەتی بوونەوە، نەك کاری جەماوەریی، ئێمە خەریکی دەستەگەرین، دروستکردنی حیزب و ڕێکخراوی قوچکەیین، لەسە پرسە ئیدۆلۆجییەکان و چەمکە سیاسییەکان خەریکی دەمەدەمەین. ئێمەین کە بە قسە هیچمان نەهێڵاوەتەوە و بەڵام بە کرداریش نەك هەر هیچمان پێناکرێت بەڵکو زۆربەمان پێچەوانەی ئەوە دەکەین کە قسەی لەسەر دەکەین .

گلەیی لە دەسەڵاتدەکەین کە ڕێگایان پێدەدا، هیچ قسەیەك ناکا . باشە ئێمە چیمان دەوێت؟ دەمانەوێت دەسەلات لەسە باڵا پۆشیکردنی خۆیان کە ڕەنگە یا زۆربەیان بە ئازادیی خۆیان ئەمەیان کردبێت، لەسەر هەلگرتنی فکری ئیسلامی، لەسەر ئەوەی کە بە خواستی خۆیان پەیوەندی دەکەن بە ڕێکخراوێکی سیاسی ئیسلامییەوە، ڕێگیان لێبگیرێت، هەڵیانواسێت ، بیانگرێت و بیانئاخنێتە کونجی بەندیخانەکانەوە و لاقەی جنسیی بکرێن و بکوژرێن؟ ئایا ئەمانە

کارەکی ئەوان ؟ ئایا ئەمانە خواستی خەڵکانی شیوعی و سۆشیالیست و ئەنارکیستە کە داوا لە دوژمنەکەی بکات کە خەڵکی لەسەر بەچوون و پێشین وپەیوەندی سیاسیی بگیرێن، تیرۆربکرێن، دەمیان بدورن؟ … من خۆم ئەمانە بەڕاست نازانم.
هاوڕێیان ئەوە مەیدانەکە چەندەك ئەوان دەتوانن ئەسپی خۆیانی تیادا تاودەن وەبەرای ئەوەی کە ئەوان پارەیان هەیە و ڕەنگە دەسەڵاتدارانیش هاوپشتیان بێت، ئەمەش دەتوانین، خۆ ئەو مەیدانە بۆ ئەمەش هەیە با بەو پانییەش نەبێت کە بۆ ئەوان هەیە ، با ئەمە نەتوانین لە سەرو هەزار نابەڵا پێشەوە کە تەنها لەچکیان بەسەرەوەیە ، ناڵێم بیانکەن بە کۆمۆنیست ، سۆشیالیست /ئەنارکیست دەی سەد لەو کچانە قەناعەت پێبکەن تاکو لەچکەکەیان فڕێبدەن .
هیچ لایەنەك لەو لایەنانەی کە ناویانم هێنا 15 ئافرەتیان نییە ، دەستانخۆش و پیرۆزتان بێت لایەنە ئیسلامییەکان کە هەزارانتان هەیە.
ئەمە سەدیەکێکی شیوعییەکانمان پێناکرێت کە لە کاتێکدا پارتی دوو ئافرەتیان هەبوو ناهیدە شێخ سەلام و مارگرێت بەڵام ئەوان بە هەزارانیان هەبوو بە دەیەهایان لە بەندیخانەکان بوون و دینەمۆی حیزبی شیوعی بوون ، ئەوان بە هەڵسوکەوتی جوان و مامەڵەی باشیان و پەیوەندی کۆمەڵایەتییان ئەو هەمووە ژنانەیان کردبووە شیوعی، نەك بە هۆی زۆر خوێندنەوەیان و خوێندەواریان ، ئەوان شیوعییەتیان لە سیاسەت دەرکردبوو کردبوویانە خەباتی مەیدانیانە، جەماوەرییانە.
ڕاستە ئەو زەمانە گۆڕاوە ، بەڵام هاوکاتیش بەو بارەشدا کە لە بەرژەوەندی ئەمەشە هەر گۆڕاوە .

Zaherbaher.com
13/02/2021

خودی پەرلەمان خۆی مەهزەلەیە و ڕوودانی مەهزەلەش تێیدا،

ئاساییە.. زاهیر باهیر

زاهیر باهیر
16/01/2021

هێڕشی ئەم دواییە بۆ سەر کۆنگریسی ئەمەریکا نە مایەی سەرسامبوونە و نە تەرامانیش. ئەوەی کە لە 6 ی ئەم مانگەدا لە کۆنگریسی ئەمەریکا ڕوویدا ڕووداوێکی تازە نەبوو و کۆتا رووداویش لەو جەشنە نابێت . هێڕشی خەڵکی ئیتر ڕاستڕەوەکان بووبێت یاخود چەپەکان بۆ سەر بینای پەڕلەمان لە زۆربەی وڵات ڕوویداوە لەوانە پۆڵۆنیا، یۆنان، بولغاریا، ئیسرائیل، ئۆکرانیا، بێلەڕوس، ئۆگەندە و ولاتانی دیکە.
لە وڵاتانێکیشدا کە ئەمە ڕووینەداوە وەکو بریتانیا لەبەر ئەوە بووە ئەمان پێشوەخت بە هەزارەها پۆلیس و ئەسپسوار و سەگیان هێناوە، لە ئاسمانیشەوە هەمیشە دوو کۆپتەرێك بەسەر پەڕلەمان و ماڵ و ئۆفیسی سەرەکوەزیرانەوە چاودێریان کردووە، دەنا چەندەها جار لە لایەن خۆپیشاندەرانەوە بە شکاندنی دەرگای پێڕاینی بەردەم ماڵی سەرەکوەزیران ، هێڕشکراوە، بەڵام شکستیانهێناوە.

ئەمە سەرەڕای ئەوەشی کە لە چەندەها وڵاتا شەڕە بەکس و شەڕە کورسیی لە نێوانی پەڕلەمانتارەکانا ڕویداوە لەوانە پۆڵۆنیا، ئیسرائیل، تورکیا، عێراق، کوردستان .. تد. خودی پەڕلەمان خۆی مەهزەلەیە و دەکرێت مەهزەلەش تێیدا رووبدات.
ئەوەی کە ئەم روداوەی کۆنگریسی ئەمەریکای گەورە کردووە و کردەتە ویردی سەرزمانی میدیا بە تایبەت میدیاکانی ئەمەریکا و ئەوروپا، ئەوەیە کە دەیانەوێت پیمان بڵێن لە وڵاتێکی دیمۆکراتی وەکو ئەمەریکادا ناکرێت ئەوە ڕووبدات !!! ئەوە شکاندنی حورمەت و قودسیەتیی پەڕلەمانە، ئەوە سوکایەتیکردنە بە پیاوانی کۆنگریس کە نوێنەرانی گەلن، ئەوە تێپەڕاندنی هێڵی سوورە و کۆتای سنوری ئازادیی تاکە، ئەوە بدعەیە و گوناحی کەبیرەیە.
لە حەقیقەتدا ئەوەی کە لەوە کرا مەترسی نەبوو بەسەر دیمۆکراتییەت، چونکە خودی پرسی دیمۆکراتیی، لەوە بزرە و بوونی نییە. هاوکاتیش هێڕشێکیش نەبوو بۆ سەر دەسەڵاتی ئەمەریکی و پەیامێکی جەرگبڕانەش نەبوو بۆ دونیا و حکومەت و دەوڵەتەکانی . هەرچی دەسەڵاتداران هەن لە هەر شوێنێکی ئەم دونیایە بن خۆیان زۆر باش دەزانن دیمۆکراتی وجودیی نییە و باس لەوەکردنی بۆ گەمژاندنی دەنگداران و هاووڵاتیانیانە، ئەوان دەزانن کە دیمۆکراتییەت

ت□كسی□كە و كە گەیاندنییە مەنزڵ كاریان پێی نامێنێت و دەتوانن ئیزنی بدەن.

ئایا خودی دیمۆكراتی وجوودی هەیە؟

قسەی سیاسییەكان و بزنسمان و خاوەنسامان و میدیا شتێكە و واقیعیش شتێكی دیكەیە. دیمۆكراتیی و كۆمەڵی دیمۆكراتی و حكومەتی دیمۆكراتی لای ئەمان هەر لایەنی هەڵبژاردنی حوكمڕانان دەگریتەوە، كە لەو هەڵبژاردنەدا هەژاران و چەوساوان شتێك ناكەن و مافێكیان نییە جگە لە جێبەجێكردنی فرمانی فرماندەران، جگە لە مافی هەڵبژاردنی چەوسێنەران، زاڵمان و بكوژانی خۆیان.

ئەم جۆرە لە حوكمكردن لە پیلانی كودەتای سوپایی و دەسەڵاتی ڕەهایی پادشایی بۆ بالادەستان و دەستەبژێران، چینی بورجوازیی، زۆر ئارامبەخشتر و بەرهەمهێنەر تر و كەم مەسرەفترە و توانای باشتریشی هەیە لە مێشكشۆردنەوەی هاووڵاتیانا. ئەم پ□س□□ی□ بەردەوامە و دەگاتە مەنزڵی خۆی بی ئەوەی هاووڵاتیی چی تر ڕای وەرگیرێت تا خولی هەڵبژاردنی ئایندە مەگەر ڕاپرسییەكی [ڕیفرۆندەمێك] گشتی بێتە پێشەوە. ئیتر هاووڵاتیان ، دەنگدەران بێ ئەرك و زانیاریی دەمێننەوە، ئەوەی كاندیدەكان و دەوڵەت دەیشارنەو□ ل□□یان، ئەو ڕاستییەیە كە دەنگدانی ئەوان و دەنگنەدانیان یاخود زۆربە بەشداری بكەن یا نەیكەن، گرفتێك نییە لەم درۆ گەورەیەدا، چونكە ئەوان ڕۆڵیان بەڕێكردنی پرۆسەكەیە و تاج لەسەرنانی ئەمانە. ئەوەی كە حوكم دەكات سوپایە ، دەستەبژێرەكانن، خاوەنسەرمایە و بزنسمانەكانن، كۆمپنایا گ□ور□كان و بەڕێوەبەرە گەورەكانن، پۆلیس و تۆرە سیخوڕییەكان و دەسگەدراوییەكانن، دداگا و دادوەرەكانن، نە پەڕلەمانتارەكان .

پەڕلەمانتارەكان، بەڵتەچییەكان یاخود چەواشەكەرەكان، هەرچییان ناودەنێیت، تەنها لەوێن بۆ پەسەنكردن و بەڕێكردنی ئەو بڕیارانەی كە ناونوسم كردن، تاكو شێوە و ناوەرۆكی یاسایان پێبدەن و ئەم نوێنەرانەی گەل پەسەند و مۆری بكەن.
لە سەراپای دونیادا ئەو ڕاستییە سەلمێنراوە كە بڕیارە گرنگەكان، چارەنوسییەكان، تەنانەت زۆرێكیش لە بڕیارە بچوكەكان هەرگیز ناچنەوە بەردەمی دەنگدەران. بۆ نموونە بڕیاری هێڕشی ئەمەریكا و بریتانیا و وڵاتانی دیكە بۆ داگیركردنی عێراق. لەمەدا پرس بە كەس نەكرا. بڕان و كەمكردنەوەی بیمەكان و فرۆشتنی سامان و موڵككەكانی دەوڵەت كە بە موڵكی گەل ناوزەد دەكرێت، دەنگدەر و هاووڵاتیان بێ خەبەر دەبن لێی تاكو لە میدیاكانەوە دەیبیستن. دانانی سەرۆكی

پۆلیس و دەسگەی سیخوڕی و سەرۆکی بانق و دەزگە دراوییەکانی دیکە و سەرۆکی دادگا و بەڕێوەبەرە گەورەکان نەك ئەمانەش ناگەڕێننەوە بە پرسی خەڵکی بەڵکو ناشخرێنە بەردەم پەرلەمانتارەکان، نوێنەرەکانمان.
بە کورتی ئەوەی کە پێیەوە دەکرێت ناوی بە ناوەرۆکە.

ئایا حکومەتێکی دیمۆکراتی بوونی هەبووە یاخود بوونی هەیە؟

دەتوانین پرسیارەکە بە جۆرێکی تر بکەین ئایا دیمۆکراتیی و دیکتاتۆرییەت هەر یەك شت نین؟
ئەوەندەی من بەبیرم بێت و بزانم حکومەتێك نییە کە ئەگەر بە جارێکیش بووبێت توندوتیژی بەرانبەر بە هاووڵاتیانی، دەنگدەرانی، بەکارنەهێنابێت. حکومەتێك نییە و نەبووە کە هەر یەك دیوی هەبووبێت واتە هەر دیکتاتۆریی یا دیمۆکراتیی، حکومەتێك نەبووە و نییە کە سروشتەکەی دیمۆکراتیانە بووبێت یا خود پەنای بە یەك لایەنی حوکمڕانی لە دیمۆکراتی یا دیکتاتۆریی، بردبێت ، نەشکراوە کە یەك شێوازی حوکم بەکاربهینن .
زانینی هۆکاری لێژکیانەی ئەمەش هەر زۆر ئاسانە. حوکمڕانیی دەبێت بەسەر کۆمەڵێ خەڵکێکدا بکرێت، بۆ ئەوەشی کە حوکمکراون، فرمانپێکراون، لەهێڵ دەرنەچن، سنور نەبەزێنن، وەلایان بە حکومەت و دامەزراوەکانی هەبێت. هەر لە خۆت لایان دا و وەلایان نەبوو ئەوە دەکرێت کە حکومەت توندووتیژییان بەرانبەر بەکاربهێنیت ، بۆ ئەمەش حکومەت، دەوڵەت پێویستی بە جیهازی سەرکوتکردن لە پۆلیس و سوپا و سیخوڕ هەیە.

حکومەت، دەوڵەت، یا نییە یاخودی دیمۆکراتی نییە و نابێت ، دەوڵەتیش یا بەهێزە یا لە داڕمانایە زۆر جاریش بە بیناکردنەوەی خۆی بە هێزێکی دیکەوە. ئەوەی کە حکومەت، دەوڵەت هەیەتی سروشتی دیکتاتۆریانە، فاشستیانەی خۆیەتی کە گۆڕانیی بۆ نییە و بەسەریدا نایەت. هەرچیش دیمۆکراتییەکەی و دیکتاتۆرییەکەیەتی مەیلە، شێوازی حوکمە، کە جاری وا هەیە پێویستی بە نواندنی تۆزێك نەرم و نیانی و کردنی چەند چاکسازییەکی لاوەکیانە هەیە، ئا لەم بارەدا وامان پێدەناسێنن کە دەوڵەت دیمکراتییە. کاتێکیش کە مانەوەی خۆی پێویستدەکات، توند و تیژی بەکاربهێنێت و سەرکوتی هاووڵاتییان بکات، حکومەت و دەوڵەتمان بە دیکتاتۆریی پیدەناسێنرێت.

پەلاماری لایەنگرانی ترامپ بۆ سەر کۆنگریس، ئەمانە کێن و بۆچی؟
ئێستاش با لێرەوە سەرنجێکی حوکمی ترامپ لە ئەمەریکادا بدەین و دواتریش پێگەی جەماوەرییەکەی .

مەزوویەکە کە حوکمکردنی ئەمەریکا لە نێو پارتی کۆماریی و پارتی دیمۆکرات-دا دەستی دەکات. ئەم پارتانەش چ دیمۆکرات و چ کۆماری هیچیان دیمۆکراتی نین بەڵام هەر کامەیان شوناسنامەیەکیان بۆ خۆیان وەرگرتووە و جەماوەری خۆیان گەرچی گەڕانی بەسەردا دێت، بەلام هەیانە. یەکێکیان حیزبی دەسڕۆیشتوان، بزنسمانان و سەرمایەدارانن. ئەوی تریان ئاوا ناوی ڕۆیشتووە و لە میدیای فەرمیشدا بە دیمۆکراتی دادەنرێت. میدیا و خۆیان وا لە خەڵکی دەگەیەنن کە دیمۆکراتییەکان نەك هەر دەست، بەڵکو حیزبی ڕەشپێستان و خەڵکانی بێگانە و کرێکاران و هەژارانە.
بەلام لە ڕاستیدا جیاوازییەکی زۆر جەوهەری لە نێوانیاندا نییە. لە حوکمی هەر یەکەیانا گۆڕانکاری بەسەر سیاسەتە بنەڕەتییەکانی ئەمەریکا، چی لە ڕووی سیاسییەوە یاخود کۆمەڵایەتی و ئابوورییەوە تا ڕادەیەك هەر نایە. دەست و دوژمنەکان، دەست ودوژمنی هەردوولان، زەرەر و قازانجی ئەمەریکا هەرچی بێت هی هەردوکیانە.
پرۆسەی هەڵبژاردنی گشتی لەوە پارەیەکی هەکجار خەیاڵی تێ دەچێت، ڕەنگە باوەڕ نەکەیت کە کولفەی هەڵبژاردنی ڕابوردووی ئەمەریکا لە نێوانی هەر هەموویانا 14 ملیار دۆلاری تێچووە، چەند پارەیەکی خەیاڵییە دوو ئەوەندەی هەڵبژاردنی 2016 بووە.

لە هەڵبژاردنیشدا هەموو شتێک بۆ هێنانی دەنگ، دەکرێت، هەموو درۆ و دەلەسەیەك ڕەوایە ، هەموو بوختان و لەکەدارکردنێك بۆ زڕاندی یەکدی ئاساییە، ئەوەی لەژێر بەڕێی پێنجا ساڵ لەمەوبەری جەنگی ئەمەریکادا بەسەر ڤێتنام، هەیە، دەهێنرێتە سەر بەڕێ . باشترین کاتە بۆ میدیای ئەمەریکا بۆ دۆزینەوەی کارە ئابڕووچوەکانی کاندیدەکان و گاڵتەجاڕیی دیمانەی ڕادیۆ و تی ڤییەکانیان.
دۆناڵد ترامپ لە هەردوو هەڵبژاردنەکەی 2016 و 2020 کەوتە مەعرەکەیەکی زۆر نابەرانبەر و مەترسیدارەوە لەگەڵ میدیا و نەیارەکانیا، بەڵام هێشتا لە 2016 دا هەر بردییەوە. لە 2020 دا وێڕای ئەوەی کە میدیای ئەوروپی و ناوخۆی ئەمەریکا زۆر دژایەتییان کرد، کە بەشی هەرە زۆری ئەوە بوو کە لە هەقەتدا ترامپ زۆر بە جوانی وەکو خۆی ڕواڵەت و جەوهەری سیستەمی سەرمایەداری و دەوڵەتی ئەمەریکای نیشاندەداین ، کە بووە هۆی خولقاندنی بزوتنەوەی جەماوەری گەورە، مانگرتن ، خۆپیشاندان کە ماوەیەکی زۆر زۆر بوو ئەمەریکا ئەوەی بە خۆیەوە نەدیبوو. هاوکاتیش پرسی کۆرۆناش زەربەیەکی زۆر گەورەی لێدا بەڵام هێشتا توانی 74,222,958 دەنگ لە بەرانبەر جۆی بایدن-دا 81،283،098 بهێنێت کە بە ڕێژەی سەدیش ترامپ لەسە 46.8 و بایدن 51.3 دەنگیانهێنا. لە ڕاستیدا جیاوازی

نەوانی دەنگەکانیان 7 ملیۆن تۆزێك زیاتر بوو، بەڵام بە بەراورد بە هەڵبژاردنی 2016 ترمپ 11 ملیۆن زیاتر دەنگی هێنا.

ئەمە گەورەترین هەڵبژاردن بووە لە مێژووی 140 ساڵەی ئەمریکادا کە زیاتر 159 ملیۆن کەس دەنگیان داوە. ئەم ژمارە گەورەیەی کە دەنگیان بە ترامپ دا زۆربەیان کرێکاران و هەژارانی ئەمەریکا بوون تەنانەت بەشێك لە پێستڕەشەکانیش دەنگیان بەدا. ڕاستە خەڵکی ڕاستڕەو و فاشستەکانیش دەنگیان بە دا بەڵام ئەمانە هەرگیز زۆرینە نەبوون، زۆرینەی دەنگدەرانی ترامپ وەکو وتم کرێکاران و خەڵکی هەژار و ئاسایی ئەمەریکا بوون. ئەمەش بە گاڵتە نەبوو لەبەر ئەوەی لە 3 ساڵی یەکەمی حوکمیدا، ژیانی ئەمەریکییەکان بە بەراورد بە جۆرج بوش و هەتا ئۆباماش باشتر بوو. بۆ نموونە: ئابوری ئەمەریکا بە ڕێژەی لەسەدا 2.5 هەڵکشا، ژمارەی بێتاڵە لە دابەزیندا بوو تا گەیشتە ڕێژەی لە سەدا 3.5، داهاتی خەڵکی بۆ بڕی 6000 دۆلار ساڵانە سەرکەوت، لانی کەمی کرێی بۆ کرێکارانێك کە سکیڵیان نەبوو یاسیکییەکی کەمیان هەبوو بەرزکردەوە، بەڵام ئەمانە هەر لە 3 ساڵی یەکەمی حوکمیدا پێش هاتنی کۆرۆنا. ئەمە جگە لەوەی ترامپ خۆی بە دوور گرت لە شەڕ لە تەك کۆریای باکور، ئێران، ڕوسیا، کشانەوەی بەشێك سوپای ئەمەریکا لە ئەفغانستان و لە عێراق و گەڕاندنەوەی سەربازان بۆ ناو کەسوکاریان و سازشکردن لەگەڵ تالیبان، هەروەها دوو سەرکردەی گەورەی تیرۆریستیشی، بەغدادی و قاسمی سولەیمانی، لەناو برد کە سەراپای حوکمدارانی ئەوروپا و میدیا دژ بەمە وەستانەوە. ئەمانە هۆکار بوون بۆ جەماوەریبوونی ترامپ و هاتنی خەڵك بۆ سەر سندوقەکانی هەڵبژاردن.

ئەگەر تێبینی بکەین ئەوە دەبینین لە زۆر وڵاتی ئەوروپی و ئەمەریکادا بە گوێرەی داخوازی و پێویستی سەرمایە، کاپیتاڵیزم، لە چەند ساڵێکدا چەپ و پارتە کرێکارییەکان و سۆشیالدیموکراتەکان دەنێ سەر حوکم و لەو چەند ساڵەدا کە خەڵك بۆی دەردەکەوێت کە گۆڕانکاری گرنگ ڕوونادات جارێ تر حیزبە ڕاستڕەوەکان هەڵدەبژێرنەوە، کە لە حوکمی ئەوانیشدا دەستیان لە بنی هەمانەکەوە دەردەچێت دووبارە دەگەڕێنەوە سەر هەڵبژاردنی چەپەکان. ئێستا دەبینین کە وەرزی هاتنی حیزبە ڕاستڕەو ڕایسستەکانە، تەماشا بکەن هەر لە بریتانیاوە تاکو ئەڵمانیا و فەرەنسا و ئەمەریکا و سوید و بەرازیل فلیپین، یۆنان و پۆڵۆنیا ڕاستڕەوەکان لە حوکمدان. دووریش نییە حوکمی چەند ساڵی ئایندە چەپەکان دووبارە وەکو دەیەی یەکەمی ئەم چەرخە، بێنەوە سەر حوکم.

ئیتر ئاوایە و ئەمەش جێی سەرسوڕمان نییە و ژیان لە سای سیستەمی پ□ل□مانتارییدا گۆرانکاری جددی ڕوونادات. هەر ئەمەش بە ڕۆڵی خۆی کارایی لەسەر زۆربوونی شەپۆلی ڕایسستانە و ڕاستڕەویی و هەژموونیان ، دادەنێت.

لەسەردەمی فرمانداری چەپەکاندا ، سۆشیالدیمۆکراتەکانا ، حیزبە کرێکارییەکانا لەبەر ئەوەی کە گۆڕانکاری سەرەکی ڕرووناداتt، گرانی و بەتاڵەیی و بێ خانووبەرەیی و قەرزاریی و هەژاری زیاتردەبێت لەپاڵ هاتنی زیاتری پەنابەران و کۆچبەرانا … ئەمانە هەمووی د□ب□ن□ هۆکاری زیادبوونی ژمارەی ڕایست و فاشت و مەیلی ڕایسیزمانە و فاشیزمانە . تەنها جیاوازییەکە ئەوەیە کە لە سەردەمی چەپ و سۆشیالدیمۆکرات و حیزبە کرێکارییەکاندا ئەمانە دەچنە ژێرزەمینەوە و خەباتی خۆیان دەکەن و جارو باریش بۆ نیشاندانی هێز و بازوویان دژ بە پەنابەران و کۆچبەران دێنە سەر شەقامەکان . لەسەردەمی حوکمی ڕاستڕەکانیشا ئەمان لەژێرزەمین دێنە دەرەوە و دەکەونە خەباتی ئاشکرایی و دەوڵەتیش بە ناڕاستەوخۆ پشتگیرریان دەکات.

Zahebaher.com

ئیسلامییە د□س□□□اتخوازەکان، سەلەفییەکان دەزانن چۆن جەماوەریی بن .. زاهیر باهیر

ئەوەی ئاشکرایە ئیسلامی دەسەڵاتخواز، سەلەفیی، زۆر زیرەکانە و عەمەلیانە و مۆدیرانانە کاری ڕێکخستن و جەماوەرییبونی خۆیان دەکەن. ئەوان هەموو لایەنە لاوازەکانی کۆمەڵی کوردی لە باشوور بۆ مەبەستی خۆیان دەقۆزنەوە، هەموو کەناڵەکان بە هەموو جۆرەکانیانەوە بۆ مەبەستی خۆیان بەکاردەهێنن. ئەوەی لە کوردستاندا بژی ئەم ڕاستییە زۆر باش دەزانێت.

کەناڵی نوێی ئەوان ب□ ب□□ودان بە بیر و باوەڕ و پەیامیان ، نزیکبوونەوەیە لە ئافرەتە هونەرمەندەکان، ئارایشکارەکان، ئافرەتانی کە مۆدێلی کچە گەنجەکانن ، ئافرەتانێك کە بە هەر

مەبەستێك بەت کچانی گەنج و هەتا ئافرەتانی جەحێڵیش دەبنە پاشکۆیان و ئەوان دەبنە کەسایەتیێك لایان.

لە ئێستادا ئیسلامییە دەسەڵاتخوازەکان، سەلەفییەکان، ڕوویانکردۆتە ئافرەتانی نمایشکار. ئیدی ئەمان ئەوان بەکاردەهێنین ئەوانیش ئەمان، هەردوولایان زۆر وریایانە و کارامانە ئەو گەمە قێزەوەنە و لە خشتەبردنی کچانی گەنج، دەکەن. هەردوولایان دەزانن ئەوی دیکەیان درۆدەکات، نە کچی مۆدێل و نمایشکار دەبێتە سەلەفی و نە سەلەفیش باوەڕی بە نمایشکار هەیە و ئامادەشە لەتەکیا هاوسەرگیریی بکات.

ئەی کەواتە سەلەفییەکان بۆ ئەم گەمە بەزراوەیە دەکەن؟ وەڵامەکە ئەوەیە لە بازاڕی سەرمایەداریدا هەموو شتێك کاڵایە و هەر کاڵایەش بە گوێرەی کواڵێتی و شێوە و بەهای خۆی، نرخی لە کۆمەڵدا هەیە. کچان و ئافرەتانیش هەر لەو بازاڕە و لەو کۆمەڵەدا بوونەتە کاڵایەك کە هەموو لایەك سەلفیەکان، سیاسییەکان، بازرگانەکان، دەوڵەمەندەکان لە ململانێیەکی ناشیرین نامەرا□□دان لەسەر ئەم کاڵایە. ئەم کاڵایە لەم سەردەمەی کۆمەڵەدا، لەم سیستەمەدا بەهەکاری جیا جیا زۆر هەر یەکجار زۆریش ڕەواجی هەیە. سەلەفییەکان، ئیسلامییە دەسەڵاتخوازەکان بە مەبەستی سێکیسی وەکو بازرگانەکان و سیاسییەکان و دەوڵەمەندەکان، لەم کاڵا زیندووەوە، کاڵا مرۆڤییەوە، نزیکنابنەوە بەڵکو بە مەبەستی سیاسییە، بە مەبەستی ستراتیجی ئایندەیە کە گرتنەدەستی دەسەڵاتە.

چۆن؟ سەلەفییەکان دەتوانن پارەی باش بەم مۆدێلانە، بەم ئارایشکارانە، بدەن. دەتوانن سەنتەرێك، سالۆنێکیان لە فلاتێکدا، لە خانوویەکی بچوکی دوو سێ ژووریدا، بۆ دابنێن، لە ژووری چاوەڕوانیدا بە دەیەها کتێب و سەرچاوەی دینیی، ڕاگەیاندنی خۆیان دابنێن تاکو کچانی گەنج و ئافرەتانی هاتوو و دانیشتوو، بیخوێننەوە. هەر ئاواش لە ژورێکی دیکەدا وەکو ژووری ئامادەکاریی بۆنمایشکاریی دوو ئافرەتی بە توانای فکری سەلەفی بە ناوی یارمەتیدەری خانمی مۆدێل ، خانمی نمایشکار بەدەمکردنی هەندێك ڕتووشەوە کچە یا ئافرەتی هاتوو، سەرەگرتوو، ...بخاتە نەو لەدوان و باس و خواس لەسەر ئیسلام و ڕاگەیاندن و کتێبە "پیرۆزەکان" ەوە کە ئەمەش کارێکی ئاسانەو زەمینەش لەبارە بۆ ئەمە.
بە کردنی ئەمەش سەلەفییەکان مەناعەتیان نییە ئەو سەنتەرە، سالۆنە، بۆ ماوەی چەند مانگێك بەلاش بکەن بە ئەوانەی کە دەچن، تاکو دەنگێکی باش بداتەوە .

من لێرەدا ڕەخنەی ئەو کچ و ژنانە ناکەم کە دەچن ئارایشتکردن و جوانکردنی خۆیان، چونکە ڕیشە و هۆکاری ئەمە کۆمەڵکەیە، بوونی سیستەمی بەکاڵابوونی هەموو شتێکە، بوونی کولتورێکە کە ڕێگەخۆشکەرە و زەمینەسازی برەودانە بەوە، بۆیە بەڕای من شۆڕشی کولتوریی ئەوەندەی شۆڕشی ئابووریی گرنگ و زەروورە، ئەم دوو شۆڕشە، ئەم دوو گۆڕانکارییە یەك بە ئەوی دیکەیان گرێدراوەتەوە، بێ کردنی هەردووکیان ئەستەمە هیچ گۆڕانکارییەك بکرێت یا لانی کەم بتوانرێت بەردەوامیی پێبدرێت بە تایبەت گۆڕان لە کولتوری سەردەمدا، کولتوری بازاڕی ئازاددا، ئابووریی لیبراڵد. شۆڕشی ئابووریی بێ شۆڕشی کولتوریی ناکرێت. بەندکردنی، فەرامۆشکردنی پرسی کولتوریی، شکست بە لابەلاکردنەوەی پرسە ئابوورییەکە دەهێنێت. گەر بۆچوونمان ئاوابێت ئەگەر کێشەی ئابووریی لابەلابکرێتەوە، ئیتر کولتوری کۆمەڵایەتی سەردەمیش بە بیانوی ئەوەی کە گوایە سەرخانی کۆمەڵە.. ، لابەلادەبێتەوە، تەنها لە قاڵبی پاگەندەدا دەمێنێتەوە و لەخشتەبردنی خەڵکییە و دەستبەردانە لە هەر گۆڕانکارییەکی سەرەکیی.

زاهیر باهیر
26/11/2020

Zaherbaher.com

ئایا بەڕاست ” بزوتنەوەی گۆڕان” ی ئێستا جیاوازی هەیە لە “گۆڕانی” سەردەمی نەوشیروان موستەفا؟ .. زاهیر باهیر

کەم نین ئەوانەی کە لە ” بزوتنەوەی گۆڕان” وازیانهێناوە یاخود ئەوانەی کە هیشتا لە ناوەوەن و گازەندە و گلەیی ئەوەیانە کە “گۆڕان” گۆرانی سەردەمی کاك نەوشیروان نییە .
ئەوانەی کە ئەمە باوەڕیانە یا ساویلکەن یاخود نایانەوێت لە

قودسی□تی نەوشیروان موستەفا بهێننەخوارەوە، یاخود ب□رز□و□ندیان لەم قسە و بۆچوونانەدا هەیە و بە پاساوی مانەوەیان، کە گوایە دەکرێت گۆڕانکاری لەو بزوتنەوەیەدا بکرێت، بەردەوامن تیایدا.
لە ڕاستیدا مێژووی " بزوتنەوەی گۆڕان" لە دروستبوونییەوە تاکو ئێستای ئەوەی نیشانداوە و دەدات کە هیچ گۆرانکارییەك بەسەر ئەو بزوتنەوەیەدا نەهاتووە و هەر وابووە چ لەسەردەدمی نەوشیراوان موستەفا و چ لەسەردەمی کوڕەکانی و سەید عومەر- یشدا. هەر بۆ ڕاستی قسەکانم بە بەڵگەوە، تەنها لە چەند لایەنێکی "بزوتنەوەی گۆران" لە سەردەمی نەوشیروان و دوای ئەویش، دەدوێم.
یەکەم: پێکهاتەی " گۆڕان " : ئەوانەی کە گۆڕانیان دروستکرد و یا هاتنە ناو گۆڕانەوە، لە ڕیزەکانی یەکێتی نیشتمانی- یەوە هاتوون، کە نەك هەر لە ڕێکخراوێکی گەند□□و□ هاتوون، بەڵکو خۆشیان یا گەند□بوون یاخود بە جۆرێك لە جۆرەکان لە گەند□ییەوە ئاڵابوون.
ئ□م جگە لەوەی کە نەوشیروان موستەفا کەسی دووهەمی یەکێتی بووە، خاوەنی هەموو دەسڕۆییەك [صەلاحییەت] بووە لە دانانی کەسەکاندا بۆ ئیدارەکان و پۆستەکان . ئەو کەسی سەرەکیش بووە لە دانانی بەرنامە و پلان و سیاسەتی یەکێتیش . ئەوانی دیکەشیان سەرکردەو بەرپرسی گەورە بوون لە یەکێتی نیشتمانی-دا خاوەنی پۆست و پلەو پایە بوون یاخود ئەندامی مەکتەبی سیاسی یا سەرکردایەتی یەکێتی بوون. کەواتە ناکرێت بە کەسەکانی ناوەوەی ڕێکخستنێکی شکستخواردوو کە ساڵەهایەکی دووروو درێژ لە شکستدا بوون ، لەڕێکخراوێکی دیکتاتۆر و گەندەڵ و مشەخۆر بوون، چاوەڕوانی شتێکی نوێی ئاوایان لێبکرێت کە جیاواز بێت لەو پێگەیەی کە لێوەی هاتوون. بە کورتی زۆرینەی کەسانی سەرکردەی " بزوتنەوەی گۆڕان" و خوارەوە و جەماوەەرەکەیان هەمان کەسانن کە ساڵەهایەکی درێژ یا ڕؤڵی گەوەررەیان هەبووە یاخود چەپ□□ ل□یدەربوون.
دووەم: پرسی گەندەڵیی و چارەسەری: گوایە ئەم کێشەیە خاڵێکی سەرەکی بوو بۆ دروستکردنی ئەو بزوتنەوەیە. ئەوەی ئاشکرایە کەسە سەرەکییەکانی " بزوتنەوەی گۆڕان" لەناو خودی یەکێتی-دا وەکو باسدەکرێت لە هەوڵی بنەبڕکردنی گەندەڵیی-دا بوون بەڵام نەیان توانی تەڵە پوشێکیش بگۆرن . کاتێکیش کە ڕێکخستنێکی نوێشیان دروستکرد خۆشیان یا بوونە گەندەڵ یاخود لە گەند□ییەوە ئاڵان.
جەنگی ئەمان لەتەك یەکێتی و پارتی-دا بۆ بەرژەوەندی ئەو میللەتە هەژارە نەبوو بەڵکو شەڕی پشکی کوسییەکانی هەرێم و بەغدا و پلە باڵاکانی دیکەی وەکو پارێزگار و بەڕیوەبەریئ گشتی شوێنە هەستیارەکان و بەشە خزمەتگوزارییەکان بوو. کەواتە دروشمەکەی ئەوان کە لەناو یەک□تیدا و لە سەرەتای دروستکردنی

بزوتنەوەکەیاندا، کە هەمیشە دەیانوتەوە " خەڵکی شیاو بۆ شوێنی شیاو" درۆیەکی شاخداربوو.

سێیەم: پرسی ماڵباتیی و بنەماڵەیی : ئەمەش خاڵێکی دیکەی ئەجێندەکەی نەوشیروان موستەفاو و هاوڕێکانی بوو کە هەمیشە پەنجەیان تاوانیان بۆ خانەوادەی تاڵەبانی و بارزانی ڕادەکێشا. بەڵام کە بزوتنەوەکەیان، خۆی گرت و پێگەی سیاسی و ئابووریی و کۆمەڵایەتی بەهێز بوو، نەوشیروان موستەفا و کەسە نزیکەکانی نەیانتوانی جیاوازییەك دروستبکەن، نەیانتوانی خۆیان لە قوتابخانەی کوردایەتی و بۆگەناوی فکری قەومی بهێننە دەرەوە، نەك هەر نەیانتوانی گەنجانێکی متمانە بە خۆ و ڕزگار بوو لە قودسییەتی سەرکردە و حیزب ڕزگار بکەن، بەڵکو پێچەوانەکەی دروست بوو، لە مردنی نەوشیروان موستەفادا ئەمە باشتر دەرکەوت،. هەڵسوکەوتی نەوشیروان و بەیای تاکڕەوانەی ئەو و وەسیەتنامەکەی، میراتگریی منداڵەکانی، ئەمانەیان سەلماند.

چوارەم دارایی و بوجەی گۆڕان: نەوشیروان موستەفا هەر لە سەرەتادا زیاتر لە 10 ملیۆن دۆلاری لە لایەن تاڵەبانی-یەوە پێبەخشرا، هاوکاتیش سەرچاوەی داهاتی ئەمان وەکو یەکێتی کردنەوەی پرۆژە و پیتاکی خەڵکانی دەوڵەمەند و خاوەن پلە و پایەی کۆمەڵایەتی بوون. کاتێکیش کە مشەخۆریی و گەندەڵی لەناو ڕیزەکانی-دا تەشەنەی کرد ئیدی نەك هەر ئەو پارانە بەشی نەدەکرد بەڵکو کەوتنە داخستنی ڕۆژنامە و کەناڵەکەیان و کەمکردنەوەی بەشە پارەی بەشەکانی دیکەش. کاتێکیش کە نەوشیروان مرد، سەنا و پیاهەڵدانی بۆ باوکی هەژارانی بۆ کرا کە گوایە لە دوای خۆی تەنها چەرخێک و پاکەتێك جگەرەی بەجێهێشتاوە، بەڵام هەر زوو دەرکەوت کە نەوشیروان بە ملیۆن دۆلاری لە پاڵ موڵك و خانووو کارگەی لە دوای خۆی بۆ منداڵەکانی بەجێهێشت . لە ئێستاشا وەکو دەوترێت منداڵەکانی جێگای باوکیان گرتەتەوە و دەسەڵاتی تەواویان هەیە و " بزوتنەوەی گۆڕان" یان، کۆنتڕۆڵکردووە . ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە ئەمانیش هەمان ڕێچکەی ماڵباتی تاڵەبانی و بارزانییان گرتەبەر.

پێنجەم : پرسی ئابووریی و بەرهەمهێنان: ڕاستە " بزوتنەوەی گۆڕان" لیژنەیەکیان یا ژوورێکی تایبەتییان بە ئەو مەبەستە تەرخانکردبوو کە جۆرەها لێکۆڵینەوەی ئابووریانەی تیادا دەکرا و ڕاپۆرتی لەسەر دەدرا و وتاری لەسە دەنوسرا، بەڵام لە ڕاستیدا بەرنامەی ئەمانیش جیاواز نەبوو لە سەراپای حیزبە لیبراڵەکانی دوونیا بە یەکێتی و پارتیشەوە . چەقی ڕیفۆرمی ئابوریانە لای ئەمانیش بەخەرهاتنی بازاڕی ئازاد و باوەشکردنەوە بە کۆمپانیا گەورەکانی ئەمەریکا و وڵاتانی ڕۆژاوا لە بەگەڕخستنی پارە و سەرمایەگوزاریی لە پرۆژە

گەورەکانا، بوو، کردنی کەرتەکانی کە موڵکی دەوڵەت بوون بە کەرتی تایبەتی ... هەر هەموو ئەمانەش سەرەنجام گەر بیشکرانایە بەتاڵەی زیاتر و بەرزکردنەوەی نرخی پێداویستییەکانی ڕۆژانەی خەڵکی و بە خانوو و سەرەپانی خەڵکی و زۆر شتی دیکەی بە دووی خۆیدا دەهێنا.
بۆ ئەمەش لەپاڵ گورجکردنەوەی یاساکان و دانانی یاسای نوێ زەروورەی جێبەجێکردنیان لەسەر خەڵك بە زۆر و بە خوایشت زەروور بوو لە سەپاندنیا. لە سەرپێچیکردنی خەڵکیشا بەرانبەر بە دەسەڵاتی حکومەت و کۆمپانیاکان و بەڕێوەبەرانی کارگە و شوێنەکانی دیکەی سەر کار، بەو یاسایانە پشتیان دەشکانن. بەم جۆرە کۆنترۆڵکردنی دانیشتوانی کوردستان بە یاسا لە پێناوی دەوڵەمەندبوونی توێژێکی کەمی کۆمەڵ، دەبووە ئەرکێکی گەورەی سەرشانیان.
خاڵێکی جیاواز کە هەیان بوو لەتەك پارتی و یەکێتی-دا دانانی خەڵکی تەکنەکرات بوو لە شوێنەکانا، بەڵام ئەمانە هەر تئیوری و پاگەندەی حیزبی بوو چونکە دەرکەوت لە هەر شوێنێکدا کە پێیاندرابێت کەسانی حیزبی خۆیان یا خود ئەو لایەنانەی کە لە گەڵیانا لە بەرەیێکدا بوون داناوە، بە ئەوەی کە بچوکترین ئەزموونیا لە بواری کارەکەدا هەبووبێت.
شەشەم: پرسی کۆمەڵایەتیی و پەروەردەیی: لە ڕاستیدا ئەوەی کە بۆ ئەمە ئاشکرا بوو "بزوتنەوەی گۆڕان" بەرنامەیەکی کۆمەڵایەتی و پەروەردەیی زۆر جیاوزی لە پارتی و یەکێتی نەبوو. ئەو کێشە کۆمەڵایەتیانەی کە لەناو کۆمەڵدا هەبوون و هەن بە هیچ کام لە بەرنامەکانی هیچ لایەکیان لابەلا نەدەبووە. کۆمەڵێك تا بیناقاقەی لە گواوی خێڵایەتی و عەشایەرگەریی و دین و شەریعەتی ئیسلامی کە پایەیەکی سەرەکی کۆمەڵەی کوردستان بن و گلابێت، یەکیش تەواوکەری ئەوی تریان بێت لە حەلکردنی کێشەی بوونی زوڵم و زۆر و چەسپاندنی دادوەریی کۆمەڵایەتی و بەدیهێنانی ئاسایشی کۆمەڵایەتی و ئازادیی تاك و بیروڕا و یەکسانی خەڵکی و لەناوشیاندا یەکسانی جێندەریی، نەك هەر ئەستەم بوو کە بە بەرنامەکەی ئەو بزوتنەوەیە ئەم کێشانە بنەبڕبکرێن، بەڵکو کارێکی نەکردەش بوون. لە کۆمەڵێکی ئاوا قوچکەییدا، لە ئابوورییەکی قەرخکراودا، لە هەبوونی فەرهەنگ و پەروەردەیەکی دواکەوتودا کە زۆر خراپتر لە سەردەمی بەعس، مەحاڵە چارەسەری بنەڕەتی بە سەراپای ئەو کێشانە بکرێت کە کۆمەڵ لە هەموو بوارەکانا ڕووبەڕووی بوونەتەوە.
سەبارەت بە پەروەردە و پێگەیاندن و ڕۆشنبیریی و چارەسەری تەندروستی، لەبەر ئەوەی ئەمانیش بەرنامەیەکی لەیەکچووی لایەنەکانی دیکەیان هەبوو، لە ئاوا حاڵەتێکدا زۆر مەحاڵە کە بتوانێت هەنگاوێکی نوێ بنێت. ئەمە جگە لەوەی هەر یەك لە پرسی

پەروەردە و پێگەیاندن و پرسی چارەسەری تەندروستیی بە توندی گرێدراونەتەوە بە پرسەکانی ئابووریی و سیاسەتی حیزب و دەوڵەت و دین نەریت و تەواوی سەروبەندی کێشە کۆمەڵایەتییەکانەوە. ناتوانرێت و ناکرێت باس لە ئازادیی ژنان بکرێت لە وڵاتیکدا کە دین و شەریعە و عورف و عادەتی خێڵەکیانە نەك هەر پێوەری باشی و خراپی تاکەکانی کۆمەڵ بێت، بەڵکو ئامرازی حوکمکردنیش بێت. ناتوانرێت قسە لەسەر پرسی چارەسەری بەلاش و خوێندنی خۆرایی بکرێت بەڵام هاوکات بنەمای ئابووری وڵات لەسەر بناخە و ڕێڕەوی ئابووری لیبراڵ بێت. کەواتە سەراپای پرس و کێشەکان وەکو ئەڵقەکانی زنجیرەك زۆر مەحکەمانە بە یەکەوە گرێدراون.
تۆوی شکستی " بزوتنەوەی گەلان" لەناو ڕەحمی خودی دروستبوونی خۆیدا چەکەرەی کردبوو، ئیدی ئەوە گرنگ نییە کە سەرکردەیەکی حەکیم یا نورانی، بە ئەزموون، نەتباش… ڕابەرایەتی بکات یا نەیکات، چونکە سیستەمی سەردەم نەك تەواوی سەرکردەکان بە باش و خراپیانەوە، بەڵکو حکومەتەکانیشیان دەکاتە بورغوویەکی سواوی چەرخی سیستەمە. سیستەمەکە بە بێ ئەو و بە ئەوەوە ، بەباشی دەسوڕێت خۆی دەچەسپێنێت.
ئەوەی کە بەربەستی دروستی سیستەمەکەیە هەوڵدان و کارکردنە لە دەرەوەی خودی سیستەمەکە، ڕەنەکردنە لەسەر نەزم و ڕەوتی ئەو ، ڕێکخستنی خودی جەماوەر خۆیەتی بە دوور لە هەژموونی سەرکردە و حیزب و دین و نەریتی دواکەوتووانە. کارکردنی دەستەجەمعیانەی خەڵکە کە خۆیان نوێنەری ڕاستەقینەی خۆیانن و دەتوانن گۆڕانکاری بنەڕەتی بکەن، نەك حیزب و سەرکردەکان و ئەوانەی کە لە فەلەکی سیستەمی مەوجوددا، دەسوڕێنەوە و بە ئومێدن کە گۆڕانکاری تیادا بکەن .

21/11/2020
Zaherbaher.com

ئایا مستەفا کازمی جێگای

ئومێدە؟ … زاهیر باهیر

هەڵسەنگاندنی ئێستای کەسایەتی کازمیی و هەڵپە و قسە و وتار و کردەوەکانی بە ڕەچاوکردنی هاتنی هەڵبژاردنی نوێ و پاشخانی کۆمەڵایەتیی و سیاسیی و پێگەی ئەو لە حکومەت و ئاڵانی لە بارودۆخەکەوە کە لە هەقەتدا یەکجار ئاڵۆز و زەحمەتە، کارێکە کە یەکلایەنانە حوکم بەسەر ئەودا دەدین .

حوکمکردنی عێڕاق لە سەردەمێکی ئاوادا کە کۆمەڵی عێڕاقی و ئیدارەکەیی و بوونی حیزب و ڕێکخراوێکی زۆر و دەستێوەردانی لە لایەن ئێران وئەمەریکا و هەژموونی وڵاتانی دیکەش لە سەری، هەر ئاوا کارێکی ئاسان نیە . لە کاتێکدا کازمی نە پێگەیەکی کۆمەڵایەتی، نە تائیفی، نە دینیی بەهێز، نە حیزبیی ئاوای نییە و هاوکاتیش خاوەنی هیزێکی چەکداریی گەورەش نییە. نەبوونی ئەمانەش ئەوەندەی دیکە ئەرك و گەیشتنی پەیامەکانی کازمی یا بەدەستهێنانی ئامانجەکانی کازمی سەختتر دەکات.

گەر تەنها کارایی حکومەتی ئاخوندەکانی ئێران و دەستێوەردانیان لەسەر عێراق بوایە، بۆ کازمی ئاسان بوو کە جۆرێك لە ڕێککەوتن لە سەر بناخەی پرۆتۆکۆڵی نێوانی دوو وڵاتی دراوسێ، دوو دەوڵەتی جیاواز یا خود هاوشێوە و هاوبەرژەوەند، جۆرێك لە ڕێکەوتن زامن بکات. بەڵام گرفتەکە زۆر لەمە گەورەترە. هەژموونی ئێران و داخوازییەکانی ئێران لەسەر حکومەتی عیراق لە ڕێگای ڕاستەوخۆ و پەیوەندی نێوانی سەرانی دوو حکومەتەوە یاخود دوو حیزبەوە نییە بەڵکو لە لایەن کۆمەڵێك حیزبەوەیە کە هەر یەکەیان بە جیا لەویتریان داخوازی و مەرجی خۆی لەسەر حکومەت هەیە.

ئا لەم بارو دۆخەدا کازمی ناتوانێت لە تەك صەدرییەکان، مالیکییەکان، خزعلییەکان، عامرییەکان، کەتائیبی حیزبوڵا و … تد هەر هەموویان بگاتە سەرەنجامێك. هۆکاری ئەمەش ئاشکرایە چونکە ئەو لایەنانەش نە لەناو خۆیانا ڕێکن و نە بەرژەوەندی میللەتیشیان دەوێت .

کەواتە پرسەکە پرسی هەڵبژاردنی کەسەکان نییە و سەرەنجامیشش بە گوێرەی نەتباشی و چالاکیی و پەیام و ویستەکانی ئەو کەسە نایەتەدی. ڕەنگە کازمی لە زۆر ڕووەوە لە مالیکی و حەیدەری و عەبدولمەهدی باشتر بیت، بەڵام ئەم باشییەی ئەم تەنها دەچێتە قاڵبی حوکمڕانێکی خراپ کە چەند جیاوازییەکی لە تەك حوکمڕانێکی خراپتر، هەیە و دەبێت. گەر بە ڕونتر قسە بکەم خەڵکی عێراق بە کوردیشەوە لە نێوانی دوو هەڵبژاردەدان کە ئەویش خراپ یا خراپتر.

لەو کاتەوەی کە عێراق وەکو دەوڵەت دامەزراوە، باوەڕ ناکەم هەرگیز بە بارودۆخێکی ئاوا ئاڵۆز و شیواو و " بێ خاوەن" دا، تێپەڕیبێت. عێراقی سەردەمی صەدام حوسێین خراپ بوو، لە هەندێك ڕووەوە زۆریش خراپ بوو ، بەڵام بەم ڕادەیەی ئێستا نەبوو کە هەموو لایەك و هەموو دەوڵەتێك و هەموو دەسگایەکی سیخوڕی ئا بەو ئازادییە تەراتێنی خۆیانی تیادابکەن. لە سەردەمی صەدام-دا هێزێکی چەکدار جگە لە هێزی کوردی کە ئەویش بەو لاوازییە، لە ئارادا نەبوو، ئیدارەیەکی دیکتاتۆر ، سەرکوتکەر، بەڵام پارێزەری خاك و " نیشتمان" بوو، ئاسایشی ناسیاسی هەبوو ، موچە و کار و یاخود بژێوی، ئاو کارەبا و غاز، تا ڕادەیەك هەبوو ، عیزەتی نەفس و دانەڕمانی کەسایەتیی تاکەکانی کۆمەڵ و خودی کۆمەڵ، هەبوو ، پەیوەندی کۆمەڵایەتیی، شتێك لە ویژدان مابوو… گەلێك شت مابوون ، ئەوەی کە نەبوو مافی سیاسیی و ئازادیی و نەبوونی دەربڕینی ڕا و بۆچون و دروستکردنی ڕێکخراو و پارتی دژ بە بەعس و هەندێکی دیکە بوون ، کە نەبوون.

لە ئێستادا ئەوانەی کە لە سەردەمی صەدام حوسێین، هەبوون، هیچیان نەماون، بەڵکو سەربارێکی گەورەشی هاتۆتە سەر کە ئەوەندەی دیکە عێراقی خراپ کردووە. وەڵامی پرسیارەکەی سەرەوەم : ئایا کازمی وەڕای باشی و نەتباشی خۆی، دەتوانێت بەشێکی زۆر لەو کەموکوڕییانەش بنەبڕ بکات، چەند ڕیفۆرمێکی سەرەکی بکات؟ بەڕای من زۆر زۆر زەحمەتە. پرسیارێکی تر: ئایا دەبێت دەنگی بۆ بدەین؟ من وەکو خۆم باوەڕم بە هیچ جۆرە گۆڕانکارییەکی بناخەیی لەسەر دەستی کەسانی کارەزما و حیزبەکان و کوردەتای سەربازیی و کودەتای حیزبی و سیستەمی هەڵبژاردن نییە. هاوکاتیش ناتوانم ئامۆژگاری دانیشتوانی عێراق بە کورد و عەرەب و تورکمانەوە بە دەنگدان یا نەدانی دەنگ بکەم. بەڵام ڕاستییەك هەیە کە گەلی عێراق ئەزموونێکی دووری درێژی حیزبایەتی و حوکمڕانی هەیە، هەر ئاواش ئەزموونی هاتنی کەسان و لایەنی جیاواز لە ساڵی 2005 وە. ئەمانەش تا ڕادەیەك ئەوەی سەلماندووە کە گۆڕانکارییەکان لە ڕێگای دەستا و دەستکردنی دەسەڵاتەوە نایەنە دی. ڕەنگە باشترین ڕێگا بەیان بەوا کردنە سەر خۆیان و سەندنەوەی هەموو متمانەیەك لە سیاسییەکان و حیزبەکان دەسەڵاتخوازان و وڵاتانی دەرودراوسێ و ئەمریکا و دەوڵەتانی ڕۆژئاوایە. گەر بکرێت خۆیان هەوڵی خۆڕێکخستنی خۆیان بدەن و هەموو کاروبارەکانی خۆیان دەستەجەمعیانە، بە هاوڕا و هاریکاری یەکدی بەڕێوەبەرن. ئەمە تاکە بژاردەیە و تاکە حەلە.

زاهیر باهیر

13/08/2020

نامەیەکی مارکس بۆ پرۆدۆن و وەڵامی پرۆدۆن* ... و: زاهیر باهیر

برۆکسل
05/05/1846

خۆشەویست پرۆدۆن:

لەو کاتەوەی کە پاریس-م بەجێهێشتوە لەبیری ئەوەدام کە نامەت بۆ بنوسم بەڵام بارودۆخێک، کە بەدەر بوون لە کۆنترۆڵم، بەربەستبوون لە نوسینیا. زیادەسەرقاڵی و بێزاریم و هاوکاتیش گواستنەوەم بۆ خانویەکی دیکە، ئەمانە هۆکارەکانی بێدەنگیم بوون، تکایە باوەڕم پێبکە.
وێڕای هەموو ئەوانەش ئێستا بە هاوکاری دووان لە برادەرەکانم ، فردریك ئەنجلس و فلیپ جیگۆت ، Philippe Gigot ، (کە هەردوکیان لە برۆکسلن) ، کۆمیتەیەکم لە بەردەوامبوونی نامەگۆڕینەوەدا لەتەك کۆمۆنیستە ئەڵمانییەکان و سۆشیالیستەکانا ڕێکخستوە نەك هەر تەنها بە مەبەستی لێدوان لە پرسە زانستییەکان، هەر ئاواش بۆ پێداچوونەوەی نووسینە فرە خوێنەرەکان و پڕوپاگەندەی سۆشیالیستیی، وەکو ئامرازێك بۆ کەڵکوەرگرتنی لە ئاڵمانیا. ئامانجی سەرەکی نامەگۆڕینەوەکانمان هەرچۆن بێت بۆ پەیوەستبوونەوەی سۆشیالیستە ئاڵمانەکانە لەگەڵ سۆشیالیستە [illegible] فرەنسی و ئینگلیزەکانا بۆ ئاگەدارکردنەوەی بەیانەکان لە بزوتنەوەکانی سۆشیالیستیی لە ئەڵمانیا و هەروەها بۆئاگاهێنانەوەی ئەڵمانەکانیش لە ئەڵمانیا سەبارەت بە گەشەکردنی سۆشیالیزم لە فرەنسا و ئینگلتەرەدا. ئا لەم ڕێگایەوە جیاوازییەکان دەتوانرێت ڕۆشنایان بخرێتە سەر، لەم بارەشدا کەسەکان دەتوانن ئاڵوگۆڕ لەبارەی ئایدیاکان و ڕەخنەی بێ لایەنانەیان دەستگیربێت. ئەمە هەنگاوێکە کە بزوتنەوەی سۆشیالیستیی دەبێت لە دەربڕینە ئەدەبییەکانیا بینێت تاکو لە سنووردارییەتی

نەتەوەیی ڕزگاری ببەت. هەروەها لە چالاکی و کاری ئێستادا بە دونیاییەوە زۆر بە سوودە بۆ هەموو کەسێك کە بە ئاگابێت لەم پرسانە کە لە دەرەوەن ئەوەندەی کە بە ئاگان لە پرسەکانی نێو وڵاتانی خۆیان.
نامەکانمان هەر بە تەنها بۆ کۆمەنیستەکان لە ئەڵمانیا، نییە، بەڵکو بۆ سۆشیالیستە ئاڵمانەکانیش لە پاریس و لەندەنیش. لە ئێستاشدا پەیوەندیمان لەتەك ئینگلیزەکانا دروستبووە. سەبارەت بە فەرەنساش ئێمە هەموومان باوەڕمان وایە لە خۆت باشتر کەسێکی دیکە نادۆزینەوە. خۆتیش ئەوە دەزانیت ئینگلیز و ئەڵمانەکان ڕێز و تەقدیری تۆ زیاتر لە پیاوانی وڵاتەکەی خۆت دەگرن.
ئا لێرەدا تۆ مەبەستەکە دەبینیت، کە ئافراندنی گۆڕینەوەی نامەکانە بەڕێکوپێکی و زامنکردنی ڕێگاکانی دووکەوتنی بزوتنەوەی سۆشیالیستییە لە وڵاتانی جیا جیادا تاکو بەرەنجامێکی دەوڵەمەند و هەمە چەشنەی ئاوای هەبێت کە هیچ تاکێك ناتوانێت بە تەنها بەخۆی، بەدەستیبهێنێت.
گەر تۆ پێشنیارەکانمان پەسەندبکەیت، پارەی پوولی نامەکانی کە پێت دەگات و هەروەها ئەوانەشی کە دەینێریت، لای ئێمەوە دەدرێت، چونکە ئەو پارەیەی کە کۆکراوەتەوە لە ئەڵمانیا حسابی دانی پارەی ئاڵوگۆڕکردنی نامەکانیشن لە هەردوو لاوە.
لە ناردنی نامەکانتا تۆ ئەم ئەدرەسە لەکاتییە بەکاردەهێنیت: M. Philippe Gigot, 8 rue Bodenbrock. . هەر هەمان ئەدرەسیش بۆ ناردنی ئەو نامانەی کە لە برۆکسل-وە دەنێررێت.
پێویستم بەوە نییە ئاماژە بەوە بکەم کە هەموو نامە ئاڵوگۆڕکراوەکان لە لایەنی تۆوە، دەبێت تەواو زۆر نهێنیانە بن، چونکە پێویستە زۆر بە ئاگا بین لە کەشفنەکردنی برادەرکانمان لە ئەڵمانیا.
تکایە بە زویی وەڵامبدەرەوە، هەروەها متمانەی دڵسۆزی برادەرایەتیمان قەبوڵ بکە.

دڵسۆزی خۆت

کارڵ مارکس

....

*بەداخەوە ئەوەی کە لە ئەدەبیاتی مارکسیی و ئەنارکیستیدا دەردەکەوێت تەنها ئەم نامەیە و وەڵامەکەی پرۆدۆنە بۆ مارکس، نەك هەر لە زمانی ئینگلیزیی بەڵکو لە زمانی ئیتالیی و فەرەنسیشدا. کاتێکی زۆرم بۆ دۆزینەوەی نامەکانی دیکەی نێوانیان، تەرخان کرد

بەڵام لەم دوانەی کە لەبەردەستدایە چ نامەیەکی دیکەیانم بەرچاو نەکەوت. تەنانەت دوو هاوڕێم ئەرشێف و ئەدەبیاتی ئەم دوو ئاراستە سیاسییەی لە ئەدەبیاتی ئیتالی و فەرەنسی-دا پشکنی، ئەوانیش هیچی دیکەیان لەم دوو نامەیە زیاتر نەبینی.
جێگای سەرسوڕمانە، چونکە نامەکانی هەردوکیان ئاماژە بەوە دەکەن کە نامەی دیکە لە نێوانی هەردوکیاندا ئاڵوگۆڕ کراون. دوای ئەوەش ناکرێت لە ماوەی 19 ساڵدا (1846 تاکو 1865) کە پرۆدۆن مردووە نامەی دیکە لە نێوانیانا نەبووبێت.
هۆکاری دەرنەکەوتنی نامەکانی دواتریان زۆر ناڕوونە. ڕەنگە بگەڕێتەوە بۆ چەند هۆکارێك کە لەوانە ڕەنگە بە هۆکارێك ئەو نامانە لە ئەرشێف دەرهێنرابێتن و لەناوبرابن ، یاخود ڕەنگە هەر لە سەرەتادا ئەرشێف نەکرابن ، ڕەنگیشە هۆکاری دیکە هەبێت کە بۆ من لە ئێستادا، ئاشکرا نییە.
دیارنەمانی نامەکانی دیکەی نێوانی مارکس و پرۆدۆن هەرچی هۆکارێکی هەبێت جێگای داخە و شاردنەوەی شاکارێکی هزریی گرنگی ئەم دوو مەزنە پیاوەن کە هەر یەکەیان سەبارەت بە هزر و ڕێڕەوی خۆیان، ڕۆڵی گەورە و شوێنی دیاریکراوی خۆیان هەبووە و هەیە. وەرگێڕ.

. . ..

خۆشەویستم مۆنسیۆرا مارکس

Lyon, 17 May 1846

بە خۆشحاڵییەوە قەبوڵمە کە یەکێك بم لە پێگەیشتوانی نامەکانت، کە ئامانجەکانی و ڕێکخستنی لای من زۆر بە کەڵکن. لەگەڵ ئەوەشدا ناتوانم بەڵێن بدەم کە زوو زوو یاخود بە درێژی بنوسم : جۆرەکانی سەرقاڵیم لەتەك سروشتی تەمەڵیانەمدا لە خزمەتی ئەم هەوڵانەدا، نیین. هەروەها دەبێت ئازادیش بم لە هەبوونی بەهرە [توانا] دیاریکراوەکانا کە لە بڕگە جیاوازەکانی ناو نامەکەتا پێشنیارکراون.
پێش هەموو شتێك، گەرچی ئایدیاکانی من سەبارەت بە ڕێکخستن و دەرکپێکردن ئا لەم کاتەدا کەم تا زۆر بە جۆرێك لە جۆرەکان لابەلابونەتەوە، لانی کەم ئەوەی پەیوەندی بە پرنسپەکانەوە هەیە، من باوەڕم وایە هەر وەکو چۆن ئەرکی هەموو سۆشیالیستەکانە ئەرکی منیشە کە بۆ ماوەیەك پارێزگاری لە فۆرمێکی ڕەخنەیی بکەم یا بەگومان بم لێی. بەکورتی بە ئاشکرا و بە شاردنەوە دەیکەمە پیشەیەك، تا ڕادەیەك بە ڕەهایی دژی دۆگماتیزمی ئابوریم.
ئەگەر ئارەزوومەندی وەرە با بەیەکەوە یاسا کۆمەڵایەتییەکان

بپشکنین، هەروەها چونیەتی کارکردنی ئەم یاسایانە کە چەن ناسراون و پرسەی یاساکانیان کە چەن لە کەشفکردنیا سەرکەوتوو دەبین، بەڵام بە خاتری خوا دوای لە بەینبردنی هەموو دەگما پێشینەکان، کارە ئاوا مەکە کە خەون بە مەزهەبیکردنی یا تەلقینکردنی خەڵکەوە ببینین، ڕێگە مەدە کە بکەوینە ناکۆکییەوە وەکو هاووڵاتیەکەت، مارتن لۆسەر، کە لاهوتی [تیوۆلۆجی] کاسۆلێکی ڕووخان هاوکاتیش لەتەك حەرامکردن و بە نەعلەتبونا، بینای بناخەی لاهوتی پرۆتستانی دانا. لە سەد چەرخی رابوردوودا کاری سەرەکی ئەڵمانیا سەرقاڵی هەڵوەشاندنەوەی کارە خراپەکەی مارتن لۆسەرە، با لەوە نەگەڕێین مرۆڤایەتی سەرقاڵی پاککردنەوەی هاوشەوەی ئەو بە سەروبەرەییە [فەوزایە] بن کە ئەنجامگیریی هەوڵەکانی ئەمەن.

لە قوڵایی دەمەوە دەستخۆشی هەزرت دەکەم لە پێناوی ڕۆشنایی خستنەسەر هەموو ڕا و بۆچوونەکانتا، بەڵام لەگەڵە با بەردەوامبین لەسەر کاری باش و گفتوگۆیەکی دەسەزانە، با نموونەیەك لە فێربوون و دووربینیی و لەبوردن و هەڵکردن بدەینە جیهان، بەڵام با ئاوا نەکەین کە ئەوە بگەیەنەت کە ئیمە لە پێشەوەی بزوتنەوەکەین خۆمان بکەینە سەرکردەکانی کە پێداگریی لەسەر بۆچونی نوێی خۆمان بکەین. با بانگەواز نەکەین و نەبینە پەیامبەری ئاینێکی نوێ، هەتا ئەگەر ئەوە بیشبێتە دینێکی لەژکانە، ئاینێکی ئاوەزدار. وەرە با بەیەکەوە کۆبینەوە و هانی هەموو ناڕەزاییەکان بدەین، با هەموو جۆری تایبەتمەندییەکان، هەموو بیرۆکە تەصەوفییەکان، با هەرگیز پرسیار بە گرفت و هیلاکەتی نەزانین و وەرنەگرین ، هەر کاتێکیش کۆتاییمان بە هەموو ئەرگویمێنتەکانمان هێنا، ئەگەر پێویستی کرد وەرە با لە سەرەوە دووبارە بە پاراویی و ڕەوانیی و هەروەها بەدەم گاڵتەکردنەوە، دەستپێبکەینەوە. بەو هەلو مەرجە بە خۆشییەوە لە کۆمەڵەکەتانا [جەمعییەکەتانا] دەبم ، دەنا نا.

هەروەها من هەندێك تێبینم لەسەر بڕگەیەکی نامەکەت هەیە : لە سەر و بەری چەرکەی چالاکییدا/کارکردندا. پێدەچێت تۆ هێشتا هەر ئەو بۆچوونەت هەبێت کە هێچ ڕیفۆرمێك لە ئیستادا بە بێ ئەگەری کردنی کودەتایەیەکی سەرەکی، بە بێ ئەوەی کە پێشتر پێی دەوترا شۆڕش، نییە، بە ڕاستیش ئەمە هیچ نییە جگە لە زەبرەك [شۆك] نەبێت. ئەو بۆچوونە بە گوێرەی تێگەیشتنی من، کە بە لێبوردنەوە دەڵێم، کە هاوکاتیش ئامادە و ئارەزوومەندی وتووێژکردنیشیم، کە خۆم بە ماوەیەکی زۆر شێرم کردووە، بەڵام خوێندنەوەکانی ئەم نزیکانەم ئاوای لێکردم کە بە تەواوی دەستبەرداری ببم. باوەڕم وایە بە سەرکەوتنمان پێویستمان بەوە نییە، هەرلە بەر ئەمەش سەرەنجام پێویست ناکات چالاکی شۆڕشگێڕانە وەکو ئامرازەکانی ڕیفۆرمی

کەمایەتی، تەرحبکەین، چونکە ئەوە وادەردەکەوێت کە هەر بۆ ئاسایی بانگەشەیەکە بۆ بەکارهێنانی هێز، بۆ کارێکی هەڕەمەکی و خراپکاریی، بە کورتی ئەوە ناکۆکییە. من خۆم گرفتەکە ئاوادەبینم : بە هێنانەوەی بۆ خودی کەمینە لە ڕێگای ئاوێتەبوونی ئابورییەوە سەبارەت بەو سامانەی کە لە ڕێگای ئاوێتەبوونێکی دیکەی ئابوورییەوە لە کەمینە سەندراوەتەوە. بە مانایەکی دیکە ، لە ڕێگای ئابووری سیاسییەوە بۆ گۆڕین و پێچەوانەکردنەوەی تیئوری موڵکایەتی دژ بە خودی موڵکایەتیی، لەو ڕێگایەی کە ئەوە، سۆشیالیستە ئەڵمانەکان، ناوی دەنێن کەمینەتی ، کە منیش لە ئەستادا بەخۆم ڕادەبینم کە ناوی ئازادیی یاخود یەکسانیی لەبنێم .. هەروەها باوەڕم وایە لە ماوەیەکی کورتدا ڕێگاکانی لابەلاکردنەوەی ئەم کێشەیە دەزانم، لەبەر ئەوەش سوتاندنی موڵکیەت بە ئاگرێکی هێواش پەسەند دەکەم لەبری ئەوەی کە هێزی نوێی پێببەخشم لە ڕێگای دروستکردنی شەوی St Bartholomew’s * بۆ خاوەنموڵکەکان.

ئەو پەڕەی دەسەزت
پییەر جۆزیف پرۆدۆن

- شەوی St Bartholomew ، قەڵاچۆکردنی پرۆتستانتەکانی پاریس بوو لە فەرەنسا، کە لە شەوی 24 لەسەر 25 ی مانگی ئابی 1572 دا ڕوویداوە. پیلانەکە لە لایەن Catherine de Médicis داڕێژرا و لە لایەن نەبەزە کاسۆلیکە ئەڵمانەکان و هاووڵاتیانی دیکەوە جێ بەجێکرا. ئەوە خولی ڕووداوێك بوو لە زنجیرەیەك لە بەیەکدانی جەنگی ئەهلی نەوانی کاسۆلیکە ئەڵمانەکان و پرۆتستانتەکانا، هەتا کۆتایی چەرخی شانزدەی خایاند، ئەو کاتە لابەلا بووەوە.

....
Zaherbaher.com

بەچوونێك دەربارەی قەوارە و

ناقەوارەیی هەرێمی کوردستان …
زاهیر باهیر

من لێرەدا وەڵامی ئەو پرسیارە نادەمەوە ئایا هەرێمی کوردستان قەوارەیەکی وەکو ئەوەی کە ئێستا هەیەتی بمێنێت یاخود هەڵوەشێتەوە، باشترە؟ ئەوەی کە لێرەدا دەمەوێت بیخەمە بەردەم خوێنەرانی ئەم وتارە، تەنها ورووژاندنی پرسیارگەلێکە تاکو خۆیان سەرپشك بن لە وەڵامیانا.

پێشەکی دەمەوێت کارئاساییەك بۆ خۆێنەر بکەم تاکو بتوانن وەڵامێکی لۆژکیانە بە پرسەکە بدەنەوە یاخود هەر هیچ نەبێت ببێتە مایەی تێڕوانینیان، بۆ ئەمەش من بە کورتی شتێك دەرباری قەوارەی هەرێم و پارێزەری قەوارەکە کە حکومەتی هەرێمە، لە چەند رویەکەوە دەخەمە ڕوو.

یەکەم: ئێمە ئامارێکی پشتبەستراومان لەبەردەمدا نییە سەبارەت بە قەوارەی ئێستای کوردستان و ئەو زەوی و خاکەی کە ئێستا لەژێر سای دەسەڵاتدارانی هەرێمدایە هەر لەو کاتەوەی کە بوونەتە حوکمڕان واتە ساڵی 91/92 وە. هەندێك دەڵێن ئەوەی کە ماوەتەوە بەڕێژەی لە سەدا 24 لە چاو ساڵی 1975، ساڵی ئاشبەتەڵ. هەندێکی دیکە زۆر ڕمڵی زیاتر لەوە لێدەدەن، بەڵام هەندێك لایان وایە کە لە ئێستادا ئەو خاك شوێنانەی کە بە فیعلی دەتوانرێت بوترێت کوردستانە و لەژێر فرمانداریی ئەم حیزبانەدایە لە سەدا 40 زیاتر نییە. کەواتە لێرەدا قەبارەی ڕاستیی کوردستان گوومە و ئاشکرا نییە. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کە لە هەڵگیرساندنەوەی شەڕی 1974 وە، کورد چ لە ڕووی خاکەوە و چ لە ڕووی زەرەرو و زیانی گیانیی و ماڵداریی و ئاژەڵداریی و سروشتەوە لە زەرەردایە و ئەم زەرەرمەندییەش سنووریی نییە و ناشتوانرێت پێشبینی کۆتایەکەی بکرێت.

دووەم: لە ڕووی ئابوورییەوە: ئاشکرایە کوردستان لە ڕوی ئابوورییەوە لەو کاتەوەی کە خاوەنی حکومەت و بوونی خۆیەتی، لەبری چونە پێشەوەی زیاتر، لە خاپووربون و کاولیدایە. ئەوەشی کە 30 ساڵ و پێشتریش هەبووە هەمووی لەدەستچووە. ئاشکراشە پارێزەرانیی ئەم قەوارەیە لە ماوەی ئەم زەمەنە دوورو و در□□ژ□ی دەسەڵاتیانا شکستێکی گەورەیان ه□□نا و بەروبوومی و□□ات بە هەموو چەشنەکانییەوە هەر ل□ بەروبوومی سروشتی و کشتیاریی تا دەگاتە پیشەسازیی هەڕاج و ت□□ان کراون و هەر بەردەوامیشە، بێ ئەوەی تاکێکی کورد بچوکترین سوودی لێ وەرگرتبێت. تائێستاش متمانەی کۆمەڵی کوردی لەسەر

هاوردەی وڵاتانی دەرودرواسێی و وڵاتانی دیكەیە. خەڵكی بە بەشێ لە مووچە و بژێوی ، هیچ پرۆژەیەك لە كوردستانا جگە لە دروستكردنی هەندێك بەنداو و هەڵكەندنی بیری نەوت و دروستكردنی مۆڵ و هوتێل و هەندێك ڕێگاو شەقامی بێ كەڵك و نازەروورییی و دروستكردنی شووقە و ڤییەلای گرانبەهای نوێ لەژێر ناوی گوندی جیا جیادا، هیچی دیكە نەكراوە. سەروەت و سامانی وڵات بە ئاشكرا دزراوە و دەدزرێت. ئەمە جگە لەوەی كە دەستەیەك بازرگانی چاوچنۆك بە بەشداری و ئاسانكاریی هەندێك لە بەرپرسەكان دروستبوون و تورەقییان كردووەو زۆرێك لە شادەماری لایەنی هاوردەی بەرهەم و پێداویستییەكانی خەڵكیان لەتەك ناردنە دەرەوەی نەوت و شمەكی دیكە، بازاڕیان قۆرخ كردووە. كە لەم بارەشدا ئەوەی ئەو بازرگان و بەرپرسانە مەبەستیان نەبێت و بە تەنگەوەی نەیەن كۆمەڵی كوردی و كواڵێتی ئەو كاڵا و شمەكانەیە كە دەهێنرێنە ناوەوە هەر لە كەل و پەل و پێداویستی دیكە تا دەگاتە دەرمان كەرەسە زەروورییەكانی تری بەشی خۆپارێزی و تەندروستی، كە زۆربەیان بەسەرچوون.

سێیەم: لەبارەی سەربازیی و بەرگرییەوە: ئەم قەوارەیە خاوەنی سووپایەكی یەكگرتووی نیستمانیی نییە ، ئەوەی كە هەیەتی چەند هێزێكی میلیشیایی جیا جیاو سەر بەحیزب و سەر بە خانەوادەكانن. جێگای داخە ئەو میلیشیانەش گەرچی زۆربەیان خەڵكانی هەژار و باش و بێ زەررەرن بەلام بە خۆیان بوونەكی سەربەخۆیان نیە بۆیە وەكو داشی دامە یارییان پێدەكرێت، بەیانی هەر كام لە خاوەنەكانیان دەتوانن بیانكەن بە گژ هەر لایەنێكدا كە بیانەوێت. وەكو وتم ئەمانە چەكدارانی حیزب و خانەوادەن نەك كوردستان و خەڵكەكەی، بە پارێزگاری ئەوان لەوە نین، بەڵكو بە پاراستنی بەرژەوەندی سەرانی حیزب و خانەوادەكان و كۆمپانیا گەورەكانی ناوخۆ و دەرەوەی كوردستانن.

چوارەم: لە ڕووی سیاسییەوە: كۆمەڵێ خەڵكێك ، چەند حیزبێك بە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ حوكمڕانن كە هەموان دەزانن هەر لایەیان سەر بە یەكێك لە دەوڵەتانی دەرودراسێن و وڵاتانی دیكەی ئەوروپی و ئەمەریكا و وابەستەی بڕیارە سیاسیی و ئابوورییەكانی ئەوانن. پەڕلەمانەكی گاڵتەجاڕی بێ ئیرادە و بێ بڕیار و بێ كار و گەندەڵی هەیە ، كە كەسێك ناتوانێت پاساوی بوونی بكات.

لە سەرێكی دیكەشەوە كوردستان بووەتە مەیدانی تۆڕە سیخوڕەكانی ئێران و عێراق و توركیاو سعودیە و وڵاتانی دیكە. ئیدی سی ئای ئەی و موسادی ئیسرائیلی و میتی توركیی و ئەم ئای سكسی بریتانیی و ئیتڵاعاتی ئێرانی و وڵاتانی تر تەراتێنی تیادا دەكەن. ئەم دەسگە سیخوڕییانە ئەوەندەی لە كوردستان نوسینگە و چالاكی ئاشكرایان

هەیە لە وڵاتانی خۆیاندا نەك ئەوەندەیان نییە بەڵكو ئەوەندەش ئازاد نین .
کوردستان قەوارەیەکە کە ڕۆژانە لە لایەن عێراق و ئێران و تورکیاو بۆردماندەکرێت ، لاقەدەکرێت، مرۆڤەکانی دەکوژرێت و ماڵدارییەکانی لەناودەبڕێت سروشتەکەی وێراندەکرێت. پارێزەرانی ئەم قەوارەیە نەك هەر قسەیەك ناکەن بەڵکو خۆشیان دەستیان لەگەڵدا تێکەڵدەکەن بۆ هێنانی ئەم کارەساتە بەسەر گەلەکەیانا.
پێنجەم: لە ڕووی کۆمەڵایەتیی و ڕووەکانی دیکەوە: کە باس لە ڕووی کۆمەڵایەتی قەوارەی هەرێم دەکەم مەبەستم هەموو لایەنە کۆمەڵایەتییەکانە هەر لە ڕؤشبنیریی و پەروەردە و فەرهەنگیی و کولتوریی و هونەر و وێژە و پەیوەندی کۆمەڵایەتی و خوو و نەریتی مرۆیانە. لەم پەیوەندییەدا پرسی ژنان ، ڕایسیزم ، دین و ئایینیش دەگرێتەوە، کە لە سەراپای هەر یەکێك لەوانە، پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە خراپەکە ، بە خەستی ڕەنگدەداتەوە.
لە هیچ کامێك لەم لایەنانەوە شتێکمان نییە کە بڵێی هی میللەتێکەیە و تایبەتمەندی خۆی پاراستووە لەم قەوارە " نیشتمانییەدا" .
پەروەردە و ڕۆشنبیریمان هێشتا سەردەمی بەعس و خۆڕەکی بەجێ نەهێڵاوە ، تەنانەت هیچ هەنگاوێکیشی بۆ نەنراوە.
خزمەتگوزارییەکان نەك هەر لەڕووی قەوارەیانەوە بەڵکو لەڕووی بەڕێوەبردنیشیانەوە هەرەسیان هێناوە، کولتورمان ڕەنگدانەوەی کولتوری بازاڕی ئازادە و هەڵسوکەوتی ئەکتەرەکانی هەڕەی ودوو کردنی هەموو شتێك بە مرۆڤەکانیشەوە بۆ کاڵایەك لە بازاڕدا بەتایبەت ئافرەتانمان. بایاخدان بە فێربوونی زمانی کوردی زۆر لە دامەنی گرنگیدانەوەیە لە بەرانبەر زمانی تورکیی و ئینگلیزی-دا. دوای ئەمەش خوا هەڵناگرێ نوسەر و ڕۆشنبیرەکانیشمان درێغییان نەکردۆوە لە وێرانکردن و شێواندنی زمانی کوردیی بە قەرزکردنی وشە و دەستەواژەی زمانەکانی وەکو ئینگلیزی. ئەمە جگە لەوەی کە زۆرێك لە ماڵپەڕە کوردییەکان و دوکانەکان و هوتێلەکان و چێشتخانەکان و شوێنەوار و گەشتوگوزارییەکان و تەنانەت عیادەی دکتۆرەکانیش بە ناوی ئینگلیزی یا نیوە کوردی و نیوە ئینگلیزییەك نوسراون کە زۆر کات خۆشیان ماناکەی نازانن . ئەمانە هەمووی کراوە و دەکرێت بە هەبوونی چاودێرییەك، لەپرسینەوەیەك ، بە تەنگەوەهاتنێکی زمان و فەرهەنگی کوردیی.
لە لایەکی دیکەوە ئەوەندەی کە گرنگی بە دروستکردنی مزگەوت دراوە ئەوەندە گرنگی بە کردنەوەی خەستەخانەو قوتابخانە نەدراوە. لە کاتێکدا کە پەتای کەرەنا ئەوەی سەلماند نەك هەر مزگەوتەکان و دین نامان پارێزن، بەڵکو نەوەندی بڵاوکردنەوەی پەتای ڕۆحیی و

جەسەد یشن.
لە ئەمڕۆی کوردستانا چارەسەر نییە ، مووچە نییە، ئازادیی نییە، پەیوەندی کۆمەڵایەتی نییە، هەر هەمووشیان دەسەڵات لەیان بەرپرسیارە. ڕاستە لەسەردەمی بەعسدا دەممان دەگیرا بەڵام سکمان لە برسا نەی دەقڵەان ، چارەسەر هەبوو، گرانی بەو رادەیە نەبوو، گەندەڵی زۆر کەمتر بوو، ئەوەی کە نەبوو ئازادیی بوو . ئەی ئێستا لە سای پارێزەرانی ئەم قەوارەیەدا؟
کەواتە کرۆکی پرسەکە ئەوەیە، قەوارەیەك کە لەلایەن پارێزەری قەوارەکەوە لە هەموو ئەو ڕوانەوە کە لە سەرەوە باسم کردن ئاوا ئەتك کرابێت؟ دانشتوانەکەی ئاوا بارودۆخی هەموو لایەنەکانی ژیانیان خراپ بووبێت، ئەبهای سەردەمی صەدام حوسەین بکەنەوە، ئایا ئەمە چی دەگەیەنێت؟ قەوارەیەك ئازادیی تێدا نەبێت، تەپی ئێرانی و تەیارەی دەوڵەتی تورکییە هەر کەسێکیان بوێت، هەر بنکە و بارەگایەکیان بوێت لەهەر شوێنێکدا بێت بتوانن بیپێکن و بە ئەوەی پارێزەی قەوارە ” حکومەتی هەرێم” تەنانەت بە ساردەکیشەوە سەرزەنشتەکیشیان بکات، ئایا ئەم وڵاتە قەوارەی هەیە؟ یاخود ئەمە هەر قەوارەیەکە لە مەیدانی ساخکردنەوەی ململانێ نێوانی ولاتان و تیرۆرکردنی نەیارەکانیانا؟ قەوارەیەك بەو دەوڵەمەندییە کە هەموان دەیزانین بووەتە سەرچاوەیەکی خێر و بەرەکەت و بەسەر ئێران و تورکیا و ولاتانی دیکەدا، ڕژاوە ، بەڵام ئایا دانیشتوانی ئەم قەوارەیە جگە لە کوێرەوەریی چی دیکەیان لەم هەموو سامانە، چنیوەتەوە؟ ئا لەم بارەدا دانیشتوانی ئەم قەوارەیە لەبەردەم سێ گریمانان، ڕازیبوون بەم قەبارەیە، ڕادەستکردنەوەی بە حکومەتی بەغداد یاخود ڕەتکردنەوەی هەردوکیان و بنیاتنانی قەوارەیەکی نوێ؟ وەڵام لای خوێنەر و دانیشتوانی قەوارەکەیە.

زاهیر باهیر
10/07/2020
Zaherbaher.com

ئایا دۆناڵد ترامپ هەڕەشە و مەترسییە؟* … زاهیر باهیر

بە دونیاییەوە مەترسییە، بەڵام بۆ کێ؟ پێش وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە دەبێت ئەوە بڵێم کە مێژوو تا ئێستا چەند ڕاستییەکی سەبارەت بە شۆڕش فێرکردوین کە ناکرێت فەرامۆشیان بکەین.
یەکەم: مێژوو نیشانیداوین کە پارتە سیاسییەکان هەر لە چەپەوە و کۆمۆنیستەوە تا دەگاتە سۆشیالیستی دەسەڵاتخواز ناتوانن گۆڕانکاری بنەڕەتیی لەم سیستەمەدا بکەن. لە ڕاستیدا ئەوان چەندەها ئاستەنگیی وەکو پارێزگاریکردن و درێژکردنەوەی تەمەنی سیستەمەکە، دروستدەکەن.
دووەم: شۆڕش نە لە ڕێگای کودەتای سەربازیی و نە لە ڕێگای پیلانی سیاسییەکانەوە دەکرێت.
سێیەم: مێژوویەکی دوور و درێژمان سەبارەت بە سیستەمی پەڕلەمانتاریی هەیە کە شکستیهێناوە لە هێنانی گۆڕانکاری بنەڕەتدا.
چوارەم: مێژوو ئەوەشی نیشانداوە کە هەژاریی بە تەنها ناتوانێت بناخەیەك بێت بۆ ڕوودانی شۆڕش. لە ڕاستیدا لەوەش زیاتر مێژوو ئەوەی تۆمار کردووە کە هەژاریی خەڵکی زیاتر دەکاتە پاشکۆی دەوڵەت و کۆمەڵە خێرخوازییەکان لەبری ئەوەی متمانە بکەنە سەر خۆیان و خەبات بۆ گۆڕانکاری بنەڕەتی بکەن.
لە خەباتی چینی کرێکارانی بریتانی ئامارەکان ئەوەمان دەدەنەدەست کە ژمارەی خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکان و مانگرتنەکان زۆر لە دابەزیندا بووە لە سەردەمی حوکمی پارتی لەیبەر [پارتی کرێکاران] * . خودی ئەمەش پرسێکە کە بە دەگمەن جیاوازییەك لە هەل ومەرجەکانی سەر کار و ژیاندا هەبووە لەو کاتانەشدا کە حیزبی موحافزین لەسەر حوکم بوون.
لەگەڵ ئەوەشدا نکوڵی ئەوە ناکرێت کە هەندێك ڕیفۆرم لەسەر دەستی چەپ و سۆشیالدیمۆکراتەکانا کاتێك کە لە حوکمدا بوون ، کراون، کە بە ڕادەیەکی کەم ژیانی چینی کرێکارانی باشکردووە. بەڵام ئەم ڕیفۆرمانە کرێکاران تەنها بۆ ماوەیەکی کەم سوودیان لێوەرگرتووە. لە ماوەی درێژخایەندا ئومێدێکی ساختەیان دەداتێ، وایان لێدەکات کە زیاتر وابەستە بە پارتە سیاسییەکان ببن لە کردنی گۆڕانکاریید. بە واتایەکی دیکە زەرەرمەندیان دەکات، وایان لێدەکات بڕوا بەخۆیان لەدەستبدەن کە بتوانن گۆڕانکارییەکان بکەن. هەر ئاواش

دەماخیان دەشواتەوە کە گوایە ئەمەیە دیمۆکراسیی. ئەو وەهمە بە خەڵکی دەدات ئەمە جۆرێکی جیاوازی دەسەڵاتە و جۆرێکی جیای حکومەتە. بۆ خەڵکی دەڵێت دەوڵەت هەیە دیمۆکراسییە و دەوڵەتیش هەیە دیکتاتۆرە. بەڵام لە راستیدا بوونی حکومەت/ دەوڵەتی دیمۆکراسی یاخود دیکتاتۆریی هەر هەمان شتە. دەوڵەت ناوی هەرچیبێت لە نێو سیستەمەکەدا کۆنترۆڵ و لاقەی خەڵکەکەی دەکات. بە بەکارهێنانی ئامراز و دەسگاکانی لە حوکمی دیمۆکراتیی و دیکتاتۆرییەتا هەرکامیان حوکممان بکەن، هەر وەکو یەکن.
کاتێک کە دیکتاتۆرەکان و پارتە ڕاستڕەوەکان لە دەسەڵاتدان، ڕاستییەك هەیە کە ئازادیی نییە یاخود زۆر کەمە. هاوکات پەیوەندی کۆمەڵایەتی نێوانی خەڵکی زۆر توندوتۆڵە، هاوپشتییەکی زۆر باش هەیە، هەروەها هاوکاریی و بەتەنگەوەهاتن و بەدەم یەکدیچوونیشەوە هەیە. هەر ئاواش هێڵی جیاکەرەوە لە نێوانی هاوکاران و هاوپشتانی حکومەت و دەوڵەت و ئەوانەی کە دژ بەوان دەجەنگن ، زۆر ئاشکرایە. زیاتریش لەوانە متمانە و یەکێتی لە نێوانی خەڵکیدا هەیە و تا ڕادەیەکیش هەموان پاگەندەکانی دەوڵەت و میدیاکەی، ڕەتدەکەنەوە. زۆرێك لە ئێمە ئەم ئەزموونگەرییەمان لەسای حوکمی صەدام حوسەین-دا هەیە ، هاوڕێیانی وڵاتانی دیکەش هاوبەشی ئەم هەست و بۆچونە دەکەن.
با سەرنجێکی ئەمەریکا بدەین لەسای حوکمی سەرۆك ترامپ-دا، کە یەکێکە لە هەر دەسەڵاتدارەکانی جیهان. من لەم کورتە وتارەدا پیویستم بەوە نیە کە بچمەوە بۆ تۆماری کارەکانی سێ ساڵ لەمەوبەری ترامپدا ، کە ئەو زۆربەی وەخت بە ڕاستی و ڕەوانی، بێ شاردنەوەی مەبەست، بە ڕاشکاوانە ئەوەی باوەڕی پێبووە وتوویەتی و کردویەتی. لە ڕاستیشدا ئەوەی کە وتویەتی سەبارەت بە سیاسەتەکانی ئەمەریکا چ لە ناوخۆو چ لە دەرەوە، بێ پێچ پەنا بەڕێوەیکردوون.
ئەو ئەمەی باشتر بە سروشتی سیستەمی سەرمایەداریی ناساندووە. ئەو زۆر ڕوونە کە چارەی زانستی گۆڕینی ژینگەی ناوێت، زۆریش کراوەیە بەرانبەر بە خۆشەویستی خۆی بۆ خەڵکانی دەوڵەمەند و دەستەبژێرەکان و هاوکارییەکی تەواوی کۆمپانیا زەبەلاحەکان دەکات. هەرگیز ڕك و کینەی بەرانبەر بە هەژاران و نقابە و چەپەکان و کۆمۆنیستەکان و سۆشیالیستەکان و ئەنارشییەکان نەشاردۆتەوە. ئەو ڕاشکاوانە وتویەتی دەستێوەردانی ئیدارەکەی لە سوریا و عێراق-دا بۆ سامانی نەوتە. ئەو بەردەوام سەرکۆنەی بەرگریکەرانی مافی مرۆڤ و یەکسانی کردووە. هەڵوێستی بەرانبەر ئیسرائیل و پاشا و میرەکانی کەنداو و سەرۆك جەیر بەلسەنارۆی بەرازیل و سەرۆکی فلیپین، ڕوون و ئاشکرا، دۆستانە بووە و دۆستانەیە. ئەو کابرایەکی دیپلۆماسی وەکو

سیاسییەکانی بریتانیاو ئەوانەی دیکەی وڵاتانی ئەوروپا نییە، کە شتێك دەڵێن و کەچی شتێکی دیکە دەکەن. ئەو دژ بە هەڵوێستی دووڕووانەی کەنگریسی وڵاتەکەشێتی. ئەو نیشانمان دەدات کە دەوڵەت و تەواوی ئیدارەکانی ڕەنگدانەوەی بزنسن و لەگەڵیدا ڕێژدەکەنەوە. پێمان دەڵێت بزنس و سیاسەت جیابوونەوەیان نییە و جیاش ناکرێنەوە. ئەم لیستە درێژەی هەیە بەڵام من لێرەدا دەوەستم .
کەواتە پرسیارەکان لێرەدا ئەمانەن: کە سیستەمی سەرمایەداریمان بە ڕاستی وەکو خۆی نیشاندەدات؟ ترامپ یاخود سەرکردەکان و سیاسییەکانی بریتانیا و وڵاتانی ئەورپای ڕۆژئاوا؟ کە لە هەقەتا وەکو ئەو قسەی دەی خۆی دەکات و پێماندەڵێت ئەم سیستەمە سیستەمی ئەمە نییە و بۆ ئەمە نییە و سوودیشی بۆ ئەمە نییە بەڵکو تەنها سوود بەو و ئەوانەی وەك ئەون کە لەسەرەوە ناویانم هێنان دەگەیەنێت؟ بەڕاستی کە لە ماوەی درێژخایەندا دووژمنی سەرمایەدارییە و خزمەتی بزوتنەوەی کرێکاران دەکات و پاڵ بە خەڵکەوە دەنێت بۆ مانگرتن و ناڕەزایی و تەنانەت ڕاپەڕینیش دژ بە سیستەمەکە؟ ترامپ، یاخود سەرکردەکانی دیکە کە بەردەوامیی لە هەوڵی ڕتووشکردن و جوانکاریی سیستەمەکەدان وەکو سیستەمێکی دیموکراتیی، تاکو خەڵکی دڵخۆش بە ڕیفۆرمەکان، بکەن ؟
لە ڕاستیدا سەرۆك ترامپ باشترین ژینگەی بۆ ڕاپەڕین لە ئەمەریکا خولقاندووە بە سەپاندنی هەموو ئەو سیاسەتانەی کە لە خزمەتی دەوڵەمەندەکانان. لەسای سەرکردایەتی ئەودا دڕندەیی پۆلیس زیاتری کردووە ، نایەکسانیی تەشەنەی کردووە ، نادادوەری کۆمەڵایەتی زیاتر لە بەرەودایە ،ڕێژەی هەژاریی زیاتر هەڵکشاوە ، هەروەها ڕك و کینەی زۆر لە موسڵمانان و بەرانبەر بە کەمەنەتی هاوڕەگەزخوازان و فێمێنیستان و ئەوانەی کە خوازیاری گۆڕینی ڕەگەزی خۆیانن، زۆر زیادی کردووە.
لە ئێستادا لە ئەمەریکا ئەم ژینگەیە هەیە و خەڵکی بێزاربوون لێی. کوژرانی جۆرج فلۆید، بەداخەوە، تەنها خاڵی تەقینەوە بوو نەشتێکی دیکە بۆ ڕاپەڕینی خەڵکی.
سەرۆك ترامپ ڕەنگە شەڕەشی نەخولقاندبێت، بەڵام بە دڵنیانییەوە بزوتنەوەیەکی دروستکردووە، نەك هەر بە تەنها لە ئەمەریکا بەڵکو لە وڵاتانی ئەوروپاش، بە تایبەتی بریتانیا. کوژران و ناوی جۆرج فلۆید تەنها سومبولێك بوو بۆ ڕاپەڕین . Black Lives Matter ، “ژیانی ڕەشپێستان گرنگە”، تەنها بزوتنەوەی ڕەشپێستان و بە تەنهاش بۆ ئەوان نییە، بەڵکو بزوتنەوەی ملیۆنەها خەڵکییە لەم سەر زەمینە. بزوتنەوەی هەموانە لە جیهاندا کە لەسەر دەستی دڕندەیی دەوڵەت بە ماوەیەکی یەکجار درێژ، خەڵکی دەیچێژێت، کە بریتییە لە

سیاسەتی دەستگرتنەوە” تەقەشوف” ، نایەکسانیی، نادادوەریی ک□م□ایەتیی، بێ کاریی، جەنگەکان، ه□ک□نرانی خەڵکی لە نێو ک□م□ و زێدی باوباپیرانیی، بێ ماڵیی و بێ خانوویی و بێ دەرەتانیی و زۆری دیکە.

بەدڵنیایییەوە بزوتنەوەکە هەموو شتێك لابەلا ناکاتەوە، بەلام هەندێك لە ڕواڵەتەکانی ژیان دەگۆڕێت. لە ڕیگای بەکارهێنانی چالاکی ڕاستەوخۆوە، زۆر بە خێرایی ئەم بزوتنەوەیە توانی ئەوەی کە لۆبییکردن و واژۆ کۆکردنەوە و گلەیی و پرۆتێستە ترادیسوێنییەکان و چەلەحانێکیانی نێو دیوەخانەکانی پەڕلەمان، نەیتوانی لە ماوەی چەند دەهەیەکدا بەدەستیان بهن□ت، ئەم بزوتنەوەیە لە ڕێگای چالاکی ڕاستەوخۆوە، بەدەستیهنا. سروشتی کردنی پرۆتێستی گۆڕی، سیاسەتی مانەوە و کەرەنتینەکردنی لە ماڵدا تێشکان، مۆڵەت و پرسی پۆلیسی فەرامۆشکرد و خستییە لاوە هەروەها گوێشی نەگرت بۆ سیاسییەکان. هەموو بەرپرسیاریییەکانی خستە سەرشانی خۆی، هاوکاتیش گیانی کردەوە بەبەری ئەو بزوتنەوانەی کە پێش سەردەمی کۆرۆنا لە جیهاندا لە ئارادا بوون.

لە بریتانیا پرۆتێستەکان توانی زۆر شت بگۆڕێت: هێنانەخوارەوەی هەندێك لە پەیکەرەکانی پیاوانی ڕایسست و بازرگانانی کۆیلە لە شوێنە گشتییەکاندا. لەمەش زیاتر چالاکوانان دەوڵەت و میدیایان ناچارکرد کە دان بە ڕاستینەی ڕەنگدانەوەی هەمە “موڵتی” کوڵتووورگەریی کۆمەڵی بریتانی بنێن. هەڵمەتەکان ” کەمپەین” داخوازای پڕۆگرامی خۆێندنی قوتابخانەکان و دانشگاکان دەکات بۆ ئەوەی ڕۆڵی مێژوویی ڕەشپێستەکان بخوێنرێت و ببێتە پرۆگرام. هەروەها داوا لە مۆزەخانەکان دەکرێت کە تۆماری ڕۆڵی بریتانیا لە بازرگانیکردن بە کۆیلەوە، بکات.

لەگەڵ ئەوانەشی کە لە سەرەوە وتم ، ئەگەر خەڵکی گۆڕانکاریی بنەڕەتییان لە ژیانیانینا بوێت ، ڕژانە سەر شەقام و چنگاوشبوونی پۆلیس، ئەوانە کافیی نییە. پێویستمان بە بەکارهێنانی ئەم تاکتیکە کەمتر هەیە. پێویستمان بەوە هەیە کە قورسایی و چەقی خەباتمان و ئەزموونگەریمان و زانیاریمان و هەوڵەکانمان بخەینە سەر ڕێکخستنی خۆمان لە گەڕەکەکانا ، لە شەقامەکانا ، لە زانکۆکانا ، لە کارگەکانا ، لە ئۆفیسەکانا ، لە کێڵگەکانا و شوێنەکانی دیکەی سەر کار. پێویستمان بەمانە هەیە بیکەین ئەویش لە ڕێکخراوە جەماوەریی و گروپە ئاسۆییە بێ سەرکردەکانا تاکو خۆمان بۆ فشارخستنە سەر دەوڵەت و دەسەڵات ئاماد□ بکەین، دواپاڵی پێوەنێین بۆ ئەوەی بە خۆمان ژیانی خۆمان ڕێکخەین و گۆڕانکاری ڕاستەقینە بکەین .
هەنگاوی یەکەمیش خەباتکردنە بۆ بەدەستهینانی شارەوانیی ئازاد و

جێگرتنەوەی شارەوانییە گەندەڵە بیرۆکراتییەکان.

زاهیر باهیر
04/07/2020

*ئەم وتارە لە لە سەرەتادا بە زمانی ئینگلیزی نوسیومە و پێش دە ڕۆژ لەمەوبەر لە ماڵپەڕە ئەنارکیستەکانا بڵاومکردەتەوە.
http://isj.org.uk/why-are-there-so-few-strikes/**
Zaherbaher.com

ئایا ئەردۆگان ئیمپراتۆرییەتی عوسمانیی دروستدەکات؟ … زاهیر باهیر

بەربڵاوی هێڕشەکانی ئەردۆگان بە ناردنی سەرباز و میلیشیاکانی بە سەرێك بۆ لیبیا و ڕۆژاوا و بە سەرێکی دیکە بۆ باشوور هەروەها هێڕشەکانی بۆ سەر قوبرس و یۆنان بەردەواومە. ئەم کارانەی ئەردۆگان کارادانەوەیەکی زۆری لێکەوتۆتەوە و هاوکاتیش دەرگایەکی گەورەی خستۆتە سەر پشت بۆ لیداوان و قسەکردن لەسەریان. لە نێو سیاسییەکانی کورد و ڕۆشبیر و قەڵەمبەدەستەکانیدا، هەموان لەسەر ئەوە ڕێکەن کە ئەردۆگان بە دوای دروستکرنی ئیمپراتۆرییەتی عوسمانییەوە یە. بێ گومان هەر کام لەمانەش بەڵگەی خۆیانیان پێیە و لەو بەڵگانەش هەڵپەی ئەردۆگانە کە هەیتەکی لە لیبیایە و هەیتەکی لەو شوێنانەی دیکەیە کە پێشتر ناوم هێنان.

بەچونی من تەواو پێچەوانەی بەچونی ئەوانەی سەرەوەیە . من لام وایە ئەردۆگان ئەوەندە ساویلکە نییە کە بیەوێت ئیمپراتۆرییەتی عوسمانیی دروستبکاتەوە ، بەڵکو ئەوەی کە دەیکات لە پێناوی بەرژەوەندییەکانیدایە لەو شوێنانەی کە خۆی بە دەکوتێت. بۆ نموونە لە لیبیا سێ پرسی گەورە هەیە بە دەستەوەردانی لە لیبیا.
یەکەم: لە سەردەمی قەزافیی –دا کۆمپانیاکانی تورکی بیناکردن و بیناکردنەوەی گەلێك پرۆژەی گەورەیان لە ئەستۆ گرتبوو کە لە

زۆربەیانا دەستبەکار بوون ، هەندێکیشیان تەنها کۆنتراکتەکانیان واژۆ کرابوو. کە قەزافی ڕوخا هەموو ئەو پرۆژانە وەستان و ئەوەشی کە واژۆیان لەسەر کرابوون هەر وەکو خۆیان ماونتەوە. **دووەم:** مەسەلەی نەوتە کە هەموان دەزانن کە لیبیا وڵاتێکی دەوڵەمەندە لە نەوت و سامانی غازی سروشتیدا ، ئەویش بەشی خۆی دەوێت و لە لایەن حکموتەکەی فەیاز ئەل سەراج-وە لە پاداشتی هاوکاریکردنی دژ بە هێزی خەلیفە حەفتار، پشکێکی لە نەوت پێدەدرێت . **سێیەم:** ئەردۆگان دوور بینە و نایەوێت میسر کە دژ بە ئیخوانەکانە ڕۆڵی لە لیبیادا، هەبێت ، چونکە لە ئایندەدا بە زەرەری ئەردۆگان و حیزبەکەی ئاکەپە دەگەڕێتەوە. ئەمە جگە لەوەی کە لیبیا بوەتە پرسێکی ناوچەیی و جیهانیی.

لە تەك یۆنانا کێشەی ئاوی هەیە و هەروەها گەڕان بە دوای نەوتدا . ل□ تەك قوبرس-دا کێشەیەکی 46 ساڵییە کە لە ساڵی 1974 وە بەشە تورکییەکەیان لە قوبرس بچڕیوە و دەوڵۆتکەیەکیان بۆ دروستکروە کە تەنها هەرخۆیان دانیان پیادا ناوە و پەراوێزکەوتووە و لە هەژارییدا دەژی. سەرۆکی ئەو بەشە تورکییە و بەشی زۆری تورکەکانیش ئەوە دەزانن کە کڵاویان لەسەر نراوە بە ناوی چیاکردنەوەی دەسەڵات و زەوییەوە لە ک□م□□□ی قوبرسیی، کە زەرەور و زیانێکی زۆریان لێکردووە ، چەند جارێک هاتوونەتە سەر ئەوەی کە ڕێکبکەونەوە لە گەڵ حکومەتی مەرکەزیی قوبرسدا بەڵام ئەردۆگان هەڕەشەیە و فشارێکی گەورەیە و بەو هۆکارە ئەوە ڕونادات و ئەردۆگانیش نایەوێت تورکەکانی ئەوێ بچنەوە سەر وڵاتی قوبرس و ببنەوە بە بەشێك لەو کۆمەڵە.

هەرچیش دەستتێوەردانی ئەردۆگان لە ڕۆژاوادا هەیە و هێڕشکردن و داگیرکردنەکانی، هۆکارەکانی لای هەموان ڕوونە و پێویست ناکات لەسە ئەمە درێژ دادڕی بکەم.

سەبارەت بە داگیرکردنی باشوریش ئەردۆگان نایەوێت یا ڕاستتر ناتوانێت و ناکرێت کە باشوور داگیر بکات . هۆکاری ئەمەش یەکجار زۆرن. لەوانە ئەو، پێویستی بەوە نییە کە لە کاتێکدا والی خۆی لە باشووردا هەبێت، هەموو بەرژەوەندییەکانی تورکیا لە هەموو ڕویەکەوە لە هەموو شار و شارۆچکەکانی باشوردا پارێزراو بێت ، چی سیاسی، ئابووریی ، فەرهەنگیی و ڕۆشنبیریی و کولتوریی و زۆری تر . ئەردۆگان پێویستی بەو سەریەشەیە نییە کە بێت هەولێر و زاخۆ و دهۆك [ئەگەر بیشتوانێت] داگیر بکات و بە سەدەها بنکەی سەربازیی دانێت و پارەیەکی خەیاڵی سەرفبکات و هەمیش□ ل□ د□□ □اوک□ی

کوژرانی سەرباز و ئەفسەرانیا بێت و خۆی بخاتە ژێر لۆمەی دەوڵەتانی ئەوروپا و ئەمەریکا و ڕوسیا و جەماوەری سەرشەقامەکانی ئەوروپا و کوردستان، دژایەتی بکەن. هاوکاتیش کوردستان بەشێکە لە عێراق ، عێراق-یش دەوڵەتە بە هەموو کەموو کو□ی□کەوە کە ناکرێت وا بە ئاسانی لەشکری وڵاتێکی دیکە بێت داگیری بکات. خودی عێراقیش بە تەنها موڵکی خۆی نییە بەڵکو موڵکی ئێران و ڕوسیا و ئەمەریکا و خەڵکی عەرەبی ناوخۆو هەموو عەرەبەکانی دەرو دراوسێ و جیهانە ، هیچ لایەك لەو لایانە بێ دەنگ نابن لە داگیرکردنی ئەو سێ شارەی کوردستان . دوای ئەوەش کوردستان[باشوور] هەر بریتی نییە لە هەولێر و زاخۆو دهۆك، کوردستان وڵاتێکی پان و بەرینە، سەرێکی لە سوریایە سەرێکی لە ئێرانە. تورکیا چۆن دەتوانێت داگیری بکات ؟!! تورکیا هەموو کوردستانی بە بێ تەقە ، ئابوریانە ، داگیرکردووە ئیتر بۆچی دەیەوێت بە هێزی سەربازیی داگیری بکات کە زەرەرێکی گەورەی لیدەکات ، تەنانەت دەبێتە هۆی ڕووخانی، هەر خەڵکەکەی خۆی دژی دەچێتە سەرشەقام ، چونکە ئەوەی کە لە هێزی دابینکردنی سەربازیکانیا سەرفیدەکات لە باشووردا، لە قووتی خەڵکی لە تورکیای دەگرێتەوە. داگیرکرنی کوێت لەلایەن صەدامەوە باشترین نمونەیە، گەر صەدام نەچوایەتە کوێتەوە، ڕەنگبوایە ئێستاش لە سەر حوکم بمایەتەوە.

دەوڵەتی تورکییە هێڕشێکە کردویەتی خۆشی دەزانێت کە سەرکەوتن بەدەستناهێنێت، بەڵام دەبێت بیکات هەم بۆ قورتاربوونی کاتیی لە هەندێك ئەزمەی، هەم کردنی بەناو جەنگی " تیرۆریزم" و ڕازیکردنی ڕاست□و و فاشییەکانی ناو کۆمەڵی تورکیا. ڕەنگە لەشکری تورکیا بۆ ماوەیەك بمێنێتەوە بەڵام مانەوەی بۆ ماوەیەکی درێژ لە باشوردا نە بۆی دەکرێت و نە ئەوەش پلانێتی . ئەوە ڕاستییە کە ئەردۆگان و هەندێك لەو وەزیرەکانی ڕاگەیاندنی سەیر سەیر و مەترسیدارانی دەدەن ، بەڵام ئەوانە جەنگی میدیاین و دەبێت زۆر باوەڕیان پێنەکەین .

ئەوەش ڕاستییە کە ئەردۆگان کۆشکێکی گەورەی لە ستایەڵی کۆنی ئیمپراتۆری□تی عوسمانیی دروستکردوە و پاسەوانەکانی بە جل و پۆشاکی سەردەمی عوسمانیییەوەن ، بەڵام ئەمانە هیچ نین و بەڵگە نین بۆ ئەوەی کە ئەو د□ی□وێت دەوڵەتی عوسمانیی دروستبکات. ئەمە تەنها بۆ دروستکردن و ڕاگرتنی شکۆی خۆیەتی، بۆ خۆڵکردنە چاوی ئەوانەن کە خەون بە ئیمپراتۆری□تی عوسمانیییەوە دەبینن و خولیای گەڕانەوەی ئەو سەردەم و زەمانەیان و ڕاکێشانیانە بەرەو ئاکەپە ،

دەنا ئەردۆگان ئەوەندە گێل نییە پاش 103 ساڵ بیەوێت ئەوە بکات.

دەسەڵات و دەسەڵاتداران زۆر زیرەکن و تاکتیکی زۆر سەیر و سەمەرە بەکاردەهێنن لە پێناوی مانەوەی خۆیاندا کە ئەمەش تەنها لەسەر حسابی گەلەتی بەشێك لە گەلە. بۆ نموونە تەماشای صەدام بکەن لە ڕۆژەکانی جەنگی ئیران و عێراقدا گەڕایەوە بۆ دین ، هەر خودی جەنگەکەشی بەناوی قادسییەوە ناونا تاکو جەماوەر بۆ مەبەستی خۆی هەڵخەڵەتێنێت. ئومەی عەرەبی و عروبەی بەکاردەهێنا تاکو هاوپشتی بۆ خۆی لە جەنگی لەتەك کورد و هەم لە تەك ئێرانیشدا، پەیدا بکات . هەر ئاواش نموونەی داگیرکردنی عێراق لە لایەن ئەمەریکا و هاوپەیمانانەوە مانەوەیان و جەنگیان لە ئەفغانستان ، لە لیبیا ، لە سوریا بۆ ئەمە دەڵێن جەنگی " دژە تیرۆرە" بەڵام ئایا وایە؟ وەڵام لای خۆتانە بە بەڵگە و دۆکۆمێنتەوە.

هێرشی دەوڵەتی تورکییە بۆ سەر باشوور، هێرشە بەسەر پەکەکە چونکە پەکەکە لە بەشی باشووردایە ، هێرشیشە بەسەر یەکێتی و پارتی تاکو زیاتر بیانکاتە پاشکۆی خۆی و ئامادەی هەموو جۆرە سازشێك بن، تاکو پێگەیان لەناو جەماوەری کوردیدا ئەوەندەی تر لاوازبێت و ڕسواتر بن.

ئەوەی کە ماوەتەوە بیڵێم ئەوەیە کە پاگەندەی داگیرکردنی باشوور و مانەوەی تورکیا لەوێ، ئیدی هەرکەس ئەو پاگەندانە بکات : پەکەکە ، سیاسییەکان ڕۆشنبیران یا ئەهلی فەیسبوك، بە گەورەترین زیان لەسەر جەماوەری باشوور دەگەڕێتەوە، پاگەندەیەکی ترسناکە و جگە لە ناڕاستییەکەی، ورە و بەرهەڵستی و دژایەتیکردنی لەشکری تورکیا بۆ جەماوەر ناهێڵێت و ئەوەندەی تر دەیانتەپێنێت. ئەم پاگەندانە خەڵکی دەکاتە کۆیلەیەکی بێ بیرکەرەوەی چاولەدەمی حیزب و ڕۆشنبیر و کادیرانی زانکۆ و پسپۆڕەکان و سیاسییەکان و لەدەستدانی هەموو توانا و هێزێکی خۆی.

Zaherbaher.com

27/06/2020

زاهیر باهیر

ئەوەی کە چالاکی ڕاستەوخۆ لە ڕۆژێکدا دەیکات جۆری خەباتەکانی دیکە لە 10 ساڵدا نایکەن… زاهیر باهیر

بزوتنەوەیBlack Lives Matter کە لە دوای کوشتنی جۆرج فلۆید لە ئەمەریکا، دەستیپێکرد ئەوە بۆ 3 هەفتەیە بەردەوامە. ئەم بزوتنەوەیە گەر گۆڕانکاری گەورەش نەکات بەڵام توانی بزوتنەوەکانی خەڵکی لە گەلێك وڵاتا ببوژێنێتەوە، کە لە ڕاستیدا ئەمە هەر بیانویەك نەبوو لە هاوپشتی و کۆمەك بە بزوتنەوەکەی ئەمەریکا. بەڵکو هانی خەڵکی دا کە لە زۆر وڵاتا بڕژێنە سەرشەقامەکان دژ بە دەسەڵات و دەوڵەت ، دژ بە نادادپەروەری کۆمەڵایەتیی، نایەکسانیی، نەبوونی ئازادیی، دژ بە هەڵاواردن، فاشیەت و ڕاسیسزم، بێ کاریی ، جەنگ ، سیاسەتی دەستگرتنەوە[تەقەشوف]، گرانبوونی هەموو شتێك، کەرەنتینەکردنی هەموو خەڵك … دژ بەمانەو زۆری تر لەمانەیە .

لە بریتانیا کە تا دوێنێش خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکان بەردەوامبون و لەوە دەکات هەر بەردەوامبێت گەیشتە قۆناخێکی نوێترەوە کە قۆناخی بەکارهێنانی خەباتی یاخود چالاکی ڕاستەوخۆیە.

دەیەها ساڵە زیاترە چەپ و حیزبە چەپەکان لە ڕێگای کەمپەینی واژۆ و چەتە چەڵتی نەو هەوڵەی پەڕلەمان و دیمانەکردن و نوسینی سەدەها وتار دژ بە ڕاسیسزم و کەشە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە و زۆر پرسی تر کرا، بەڵام نەیانتوانی تاکە هەنگاوێك پرسەکە بەرنە پێشەوە، تاکە پەیکەرێکی کەسانی جەنگخواز و تاوانبار و کەسانی ڕاسیست و بازرگانانی کۆیلە و کۆیلایەتی ، پەیکەری جەنەڕاڵە بەرژەوەندخوازەکانی جەنگ ، سمبولەکانی کۆڵۆنیالیزم داگرنخوارەوە… نەیانتوانی تاکە پەیکەرێکی دەغڵەی سمبولیی ئەوەی کە مرۆڤایەتیی قێزی لیدەکاتەو لابەرن.

ئێستا لە بریتانیا لە ماوەی تەنها 2 ڕۆژدا چالاکی ڕاستەوخۆ لە ڕێگای سەدەها هەزاران کەسەوە کە بەشی هەرە زۆریان لاوان و گەنجانن کە تەمەنیان لە خوار سی ساڵەوەیە ئەو کارانەی کە دەبوایە دەوڵەت لە دوای ساڵی 50 کانی چەرخی ڕابوردووە بیکردایە ، ئێستا کەوتە

سەرشانی ئەم گەنجانە.
دەوڵەت و پۆلیس و سیاسی□کان، کە هەر لەو کاتەوە باس لە سیاسەتی بەیەکەوە ژیان و دژ بە ڕایسیسزم و دانی هەلی کارکردن و خۆێندن و خانووبەرە چارەسەری تەندروستیی و ژیان .. بۆ هەموو کەس، لەژێر ناوی “ڕەخساندنی هەل بۆ هەموو کەسێك بێ هیچ جۆرە جیاوازیەك ” دەکەن، کەچی هێشتا زۆر یا کەم کۆمەڵ وەکو خۆیەتی. لەگەڵ هەموو ئەوانەی کە باسم کردن و لەپاڵ ئەو هەموو خولی هەڵبژاردن وهاتنی چەپ و ڕاست ولیبراڵ بۆ سەر کورسی دەسەڵات کەچی هێشتا هەموو ئەو پرسانەی کە ناوم هێنان یا هەر وەکو خۆی بەرەوڕوومان وەستاون یاخود زۆر بە کەمی گۆڕانکاریان تێدا کراوە.

لە ئێستادا بزوتنەوە Black Lives Matter لە بریتانیا گەیشتۆتە ئاستی پاکتاوکردن و ڕاماڵینی پەیکەرەکانی کە بووبوونە ڕەمزی سەربەرزی بریتانیا و مێژووی کۆڵۆنیالیزم سوکایەتیکردن بە خەڵکانی ڕەشپێست و ڕەنگجیاوازی تر و خەڵکای ئیتنیکی.
ئەم پێشەوەچوونەش ڕۆژی یەکشەمە لە شاری برستڵ بە هێنانەخوارەوەی پەیکەری Edward Colston دەستیپێکرد کە لە چەرخی هەژدەدا بازرگانی بە هێنانی 100 هەزار پێستڕەش لە ئەریقا و کاریبیانەوە، کردووە، کە نزیکە 14 هەزاریان منداڵ و ژن بوون کە چەند هەزارێکیان ەکە لە ڕێگا تەحەمولی ناو پاپۆڕی گواستنەوەیان لە دەریادا نەکردووە گیانیان لەدەستداوە و لاشەکانیان بوون بە خۆرراکی ماسی و گیانلەبەری ئاویی. پاش ڕاکێشانی پەیکەرەکە بۆ قەراخی ئەو ڕوبارەی کە لە برستڵ دا هەیە و خستیانە ناو ئاوەکە هەر وەکو چۆن ئەو خەڵکانەی کە بە کۆیلەیی دەگوازرانەوە و تەحەمولیان نەدەکرد بە مردوویی و نیوە مردوی خرانە ناو دەریاوە.

دوێنێ ، رۆژی 3شەمە، 09/06 خۆپیشاندانەکان لە زۆر شاری بریتانی دەستیپێکرد. لە هەر شارێك مشتیان لە یەکێك لەو پەیکەرانە گرت کە زانراوە بازرگانێتییان بە کۆیلەوە کردوە یاخود ڕۆڵێکیان هەبووە.
یەکێك لەم پەیکەرانە کە لە شارەوانی تاوەرهاملت بوو ل□ □ؤزه□□اتی لەندەن بەناوی Robert Milligan ، خۆپیشاندەران ویستیان بیهێننە خوارەوە، لە کاتێکدا کە لە ساڵی 2010 وە خەڵکی واژۆ بۆ لابردنی و هاتوچۆی پەڕلەمانتار و دیمانەی میدیای بۆ دەکەن بەڵام هیچ نەکرا . دوێنێ کە خەڵکی بەخۆی بڕیاری خۆیدا کە بیڕوخێنێت ئەو پەیکەرە قێزەوەندە کە ڕەمز بوو بۆ دەسەڵات و دەوڵەتی بریتانی بیهێننە خوارەوە. بەڵام بۆ ئەوەی دەوڵەت و سیاسییەکان و پۆلیس لەوە زیاتر ڕسوا ن□ب□ن و بەیاکدانیش لە نیوانی پۆلیس و

خۆپیشاندەرانا دروست نەبێت و کە دەبووە خۆپیشاندانی سەرومڕ شارەوانی خۆیان بڕیاریان دا کە بە " حورمەتەوە" پەیکەرەک□ بھێننە خوارەوە.
لە شاری ئێدنبرەی سکۆتەلەندە و شاری ئۆکسفۆرد کە چەندەها لەو پەیکەرانەی لێیە ئێستا دەسەڵات بە تەمایە بە " حورمەتەوە" لایان بدات. لە زانکۆی ئۆکسفۆردی شاری ئۆکسبفۆرد کە دوێنی زیاتر لە چەند هەزار خۆپیشاندەرێك بۆ هەمان مەبەست کۆبونەوە و دەیانویست کە چەند پەیکەرێکی لێیە بە تایبەت پەیکەری Cecil Rhodes. کە دەستی هەبووە لە بازرگانی کۆیلایەتیدا ، بھێننە خوارەوە، بەڵام پۆلیس ڕێگای نەدا و ئەوانیش ئێستا بانگەشەی خۆپیشاندانێکی چڕو پڕیان بۆ ڕۆژی هەینی 12/06 کردووە کە گەر تا ئەو کاتە زانکۆی ئۆکسفۆرد و شارەوانی ئۆکسفۆرد پەیکەرەکە لانەدەن ئەوان بیھێننە خواروە.
ئەمانەی کە دەکرێ هەمووی هەنگاوی ش□شگێڕانەیە بە هۆکاری پرسنەکردن و مۆڵەت وەرنەگرتن لە پۆلیس ، موجازەفە بە ژیانی خۆیان لەکاتی بڵاوبوونەوەی کۆرۆنا ، بەکارھێنانی چالاکی ڕاستەوخۆ، ڕماندنی ی سومبلەکانی کە جێگای شانازی دەسەڵات و دەوڵەت و چینی سەروەر و باڵادەست و دەستەبژێرن . ئەمە جگە لەوەی لە ئەمڕۆوە داخوازی خەڵکی زیاتربووە لەوانە داوا دەکرێت کە پرۆگرامی خۆیندن و پەروەرردە لە زانکۆکانا بگوۆڕێن و ڕەنگدانەوەی قۆناخی ئێستای ژیانی خەڵکی بێت نەك سەردەمی کۆیلایەتیی و مێژوی هێز و باڵایی ئیمپریالیزمی بریتانیی. هەروەها ئەو شوێنانەی یا ئەو هۆڵانەی کە بە ناوی ئەم تاوانبارانەوە ناوبراون تەنانەت ناوی شەقامەکانیش، ئەمانە هەمووی دەبێت بگۆڕێن.
ئەمانە هەمووی لە ئێستادا هەنگاوی ش□شگێڕانەن هاوکاتیش دڵنیامان لە تەکانێك لە پێش□وچوونی بزوتنەوەی خەڵکی، دەکەنەوە، کە زەحمەتە گەڕانەوەی بۆ ه□ بێت.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
10/06/2020

خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکانی ئەمەریکا بەرەو کوێ؟ … زاهیر باهیر

ئەوەی کە لە ئەمەریکا ڕوودەدات نە ڕوداوێکی سەرسوڕهێنەرە و نە تازەیە و نە کۆتایی ئەم جۆرە کاردانەوەیەی خەڵکیشە. حکومەتە یەك بەدوایەکەکانی ئەمریکا ناتوانن نە فێری وانە وەرگرتن لە ناڕەزاییەکانی پێشتری خەڵکەکەی ببن, نە دەشتوانن دەسگەی دەوڵەت لە پرسی رایسیزم و فاشیزم و نایەکسانی و بەتاڵەیی خەڵکەکەی و زوڵموزۆری پۆلیس و نادادپەروەریی کۆمەڵایەتیی، پاکبکەنەوە.
ئەمەی کە ڕوودەدات لە ماوەی 50 تا 60 ساڵەی ڕابوردووە چەند جارێکی دیکەش ڕوویداوە ، چەندجارێکیش لە لایەن دەوڵەتەوە بەڵێنی درۆ بە خەڵکی دراوە ، کە گوایە جارێکی تر ئەمە ڕووناداتەوە چارەسەری بنەبڕیی، بۆ دادەنێن.
بێ گومان قسە و درۆی سیاسیی هەرگیز بڕوای نابێت پیبکرێت ئەمە چ جای ئەوەی کە ئەوان باس لە گۆڕانی ڕیشەیی ناکەن کە زەمینەسازیی ئەو ڕوداوانەیە. ئەوان دەیانەوێت ئەوە بە خەڵکی بگەیەنن ئەمانەی کە ڕوودەدات کاری مرۆڤێکی، دەستەیەکی، بەڕیوەبەرێکی ، فرماندەرێکی خراپە، نەك دەوڵەت و حکومەتەکەی و دەستورەکەی.
زیاتر لە شەش شەوە خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکانی خەڵکیی لە ئەمەریکا لە زیاتر لە 15 دەڤەریدا / هەرێمیدا بەردەوامە. لە ئەمڕۆوە لە چەندەها شاردا هێزی تایبەتی و سەربازیان هێناوەتە سەر شەقامەکان بۆ سەرکوتکردن و دامرکاندنەوەی خۆپیشاندەران. ترامپ پەیتا پەیتا هەڕەشە دەکات و خۆپیشاندەران بە " ئاژاوەچی و بەڵتەچی و تێکدەر و ئەنارکیست " ناو دەبات . بی گومان پەیامەکانی نەك هەر ناتوانێت بچوکترین کارایی ئاشتەوایی بگەیەنێت ، بەڵکو خەڵکی زیاتر ڕکئەستورتر و تووڕەتر لە دەوڵەت و حکومەت دەکات. هەر لەبەر ئەمەش ژمارەی خۆپیشاندەران و بەریەکادانەکان لەگەڵ پۆلیس-دا لە زیادبووندان، ئەمەش بووەتە هۆی برینداربوونی ژمارەیەکی زۆر لە هەردوو لاو دەسگیرکردنی زیاتر لە 4500 گەرچی گرانە کە ژمارەیەکی تەواو ڕاستت دەستبکەویت بە هۆی ئەوەی کە لە چەندەها شاری گەورەدا خۆپیشاندانەکان بەردەوامە.
ئایا کوشتنی تاکە کەسێك ئەوە دەهێنێت؟
ئەوەی کە لە ئەمەریکا روودەدات لەسەر پرسی کوژرانی تاکە کەسێك

نییە. پرسەکە زۆر زۆر لەوە گەورەترە. خەڵکانی ڕەشپێست و ئیتنیکییەکان ژمارەیەکی زۆر لە دانیشتوانی ئەوە پێکدەهێنن، ئەمەریکای ئێستا بە هاوکاری و کاری وزە پڕوکێنی باوك و دایك باپیران و نەنك و و باپیرە گەورە و دایەگەورەی ئەمان دروست بووە. لەگەڵ ئەوەشدا پشکی زۆری بێ کاریی ، بێ خانووبەرە، هەڵوەشاندنەوەی خێزان ، قەرە باڵخی نێو بەندیخانەکان، بەکارهێنەرانی مادە هۆشبەرەکان، نەبووەکان، هەڵواردن و بەکارهێنانی ئاڕاستە و مەیلی ڕاسیستیانە بەرانبەریان.... بەر ئەمان دەکەوێت.
هەموو ئەمانەیە کە خەڵکی خستۆتە سەر شەقامەکان و توندووتیژی بەکاردەهێنن و بێ متمانە ببن بەرانبەر نەك هەر پۆلیس بەڵکو سەرەکی شارەوانییەکان و هەموو بەرپرسێك تا دەگاتە سەرۆکی دەوڵەت.
خەڵکانێک کە ئەم هەموو ماوە دوورودرێژە زوڵموزۆریان لێدەکرێت ڕووبەڕووی ئەوانەی سەرەوە دەبنەوە کە ناوم هێنان، و بەڵێنی درۆیان پێدەدرێت و گوێیان لێ ناگیرێت و قسەیان ناڕوات ، ئیتر جگە لە توندوتیژی دەکرێت چ ڕێگایەکی دیکە بگرنەبەر تاکو وەکو هاوڵاتییەکی سپیی ئەمەریکی تەماشایان بکرێت؟ داخوازییەکانی ئەمان نە گۆڕینی سیستەم بووە و نە گۆڕینی حکومەت ، بەڵکو باشکردنی ژیانیان بووە لە هەموو بوارەکاندا، داخوازییەك بووە کە هەر هیچ نەبێت وەکو هاوڵاتییەکی سپی پێست تەماشایان بکرێت .
کە ئەمانە هیچی نەکرێت ، هەڵبژاران هیچ نەگۆڕێت ، کەڵەکەی زیاتری سەرمایە و بوونە بەهێزترین و دەوڵەمەندترین وڵاتی جیهانی ، خێرێکی بۆ ئەمان تیادا نەبێت .. ئایە بێ لە گرتنەبەری توندوتیژی تاکو ئاوڕیان لێبدرێتەوە لای ئەوان، ڕێگا چارەیەکی دیکە هەیە؟
ئەم هاوپشتییە و خەمخۆرییە بۆچی بۆ کورد ناکرێت، ئەی کورد مرۆڤ نییە؟
دوێنێ ڕۆژی یەکشەممە، 31/05 ، لە هەندێك وڵاتی وەکو بریتانیا ، ئەڵمانیا ، دانیمارك خەڵکێکی زۆر هاتنە سەر شەقام و بەردەم سەفارەتی ئەمەریکی بۆ دەربڕینی ناڕەزایی و توڕەیی خۆیان بەرانبەر بە دەوڵەتی ئەمریکی.
بۆچی بۆ کورد ناکرێت ؟
دەبیت لە یەك شت تێبگەین ئەویش زۆر جار کە خەڵکی دێتە سەر شەقام پەیوەندی بە ڕەوایی و ناڕەوایی پرسەکەوە نییە [دیارە پرسی ڕەشپێستەکانی ئەمریکا پرسێکی یەکجار ڕەوایە] بەڵکو زۆر جار میدیا ڕۆڵی سەرەکی دەبینێت و دەیانجوڵێنێت.
هەر میدیایە ڕووداوەکان بە باش و خراپ بڵاو دەکاتەوە ، هەر میدیایە کە ڕەوایەتی ناڕەوایەتیی بە کەیسەکان دەدات. میدیاش

میدیای ڕژیمە و ئیدی لە ئەمەریکا یا ئەوروپا ، هەر وڵاتێکی دیکە بێت هەتا بە وڵاتانی عەرەبیشەوە، کە زیاتر پشگیریی جۆرە پرسەك دەکەن کە لە بەرژەوەندی دەوڵەتەکان و سیستەمەکە بێت.
دەوڵەتی تورکیا کە ئەو پەڕی دووژمنایەتی کوردانی هەموو بەشەکانی کوردستان دەکات و هاوکات خۆشی ئەندامی ناتۆیە و دەستی دەوڵەتانە ، لەم لاشەوە پەکەکە و یەپەگە و یەپەژە بە هێز و زۆبری میدیا کراونەتە تیرۆریست، حکومەتی تورکیش بە دیمۆکراتیی ، ناکرێت لەڕۆدا میدیا پرسی کورد یاخود ئەو هەمو کارەساتەی کە بەسەر کوردستانەکانا هاتووە بە ڕەوا نیشان بدات و بە سۆزەوە باسی بکات.
هەر لەبەر ئەمە، یا هەر باسی ناکات و دەیشارێتەوە ، یاخود زۆر بە کەمی ، یا کە باسی دەکات دەیشێوێنێت. لەبەر ئەم هەکارە پرسی ئەمەی کورد کش و ماتە ، هەر ئەمەشە کە لە ئەوروپادا ئەم جۆرە خۆپیشاندانانە بە ئەمە ناکرێت.
با ئەوەش بڵێیم کە ئەمە خۆشمان لە ئەوروپا و وڵاتانی دەرەوە نەك هەر پشتگیری خەڵکی وڵاتەکانی کە لەی دەژین لەو کەشانەی کە هەیە و بەشی زۆریشی خۆمان دەگرێتەوە، بەڵکو پشتگیری پرسەکەی خۆشمان ناکەین.
ئەمەی کە لە ئەمەریکا ڕوودەدات و میدیای ئەوروپی زۆر بە گەرمی باسی دەکەن و پیشانی دەدەن ، ئەمانە بە پلانە چونکە سەرمایەدارانی ئەوروپا و وڵاتانی دیکە دەیانەویت ترامپ ئاوا ت[illegible] بیت گەر لە ڕستادا دەست لەکار نەکێشێتەوە دەنیایی ئەوە بکەن کە لە مانگی نۆڤەمبەردا هەڵنەبژێررێتەوە . ئەمان دەزانن ترامپ بەو سیاسەتانەی کە بەڕێیدەکات زەربەیەکی گەورە لە سەرمایەداران و سیستەمەکە دەدات وەکو ئەمەی کە ئێستا ڕوودەدات لە ئەمەریکا.
ئەمەریکا بەرەو کوێ؟
وەکو وتم ئەمەی کە ڕوودەدات نە جاری یەکەمە و نە دواجاریش دەبیت، هاوکاتیش ئەم خەڵکە نە ڕوخانی دەولەتی دەوێت و نە تێکشکانی سیستەمەکە. لە بە ئومەدترین حاڵەتدا لابردنی ترامپە ، کە ئەمەش کەمتر چاوەڕواندەکریت.
ئەمەریکا و سیستەمەکەی بەمە ناڕوخیت، ڕەنگە دەمووجاوەکان بگۆڕێن بەڵام خودی سیستەمەکە هەر لەوە دەمێنێتەوە. سستەمی سەرمایەداریی کە ئەمەریکا لە سەری سەری هەڕەمەکەیدایە پێکهاتەیەکی هەرەمیی ئابووری و سیاسی و کولتوری و فەرهەنگی و پەروەدەیی و بازاڕییە [مارکێت] . بەشە سیاسییەکەی کە حکومەتە و خەڵکی دەیەوێت بیرۆخێت ، هەرە بەشە لاوازەکەی سەرمایەدارییە ، بەڵێ بە ڕوخانی حکومەتێك هیچ لە مەسەلەکە ناگۆڕێت، چونکە قەوارە ئابورییەکە و ئەوانەی دیکەی کە ناوم هێنان ساخ و سەلامەتن، هەیکەلەکە وەکو خۆی ماوەتەوە تەنها

□یز□ك دووا □یزی لێڕوخاوە ، دروستکردنەوە ئەوەش ئاسانە .
خەڵکی گەر خۆی ڕێکنەخات لە ڕێکخراوە جەماوەرییە ئاسۆییەکانا، گروپە ئاسۆییە ڕادیکالەکان لەسەرکار و لە گەڕەک و لە شەقامەکان و لە زانگۆکاناو هەوڵی گۆڕینی بنەرەتی لە بنەوەی کۆمەڵ و بە پەلکێشان بۆئەو لایەنانەی کەو وتم ، گەر ئەمانە نەکرێت گۆرانکاری بنەڕەتی بەدیناهێنرێت.
لەگەڵ وتنی ئەوانەشدا ، مانای ئەوە نییە کە دەبیت ناڕەزایی خەڵکی لە پێناوی داخوازییە ڕەواکانیانا ڕەتبکرێنەوە، بە پێچەوانەوە هاوکاری و هاوپشتی و کۆمەکپێکردنیان کار و ئەرکی هەموو کەسێکی چەپ و سۆشیالیست وکۆمۆنیست و نقابیی و ئەنارکیستەکانە.
من دڵنیام ئەو خۆپیشاندانانە کە ڕوودەدات زۆر شت دەگۆڕێت نەك هەر بە فشاری خۆپیشاندەران، بەڵکو بە فشاری بزنس و بریتانیاش بۆیە هەندێك شت کە ڕوویانداوە تا ئێستا ، رەنگە جارێکی دیکە روونەدەنەوە. ئەم خۆپیشاندانانە ، دەرسی خۆی نەك هەر بە دەوڵەتی ئەمەریکا دەدا، بەڵکو بە بریتانیا و وڵاتانی دیکەش. پێیان دەڵێت چی تر ژیان ئاوا ناڕوات و خەڵکی گۆرانکاری لە زۆر بواری ژیانیا دەوێت.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر
01/06/2020

ئەوانەی کە هەمیشە قوربانی دەستی جەنگ و قەیرانەکانن ... زاهیر باهیر

کۆرۆنا کە قەیرانێکی ئابووریی قوو□□ی دروستکردووە و بریتانیا لە دوای ساڵی 1932 وە بەخۆیەوە نەبینوە هەر وەکو هەمو قەیرانەکانی دیکە زیاتر لە سەری کرێکاران و هەژاران و خەڵکانی ئاساییدا شکاوەتەوە و دەشکێتەوە. هەمیشەش لە قەیران و جەنگەکانا ئافرەتان و پیر و پەککەوتە و منداڵان لە ڕیزی پێشەوەی قوربانییەکانەوە

بوون.
ئەمڕۆ لە بریتانیا و لەسەردەمی کۆرۆنەدا دیسانەوە زیاتر لە هەمووان ئافرەتانن کە پشکی شێری ئەم قوربانییە پێکدەهێنن نەك لەیەك لاوە بەڵکو لە زۆر لایەنەوە.
لە کاتێکدا کە یاسای یەکسانی لە کرێ و موچەدا لە بریتانیا لە 29/05/1970 بڕیاری لەسەردرا، دەبوایە ئەو بۆشاییەی موچە یاخود کرێی کە لە نیوانی ڕەگەزیی پیاوان و ژناندا هەیە وردە وردە بنەبڕ بکردایە، کەچی پاش 50 ساڵ هێشتا لە زۆربەی شوێنەکانی سەرکاردا ئەو بۆشاییە بە ڕێژەی لە سەدا 15 هەر ماوە.
لە قەیرانە داراییەکەی 2008 دا کە هەتا دەستپێکردنی کۆرۆنا-ش لە بریتانیا هەر بەردەوامبوو، لە سەدا 86 ی کارایی بڕینی بیمەکان و دەرکردنی کرێکاران لە کارەکانیان، لەسەری ژناندا شکایەوە.

هاتنی کۆرۆنا و قەیرانی ئابووریی بە دوایدا ئەوەشی کە لە 50 ساڵی رابوردوودا کرا، لەوە دەکات گەر هەمووی لە دەست نەچێت ئەوە بەشی زۆری لە دەستبچێت.
ئەمڕۆ ئافرەتان لە بەشی باڕ و کەفی شۆپ و چێشتخانەکان و هۆتێلەکان و شوێنەکانی بەشی گەشتیاریی و هێڵەکانی فڕین و خزمەتگوزارییدا لە سەدا 67 کەی پیاوانی کرێکاران پێکدەهێنن، لە کاتێکدا کە کۆرۆناش ئەم بەشەی زۆر باش کوتاوە لەوە ناکات هەتا بەهاری ساڵی ئایندە، 2021 ، دۆخەکە بگەڕێتەوە باری ئاسایی، کەواتە لێرەشدا هەر ژنانن کە باجی گەورە دەدەن.
ژنان لە بەشەکانی باخچەی منداڵان و پەروەردە و تەندروستی و بەتایبەتی دایەنگاکانا [ئاگابوون لە ساوایان و منداڵانی تەمەن بچوك] کاری سەرەکی دەکەن. هەر لەم بەشی ئاگابوون لە ساوایان و منداڵانی بچوك، ڕیژەی کارکردنی ژنان لە سەدا 97 . بەشێکی ئەمانەش کارەکانیان لەدەستدەچێت پاش ئەوەی کە دایکانی ئەو ساوا و منداڵانە لە کارەکانیان دەردەکرێن یاخود ناچاردەکرێن کە کارەکانیان بەجێبهێڵن ئەو کاتە خۆیان ئاگایان لە ساوایان و منداڵەکانیان دەببێت.
کولتوری خاوەنکار لە کەرتی تایبەتیی-دا ، نادەوڵەتیی، وایکردووە کەمتر ئافرەتانیان وەرگرتووە، کاتێکیش کە وەریشیان گرتوون بە پارەی کەمتر لە پیاوانی هاوڕێکاریان، بووە ، ئەویش لەبەر ئەوەی ئافرەتان بە حوکمی بوون بە دایك یا دیکبوونیان ئەگەریی لەسەر کار دواکەوتنیان هەیە ، دووگیان دەبن ، منداڵیان نەخۆش دەکەوێت ، توندووتیژییان بەرانبەر بەکاردەهێنرێت، هەموو ئەمانەش یانی بزربوونیان لەسەرکار و بەرهەمهێنانی کەم . لەم ساتە وەختەشدا

باشترین بیانوو هەیە بۆ خاوەنکار کە ژنان لەسەر کار دەرکەن ، یاخود لە ئایندەدا وەریاننەگرن. بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێ، ساڵانە 54000 ئافرەت هەر بەو هۆکارانەوە لەسەر کارەکانیان دەردەکرێن.

توندوتیژی دژ بە ژنان لە بریتانیادا بووەتە شتێکی ئاسایی هەفتەی لە 2 بۆ 3 ئافرەت لە لایەن هاوژینەکانیانەوە، یاخود برادەرە کوڕەکانیانەوە یا لە لایەن کۆنە مێردو کۆنە بۆیفرێند و یا لە لایەن خێزانەکانیانەوە، دەکوژرێن .
لەم سەردەمی کۆرۆنایەشدا بەکارهێنانی توندوتیژی دژ بە ژنان لە هەموو وەختێك زیاتری کردووە. بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی فەرمی ڕێژی 09/04 لەو کاتەوەی کە کۆرۆنا دەستیپێکردوە ڕێژەی پەیوەندیکردنی ئافرەتان بە هێڵی هاوکاریی و کۆمەکپێکردنەوە سەبارەت بە توونـدووتیژی کە بەرانبەریان بەکارهێنراوە، بە ڕێژەی لە سەدا 26.88 لەچاو پێشترا زیادیکردووە.
هەر بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی دیکە لەوەتی کۆرۆنا هاتووە لە سەدا 47 ژنان کارەکانیان لەدەستداوە و لە سەدا 14ی دیکەیان نێرداراونەتە ماڵەوە بە موچەی لە سەدا 80 ی سەر کاریان ، بەڵام زەمانەتی گەڕانەوەیان بۆ سەر کارەکانیان کەمە.
لە سەدا 69 ئەوانەی کە کار دەکەن و موچەکەیان کەمە ژنانن، کە تەنها یەک لە دە کەسیان دەتوانن لە ماڵەوە کارەکانیان ئەنجامبدەن و ئەوانی دیکەیان کارەکانیان وەکو کاری پاککردنەوە و کار لە بار و دووکان و سوپەرمارکێت و شوێنەکانی دیکەدا و شۆفێری پاس و کاری شەمەندەفەرەکانی سەر زەوی و ژێر زەوی ، دەبێت ڕۆژانە لەسەر کار ئامادەبن ، ئا لەم بارەشدا کە لە ئێستادا لە بریتانیا شوێنەکانی سەرکار داخراون، بەشی زۆری ئەوانیش کاریان نییە.
ئەمانە هەمووی بەڵگەن کە قوربانییەکانی دەستی هاوردەکانی کۆرۆنا، بەشی هەرە زۆریان ئافرەتانن، بەڵێ دەتوانین بڵێین کۆرۆنا ڕەسکەی 50 ساڵ لەمەوبەری لە بریتانیا کردەوە بە خوریی.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
30/05/2020

دەوڵەتی بریتانی و دەسکەوتەکانی بە هاتنی ڤایرۆسی کۆرۆنا ... زاهیر باهیر

بە دۆنیایەوە قۆناخی کۆرۆنا تێدەپەڕێت و ژیانیش بە جۆرێك لە جۆرەکان دەڕوات. دوای کۆرۆنا ئابووریی بە ماوەیەك دەبوژێتەوە. خەڵکی لە خواردنەوە و کڕینی پۆشاك و گەشت و چونەدەرەوەی شەوانی هەینی و شەمە و ڕۆژانی یەکشەمە، هەروەها ڕۆژەکانی دیکەی پشوودا، هەقی ئەم ماوەیەش کە لە ماڵەوە دەسبەسەرکراوە، دەکاتەوە. هەموو شوێنێك جمەی دێت زۆر قەرەباڵختر دەبێت لە پێش سەردەمی کۆرۆنا. شۆپەکان و بازاڕ و باڕ و چێشتخانە و کۆفی و چاییخانە و دەلاکخانە و جوانکاریخانە و قومارخانەکان، پارکەکان و سینەما و شانۆکان، هیچیان بەرناکەون لەو لاشەوە نرخی بیتاقەی سەفەر و گەشتکردن و شوێنە گەشتیارەکان لە بەرزبوونەوەدا دەبێت . هەلێکی چاکیش دەداتە دەست خاوەنی ئەو شوێنانەی سەرەوە کە نرخی کەرەسە و پیداویستییەکان، سەربخەن کە هاتنەخوارەیان مەحاڵ دەبێت.
ژیان ئاوا بە ماوەی شەش مانگ ، ساڵێك، زیاتر کەمتر بەڕێدەچێت و خەڵکیش کورد وتەنی وەکو ئەوە وا دەبێت نەبای دیتبێت و نە باران. دوای ئەوە جارێکی دیکە وردە وردە بازاڕ و بازاڕیکردن و کاروباری بینا و ڕێگاو بان و ئەوانی دیکە هێواش دەبێتەوە و بڕی بێتاڵەش بەرزدەبێتەوە و باخەڵی کە یاریش دادەتەکێتەوە. ئەو کاتەش ڕەنگە سەرمایەداریی بەدووی شتێکی دیکەدا بگەڕێت تاکو جارێکی تر خەڵکی بخاتەوە قاوغەکەی خۆی و ئەوەی بیەوێت بەسەریاندا بیسەپێنێت.
ئەمەی کە دەیڵێم هەر گریمان و بۆچوونە کە پێشبینیکردنی ڕوداوەکانی داهاتوو تا ڕادەیەك ئاسان نییە.
بەڵام ئەوەی کە لەئێستادا ئاشکرایە ئەوەیە کە دەوڵەت و سەرمایەداران و کۆمپانیا گەورەکان لەم بارودۆخە، سوودمەند و براوە دەبن. من لێرەدا ئاوا هەستدەکەم کە دەوڵەتی بریتانی لەم کارەساتەی کە بەسەرمان هاتووە ئەم دەسکەوتانەی بەدەستهێناوە یا دواتر بە دەستیدەهێنێت:
• ماشێنی پاگەندەی دەوڵەت لە هەموو کاتێك بەهێزترە و لە هەڵشدایە بەسەرمان تا ڕادەیەکی زۆر توانیوێتی کۆنترۆڵی هەموو کەس بکات. بەردەوام دەسەڵاتداران و سیاسییەکان لە میدیادا پەیتا پەیتا ئەوە دەدەن بە گوێمانا کە هەر هەموومان لە بەرانبەر کۆرۆنادا " وەکو

یەکین و لە یەك کەشتیداین و کۆرۆنا یەکسانیانە کاریی خۆی دەکات”.
دوای ئەوەش لەبەر ئەوەی کە لە ئێستادا تەواوی هەموو جۆرە کۆبونەوەکان لەسەر ئۆن لاین دەکرێت ، زۆرر بە ئاسانی لە لایەن و پۆلیس و دەزگە سیخوڕییەکانەوە کۆنترۆڵ دەکرێن و هەرکات بیانەوێت ورد و درشتی کۆبونەوەکان دەزانن.

• سیاسەتی دەستبەسەرکردنی خەڵکی لە مالەکانیانا و وەستانی جمووجوڵی خەڵکی بەداخستنی بازاڕ و قەدەخەکردنی خەڵکی لەچوونە دەرەوەیان و چوونە سەر کاریان ، بزنسە بچوکەکان و ئەوانەی کە کار بۆ خۆیان دەکەن تێدەشکێنێت. بەمەش دەرفەتێکی باشتر بۆ کۆمپانیا گەورەکان دەڕەخسێنێت. زۆرێك لەمانە مایەپوچی تەواو دەبن ئەوەندە هەژار دەکەون کە ئەگەر پێشتر ژیانێکی مامناوەندیانەیان هەبووبێت ، بەڵام لەمەولا ئەوانیش دێنە ڕیزەوە .

• دەوڵەت لەم کاتەدا هەندێك بڕیاری گرنگی دا کە یەکێکیان دانی لە سەدا 80 ی موچەی کرێکاران و کارمەندانە. بە واتایەکی دیکە لە سەدا 20 ی کرێ و موچەیان بۆ ماوەی 3 مانگ بە فەرمی کەمکراوەتەوە، وەکو ئەوەی کە ئەم کارەساتە ئەوان خولقاندبێتان، هاوکاتیش بۆ ئەوانەی کە کار بۆ خۆیان دەکەن بڕیارێکی دەرکردەوە گەر چی گەلێك ئاڵۆزە، ئەوانیش شتێك پارەیان پێدەدرێت. بەم شێوەیە دەوڵەت هەموو کەسێکی کردە پاشکۆی خۆی و موچەخۆری خۆی.

• ماوەیەکی زۆرە کە دەوڵەت لە هەوڵی ئەوەدایە کە سیستەمی پارەی کاش، واتە کڕین و ڕەدەڵ و بەدەڵکردنی شت بە پارەی نەختینە، لانی کەم کەمبکاتەوە. ئەم کارەش بە حسابی دەوڵەت بۆ لێدان بوو لە ئەوانەی کە بە ڕەش کاردەکەن و مافیا و قاچاخچین و زۆرر شتی تر ، کە دەبێت هەموو شتێك لە ڕێگای حسابی بانقییەوە یاخود بە کارتی بانق مامەڵەی پیوە بکرێت . ئەمەش کارئاسایی بۆ دەوڵەت دەکات گەر بیەوێت یاخود دەزگە سیخوڕییەکانی و پۆلیس بخوازن دەتوانن سەرچاوەی پارەکە و ئەو کەسانەشی کە ڕەدەڵ و بەدەڵیان بە پارەکەوە کردووە بدۆزنەوە. لەو بارەدا دەتوانن تەنانەت بزانن کە تۆ چ ڕۆژنامەیەك و چ کتێبێك دەکڕیت و دەیخوێنیتەوە ئابوونە یاخود کۆمەك بەکێ دەکەیت و بە چەندیش کردوتە. لێرەشدا ئەوانەی کە لەسەر شەقامەکان سواڵدەکەن، یاخود ئەوانەی کە کونی تونێلبانەکان و لۆچی دووکانەکان جێگایانە چونکە بێ خانوو بەرەن ، زەرەرمەندی یەکەم دەبن.

ئەم سیستەمە ڕەنگە لەدوای قۆناخی کۆرۆنا بە ئاسانی و بە رەوتینی

جێ بەجێ بکرێت بۆ ئەوەی حکومەت هەوڵی بۆ بدات. لە ئێستادا ئەوەی کارتی بانقی هەبێت لەترسی لەوەی توشبوونی کۆرۆنا، پارەی کاش بەکارناهێنێت و کارتەکانی، بەکاردەهێنێت.

• تەقدیری هەرزانبەهای دروستکرد بۆ چەپڵەلێدانی خەڵکی وەکو پرسێکی هاوپشتی بە کارمەندانی بەشی تەندروستی، کە نە پێنسێك لەسەر چەپڵەلێدەر دەکەوێت و نە پێنسێکیش دەچێتە گیرفانی دکتۆر و نەرس و کارمەندانی بەشی تەندروستییەوە. ئەمە لە کاتێکدا کارمەندان پێویستیان نەك هەر بەهاوکاریی دارایی زیاتر هەیە و دەبێت موچەکانیان بەرزبکرێنەوە کە لە ماوەی 10 ساڵدا بەڕێژەی لە سەدا 1 سەرکەوتووە، بەڵکو پێداویستی خۆپاراستنیشیان لە نەخۆشی کۆرۆنا پێنادەن.
لە ڕۆژی 5شەممەشەوە ، 09/04 ، لە لایەن هەندێك خەڵکەوە داوایەك بڵاوکراوەتەوە کە جۆرێکە لە باجدانە لەسەر خەڵکی. داوا لە خەڵکی دەکرێت کە خۆ بەخشانە یەکی 5 پاوەند ببەخشن تاکو یارمەتی دەزگەی بەشی تەندروستیمانی پێبدەن، وەکو ئەوەی کە ئەمە لە وڵاتێکی زۆر هەژاردا بژین . کۆکردنەوەی ئەم پارەیەش لە ڕێگای دەزگەیەکی خێرخوازییەوە یاخود چەند دەزگەیەکی خێرخوازییەوە، گوایە دەگەیەنرێتە بەشی تەندروستیمان .

• دوای شکستهێنانی سیاسەتی ئابووریی لیبراڵ و نیو-لیبراڵ و بازاڕی ئازاد ، لە ئێستادا دەوڵەت هەوڵدەدات کە دەستتێوەردان بکات، بە مانایەکی دیکە کۆنترۆڵ یاخود ڕێشمەی ئابووریی بگرێتەوە.
ماوەیەکی زۆرە هەندێك لە سیاسییەکان و ئابووریناسەکان باس لە تئیورەکەی ئابووریناسی ناوداری بریتانی، جۆن کینز، John Keynes دەکەن و بە باشی دەزانن کە لە بواری ئابووریدا دەوڵەت جێ بەجێی بکات. جەوهەری تئیورەکەی ئەم ئابووریناسەش، ئەمەیە : دەبێت دەوڵەت مەسروفاتەکانی زیاتر بکات. چۆن ؟ بە زیادکردنی توانای کڕینی کرێکاران بە زیاتر کڕینی کاڵاکان. باشە ئەم یارییە گەڵاوە چۆن کاری خۆی دەکات؟
گومان لەوەدا نییە کە بە چەند هۆکارێک ئەم یارییەش شکستدەهێنێت . من تەنها یەك هۆکاری ئەساسیی دەڵێم کە ئەویش وەکو زۆر شتی تر کە ئابووریناسانی لیبراڵ دەیکەن ئەمەش یارییەکی سیاسیانەیە نە چارەسەریی گرفتە بنەڕەتییەکانی کۆمەڵە . بۆچی؟ جونکە بە دەستێك باخەڵی کرێکاران بەتاڵ دەکات و بە دەستەکەی دیکە پری دەکات.

• لە کاتێکدا بەشێکی زۆری کرێکاران و کارمەندان بەهۆی ئەم

بارودخو ل ماو کارکانیان ئنجامددن، دوای کرناش زربیان لگ ئم ترزی ژیانیانا و ل وی پاری هاتووچ و سلامتی گا و وخت گانو و کمکردنوی مسرف ل خکخستن و نوکردنوی پشاك و ئاگابوون ل منداان، گر هیان بت ، ادن . دواتر ئو دبینن ئم باشتر بیان، لبر ئمش نگ ئم ببت شوازکی باویی کارکردن و زر لو کرکاران نگنو ب کارکردن ل ئفیسکانیانا، هاوکاتیش ئمش خاونکار سوودی لیدبینت ک چکردنی هندك ل ئفیسکانی دبت ک لرشدا پاری کر و ئاو و کاربا و غازی ب دگتو. لمش گرنگتر ب خاونکار، دتوانت دستبرداری هندك ل تکنیکشن و پاسوانی بیناک و سکورتی و کرکارانی صیان و ..تد ببت .
خایکی دیکش ئوی ک لم هل و مرجدا کرکاران پیوندییان لگ هاوکاران و خکانی دیک و تکاوبوونیان ب خواردنوی بیری دوای سر کار و ئاهنگی ژی ل دایکبوون و…. زری تر ل ئمان ل دستددن . لمش خراپتر ک ل دستی ددن چالاکی و گرموگوی پیوندی نقبیانیان. ل م بارشدا کارکردن ل ماو تا ادیك خی و نقابکی زررمند دبن ، نقاب و کی لاواز و لاوازتر دبت، ب مانایکی دیک خاونکار سوودمند دبت.
کاری خراپتری وکو ئم نگ ل بوارکانی دیکدا ووبدات . ب نموون ل پش ئستادا هندك جار ک گرفتی تندروستیت هبوو لبری ئوی دکتر بیبینیتای ب تلفون قسی لگتا دکرد، گر زر پویست بوای ئو کاتت ب دادنرا ک بچویتای بتبینیای. ل دوای قناخی کرنا لو دکات ک ئم ببت سیاستی بشی تندروستیی و ببت کارکی روتین ئیتر دکتر ت نابینت گر زر پیویستی کرد ئو کات ب دکات تاکو بیبینیت . بی گومان ئمش ب قازانج ب دوت یاخود ب بشی بو برانی تندروستی دگتو چ ل بچوككردنوی ئفیسکانا و چ ل کمکردنوی دکتر و کارمندانی تندروستیدا.

• سراپای ئو نازایی و خپیشاندان و بزوتنوانی ک هبوون کرنا لناوی بردن. ل بریتانیا لائیحیکیان ب ناوی کرناو کرد بریار ک دساتکی یکجار زریان دا ب پلیس و هندك ل ئازادیی خکیان کمکردو. ئم بریارش ب دوو سا گرچی هموو 6 مانگ جارك پیادا دچنو.

لگ هموو ئوانی سروشدا هاوکاتیش ئاسیکی ونیش هی:

کەرەنا و دەستبەسەرکردنی خەڵکی لە ماڵیاندا لایەنی ئەرێینیشی هەیە کە ئەویش هەستانەوەی هەست و خۆشەویستی و بەرپرسیاریبوونە بەرانبەر بە یەکدی ، پشتبەستن و هاوکاری یەکدی ، لەپرسینەوە و دروستکردنەوەی پەیوەندی مرۆیانەی بە بەرانبەریی لەتەك یەکدی ، کە زۆر دەمێکە سیستەم و میدیاکەی ئەوانەی سەرەوەی لە خەڵک کردەتە نەك هەر دیاردەیەکی نەیار و نەخوازراو، بەڵکو گوماندا ریشی کردون.
دەوڵەت نایەوێت ئەو هەست و هاوکارییە لە نێوانی تاکەکانی کۆمەڵدا هەبێت. تەفروتونابوونی تاك هەر کەس بەخۆی، لە قازانجی ئەوە، دوورکەوتنەوە و بەواکردنە سەر دەوڵەت و بەرپرسان و سەراپای دەزگەکانی لە سوودی ئەوە. کەمکردنەوەی متمانەی تاك، خەڵکی بە خۆی، یانی متمانە بوون و گەورەبوون و بەهێزبوونی ڕۆڵی دەوڵەت، بۆیە دەوڵەت هەمیشە لە هەڵپەی ئەوەدایە.
میدیای فەرمی کە زمانحاڵی سیستەم و دەوڵەتە لە هەوڵ و کۆششی ئەوەدا بووە : کە تۆ بە خۆت بژیت ، هەقی کەسی دیکەت نەبێت ، خۆت یەکەمیت و خەڵکانی دیکە دووەم و سێیەم، دەوڵەت بەرپرسە لەت و بیمەی بە بەیویتەوە، سەدەها دەزگەی خێرخوازی هەیە و دەرفەتی یارمەتیدانیان بە ڕەخساندویت، گەر پێویست پێیان هەبوو….
ئەوەی کە لەم بارودۆخە نالەبارەدا بەڕێ دەچیت خۆشبەختانە دروستبوونی هەزاران گروپە کە بە بەرانبەر لە هاوکاری و کەمککردنی یەکدی و خەڵکیدان. ئەو گرووپانە کارو پیداویستی گەورە نیشاندەدەن و پەی هەڵدەستن هەر لە تەلەفونکردن و قسەکردن لەتەك ئەو سەدەها پیر و پەککەوتە و خەڵکانی خاوەنپێداویستی تایبەتی تاکو ئارامیی و متمانە و پەیوندی نێوانی مرۆڤەکان بگەڕێنەوە ، ئەمە جگە لە هاوکاری دەرمان وخواردەمەنی و شەپینکردن بەیان ، تا دەگاتە شیوەیەك لە خۆڕێکخستن و یەکدی ناسین و کردنی قسە و باس و گرفتەکان لەگەڵ یەکتر .
ئەمە ئاسۆیەکە کە گزنەیەك لە هەتاو لەوەی سەردەهەنە و ڕەنگە ببەتە هیوایەك بە شتی گەورەتر، بە دووکەوتنی خەڵکی بە گۆڕانکاری و گلان لە بزوتنەوەیەکەوە کە هەر هیچ نەبێت هەنگاوەکی گەورە بێت لە کورتکردنەوەی دەستی دەوڵەت و دەسەڵاتداران.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر
12/04/2020

ئەوە دەوڵەت و دەسەلاتن کە موبادەرەکانیان لە خەڵکی سەندەتەوە*… زاهیر باهیر

ئافاتی کۆرۆنا وای کردوە کە خەڵکی تا ڕادەیەك لە ڕاپەڕاندنی کاروبارەکانیانا و ڕێکخستنەوەی ژیانی خۆیان و دەوروبەریشیانا، متمانە بکەنە سەر خۆیان.

ئەم چەند نموونەیەی خوارەوە ئەوە نیشان دەدەن کە خەڵکی بە داهێنانەکانیان ئەوە دەسەلمێنن گەر سەرچاوەکانی سامانە سروشتی و کۆمەڵایەتییەکانیان لە چنگا بێت زەروورربوونی دەوڵەت و دەسەڵات پاساوێکی نامێنێت.

ئەمانەی خوارەوە تەنها چەند داهێنانێکی خەڵکییە لە شوێن و وڵاتانی جیاوازدا :

• لە بریتانیا بە هەزارەها گرپی هارریکاریی بە بەرانبەریی دامەزراون، Mutual Aid، لە یارمەتیدانی خەڵکانێك کە پێویستیان بە یارمەتی هەیە.

• لە شاری وۆهان-ی چین کە لەوێوە گوایە کۆرۆنا سەریدەرهێناوە ، پاش ئەوەی کە دەوڵەت قەدەغەی ئامرازەکانی هاتوچۆی کەرتی دەوڵەتی کرد تاکو هەموو کەس لە ماڵەوە بمێننەوە، خەڵکەکەی هاتن قیتاری سەیارەیان دروستکرد لە گواستنەوەی خەڵکیدا بۆ خەستەخانەکان و هێنانەوەیان.

• لە شاری جیهانسبەرگی جنوبی ئەفەریقا خەڵکی هاتن تیمی تاقمی پێداویسیتییان دروستکرد بۆ یارمەتیدانی ئەو خەلکانەی کە خانوویان نییە ، واتە لە چواردیواری بەناو خانوویەکی لە تەنەکە و مقەبا و پوشوو و پەڵاش دروستکراودا دەژین. لەو پێداویستیانە : دیتۆڵی تەعقیمکردنی دەست ، کاغەزی تەوالێت ، بتڵی ئاوی پاك و خواردەمەنی. لە شاری کەیپ تاون ئەوانەی کە شارەزایان لە کاروباری نەخۆشی چارەسەرکردندا هەبوون گروپیان دروستکرد لە گەڵ شوێندا، گەر کاتێك کە خەستەخانەکان پڕ بوون و نەیاتوانی چی تر

نەخۆش وەرگرن ، ئەمان بە دەوری خۆیان ئەو کارە ئەنجام بدەن .

• لە ئەمەریکا گروپ بۆ یارمەتی کارمەندانی دکتۆر و نەرس خەستەخانە، دروستبووە، کە خۆیان وەختیان نییە تاکو پێداویستییەکانی خۆیان دابین بکەن . هەر لەوە منداڵێکی 8 ساڵان گروپێکی دروستکردووە کە یارییەکان نیشانی منداڵان دەدات و بۆ یەکەوە دەیکەن . گروپی دیکە دروست بووە تاکو یارمەتی منداڵانی ئەو دایك و باوکانە بدات کە کە باوك و دایکیان زۆر سەرقالی کاری دیکەن.

• لە نەرویج گروپێك لەوانەی کە لە کۆرۆنا چاکبوونەتەوە درروستبووە بۆ یارمەتیدانی خەڵکی کە ئەو کارانە بۆ خەڵکانێك کە تا ئێستا ساغن ناکرێت چونکە مەترسیدارە بۆ ئەوان کە بیکەن و لە کردنیا ڕەنگە توشی کۆرۆنا ببن.

• لە بولگاریا گروپ دروستبووە بۆ پێدانی کەفی بەیانیانا و هەروەها بۆ قسە یارمەتیدانی کەسانێك کە گرفتیان هەیە. ئەو کارەش بە ئینگلیزی پێی دەلێن counselling . لە پراگ گروپێك لە قوتابیان دروستبووە کە لای منداڵانی دکتۆر و نەرس و کارمەندانی خەستەخانەکان دەمێننەوە کە خۆیان لەسەر کارن .

• لە شاری دوبلن لە ئیرلەندە لە بلۆکێك خانوو یاری ‘ بینگۆ’ کە پێی دەڵێن ” balcony bingo ” لە ڕێگای فەیسبووکەوە دروستکردوە کە بە هەزاران کەس تیایدا بەشدارن .

• لە شاری بریستۆڵ-ی بریتانیا گروپێك لە ئافرەتان دروستبووە کە کاریان پەیداکردنی داوودەرمانە بۆ ئەو کەسانەی کە ناتوانن لە ماڵەکانیان بێنە دەرەوە.

• لە لاتیڤیا بە هەمان شێوە گروپی جیا جیا دروستکراون بە مەبەستی جیا جیا.

• لە وڵاتی فلیپین دیزاینەری پۆشاک دوکانەکەی گۆڕیوە بۆ دروستکردنی پێداویستییەکانی خۆپاراستن لە پەتای کۆرۆنا.

• لە یەك هەفتەدا گروپێك لە دکتۆر و تەکنیشنەکان و پسپۆڕان توانییان لە ماوەی هەفتەیەکدا جیهازی هەناسەوەرگرتن و بوژانەوەی سییەکان دروست بکەن کە تێچونی تەنها 370 دۆلاری ئەمەریکییە بۆ هاوکاری کەمەنەتییەکان.

*ئەم زانیاریانە لە وتارێکی نوسەر و چالاکوانی ناسراوی ژینگە

George Monbiot کە لە ڕۆژنامەی گاردیانی 31/03/2020 ، وەرگیراوە
بەڵام تایتڵی وتارەکەی ئەو جیایە .

01/04/2020
Zaarifbaher.com

ئەوەی دەمانەوێت داخستنی بەردەوامی پەرلەمانە نەك هەموو شوێنێك ... زاهیر باهیر

ترسی من ڤایرۆسی کۆرۆنا نییە ، چونکە ئەم قۆناغەش وەکو هەموو قۆناغە ناڕەحەتەکانی دیکە تێدەپەڕێت و ژیان ئاسایی دەبیتەوە. ترسی من دەستنانە بیناقاقەمانە لە لایەن حکومەت و دەوڵەتەوە، دواچڕەی ئازدیی تاکایەتی و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانمانە ، کۆتاییهێنانی خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکانمانە، درێژکردنەوەی کاتی سەر کار و خراپکردنی زیاتری بەند و مەرجەکانی سەر کارمانە، لەدانی لانی کەم دوو ساڵی تری بزوتنەوەکەمانە، و زۆری تر لەمانە.
لە بریتانیا تەنها یەك هەنگاومان ماوە بۆ قەدەغەکردنی تەواوی هاتووچۆ. دوێنی شەو، 23/03 پەرلەمانتارە بەڕێزەکانمان بە ڕاست و چەپ و میانڕەو و کۆنەپارێز و لیبراڵەوە ... بڕیاری تێپەڕاندنی یاسای ڤایرۆسی کۆرۆنایان بە ئەنجوومەنی کۆمەن، دا ، کە یاسایەکی وەکو ئینگلیز دەوڵەت دراکۆنیان، بەمەش دوا بزماریان لە کفنی ئازادیی تاك و کۆمەڵە دا. هەموو پاوەرێك درا بە پۆلیس و گەر پێویستیش بکات [کە بەڕای من بە زووترین کات ئەوەش دەکەن] دەیەها هەزار سەرباز بکێشنە ناو شارەکانەوە بۆ تایبەت لەندەن. لە ئەمڕۆوە ئیتر تۆ تەنها لە ڕۆژێکدا یەکجار دەتوانیت بچیتە دەرەوە ئەویش بۆ وەرزش یاخود بۆ بازاڕییکردن، تەنها بەت هەیە لەگەڵ یەکێك، کە لە ماڵەکەدا بەیەکەوە دەژین، ئەویش بەو مەرجەی ماوەیەك [مەسافیەك] لە نێوانتانا هەبێت . گەر وانەکەیت بۆ ئاسانی پۆلیس دەتگرێت و سزاشت بۆ دەبڕێتەوە. هەمو دوکان و بازاڕێك جگە لە سوپەر مارکێت و دەرمانخانە کردنەوەیان قەدەخەیە و کردنەوەی هەر دوکانێکی دیکەی

هەزاران، دەسگێڕەکانی سەر عەرەبانەکان، هەر هەمووی قەدەخەیە و دووبارە پۆلیس دەتوانێت پێت دابخات و سزاشت بدات.
ئەم بڕیارەش بۆ 2 ساڵە و هەموو 6 مانگ جارێك حكومەت پێیدا دەچێتەوە. دوو ساڵیش عەیامەکە، تەمەنێکی درێژە لە تەمەنی چاوەڕوانی هەزاران و ئەوانەی کە پێن لە دەسەڵات و دەوڵەت و زۆرداریی و نادادپەروەری و نایەکسانیی.
ئامۆژگاری دەوڵەتیش بۆ تەنها ” لە ماڵەوە بمێنەرەوە” ئەمە لە کاتێکدا کە سەرۆکوەزیران ئەوەی پشتڕاستکردەوە ” … هیچ دەزگەیەکی تەندروستی لە جیهانا نییە کە پیایدا بگات، لێرە قەرەوێڵەی تەواو بۆ ئەوانەی کە لەحاڵەتی زۆر خراپدان نییە، ماشێنی پاککردنەوە و ژیانەوەی سییەکان کافی نییە، ژمارەی دکتۆر و نەرس و … تد کەمن و بە گوێرەی پێویست، نییە ”
سەرۆکوەزیران ڕاستدەکات، ئەمڕۆ لە هەموو خەستەخانەکانی بریتانیا بۆ 61 ملیۆن کەس تەنها 8175 لەو ماشینە هەیە، کە لە کاتێکدا 30 هەزار پێویستە. لە ئێستادا تەنها 5000 داواکراوە و ئەویش لە 2 هەفتەی دیکەدا گوایە ئامادە دەبێت.
ئەوەی کە دوێنێ شەو دیمانەی کەنالی 4 ی تی ڤی لەندەنی لە هەواڵەکانی کاهژێری 7 دا، بینبەت کە لەگەڵ وەزیری تەندروستی و دکتۆر و نەرس کرا و دواتر ڕاپۆرتی خەستانەیەکیش خوێنرایەوە لەسەر ئەوەی کە لێرە هیچ ئامادەکارییەك نەکراوە. تەنانەت بڕێك لە دکتۆر و نەرسەکان لەسەر حسابی خۆیان پیداویستی خۆپاراستنیان کڕیوە. ئەو کاتە بۆت دەردەکەوێت کە حکومەت و چەندێك مشورخۆری هاووڵاتییەکانەتی. ئەمانە لە لایەکەوە منی گریان و لەلایەکیشەوە ڕقی ئەستور کردم.
لەگەڵ هەموو ئەمانەدا پەڕلەمانتارێکی گەواد [بە مانا کوردییەکەی نا] نایەتە جواب لەیی و بڵێت ئاخر قوربان بۆچی؟!! ئەوە ئەوەن کە 10 ساڵی ڕەبەق لەسەر حوکمن واتان لێکردوە؟ پێنجە بکات بە چاویدا بڵێت مردنی هەر کەسێك لەم خەڵکە، جەنابت و حیزبەکەت و هاوڕێ دەوڵەمەند و ساماندارەکانت ئایا بەرپرس نین لێە؟ لە لایەکی تریشەوە خەڵکی ئەم وڵاتە جوڵەیەك ناکەن و لە بەردەمی ڕەحمەتی دەوڵەت و حکومەتدا دانیشتون ئەوەندەی جگەرە و بیرە و جنس و فوتبۆڵیان هەبێت، ئیدی نان هەیە یا نییە، جار بەجەهەنەم ، ئازادیی قەدەخە دەکرێت یا ناکرێت ؟ جا چییە؟ پەیوەندی بە منەوە چییە؟ خۆ من سیاسەت ناکەم و داخی بە سیاسەتیش نابم؟
خەڵکی کەمتر تەدەفکرن کە ئەمە سەرنجامێکی زۆر خراپ و ساڵانێکی ڕەش دەهێنێت. پاش ساڵێکی دیکە سەرمایەداریی هەڵدەسێتەوەو ئەوەی کە نەیتوانیوە لەم ماوەیەدا بیکات ، دەیکات. لە کێشە دارایییەکەی

2008 دا سەرمایەداری و دەوڵەتەکانی زۆر بە چاکی و باشی بە قازانجی خۆیان قۆستیانەوە . من لێرەدا هەر یەك دوو نموونەیەك دەهێنمەوە. یەکەم: ناساندنی پلانی ” زیرۆ کۆنتراك‘ واتە کارکردن بە عەقدە هەر وەکو مەیانی کارکردنەکەی سلێمانی 60 و سەرەتای 70 کان کە بەنا و مقاویل دەهاتن کرێکاریان لەوێوە دەبرد. بەڵام لە ئێستادا مەیانەکە گۆڕاوە بۆ تێکستی تەلەفونی و پێتدەڵێت “وەرە بۆ کار، یاخود ئەمڕۆ مەیە ، یا چی تر پێویستمان پێت نەماوە”. دووەم: بە پاساوی دەستگرتنەوە و بوونمان لە قەیراند، هەندێك لە بیمەکان بڕان و ئەوەشی کە ماوەتەوە بەدەستهێنانیان زۆر گرانە و کەمتریشە لە جاران. لە ناساندنی ئەمەشدا تا ئێستا چەندەها کەس خۆی کوشتووە لەبەر ئەوەی لیژنەی پزیشکی بڕیاری داوە ئەم کەسانە شایانی پێدانی ئەو بیمەیە نین ، ئیدی بیمەکە نەخۆشی یا پەککەوتەیی یاخود بێ کاریی، هەر کامیا بێت.
سێیەم: سڕکردنی موچەی هەموو کرێکاران و کارگەران و فەرمانبەرانی کەرتی دەوڵەتیی بە دکتۆر و نەرسەکانیشەوە کە ئێستا لە لایەن حکومەتەوە بە ” پاڵەوان” دەناسرێن و سوپاسیان دەکەن. بە نیسبەت کەری تایبەتیشەوە پارەیەکی کەم بە درێژکردنەوەی وەختی سەر کار و هەلومەرجی خراپی سەرکار .
ئەوەی سەرەوە تەنها 3 خاڵن لە دەیەها خاڵی هێرشی دەوڵەت و سەرمایەداران بۆ سەرمان. بەڵێ لەم قەیرانەی ئێستاشدا من بەش بەحاڵی خۆم چاوەڕوانی خرپترکردنی بارودۆخی ژیانمان دەکەم لەبری باشتری لە هەموو ڕوویەکەوە.
بە گوێرەی ئەزموون و خوێندنەوە و تێفکرینی زۆرم، گەیشتومەتە ئەو بەرەنجامەی گەشەکردنی سەرمایەداری و پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا و زیادبوونی ژمارەی کرێکاران نەك هەر بزوتنەوەکە ناباتە پێشەوە بەڵکو دوایشی دەخات ، ئەمە لە ئێستادا ئاوایە. هەر ئەمەش کە دەبینیت ڕاپەڕین و ناڕەزایی و هەوڵی شۆڕش لە وڵاتانی دواکەوتوی پیشەسازیدا زۆر ترن تاکو ئەم وڵاتانە. گەر یەکێك پێم بڵێ ئەی ئەوە نییە لە فەرەنسا هەیە کە وڵاتێکی پیشەسازیی پێشکەوتووە؟ لە وەڵامدا دەڵێم کە نەریت و خو و مێژوی شۆڕشگێڕانەیە کە بەرگریی و بەگژاچونەوە دروستدەکات، نەك بە پیشەسازیکردنی وڵات و پێشکەوچوونی تەکنەلۆجیا. خۆشبەختانە ئەوە لە یۆنان و فەرەنسادا هەبوو ، بەڵام حکومەتی چەپی Alexis Tsipras ئەوەی لە یۆنانا نەهێشتاو ، جەنگی کۆرۆناش ڕەنگە کۆتایی بەوەی فەرەنساش بهێنێت. هیوادارم ئاوا نەبێت.

زاهیر باهیر

24/03/2020

ئێمە لە بریتانیا لە بەردەم جەنگی هەمە جۆرەداین ... زاهیر باهیر

مەترسی کۆرۆنا بۆ ئەم سەرەدەمەی ئیستا کەسەردەمی پێشکەوتوترین تەکنەلۆجیا و زانستە ، مەترسییەکی یەکجار گەورەیە و هیچ کەسێکمان چاوەڕوانمان نەدەکرد کە بەم شێوەیە یەخەمان بگرێت. ئابووریمان داڕمێنێت، ژیانمان لێهەراسان بکات ، خوشەویستمانمان لێببات ، پەیوەندی کۆمەڵایەتیمان کۆتا بکات، بڕوا و متمانەمان بە خۆمان و بە زانستیش ئاوا لەق بکات.

ڕووداوەکان بە پەلە دێن و دەڕۆن، بڕیارەکانیش لەوان بە پەلەتر دەدرێن، ترس و نیگەرانی خەڵکیش خراپتر کارایی خۆیان دادەنێن، ژیانمان بارگران دەکەن، دەروونمان شێواوتر دەکەن.

ئێمە لە بریتانیا نەك هەر لە بەردەم جەنگی ڕووبەڕووبوونەوەی کۆرۆنەداین، بەڵکو لە بەردەم جەنگی سایکۆلۆجی حکومەتیشداین، کە بەردەوام لە دەماندنی هەمانەی پڕ لە ترساندنی خەڵکی و دڵەڕاوکێدایە. هاوکاتیش لە بەردەم جەنگی بژێوی و مانەوەمانداین، گەر کار وەکو ئەم هەفتەیە بڕوات و کەمپەینی ترساندنی خەڵکی هەر بەردەوامبێت، بە تایبەت لە لەندەن دەبینین خەڵکی لەبەر بێ نانیی، بە بوونی کەرەسەی پێداویستیی بە هەموو چەشنەکانییەوە، بەدیارچاومانەوە، دەمرن. ئای کە سوێیەکی سەختە، ئای کە دیمەنێکی لە یاد نەچوو و هاوکات خەمناکە.

ئەوەی کە زیاتر کارایی دەروونیی و نیگەرانیی تاك و کۆمەڵایەتی دروستکردووە، خودی هاتنی کۆرۆنا نییە ، بەڵکو هەنگاوەکانی حکومەتە کە دەینێت، گفتار و کردار و بڕیارەکانێتی کە دەیدات، کە کەمپەینی بەردەوامی تۆقاندنە. بەمەش کە دەیکات تا ئێستا دوو دەستکەوتی بەدەستهێناوە: توانیوەتی کۆنترۆڵی خەڵکی بکات ، هەروەها خەڵکی وابەستە بە دەوڵەت بکات.

‘تۆنی بێن’ کۆنە پەڕلەمانتاری بریتانیا و چەپ و سۆشیالیستی

بەناوبانگی ئەم وڵاتە لە یەکێك لەو 10 خاڵە گرنگەی کە وتوونی، ئەمە یەکێکیانە" " وا تێدەفکرم کە دوو ڕێگا هەیە کە خەڵکی پێ کۆنترۆڵ دەکرێت، یەکەمیان تۆقاندن و ترساندنی خەڵکییە ، دووەهەمیان، تێشکاندن یاخود وێرانکردنیان".
لە ڕاستیدا ئەمە تەقەنراوین و ئەم تەقینەش سەرەنجام تێکماندەشکێنێ و دوای کارەساتی کۆرۆنا گەر بەخۆماندا نەیەینەوە، دەبێت شوکرانەبژێری دەوڵەت و خاوەنکاربین و بە هەموو شتێك ڕازیبین هەر لە کرێ و موچەی کەمەوە، کەمبوونەوەی مافەکان و ئازادییەکانمان و مەرج و بەندی خراپی سەرکارمان تا دەگاتە زۆری تر.
نکوڵی لەوە ناکرێت کە ڤایرۆسی کۆرۆنا لە دوای سەردەمی جەنگی جیهانی دووهەمەوە مەترسیدارترین ڤایرۆسە. ئەوەشی کە وای لێکردووە لە بریتانیا مەترسیدار بێت ئەوەیە کە 10 ساڵە زیاترە حکومەتی موحافیزین بە بیانوی قەیرانی ئابوورییەوە کە وەکو پاساوێکی سیاسیی، سیاسەتی دەستگرتنەوەیان [تەقەشوف] بەسەرمان سەپاندوە.
ئەمەش کارایی خراپی لەسەر بەشی تەندروستی ئەم وڵاتە بە خراپی دروستکردووە، هەر لە تەرخاننەکردنی پارەی تەواو و بەتایبەتیکردنی هەندێك لە بەشەکانی لە کەرتی دەوڵەتییەوە و ڕێگادان بە دکتۆرە باشەکان کە نیوەکار کاربکەن و نیوەی دیکە لە کلینیکە یا خەستەخانە ئەهلییەکانا ، بۆی نەخۆشی زۆر کە بەشێکی بەهۆی نەدارایی و نەبوونی پارەی تەواو بە خۆپاراستن لە سەرما و گەرما و تد تا ڕادەی گۆڕینی یاسای بەشی تەندروستی کە لەتەك ستاندەری ڕێکخراوی تەندروستی جیهانا نایەتەوە. لەمانەش زیاتر هاتنەدەرەوەمان لە یەکێتی ئەوروپا کە دڵەڕاوکێیەکی زۆری بە دکتۆر و نەرس و کارمەندەکانی تری کە لە وڵاتانی دیکەی ئەوروپاوە هاتوون، دروستکرد زۆربەیان ناچارکران کە بەجێمانبهێڵن و بچنەوە بۆ وڵاتانی خۆیان. ئەمانە هەمووی وای کرد کە ئێمە نوقسانی 50 هەزار نەرس و 5 هەزار دکتۆرمان لە بەشی تەندروستیدا، لە ئێستادا هەیە.
بەم جۆرە بەشی تەندروستی لێرە نە ئامادەکاری و نە دەرمانی تەواو و نە قەرەوێڵەی کافی و نە ئامراز و جیهازەکانی کە لە ئێستادا زەروورن ، هیچیانی نییە. ئەمە جگە لەوەشی کە تا ئێستاش دکتۆر و نەرس و کارمەند و کرێکارانی پاککەرەوەی بیناکان کە بەرەی پێشەوەی ئەم جەنگەن پشکنینی [تێست] ئەم پەتایەیان بۆ نەکراوە. ئەمەش تاوانە کە کاتێك دکتۆرێك ، نەرسێك چارەسەری تووشبووان دەکات کەچی خۆی لە هەبوونی ئەو پەتایە دڵنیا نەبێت!! لە دڵەڕاوکێ و نەبوونی متمانە بەخۆیدا، بێت.
هۆکاری نەپشکنینیش تەنها بۆی پاڵیە کەهەر پشکنینێك 20 پاوەندی

تێدەچێت. ئەمەش بە دەوری خۆی بواری دروستکردنی پارەیەکی خەیاڵی بۆ کلینک و خەستەخانە ئەهلییەکان ڕەخساندوە، کە ئەوان ئەم هەلەیان قۆستۆتەوە کە لە بەرانبەر 250 پاوەند تا 370 پاوەند ئەوان ئەم پشکنینیە دەکەن.
ئەمە بێ لەوەی تا ڕادەیەك لە دوێنێوە ، 21/03 ، ژیانیان لە لەندەندا وەستاندووە بە داخستنی باڕ و نادی و کۆفی شۆپ و چێشتخانە و سینەما و شانۆ و یانەکانی وەرزشکردن و مەلەکردن و تد . ئەوە ڕاستە کە دەوڵەت پێرێ، 20/03 ، بریاری دا ئەوانەی کە لەو بەشانەدا کاردەکەن لە سەدا 80 موچەکەیان وەردەگرن کە خودی ئەمەش ئینگلیز پێی دەڵێت، Pay cut ، واتە موچە/کرێ بڕین بە ڕێژەی لە سەدا 20 کە لە کاتێکدا کرێکاران و هەژاران هیچ ڕۆڵێکیان لە ڕوودانی ئەم ئافاتەدا، نەبووە.
هاوکاتیش لەم بڕیارەی حکومەتدا شتێکی بۆ ئەوانەی کە بە بێ عەقد کار دەکەن [زیڕۆ کۆنتراکت] کە زیاترن لە 600 هەزار، هەروەها ئەوانەی کە بزنسی بچوک یاخود کار بۆخۆیان دەکەن، تێدا نییە ئەمە جگە لە بارودۆخی زیاتر لە 5 ملیۆن خانەنشینکرا و زیاتر لە 3 ملیۆن منda□ ک□ لە هێڵی برسێتیدا دەژین.
ئەو بڕیارە کە دەوڵەت دوێنێ دای ل□ بەر چاوی کاڵی کرێکاران نەبوو بەڵکو لەبەر دانەڕمانی ئابووریی بوو کە یارمەتی خاوەنکار و خاوەنکارگەو کۆمپانیاکانی دا. چونکە گەر هەموو ئەم کرێکارانە بێ پارە و موچە بچنەوە ماڵەوە ناتوانن بژین و دواتر زەمینە بۆ هاتنە سەر شەقامی خەڵکی و تێکشکاندنی هەرچی هەیە لە بینای دەوڵەتی و کۆمپانیا و بانق و بوغازەی گەورەی خواردن و کەلەوپەل و بردنی هەرچی تیادا بێت، کە لەم زروفەدا زۆر ئەستەم دەبێت بۆ دەوڵەت کە بتوانێت ئاسایش بۆ ناو شار بگێڕێتەوە و هاوکاتیش مولزەم دەبێت بە قەرەبووکردنەوە.
هەرچی بزنسە زەرەر ناکات ڕەنگە قازانج و سوود بێتە خوارەوە بەڵام ئەوەتا دەوڵەت 330 ملیار دۆلاری بۆ تەخانکردون، باجی لەسەر هەڵپەساردوون ، بڕێك پارەی کرێکارەکانیان بۆ دەدات، خۆشیان لە دائیرەی تەئمین شتێك پارە وەردەگرنەوە.
لە نانی ئەم هەنگاوەدا حکومەتیش بە ڕۆلی خۆی قازانج دەکات هەم بزنس و هەم بڕێك لە کرێکارانیش رازیدەکات و خۆی شیرین□کات و هەڵبژاردنی داهاتووش مسۆگەر دەکات. لە لایەکی دیکەشەوە کار لەسەر دابڕینی پەیوەندی خەڵکی دەکات کە بە هێچ شێوەیەك نەچنە دەرەوە و لە ماڵەوە بن مەگەر کاری یەکجار زەروور یان هەبێت، ئێمەشی ئاوا ترساندووە کە گەر دراوسێیەکت پێویستی بە یارمەتی تۆ بێت ، نە هەموو کەسێك ئامادەیە بچێت بە دەمییەوە نە هەموو دراوسێیەکیش

متمانە بە يارمەتيدەرانی دەكات لە ترسی ڤايرۆسەكە، نەبا بۆی بەريت .
لەمانەش ترسناكتر ، كە رەنگە لە هەفتەی داهاتووە بێت، قەدەخەكردنی خەڵكييە هەر لەژێڕ بيانوی كەمكردنەوەی مەترسيی ڤايرۆسەكە و يارمەتی دانی بەشی تەندروستی. كە خەڵكی ناچارە بيگرێتە بەر چونكە ئەمان زەمينەسازييان هەفتەيەكە بۆ ئەمە كردووە بە وتنی ئەوەی كە ئەم دەردە تاكو بەهاری ساڵی ئايندە دەخايەنێت ، 4 كەس لە 5 كەسی ئەم وڵاتە تووشی دەبن كە بە ڕێژەی سەدی لە سەدا 80 ی دانيشتوانی بريتانی، لە 5 كەس 4 كەس بە ژمارەش 7.9 مليۆنيان داخڵی خەستەخانە دەبن، ئەگەريی ئەوە هەيە ژمارەی قوربانييان لە نێوانی 318،660 و 531،100 كەس بن. ئايا شتێكی ديكە دەمێنيت كە لەمە زياتر نيگەرانت بكات، بتتۆقێنێت، ب□ ووررەت بكات ڕادەستی تەنهايی و بێ چارەيی و بێ كەسيیی بێ ئومێديت بكات؟
ئەوەی كە دەوڵەت هەوڵی بۆ نەداوە، بچوكترين ئامادەكاريی بووە لە بەرانبەر ئەم پەتايەدا كە 3 مانگە لە ئارادایە : لەوانە هيچ جۆرە سوودێكی لە ئەزمون و توێژينەوە و زانيارييەكانی چين وەرنەگرت، تا ئێستا دەمامك و دەسكێش بۆ كارمەندانی خەستەخانە نييە، دەرمانی تەواو نييە، ماشێنی يارمەتيدانی ژيانەوەی سييەكان كەمە، پێشوەخت كۆنتراكتێك لە تەك هەندێك ئوتێلدا نەكراوە بۆ كردنی بەشێكيان بە خەستەخانە گەر پێويستی كرد ، يارمەتی شارەوانييەكان بە بڕێكی زياتر پارە نەكراوە كە ئەوان يارمەتی كەسانی پەككەوتە و پير و منداڵان كە پێويستيان بە پێداويستی تەواو هەيە…تاكو شتێك ئەرك لەسەر خەستەخانەكان، كەمببێتەوە . لە مانەش گرنگتر لە 3 ساڵی ڕابووردووە 50 هەزار نێرس و 5،500 دكتۆر خانەنشينكراون و ياخود كاريان لە بەر فشار و باری تەندروستييان بەجێهێڵاوە ، حكومەت لە دوێنێوە، 21/03 وە داوايان ل□د□كات كە بگەڕێنەوە " بەشی تەندروستی پێويستی پێتانە" . كاتێك كە ئەمانە نەكراون كەچی هێشتا بێ ئابڕوانە لەبری هێنانەوەی پۆزش و بەڵێندان بە كردنی هەموو شتێك و دڵنەوايكردنمان ، دێن دەمان تۆقێنن تاكو تێمانبشكێنن .
سەرەڕای ئەمانەش، ئێمە لەژێر هەرەشەی نەبوونيشداين، نەبوونی نان و سەوزە و ميوە و وشكەداين، گەلێك لە سوپەرماركت□كان ڕەفەكانيان بەتاڵە ئەوەشی كە هەيە بڕێك دانراوە كە ناتوانيت لەوە زياتر بكڕيت، شير و پەنير و گۆشت و ماسی و هەندێك خواردنی ديكە لە قەيراندان. لەو لاشەوە كێڵگەوانەكان و خاوەنكێڵگەكان باڕەيا لێ هەستاوە كە دەرەقەتی بازاڕ نایەن بە هۆی ئەو تۆفان و زريانەی كە ئەمساڵ بووە ئێستاش بە هۆی كۆرۆناوە كە لە وەرزی بەرهەم ڕنين و كۆكردنەوەيدا هاتنی 60 هەزار كرێكار لە وڵاتەكانی ديكەوە،

لەدەستدەدەن. هەر بە گوێرەی راپۆرتێکی دیکە، کێڵگەکان زیاتر لە 80 هەزار کرێکاریان دەوێت ئەمانە لە کوێوە بهێنن؟!! بۆیە لاتان سەیر نەبێت کە کۆمەڵەی کێڵگەوان و خاوەنکێڵگەکان داوا لە دەوڵەت دەکەن کە ” سوپای زەوییان” بۆ بنێرێت ، واتە سەرباز بنێرن بۆ کارکردن لە زەوییەکان.
جگە لەوەی سەرەوەش بەهۆی سیاسەتی ئابوری لیبراڵ و بازاڕ و گڵۆبەلایزیشنەوە و گۆڕینی کەش و هەواوە لە بریتانیا ساڵ بەسەڵ بەرهەمی کشتیاری و کێڵگەکانی ئێرە لە کەمبوونەوەدا دەبێت. لەم بارەشدا بازاڕ متمانە دەکاتە سەر بەرووبوومی هاوردە لە ولاتانی وەکو ئیسپانیا و یۆنان و تورکیا و ئەفەریقاوە ئەمەش بە هۆی دەردی کۆرۆناوە گرفتێکی گەورەی دروستکردووە کە ئێستا بەشێك لەو وڵاتەنە یا خۆیان توشی ئەو دەردە بوون یاخود لە چاوەڕاونیی هاتنی ئەو ئافاتەدان.

زاهیر باهیر

22/03/2021

Zaherbaher.com

ئایە دەکرێت لۆمەی خەڵکی بکەین لە ڕانەپەڕینیان دژ بە دەسەڵات؟ … زاهیر باهیر

زۆرێك لە نوسەران و ڕۆشنبیران و ئەهلی فەیسبووك سوکایەتییەکی زۆر بە دانیشتوانی کوردستان دەکەن کە گوایە ترسنۆکن، هیچوپوچن، هەر شایستەی ئەو ژێردەستی و زۆرداری و نەبوونییەن. هەندێکیشیان ئەهۆنانە و دەیانکەن بە مەڕ و پێویستبوونیان بە شوان.
من ڕایەکی زۆر جیاوازم لەو کەسانە هەیە و هەرگیزیش ڕێگا بەخۆم نادم ئەگەر خۆم، یامنداڵەکانم لە پێشەوەی ناڕەزایی و خۆپیشاندانەکانەوە، نەبم و نەبن ، بێم و بانگەشەیەکی ئاوا بکەم و هاوکاتیش تاوانباریان بکەم بە نەکردنی کارێك لەوانەی سەرەوە.
بەڕای من ئەوەی کە لە کوردستانا دەگوزەرێت هەمان شتە کە لە

سەراپای وڵاتانی ئەوروپی و ئەمەریکی و کەنەدا و ئۆسترالیا و وڵاتانی دیکەدا دەگوزەرێت. بە بەراوردیش بە دەوڵەمەندی ئەم وڵاتانە و ئەو جۆری ستاندەرەی کە ژیانی خەڵکی لێرە پێویست دەکات، زەمینەی ڕاپەڕین هەیە. لەم وڵاتانەش زۆر داخوازیی و پرس هەیە کە خەڵکی دەبێت ڕێزانێ بۆی بچێتە سەر شەقام و تەنانەت لە وڵاتێکی وەکو بریتانیا و ئەمەریکادا زۆر ڕەوایە کە خەڵکی بە هەموو چەشنەکان دژایەتی دەوڵەت و دەسەڵات بکات بۆ بەدیهێنانی داخوازییەکانیان.

بەهەر حاڵ ئەوەیان پرسێکی دیکەیە و من زیاتر دەمەوێت لەسەر کوردستان [باشور] بدوێم و هۆکاری ئەوەی کە بۆچی خەڵکی ئامادەی ڕاپەڕین نییە، قسە بکەم. گومان لەوەدا نییە کە بارودۆخێکی یەکجار خراپ لە کوردستانا دەگوزەرێت و دانیشتوانی ئەوێ زۆر زیاتر لە ئەمەیەك کە لە دەرەوەی ئەوان دەژین دەزانن و هەر ئەوانیشن کە زیاتر لە هەموو کەسێکی دیکە باجەکەی دەدەن .

بەڕای من هۆکارێك هەن کە خەڵکی لە کوردستانا ڕاناپەڕن و قەبوڵی ئەو بارودۆخە دەکەن. ئەو هۆکارانەش:

یەکەم: تێکەڵەیەکی کولتوریی خێڵایەتی و دینی: ئەمە ڕێگرێکی گەورەیە لەوەی کە خەڵکی بە خۆیدا بێتەوە و بیەوێت چارەسەری زامەکانی خۆی بکات و پەنا بۆ شتێك لایەنێکی دیکە، نەبات. ئەو کولتورە دینی و خێڵەکییە هەمیشە لەخزمەتی دەسەڵات و سەرەوەریی و باڵادەستیدا بووەو یارمەتی مانەوەی ئەوانی داوە و کاری داخوازیکردن بووە لە هەزاران و بە قەبوڵکردنی ئەو بارودۆخە ، نەبا خوا خراپەی خراپتر بدات ، کە ئەمەش لەڕێگادایە.

دووەم: کۆمەڵەی کوردی: لانی کەم کۆمەڵەی کوردی لە ساڵی 1946 وە تاکو ئێستا ڕێگای پێنەدراوە کە بە مێشك و عەقڵی خۆی بیر بکاتەوە یاخود متمانە و بروا بکاتە سەر خودی خۆی ئەوەش بەشێکی بۆ هەبوونی هەمە چەشنە و زۆرینەی پارتی سیاسیی کە هەموو هەوڵ و کۆششیان لە پێناوی دەسەڵاتا بووە. بۆ ئەمەش ئەوان شەڕی فکری و سەربازیی مەیدانیان کردووە بۆ زیادکردنی پانتایی هەژموون و دەسەڵاتیان. هەر بەم هۆکارەشەوە ئەوان هەمیشە لە ڕواندنی تۆوی ئیدۆلۆجییەتی خۆیانا بوون لەو شوێنانەدا. هەموو ئەمانەش وای لە خەڵکی کوردستان کردووە کە بڕوا و متمانە بکەنە سەر ئەوان ، لەبری خۆیان .

سێیەم: سیستەمی پەروەردەی خێزانی و ڕۆشنبیریی و فەرهەنگیی : ئەمانەش کەهەر هەموویان لە سەر بناخەیەکی قوچکەیانە دامەزراون ، کار و هەوڵیان لە پێناوی دروستکردنی تاکی ئازاددا نەکردووە. تاکێکیان دروستنەکردوە کە بناخەیەکی پتەوی خۆ خۆیی و سەربەخۆی ، هەبێت بەڵکو لەبری ئەوە تاکێکیان دروستکردووە کە دوای کولتوری

کۆمەڵایەتی [بەشە خراپەکەی] و دینی و وابەستەیی و نامەیی، ببێت.
چوارەم: ئەو بارودۆخە تایبەتییەی کە کوردستانی تیادایە : ئەو بارو دۆخە تایبەتییە کە کە کوردد لەوەدا پەیدا تێپەڕیوە و هەر لە کارەساتی شەڕی نەگریسی کوردایەتی و ڕاگوێزینی زۆرە ملیی و کوشتن و بڕین لە سەر دەستی حکومەتە یەکبەدوایەکەکانی عێراقدا و کیمیاوی و ئەنفال و مانەوە لە بەرانبەر هەڕەشەی گەورەتری حکومەتانی دەوروبەر : عێراق، ئێران ، تورکیا .. ئەمان هەمووی وبوونی بارێك لە ئەزموون بە خەڵکی وای لێکردوە کە دەوڵەت ڕەنگە هەر ” دەستی لینەدەین، باشتر بێت” . بی گومان میدیای دەسەڵات و حکومەتی هەرێم و حیزبەکانیش هەمیشە بەوە خەڵکی کوردستانیان ڕاگرتووە و ترساندووە.
پێنجەم : فاشییەتی دەسەڵات : حکومەتی هەرێم و دەسەڵاتەکەی هەر وەکو هەموو دەسەڵاتەکی دیکە دڕندە و فاشین لەسەرکوتکردنی خەڵکیدا. دەسەڵات هەر کات کار بگاتە سەر ئەوەی جێگایان پێ لەق بکرێت بە هیچ شێوەیەك دەستناپارێزن لە کوشتن و بڕین و هەموو شێوەیەکی تۆقاندن و تیرۆر دژ بە خەڵکی ڕاپەڕیو بەکاردەهێنن. خەڵکی لە کوردستانا ئەمەیان بینیوە و دەیبینن و ناکرێت هەر وا بە ئاسانی سنگی خۆیان و منداڵیان بنێنە بەر گوللەی دەسەڵاتەوە.
شەشەم: خودی بارودۆخی کوردستان: ڕاستە ئەمڕۆ بارودۆخی کوردستان خراپە بەڵام هێشتا بە بەراورد بە خەڵکی بەغدا و باشور و ئێران و میسر و هیندستان و پاکستان و نایجیریا و خواروی ئەفریقا و زۆری تر لە ولاتانی دونیا، بارودۆخی خەڵکی لە کوردستان زۆر لەوان باشترە . ئیتر خەڵکی بە جۆرێك لە جۆرەکان ژیانی خۆی دەبر کردووە و ئەو برسێتی و ڕەشوڕووتییەی کە لەو شوێنانەی کە ناوم هێنان، هەیە ، لە کورستاندا ئەوەندەی من بزانم، نییە. دیارە ئەمەس ئەوە ناگەیەنێت کە دەبێت برسێتی و نەبوونیی، شۆڕش و ڕاپەڕین دروستبکات، بەڵام بمانەوێت و نەمانەوێت ڕۆڵی خۆی هەیە.
شەشەم : ڕۆڵی چەپ و کۆمۆنیست و ئەنارکیستەکان: لە ڕاستیدا چەپ و کۆمۆنیستەکان ڕۆڵێکی ئەوتۆیان نەبووە لەناو خەڵکیدا. شەڕی نێوخۆیی خۆیان لەسەر دەسەڵات و پلەبەندیی نێو حیزبایەتی و شەڕی ئیدیۆلۆجیانە کردونی بە چەندەها بەش و کەرتەوە کە ناتوانن دەورێکی ئاوایان لە کوردستانا هەبێت هەم لە پشتگیری خەڵکی و هەم لە بەشداری خۆیشاندانەکانا، لە هەر ڕووداوێکدا کە دێتە پێشەوە.
هەرچیش ئەنارکیستەکانە ئەوانیش پێگە و سەنگەکیان لە کوردستانا نییە تا ئێستاش قورسایی سەرەکی خراوەتە سەر کردنی هەڵمەتی ڕۆشنگەریی سەبارەت بە ئەنارکیزم و ناسینی و گواستنەوەی ئەزموونەکانی دەرەوە بە ئەوە. بە پلەی دووهەیش بانگەشەی

دروستکردنی گروپی خۆجێیی ئاسۆیانە و ڕێکخراوی جەماوەریی ناقوچکەیی و کردنی کاری هەرەوەزی، دەکەن . ئەمە جگە لەوەی کە ئەنارکیستەکان باوەڕیان بە حیزب و ڕۆڵی حیزب و سەرکردایەتی و ڕابەرایەتی هیچ جۆرە خۆپیشاندان و ڕاپەڕینێك نییە. ئەوەی کە ئەوان باوەڕیانە بەشداریکردنە و چالاکبوونە لەو ڕووداوانەدا و گواستنەوەی ئەزموونەکانە و متمانەپێکردنی تاکە و دروستکردنی وۆرکشۆپە بۆ لەیەکدییەوە فێر بوون و هاوبەشکردنی ڕۆشنبیریی و بەهرەی شەخسی [تالەنت] و سەلیقە و توانایە . هاوکاتیش ڕێگەگرتن ، گەر بکرێت ، لە حزب و حیزبییەکان و کەسانی ناودار و ئیدەلۆجیا بۆ کۆنترۆڵکردنی خەڵکی و لە قاڵبدانیان بە مەبەستی بەکارهێنانیان بۆ بەرژەوەندی تایبەتی حیزبیان و کەسایەتییەکان و دەوڵەتانی دەرودراوسێ و ناوچەکە.
ئالێردا پێ لەوە دەنێم کە بەشێکی نەبوونی جوڵەی کۆمەڵایەتی دەکەوێتە سەر ئەستۆی ئێمە هەموومان کە دەکرێت لەمەی خۆمان بکەین ، نەك خەڵکی کە نەمان توانیوە ئەو پێگە و سەنگەمان هەبێت چونکە لە ڕاستیدا هۆکارێکی ئەمە دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئێمە وەکو پێویست چالاك نین و نەمانتوانیوە و ناتوانین ، فکر و مەبادیئەکانمان بە باشی و بە ڕوونی بگەیەنینە خەڵکی .

زاهیر باهیر
04/03/2020
Zaherbaher.com

موقتەدا صەدر نە خیانەتکارە و نە ساویلکە و نە شۆڕشگێڕە .. زاهیر باهیر

بەداخەوە کە خۆپیشاندەران و زۆرێك لە خەڵکانی دیکە هەر لە سەرەتاوە موقتەدا صەدریان بە پشت و پەنای خۆپیشاندەرانی عێراق زانیوە و کاتێکیش کە هەڵوێستی ئەو و کۆمەڵەکەی ئاشکراتر دەبێت بە خیانەتی دەزانن و توشی بێ چارەیی دەبن .

لە ڕاستیدا صەدر و حیزبەکەی ئەوەندە دەستی خۆپیشاندەران بوون کە بتوانن کۆنترۆڵیان بکەن و ئەو کاتەش موزایەدەی سیاسیان بەسەرەوە بکەن یا وەکو دەڵێین سەرمایەی سیاسیان لێدروستبکەن .

شیعەبوون و شیعایەتی مەرجەعیەت و پێگەی تایبەتی خۆیان هەیە و شتێك نییە لای ئەوان کە لەسەرەوەی ' شیعایەتی' بوونیان و مەرجەعێتەکەیانەوە بێت. کاتێك لای ئەوان ، نەتەوایەتیی و نیشتمانچێتی و حیزبایەتی و شۆڕشگێڕێتی دەگاتە دووڕیانێك کە لەگەڵ مەزهەبگەریی و مەرجەعییەتی ئەواندا ناڕوات ، ئیدی ئەو خەسڵەتانە دەبێت ببنە ئامرازی خزمەتکاری دین و مەزهەبەکەیان چی تر شتێك لەوانەی سەرەوە نامەنێت تاکو ببێتە بنەما و پرنسیپە و گەیدانەوەیان بە لایەنێکی نامەزهەبی ئامانجیاوازەوە. بێ گومان قسەی من لەسەر ' تاك' ی شیعە ، نییە کە وەکو هەموو تاکەکی دیکە لە هەر مەزهەب و دین و نەتەوەیەك ، دەکرێت هەڵوەستی یاخیبوون و بەگژاچونەوەیان هەبێت .

شیعەکان و شیعایەتی ئا لەم خەسڵەتەدا هاوبەشن لەتەك یەهودییەت و جولەکەبوونی ئەرسەدەکسیدا، کە ئەوانیش لەوەدا کە دێتە سەر ئەو پرسە کە لە لایان سەرەکییە، ئیدی دەستبەرداری شت و لایەنەکانی دیکە دەبنەوە . دووبارە جەخت لەسەر ئەوە دەکەمەوە کە قسەکەم لەسەر گشتە، نەك ' تاك' و هەڵوەستی تاك.
ئەمڕۆ لە عێراق-دا چەندەها جۆر لە ڕەوت و فەسائیلی شیعە و سەرکردە و ڕابەر هەیە و بە دڵنیاییەوە ململانێ و ناکۆکی زۆر هەیە لە نێوانیانا کە هەموو ئەمەش وەکو لە هەموو دین و مەزهەب و نەتەوەیەکدا، هەیە، زیاتر ناکۆکی و ململانێکەیان لەسەر دەسەڵات و دەسەڵاتدارێتییە، بۆیە کە کاتێك دێتە سەر پرسە هەرە گەورەکە کە شیعایەتی و مەرجەعێتیانە و ڕووبەڕووی مەترسی دەرەکی دەبنەوە هەموو ئەو ناکۆکیی و ئامرازانەی کە بۆ دژایەتیکردنی یەکدی بەکاریان هێناوە ، دەخەنە لاوە و دەبنەوە بە یەك و هاوپەیمانێ کەن و دێرینەکانیان بەرەڵادەکەن و دەیانفرۆشن.

هەر ئەم هۆکارەشە چی دی موقتەدا صەدر ئامادە نییە کە پشتگیریی ڕاپەڕیوان بکات لە عێراق-دا نەك لەبەر ئەوەی کە کە لە لایەکەوە کەوتوونەتە بەردەم مەترسی ڕاپەڕیوان، بەڵکو پشتگیریکردنیان تا ئێستا وەکو ئامرازێك ، تاکتیکێك وابووە بۆ بەدەستهێنانی ئیمتیاز و دەسەڵاتی زیاتر. لە کاتێکدا کە صەدر ماوەیەکی زۆرە لە نێوانی عێراق و ئێران-دا دێت و دەچێت ڕەنگە ئەو ئیمتیاز و دەسەڵاتەی مسۆگەر کردبێت هاوکاتیش بارودۆخی حوکمی شیعە لە ئێران و عێراق و

لوبنان -یش زۆر شلوق و لەرزۆکە. ئەم شلەقی و بارە دژوارەش لەو سێ وڵاتەدا ڕەنگدانەوەی ڕاستەوخۆ و کارایی کاریگەری لەسەر لایەن و فەسائیلە جیاوازەکانی نێو شیعەکان لە هەر سێ وڵاتەکەدا، هەیە. بە واتایەکی دیکە کە پایە و کۆڵەکەکانی ژێر سەقفەکە هەرەسی هێنا ئیتر هەر دار و پەردووە لە نێو تەپووتۆزی خۆیدا نوقمی سەر زەوی دەبێت.

لەناوبردنی قاسمی سولێمانی و موهەندیس-یش کە دوو پایەی گەورەی هەردوو ڕژێم بوون، لەناوبردنیان تا ئەو ڕادەیە کارایی خۆیان لەسەر لاوازی هەردوو ڕژێم دانا کە بە دەگمەن تیاماندا هەبووە، دەرکمان بەو ڕاستیە کردبێت. تەنانەت زۆرێك لە سیاسی و ڕۆشنبیرانی کورد و توێژەرەوە سیاسیەکانی ناوچەکەش وایاندەزانی کە دەبێتە هۆی هەڵگیرسانی شەڕێکی گەورە، کە لە ڕاستیدا پێچەوانەکەی ڕاستدەردەچێت کە سەرەنجام چەك بە ئێران دادەدات بەسەر مێزی وتووێژ و سازش.
هەڵوەستی ئێستای صەدر و لایەنەکەی تەنها وەلابوونی تەواو و ڕاستگۆیی و بە ئەمەکێتی ئەوان دەردەخات بە شیعەگەریی و مەرجەعییەتەکەی.

Zaherbaher.com

26/01/2020

لیبیا و دەستتێوەردانی وڵاتان … زاهیر باهیر

تەماشا بکە دەبینیت ئەم سیستەمە خەڵکی چۆن بە بەها و سووك کردووە. بوون بە پیاوی خەڵک، حیزب ، سیخووڕی دەوڵەتی، بەکرێگیراوانی وڵاتان کە ئینگلیز پێی دەڵێت mercenaries کە کورد پێیدەڵێت “جاش”. ڕەنگە تا ڕادەیەکی کەم لە هەندێکیانا جۆرێك لە دڵسۆزی تیادابێت، یا هۆکارێکی دیکەی هەبێت بەڵام بەشی زۆری بژێوی و بارخواری ژیان و بێدەربەستیی و نەبوونی هۆشیاریی ، دەندەیی بێت. ئاخر کابرایەك هەڵکوتێتە سەر ماڵ و خاك و گەلێکی دیکە و

ئەوەی کە پێیبکرێت بیکات، بۆ ئەوەی بیناسێت و غەدرێك تاوانێکی بەرانبەر کردبێت …نازانم چ ناوێکی لێدەنێیت؟!!

من لێرەدا زیاتر دەمەوێت قسە لەسەر بەکرێگیراوەکانی دەوڵەتی تورکیا کە ناویان 'سوپای ئازادیی سوریا'یە، بکەم.
ئەمڕۆ لیبیا وەکو سوریا ئەمیش بووەتە مەیدانی لابەلاکردنەوەی کێشەی نێوانی دەوڵەتەکان لەسەر ئاستی جیهانی و ناوچەیی. حکومەتی ویفاقی لیبی کە لە لایەن ئیتالیا و قەتەر و تورکیا و ڕێکخراوی یو ئێن و هەندێك لە وڵاتانی دیکەوە پشتگیری لێدەکرێت و خەلیفە حەفتار-یش لە لایەن میسر و ئەردەن و ئیمارات و روسیا و فەرەنساوە لایەنگریی و کۆمەکی پێدەکرێت، کێشەیەکی یەکجار گەورەیان بۆ ئەو خەڵکە هەژارەی لیبیا دروستکردووە، کوشتارگەلێکی بێشووماری تیادا دەکرێت.
تورکیا بۆ کەمکردنەوەی ئەزمەکانی نێو خۆی بریاری دا کە کۆمەك بە حکومەتەکەی لیبیا، ویفاق، بکات بۆ ئەمەش لە 24/12 دا 300 چەکداری لەو بەکریگیراوانەی 'سوپای ئازادیی سوریا' نارد ، لە 29/12 دا 350 بەکرێگیراوی تری نارد و لە 05/01/20 دا 1350ی دیکەی ناردووە
.

بۆچی ئەمانە بەکرێگیراون؟

ئەمانە هیچ مەبدەئێك و مرەبونەکیان لا نییە لە هەر شوێنێك بکرێت بەکرێبگیرێن ئەوان بۆ دوودەی دەچن و شەڕ دەکەن . بە گوێرەی ڕاپۆرتێکی نوێی ڕۆژنامەی گاردیانی ئەمڕۆ 15/01/20 ئەم بەکرێگیراوانە عەقدێکیان لەتەك یو ئێن-دا بەستووە بۆ پشتگیریکردن لە حکومەتی لیبیا، کە هەر بەکرێگیراوێك 2000 دۆلاری ئەمەریکی موچەی بێت کە لە کاتێکدا کە تورکیا شەڕی دژ بە کوردی پێدەکردن مانگی 450 بۆ 550 لیرەی تورکییان وەردەگرت کە بە پاوەندی بریتانی دەکاتە 52 بۆ 72 پاوەند.

هاوکاتیش تورکیا واژۆی ئەوەی کردووە بۆ یو ئێن کە پارەی تێچونی چارەسەری بریندارانیان سەرفبکات و پارەی گەڕانەوەی تەرمی کوژراوانیشیان بۆ سوریا، دەدات.
کاتێك ئەم بەکرێگیراوانە دانیشتوانی شوێنی دیکەن ئەوەندەی ئامادەبن کە خەڵکانی نەیاری حیزبەکەیی و دەوڵەتەکەی بۆ بکوژن، ، لە لایەن ئەردۆگانەوە گرەنتی ئەوەیان پێدراوە کە بکرێنە هاووڵاتی تورکیا.

لە سۆدانیش ئەو بەکرێگیراوانەی کە شەڕیان لە دارفۆرد دەکرد و سکی ژنان و منداڵانیان هەڵدەدڕی ، ئێستا کە لە سۆدان شەر نییە ئەوانیش بە 3000 کەسیانەوە ئەوە چەند مانگێکە گەیشتونەتە شاری بنغازی بۆ شەڕکردن دژ بە جەنەڕاڵ خەلیفە حەفتار. بەرپرسێکی لیبی بە گاردیانی وتوە " ئەوەندە گەنج لە سۆدانەوە هاتووە کە توانای دابینکردنی ژیان و پێداویستی ترمان نییە بۆیان" .

کۆماندۆکانی ئەمانە بە تەمان دوای ئەوەی کە عەقدەکەیان لەگەڵ لیبیا و یو ئێن دا تەواو دەبێت بگەڕێنەوە بۆ سۆدان و شەڕ دژ بە حکومەتی تازە بکەن . لە دیمانەیەکیانا لەتەک ڕۆژنامەی گاردیانی بریتانییدا، یەکێك لەم کۆماندانە دەڵێت " من دەزانم ئەمە مەسینەرین [بەکرێگیراو] ین شەڕکردنمان نە هێز و نە شەرەفی تیادایە … بەڵام ئەمە کاتییە و دوای تەواوبوونی موهیمەکەمان دەگەڕێینەوە بۆ ماڵەوە " یەکێکی دیکەیان وتی " چەکداربوون و شەڕکردن وەکو بەکرێگیراو، تاکە ڕێگەیەکە بۆ پەیداکردنی سامانێك کە دواتر بتوانین شەڕ دژ بە دەوڵەتی سۆدان بکەین " … " باوەڕمان وانییە کە عومەر بەشیر تەواو بووبێت.. ئەمە ئێستا لە لیبیاین بەڵام مەعرەکەی دیکە لە سۆدان چاوەڕوانمان دەکات.." یەکێکی دیکەیان لە تەڕابلوس، وتی " وەختی دیاریکراومان لێرە نییە … تەنها چەك و تەقەمەنی و لۆجستکی میللتەریی بەدەستدەهێنین بۆ گەڕانەوەمان بۆ سۆدان" کۆماندۆیەکی تر وتی " تۆ خۆت دەیزانی کە ئەمە کارێکی وامان نییە بۆیە جاری واهەیە کە دەبێت خەڵك بڕفێنین و بە قاچاخ بیانگەیەنیینە شوێنی پێویست" .
ئەمە ئەو دونیایەیە کە ئێمە تێیدا دەژین دونیای حیزبایەتی ، دونیای بەکرێگیرا و سوپا و پۆلیس و سیخووڕ و دونیای حکومەت و دەولەت ، دونیای چینایەتی و کۆمەڵەی قووچکەیی. ئەمە ئەو سیستەمەیە کە ئێمە لە سایدا دەژین بارودۆخێکی ئاوا دەخولقێنێ تاکو کەسانێك بەکرێبگیرێن مانگی بە 100 دۆلار، کەمتر یا خود زیاتر و بەنە سەر خاك و ماڵ ومنداڵەت و بتکوژن بێ ئەوەی بتناسن ، بێ ئەوەی هیچ ناکۆکییەکی لەتەکتا هەبووبێت ، یا خراپەیەکت بەرانبەری کرد بێت.

15/01/2020

ڕیکێبڕکێی نێوانی ئێران و ئەمەریکا لەسەر عێراق … زاهیر باهیر

ئەوەی کە تا ئیستا و لەم ڕۆژانەشدا لە نیوانی ئێران و ئەمەریکادا ڕوودەدات بۆ ڕوودانی جەنگی نێوانی ئەم دوو وڵاتە نییە. ڕوودانی ئەم جەنگە گریمانێکی زۆر زۆر کەمی هەیە. بەیەکادانی ئەمەریکا و ئێران هۆکارەکەی شکستهی□نانی ئەمریکایە لەسەردەستی ئێران لە ناوچەی ڕۆژائاوای ناوین-دا. سیاسەتی ئەمەریکا لە عێراق و سوریا و سەراپای ناوچەکەدا فەشەلێکی گەورەی هێنا و پاشەکشەیەکی گەورە بوو لە سیاسەتی دەرەویدا. ڕووداوەکانی ئەم چەند ساڵە ئەوە نیشاندا تاکو ئەم ڕژیمەی ئێران بەردەوام بێت سیاسەتی ئەمەریکا لە شکستا دەبێت. ئێران دەزانێت چۆن یارییەکانی لە ناوچەکەدا زیرەکانە دەکات.

سیاسەتی ترامپ لە بەرپاکردنی جەنگدا نەك هەر لەتەك ئێران-دا بەڵکو کۆریای باکور و لەتەك ڕوسیا و شوێنەکانی دیکەشدا خۆپاراستنە. ترامپ ئەو کابرا گەمژەیە نییە کە لە لایەن ڕۆشنبیرانی کوردەوە ناونوسکراوە و هەروەها لە لایەن میدیای ئەوروپاشەوە بووەتە گاڵتەجار. ترامپ بۆ جەنگی لەگەڵ ئێران-دا لانی کەم سێ هۆکار ڕەچاو دەکات:

یەکەم: جەنگی ئەمەریکا لە ناوچەکەدا و لە ئەفغانستانا وەکو لە سەرەوە باسمکردن شکستیهی□نا و زیانێکی دارایی و ڕۆحی گەورەی بە ئەمەریکا گەیاند . ترامپ دەزانێت شەڕ لەگەڵ ئێراندا شەڕێکی نەبراوەیە و سەخت□رین شەڕ دەبێت لە دوای جەنگەکەیان دژ بە ڤێتنامییەکان و هاوکاتیش پانتایی ئەم جەنگە هەموو ناوچەی خۆراوای ناوین دەگرێتەوە ، هێشتا برانەوەشی نادیار دەبێت.

دووەم: ترامپ دەزانێت خەڵکی ئەمەریکا ئەزموونێکی تاڵیان لەگەڵ جەنگەکانی پێشودا هەیە و بە کردنی جەنگێکی دیکە ڕازی نابن.

سێیەم: ترامپ لە ئەمساڵدا هەڵبژاردانی سەرۆکایەتی لەبەردەمدایە و لە کاتێکدا کە ئەگەری زۆر هەیە بۆ خولی دووهەم بێتەوە سەر کار، نایەوێت ئەو هەلە لە دەست خۆی بدات .

ئێرانیش زیرەکانە خوێندنەوەیەکی باشی بۆ ئەمەریکا و بە تایبەت سیاسەتی ترامپ هەیە. ئەوانیش دەزانن کە ترمپ ئارەزوی شەر دژ بەوان ناکات بەڵام هاوکاتیش نایانەوێت کە عێراق-یان لەژێر چنگ

دەرچێت. هەر ئەمەشە جار و بار بە ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ نمایشی هێزی سەربازی و مەعنەوی خۆیان دەکەن و ئامادەشن بە هەر نرخێك بێت ڕژێمی شیعەیی ئێستای عێراق بپارێزن .

ئەمەی کە ئێستا ڕووی داوە و ڕوودەدات لە قازانجی ئێرانە زیاتر تاکو ئەمەریکا، بەڵام بێ گومان زەرەری عێراقییەکان. ئێران دەزانێت کە ئەمەریکا تا ڕادەیەك دەستەپاچەیە لە کردنی ئۆپەراسوێنێ گەورەی ئاوادا کە ئێران ملکەچ بکات لانی کەم بە هەڵوێستەکانی ئێستای نەك هاتنە ڕیزییەوە. ئێران دەزانێت کە لەم ڕووبەڕووبوونەوەیدا لەگەڵ ئەمەریکادا لە دوو لاوە قازانج دەکات: یەکەم: دروستکردنی کەلێنێکی گەورە لە نێوانی ڕژێمی عێراق و ئەمەریکادا و هاوکاتیش هێزە پاشکۆکانی و لایەنگرەکانی خۆی لە ناو حکومەت و ناو حەشدی شەعبی و پۆلیس و دەزگەی ئەمنی بەمە تاقیدەکاتەوە .

خۆ ئەگەر بتوانێت بەردەوامی بدات بەمە لە تەک هاوکارانی لەناو عێراق-دا کە ئێستا لە هێڕشکردنە سەر باڵوێزخانەی ئەمریکادا بەردەوامن بەمە دەتوانێت شەڕێکە یاخود چەقی فشار لەسەر خۆی لابدات و بیخاتە سەر بەیەکادانەکانی نێوانی عێراق و ئەمریکا چونکە ئەمەریکا هەر وا بەو ئاسانییە ڕازی نابێت کە هێزە سەرکوتکەرەکانی عێراق کە وەکو بینیمان چەندێك درندانە بەرانبەر خۆپیشاندەران وەستاونەتەوە کەچی لە بەرانبەر ئەمەی کە ڕوودەدات، تەنها تەماشاکەرەکن و هیچی تر . دواجار ڕژێمی عێراقی دەبێت خۆی لە نێوانی ئێران و ئەمەریکادا ساخبکاتەوە ، ناکرێت وەکو کەری نێو جۆگە لە هەردووبەر بلەوەڕێ [بە سوکایەتی بە گوێدرێژ چونکە هەمیشە گوێدرێژ خزمەتی زیاتری بە هاووڵاتیان لە هەموو سیاسی وپەڕلەمانتار و هێزە سەربازییەکان، کردووە] .

لە لایەکی ترەوە گەر ئەم ڕووداوانە پەرە بسەنێت و بەردەوام بێت دەبێتە هۆی پەرت و بڵاوکردنی خۆپیشاندەران و ساردبوونەوەیان ، ئەمەش ئامانجێکی دیکەیە کە ئێرانییەکان زیاتر لە ڕژێمی عێراقی، بەدەستیدەهێنن.
ئەم دوو هێزە، ئێران و ئەمەریکا، لە ملانملانێدان لەسەر عێراق، ئەمەش دەبێت زوو یاخود درەنگ لابەلا ببێتەوە ئیتر بە هەر چەشنێك بێت.

زاهیر باهیر
01/01/2020

ڕۆژئاوا لە نێوانی قڕکردن و سازشکردنا … زاهیر باهیر

ڕۆژئاوا بە بارودۆخێکی یەکجار سەختدا تێدەپەڕێت، سەرەنجامەکەی هێشتا نادیارە بەڵام ئەوەی کە تا ئێستا ئاشکرایە بژاردەی یەکێك لەو دوانەی سەرەو□ یە.
ئەوەی کە ئێستا ڕوودەدات لە ڕۆژئاوا پاشخانی ئاڵۆزی خەباتی کوردانی ڕۆژئاوا و پێکهاتەکانی دیکەیەی هەیە و دەگەڕیتەوە بۆ شەڕی ڕەوای بەرگریی جەنگاوەرانی کۆبانی و هاتنە ناوەوەی ئەمەریکا وەکو یارمەتیدەر و کۆمەککەر.
ئەوەی کە لە مێشکی مندا هەرلە سەرەتاوە تا ئێستاش چەسپبووە، هاتنی ئەمریکا دوای ئەوەبوو کە زانرا کۆبانی ناکەوێت و هاوکاتیش ڕێگایەکی دیکە نەبوو بۆ لەباربردنی ئەو ئەزموونە ساوایەی ڕۆژائاوا، جگە لە نزیکبوونەوە و هەوڵدانی کۆنترۆڵکردنی نەبێت بۆ ئەوەی ببـێتە بەشێك لە ئامانج و ستراتیجییەتی ئەمەریکا.
زەمینەی دروستبوونی ئەو واقیعەش نەبوونی هاوپشتی و هاریکاری نێونەتەوەیی چەپ و نقابیی و کۆمۆنیست و سۆشیالیت و ئەنارکیستەکانی جیهان بوو وەکو پێویست. هاوکاتیش ڕوونەدانی جۆرێك لە ڕاپەڕین لە وڵاتانی دەرودراوسێ و ناوچەکەدا دژ بە حوکمڕانەکانیان، بوو.

بەڕای من ئەمەریکا بە پلان هاتە ناوەوە و پلانەکەش بە بەشداریکردنی و تورکیا و ڕوسیا و قەتەر و سعودییەو و تەنانەت حکومەتی هەرێمیش، بوو. نەدەکرا ئەزموونێکی ئاوا سەکەوتوانە لە شوێنێکی ناوچەیەکی بارگاوی بە چەندەها گرفت و د□و□□□ند بە چەندەها سامانی سروشتی قەبوڵبکرێت. ئەزمونێك کە چەندەها لایەنی گرنگی وەکو کۆنفیدرا□□یزمی دیمۆکرات و خۆسەریی و پرسی ئیکۆلۆجی و ئافرەتان و پێکەوە ژیانی بە هارمۆنی پێکهاتەکانی دیکەی ڕۆژئاوا و کردنی دین بە پرسێکی خودی شەخسی و بیرکردنەوە و کارکردن لەسەر کاری هەرەوەزیی … هەموو ئەمانە ئامانج و پایەکانی بزوتنەوەی ڕۆژئاوا بوون، چۆن دەکرێ و

دەکرا قەبوڵبکرێت.!!!!
ئەمانە بەردی بناخەی پیلانە گەورەکەی ئەو لایەنانەی کە لە سەرەوە ناوم هێنان دژ بە ڕۆژاوا دانا.

پلاندانانی ئەم پیلانەش هەر ئاوا ئاسان نەبوو. بۆ ئەمە ئەمەریکا لە پەیەدە نزیك بووەوە نەك لەبەر ئەوەی کە پەیەدە هێزێکی سیاسی بە هێز بوو و پێگەیەکی گەورەی هەبوو، بەڵکو بە هێزی سەربازیی یەپەگە و یەپەژە و کە دواتر بوون بە هەسەدە، بوو. ئەمەریکا ئەوەشی دەزانی کە تەنها ڕێگایەك بۆ ئەوەی ئەو هێزە چەکدارە خۆبەخشەی کۆمۆنێتییەکە، تا ڕادەیەك بکەوێتە ژێر ئاراستە و ڕێڕەوی ئەوانەوە ، تەنها و بە تەنها بە حیزبی پەیەدە دەکرا و دەکرێت. کەواتە هەنگاوی یەکەم ڕێکەوتن بوو ل□ تەك پەیەدە، دووهەم دەرهێنانی هێزی یەپەگە و یەپەژە بوو لە هێزی خۆبەخشی کۆمیتییەکە و بەرگریی لە کۆمۆنێتییەکە و بردنیان بەرەو هێزێکی گەورەی دیسپلینی حیزبی و هێڕشبەر بۆ ئەو شوێنانەی کە پەیەدە و ئەمەریکا نەخشەیان بۆ دەکێشان. بە گەوەرەکردنی ئەم هێزە و گۆڕینی ئاڕاستەیی و بەرد□وامدان بە شەڕەکە و دابینکردنی ژیانیان و جلوبەرگیان و چەك و تەقەمەنیان ئەوەندەی دیکە نەك پەیەدە و هێزەکەی خستە باوەشی ئەمریکاوە بەڵکو دووریشی خستنەوە لە بیناکردنەوەی ڕۆژئاوا لە بناخەوە هەر لە ڕووی ئابووریی و کۆمەڵایەتیی و کولتووریی و فەرهەنگیی و کار و ئەرکی دیکەشەوە.

ئەمە هەنگاوی سێیەمی پێکهێنا. لە هەنگاوی چوارەمدا کە ئیدی ئامانجی ئەمەریکا و ستراتیجییەتی لە تەواوبووندا بوو فراوانکردنی شەڕەکە و ناردنی دەیەها بارگە و بنەی سەربازیی و زیادکردنی دانەجیڕەی دەوڵەتی تورکیا لێیان و دوورخستنەوەیان لە پەیوەندیان ل□ تەك ڕوسیا و کەمکردنەوەی پاڵپشتی نێونەتەوەیی لێیان هەموو ئەمانە پرۆسەی بزوتنەوەکەی گ□□□ی بە بەرژەوەندی ئەمەریکا نەك ڕۆژاوا. هاوکاتیش دەرکنەکردنی پەیەدە، یاخود فەرامۆشکردنی ئەوەی کە مانەوەی ڕۆژاوا بەستراوە بەمانەوەی داعشەوە بە تایبەت پاش نەبوونی کۆمەکی نێونەتەوەیی و ڕوونەدانی ڕاپەڕین ل□ و□تانی د□رووددراوسێ، کە هەر سەرکەوتنێك بەسەر داعش-دا نزیکبونەوەیان بوو لە لێواری قەبر.

بەم شێوەیە پەیەد ئەوەندە بەهێز و گەورە بوو هاوسەنگی خۆی لە تەك ت□قد□م و ئیدارە خۆسەری□کە، لەدەستدا، ئیدی گەڕانەوە بۆ خودی خەڵکەکەی لە بڕیارە گەورە و یەکلایکەرەوەکانا، هەرگیز بە خودی خەڵکی ڕۆژاوا،ڕەوانەبینی.

هەموو ئەمانە هەر وەکو چۆن داعش-ی لاواز کرد، پەیەدەشی لە روی پێگەی کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابوورییەوە لە ڕۆژاوادا لاوازکرد. ئیدی ئەو هاوپەیمانییە بە بەند و مەرجەی کە پەیەدە لەتەك ئەمریکادا بەستبووی، لە هەفتەی پێشودا هەرەسی هێناو ڕۆژئاوای بەرەو ئەم بارودۆخە برد.
وەکو لەسەرەوە وتم چەند هۆکارێکی سەرەکی هەبوون لەبردنی ڕۆژاوا بەرەو ئێستای، بەڵام سەرکییەکەیان هۆکارە ناوخۆیی، یا ناوەکییەکە بوو. ئەوەش پەیەدە بوو کە سسیاسەتی هەڵەی نەخشە دەکێشا جگە لە سیاسەتی " نە ئاشتی و نەشەڕ" لەتەك سوریادا کە سیاسەتیەکی زۆر سەرکەوتوانە بوو. کە تەماشای ئەزموونی ناوچەکە بەگشستی و کوردیش بە تایبەتی دەکەیت ئەوە دەبینیت بە ئەوەی هەر گەلەك شکستەك بهێنیت، ئەوە پێویستت بە حیزبەکە. بەواتایەکی دیکە لە پشتی هەموو شکستەکەوە حیزبەك خۆی مەڵاس داوە.

لە ئیستادا ئەوەی کە کوردان و پێکهاتەکانی دیکە لە ڕۆژاوا ڕووبەڕووی دەبنەوە قڕکردنیانە لە لایەن دەوڵەتی تورکیاوە هیچ لایەنەکیش ناتوانێت بیوەستێنێ گەر بیشوەستێ، درەنگ دەوەستێ ، کاتەکە کە کار لەکار ترازاوە و کارەسات قەوماوە. بۆیە لەو دوو بژاردەی سەرەوە " قڕبوون یاخود شازشکردن" بژاردەی سازشکردن بە خاتری قڕنەکردن لەم بارودۆخەدا، بژاردەیەکی ژیرانەیە. ڕێکەوتنی پەیەدە لەتەك سوریا بە نێوەندگەریی ڕوسیا، تاکتیکێکی زۆر چاکە کە ئاراستەی شەڕو بارودۆخەکە دەگۆڕێت. لەبەر ئەوەی کە پەیەدە لە پێگەیەکی لاوازەوە ئەو ڕێکەوتنەی کردووە، ناتوانین پێشبینی بەدەستهێنای زۆر داخوازی بکەین و پرسی کەنفیدرالیزمی دیمەکراتیك و ئیکۆلۆجی و کۆموونەکان و ئەوانی تر دەبنە خەون . بەڵام لە ئێستادامیللەت لە قڕکردن دەپارێزێت .

هاوکاتیش من پێشبینی ئەوە دەکەم کە ڕێکەوتنەکە دەبێتە وەستانی شەڕەکە چونکە زەحمەتە ڕێگە بە شەڕی نێوانی تورکیا و سووریا بدرێت، پێشبینی دوەهەمم، بەردەوامبوونی شەڕەکەیە کە ئەو کاتە پێدەچێت خۆپیشاندان و ناڕەزایی ومانگرتن لە تورکیادا دروستبکات و ئەمەش ڕەنگە ببێتە هۆی ڕوخاندنی حکومەتی ئاکەپە .
بریا پارتی دیمەکراتی کوردستانیش لە 1975 دا بژاردەی قڕنەکردنی کوردی هەڵبژاردایە لە بری بەرژەوەندی خۆی و ئاغا لەکانی جیهانییەکانی، هەروەها یەکێتی نیشتمانیش، بزوتنەوەی کوردی دروست نەکردایەتەوە میللەتیان بە هاوکاری بەعس بە قڕدان نەدایە هەم لە دەخی شەڕ و هەم لەدەخی ئاشتی ئێستاشا.

15/10/2019
Zaherbaher.com

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!! -11- مەری بۆکچین … و: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin
و: زاهیر باهیر
بەشی شازدە:

وەهم و ئەفسانەی پارت/ حیزب

شۆڕشەکان و ڕاپەڕینەکان بایاخی تێبینی و سەرنجدانن نەك بە تەنها لەبەر ئەوەی قۆناخێکی سەرەتایان هەیە کە زۆر دیارە بێ سەروبەرەیی، بەڵکو ڕەوتێکی خۆسکیشی هەیە لە ئافراندنی شێوەکانی خۆبەڕێوەبەریی شۆڕشگێڕانە کە خۆی دەیەوێت. کەرتە پاریسییەکانی 1794-1793 بەرچاوترین فۆرمەکانی خۆبەڕێوەبەریی بوون کە توانرا لە لایەن هەر شۆڕشێکی کۆمەڵایەتییەوە لە مێژوودا، ئافریندە بکرێت. [15]. لیژانەکان یاخود " سۆڤێتاتەکان"ی کرێکارانی پترۆگراد کە لە ساڵی 1905دا دروستیانکرد زۆر نزیکییان لە فۆرم و شێوازدا لە تەك ئەواندا، واتە کەرتە پاریسییەکاندا، هەبوو. گەرچی ئەم لیژان و سۆڤێتاتانە کەمتر دیمۆکراتی بوون لە کەرتە پاریسییەکان، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمانە لە ژمارەیەك لە شۆڕشەکانی ئەم دواییەدا دەردەکەوتنەوە. ئەوەتا دەبینین کە فۆرمێك لە شۆڕشی خۆبەڕێوەبەریی، ئەنجوومەنەکانی کارگەکان بوون کە ئەنارکیستەکان لە شۆڕشەکەی ئیسپانیای 1936 دا، دروستیانکردن. دواتریش کەرتەکان وەکو ئەنجوومەنەکانی قوتابییان و کۆمیتەکانی چالاکیی لە ڕاپەڕین و مانگرتنە گشتییەکەی مانگی ئایار و حوزەیرانی پاریسی 1968 دا دەرکەوتنەوە. [16].

ئا لەم بارەدا دەبێت پرسیاری ئەوە بکەین کە پارتی " شۆڕشگێڕ" لەم ئاڵوگۆڕ و گەشەکردنەدا چ ڕۆڵێك یاریدەکات. هەروەکو لە سەرەتادا بینیمان ڕۆڵێکی سەرکوتکەریان بینیوە، ئەوەش ڕۆڵی " پێشڕەو"

نەبوو. ئەم پارتە لە هەر شوێنێکدا هەژموونی خۆی بەکاربهێنێت ئامانجی هێواشکردنەوەی تەوژمی ڕووداوەکانە، نەك " کۆمەك و هاوکاریی" هێزە شۆڕشگێڕەکان، ئەمەش بە ڕێکەوت نییە. خودی پارتیی خۆی پێکهاتەیەك یاخود قەوارەیەکی قووچکەیانەیە و هەڕەمێکە کە ڕەنگدانەوەی تەواوی ئەو کۆمەڵگەیە کە خۆی بانگەشەی دژبوونی دەکات.

گەرچی بە تیئوریی بانگەوازەکی یاخود ئیدیعایەکی دیکە دەکات بەڵام ئۆرگانێکی بورجوازییە، دەوڵەتکەیەکی بچوکە، لەگەڵ هەبوونی جیهاز و کادیرەکانیا کە وەزیفەیان گرتنەدەستی دەسەڵاتە، نەك هەڵوەشاندنەوەی دەسەڵات. ڕیشەی پارتیی لە قۆناخی پێش شۆڕشدایە، هەموو ئەو فەرمانەی کە بەخۆیەوە دەیگرێت و تەکنیکەکان و عەقڵییەتیی، بیرۆکراتیانەیە. ئەندامەکانی لە قوتابخانەی گوێڕایەڵیی و چەمك و فکرە بەسەرچووەکان لە عەقیدەی وشکهەڵاتوو لە تەك ڕێز و سەرسامبوون بە سەرکردە، دەخوێنن.

سەرکردەکانی پارتیی-ش بە ڕێی خۆیان زادەی قوتابخانەی خوو و نەریتی کۆماندارانن [ئەوامیر] ، ڕابەرێتی، دەسەڵاتدارێتی، گەمە و نەرجسییەتن. ئەم بارودۆخە خراپتردەبێت کاتێك کە پارتی بەشداری لە هەڵبژاردنەکانی پەرلەماندا دەکات. لە سەروبەری کەمپەینەکانی هەڵبژاردنا پارتی پێشڕەو لەسەر مۆدێلی فەرمی بورجوازیی مەوجود دەڕوات، تەنانەت هەمان ئامراز و جیهازیش بۆ هەڵبژاردنی بەکاردەهێنێت.
کاتێکیش کە بەرەو هەڵمەتی [کەمپەینی] هەڵبژاردنەکان دەچێت لە ڕاستیدا بارودۆخەکە ڕووبەڕووی مەترسییەکی ئێجگار گەورە دەبێتەوە لە کاتێکدا کە حیزب دەبێتە خاوەنی چاپەمەنییەکی بەرفراوان، چەند بنکەیەکی گرانبەها، کۆمەڵێك بڵاوکراوەی دەوریی بە سەنتراڵی کۆنترۆڵکراو لە گەڵ پێکهێنانی ئامێرێکی مووچەخۆردا- بە کورتییەکەی. بیرۆکراتیەتێك کە هەڵگری بەرژەوەندی مادییەکانە.

کاتێکیش کە پارتیی گەورە و بەرفراوان دەبێت مەسافەی نێوانی سەرکردایەتی و خوارییەوە هەڵدەکشێت و گەورە تردەبێت، سەرکردەکانی نەك بە تەنها دەبنە " شەخسیات" بەڵکو پەیوەندییان لە تەك باری ژیانی ئەوانەی خوارەوەدا، نامێنێت. گروپە لۆکاڵییەکان کە دروست زروفی خۆیان باشتر لە سەرکردە دوورەدەستەکانیان،دەزانن، ناچارن کە بۆچون و ڕوانگەی خۆیان بکەنە قوربانی وەرگرتنی ئامۆژگاری و ڕێنمایی لە سەرەوەی خۆیان.
سەرکردایەتی بێئاگاش لە هیچ زانیارییەکی ڕاستەوخۆ و لە گرفتە لۆکاڵییەکان، بە هێواشی و بە حیکمەتەوە وەڵامدەداتەوە. گەرچی

داخوازییەکەی ئەوان لە لایەن سەرکردەکانەوە " گەورە دەبینرێت" بە نیشاندانی " کارامەییەکی گەورەی تیئوریستیانە" بەڵام کارامەیی و لەهاتوویی سەرکردە کە بەسەر پەیژەی هەرەمییدا بە سەرکردایەتی سەردەکەوێت، کەمدە بێتەوە.
چەنـدەك زیـاتر نزیـك لەو پلەیە دەبیتەوە کە بڕیـارە سـەرەکیی و گرنگەکانی تیادا دەدرێت، ئەوەندە زۆرترین تەحەفوز لە سروشتی پرۆسـەی بڕیاردانەکانـا دەکرێـت، چەنـدەك زۆر بیرۆکـراتییەت و ناپەیوەستبوونەوە دەبنە ئەو فاکتەرانەی کە ڕۆڵی خۆیان دەبینن، ئەوەندە زیاتر لە بەرچاوگرتنی هەیبەت و شەخسییەت دەبینرێت و ئەمەش زیاتر جێگای دەستپێشخەریی و ئەندێشە دەگرێتەوە، هەروەها زیاتریش خۆ تەرخانکردن بە شتی بێبایەخەوە لە جێگای ئامانجەکانی شۆڕش، جێی سەرنج دەبێت.

کاتێك کە پارت-حیزب لە ڕوانگەی شۆڕشگێڕییەوە بێتوانا و ناچالاک دەبێت، ئەوەندەش زیاتر لە ڕێگای قوچکەیی و کادیرانی و ناوەندەوە [مەرکەز] بەدووی کەفائەت و چالاکییەوەیە. گەرچی هەمـووکەس لە حیزبـدا لەشـانی یەکەوە هەنگـاودەنێن، بەڵـام فرمانەکـان [ئەوامیرەکان] ئاسایانە هەڵەن، بە تایبەت کاتێك کە ڕووداوەکان بە پەلە دێن و دەڕۆن و دەچنە پێشەوە و شێـوازەکی چاوەڕوانەکراو وەردەگرن، هەر وەکو چۆن لە هەموو شۆڕشەکانا ڕوودەدەن.
پـارت تەنهـا لە یەك ڕووەوە چالاك و کـارایە ئەویـش لە قاڵبـدانی کۆمەڵە لە ڕوانگەی شێوازی قووچکەیی خۆیەوە ئەگەر شۆڕش سەرکەوتو بێت. بەوەش بیرۆکراتیەت، مەرکەزییەت و دەوڵەت دروستدەکات و کار لەسەر چەسپاندنیان دەکات. لە هەوڵی بیناکردن و ڕاهێنانی ئەو زەمینە کۆمەڵایەتییانەدایە کە پاساوی بوونی ئەم جۆرە کۆمەڵانە دەکات. لەبری ئەوەی کە " هەڵوەشێتەوە" کەچی دەوڵەت کە لە لایەن " پـارتی شکۆدارەوە" دەپـارێزرێت، پارێزگـاری لەو هەمـوو بـارودۆخە دەکـات کە “دابینـی” وجـودی دەوڵەت و هەروەهـا ئەو پـارتی-یەی " پاسەوانێتی"، دەکات.

لە لایەکـی دیکەشەوە ئەم جۆرە پـارتە لە کـاتی سـەرکوتکردنا زۆر باریخوارە، بورجوازییەت تەنها ئەوەندەی بەسە کە سەرکردایەتییەکەی دەستبەسەر بکات بە تەشکانی بزوتنەوەکەی. بە گرتنی سەرکردەکانی یاخود خۆشاردنەوەیان پارتی توشی شەلەل دەبێت و کەس نامێنێت بە ئەندامانی گوێڕایەڵ و وەلاکارانیی تاکو وەلای بە بەرن، ئیدی وەکو ئەو ماسیانە کە بە هۆکارێك دەکەونە قەراخی ڕووبارەوە سەرگەردان و سەرلێشێواو و بارخوارن. ئەمەش دەبێتە هۆی هەڵوەشاندنەوەی پارتەکە

نەك بە تەنها لەبەر هۆکاری سەرکوتکردن بەڵکو لەبەر هەژاریی و نەبوونی سەرچاوەکانی ناوخۆش.

ئەو باس و خواسانەی کە پێشتر باسکران سەرەنجامی گریمان نیین، بەڵکو ئەوە وێنەیەکی ئاوێتەی سەراپای حیزبە مارکسییە جەماوەرییەکانی چەرخی ڕابوردووە هەر لە پارتە سۆشیالدیموکراتەکان و کۆمۆنیستەکان و هەروەها حیزبە ترۆتسکییەکەی سیلان (کە پارتێکی جەماوەری کەم هاوتا بووە) [لەوە ناکات بوکچین زانیاری لەسەر حیزبە شیوعییەکان، کۆمۆنیست و دیموکراتەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوین هەبووبێت، دەنا دەیتوانی ئەمانیش بە بەڵگەکانی زیاد بکات- وەرگێڕ] .

قسەکردن لەسەر ئەوەی کە شکستی ئەم پارتانە لە وەرنەگرتنی جددیانەی مەبادیئە مارکسییەکاندایە، تەنها داپۆشینی پرسیارێکە: بۆچی ئەم شکستە هەر لە یەکەم جاردا، لە سەرەتادا ڕوویدا؟ ڕاستییەکە ئەوەیە کە ئەم پارتانە هاوبەشیی کۆمەڵەی بورجوازییان هەڵبژاردووە و لەبەرئەوەی کە لەسەر هێڵ و بنەماکانی بورجوازیی، پێکهاتبوون یاخود ڕێکخراو بوون، هەر لە دروستبوونیانەوە میکرۆبی خیانەتیان هەڵگرتووە.

درێژەی هەیە

....

–15 " [illegible] " [illegible]] [illegible] 1968 [

–16 لە تەك بەخۆنازینێکی زۆردا، کە بەشێکی بە هۆکاری بەدەربەستییەوە [ئیهمالییەت] بوو، ژمارەیەك لە گرووپە مارکسیستەکان بەکردەوە ناوی یاخود لەقەبی " شووراکان/ سۆڤیەتەکان"یان، بەسەر ئەو شێوازانەی سەرەوە لە خۆبەڕێوەبەریی، دەردەبڕی. هەوەدان بۆ دانانی هەموو ئەم شێوازە جیاوازانە لەژێر تاکە ناوێکدا یاخود تاکە لەقەبێك تەنها کارێکی نەزانانە و کوێرانە نەبوو، بەڵکو بە مەبەستیش بوو. لە ڕاستیدا شووراکان ئاستی کەمی دیموکراتی بوون لە شێوازێ/ فۆرمە شۆڕشگێڕەکان، بەلشەفیکەکان زیرەکانە بەکاریانهێنان بۆ گواستنەوەی دەسەڵات بۆ دەستی پارتەکەیان. شووراکان وەکو کۆرتە پاریسییەکان یاخود ئەنجوومەنەکانی قوتابییانی ساڵی 1968ی فەرەنسا لەسەر بناخەی دیموکراتی ڕاستەوخۆ نەبوون. نەک هەر ئەوە بەڵکو لەسەر بناخەی خۆبەڕێوەبەریی ئابووریانەش، وەکو لە کۆمیتەکانی کارگە ئەنارکیستییەکانی ئیسپانیا [بوکچین مەبەستی ئیسپانیای 1936 بۆ 1939 یە- وەرگێڕ] نەبوون. لە هەقیقەتا شووراکان پەرلەمانی کرێکاران، ڕێکخراوێکی قوچکەیانەیان دروستکرد کە نوێنەرەکانیان لە کارگەکانەوە و دواتر لە یەکینەکانی میلیتارییەوە هەروەها

جوتیارانی گوندەکانەوە دەهێنا.

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!! -10-
مۆری بۆکچین … و: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin
و: زاهیر باهیر
بەشی دە:

وەهم و ئەفسانەی پارت/ حیزب
.
شۆڕشە کۆمەڵا یەتییەکان لە لایەن حیزبەکان و گروپەکانەوە یاخود کادیرەکانەوە بەرپا نابێت. شۆڕشەکان سەرئەنجامی هێزێ ڕۆچوی مێژووە و ناکۆکییەکانە کە بەشێکی گەورەی دانیشتوان چالاک دەکەن، ئیدی شۆڕشەکان دەردەکەون و رەوودەدەن. ئەو شۆڕشانە سەرهەڵدەدەن نەك بە تەنها ل□ بەر ئەوەی کە " جەماوەر" دەبینن کە ک□م□□□ی مەوجود (وەکو ترۆتسکی جەدەلی دەکات) قەبوڵناکرێت [تەحەمولناکرێت]، بەڵکو ل□ بەرئەوەش کە گرژییەکانی نێوان واقیع و ئەوەی کە ئەگەری کردنی هەیە، هەروەها لە نێوانی چی هەیە و چی دەتوانرێت بکرێت، ئەمانەن کە ڕۆڵدەگێڕن لە ڕوودانی شۆڕشدا. بە تەنها ناهەمواریی و نەبوونیی و برسێتیی شۆڕش بەرھەمناهێنن، زۆر جار ئاوایە، بەڵکو بێ ئومێدیی، ڕووخان، یاخود خراپتر، تایبەتمەندییە خۆییەکان، ململانێی خودی کەسایەتی لە پێناوی مانەوەدا، ڕۆڵیان هەیە.
وەزن و بایاخی شۆڕشەکەی 1917 ی ڕوسیا لە مێشکی ئەوانەی کە دەژین وەکو مۆتەکەیەکە چونکە بە زۆری بەرھەمی " بارودۆخە تەحەمولنەکراوەکان" بوو لە ناهەمواریی و وێرانکاری جەنگی ئیمپریالیستیانە. ئەو شۆڕشە هەرچی خەونێکی هەبووبێت لە لایەن جەنگێکی ئەهلی خوێناوییەوە، برسێتیی و نەبوونیی و خیانەتەوە لەناوبرا. ئەوەی کە دەرەنجامی شۆڕشەکە بوو بە تەنها وێرانکردنی کۆمەڵێکی کۆن نەبوو بەڵکو تێشکانی هەبوونی هەرچی ئومێدێکیش، بوو، کە بۆ بەدەستھێنانی کۆمەڵێکی نوێ، بوون.

شۆڕشەکەی ڕوسیا زۆر خراپ شکستیهێنا، شوێنی حکومەتی قەیسەری بە سەرمایەداریی دەوڵەتی گرتەوە. [13] بەلشەڤیکەکان بوونە قوربانیی تراجیدیانەی ئیدۆلۆجییەکەی خۆیان و لە پاکتاوکردنەکەی ساڵانی سییەکانا، ژمارەیەکی زۆریان بە ژیانی خۆیان باجەکەیان، دا. هەوڵدان بۆ دەستکەوتنی هەر حکمەتێکی عاقڵانە لەم شۆڕشە نوقسانە ناتەواوەدا، جێگای پێکەنینە. [بوکچین لێرەدا مەبەستی ئەوەیە کە گەنجە چەپە نوێیەکان نابێت چاوەڕێان و باوەش بە مارکسیزم-لینینزم بکەنەوە لە بزوتنەوەکەیانا، چونکە ئەوە کارەساتێکی مێژویی بوو، دەسەڵاتخوازانە و تۆتالیتارستی، بوو، تۆوی ئەمەش لە خودی مارکسیزمدا و لە کۆمەڵەی ئەو سەردەمەدا چانرابوو. چەپە نوێیە ئەنارکیستەکان دەبێت خۆیانی لێبپارێزن- وەرگێڕ.

لە زاری جانێت بهێڵ، برادەر و هاوکاری بوکچین] ئەوەی کە دەتوانین لە شۆڕشەکانی ڕابوردووەوە فێربین ئەوەیە کە بزانین هەموو شۆڕشەکان لە چیدا هاوبەشن و هەروەها سنوورە دیاریکراوەکەیانە بۆ بەراورد لە تەك گریمانەکی گونجاوی زۆر و گەورەدا کە لە ئێستادا لای ئێمە ئاشکرایە. جەوهەری خەسڵەتەکان و دیمەنی شۆڕشەکانی ڕابوردوو ئاوابووە کە خۆ بەخۆیانە/ خۆڕسکیانە دەستیانپێکردووە. ئەمەش ڕوونە گەر هەر کەسێك بیەوێت قۆناخی دەستپێکردنی شۆڕشی فەرەنسای ساڵی 1789 و شۆڕشەکانی 1848 و کۆمونەی پاریس و شۆڕشی 1905ی ڕوسیا و سەرەوژێرکردنی حوکمی قەیسەر لە ساڵی 1917 و شۆڕشی هەنگاریای 1956 یاخود مانگرتنی گشتی 1968ی فەرەنسییەکان، بپشکنێت، کە لە هەر هەموویانا دەستپێکردنی قۆناخەکان بە گشتی وەك یەك بوون: قۆناخەکی خرۆشانی خۆ بەخۆیانە تەقیوەتەوە و بەرەو بازی جەماوەریانە، ملیناوە. ئەو گوڕ و بازدانانە گەر سەرکەوتووبوبێت یانا، پەیوەستە بە ورە و بڕیار و پلانەکانەوە، هەروەها ئایا کە هێزەکانی دەوڵەت بەرانبەر بە خەڵك دەجەنگن یا نا.

“پارتی شکۆدار” کاتێك کە هەیە هەمیشە لە دوای ڕووداوەکانەوە هەنگەشەلکەیەتی. لە مانگی شوباتی 1917 دەدا بەشی ڕێکخستنی پیترۆگرادی پارتی بەلشەڤیك دژ بە بانگەشەی مانگرتنەکان، وەستایەوە، ئەوەش بە دەقیقی سەر لە ئێوارەی پێش شۆڕش بوو کە چارەنوسی تەزاری دیاریکرد و حکومەتەکەی ژێراوژوور کرد، بەڵام خۆشبەختانە کرێکاران ” ڕێنماییەکانی” بەلشەفیکەکانی فەرامۆش کرد و مانگرتنی خۆی کرد. لەو ڕووداوانەی کە بە دوای یەکدا هاتن و شۆڕشی تیادا ڕویدا هیچ کەس زیاتر لە پارتە ” شۆڕشگێڕەکان'” سەرسامتر نەبوو ، لە نێوانیشیانا پارتی بەلشەفیك، بوو، هەروەکو Kayurov سەرکردەی بەلشەفیك، وتی: “بەڕەهایی[موتڵەقەن] هیچ دەستپێشخەرییەکی ڕێنماییانە لە پارتییەوە دەرنەچوو… ئەندامانی

کۆمیتەی ناوەندی پیترۆگراد گیران و نوێنەری کۆمیتەی ناوەندیی، هاوڕێ Shliapnikov, نەیتوانی هیچ ئامۆژگاری و ڕێنماییەك سەبارەت بە هاتنی ڕۆژەکانی دوایی، بدات”.
[3] ڕەنگە نەبوونی ڕێنماییەکی ئاوا مایەی خۆشبەختی بووبێت چونکە پێشئەوەی کە کۆمیتەی پیترۆگراد بگیرێن هەڵسەنگاندنی کۆمیتەکە بە بارودۆخەکە و ڕۆڵی خۆیان ئاوا غەمگینانە بوو ئەگەر کرێکاران دووی ئامۆژگاری و ڕێنماییەکانی کۆمیتە بکەوتنایە، کاتێك کە شۆڕش ڕوویدا گومان لەڕوودانی دەکرا. دەتوانرێت هەمان جۆر لەم حیکایەتە سەبارەت بە پێشوەختی 1917 هەروەها ئەوانەی کە بەدوایدا هاتن بوترێت، یەکێك لەوانە بە شاهید هێنانەوەی ئەم نزیکانەی ڕاپەڕینی قوتابیان و مانگرتنی گشتی مانگی ئایار و حوزەیرانی 1968 ی فەرەنسایە، ئەمە کاتێک کە خواست و مەیلێکی لەبار هەبوو بە لەبیرکردنی نزیکەی دەرزەنێك لە ” مەرکەزێتێکی بە شەدەت” لە ڕێکخستنی بەلشەفیکئاسا کە لەکاتی خۆیدا لە پاریس هەبوون.

بەدەگمەن باس لە هەر یەکێك لەو گروپە ” پێشەنگانە” دەکرێت کە تا ڕۆژی 7 ی ئایار کاتێك کە شەڕی شەقامەکان بە جددی دەستیانپێکرد ڕقیان لە ڕاپەڕینی قوتابیان دەبووە. گەنجە ترۆتسکییە شۆڕشگێڕە شیوعییەکان The Trotskyist Jeunesse Communiste Révolutionnaire]] نەبێت کە جگە لەوان کە بە تەنها دووی دەستپێشخەرییەکانی بزوتنەوەکەی 22 ی ئازار کەوتن. [14].
هەتا ڕۆژی 7 ی ئایار هەموو گروپە ماوییەکان ڕەخنەیان لە ڕاپەڕینی قوتابیان دەگرت کە گوایە ڕووکەش و پەراوێزکەوتوو بە بایاخن. فییدراسوێنی قوتابییانی شۆڕشگێڕی ترۆتسکییەکان، Trotskyist Fédération des Étudiants Révolutionnaires ، قوتابیان و مانگرتوانیان بە ” سەرکەش” [موغامیر] ناودەبرد و لە ڕۆژی 10 ی ئایاردا لە هەوڵی ئەوەدا بوون کە قوتابییان بەست و مەتاریسەکان بەجێبهێڵن، ئەوە باسی پارتی کۆمۆنیست ناکرێت کە بە گومان ڕۆڵیکی خیانەتکارانەیان بینی. ماوییەکان و ترۆتسکییەکان وەکو دەستبەسەرکرابەتن ئاوابوون، دووربوون لەوەی کە ڕۆڵێ ڕابەرایەتیکردنی ئەو بزوتنەوە پۆپلیستییە بگێڕن.
بە پێچەوانەوە، زۆرێك لە گروپە بەلشەفیکەکان لە زانکۆی Sorbonne بەئابەوانە گەمەی تەکنیکیانەیان لەناو ئەنجوومەنەکانی قوتابیانا، بەکاردەهێنا و لە هەوڵی ” کۆنترۆڵکردنیا” لە چوارچێوەی شێواندن و ڕوخاندنیا بوون، کە ئەمەش تەواوی لیژنەکەی وێراندەکرد.
دواتریش بە تەواوکردنی ئەم جۆرە کارانە هەموو ئەو گروپە بەلشەفیکانە سەبارەت بە پێویستی بووونی ” نێوەندگەرایی

سەرکردایەتی" چەڵتە چەڵتیان بوو، کاتێکیش کە بزوتنەوە جەماوەرییەکە هەرەسیهێنا بزوتنەوەیەك بەدەر لە " ئامۆژگاریی و ڕێنمایی" ئەوان و زۆر جاریش دژ بەوان، دەرکەوت.

درێژەی هەیە ......

....

13- ڕاستییەك کە هەرگیز ترۆتسکی تێینەگەیشت ئەوە بوو کە هیچ وەخت ئەو دووی سەرەنجامی چەمکەکەی خۆی " پێکەوە پێشکەوتن" "combined development " لە بەرانبەر دەرنجامە لۆژکیەکانی خۆی ، نەدەکەوت. ئەو ئەوەی (دروستدەبینی) کە تەزاری [قەیسەری] ڕوسیا ، لە پرۆسەی پێشکەوتنی بورجوازییە ئەوروپاییەکانا لە دواوە بوو یاخود دواکەوت، کە بارودۆخەکەی ڕوسیای ئەو کاتە هەر لە سەرەتاوە بە زەروورە داخوازی زۆرترین گەشەی پیشەسازی و فۆرمبوونی چینایەتی دەکرد لەبری دووبارەکردنەوەی پرۆوسەی سەرتاسەری گەشەی بورجوازی. ئەو فەرامۆشی ڕەچاوکردنی ئەوەی کرد کە ڕوسیا بەهۆی ئاژاوەی ناوخۆی زۆر گەورەوە، هەڵوەشاوەتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا ڕەنگە تەنانەت پێشی سەرمایەداریی شوێنەکانی دیکە لە ئەوروپا بداتەوە. ترۆتسکی خەوێکی موغناتیسی قوڵی بە فۆرمیلەی " خۆماڵیکردنی خاوەندارێتی، یەکسانە بە سۆشیالیزم" دەبینی، ئەو شکستی هێنا لە دەرککردن بەوەی کە خودی سەرمایەداریی ئیحتیکاریی مەیلی یەکگرتنی لە تەك دەوڵەت یاخود ئاوێتەبوونی بەو هەیە، ئەوەش بە هۆکاری بونی جەدەلییەتی نێو خودی خۆیەوە.

بەلشەفیکەکان فۆرمە ترادیسوێنەکانیان لە ڕێکخراوی کۆمەڵایەتی بورجوازی، پاککردەوە (کە تا ئێستاش ئەو فۆرمانە لە ئەمەریکا و ئەوروپا لە گەشەکردنی سەرمایەداری دەوڵەتییدا، دەستبەکارن)، ئەوان بێ مەبەست زەمینەیان بۆ گەشەکردنی دەوڵەتێکی سەرمایەداریی " پوخت و ڕووت" سازکرد کە دەوڵەت لەو زەمینەیەدا لە کۆتاییدا دەبێتە چینێکی دەسەڵارتدار.
بە هۆی نەبوونی پاڵپشتیی تەکنەلۆجیای پێشکەوتووی ئەوروپاوە، شۆڕشی ڕوسیی بوو بە دژە شۆڕشێکی ناوخۆ، ڕوسیای شورەویی بوو بە فۆرمێکی سەرمایەداریی دەوڵەتیی کە "سوودی بە سەرجەمی خەڵکەکە نەدەگەیاند". پێچواندنەکەی لینین سەبارەت بە " سۆشیالیزم " و سەرمایەداریی دەوڵەتی لە سای ستالین-دا بووە ڕاستییەکی زۆر ترسناك. مارکسییەت چجای کرۆکە مرۆییەکەی شکستیهێنا لەبەرئەوەی دەرکینەکرد و تێنەگەیشت کە چەندێك چەمکە " سۆشیالیزم" کەی لە قۆناخی دوایی خودی کاپیتاڵیزم نزیکدەبێتەوە یاخود نزیکایەتی

هەیە، شکستیهێنا، بە گەڕانەوەی بۆ شێوازی بازرگانی لەسەر ئاستی پیشەسازی باڵا.

شکستهێنان لە تێگەیشتنی ئەم پێشەوەچوونە، بزوتنەوەی شۆڕشگێڕی سەردەمی بەرەو ڕاچەنینی تیئوریانە، بە ئومێدیانە، برد، کە کۆرتکاری نێوانی ترۆتسکییەکان سەبارەت بەم پرسە، شاهیدن. [3] Quoted in Leon Trotsky, The History of the Russian Revolution -(Simon & Schuster; New York, 1932), vol. 1, p. 144. 14 بزوتنەوەکەی 22ی ئازار دینەمۆیەك بوو لە کڕوکی ڕووداوەکانا کاری دەکرد، وەکو سەرکردایەتیی، فرمانی دەرنەدەکرد، بەڵکو پاڵنەر و جوڵێنەربوو، ئازادانە شانۆگەرییەکەی بە ڕووداوەکان بەجێدەهێشت. ئەم شانۆ ئازادە ڕێگای بە قوتابیان دەدا لە ڕێگای هێزی بزوێنەری خۆیانەوە بەرەو پێشەوە ملبنێن، چونکە نەدەتوانرا لەبەر هونەری جەدەل و مشتومڕی نێو ڕاپەڕین، دەستبەرداری ببن. لە ڕاستیدا بە بێ ئەوە هیچ بەست و مەتاریسێك لە ڕۆژی 10 ئایاردا نەدەبوو ، ئەویش بەدەوری خۆی خاڵی تەقینەوەی مانگرتنی گشتی کرێکاران بوو.

گوێڕادەرە ئەی مارکسیست!! -9- … مۆری بۆکچین … و: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin

بەشی نۆ:

ئەم خۆئامادەکردنە بۆ ئایندە و ئەم ئەزموونە لەتەك کۆمەڵەی ئازادی پاش قۆناخی کەمیی شمەك و پێداویستییەکان لە پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکاندا، ڕەنگە وەهمێك بێت ئەگەر داهاتوو کار لەسەر جێگرتنەوەی کۆمەڵەیەکی چینایەتی بە یەکێکی دیکە بکات، ئەمە خاڵێکی بناخەیی و مشتومڕ هەڵناگرێت. بەهەرحاڵ ئەگەر ئایندە کۆمەڵەیەکی ناچینایەتی دروستبکات لەسەر تێکدانی یا ڕوخاندنی کۆمەڵەی چینایەتی، ئا لەو بارەدا " ئامرازی" گۆڕانکاری شۆڕشگێڕانە چییە؟ ئەوە دەقا و دەق بەشی زۆری کۆمەڵەکە کە لە ترادیسیۆنە جیاوازەکانی چینەکانەوە دێن کە تێکەڵن لە هێزێکی شۆڕشگێڕانەی هاوبەشەوە بە

هەڵوەشاندن و حەلکردنی دەزگە و دامەزراوەکان، شێواز و پێکهاتە کۆمەڵایەتییەکان، بەهاکان و ستایڵەکانی ژیان کە زاڵن بەسەر ستراکتوری چینایەتی باودا.

هەر ئاواش زیاترین گەشەکردنیش لەنێو توخمە گەنجەکانن، نەوەیەك کە ناسراون بەوەی کە قەیرانی گەورەی ئابووریان نەدیوە هەروەها کەمتر و کەمتریش ئاشنان بە چیرۆکی وەهمی دابینکردنی مەتیریاڵەکان، ئەوەی کە لە نێوانی نەوەی سییەکانا بەربڵاو بوو.

ئەگەر ئەوە ڕاستی بێت کە شۆڕشی کۆمەڵایەتی بەبێ کۆمەکی چالاکانە یا نەرێیانەی [پاسیڤانە] کرێکاران، سەرناگرێت، هەر ئاواش ڕاستییەکی کەمتر نییە لەوەی کە شۆڕش بەدینایەت بەبێ کۆمەکی چالاکانە یاخود ئەرێیانەی کێڵگەوانەکان و فەنی [تەکنیشن] و میهەنییەکان و شارەزایان. لەمەش زیاتر شۆڕشی کۆمەڵایەتی ڕوونادات بەبێ کۆمەك و هاریکاریی گەنجان، لاوان، لەوانەی کە چینی حوکمڕان هێزی چەکداریی لێدروستکردوون. ئەگەر چینی حوکمڕان هێزی چەکدارەکەی لە دەستدا بمێنێتەوە، ئەوە شۆڕش دەدۆڕێت، ئیدی مەسەلەیەك نییە چەندێك کرێکاران بانگەشەی کۆمەکردنی دەکەن. ئەم ڕاستییەش نەك هەر بە تەنها لە شۆڕشی ئیسپانیای سییەکاندا، بەڵکو لە هەنگاریای پەنجاکان و چیکۆسلۆفاکیای شەستەکانیشدا، دەرکەوت.

شۆڕشی ئێمە بە گیانە سروشتییەکەی خۆی و هەوڵدانی تەواوکردنی پرۆسەکەی، بە تەنها هاریکاریی و هاوپشتیی کۆمەکی کرێکاران و سەربازان، بەدەستناهێنێت، بەڵکو هەموو خەڵکانی دیکەش لە سەربازان و کرێکاران و تەکنیشنن و کێڵگەوانان و زانایان و شارەزایان و هەتا بیرۆکراتەکانیش، ڕادەکێشێت و دەیانهێنیتەڕیزەوە. بە فەرامۆشکردنی کتێبە تاکتیکییەکانی ڕابوردوو شۆڕش لە ئایندەدا کەمتر دووی هەنگاوەکانی بەرەنگاربوونەوە دەبێتەوە و ڕوو لە زۆرترین مەیدانی ئەو خەڵکە گوماناویانە، بەدەر لە " پێگەی چینایەتییان" دەکات.
بە هەبوونی هەموو ئەو ناکۆکییانەی نێو کۆمەڵەی بورجوازی شۆڕش بە پیت و وزە دەبێت، نەك هەر بە هەبوونی ناکۆکییەکانی ساڵانی 1960 کان و 1917. ئا لەم بارەدا شۆڕش سەرنجڕاکێشە بە هەموو ئەوانەی کە هەست بە بارگاویبوونی بەکارهێنان و چەوساندنەوە، برسێتی و نەبوونییان، ڕایسیسزم و ئیمریالیزم و هەروەها ئەوانەی کە ژیانیان بە ئومێدیی پێوەدیارە بەهۆی پیشەی بەکاربردنی شمەك و پەراوێزکەوتن، یاخود هەژموونی ماسمیدیا و فشاری خێزانی و قوتابخانە و سوپەرمارکێت و باڵادەستی سیستەمەکەش لە سەرکوتکردنی

جنسیانەش، دەکەن.

ئا لەمەڕەدا فۆرمی شۆڕش ئاوای لەدەست کە فۆرمێکی ناچینایەتی، ناخاوەندارێتی، ناقوچکەیی لەتەك تەواوی ئازادییدا لەخۆی دەگرێت. بۆ دەمکوتان لە ئەم پێشەوەچوونە شۆڕشگێڕییە لە ڕێگای ئەم ڕەچەتە زۆرەڕبەخشەوە لە مارکسیزم سەبارەت بە زۆربەیەیی دەربارەی "بەرەی چینایەتی" هەروەها "ڕۆڵی چینی کرێکاران" کەڵەکەبوونی کاری زیاترە لە وەرانکردنی ئێستا و ئایندەدا بەهۆی ڕابوردووەوە.

گۆشانەوەی ئەم ئیدیۆلۆجییە مردووە، بۆ زۆربەیەیی سەبارەت بە "کادیران" و "پارتی پێشڕەو" و "دیمۆکراتی مەرکەزیی" و هەروەها "دیکتاتۆرییەتی پرۆلیتاریا" ئەمانە بەشێکن لە دژەشۆڕش. ئەمە ئەو گرفتەیە کە لە "پرسی ڕێکخستن" دا هەیە، ئەمەش بەشداریکردنیکی گرنگە لە لینینیزم تادەگاتە مارکسیزم، ئێستا پێویستە چەند سەرنجێکی ئاراستە بکەین .

و: زاهیر باهیر

درێژەی هەیە

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!! … 8… مەری بۆکچین

By Murray Bookchin

و: زاهیر باهیر

بەشی هەشتەم:

کرێکار دەبێتە شۆڕشگێڕ نەك بە زیاتریبوونی بە کرێکار، بەڵکو بە لەکارکەوتنی ، بەداماڵینی خۆی لە "کرێکارێتی" کە کاری کرێگرتەیی ناهێڵێت. ئەمە هەر بە تەنها کرێکار ناگرێتەوە، بەڵکو کێڵگەوان، قوتابییان، ئەوانەی کاری نوسینگەی ئیداریی دەکەن، سەرباز، بیرۆکرات، پسپۆڕ و شارەزایان، هەروەها مارکسیستەکانیش دەگرێتەوە. کرێکار کەمتر "بورجوازیی" نییە لە هەر یەک لەوانەی

کە ناویان هات . " کاریکەرگرتنییەکەی- کرێکارێتیی" نەخشێکی کوشندەیە کە بە دەستییەوە دەنالێنێت، موسیبەتەکی کۆمەڵایەتیی چەسپاوە بە خۆگەیاندنی تاك. لینین لە کتێبی دەبێت چی بکرێت؟ ئەمە تێگەیشتووە بەنێام ئەو دزەی بەمە کرد بە ناو قوچکەییە کەنەکە لەژێر ئالایەکی سوور و هەروەها هەندێك قسەکردن و نوسین و دەربڕینی تەکنیکیدا. کرێکار هەنگاوی شێشگەیی بوونی دەنێت کاتێك کە کارە " کرێگرتنییەکەی- کرێکارێتیی " لەناودەبات.

کاتێك کە کرێکار لەبرەوە و لە ئێستادا بەز لە پلەی چینایەتییەکەی دەکاتەوە، کاتێك کە بە تەواوی لەو تایبەتمەندییانەی کە مارکسیستەکان نرخ و بەهایان لەسەر دانەون کە ئەخلاقی کارکردنە، کە کاراکتەری کەسایەتییەتی کرێکارە کە لە زەبتوەبتی پیشەسازیانەوە ئەنجامیگرتووە، ڕێزگرتنی قوچکەییە، گوێڕاییەیی سەرکردەکانە، سیفەتی بەکاربردنی شمەکە، پاکیی و خاوێنیی و دەستپاکییە، ...کاتێك کە لەمانە خۆی دادەماڵێت، ئیدی ئا لەم بارەدا کرێکار تا ئەو پلەیە شێشگەیی دەبێت کە خۆی لە پێگەی چینایەتی خۆی دادەماڵێ و پلەی هەشمەندی ناچینایەتی بەدەستدەهێنێت تا ئادەی خۆحەلکردنیی و ڕێتکردنەوەی خۆی وەکو کرێکار بەشێوەیەکی جوان و نایاب، بە پساندنی سەراپای ئەو زنجیرەی کە خەسڵەتە چینایەتییەکەیەتی، ئەو خەسڵەتانەی کە بە هەمەوو سیستەمەکانی پاوانخوازییەوە گرێیداوەتەوە، هەروەها دەستبەرداری ئەو بەرژەوەندییە چینایەتییانە دەبێت کە کردویەتی بە کەیلە بە بەکاربردنی [ئیستهلاك] ی شمەك و دانیشتن و سووچگرتن لە ڕاگرتنی حساباتی تەچوی شمەك لە ژیاندا [11] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] . [12]. [illegible]

]تـەنهـا هـێڕشناكـاتـە سـەـر فـۆرمـێك/شـێوازـێـك كـە لـە ڕێگـاى ميراتـى[
بـۆمـاوەيى] پـاوانخوازيـ□وە دروسـتبووە، بـەڵكـو فـۆرمـە نوێيـەكـانى
ئازاديى-ش گـەشـە پـێدەدات كـە بزوتنى خونچـەكانى لـە ئايندە وەردەگرێت
.

.درـ□ژى هـ□ يـ□.

. . ..

[illegible] 11–

[illegible]

.□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□
□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□ □□□□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□□ □□ □□□□□□□
□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□ □□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□] □□□□□ □□□□ *1919* □ *Spartacists* □□□□□□□□ □□□□□□□□
05/01 □□□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□□ □□□□□ *Spartacists*
□ □□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□ □ □□□□□ *12/01/1919* □
. [□□□□□□ – □□□□□□□□□ □□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□□ □□□
□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□
□□□□□□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□ □ □□□□□□□ □□
□□ □□□□ *1933* .□□□□□ *–12* ئەم ستايلەی شۆڕشگێڕيی ئەنگێ لە
كارگەكـــان و لە شەقامەكـــان بەرەو پێشەوە بچـــێت هەر ئـــاواش لە
قوتابخانەكـــان و ئەو شوێنـــانەى كە دەتـــوانرێت بە شێوەيـــك تيايـــدا
هەڵبكەيت، لە قەراغى شار و شارۆچكەكان و گوندە ئاوەكان… ئەمانە لە
جەوهەريدا تەحەدايە ” پاگەندەيەكە بۆ كردنى كارەك” ى شەخسى كە
دژە بە هەمـــوو عـــورف و نەريـــت و دەزگەكـــان هەروەهـــا بيروبـــاوەڕى
هەيمەنەكـــردن. لەتەك نزيكبـــوونەوەى كەمێك لە دەروازەى ســـەردەمى
شۆڕشگێڕانە ، ئيدى كارگەكان ، قوتابخانەكان هەروەها گۆڕەكەكان
دەبنە مەيدانى حەقيقى ” شانۆگەريى” ” شانۆيەكى ” شۆڕشگێڕانە كە
كرۆكەكى زۆر جددى بە ئامانجەك تيادايە.
مانگرتنەكان لەو بارودۆخەدا دەبنە دەردەكى كوشندە داخوازى بۆ
خاترى بەرژەوەندنى خودى خەى دەكا لە شكاندنى سيما و ڕۆكارى دەرەوە
لە ڕۆوتينيات، كاژێر بە كاژێر تەحەداى كەمێك دەكات بە تێشكانى
مەزاجى حاڵەتى سروشتى بورجوازى . ئەم مەزاجە نوێيەى كرێكاران،
قوتابيان و خەڵكانى گۆڕەك بە چركەى حەقيقى گۆڕانكارى شۆڕشگێڕانە
كارەكى پێشمەرجى زيندوانەيە.
دەربڕينەكى زۆرى هۆشيارييە، داخوازى ” خۆبەڕێوەبەرى” يە، لەبەردا
كرێكاران ئيتيدەكەنەوە كە بەڕێوەببەرن، ئيتيدەكەنەوە كە سەر بە
چينێكن. ئەم پرسەيە زۆر بە ئاشكرا لە ئيسپانيا لە شۆڕشى ساڵى
1936 دەركەوت كاتێـــك كە كرێكـــاران لە زەربەى هەمـــوو شـــار و
شارۆچكەيەك بانگەشەى مانگرتنيان كرد ” بە دەزەخ..” لە دەربڕينى
سەربەخۆييانا، لە ژيريى بە ئاگابوونەوەيانا، بە شكاندنى نەريتى
نيزامى كەمەڵايەتى و مەرجەكانى ژيانى بورجوازيى. هەر ئاواش هەمان
شت سيما و خەسڵەتەكى جەوهەريانە بوو لە مانگرتنى گشتى 1968 لە
فەرەنسا.

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!! … مۆری بۆکچین-7- و: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin

بەشی حەوتەم:

پرسیارێك كە دەبێت بپرسین لە ئەم دواڕۆژانەی مێژوودا ئایا شۆڕشی كۆمەڵایەتی كە لە هەوڵی بەدەستهێنانی كۆمەڵێكی ناچینایەتیدا یە دەتوانێت لە ناخی بەیەكادانی نێوانی چینە تەقلیدییەكانا سەرهەڵبدات؟ یاخود ئەم جۆرە شۆڕشە دەكرێت تەنها لە حەلبووون یا بۆگەنكردنی چینە تەقلیدییەكانەوە سەرهەڵبدات، یا بەڕاستی دەكرێت لەسەرهەڵدانی تەواوی “چینێک” كە جەوهەرەكەی ناچینایەتییە، چینێكی گەشەكردوی شۆڕشگێڕن؟ لە هەوڵی وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارەدا بە گەڕانەوە بۆ ئەو جەدەلە فراوانەی كە ماركس بۆ كۆمەڵی مر□قایەتی گەشەی پێدا وەكو گشت، دەتوانین فێری زیاتر بین، زیاتر لەو مۆدێلەی كە وەكو نمونەیەك لە دەرەبەگایەتی بۆ كۆمەڵی سەرمایەداریی قەرز كرد.
هەر وەكو چۆن پەیوەندارێتی خزمایەتی خێڵە سەرتاییەكان هەنگاوی جیای بەرەو نێو چینەكان نا، هەر ئاواش لە ڕۆژانی سەردەمی ئێمەشدا مەیل و ڕەوتی چینەكان بەرەو حەلبوون بۆ كولتورێكی نوێی گەورەتر كە لق و پۆپی لێدەبێتەوە، دەڕوات، كە شێوەی فۆرمەكانی پەیوەندی ناسەرمایەداریی دەگرێتە خۆ. لەوێدا ئەم گروپانە چی دی پابەندی تاكە ئابوورییەک نین یاخود پێگەیان ئابوورییەك نیە، لە ڕاستیدا هەموویان ڕەنگدانەوەی ئاراستە و ئامانجی پێشكەوتنی كۆمەڵایەتیین بۆ تێپەڕاندنی ئابووریی توێژاڵەكانی نێو كۆمەڵ كە نوقسانی ئابورریان ه□بوو…لەم بارەشدا ئەوان كە لە كەتواردا لە كولتوری مەدەنیانەوە سەردەگرن و لە كەرەسەی خاوی نادیاری چالاك پێكدێن، لە بزووتنی پڕكردنەوەی كۆمەڵی نوقسانی ئابوریی بەرەو كۆمەڵی دوای نوقسانی ئابووریی.

پرۆسەی هەڵوەشاندەنەوەی [حەلبوونی] چینەكان دەبێت بە هەموو ڕەهەندەنكانییەوە ڕەچاوبكرێن و تێگەیشتنی لێبكرێت. دەبێت لێرەدا

وشەی پرۆسەس، "process" جەختی لەسەربکرێتەوە : چینە تەقلیدییەکان لەناوناچن ، هەر ئاواش ململانەی چیانیەتیش، چونکە هەر تەنها شۆڕشی کۆمەڵایەتییە دەتوانێت ستراکتوری چینی باڵادەست و هۆکارەکانی بەیەکادان ڕامالێت. خاڵێك کە لێرەدا هەیە ئەوەیە کە تێکۆشانی تەقلیدی چینایەتی دەوەستێت تاکو بنەما و ناوەرۆکی شۆڕشگێرانەی خۆی ئاشکرا بکات وەکو فسیۆلۆجی [زانستی وەزیفەکانی ئەرگانەکان-وەرگێڕ] ، لە کۆمەڵەی باودا، نەك وەکو ژانی لە دایکبوونی منداڵ.

لە ڕاستیدا تێکۆشانی تەقلیدیانەی چینایەتی، کۆمەڵەی سەرمایەداریی سەقامگیردەکات بە " ڕاستکردنەوەی" لە خراپکارییەکانی سیستەمەکە، وەکو (کرێ، کاژێری سەر کار، هەڵئاوسانی پارە، کارکردن…تد). لە کۆمەڵەی سەرمایەداریی دا نقابەکان خۆیان بە خەباتی دژ بە" مۆنۆپۆلی" ڕیکدەخەن دژ بە مۆنۆپۆلی [ئیحتیکاریی] پیشەسازیانە دەوەستنەوە، هەروەها ئاوێتەدەبن بە ئابووریی توێژاڵی بازرگانییەتی وەکو موڵکدارێتی. لە چوارچێوەی ئەم موڵکایەتییەدا بەیاکادانەکان زۆر یا کەم دەردەکەون، بەڵام وەکو گشت، نقابەکان سیستەمەکە بەهێز دەکەن و خزمەتی مانەوەی دەکەن.

بە بەهێزکردنی ئەم ستراکتوری چینە، کرێکاران، بە قسەکردنی بەردەوام و دووبارەبوونەوە و خۆشحاڵبوون بە " ڕۆڵەی چینی کرێکاران" بە پاڵپشتکردنی [تەعزیزکردنی] خەباتی تەقلیدیانەی چینایەتی بە لێدانی لێزگەی ناوەرۆکی " شۆڕشگێڕیی" ، بە نەخۆشخستنی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕانە لەسەردەمی ئێمەدا بە " شکۆدارکردنی کرێکار یا چینی کرێکاران کە نەخۆشییەکی درێژخایەنە " "workeritis" [کرێکارێتی- کاری کرێگرتە] کرێکی کە نەپەرستییە.
بە چەند جار مارکسیستە مەزهەبییەکان دەبێت بیریان بخرێتەوە کە مێژووی تێکۆشانی چینایەتیی مێژووی دەرد و نەخۆشییە، مێژووی برینەکانە کە لەلایەن گرنگی و بەناوبانگیی " پرسی کۆمەڵایەتیی" بە گۆشەکردنی یەکلایەنانەی مرۆڤ لە هەوەدانیا بە بەدەستهێنانی کۆنترۆڵی سروشت لەلایەن پیاوانی هاوەڵ و برادەرییەوە؟ ئەگەر بەرهەمی لاوەکی ئەم نەخۆشییە، تەکنەلۆجیای پێشکەوتوو بووبێت، ئەوە بەرهەمە سەرەکییەکان، سەرکوتکردن، ڕشتنی خوێنی مرۆڤ و هەروەها ترس و خەفی شەواندنی ڕۆحی خودی مرۆڤە.
کاتێك کە دەردەکە دەگاتە کۆتایی، کاتێك زامەکە، برینەکە لە هەرە قوڵاییەکەیدا دەوەستێ و دەست بەساڕێژبوونەوە دەکات، ئیتر پرۆسەکە ئاشکرا دەبیت و بەرەو تەواوبوون دەڕوات، ناوەرۆکە شۆڕشگێڕییەکانی تێکۆشانی تەقلیدیانەی چینایەتی وەکو تیئورێکی بنیاتنەرانە و

هەروەها وەكو حەقیقەتێكی كۆمەڵایەتیی، ماناكانی خۆیان لەدەستدەدەن. ئیدی پرۆسەی حەلبوون و هەڵوەشانەوە و ڕووبەڕووی نەك هەر ستراكتوری تەقلیدیانەی چینەكەدا، دەبێتەوە، بەڵكو بە خێزانی باوكسالاریی، شێوازی پەروەردەكرنی دەسەڵاتخوازانە، هەژمونی دین، دەزگەكانی دەوڵەت و هەروەها نەریتەكانی كە لەسەر چەوساندنەوە و وازهێنان و ڕەتكردنەوە و هەستكردن بە تاوان و ژێوانبوونەوە لە هەست بە تاوانبارێتی [موعەزەبیی] و لەتەك سەركوتكبوونی جنسیانە.

هەر هەموو ئەمانە دەگۆڕێت. پرۆسەی تەفكیك و حەلبوونی نائاوەتەبون لە كراسەكدا ئیدی تا ڕادەیەكی زۆر سەراپای چینە تەقلیدییەكان، بەها و دەزگەكان، هەموویان دەگرێتەوە. بەم شێوەیە پرسە نوێییەكان، شێوازی خەباتكردن و هەروەها فۆرمگەلێك لە ڕێكخراوەكان و بانگەشەی بەرخوردەكی نوێی تەواو بە تیئوریی و پراكتیككردنی بەكردەیی، دەخولقێنێت.
ئەمە بە شیوەیەكی هەستپێكراو و كۆنكرێتیانە چی دەگەیەنێت؟ باشە با بەراوردی هەردوو بەرخوردەكە بكەین، ماركسیستەكان و شۆڕش. مەزهەبی ماركسیانە داوامان لێدەكەن بە نزیكبوونەوەمان لە كرێكار یا باشتر " چوونە" ناو كارگە … بە گرنگییدان بە كرێكارێك بە " فەزڵ و ڕێزگرتن " تا هەر یەكێكی دیكە. ئەمە بە هەدەفی چی؟ تاكو كرێكار بكاتە " چینێكی هۆشمەند" ، با لە دیدی چەپی جارانەوە دەستنیشانی نمونە هەرە نیاندەرتاییەكان بكەین، یەكێك سەری یەكێكی تر چاك دەكات، خۆ رازاندنەوە بە بەرگی سپەرتی سەردەم، وازهێنان لە حەشیشە كێشان بە جگەرە و بیرە، بە شێوازی نوێ سەماكردن، رەفتاركردن و گوفتاركردن لە شێوەی ' توند و ڕەق'،دا پەیرەوكردنی سەروسیمایەكی بە كەیفو ووشكو خۆبەزلزان. [10]
بەكورتی ، دەتوانرێت بوترێت كە یەكێك ئاوا دەبێتە كرێكار لە خراپترین ئەم شێوازە كاریكاتێرییەدایە " پیتی بورجوازییەكی گەڕێنراوە " بە دنیاییەوە بورجوازییەكی لێیەكهەڵوەشاوەیە. ئەمەش وەكو ئەوەیە كە كەسێك لاسایی كرێكار دەكاتەوە هەر بە قەدەر ئەوەی كە كرێكار لاسایی ماستەرەكانیان دەكەنەوە. لەژێر ناوی گەڕانی قوتابیی دا بە " كرێكار" گاڵتەجاڕییەكی زەرەرمەند خۆی حەشاردراوە ، یەكێك دەیەوێت ئەو زەبتوڕەبتەی كە ژینگەی كارگە كە لە مەشكیا چەسپاندویەتی بەكاربهێنێت بۆ زەبتوڕەبتی كرێكاران بە ناو ژینگەی حیزب. یەكێك هەوڵی بەكارهێنانی ڕیزی كرێكاران كە بە پیشەسازیی قوچكەییان هەیە بە هاوجوتبوونی، زەواجی كرێكار لەتەك پارتی قوچكەیی. ئەم پرۆسە بەزراوە ئەگەر بەتو سەركەوتووبێت گەڕانەك

دەبێت لە جێگرتنەوەی قوچکەییەك بە قوچکەییەکی دیکە، ئەمەش بەناوی پەرەشبوونەوە بەدەستدەهێنرێت، گوایە ئەمان بەتەنگ داخوازییە ئابوورییە ڕۆژانەکانی کرێکارەوەن .
تەنانەت تیئوری مارکسیی ڕازییە بە دابەزینی پلەی کرێکار بە ئەم وێنە و شێوەی بێ بەهایی و کەمکردنەوەیە. (دەکرێت وەکو تەحەدایەك بڕوان، تەماشای هەر کۆپییەکی چەپەکان سەبارەت بە شرۆڤەی پرسی قەومی یا نیشتمانی لە لایەن ئەوانەوە، بکەیت. هیچ شتێک ئەوەندەی ئەم جۆرە موحازەرەتانە کرێکار بێزار ناکات .) لە کۆتاییدا کرێکار بایی ئەوە زیرەکە تاکو بزانێت کە چ ئەنجامێکی باشتری لە تێکۆشانی ڕۆژانەی چینایەتیدا لە ڕێگای بیرۆکراسییەتی نقابەوە تاکو لە ڕێگای بیرۆکراسی پارتی مارکسیستانەوە، بەدەستدەهێنێت.

ساڵانی چلەکان [بوکچین مەبەستی چلەکانی چەرخی بیستەمە-وەرگێڕ] ئەمەی لە شیوەیەکی زۆر دراماتیکانەدا دەرخست کە لە ماوەی ساڵێك یادووواندا بەدەگمەن ناڕەزایی لەلایەن کەسان و ئەندامانی ئاسایی ڕێکخراوەکانەوە، دەبینرا. نقابەکان سەرکەوتوبوون لە دەرپەڕاندنی هەزارەها لە ” مارکسیستەکان” کە زیاتر لە دەیەیەك کاری زۆر گرنگ و سەختیان لە بزوتنەوەی کرێکاراندا دەکرد، تەنانەت لە ڕێکخراوی کۆنی نەونەتەوەیی، CIO ، هەڵزنان بە پلەی سەرکردایەتیش .

و: زاهیر باهیر
درێژەی هەیە.....

....

10- لەم خاڵەدا پێشبینییەکانی چەپی کۆن بە وێنە و ڕواڵەتی مرۆڤە سەرەتاییەکەی خۆیان [نیاندەرتاڵ] ئاوایە کە بە بۆچونی خۆیان بە کرێکاری ئەمەریکی دەچوێنن. بەڵام لە ڕاستیدا ئەم کێشە و ڕاوەڵت و چواندنە زۆر نزیکە لە کاراکتەری کەسێکی بیرۆکراتی نقابەوە یاخود کۆمیسەریی ستالینیی.

گـــوێڕادێرە ئەی مارکسیســـت!!…

مۆری بۆکچیین -6- و: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin

و: زاهیر باهیر

بەشی شەشەم:

پرسیاری گرنگ کە لێرەدا ڕووبەڕومان دەبێتەوە: ئایا دەتوانین شر□ق□ی گواستنەوە لە کۆمەڵێکی چینایەتیەوە بۆ کۆمەڵێکی ناچیانیەتی لە ڕێگەی هەمان جەدەلەوە کە نموونەیەکە بۆ گواستنەوەی کۆمەڵێکی چینایەتی بۆ یەکێکی دیکە، بکەین؟ ئەمە گرفتی یا هەڵەی کتێبێکی خوێندنی قوتابخانە [تێکستبووك] نییە کە حوکمی هزرێکی لۆژکانەی موجەڕەد بخوازێت یاخود لەخۆ گرتبێت، بەڵکو ئەمە پرسێکی کۆنکرێتی حەقیقییە بۆ سەردەمی ئێمە. جیاوازییەکی گەورەی قووڵ هەیە لە نێوانی گەشەکردنی بورجوازی لەسای فیوداڵیزم-دا و گەشەکردنی پڕۆلیتاریا لەسای سەرمایەداریی-دا ، ئیتر ئایا مارکس شکستی هێنا لە پێشبینیکردنیا، یاخود هەرگیز ڕوون نەبووە لای. بورجوازی کۆنترۆڵی ژیانی ئابووریی کردووە زۆر پێشئەوەی دەسەڵاتی دەوڵەت بگرێتە دەست و بووەتە چینێکی پاوانکار سەبارەت بە کەرەسە و ماتریاڵەکان، کولتوور، هەروەها ئایدۆلۆجیشەوە پێشئەوەی بانگەشەی هەیمەنەی سیاسیانە بکات. بەلام پڕۆلیتاریا هێشتا کۆنترۆڵی ئابووریی ژیان ناکات.

وێڕای گێڕانی ڕۆڵیکی نکوڵی لێنەکراو لە پرۆسەی پیشەسازیدا، تەنانەت کرێکارانی پیشەسازیی زۆرینەی دانیشتوان یاخود هاوووڵاتیان نین و پێگەی ستراتیجیی ئابووریيانەیان لە لایەن cybernation و تەکنەلۆجییە پێشکەوتووەکانی دیکە کەمبوەتەوە، وەکو خۆی نەماوە.[7]. ئالێردا داخوازی جۆرێك لە چالاکی باڵای هۆشمەندی لە پڕۆلیتاریا دەکرێت لە بەکارهێنانی دەسەڵاتا بۆ گەیشتن بە شۆڕشی کۆمەڵایەتی. بەڵام تاکو ئێستا بەدەستهانانی ئەم هۆشیارییە لە لایەن ئەو ڕاستییەوە کە ژینگەی کارگە یەکێکە لە باشترین دامەزراوە و سەنگەری بواری ئەخلاقی سەر کار، لە سیستەمێکی قوچکەیی لە بەڕێوەبردنا، لە گوێگرتن و وەلابونا بۆ سەرکردەکان، هەروەها لەم سەردەمە تازەیەشدا پابەندبوون بە بەرهەمهێنانی کاڵای نازەروریی وەکو چەکوتەقەمەنی، لە لایەن هەموو ئەمانەوە هۆشمەندیی کرێکاران بلۆك کراوە. کارگە نەك هەر خزمەت بە " زەبت

و ڕەبت" و " یەکگرتن" هەروەها " ڕێکخستن" ی کرێکاران دەکات، بەڵکو بە شێوازێکی مۆدێلانەی کە بورجوازی دەیخوازێت دەیکات.

لە کارگەدا بەرهمهێنانی سەرمایەداریانە نەك هەر پەیوەندیە کۆمەڵایەتییەکان لە سەرمایەداریی-دا لەتەك هەر ڕۆژێکی کارکردندا نوێدەکاتەوە هەروەکو مارکس تێبینی کردووە ، هەروها ئاوەز و بەها و ئایدۆلۆجییەکانی سەرمایەداریش نوێدەکاتەوە.

مارکس وەکو پێویست هەستی بەم حەقیقەتە کردووە بۆ بینینی هۆکارەکان کە زۆر ناچاریین، زیاتر لەوەی کە بە تەنها فاکتی چەوساندنەوە و یاخود بەیاکادانەکان بن بە خاتری کرێ و کاژێرەکانی سەر کار بۆ هاندان و پاڵنانی پڕۆلیتاریا بۆ چالاکی ش□□ش□گ□□انە.

مارکس لە تیئوری گشتی کەڵەکەبونی سەرمایەداریدا، هەوڵی داوە باسی جەور و بێ بەزەیی، بابه□ت□تی یاساکان کە پڕۆلیتاریا ناچاردەکەن بۆ گێڕانی ڕۆڵی ش□□ش□گ□□یی، بکات . مارکس لەسەر ئەو ئەساسە گەشەی دا بە تیئورە بەناوبانگەکەی شیکردنەوە و گەشەکردنی ئابووریی لەبارەی هەژاریی، نەبوونی لەڕووی ئابوورییەوە: ململانێی نێوانی سەرمایەداران ناچاریان دەکات کە هەر یەکەیان نرخی شمەکەکانیان، کا□کانیان به□ن□ن□ خوارەوە، ئەمەش بە ڕۆڵی خۆی درێژە بە بەردەوامی داشکاندنی کرێ و هەروەها هەژاریی ڕەهایی کرێکاران، دەدات. بەم جۆرە کرێکاران ناچاردەبن کە شۆڕش بکەن چونکە لە تەك پرۆسەی کێبڕکێ و نێوەندگەرایی سەرمایەدا " برسێتی و نەبوونی و ناڕەحەتی خ□□□ك ، سەرکوتکردن، کۆیلایەتیی، سوکایەتی و شکۆشکاندن" تەشەنەدەکات.[8]

بەڵام سەرمایەداریی وەکو سەردەمەکەی مارکس نەماوە، ئەو بە نوسینەکانی لە نیوەی چەرخی نۆزدەدا، نەدەکرا بە فکریی ئەو کاتەی پێشبینی یاخود دەرکی تەواوی سەرەنجامەکانی [عاقیبەت] نێوەندگەرایی سەرمایە و پێشکەوتنی تەکنەلۆجیای بکردایە.

چاوەڕوانیی لە مارکس نەدەکرا کە پێشبینی ئەوە بکات کە سەرمایەداریی نەك هەر بە تەنها لە قۆناخی بازرگانێتییەوە گەشەدەکات بۆ قۆناخی پیشەسازیی پاوانخواز و پاوانکار لەو سەردەمەی خۆیدا و… بەهۆی یارمەتی دەوڵەتەوە لە مۆنۆپۆڵایزکردنی مامەڵەکانا [ئیحتیکارکردنیان] بۆ قۆناخی کێب□ک□□ی باڵای یەکینەکانی پیشەسازیی .. تێپەڕیدەکات، بەڵکو بە هۆی نێوەندگەرایی سەرمایەش، سەرمایەداریی گەڕایەوە بۆ ئەسڵی بازرگانێتییەکەی بە هاوکاریی دەوڵەت لە فۆرمی مۆنۆپۆڵیدا بەڵام لە با□ترین ئاستی پێشکەوتن و دەستپێکردنەوەی. ئابووریی بەرەو ئاوێتەبوون لەتەك دەوڵەت ملدەنێت سەرمایەداریش دەست بە "پلانی" پێشکەوتنی دەکات لەبری وازلێهێنانی بە تەواوی بۆ هاوبەشیی و هەژموونی کێب□ک□□ی

هێزەکانی بازاڕ. بەدڵنیاییەوە سیستەمەکە خەباتی چینایەتی کلاسیکیانە هەڵناوەشێنێتەوە ، بەڵکو هەوڵی دەستەمۆکردنی [ئیحتیواکردنی] دەدات، بە ئەمەش سەرچاوە تەکنەلۆجییە مەزنەکان بەکاردەهێنێت بۆ لووشدانی، هەرسکردنی [ئیستیعاب] زۆرترین لە کەرتە ستراتیجییەکانی چینی کرێکاران.

ئا بەم شێوەیە هاندان و پێداگرتن لەسەر تیئوری هەژاریی ئابوریی، هۆشمەندی کولکرد [پێچەوانەی تیژ] لە ئەمەریکا خەباتی تەقلیدیانەی چینی کرێکاران لە گۆشەکردنیا بۆ جەنگی چینایەتی شکستی هێنا و بە تەواوی لە چوارچێوەی ڕەهەندی بورجوازیدا تەوقی خوارد و مایەوە. لە ڕاستیدا مارکسیزم لە لایەن فۆرمە هەرە پێشکەوتووەکانی بزوتنەوەی سەرمایەداریی دەوڵەتییەوە، بووتە ئیدیۆلۆجی بۆ تەبینیکراوی ڕوسیا. زۆر گرانە باوەڕهێنان بەوەی کە مێژو پێچەوانەی نیشاندا کە " سۆشیالیزمی" مارکسییانە دەرکەوت کە بووە بەشێکی گەورە لە سەرمایەداریی دەوڵەتیی کە مارکس لە پێشبینیکردنیا لە دایەلێکتیکی سەرمایەدارییدا، شکستی هێنا. [9]. لەبری ئەوەی پڕۆلیتاریا گەشەبکات بۆ چینێکی شۆڕشگێڕ لە ڕەحمی سەرمایەدارییدا، بەڵکو دەرکەوت بووە ئۆرگانێك لە لاشەی کۆمەڵی بورجوازیی.
درێژەی هەیە
....

7 – ئەمە ئەو خاڵەیە کە شرۆڤەی ئەوە دەکات کە گەر کەسێک بیەوێت لە فکرەی " پڕۆلیتارەتی" خۆی ڕزگار بکات، کە هیچ شتێکی نییە بیفرۆشێت جگە لە هێزی بازوی. ئەوە ڕاستییە کە مارکس ئاوا پێناسەی پڕۆلیتاریای لەم تێرمەدا کردووە ، بەڵام هاوکاتیش مارکس لە دووتوێی دیالێکتیکی مێژووییەوە لە گەشەکردنی پڕۆلیتاریای ڕوانیوە. پڕۆلیتاریا لە چینێکی چەوساوەی بێ موڵکییەتەوە گەشەدەکات و لە قۆناخی پڕۆلیتاریای پیشەسازیدا پێشکەوتوترین فۆرم بەخۆیەوە دەگرێت، کە ڕەنگدانەوەی زۆرترین فۆرمی گەشەی سەرمایەیە… مارکس لە ساڵانی کۆتایی ژیانیا ڕقی لە کرێکارە پاریسییەکان دەبووەوە کە بە زۆری غەرقی بەرهەمهێنانی کاڵا کەمالیاتییەکان بووبوون وەکو " کرێکارانی ئەڵمانمان " .. باشترین ڕێبەتی ئەوروپا بوون گوایە لە جیهانا، وەکو پڕۆلیتاریای " نموونەیین، مۆدێلن".

8- هەوڵی لێکدانەوەی تیئورەکەی مارکس سەبارەت بە هەژاریی و نەبوونیی، وەکو تێزێکی جیهانیی لەبری نیشتمانی (وەک مارکس کردی) فێڵێکی تەواوە. لە پلەی یەکەمەدا ئەم جۆرە بیرکردنەوەیە لە

واقیعدا ئەم تیئورە ئاوا دەبینێت کە بە ئاسانی لە هەوڵی خۆپاراستنی وەڵامی ئەو پرسیارەدا بێت: کە بۆچی هەژاریی و نەبوونیی ئەوەی کە مارکس باسی کردووە لە ناو قەڵای بەهێزی پیشەسازی سەرمایەداریدا دەرنەکەوت، کە ئەمانەش ئەو شوێنانەن کە خاڵی سەرهەڵدانی تەکنەلۆجیای کافی و گونجاون بۆ کۆمەڵی ناچینایەتیی؟ بە گوێرەی ئەم تئیورە ئەگەر ئەمە هیواکانی خۆمان لە جیهانی کۆڵۆنییدا بە ” پڕۆلیتاریا” بسپێرین ئەم هەڵوەستە مەترسییەکی کەتواریانە دەشارێتەوە: کە جێنویسایدە.
ئەمەریکا و هاوپەیمانە نوێیەکەی کە ڕوسیایە، هەموو ئامراز و تەکنەلۆجیایەکیان هەیە کە دەتوانن بۆمبارانی وڵاتانی دونیای گەشەنەسەندوی ئابووریی، پێبکەن، تا ڕادەی ڕادەستبوون. هەڕەشەیەکی شاراوە لە ئوفقی مێژووییەوە هەیە کە گەشەکردنی ئەمەریکایە بەرەو ئیمپریالییەکی فاشی ڕاستی لە جۆری نازییەت. ئەمە قسەیەکی تەواو بێ مانایە کە بڵێی ئەم وڵاتە ” پڵنگێکە لە وەرەق”، ڕاستییەکە ئەوەیە، کە ئەمەریکا پڵنگێکی حەراری ئەتۆمییە هەروەها چینی حوکمڕانی ئەمەریکی کەمتر کولتوریی خۆگرتنیان[سەبر] هەیە و هەتا توانای زیاتری لە ئەڵمانیا هەیە بۆ ئەنجامدانی کارە نامرۆییەکان
.

9- لینین باش هەستی بەوە کرد و ئاوا وەسفی “سۆشیالیزم” ی کرد کە ” شتێک نییە جگە لە دەوڵەتی سەرمایەداریی مۆنۆپۆلی تاکو هەموو خەڵك سوودمەند بکات” گەر بیر لە ناوەرۆکەکەی بکەیتەوە ئەمە دەربڕینێکی یەکجار نائاساییە، هەروەها پڕیشە لە ناکۆکی.

پەیامەکانی ئەم دواییەی ئۆجەلان و چەند سەرنجێك … زاهیر باهیر

من هەر نەك تەواو پشتگیریی پەیامەکەی ئۆجەلان دەکەم، گەر چی ئەم پەیامە زۆر درەنگکەوت، بەڵکو هیواداریشم کە ناوەرۆکی پەیامەکە بکەوێتە کار.
لەسەرەتای دەستپێکردنەوەی شەڕەوە لە باکور, من بە پەیامەکانی سەر فەیسبوك و وتار و نوسینەکانم و وتووێژ و قسەکردنم، نەك هەر لەگەڵ

ئەو شەڕەدا نەبوم بەڵکو ئەوەندە دژی بووم بە تەواوکەری سیاسەتی دەوڵەتی فاشی تورکیام زانیوە لە وێرانکردنی باکور و بەشێکی باشوور و لاوازکردنی پێگەی بزوتنەوەی ڕۆژاواش.
پەیامەکانی ئۆجەلان زۆر هەر یەکجار زۆر درەنگ هات، لەگەڵ ئەوەشدا گەر سوودێکیشی نەبێت، ئەوە نیشان دەدات کە کورد لە باکور خوازیاری شەڕ نیین، ئەمە جگە لەوەی کە هەڵوەستی ڕوونی ئۆجەلانیش، کە ماوەیەکی درێژبوو لە گومانا مابووەوە لای ئێمە، ئێستا بە ڕاشکاوانە ئاشکرایکرد کە شەڕ و بەردەوامیدان بە شەڕ نامانگەیەنێتە هێچ شوێنێك و ئەوەشی کە بە ئاشتی بەدەستهێنراوە و بەدەستدەهێنرێت، بە شەڕ لەدەستچووە و لەدەستدەچێت.
سەرەڕای گرنگی و بەبایاخی خودی پەیامەکان بەڵام هێشتا دەلاقەیەك کراوەیە تاکو لەوەوەی چەند سەرنجێگی گرنگی لەسەر بدرێت و ڕەنگە سەرسامبوونیشمان بڕەوێنێتەوە.

ئایا ئۆجەلان لەگەڵ شەڕدا بوو؟

من هەرگیز باوەڕم بەوە نەبووە کە ئۆجەلان لەتەك شەڕدا بووبێت. ئەوەی ئاگەداری هەڵوەستی ئۆجەلان و خوێندنەوەی نوێی ئۆجەلان بە بارودۆخەکە بێت و لە نزیکەوە پرۆژەکەی ئۆجەلان کە یەکسانی جێندەیی و کۆنفیدرالیزمی دیمۆکرات و ئیکۆلۆجیە، بزانێت، دەرك بەوە دەکات یا ئەو دروشم و پرۆژانە بەتاڵ و بێ گیانن یاخود دەبێت حیزب و بزوتنەوەی چەکداریی پەلبەستبکرێت تاکو ئەوانە جێبەجێبکرێت.
ئۆجەلان سیاسسییەکی گەمژە نییە. ئەو بە وردی و زۆریش بەوردی خوێندنەوە و توێژینەوەی لەسەر کوردستان و ناوچەکە کردووە، ئەو دەزانێت بوونی حیزب هەر جۆرە حیزبێك، هەروەها هەبوونی شەڕ لەگەڵ هەر لایەن و دەوڵەتێکدا، نەك هەر لەتەك پرۆژەکەیدا نایەتەوە بەڵکو دژیشن پێی. واتە لە هەر شوێنێک شەڕ و بەردەوامدان بە شەڕ هەبێت، ئەوە قسەکردن لەسەر ئەو پرۆژەیە قسەی ڕووتە و قسەش ناچێتە گیرفانی کەسەوە و هەوڵەکانیش لەو بارەدا نەزۆکدەبن . هەر ئەمەش بوو کە جەدەلی گەورەی لە کۆنفرانس و دانیشتنە گەورەکانی ڕیزەکانی پەکەکە دروستکرد و هەمیش ئاشتیخوازیی و ڕاگرتنی شەڕی یەکلایەنەی لەگەڵ خۆیدا هێنا.

نامەکانی ئۆجەلان چ پەیامێك دەدەن؟

یەکەم: لە نامەی یەکەمدا هاتووە ” ئەو دەتوانێت تەواوی کێشەکان چارەسەر بکات و کۆتایی بە ئەگەری شەڕ بهێنێت لەماوەی یەک هەفتەدا” وردکردنەوەی ئەم پەیامە ئەوە دەگەیەنێت، کە ئەو تاکە کەس و مەرجەعی باڵایە بۆ دانی بڕیارە گرنگەکان و دەتوانێت بە پرس

و تەدبیری سەرانی پەکەکە ئەم کێشە گەورەیە لابەلا بکاتەوە. پرسی دیمۆکراتییەت لێرەدا بزرە. یاخود ئەو دەزانێت کە سەرانی پەکەکە یا زۆرینەیان لەگەڵ شەڕدان و لای ئەوان شەڕ ئەگەر وێرانکاریش بێت لە دانیشتن باشترە، لەم بارەشدا پێویست بەوە ناکات کە پرسیان پێبکات بەڵکو بڕیاری خۆیی و سەپاندنی باشترین حەلەکە.

دووەم: گەلێك لە ئەندامانی پەکەکە هەتا لە پلەی باڵادا و لایەنگرانیشی زۆر بەگەرمی پێشوازی ئەم بانگەوازەی ئۆجەلان دەکەن، بە هەنگاوێکی زۆر باش و دروستی دەزانن و شیکردنەوەی ئەرێیانەی بۆ دەکەن ئەمەش بە من یانی ڕەخنەکردنی شەڕەکەیە و گۆڕینی تاکتیك و ستراتیجییەتی پەکەکەیە. ئا لەم بارەدا دوو پرسیار دێتە پێشەوە. یەکەم: باشە خۆ ئەم برادەرانە دەنگ و ڕەنگ وەزنیان لەناو پەکەکەدا هەیە و لە دەرەوەی بەندیخانەشن کە دەبێت باروودۆخەکە باشتر ببینن، کەواتە بۆچی دوای زیاتر لە 4 ساڵ ئەمان هەست بەوە دەکەن کە پێویستە شەڕ ڕاگیرێ و پرسەی ئاشتیی بەگەڕ بکەوێت و ئەم شەڕە یەکجار زەرەرمەندە نەکەن و ئەم هەمووکەسە نەبنە قوربانی و ئەم هەموو شوێنە وێران نەکرێن و ئەم هەموو خەڵکە لە زێدی خۆیان هەڵنەکەنرێن و ئەم هەموو دەسکەوتە گەورەیەی کە بەدەستهێنرابوون لە دەستنەچن؟! باشە پاساوی بەردەوامیدان بەم جەنگە وێرانکارییە چی بوو؟ ئایا بستێك بزوتنەوەی پەکەکە و کێشەی کوردی باکوری بردە پێشەوە یاخود بە سی ساڵ بردییە دواوە؟ ئایا ئەمە لەدان بوو لە پرسی کورد لە باکور و لە بزوتنەوەی جەماوەریی لە خودی باکور و تورکیا، یا دەستکەوت بوو؟ دووەم: ئەی بۆچی لە کاتێکدا کە من و زۆرێکی ترمان کە دەستی نزیک و هاوپشتی کوردانی باکور و ڕۆژاواین و هەر لە سەرەتاوە دەمانزانی وەڵامی ئەردۆگان بە شەڕی چەکدارییە بە دەردی ئێستای کورد ناخوات، کەچی لە باشترین حاڵەتدا ناڕەزاییدەربڕین بوو بەرانبەر بەچونەکانمان و شەڕەکەیان بە شەڕی بەرگریی دەدایە قەڵەم و لە خراپترین حاڵەتیشدا جار جارە تاوانبارکردنمان بوو بەوەی کە خودی ئەو برادەرانە خۆیان ئارەزوویان دەکرد؟

ئەنجامگیریی:

ئەوە ڕاستیە کە ئاکەپە و خودی ئەردۆگان و تەواوی دەوڵەتەکەی لە قەیرانێکی گەورەدان، بەڵام هەر وەکو پێشتریش وتوومە پەکەکەش لە قەیرانێکی زۆر گەورەدایە**. ڕووداوەکانی ئەم چەند ساڵە ئەوەی سەلماند کە سیاسەتەکانی ئەردۆگان لە بەرانبەر دەست و دوژمنەکانیا، یەکجار سەرکەوتووبووە و سیاسییەکی بە توانا و بە ئەزموونە و حساباتی وردی دوورمەدا بە هەموو هەنگاوەکانی دەکات.

ئەو ئەوەندە زیرەکانە هەنگاوەکانی ناوە،کەچاوی لە بانسەری هەمویان ناوە هەر بۆ داعش و بۆ حکومەتی هەرێم و بەشێکی زۆری گەلی تورکیا و ئەمەریکا و وڵاتانی ڕۆژاوا و وڵاتانی دەرودراوسێش.

چەندەك ئەمە لە سۆز و ویست و ئارەزووەوە دژ بە دەوڵەتی فاشی تورکیا،بنوسین و قسە بکەین ئەو ڕاستییە ناگۆڕێت کە تورکیا لە پێگەیەکی بەهێزدایە و پەکەکەش لە پێگەیەکی زۆر لاوازدایە. ئۆجەلان ئەم ڕاستییە دەزانێت ئەگەر ئاگربەستییەك نەکرێت ئەوە تورکیا بەو پرۆژەیەی کە پلانی بۆکردووە زۆرێك لە ڕۆژاوا داگیردەکات کە دژ بە خواست و یستی کوردە لەبەرئەوە ڕاگرتنی شەڕ و سازشکردن لە تەك دەوڵەتی تورکیادا باشترین پلانە تاکو هەرچۆن هەیە لە ماوەیەکی دوورو درێـژدا بتـوانرێت ئەوەی کە پێـش شەڕەکە بەدەسـتهاتبوو، بەدەسـتبهێتەوە، لە مـاوەیەکی زۆر درێـژتردا بتـوانرێت هەوڵـی جێ بەجێکردنی پرۆژەکەی ئۆجەلانیش بدرێت.

ئەمە جگە لەوەی کە ئاگربەسـتی پەکەکە و وتــووێژ لە تەك دەوڵەتــی تورکیــادا، مەترسـی هەڕەشـی تورکیـا بەسـەر ڕۆژاوا دەڕەوێنێتەوە و ڕەنگە پرسی کشانەوەی هێزی تورکیا لە عەفرین لە قۆناخی دووەمی وتووێژدا بخاتە سەر مێزی دانوستاندن لە تەك تورکیادا. سەرەڕای ئەمـانەش نەبـوژانەوەی داعشیـش ئەگەری ڕوودانـی دەبێـت. زیـاتریش لەمانە هەڕەشی تۆپ و تەیارەی دەوڵەتی تورکیا بەسەر قەندیل و دەهاتەکـانی بنـاری و هەروەهـا هاوپەیمـانێتی تورکیـا و ئێـران و حکومەتی هەرێم ڕەنگە عێراقیش لە پلانی هێڕشکردنیان بەسەر پەکەکە، ئەگەر کاتیش بێت، لە باربچێت.
بەڕای من ئاکەپە و ئەردۆگان پەلەیان نییە یا ڕەنگە زۆر بە جددی ئەو بانگەوازەی ئۆجەلان وەرنەگرن، ئەوەش لەبەر بەهێزی پێگەیان و لاوازی پەکەکە کە لەم بارەدا ڕەنگە پیویست بێت کە فشار بخریتە سەر ئـاکەپە تـاکو بە پیـر ئەو بـانگەوازەوە بچێـت، دیـارە جۆری ئەم فشارانەش زۆرن و لە زۆر کەنالەوە دەتوانرێت بخرێنە سەر دەوڵەتی تورکیا. هاوکایش ئەگەر تورکیا هەر ئامادە نەبێت، وەستانی شەڕ، یەکلایەنە لای پەکەکەوە، هەشتتــا لە ســەدا هەزار لەو شەڕە دەڕاوە باشترە لەبەر ئەو هەکارانەی کە لە سەرەوە ناونوسم کردن.

Zaherbaher.com
زاهیر باهیر – لەندەن
16/08/2019

---

*مەبەست لە نامەکانی ئەجەلان : یەکەم نامە لە ڕۆژی 08/08/19 لە ڕێگای پارێزەرەکانییەوە. نامەی دووهەم، ڕۆژی 12/08 بوو کە لە ڕێگای موحەمەدی برایەوە ناردییە دەرەوە.

**http://zaherbaher.com/2019/05/08/دەبێت-پەکەکە-ئەم-هەلە-لەدەستنەدات-پێش

http://zaherbaher.com/2018/01/10/پەکەکە-بەرەو-کوێ-مل-دەنێ؟

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!! … مەری بۆکچین -5- … و: زاهیر باهیر

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!!
By Murray Bookchin
و: زاهیر باهیر
بەشی پێنجەم:

ئەفسانەی پڕۆلیتاریا

لێگەڕێین با هەموو تەڕاش و پەڕاشەکانی ئیدلۆجیەتی ڕابووردوو بخەینە لاوە و بێینە سەر ڕەگو ڕیشەکانی گرفتەکە. بەسەردەمی ئێمە بەشداریکردنە هەرە گەورەکەی مارکس لە هزری شۆڕشگێڕانەدا جەدەلی گەشەکردنی کۆمەڵایەتی، بووە. مارکس سەرخەتی بزوتنەوەی گەورەی لە کۆمەڵەی کۆمۆنیزمی سەرەتایی، بۆ تێپەڕبوونی بۆ خاوندارێتی تایبەتیی تاکو کۆمۆنیزم لە باڵاترین فۆرمیا کە کۆمەڵەیەکی کۆمۆنۆڵییە، کێشاوە و ئەم کۆمەڵەیەی ئایندەش لەسەر ئازادبوونی تەکنەلۆجیا یاخود تەکنەلۆجیای ئازادانە، خۆی دەگرێت. بە گوێرەی قسەی مارکس ئا لەم بزوتنەوەیەدا مرۆڤ کە لە لایەن سروشتەوە پاوانخواز کراوە، تێدەپەڕێت بۆ پاوانخوازیی مرۆڤ لە لایەن مرۆڤەوە و لە کۆتایشدا پاوانخوازیی سروشت لە لایەن مرۆڤەوە و دواتریش پاوانخوازی کۆمەڵایەتیش، تێدەپەڕێنێت [5]. لە دووتوێی ئەم جەدەلە گەورەیەوە مارکس دایەلەکتیکی خودی سەرمایەداریی پشکنییەوە کە سیستەمێکی کۆمەڵایەتییە کە دوا “قۆناخی” مێژوویانەیە لە

پاوانخوازی مرۆڤ لە لایەن مرۆڤەوە. ئا لێرەدا مارکس هەر ئەوە نییە تەنها بەشداریکردنی قووەی بە هێزی شۆڕشگێڕانەی سەردەم، کرد بێت (بەتایبەت لە شیکردنەوە نایابەکەی سەبارەت بە پەیوەندی نێوانی کاڵا، شمەکەکان) بەڵکو عەرزی ئەو ڕێگری و بەربەستە زەمەنی و شوێنیانەش دەکات کە ڕێیان گیراوە و ڕێیش لە داخستن و بەندکردن و سنووردارکردنمان لە سەردەمی ئێمەشدا، دەگرێن.

جددیترین گرفت و بەربەست لەم هەوڵەی مارکس-دا لەوەوە سەر دەردەهێنێت کە شرۆڤەی قۆناخی گواستنەوەی سەرمایەداریی بۆ سۆشیالیزم، لە کۆمەڵەی چینایەتییەوە بۆ کۆمەڵەی ناچینایەتیی، دەکات. زۆر گرنگە کە جەخت لەسەر ئەم شرۆڤەیە سەبارەت بەو تێگەیشتنە بکرێتەوە، کە تا ڕادەیەك بە تەواوی بەراوردەکەی لێکچوانەیە لە گواستنەوەی قۆناخی فیوداڵیزم و بۆ سەرمایەداریی …ئەویش لە کۆمەڵەکی چینایەتییەوە بۆ کۆمەڵەکی چینایەتی دیکە، لە سیستەمەکی موڵکدارییەوە بۆ سیستەمەکی دیکە. بە گوێرەی ئەو شیکردنەوەیە، مارکس ئەوەی خستەڕوو وەکو چۆن بورجوازی لە هەناوی فیوداڵیزم-دا گەشەیکردووە سەرەنجامی هۆکاری جیابوونەوەی شارۆچکە و دەوروبەرەکەی (زۆر بە دیاریکراوی لە نێوانی پیشەگەریی و کشتیاریی دا) هەر ئاواش پڕۆلیتاریای مۆدێرن لەناو هەناوی سەرمایەدارییدا بە هۆی سەرەنجامی گەشەکردنی تەکنەلۆجیای پیشەسازییەوە، گەشەی کردووە. پێماندەڵێن ئەم دوو چینە، بەرژەوەندییە کۆمەڵایەتییەکانی خۆیان گەشە پێدەدەن، بەرژەوەندییە کۆمەڵایەتییە شۆڕشگێڕییەکەیان پاڵیان پێوەدەنێت کە دژ بە کۆمەڵگە کۆنەکە بن کە لەوەی هاتوون. ئەگەر بورجوازی توانیبێتی کۆنترۆڵی ژیانی ئابووری زۆر پێش ئەوەی کۆمەڵەی فیوداڵیزم هەڵگەڕێتەوە، کرد بێت، هەر ئاواش پڕۆلیتاریاش بە ڕێگەی خۆی دەسەڵاتی شۆڕشگێڕانەی لە ڕێگای ئەو ڕاستییەوە کە " بە زەبتوڕەبتە ، یەکگرتووە، ڕێکخراوە"، لە ڕێگای سیستەمی کارگەوە ، بەدەستدەهێنێت[6]. لە هەردوو حاڵەتەکەدا گەشەی هێزی بەرهەمهێنەر ناگونجێت لەتەك سیستەمی تەقلیدی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکانا. بەم شێوەیە پرسەکە تەواوبوو [تەکامول] و ئیدی هەڵوەشانەوە دەستپێدەکات و کۆمەڵەی نوێ جێگای کۆمەڵە کۆنەکە دەگرێتەوە.

درێژەی هەیە

....

5- لەبەر هۆکارە ئیکۆلۆجییەکان ئەمە فکرەی " پاوانکردنی سروشت لە لایەن مرۆڤەوە " لە دەربڕینەکی سادەدا کە چەرخێك لەمەوبەر لە

لایەن مارکسەوە بەکارھێنراوە، پەسەند ناکەین. سەبارەت بە مشت□وم□کردن ل□س□□ر ئەم کێشەیەش"Ecology and Revolutionary Thought." ببینە.

6 – سەیرە کە مارکس قسە لەسەر " پاوەری / دەسەڵاتی ئابوریی" پڕۆلیتاریا دەکات. لە ڕاستیدا ئەمەی کە ئەو دەیڵێت دەنگدانەوەی ئەنارکۆ- سەندیکالیستەکانە، کە ھەڵوێستێکە مارکس زۆر شێلگیرانە دژی بوو. مارکس دەربەستی " دەسەڵاتی ئابووریی" پڕۆلیتاریا نەبووە بەڵکو دەربەستی دەسەڵاتی سیاسیان بووە بە تێبینیکراوی کە پڕۆلیتاریا دەبنە زۆربەی دانیشتوان. ئەو قەناعەتی وابووە ئەوەی کە لە پلەی یەکەمدا کە کرێکارانی پیشەسازیی بەرەو شۆڕش دەبات ھۆکارە ڕێگرییە مەتیریاڵەکانە [مادییەکان] کە بە دووی مەیلی گردبوونەوە یاخود کەڵەکەبوونی سەرمایەدا دێت کە لە لایەن سیستەمی کارگەوە ڕێکدەخرێت و لە لایەن ڕەوتینیاتی پیشەسازییەوە زەبت و ڕەبت دەکرێت ئەوان دەتوانن کە نقابە و لەسەرو ئەوەشەوە پارتە سیاسییەکانیش دروستبکەن ، کە لە ھەندێك وڵاتا ناچار دەبن کە مێتودەکانی یاخیبوون بەکاربھێنن. لە وڵاتانی دیکەش (ئینگلیز ئەمەریکا و لە ساڵەکانی دواتریشا فردریك ئەنجلس فەرەنسەشی بۆ زیاد کرد) ڕەنگە لە ڕێگای ھەڵبژاردن و بە یاساییکردنی سۆشیالیزم بگەنە دەسەڵات. پارتی پێشکەوتووخوازی کار کارامە و خاوەن خەسڵەتی خۆی بوو لە تەحەدای خوێنەردا، ئالێرەدا ئەم پارتە یا چاودێری و تێبینییەکانی مارکسیان وەرنەگێڕاوەتە سەر زمانی ئینگلیزی یاخود بە زەقیی واتاو لێکدانەوەکانی مارکسیان دەشێوان .

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!! … مۆری بۆکچین -4- … و: زاھیر باھیر

By Murray Bookchin

و: زاھیر باھیر

بەشی چوارەم:

بەکورتی ئیمە داوامان لێدەکرێت کە بگەڕێینەوە بۆ ڕابوردوو بە لە بەینچونمان لەبری گەشە و ژیانمان بۆ ناچارکردنی هەژاندنی واقیعی ژیانمان. ئەم داوالێکردنەش بە ئومێدی هیوا و بەڵێنەکانیان لە فکرە کۆنە بەسەرچووە مردووەکانی تەمەنێکی پێشینەی بەدوور لە ئێستادا یە. داوامان لیدەکرێت کە کار بەو پرنسیپانە بکەین نەك بە تەنها لە ڕوی تیئورییەوە بەسەرچوون بەڵکو بە هۆی پێشکەوتنی خودی ک□م□□ک□ خۆشییەوە. مێژوو نەوەستاوە لەو کاتەوەی کە مارکس و ئەنگلس و لینین و ترۆتسکی مردوون، هاوکاتیش تەنانەت سادەترین ئاراستەش کە وێنە کێشراون لە لایەن بیرمەندەکانەوە بە دوایاندا نەهاتووە … هەرچۆنێك زیرەك و چاك بووبێتن، هێشتا فکر و ئاوەزیان ڕیشەکەی لە چەرخی نۆزدە و یاخود سەرەتای س□□انی چەرخی بیست دایە.

ئێمە خودی سەرمایەدارییمان دیوە کە ئەدای گەلێك وەزیفە دەدات و بەجێیان دەهێنێت (لەوانە گەشەکردنی تەکنەلۆجیا بۆ کۆمەککردن بە زیادکرنی کەرەسەکانی ژیان) کە ئەمە بە مەرجێکی سۆشیالیستی، دان□راوە، " خۆماڵیکردنی " م□و□کییەت و یەککەوتنی یاخود ئاوێتەبوونی دەوڵەت لەگەڵ ئابوریی لە هەر شوێنێکدا کە زەرووری بووبێت، بینیوە . چینی کرێکارانیشمان بینی کە بە " بریکاری یاخود دینەمۆی گۆڕانکاری شۆڕشگێڕانە" دادەنران کەچی بێ لایەنکراون کە تا ئێستاش هێشتا ل□ تەك هەیکەلی بورجوازیدا لە ململانێدان بۆ کرێی زیاتر، کاژێری کەمتری سەر کار هەروەها بیمە " جوزئییەکان، لاوەکییەکان" . ئاشکرایە کە ململانێی چینایەتی بە واتا کلاسیکییەکەی بەسەرنەچووە، بەڵکو کرێکاران چارەنوسی زیاتر تالوکەیی و هیلاکەتیان چێشتووە بە خۆگونجاندنیان و بەشداریکردنیان لە سەرمایەداریدا.

خەباتی شۆڕشگێڕانە لە ناو وڵاتانی سەرمایەداریی پێشکەوتوودا بەرەو زەمینەیەکی نوێی مێژوویانە، چووە، بووە بە خەباتی نێوانی نەوەیەك لە گەنجان، لاوان کە قەیرانی درێژخایەنی ئابووریان، کولتور، بەها و بەنرخێتی قییەم، هەرەوها دەسگەکانی نەوەی کۆن لە کۆنەپارێزان کە دید و سەرنجیان لەسەر ژیان بە هۆی کێشەی کەمی پێداویستیەکانەوە و تاوان و سازشکردن و ئەخلاقی سەر کار و هەروەها هەوڵدان بۆ زامنکردنی کەرەسەکانی ژیان، هیچ کام لەمانەیان نەدیوە.
دوژمنەکانمان تەنها دام□زراوە بورجوازییە بەرچاوەکان و جیهازەکانی دەوڵەت نین، بەڵکو هەڵوێست و دیدەگایەکن کە کۆمەك و یارمەتیان پێدەدرێت لە نێوانی لیبراڵەکانا، سۆشیالدیمۆکراتەکانا،

ئەوانەی کە دووی ماسمیدیای بۆگەن کەوتون، پارتە " شۆڕشگێڕەکانی" ڕابوردوو کە ڕەنگە دەردەدار و زەرەرمەند بن بەقەدەر ئەوانەی کە دووی مارکسیزم وەکو دین کەوتوون، هەروەها کرێکارانێك کە لە ڕێگای ڕێکخستنی قوچکەیانەی کارگەوە هەیمەنەکراون، لە ڕێگای ڕەوتینیاتی پیشەسازییەوە، هەروەها لەڕێگای ئەخەلاقی سەر کارەوە. هەموو ئەمانە دوژمنمانن.

خا□□□ك ک□ ل□□ر□دا هەیە یاخود گرفتەکە ئەوەیە کەرتبوون و دابەشبوونەکان لە ئێستادا هەموو ڕیزەکانی چینە کلاسیکییەکانیشی گرتۆتەوە، ئەمانە کۆمەڵێك گیروگرفتیان ورووژاندووە کە هیچ کام لە مارکسییەکان کە مەیل و ئاشنایەتی و نزیکییان هەیە لەتەك ئەو ک□م□□□انەی کە بە قۆناخی نوقسانیی پێداویستییەکانا تێپەڕیون، ناتوانن پێشبینی بکەن.

بەکورتی ئیمە داوامان لێدەکرێت کە بگەڕێینەوە بۆ ڕابوردوو بە لە بەینچونمان لەبری گەشە و ژیانمان بۆ ناچارکردنی هەژاندنی واقیعی ژیانمان. ئەم داوالێکردنەش بە ئومێدی هیوا و بەڵێنەکانیان لە فکرە کۆنە بەسەرچووە مردووەکانی تەمەنێکی پێشینەی بەدوور لە ئێستادایە. داوامان لیدەکرێت کە کار بەو پرنسیپانە بکەین نەك بە تەنها لە ڕوی تیئورییەوە بەسەرچوون بەڵکو بە هۆی پێشکەوتنی خودی کۆمەڵەکە خۆشییەوە. مێژوو نەوەستاوە لەو کاتەوەی کە مارکس و ئەنگلس و لینین و ترۆتسکی مردوون، هاوکاتیش تەنانەت سادەترین ئاراستەش کە وێنە کێشراون لە لایەن بیرمەندەکانەوە بە دوایاندا نەهاتووە … هەرچۆنێك زیرەك و چاك بووبێتن، هێشتا فکر و ئاوەزیان ڕیشەکەی لە چەرخی نۆزدە و یاخود سەرەتای ساڵانی چەرخی بیست دایە.

ئێمە خودی سەرمایەداریمان دیوە کە ئەدای گەلێك وەزیفە دەدات و بەجێیان دەهێنێت (لەوانە گەشەکردنی تەکنەلۆجیا بۆ کۆمەککردن بە زیادکرنی کەرەسەکانی ژیان) کە ئەمە بە مەرجێکی سۆشیالیستی، دانراوە، " خ□م□□یکردنی " موڵکییەت و یەککەوتنی یاخود ئاوێتەبوونی دەوڵەت لەگەڵ ئابوریی لە هەر شوێنێکدا کە زەرووری بووبێت، بینیوە . چینی کرێکارانیشمان بینی کە بە " بریکاری یاخود دینەمۆی گۆڕانکاری شۆڕشگێڕانە" دادەنران کەچی بێ لایەنکراون کە تا ئێستاش هێشتا لەتەك هەیکەلی بورجوازیدا لە ململانێدان بۆ کرێی زیاتر، کاژێری کەمتری سەر کار هەروەها بیمە " جوزئییەکان، لاوەکییەکان" . ئاشکرایە کە ململانێی چینایەتی بە واتا کلاسیکییەکەی بەسەرنەچووە، بەڵکو کرێکاران چارەنوسی زیاتر تالوکەیی و هیلاکەتیان چێشتووە بە خۆگونجاندنیان و بەشداریکردنیان ل□

سەرمایەداریدا.

خەباتی شۆڕشگێڕانە لە ناو وڵاتانی سەرمایەداریی پێشکەوتوودا بەرەو زەمینەیەکی نوێی مێژوویانە، چووە، بووە بە خەباتی نەوانی نەوەیەك لە گەنجان، لاوان کە قەیرانی درێژخایەنی ئابووریان، کولتور، بەها و بەنرخێتی قییەم، هەروەها دەسگەکانی نەوەی کۆن لە کۆنەپارێزان کە دید و سەرنجیان لەسەر ژیان بە هۆی کێشەی کەمی پێداویستییەکانەوە و تاوان و سازشکردن و ئەخلاقی سەر کار و هەروەها هەوڵدان بۆ زامنکردنی کۆرسەکانی ژیان، هیچ کام لەمانەیان نەدیوە. دوژمنەکانمان تەنها دامەزراوە بورجوازییە بەرچاوەکان و جیهازەکانی دەوڵەت نین، بەڵکو هەڵوێست و دیدگایەکن کە کەمێك و یارمەتیان پێدەدرێت لە نەوانی لیبراڵەکانا، سۆشیالدیمۆکراتەکانا، ئەوانەی کە دووی ماسمیدیای بێگەن کەوتون، پارتە "شۆڕشگێڕەکانی" ڕابوردوو کە ڕەنگە دەردەدار و زەرەرمەند بن بەقەدەر ئەوانەی کە دووی مارکسیزم وەکو دین کەوتوون، هەروەها کرێکارانێك کە لە ڕێگای ڕێکخستنی قوچکەیانەی کارگەوە هەیمەنەکراون، لە ڕێگای ڕۆوتینیاتی پیشەسازییەوە، هەروەها لەڕێگای ئەخلاقی سەر کارەوە. هەموو ئەمانە دوژمنمانن.

خاڵێك کە لێرەدا هەیە یاخود گرفتەکە ئەوەیە کەرتبوون و دابەشبوونەکان لە ئێستادا هەموو ڕیزەکانی چینە کلاسیکییەکانیشی گرتۆتەوە، ئەمانە کەمێك گیروگرفتیان وروژاندووە کە هیچ کام لە مارکسییەکان کە مەیل و ئاشنایەتی و نزیکییان هەیە لەتەك ئەو کەمەڵانەی کە بە قەناخی نوقسانیی پێداویستییەکانا تێپەڕیون، ناتوانن پێشبینی بکەن.

درێژەی هەیە

....

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!!-3-

مەری بۆکچین ـو: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin
و: زاهیر باهیر

بەشی سێیەم:

سنوری مێژوویی مارکسیزم

ئەو بیرۆکەیەی لای کەسانێك، کە پیاوێك [بوکچین مەبەستی مارکسە – وەرگێڕ] کە گەورەترین بەشداریکردنی تیئوریستیانەی لە نێوانی ساڵانی 1840 و 1880 کرد، توانیبێتی تەواوی جەدەلییەتی [دیالەکتیکەتی] سەرمایەداریی، "ببینێت"، ئەوە لە حەقەتدا نەفیکردنەوەی ئاوەزە، لۆژیکە. ئەگەر هێشتا بمانەوێت زیاتر لە دیدی مارکس تێبگەین، هەر ئاواش دەتوانین زیاتر لە هەڵە حەتمییەکانی پیاوێك کە نەدەکرا خۆی لێبپارێزێت فێربین کە هی سەردەمی کەمیی و نوقسانی کەرەسەکان [مەتیریاڵ] و تەکنەلۆجیا بوون، کە بەدەگمەن بە وزەی کارەبا کاریکردووە، ئەمانەش توانای مارکسیان سنووردارکردبوو.
لە ئێستادا ئێمە دەتوانین فێربین لەوەی کە چەندێك جیاوازی لە نێوانی سەردەمی ئێمە و ئەوەی کە مێژوو بەڕێیکردووە، هەیە، هەروەها ناسین و پێزانینی ئەو ئیمکانییەتەی کە لە ڕوی نەوعییەتەوە ڕووبەڕوومان دەبێتەوە، کە چ جۆرێک لە پرسە دەگمەنەکان و شیکردنەوە و بەکردەکردنیان، لە بەردەممانا داناوە. ئەگەر بمانەوێت شۆڕشێك بکەین نەك لەباربردنەکی دیکەی مێژووییانە، دەبێت بە ئاگا بین لە هەموو ئەمانە کە ناومان هێنان.

گرفتەکە ئەوە نییە کە مارکسیزم "مەتودەکە" کە دەبێت لەگەڵ "بارودۆخە" نوێیەکەدا بگونجێنرێت، یاخود "neo-Marxism" دەبێت گەشەی پێبدرێت تاکو سنووردارێتیی "مارکسیزمی کلاسیکیانە" تێپەڕێنێت. کۆششی ڕزگارکردنی ڕەچەڵەکی یاخود ئەسڵی مارکسیزم بە پێداگرتن یا سەپاندنی مەتودەکانی لەسەر سیستەمێکە یاخود بە زیادرکردنی وشەی "نوێ – neo" بە سەر وشە پیرۆزەکە [مەبەستی بوکچین ووشەی مارکسیزمە -وەرگێڕ] ئەوە تەواو نادیار [غامض] و فێڵەك دەبێت، زیاتر لەوەش، ئەمەش کاتێك ئەگەر دەرنجامە پراکتیکییەکانی سیستەمەکە بە شێوەیەکی تەواو لەگەڵ ئەم کۆشش و هەوڵانەدا، ناکۆک بن[3]. دەی ئەمەش دەقاو دەق بارودۆخی

شرۆڤەکردنی مارکسیستییەکانی ئەمڕۆیە.

مارکسیستەکان بەوا دەکەنە سەر ئەو فاکتە کە سیستەمەکە شیکردنەوەیەکی نایابی سەبارەت بە ڕابوردوو خستەتە بەردەست، ئەمە لە کاتێکدا بە ئەنقەست فەرامۆشی هەڵخەڵەتاندنی تەواوی ڕواڵەتەکانی مامەڵەکردنی ئێستا و ئایندەش دەکەن. مارکسیستەکان پێنا بە یەکێتی نێوانی ماتریاڵیی مێژوویی و شیکردنەوە چینایەتییەکەی مارکس دەبەن کە لەوەوە شرۆڤەی مێژوو کراوە و دید و تێگەیشتنی ئابووریی لە کاپیتاڵ کە گەشەی سەرمایەداریی پیشەسازیی تیادا خراوەتە بەردەست، هەروەها نایابەتی شیکردنەوەکانی مارکس سەبارەت بە شۆڕشەکانی سەرەتا و ئەو بەرەنجامە تاکتیکیانە کە مارکس بینای کرد بە ئەوەی بزانرێت و دەرك بەوە بکرێت کە جۆرەکانی کێشە نوێیەکان کە لە ئێستادا هەن، هەرگیز لە ڕۆژانی ئەودا [مارکس] نەبوون .

ئایا بەڕاستی ئەو گرفتە مێژووییانە و ئەو مێتودانەی شیکردنەوەی چینایەتی کە لەسەر تەواوی بناخەی کەمیی، نوقسانیی پیداویستییەکان کە حەتمی بوون [خۆپاراستن لێیان نەدەکرا] ، کراوە دەتوانرێت لە سەردەمێکی نوێ لە زۆری هەبوونی ئیمکانیاتەکانا شەتە بکرێت؟ ئایا لۆژکیانەیە شیکردنەوەی ئابوورییەك کە بە پلەی یەکەم چەقی لەسەر بیدایەتی یا سەرەتای سیستەمی " ململانەی ئازادانە" ی سەرمایەداریی پیشەسازیی گرتووە، دەتوانرێت بە سیستەمی بەڕێوەبردنی سەرمایەداریی بگوێزرێتەوە کاتێك دەوڵەت و مۆنۆپۆڵییەکان یەکدەکەون و ئاوێتەی یەکدی دەبن بۆ یاریکردن بە ئابووریی ژیان؟ ئایا ماقوڵە کە ستراتیجییەت و تاکتیکانەی بەرهەمهێنەر لە فۆرمیلەی سەردەمێك بێت کاتێك کە پێڕا و خێووز بەشێك دەبن لە بناخەی پیشەسازیی تەکنەلۆجیا، بتوانرێت بگوێزرێتەوە بۆ سەردەمێك کە لەسەر بنەمای ڕادیکالانەی سەرچاوەکانی وزە و ئەلەکترۆنەکان و cybernation خۆی گرتووە؟
لە دەرەنجامی ئەم گواستنەوەیەدا، لای ئەمان دەکرێت تێکستە تیئورییەکان کە چەرخێك لەمەوبەر فریاڕەس بوون بگەڕێنرێن بە چاکەتێکی بەبەرکراوی ئەمڕۆ. هەر بەو هۆکارەش ئەمە داوامان لێدەکرێت کە قورساییمان بخەینە سەر چینی کرێکاران وەکو " بریکارێك" لە گۆڕانکاریی شۆڕشگێڕانەدا لە کاتێکدا کە سەرمایەداریی بە بەرچاوەوە ڕاوەستاوە و بەرگریی لەبوونی خۆی دەکات و شۆڕشگێڕان لە نێو هەموو ئەو توێژانەی نێو کۆمەڵەدا بە تایبەت گەنجان، بەرهەمدەهێنێت.

ئێمە داوامان لێدەكرێت ئەو " قەيرانە درێژخايەنە ئابوريى"يەى كە بە بەرچاوەوەيە بكەينە ڕێپيشاندەرى [دەليلى] مێتودە تاكتيكييەكانمان، گەرچى ڕاستييەك هەيە ئەوە بۆ ماوەى سى ساڵە هيچێك لەم ئەزمانە، ڕووينەداوە [4]. داوامان لێدەكرێت كە “ديكتاتۆرييەتى پڕۆليتاريا” پەسەند بكەين،… ” سەردەمێكى گواستنەوەى ” درێژ، كە وەزيفەكەى تەنها سەركوتكردنى دژە-شۆڕش نييە، بەڵكو لەسەرو هەموويەوە بۆ گەشەپێدانى تەكنەلۆجيا يە بۆ زيادكردنى كەرەسەكان– لە كاتيكدا ئەم تەكنەلۆجيانە لە ئێستادا ل□ بەردەستايە.

داوامان لێدەكرێت كە ئاراستەى ” ستراتيجييەت” و ” تاكتيكەكانمان” بەرانبەر برسێتى و نەبوونيى هەروەها بارودۆخى هەژاريى ئابووريى، بكەين، لە كاتێكدا كە هەست و سۆزى شۆڕشگێڕيى زادەى بێ باياخى و ناگرنگى ژيان لە ساى مەرجەكانى يا بارودۆخى زياديى ماتيرياڵەكاندايە.

داوامان لێدەكرێت كە پارتە سياسييەكان، ڕێكخستنە ن□و□ندگ□ريييەكان، قووچكەيى هەروەها دەستەبژيرە ” شۆڕشگێڕەكان” دروستبكەين ل□ تەك دەوڵەتێكى نوێ لە كاتێكدا دەسگە سياسسييەكان هەموو چوون يەك بۆگەنيان كردووە، ئەمانە هەمووى لە كاتێكدا كە نێوەندگەريى، دەستەبژێرێتى و د□و□□□ت، بوونەتە جێگاى پرسيار تا ئەو ڕادەيەى كە پێشتر هەرگيز لە مێژووى كۆمەڵى قوچكەييانەدا ئەمە نەبووە.

درێژەى هەيە.

..………………………………

تێبينييەكان:

3 – پێش هەموو شتێك ماركسيزم تيئوريێكى پراكتيكانەيە، ياخود خستنە بەرديدى پەيوەندييەكانە لە پێگەيەكى دروستت□وە و لە بە كردەكردنى تيئوەكە. ئەمە تەواوى واتاى تەحەولە ديالەكتيكييەكانى ماركسن، ئەمەشى لە بابەتى ڕەهەندگەرايييەوە وەرگرتووە(لە كاتێكدا هيگلي□ي□ لاوەكان هێشتا لە هەوڵى ئەوەدابوون ڕوانگەى هيگل سنووردار بكەن) لە ڕەخنەيەكى فەلسەفييەوە بۆ چالاكييەكى كۆمەڵايەتى، بۆ ناو خودى بابەتەكە خۆى. ئەگەر تيئورى و پراكتيك لەيەك جياببنەوە ، ئەمە كوشتنى ماركسيزم نيە، بەڵكو ئينتيحارێتى. هەوڵ و كۆششى شێوێنەرە دووك□و□ت□كانى ماركس كە بە ئاگا بوون لە ماركس، دەيانويست سيستەمەكە بە زيندويەتى لەگەڵ تێكەڵەيەك لە ڕێكخستنەوە و دروستكردنەوە و نيوە ناچڵييەك لە ” مەعريفەيەكى” بەدەستهێنراو

ب□ه□لن□و، و□ك□و " George Novack و à la Maurice Dobb کردی□ان ک□ ئ□م□ش سوکای□تی و ه□ن□ان□خوار□و□ی ناوی مارکس□، ت□ز و غوبار□کی پیسی ب□زراو□ ل□س□ر ه□موو شت□ك ک□ مارکس باو□□ی پ□ی بوو□ .

4 – ل□ □استیدا مارکسیست□کان ئ□م □□ژان□ ز□ر ب□ ک□می قس□ ل□س□ر " ق□یرانی در□ژخای□نی س□رمای□داریی " د□ک□ن… و□□ای ئ□و □استی□ی ک□ ئ□م چ□مک□ خا□ی بناخ□یی و ب□ی□ک□و□گر□دراوی تیئور□ ئابوریی□ک□ی مارکس پ□کد□ه□ن□ت.

گ□و□□اد□ر□ ئ□ی مارکسیست!! … م□ری ب□کچین-2- و: زاهیر باهیر

By Murray Bookchin

و: زاهیر باهیر

ب□شی دوو□م:

ئ□م ه□و□ و پ□ر□شی□ی و ب□دووچ□وون□ ل□ □ابوردوی□ك ک□ ز□م□ان□ت و ئاسایشی ه□بوو□، ئ□م ک□شش□ ل□ د□زین□و□ی ب□ه□شت□ك ل□ ب□وای□کی د□گمایی ب□ □□حدا، ل□ □□کخستن□کی هیرراشیان□ی ج□گر□و□ی بیر و هزر□کی خولق□ن□ر و پراکتکردن□کی زیندووان□دا، ئ□مان□ تا□ترین ب□□گ□ن ب□ زانینی ئ□و□ی ک□ ز□ر□ك ل□ ش□□شگ□□ان ک□متر د□توانن ل□ " خ□ش□□شگ□□کردنی خ□یان و شت□کانا ،" تاکو ل□ ب□ ش□□شگ□□کردنی ت□واوی ک□م□□. □□گی قو□ی م□یلی ک□ن□پار□ز□تی ل□ "ش□□شگ□□ان"ی با□ی پ□شک□وتوخوازی پارتی کار، [1 [PLP تا □اد□ی□کی ز□ر ب□□گ□ی ئازاراوین ، ک□ س□رکرد□ و □اب□ری د□س□□اتخواز و هیرراشی□ی□ت شو□نی باوکسالاریی و بیر□کراسی قوتابخان□ د□گ□ر□ت□و□ ، ز□ب□ت و □□ب□ت [دسپلینی] ل□ بزوتن□و□ک□دا ج□گای ز□بت و □□بتی ک□م□□□ی بورجوازی د□گ□ر□ت□و□، ک□دی د□س□□□اتخوازان□ی ج□م□او□ری گ□و□گری سیاس□یان□ ج□گ□ی□ی د□و□□ت د□گ□ر□ت□و□، پ□ی□امی بیروب□او□□ی " م□را□□ی پ□□لیتاری□ان□" ج□گ□ی ن□ریت□ی ئ□خلاقی ک□ارکردن و puritanism د□گر□ت□و□ [puritanism : د□ست□ی□ك ل□ ئینگلیز□ پر□ستانت□کان بوون ل□ چ□رخی شازد□ و ح□ڤد□دا ب□دوای پاک□تی/ پوخت□یی‌دا (نقی□ی□تی) دا د□گ□□ان ت□اکو ک□نیس□ی ئینگل□ن□د ل□ ه□□سوک□وت و خ□ووی □□م□ان□

کاسەلیکییەکان پاکبکەنەوە ..- وەرگێڕ] توخم و دیاردەکانی کەمەیی [کەمەگە] چەوساوە لە فۆرمە نوێیەکاندا دووبارە دەردەکەوێتەوە کە خەی لە ئاڵایەکی سوورەوە پێچاوە، بە وێنە و تابلۆی ماوتسیتۆنغ و (یاخود کاسترۆ یا گەڤارا) دیکەر و نەخشێنراون، هەروەها بە ” کتێبە سوورە” بچوکەکە لەگەڵ پەیام و دەستەواژەی دیکەی پیرۆزدا، زەخرەفەکراوە.

زۆرینەیەك لە خەڵك کە ئەمڕۆ لە PLP دان ، شایستەی ئەوەن. ئەگەر ئەوان بتوانن لەتەك بزوتنەوەیەکدا بژین بە دروشمە تایبەتییە گاڵتەجاڕییەکانیانەوە کە لەتەك لەقتەکانی تەپەدا بروات [2] ، ئەگەر ئەوان لە توانایاندایە کە گەڤارەك بخوێننەوە کە پرسیاری ئەوە دەکات ئایا مارکۆس ” پۆلیس بووە یا پۆلیسەکی نابەرپرسیار ” ، ئەگەر ئەوان قەبوڵی ” زەبت و ڕەبتێك” بکەن کە بە ئاستی یاریکەرەکی یاری پۆکەر دایانبەزێنێت کە لە دەمووچاویا هەست و جوڵەی نەخوێنرێتەوە، بە بەرنامەیەکی ئەتۆماتیکی پڕۆگرام کرابێت، ئەگەر ئەوان بتوانن لە ناشیرینترین تەکنیکەکانی (تەکنیکەکانی کە لە زۆرابی پرۆسەی بزنسی بورجوازیی و پەرلەمانتاریزم) لە هەڵخەڵەتاندنی ڕێکخراوەکانی دیکە، بەکاربهێنن، ئەگەر بتوانن هەموو چالاکییەك و خودی بارودۆخەکە کە تەنها تەشەنە بە گەشەکردنی پارتییەکانیان دەدات، لە کار بخەن – هەتا ئەگەر ئەمە بەزاندن و تێشکانی خودی چالاکییەکانی خۆیان بێت- ئەگەر ئەمان بتوانن هەموو ئەمانە بکەن ، ئەو کاتە ئەوان قزەوەن و بەزراون. بە ئەو کەسانە کە هەموویان ‘سوورن’ و خۆیان بە سوور دەزانن، باسی هێرشکردنە سەریان وەکو ڕاوکەرانی ‘سوور’ ببینن، ئەمە شێوازەکە لە شێوازەکانی McCarthyism بەڵام بە ئاڕاستەیەکی پێچەوانە [McCarthyism هەڵمەتێکی بەهێز بوو دژی ئەوانەی کە گوایە کۆمۆنیستن لەناو حکومەتی ئەمەریکا و دەزگەکانی دیکەدا، ئەم هەڵمەتەش لە لایەن سەناتۆر جۆزیف مەکاسییەوە لە نێوانی ساڵانی 1950 بۆ 1954 ، دەستپێکرد.

زۆرێک لەوانەی کە تۆمەتبارکران خرانە لیستی ڕەشەوە و کارەکانیان لە دەست دا، گەر چی بەڵگەیەك نەبوو کە ئەوانە سەر بە پارتی کۆمۆنیستبوون] . ئا لێرەدا دەتوانین هەمان داڕشتنەوەی بەگە شیلاوییەکەی ترۆتسکی سەبارەت بە ستالینیەت بەکار بهێنین کەدەڵێت: ئەوانە نەخۆشی سفلیسن، pallidum ن لە بزوتنەوەی ڕادیکالانەی لاوانی ئەمڕۆدا، بۆ ئەم نەخۆشییەش تەنها چارەسەرێك هەیە ئەویش بەکارهێنانی ئەنتی بایۆتیکە نەك لیدوان و مشتومڕ.

پەرۆشیی ئێمە لێرەدا بۆ ئەو شۆڕشگێڕە شەریفانەیە كە ڕوویانكردۆتە ماركسیزم، لینیننزم، یاخود ترۆتسكیسزم، لەبەرئەوەی ئەوان زۆر بە جددی دووی دیدێكی كۆمەڵایەتی مەحكەم، هەروەها ستراتیجییەكی كارا و هەژموندار لە شۆڕشدا، كەوتوون. هەروەها ئێمە نیگەرانین دەربارەی ئەوانەی كە سەرسامن بە چەكی تیئوری ئایدۆلۆجی ماركسییەت و لە بزریی [غیابی] جێگرەوەیەكی زیاتر مەنهەجیانە، بەخێرایی دەستبەرداری دەبن.

ئیمە بانگەوازی ئەوانە دەكەین كە وەكو برا و خوشكی خۆمان دەیانبینین و داوای لێدوان و مشتومڕێكی جددیانە و هەڵسەنگاندێكی هەمەلای□ن□ی تەواو دەكەین. ئێمە باوەڕمان وایە كە ماركسیزم دەستەوەسانە و دەستنادات بۆ ئەم سەردەمەمان نەك لەبەر ئەوەی كە زۆر دیدمەند و شۆڕشگێڕانەیە ، بەڵكو لەبەر ئەوەی كە دیدمەندیی و شۆڕشگێڕیی تەواوی [كافیی] تیادا نییە. ئێمە باوەڕمان وایە كە ماركسیزم بۆ سەردەمی كەمیی یاخود نوقسانیی پێداویستییەكان لەدایك بووە و ڕەخنەیەكی یەكجار چاك و نایابی سەردەمەكە بووە بەدیاریكراوی لە سەرمایەداریی پیشەسازیی، بەڵام بۆ لەدایكبوونی سەردەمێكی نوێ، دامەزراو و تەواو نەبووە و پێشبینییەكان تەنها یەكلایەنانە و جوزئیانە بووە. كێشەی ئێمە ئەوە نییە كە مشتومڕی “لاوەخستنی” ماركسیزم بكەین یا بانگەشەی ” لەكاركەوتنی” بكەین، بەڵكو دەمانەوێت لە ڕووی جەدەلییەوە[دیالیكتی] تێپەڕی بكەین، هەر وەكو چۆن خودی ماركس فەلسەفەی هیگلییەكانی، ئابوریی ڕیكاردۆكانی، تاكتیكی بلانكییەكان و شێوازی ڕێكخستنەكانیانی، تێپەڕاند. ئێمە پێویستە ئەرگویمێنتی قۆناخێكی پێشەوەچوو لە سەرمایەداریی، بكەین، زیاتر لەوەی كە ماركس چەرخێك لەمەوبەر لە تەكیا كردویەتی، هەروەها قسە لەسەر قۆناخێكی پێشكەوتووتر لە تەشەنەكردنی زیاتری تەكنەلۆجیا بكەین، لەوەی كە ئاشكرایە ماركس توانیبێتی پێشبینی بكات.

هەر لەبەر ئەمەش ڕەخنەی نوێ زەروورییە كە ئەمەش ب□ □□□□ی خۆی بانگەوازی مۆدێكی نوێی تێكۆشان و خەباتكردن دەكات یا داخوازی جۆرێك لە ڕێكخستن، لە پاگەندە و جۆری ژیان، دەكات. بۆ ئەم بارودۆخە تازەش چۆن ئارەزوو دەكەیت ناوی لێ بنێ، بەڵام ئێمە ئەم بەرخوردە نوێیەی پاش سەردەمیی كەمیی، نوقسانیی پێداویستییەكان بە ئەناركیزم ناودەبەین، ئەم ناولێنانەش بە هۆی ژمارەیەك هۆكاری زەروورییی□و□ ه□□□د□بژێرین و بەڵگە موقنیعەكانی ڕوونكردنەوەی ئەمەش، لە لاپەڕەكانی دواترا دەخەینەڕوو .

درێژەی هەیە

..…………………………………………………………………………

تێبینییەکان:

1- ئەم چەند دێڕە کاتێك نوسراون کە باڵی پێشکەوتووخوازی پارتی کار (PLP) هەژموونەکی گەورەی لەسەر SDS هەبوو. گەر چی لە هەنووکەدا ئەم پارتە زۆری هەژموونی خۆی لەسەر بزوتنەوەی قوتابییان لەدەستدا بەڵام ئەم ڕێکخستنە هەشتا نموونەیەکی باش لە مەنتەڵێتی و بەها لەناو چەپی کۆنا، پێشکەش دەکات. ئەو باس و خواسەی سەرەوە بە هەمان شێوە ڕاستە بۆ گروپە مارکسیی-لینینییەکان، هاوکاتیش ئەم پەڕەگرافە و ئاماژەکردنەکانی دیکەش بە باڵی پێشکەوتووخوازی پارتی کار لە جەوهەردا نەگۆڕاون.

2- بزوتنەوەی نقابەی شۆڕشگێڕ بەشێك بوو لە ڕابتەی کتلەی کرێکارانی شۆڕشگێڕ لە شاری دیترۆیت- ئەمەریکا، کە لە ڕاستیدا بزوتنەوەیەکی حیلاویی بوو.

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!!…موری بۆکچین-١-

گوێڕادێرە ئەی مارکسیست!!

By Murray Bookchin

و: زاهیر باهیر

بەشی یەکەم:

لە ئێستادا هەموو بەرماوە خراپەکانی ساڵانی سییەکان وەکو قسەی گوواوی " هێڵی یا ڕێزی چینایەتیی"، " ڕۆڵی چینی کرێکاران" ، " کادیرانی بە ئەزموون" ، " پارتی پێشڕەو" هەروەها " دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا"، سەریهەڵداوەتەوە. هەموو ئەمانە چەتر لە سەردەمی پێشتر و لە فۆرمەکی خراپ و ناتەندروستا هاتوونەتەوە ئاراوە. باڵی پێشکەوتوخوازی پارتی کار (PLP (The Progressive Labor Party ، بە تەنها نموونەیەك نییە لەم بوارەدا، بەڵکو خراپترینیانە. دەتوانرێت بەنی هەمان گوو لە لقە جیاوازەکانی SDS، سەشیال

دیمۆکرات و مارکسییەکان و یانە سۆشیالیستەکان لەناو بینای زانکۆکانا، بکرێت، ئەوە هەر باس لە گروپە ترۆتسکییەکان و یانەکانی سۆشیالیستی نەونەتەوەیی و گەنجانی دژ بە جەنگ وفاشیزم، هەر مەکە.

لانی کەم لە ساڵانی سییەکانا ، ئەو کاتەی کە ئەمەریکا بەهۆی قەیرانێکی گەورەی ئابوورییەوە کە قووڵترین و درێژترین قەیران بوو لە مێژوودا پێکیکەوتبوو [ئیفلیجبووبوو]، ئەم قسەو باسانە بەهەرحاڵ. ئەو کاتە تەنها هێزگەلێکی زیندوو کە لە گۆڕەپانەکەدا دەبینران و بەگژ دیوارەکانی کاپیتالیزمدا دەچوونەوە ڕێکخستنە گەورەکەی کۆمیتەی ڕێکخراوی کرێکارانی کارگە بوو، کە بەشێك بوون لە نەونەتەوەیی CIO کە مەیل و ئاڕاستەی جەنگاوەریی ڕادیکالیانەیان هەبوو.
ئەوان لە پشت مانگرتنە ئاشکرا و گەورەکانەوە بوون، لەگەڵ پۆلیسدا لە ڕووبەڕووبوونەوەی خوێناویدا بوون. ژینگەی سیاسییانە لە سەراپای دونیادا بە هەی پریشك و ڕۆشنایی وزەی جەنگی ئەهلی ئیسپانیاوە تینی تەزایەوە، کە دوا شۆڕشی کلاسیکیانەی کرێکاران بوو، کاتێك بوو کە هەر هەموو شانەیەکی ڕادیکال لە چەپە ئەمەریکییەکان دەتوانرا لە ڕێگای تابوورە میلیشیاکانی خۆیانەوە لە مەدرید و بەرشەلۆنە خۆیان ببیننەوە.

ئەوە 30 ساڵ پێش ئێستا بوو [بوکچین ئەم تێزەی لە ساڵی1969 نوسیوە کە بەندەکە لە کتێبی Post Scarcity Anarchism – وەرگێڕ] . ئەوەش ئەو کاتە بوو کە هەرکەس بیتوانیایە هاواری دەکرد ” سێکس بکە، نەك شەڕ بکە” ئەمەش ناوازە دەبینرا، بەڵێ دواتر هاوارەکە گۆڕا بۆ ” کار، ئیش ئافریندە بکە نەك شەڕ” هاواری سەردەمەك بوو کە بارگاوی بوو بە نەبوونی و شتکەمی. ئەمە لەکاتێکدا بوو کە بەدەستهێنانی سۆشیالیزم پێویستی بە ” قوربانیدان” و هەروەها ” قۆناخی گواستنەوە” بوو بۆ ئابوورییەك کە دەستبەری زۆریی کەرەسە [مەتیریاڵە] پێداویستییەکانی بکردایە. بۆ منداڵێکی هەژدە ساڵان لە ساڵی 1937 دا [بوکچین مەبەستی خۆیەتی کە لەو ساڵەدا تەمەنی 18 ساڵە بووە -وەرگێڕ] تێگەیشتنی یاخود چەمکی cybernation بۆ ئەو وەکو فەنتاسیایەکی زانستی کەویانە وابووە، فەنتاسیایەك بوو وەکو بە بەراورد بە گەشتکردن بە فەزا، بووە.

ئەو منداڵە هەژدە ساڵە ئێستا پێی ناوەتە تەمەنی پەنجا ساڵییەوە، ڕێگەکانی لە سەردەمێکی دوور کە زۆر جیاوازە لەم واقیعەی ئێستای ئەمەریکا، داکوتاوە. خودی سەرمایەدارییش لەوکاتەوە گۆڕاوە،

شێوازگەلێکی جیاوازی چەسپیوی زیاتری وای بەخۆوە گرتوە کە سی ساڵ لەمەو بەر پشبینکردنیان گرانبوو. کەچی ئێستا داوامان لێدەکرێت کە بگەڕێینەوە بۆ " ڕیزی چینایەتی یا هێڵی چینایەتیی" و " ستراتیجییەکان" و " کادرەکان" و هەروەها شێوازێك لە ڕێکخستنی ئەو سەردەمە دوورە کە ئەمەش فەرامۆش کردن و خۆدزینەوە و خۆبەدوورگرتنە لە پرسە نوێیەکان و گریمانەکان، کە سەریان هەڵداوە.

بۆ خاتری …؟ باشە ئێمە کەی دەتوانینن بزوتنەوەیەك ئافریندە بکەین کە ئایندە ببینێت لەبری ڕابوردوو؟ کەی دەتوانین لەوەوە فێربین کە دێتە دونیاوە نەك لەوەوەی کە دەمرێت؟ لێرەدا دەکرێت ستایشی مارکس بکەین، کە ئەو هەوڵی دەدا لە ڕۆژی خۆیدا ئەوە بکات. ئەو لە بزوتنەوە شۆڕشگێرییەکەی سالانی 1840 و 1850 هەوڵی دا کە ڕۆحێتی ئایندەگەریی، ببزوێنێت. "ترادتسوێنی هەموو نەوە مردووەکان وەکو کابوسی خەو قورسایی خۆی لەسەر مێشکی زیندووەکان، داناوە " [مارکس لە هەژدەی برۆمێر- لویس بۆناپارت] " وادەردەکەوێت کاتێك کە خۆیان سەرقاڵکردووە بە شۆڕشگێڕکردنی خۆیان و شتەکانەوە لە خولقاندنی شتێکا کە بە تەواوی نوێیە، ڕێك ئا لەم سەردەمی قەیرانی شۆڕشگێڕییەدا ئەوان پەشۆکاوانە داوای ڕۆح و ئیلهامەکانی ڕابوردوو بۆ خزمەتکردنی خۆیان بە قەرزکردنی ناوەکانیان، دروشمی جەنگەکانیان و نەریتیان، دەکەن، تاکو نواندن و نمایشی نوێی مێژوی جیهان ئا لەم وەختە بەسەر چووەدا بەم زمانە موزەیەف و سەپێنراوە، پێشکەش بکەن. بەم شێوەیە Luther ماسکی Apostle Paul پۆشی و وێنە و کڵێشەی شۆڕشەکەی 1789 بۆ 1814 ئا□□ان لە خۆیەوە جارێك وەکو کۆماری ڕۆمانەکان و جارێکیش وەکو ئیمپراتۆرییەتی ڕۆمانەکان ، شۆڕشەکەی 1848 بۆ خۆی شتێکی باشتری لە ساتێرێک پێن□ بوو، هەر ئاواش شۆڕشەکەی ساڵی 1789 و ترادیسۆنەکەی 1793 تاکو دەگاتە 1795…. شۆڕشی کۆمەڵایەتی چەرخی نۆزدە ناتوانێت وێنەی تابلۆکان لە ڕابوردوو بکێشێت، بەڵکو تەنها لە ئایندە دەتوانێت.

ناتوانێت دەستبەکاربێت پێشئەوەی پوچگەراییەکان کە پەیوەستن بە ڕابوردووە لەخۆی دانەماڵێت.. . شۆڕشی چەرخی نۆزدە بۆ ئەوەی بگاتە ئامانج و ناوەرۆکی خۆی، دەبێت لێگەڕین مردووەکان، مردووەکان بنێژن. لەوێدا بڕگەکە جەوهەر و ناوەر□ک□ی تیێپەڕان، بەڵام لێرەدا جەوهەر و ناوەر□ک□ بڕگەکە تێدەپەڕێنێت." 18ی برۆمێر- مارکس.

لە کاتێکدا کە بەرەو چەرخی بیستوو□ی□ك دەچین ئایا گرفت و کێشەکانی

ئەمەش جیاوازییەکیان هەیە لەتەك سەردەمی پێشوودا؟ جارێکی دیکەش مردووەکان دێنەوە نێوانمان و گاڵتەجاڕیانە ڕێدەکەن، خۆیان بە ناوی مارکسەوە دەناسێنن، ئەو پیاوەی کە ویستی مردووەکانی چەرخی نۆزدە بنێژێت. بەم جۆرە شۆرشی ئەمڕۆمان هیچی باشتری پێ ناکرێت جگە لە لاسایی کردنەوەی شۆرشی ئۆکتۆبەر لەگەڵ جەنگی ئەهلی 1918 – 1920 بە یارمەتی و هاوکاریی 'هێلی یا ڕیزی چینایەتی' یەکەیەوە لەگەڵ 'پارتە بەلشەڤیکەکەی و دیکتاتۆریەتی پرۆلیتاریاکەشییەوە. ئەمەش بە جەختکردنەوە لەسەر نەریتی ئیلیتیزامی ئەخلاقیانە لەژێر دروشمی 'دەستەڵاتی سۆڤیەت' دا، بەڕێدەچێت.

تەواوکردنی هەموو لایەنەکانی شۆڕشی ڕۆژانێك کە تیایدا دەژین ، سەرەنجام دەتوانێت پرسە مێژووییەکەی " پرسی کۆمەڵایەتی" کە زادە و لەدایکبووی سەردەمی نەبوونیی و کەمیی پێداویستییەکان و پاوانکردن و کۆمەڵەی هیرراشیەتە/ قووچکەییە، لابەلابکاتەوە. ئەمەش بە دووکەوتنی ترادیسیۆنی شۆڕشە بچووکە تەواونەبووەکان کە یەکلایەنانە بوون و لە ڕابووردوودا ڕوویانداوە و ماونەتەوە بە ئێستا، کە تەنها شێوازی " پرسی کۆمەڵایەتیی" سیستەمێك بە یەکێکی پاوانخوازی هیرراشی دیکە، گۆڕیوە. لە کاتێکدا کە خودی کۆمەڵەی بورجوازیی لە پرۆسەی یەکاڵابوونەوەی [هەڵوەشاندنەوەی] چینە کۆمەڵایەتییەکاندایە، ئیدی سەقامگیری بە خۆی داوە، ئەمە گوومان لە داخوازییە بێفەڕە بەتاڵەکانی، وەکو " ڕیزی یا هێڵی چینایەتی" دەبێت.

لە سەردەمێکدا کە سەراپای دەسگە سیاسییەکانی کۆمەڵەی هیرراشی کە پێدەنێنە سەردەمێکی بەگ□□نی قوڵەوە، ئا لەو کاتەدا ئەمە گوێبیستی داخوازییە بێکەڵکەکانی وەکو " پارتێکی سیاسیی" و " دەوڵەتێکی کرێکاریی" دەبین. لە کاتێکدا کە هیرراشییەت/ قوچکەییەت دەبنە جێگای پرسیار، گوێدەری داخوازی " کادیران" و " پێشڕەوان" و " ڕابەران و سەرکردان" دەبین. لە کاتێکدا کە نێوەندگەرایی و دەوڵەت گەیونەتە حەدی خاڵی تەقینەوە لە مێژووی نەرێیانەیاندا ، ئەمە گوومان لە داخوازی توڕەهاتی: "بزوتنەوەیەکی نێوەندگەرایی" و " دیکتاتۆریی پڕۆلیتاریا" دەبێت.

درێژەی هەیە.....

پاوانکردن / هـەیمـەنـە … زاهیر باهیر

پاوانکردنی [هـەیمـەنـە] تاك بـۆ تاکی دیکـە بناخـەیـەك بوو بـۆ پاوانکردنی چینـێك بـۆ چینی دیکـە یا بـۆ چینـەکانی دیکـە ، ئـەمیش بـە ڕۆڵی خـۆی بـەردی بناخـەی دەوڵەتی دانا بـۆ پاوانکردنی هـەموو کـۆمـەڵ.
دەرككردن بەوەی سەرەوەش من دەگەیەنێتە ئەم سەرەنجامە :
یەكەم : كۆمەڵی هیرراشیەت / قوچكەیی بناخە بووە بۆ دانانی كۆمەڵی چینایەتی. واتـە سەروەرێتی و باڵادەستی یەكەم قۆناخی كۆمەڵ بووە نەك سەروەرێتی چیانیەتی كە لە ڕێگای ئابوورییەوە [ئامرازەكانی بەرھەمھێنانەوە] بووە. بەم پێوەدانەش لەناوبردنی كێشەی چینایەتی مەرج نییە یەكسەر كێشەی باڵادەستی و سەرەوەریی كۆمەڵی قوچكەیی لەناو بەرێت.
دووه□م: ئەگەر هیرراشیەت دایكی كێشەی چیانیەتیی بێت كەواتـە هیرراشی□ت چوارچێوەیەكی گەورەیە و كێشەی چینایەتیی بەشێكە و بەشێكی گەورەیە لێیی . لەم بارەشدا بە لابەلاكردنەوەی كێشەی چیانیەتی كە بەشێكی گەورەیە لەناو ئەو چوارچێوەیەدا مەرج نییە كێشەی تەواوی چوارچێوە گەورەكە كە باڵادەستیی و سەروەرییە ، یەكسەر ل□ بەین بچێت.
سێیەم: ئەوەی كە ئەم كۆمەڵەی هێڵاوەتەوە هەبوونی ئەو شێواز و ناوەرۆكەیە كە ڕێكخستنی تەواوی دەزگە و دامەزراوەكانی ناو كۆمەڵە كە لە بنەوەی كە بە خێزان دەستپێدەكات تاكو سەری سەرەوە كە دەوڵەتە لەسەر بناخەی هیرراشیانە / قوچكەیيانە دامەزراوە كە پایە و ڕاگری گەورەی سیستەمەكەیە . لای من ئەوەی كە زەبت و ڕەبتی تاكەكان دەكات و بەو شێوەیەیە دەیانھ□□ت□وە زەبت و ڕەبتی كار و سەر كار نییە، بەڵكو گوێڕایەڵیی و بەجێھێنانە.
چوارەم: مەرج نییە كە مێژوی بوونی كۆمەڵ ، مێژوی تێكۆشانی یاخود ململانێیی چینەكان یاخود چینایەتیی بووبێت. یاخیبوون، ملنەدان ، بەگژاچونەوەی سەروەرێتیی ، باڵادەستیی ، سەپاندنی ڕاو فرمان [ئەمر] ، هەموو ئەمانە زۆر پێش یاخیبوون سەبارەت بە ململانێی چیایەتی كەوتووە و ڕۆڵی خۆی بینیوە .

زاهیر باهیر – لەندەن

03/07/2019

دەوڵەت … نووسینی جۆزیف پرۆدۆن-11

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:
بەشی یازدە، کۆتایی:

بەرەنجام:

دەوڵەت دەستورێك، دامەزراوەیەکی دەرەکییە لە دەسەڵاتی کۆمەڵایەتی.
دەستورێکە لە پرنسپدا وای فەرزدەکات کە کۆمەڵ ئافرێندەی مێشك و ئاوەزە، بەبەشە لە خۆڕسکەتی، لە بە تەنگەوەهاتن، لە یەکەتی، بەم هەکارێش خەڵکەی بە کاروبارەکانیان پێویستیان بە هەڵبژاردنی دانەیەك یا زیاتر لە بەربژێرەکان هەیە، یاخود نوێنەرایەتیکردنیان لە ڕێگای میراتیی و جێگرتنەوەوە، ئەمە گریمانەکی ناڕاستیە کە بناخەی گەشەسەندنی ئابووریی کۆمەڵ هەروەها ڕێکخستنی مافی گشتی دەنگدان هاودەنگن لە نیشاندانیی ئەم ناڕاستیەدا.
دەستورەکەی دەوڵەت لەوە زیاتریش دەسەپێنێت لە ئامانجیا کە دووژمنایەتی یاخود حاڵەتی جەنگ جەوهەرییە و بارودۆخێکە مرۆڤایەتی ناتوانێت خۆی لێ لادات، ئەو هەلومەرجەی کە جیاوازی نێوانی بەهێز و لاوازی زەروور کردووە، دەستوەردانی زۆرەملێی دەسەڵاتە بۆ کۆتاییهێنان بە خەبات و تێکۆشانیان بە بەکارهێنانی کۆی هەموو جۆرە داپڵۆسین و سەرکوتکردنێك. ئێمە لەم بارەدا پێداگریی لەسەر ئەوە دەکەین کە پەیامەکەی دەوڵەت کۆتایی هات لە ڕێگای دابەشکردنی کار و هاریکاریی ئەوانەی لە پیشەسازییدا کار دەکەن. ئارەزوومەندی و داخوازی خۆشگوزەرانیی و هەروەها یەکسانی دابەشکردن لە سەرمایە

و لە سیستەمی باج، ئازادیی و دادوەریی کۆمەڵایەتیی، ئەمانە دەنیاییەك مسۆگەردەکەنەوە کە زیاترە لە هەر شتێك لەوانەی کە دەتوانن لە لایەن دین و دەوڵەتەوە دەستبکەوێت. هەرچیش سەبارەت بە گواستنەوەی ئەرێینانەی دەوڵەتە، ئەمە وای دەبینین کە وەکو خەیاڵێکی ناکۆکە لە لایەن ترادیسۆنی حکومدارێتی بۆ مەیلی شۆڕشگێڕانە و توانای زیاتر پەسەندکردنی چاکسازییە ئابوورییەکان. لە هەموو حاڵەتێکدا دەڵێین ئەوە ئازادییە بە تەنها کە دەسەڵات ڕێکدەخاتەوە کە لە هەنووکەدا هاوتایە یا یەکسانە بە دەرکردنی تەواوی دەسەڵات.

وەک سەرەنجام، یان شۆڕشی کۆمەڵایەتیی بوونی نییە، یان هیچی دیکە نابێت حکومەت هەبێت، ئەوەش چارەسەری ئەمەیە بۆ گرفتی سیاسی.

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی — خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵماندایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گێڕیومە بۆ زمانی کوردی.
خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشیەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و

سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەنەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بە دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزییانە و گەلکاریی و مافی تاک، تەسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

دەوڵەت ... نووسینی جۆزیف پرۆدۆن ... 10 – و: زاهیر باهیر

دەوڵەت*:

نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON

و: زاهیر باهیر

بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی دە:

با لەمە گەڕێین، میتافیزیقیا وازلێبێنین و بگەڕێینەوە بۆ مەیدانەکانی ئەزموون، تاکو ئەوەی کە پێویستمانە بە Louis Blanc و Pierre Leroux بڵێین.
تۆ وا نیشانیدەدەیت و دەنیایی ئەوە دەکەیتەوە کە دەوڵەت، حکومەت، دەتوانێت و دەشبێت سەراپای خۆی لە پرنسیپەکانیا، لە جەوهەریا، لە کردار و ئەدایا، لە پەیوەندیا لە تەك هاووڵاتیانا، بگۆڕێت.
ئاشکراشە بۆ کردنی ئەم کارەش ئیدی دەوڵەت وەکو دەوڵەت نابووت [موفلیس] دەبێت و دەوڵەتێکی ساختە دەبێت. بەم قسەی ئەوە دەکرێت دەوڵەت سەرچاوەی سەرەکی متمانە بێت، کە لە کاتێکدا دەوڵەت بۆ چەند چەرخێك دوژمنی مەعریفە بووە و هەتا لە ئێستاشدا هەر دوژمنی مەعریفەی سەرەتایی و ئازادیی چاپەمەنی و ڕۆژنامەوانییە.

وەزیفەیەتی کە گوایە بە فۆرمی مەعریفە بە هاووڵاتیان دابینبکات، ئەمەش دوای ئەوەی کە دەستبەرداری بازرگانی، پیشەسازیی، کشتیاریی هەرەها هەموو ماشێنەکانی بەدەستهێنانی سامان، دەبێت، تاکو بە خۆیان گەشەبکەن بە بێ یارمەتی دەوڵەت، هەتا زۆر جار وەڕای

بەرگرییکردن و بەرهەڵستیی دەوڵەت، ئەمە ڕوودەدات. ئەو، هەموو ئەمانە ئیدارەدەدات تاکو دەستپێشخەری لە هەر هەموو بوارەکانی کاردا بکات وەك چۆن لە دونیای فکرەکانا دەیکات، ئەمەش واتای دووژمنایەتیکردنی ئەبەدی ئازادییە، دەخوازرێت ئازادیی هەر بە خودی خۆی[خودی دەوڵەت] نەبێت، بەڵکو ئازادیی ڕاستەوخۆ ئافریندە بکات. ئەمە گەڵانەکی زۆر جوانی دەوڵەتە کە بەڕای ئەوە شەڕەشی هەنوکەییە .

ئەمە زانیاری ناردروستی ئەم دوو پیاوەیە دواتریش دوو ئیلتزام بەدووی یەکدیدا دەسپێنن: لە پێگەی یەکەمدا، بە بنیاتنانی ڕاستیی گریمانەکانتان بە نیشاندانی شەرعییەتە تەقلیدییەکەی و دەرخستنی تایبەتە مێژوییەکانی هەروەها گەشەسەندنە فەلسەفییەکەی، لە جێگای دووهەمدا خستنە پراکتیکییەوە.

ئەستا ئەوە دەردەکەوێت کە هەردووکیان: تیئورییەکەش و عەمەلییەکەش لای ئەوە گریمانن، کە بە فۆرمی بە خۆی ئایدیایەکی ناکۆکە و ناکۆکیش لە تەك ڕاستییەکانی ڕابوردوو و هەرئاواش زۆر ناکۆکە لە تەك مەیل و نەزعەکانی بەشەرییەت، کە ئەسڵبوون و ناکۆکیان لەسەر نەبووە.

ئەمە دەڵێین تیئورەکەت لە خودی خۆیدا پڕن لە ناکۆکی، هەر لەو کاتەوەی کە خۆی ئاوا دەردەخات کە ڕای ئازادیی دروستکردنی دەوڵەت، دەدات، ئەمە لە کاتێکدا کە پێچەوانەی ئەوەیە کە خودی دەوڵەت ڕێگای ئازادیی بدات. لە ڕاستیدا ئەگەر دەوڵەت خۆی بەسەر ویست و ئارەزووما بسەپێنێ، ئەو کاتە دەوڵەت سەروەرە و منیش ئازاد نیم ، تیئورەکەت ناتەواوە و کورتی هێناوە.

تیئورەکەت ناکۆکە لە تەك ڕاستییەکانی ڕابووردوودا ، ئەمە ئاشکرایە هەر وەکو خۆتانیش دانی پیادادەنێن کە هەموو شتێك لە مەیدانی چالاکییەکانی مرۆڤەوە بەرهەمدەهێنرێت بە لایەنە پۆزەتیڤەکەیەوە، لە باشەوە تا دەگاتە کاراکتەرێکی جوان، ئەوە بەرەنجامی ئەو ئازادییە تەواوەیە کە سەربەخۆ لە دەوڵەت پیادەدەکرێت، هەروەها تا ڕادەیەکی زۆر هەمیشەش لە دژایەتیی دەوڵەتایە کە ئەمەش بە ڕاستەوخۆ بەرەو پێشنیاری ڕوخاندنی سیستەمەکەتان دەڕوات. ئازادیی لە خودی خۆیدا کافییە و پێویستی بە دەوڵەت نییە.

لە کۆتاییدا دەڵێین تیئورەکەت بە مانیفێستی مەیل و ڕێڕەوەکانی سیڤڵایزەیشن [مەدەنییەت] ناکۆکە، لەبری بەردەوامی ئیزافەکردنی

زیاتری ئازادیی تاك و ڕێز و حورمەتیان و بەکردنی ڕۆحی هەموو مرۆڤێك ب□ گ□و□رەی ڕوانگەی کانت، لە وێنەیەك لە كڵێشەیەك لە سەراپای مرۆڤایەتی، كە لەو بارەدا هەر یەكەش ڕۆحی جەماعیانەی لەخۆگرتووە. تۆ كەسێك كە تایبەتمەندی خۆی هەیە ژێردەستەی كەسێکی دیاری مەشووری دەكەیت، تۆ 'تاك' ڕادەستی گروپەكە دەكەیت، تۆ هاووڵاتیی لە دەوڵەتا نوقم دەكەیت.

ئەمە مافی تۆیە و تۆیت كە هەموو ئەو ناكۆكیانە بسڕیتەوە بە گوێرەی ئەو بنەمانەی كە هەتە بۆ باڵادەستی ئازادیی و هەروەها بۆ دەوڵەتیش. ئێمە ئەوانەین كە هەر بە سادیی نکوڵی لە دەوڵەت دەكەین، ئەوانەیین كە بە جددی بەدووی هێڵەكانی ئازادییەوەین و بە دڵسۆزیمانەوە بۆ پراكتیكی شۆڕشگێڕانە دەمێنینەوە- بۆ ئێمە نییە كە ناڕاستێتی گریمانەكانت نیشانبدەین، ئێمە چاوەڕوانی بەڵگەكانتین. دەوڵەتی سەروەر وجودی خۆی لە دەستداوە تۆ هاوڕای ئێمەیت و دانت بەوەدا ناوە. سەبارەت بە دەوڵەتی خزمەتكاریش نازانین ئەوە ڕەنگە چۆن ببێت، ئێمە باوەڕی پێناكەین چونكە وەکو دووڕویی باڵادەستیی و سەروەریییە. دەوڵەتی خزمەتكار لای ئێمە لەوە دەكات كە هەر هەمان شتبێت وەکو خزمەتكارێتی دۆستێك [عەشیقەیەك] ، كە ئێمە خوازیاری نین.

لەبەر ڕۆشنایی فكری ئێستامانا لامان باشترە كە ئازادیی لە هاوسەرگیری□كی شەرعیدا دروستببێت. ئەگەر دەتوانیت شرۆڤەی ئەوە بكە كە دوای هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەت لە ڕێڕەوی ئەم خۆشەویستییەوە بۆ ئازادیی، ئێمە لە كۆتاییدا بۆچی بۆ هەمان خۆشەویستی بگەڕێینەوە بۆ دەوڵەت؟ هەتا ئەو كاتەی تۆ ئەم گرفتە لابەلا دەكەیتەوە، ئێمە بەردەوام دەبین لە دەربڕینی ناڕەزاییی دژی هەموو حكومەتێك، هەموو دەسەڵاتێك ، هەموو پاوەرێك، ئێمە هەڵوێستمان بەردەوام دەبێت بەرانبەر هەموویان و دژ بە هەموویان دەبین، لە پێناوی ڕێز و حورمەتی ئازادییدا. ئێمە پێتان دەڵێین كە ئازادیی لای ئێمە ئێستا بە دەستهنراو□، ئ□و□ ت□ی ك□ □□□□ی یاساكانی Melior est conditio possidentis دەزانیت. ئێستا كاتێتی كە پێناسە و سەردێرەكانی خۆت بۆ ڕێكخستنەوەی حكومەت دیاری بكەیت، دەنا حكومەت نییە.

درێژەی هەیە...

....

*لەم نامیلكەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەكەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەكانی / دەوڵەتخوازەكانی وەكو Louis Blanc و Pierre

Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بۆ دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.

پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشی□وە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێو□ بەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

دەوڵەت … نوسینی جۆزیف پرۆدۆن

دەوڵەت*:

نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON

و: زاهیر باهیر

با□تی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی نۆ:

111- سەبارەت بە چارەنوسی نادیاری یاخود شاراوەیی دەوڵەت.

دوا فەرەزییەی ئارەزوومەندانی دەوڵەت لە هەڵکشانایە، یەکێك لە دیمۆکراتە ساختەچییەکان [موزەیەفەکان] دەڵێت ئەو بیانوەی کە پاساوی پێدەدرێت کە دەوڵەت هەتا ئێستا هەر تەنها ڕۆڵی مشەخۆریی بینیوە لە تەك زۆرداری و زوڵمدا، ڕاست نییە و ناکرێت ئەوە بە تەنها هۆکارێك بێت لە نکوڵیکردنی و ڕەتکردنەوەی ڕۆڵیدا، چونکە ڕێڕەوی دەوڵەت وەکو ئۆرگانێکی بنەڕەتییە لە بەرهەمهێنان و بەکارهێنان، لە ئاڵوو□کردنا [تەداول]، دەستپێشخەری [موبادەرەکردن] ئازادیی و یەکسانییە.

لای ئەوان [لای Louis Blanc و Pierre Leroux – وەرگێڕ] دەوڵەت هەر بۆ ئازادیی و یەکسانییە . دەوڵەت متمانە و پشتیوانە [ڕەسیدە].

بەڵام لە ڕاستیدا بازرگانیی ، کشتوکاڵ / کشتیاریی و هەروەها پیشەسازیی و پیشەسازییکردن دەوڵەتە.
کەناڵەکان، هێڵی ئاسنینی شەمەنەفەرەکان، کانەکان [مەناجم] ، کۆمپانیاکانی بیمە [تەئمین]، هەروەها فرۆشیارەکانی تووتن و پۆست ئۆفیسەکان، هەموویان دەوڵەتن .
پەروەردە وپێگەیاندنی گشتی دەوڵەتە.
دەوڵەت لە دۆخی باشییدا هەموو خ□س□□ت□ نەرێینەکانی دەشارێتەوە و خۆی بە خ□س□□□تی ئەرێیانە دەپۆشێت و دەپێچێتەوە، خۆی لە سەرکوتکەرەوە، لە مشەخۆرەوە هەروەها لە کۆنەپارێزییەوە [موحافیزکارەوە] کە هەمیشە وابووە دەگۆڕێت بۆ ڕێکەخ□ر□□ك، بۆ بەرهەمهێن و خزمەتکار کەواتە ئەوە فیوداڵیزمە و خۆی نوێکردۆتەوە، دەزگەی هەڕەمیی جەمعییەکانی پیشەسازییە و خۆی ڕێکخستووە و پۆلینەی خۆی بەگوێرەی فۆرمیلەیەکی بەهێز کردووە کە نهێنی ئەوە Pierre Leroux هێشتا ل□ بەرچاومانی شاردۆتەوە.

بەم شێوەیە ڕێکخەرانی یاخوازیارانی دەوڵەت سەبارەت بە دەوڵەت هیچ شتێکیان لا نییە، تەنها لە گریمانێکەوە دەڕۆن بۆ گریمانێکی دیکە گوایە دەوڵەت دەتوانێت سروشتی خۆی بگۆڕێ و وەرچەرخاندن لە خۆیدا بکات. ئەمەش وەکو ئەوەیە کە قسە لەسەر گۆڕانی شەیتان بە سەرۆکی مەلائیکەکان، بێت، بە تێپەڕینی چەند چەرخێکی ژیانی، دەوڵەت لە ڕێگای خوێن و سەربڕینەوە وەکو دڕندی□□کی کێوی، ئیتر دەتوانێت خۆراکی ئینجانە و ڕوەکەکان و ئاسکەکان بدا، بەرخەکان ئاوس بکات.
ئەمە وانەی Louis Blanc و Pierre Leroux سەبارەت بە دەوڵەت، وەکو

زۆر دەمێك لەمەوبەر وتومانە هەموو ئەمانە نهێنی سۆشیالیزمن.

” وشەکانی سەرپەرشتیکەر [وەلی ئەمر]، بێ دەستودەیی، حکومەتی خۆتەرخانکەر، ئەمانە لای ئێمە وەکو دروشمەکە، ئەو وشە قوڵمانایانە قسەی نەو ‘ ئینجیلە- بایبڵ’ ن. باشە کە لە ئەوە دەبێتە پێشڕەو و کە دەبێتە خزمەتکاری هەموان . هەرچی ئێمەشین ڕقمانە لە بێبەشبوون [مەحرومبوون]، گەندەڵیی، حکومەتی داپلۆسەر کە خەڵکی وەکو نەچیرێك ناچار بە ڕاوکردن لەلایەن خۆیەوە دەکات. ئەمە سەرسامی ئەوانەین کە بێدەستودەن بەشێکی زیندوون لە مرۆڤایەتی، ئەمە خۆشحاڵ نین بەوانەی کە وەکو بەشێك لە مردوانن. ئەمە یاخیدەبین و دەچینەوە بە گژ بە ڕەزیی و سوکایەتی و جۆردەیی کە لە ئایدیاکانی دەوڵەتی سەروەرن، ئەمە چەپڵە لێدەدەین بۆ ئەوانەی کە بەر دەگرن، بەرهەمدەهێنن و بەڕێزن کە لە ئایدیاکانی دەوڵەتی خزمەتکارن. لەوەش باشتر باوەڕەکە و هەزار جاریش خۆشەویستترە لە ژیان – باوەڕەکەمان لە بەرەوڕووبوونەوە و دواقۆناخی گواستنەوەی دەسەڵاتدایە ، ئەوەش ڕێڕەوی سەرکەوتنە لە دونیای کۆنەوە بۆ دونیای نوێ. هەموو حکومەتەکانی ئەوروپا ئەمڕۆ لەسەر ئایدیای دەوڵەتی سەروەر ڕاوەستاون ، بەڵام بێ ئومێدانە سەما دەکەن ، سەمای مردن ”

Nouveau Monde,” November 16, 1849.

ئەوەی کە Pierre Leroux باوەڕدارێکی پەیگیرە بەم ئایدیانە، ئەوەی کە خوازیارەتی، ئەوەی کە ئەو وانەی لەسەر دەڕۆتەوە، ئەوەی کە بانگەشەی بۆ دەکات ئەوە نەژێنکردنەوەی دەوڵەتە، بەڵام ئەو پێی نەوتوین ئەم نەژێنکردنەوە لە کوێ و لەلایەن کێوە بکرێت و چۆن کارا بێت، هەر وەکو چۆن خوازیار و بانگەشەی نەژێنکردنەوەی کریستانەتی دەکات بۆ ئەوەی هێشتا باوەڕەکەی پێناساندبێتین و بانگەوازی دەلیلی مەزهەبەکەشی کرد بێت.

ئەمە پێچەوانەی Pierre Leroux و Louis Blanc ، باوەڕمان وایە کە تیئوری وەلی ئەمریەتی، بێ دەستودەیی، خۆتەرخان کردن، بەرهەمهێنان، دەستپێشخەریی، ڕێکخراوییبوون، ئایدیای لیبراڵ و دەوڵەتی گەشەکردوو، هەموویان خەیاڵیە [یوتۆپیا] وەهمێکی تەواوی پوختی [نقیی] ڕوانگە و بینینی فکر و ڕۆشنبیریی هەردوکیانە. ئەمە وای دەبینین Pierre Leroux و Louis Blanc هەر یەکەیان وەکو پیاوێکن کە لە سەر ئاوێنەیەك ڕاوەستابێت و پێچەوانە ڕواڵەتی خۆی ببینێت و وانیشانی دەدات کە ئەم ڕواڵەتە ڕۆژێك دێت دەبێتە ڕاستینە و جێگای (لە دەربڕینەکەمان بمانبەخشن) وێنە سروشتییەکەی دەگرێتەوە.

ئەمە ئەوانەیە کە ئەمە لەم دوو پیاوە جیادەکاتەوە، کە بەهرە و خزمەتەکانیان، لە وتنی هەرچییەکدا هەیە، ئەمە هەرگیز خۆمان بە نکوڵی لێکردنیانەوە نەبینیوە، بەڵام ئیمە بە سووربوونیان یا پێداگرتنەکەیان [عینادی] کە لەسەر وێنەکانیان دەیکەن، دەگرانین. ئەمە بەوامان بە دەوڵەتی خزمەتکار نییە ئەم چەمکە بە ئەمە چەمکەکی ناکۆکییانەی ئاشکرایە.
خزمەتکار و سەروەر لە دەوڵەتدا، یاخود دەوڵەتی سەروەر و دەوڵەتی خزمەتکار چەمکەکی هاومانان، هاوشێوەن و تەواوکەری یەکدین هەر وەکو چۆن ئەم چەمکە زۆر یاخود کەم بە یەکسانییش بەکاردەهێنرێت. خاوەنموڵك، دارا ، لە ڕێگەی سوودی سەرمایەوە خوازیاری زۆرتر و نایەکسانییە؛
کۆمونیزم، بەگوێرەی بنەمای " هەر کەس بە گوێرەی پێویستییەکانی"، بە کەمتر
لە یەکسانی بواردەدات: نایەکسانیی هەمیشەیی؛ لەبەرئەوەیە کە ئەمە نە
کۆمونیستین و نە دارا.
بە هەمان شێوەش هەرکەس دەسەڵات دەوڵەتی سەروەر ئەوە باس لە زەوتکردنی دەسەڵاتی گشت/ خەڵک دەکات، هەرکەسیش باس لە دەوڵەتی خزمەتکار دەکات، ئەوە باس لە نوێنەرەکانی دەسەڵاتی خەڵک دەکات، کە خەڵک هەمیشە نەیارن بەم دەسەڵاتە، چونکە دەسەڵات هەر دەسەڵاتە و هەمیشەش دەسەڵاتەکی دەرەکییە، دەسەڵاتەکی زاڵە کە پێویستیش بکات ناتوانرێت بگۆڕێت، دەسەڵاتەکە ناگوازرێتەوە بە هاووڵاتیان ، هەمیشەش زۆر یا کەم ئازادیی تیادا نییە . ئەمە ئەو هەکارەیە کە ئەمە دژی دەوڵەتین .

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە ڕێگەی سۆشیالیستی دەوڵەتییەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و

Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گێڕیومە بۆ زمانی کوردی.
خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بەگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشییەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بڵێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەنەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەری و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تەسقاڵێك لە باخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

دەوڵەت – 8 – نوسینی جۆزیف پرۆدۆن

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی هەشت:

Jean Jacques ئایدیایەکی خەمخۆرانەی هەبوو سەبارەت بەجنسی مرۆڤ دەربارەی جەوهەر و بوونی، پێگە و کامڵەتی، ئاراستە و داهاتویان. ئەو ئاوای دەبینێت کە کیتلەیەکی گەورە لەو تاکانەی کە بە زۆرورە

بەهۆکاری نایەکسانی هێزی جەسەدی و ڕۆشنبیرییەوە ڕووبەڕووی مەترسییەکی بەردەوام لە ڕێگای ڕوتکردنەوە لە لایەن کاری ئاڵووێڵکرنەوە، یاخود زۆرداری و زاڵمی کەمایەتییەکەوە، بوون. ئەم بیرۆکەیە کە ئەو دەیگێڕێتەوە بەڵگەی فەلسەفەیەکی کۆن□ پەرستانەیە، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو ڕۆژانەی بەربەریزم، کاتێك کە توخمە ڕاستینەکانی ڕژێمی کۆمەڵایەتی ونبوون و بەجێهێڵراون بۆ بلیمەتەکانی یاسادانەر ئیتر ئەو کاتە هیچ مێتودێکی کارکردن، یاخود چالاکیکردنێك ئەوە لە هێز ناپارێزێت کاتێك کە دەسەڵاتێکی باڵادەستی هەڕەشەکەر و تۆڵەسەنەرەوە دەردەکەوێتەوە کە لای هەمووان ئاشکرایە کە ئەو دەرکەوتنە سەرەنجامی تێکچونی ڕابوردووە، پەڵە یا لەکەیەکی بنەچەییە[ئەسڵی]. بە گوێرەی تەواوی بیرکردنەوەمان وای دەبینین دەزگە سیاسییەکان و دادوەرییەکان وەکو دەستەواژەیەکی ڕوون هەروەها فۆرمیلەیەکی کۆنکرێتی لە ئەفسانەی شکستیی و تێشکانن، سڕی قوربانیدان و قودسییەتی گەڕانەوە و تۆبەکردنن. زۆر جێگای سەرسوڕمانە کە دەبینرێت خۆ بەسۆشیالیستزانەکان دووژمن یاخود مونافسەکانی کڵێسە و دەوڵەتن، کۆپی ئەوانە دەکەنەوە کە قسە بە دین دەڵێن یا کوفر دەکەن کە سیستەمی نوێنەرایەتییە لە سیاسەتا و عەقیدە شکستخواردووەکەی دینە.

لەو کاتەوەی ئەمانە لەسەر مەزهەب[دۆکتەرین] زۆر قسە دەکەن، ئێمە بە ئاشکرا بانگەشەی ئەوە دەکەین، ئەو قسانە هی ئێمە نین. لە ڕوانگەی ئێمەوە هەلومەرجە مۆراڵییەکەی کۆمەڵ بەگوێرەی هەلومەرجە ئابورییەکە بە هەمان پێوانە گۆڕانی تیادا دەکرێت [مۆدیفای دەکرێت] و باشدەکرێت. مۆراڵی کێویانە، بێدەربەستیی و خەڵکانی ناچالاك هەردووکیان یەکشتن، خەڵکانی کارگەر و هونەرمەندان شتێکی دیکەن. سەرەنجامیش زەمانەتە [گرەنتیی] کۆمەڵایەتییەکان کە یارمەتی سەرکەوتنی لایەنی یەکەم دەدەن زۆر جیاوازترن لەوانەی کە لە لایەنی دووهەمدا سەرکەوتن دروستدەکەن. لە کۆمەڵێکدا بەهۆی گەشەسەندنی ئابورییەکەیەوە کە تا ڕادەیەك خۆڕسکانە دەگوێزرێتەوە، لەوێدا چیتر لاواز و بەهیز نییە، ئەوەی هەیە تەنها کرێکارانن کە توانا و هێزیان، ئامرازی مەیلی بەردەوامبوونیانە لە ڕێگای هاریکاری پیشەسازییان و زامنێتی ئاڵوگۆڕ [تەبادول] بۆ هاوتابوونیان. دڵنیاییکردنەوەی ماف و فرمانی هەر یەکێك بەنابەدڵیی، خەیاڵێکە دەتباتەوە بۆ ئایدیای حکومەت و دەسەڵات کە بێ هیواییەکی قوڵ لە ڕۆحەکاندا دەداتە دەست، ئەوەی کە دەمێکە بە پۆلیس و قەشایەتی و پایەکانی ترسێنراوە: سادەترین پشکنینێك لە خەسڵەتەکانی دەولەت کافییە بۆ نیشاندانی نایەکسانیی لە سامانا،

هەبوونی داپڵۆسین و چەوساندنەوە، جەردەیی، هەژاریی و نەبوونی کە میراتی ئەبەدیمان نیین. بۆ ئەوەی ئەمە تێپەڕێنین یەکەم دەبێت ئەم جۆری نەخۆشی پێستە [leprosy] لە ڕیشە دەربهێنرێت، دوای چەوساندنەوەی سەرمایەداریی، یەکەم تاعونیش کە دەبێت پاکتاو بکرێت، دەوڵەتە.
لە ڕاستیدا بودجە لە نێو دەستێکدایە، کە ئەویش دەوڵەتە.

دەوڵەت بەریتییە لە سوپا ڕیفۆرمخواز ئایا دەتانەوێت کە سوپا داکۆکی لە ئێوە بکات؟ ئەگەر ئاوایە، ئایدیاکەت سەبارەت بە ئاسایشی گشتی، ئایدیای قەیسەرەکان و ناپلیۆنییەکانن. ئەوە کۆماریی نین، بەڵکو ئەوە زاڵم و زۆردارن .
.
دەوڵەت پۆلیسە، پۆلیسی شار، پۆلیسی دەرەوەی شار، پۆلیسی سەر دەریاکان و ناو جەنگەڵەکان. ڕیفۆرمخواز، ئایا پۆلیس-ت پێویستە؟ کەواتە ئایدیاکەت بۆ فرمانداریی و ڕژێمە، سەرچاوەکەی Fouché’s, Gisquet’s, Carussidière’s هەروەها M. Carlier’s. یە،ئیدی ئەوە دیمۆکراتی نین. ئەوە سیخوڕن .
دەوڵەت سیستەمێکی تەواوی قەزاییە، دادوەریی لە ئاسایش –دا ، دادگاکانی نێوانی خاوەنکار و کرێکاران بۆ ناکۆکییەکانیان، لە نموونە و هەنگاوی یەکەمدا، دادگاکانی ئیستیئناف، دادگا لە بواری هەناردەکردن و بوارە بازرگانییەکان، دادگای هەڵوەشانەوە ” نەقز” [نەقز: کە جۆرێك لە دادگاکانی چەرخی هەژدە بووە- وەرگێڕ] ، دادگای باڵا، ئەنجوومەنی شارەوانی، ئەنجومەنی دەوڵەت، ئەنجوومەنەکانی جەنگ. ڕیفۆرمخواز، ئەم هەموو دەزگە و سیستەمی قەزاییەتان پێویستە؟ گەر وایە ئایدیاکەتان سەبارەت بە داد و دادوەریی لە M. Dupin’s, M. Baroche’s, هەروەها Perrin Dandin’s وەرگرتووە. ئیوە سۆشیالیست نین، بەڵکو ئەوە ئەوانەن کە زۆر بە باشی لایەنگریی ڕووکەشییە فۆرمییەکانن.

دەوڵەت خەزێنەیە، بودجەیە. ڕیفۆرمخواز، ئەوە ئارەزوی هەڵوەشاندنەوەی سیستەمی باج نین؟ کەواتە ئایدیاکەتان سەبارەت بە سامانی گشتی هی M. Thiers’s کە بە بیرکردنەوەی ئەو بودجە هەرە گەورەکان، باشترینیانن. ئەوە ڕێکخەری کار نین، بەڵکو ئەوە پیاوانی فۆرمی کۆکەرەوەی باجن و پارێزەری یاسان. دەوڵەت، ئۆفیسی یاخود خاڵی گومرگە. ڕیفۆرخواز، ئایا ئەوە بە پاراستنی ‘کار’ ی نیشتمانی / نەتەوەیی ، پێویستان بە فرمانی جیاواز و toll-houses هەیە؟ [toll-houses هەمایە بۆ قەداسەتێ ئەرسەدەکسەکانی کەن

سەبارەت بە حاڵەتی ڕۆح یەکسەر لە دوای مردن- وەرگێڕ] . کەواتە ئایدیاکەتان سەبارەت بە مامەڵە و بازرگانیی و سوڕەکانی، هی M. Fould’s و M. Rothschild’s. هەر ئاوا ئێوە نێردراوێکی/ پەیامهێنەرێکی برایانە، نین ، بەڵکو ئێوە جولەکەن.] لە مێژوودا جولەکە بە زەنگین و ساماندار ناسراون خەڵکێکی زۆر لەژێر زەبروزەنگی دانەوەی سوو بە جولەکەکان دەیاناڵاند. ڕەنگە زۆربەمان چیرۆکی شایلۆکی شکسپیرمان بیستبێت کە نمونەیەکە لە دەیەها نموونە لە جولەکە سووخۆرەکان- وەرگێڕ].

دەوڵەت کۆی قەرزی گشتیە، قەرزی خەڵکە، سکەی پارەیە، صندوقی پڕیی پارەیە، خەزانەی پاشەکەوتکردنی دراوە …تد. ڕیفۆرمخواز ئایا ئەمانە بناخەی زانستەکەتانە؟ کەواتە ئایدیاکەی ئێوە سەبارەت بە ئابووریی کۆمەڵایەتیی هی MM. Humann, Lacave-Laplagne, Garnier-Pagès, Passy, Duclerc, و پیاوی چل تاجان Man with Forty Crowns، ئێوە Turcaret ن[Turcaret: کۆمیدیایەك بوو بۆ یەکەم جار لە لایەن Alain-René Lesage لە پاریس لە ساڵی 1709 دا پێشکەش کرا - وەرگێڕ] .

دەوڵەت بریتییە لە هەموو ئەمانە، بەڵام دەبێت بیوەستێنین. بە ڕەهایی شتێك نییە، شتێك نییە لە دەوڵەتا کە باش بێت، لەو دامەزراوە هەرەمییەوە هەر لە تەپڵی س□ر□ییەوە هەتا بەری پێی بیگریت، شتێکی نییە کە خراپ نەبێت، خراپ بەکار نەهێرابێت، کە ڕیفۆرم ناکرێن، بەڵکو مشەخۆرێکە دەبێت لە ڕەگ و ڕیشەوە هەڵکەنرێت، ئامرازێکی زوڵم و زۆردارییە کە دەبێت تێکبشکێنرێت. کەچی ئێوە بە ئێمە دەڵێن دەبێت پارێزگاری لێبکەین بۆ فراوانکردنی وەزیفەکانی، یاخود زیادکردنی دەسەڵاتی. ئێوە بڕۆن ئەوە بکەن، ئێوە شۆڕشگێڕ نین، ئەوەی ئێوە بۆ شۆڕشگێڕانی ڕاستینە لە جەوهەردا سادە و ساکار و لیبراڵیی□ تە. ئێوە سەرسوڕهێنەرن ،حیلەباز و فاڵچین، ئێوە فزولین.

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بۆ دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو

وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزییەکەیەوە گێڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بەڵگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، Pierre Leroux و like Louis Blanc ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشیەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بڵێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بۆ دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکاتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تەسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

درێژەی هەیە

. . ..

دەوڵەت ... نوسینی جۆزیف پرۆدۆن..و: زاهیر باهیر ...

بەشی7

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
با بەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی حەوت:

ئەوە ئاشکرایە . دەوڵەت نوێنەری ک□م□□ و لە دەرەوەی کۆمەڵ ڕێکخراوە بۆ پاراستنی لاواز لە بەرانبەر بەهێزا، بە واتایەکی دیکە، بۆ پارێزگاری ئاشتی نێوانی ناڕازییەکان و ئەوانەی پاریزگاری لە نیزام دەکەن . وەکو بینیمان زۆری نەویست کە Louis Blanc مەبەست و هۆکاری بوونی دەوڵەت و ئامانجی ئاشکرا بکات، کە دەتوانرێت شوێنەوار یاخود سەرچاوەکەی لای Grotius, Justinian, Cicero لای هەموو ئەو نوسەرانەشی هەر کات لەسەر مافی گشتی نوسیبێتیان، بدۆزێتەوە. ئەوە ترادیسۆنی Orphic-ە] ئەو ناوەیە کە دراوە بە کۆمەڵێك خەڵکی ئیماندار کە پراکتیکیان کردوە، ئەسڵی ئەمانە دەگەڕێتەوە بۆ کۆمەڵی یۆنانی کۆن و کۆمەڵی هێلینستییەکان- وەرگێڕ] کە پەیوەستە بە Horace وە] پێشەنگی شاعیران لە سەردەمی Augustus. –وەرگێڕ] .

] ئەمەی خوارەوە کۆپلەیەکە لە هەڵبەستەکانی بە زمانی لاتینی، منیش وەرمگێڕا بۆ ئینگلیزی و لە ئینگلیزییەوە کردومە بە کوردی . ڕەنگە هیچ مانایەکی ئاوا نەدات بۆ خوێنەر، بەڵام من نەمویست فەرامۆشی بکەم- وەرگێڕ] :-

ئاژەلی جەنگەڵەکان پیرۆزن بۆ خوداکان .
کوشتن و پەیڕەوی سیستەم و جۆری خواردن □ Orpheus □ادەوەستێنێت
دەڵێن ئەو، شێر و پڵنگی ماڵیی کردووە و کۆنترۆڵی هێڕش و
دڕند□یانی کردووە
دەستنیشانکردنی Amphion و Thebes citadel
دەنگی وەکو تاری ئامرازەکانی مۆسیقا و جوڵاندنی بەردەکان،بووە
بەمە دەیویست نوێژکەران بەرەو سەرسامبوون بەرێت

Orpheus” وەکو کەسێکی ئاسمانی، وەکو ئیلاهییەك، یاخود وەرگێڕێکی]موتەرجیمێکی[خوداکان، بانگەشەی پیاوانی لە ناوجەرگەی دارستان و جەنگەڵەکانەوە کردوە و مێشکی پڕ کردون لە ترسی وێنەی کوژراوان و

گەشتی مرۆڤی مردووان. ئەم کارەشی سەرەنجام ئەو شۆرەتەی داوەتێ، کە ئەو شار و پەنگەکانی ماڵیی و دەستەمۆکردووە هەر وەکو دواتر بە Amphion, دۆزەرەوەی Thebes وتراوە [Thebes : ناوی یۆنانییە بە شارێکی کۆنی میسر، شوێنەوارەکەی کەوتۆتە سەر ڕوباری نیل ، 420 میل لە خواروی قاهیرەوە – وەرگێڕ] وتراوە، بەهۆی دەنگە کاریگەرییە بە سۆزە شیعراوییەکەیەوە بەردەکانی جوڵاندووە و بەهۆی سیحری نوێژەکەیەوە پێشڕەویی کردوون بۆ ئەو شوێنەی کە خۆی ویستویەتی”

ئەو سۆشیالیزمەی کە ئێمە دەیزانین و دەیناسین داخوازی و هەوەی ئەندێشەی زۆریی خەڵکانێکی دیاریکراوی ناوەت. بەڵام ئەوان بەتەواوی لاسایی ئەفسانە کۆنەکان دەکەنەوە، کە پێی مەزهەبی کاسۆلێکیی دەکەن ، هاوکاتیش خوتبەی دژایەتکردنیشی دەدەن، ئەوان هەڵدەزنەن بە دەسەڵاتا و لاسایی دەسەڵاتداران دەکەنەوە و دواتر لەتەکیانا دەکەونە غەرامیات، دوای ئەوەش بە هەموو هێزی خۆیان دەقیڕێنن: ئازادیی، یەکسانیی، برایەتیی، بەم شێوەیە سوێکەکە کۆتایی دێت. ئیدی یەکەمێك بە وەحیدار دەردەچێت، یەکێك بوەتە ڕیفۆرمکەر، یەکێ دی دیمۆکراسیی و موسەیحی نوێکەرەوەی کۆمەڵایەتیی، یەکێ تر ناونراوە کاندیدی وەزارەت لە گەشە و پێشەوەچوونا- نا ، تەنانەت یەکێکیش هەیە بە سەرەکی دیکتاتۆرییەتی کۆمارییش.
کەواتە بە دانپیانانی Louis Blanc ، دەسەڵات زادە و لە دایکبوی بەربەرییەتە، ڕێکخراوی دەوڵەت شاهیدی دڕندەیی و توندوتیژی حاڵەتێکن لە نێوان پیاوانی سەرەتای سروشتییەکانا- بە نەبوونی تەواوی بازرگانی و پیشەسازیی[پرەدەن بە تەوسەوە ئەمە بە لویس بلانك دەڵێت –وەرگێڕ]. بە ئەم وەحشگەرییەش دەوڵەت دەبوایە هەڵوەستی هەبوایە و ڕاوەستایە دژ بە هێزی هەر یەك لە تاکەکان و کاردانەوەی هەبوایە، ئەمەش بە باڵادەستبوونی هێزێکی توانادار لە غیابی ئارگویمێنتێکی دیکەدا هەر دەکرا، تاکو ئارەزووەکانی مەیسەر بکات. کەواتە دەستوری دەوڵەت، وەکو ئێستا وتمان دوژمنێکی سەرسەختی کۆمەڵایەتییە، گورگە و لە پێستی پیاودایە. خودی Blanc Louis خۆی ئەمە دەڵیت بە دابەشکردنی مرۆڤەکان بەسەر بەرەی بەهێز و لاوازدا، ئەو کاتە وەکو وەحشییە کێوییەکان لەناوخۆیانا لەسەر خواردنەکانیان، ناکۆکدەبن، ئەویش[لویس بلانك] ئەو کاتە نەوندگیرییان بە دەوڵەت، دەکات.

کاتێك کە دەوڵەت بە سوود و بە کەڵك دەبێت، کە خودی دەوڵەت بەتاڵە

لە بابەت، لەئامانجی بوونی و هەروەها مەتیفێکەشی، ئەژێک دێت لە بەرانبەر هەر عیلەتێك كە دەوڵەت هەكارێتی، ئیدی هەرچییەك بێت، دەبێت خۆی لەو سەرە ڕێگایەدا لابەرێت. نابێت كەمێكە نە لاواز و نە بەهێز لەخۆی بگرێت، بە ئەوەی نایەكسانیی و نەتوانایی جەسەدی و ڕۆشنبیریی نەتوانێت ببێتە هۆكاری جەردەیی و سەركوتكردن، تاكو تاك سەربەخۆیی مسۆگەربكات و پێویستی بە پاراستن نەبێت. كەواتە دەوڵەت زیاتر خەیاڵییە تاكو ڕاستیی.

ئێستاش ئەمە دەقی ئەو ئوتروحەیە كە ئێمە دەوامی پێدەدەین.

هێز كە نەرمیی و ڕەقی مەرامەكان دیاریدەكات ، وردە وردە جێگای یاسای ماف بە ڕێوەی یاخود بە یاسای هێز، دەگرێتەوە، كاریش كە سەرنجام دەستەبەری ئاسایش دەكات، هەنگاو بە هەنگاو ئازادیی و یەكسانیی لە پلەیەكی بەرزتر زیاتر لە دین و دەوڵەت و كار، ئافریندە دەكات. لێرەدا یەكەم كاری بازرگانیی و پیشەسازیی، دوای ئەو زانست كە ڕۆحی پێدەدا، لە دوا قۆناغ و شیكردنەوەدا هونەرە، كە دەیكاتە گوڵی نەمر. دین بە بەڵێن و هەڕەشەكانییەوە، دەوڵەتیش بە لەشكر و دادگایەوە سەزی دادگەریی دەدەن ، كە ئەوە زۆر لاواز بووە لای پیاوانی سەرەتایی، كە تەنها هەڕەشەیەكی سزادەرانەی ڕوونە بە وێرانكردنیی مێشكەكان. لای ئەمە پیشەسازیی، زانست ، وێژە ، هونەر، هەموو گەندەڵبوون، هەر وەكو Jean Jacques وتویەتی ئەم سزادانە لە شوێنی دیكەدا دەیانبینینەوە ، ئەمە لە دابەشبوونی موڵكیەتا، لە ئامراز و ماشێنەكانی پیشەسازیی، لە گەشەكردنی ئیسراف و كەمالیاتا [زیادەپێویست] ، دەیانبینین، لە ئاوەژووكردنەوەی ئارەزووەكانا یاخود لە دەستبەسەرداگرتنی ئارەزوویەكی سەپێنراو بەسەر هەموو پێداویستییەكانی كاردا. پاش بەربەرییەتی سەردەمە دێرینەكان، دوای هاتن و سزای توێژاڵ و دەستوری فیوداڵی لە كۆمەڵەی سەرەتاییدا، دوا توخمی كۆیلایەتی، هێشتا وەكو سەرمایەیەك مابوو. دواتر ئەم سەرمایەیە ڕێگای خۆی ونكرد، كرێكاران، بازرگان، میكانیك، كێڵگەوان، پیاوانی زانست، هونەرمەند، چی تر پێویستیان بەوە نەما لە لایەن ئەو سەرمایەوە بپارێزرێن. ئەوەی كە هەر یەك لەمانەی پاراستوە بەهرە و سەلیقەی [مەوهوبەكەی] بووە، زانیارییەكەی بووە، بارودۆخە پیشەسازییەكەی بوووە. پاش دەستبەرداربوون لەو سەرمایەیە، بەردەوامبوونی دەوڵەت زۆر دوورە لە پارێزگاری و پاراستنی ئازادیی-یەوە، ئەو تەنها دەتوانێت سازش بە ئازادیی-یەوە بكات .

درێژەی هەیە

. . ..

*لەم ناميلكەيەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەكەى دژ بە پێگەى سۆشياليستە دەوڵەتيەكانى / دەوڵەتخوازەكانى وەكو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو كە لە ژێر وەهمى گواستنەوەى دەوڵەتى- سەروەردا بوون كە سيحراويانە لەلايەن ئەوانەوە دەكرێت بۆ دەوڵەتى – خزمەتكار كە لە خزمەتى خەڵكدا يە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختى، ئەم وەهمە بە فراوانى و بە زۆرى بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەكو هەموو وەهمەكانى ديكە هەر لەگەڵمانا يە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێكى ئازاد و پێگەيشتوو و بەرپرسيار بين، ئەم وەهمە پێويستە ڕەتبكرێتەوە.

پرۆدۆن ئەم تێكستەى لە ساڵى 1848 دا بە فەرەنسى نوسيوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵى 1960 دا وەريگێڕاوەتە سەر ئينگليزى.

منيش لە دەقە ئينگليزيەكەيەوە گۆڕيومە بۆ زمانى كوردى.

خوێنەر لە خوێندنەوەيدا پێويستە ئاگادار بێت كە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە كە هاتون، هى خودى دوو نەيارەكەى پرۆدۆنە و پرۆدۆنيش بە تەوسەوە بەرانبەريان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەكارى هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبنى ئەوە نەكات ئەوە ڕەنگە تووشى سەر لێبشێوانبێت كە لە كاتێكدا هەمان تێگەيشتن و چەمك لە لايەن خودى پرۆدۆنەوە و نەيارەكانيشييەوە بەكارهێنراون. لە وەها حاڵەتێكدا خوێنەر وا حاڵى دەبێت ، كە جياوازييەك لە نێوانى ئەم دوو لايەنەدا نييە .

لە كۆتاييدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێكستەى پرۆدۆن بە ديدى ئەناركيستەكانى ئێستا خاڵى نييە لە سەرنج و ڕەخنە كە ئەمەش لاى ئەناركيستەكان شتێكى ئاساييە، هاوكاتيش بوونى ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەناركيستيبوونى پرۆدۆن كەم ناكەتەوە. بناخەى بيرى ئەو و دژايەتيكردنى بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داكۆكيكردن لە خودى خۆبەڕێو□ بەريى و كارى هەرەوەزيانە و گەلكاريى و مافى تاك، تۆسقاڵێك لە باخى نوسينەكانى پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، كەمناكەنەوە. وەرگێڕ.

دەوڵەت ... نوسینی جۆزیف پرۆدۆن....6

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:
بەشی شەش:

لە ڕاستیدا لە□ژکی نەیارەکانمان تێناگەین، قەبوڵی پرنسپێك دەکەن بە ئەوەی گرفتی سەرەنجامەکەیان هەبێت، بۆ نموونە یەکسانی لە سیستەمی باج دانا، پەسەنددەکەن کە دەزانن باج لەسەر سەرمایە، لە بەرانبەریا جەماوەرییەتییەکی دژ بە خۆیان دروستدەکات، بۆ ئەوەی پاساو و متمانەیان بۆ خۆیان هەبێت. بە هەموو ئەمانەی کە دەیکەن هاوشێوەیەك، قسەیەك، بیانویەکیان هەیە. هانی دەست هەڵگرتن لە کاپیتاڵ و ئازادکردنی کار دەدەن، ئەوەی کە دەمێنێتەوە لێرەدا کاتێك کە دژایەتی دەرەنجامی ڕەسمکردنی سیاسەتەکانی حکومەتە کە سەبارەت بە بیناکان ڕودەدات، ئەوان پرۆتێست دژیان دەکەن. ئەوان بەردەوامن لە قسەکردن لەسەر سیاسەت و حکومەت، بەبێ ئەوەی بپرسن ئایا حکومەت لەگەڵ ئازادیی پیشەسازیی و یەکسانییدا، دەتەوێ، ئایا گریمانی زانستی سیاسەت هەیە، کاتێك کە پێویستی بوونی سیاسەتێکی ئابووریی هەیە؟ لە کاتێکدا ئەو خانووبەرانەی کە ئەوان بۆ بە دوودەی هێڕشی دەکەنەسەر بە گوڵدانە بەهای کۆنییان [ئەنتیك] ، کەچی هاوکات لە بەردەم دەسەڵاتا وەکو پاسەوانەکانی کڵێسە لە بەردەم نهێنی موقەدەس-دا دەنوشتێنەوە. حکومەت بۆ ئەوان زەروورییە و شیاوی گۆڕین نییە، مەبدەئی مەبدەئەکانە، هەمیشەییە، ئەبەدییە.

بۆ مسۆگەری ئەمە دەنیایی خۆمان بۆ پەسەندکردنی پێشنیارەکە نادەین و بەڵگەمان هەیە، چونکە وەکو هەر کەسێکی دیکە دەزانین کە بۆ چ مەرجێك پێشنیارێک دەخرێتە بەردەست. تەنها ئەوە دەڵێین پێش ئەوەی بگەینە بڕیارێك سەبارەت بە دەستورێکی نوێی دەوڵەت، ئەمە دەبێت پرسیاری ئەوە بکەین کە لە سەنگەی ڕیفۆرمە ئابوورییەکانەوە کە شۆڕش بەسەرمانا دەیسەپێنێ ئایا خودی دەوڵەت نابێت هەڵوەشێتەوە؟ ئایا ئەم کۆتاییەی دەزگە سیاسییەکان سەرەنجامی بەجێهێنان و مانای ڕیفۆرمی ئابووریی نییە؟ هەروەها ئەمە پرسیار دەکەین ئایا لە ڕاستیدا لە دوای تەقینەوەی شوبات، پاش یاسای مافی دەنگدانی گشتی،

پاش بانگەشەی هێزی بە هاوتای جەماوەر، هەروەها ڕادەستکردنی حەتمی دەسەڵات بە خواست و خودی جەماوەر، هێشتا ئەگەریی حکومەتێك، هەر جۆرێك بێت، هەیە؟ ئایا حکومەتێکی دائیم وەکو جێگرێك [ئاڵتەرنەتیڤێك] ناخرێتە شوێنی؟ ئیتر ئەو حکومەتە کوێرانە جێگیربێت بە هەڵخەڵەتاندن و پێچەوانکردنەوەی فرمانی جەماوەر، یاخود بە ئەنقەست هەڵخەڵەتێنراوە بێت هەر وەک چۆن حکومەتە کاتییەکە [موەقەت] کردی، کە دیماگۆگییەکان لە هەموو سەردەمێکدا کردویانە .

لانی کەم پرسیاری ئەوە دەکەین کام لە بەگە [صیغە] و خەسڵەتە جیاوازەکانی دەوڵەت دەبێت بمێنێتەوە و جەختیان لەسەر بکرێتەوە؟ ئەی ئەوانەی کە لە دەوڵەت لادەبرێن و هەڵدەوەشێنرێتەوە کامانەن؟ دەبێت ئەوە بزانین هەر وەکو ڕەنگە پێشبینی دەکرێت، لەو بەگە و خەسڵەتانەی ئێستای، تاکە یەك دانەیان نییە کە بتوانێت ڕیفۆرمی ئابووریی بپارێزێت. ئەمە زۆر زەروورییە کە دانی پیادا بنرێت، بە ئاماژەدان بە بەهێزیی ئەم ڕوونکردنەوە نەرێینەدا [نەگەتیڤەدا] کەلە هەڵومەرجێکی نوێی کۆمەڵدا بوونی هەیە، دەوڵەت هیچ نییە و ناشتوانێت هیچیش بێت. بە کورتییەکەی تەنها ڕێگایەك بە ڕیکخستنی حکومەتێکی دیمۆکراتی، هەڵوەشاندنەوەی خودی حکومەت خۆیەتی.

لەبری ئەم شیکردنەوە ئەرێینە [پۆزەتیڤ] و کردەیی [پراکتیکەڵ] و کەتوارییە سەبارەت بە بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیی، ئایا خۆ بە پەیامبەرە زانەکانمان دەزانن چ ڕێڕەوێك، ئاراستەیەك دەگرنە بەر؟ ئەوان دەڵێن ڕاوێژ بە Lycurgus, Plato, Orpheus, دەکەن لەتەك هەموو قسە و وتە خورافییەکان، ئەوان پرسیار لە کەسە ناسراو و مەشورە قەدیمییەکان دەکەن، بانگ و داوا لە کەسە دوورەدەستەکانی چەرخە کۆنەکان دەکەن بە چارەسەرکردنی کێشەکان کە هەر زۆر مۆدێرنن، دواتریش وەڵامێکی غەریبمان لەدەماخی بریسکاوییانەیانەوە پێدەدەن. زیاتریش لەوە: ئایا لێرەدا نابێت ئەم زانستەی کۆمەڵ و شۆڕش لە هەنگاوی یەکەمدا هەموو کێشەکان لابەلابکاتەوە لە بەرئەوەی کە زانست لە جەوهەردا عەمەلییە و یەکسەریش دەستبەکارە؟ گومانیش لە زانستی دەرکەوتوی کەنا نییە، بەڵام لەسەروی هەموو پێشکەوتنێکی بینراوەوە کە لە وێدا گەشەکردن، جێگای خۆی دەگرێت لە شێوەیەک لە شێوەکانی نەفیکردنەوەی خودی مەنهەجە تەقلیدییەکە.

II. سەبارەت بە کۆتایی، یاخود بابەتیی دەوڵەت

ئێستا ئەمە ئایدیای دەوڵەت و بەرچاوبوونە سروشتییەکەی کە بە

تەواوی لەسەر بناخەی فەرەزییەت دادەنرێت بینیمان، کە لانی کەم پێ لەگومانە کە لەڕووی جەستەدییەوە، نەبوونی کاراکتەرییەوە، ڕۆشنبیرییەوە، ئەخلاقییەوە بە جەماوەر بێکەڵکە. ئێستاش دەکرێت هەمان ئایدیا سەبارەت بە جەوهەریی دەوڵەت و ئامانجی بسەلمێنین کە بابەتەکە بە بەرچاوەوەیە و لەسەر فەرەزییەکی دیکە قەرار دەگرێت، بەڵام هەشتا قسەکردن لەسەری، مەحاڵە ترە تاکو ئەوەی یەکەم بەهەی هەبوونی دژمنایەتی هەمیشەیی ئەو [دەوڵەت] لە تەك مرۆڤایەتیی-دا، فەرەزییەك کە خودی دەوڵەت خەی سەرەنجامی عەقیدەیەکی [دۆگما] سەرەتایی شکستخواردوەوە یاخود لە خەتا و تاوانەکی ئەسڵەوە، سەرچاوەی گرتووە.

بەردەوام دەبین لە ئاماژەکردن بە “Le Nouveau Monde”:

” Louis Blanc پرسیار دەکات چی ڕوودەدات ” ئەگەر ئەمە فەرامۆشی هەرە ڕۆشنبیترین یاخود هەرە بەهێزترین کەسانێك کە بەست و گرفت دەخەنە بەردەم گەشەکردنی هێزی یەکێك کە کەم هێزە یاخود کەم ڕۆشنبیرە؟ ئازادیی خاپوور دەبێت.
“چۆن ئەم تاوانە دەوەستێنرێت؟ بە ناوبژیکردن، نەوەندگیریی یا خەهەڵقورتاندن [تەدەخول] لە نەوانی داپڵۆسەر و داپڵۆسراوا، چەوسێنەر و چەوساوە؟ هەموو دەسەڵات بە خەڵك.
“ئەگەر جەیمس، پیتەر-ی چەوسانەوە ، زوڵمی لێکرد ئایا سی و چوار ملیۆنەکەی پیاوانی کۆمەڵەی فەرەنسی دەبێت هەموو ڕاکەن و بەهانای پیتەر- ڕەوە بچن بۆ پاراستنی ئازادیی؟ نیشاندانی یا کردنی شتێکی ئاوا گاڵتەجاڕیی و جێگای پێکەنینە.
” ئەی کەواتە چۆن کۆمەڵە تەدەخول بکات؟
” لە ڕێگای ئەوانەی کە هەڵبژێرراون تاکو ببنە نوێنەر بۆ ئەم مەبەستە.
” بەڵام ئەم نوێنەرانەی کۆمەڵ، ئەم خزمەتکارانەی خەڵک، ئەمانە کێن؟ دەوڵەتن.
” ئەگەر بەم شێوەیە بێت کەواتە دەوڵەت بەخەی کۆمەڵگە، وەکو کۆمەڵ ئەدا دەکات، بۆ وەستاندنی – چی ؟ سەرکوتکرن، بۆ پاراستنی – چی ؟ – ئازادیی”.

درێژەی هەیە.

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتییەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەرووەردا

بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگۆڕمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گێڕیومە بە زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بەگەوەستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆن و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشیەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بڵێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەنەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بە دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تەسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

شۆڕش یا نییە یاخود شۆڕشی خەڵکە، زوڵملێکراوانە … زاهیر

باهیر

پێشئەوەی بچمە سەرباسەکە دەبێت ئەوە بڵێم کە شۆڕش لای من گۆڕانکاری کۆمەڵایەتییە بۆ کۆمەڵێکی ناچینایەتی و ئاسۆیانە] ناقوچکەیی] ، کە کۆمەڵی سۆشیالیستییە. هەروەها ئەم وتارە گرێدراوی وتارەکانی دیکەمە بەتایبەت ” بزوتنەوەی خەڵکیی زۆر زەروورە بە هاوپشتی چینی کرێکاران
http://www.emrro.com/bizutneweyxelkiy.htm هەروها ئایا کرێکاران
چینێکی شۆڕشگێڕن؟ http://www.emrro.com/ayakirekaranc.htm ”
تێگەیشتنی من و ئەزموونەکان و بینین و چاودێریی ڕوداوەکان هەموو ئەمانە دەمگەیەننە سەرەنجامێک کە شۆڕش، شۆڕشی خەڵکە ، داپلۆسراوانە نەك بە تەنها کرێکاران .

ئەگەر ئێمە ئەنارکیزم بە مێتودێکی کردەیانە بۆ شیکردنەوە و لێکدانەوەی ڕووداوەکان و بارودۆخەکە بە ڕەچاوکردنی فاکت و دیتنی واقیع نەك لە ڕێگای تێکستەکانەوە، بزانین، ئەوە بۆ من ناوازەیە کە باوەڕم وا بێت کە شۆڕش تەنها لەسەر دەستی کرێکارانا ڕوودەدات و چینی کرێکاران دینەمۆی جەوهەرین و ئەو هێزەن لە گۆڕانی کۆمەڵدا بۆ سۆشیالیزم.
لەمەش زیاتر لەکاتی سەرهەڵدانی سیستەمی چینایەتیی و کۆمەڵی هەرەمییەوە کە بەدووی کۆمەڵی سەرەتایی کۆمۆنوێڵ دا هاتووە، زەروورەی شۆڕشیشی لە هەناوی خۆیدا هەڵگرتووە. هەر ئەمەش هۆکاری ڕوودانی ڕاپەڕین و شۆڕشەکان بوون لە هەموو دونیادا. وەختێك هەبووە کە ڕاپەڕین و شۆڕش لە ئەورووپا و ئەمەریکادا لە چەرخەکانی پازدە و شازدە و ح□قد□دا و هەتا پێشتریش چڕبووەتەوە کاتێك کە خەڵکی خۆیان لە ڕێگای ئەنجوومەنەکانیانەوە، بە بەکارهێنانی خەبات و چالاکی ڕاستەوخۆ توانیویانە ئامانجی ڕاپەڕین و شۆڕش و بەگژاچوونەوەکانیان بهێننە دی.

ئەم چەند دێڕەی سەرەوە پرسیارێکی سەرەکی و بناغ□یمان لا دروستدەکات. بۆچی بەشەرییەت دەبێت چاوەڕوانی کاپیتاڵیزم یاخود هەر سیستەمێکی دیکەی چینایەتی بکات، تاکو شۆڕش وادەی خۆی بێت ئەو کاتە لە هەوڵی بەجێگەیاندنیا بێت؟ بۆچی ئایندەی شۆڕش دەبێت بە پێشەوەچوون و گەشەکردنی چینی کرێکارانەوە گرێبدرێتەوە؟
لە کاتێکدا کە لە واقیعدا ئێمە ئەوە دەبینین کە سەرمایەداریی بە کۆمەکی هێزە تاریکەکانی و گەشەکردنی تەکنەلۆجیا ، بەهێزتر دەبێت، بەڵام هاوکاتیش چینی کرێکاران لاوازتر دەبێت تا ڕادەی ئیفلیجیی.

بە تەواوینی واقیع دەتوانین ئەوە ببینین کە چینی کرێکاران بووەتە ئەرگانێکی خۆگونجێنەر لەناو جەستەی کۆمەڵەی بورجوازییدا.

کەواتە ناکرێت لە ڕابووردوودا بژین ، کاتێك کە دەمانەوێت خەبات دژی سیستەمی هەنووکەیی کە لە سایەیدا دەژین بکەین، دەبێت تاکتیك و ئامرازەکانی تێکوشانە تەقلیدییەکان کە کارانین و چیتر هیچ بەدەستناهێنن ، بگۆڕین.
دەبێت ئەوە بزانین کە پێناسەی چینی کرێکاران لە هەنووکەدا زۆر جیاوازە لە سەد یا دووسەد ساڵ لەمەوبەر. دەبێت لەوێش حاڵی ببین کە گەشەی تەکنەلۆجیا بۆ ئاستێکی زۆر پێشکەوتوو هەنگاوی ناوە و ڕۆبۆتی دروستکردووە کە لە ماوەیەکی دیکەدا کرێکاران بەرەو مەحفبوونەوە دەبات. لە چەند دەهەیەکی دیکەدا لە زۆر شوێندا ڕۆبۆت شوێنی کرێکار دەگرێتەوە. لەو بارەدا ئەوانەی کە هێشتا باوەڕیان وایە کە چینی کرێکاران ئێمە ئازاد دەکات، ئەو کاتە ڕەنگە ئەوان ئومێدی ئەوە بکەن کە ڕۆبۆت لە بری کرێکارەکان ئەرکی بەدیهێنانی کۆمەڵەی سۆشیالیزم ، بگرنە ئەستۆ و ئازادمان بکەن، گەر ئەمەش باوەڕیان بێت لەبری بەرزکردنەوەی دروشمی " چینی کرێکاران یەکبگرن "…دەکرێت ئەمە بگۆڕێت بۆ " ڕۆبۆتەکان یەکگرن ".

واقیعی ژیان تەنها ئەوەمان نیشان نادات ، بەڵکو لە ڕاستیدا دەشیسەلمێنێت کە کرێکاران لە قوتابییان، بێتاڵە ، خانەنشیکراوان، کەمئەندامان کەر کار ناکەن، کێڵگەوان و جوتیاران، کاسبکارێك کە کاسبی بەخۆی دەکات و خەڵکی ناچەوسێنێتەوە ، شۆڕشگێڕتر نیین.
دەتوانین ئەوەش تێبینی بکەین کاپیتاڵیزم پیر نەبووە و لە قەیرانا نییە ، بەڵکو زۆر گەنجە و ڕەنگە ساڵانێکی دوور و درێژی مابێت ، مەگەر ئێمە خۆمان ، خۆمان ڕێکخەین و کارایانە و جددیانە جەنگی دژ بکەینەوە.

هەر وەك چۆن پێناسەی چینی کرێکاران تا ڕادەیەك وەکو جاران نەماوە هەر ئاواش پێناسەی کاپیتاڵیزمیش . جیهانگیریی [گڵۆبەڵایزەیشن] کاریگەریی لەسەر چینی کرێکاران لەڕووی چەندایەتی و چونایەتییەوە داناوە و گۆڕیوەتی، هەروەها کاپیتاڵیزمیشی گۆڕیوە . بۆ زانیاری زیاتر لەسەر ئەم خاڵە تکایە ئەو لینکەی سەرەوە ببینە .
جیهانگیریی کاپیتاڵیزمی بەرەو پێشەوە بردووە و بەهێزتری کردووە بەڵام چینی کرێکارانی بەرەودواوە بردووە و لاوازکردووە.

یەکێك لە کارایییەکانی سەرمایەداریی لە سەر هەموو چینەکانی ناو کۆمەڵ، یەکێتی چیانیەتییانی هەڵوەشاندەوە، هەروەها لەناو خودی

چینی کرێکارانیشا. ئەمەش یەکێکە لە هۆکارە سەرەکییەکان کە لە ئێستادا نەك هەر مانگرتنی گشتی نابینین، بەڵکو لەناو ڕیزەکانی هەمان کرێکاری بەشە جیا جیاکانی ناو هەمان کۆمپانیا یەکڕیزی و یەکێتی کرێکاران نابینین لە کاتێکدا کە کار و پیشەکانیان تەواوکەری یەکترین.

گەرچی کاپیتالیزم یەکێتی نێوانی چینەکان و یاخود یەکێتی ناو خودی چینەکە خۆی، تێکشکاندوە، بەڵام هاوکات هەمان بارودۆخی لە نێوانی گەلێك لە توێژاڵەکانی نێو چینە جیاوازەکاندا خولقاندووە کە ئەو بارودۆخە هاوبەشە لە نێوانی بەشێك لە کرێکاران و جوتیاران و ئەوانەی کە پێیان دەڵێن پیتی بورجوا و هەتا توێژاڵێکیش لە چینی ناوەندی، هەیە. ئەم بارودۆخەش بووەتە زەمینەیەکی ناوکۆیی بۆ تێکۆشانی هاوبەشیی و بە یەکەوەیی هەموویان دژ بە دوژمنەکەیان کە سیستەمەکە و دەوڵەتەکانێتی. ئەم توێژاڵانەن کە دەبنە دینەمۆی شۆڕش. لە کاتێکیشدا هەر یەکێیان سەر بە چینێکی جیاوازن لە کۆمەڵەدا و زۆرینەی خەڵک پێکدەهێنن بەم هۆیەوە چالاکیی و داخوازییەکانیان ڕەنگدانەوەی سەراپای کۆمەڵە.

لە کۆمەڵەی هەنووکەییدا، لە هەر شوێنێك بڕوانین دەبینین هەموو بزوتنەوە شۆڕشگێڕییەکان لە ڕاستیدا بزوتنەوەی خەڵکن. زۆر دوورن لەوەی کە بتوانین ناودێریان بۆ بزوتنەوەی کرێکاران بکەین. هەندێك لە باشترین نموونە لەو بارەدا وڵاتانی "بەهاری عەرەبی" یە، بزوتنەوەی خەڵکە لە ئێران و کوردستان و عێراق، هەندێك لە وڵاتانی ئەمریکای لاتین و هەندێك لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا هەتا دەگات بە ڕووداوەکانی ئێستای وەکو بزوتنەوەی پێسەك زەردەکان و بزوتنەوەی یاخیبووان لە مەحفبوونەوە [ئینقرازبوون] و پاراستنی ژینگە لە بریتانیا و وڵاتانی دیکەدا.

لە ئێستادا خەباتکردن سەبارەت بە "تاکە کێشەکان" لای خەڵکی بووەتە پرسێکی گرنگ و زەرووری لایان. ئەم تاك کێشەیانە پرسی زۆر جەماوەرین و لای خەڵکی زۆر مەبەستن ئیدی پرسی ژینگە بێت، پەنابەر و کۆچبەران، خانووبەرە و کێشەی سەرەپانان، ڕایسیزم و فاشیسزم، پرسی چارەسەر و تەندروستیی، پەروەردە و پێگەیاندن، فێمێنیزم تا دەگات بەوانی دیکە، هەموو گرنگن. تێکۆشان بۆ لابەلاکردنەوەی ئەم کێشانە خەڵکی لە هەموو بەش و لایەنەکانی ناو کۆمەڵەوە بۆ گوێدانە جیاوازی چینایەتییان، دین و ئاینیان، ئیتنیکییان، کاریان، بەشداری دەکەن و چالاکی خۆیان دژ بە دەوڵەت و سیستەمەکە دەوام پێدەدەن.

لەگەڵ ئەوەشدا دەبێت ئەوەشمان لا ڕوون بێت کە خەباتی لابەلاکردنەوەی تاك کێشەکان دەبێت گرێبدرێتەوە بە سیستەمەکە و دەوڵەتەوە. ڕەگ و ڕیشەی هەر کام لەو کێشانە لە خودی سیستەمەکەدایە و ناتوانرێت ئامانجیان بە تەواوی بپێکن ئەوەندەی ئەم سیستەمە بەردەوام بێت لە بوونیا. من باوەڕم وایە ناتوانین چارەسەری ئەم تاك کێشانە بە چینی کرێکاران بەجێ بهێڵین کە لە کاتێکدا ئەوان توانای بەرگرییکردنیان لە مافەکانی خۆیان نییە.
شۆڕش، شۆڕشی کۆمەڵایەتییە، ئابووورییە، سیاسییە، ڕۆشنبیرییە و کولتورییە. لەبەر ئەوە دەبێت لە بنی کۆمەڵەوە لە هەموو کوچەو کۆڵانێکەوە، نەك هەر بە تەنها لە کارگەکانی کرێکاران و شوێنەکانی دیکەی سەرکارەوە سەرهەڵبدات. دەبێت بزوتنەوەیەکی جەماوەریی بێت نەك بە تەنها هی کرێکاران، دەبێت هەموو کێشەکان لە کۆمەڵەدا لابەلابکاتەوە نەك بە تەنها کێشەی نێوانی کرێکاران و بەڕێوەبەرانی کارگەکان، دەبێت شۆڕشێکی مرۆڤانە بێت نەك بە تەنها شۆڕشی چینی کرێکاران بێت.

ئەگەر چینی کرێکاران دینەمۆی شۆڕش بن، ئەمە یانی ئەوان پێشڕەوی ئیمە دەکەن و دەبنە ڕابەر و سەرکردە . ئەگەریش سەرکردایەتی ئەمە بکەن ئەوەش ئەوە دەگەیەنێت کە بۆشایی لە نێوانی سەرکردە” چینی کرێکاران” و “ئەمەی” بنکردە ، دروستدەبێت، ئەمەش بۆ ڕۆڵی خۆی لە ڕاستیدا بەرەیەکی هەرەمیی و چینایەتی دەخولقێنێت.
کەواتە کۆمەڵەی سۆشیالیستیی بە تەنها لە ڕێگای چینی کرێکارانەوە کە کەمایەتی کۆمەڵن بنیات نانرێت. ئەوان نابێت دەسەڵاتدار بن بەسەر ئەمەوە. ئەگەر دەسەڵاتیان هەبێت ئەوە کۆنترۆڵی تاك و کۆمەڵ دەکەن و سەرەنجامیش سیستەمی چینایەتی و هەرەمیی لە ژیانا بەردەوام دەبێت .

زاهیر باهیر- لەندەن
ئایاری 2019

Zaherbaher.com

دەوڵەت ... نووسینی جۆزیف پرۆدۆن 5...

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی پێنج:

ئەمە بنیاتی ئەم مەنهەجی دەنیایکردنەوەیەمان لە دوو ڕێگاوە، ناوە: یەکەم ، لە ڕێگای مێژویی و مێتودی نەگەتیڤانەوە، ڕونیدەکەینەوە کە هیچ دامەزراوەیەك لە دەسەڵات، هیچ ڕێکخستنێك لە هێزەکی جەماعی لەو دامەزراوەوە و لە دەرەوەی، لە ئیستا و دواتریش، گریمانەکی لای ئەمە، نییە. ئەم ڕونکردنەوەیەمان لە ” دانپیانانی شۆڕشگێڕەکەوە” هەڵێنجاوە، لە تیلاوەی کەوتن و تێشکانی هەموو حکومەتەکانا کە لە ماوەی شەست ساڵدا لە فەرەنسا، بە دوای یەکدیدا هاتوون، کە هۆکاری هەڵوەشاندنەوەی خۆیانیان، خستەڕوو. لە کۆتایشدا ئیشارەتی بە فەلاکەتچوون و مردنی دەسەڵات لە سەردەمی گەندەڵیی Louis Philippe لە حکومەتە وەختییە دیکتاتۆرە تەمەڵە و خامۆشکەی، خستەڕوو، هەروەها لە سەردەمی سەرەکایەتی حوکمی بە بایەخی جەنەرال Cavignac و Louis Bonaparte دیسانەوە دەرکەوت.

لە پلەی دووهەمدا ئەمە ئوتروحەکەی خۆمان دەسەلمێنین ئەویش بە ڕاڤەکردنی کە چۆن لە ڕێگای ڕیفۆرمی ئابوریانەوە، لە ڕێگای هاریکاریی شوێنە پیشەسازییەکان و ڕێکخستنی دەنگدانی گشتییەوە ، ئیدی خۆیەکی لە خۆڕسکییەوە دەگاتە کاردانەوە و هەشمەندیی و چالاکیکردن. چی تر لە ختوکەدان و حەماسەوە نا، بەڵکو بە پلان لە پارێزگاریی لە خۆی بەردەوامدەبێت بە بە سەروەرەکان [ماستەرەکان] و خزمەتکارەکان، بە بە نوێنەر و مەندوبەکان هەروەکو چۆن بە بە ئەرستۆکراتەکان، بە سەربەخۆیی تەواو بە تاك تاکو بەخۆی کار و چالاکی بکات. بەم شێوەیە بیرەکەی کەسیی، بیرەکەی من، درێژ و گشتی دەکرێتەوە، هەر وەك چۆن تاکە کەسی من هەیە، هەر بەو جۆرەش بونەکی کۆمەڵیی و کۆمەکیی من هەیە. چ لەم یاخود لەوی تردا، کردار و هۆشیاری و ڕۆح و سروش و دەرون و ژیان کە نە ناوەڕێك نە پرنسیپیان دیار و زانراونین، بنەڕەتییەکانیان نازانرێت و لە جەوهەریشیا

پێشبینی ناکرێت، ئەمانە بەرەنجامی ڕاستی ژیانە و لە جمووجۆڵ و بزووی بوونەوەرێکی ڕێکخراودا، سەرھەڵدەدەن. سایکۆلۆجییەتی نەتەوەکان و مرۆڤایەتی وەکو سایکۆلۆجەتی مرۆڤە و ئەگەری ئەوەی ھەیە کە ببێتە زانست. ئەمە ئەو ڕوونکردنەوەیە کە لە بڵاوکردنەوەکەمانا سەبارەت بە سووڕەکان [دەوران] و کرێدت، ھەروەھا لە چاپتەری چواردە لە مانیفێستەکەی ”La Voix du Peuple کە پەیوەستە و گرێدراوە بە دەستورەوە، پەنای بۆدەبەین.

کاتێك کە Louis Blanc و Pierre Leroux دەبنە داکۆکیکەری دەوڵەت — کە دەستورو و دامەزراوەی دەرەکییە بەدەر لە دەسەڵاتی گشتی / خەڵك — ئەمان بەمە تەنھا دووبارەبوونەوەی چەند فۆرمێکی جیاوازی ناوازە و سەرسوڕھێنەر بەرھەمدەھێننەوە کە تا ئێستاش بۆ خۆیان ئاشکرانەبووە کە ئەوە چیرۆکێکی خەیاڵییە لە نوێنەرایەتی حکومەت کە تەواوی فۆرمیلەکەی و دەربڕینەکەی ھێشتا پادشایەتی دەستورییە. ئایا ئەمە شۆڕشی شوبات-مان بۆ بەدەستھێنانی ئەم وەرچەرخان و ناکۆکییە کۆنەپەرستانەیە کرد؟

بە ئەمە ئاشکرا و ڕوونە، خوێنەران ئەوە چی دەڵێن؟ ئەوە پرسیارێکە و تا ڕادەیەك دەست بە ڕۆشنکردنەوەی خۆی دەکات. ھەر وەکو وتمان ئەو مێشک لاوازانە ھیشتا بەتوانان لە فۆرمیلەکردنی ئایدیایەك، بیرۆکەیەك لە دەوڵەت، ئەوان باش دەزانن و تێدەگەن ئەگەر زەروور بێت کۆمارییەکان دەتوانن داخوازی بکەن. پاش شۆڕشی ئابووریی کە سەراپای پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان دەگۆڕێت ئەوان بۆ پارێزگاریکردن لە دەزگەیەك، بۆ ڕازیکردنی غروری خۆ بە مرۆڤیزانیی دەوڵەت لەسەر حسابی دوو ھەزار ملیۆن ساڵانە ، ئەمان پێداگریی لەم ئۆرگانە، دەزگە مشەخۆرە دەکەن کە ناوی حکومەتە. مەندوبە شەریفەکانی لۆکسەمبەرگ، ئەوانەی کە دیاریکران بۆ دانیشتن لەسەر کورسی نازداری نووبەلاکان، خۆیان لەگێڕاوە و خۆیان بە سیاسیی دەزانن و ناوی خۆیان بە ئازا و بوێر دەبەن، وادەزانن تەواوی تێگەیشتنیان لە شۆڕش ھەیە. گومان لەوەدا نییە کە ئەمە چی دی ناترسین ئەو توانایەی کە ھەمانە لە ڕۆشنبیرترین و بەھێزترن، پاش ھەڵوەشاندنەوەی حکومەت کە بێ سوود و بێ کەڵکە و زۆریش تەکلیفدارە، ڕەنگە زۆرداری لە فەوزادا دروستبکەین [پرۆدۆن بە تەوسەوە ئەوەی لویس بلانك و ھاوەڵەی دەڵێتەوە- وەرگێڕ] . ئەمە نکوڵی لە دەوڵەت و حکومەت دەکەین، ئێمە بەھەمان ھەناسە و تینەوە پێداگریی لە ئۆتۆنۆمی خەڵکی و زۆرینەکەی دەکەین. چۆن دەکرێت ئێمە ھەڵگری حوکمی زۆرداران بین، تموحی وەزیریمان ھەبێت ، کەبەکەی

بک□ین؟ Pierre Leroux و Louis Blanc

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بۆ دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراونی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.

پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشی□وە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە باياخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا

بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بۆ دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.

پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشی□وە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێو□ بەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە باخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

زۆرێك لە نهێنییەکان لە ئێمە شاراوەبوون بەڵام وردە وردە

دەردەكەوێت …زاهير باهير

سەبارەت بە ڕازيبوونى ئەردۆگان لە ديدارى ئۆجەلانا لە لايەن پاريزەرەكانييە وە وردە وردە هەندێك ڕاستى لە سەرچاوە باوەڕپێكراوكانەوە دەكەوێتە ڕوو. بەڵام ئەوەى كە من لەو سەرچاوانە تێگەيشتوم ، بە گوێرەى هەبوونى ناكۆكييەكان لە گێڕانەوەى ڕوودراوەكەانا ، ئەوەيە كە ئەمەى ڕوويدا هيچ پەيوەندييەكى بە فشارى مانگرتوانەوە لە نانخواردن نەبووە ، چونكە نەك ديكتارۆرێكى وەك ئەردۆگان گوێنادات بەوە بەڵكو حكومەتە ديمۆكراتييەكانى ئەوروپا و ئەمەريكاش حسابى بۆ ناكەن. هەروەها هيچ پەيوەندييەكيشى بە پێداگرتنى ئەردۆگان لەسە دووبارەكردنەوەى هەڵبژاردنى ئەستەنبول نييە ، بەڵام گومانى تيادا نييە گەر پرۆسەى ئاگربەستى و بەدويشيدا ئاشتى بێتە كايەوە، بەڕاى من ئاكەپە سوودمەند دەبێت لەوە بە بردنەوەى ئەستەنبول . ڕاستييەكى ديكەش ئەوەيە كە هەتا پارێزەرەكانى ئۆجەلان ئەويان نەديت ، ئەردۆگان ئيعلانى ڕۆژى دووبارەبوونەوەى هەڵبژاردنەكەى ئەستەنبولى نەكرد.
پێشتر ئەردۆگان ورە ورى ئەوەى دەكرد بەڵام بە پەيامەكەى ئۆجەلان ئيتر دڵنيابوو كە دووبارەكردنەوەى هەڵبژاردنەكەى ئەستنەبول ، دڵنيايى بردنەوەى هەڵبژاردنەكەى دەكات.
بە گوێرەى ي□ك□□ك لە هەرە سەرچاوە باوەڕپيكراوەكان كە ئەل-مۆنيتەرە كە لە ڕۆژى 06/05 دا وتارێكى بەناوى : بۆچى توركيا ڕێگاى دا كە ڕابەرە زيندانييەكەى كورد پارێزەرەكانى ببينێت پاش ماوەيەكى درێژ؟ نوسەرەكەى Amberin Zaman كە زۆر باوەڕپێكراوە و لەو ناوچەيەدا زياتر لە 5 ساڵە كارى هەر ئەوەيە، زۆر خاڵى خستۆتە ڕوو.
من لە دامێنى ئەم پۆستەوە لينكەكە كە بە ئينگليزييە دادەنێم ئەوەى كە ئينگليزى دەزانێت گەر بخوازێت دەتوانێت سەردانى بكات ، هاوكاتيش تەنها خاڵە گرنگەكانى لێهەڵدەبژێرم و دەيخەمە بەر ديدى خوێنەر.
• تۆرى سيخورى ميت لەم ماوەيەدا كۆماندۆ مەزڵوم كۆبانى بينيوە كە كەسێكى نزيكە لە ئۆجەلانەوە . يەكەم دانيشتنيان 10 ڕۆژ لەمەو بەر واتە 10 ڕۆژ پێش نوسينى ئەم وتارە ، 06/05 ، بووە . كۆبانى كە لە ناو پەكەكەدا ئاوا ناسراوە بەڵام ناوە ئەسڵييەكەى خۆى فەرهات عەبدى ساهين-ە . حەفتەى پێشتر دواى يەكەم بينين دووبارە دانيشتنيان كردۆتەوە ، دواى ئەوەش لەگەڵ ئۆجەلانا لە ئيمڕاڵى پاشان دووبارە لەگەڵ كۆبانى [ساهين] كە پێشى دەوترترێت Cilo

دووبارە بێتەوە .

• ڕۆژنامەنوسەکە دەڵێت " سەرچاوەکە بەردەوام بووە لە قسەکانیا، وتی کە دانیشتنەکان مانگێك لەمەوبەر دەستی پێکردووە لە ڕێگای نێوەندگیریی ئەمەریکاوە . بە گومان هەموویان لە ئێستادا نکوڵی لێدەکەن . دەنیی ئیمرالی پەیوەندی بە هەڵبژاردنەوە نییە ، کورد کەمێك بە موعارەزەکە دەکات لە هەر دووبارەبوونەوەیەکی هەڵبژاردنا"

• دەڵێت نەکرا بگێڕنە هێزی سوریای دیمەکرات بە بە فەرمیڕاگەیاندنی قسەی زیاتر بەڵام کۆبانی بە ئەل-مۆنیتەر وتووە دانیشتنمان لەگەڵ ڕەسمییان، نوێنەری میت-د لە مانگی ئازاردا لە سوریا کردووە لە کاتێکدا کە قسە لەسەر ئاشتی لەلایەن ئۆجەلان و حکومەتی تورکیاوە بەردەوام بووە. کۆبانی هەفتەی پێشو ئەوەشی پشتڕاستکردەتەوە کە وتووێژ " وتووێژی ناڕاستەوخۆ" لە نێوانی تورکیا و هێزی سوریای دیمەکراتا بووە " لە ڕێگای نێوەندگیرەکەوە " . دەرکەوت ئەویش نوێنەری ئەمریکا لە سوریا ، جیم جێفری، بووە. ئەو بە تەمایە کە مامەڵەکە لە نێوانی ئەنقەرە و کۆبانیی-دا بکات سەبارەت بە پێشنیاری زۆنی سەلامەتی بە نێوانی تورکیا و باکوری سوریا لە ساڵی پارەوە .

• ئەو ڕۆژەی کە ئۆجەلان پارێزەرەکانی بینیوە جێفری لە تورکیا بووە . بەڵام کۆبانی وتویەتی دانوستانەکە بەو مەرجە دەکرێت کە تورکیا لە عەفرین بکشێتەوە .

http://
[https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/05/ocalan-calls-calm-sdf- xxxxxxxxxxxxxx](https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/05/ocalan-calls-calm-sdf-)

https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2019/05/ocalan-calls-calm-sdf-
xxxxxxxxxxxxxx

زاهیر باهیر
10/05/2019

د□ب□ـــــــت پ□ک□ ئەم هەلە لەدەستـــــنەدات پێـــــش ئەوەی ئەردۆگان دژیان بەکاری بهێنێت … زاهیر باهیر

هەواڵی گەورەی ئەمڕۆی سۆشیالمیدیا چوونی پارێزەرەکانی ئۆجەلان بوو بۆ ئیمراڵی .
ئۆجەلان لە 27/07/2011 مـــافی دیتنـــی پـــارێزەر و هەڤاڵەکـــانی. هەواڵەکەی ئەمڕۆ، هەواڵێکی گرنگ و خۆشە هیچ نەبێت گیانی سەدەها کەس لە مـانگرتوان کە بۆ ڕزگـارکردنی ئۆجەلان لە دۆخـی بەنـدکردنی تەنهاییی، بەردەوامە بۆ شکاندنی مامەڵەی نامرۆڤانەی دەوڵەتی فاشی تورکیا.
لەگەڵ ئەوەشدا کە هەواڵێکی گرنگ و باشە نە ئاهەنگێڕانی د□و□□ت و نە پیرۆزباییکردن لە خۆو نە شتێکی دیکە . بەڵکو ئەوەی کە گرنگە بەکارهێنانی ئەم دەرفەتەیە بە گەڕانەوەی بە قازنجی کوردانی باکور و تورکیـــا هەمـــووی . ئەوەی ئـــاشکرایە ئەردۆگـــان زیرەکتریـــن و فڵێڵبـازترین سیاسـیی سـەردەمە و کـردنەوەی ئەم دەرگـایەش لەسـەر ئۆجەلان بۆ قازنجی خۆیەتی و نا بێت پشت نە بە حکومەتی ئاکەپە و نە بە دامەزراوەی دەوڵەتی تورکیا، ببەسرێت، ئەوان نایانەوێت وا بە ئاسانی کێشەی کورد لا بەلا بکەنەوە.

ئەزموونەکـان دەبێـت فێریـان کردبێتیـن کە ئەردۆگـان زەروورە بەم وەرچەرخانە، گەر بزانێت شەر لە قازانجێتی ئەوە بەردەوامی پێدەدات . لە شەڕەکەیا توانی تەواوی ئەو بەرنامەی کە هەیبوو بیخاتە کار کە سەپاندنی شەڕ بوو بەسەر پەکەکەدا هەم بۆ وێرانکردنی زیاتری کوردسـتان و هەڵکەنـدنی دانیشتـوانی و هێنـانەوەی شـارەوانییە ئازادەکان بوو بۆ ژێر دەسەڵاتی حکومەت و گرتنی زۆرێك لە ئەندامان و دۆستانی هەدەپە بە هاوسەرۆك ئەندام پ□□□مانتارەکانیشیانەوە و کوشتنی خەڵکانێکی زۆرو گرتنی گەلێکی تر و هاندانی ئەوروپا و ئەمریکا لە دەرنەهێنانی پەکەکە لە لیستی تیرۆریستان، پەکخستنی پرۆژەکانی دیکەی کورد لە باکور و .. . ئیدی شتێك نەما لە باکوردا کە ئەردۆگـــان و حکـــومەتەکەی بە گـــوێرەی پلانە داڕێـــژراوەکەی، نەیانکردبێت . ئێستاش بەم بڕیارە تازەیەی کە داوێتی شتێك نییە بەڵکو پێویستیێتی چونکە لە تەریکبوونی تەواودایە، ئەمەریکا و

ئەوروپا بە هەڵوێستەکانی دڵخۆش نین و پەسەندی ناکەن، هێزی موعارەزە گەورەتر بووەتەوە ، ئەستەنبول و ئەنقەرەی دۆڕاندووە، لە ڕووی ئابوورییەوە داکەوتووە، سیاسییەنیش خەریکە ڕۆت و ڕەجاڵ دەبێت. لەبەر هەموو ئەمانە ئێستا پێویستی بەوە هەیە کە ڕێگا بدرێت کە ئەجەلان ببینرێت و تا ڕادەیەکیش رەنگە بیەوێت فشەدانوسانێك لە تەك پەکەکەدا بکات، لەبەرئەوەی کە لە ئێستادا ئەمە لە قازانجێتی .

ئەی پەکەکە دەبێت چی بکات؟

پەکەکە دەبێت ئەم هەلە بقۆزێتەوە، هەموو جۆرەکانی شەڕ بوەستنێت تەنانەت ئەگەر یەکلایەنانەش بێت و ئەردۆگان هیچ هەنگاوێکی زیاتر نەنێت . دەکرێت ئەم هەلە بۆ پەکەکە ببێتە دەسبەرداربوونی بزوتنەوەی چەکداری و گواستنەوەی خەباتی هەم بۆ قۆناخی خەباتی جەماوەریانە و هەم بۆ شار و شارۆچکەکان و هاوکاری و کاری هاوبەشیی لە تەك کرێکاران و زەحمەتکێشانی تورکیا و ئەو ڕێکخراوە سۆشیالیستیانەی کە لەوێ هەن بکات . پەکەکە دەبێت چی تر بیانوو بە ئاکەپە نەدات لە وێرانکردنی زیاتری کوردستانی باکور و کوشتن و بڕین و ماڵکاولکردن و گواستنەوە و هەروەها بۆمباردکردنی خۆیان لە قەندیل و ئەو بەشەی باشووریش.
ئیتر کاتی ئەوە هاتووە کە پەکەکە ئەوە تێبگات کە شەڕ ، شەڕو ماڵکاولیی و وێرانکاریی دەهێنێت و هەمیشەش بە قازانجی دەوڵەت و حکومەتەکەیی و چین و توێژاڵی باڵادەست و بە زەرەری کوردستان و کوردانی باکور و خەڵکانی هەژار و کرێکارانی تورکیا تەواو دەبێت و پێگەی ڕایسسیزم و فاشیزم بەهێز و بەهێزتر دەکات . ئیدی کاتی بای بایە لە بزوتنەوەی چەکداریی و سەرقاڵبوون بە کارو خەباتی جەماوەریی و چالاکی جەماوەریانەوە و کارکردنی جددی لەسەر پرۆژەی دیمۆکراتیکی کۆنفیدراڵیزم و پرۆژەی خۆسەریی و پرسی هاوسانی جێندەریی و کێشەی ئیکۆلۆجی.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر – لەندەن
06/05/2019

دەوڵەت ...4... نوسینی جۆزیف پرۆدۆن

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:
بەشی چوار

ئێستاش هەر ئەو چەمکی بەجەماعیبوونەیە، کە لە ژیانیانا، لە چالاکییانا، لە یەکێتییانا، لە خودی تاکایەتییانا، کەسایەتییانا – لەناو کۆمەڵیشا وەکو کەسێك سەراپای مرۆڤایەتی دەبینرێت، وەکو ئەوەی کە هەموو مرۆڤایەتی تاکێك بێت-. ئەمە ئەو چەمکەیە، ئەو تەگەیشتنە کۆمەڵایەتی و بوونی مرۆڤایەتییە کە ئەوان باسی لێوە دەکەن و ئەمە ئەمەیە نکوڵی لێدەکەین و ڕەتیدەکەینەوە ، هەر بەو هۆکارەشە کە نکوڵی لە دەوڵەتیش دەکەین، نکوڵی لە حکومەت دەکەین و لە کۆمەڵە وەدەری دەنێین، کاتێك کە شۆڕشی ئابووریانە ڕوودەدات هەموو دەستورەکانی دەسەڵاتە پێپیلەکراوەکە، ئیتر ئەو دەسەڵاتە لەناو خودی جەماوەرەوە یاخود دەرەوەی جەماوەرەوە بێت ، لە ڕێگای میراتگەریی پادشاییەوە، بێت، یا دەزگەی فیودالییەوە، یاخود نوێنەری دیموکراتیانەوە، بێت، لادەماڵی و ڕەتی دەکاتەوە. بە پێچەوانەی ئەوانەوە[پرۆدۆن مەبەستی نەیارەکانێتی- وەرگێڕ] ، ئیمە پێداگریی لەسەر ئەوە دەکەین کە خەڵك ، کۆمەڵ، جەماوەر، دەتوانێت و دەبێت کە حوکمڕانی خودی خۆی بکات ، کاری خۆی بکات، ئەدای خۆی هەبێت، گەشە بکات و بە پێوە ڕاوەستێ وەکو مرۆڤ، بە دەربڕین و ئاشکراکردنی خۆی بە باشی، لە پەروەردە و ڕۆشنبیرییدا هەروەها لە مێرایی تاکێتیدا، بە بێ یارمەتی و هاریکاری ئەم هەموو قسەکەرانەی کە پێشتر زۆردار بوون و ئێستا ئەرستۆکراتن، کە ناو بەناو خۆیان بە نوێنەریان نیشاندەدەن. ئەم نوێنەرانە خۆیان گەندەڵن یاخود لە حوکمکردنی خەلکیدا، گەندەڵ بوون، ئەوانەی کە بە ئاسانی و بە سادەیی پێیان دەڵێین ختوکەدەرانی جەماوەر، دیماگۆگییەکان .

لە دوو وشەدا:
ئەمە هەردك دەوڵەتیش و حکومەتیش ڕەتدەکەینەوە چونکە دەنیایی ئەوە دەکەینەوە (کە هەرگیز پیاوی دەوڵەت باوەڕی پێنەکراوە، یاخود

بەیاری لەسەر نەدراوە) کە خۆسکیانە لەناو جەرگەی جەماوەرەوە و چالاکی و کردەی خودی جەماوەر بێت.
لەبەر ئەمەش ئەمە ئەنارشییەت پەسەند دەکەین کە هەر وەکو بەڵگەکان نیشانی داوە لە نێو ئەوانەی کە وتراوە ئەنارشی باڵاترین سنوری ئازادیی و ڕژێمێکە کە مرۆڤایەتیی دەتوانێت بەدەستی بهێنێت.
ئەنارشی حکومەتی خودی خەڵکییە و لە خۆیانەوە و بۆ خۆیان بێ دەستوەردانی پاشاکان ، ئەرستۆکراتەکان یاخود دیماگۆگییەکان، خۆبەڕیوەبەریی فۆرمیلەیەکی ڕاستینەی کۆمارییە. Voix du Peuple, Dec. 3 1849

بە کورتی:

ئەمە نکوڵی حکومەت و دەوڵەت دەکەین، پەیگیریی و دڵنیایی ئەوە دەکەینەوە کە خوازیاران و دروستکەرانی دەوڵەت هەرگیز باوەڕیان بە شوناسنامەی کەسایەتی و سەربەخۆیی[ئۆتۆنۆمی] خەڵك، جەماوەر، نەبووە .
ئەمە پێداگریی لەوە زیاتریش دەکەین کە هەموو دەستورێکی دەوڵەت هیچ ئامانجێکی نییە جگە لە بەکێشکردنی کۆمەڵ بەرەو بارودۆخی ئۆتۆنۆمی کە فۆرمێکی جیاوازە لە هەموو شێوەکانی دەوڵەت هەر لە حوکمی پادشایەتی ڕەهاوە تا دەگاتە نوێنەرایەتی دیمۆکراسیی، کە هەموویان هەلومەرجێکی کاتییان هەیە، نالەژکانە و هەروەها پێگەیەکی ناجێگیریشیان هەیە. هەموویان یەك بەدوای یەکدیدا دێن قۆناخێك یاخود هەنگاوێك بەرەو ئازادیین، ئەوان جوولەکانی پەیژەی سیاسین بەسەر کۆمەڵانەوە کە بەرەو خودهۆشمەندی و خۆدروستکردن دەڕۆن و کۆمەڵ بەرەو ئەو ئاراستەیە دەبەن.
.
لە کۆتاییدا دڵنیایی لەوە دەکەینەوە ئەم ئەنارشییەی کە ئێمە باسی دەکەین و کە ئێستا دەیبینین بەرزترین پلەی ڕێکخستن و ئازادییە کە لەوەدا مرۆڤایەتی دەیگاتێ، فۆرمیلەیەکی ڕاستینەیە لە کۆماریی، کە ئامانجی بەرەو شۆڕشە یاخود بەرەو ئەوەی شوبات داوامان لێدەکات، کەواتە لە نێوانی کۆماریی و حکومەتا و لە نێوانی دەنگدانی گشتی و دەوڵەتا، ناکۆکی هەیە .

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتییەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتەڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا

بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بۆ دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بۆ بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.

پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەران□ب□ریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشی□وە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێو□ بەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە باخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

دەوڵەت … 3 … نوسینی جۆزیف پرۆدۆن … و: زاهیر باهیر

نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON

با بەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی سێ:

گەر تەماشای پێناسە دەستکردەکەی Louis Blanc سەبارەت بە دەوڵەت لە وەرگێڕانەکەیدا بکەین، هەر بە تەنها وشەی زەردار و زەردارانەی چوار جار بەکارهێناوە: زەرداریی تاکە کەسەك یا تاکەك ، زەرداریی هەندەك، هەروەها زەرینە ، ئا بەمجۆرە، تەنها یەکجار نەبێت کە ناوی دەسەڵاتی خۆیکی هێناوە کە لە لایەن بەربژێرکانیانەوە خزمەتیان دەکرێت، ئەویش تاکو دەستخۆشی لەبکرێت و چەپڵەی بۆ لێبدرێت. بەگوێرەی قسەکانی Louis Blanc هەموو دەوڵەتەکان زەردارن تەنها دەوڵەتی دیمۆکراتیی نەبێت.

ئەنارکییەکان لەبەردا مامۆستایەکی جیای تایبەت و غەریب دەکرێن، ئەوەش دەسەڵاتی ئەو کەسەیە کە یەکەمجار هاتووە. لای ئەو: زۆر یان کەم ئاوا ئەویدا کە ئەو یەکەمین کەسە زۆرشنبیرترین و بەهێزترین زەردار بێت لە حوکمڕانیی بە سەروبەردا. دەی چی دەوزمەیەکە [مەنستەر] ئەوەی یەکەم جار کە هاتووە؟ ئەمە کەیە ، ئەم کەسی یەکەمجارە کەیە؟ کە زۆر یا کەم ئوویدا کە زۆرشنبیرترین و بەهێزترین کەس بێت کە مومارەسەی زەرداریيەکەی لە فەوزادا دەکات؟! . پاش هەموو ئەمانەش کەیە کە ڕەوایی حوکمی ئەنارکیی بدا بەسەر ئەم حکومەتە کاریزمای هەموو خۆکدا، کە وەکو دەزانین خزمەتەکی زۆر باش لە ڕێگای بەربژێرکانیانەوە دەکات؟ چەندەك جەی شادییە کە دەنیابیت لەوەی لە یەکەم زەربەدا خەمان بەتەختکراوی لەسەر زەوییەکە دەبینینەوە. ئای چەند قسەزانە، بەزمانە پاراو و ڕەوانەکەی قسە دەکات، سوپاس بۆ خودا کە لە چەرخی نۆزدەهەمدا ئافرینەدەی کردیت [پەرەدەن مەبەستی لویس بلانکە – وەرگێڕ] بۆ بەیانکردنی ئەو یارمەتییە بەسوودانە، بە ئەو چەشنە لە گەمژەیی کە ناوی مەندوبی چینی کرێکارانت لە خۆت ناوە ، دەنا هەر لە یەکەم جاردا کە هەر پەنجەت قۆڵمی گرت لەژێر باوبەرانی ، زریانی هسسدا، hisses ، بە هیلاکەت دەچویت .

کەواتە دەوڵەت چییە؟ وەڵامی ئەم پرسیارە دەبێت بدرێتەوە. لیستی فۆرمە جیاوازەکانی دەوڵەت کە Louis Blanc پاش ئەرستۆ، Aristotle ،ئامادەی کردوون ، هیچی فەر نەکردوین. هەرچیش سەبارەت بە Pierre Leroux –ە، ئەوە ناهەنەت کە سەرنجی لەبدەین، گەر پرسیاری لەبکەین، ئەو پەمان دەڵێت پرسیارەکە ناهینەت بەرجاو بگیرێت، دەوڵەت هەمیشە هەبووە و هەمیشەش دەبێت- ئەمەش دوا هەکار و بیانوە لەلایەن کەنەپارێزان و پیرەژنەکانەوە. [پرەدەن وشەی پیرەژنەکانی بەو مەبەستە بەکارهێناوە کە چەن کاتی خۆی لای خەمان وشەی سەر

ئاسنینەکان بۆ پیرۆزنە خراپەکان بەکاردەهێنرا – وەرگێڕ]

دەوڵەت دەستوور و دامەزراوەیەکی دەرەکییە لە هێزە کۆمەڵایەتییەکە.

بە گوێرەی ئەم دامەزراوە و دەستوورەکەی کە هێزی دەرەکیی و بالادەستییە، خودی خەڵکی خۆیان بەڕێوەنابەن. هەر بە گوێرەی ئەم دەستورەش لە هەنووکەدا تاکە کەسێك، چەند کەسێك، یاخود بە هەڵبژاردنی بەشێك لە خەڵك یاخود لە ڕێگا و بوونی نەریتی مانەوەی بەمیراتیی، میراتگریی، ئەمان فرمانداریی لە بەڕێوەبردنی کاروبارەکانا دەکەن، هەروەها لە تەك ئەمەشدا سازش و دانوستاندیش، دەکەن. هەر هەموو ئەمانە لە ڕێگای خۆیەوە و بە ناوی خۆیەوە واتە بە ناوی دەوڵەتەوە دەکات. بە وشەیەك، دەوڵەت وەکو باوکێك لە بەجێهێنانی هەموو کاروبارەکانی نێو خێزانێك، یاخود میراتگرێك [واریس]، بەڕێوەبەرێك، یا وەکیلێك وایە. ئەو، هەموو ئەم دەسەڵاتانەی وەکو دەسەڵاتێکی گشتی و ڕەها کە شیاوی گۆڕان و وەرگرتنەوە نییە لێی، لە خۆیدا گردکردۆتەوە.

ئەم دەستوور و دامەزراوە دەرەکییە لە دەسەڵاتی جەماعی، کە یۆنانییەکان ناوی archê, – بالادەستیی، سەروەریی، دەسەڵات، حکومەت- یان لە ناوە کە لە سەر ئەم گریمانە [فەرزییە] خۆی ڕاگرتووە: خەڵکێك، کە بە جەماعیین، کە ئەمە ناوی کۆمەڵەی لێدەنێین، ناتوانن حوکمی خۆیان بکەن و بەخۆیان بیر لە ئەنجامدانی کاریان بکەنەوە، دەربڕین لەخۆیان بکەن یا خۆیان بڕیانبکەن بۆ بە یارمەتیی، وەکو بونەوەرێك لە هەبوونی کاراکتەری کەسایەتیی خۆیان، دەکرێت ئەم یارمەتییەیان پێببەخشرێت.

هەر لەبەر ئەمەش گەر کارەکانی ئەم خەڵکە، کۆمەڵە، مەیسەر ببێت دەبێت نوێنەرایەتیی لە لایەن یەکێك یاخود زیاتر لە تاکە کەسێکەوە، لەژێر هەر تایتڵێکدا بێت، بکرێن، لەو بارەشدا ئەمانە وەکو واریس، سەرپەرشتیکەرێك [وەلی ئەمر] حسابیان بۆ دەکرێت کە نوێنەرایەتیبوونی خەڵکەکە و خواستیان بەجێدەهێنن. بە گوێرەی ئەم گریمانە دەسەڵاتی جەماعیی مەحاڵە، یاخود دەسەڵات بە جەماعیی، کە لە جەوهەردا دەگۆڕێتەوە بە جەماوەر بە بەیانکردنی حاڵی خۆی و ئەدادانی چالاکییەکانیی بە ڕاستەوخۆ، بە نێوەندگیریی ئۆرگانێك، ئەم دەسەڵاتەی خەڵکێك کە بە سەراحەت و بە ئاشکرا دروستبووە، ناتوانێت بێتەدی و بێتە قسە. ئەمە ڕاڤەکردنی دەستورەکەی دەوڵەتە کە لە هەموو فۆرمە جیاوازەکانیا، ئاوا دەتەوێ کە ئەو بە

جەماعییبوونە، یاخود ئەو بەکۆمەڵییەی بە تەنها لە مێشکدا، یا هەر بە قسە لای ئەوان بوونی هەیە، کە ناتوانێت خۆی بەرجەستە بکات، هەست بە پاراستن و مانەوەی خۆی بکات، خۆی لە حوکمی پادشایەتی بپارێزێت، یاخود لە غەزەبی تەختی ئەرستۆکراتی یا لە نوێنەری دیمۆکراتیان، خۆی قورتار بکات، سەرەنجامیش هەموو ئەو مانیفێستە تایبەتمەندانە، شەخسییانە، خواستەکانی جەماوەر یاساخ دەکەن .

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتییەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگۆڕەمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گێڕیومە بۆ زمانی کوردی.
خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشییەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بڵێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمڕۆش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکاتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بە دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تەسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە،

کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

Zaherbaher.com

و: زاهیر باهیر

ژینگە ، بزنس ، دەوڵەت و پەیوەندی نێوانیان … زاهیر باهیر

پەیوەندی نێوانی دەوڵەت و بزنس پەیوەندییەکی ئەوەندە بەیەکەوە گرێدراوە هەروەکو تەواوی پەیوەدنییەکانی نێوانی ئۆرگانەکانی لەشی مرۆڤن کە دا بڕانیان لەیەکدی و لەکار کەوتنی یەکێکیان ئەوانی دیکەشیان ناتەندروست و گرفتاوی دەکات. دەوڵەت چشتێك نییە جگە لە پارێزەر و پارێزگاری بزنس ، هەر بۆیەش نوێنەرانێك کە لە پلە و پایەی دەوڵەتدان خزمەتکار و بەرژەوەندەپارێزی بزنسن و ڕیگاخۆشکەری فراوانبوونی بزنسس و سوودی بزنسن، ئیدی گرنگ نییە کە ئەوە لەسەر حسابی مرۆڤ و کۆمەڵ و ژینگە بێت یا نەبێت.
ئەوە من نیم کە دەڵێم ژینگە و بزنس بە دوو ئاراستەی نەك هەر پێچەوانەی یەکدی دەڕۆن، بەڵکو دژ بەیەکیش دەڕۆن، بەڵکو ئەوە واقیعە و بەڵگەو ئامارەکانن کە ئەوە دەخەنە ڕوو.

گەر بمانەوێت پلەی گەرمی بە بڕی 1.5پلەی سێنتیگرەیت بهێنینە خوارەوە ئەوە دەبێت بەرهەمهێنانی نەوت و گاز لە ساڵی 2025 دا ب□□ی□ژ□ی لە سەدا 20 دابەزێت و لە ساڵی 2050 دەبێت ب□ □ی□ژ□ی لەسەدا 55 دابەزێت. بەڵام هاوکات ئێکسۆن مۆبایەل کە یەکێکە لە کۆمپانیانی نەوت و غاز، پلانی ئەوەی کردوە کە لە ساڵی 2025 بڕی بەرهەمهێنانی نەوت و غازی بە ڕێژەی لە سەدا 25 زیاد بکات . دیارە ئەمە هەر هەوڵی ئەم کۆمپانیایە بە تەنها نییە، مادام کێبڕکی بناخەی مان و نەمان و دروستکردنی زیاتری قازانج و سەرمایەیە، ئەوە کۆمپانیاکانی دیکەش یا دەبێت ئامادی لووشدان و مایەپوچی بن یا دەبێت ئەوانیش لە هەمان هەوڵدا ، بن.

گەلێك هەن دەڵێن كە دەوڵەت دەتوانیت ژینگە بپارێزێت بە ئەمەش زۆر شت دەتوانێت بكات ، بەمەش دەخەشن . منیش دەڵێم راستە كە دەوڵەت دەتوانێت هەندێكی شت بكات ئەوانەی كە تا ڕادەیەك لە توانایدا هەیە بۆ كەمكردنەوەی پیسبوون یا خود خاپوركردنی ژینگە كە بەدوایدا خاپوربوونی كۆمەڵ دێت. لەوانە : هەمو سەیارەیەك بكاتە كارەبایی، باجی زیاتر لەسەر بزنس و كۆمپانیاكان دانێت، هەموو كەرەسەیەكی پلاستیكی یاساخ بكات، هەموو كەرەسەیەكی بەكارهێنراو دەكرێت ریسایكل بكریتەوە، غەرامەی تاك و خێزان بكات كە سەرپێچی لە ئەو یاسایانە بكات كە خۆی [دەوڵەت] داینراوە ، نەناردنی زبڵ و كەرەسە بەسەرچوەكان و ماوەكان بۆ وڵاتانی بەناو جیهانی سێیەم و بەكارهێنانی سۆلە پاوەر [وزەوەرگرتن لە گەرمی و تیشكی هەتاو] و دانانی وزەی سروشتی بە شیوەكانی دیكە ،وەكو پانكە گەورەكانی سەر عەموودەكان لەو شوێنانەی كە ‘با ’ دەیانگرێتەوە، دانانی یاسایەك كە بینای مۆدیرن لەسەر ڕێڕەوی ژینگە پارێزیی دروستبكرێت، كەمپەینی هۆشیاركردنەوەی خەڵك بۆ پرسی ژینگە …. تد بەڵام هەر ئەمانە گەر دەوڵەت بیانكات كە ناتوانێت پارەیەكی یكەجار خەیاڵی تێدەچێت دەبێتە هۆی موفلیسبوونی. بۆ نمونە حكومەتی بریتانی لە ساڵی 2010 وە بۆ ئێستا تەنها و تەنها 70 ملیۆن پاوەندی تەرخانكردووە هێشتا ئەمەش بەكارنەهێنراوە كە هەر ئەم پارەیە ڕەنگە تەنها كافی بێت بۆ دانانی 800،000 محەتەی چارجكردنەوەی سەیارەی كارەبایی .. نەشتەكی دیكە .

بەڵام ئایا دەوڵەت دەتوانێت فڕۆكەخانەكان دابخات كە گەورەترین هۆكاری پیسكردنی ژینگەن؟ ئایا دەتوانێت پلانی گۆشتنەخواردن و گرنگی دان بە خواردنی نەباتیی بدات كە ئەمە نەك هەر ژینگە و تەندروستی باش دەبەخشێت پارەیەكی خەیاڵیش بۆ بودجەی دەوڵەت لە چارەسەركردنا دەگێڕێتەوە بەڵكو ئاوێكی زۆر دانەوێڵەیەكی زۆر سەوزایی و دارستانێكی زۆر ڕزگاریان دەبێت لە هەڵپاچین و بنەبڕكردنی بۆ پاكژ و لەوەڕگای گاو گوێلك و ئاژەڵ؟ ئایا دەوڵەت دەتوانێت دەستی سوپەرماركێتە گەورەكان كورتبكاتەوە لە هێنانی كەرەسەی خواردن و خواردنەوە لە وڵاتە دوورە دەستەكانەوە كە بەمە نەك هەر ژینگە بە پاكی ڕادەگیرێت بەڵكو قەتە و عامی ڕێگاش كەمدەكاتەوە؟ ئایا دەتوانێت بدات لە قازانجی كۆمپانیا نەوتی و غازییەكان و پیشەسازییەكان كە لە كاتێكدا كە هەر ساڵی پار ، 2018، لە چاو ساڵی 2016 دا 124،837 ، 199 ملیۆن دۆلار لە لایەن ئەوانەوە هەر لە لۆبیكردنا سەرفكراوە كە ئەم برە پارەیە لە ساڵی 2016 دا 100 ملیۆن دۆلار بووە. ئایا دەوڵەت دەتوانێت بانقەكان

کۆنترۆڵ بکات کە بە پارە یارمەتی پیشەسازی و کۆمپانیا گەوەرەکان نەدات؟ بۆ نموونە لە ساڵی 2016 دا 33 بانقی نێودەوڵەتی بە سەرپەرشتی دەزگە دراوییەکانی ئەمەریکا بە1.9 تریلۆن دۆلار دەسگرۆیی کۆمپانیای نەوتی و غازی و کۆمپانیا گەوەرەکانی پیشەسازییان کردووە. ئایا دەوڵەت دەتوانێت ئەو کارگە گەورانەی کە پۆشاك دروست دەکەن بیان کات بە کاررگەیەك کە زیڕۆ کاربۆن بن ؟ !!!

هەڵبەت زۆر لایەنی تریش هەیە کە باسی لێوە بکەین بەڵام من لێرەدا دەوەستم و لام وایە کە ئەوەندە کافییە بو سەرنجدانمان لە ژینگە، بزنس، دەولەت و پەیوەندی نێوانیان .

زاهیر باهیر – لەندەن
30/04/2019

دەوڵەت*: -2- – نوسینی جۆزیف پرۆدۆن … و: زاهیر باهیر

نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:
بەشی دوو:

Louis Blanc و Pierre Leroux دڵنیایی لەسەر پێچەوانەکەی دەکەنەوە، سەرەڕای ئەوەی توانای ئەم دووانە لەناو سۆشیالیستەکانا دیارە، ئەمەیان لە سیاسییەکانەوە بۆ ماوەتەوە، ئەمانە پیاوانی حکومەت و دەسەڵاتن، پیاوانی دەوڵەتن.

بۆ ئەوەی جیاوازییەکان لابەلابکەینەوە دەبێت ئێمە دەوڵەت وەکو پرس□□ك بەرچاو بگرین، نەك لە ڕوانگەی کۆمەڵە کۆنەکەوە کە ئاسایانە و بە زەروورە بەرھەمیھێناوە، بەڵام ڕووبەڕووی نەمانی دەبێتەوە، بەڵکو لە دیدی کۆمەڵە نوێیەکەوە کە ئاوایە و دەشبێت ئەنجامی کردنی ئەو دوو چاکسازییە بنەڕەتییە و بەیەکەوەگرێدراوی

وەکو سیستەمی متمانە و ڕەسید [کرێدت] و باجگەرییە، ئەو کێشانە لابەلا بکرێنەوە.

سەبارەت بەمەی دووهەم کە دەوڵەتە، گەر ئەمە ئێستا ئەوە بسەلمێنین کە خودی دەوڵەت بە سروشتی بە تەواوی لەسەر گریمانەکی بە بنەما ڕاوەستاوە، لە ڕێگەی یا هەنگاوی دووەمدا لە خودی پلان و وجودیی دەوڵەتدا هیچ پاساوێك بۆ هەبوونی و پاراستنی نادۆزرێتەوە کە زیانبەخش نەبێت. لە گریمانی دووهەمیشدا دەوڵەت لە هەردوو بارەکەدا یەکسانە بە درۆ و دواتریش هۆکارەکانی بە بەردەوامبوونی، تەنها دەتوانێت پەنا بۆ گریمانێک وەکو دوانەکەی دیکە بەرێت کە ئەمەش هەر بۆ بنەمایە، بەم جۆرە کە ئەم سێ خاڵە، سێ لایەنە،[پرۆدۆن مەبەستی ئەو 3 لایەنەی دەوڵەتە کە لەسەرەدا هەر یەکەیان بە نۆرەی خۆی قسەی لەسەر دەکرێت – وەرگێڕ] ڕوونکرانەوە پرسەکە/ کێشەکە لابەلا دەکرێتەوە و دەوڵەتیش ناپێویست و لە زیادە حسابی بۆدەکرێت، سەرەنجامیش ئامرازێکی زەرەرمەند و شتێکی مەحاڵ دەبێت، بوونیی حکومەت لەخۆیدا ناکۆکە.

لێگەڕێین با بە تەواوی شیبکەینەوە:

1- سەبارەت بە سروشتی دەوڵەت:
Louis Blanc پرسیار دەکات “دەوڵەت چییە؟”
وەڵام دەداتەوە و دەڵێت:
” دەوڵەت لەسای تەختی پادشایەتیی –دا دەسەڵاتی تەنها پیاوێکە ، حوکمی زۆردارانەیە و جۆری تاکە کەسێکە.
“دەوڵەت لەژێر فرمانداریی ئۆلیگارکیدا، دەسەڵاتی ژمارەیەکی کەمی پیاوانە، حوکمی زۆردارانەیە و جۆری چەند کەسێکە .
“دەوڵەت لەسای فرمانداریی ئەرستۆکراتەکانا، دەسەڵاتی چینێکە، حوکمی زۆردارانەی زۆرینەیەکە.
“دەوڵەت لەسای فرمانداریی ئەنارکییەتا، دەسەڵاتی ئەوەی یەکەم جار هاتووە کە وا ڕێکەوت هەرە ڕۆشنبیر و بەهێزەکەیە، حوکمی زۆردارانەی بێ سەروبەرییە[فەوزایە].
“دەوڵەت لەسای دیمۆکراتەکانا دەسەڵاتی هەموو خەڵکە کە لە لایەن بەربژێرەکانیانەوە خزمەتیان دەکرێت، حوکمی سەردەمی ئازادییە”

لەم پێناسەیەی Louis Blanc بۆ دەوڵەت لە بیست وپێنج هەزار یاخود سی هەزار خوێنەری خۆی، ڕەنگە دە کەسیان ئەم پێناسەیەیLouis Blanc یان، بۆ دەوڵەت، لەلا تەواو و لابەلاکەرەوە نەبێت و لە دوای مامۆستاکەیانەوە نایڵێنەوە: کە دەوڵەت دەسەڵاتی کەسێکە، هەندێکە،

یاخود زۆربە ، هەمووان، یاخود ئەوەی یەکەمجار هاتووە. بەگوێرەی وشەکان دەوڵەت بە یەکێك لەم ئامرازانە وەسفکراوە : پاشایەتیی، ئۆلیگارکیی، ئەرستۆکراتیی، دیمۆکراتیی یاخود ئەنارکیی. نێردراوەکانی [مەندوب] لۆکسەمبۆرگ کە خۆیان باوەڕیان وایە کە فێڵ و دزییان لێکراوە — بەوەی کە ئاوای دەبینن گەر کەسێك بیەوێت ڕایەکی جیاواز لەوان دەربڕێت سەبارەت بە مانا و ئاڕاستەکانی شۆڕشەکەی شوبات.- لە نامەیەکدا کە بڵاوکرایەوە شەرەفمەندیان کرودم کە ئاگەداریان کردمەوە کە وەڵامەکانی Louis Blanc زۆر سەرکەوتوانە بوو کە من ناتوانم شتێکم لە وەڵامیا هەبێت.

لەوە دەکات هیچ کام لە هاووڵاتییە نێردراوەکان هەرگیز دیراسەی یۆنانییان نەکردبێت. گەر بیانکردایە ئەوەیان دەبینی کە مامۆستاکەیان، برادەرەکەیان، Louis Blanc ، لەبری پێناسەکردنی دەوڵەت تەنها هاتووە وشەکانی یۆنانیی، وەکو: monos ، یەک دانە، aligoi ، هەندێك یا چەند دانەیەك، aristoi, ، گەورە یاخود مەزن، demos ، خەڵك، هەروەها privative a ، یانی نا، نەخێر-ی بە فەرەنسی وەرگێڕاوە. ئەرستۆ بە بەکارهێنانی ئەم چەمکە [کۆنسێپت] شیاوانە فۆرمەکانی دەوڵەتی جیاکردۆتەوە، کە پێناسەی بە بەکارهێنانی وشەی archê ، [وشەیەکی کۆنی یۆنانییە کە بە دەسەڵات یا یەکەم شوێنی دەسەڵات بەکارهێنراوە-وەرگێر] بە واتای دەسەڵات، حکومەت، دەوڵەت، کردووە و چواندووە. داوای لێبوردن لە خوێنەرمان دەکەین، ئەوە هەڵەی ئێمە نییە ئەگەر زانستی سیاسەت لە لۆکسەمبۆرگ نەیتوانیبێت توێژینەوەی سەرچاوەی وشە بکات، کە لەو ڕێگایەوە دەزانرێت مانای ئەم وشانە لە ڕێڕەوی مێژوودا، گۆراون.

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی — خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و

Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی.
منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گۆڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناو□ت□وە. گەر خوێنەر تێبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشییەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بل□□م ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێو□ بەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە باخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

دەوڵەت*: .. نوسینی جۆزیف پرۆدۆن

نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر

بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

شۆڕشەکەی مانگی شوبات[پرۆدۆن مەبەستی شۆڕشی شوباتی 1848 – وەرگێڕ] دوو پرسیی سەرەکیی ورووژان: یەکەم ئابووریی: پرسی کار و موڵکییەت، ئەوی تریان سیاسییە: پرسی حکومەت یاخود دەوڵەت-ە

لە پرسیی یەکەمدا، پرسە ئابوورییەکە، سۆشیالیستە دیمۆکراتەکان لە

جەوهەردا تا ڕادەیەکی زۆر هاوڕان و لە تەك یەکدیدا دێنەوە، ئەوان دان بەوەدا دەنێن پرسەکە داگیرکردن و بەشکردنی موڵکییەت نییە، بگرە کڕینەوەیشیان نییە . تەنانەت پرسیاریی دانانی باجی بێ ئابڕوانەی زیادەش لەسەر چینە ساماندار و خاوەنموڵکەکانیش نییە کە لە کاتێکدا تەجاوزی بنەماکانی ناسینی خاوەندارێتییان، کە لە دەستوورا ناسراوە ، کردووە، کە ئەمەش تەنها خزمەتی ئاوەژووکردنەوەی ئابووریی گشتی دەکات کە بارودۆخی پ□لیتاریا خراپ دەکات. ڕیفۆرمە ئابوورییەکە لە لایەکەوە پێکهاتووە لە مونافی□س□کاریی و سەرەنجامیش زیانگەیاندن بە سەرمایە [کاپیتاڵ] بە لەدەستدانی داهاتەکەی، بە واتایەکی دیکە بەم ڕیفۆرمە چونیەککردنی توانای هەموو کەسەکان بۆ هەمان ئاستی کار و توانای کرێکار لە ڕوی داهاتیانەوە، لە لایەکی دیکەشەوە، هەڵوەشاندنەوەی سەراپای سیستەمی هەبوونی باجەکانە ، کە تەنها لەسەری کرێکاران و پیاوانی هەژارادا دەشکێنەوە ئەمەش بە شوێنگرتنەوەیان بە تاکە باجێك لەسەر سەرمایە کە لە قیستی بیمەی تەئمین، دەچێت.

لای Louis Blanc و Pierre Leroux بە کردنی ئەم دوو چاکسازییە گەورەیە، ئابووریی کۆمەڵایەتی لە سەرەوە بۆ خوارەوە ڕێکدەخرێتەوە، پەیوەندی نێوان بازرگانی و پیشەسازیی پێچەوانە دەبێتەوە، قازانجەکانیش کە ئێستا بۆ سەرمایەدارە بۆ کرێکاران دەگەڕیتەوە. مونافی□س□ش کە لە ئێستادا بێ سەروبەر و تێکدەرانەیە، دەبێتە ئامرازێکی بنیاتنەر و بەردار، چی تر بازاڕ پێویست نییە ، کەسانی کارگەر و خاوەنکار بەیەکەوە بە خۆشییەوە پەیوەستدەبنەوە، ئیدی لەمەولا ترسێك لە داکشان [رکود] و هەڵپەساردن نابێت و نامێنێت. ڕژێمێکی نوێ بنیاتدەنرێت، دامەزراوە کۆنەکان یا هەڵدەوەشێنرێنەوە یاخود دروستدەکرێنەوە.

بەم شێوەیە ڕەوتی شۆڕشگێڕانە دیاریکرا و مانا و ئامانجی بزوتنەوەکەش زانرا. هەرچییەکیش کە ڕەنگە لە هەنگاوە کردەییەکانا [عەمەلی] دەرکەوێت، چاکسازییەکە چارەسەریدەکات. بە گوێرەی ئەم پرنسپانە و لەسەر ئەم بنەمایانە ئیدی شۆڕشەکە هیچ پرسێکی دیکەی نابێت و دواتر کێشەی ئابووریی ڕەنگە ئاوا حسابی بۆ بکرێت کە لابەلاکراو□ تەوە.

هەرچی سەبارەت بە کێشە سیاسییەکەشە، لەتەك کێشەکەی پێشترا، ‘ئابوورییەکە ‘، دوورە لەوەی وەکو یەک بن، کە ڕزگاربوونە لە حکومەت و دەوڵەت لە ئایندەدا . ئا لەم خالەدا تەنانەت باسی حکومەت و دەوڵەت، لای ئەوان نەکراوە، ئەم گرفتە لە لایەن ویژدانی

گشتییەوە و زیرەکی و هۆشیاریی جەماوەرەوە لەبیرکراوە، یاخودهەر تێبینی نەکراوە. بەو شێوەیەی وەکو بینیمان شۆڕشی ئابووریی تەواوکرا، بەڵام ئایا حکومەت، دەوڵەت دەتوانێت لە بوونیا بەردەوامبێت؟ پێویست بە بەردەوامبوونی دەکات؟. لێرەدا هیچ کەسێك نە لە دیمۆکرات و نە لە دەرەوەی ئەوان زاتی [جورئەت] ئەوە ناکات پرسیاریی بکات، کەواتە ئەوە هێشتا کێشەیە، گرفتە ، ئەگەر ئێمە توانیمان لە کارەساتە نوێیەکان قورتاربین، دەبێت ئەوەی ئایندەش لا بەلا بکرێتەوە.

ئێمە پێداگریی لەسەر ئەوە دەکەین، هەر تەنها ئەمەشین کە دونیایی دەکەینەوە کە لە شۆڕشی ئابوورییدا، ئەوە لەلای ئێمە بڵاوەتەوە، کە دەوڵەت بە تەواوی دەبێت وجودی نەمێنێت، ئەم لەبەینچونەی دەوڵەتیش بەرەنجامی زەرورەتێکە لە ڕێکخستنی سیستەمی پشتیوانە " ڕەسید" (credit) و چاکسازی سیستەمی باجگەریی کە کارایی لەسەر ئەم جووتە نەژێنکردنەوەی [ئابووریی و سیاسیی] حکومەت دادەنێت،[سیستەمی باجگەریی و پشتیوانە "کرێدت" لەو سەردەمەی فەرەنسەدا قورساییەکی یەکجار زۆری لەسەر خەڵکی دانابوو و سزادانی جێبەجێنەکردنەکەی زۆر سەخت بووە، هەبوونی ڕەسید گرنگ بووە کە بوونی دارایی بووە لە شێوەی جیادا، بە بوونی ئەم ڕەسیدە نە مافی دەنگدان و نە مافی تر هیچیان نەبووە – وەرگێڕ] ئیدی یەکەم، حکومەت دەبێتە ناپێویستیی [بە کەڕەک] دواتریش بوونی مەحاڵە دەبێت، هەر ئاواش هەمان شت بە توێژاڵە خاوەندارە فیوداڵەکان، سووخۆرەکان، دەستوری پاشایەتی ڕەها، دەزگە قەزاییەکان،...تد پێشبینی دەکرێت، ئەمانە هەمووی لەژێر ناوی ئازادیی لە پەروەردە و ڕۆشنبیرییدا ناونووسکراون، بەڵام کاتێك کە خودی ‘ئازادیی’ دەگات، هەموو ئەوانە بە تەواوی دەکەون و لەبەرچاو وندەبن.
بە پێچەوانەی ئەوانی دیکە، کە لە ڕیزی پێشەوەیان ئێمە جیایان دەکەینەوە،Louis Blanc و Pierre Leroux ن ، کە لە دوای شۆڕشی ئابوورییەکەوە، مانەوە و بەردەوامبوونی دەوڵەت بە زەرووری دەزانن، بەڵام لە فۆرمێکی ڕێکخراودا، بینای بکەنەوە، کەچی لەگەڵ ئەوەشدا لە لایەن ئەمانەوە نە پرنسیپێك هەیە و نە پلانەکیش بە ڕێکخستنەوەی دەوڵەتەکە.

پرسی سیاسیانە لای Louis Blanc و Pierre Leroux لەبری لەناوبردنی دەوڵەت لە ڕیشەوە و دیارکردنی و بەستنەوەی بە پرسی ئابورییەوە کە پرسێکە و تا ئەمڕۆش هەر پرسە، ئەوان داکۆکی لە فراوانکردنی بەرتەڵەکانی دەوڵەت، دەسەڵات، دەسەڵاتدارێتی، حکومەت، دەکەن.

ئەوان تەنها ناوەکان دەگۆڕن، بە نموونە لەبری دەوڵەتی سەروەر [master-State] دەڵێن دەوڵەتی خزمەتکار [servant-State] وەکو بڵێی گۆڕینی وشەکان کافییە بۆ گۆڕینی شتەکان! سەرەڕای ئەمەش، دەربارەی ئەم سیستەمەی حکومەت هیچ شتێك نازانرێت وەك سیستەمێکی دینی لە بەشایی ئاسمانا خۆی ڕادەگرێت و هیچ دەربارەی نازانرێت، تقوسە دینییەکەی و ڕواڵەتی لەسەر زەوی و لە بەهەشتا، نەزانراوە.

لە ئەستادا پرسیارێك هەیە کە لە هەنووکەدا سۆشیالیست دیموکراتەکانی لەم مەسەلەیە و لە کێشەکانی دیکەدا دابەشکردووە وەکو ئایا دوای حەلبوونی بەکردەوەی پرسی کار و سەرمایە، دەوڵەت هەر دەبێت بمێنێتەوە و بەردەوامبێت ؟ بە مانایەکی دیکە ئایا دەبێت هەر دەوڵەتمان وەکو ئەوەی کە ئێستا هەمانە ببێت، ئایە دەستورێکی سیاسی بەجیا لە دەستورە کۆمەڵایەتییەکە دەبێت؟.
وەڵامی ئەمە پێچەوانەیە، ئەمە پێداگریی لە سەر ئەوە دەکەین هەر کە کار و سەرمایە دیاریکرا و کێشەکە لابەلاکرایەوە، کۆمەڵ لەسەر پێی خۆی ڕادەوستێ، ئیدی چی تر پێویستی بە حکومەت نابێت. ئەمە لەبەر ئەوە زیاتر لە جارێك بانگەشەی ئەنارشیبوونی خۆمانمان کردووە. ئەنارشیەت هەلومەرجی بوونی کۆمەڵێکی پێگەییوە [ڕوشدە]، هەر وەك چۆن قوچکەیی/ هەرەمیی هەلومەرجی کۆمەڵەی سەرەتایی بووە] پرۆدۆن لەوەدا مەبەستی سەرهەڵدانی قوچکەییە پێش بەرەوچوونی کۆمەڵەی سەرەتایی بۆ کۆمەڵەی چینایەتیی- وەرگێڕ]، بەردەوام پێشوەچونێک، بەردەوام وەرچەرخانێك لە کۆمەڵی مرۆڤایەتییدا لە قوچکەییەوە بۆ کۆمەڵەی ئەنارشیی هەیە.

درێژەی هەیە.

....

**لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتییەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدایە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگۆڕێمانایە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و

Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گێڕیومە بۆ زمانی کوردی.

خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگەداری ئەوە بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشییەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .

لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بلێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەری و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاری و مافی تاك، تەسقاڵێك لە بایاخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.

بزوتنەوەی خەڵکیی زۆر زەرورە بە هاوپشتی چینی کرێکاران … زاهیر باهیر

نزیکەی چوار دەیەیە هاوپشتی چینی کرێکاران بەتایبەتی کرێکارانی کەرتە پیشەسازییەکان و کۆمپانییە زەبەلاحەکان بە بزوتنەوەی خەڵکی کە ماوەیەکی زۆرە لە ئارادایە, یا نەبینراوە یاخود زۆر دەگمەن بوووە.

ئەم دیاردەیە زۆر بە ئاسانی دەبینرێت. با هەر دوور نەڕۆین تەماشای بزوتنەوەی سەوزی حوزەیرانی 2008ی ئێران، ئەوەی پار کە هەشتا هەر ناو بەناو دەردەکەوێتەوە، بکەین ، هەروەها ولاتانی ”

بەهاری عەرەبیـی"ش. هەر ئـاواش ئەم دیاردەیەمـان لە ئەردەن و بەحرەین و خۆپیشاندان و پرۆتیستەی گەورەکەی گازی پارکی تەقسیمی تورکیا، ساڵی 2013 و فەرەنسای 2005 یش، بینیوە کە بە پشتوپەنای کرێکاران ماونەتەوە .

لەو هەموو خۆپیشاندان و پرۆتێستانەی عێراق-یش بە کوردستانیشەوە کە هەر لە داگیرکردنەکەی 2003 وە سەری هەڵدا، تەنانەت ئەمانەی ئەم دوایەی مانگی تەموز و سەبتەمبەری شاری 'بەسرە'ی ساڵی پار، 2018، لەوێش هاوپشتی کرێکارانمان نەبینی. لە وڵاتانی بلۆکی شەرقی کە سەر بە شورەوی جاران بوون ، خۆپیشاندانەك و پرۆتێستەکی زۆر لەم ساڵانەی دواییەدا هەتا ئەم دوایەش دەرکەوتن بەڵام هەشتا هەر کرێکاران وەکو پێویست پشتگیریان نەکردن . لەمانەش گرنگتر ئەوەی فەرەنسایە کە لە ناوەڕاستی مانگی نۆڤەمبەری پارەکەوە دەستیپێکردووە و تا ئێستاش هەر بەردەوامە ، چینی کرێکاران هەر خەریکی کاری خۆیان و کۆڵەکەکردنی سەرمایەن بە خاوەنکارەکان و خاوەنکۆمپانیاکان .

پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا، جیهانگیریی [گلۆبەلایزەیشن/ عەولەمە] و قەبارە و جۆرێتیی [کوالێتی] چینی کرێکاران لەم چەرخەدا ، هەموو ئەمانە دەبوایە ئەمەی بەرەو شۆڕشی سۆشیالیستیی ببردایە یاخود لانی کەم هارکاریی و هاوپشتی ئەو بزوتنەوانەی خەڵکییان بکردایە کە بە بەردەوامی و لە زۆر شوێنی ئەم دونیایەدا ڕوویانداوە و ڕوودەدەن. بەڵام مەخابن ئەوەی کە لەم چوار دەیەیەدا دەیبینین، چینی کرێکاران یا هاوپشتییان نەکردون یاخود هەر زۆر کەم. من وای دەبینم کە زەمینەی هەنووکەیی پیشەسازیی ، تەکنەلۆجیای نوێ و پێشکەوتوو، جیهانگیریی ، هەمو ئەمانە دەبوایە ئامادەکاریی بە شۆڕش بکردایە.

گرفتەکەش هەر ئەوە نییە کە شۆڕش ڕوینەداوە ، بەڵکو خودی بزوتنەوەی کرێکارانیش لە زۆرێك لە وڵاتانا هەر بوونی نییە. هەلومەرجی ئێستایی کرێکاران گەیشتۆتە ئەو ڕادەیەی کە خۆی بەدوور لە بزوتنەوەی خەڵکی بگرێت. پرسیار دەکرێت بۆچی تا ئێستا شۆڕش ڕوینەداوە؟ من لێرەدا هەوڵنادەم کە وەڵامی ئەم پرسیارە بدەمەوە چونکە من لە هەندێك لە وتارەکانی پێشترما خۆم لە قەرەی وەڵامەکەی داوە. بەڵکو من لێرەدا هەوڵدەدەم ئەو بارودۆخەی کە گەمارۆی کرێکارانی داوە، بەم نوسینە گەر کورتیش، لێکبدەمەوە، ئەمەش بەگوێرەی بۆچوون و تێگەیشتن و ئەزموونەکانی خۆمن .
من باوەڕم وایە ئەم هەڵوەستەی چینی کرێکاران کە پاڵپشتی

بـــزوتنەوەی خەڵـــکـــی ناکـــات زۆر بە تونـــدی گرێـــدراوەتەوە بە جیهـــانگیرییەوە [گڵۆبەلایزەیشـــن] . بە مـــن ئەوە ئـــاشکرایە بە فراوانبوونی شەپۆلی جیهانگیریی، بە گەیشتنە وڵاتانی زیاتر، چینی کرێکاران لاواز و لاوازتر بوون . بە سەلماندنی ئەمەش دەکرێت سەرنجی ئەم دوو خاڵەی خوارەوە بدەین:

کەی جیهـــانگیریی دەســـتیپێکرد؟ بە واتـــایەکی دیکە لەکەیەوە چیـــنی کرێکاران لاواز و لاوازتر بووە؟

بە وەڵامی ئەم پرسیارە لە نێوانی ئابووریناسان و مێژووناسەکانا ڕایەکی هاوبەش و یەکگرتوو نییە سەبارەت بە سەردەمی یاخودی مێژووی دەستپێکردنی جیهانگیریی. هەندێکیان دەیگێڕنەوە بۆ سەرەتای چەرخی نۆزدە. هەندێکی دیکەیان بۆ چەرخەکانی شازدە و حەڤدە، بەتایبەت بۆ یەکەم ئیمپـــایەری پورتوغـــالیی و ئیســـپانییەکان ، دواتریـــش بۆ ئیمپایەری 'دەچەکان' و بریتانییەکان کە دەستیان بە کۆڵۆنایزکردنی وڵاتان، کرد. ئەم گروپە باوەڕیان وایە ئەمە لە سەرەتای چەرخی حەڤدەدا، بەدیاریکراوی پاش دامەزراندنی کۆمپانیا فرە قەومییەکەی کە ناوی کۆمپانیای بریتانی لە ڕۆژهەڵاتی هندستانا بوو، کە لە ساڵی 1600 دا، دامەزرا ، ئەمە سەرەتای جیهانگیریی بووە.

لەگەڵ ئەم ڕایـــانەدا زۆرێکیـــش کە لەم بـــوارەدا کـــاردەکەن ئەوە دەسەلمێنن کە جیهانگیریی سەردەمیانە [مۆدێرنانە] لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە دەستیپێکردووە.. ئەمەش کاتێك کە ڕێگادراوە کە کاڵای هەرزان لە بەرهەمهێنانا و بەکارهێنانی هێزی بازووی هەرزان، کەوتە بەردەست ، ئەم دیـــاردەیە زۆر یـــا کەم ، پاڵنەرێـــك بـــوو بە پێشەوەچوونی ئابووریی هەنگاوێك زیاتر.
کاپیتالیزم لە دوای جەنگی جیهانی دووەمەوە پێی نایە قۆناخێکی نوێوە و هاوکـــاریی جیهـــانگیریی کـــرد. ئەمەش ســـەرەتایەك بـــوو بۆ دۆزینەوە و و دامەزراندنی کۆمەڵێك دامەزراوەی جیهانیی. یو ئێن [United Nation] ، فراوانبـــوون و زیـــادبونی ژمـــارەی کۆمپانیـــای فرەنەتەوەیی لە ئەمەریکا و ئەوروپا ، ڕێکەوتنی یا پەیمانی گشتی لەسەر گومرگ و بازرگانیی General Agreement on Tariffs and Trade (GATT))[, ، پەیمانی/ڕێکەوتنی ئازادی بازرگانیی باکوریی ئەمەریکا، [(North American Free Trade Agreement (NAFTA] ڕێکخـــــــــراوی بازرگـــانیی جیهـــانیی[(World Trade Organization (WTO] ، پەیمـــانی ماســـتریخت [Maastricht Treaty] و لە کۆتایشـــدا یەکێتـــیی ئەوروپـــا [European Union]. تەکنەلۆجیای پێشکەوتوو کە نرخی یاخود تێچوونی بازرگانی کەمکردەوە ، بەی گوومرگ و سنووریی زۆنی بازرگانیی لابرد

یا هەر زۆر کەمیکرندنەوە ، هەموو ئەمانە هاوکار و یارمەتیدەری ئەو دامەزراوانە بوون کە لە سەرەوە باسمکردن.

ئاڵوگۆڕکردنی زانست و پێشکەوتنی لەسەرجەمی دونیادا ، تەکنەلۆجیا و بەرهەمەکان ، ماسمیدیا، پێشەوچوون و تەشەنەکردنی هاتووچۆی جیهانیی ، پەیوەستکردنەوەیی تەلەفونیی و بەشەکانی ئەلەکترۆنیی ڕۆڵێکی یەکجار گرنگ و کاربەیان لە جیهانگیریی سەردەمدا ، گێڕا.

بۆچی جیهانگیریی ، چینی کرێکارانی لەبری چالاکبوون پاسیڤکرد؟

ئەوانەی کە لەسەرەوە پێنجەم بەڕاکەشان سوود و زیانی خۆیان بۆ چینی کرێکاران گەیاند. بەڵام بەڕای من بۆ سەرمایە و سەرمایەداریی زۆر زیاتر تاکو چینی کرێکاران، بەسوودتر بوون.
من بۆ وەلامی ئەو پرسیارەی سەرەوە دوو هۆکاری سەرەکی دەبینم:
یەکەم: جیهانگیریی سەردەم بەهەر شوێنێك گەیشتبێت تەواوی ستراکتوریی چینی کرێکارانی گۆڕیوە. ئەوەی کە بۆ کرێکاران ماوەتەوە و هاوبەشە تەنها ناوەکە و فرۆشتنی هێزی بازوو و مێشکیانە ، نە زۆر نە کەم. ئەمە ئەم دیاردەیە لە بریتانیادا زۆر بە ئاشکرا دەبینین. کرێکاران لەسەر کار بە توێژاڵی جیا جیا و بەهەلومەرجی جیا دابەشکراون. ئیدی چی تر یەکێتی چینی کرێکارانی، تەنانەت لە هەمان کۆمپانیادا یا کارگەدا ، یا هەمان سۆپەرمارکێتا، یاخود لە خەستەخانەکانا، شارەوانییەکانا، بەهۆی دامەزراندنی کۆرتی جیاوازەوە ،لەناوبردووە ، لانی کەم تا ئێستا.

کۆرتی ئای تیی ، بەرهەمهێنان، کۆرتی دەزینەوەی بازاڕی فرۆشتن ، ڕێکلامە، بەشی دامەزراندنی کرێکار و کارمەند، ئەدمین ، کرێکارانی سەر کاسەکان ، کرێکارانی پاراستن و پاککەرەوە و پاسەوانی شوێنەکانی سەر کار ، تەکنیشنەکانی پاراستن و چاککەرەوەی ئامرازەکان و ماشێنەکانی کار… ئەمانە چەند کۆرت و بەشێکن لە هەمان کۆمپانیادا، کارگەدا یا لە شارەوانییەکان و خەستەخانەکان و ..تد . ئەم کرێکارانە و ستافەکانی دیکە کە لەو شوێنەدا کاردەکەن هەلومەرجی کار و سەر کاریان و موچەیان جیاوازە. ئەمەش هۆکارێکە کە بە دەگمەن دەیبینین کە کارمەند و کرێکارانی کۆمپانیایەك یاخود کارگەیەك بەیەکەوە مانبگرن بۆ هاریکاریی کرێکارنی دیکە و هەتا بەشێکی خودی کرێکارانیش لە بەشەکانی کۆمپنایەکە یا شارەوانییەکە کە لە مانگرتنان .

گومانیش لەوەدا نیە کە لێرەدا نقابەش ڕۆڵێکی گەورە یاریدەکات بۆ

ڕازیبوونی دابەشکردنی کرێکاران بەسەر چەند نقابەیەکی جیاوازدا . ڕەنگە یەکێك بلێت ئەوە لە بریتانیادا بەهۆی یاسای دژە نقابەوەیە بۆیە کرێکاران ناتوانن هەڵوەستیان هەبێت. بەڵام لە ڕاستیدا گەر کرێکاران لە بناخەدا بەهێز و یەکێتییان هەبوایە، چالاکی جددیان دژی مارگرێت تاچەری سەرۆکوەزیرانی ئەوکاتەی بریتانیا ، بکردایە، کە ئەو بوو یاسای دژە نقابەی چەسپاند ، هەرگیز تاچەر زاتی ئەوەی نەدەکرد کە ئەم یاسایە بخاتە گەڕ. تاچەر ئەمەی کرد لەبەرئەوەی کە کرێکاران خۆیان لاواز ، بەش بەش، بێ ورە، بوون، مرۆڤگەلێکی نەیار بە خۆشیان بوون. بێ گومان ئەمە نەدەکرا گەر نقابەی مەرکەزیی و پارتی کرێکارانی بریتانیی یارمەتیدەری تاچەر نەبوونایە.

مێژوی کرێکاران لە چەرخەکانی هەژدە و نۆزدەدا، تەنانەت لە نیوەی چەرخی بیستی-شدا ئەوە دەسەلمێنێت کە چینی کرێکاران زۆر چالاک و یەکگرتوو بوون لەو سەردەمانەدا. هۆکاری ئەمەش، لای من ، تەنها دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە سەرمایەداریی وەکو ئەم دواییە پێشنەکەوتبوو و جیهانگیریی سەردەمیانەش نەهاتبووە کایە. هەنووکە بە پێشکەوتنی تەکنەلۆچیا و قەبارە و جۆرەتیی چینی کرێکاران کە شۆڕشگێڕە پێشەنگ و قەدیمەکان لە نەوانیشیانا کارل مارکس-ش ڕایانوابووە کە ئەو مەرجانە دەکرێت بەس بن بۆ ڕوودانی شۆڕش. ئەی بۆچی ڕووی نەدا ؟ وەڵامی پرسیارەکە بۆ خودی خوێنەر بەجێدەهێڵم .

فاکتی دووەم، جیهانگیریی جوتێك پێشکەوتنی لەتەك خۆیدا هێنا: یەکەم: زۆرێك لە بەڕێوەبەرانی ناوونجیی درووستکرد ، هەروەها ڕێبەت، زۆرینەیەك لە خەڵک کە ئێستا لە بەشەکانی وەکو : کەینی شمەکی جیا جیا [دووکان و بوغازە و سوپەرمارکێتەکان]، بەشی هاتووچۆ، گەشتکردن ، بەشەکانی دیکەی وەکو : باڕەکان، شوێنەکانی دیکەی خواردنەوە، هوتێل، قاوەخانە، چێشتخانە، جۆرەکانی دیکەی خواردەمەنی، هێنایە ئاراوە . هەندێك لە ڕاپۆرتە نوێیەکان ڕێژەی سەدیی ئەو کرێکار و کارمەندانەی کەلەم شوێنانەی سەرەوە کاردەکەن بە لە سەدا 26 ی سەرجەمی کرێکارانی بریتانیای خەمڵاندووە . هاوکاتیش بەگوێرەی تازەترین ڕاپۆرتی نقابەی مەرکەزیی بریتانیی تەنها 2.6 ملیۆن کرێکار لە بەشەکانی پیشەسازییدا کاردەکەن.

کاری پیشەسازیی واتە کارکردن لە کارگە و کارخانەکانا لە ساڵەکانی حەفتاکانی چەرخی ڕابووردووەوە بەشێکی بچوکی ئابوریی بریتانیا پێکدەهێنن. دووەم: جیهانگیری بە ڕۆڵی خۆی بێکاریێکی یەکجار زۆر، پەنابەر و کۆچبەر ، خەڵکانی هەژار هەر زۆر هەژار، کرێکارێکی زۆر بۆ بە پارەیەکی یەکجار کەم کە هیچ زەمانەت و ئایندەیەکیان

لەسەر کارەکانیان، نییە ، دروستکردووە. تا ڕادەیەك لە هەموو شوێنێکی ئەم دونیایەدا نەك هەر بە تەنها لە ئەوروپا و ئەمەریکا و وڵاتانی دیکەی پیشەسازیی گەشەکردوو، ئەم دیاردەیە دەبینین. جیهانگیریی کارێکی وای کردووە کە خەڵکێکی زۆر لەدامێنی کۆمەڵ-دا بژین و پەرواوێز بکەون.

خەڵکانی فەرامۆشکراو، پەراوێزخراو کە من لەگەڵ سەرجەمی کرێکارانا بە چینی پڕۆلیتاریان دەزانم و دەناسم کە: بێکاران ، خانەنشیکراوان، قوتابی و خوێندکاران، پیاوان و ژنانی تەنیا بە لەگەڵ منداڵەکانیانا کە کار دەکەن یا لەسەر بیمەکانن ، ئەوانەی لەسەر بیمەکانن ، کەمئەندامان و خەڵکانی خاوەنپێداویستی تایبەتیی، دەسگێڕەکان، خاوەندووکانە بچووکەکان .. تد . هەرە زۆرینەی پڕۆلیتاریان ، ئەمانە لەم جیهانەدا لەسەر هێڵی برسێتی دەژین و هەندێکیشان لە خوار ئەو هێڵەوە ژیان دەبەنەسەر. دەتوانین پەنجە بۆ زۆرێك لە وڵاتە جیا جیاکانی بەشەکانی جیهان یا کیشەرە جیاوازەکانی دونیا ڕاکێشین کە نزیکەی نیوەی دانیشتوانیان داهاتی ڕۆژانەیان یا تاکە دۆلارێکی ئەمریکییە یا دوو دۆلارە.

ئەم خەڵکانە لە ڕووی ئابوورییەوە، کۆمەڵایەتییەوە، داراییەوە باری ژیانیان زۆر خراپترە لەو کرێکارانەی کە کەم تا زۆر کارێکیان هەیە و داهاتیان باشترە لەوان، هاوکاتیش گەلێکیان شوێنیەك ، خانویەکیان هەیە کە تیایدا دەژین گەر چی بە کرێش بێت. بەم جۆرە ئێمە دەبینین کە پڕۆلیتاریا بەشە زۆرەکەی کۆمەڵەن لە هەر شوێنێکی ئەم دوونیایەدا، بن، ئەمانە ئەو خەڵکانەن کە ژیانیان ڕۆژ لەدوای ڕۆژ خراپتر دەبێت و بێ چارە ماونەتەوە. ئەمانە ژیانێکی ناڕەحەت دەچێژن ، ژیانیان کولەمەرگییە . خۆشبەختانە زۆرێك لەمانە لەپێناوی باشکردنی ژیانیانا لە خەباتدان دژ بە دەوڵەت و بە سیستەمەکە. هەر ئەم هۆکارەشە واتە زۆرینەی پڕۆلیتاریا لە کۆمەڵدا، کە من باوەڕم وایە یا شۆڕش نابێت یاخود دەبێت شۆڕشی پڕۆلیتاریا و کۆمەڵایەتیی، بێت ، نەك بە تەنها شۆڕشی چینی کرێکاران.

لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا ، مانای ئەوە نییە کە چینی کرێکاران ڕۆڵیکی کەمدەبینن لە شۆڕشی سۆشیالیستیی-دا . لە ڕاستیدا شۆڕش بە بەشداریکردنی ئەوان و هاوپشتییان کە زۆر زەرووری و بناخەییە، مەحاڵە، چونکە یا بزوتنەوەکە ، ڕاپەڕینەکە ، ڕەنگە بەرەو جەنگی ئەهلی بڕوات ، یاخود لەلایەن ڕاستڕەوە توندڕەوەکانەوە ، یا لە لایەن گروپە ئیسلامییە دەسەڵاتخوازەکانەوە وەکو ئەوەی کە

لە " بەهاری عەرەبی"دا بینیمان ، کۆنترۆڵ دەکرێت. ئەمە جگە لەوەی لە حاڵەتی بەشداریینەکردنی کرێکاراندا، ئەگەری ئەوەش هەیە زۆر درێژە بکێشێت کە لەم بارەشدا خەڵکیی هیلاك و بێ ئومێد و پەردەوازە دەبێت و دواتریش لە لایەن دەوڵەتەوە بزوتنەوەکە تێدەشکێت.

Zaherbaher.com

زاهیر باهیر – لەندەن
04/01/2019

واز لە نادییە مورات بهێنن ، بەسە هەڵشکردنە سەری .... زاهیر باهیر

17/12/2018

هەر وەکو چۆن کاتی هەڵبژاردنی بۆ خەڵاتی ئاشتی بۆ نوسین وەسف و سەنایەکی یەکجار زۆری بۆ کرا، لە ئێستاشا بەهۆی جمووجووڵییەوە و بینینی زۆرێك لە کەسان و سەرکردەو سەرکەوە هەڵشەکی یەکجار زۆری دەکرێتە سەر. هەڵشبەرەکان لە پێگەی جیاوازاوە هەڵشی دەکەنە سەر :

• نادییە جلی کوردی لەبەر ناکات.
• نادییە بە کوردی قسە ناکات .
• نادییە سوپاسگوزاریی یەپەگە و یەپەژە ناکات کە مایەی سەلامەتی زۆرینەیەك لە ئێزیدییەکان بوون .
• نادییە خۆی بە عەرەب دەزانێت.
• نادییە بە بینییی ئەم و ئەو خزمەتی دووژمنانی کورد دەکات نەك کورد و ئێزیدییەکان .
• نادییە لەگەڵ جەلادەکانیا کە دەبێتەوە.
• نادییە تەنانەت پشتیشی لە ئێزیدییەکان کردووە .
• نادییە .... نادییە ... تا ئەو ڕادەیەی کە هیچ جۆرە شەخسییەتێکیان بە ئەم ئافرەتە نەهێڵاوەتەوە بەوەی کە خۆیان ویستویانە تاوانباریان کردووە.

گرفتی کوردی ئێمە ئەوەیە کە دەیانەوێت هەموو کەس وەکو چۆن خۆیان

حەز دەکەن دەبێت وابێت، خۆی چۆن ئارەزوو دەکەن دەبێت کەسانی بەرانبەریشی ئەوە بکەن ، ئەوە لەبەر بکەن ، ئاوا قسە بکەن ، ئاوا هەڵسوکەوت بکەن ، ئاو جل لەبەر بکەن ، تەنانەت ئاوا نان و ئاویش بخۆن .
بەداخەوە کە ئەم جۆرە لێکدانانەوە کە وردیاندەکەیتەوە دەبنیت چۆن چەند دیکتارۆریەتی لێدەچۆڕێت. لە هەمووشی ناخۆشتر ئەوەیە کە کە ئەم قسانە لە لایەن هەندێك کەسەوە دەکرێت کە خۆشیان بە ئازایخواز دەزانن، بەڵام ئامادەنین کە ئازادی بە ئافرەتێك بدەن پاش چەشتنی ئەو هەمو نەهامەتی و قوڕبەسەییە چی دەوڵەت و چی بە باشدەزانێت بە ئێزیدییەکان بیکات .
نەگبەتیەکە ئەوەیە کە ئەم کەسانە ئەوە تێناگەن کە نادیە ئافرەتێکی سادە و ساکارە ، ڕەنگە هەر خوێنەواریشی نەبێت ، لە سیاسەت و دیبلۆماسیەت و بازرگانی سیاسەت نازانێت، نادیە ئەندام و پاڵێوراوی هیچ حیزبێکی سیاسی نییە تاکو بە زمانی ئەوان قسە بکات و لە قاڵب و سنوری ئەوان نەیەتە دەرەوە . ئاخر نادیە دەیەوێت ئەوەی کە خۆی پێ باشە بۆ ئێزیدییەکان ئەوە بکات .
نادیە کە خۆی بارزانی دیتووە ، یا بەرهەم ئەحمەد یاخود چاوشلە . نەهاتووە سازشێکی گەورەتر لەو حیزبانە لەو بەرانە کەلەگەل ئێران و تورکیا و عێراق و ئەمەریکا و ڕوسیا کردویانە ئەم زیاتر بکات ، ئەم نەهاتووە بۆ شان وباڵی هیچ کام لەوانەدا، بێت ، تەنها و تەنها داوای یارمەتی و هاریکاری لێکردون بۆ شەنگال و ئێزیدییەکان .
چی لەوە باشتر هەیە کە ئەو یەک ملیۆن دۆلارەکەی کە وەری گروتووە دەیکاتە خەستاخانەیێك بۆ لەقەوماوان و قوربانیانی دەستی داعش ؟ خۆ دەیتوانی بیبەخشێتەوە بەسەر کەس و کاریا یا بیداتە یەپەگە و یەپەژە؟ چی لەوە باشتر هەیە کە بە چاوشلە و ئەغڵێ و مەغڵێ بڵێت ئەوە هەڵەیە کە ئەوە هێڕش دەکەنە سەر مەخموور و شەنگاڵ ؟ تا ئێستاش نە پارتی و نە یەکێتی و نە گۆڕان و نە بەرهەم صاڵح و نە عێراق و نە ئیسلامی نە هیچ وڵات و سەرکردەیەکی ئەم دونیایە ئەو هەنگاوە بچوکەی نادیەیان نەناوە .
یەپەگە و یەپەژە و پەکەکە و من تۆ کە وەکو کارێکی مرۆیانە و ئەرکێکی باوەڕبوون بە مافی مرۆڤ لەسەر قەتڵ و عامی ئێزیدییەکان هەڵمانداوەتە و بەرگریمان لێکردون ، بۆچی دەبێت چاوەڕوانی پاداشت و مەدح سەنا بکەین ؟ من تێناگەم کەسێك کە ئەرکی خۆی بەجێدەهێنێت بۆچی دەبێت چاوەڕوانی پاداشت بکات؟!!
تکایە ئازادیی لەو ئافرەتە مەسەنەوە و ئەو خۆی قوربانی دەستی سیاسەت و فاشیەتی ناوچەیی و جیهانییە ، لە هەموو کەس زیاتر

پێویستی بە دەسگرۆییکردن و یارمەتیدان هەیە.

منیش حەەزم دەکرد، زۆریشم حەز دەکرد … زاهیر باهیر

لەو پۆستانەی کە لە فەیسبوك دایاندەبەزێنم سەبارەت بە کرێکاران و بزوتنەوەکەیان و هەندێك بڕگە و ڕاگەیاندنی مارکس ، زۆرێك لە هاوڕێ و برادەرکانم لەبری ئەوەی وەڵامێکی کەتوارا نەم بە بەڵگەوە، نەك لە بڕگەی کتێبەکەناوە بدەنەوە ، دێن بەوەی کە خۆیان دەیانەوێت تاوانبارم دەکەن.

ئەوان ئەوە تێناگەن کە منیش وەکو ئەوان دڵسۆزی کرێکاران و چەوساوەکان و بزوتنەوەکەیانم ، بەڵام دوی واقیع کەوتوم و دەکەوم لە بینینی شتەکانا، نەك عەوداڵی حەز و خەیاڵی خۆم و بڕگەی ناو کتێبەکان . بۆ ئەمەش لێرەدا دەڵێم:

• منیش حەزم دەکرد چینی کریکاران و بزوتنەوەکەیان وەکو ئەوە وابوایە کە مارکس باسی کردون ، بەڵام بە داخەوەم کە لە واقیعدا ئەوە نابینم.

• منیش حەزم دەکرد کە ئەوە ڕاستبوایە کە کرێکاران چینێکی یەکگرتون و ئامad□گی شۆڕشیان تیادایە. چینی کرێکاران گۆڕانکارییەکی گەورەی لە سەردەمی مارکس- وە بەسەردا هاتوە . لە سەردەمی ئەواندا کرێکاران چینێك، توێژاڵێکی چیانیەتی بوون ، هەل و مەرجی کارکردنیان وەك یەك بوو ، تا ڕادەیەك مووچەیان، مافەکانیشیان لە کارگەیەکد وەك یەك بوو . بەڵام ئیستا کرێکاران هەر لە خودی کۆمپانیایەکدا دابەشکراون لانی کەم بەسەر ئەم بەشانەدا: کرێکاران بەرهەمهێن، ئای تی ، پارێزگاری تەکنیکەڵی ماشینەکان، بەشی ڕێکلامە و گەڕان بەدووی بازاڕا ، بەشی ساخکردنەوەی کاڵا ،حەرەس و پاکەرەوەی بینا و ناو کۆمپانیاکە، بەشی مامەڵەکردن لە تەك خەڵك تەنها لە ڕێگای تەلەفونەوە، بەشی پۆست و گەیاندنی بەرهەمەکان بە شوێنی خۆیان، بەشی ئەدمین …. . هەر یەك لەمانە هەلومەرجی کارکردنیان جیاوازە هەر بەو شێوەیەش موچە و مافەکانی دیکەیان جیاوازە … لانی کەمیش دابەشبوون بەسەر 3 تا 4 نقابەدا…. ئەمانە هەمووی وایان کردووە کە کرێکارانی تەنها کۆمپانیایەکیش،

شارەوانییەك [كەلە شارەوانییەكانا كرێكاران دابەش بوون بەسەر زیاتر لە 10 بەشدا] زۆر زەحمەتە بتوانن بە یەكەوە مانگرتنێك ئەنجام بدەن من خۆم بە درێژایی 23 ساڵ چەند جارێك ئەمەم بینیوە… ئیدی لەوە گەڕێ كە كرێكارانی شارێك یا چەند كۆمپانیایەك بە یەكەوە چالاكییەك ڕێكبخەن.

• منیش حەزم دەكرد كە هەموو خەڵك كرێكاران بوونایە ، بەڵام بە داخەوە كە وا نییە چونكە لە نێوانی كرێكاران و بەڕێوەبەرەكان و دەستەبژێر و پیاوانی دەوڵەتا چەندەها توێژاڵی دیكە هەن، وەكو: بێ كاران ، خانەنشینكراون ، قوتابی ، كەمئەندام و خاوەنپێداویستی تایبەتی ، ئەوانەی لەسەر سۆشیالن، پەرلەمانتارەكان ، دكتۆر و ڕاوێژكاری تەندروستی و پارێزەرە گەورەكان، كاسبكاران ، میدیە مەنیجەر [بەڕێوەبەرە ناوەنجییەكان] ، ئەوانەی كە لە بۆرسەكانا كار دەكەن ، یاخود لە بانقەكانا بەڵام بە پارەیەكی باش زۆری تر كە ئەمانە ژمارەیان زۆر زیاترە لە ژمارەی كرێكاران . بە ئاگاداریت ژمارەی كرێكارانی پیشەسازی لە بریتانیادا بە گوێرەی ڕاپۆرتێكی نقابەی مەركەزی ئەمڕۆ، 12/12/18 تەنها 2.6 ملیۆن كرێكاران ، كە دەیەیەک لەمەوبەر دووقات بوون . ئەوانەی كە دەڵێن كە كرێكاران بەشی هەرە زۆرینەی كۆمەڵەی وڵاتان پێكدەهێنن بە بەڵگە و لە خۆشەویستیانەوە بە كرێكاران قسە دەكەن . منێكیش كە بە بەڵگەو ئامارەوە قسە دەكەم ڕقم لە كرێكارە و دووژمنی كرێكارانم و دژایەتی ماركس دەكەم….

• منیش حەزم دەكرد كە بزوتنەوەی كرێكاران لە ئان و دەقەی بنیاتنانی كۆمەڵەی سۆشیالیستی دا بوایە بەڵام بە داخەوە كە دەڵێم بزوتنەوەی كرێكاران لەو پەڕی پاشەكشە و تێشكاندایە . لە سەرەتای 80 كانەوە تا ئێستا لە پاشەكشەدایە و نەك هەر نەیتوانیوە لە هیچ شوێنێكی ئەم دونیایەدا شتێكی نوێ بەدەستبهێنێت بەڵكو زۆربەی ئەوانەشی كە بەدەستهاتبوو لەیان سەنرایەوە. بە واتایەكی دیكە جەنگی كرێكاران چەند دەیەیەكە، تەنها جەنگی بەرگرییە نەك هێرشبردن.

• منیش حەزم دەكرد وەكو ماركس وتویەتی كە كرێكارن لە حیزبی خۆیانا خۆیان ڕێكبخستایە ، بەڵام لە ڕاستیدا ڕێكخراوی سروشتی كرێكاران حیزب و ڕێكخراوی سیاسی نییە بەڵكو نقابەیە ، واقیع پێمان دەڵێت كە خەباتی كرێكاران خەباتی ئابووریانەیە نەك سیاسیانەو نە دەسەڵات . ئەوەی كە كۆمەڵەی سۆشیالیسی دەخوازێت و دەیەوێت بزوتنەوەی كرێكاران فەزای ئابووریی تێپەڕێنن و ببنە

چینەکی سیاسی و دیکتاتۆریەتی پڕۆلیتاریا دروست بکەن، ئەوانە توخمە چەپ و کۆمۆنیست و سۆشیالیستەکانە لەناو کرێکارانا ، نەك خودی چینی کرێکاران.

• منیش حەزم دەکرد کە ئەزمەکەی ئەستاو پێشتریش ئەزمەی سەرمایداریی بوایە ، بەڵام بە داخەوە ئەزمەی ئەمەیە ، خەڵکە ، جەماوەرە . من ئەمەم بە وتار و بە پۆست بە ئامارەوە ڕونکردەتەوە.

زاهیر باهیر – لەندەن
13/12/2018

جەنگی دەڤەری ئیدلیب جەنگی یەکاڵاکردنەوەی ئایندەی ڕۆژاوایە * …. زاهیر باهیر

ئەسەد و هاوپەیمانانی لە خۆئامادەکردندان بۆ جەنگی ئایندەی ئیدلیب، پێدەچێت ئەم جەنگە یا لەم مانگەدا یاخود سەرەتای مانگی ئایندەدا دەستپێبکات. واچاوەڕواندەکرێت کە جەنگەکەش بەبردنەوەی ئەسەد و ڕژێمەکەی کۆتایی بێت و کارەساتیش بۆ زیاتر لە 2 ملیۆن وەن لە دانیشتوانی دەڤەری ئیدلیب بهێنیت کە کە1.6 ملیۆنیان زۆر دەمێکە پێویستیان بەهاوکاریی ڕیکخراوە مرۆدۆستەکانن و ئەوان بژێویان بۆ دابین دەکەن .
ئیدلیب نزیکە لە حەڵەب و حومس و حەماوە ، قەڵایەکی سەختی زیاتر لە 60 هەزار دژ بە ڕژێمی ئەسەد و 10 هەزار جیهادییە . ئەسەد پاساوی ئەم هێرشەی بۆ سەر ئیدلیب بەوە دەداتەوە کە ئیدلیب پڕە لە تیرۆریست.

گەرچی جەنگی ئیدلیب وادەبینرێت کە جەنگەکی بچووکە، بەڵامی ڕوودانی جەنگەکی ئاوا کە ئەمریکا و ڕوسیا و تورکیا و ئەسەد و هاوپەیمانەکانی ڕاستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ بەشداردەبن ، گومانی نەهێڵاوەتەوە کە جەنگەکی زۆر گەورەیە. ئاشکراشە هەر یەك لەم لایەنانە بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان لەوە و لە ڕۆژهەلاتی ناوین-دا هەیە. هەرچی ئەسەدە بۆ بەزاندنی هێزەکانی دژ بەخۆی، بە هێزە

تیرۆریستەکانیشەوە، دەیەوێت تەواوی سوریا بخاتەوە ژێر ڕکێفی خۆی. هەروەها دەیەوێت دەستیشی کراوە بێت لە بەرانبەر ڕۆژاوادا ئیتر بە سازش و وتووێژ بێت بەسەپاندنی بەندومەرجی خۆی بەسەریانا، یاخود بە سەرکوتکردنیان بێت. تورکیاش کە هەر لە سەرەتاوە بە هۆی چەند هۆکارێك درێخی لە کۆمەك و هاریکاریی موعارەزەی سوریا و گروپە تیرۆریستەکانی نێو ئەو موعارەزەیە نەکردووە، بەرژەوەندی تایبەتی خۆی هەیە. ئەمریکا و ڕوسیاش دوو هێزی سەرەکین لە ناوچەکەدا و بە حساب دوژمنی یەکدین، دەستوەردان و هەڕەشە سەربازییەکانیان تەنها بۆ سوودی ئابوری و دارایی و سیاسیی و پارێزگاریکردن و بەرگرییە لە دەسەڵاتی دەستەکانیان لە ناوچەکەدا.

بارودۆخی ڕۆژاوا و ئایندەی لە سیناریۆی جەنگی ئیدلیب دا زۆر ئاڵۆزە. بە بۆچونی من پێگەی ڕۆژاوا لە مانگی تەموزی 2015 وە بە بەردەوامی لە لاوازیدایە ، لەو کاتەوەی کە ئەردۆگان شەڕێکی دەندانەی دژ بە کوردی باکور و بە پەکەکە هەڵگیرسان و ناچاری کردن کە لەو شەڕەوە بگلێن. لە لایەکی تریشەوە پەیەدە کە لە شانی ئەمەریکاوە جەنگی دژ بە داعشی ڕاگەیاند، چەند هەڵەیەکی کوشندەی کرد. ئەم دوو ڕووداوە دوو هۆکاری سەرەکی بوون کە هەرگیز نە لە بەرژەوەندی ڕۆژاوا و نە لە بەرژەوەندی باکوری کوردستان نەبوون. من لە وتارێکمدا کە ماوەیەك لەمەوبەر نوسیومە پەنجەم بۆ هەڵەکانی پەیەدە ڕاکێشاوە کە ڕۆڵی خۆیان هەبووە لە لاوازبونی ڕۆژاواو ملنانی بەرەو شکست. بۆ تەماشاکردنی ئەو وتارە تکایە کرتە لەسەر ئەم لینکەی خوارەوە بکە:

http://zaherbaher.com/2018/04/17/عەفرین-و-سیاسەتەکانی-پەیەدە

جەنگی ئیدلیب زوو بێت یا درەنگ ڕوودەدات و جەنگێکی کاربە دەبێت بۆ دوو زلهێزەکە و هاوپەیمانەکانیان لە ناوچەکەدا هەروەها بۆ ڕۆژاواش. لە ئێستادا ئەمەریکا دژ بەم جەنگەیە چونکە دەبێتە هۆی خولقاندنی " کارەساتی مرۆیانە" . کۆشکی سپی لە ڕۆژی 04/09 دا بەیانی کرد ئەگەر ئەسەد چەکی کیمیاوی بەکاربهێنێت ، ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانی " لەسەرخۆ و لەجێی خۆیدا" وەڵامیان دەبێت.
پرسیارەکە ئەوەیە ئەی کاتێک کە تورکیا عەفرینی داگیرکرد و بە سەدەهای لە خەڵکانی بێ گوناهی مەدەنی قەسابی کرد بە " کارەساتی مرۆیانەی نەخولقاند"؟ لە ئیدلیب-دا ڕەنگە ئەمەریکا تەنها دەربەستی گروپە تیرۆریستەکان بێت زیاتر لە دانیشتوان و خەڵکە ئاساییەکەی ، چونکە دەیەوێت یارییە خوێناوییەکە کۆتایی نەیەت تاکو تەواوی پلان و ئامانجەکانی بچنێتەوە.

□□ژاوا: خ□ب□□و□ بەرییەکانی ، هێزەکانی سوریای دیمۆکرات و پەیەدە لەم جەنگە و کۆتایی جەنگەکەشدا ناتوانرێت فەرامۆش بکرێن. ناشتوانرێت ڕۆژاوا هەر ئاوا وەکو ئەوەی هەیە بەجێبهێڵرێت. ڕۆژاوا لەبەردەم گریمانگەلێکی زۆردایە . ئەگەر ئەسەد لەم جەنگەدا سەرکەوێت ، کە وەکو چاوەڕواندەکرێت، پێگەی کوردانی ڕۆژاوا لاوازتر دەبێت. لەم بارودۆخەدا ئەسەد لە پێگەیەکی زۆر بەهێزدا دەبێت و ئەم سەرکەوتنە بۆ ماوەیەك زەمانەتی مانەوەی لە دەسەڵاتا، دەکات. ئا لەم حاڵەدا دەتوانێت مەرج وبەندەکانی خۆی بەسەر پەیەدە و هێزەکانی سوریای دیمۆکراتا ، کە لە پێگەیەکی لاوازدا دەبن ، بسەپێنێت، هەروەها گریمانی زۆری هاریکاریی هێزەکانی سوریای دیمۆکرات لەم شەڕەدا هەیە ، ئەمەش لە کاتێکدایە کە پەیەدە لە تەك ڕژێمدا لە دانوسان و وتووێژدایە. هەر وەکو دەیبینین پەیەدە و هێزەکانی سوریای دیمۆکرات لە بارودۆخێکی یەکجار ئاڵۆزدا دەبن. کاتێك کە ئەو هێزە لە هاوشانی سوپای ئەسەدەوە بەشداری ئەم شەرە دەکەن ، ئەمەش دژ بە بەرژەوندی ئەمەریکایە، بەڕوودانی ئەمەش لەوانەیە کە پەیەدە و هێزەکانی سوریای دیمۆکرات لەلایەن ئەمەریکاوە کەلا بخرێن و هاوکاتیش ڕەنگە لە ئایندەیەکی نزیکدا ئەمە هۆکار و هاندەرێك بێت بۆ تورکیا تاکو هێڕش بکاتە سەر ڕۆژاوا ، یا لانی کەم چەند شارۆچکەیەك کە لەسەر سنورن و ئێستا لەژێر دەسەڵاتی هێزە کوردییەکاندان، داگیر بکات .

ئەگەر لەم جەنگەدا ئەسەد نشوست بێنێت، دیسانەوە لە بەرژەوەندی ڕۆژاوا نابێت، چونکە تێشکانی ئەسەد یانی سەرکەوتنی تورکیا و بەهێزبوونی، بەمەش تورکیا لە پێگەیەکی باشترا دەبێت بۆ هێڕشکردنە سەر ڕۆژاوا هەروەکو ئەوەی کە لە عەفرین کردی.
سەرنجامی جەنگی ئیدلیب هەرچۆن بێت، زۆر گرنگ دەبێت بۆ ڕۆژاوا و ئایندەی کەلە کاتێکدا ئەم ئایندەیە گرێدراوە بەو هێزانەی کە لە سەرەوە ناونوسم کردن. ڕەنگە بارودۆخەکە بەو ڕادەیە ئاڵۆز بێت زۆر زەحمەت و گران بێت کە کوردانی ڕۆژاوا بتوانن پارێزگاری و بەرگریی لە پرنسپڵەکەیان کە دروستکرنی ‘ کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیک ‘ ە بکەن.

ئەوەی کە ڕۆژاوای بە زیندوویەتی هێشتۆتەوە ، وەکو پێشتریش وتومە ، بەردەوامبوونی جەنگی خودی داعش و مانەو□ی داعش و گروپە تیرۆریستەکانی دیکەیە و هەرەوەها ئابڵوقەی ئابوریی و داراییە کە لە لایەن دەوڵەتانی ناوچەکەوە بەسەریدا سەپێنراوە . کاتێکیش کە ئەمە دەلێم مانای ئەوە نییە کە ڕۆژاوا هەرەس دەهێنێت. بەڕای من

کورد لە ڕۆژاوادا توانیویەتی خۆی بسەلمێنێت و گەلێك لە پرسە سەرەکییەکانیان لابەلا کردۆتەوە، هەر لەبەر ئەمەش ناتوانرێت هەر بەو ئاسانییە لە لایەن هیچ کام لەو هێزانەوە پەراوێز بخرێن. من باوەڕم وایە لە کۆتاییدا ڕەنگە جۆرێك لە دانوساندن لە نێوانی ڕوسیا و ئەمەریکادا سەبارەت بە ڕؤژاوا و سوریا و ڕژێمەکەی، بکرێت . ململانێی پرسی دەسەلات و پاوانکردن لە نێوانی ئەو دووزلهێزە و هاوپەیمانەکانیانا لە گەیشتن بە ئامانجەکانیان، ئەسەد یاخود حکومەتی ئایندەی سوریا ناچار دەکەن کە جۆرێك لە ئۆتۆنۆمی و هەندێك مافی کوڵتوریی و ڕؤشنبیریی بدەن بە کورد لەوێ. ئەم مافانەش زۆر دوورن لە دروستکرنی ‘ کۆنفیدرالیزمی دیمۆکراتیك’ کە ئامانجی سەرەکی ڕۆژاوا بوو.

زاهیر باهیر – لەندەن
17/09/2018

Zaherbaher.com

*ئەم وتارە ناوەڕۆکی وتارە ئنگلیزییەکەیە کە لە ڕۆژی 05/09 دا سەبارەت بە هەمان بابەت نوسیم. ئەوە لێرەدا لینکە ئینگلیزییەکەی ئەم وتارە دادەنێم :
http://www.anarkismo.net/article/31124

تیرۆریزم مەترسیدارە، بەڵام سیاسەت لە تیرۆریزم مەترسیدارترە

زاهیر باهیر- لەندەن
01/07/2018

ئەمە یەکێک بوو لە قسەکانی ‘ئاریان’ کاراکتەرە سەرەکییەکەی فلیمی

16/03/ 1988 هەڵەبجە کە پاش پێدانی چەندەها خەڵاتی گەورە، دوێنیش، 30/06/2018 لە سینەمایەکی ڕۆژهەڵاتی لەندەن، بەتایبەتی نمایشکرا. منیش یەکێك بووم لە بینەرانی کە لەلایەن هاوڕێی دێرینمەوە 'عەتا موفتی' داوەت کرابووم ، سوپاس بۆ ئەو.
گەرچی من مێژوم لەگەڵ فلیم بەتایبەت کە لە سینەماشدا نمایشبکرێت هەر یەکجار کەمە بەڵام ئەوەی کە دوێنی 30/06/2018 نمایشکرا لای من بەهێزترین فلیم بوو . ڕووە تەکنیکییەکەی بەجێدەهێڵم بۆ شارەزایان بەڵام من هەر زۆر بەکورتی چەند خاڵێکی گرنگ دەخەمە بەردەمی هاوڕێانی فەیسبوك و خوێنەرانی ، تاکو پاساوی ڕاکەی خۆم بدەم:

• ئەم فلیمە ڕۆحی بەرگریکردن و بەگژاچونەوەی زوڵم و نادادپەروەریی کۆمەڵایەتی نیشانی بینەرانی دەدات و پێیان دەڵێت گەر مرۆڤ ، کۆمەڵ پێداگریی لەسەر مافی ڕەوای خۆیان بکەن بێ متمانەوە قسە بکەن و نەکەونە داو و تەڵەی دوژمنانیانەوە ، بەدڵنیاییەوە سەرکەوتوو دەبن. دوژمنەکانمان ڕاستە بەدەسەلاتن و لەڕووی چەك و تەکنیکەوە زۆر باڵادەستن ، بەڵام هاوکات گەمژەن و لاوازن، چونکە ئەوان مەتیقی بنەڕەتی بۆ کردنی کارەکەیان تەنها پارە و پایە و پلەیە، نەشتێکی دیکە. لەوەش گرنگتر ئەوە دەردەخات کە تیرۆریستی سەرەکی، دەسەڵاتداران و دەوڵەتانن و تاکی تیرۆریست و کۆمەڵەی تیرۆریستان زۆر جار خۆشیان قوربانین و لە پلەی دووهەم و سێهەمدا دێن لەچاو تیرۆریزمی سەرەکیی کە دەسەڵاتداران و دەوڵەتانن .

• ئەم فلیمە هەموو لایەنەکانی یا مەیدانەکانی: کۆمەڵایەتی ، سیاسی، ئابوریی ، کولتوریی، ڕایسیسزم ، ناو بەندیخانە و دەرەوەی بەندیخانە ، هاوکاریی [سۆڵیدارەتی] نێوانی هەندێك لە بەندییەکان و هەڵسوکەوتی پۆلیس و دەسگە سیخوڕییەکان لەگەڵ ” تیرۆریست” ەکان و پلانیان و تەنانەت پیلانگێڕانیش بۆ دروستکردنی شەڕ و ئاژاوە لەناو بەندیخانە بۆ کوشتنی 'تاوانبار' یالانی کەم بارکردنی بە بەڵگەی زیاتری تاوانبارەتی ، پێلانگێڕان دژی یەکدی لە هەمان تەڵە و دەزگەی سیخوڕی و پۆلیسیی و کردنی هەموو کارەکی خراپ لە پێناوی دەسەڵات و پارە و بەکارهێنانی مرۆڤ و بە قوربانیکردنیان بەخاتری دەسەڵات و پارە، گەمژەیی سیاسییەکان و پۆلیسی لەپرسینەوە و ڕق و کینە یا جەهالەتیان کە هەر کەس لە ڕۆژهەلاتی ناوین-ەوە بێت ئەوە تیرۆریستە، دەستی لە بینیایەتی و زۆر بە قینەوە توندیکردووە لە دیوارەکە و دەڵێت ” …دەتکوژم..تۆ کوڕەکەی منت کوشتوە لە عێراق … ئەوە هەمووتان تیرۆریستن …” . بەڵێك لە سەربازنی ئەمەریکی یاری کەنکەن دەکەن ، سپییەکیان یەک

بۆکس لە دەمی کابرای ڕەش دەدات و ئەوەیش ” تۆ هەمووکات ئەوە دەکێت ..” بێگومان دەیکات و بەردەوام دەبێت لەسەری ، چونکە بەرگریی لەخۆ و بەگژاچوونەوە نییە .. ئیتر چی هەیە بیوەستێنێ لە هاویشتنی بۆکسێکی دیکە؟ ئەم فلیمە ئەمانە و زۆری تری لەمانە بەیەکەوە گرێدابووەوە تەواو تێی دەگەیانیت کە چەندەك پێیوەستن بەیەکەوە و بە بە یەك لە سیستەمی پارە و دەسەڵاتا ، هەرگیز ناتوانن جیا ببنەوە.

کاتێك کە کاراکتەرە سەرەکییەکە ‘ئاریان’ ڕوودەکات بەندییە گەنجەکەی تر و دەڵێت ” تۆ لە سیاسەت دەزانیت..تێدەگەیت؟ … ئەوە سیاسەتە کە منی کردووە بە تیرۆریست لە پێناوی پارە و دەسەڵاتا … تۆشی کردووە بە دز و لەرە ژیان دەبێتەسەر هەر لەبەر ئەوەی کە بەشی خۆت نەبووە بژیت …” دزەی گەنج هۆشیار دەبێتەوە و دواتر گوێی بە دەدزە و دەیبات بۆی … ئەوەندە نزیکدەبنەوە تا ئەو ڕادەیەی گەنجەی دز مەدالیایەکی بۆ دروست دەکات کە کاراکتەری سەرەکی فلیمەکە کە خۆی قوربانی دەستی کارەساتی کیمیابارانەکەیە ، خۆی لەو مەدالیایە تێناگات . دزەی گەنج بە درێژی بۆی باس دەکات ” ئەوەیان ڕۆژی 16/03 یە … ئەوەیان ساڵەکەیە …. ئەوەیان ڕۆژی جەژنی ساڵی نوێی کوردە ….”

نەك هەر ئەمە بەڵکو هاریکاریی و متمانەی نێوانی کاراکتەرە سەرەکییەکە و برادەرە کچەکەی ‘ هێلەن’ کە کە دووگیانە بە منداڵەکیان هەر زیاتر بەهێز دەکات لەبری ڕوخاندنیان بە تایبەت دوای پیپلانی پۆلیس بەتەوەگلانی ‘هێلن’ برادەرەکەی، و بە دانانی بۆمب و دروستکردنی دۆکەمێنتی ساختە لەسەر ‘هێلن’ تاکو ئەوە نیاشانبدات کە ئەمیش بەشداری ئەو ” تاوانەیە” کە ‘ برادەرە تیرۆریستەکەی ‘ گوایە 46 کەسی کوشتووە . هەلبەستنی قسە بەناوی ‘هێلن’ وە گێڕانەوەی بە برادەرەکەی کە گوایە ئەو پێی لە تاوانبارێتی ‘ تاوانبار’ ناوە .

لەگەڵ هەموو ئەمانەدا پۆلیس هەرگیز نەیتوانی درزەکی بچوکیش بخاتە نێوانیانەوە متمانەیان بە یەکدی لەق بکات . هێلن : ” ئەو تیرۆریست نییە ، ئەوە تێناگەن ئەو خۆی قوربانییە … من دەنیام کە ئەو پاکە … ئەوە هەرکەس لە ڕۆژهەڵاتی ناویندەوە بێت بە تیرۆریستی دەبینن…” ” بۆی … پەیمان بێت … مستەر ئەپڵ ـی برادەرت [سێو] چی دەکات لەم سێوانە ئەو نایانخوات ..” ..ئاریان… سێو ناخوات … تەنها بۆنیان دەکات چونکە ژارەکەی قوربانییەکانی هەڵەبجە بۆنی سسێوی لێدەهات …. ئەو دەیەوێت هەمیشە بیر لەوە بکاتەوە ” لێپرسەوەکە ڕوودەکاتە لێپرسەوەکەی هاوڕێی دەڵێت ” تێگەیشتین ..ئێستا تێگەیشتین ..”

• دوای تەواوبوونی فیلمەکە لە دەرەوە هەندێك برادەر ڕایان وابوو کە ئەو فیلمە ڕاستە لەڕوی ناوەرۆکەوە بەهێز بوو بەڵام یا هەر هیچ پەیوەندی نەبوو بە هەڵەبجەوە یاخود زۆر کەم . بەڵام لای من خاڵی سەرەکی سەرکەوتنی ئەم فیلمە و وەرگرتنی ئەو پاداشتانەش کە وەریگرتووە ، ئەوەیە، ئەو خاڵەیە ، کە ئەمە ڕەنگە شێوەیەکی نوێ بێت لە نمایشکردنی فیلم و پێنانە قۆناخێکی نوێ بێت لە هونەری سینەمایی و شانۆییدا، کە لێرەدا تۆ پێویست ناکات قوربانی بە هۆکارە سەرەکییەکانی ڕودانی ڕووداوەکان لە پێناوی گێڕانەوەیەکی موجەڕەدی سەدبارەکراوی ڕووداوەکە، بەدەیت و بیکەیتە قوربانی . بۆیە لێرەدا ، لەم فیلمەدا، ئەوەی دەرکەوت کە چۆن “تاوانەکان و تاوانبارەکان” دەبەستێتەوە بە پاشخانی خێزانیی و کۆمەڵایەتی و ئابوریی و سیاسیی کاراکتەر و ڕوداوەوکانەوە . ئەوە گرنگە کە سیاسەت وەکو خۆی نیشانبدەیت ، وەکو لەم فیلمەدا نیشاندرا ، کە چەند قێزەوەندە، کە چ گەمەیەکی بێ ڕەحمانە و خوێناویانەیە… کە بە ملیۆنەها کەس بوونەتە و دەبنە قوربانی دەستی گڵاوی سیاسەت. ئەمەیە هەقێتی سیاسەت و سیاسییەکان هەر بۆیە ‘ئاریان’ کاراکتەرە سەرەکییەکەی فیلمەکە دەڵێت ” تیرۆرزم مەترسیدارە ،بەڵام سیاسەت لە تیرۆریزم مەترسیدارترە” منیش دەڵێم تیرۆریزم بناخەکەی سیاسەتە ، نەك بە پێچەوانەوە .

ئەردۆگان-یش وەکو دۆناڵد ترامپ مەترسییەکی گەورەیە … زاهیر باهیر

ئەم سیستەمە کەسانی زۆر مەترسیدار دروستدەکات ، بەڵام مەترسیدارترین، خودی سیستەمەکە خۆیەتی، هاوکاتیش دەتوانێت خەڵکی بێ توانا و بێ کەڵک و بێ ئیرادە بکات و تەنانەت دەتوانێت بیشیانکاتە کۆیلە. بێ گومان ئەمانەش لەڕێگای هێزە تاریکانەوە دەکات، کە میدیا یەکێکیانە.
میدیا کە بەشێکە لەم سیستەمە ، کاری ئەو جوانکردن و ناشیریکردنی سەرانی دەوڵەت و خەڵکانی بێتوانا و ناودارە هەروەها دەتوانێت بە

خراپ یا باشیش ناونوسیان بکات. ئەمەشی کە میدیا دەیکات خزمەتێکی باشی سیستەمەکەیە بۆ بەردەوامبوونی و پاراستنیشی. ئەم خزمەتەش لە چەند ڕێگایەکەوە دەکات کە یەکێکیان هەوڵدانێتی لەگەڵ خەڵکی بۆ فەرامۆشکردن یاخود چەواشەکردنیان لە کێشە و گرفتە سەرەکییەکانیان.
کردنی ئەم کارەش زۆر چاکە بۆ دەوڵەتێکی وەکو بریتانیا تاکو هاووڵاتیان و دانیشتوانی چی تر گرنگی و بایاخ بە کێشە سەرەکییەکانیان کە ڕێژانە ڕووبەڕوویان دەبنەوە نەدەن کە کێشەی سیستەمی تەندروستی، پەروەردە و پێگەیاندن ، خانووبەرە و کێشەی بێ جانووبەران[سەرەپانان] ، پەنابەران و کۆچبەران، ڕایسیزم و سیستەمی هاتوچۆی شەمەنەفەر و دەرچوونی بریتانیا لە یەکێتی ئەوروپا … کە ئەمانە هەندێکیانن.
ئەوەتەی دۆناڵد ترامپ هاتۆتە سەر حوکم ، میدیا لە زۆر شوێندا لە هەوڵی نابووتکردنی ئەو و بە خراپناساندنی ئەوە کە مەترسیدارترین کەسی ئەم دونیایەیە و بە جۆرەها شت بەدناوی دەکات. گومان لەوەدا نییە کە زۆرێك لەوانەی کە میدیا ئەم کارایەی پێ سواغ داوە ڕاستە ، بەڵام ئەم سیسستەمە ناوبەناو کەسانی ئاواشی پێویستە.

ئایا دۆناڵد ترامپ بەڕاستی مەترسییە بۆ جیهان؟!

زۆرێك لە سیاسەتەکانی ترامپ هەر لە سەرەتاوە تاکو ئێستا نەك هەر هەڵەن بەڵکو زۆریش نامرۆڤانەن . لەوانە بڕین و کەمکردنەوەی پارە و کەمەنەکردنی هەژارانە لە سیستەمی چارەسەر و تەندروستی، سیاسەتی ڕایسستی سەبارەت بە پەنابەران و کۆچبەران و تەنانەت زیارەتکەرانی ئەمەریکاش ، بەردەوامبوونی سیاسەتی ” جەنگی دژە تیرۆر” کەمکردنەوەی هەل و ئازادیی منداڵ لەباربردن ، کشانەوە لە پەیمانی پاریس سەبارەت بە ژینگە، کەمکردنەوەی باج لەسەر خەڵکانی دەوڵەمەند و کەمپانیا زەبەلاحەکان ، کشانەوەی ئەمەریکا لە پلانی ڕوتکردنەوەی ئیران لە چەکی ناوکی ، گواستنەوەی سەفارەتی ئەمریکی لە تەلئەبیبەوە بۆ ئەرشەلیم وەکو هەمای ناساندنی ئەوە بە پایتەختی ئیسرائیل، هەروەها جەنگی مامەڵە و بازرگانی بەرانبەر بە ئەوروپا و کەنەدا و چین و ئۆسترالیا و مەکسیکە.
ترامپ کابرایەکی تووندڕەو، ڕەگەزپەرست ، دژ بە ئیسلام ،لایەنگری هەلاواردن و پێشداوەریی ، هەروەها دەکرێت فاشستیش بێت.

گەلێك لە ئەمە بەهۆی ئەوانەی سەرەوە ئاوا هەستدەکەین کە ترامپ مەترسیدارترین کەسە لەسەر جیهان و هەڕەشەش لە ئاشتی جیهانی

دکات. ل استیدا دکر و دتوان، بام وشی " دکر و دتوان" زر جیاواز لوی ک ل ئستادا " دکر و دیکا" .
هاوکاتیش ئم دبت لو تبگین ک ئو کابرایکی لاواز و ب تواناش لبرئوی ل گای هبژاردنو هاتت سر حوکم و هاوکاریی و کمکپکردنی دتوانرت ل لاین سامانداران و کمپانیا زبلاحکانو، سنووردار بکرت و پاوری ترامپ تنها دتوانرت ب شش سای دیک درژبکرتو ، ئم ل کاتکدا ک تنها ئگری مانوی ل حوکما ب تنها دووسای دیک هی چونک جگای گومان هتا ئگر خشی بیوت، هببژرتو. لگ هموو ئوانی سروا ترامپ هرچنی بوت نك هر ناتوانت نخشی جیهان بگت، بکو هی خراوای ناوینی-شی ب ناگت.

ئی ئردگان؟ ئایا ئو کمتر هش و مترسیی لسر جیهان، یاخود لانی کم لسر خرهاتی ناوین؟
با پشکی ئردگان و سیاستکانی و حیزبکی ، ئاکپ، بوانمان ک ب باشی نایناسن، بناسنم، دوای ئو حوکمک ب خودیی خونر خی بجدهم.
هر ل سرتاو ئردگان توندو بوو ، ل پاشخانکی ئیسلامیو هاتوو و ئو خودی خی وکو : موحافیزکارکی دیمکرات ، وسف کردوو . ئردگان ل نوانی سانی 1994 ب 1998 سرکی شاروانی ئستنبول بوو. دواتر ل دسات وتکرایو و ب های ئارزوی هبست و سوابیتی دینیو. بهی یکک ل خوتبکانی سای 1998 یو ک بروپدان و پشخستنی دینی ئیسلامی بوو، ل پای و پلی سیاسی ، قدغکرا.
ئردگان ئاکپی ل سای 2001 دا دروستکرد و توانی س هبژاردنی گشتی ل سای 2202 ، 2007 و 2011 بباتو و ل سای 2003 و ببت سرکوزیرانی تورکیا و ل سای 2014 شدا بوو سرککمار.

هر وکو ترامپ ئردگاون-یش گز پرست، لاینگری هاواردن و پشداوریی ، توندو ، ایست . ئو توندوکی دینیی ، نتو پرست و ب دنیایشو دیکتاترکی دند و فاشست. خیی و دزگ سیخوییکی ، میت، ب هاوکاری قتر و ئمریکا، خولقنری داعشن.
ئو کار لسر فراوانکردنی دساتی ئاکپ و بوژاندنوی خلافت دکات و خونی ئیمپراتریتی عوسمانی دبین . زر دندانان دست ل سوریا و عراو وردا و دیوت ی سرکی ل

ناوچەکەدا ببینێت بۆ سەقامگیرکردنی دەسەڵاتی خۆی .
ئەردۆگان دەسەڵاتی بۆ جۆرێکی ئاوا خراپ بەکارهێنا نەك هەر شەڕی دژی پەکەکە بەڵکو دژی هەموو کورد لە باکوردا هەڵگیرسانەوە دوای کوژرانی دوو پۆلیس لە حوزەیرانی 2015 دا کە لە لایەن پەکەکەوە ڕەتکرایەوە کە ئەوان ئەو کارەیان کردبێت. چالاکییەکانی ئەندامان و هەوادارانی هەدەپە و پەکەکەی یاساخکرد و بە هەزارانیان لە بەندیخانە توندکران کە زۆرێك لە سیاسییەکان و پەرلەمانتارەکان-یشن ، کە لە ناویانا هەردوو سەرۆکەکەی هەدەپەی تیادایە . لە مانگی تەموزی 2015 وە تاکو ئێستا خەڵکێکی زۆر لەسەر دەستی سوپاکەی ئەردۆگانا کوژرا و برینداربوون ، زیاتر لە 400 هەزار کەس لە شوێنەکانیان هەڵکەنراون و ژمارەیەکی زۆر لە شارۆچکە و گوندەکان وێرانکراون.

ئەردۆگان بیانوی کودەتاکەی مانگی تەموزیی 2015 ی بۆ بەندکردنی هەزاران کەس لە بەشی سووپا و سیاسییەکان و خەڵکانی سیڤل-ی وەکو دادوەر و یاساناس و پارێزەر و مامۆستا و برینپێچ و ئەکادیمی و ڕۆژنامەنوس ، بەکارهێنا و هاوکاتیش هەزاران کەسی دیکەی لەسەر کارەکانیان دوورخستەوە. لە 16/04/2017 دا ڕیفراندۆمێکی بۆ دەستکاریکردنی دەستوری تورکیا کرد تاکو 18 پێشنیازەکەی لە تەعدیلکردنی دەستوری تورکیدا،بکات کە یەکێکیان گۆڕینی سیستەمی سەرۆکوەزیران بوو بۆ سیستەمی سەرۆککۆماریی .
لە سای ئەم سیستەمە نوێیەدا ئەردۆگان دەکرێت بۆ سەرۆککۆماری تورکیا تا ساڵی 2029 بمێنێتەوە. لە 20/01 ی ئەمساڵدا بڕیاری هێرشکردن و داگیرکردنی عەفرین-ی داو پاش 58 ڕۆژ دوای شەڕێکی خوێناوی لە ڕۆژی 18/03 دا توانرا داگیربکرێت . لەم چەند هەفتەی پێشودا هەڵبژاردنی گشتی تورکیای لە مانگی نۆڤەمبەری 2019 وە پێشخست بۆ 24/06 ی ئەمساڵ لەبەر مەترسی دەرنەچونی خۆیی و حیزبەکەی گەر هەڵبژاردنەکە لە کاتی خۆیدا بەڕێوە بچوایە.
لەکاتێکدا کە هەشتا ئەو کەمەك بۆ گروپە تیرۆریستەکان دەکات بەتایبەت داعش چ بە پارە و بە چەك و چ لە ڕێگای دیکەوە ، کە ئەمەش هەڕەشەیەکی گەورەیە لەسەر ژیانی خەڵکانی ئاسایی ئەمەریکا و بریتانیا و تەواوی ئەورروپا و عێراق و پاکستان و ئەفغانستان هەروەها لەسەر پرسی ئاشتەوایی لە ڕۆژهەڵاتی ناوین . ئەمەش ئەوە دەگەیەنێ تاکو زیاتر لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە ، بۆ تورکیا ، ناوچەکە ، ئەوروپا و ئەمەریکا، مەترسیدارتر دەبێت.

پرسیارەکە لێرەداس ئەوەیە : پیاوێك لەگەڵ ئەم ڕیکۆردە خراپە و

ئەم کاراکتەرە ناوازەیەدا ، بۆچی هەشتا لە دیدی دەسەڵاتدارانی ئەوروپا و ئەمەریکاوە مەترسی، نییە؟ بۆچی لە هاتنیا بۆ بریتانیا لە ڕۆژی 13/05 دا، ڕووبەڕووی سەدەها هەزار خۆپیشاندەر و ناڕەزاییکەران نەبووەوە؟
لە ڕاستیدا دەبوایە ئاوا پێشوازی لێبکرایە ، دەبوایە لەلایەن خۆپیشاندەرانی توڕەوە بەو دروشمانەی کە شایستەیین ، بەخێرهاتنی لێبکرایە ، بەڵام میدیا و دەوڵەتی بریتانی ئەوەیان نەدەخواست بۆ ئەوەی سەرۆکوەزیرانی بریتانیا و ئەردۆگان خۆجاڵەت و شەرمەزار نەبن. میدیای بریتانی هەر وەکو نەریتی هەمیشەیان بێ دنگییان کرد هەر وەکو چۆن بێ دەگمەن دەندەکاریی و وێرانکاریی ئەرردۆگان و حیزبەکەیان کە بۆ ماوەیەکی یەکجار درێژ دژ بە کورد و خەڵکانی جالاکی دیکەی تورکیا ، ڕومای کردووە.

سەبارەت بە سەرۆکوەزیرانی بریتانیا و حکومەتەکەشی ئەوانەی کە ڕویداوە و ڕودەدات لە وڵاتی تورکیا بۆ کورد و تورك خەڵکانی دیکەشەوە ، گرفتەك نییە و نەبووە بۆ ئەم دەوڵەتەی بریتانیا، بەیە بزنس لەتەك ئەردۆگان و حکومەتەکەیدا بەردەوام و ئاساییە. لە ڕاستیدا کودەتا تەشکاوەکە و سەرکوتکردنی کورد و خەڵکانی دیکە لە لایەن دەوڵەتی تورکیاوە سوودمەند بووە بۆ حکومەتی بریتانی. هەر بۆیە لەو ڕۆژەدا لە هاتنی ئەردۆگاندا کاتێك کە ترێزە مەی-ی سەرۆکوەزیران کۆنفرانسی ڕۆژنامەوانییان بەست ، بەڵێنی کەمەککردنی بە ئەردۆگان دا و کوردیشی بەگشتی بە تیرۆریست بە هەموو بریتانیا ناساند . لە لایەکی دیکەشەوە مامەڵەی بازرگانی چەك و تەقەمەنی لەتەك تورکیادا بەردەوامە و لە ساڵی 2016 وە حکومەتی بریتانی زیاتر لە بڕی 1 ملیار پاوەند لە چەکی قورسی بە تورکیا فرۆشتووە.

بۆ ئەوانەمان کە پێشتر نەیاندەزانی ، با ئێستا باش بیزانن کە لە قازانجی دەوڵەتی بریتانی نییە کە ئەردۆگان و سیاسەتەکەی سەرزەنشت بکات چونکە تورکیا یەکێکە لە ئەندامە بەهێزەکانی ناتۆ و هاوپەیمانەکی گەورە و گرنگە بۆ ئەمان لە جەنگی ” دژە تیرۆردا” هاوکاتیش شەریکەکی باشە لە مامەڵەی ئایندەی بازگانی کاتێك کە بریتانیا لە یەکێتی ئەوروپا دەتە دەرەوە ، کە ئەمە ناتوانرێت پشتگوێبخرێت.

بەم هەکارانەی سەرەوە هەلوێستی بریتانیا و میدیاکەی بەرانبەر بە ئەردۆگان و حکومەتەکەی، بێ دەنگیی بوو ، هاوکاتیش خۆپیششاندانەکەی ڕۆژی 15/05 دژ بە هاتنی ئەردۆگان بۆ بریتانیا تەنها بەجەهەرا بۆ کەمەك لە کورد و تورك و هەندەکیش لە چەپ و

نقابی و سۆشیالیت و ئەنارکیستەکان، کە لە حاڵەتێکی ئاواشدا من هیچ سەرسام نیم .

زاهیر باهیر- لەندەن
ئایاری 2018

عەفرین و سیاسەتەکانی پەیەدە … زاهیر باهیر

عەفرین یەکێکە لە دەڤەرەکانی ڕۆژاوای کوردستان کە هەتا 17/03/2018 یەکێك بوو لە سێ کانتۆنە خۆسەرییەکەی ئەوێ کە دەستی چەپەڵی حەوت ساڵەی جەنگی ناوخۆی سوریای پێ نەگەیشتبوو. عەفرین یەکێك بوو لە شوێنە هەرە ئاسایشەکانی سوریا تاکو 20/01/18، ڕۆژی داگیرکردنی لە لایەن دەولەتی فاشی تورکیاوە. بە هۆی بەرقەراربوونی ئاسایش و دووربوونی لە شەڕ نزیکەی 200 هەزار کەس لە حەڵەب و شار و جێگاکانی دیکە لەوێ نیشتجێ بووبوون . ئەم خەڵکانە لەوێ زۆر دڵخۆش بوون چونکە ئازادیی و ئارامیی و ئاسایش و یەکسانیی و ڕێز و مرۆڤبوونی خۆیان دۆزییەوە.

هۆکارێکی زۆر هەبوون بۆ دەوڵەتی تورکیا بۆ هێڕشبردنە سەر عەفرین و داگیرکردنی. هەرە گرنگەکانیان : تێشکانی سەربازیانەی داعش، کە شەڕیان دژی سوریا و کوردان و هێزەکانی ڕۆژاوا لە وەکالەتی تورکیاوە دەکرد ، نزیکەتی عەفرین و تێکەڵاوی و هەمەجۆرەی هاووڵاتیانیی ، پلانی ئەردۆگان لە گۆڕینی دیمۆگرافیای عەفرین بۆ بردنی عەرەبە پەنابەرەکانی سوریا کە ئێستا لە تورکیان و نیشتەجێکردنیان لەوێ ، هەروەها نزیکی عەفرین لە ‘ئیدلیب’ ەوە ئەمەش یانی باڵادەستبوونی تورکیا بەسەر ڕێگاوبانی نێوان تورکیا و ئیدلیب-دا بۆ ناردنی چەك و زەخیرە و پێداویستییەکانی دیکە بۆ هێزە تیرۆریستەکانی سەربەخۆی . ئەمە جگە لەوەی کە هەواڵێکی پشتڕاستنەکراوەش لە ئارادایە کە مامەڵەیەك لە نێوانی سوریا و تورکیادا کراوە ، بە گوێرەی ئەو مامەڵەیە تورکیا بۆ ڕەزامەندی ئەسەد عەفرین داگیربکات ، لە هەقی ئەمەشدا ئەردۆگان دەستبەرداری

یارمەتی و کۆمەك بەو هێزانەی لە ڕۆژهەڵاتی غۆتان و سەربەون، ببێت ، تاكو ئەسەدیش بتوانێت کۆنترۆڵی بکاتەوە .

هەر هۆکارێك هانی ئەردۆگانی دابێت لە هێڕشبردنە سەر عەفرین و داگیرکردنی ، من باوەڕم وایە کە ناکرێت لەوێ بۆ ماوەیەکی درێژخایەن بمێنێتەوە، لە کۆتاییدا وەکو کارتێکی فشار لەسەر ئەسەد بەکاری دەهینێت بۆ کردنی ڕەردەڵ و بەدەڵێك کە بە سوودی دەوڵەتی تورکیا ، بشکێتەوە.
لە بەرەبەیانی 19/03/2018 پاش جەنگێکی پاڵەوانانەی 58 ڕۆژیی و نەبەردەییەکی کەم وێنەی ئەم سەردەمە ، سوپای دەوڵەتی تورکیا و بەکرێگیراوەکانی، پاش دانی باجێکی یەکجار گەورە توانییان بچنە سێنتەری عەفرین. هاوکاتیش 1500 جەنگاوەریی هیزی دیمۆکراتی سوریا گیانیان بەخت کرد و ژمارەیەکی زۆریش برینداربوون و 400 کەسیش لە دانیشتوان بوونە قوربانی و نزیکەی 2 هەزار کەسی دیکەش بریندااربوون و 150 هەزار کەسیش سەرگەردان و ماڵوێران بوون و عەفرینیان بەجێهێشت.

ئەوە سێ ساڵە ئەردۆگان توانیوێتی سەرکەوتوانە یارییەکی باش بکات و نزیکەی هەموو لایەنەکان بەکاربهێنێت هەر لە : داعش و ڕاگرتنی پەیوەندی دیبلۆماسیانەی باش لەگەل زۆرێك لە وڵاتانی دەرودراوسێ، تەنانەت عێراق و ئێرانیش. لە لایەکی تریشەوە بە باشی هاوسەنگیی نێوانی ڕوسیا و ئەمەریکای ڕاگرتووە هەروەها ئەوروپاشی غافڵ کردووە بە بەکارهێنانی کارتی پەنابەران هەم بە کێشانەوەی پارە لێیان و هەم بە هەڕەشەی کردنەوەی سنور بۆیان بەرەو وڵاتەکانیان .
بەڵام زیرەکترین سیاسەتی ئەردۆگان ڕاکێشانی پەکەکە بوو بۆ ناو مەیدانی جەنگ و شەڕکردنەوە . ئەردۆگان دەیزانی کە گرتنەبەری سیاسەتی ئاشتی و پرۆسەی ئاگربەستی و هەوڵی ئاشتەوایی نە لە بەرژەوەندی خۆیەتی و نە حیزبەکەی ، ئاکەپە، بەڵکو زیاتر لە بەرژەوەندی پەکەکە و کورد بوون. ئەردۆگان بە بەڕێکرنی شەڕ و ناچارکردنی پەکەکە کە وەلامی بداتەوە باشترین تاکتیکێك بوو بۆ بەدیهێنانی ستراتیجییەکانی کە لاوازکردنی هەدەپە و وێرانکردنی شار و شارۆچکە و گوندەکانی باکور بوو.

گەرچی سیاسەتەکانی ئەردۆگان تاکو ئێستا زۆر سەرکەوتوبوون و بەسوود گەڕاو□ت□وە بۆ خۆیی و حیزبەکەی، بەڵام هاوکاتیش ئەمەریکا لە زۆرێک لە سیاسەتەکانی دڵگرانبووە وەکو : نزیکبوونەوەی لە ئێران و ڕوسیا و نیگەرانکردنی عێراقی هاوپەیمانی لە شەڕ دژ بە داعش و تا ڕادەیەك هەڕەشەی بەردەوامی لە کورد کە هێشتا ئەمەریکا

لە شەڕی داعش دا بە تەواوی ئامانجەکانی نەپێکاوە . بێ گومان ئەمانە هەمووی جێگای نیگەرانییە بۆ ئەمەریکا و وڵاتانی ڕۆژاوا کە لە کاتێکدا تورکیا ئەندامێکی بەهێزی ناتۆیە ، بەڵام ئەمەریکا دەستەوەستانە لە بەرانبەر تورکیادا و ناتوانێت هیچ بکات، ئەردۆگانیش ئەم ڕاستییە دەزانێت بۆیە شووڕی لێهەڵکێشاوە . هۆکاری ئەمەش ئەوەیە کە لە تورکیا بزوتنەوەیەك نییە تاکو ئەمریکا وەکو ئامرازێك دژ بە ئەردۆگان بەکاری بهێنێت ، یا حیزبێکی بەدیلی ئاکەپەش نییە ، هەروەها هیچ هیوایەکیشی بە کودەتای سەربازیش بە تایبەت لەم وەختەدا نییە .

زۆرێك لە نوسەران وئەکادیمییەکان و سیاسییەکان و تەنانەت خەڵکانی ئاسایی پشتیوانی ڕۆژاواش لەمەی ئەمەریکا و دەوڵەتە یەکگرتووەکان[یو ئێن] و بریتانیا و سەرجەمی ئەوروپا دەکەن لە بێدەنگی ئەم وڵاتانە لە بەرانبەر دڕندەیی و هێڕشی ناڕەوای سوپای تورکیا بۆ سەر عەفرین و هاووڵاتیانی . ئەم خەڵکانە بەوایان وایە کە ئەو وڵاتانە دژەخونییان بە هەقی ڕۆژاوا کردووە ، لە کاتێکدا کە هێزەکانی ڕۆژاوا بوو داعشی بەزاند و هەڕەشەی هێڕشی ئەوانی لەسەر جادەکان و شوێنە گشتییەکانی ئەو وڵاتانە ، کەم و کەمتر کردەوە . پرسیاری ئەمان ئەوەیە کە بۆچی ئەوان بێ دەنگیان ، هەڵبژاردووە؟ بۆچی ئەم وڵاتە بەهێز و گەورانە پاداشتی کوردیان بە وەستانی سوپای تورکیا لە کوشتن و بڕینی خەڵکانی مەدەنیی و وێرانکردنی ماڵ و ژینگەیان و هەڵکەندنیان لە زێدی خۆیان ، نەدایەوە ؟

لە بێ دەنگی و بە هەڵوێستی ئەو دەوڵەتانە لەبەرانبەر تورکیا من نە سەرسام و نە تاسیش بردومییەتەوە. ئەمە هەموومان دەبێت باشتر پێگەی ئەم وڵاتانە و هەڵوێستیان بزانین، بە تایبەتی ئەمەریکا و بریتانیا و مێژوویان . ئەم دوو وڵاتە یاخوود هەر مێژوویان نییە یاخود بە دەگمەن پارێزگارییان لە مافی مرۆڤ کردووە و نەتەوەیەکیان کە ژێردەستەی هاوپەیمانەکانیان بووبێت، ڕزگار کردبێت . لە هیچ وەخت و شوێن و سەردەمێکدا پشتگیرییان لە بزوتنەوەی چەپ و کۆمۆنیست و سۆشیالیست ئەوە هەر لە ئەنارکیست گەڕێ، نەکردووە. مێژوویان ئەوە نیشان دەدات کە هەمیشە لە بەرژەوەندی خۆیان کاریان کردووە و بەردەوامیش لە شانی دەوڵەتە دیکتاتۆر و داپڵۆسەرەکانەوە بوون ، ئیدی لە هەر شوێنێکی ئەم جیهانەدا بووبێتن . ئەوە ئەمانن کە پێشوەخت پلانی جەنگ دەکەن و پیلان دەگێڕن و دەبنە هۆکاری ژیانێکی تا سەر ئێسقان قورس و پڕ لە شەڕ وشۆڕ و گرانی و ناڕەحەتی بە زۆربەی زۆری خەڵکی لە زۆربەی وڵاتانا .

دەبێت ئەوەش بزانین كە لە ڕۆژهەڵاتى ناویندا ململانێیەكى سەخت لە نێوانى زلهێزەكانا هەیە . هاتنەناوەوەى ئەمەریكا لەم شەڕەدا كە واناسراوە كە بۆ كۆمەكى كورد بووە لە كۆبانى، بەڵام لاى من ئەوە دوا هەل بوو بەدەست ئەمەریكاوە كە جێ پێیى لە ناوچەكەدا، لەق نەبێت. هاتنەناوەوەى ئەمەریكا تەنها و تەنها دەرفەتێك بووە بۆى تاكو لە ناوچەكە بەتەواوى فڕێنەدرێتە دەرەوە.
من هەمیشە بڕوام وابووە ئەوە ڕۆژاوا نەبووە كە پێویستى بە ئەمەریكا و ڕوسیا بووبێت ، ئەوە ئەوان بوون كە پێویستیان بە ڕۆژاوا و هێزەكانى بووە، بەتایبەتیش كاتێك كە كورد لەوێ، توانى خۆى بسەلمێنێ . كاتێك كە ئەمەریكا لە كۆبانى داخڵ بە جەنگ بوو ، زیاتر شتێكى سمبولى بوو هەروەها هۆكارێكى مەعنەوى بوو كە متمانە و ڕۆحى شەڕڤانانى بەرزكردەوە . ئەمەریكا هەرگیز بە جددى لە كۆبانى-دا شەڕى دژ بە داعش نەكرد ، هەرگیزیش نەى ویستووە كە لە ناویان بەرێت، بەڵكو پلانییى خۆى هەبوو وەكو لە دوایيدا دەركەوت. لە ڕاستیدا هاتنە ناوەوەى ئەمەریكا ئەوەشى ، كە داعش وێرانى نەكردبوو ئەو كردى . پێش هاتنەناوەوەى ئەمەریكا تەنها لە سەدا 30 كۆبانى وێران بووبوو لەسەر دەستى داعش دا، بەڵام كە ئەوان هاتن ئەو ڕێژەیە بۆ لە سەدا 70 بەرز بووەوە . من هەرگیز گومانم نەبووە لەوەى كە ئەمەریكا بە ئەنقەست و بە مەبەست ئاوا كۆبانى وێرانكرد تاكو كۆبانى و ڕۆژاوا لە ڕوى ئابوریى و سیاسییەوە بە جۆرێك لاواز بكات تاكو لە بەردەم كۆمپانیا زەبەلاحەكانى ئەمەریكا و وڵاتانى ڕۆژاوادا بۆ ئاوەدانكردنەوەى، چۆك دابدات.
پاش چەند مانگێك لە بەزینى داعش لە كۆبانى، ئاشكرا بوو كە سوریا و ڕۆژاوا بوونە زەنى شەڕ و مەیدانى جەنگینى هێزەكانى ئەمەریكا و ڕوسیا . ئەو جەنگین و شەڕەش، شەڕێكى ستراتیجى سیاسى و ئابوریى و ململانێى سەربازیى نێوانى ئەم دوو زلهێزە بوون. ئا لەم قۆناخەدا هەردوكیان ، ئەمەریكا و ڕوسیا، بەدواى گروپ و لایەندا وەكو وەكیلێك دەگەڕان كە شەڕ لەبرى ئەوان بكەن. پەیەدە لە ناو ئەو لایەن و گرپانەدا بوو، ئەو دەیویست كە هاوسەنگى ئەمەریكا و ڕوسیا ڕاگرێ ، بەڵام نەیتوانى بە باشى یارى بكات و دواتر خۆى بە ئەمەریكادا هەڵسپارد و ئایندەى ڕۆژاواشى خستە دەستى ئەوەوە.

ئەم هەڵوێستەى پەیەدە، ڕوسیاو سوریا و ئێران و حیزبوڵا و توركیاش كە ئەندامى هاوپەیمانى ناتۆیە ، بێ تاقەت كرد.
ئا لەم ژینگەیەدا تەنها براوەیەك ئەردۆگان بوو كە بە باشى و لێزانى یارییەكانى تا ئەم دەقەیە كردووە و دۆڕاوى سەرەكى كوردانى ڕۆژاوا بوون.

ئایا پەیەدە سیاسەتی دروستی پیادەکرد یا ڕاستتر یارییەکی ئاوا سەرکەوتوانەی کرد تاکو پارێزگاری لەو دەسکەوتانە بکات کە لە ڕۆژاوادا بەدەستهێنراون؟

پێشئەوەی بێمە سەر ئەم خاڵە دەخوازم ئەوە بڵێم کە من لە گەلێك نوسینمدا لەسەر ڕۆژاوا و باکورد دواوم و لە سەرەتای ساڵی 2015 شەوە بە بەردەوامی لە وتارەکانم و پۆستەکانی فەیسبوکمدا لە هەڵوەستی ڕەخنە و هاریکارییەوە ڕەخنەم لە سیاسەتەکانی پەکەکە و پەیەدە گرتووە. گەر کەسێک دەیەوێت ئەوە بزانێت، تکایە با هەر تەنها سەرنجی ئەو پێنج وتارەی خوارەوەم لەو لینکانەی پێینی وتارەکەدا بدات.

بەڕای من پەیەدە سێ کارتی یاخود سێ هەڵبژاردەی لە دەستا بوو کە ئەمانەش: هاوپەیمانی لەتەك ئەمەریکا ، یا ڕوسیا ، یاخود سەربەخۆ و بێ لایەن بمێنێتەوە. ئەمە لە کاتێکدا کە هەر یەك لە ڕوسیا و ئەمەریکا تەنها یەك کارتیان لە دەستا بوو. پەیەدە دەیتوانی سەربەخۆ بمێنێتەوە و نەبێتە بەشێك لە شەڕی ئەمەریکا و ڕوسیا و داعش. دەیتوانی زۆر نزیک کار لە تەك تەقدەم و ئیدارە خۆسەرییەکان بکات لە زامنکردنی کۆمەك و هاوپشتی زیاتری نێونەتەوەیی بۆ پاراستن و دروستکردنەوەی ڕۆژاوا . هاوکاتیش کار لەسەر یەپەگە و یەپەژەش بکات و زیاتر بەهێزیان بکات تاکو ببنە هێزێکی سەربەخۆ لە خودی پەیەدەش. بە واتایەکی دیکە تاکو یەپەگەو یەپەژە بۆ بەرژەوەندی تەواوی ڕۆژاوا کار بکەن نەك بۆ تەنها پەیەدە. پەیەدە دەبوایە لەگەڵ قسە گرنگەکەی ئۆجەلانا بوایە و ئەوەی بە عەمەلی بکردایە کە دەڵێت " ئەگەر هێزی دونیامان هەبێت ، هێڕش ناکەینە سەر هیچ کوێ، گەر هەموو دونیاش هێڕشمان بکاتە سەر ، ئێمە بەرگریی دەکەین و تەسلیم نابین "

بە بۆچونی من پەیەدە هیچ جۆرە بەهانە و بیانویەکی نەبوو لە فراوانکردن و دەسبەسەراگرتنی خاك و ناوچەی زیاترا بە هێڕشکرنە سەر داعش. دەسبەسەراگرتنی خاکی زیاتر لە داعش و ڕزگارکردنی شوێنی زیاتر یانی کوژرانی زیاتری جەنگاوەران، هێنانی هەڕەشەی زیاتر و خولقاندنی بارودۆخی نائارام لە لایەن تورکیا و ئێران و ڕوسیا لە ڕۆژاوادا ، زیاتر بڕواکردنە سەر ئەمەریکا لەبارەی پارە و چەك و تەقمەنی و خواردەمەنی و زەخیرەی تر ، بە واتایەکی دیکە زیاتر پاشکۆ بوون بە ئەمەریکا و کەمتر ئاوڕدانەوە لە دروستکرنەوەی ڕۆژاوا لە ڕوی کۆمەڵایەتی و ئابوورییەوە.

کەواتە پەیەدە چ هەڵەیەکی کرد؟

بە داخەوە کە دەڵیم لە ڕۆژاوادا پەیەدە بە تەنها ئەندازیار و پلاندانەر و کڵێشەکێشی سسیاسەتەکانە و هەموو پلانەکان لە دەستی ئەو دان بێ گەرانەوە بۆ خ□□ک□انی □□ژاوا ئ□رگانەکانیان/ ئەنجوومەنەکانیان . لە ڕاستیدا هەمو بڕیارەکان وەکو هەر پارتێکی سیاسی ئەم دونیایە لە لایەن دائیرەیەکی زۆر تەسك ، خەڵکانێکی هەر یەکجار کەم ، لە لایەن سەرکردەکانەوە، لە ژورێکی تاریکدا ، دەدرێت. لە سەردەمی شەڕی کۆبانیییەوە پەیەدە هەڵەی سیاسی گەورە و ئیلتیزاماتی نا بەجێی کردووە . بەڕای من ئەمانە بزوتنەوەی خەڵکی ز□ر□م□ند کردو لەبری بردنە پێشەوەی بزوتنەوەکە بەرەو دواوەی بردوە . ئەمانەی خوارەوە هەندێکن لەو سیاسەت□ ه□□□انە:

ڕێکەکەوتن لە تەك ئەمەریکادا: من لە سەرەوە هۆکارەکانی هاتنەناوەوەی ئەمەریکام باسکرد و باسی پەیەدەشم کرد کە سێ کارتی لە دەستدایە . پەیەدە پێویستی بەوە نەبوو کە بە قوڵی و ڕۆچون هەڵوێستی ئەمەریکا و کۆمەکی بە هەر بزوتنەوەیەك یا پاڵپشتکردنی هەر حکومەتێك لە دوونیادا، بخوێنێتەوە . لانی کەم بۆ سەدەیەك دەچێت کە ئاشکرایە ئەمەریکا لە لایەن زۆرێك لە ئێمەوە دەزانرێت کە هێزێکی تاریك و ڕەشە . لە هەقەتا هەر بزوتنەوەیەك سەر بە ئەمەریکا بێت زۆر ناجەماوەریی دەبێت و بە گومانەوە تەماشا دەکرێت ، هیچ ئایندەیەکیشی لە دەرەوەی ئەمەریکا و بەررژەوەندی کۆمپانیا ز□ بەلاحەکان نا بێت. دەبوایە ئەمە زۆر ئاشکرا بوایە و لە لایەن هێزە پێشکەوتوەکانی ڕۆژاوا□ و بە ڕۆشنی ڕەجاو بکرایە.

کاتێك کە حکومەتی مەرکەزی [بەغداد] لە ڕۆژی 16/10/2017 دا هێڕشی کرد سەر کوردستانی باشوور بە هەڵکردنی گڵۆپی سەوزی ئەمریکییەکان بوو، هەرەوەها داگیرکردنی عەفرینیش، هەردوکیان ئەوەیان سەلماند کە متامەنکردن و بڕواکردنە سەر ئەمەریکا ، هەڵەیە. بە دڵنیاییەوە ئەمریکا بۆ کورد پشتی تورکیا و عێراق و ئێران و هەتا حکومەتی ئایندەی سوریاش نادات لە زەوی . ئەم دوو نموونەیە ئەوەی سەلماند ئەوانەی کە ئاوایان دەبینی کە پەیەدە دەبێت پشت بە ئەمەریکا ببەستێت ، هەڵە بوون .

یەپەگە و یەپەژە

ئەم دوو هێزە لە سەرەتادا خۆبەخش و بچوک بوون هاوکاتیش لە بەرگریی ڕۆژاوادا زۆر کاریگەر بوون. پەیەدە وردە وردە ئەوانی بەهێز و گەورە و قەبە کرد و کاری ئەوان و ستراتیجییەتی ئەوان کە بەرگرییکردن بوو گۆڕی بۆ هێزێکی هێڕشبەر و وەلای ڕەها بۆ پەیەدە و سەرکردەکانی پەیەدە لەبری ئەو خەڵکەی ڕۆژاوا کە لێوەی هاتوون.

یەپەگە و یەپەژە لە جەنگی دژ بە داعشدا لەژێر فەرمانی هاوبەشی پەیەدە و سوپاسالاری ئەمەریکادا بوون ، کە هەردوو لایان بە هاوکاریی و وتووێژی نێوانیان لە هێڕشبردنا بە سەر داعش لەسەر زەوی و لە ئاسمانا، ڕۆڵیان هەبوو.

بەردەوامبوونی شەڕ دژ بە داعش

پەیەدە لەتەك ئەمەریکییەکانا پێداگرییان لەسەر شەڕی داعش دەکرد ، کە لە کاتێکدا دوای کۆبانی داعش مەترسی ڕاستەوخۆ و سەرەکی لەسەر ڕۆژاوا نەبوو، لانی کەم کە داعش لەشەڕی لایەن و گرپەکانی دیکەدا تێوەگلابوو . مەترسی سەرەکی ئەم دواییە لە ڕۆژاوادا کە داعش بەرەو لاوازبوون دەڕۆیشت دەوڵەتی سوریا و تورکیا بوو لە تەك گرنگی نەدان بە بیناکردنەوەی ڕۆژاوا لە بواری کۆمەڵایەتی و سیاسی و ئابوریی و کوڵتوریی و پەروەردە و ڕۆشنبیریی و هونەریی، بوون .
دەوامدان بە شەر دژ بە داعش، یانی گۆڕهەڵکەندن بوو بەخۆیان، لاوازکردنی یەپەگە و یەپەژە و لەدەستدانی ژمارەیەکی زۆر لەیان ، پێویستبوون بە کۆمەك و یارمەتی زیاتری ئەمەریکا و قوڵکردنەوەی ڕك و کینە و دوژمنایەتی ئەردۆگان، ئەسبەقییەتدان بە شەڕ دژ بە داعش زیاتر لە کارکردن لەسەر بیناکردنەوەی ڕۆژاوا، کەمتر بایاخدان بە هەرەوەزییەکان بە باشکردنی ژیانی خەڵکی لە ڕۆژاوادا ، لەبیرکردنی یا نەبوونی وەخت و وزەی دارایی و بەشەریی لە بەردەوامیدان بە شۆڕشی ئابوریی و کوڵتوریی و پەروەردە و ڕۆشنبیریی و هونەریی .
هەموو ئەمانەی سەرەوە و زۆری تر کرانە قوربانی شەڕی داعش .

ئەنجومەنی پارتە کوردییە ئۆپۆزیشنەکانی سوریا ، ئەنەکەسە

پارتە کوردییە ئۆپۆزیشنەکانی سوریا هەرگیز ڕەگێکی قوڵیان لەناو کوردانی ڕۆژاوادا نەبووە و هیچ وەخت جەماوەریی نەبوون و پاشخانێکی پاک و دڵسۆزییان لە نێو کوردانی ڕۆژاوادا نەبووە . لەگەڵ وتنی ئەوانەشدا، مانای ئەوە نییە کە ئەوان هەژموونیان لەسەر خەڵکی نەبووبێت و نەتوانن وەکو هێزێك لە بەرانبەر پەیەدە و خەڵکی ڕۆژاوا و بزوتنەوەکەیانا ڕاوەستن. ئەنەکەسە هەرگیز نەیدەتوانی بزوتنەوەیەك ڕێکبخات ، ئیدی لە شۆڕش گەڕێ، بەڵام بە دڵنیاییەوە دەیانتوانی و دەتوانن کە زەرەر بە بزوتنەوەکە بگەیەنن، وەکو وتراوە " گەر نەتوانن شۆڕش دروستبکەن ، بەڵام دەتوانن تێکی بدەن " بە تایبەت کاتێك کە لە لایەن حکومەتی هەرێمەوە و بە تایبەت پارتی دیمۆکراتی کوردستانەوە، کە هەموو کۆمەك و هاریکارییەکیان پێدەکرێت ، سەرەڕای ئەمەش ئەنەکەسە پەیوەندییەکی بەهێزی لەتەك

توكيا و نگ ل تك هندك ل دوتانى ناوچكش هبت.
ل بارودخكى ئاوادا برای من همیش پیدی دیتوانى ك جرك ل سازش لتك ئم پارتانجدا بكات. پیدی دكرا هندك سازشى سياسيانیان لگدا بكات جگ ل گپندانى هزكى سربازى تايبتى سربخ ل درو ى كنترى یپگ و یپژ و دواتريش هزى ديمكراتى سوريا. ئگر پیدی پیوندنییكى باشى لگیاندا هبواي دكرا كارايى لسر هوستيان دابن و ئوانيش ب لى خيان كارايى لسر پارتى و نگيش ئو هزموونشيان لسر توركيا هبواي، ياخود لانى كم دكرا ك ئنكس ب لاين كرت و تماشاكرك بت لبرى ياريكرك .

دواپلان و دواپرژى ئمريكا

كاتك ك ئمريكييكان داوايان ل پیدی كرد ك 30 هزار پاسوانى شكر ل سر سنوركان ب پاراستنى، دابينبكات ، پیدی دبواي ئم داخوازييى تبكردايتو . دبواي ئوى بزانيای ك ئمريكا هرگيز نايوت سوپاى ديمكراتى سوريا گورتر بت ، گر چى هر هزك ك ل درو ى خودى خى گور ببت ، ب ئاسانيش بچوكدكرتو ياخود هر لناو دبرت. كاركى گران نبوو ك پیدی دركى بو بكردای ك قبوكردنى ئم پرژی داو و دوتى توركيا زر بزار و تو دكات و پلانى داگيركردنى عفرين ، ك ماويك باسى لدكات، پشدخات.
كاتك ك لشكرى توركيا ل 20/03/2018 ب سر عفرين دستى پكرد ، پیدی لبرى هانابردن ب ئمريكا، دبواي ب جددى ئاگدارى ئمريكييكانى بكردايتو ك توركيا بوستنت و هزكانى بكشنتو ، ياخود ئمان ل شى هاوبشى دژ ب داعش پاشكش دكن و دچن بدم هزكانى عفرينو دژ ب سوپاى داگيركرى توركيا . گرچى پیدی ئمى كرد بام زر درنگ بوو بي ن كارايى لسر هزكانى ئمريكا دانا و ن ب هاناو چونكى كاريگر بوو ب هزكانى عفرين.

پرسيارك ئمي بچى پیدی هى ب دواى هدا كرد ياخود بردوام بيارى هى ددا؟

وامى ئم پرسيار زر ئاسان و ئويش ئوي ك پیدی هرگيز ل دانى بيار گوركانيا نگاوتو ب خكى ژاوا. پیدی پرنسپكى ئجلان-ى فرامش كرد سبارت ب دانى هموو بياركان ك دبت ل لاين خودى خكييو، بت. پیدی

مێژوویەکی درێژی لە بڕیاردانی تاکلایەنی و نەگەڕانەوە بۆ خەڵك و پرسنەکردن پێیان، هەیە. تەنانەت لە ساڵی 2015 شدا کە لە تەك ئەنەکەسە لە وتووێژیدا بوو کە لەوێدا سازشێکی گەورەی کرد بەوەی کە ئامادە بوو کە 40 لە کورسییەکانی ئیدارەی دیمۆکراتییە خۆسەرییەکانی ڕۆژاوا بە ئەنەکەسە ، ببەخشێت، بێ ئەوەی کە پرس بە خەڵکانی ڕۆژاوا بکات ، گەرچی لە کۆتاییدا ئەنەکەسە ئەم بەخشینەی ڕەتکردەوە.

من دڵنیام لە بەڕێکردنی ئەم سیاسەتانەدا گەر پێیەدە بگەڕایەتەوە بۆ ڕای خەڵکی لە گروپە خۆجێییەکان ، کۆمونەکان و ماڵی گەل-دا دەیتوانی ڕۆژاوا لە داگیرکردن و ژیانی زۆرێك لە خەڵك لەوە بپارێزێت، یاخود لانی کەم ئەوان بەرپرسیا نەدەبوون لەوەی کە بەسەر عەفرین – دا هاتووە و ئەوەشی کە لە داهاتووشدا ڕەنگە بەسەر ڕۆژاوادا بێت.

دەتوانین چی لە هەموو ئەمانەوە فێر بین ؟

تاکە وانەیەك کە دەکرێت فێربین ، دەبێت متمانە و بڕوا بە پارتە سیاسییەکان و سەرکردەکانیان نەکەین چونکە پارتەکان هەمیشە نوێنەرایەتی کەمایەتییەکی هەر یەکجار کەم لە خەڵکی نێو کۆمەڵ دەکەن. ئەم پارتانە لە دائیرەیەکی زۆر بچوکی تەسك لە ژورێکی تاریکدا، بڕیارەکان دەدەن. بەهێزبوونی پارتە سیاسییەکان هەمیشە لەسەر حسابی بزوتنەوە جەماوەرییەکان دەبێت و هەر ئاواش وردە وردەش بزوتنەوەکە بەرەو لاوازی و لاوازی زیاتر دەڕوات .

هەروەها دەبێت ئەوە بزانین کە دروستکردنی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك یا خود کۆنفیدراڵیزم کاری ملیۆنان خەڵکە لە هەموو کەرتەکانی کۆمەڵ-دا نەك کاری پارتە سیاسییەکان. دواوانەش کە دەبێت بەرچاوی بگرین ئەوەیە کە دەبێت هێزی چەکداریی تەنها بۆ بەرگرییکردن لە خۆمان و دەستکەوتەکانمان بەکاربهێنین نەك بۆ هێرشبردنە سەر لایەن و خاکی خەڵکی دیکە.

Zaherbaher.com

http://zaherbaher.com/2016/02/23/%d9%87%d9%87%e2%80%8c%da%b5%d9%88%db%8e%d8%b3%d8%aa%d9%85%d8%a7%d9%86-%d8%a8%d9%87%e2%80%8c%d8%b1%d8%a7%d9%86%d8%a8%d9%87%e2%80%8c%d8%b1-%da%95%db%86%da%98%d8%a7%d9%88%d8%a7-/%d8%af%d9%87%e2%80%8c

http://zaherbaher.com/2016/07/14/%da%95%db%86%da%b5-%d9%88-%da%a9%d8%a7%d8%b1%db%8c%da%af%d9%87%e2%80%8c%d8%b1%db%8c%db%8c-

%d8%b3%db%8c%d8%a7%d8%b3%d9%87%e2%80%8c%d8%aa%d9%87%e2%80%8c%d
/a%a9%d8%a7%d9%86%db%8c-%d8%a6%d9%87%e2%80%8c

http://zaherbaher.com/2016/11/09/%d8%a8%d9%87%e2%80%8c-%d8%a8%db%86%da%86%d9%88%d9%86%db%8c-%d9%85%d9%86-%d8%b3%db%8c%d8%a7%d8%b3%d9%87%e2%80%8c%d8%aa%db%8c-%d9%be%d9%87%e2%80%8c%db%8c%d9%87%e2%80%8c%d8%af%d9%87%e2%80%8c-%d9%84%d9%87/

http://zaherbaher.com/2017/05/18/%d9%86%d8%b2%db%8c%d9%83%d8%a8%d9%88%d9%88%d9%86%db%95%d9%88%db%95%db%8c-%d9%be%db%95%db%8c%db%95%d8%af%db%95-d8%a8%db%95-%d8%a6%db%95%d9%85%db%95%d8%b1%db%8c%da%a9%d8%a7-%d9%88-/%d9%be%da%95%da%86

http://zaherbaher.com/2018/01/10/%d9%be%db%95%da%a9%db%95%da%a9%db%95-%d8%a8%db%95%d8%b1%db%95%d9%88-%da%a9%d9%88%db%8e-/%d9%85%d9%84-%d8%af%db%95%d9%86%db%8e%d8%9f

زاهیر باهیر – لەندەن
ئازاری 2018

عەفرین ؟ دەبێت زۆر بوێرا نە پەنجە لەسەر زامەکان دانێیین، بەسە لۆمەی ڕۆڵی دەرەوەی خۆمان!!

زاهیر باهیر – لەندەن

عەفرین نە کەوتووە و نە دۆڕاوە و ن□ پرسە و ما تەمینیشی دەوێت شەڕڤانانی نەبەرد بە هەموو بەشەکانییەوە لەگەڵ خەڵکی ئازا و

بوێری عەفرین-دا دووەم گەورەترین داستانی نەبەردیی و جەنگیان دوای ش□ؤ□ش لە کەتەلۆنیا دژ بە فاشیزم و بەڕبەرییەتی نەك هەر دەوڵەتی تورکیا بەڵکو ناتۆ و " کۆمێنێتی نێودەوڵەتی" تۆمار کرد. ئیسپانیای 1936 لە عەفرین-دا دووبارە بووەوە .

عەفرین ئەستێرەیەکی گەشاوەی مێژووی بەرەنگاربوونەوە بوو لە ناو سەراپای بەرگرییەکانی دیکەدا کە مێژوو نیشانی داوە بە تایبەت دوای نەبەردەکانی شؤڕشی کەتەلۆنیا کە بە هاوبەشی کرێکاران و زەحەمەتکێشان و ئەنارکیستەکان و سۆشیالیستە نادەسەڵاتخوازەکانا ڕویدا.
عەفرین مێژوویەکی بۆ خۆی دروستکرد کە هەتا مێژووی بەشەرییەت بەردەوام بێت ، ناو و شۆرەی خۆڕاگریی و بەرگریی و دژایەتی فاشیزمی دەوڵەتیی و سیستەمی سەرمایەداریی ، بۆ خۆی تۆمار کرد . پەنجاو هەشت ڕۆژی بەرخۆدان ، نەك دەوڵەتی تورکیا و هاوپەیمانەکانی هێنایە لەرزە و هەشەکۆ بەڵکو " کۆمێنێێتی نێودەوڵەتی" ش ، بۆیە کەسێك ناتوانێت لۆمە و سەرزەنشتی ش□□قانان و عەفرینییەکان بکات.

عەفرین ئەو پارچە زەوییە بوو کە نەك هەر لە سوریادا جیاواز بوو ، بەڵکو لە هەموو ڕؤژاوای ناواین-دا تاك و جیابوو . حەوت ساڵی ڕەبەق دوور لە شەڕی کوشتن و بڕین و کاولکاریی نێوانی دەوڵەتی سوریا و " موعارەزە " و نێوانی خودی گروپەکانی " موعارەزە" بوو ، حەوت ساڵی ڕەبەق توانی هێڵێك لە نێوانی خۆی و شوێنەکانی دیکەدا بکێشێت. عەفرین ئەو پارچە زەوییە بوو کە زیاتر لە 200 هەزار سوریی لەوێ مر□قایەتی خۆیان ، یەکساێتی نێوانیان، ئاشتی و ئاشتەوایی و ڕێز و حورمەتی خۆیانیان تیادا دۆزییەوە .
ئەوەی کە جێگای لؤمەیە ، ئەوەی کە شایانی پرسە بۆ دانانە ، ئەوە سەرکردەکانی پەیەدە و سیاسەتە هەڵەکەیانە ، ئەوە ئەوانن کە دەبێت نەك بە خۆیانا بچنەوە بەڵکو دەبێت لێپرسینەوەی چڕ و پڕیان لەگەڵدا بکرێت و سزایەکی وابدرێن کە بۆ هەمیشە دووربخرێنەوە لە مەیدانی خەباتی جەماوەریی ڕۆژاوا، نەك هەمان شکست دووبارە بب□ن□و□ .

تاکە وانەیەك و دواوانەیەك کە لە عەفرین وەرگیرێت ئەوەیە: هەرگیز متمانە بە ڕابەر و سەرکردە مەکە ، هەرگیز پشت بە حیزب مەبەستە و باوەڕی پێ مەکە ، حیزب و سەکردە هەمیشە پلانی خۆیان هەیە و لە پشتی جەماوەرەوە بێ گەڕانەوە بۆیان ، لە وتووێژو سازش-دان. لە پرسی عەفرین و هەر هەموو ڕۆژاوادا ، سەرکردەکانی پەیەدە

دژایەتییەکی گەورەی ئۆجەلان و هزری نوێی ئۆجەلان-یان کرد ، هاوکاتیش گەورەترین خزەمەتیان بە ئاگاوە یا بێ ئاگاوە بووبێت ، بە ئەمەریکا و وڵاتانی ڕۆژاوا کرد بە هاوپشتیان بۆ ئەمەریکا ، کردنی هێزی خۆبەخشی بەرگریی یەپەگە و یەپەژە لە ڕۆژاوا بە هێزێکی هێڕشبەری پارێزەری بەرژ□و□ندییەکانی ئەمەریکا ، بە بەردەوامبوونی شەر لەگەڵ داعش لە ڕەقە و مەنبج و جەڕابلوس و شوێنەکانی دیکە ، بە قەبوڵکردنی پ□ر□ژەکەی ئەمەریکا کە دروستکردنی هێزێکی 30 هەزارکەسی بۆ پاراستنی سنورەکان ، بێ ڕەچاوکردنی مەترسی هێڕشی تورکیا و هاندانی بۆ شەڕێکی ئاوا، لە لایەن پەیەدەوە ، نەتوانایی کردنی یارییەک وەکو ئەردۆگان تاکو بتوانن ، لە مەیدانەکەدا بمێننەوە و ئەوەی کە بەدەستهاتووە ، بیپارێزن. زۆر هەڵەی سیاسیانەی دیکە ، هەن بەڵام لە ئێستادا هەر ئەوانە باس دەکەم .

21/03/2018

بۆچی هێزەکانی سوریا لە عەفرین بێ دەنگن، بۆچی ئەمەریکاش بێدەنگە؟ … زاهیر باهیر

هاتنی هێزەکانی سوریا بۆ عەفرین گەلێکی دڵخۆش و بە ئومێد کرد، وایان دەزانی کە سوریا دەکەوێتە شەڕ لەگەڵ تۆرکیادا.
بێ گومان ئەم شیکردنەوە و لێکدانەوەی هەرە هەرە زۆربەی ڕؤشنبیرەکان و سیاسییەکانی ڕۆژاوا و باشوور و لایەنەکانی دیکە هەر وەکو زۆربەی کات هەڵە دەرچو.
هەر لەسەرەتاوە ڕوسیا لەو پلانەی سوریا ناڕازی بوو لەبەر ئەوەی نزیکەی 2 ساڵ لەمەوبەر ڕوسیا دەیویست کە کوردەکان تەواوی عەفرین بە سوپای سوریا بسپێرن و ئەم داخوازییەی ڕوسیاش لەسەر بناخەی نزیکایەتی پەیەدە بە ئەمەریکاوە هاتە کایەوە .

شەڕی نیوانی ڕوسیا و ئەمریکا لە ناوچەکەدا بە هاوکاری هەندێك لە دەوڵەتەکانی کەندا و، بەدوای وەکیل دا دەگەڕان کە ئەو شەڕەی پێبکەن هەر هەموو هێزەکانی سوریا لە سوپای سوریای ئازدەوە بۆ

گروپە تیرۆریستەکان و تاکو پەیەدە لەم جەنگەوە ئاڵان ئیدی شەڕەکە بوو بە شەڕی نێوان ئەمان و ڕوسیا و ئەمەریکاش تەماشاکەر و هاندەر و گەرمکەری شەڕەکە.

بێ گومان دەبوایە دەرکمان بەوە بکردایە کە هەرگیز ڕوسیا نایەوێت سوریا و تورکیا کەهاوپەیمانی ئەون دەستیان بچێت بە خوێنی یەکدیدا، ئەمە وای لەوە کرد کە سوریا هەندێك لە جەیشی شەعبی لەگەڵ بڕێک چەک و تەقەمەنی سوك و قورس دا ڕەوانەی عەفرین بکات. سوریا بەمەی کە کردی دوو نیشانی شکاند ، یەکەم : ڕوسیای قایل کرد بەوەی کە ئەو بە گوێرەی پلانی ئەو دەڕوات هەروەها پەیەدەشی قایل کرد کە سوریا بۆ پاراستنی سنورەکانی دەگەڕێتەوە و دژ بە سوپای تورکیا دەجەنگێ. دووهەمیش: گەر عەفرین نەکەوێت ئەوە ئەوان بارو بنکەی خۆیا لەوێ داناوە و کارئاسایی دەکات بۆ گەڕانەوەی سوپای سوریا بۆ ئەوێ هاوکایش لەم قۆناخەدا ئەوان تەماشاکار دەبن .

ئەگەر عەفرینیش کەوت ئەوە ئەوان لەوێن و دوای سوڵحی دوەلی بە کشانەوەی تورکیا ئیدی بە ئاسانی سوریا بە تەواوی دەگەڕیتەوە بۆ عەفرین .
تا ئێستا ئەردۆگان لەم گەمە سیاسییەدا سەرکەوتو بووە ، گونی هەموو لایەکی گرتوە : ئەوروپا، سوریا ، ڕوسیا ، ئەمەریکا و داعش و گروپە تیرۆریستکانی دیکە . ئەمەریکا ناتوانێت هیچ شتێک بکات دژ بە تورکیا چونکە نایەوێت تورکیا لە ناتو□ د□رچیت و بکەوێتە بەرەی ڕوسیاوە . ڕوسیاش لە ئێستادا تورکیا بۆ ئەو لە سوریا گرنگترە دەیەوێت بەلای خۆیدا، تورکیا ڕاکێشێت. ئیتر ئا لێرەدا کێشەی کورد و سەنگی کورد لە سوریادا ، گرنگی هاوسەنگیی سوریا و تورکیان نابێت بۆ هیچ کام لە ئەمەریکا و ڕوسیا.

زاهیر باهیر – لەندەن
16/03/2018

کۆنفیدراڵیزم، کۆنفیدراڵیزمی

دیمۆکراتیك و ڕۆژاوای کوردستان … زاهیر باهیر

زۆرێك لە دینەکان و ئایدۆلۆجییەکان لە چەپەوە بۆ ڕاستیان لە بەرانبەر گرفت و کێشەکانی کۆمەڵ-دا وەستاونەتەوە ، بەڵام هیچ کامەیان نەك هەر نەیانتوانیوە ئەو کێشانە لە بەین بەرن، بەڵکو بارودۆخەکەشیان خراپتر کردوە.
لە کاتێکدا کە کێشەکان بەردەوامن و وەکو خۆیان ماونەتەوە ، هەر لەو کاتەوە گروپەکان، پارتە سیاسییەکان و تاکەکانیش بە ئایدیا و بیردۆزی جیا جیاوە هاتونەتە پێشەوە . کۆنفیدرالیزم، یاخود کۆنفیدرالیزمی دیمۆکراتیك ،یەکێکە لە ئایدیای چارەسەرەکان .
ئایدیای فیدراسۆن و کۆنفیدراسۆن دەگەڕێتەوە بۆ چەند چەرخێك لەمەوبەر. یەکێك لەوانەی کە زۆری لە سەر فیدراسۆن و کۆنفیدراسۆن نوسیوە جۆزیف پرۆدۆن، (1809-1865) بووە ، بەتایبەت سەبارەت بە کەنەدا و سویسرا و ئەوروپا . تێگەیشتنی ئەو بۆ ئەو دوو چەمکە و شیکردنەوەکانی بۆیان ، تەواو جیاواز بووە لەوەی کە ئەو سەردەمە قسەی لەسەر دەکرا.

کاتێك کە ئەو چاودێریی و گۆڕاییەی لێدوانەکانی سەبارەت بە ئەوروپا دەکرد، تێبینی ئەوەی دەکرد کە زۆر جیاوازن لە ئایدیا و تێگەیشتنەکانی ئەو بۆ ئەو دوو تێزە. پرۆدۆن سەبارەت بە لێداون و بۆچونە باوەکانی ئەو سەردەمە، کۆمێنتی خۆی هەبووە ” ئەمەی کە ئەوان دەیڵێن وادەردەکەوێت کە ئەوان هیچ تێناگەن جگە لە هاوپەیمانێتی هەموو دەوڵەتەکانی کە لە ئێستادا لە ئەوروپادا هەن بە سەرۆکایەتی کۆنگریسێکی دائیم ، ئیتر دەوڵەتەکان گەورە بن یا بچوك لای ئەوان گرنگ نییە . ئەوانیش بەو مەبەستە قسەی لەسەردەکەن کە هەر دەوڵەتێك فۆرمێك لە حکومەت کە پێی بکەوێت و بۆی باشبێت دەگرێت بە خۆیەوە . ئێستاش کە هەر دەوڵەتێك بە گەورەیی بۆی دانیشتوانەکەی و قەبارەی گەورە و بچوکی دەڤەرەکەی دەنگی لە کۆنگریس هەیە و دەنگدەدەن، دەوڵەتە بچوکەکان لێرەدا هەر بە زوویی دەخزێنە ناو دەوڵەتە گەورەکانەوە کە پێی دەوترێت کۆنفیدراسۆن …”1 تێبینی و پەیامەکەی ئەو کاتەی پرۆدۆن بۆ کاتی خۆشی و ئێستاش هەر ڕاستە . لە ڕاستیدا یەکێتی ئەوروپای کۆنفیدراسۆن دەزگەیەکی بیرۆکراتیانەیە و یەکگرنتی دەوڵەتەکانە و زۆریش کۆنفیدراسۆننیکی نادیمۆکراتیانەیە ، “مافی یەکگرتن و یەکێتی، هاوکاتیش مافی

ئازادبوون ل□ بڕیاردانی جیابونەوە و کشانەوە لەو یەکێتییە لە پێش هەموو شتێکەوەیە بە هەموو مافە سیاسسییەکانیەوە ، بە بێ ئەم مافانە کۆنفیدراسوێن هیچ نییە جگە لە ناوەندگەراییەکی مکیاجکراو نەبێت”1

باکۆنین و کرۆپتیکین و خەڵکانی دیکەش سەبارەت بەو تێزەی سەرەوە نوسیویانە بەڵام کەسیان ئەوەندەی مورەی بوکچین-یان(1921-2006) لەو بارەوە نەنوسیوە و ئەوەندەی ئەو لەم پرسەدا قوڵنەبونەتەوە.

بوکچین هەر بە نوسین لەم تێزە نەدوواوە ، لە ڕاستیدا پرسی کۆنفیدراڵیزمی بە پرسی سۆشیال ئیکۆلۆجی، ناناوەندگەراییەوە بەستۆتەوە و بڕوای وابووە کە بنیاتنانی شارەوانی ئازاد و ئازادیخوازانە بناغەکەیەتی . بوکچین هەر بە تەنها تئیورزان نەبووە ، ئەو لەپێناوی چەمکەکەیی و باوەڕیی-دا زۆر بە پەرۆش و چالاک و ماندوونەناس بووە. ئەو کاتانەی کە لە ژیاندا بووە ، بەتایبەت لە ساڵانی 1980 کانا لە هەوڵی ئەوەدا بووە کە تیئورەکەی بخاتە کارەوە/ پراکتیزەوە. بوکچین زۆر چالاك بووە لە بواری ئەوەی کە خۆی باوەڕی پێی هەبووە ، ڕێکخەر و بزوێنەری ئایدیاکە بووە و خۆیی بۆ تەرخان کردووە ، لەم بارەوە ئاوا لەسەر چالاکیەکانی ئەو نوسراوە ” بوکچین لە شارەکانی Vermont وەکو Burlington لە هەوڵی ئەوەدا بوو کە ئایدیاکانی، پڕۆژەی [شارەوانی ئازادیخواز] بخاتە کار ەوە ، ئەویش بە کار و چالاکیکردن و هاوکاریی لەتەك کۆمەڵێ لە پارتی سەوز لە باکوری ڤێرمۆنت لەگەڵ هەندێك لە پارتی سەوزی بێرلنگتن لە شارەوانی ئەوێ بۆ سەپاندنی دیمۆکراسی. بوکچین لەم چالاکیەدا بەردەوام بووە تاکو ساڵی 1990 کە لە سیاسەت خۆی خانەنشین کردوە . ئایدیاکانی ئەو لە کتێبی بیناکردنەوەی کۆمەڵدا کە لە ساڵی 1989 دا و ل□ □ کتێبی The Murray Bookchin Reader 1997 بە کورتی چڕکراوەتەوە”2

لای بوکچین بنیاتنانی شارەوانی ئازاد بناخەی بنیاتنانی کۆنفیدرالێزمە، ئەڵتارنەتیڤێکە/جێگرەوەیەکە بۆ دەوڵەت-نەتەوە . ئەو وای هەست دەکرد شارەوانی ئازاد بۆ گەیشتن بە ک□م□□□ی ناچینایەتی و کۆمەڵێکی ئازاد، ز□ر□وورییە . کاتێك کە بوکچین ویستی پڕۆگرمەکەی شارەوانی ئازاد یاخود شارەوانی ئازادیخواز بخاتە چوارچێوەی چالاکیی ئەنارکیستەکانەوە ، ئەمە بووە هۆی ناکۆکی لەتەك ئەنارکیستەکانا، کە لای ئەو بێزارییەکی دروستکرد ” بوکچین لە کۆتایی نەوەدەکانی چەرخی ڕابوردوودا لە ئەنارکیزم داب□□ا و لە دوا وتاری ، The Communalist Project (2003), بەدیاریکراوی باسی شارەوانی ئازادیخوازانی کرد ک□ پێکهاتەیەکیی سەرەکییە لە

کۆمۆنەڵیزم، Communalism *. بوکچین بڕوای وابوو کە کۆمۆنیڵیستەکان وا بڕوایانە کە شارەوانی ئازادیخوازان دوو پەیام دەگەیەنێت هەم بۆ بەدەستهێنانی کۆمەڵگەیەکی لۆژیك/ ژیر هەروەها بناخەیەکیش بۆ دامەزرانی ئەو کۆمەڵگەیە "2

جانێت بیێڵ-ی برادەری دێرینی بوکچین، کە نزیکەی 8 ساڵێک پێکەوە ژیاون، لە کتێبی Ecology or Catastrophe سەبارەت بە گرنگی و بایاخی شارەوانییەکان و کۆنفیدرالیزم بۆ بوکچین، دەڵێت " لە دیدی بوکچین – ئەوە شارەوانییەکان کە دیمۆکراتیزە کراون هەروەها کۆنفیدراسیۆنی شارەوانییەکان وەك جێگرەوەیەکی دەوڵەت-نەتەوەن و کۆتایی و قەڵایەکن بۆ سۆشیالیزم. بوکچین ئایدکان و ئەرگومێنتەکانی کە بە شارەوانی ئازادیخوازان، ناودەبرد، هەمووی بە کاملی لە فۆرمی یاخود کتێبی The Rise of Urbanisation and the Decline of Citizenship [هەڵکشانی شارنشینێتی و داشکانی هاووڵاتیبوون] کە لە ساڵی 1986 دا بڵاوی کردەوە، خستەتە ڕوو"3
لەم بەشەی ئەم وتارەدا هەوڵدەدەم پێناسەی چەمکی کۆنفیدرالیزم لە دیدی بوکچین و کۆنفیدرالیزمی دیمۆکراتیك ، کە تێزەکەی عەبدوڵا ئۆجەلانە، بکەم و ئاوڕێکی خێراش لەوەی کە لە ڕۆژاوادا بەدەستهێنراوە بدەمەوە.

گەرچی بوکچین ئایدیا و پلانی بۆ جێبەجێکردنی تئیورەکەی لە واقیعدا هەبووە، هاوکاتیش ئەوەی زۆر باش دەزانی کە مەحاڵە و خەون دەبێت لە بیناکردنی شارەوانی ئازادیخواز و کۆنفیدرالیزم لە شارە زەبەلاحەکانی کە هەن لەسەر بناغەی مێنتاڵیتی و پەروەردە و ڕۆشنبیری باو و ئەو کولتورەی کە ئێستا لەناو خەڵکدا هەیە و هەروەها بە هۆی سروشتی ناوەندگەرایی کۆمەڵگەی -شەوە . بوکچین دەرکی بەوە کردبوو کە دروستکردنی شارەوانی ئازادیخواز داخوازی جۆرێکی جیاواز لە پەروەردە و خۆپێگەیاندن و ڕێکخستن، دەکات و ئەوەشی دەزانی کە ناوەندگەرایی یەکێکە لە ڕێگرە سەرەکییەکان . بیرکردنەوەی ئەو سەبارەت بە شارەوانی ئازایخواز ئاوا نمایشکراوە " بوکچین هەر لە ساڵی 1950 کانەوە لایەنگر و پێداگربووە لەسەر دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ یاخود ئەنجوومەنی دیمۆکراتی . ئەو سروشی لە نوسینەکانیی H.D. Kitto هەروەها Alfred Eckhard Zimmern وەرگرتووە. سەبارەت بە چەمکی کۆنفیدراسیۆنیش، بوکچین لەژێر هەژموونی بیردۆزان و بیرکەرەوانی ئەنارکیستەکانی چەرخی نۆزدەدا بووە. ئەو شارەوانی ئازادیخوازانی بە دیدی یۆتۆبییانەوە لەبارەی ناناوەندگەرایی [ئۆتۆنۆمی] بۆ گچکەکردنەوەی شارەکان، هەروەها بۆ قەبارەی مرۆڤەکانەوە لەشانی کۆمۆنیتییە ئیکۆلۆجییەکانەوە و

دیسانوە بە تەزی شێشی شارنشینیەوە، گرداوە "2
جانەت بێ لەگەڵ ئەوەی سەرەوەدا نایەتەوە. لە نامەیەکیدا کە
09/12/2017 بەی ناردوم ، ئەو هەکارەکان کە هەژمووونی خۆیان لەسەر
بوکچین دانـاوە ، بەم جۆرە بەمنـی نوسـیوە " ئەوەی کە سـروشی
بیرکردنەوەی بوکچینی بۆ کۆنفیدراسیوەن ، هەناوە جەزیق پرەدەن و
باکەنین و ئەوانی دیکە نەبوون ، بەڵکو چیرەك و چالاکیی نقابەی CNT
ئیسپانی (Confederation Nacional del Trabajo) لە ئیسپانیا بوو
. کتێبەکەی The Spanish Anarchists تەرکیز لەسەر هەیکەلی سی ئەن
تی وەکو کۆنفیدراسوێنێك، دەکات . ئەو لەو کتێبەیدا لە هەوەی
خـستنەوەوی ئەوەدایە کە پێچەوانەی تەمەتەکـانی کە مارکسـیەکان
داوەنـاتە پـاڵ ئەنارکیستـەکان بیسـەلمێنێت ، کە لە ڕاسـتیدا
ئەنارکیسـتـەکان دەتـوانن خۆیـان ڕێکبخەن، ئەوان بنیاتنـانی
کۆنفیدراسوێن و دامەزراندنی قەوارەی [هەیکەلی] لە خوارەوە بۆ
سەرەوە هەڵدەبژێرن"
وەای ئەوەی کە بـوکچین بـاوەڕی بە نـاناوەنـدگەرایی و کۆمەڵکـی
ئیکۆلۆجـی هەبـووە ، لەگەڵ ئەوەشـدا بـاوەڕی وا نەبـووە کە ئەوەی
سەرەوە بتوانرێت بەبێ کۆنفیدرالیزم بەدەستبهێنرێت ، کە تێیدا لە
ڕێگایەوە شارەوانییەکان دەتوانن یەکبگرن و هاریکاریی یەکدی بکەن
بۆ هـاوبەشکردنی دەرامەت و داهاتیـان لە نێـوانی خۆیـانـدا لەسەر
بناخەی بەگوێرەی پێویستییەکانی تاک و خودی کۆمەڵگەتیەکان. لەگەڵ
ئەوەشدا هاوکات ئەو باوەڕی وابووە کە هەر یەکە لە شارەوانییەکانی
ناو تێیدا لە کێشانی سیاسەت و کاروباری نێوخۆیانا، پێویستە
ئـازاد بـن و ئەتەنۆمـی خۆیـان هەبێـت. پێناسـەی بـوکچین بۆ
کۆنفیـدرالیزم " کۆنفیـدرالیزم لەسـەرو هەمـوویەوە تێیدا بۆ
ڕێکخستنی کاروباری ئیداریی شارەوانییەکان کە ئەندامەکانیان یاخود
نێرراوەکانیان [وەفد] لە ڕێگای دیمۆکراتی ڕاستەوخۆوە لە نێو
ئەنجوومەنە دیمۆکراتییەکانا لە شار و شارۆچکە و گوندە جیاجیاکانا
و گەڕەکەکـانی شـارە گەورەکانا،هەڵـدەبژێرن . ئەنـدامانی ئەم
لـیژانەی کۆنفیـدراسوێنێکە لە شـێوەیەکی زۆر تونـد و بێ لادان لە
داخوازییەکان، دەستەیشتنیان [صەلاحیەت] پێدەدرێت، لە نزیکەوە
چاودێرییان دەکرێت. کەی پێویست بوو بانگدەکرێنەوە، بەرپرسیار
دەبـن لە بەرانبەر ئەنجوومەنەکانـا کە دەسـتنیشانیان کـردون یـا
هەڵیـانبژاردوون بۆ ئامـانجی هاوکـاریی یەککەوتـن و ئیدارەدانی
سیاسـەتەکان و کاروبارەکـان کە لە لایەن خـودی ئەنجوومەنەکـانەوە
فۆرمیلە کراون"4
ڕووبەڕووبوونەوەی دروستکردنی کۆنفیدرالیزم داخوازی دروستکردنی
شارەوانی ئازادیخواز دەکات کە کار لەسەر پایە سەرەتاییەکانی وەکو

ناناوەندگەرایی، ئیکۆلۆجی کۆمەڵایەتی [سۆشیال ئیکۆلۆجی]، پەیوەستبوونەوە و فەمەنیزم کە ئەرکگەلێکی زۆر گرنگن . هەر یەك لەم پایانە بەستراون بە یەکدییەوە کە هیچ کامیان بە ئەوی دیکەیان ناکرێت و کارا نابن. بوکچین ئەمەی زۆر بە باشی ڕونکردۆتەوە کە دەڵێت ” قسەکردن لەسەر دروستکردنەوەی کۆمەڵە و پەیوەندیمان لەتەك دونیای سروشتیانەدا ، گوایە تەنها دەتوانرێت لە ڕێگەی ناناوەندگەراییەوە یاخود لەکانیزمەوە یاخود خودی خۆڕاگریی خودئیکتیفاییەوە، هەر لە فەزای ناتەواوی چارەسەرەکانا دەمانهێڵێتەوە”4 وەرای ئەمەش بوکچین پێداگریی لەسەر ئەوە دکات کە ناناوەندگەرایی و خودئیکتیفایی بە تەنها مانای ئەوە ناگەیەنێت کە کارێکی دیمۆکراتیانە بێت و لە توانای چارەسەرکردنی گرفتەکانی کۆمەڵ-دا سەرکەوتوو بێت لە ئامانجەکەیدا ، هەر بەم هۆکارەش بەردەوام دەبێت و دەڵێت ” ڕاستییەکی گرفتاوییە کە دەرك بەوە نەکەین ، کە ناناوەندگەرایی، خودئیکتیفایی بە تەنها خۆیان و لە خودی خۆیانا بە زەروورە بە پرەسەیەکی دیمۆکراتی بناسین . شارە نموونەییەکەی Plato [قوتابییەکەی سوقرات و مامۆستاکەی ئەرستۆل] لە کۆمارەکەیدا لە ڕاستیدا وا کێشە کێشرابوو کە خودئیکتیفا بێت، بەڵام خودئیکتیفابوونەکەی تەنها بە پاراستن و بەردەوامبوونی جێنگاوەرەکانی و هەروەها نوخبەی فەلسەفییەکەی، بوو. بەڕاستیش ئیمکانێتی پاراستنی خودئیکتیفابوون پابەندە بە تواناوە، هەر وەکو لە بەرگرییکردنی شاری Sparta [شارێکی گەورەی یۆنانییە کۆنەکان] لە بەرانبەر هەژمونی ” گەندەڵییدا” لە دەرەوەی کولتورەکان، دەبینین (کە کاراکتەرەکە و دەتوانم بڵێم هەشتا لە زۆر کۆمەڵەی داخراوی ڕۆژهەڵاتا دەردەکەوێت).

هەر بە هەمان پێوەر ناناوەندگەرایی لە خودیی خۆیدا زەمانەتی ئەوە ناکات کە کۆمەڵەیەکی ئیکۆلۆجیمان دەداتە دەست. کۆمەڵەیەکی ناناوەندگەرایی زۆر بە ئاسانی لە شانی هیراشیەتەکی ئەوپەڕی ڕەق و تەقدا. دەکرێت هەبێت. بەرچاوترین نموونە ئەوروپا و فیوداڵیزمی ڕۆژهەلاتە. ڕیزبەندی هیراشیانەی کۆمەڵایەتی کە تیایدا ئەمیرەکان و دوقەکان و بارۆنییەکان لە پلە و پێگەی بالادا نیشتوون و دانیشتوانی کۆمەنێتییە ناناوەندگەرییەکان [ئەتەنۆمییەکان] بەڕێوەدەبەن . لەگەڵ هەموو ڕێزێکمدا بۆ fritz Schumacher ، بچوك مەرج نییە کە جوان بێت……ئەگەر ئەمە ستایشی ئەم کۆمەنێتییانە بکەین هەر لەبەر ئەوەی کە ناناوەندگەریین ، یا خودئیکتیفایین یاخود بچوکن یا ” تەکنەلۆجیایەکی ماقوڵە و بەجێ ” بەکاردەهێنن ئەو کاتە ئەمە ناچاردەبین کە فەرامۆشی ئەو هۆکارەش بکەین کە لە ڕووی

کوڵتورەوە وەستاو و مەنگن ، ئەمە جگە لەوەی هەر بە ئاسانیش لە لایەن دەستەبژێرە دەرەکییەکانەوە پاوان بکرێن “4

بوکچین کە باسی لە کۆنفیدراڵیزم کردووە لە ڕووی سیاسییەوە وەکو جێگرەوەیەك بۆ دەوڵەت-نەتەوە داینا□و□. ئەو دەیزانی کە لە کاتێکدا کە دەوڵەت دەزگـــاو سیاســـەتی خۆی هەیە ، هاوکـــاتیش ئـــابوریی ســەرمایەداریی لە ڕێگـــای دەزگەکـــانییەوە وەکـــو هێـــزی ســەربازیی و پۆلیسیی و سیخوڕیی و دەزگای دیکەی وەکو : کەنیسە و مزگەوت و بانق و دەزگە دراوییەکـــانی دیکە و میـــدیا و دادگـــا، ئـــابورییەکەی لەو ڕێگایانەوە دەسەپێنێت و کۆمەڵ کۆنترۆڵ و هەیمەنە دەکات .

بـــوکچین بـــاوەڕی وابـــوو کە کۆنفیـــدراڵیزم لە رێگـــای شـــارەوانییە ئازادیخوازەکـــانەوە دەبێـــت دەزگەکـــانی خۆی بخـــولقێنێ ، کڵێشەی سیاســەتەکانی خۆی بکێشێ، ڕؤشنـــبیریی و پەروەردەی خۆی بەکـــاربێنێ، ئابووریی خۆی دروست بکات ، تاکەکانی کۆمەڵ یاخود هاووڵاتیانی توانادار بکات . ئابەم شێوەیە بوکچین جەختی لەسەر ئەوە کرد□ تەوە و وتـــویەتی ” کاتێـــك کۆنفیـــدراڵیزم وەکـــو مەبادیئەکـــانی یـــاخود بنەماکانی ڕێێکخستنی کۆمەڵ دەگاتە ئەو پەڕی پێشکەوتنی ئەو کاتەی کە خودی ئابووری کۆنفیدرەڵایز کرا [واتا□ ک□ ئابوریی ئازاد کرا لە لایەن کۆنفیدراسوێنەکەوە و خاوەنداری□تی لێکرا- زاهیر] ئەویش کێڵگەکانی ناوچەکە ، کارگە و کارخانەکان هەروەها ئەو پرۆژانەی کە پێویستن بۆ کۆمەڵ، بخرێنە ژێردەستی شارەوانییە لۆکاڵەکانەوە ، ئیدی ئەمە تەواوی کارەکەیە . کاتێك کە کۆمۆنێتیی□کە بچوك یا گەورە لە تۆڕێکـــی گرێـــدراو و یەکگرتـــوودا لەتەك کۆمۆنێتییەکـــانی دیکە، دەستدەکەن بە بەڕێوەبردنی سەرچاوە ئابوورییەکانی خۆیان، ئەوە ئەنجامدانی کارەکەیە”4

جـــانێت بێڵ لە کتێبەکەیـــدا: The Politics of Social Economy, Libertarian Municipalism لە بەندی 11 دا بە زمانێکی ئاسانتر و پـــاراوتر هەوڵـــیداوە کە بـــاشتر ئایـــدیاکانی بـــوکچین ســـەبارەت بەو کۆپلەیەی سەرەوەی ئەو، ڕونبکاتەوە و شرۆڤەیان بکات. ئەو دەڵێت ” کۆنفیدراســیوێن تۆڕێکە کە تیایـــدا چەـــند لایەنێکـــی سیاســـیانە بۆ دروستکردنی دامەزراوەیەکی گەورەتر لە هەموویان، یەکدەگرن . وێڕای ئەوەی کە لایەنێکـــی گەوەرەتـــر لە پرۆســـەی هاوپەیمانێتییانـــا دروستدەبێت ، بەڵام لایەنە بچووکەکان لەناو ئەو هاوپەیمانێتییەدا خۆیان هەڵناوەشێننەوە و گۆڕیان گومنابێت ، بەڵکو لەبری ئەوە، ئـــازادیی و شوناســـنامە و ســـەروەرێتی خۆیـــان، گەرچـــی لەو هاوپەیمانێتییەشدان، هەر دەپارێزن.”5

شتێکی ئاشکرایە و خاڵێکی سەرەکییە گەر خەڵکی لە ڕووی ئابورییەوە

بە گوێرەی پەیوەستییەکانیان یەکسان نەبن، ئەوە لە ڕوانگەی سیاسیشەوە جیاوازی گەورە لە نێوانیانا دەردەکەوێت و ئەو کاتەش بەیەکادان و شەڕوشۆڕ لە نێوانیانا سەر هەڵدەدا. هاوکاتیش ئاشکرایە کە یەکسانی ئابووریی ڕوونادات ئەگەر خودی خەڵکی خۆیان کۆنترۆڵی ئابوورییان نەکەن. ئەمەش مانای ئەوەیە کە ئابووریی بەهیچ شێوەیەك نابێت لە دەستی خاوەندارێتی تایبەتییدا بێت، یاخود لە دەستی دەوڵەتا کە ناوی خاوەندارێتی خەڵکی/ کۆرتی گشتی لێنراوە ، یا بەهاوبەشی لە دەستی خاوەندارێتی دەوڵەت و خاوەندارێتی تایبەتدا ، ببێت، بە واتایەکی دیکە ئابوری تێکەڵاو لە کۆرتی گشتی و کۆرتی تایبەتی . جانەت بێڵ لە هەمان کتێبدا Libertarian Municipalism لە بەندی 12 دا ، لە بەشی بە شارەوانیکردنی ئابووریی [Municipalaised Economy] کە تەرخانی کردووە بە ئەو جۆرە ئابوورییەی کە کۆمەنەتییەکە پەیوەستەتی جیاوازی ئەو جۆرە ئابوورییە دەکات لە جۆرەکانی دیکەی ئابووریی، کە لە کۆمەڵگانەکدان کە لە سەر بناغەی کۆمەڵەی چینایەتی خۆیان گرتووە. ئەو دەڵێت :

” شارەوانی ئازادیخوازان گەشە بە فۆرمەك لە خاوەندارێتی گشتی دەدات ، کە لە ڕاستیدا گشتییە. سیاسەتی ئابوریانەی شارەوانی ئازادیخوازان، پێشنیاری جۆرێك لە ئابوری دەکات کە نە خاوەندارێتی تایبەتی لێدەکرێت ، نە پارچە پارچەش دەکرێت بە هەرەوەزییە گچکەکان و نە خۆماڵیکردنیش دەبێت، بەڵکو ئابورییەکە، کە شارەوانیانە [واتە ئازادکراوە – زاهیر] کراوە و خراوەتە ژێر دەسەڵاتی کۆمەنەتییەکەوە “خاوەندارێتی گشتی” و هەر لە لایەن ئەویشەوە کۆنترۆڵدەکرێت.”
” ئەم بەشارەوانیکردنەی ئابوریی [ئازادکردنی ئابوری – زاهیر] یانی ” خاوەندارێتی” و بەڕێوەبردنی ئابورییەکە لە لایەن هاووڵاتیانی کۆمەنەتییەکەوە، مولکەکان بە هەردك جۆرییەوە: زەوی و کارگەکانەوە، چی دی مولکی تایبەتیی نابن و خاوەندارێتی تایبەتییان لێ ناکرێت بەڵکو دەخرێنە ژێر دەسەڵاتی تەواوی هاووڵاتییان لە ئەنجوومەنەکانیانا. لەم بارەدا هاووڵاتیان بە کۆمەڵ ، هەموان، ” خاوەندارن” بە سەرچاوەکانی سامانی ئابوریی کۆمەنەتییەکانیان و خۆیان فۆرمیلەیان دەکەنەوە و ڕەزامەندی لەسەر سیاسەتی ئابوریی بە کۆمەنەتییەکە، دەدرێت. ئەوە ئەوانن نەك بیرۆکراتەکان و سەرمایەدارەکان، کە سەبارەت بە ژیانی ئابوریی ، بڕیارەکان دەدەن........ لە کۆمەڵێکی ماقوڵی/ ژیریی ئەنارکیستیدا نایەکسانی ئابوریانە لە ڕێگای گۆڕانەوەی سامان ، مولکییەتی تایبەتی و هەروەها ئامرازەکانی بەرهەمهێنان بە شارەوانی،

لەناودەچێت، بەهۆی بە شارەوانیکردنی ئابوریەوە، [ئازادکردنی ئابووریەوە زاهیر] سەرچاوەکانی سامانی چینی خاوەندار لە لایەن خەڵکانی ئاساییەوە دەستی بەسەردا دەگیرێت و دەخرێتە ژێر چنگی کۆمەنێتیەکەوە تاکو بۆ بەرژەوەندی هەموان بەکاربهێنرێت. “5

چەمکی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك:

عەبدوڵا ئۆجەلان سەرکردەی پارتی کرێکارانی کوردستان ، پەکەکە، پێش سەردەمی بەندکرنی و لە سەردەمی بەندیی-دا بیری لە بزوتنەوەی پەکەکە و لێکدانەوەی بۆ کردووە ، هەروەها شیکردنەوەی بۆ هەرەسهێنانی شورەویی ئەو کاتەو بلۆکی وڵاتانی کۆمۆنیستی لە ڕۆژهەڵاتا، کردووە. هاوکاتیش ئەزموون و ئایدۆلۆجی هەر هەموو پارتە کۆمۆنیستەکانی لە جیهاندا لە گەڵ یەکدیدا بەتایبەت ئەوانەی خۆرهەڵاتی ناوین بەیەکەوە گرێدەداتەوە و شاهیدی دەستکەوتەکانیان بوو، کە لە زەمینەی واقیعدا ، هەموو شتێك بوو جگە لەوەی کە ئەوان بانگەشەیان بۆ دەکرد. لەگەڵ هەموو ئەمانەدا خاڵی وەرچەرخان و گۆڕانی ئۆجەلان لە بەندیخانەدا خۆئاشناکردنی بوو بە ئایدیاکانی موورەی بوکچین . ئۆجەلان لە ڕێگای پارێزەرەکانیەوە چەند جارێك نامەی بۆ بوکچین ناردوە تاکو لە ئایدیاکانی ئەو باشتر تێبگات بە ئەوەی لەگەڵ چەمکەکانی پەکەکەدا بیانگرێتە بەرچاو، بەڵام بوکچین لە کۆتایی ژیانی و لە سەر پێخەفی مردن، بووە، هەر لەبەر ئەوەش نەیتانیوە بچێتە گفتوگۆیەکی زۆر جددیەوە نە بە پەیام و نە بە نوسین .

لەسەرەتای ئەم چەرخەدا ئۆجەلان بە تەواویی تێگەیشت کە پرۆژەکەی بوکچین سەبارەت بەئەنجومەنەکانی هاوڵاتییان و پرسی کۆنفیدراڵیزم، دروستترین چارەسەرن بۆ هەموو نەتەوەکان و کەمایەتییە نەتەوەییەکان کە لە وڵاتانی ناوچەکەدا دەژین. دوای ئەم تێگەیشتنە ، ئۆجەلان ئایدیای دەوڵەت-نەتەوەی ڕەتکردەوە. لە ڕاستیدا ئەو ئێستا باوەڕی وایە دەوڵەت-نەتەوە ڕێگەوێشی گرفتەکانە زیاتر لەوەی کە چارەسەربێت ، ئەو وای دەبینێت کە ئەوە دەوڵەت-نەتەوەیە کە تا ئێستاش کارەسات بۆ خەڵک دەهێنێت. دەنوسێت “ئەگەر دەوڵەت-نەتەوە بەبێ پشتی سەرمایەداریی مۆدێرن بێت ، بە دنیاییەوە قەفەسکە بۆ کۆمەڵە سروشتییەکە.........دەوڵەت-نەتەوە لەژێر ناوی کاپیتالیزم-دا کۆویکرنی/ مالیکردنی کۆمەڵ دەکات و کۆمەنێتییەکە لە سروشتە بناغەییەکانی نەیار/ غەریب دەکات”6
ئۆجەلان باوەڕی وایە نەك هەر نەتەوەکان ئایندەیان لەژێر سایەی

دەوڵەت-نەتەوەدا نییە ، بەڵکو تاکەکانیش – هاووڵاتیان- ئایندەیان نییە مەگەر خۆیان ل□ تەك جۆرێك لە مۆدێرێنیتی کۆمەڵ-دا بگونجێنن ” هاووڵاتیبوون لەسایەیدا [سایەی دەوڵەت-نەتەوە -زاهیر] هیچ پێناسەیەکی نییە بەڵکو ڕوودانی گۆڕانکارییەکە لە خاوەندارێتی تایبەتی کۆیلایەتییەوە بۆ کۆیلایەتی دەوڵەت”6

ئۆجەلان دەیزانی کە ڕیشەی گرفتەکان لە گەلێك کۆمەڵدا ، وەکو کۆمەڵی کوردیی، بەتایبەتی لەو ناوچەیەی کە لێوەی هاتووە، کامانەن. لای ئۆجەلان تەنها ئەوە بەس نەبوو کە بە تەنها دەوڵەت-نەتەوە ڕەتبکاتەوە ، ئەو باوەڕی وایە ل□ تەك ئەوەشدا خەڵکی دەبێت تەرکیز بکاتە سەر گرفتێکی سەرەکی دیکە کە لە کۆمەڵدا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژە هەیە، کە پرسی ژنانە. ئۆجەلان زۆری لەسەر کۆمەڵی کۆن [قەدیم] خوێندۆتەوە ، هەر لەکاتی یەکەم مەدەنییەتەوە پێش 10 هەزار ساڵ هەروەها ڕۆڵی ژنان لەو کۆمەڵانەدا هەر لەو سەردەمانەوە . بەو خوێندنەوە قوڵە، ئەو دەرکی بەوە کرد کە کەهەموو پرسەکان، کێشەکان هەر لە دەوڵەت-نەتەوەوە لە ڕێگای چەوساندنەوە و بەکارهێنان و کۆیلەکردنەوە تا دەگاتە کێشەی ژنان و یەکسانی جێند□ریی زۆر بە توندی بە یەکدییەوە گرێدراونەتەوە هەر لەبەر ئەوەش ناتوانرێن بەجیا چارەسەربکرێن. لە ڕاستیدا ئۆجەلان وابیردەکاتەوە کە چەوساندنەوە و بەکارهێنان لە کۆیلەکردن و سەرکوتکردنی ژنانەوە دەستپێدەکات ” بەبێ کۆیلەکردنی ژنان هیچ کام لە جۆرەکانی دیکەی کۆیلایەتی نەیدەتوانی بوونی هەبێت ، ئیتر لە بەردەوامبوون و گەشەکردنی خودی کۆیلایەتی بگەڕێ….بەبێ سەرکوتکردنی ژنان سەرکوتکردنی سەرجەمی کۆمەڵەکە مەحاڵ بوو یاخود پێشبینی نەدەکرا”6

ئۆجەلان زۆر بە جددی کێشەی ژنانی وەرگرتووە تا ئەو ڕادەیەی وای بیردەکردەوە کە ژنان نەتەوەیەکی کۆڵۆنایزکراون. چەمکەکانی ئەو سەبارەت بە ژنان ئەو ڕاستییە دەردەخەن کە ئەو چەند پەرۆشی پرسی ژنانە، جەختکردنەوەی لەسەر بەشداریکردنی ژنان لە یەکەم تێگەیشتن و هەنگاونانی خەباتکردنا بۆ چارەسەرکردنی گرفتەکانیان و هەروەها سەراپای گرفتەکانی کۆمەڵیش، بناغەیین. ئۆجەلان بە کەتواریی کاری لەسەر ئەمە کردوە کاتێك کە لە شاخ بووە توانیوێتی زۆرێك لە ژنان تێکەڵاوی بزوتنەوەی پەکەکە بکات، نەك هەر لە کورد ، تەنانەت لە غەیرە کوردیش . بە تێپەڕبوونی زەمەن ئۆجەلان زیاتر لە ڕۆڵی ژنان ئاگابووەوە ، نەك هەر بە تەنها لە جەنگینیانا بە چەك دژی دەوڵەت ، بەڵکو جەنگینیان دژ بە دەوڵەت لە ڕێگای جیاوازەوە بۆ دروستکردنی کۆمەڵێکی نوێ لەسەر بناغەی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك ” کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك بۆ کوردستان دەوڵەت-نەتەوە نییە

،...... بەڵکو سیستەمەکی دیمۆکراتیانەی خەڵکییە بە بێ دەوڵەت"6

بۆچی ئۆجەلان ئەوەندە پێداگریی لەسەر کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك کردووە؟ پێناسەی ئۆجەلان بۆ ئەو چەمکە چییە؟
ئۆجەلان لە شوێنێکدا پێناسەی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکی لە چەند وشەیەکدا کورتکردۆتەوە " دیمۆکراسیی ، ئیکۆلۆجیی ، کۆمەڵەی ئازادیی جێندەریی... یاخود دیمۆکراسی بە بێ دەولەت" 7
ئەو باوەڕەی وایە سەرمایەداریی لەسەر 3 پایە دروستبووە و خۆی گرتووە: سەرمایەداریی مۆدیرین، دەوڵەت-نەتەوە، پیشەسازیبوون [پیشەسازیکردنی وڵات – زاهیر]. ئەو باوەڕەی وایە کە خەڵکی خۆیان دەتوانن ئەمانە واتە ئەو 3 پایەیە بە " دیمۆکراسی مۆدیرانانە، نەتەوەی دیمۆکراسی، ئابووریی کۆمونانە [بە هاوبەشیکردنی ئابوریی – زاهیر] لە تەك پیشەسازی ئیکۆلۆجیانە [وڵات ئیکۆلۆجیانە پیشەسازی بکرێت – زاهیر]" 7 جێگابگرنەوە.

ئایدیای کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك لای ئۆجەلان خۆڕێکخستنی خودی خەڵکی خۆیەتی بۆ بەڕێوەبردنی خۆی. ئەو ئەم پلانە بۆ کاری خەڵکە ڕەشوڕووتەکەی خوارەوە دەبینێ کە لە ڕێگای دەستەجەمعییەوە، بڕیارەکان سەبارەت بە کاروبارەکانیان لە لایەن خۆیانەوە دەدرێت ، نەك لە دەرەوەی خۆیان، ئەویش لە ڕێگای دیمۆکراتی ڕاستەوخۆوە کە لەوێدا کۆنترۆڵکردنی دەوڵەت یاخود هەر ئیدارەیەکی دیکەی پاوانخواز ڕەتدەکاتەوە. ئەو نوسیوێتی " کۆنفیدرالیزمی دیمۆکراتیك نموونەیەکی واقیعیانەیە بۆ خەڵکانی سەرکوتکراو. کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك مۆدێلێکی کۆمەڵایەتی دەوڵەت-نەتەوە نییە. لە لایەن دەوڵەتەوە کۆنترۆڵ ناکرێت. هاوکاتیش کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیک بۆ کوڵتورکردنی ڕێکخستنی پێشنیارکراوی نەتەوەی دیمۆکراسییە. کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك لەسەر بناغەی بەشداریکردنی جەماوەرە ، پرۆسەی بڕیادانەکانە کە کۆمەنێتیەکان دەیدەن"6 ئۆجەلان بەردەوام دەبێت لەسەر قسەکانی و دەڵێت " [کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك] .. دەتوانرێت بە ئیدارەیەکی سیاسی نادەوڵەت یاخود دیمۆکراسی بە بێ دەوڵەت ناوزەد بکرێت. پرۆسەی بڕیاردانی دیمۆکراسییانە نابێت چەواشەیی دروستبکات لەتەك ئەو پرۆسانەی کە ناسراون بە دیمۆکراسی لەلایەن ئیدارە کۆمەڵایەتییەکانەوە. ئیدارەی دەوڵەتەکان تەنها ئیدارەی دەوڵەتین بەڵام دیمۆکراسییەت، فرمانڕەوایی دەکات. دەوڵەتەکان لەسەر بناخەی دەسەڵات/ هێز دامەزراون ، بەلام دیمۆکراسی لەسەر بناغەی بڕیاری هەرەوەزی / بەکۆمەڵەی کە هەموویان لەسەری ڕێککەوتون و ڕیکن، بنیاتنراوە"6

تا ئێستا پێناسە و دیدی کۆنفیدراڵیزم لە لایەن بوکچینەوە و هەروەها پێناسە و ڕوانگەی ئۆجەلان-یشم سەبارەت بە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك، باس کردووە. ئێستاش با بزانیین چ وەکچونەک و جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو چەمکەداو هەروەها لە دیدی ئەم دوو کەسەدا هەیە؟ . بەڕای من هەردوو تێزەکە و دید و ڕوانگەی بوکچین و ئۆجەلان زۆر نزیکی و وەکجوون، هاوبەش دەکەن. ڕەنگە ئەوان هەردوکیان دوو چەمکی جیاوازیان بۆ تێزەکانیان هەڵبژاردبێت ، بەڵام مانا و ئامانج لای هەردووکیان یەکە.

چەند جیاوازییەکی لاوەکی لە نێوانیئانا هەیە وەکو ئەوەی ئۆجەلان کۆنفیدراڵیزم-ی کردووە بە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك. هەروەها لە بری بەکارهێنانی شارەوانییە ئازادیخوازەکان ئۆجەلان ناوی جیا جیای بۆ ئەو ئیدارانە هەڵبژاردووە وەکو ئەوانەی کە لە ڕۆژاوادا پیادەکراون. ئەوەندەی من ئۆجەلانم خوێندبێتەوە ئەوە تێگەیشتوم تیئورەکەی – کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك- وەکو چارەسەرێك بۆ بەیەکادانەکان و گرفتەکانی نێوان نەتەوەکان و کەمایەتییە نەتەوەکانە تایبەتن بەو ناوچەیەی کە ئەو سەری لێوەدەرهێناوە . بەڵام بوکچین زیاتر لە ئۆجەلان ڕۆیشتووە و باوەڕی وایە کە کۆنفیدراڵیزم چارەسەرە بۆ سەرجەمی مرۆڤایەتی و ڕێگایە بۆ کۆتاییهێنان بە پاوانخوازیی سەرمایەداریی لە هەموو لایەکەوە. لە بەر ئەمەش کۆنفیدراڵیزم لای بوکچین چارەسەرە بۆ گرفت و کێشەکانی خەڵکی کە لە جیهاندا ڕووبەڕووی دەبنەوە نەك هەر بۆ تەنها لە ناوچەیەکدا یاخود لە چەند وڵاتێکدا.

جیاوازییەکی دیکەش هەیە . ئۆجەلان لە شیکردنەوە و توێژینەوەکەی بۆ مێژوی مەدەنیانەی مرۆڤ، چەوساندنەوە و کۆیلایەتی، ئەو باوەڕی وایە کە کۆیلایەتی لە کۆیلەکردنی ژنانەوە دەستی پێکردووە و هیراشییەتیش لە پاوانخوازیی پیاوانەوە بە ژنان دستی پێکردووە ، گەر چی لە شوێنێکی دیکەدا لەگەڵ بوکچین-دا دەتەوێ کە دەڵێت " من بە بەردەوامی ئەوەم خستەتە ڕوو کە کۆمەڵی باوکسالاریی لە " شامان" [شامان پیاوانی ریشچەرم و دەمڕاستی خاوەن کەسایەتی بوون – زاهیر] شێخە بەتەمەنە خاوەن ئەزمونەکان ، سەرکردە سەربازییەکان، بووە. ڕەنگە کارێکی ژیرانە بێت ئاوڕێك لە بنەما نموونەییەکان بۆ کۆمەڵێکی نوێ لەناو ئەم جۆرە گەشەکردنەدا بدەینەوە لەشانی " کۆمەڵێکی نوێ"وە کە مەبەستمانە تاکو بزانین کە بارودۆخێك هەبووە بۆ سەرهەڵدانی سیستەمی هیراشی/قوچکەیی لەناو خێڵەکانا . بەم شێوەیە دا بەشبوونە زۆورییەکە گەیشتە دواکەڵشەی، ئەمەش لە

کاتێکدا کە سیستەمی هیراشی تەشەنەی بە فۆرمیلەکردنی / پێکهێنانی چینێکی سابیت و هەروەها ڕێکخراوی شێوە دەوڵەتی ، کرد"8

پرسی سیستەمی هیراشیی/ قوچکەیی ڕۆحی تئیورەکەی ئەجەلانە وەکو شارەوانی ئازادیخوازان بە بوکچین، گەرچی هەردووکیان هیراشییەت بە بە بناغەی کۆمەڵەی چینایەتی دەزانن . ئاشکرایە کە بوکچین زۆر قوڵتر لە ئەجەلان لە کێشەی هیراشی و کۆمەڵەی هیراشیانە ڕۆچووە، زیاتر و قوڵتر لە ئەجەلان سەبارەت بەوەی کە چۆن پاوانخوازیی لە نێو سەرانی خێڵەکان و ، سەرانی خێزان و بەتەمەنەکان و هەروەها لە پاوانکردنی ژنان لە لایەن پیاوانەوە ، پێش کۆمەڵەی چیانیەتی، بوونی هەبووە. " بە گوێرەی کارل مارکس " یەکاسنییەکانی نێو کۆمەڵە سەرەتاییەکان " بە گەشەکردنی چینە کۆمەڵایەتییەکانەوە هەرەسی هێنا، کە لەوێدا ئەوانەی کە خاوەنی سامان و موڵك بوون هێزی کاری ئەوانەیان بەکارهێناوە کە هیچیان نەبووە. بەڵام بە تێڕوانینی مێژوی هاوچەرخ ، بوکچین ئەوە تێگەیشت کە شیکرردنەوەی چین بە تەنها لە خۆیدا شرۆڤەی تەواوی چەوساندنەوەی کۆمەڵایەتی ناکات. کۆتاییهێنان بە کۆمەڵەی چینایەتی پەیوەندی نێوانی باڵادەستان و ژێردەستان چارەسەرناکات …… بوکچین پێداگریی لەسەر زەروورەی نەهێڵانی نەك بە تەنها چینەکانی نێو کۆمەڵ بەڵکو هیراشییەتی نێو کۆمەڵیش ، کردووە….. هیراشییەت و پاوانخوازیی[هەیمەنە] لە دیدی بوکچینەوە لە ڕوی مێژوییەوە پایەی داپڵۆسین و سەرکوتکردن بووە و هەر لەوەوە پەیوەندییەکانی چینایەتی بناغەیان گرتووە"9

لەگەڵ ئەو شرۆڤەیەی کە لە وێکچوون و جیاوازییەکانی نێوان بوکچین و ئەجەلان کردومە، جانەت بێڵ باوەڕی وایە کە تئیورەکەی ئەجەلان زۆر یان کەم هەمان ئەوەی بوکچینە و ئەجەلان تئیورەکەی بوکچینی خستۆتە کارەوە . لە یەکێك لە بەنەکانا ئەو دەڵێت " من وا بیردەکەمەوە کە بوکچین ساوایەکی بووە و ئەجەلانیش کردویەتی بە منداڵەك"10 ئەو لەسەر قسەکانی بەردەوامدەبێت و دەڵێت " ئەجەلان هەندێك لە مۆدێلە ئۆریجانەڵەکەی[ئێسەی] بوکچینی گۆڕیوە. بوکچین ئەنارکست بووە بەو شێوەیە ئەو دژی هەموو جۆرەکانی هیراشی بووە هەر لە : هیراشی نەژادیی، جێندەریی، سەکسی پاوانخوازیی لە لایەن دەوڵەتەوە تا دەگاتە پەیوەندییە شەخسییەکان. مستەر ئەجەلان جەخت لەسەر هیراشی جیندەریی و گرنگیی ئازادی ژنان دەکات. ئەوەش یەکێکە لە گەورەترین گۆڕانی تئیوریی کە من بزانم "10

سەرەڕای ئەم لێکچوون و جیاوازیانە ، بەڕای من جیاوازییەکی دیکەی گەورە لە نێوانی دیدی بوکچین و ئەجەلاندا هەیە . بوکچین باوەڕی وایە دروستکردنی شارەوانییە ئازادیخوازەکان بناغەی بنیاتنانی کۆنفیدراڵیزمە.

دروستکردنی کۆنفیدراڵیزمیش بە تەواوی بەندە و متمانە دەکاتە سەر پەروەردە و پێگەیاندن ، ڕێکخستن و بەشداریکردنی خەڵکی. ئۆجەلانیش باوەڕی وایە ئەو بەشداریکردنە کاری خودیی خەڵکی خۆیەتی و دەبێت لە ڕێگای کۆبونەوەی جەماوەریی/ ئەنجوومەنەکانەوە بێت بۆ لێدوان و گفتوگۆکردنی پرسە هەنووکەییەکان و ئەوانەشی کە پەیوەندیان بە بارودۆخەکەوە هەیە ، بڕیارەکانیش دەبێت بە کۆمەڵ/ هەرەوەزیانە بدرێن. بە بەڕێکردنی ئەمەش ئەو پێشنیاری ئامرازی دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ و چالاکی ڕاستەوخۆ دەکات.

گەرچی لای ئۆجەلان ئامانج هەر هەمان ئامانجی بوکچینە وەکو پێشتر خستمە پێشچاو، بەڵام ڕێگای گەیشتن بە قۆناغەکە لە لایەنێکەوە یاخود لانی کەم ئەوەی کە لە ڕۆژاوا و لە باکور دەتوانین بیبینین ، جیاوازە. تاکو ئەم چرکەیە ئۆجەلان سەرۆك و ڕابەری پەکەکەیە و سەرۆک و ڕابەری ڕۆحیی کوردانی باکور و ڕۆژاوایە و هەروەها زۆرێک لە کوردانی باشور و ڕۆژهەڵاتیش . ئەوە ڕاستیە کە ئۆجەلان پەیوەندی بە حیزبەکەی و خەڵکەکەیەوە کردووە کاتێ کە لە بەندیخانەوە دەیتوانی بیکا . ئەو هەوڵەی زۆریدا بۆ ڕازیکردنیان بە گۆڕانی پەکەکە بۆ بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی. بەرەنجامی ئەوەش لێدوان و گفتوگۆیەکی زۆری لە ساڵی 2012 وە خستەوە، دوای ئەوەش سەبارەت بە ئایدیای ڕەتکردنەوەی دەوڵەت-نەتەوە ، پابەندبوون بە ئاگربەستییەوە ، هەروەها گفتوگۆکردن دەربارەی ئەنارکیزم . لەگەڵ ئەوەشدا پەکەکە نەگۆڕا بەوەی کە ئەمە و ڕەنگە ئۆجەلانیش، دەیویست.
کاتێک کە پەیوەندی نێوانی ئۆجەلان و دەرەوەی لە مانگی نیسانی 2015 دا بڕا و بارودۆخێکی نوێ لە باکوردا بە هۆی هێڕشی ناڕەواو فاشیانەی دەوڵەتی تورکیاوە نەك هەر بۆ سەر پەکەکە بەڵکو هەموو کورد لەوە، پەکەکە زیاتر میلیتەرایز / عەسکەرتاریی بوو ، لەبەر ئەمەش بۆ پەکەکە گرنگتر بوو بایاخ بە بەرەپەرچدانەوەی دەوڵەت بدات تاکو بەردەوامبوون لەسەر پرۆژەکەی پێشتری. لە ڕۆژاواش زۆر یا کەم هەمان شت ڕویدا، بەڵام لەوێ لەبری شەڕ دژ بە سوپای ئەسەد ناچارکرا بەوەی کە بەرگریی لە کۆبانی و شوێنەکانی دیکە بکات لە بەرانبەر داعش دا** جێگای گومان نییە کە لەسەردەمی شەڕ لە هەر وڵاتێکدا، بزوتنەوەی کۆمەڵایەتی/ جەماوەریی لاواز دەبێت و بزوتنەوەی سەربازیی بەهێزتر . هەر بەو شێوەیەش لە باکور و ڕۆژاواشدا پەکەکە و پەیەدە لەسەر حسابی بزوتنەوە جەماووەرییەکە زیاتر بەهێز بوون.

ئالێرەوە من دەرنجامی ئەوە دەکەم کە لە باکور و ڕۆژاوادا جوتێك

حیزبی هیراشی بە زەبتوڕەبت لە پشتەوەی دروستکردنی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکن لە هەردوو کوردستانا. هەر بەو هۆیانەی سەرەوە ئەمانە ئەو پارتیانەن کە بڕیارە گرنگ و گەورەکان دەدەن، پلان دەکەن، کێشەی سیاسەت دەکێشن و گفتوگۆ و سازش لەگەڵ دوژمنانیان و دەوڵەتەکانا دەکەن، هەر ئەمانن کە بڕیاری شەڕ و ئاشتی دەدەن. بە دڵنیاییەوە ئەمانەش کێشە و پرسی زۆر گەورەن کە داهاتوی کۆمەڵەی ڕۆژاوا و باکوریی پێوە بەندە. بەداخەوە و بە بەدبەختیی، پارتە سیاسییەکانن کە ئەم بڕیارانە دەدەن لەبری خودی خەڵکەکە لە کۆبونەوە و ئەنجومەنەکانی خۆیانا لە ڕێگای چالاکی ڕاستەوخۆوە.

لای بوکچین هۆکار و ئەرکی دروستکردنی شارەوانییە ئازادیخوازەکان و کۆنفیدراڵیزم کاری خەڵکەکەیە یاخود "هاووڵاتیانە" وەکو ئەو ناوی خەڵکی بە هاووڵاتیان دەبات، بەڵام لای ئۆجەلان و پەکەکە لانی کەم لە حاڵی حازردا، ئەرك و ئامانجی پارتە سیاسییەکانە.
لە بەشی کۆتایی ئەم وتارەدا پرسیارێك دێتە پێشەوە. ئایا ئەوەی کە لە ڕۆژاوادا هەیە لە ئێستادا کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکە ؟
وەڵامی ئەم پرسیارە یەکجار قورسە بۆ من چونکە من لە وەرگرتنی زانیارییەکانما تەنها متمانەم کردۆتە سەر ئەوەی کە لەسەر ڕۆژاوا دەستم دەکەوێت، ئەویش دووکەوتنی دەنگوباس و هەواڵە لە ڕادوە و تیڤی، ماڵپەرەکان، سۆشیاڵ میدیا بەتایبەتی فەیسبوك و چوونە کۆبونەوەکانە.
بە وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە و تێگەیشتن لە هەموو لایەنەکانی کە پەیوەندی بە ئایندەی رۆژاواوەیە پێویستم بە کردنی چەند توێژینەوەیەکی بنەڕەتی هەیە. ئەم کارەش چونە شار و شارۆچکە و گوندەکانی ڕۆژاوایە، قسەکردنە و دیمانەکردنی خەڵکەکی زۆرە لە زۆربەی مەیدانەکان و لە پلە و پایە جیاوازەکانی هەموو کەرتەکی کۆمەڵەی ڕۆژاوادا. بینینی کۆمونەکانە و بەشداریکردنی کۆبونەوەکانیانە و دووکەوتنی بریارەکانیانە. بینینی هەرەوەزییەکان و شیکردنەوەی هاوسەنگی هێز و دەسەڵاتەکانە لە نێوانی بزوتنەوەی تەقدەم و پەیەدە و هەروەها لە نێوانی ئەوان و ئیدارەی خۆبەڕێوەبەریی، خۆسەرییەکەیە لەگەڵ کردنی زۆر کاری تر.

هەموومان تێبینی ئەوەمان کردووە کە زۆرێك نوسراو لەسەر کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك لە ڕۆژاوادا، هەیە. زۆربەی زۆری ئەم نوسینانە پۆزەتیڤانە و هاوپشتیانەیە بە ڕۆژاوا، هەموویان یەکدەگرنەوە کە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك لەوێ دروست بووە یاخود لە دروستبووندایە.

بە بروای من گرفتی سەرەکی زۆربەی ئەو نوسینانە پەراوێزخستنی شتە سەرەکییەکانیانە ، ڕووداوەکان ل□ ب□رانب□ر □□□ر و ه□ژم□وونی پەیەدەدا کە تا ڕادەیەك لەیاد کراون. هاوڕێیانێك کە ئەم نوسینانەیان نوسیوە یاخود لەبیریان کردووە یا نەیان ویستووە ئەوە بڵێن کە دروستکردنی کۆنفیدراڵیزم و کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك ئەرکی ئەنارکیستەکانە. ئەنارکیستەکانن نەك پارتە سیساسییەکان کە دەبێت بەشداری بکەن و لە ڕێگای بزوتنەوە جەماوەرییەکەوە لە پرۆسەی دروستکردنی کۆنفیداراڵزم، کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکەوە بگلێن چونکە هەندێك کێشەو پرس دێنە پێشەوە کە دەببێت لە ڕێگای شارەوانی ئازادیخوازەوە کە بناغەی کۆمەڵی ئازادە، لابەلابکرێتەوە. بوکچین دەنوسێت ” پێش سەردەمی کۆمەڵی چینایەتی ” گەرچی ناکرێت ئیمە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك (یاخود کۆمۆنیلیزم) ببینین کە پەیوەست بە ئەنارکیزمەوە نەبێت چونکە ئەوان [ئەنارکیستەکان – زاهیر] زۆر بە دووی ترادیسۆنی ئەنارکیزمی کلاسیکییەوەن “4 .

لە پرسی ڕۆژاوادا زۆر پرسیار هەیە کە بکرێت زۆرێکیش لە کێشە یەکلایینەکراوەکان هەن، کە دەبێت قسەیان لەسەر بکرێت. وەکو : ئایا هەموو کەسێك ئازادە لە بەشداریکردن لە سیاسەتا و بەشداریکردن لە کۆبونەوەکانا کە بڕیارەکانی تیادا دەدرێت ؟ ئایا ئەو کێشانە کە لە سەرەوە دەستنیشانم کردن و ئەو بڕیارانەی کە دەدرێن ئایا بە دەستەجەمعی لە کۆبونەوە جەماوەرییەکانا لە ڕێگای چالاکی ڕاستەوخۆوە دەدرێن؟ ئایا هەرەوەزەییەکانی هەنوکە بەڕاستی لە لایەن کۆمیۆنەکانەوە خاوەنداری لێدەکرێت یاخود ئیدارە خۆسەرییەکە یان جۆرێك لە تێکەڵەیە لە خاوەندارێتی تایبەتی و گشتی ، هەروەها ئایا هەموو کەس دەتوانێت کە ببێتە ئەندام لەم هەرەوەزەزیانەدا بە پشتگوێخستنی ئەوەی کە ئەوانە کێن و جیاوازییان چییە ، هەروەها چۆن بەرهەمی ئەم هەرەوەزیانە دا بەشدەکرێت؟ ئایا کۆمونەکان و ‘ماڵەکانی گەل’ لە ڕاستیدا گروپ یا ڕێکخراوێکی هیراشی نین؟ بۆچی سەرۆك و هاوسەرۆکیی لە پلەکانی خۆیانا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ دەمێننەوە؟ ئایا سەرۆکی ئیدارە خۆسەرییەکە و ئەوانەی کە لە پلەیەکی بەرزی ت□قد□م و کۆمونەکاندان لە ڕێگای دیمۆکراسی ڕاستەوخۆو□ ه□ل□د□بژێرێن یاخود هەر دادەنرێن؟ چەندێك بە جددی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك کار بەرەو بەدیهێنانی کۆم□□□ک□ی ئیکۆلۆجیانە دەکات و تا ئێستا چی لەو بارەوە بە دەستهێنراوە؟ لە ڕاستیدا پرسیارگەلێکی زۆری تر س□ب□ارەت بە لایەنەکانی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیك هەیە و دەبێت قسەیان لەسەر بکرێت و وەڵامەکانیان تاووتوێی بکرێن.

بـە بـۆچونی من ئەوانەمان کە تا ئیستا دەربارەی کۆنفیدرال□یزمی دیمۆکراتیك نوسیومانە وەڵامی زۆرێک لە پرسیارکانمان نەداوەتەوە یاخود کاری تەواومان لەسەر ئەم پرۆژەیە نەکردووە.
من هەندێك لەو هاوڕێیانە دەناسم کە لە سەر ئەم پرسە وتاریان نوسیوە زۆر لە ڕۆژاوا نەماونەتەوە تاکو سەبارەت بە هەموو لایەنەکانی کۆمەڵەکەی بزانن و توێژینەوەی تەواو لەسەر ئەم پرسە بکەن. ئەو کەسانەشی کە بۆ ماوەیەی زۆر لە ڕۆژاوا ماونەتەوە ئەو هاوڕێیانە بوون کە پەیوەندییان بە یەپەگە و یەپەژەوە کردووە .
لەگەڵ هەموو ئەوانەی سەرەوەشدا ، ئەبێت لەسەر ئەوە پێکبێین کاتێك کە دەنوسین و توێژینەوەی ڕۆژاوا دەکەین نابێت ڕۆژاوا پەراوێز بخەین لەو بارودۆخەی کە دەورەی داوە . دەبێت بە باشی دوژمنەکانی ڕۆژاوا لە ناوەوەی سوریا و دەرەوەی ببینین، هەروەها بەردەوامبوونی لە ش□□یدا دژ بە داعش و بە ڕژێمی ئەسەد ، تورکیا و ئەگەری شەڕی داهاتوش کە ڕەنگە عێراق و ئێران و تورکیا یەکبگرن دژ بە پەکەکە ، نەدەینە لاوە.
سەرەڕای هەموو ئەوەی کە باسمکردن دەبێت دان بەو ڕاستییەشدا بنێین کۆمەك و هاوپشتیی نێونەتەوەیی کارا و بەهێز لە لایەن چەپ و کۆمۆنیست و سوشیالیست و نقابی و ئەنارکیستەکانەوە نەبوو هەروەها هەمان یاخود لەو چەشنە بزوتنەوەیە لە هێج وڵاتێکی دراوسێ یا لە ناوچەکەدا ڕووی نەدا . ئەگەر بارودۆخی ڕۆژاوە جیاواز بوایە لەوەی کە هەر لە 2015 وە پێیدا دەڕوات و ئەو هەلو مەرجانەی کە باسم کردن بهاتنایەتە کایە ، ڕەنگبوایە ڕۆژاوا وەڵامی هەموو پرسیارەکانی منی بە بارێکی پۆزەتیفانە بدایەتەوە و نموونەیەکی باشتری بدایەتە دەستمان.

زاهیر باهیر – لەندەن
شوباتی 2018
Zaherbaher.com

*Communalism ئەم چەمکە هی بوکچینە ، وەکو چەمکێکی سیاسی فەلسەفی بەکاری هێناوەو گەشەی پێکردووە و وەکو خۆبەڕیو□ بەرییەك یاخود سیستەمێکی خۆبەڕێو□ بەریی کە کۆمونەکان بە ئازادیی و سەربەخۆیی خۆیانەوە لە فیدراسوێنێکدا یەکبگرنەوە پەیڕەوی مەبادیئەکانی خاوەندارێتیی بکەن و بیخەنە پراکتیکەوە .
**ئەم وتارە پێش هێڕشی دەوڵەتی فاشی تورکیا بۆ سەر عەفرین ، ڕەشنوسەکەی نوسراوە .

سەرچاوەکان

Anarchist and Radical Texts/The Anarchist Sociology of Federalism

2 Libertarian municipalism – Wikipedia https://en.wikipedia.org/wiki/Libertarian_municipalism

Biehl J. Ecology or Catastrophe, The life of Murray 3 Bookchin, Oxford University Press 2015, P 227

The Meaning of Confederalism | The Anarchist Library 4 https://theanarchistlibrary.org/library/murray-bookchin-the-meaning-of-confederalism.pdf

5 The politics of Social Economy, Libertarian Municipalism. Biehl, J. P 110 and 118 https://drive.google.com/file/d/0B6YOyGNakE86b3RLY2RZN0dySUE/view?usp=sharing

6 http://www.freeocalan.org/wp-content/uploads/2012/09/Ocalan–Confederalism.pdf

7 Democratic Confederalism – ROAR Magazine

8 Abdullah Ocalan, Capitalism and unmasked gods and naked kings: Manifesto for a Democratic Civilization, Volume ll (page 110). Published New Compass Press, Porsgrun, Norway and International Initiatives edition, Cologne, Germany 2017

9 The Murray Bookchin Reader. Edited by Janet Biehl (page 75) https://archive.org/details/themurraybookchinreader

10 Golphy O. Rojava’s democratic confederalism: the experiment of an American theory. 2016. https://www.reddit.com/r/syriancivilwar/comments/4fxpd5/rojava/s_democratic_confederalism_the_experiment

پەکەکە بەرەو کوێ مل دەنێ؟ …
زاهیر باهیر

پەکەکە لەوەتەی دروستبووە بە بارودۆخی یەکجار ناهەموار و سەختدا تێپەڕیوە ، بەڵام هەرگیز وەکو ئێستای نەبووە. باشترین قۆناغی تەکۆشـان و خەبـاتی پەکەکە ئەو سـەردەمانە بـووە کە ئـاشتی یائاگربەستی یەکلایەنانەی لەگەڵ دەوڵەتی تورکیادا، ڕاگەیاندووە. ئەمەش ئەو سـەردەمە بـووە کە پەکەکە کەشـی داوەتەوە، کـوردیش لە باکوردا ، بە ماوەیەك حەواوەتەوە . هەر ئەو ماوەیەش باشترین هەل و دەرفەتێـك بـووە بۆ پەکەکە کە چەق و نیشـانە لەسـەر شـار و شارۆچکەکان بگرێت بۆ خۆڕێکخستنەوەی خۆی لە شێوەیەکی باشترا.

ئەوانەش یەکێك بوون لەو کارە باشانەی کە پەکەکە توانی لە سەردەمی ئاگربەسـتیدا، بیکـات. لە ڕاسـتیدا، لەم قۆنـاغەدا[قۆنـاغی ئاگربەستی] پەکەکە توانی پەیوەندی زیاتر بگرێت چ لە ناو خۆی تورکیـادا و چ لە دەرەوەی تورکیـا، کۆمەك و هـاوپشتییەکی مەزن لە لایەن زۆرێك لە چەپەکان و نقابەییەکان و کۆمەنیست و سۆشیالـیست و تەنانەی ئەنارکیستەکانی دونیاوە ، دابین بکات. لەمانەش زیاتر ، پەکەکە ئەو هەلەی قۆستەوە بۆ لێدوان و مشتومڕی نێوان ئەندام و لایەنگرانـی سـەبارەت بە بـزوتنەوەی کۆمەڵـایەتی / جەمـاوەریی و ڕەتکـردنەوەی ئایـدیای دەوڵەت-نەتەوە . بە کـورتی پەکەکە لەنـاو خۆیـدا لە لێـواری گۆڕانکـارییەکی گەورەدا بـوو ، لە تێپەڕانـدنی قۆناخێك لە هێزێکی سەربازییەوە بۆ هێزێکی کۆمەڵایەتی ، لە جەنگی گەریلاوە بۆ بەرگریـی یاخیـانەی مەدەنیـانە، لە بزوتنەوەیەکـی چەکدارییەوە بۆ بزوتنەوەیەکیی جەماوەریی .

هەموو ئەم گەشەکردن و پێشوەچونانە زۆر بەباشی کاریان لەسەر کرا و کاریـانکرد، تەنـانەت ڕۆژاوای کوردسـتانیش لێـی سودمەنـد و بەهرەمەنـد بـوو. ئەم کـارە باشـانە هەتـا مـانگی نیسـانی 2015 ی خایاند، ئەو کاتەی کە ئەردۆگان هەموو پەیوەندییەکانی ئۆجەلانی بە دەرەوەی خۆی بڕی . قۆناغی نێوانی نیسان و حوزەیرانی هەمان ساڵ ، قۆناخە دڵەڕاوکە و ناسەقامگیریی بوو، قۆناخێکی ناسک بوو نەك هەر لە باکوردا بەڵکو لەسەرجەمی تورکیاشدا. لە 20/07/2015 هێرشێکی تیرۆریسـیانە گەنجـانی بـاڵی چەپ و سۆشیالیسـتی کە لە شـارۆچکەی ‘سروس؛ گردبوبوونەوە سەبارەت بە پێشکەشکردنی کۆمەك و هاوکاری بە کۆبانی ، کردە نیشانە و 33 گەنج گیانیان بەختکرد و 104 ی دیکەش

بریندار بوون . بە دوای ئەمەشدا تیرۆرکردنی دوو پۆلیسی دەوڵەتی تورکیا، کە پەکەکەی تیادا تاوانبار کرا ، هات. ئەردۆگان و دەزگە سیخوڕییەکەی ‘ میت ‘ بە خۆشییەوە چوون بەرەوپیری ئەم □وداوە و بە دەرفەتێکی باشیان زانی بۆ ناچارکردنی پەکەکە لە شەڕێکی نەخوازراوەوە و دواتریش شکاندنی ئاگربەستی .

هەر لەو کاتەوە پەکەکە لە قەیراندایە بەتایبەت کە پێشوازیی لە بانگەوازەکەی دەوڵەتی تورکیای بە وەڵامدانەوەی شەر بە شەڕ، کرد . ئیتر ئەردۆگان هەر جەنگی دژی پەکەکە ڕانەگەیاند بەڵکو دژی هەموو کورد لە باکورا، بەو پەڕی د□□□ندەییەوە و جەختکردنەوە لەسەر بەکارهێنانی هەموو ئامرازێکی جەنگیی دژ بە کورد ، ئەمەش لە کاتێکدا کە هێزەکانی دەوڵەت ڕووبەڕوی بەرگریی خەڵکی و شەڕی سەرشەقام دەبوونەوە لە زۆرێك لە شارۆچكەكانا. پەكەكەش بانگەشەی بەرگرییکردنی زیاتری دەکرد دژ بە هێزە سەربازییەکانی دەوڵەت ، ئەم بەرگرییەشی بە " بەرگریی لەخۆی پۆزەتیڤانە" ناو دەبرد، بەلام لە ڕاستیدا ئەم بەرگرییە ، بەرگریی خۆبەزێن و خۆلەناوبردن ،بوو ، چونکە دەوڵەتی تورکیا هەر بە شەڕکردن دژ بە پەکەکە و کورد لە تورکیادا نەوەستا ، بەڵکو جەنگەکەی بەرب□□اوتر کرد و دەستدرێژیشی کردە سەر کوردستانی باشووریش، کە ڕۆژانە یا هەفتەی چەند جارێك فڕؤکە جەنگییەکانی شاخەکانی قەندیل و دەورو بەرەکەی و گوندەکانی بناری شاخیان بۆردومان دەکرد ، کەئەمەش بووە هۆی کوشتنی چەندەها هاووڵاتی گوندەکان و ئاژەڵ و گیانلەبەرەکانیان لەتەك وێرانکردنی خاك و ژینگەكەشیاندا.

ئامادەیی پەکەکە بە تێوەگلانی لەو شەڕە ناوەوایەی دەوڵەتی تورکیا پاساو و بیانویەکی باشی دایە دەستی دەوڵەتی تورکیا کە بە تەواوی دەستی خۆیناویی ئاوەڵا بکات لە وێرانکردنی شار و شارۆچکە و گوندەکانی کوردستان و کوژرانی هەرکەسێك کە بەربەرەکانی دەسەڵاتی بکردایەتەوە، بە بەکارهێنانی هەر ئامرازێکی بکوژ و داپ□س□نەر. سەرەنجامیش زۆربەی ئەنجوومەنەکانی شارەوانییەکانی باشوری هەڵوەشاندەوە کە لەژێر کۆنترۆڵی هەدەپە و خەڵکیدا بوون . زیاتر لە 2000 کەس گیانیان بەختکرد، 11 ئەندام پ□ل□مان گیراون کە لە ناویاندا هەردوو سەرۆکی پارتی هەدەپەی تیادایە ، زیاتر ل□ 134 □ ئ□ندامی شارەوانییەکان گیراون ، 500،000 کەس ڕاگوێزراون یاخود ناچار بە ڕاگوێزان کراونەتەوە ، تەواوی شاری ‘سور’ ، شارە مێژووییە دێرینەکەی نێو ئامەد وێران کرا. لە نێو "کۆمۆنێتی نێودەوڵەتی" و "ئەنجوومەنی گەلان"یش ، ئەمەریکا و بریتانیا و

فەرەنسا وئەڵمانیا لەمەی پەکەکەیان کرد و پێداگریان لەسەر تیرۆریستی پەکەکە دەکرد . میدیاکەشیان سەرەڕای هێڕشکردنە سەر پەکەکە ، زۆر بە ئاستەم تاوانەکانی دەوڵەتی تورکیای ڕوماڵ دەکرد یاخود هەر نەیان دەکرد.
هەموو ئەمانەش لەگەڵ بۆردمانکردنی قەندیل و گوند و گوندییەکانی بناری قەندیل و کوژرانی خەڵکە هەژارەکە ، بەدیار چاوی دەسەڵاتدارانی ئەوروپا و حکومەتی ئەمەریکاوە بوون . لەگەڵ هەموو ئەم تاوانانەشا هێشتا ئەوە تورکیا بوو کە پشتگیریی وکۆمەکی پێدەکرا و تەنانەت حکومەتی بریتانیا بەردەوام بوو لە فرۆشتنی چەکی قورس و تەقەمەنی بە ئەردۆگان .

دوای ماوەیەك پەکەکە شەڕی شەقامی [شەواریع] ی ڕاگرت بەڵام زۆر درەنگ بوو چونکە ئامانجەکەی دەوڵەتی تورکیا هاتە دی، کە تاکتیکەکەی پەکەکە شکستی هێنا و باجێکی یەکجار هەر یەکجار گەورەی بە کورد دا . لەگەڵ ئەو خەسارە گەورەیە و ئەو شکستەدا جێی تێڕامانە تاکو ئەم ساتەش ئەوەندەی من بەئاگا بم کەسێك ، سەرکردەیەك لە پەکەکەدا بەرپرسیاریی گەڕانەوەی بارودۆخی کوردستانی بۆ ساڵانی 80 سەرەتاکانی 90 هەڵنەگرت، سەبارەت بەو تاکتیکە خۆکوژییەی کە پەکەکە بەکاری هێنا و گۆڕینی ستراتیجییەکەی لە بزوتنەوەی کۆمەڵایەتییەوە بۆ بزوتنەوەی چەکداریی، کەس سەرزەنشت نەکرا و سزا نەدرا . لەمەش خراپتر بۆ ئێمەیەك کە خۆمان بە هاوپشت و کۆمەککار و دەستی ڕۆژاوا و باکور دەزانیین جگە لە لێدانی چەپڵە و پیاهەڵدان و دەستخۆشی ، بێدەنگیمان بەرانبەر ئەم وەرچەرخانەی پەکەکە ، هەڵبژارد.

بە بۆچونی من لەو کاتەوە پەکەکە لە قەیرانێکی گەورەدا دەژی و لە ئێستادا ڕووبەڕووی دوو هەڵبژاردە دەبێتەوە: یەکەم : یان گەڕانەوە بۆ جەنگی تەواوی ساڵانی 80 و سەرەتای 90 کان، واتە لە کوێوە دەستی پێکرد بۆ ئەو شوێنە، هەڵبژاردنی ئەمەش بەدڵنیاییەوە هیچ شتێك بەدی ناهێنێت جگە لە قوربانیدانی زیاتر و وێرانکردنی کوردستان و لاوازکردنی پرسی کورد و بەهێزکردنی دەوڵەتی تورکیا و هاوپەیمانەکانی . دووەم: چەکدانانی بەشێکی زۆریان و کشانەوەیان بەرەو قەندیل و سەر سنور و هاوکاتیش بانگەشەی وەستانی شەڕ دژ بە تورکیا بکەن ، ئیدی تورکیا قەبوڵی بکات یا نەکات کێشەیەك نییە.
ئەمە دەکرێت بە هەنگاوی یەکەم ناوی ببرێت تاکو گیانێک بە پەکەکە و کوردی باکوردا بێتەوە. دوای ئەمە هاندانی لایەنگران و هاوکارانی لە شار و شارۆچکەکانی هەموو تورکیا تاکو ببنە ناوەندەکانی خەبات

و تەکەشان بۆ پێکهێنانی بزوتنەوەیەکی جەماوەریانە. ئەم هەڵبژاردنەیە تاکە ڕێگایەکە ئەگەر پەکەکە بیەوێت لەم قەیرانەی ئێستای دەرچێت و شتێك بۆ کوردانی باکور بکات.

من بەشبەحاڵی خۆم ڕام وایە ئەم هەنگاوە بۆ پەکەکە یەکجار گرانە چونکە لە مانگی تەموزی ساڵی 2015 وە ، پەکەکە لە ڕوی ئایدۆلۆجیی و ئەوەی کە پێشتر دەیویست بەدەستی بهێنێت لە گەڕانەوەدایە و لە پرنسیپەکانی ئۆجەلان ڕۆژ بە ڕۆژ دووردەکەوێتەوە کە هەرە سەرەکییەکەیان بیناکردنی کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکە . هەروەها لە ئێستاشدا سەرکردەکانی پەکەکە ، بەتایبەت سەرکردە سەربازییەکان قسە و زمانی جیایان لە ئۆجەلان هەیە و ڕەنگە لە کەمایەتییەکی یەکجار کەمی نێو پەکەکەش، لە کاتێکدا کە باس لە دەوڵەتی کوردی و ، یەکگرتنی هێزەکانی کورد و موئتەمەری گەلی کورد و زۆری تر لەم خیتابە قەومییانە،دەکەن.

لە باشوری کوردستان کە پەکەکە لە ڕوی فکریی و سەربازییەوە زۆر بەهێزە و زۆرێك لە بارگە و بنکەکانیان لەوێیە تەنانەت لە ماوەی 20 ساڵی ڕابوردودا تاکە گروپێکی لەکاتییان دروست نەکردووە جگە لە دروستکردنی ئەنجومەن لە خەڵکانی چەند گوندێکی بناری قەندیل و ئەوەی شەنگالیش ، کە دەتوانم بڵێم ئەوەی شەنگال بارودۆخێکە سەپاندی بەسەریانا کاتێك کە لە بەرانبەریانا، پارتی و هێزەکەی هەبوون. تەنانەت ئەمان کاریان لەسەر پێناساندنی ئەزموونە گەورەکەی ڕۆژاوا و باکور، بۆ کوردی باشور نەکرد . یارمەتی و کەمەکیان بۆ لایەنگران و کەسانی خۆیان لە باشور نەکرد سەبارەت بە دروستکرنی هەمان شت کە لە ڕۆژاوا و باکور کراون، جگە لە پەروەردەکردنیان بۆ چەك هەڵگرتن و پەیوەندی بۆ هێزەکانیانەوە وەکو شەڕکەرێك.
ئەوەی کە پەکەکە لە باشوردا دەیکات لای من یا هیچ شتێك کەی ناکاتەوە یاخود زۆر کەم لەتەك فکریی نوێی ئۆجەلان-دا، دێتەوە.
لە ڕۆژی 23/12/2017 سەرکردەی پەکەکە و هاوسەرۆکی کەجەکە ، جەمیل بایك، لە دیمانەکەی لەتەك کەناڵی ڕوناهی سەبارەت بە بارودۆخی ئێستای باشوری کوردستان کە لە ساڵی 2015 وە لە قەیرانێکی گەورەدایە و خۆپیشاندان و ناڕەزییەکانی ئەم دواییەی بەخۆیەوە بینی ، بایك وتی تاکە ڕێگایەك لە دەرچون لەم قەیرانەی ئێستا ” .. پێکهێنانی حکومەتێکی نوێی دیموکراتی دەبێتە چارەسەر بۆ کێشەکانی باشوری کوردستان”* . ئەمەی لە کاتێکدا وت کە دەرفەتێکی زۆر باش بوو بۆ ئەو کە قسە لە سەر ڕەگوڕیشەی کێشە و گرفتەکان بکات و

هەروەها قسە لەسەر حەلی ئەو کێشانە بکات بۆ گەرەدانەوەیان بۆ هزریی نوێی ئۆجەلانەوە کە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکە . ئەو زۆر باش دەزانێت ئەوەی کە وتی بۆ هیچ جۆرێك حەل نییە چونکە " حکومەتی نوێ" تەنها لە پارتە سیاسییەکانی ئێستا پێك دێت کە لە کاتێکدا هەموویان هەتا بیناقاقایان لە گەندەڵییدا نوقم بووە و هەر لایەکیشسیان پیاوی لایەنێکن: ئێران، تورکیا یا سعودییە و قەتەر. ئەم حیزبانەش ئەوەیان سەلماند کە پارتی سیاسی هەرگیز ناتوانێت خۆشحاڵی و ئازادیی و یەکسانی بۆ خەڵکەکەی بهێنێت.

لە ڕۆژی 28/12/2017 مورات قەریلان فەرماندەی سەربازی پەکەکە لە و دیمانەیەی کە لەگەڵ کەناڵی چرا کردی وتی " …ئێمه دەڵێین لەلایەن هەموو لایەنەکانەوە کۆمسیۆنێک دروست بکرێت، ئەم کۆمسیۆنە لە هەموو ڕێکخراوە سیاسی و مەدەنییەکان و هەموو لایەنەکان بە شێوەیەکی فراوان دروست بکرێ… ".** ئەوان پێشنیاریان بۆ ئەو قەیرانە هەیە کە کوردی باشور تێی کەوتووە . ئەو باوەڕەی بۆ دروستبوونی کۆمیسۆنێك هەیە کە کۆبونەوە لەگەڵ خەڵك لە هەمو شوێنێکدا بکات تاکو بزانە چییان ئەوێت. بەڵام لە ڕاستیدا مورات قەریلان و تەواوی حیزبەکانیش زۆر باش دەزانن کە خەڵکی چییان دەوێت ، بەڵام گرفتەکە ئەوەیە کە خەڵکی ناتوانن داخوازییەکانیان لە سای ئەو حیزبانە و حکومەتی هەرێم –دا بەدەست بهێنن . ئەم قسانەی مورات قەریلان بۆ سەروبەرەیە ، لەبری ئەم قسانە دەیتوانی کۆمەك و هاوپشتیی پارتەکەی بخستایەتە بەردەستی خەڵکی لە خۆڕێکخستنیان سەربەخۆ و بەدەر لەحیزبە شکستخواردووە کان ، هەر وەکو خەڵکی لە ڕۆژاوای کوردستانا کردی کە کاری جددی بکەن بۆ گەیشتن بە ئامانجی سەرەکی کە کۆنفیدراڵیزمی دیمۆکراتیکە . گەر دیقەت لە هەردوو دیمانەکە بدەین ئەوەش دەبینین کە ئەم دوو سەرکردەیەی پەکەکە لە نێوخۆیانا هاوڕا نەبوون سەبارەت بە " حەلکردنی " ئەو کێشانە.
کەواتە پەکەکە بەرەو کوێ مل دەنێ؟ وەڵامی ئەم پرسیارە ئاسان نییە، بەڵام ئاڕاستەی ئێستای پەکەکە نە سوودمەندە بۆ خۆیی و نە بۆ کوردیش . بەهەرحاڵ ، من دڵنیام زۆر ناخایەنێ ، داهاتوو وەڵامی ئەم پرسیارە دەداتەوە.

Zaherbaher.com

* http://rojnews.net/haber/23465/.html

**http://rojnews.net/haber/23662/.html

زاهیر باهیر – لەندەن

31/12/2017

کوردانی تاراوگە دەبێت بەشداریی لە کەمپەینی کێشە لەکاتەی و نەتەوەییەکانا بکەن ... زاهیر باهیر –لەندەن

کۆچکردن و پەنابەریی کورد بۆ وڵاتانی ئەوروپی و ئەمەریکا و وڵاتانی سکەندناڤی و وڵاتانی دیکە ، بە زۆری دەگەڕێتەوە بۆ دوای جەنگی جیهانی دووهەم . کورد کەمایەتییەکی زۆر کەم بوون بە بەراورد بە زۆرێك لە نەتەوەکانی دیکە لە کۆچکردنیانا تاکو ناوەڕاستی حەفتاکان و سەرەتای هەشتاکانی چەرخی ڕابوردوو.
شەپۆلی تەواوی ڕەوی کورد بۆ ئەو وڵاتانەی سەرەوە لە سەراپای کوردستانەکانا کەم و زۆر لە هەمان وەختا کراوە. لە باشووری کوردستانا لە دوای ئاشبەتاڵی بزوتنەوەی کوردیی/کوردایەتیی لە ئازاری سالی 1975 دا ، لە ڕۆژهەڵاتی کوردستانا لە دوای بەناو شۆڕشی ئێران و لە باکوری کووردستانا دوای بزوتنەوەی پەکەکە و لە ڕۆژاوای کوردستانا لە هەشتاکانا دەستی پێکرد بەڵام بە هەواشی، هەتا سەرهەڵدانی " بەهاریی عەرەبی " .
بەداخەوە کە ئامارێکی ئاوا نییە کە ژمارەی کۆچبەران و پەنابەریی کوردی لەسەرجەمی ئەو وڵاتانەی ناونوسم کردن و وڵاتانی دیکە ،نیشان بدات تاکو ژمارەیەکی کەتواریمان بداتە دەست. بەڵام ئەوەی ئاشکرایە کوردانی باشورو و باکور زۆربەی کۆچبەران و پەنابەرانی کورد لەناو هەموو کوردانی تاراوگەدا پێکدەهێنن.

کوردانی تاراوگە گیروگرفتێکی زۆری هاوبەشیان [کەمەن] لەتەك سەراپای کۆچبەران و پەنابەرانی نەتەوەکانی دیکەدا، هەیە. لەمانە: کێشەی زمان ، خانووبەرە، کار، خەمی خێزانی بەجێماویان. هاوکاتیش هۆکاری سەرەکی هاوبەشی نێوان هەموویان لە ڕەوپێکردنیان بۆ ئەم ولاتانە، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ هۆکاری سیاسییە. زۆرینەیان لەدەست بەندیکردن ، سەرکوتکردن ، نەبوونی ئازادیی و ڕاونانیان، بووە. بەرپاکردنی جەنگ دژ بە نەتەوەکانیان لەلایەن ڕوسیا و ئەمەریکا و وڵاتانی ئەوروپاوە ، یاخود ملکەچکردنی حکومەتەکانیان هەر لە لایەن

ئەو وڵاتانەوە تاکو ئارەزو و داخوازییەکانیان بەجێبهێنن، هۆکارێکی سەرەکین . هەموو ئەو گرفتانە تا ئێستاش لە نێوانی هەموو کەمایەتییە نەتەوەییەکانا ، هاوبەشن و لە ئارادان .
گەر تەماشای تەواوی ئەفریقا، ڕۆژهەڵاتی ناوین ، ئاسیا ، خواروی ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و هەندێك لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا و باشووری ئەمەریکا، بکەین تێبینی ئەوە دەکەین کە ئەمە ڕاستییە.

لە کاتێکدا هۆکارەکانی ڕەوکردنیان دەزانین بە تایبەت هۆکاری سیاسی و جەنگ بووە بۆ بەجێهێڵانی وڵاتەکەیان و نیشتەجێبوونیان لەم وڵاتانە ، پرسیارێکی گرنگ سەرهەڵدەدا. بۆچی ئەم خەڵکانە لەم وڵاتانەی کە ئێستا تیایدا نیشتەجێن، تێکەڵاو بە سیاسەت نابن ؟ ڕەنگە هۆکارێکی زۆری جیاواز هەبێت، وەکو: هەموویان پاشخانێکی سیاسییان نییە ، هەموویان کێشەی ئاوارەیی و چێشتنی ژیانی ناخۆشییان نابەستنەوە بە کێشەی سیاسی و سیستەمی هەنوکە و حکومەتەکانی وڵاتی نیشتەجێبوونیانەوە ،دەرك بەوە ناکەن کە ڕەنگە ئەوانە هۆکار بن ، یاخود ڕەنگە ترس بێت لە هەر جۆرە هەڕەشەك، سەرکوتکردن لە لایەن هەر لایەك و دامەزارەوەیەك بە حکومەتی ولاتانی خۆشیانەوە کە لەوەی هاتوون، زۆرێک لە کێشەی خێزانی ، بڕوا بەخۆ نەبوون ، کێشەی کۆمەڵایەتی، تا ڕادەیەك هۆکارن . لە ڕاستیدا دەکرێت هەر یەك لە ئەمانە کێشەیەك بێت لە بەشدارینەکردنیان لە سیاسەتا لێرە . بەڵام لەگەڵ ئەوانەشدا هەر هۆکارێك بێت، هەر پاساوی بەشدارینەکردنی لانی کەم خەڵکانێکی زۆر کەمیان نادات لەو کێشانەی کە ئەمڕۆ لەم وڵاتانەدا هەیەو سەرودەی ئەوانیش و خێزانیشیان دەگرێتەوە.

ئاوارە و کۆچبەران لە هەر کوێیەکی ئەم دونیایەوە هەڵهاتبن بۆ ئەم وڵاتانە ، لە کاتێکدا کە هۆکاری ئاوارە بوونیان هاوبەش و چونیەکن ، بەهەمان شێوەش دووژمنەکانیشیان هەر هەمان دوژمنە . هۆکاری ئەو هەموو نەگبەتییەی کە بەسەر ئەوان هاتووە دەولەتە لە ئەوروپا و ئەمەریکا و ڕووسیا و ئەوانی دیکە لەتەك دەوڵەتانی ناوچەکانی خۆشیان کە لەوەی هاتوون. ئەوە ئەم دەوڵەتانەن کە جەنگی جیاواز جیاواز دەخولقێنن ، لەشوێنی خۆیان هەڵیان دەکەن، کۆمەك و هاوکاریی گروپە تیرۆریستەکان و حکومەتە دیکتاتۆر و فاشییەکانی وڵاتان و وڵاتانی کە لەوەی هاتوون بە هەموو شێوەیەك، لە داپڵۆسینیانا، دەکەن. ئەوە ئەم دەوڵەتانەن کە بازرگانی چەك و تەقەمەنی لەگەڵ حکومەتەکانیانا دەکەن ، ئەمانن کە سەرچاوەکانی ژیانیان لێ دزیون، ئەمانن کە داخوازی جێ بەجێکردنی سیاسەتەکانی

دەزگە دراوییەکانی نێو دەوڵەتی و کۆمپانیا گەورەکان دەکەن و کۆمەکیان پێدەکەن کە بچنە ئەوێ و تاڵانیان بکەن ، دیسانەوە هەر ئەمانن کە کار لەگەڵ کۆمپانیا گەورەکانا دەکەن بۆ وێرانکردنی زەوییەکانیان و کۆمەنێتییەکانیان، . هەر ئەمانن کە هۆکاری خاپوری وڵاتیان و ڕاونان و ئاوارەکردنیانن، کەچی دەرگاشیان بەڕوودا دادەخەن . ئەی کەواتە بۆچی ئەم خەڵکانە ، خەڵکانی کۆچبەر و پەنابەر هێشتا هەر بێدەنگن، توڕەیی و هیوایان وەرناگێڕنە سەر چالاکییەکی بەرهەمهێنەر؟ پێشتر من پێنجەم بە وەڵامدانەوەی ئەم پرسیارە بۆ چەند وەڵامێک ، ڕاکێشا، بۆ دڵنیاییەوە هۆکاری دیکەش کە من لە ئێستادا پێیان پێ نابەم، هەیە.

وەکو وتم ئەوانەی سەرەوە تەنها هۆکارێك نین بۆ ئاوارەبوونی کورد و کەمە نەتەوایەتییەکانی تر، تاکو هانیان بدات دژی دووژمنە سەرەکییەکانیان، بجەنگن کە سیستەمەکە و هێزە تاریکەکانن . هۆکاری تر هەن، کە ڕەنگە هەندێك لەمانە ڕۆژانە ڕووبەڕووی ببنەوە ، وەکو : نەژادپەرستی ، ناشیرین مامەڵەکردنیان ، هەڵاواردن ، نایەکسانی و نادادوەریی کۆمەڵایەتیی.

لەم وتارەدا من تەنها جەخت لەسەر کورد لە تاراوگەدا دەکەمەوە سەبارەت بە چالاکییەکانیان و ئاڵانیان بە سیاسەتەوە ، ئەمە لە کاتێکدا زۆرێکیان زۆر چالاکن لە کێشەی کورددا. بەڵام ئەو چالاکیانەیان فراوان ناکەن و گرێی نادەنەوە بە خەبات و تەکۆشانیانەوە دژ بە دەوڵەتانی ئێرە کە تیایدا دەژین هەروەها لە کۆمەککردن و هاوکاریکردنی کەمپەینەکانی کە سەبارەت بە کێشە لۆکاڵی و نەتەوەییەکانن.

ئیمە هەموومان دەزانین کە کۆمەنێتییەکانمان لە بریتانیا لەژێر فشار و مەترسییەکی زۆر گەورەدان لە لایەن تەواوی لایەنەکانەوە کە لە دەسەڵاتدان : پارتی لەیبەر [کرێکاران] ، کۆنەپارێز [موحافزین] و حوکمی هاوبەشی لیبراڵ و کۆنەپارێز. ئەمە لەژێر ئەم مەترسییەداین تا ڕادەی لە دەستدانی شووناسنامەشمان ، ئازادیی سیاسی تاکە کەسیمان، لەدەستدانی ئەوەی کە باو باپرانمان بەدەستیان هێناوە. بەڕاستی ئیمە لە بەردەم لە دەستدانی نزیکەی هەموو شتێکداین . با هەر تەنها تەماشای مێژوی ئەم سێ دەیەیە لە بریتانیادا بکەین، کە ئەمە هەندێکیانە: لە تەسککردنەوەی قەبارەی ئازادییەکانمان، دانانی زیاتر لە 15 ملیۆن کامیرای چاودێریکردنمان، سیخوڕیکردن بەسەرمانەوە لە شێوەی جیاجیادا، سەرکوتکردن و هەراسانکردنمان لە ڕێگایی پۆلیسەوە ، دەرکردن و جێ

، بەجێکردنی زۆرێك لە یاسا لەژێر ناوی یاسای " دژە تیرۆردا" ،
هەڵشکردنە سەر نقابە و مافەکانی کرێکاران ، گەڕانە بەردەوامەکانی
یاسا و بەگەکانی سەراپای بیمە و مافی خانوبەرەو
خزمەتگوزارییەکان، هاتنەسەرەوەی ژمارەی کەسان و خەزانی بە
خانووبەرە، فرۆشتنی خانووەکانی شارەوانی ، زیاتر کردنی
قوتابخانەی ئەکادیمی ، داخستنی بەشی منداڵبوون و فریاکەوتن
(تەواریی) لە گەڵێك لە خەستەخانەکانا و هەوەی بە تایبەتی کردنی
خەستەخانەکانی دەوڵەت و دەرچوونەوەی لیستی چاوەڕوانی بینینی
دکتۆرەکان و کاری نەشتەرگەریی ، هەڵوەشانەوەی پارەی خوێندنی
خوێندکارانی زانکۆکان و کردنیان بە قەرز، زیادکردنی پارەی کارەبا
و ئاو و غاز، سەرخستنی تەمەنی خانەنشینبوون ، زیادبوونی ئاستی
پیسیی ژینگە، دانانی یاسای زیرە گرێبەست بۆ ئەوانەی کە کار دەکەن
[واتە نەبوونی هیچ مافێک] ، هەبوونی 6.5 ملیۆن کرێکار کە
هەقدەستیان لەژێر لانی کەمی کرێوەیە، نزیکەی 4 ملیۆن منداڵ لە
هەژارییدا، دەژین . نزیکەی 600 هەزار کەس لەسەر بەخشینەوەی
خواردن دەژین کە بەشێکیان کاریش دەکەن . بە کورتی ئەمە کەیلایەتی
مەدەرنمان هەیە و ئەم لیستە دەتوانرێت بە دەیەها خاڵی دیکەش
درێژبکرێتەوە.

ئەو گرفتانەی سەرەوە هەموویان یا زۆربەیان کارایی خۆی لەسەر
کوردانی بریتانیا وەکو هەموو کەمە نەتەوایەتییەکانی دیکە هەیە .
هەکاریی هەژموونیشی بە هەی بوونی : قەوارەی گەورەیی خەزانییان ،
گرفتی زمان، تەنەگەیشتن لە کارکردنی سیستەمی ئەم وڵاتە ، هەبوونی
گرفتی خەزانی لەبەر و لەوە، نەخۆشی سایکۆلۆجی و دەروونی و نەخۆشی
دیکە بە هەکاری بارودۆخ و پاشخانی سیاسیانە و کۆمەڵایەتی و
زۆرێکی تر .
بە هەر کام لەو کێشانەی کە لەم وڵاتەدا هەیە و لەسەرەوە ناوم
هێنان لە هەموو شارەوانییەکان لە لەندەن و لە شارە سەرەکییەکانی
بریتانیا گروپگەلێکی زۆر دروستکراوە و دەستبەکاربوونی کۆمپەینەکی
بە ئەژماریش دژ بە هەڵشەکانی حکومەت و کۆمپانیا گەورەکان ،
ڕێکخراوە . ئەم گروپانە دژ بە دەوڵەت و کۆمپانیا گەورەکانن بەو
ئامراز و ڕێگایانەی کە خۆیان پێیان باشە ، لەم تێکشانانەدا
هەندێکیان زۆر سەرکەوتوو بوون . لەرەدا ئەوە دەبینین کە هیچ
گومانێك نییە سەرکەوتنەکانی هەر کۆمپەینێك لەو کۆمپەینانە زۆر
سوودبەخشترن بە کۆمەڵگەی کوردی و کۆمەڵگەی کۆمە
نەتەوایەتییەکانی دیکەش زۆر زیاتر لە خۆکە بنەچەییەکەی [
ئەسییەکەی] بەهەکاری بارودۆخی تایبەتییەوە.

کورد لەو ولاتانەی کە ئێستا لێی نیشتەجێن باشترە بەشداریی لەو کەمپەینانەدا لەڕیزی خەڵکانی دیکەوە بکەن. ئیتر کاتی ئەوە هاتووە خۆیان لە پەراوێزیی ڕزگار بکەن ، وەختی ئەوەیە کە ڕۆڵێکی گەورە لە کەمپەینە لۆکاڵییەکان و وڵاتا بگێڕن ، کاتی ئەوەیە کە کێشەکانی خۆیان بەخەڵکی ئیرە لە ڕێگەی چوونە ناو کۆبونەوەکان و بەشداریکردن لە خۆپیشاندان و دەربڕینی ناڕەزاییەکان بناسێنن و هاریکاریی و هاوکاریی خۆیان پێشکەش بە خەڵکە لۆکاڵەکە بکەن و هەمان شتیش بەدەستبهێننەوە.

کورد لێرە دەبێت کێشەکانی خۆیان لە ئاستی لۆکاڵ و وڵاتدا هاوبەش بکەن بیکەنە کێشەیەکی لۆکاڵیی و وڵات. کردنی خۆپیشاندان بە تەنها بۆ کێشەی خۆیان و هەر بە تەنها خۆیان ، یاخود گردبوونەوە و دەربڕینی ناڕەزایی تەنها بۆ کێشەی خۆیان و بەخۆیان ، کردنی نەڕە نەڕ و قاو و قیژ ، بەرزکردنەوەی چەند دروشم و وێنەی ئەم ڕابەر و ئەو سەرکردە بە تەنها، کافی نییە . گەر چاوەڕوانی ئەوە بکەن بە تەنها کردنی ئەوانە و هەر بۆ خۆیان ، وا بزانن ئەم چالاکییانە تەواو و بەسن کە لە لایەن میدیا و دەسەڵاتدارانەوە ببیسترێت، بە دڵنیاییەوە نایان گەیەنێتە ئەو ئامانجەی کە هەیانە.

ئەگەر دەیانەوێت دەنگیان لە لایەن خەڵکەوە ، لە لایەن دەوڵەت و دەسەڵاتە لۆکاڵییەکانەوە ببیسترێت ، ئەوە دەبێت تێکەڵ بە کۆمەڵی ئێرە ببن تاکو سۆز و کۆمەك و هاریکارییان حاسڵ بکەن . ئەوە ڕاست نییە کە چاوەڕوانی خەڵك بکەیت کە یارمەتیت بدات بەڵام خۆت هیچ یارمەتییەك نەدەیت ، ئەمە لە کاتێکدا دەزانین کە هەموو کەسێك بەری بردنەوەی کەمپەینەکان دەچێتەوە .

لەگەڵ وتنی ئەوانەی سەرەوەشدا ئەمە مانای ئەوە نییە کورد لێرە کێشەکانی خۆیان پشتگوێ بخەن و چەق لەسەر ئەو کێشانەی کە لێرە هەن ، ببەستن . بەڵام ئەمە ڕاستییەکە گەر بتەوێت کۆمەک و هاریکاریی زیاتر بەدەستبهێنیت ، دەبێت لە چالاکییەکانی ئەو وڵاتەی کە لێی نیشتەجێیت بەشداریی بکەیت . خەڵکانی کورد دەبێت دەرک بەوە بکەن کە هاوکارانی دوژمنەکانیان لە وڵاتانی خۆیان ، دەوڵەتە لێرە و کۆمپانیا گەورەکانە . چەندێك دەوڵەت و کۆمپانیا گەورەکان لێرە لاواز بن ، حکومەتی وڵاتانی خۆشیان لاواز دەبن و کەیسەکانی ئەمانیش بەهێزتر دەبێت سەرکەوتنیش بەسەردوژمنەکانیانا خێرا تر دەبێت.

بایاخنەدانی کورد بە کێشە سیاسییەکانی لۆکاڵی و وڵات نەك هەر لە بریتانیادا کێشەیە ، من لە ڕێگای هاوڕێیان و برادەرانەوە ئەوە دەزانم هەمان کێشە لە وڵاتانی دیکەی ئەوروپا و ئەسکەندناڤیا و ئەمەریکا و وڵاتانی تریش ، هەن ، کە بە دەگمەن خەڵکی کورد

بەشداریی چالاکییەکان دەکەن ئەگەر بزانن ئەو چالاکییانە ، سەبارەت بە کێشەکانی خۆیان و وڵاتانیان نییە .
لێرە ، لە بریتانیا، بەتایبەتی لە لەندەن کە من بۆ ماوەیەکی درێژە لێی دەژیم، ئەوە دەزانم کە زۆرێك لە شارەوانییەکان، کورد تیایدا ژمارەیەکی گەورە پێکدەهێنێت لە نێوانی کۆچبەران و و پەنابەرانی نەتەوەکانی دیکەدا. لەو شارەوانییانە کێشەی گەورە گەورە هەیە و کوردیش ڕاستەوخۆ یاخود ناڕاستەوخۆ ڕووبەڕووی دەبێتەوە، کەچی هێشتا کورد لەوێدا بێ دەنگە و چاوی تەنها خستۆتە سەر شتە تایبەتییەکانی خۆی، وەکو ئەوەی کە ئەو گرفتانە هیچ پەیوەندییەکیان بەوانەوە نەبێت.

Zaherbaher.com
ئۆکتۆبەری 2017

براوە و سوودمەندی سەرەکی لە پرۆسەی ریفراندۆمدا … زاهیر باهیر

قسەی من لەسەر ئەوە نییە کە ئایا مەسعود بارزانی خۆی گەمژە بوو، خەڵەتا یا خەڵەتێنرا، ئەوە باس و خواسێکی دیکەیە.
بەڕای من ئەوەی کە قازانجی تەواوی کردو براوە بووە ئەردۆگان و ئاکەپە و میتی تورکیی بوو ، هەر وەکو هەمیشە لەم سیاسەتەشیانا زۆر سەرکەوتوو بوون. دوور نییە کە ئەوان لە پشتی بارزانی-یەوە نەبووبن و هانیان نەدابێت تاکو ئەوەی کە ئەوان ویستیان و دەیانەوێت سەر بگرێت. ئەردۆگان و میتی تورکی زیرەکترین کەس و دەزگەی سیخوڕیین کە توانیویانە و دەتوانن چەندە سیناریۆ دروستبکەن لە پێناوی بەرژەوەندی خۆیان و مانەوەیانا .

مێژوی نزیکی ئەوان ئەمەی سەلماندووە هەر لە دروستکردن و یارمەتی دانی داعش و ڕێکخراوە تیرۆریستییەکانی دیکە و فشارهێنان بۆ ئەوروپا بە کردنەوەی دەرگای پەنابەر بەڕوویانا و زیرەکانە یاریکردن لە نێوانی ئەمەریکا و ڕوسیا و ئیسرائیل و وڵاتانی

کەنداو و عێراق و ئێران و هەتا سوریاش. تەڵەدانان بە پەکەکە و ئاڵاندنیان لە شەڕەوە تاکو توانا و وزەیان کەم کەنەوە و شارەکانی کوردستان خاپور بکەن و جەماوەرەتی پەکەکەش لە تورکیا و ئەوروپا کەمبکەنەوە و لە لیستی ڕەشی تیرۆریزمەکان ، نەسەرێتەوە و قۆستنەوەی کودەتاکەی فەتحوڵا گوڵەن بە قازانی خۆیان و کڵاو نانە بان سەری داعش و زۆری تر.

ئێستاش بە تیری ڕیفرەندەم چەندەها نیشانەیان شکان : بارزانییان پێ سووك و سەلەم کرد، قەوارەی هەرێم بچوکتر دەکرێتەوە ، ڕق و کینەی نێوانی کورد و عەرەبیان زیاتر کرد.

لەگەڵ ئێران وعێراق-دا بەرەیەکی نوێیان دروستکرد بۆ بەگژاچونی کورد، لەگەڵ وڵاتانی عەرەبی و ئیسلامیدا پێیوەندییەکەی بە هێزتر دەبێت ، لەگەڵ جامعەی ئەزهەردا ڕێکتر دەبێت، تووركمانەکانی کەرکوکی باشتر کردە خۆی ، پێگەی خۆی لای ڕوسیا باشتر بەهێز دەکات سەبارەت بە هەناردەکردنی نەوت و سووککردنی گەمارۆی ئابوریی لەسەر کوردستان وەکو مەرجێك لەسەر ڕوسیا، هەروەها لای ئەو کەمپانیا بێگانانەی کە لە کوردستانا هەن هەمان شتە.

لەگەڵ هەموو ئەوانەشی کە وتم ، هێشتا بارزانی چەند کارتێکی بەدەستەوەیە گەر بیەوێت ژیرانە بەکاریان بهێنێت ، واتە وەکو خەنجەرەکەی کابرا هەر هەڵیکێشێ بەڵام نەیوەشێنێ، لەوانە:

هەڕەشەی جددی بە دەرکردنی سەرجەمی کەمپانیا تورکییەکان لە کوردستانا، یاساخکردنی گۆشت بە تورکیا، قەدەخەکردنی هەموو زنجیرە دراما و سینەمایەکانی تورکیا، نەرم کردنی پێیەك بە سەردانی قیبلەی کوردان، قەندیل، لەلایەن کوڕەوە یا زاواوە، هەڕەشکردن لە تورکیا کە بنکە سەربازییەکانیان، دەبێت لەوێ هەڵگیرێن و بکشێنەوە بۆ تورکیا، چاودێریکردنی سیخوڕەکانی میت و هەراسانکردنیان و تەسککردنەوەی بواریی چالاکییان ، سازشکردنی تەواو لەگەڵ یەکێتی و ئیسلامی و " گۆڕان" و ئامادەبوون بۆ هەموو مەرجەکیان جگە لە وازهێنان لە سەرۆکایەتی هەرێم، هەڕەشەی داخستی زانکۆ و مەعهەدە تورکییەکان و ناردنەوەی مامۆستاکانی .

بە ئەوەشی ئەمانە بکرێت پێویستی بە 10 ملیار دۆلارە بۆ ماوەی 6 مانگ تاکو بژێوی خەڵکی لە کوردستانا باشبکات و خەڵکی تەحەمولی کاردانەوەی تورکیا بکات. 10 ملیار دۆلاریش بۆ خەزانی بارزانی و تاڵەبانی وەکو 10 دینارە بۆ هەر یەکێك لە ئێمە.

ئەمانە هەندێك کارتن کە لە دەست بارزانیدایە گەر بتوانێت عاقڵانە بەکاریان بهێنێت ، ئەو کاتە ئەردۆگان و تورکیا هیچ چارەکیان بۆ

نامەنەتەوە جگە لە سازشکردن نەبێت

زاهیر باهیر – لەندەن
09/10/2017

هەمانەی دەماندن … زاهیر باهیر

حیزب هەر ناو و ناوەڕۆك و هەر ئامانجێکی هەبێت ، چی دیکە نییە جگە لە هەمانەی دەماندنی فشە و درۆ و پاگەندە، ئامرازی هەڵخەڵەتاندنی خەڵک و چەواشەکردنیی جەماوەرەکەی و خەڵکانی دەرەوەشێتی .
تکایە تەماشای ئەم لینکەی خوارەوە بکەن و هەڵوەستی هەدەپە و قسە بێ سەروبەرەکانی زمانحاڵەکەی ‘ عوسمان بایەدەمیر ببینن’، لەسەر کەچی دوایی تاڵەبانی . پێشتریش قسە و ڕاگەیاندنەکانی ‘ کەچەکە’ و ‘ پەیەدە’ شمان بینی، سەبارەت بە مردنی نەوشیروانیش و مردنی ئەتای تاڵەبانی-ش.

من هەرگیز لە لەگەڵ جەنگدا نیم تەنانەت لە نێوانی ئەمەریکا و بریتانیاشا، چونکە دەزانم ئەوەی کە لە هەموو ڕوویەکەوە باجەکەی دەدات خەڵکە ئاساییەکەیە ، جا ئیدی من چۆن دەتوانم لە بەرەی خوازیاری شەڕ و بەیەکادانی وڵاتانی دراوسێ و نێو حیزبە کوردییەکانیش بم . بەڵام هەلوەست و قسە قۆڕەکان و بێ بنەماکانی ئەمانە دەگاتە ئاستی کڵاودانان لەسەرمان و هەڵخەڵەتاندنمان ئەو کاتەش کەس تەحەمولی ناکات. دیارە من ناڵێم با پەیەدە و پەکەکە و کەچەکە و …. پەیامی پرسەنامە نەنێرن یا لە کەچی دوایی نەوشیروان و جەلال تاڵەبانی و بەیانی بارزانی-دا بەشدار نەبن ، بەڵام کورد د[illegible] هەموو شتێ بە خۆی و خۆیش بێ مانا. مرۆق دەکرێت دەست و دووژمنی واقیعیانە ببینێ و هەڵسەنگێنێ ، نە زیادەڕەوی پێوە بکات و نە نوقمی ئەرزیشی بکات .

ئاخر هەر زۆر بە کورتی بۆچی دەبێت مام جەلال لە دڵی 40 ملیۆن کورددا بژی؟ بۆچی دەبێت سەرۆکی هەموو کورد بووبێت؟ ڕۆڵی گرنگی مام جەلال چی بوو؟!!!! کام یەکڕیزی کوردی پاراستووە؟!! ئەو نەیتوانی یەکڕیزی یەکێتی نیشتمانی-ش بپارێزێت.

مام جەلال ل□ □ۆژی بەرپرسبوونیوە لە پارتی دیمۆکراتی کوردستان کە دەگەڕێتەروە بۆ کۆتایی پەنجاکانی چەرخی پێشوو تا □ۆژی 17/12/2012 کە لە گفت و کردار کەوت ، مێژوەکەی شاهیدی فاشیلبوونی خۆی و سیاسەتەکانی دەدات. من لێرەدا تەنها هەندێکیان ڕیز دەکەم :

• ڕۆڵی سەرەکی ئەو لە هەڵگیرسان و بەشداریکردنی بزتوتنەوەیەك كە هەر لە سەرەتای دروستبونی□وە تا ئێستای بە زیانی کورد و قازانجی نەیاران ، تەواو بووە.
• جیابوونەوەی لە پارتی .
• پاڵدانی بە حکومەتی بەعسەوە .
• بەشداریکردنی لە دروستکردنی کۆمەڵەی مارکسی –لێنینی / کۆمەڵەی □□نجد□ران، □ۆ□ی لەوێدا.
• دروستکردنی یەکێتی نیشتمانی.
• گەرموگوڕی و سیاسەتکردنی لەگەڵ حکومەتانی ئێران و سوریا و تورکیا بێ ئەوەی بتوانێت بەردێك بخاتە سەر بەردێك بۆ کوردانی ئەو بەشانە.
• دروستکردنی دەسەڵاتی کوردی بە هاوکاریی پارتی ، کە جگە لە نەگبەتی و نەبوونی و ناخۆشی چی تری بۆ کورد نەهێنا.
• شەڕە ناوخۆییەکانی نێوانی بزوتنەوەی کوردایەتی لەگەڵ حیزبی شیوعی و لایەنەکانی دیکە لە شاخ و دواتریش کە هاتنەوە شار.
• تەسلیمبوونی بە ئەمەریکا و وڵا تانی ڕۆژاوا لە ساڵی 2003 و بێ ئەوەی پێداگریی لەسەر لابەلاکردنەوەی کێشەی کەرکوك و ناوچە ناکۆکان، بکات.
• ئەو چەند ساڵەی کە سەرەککۆمار بوو نەیتوانی قسەیەکی جددی لەتەك حکومەتی عێراق و بەرەکانی سونە و شیعە لە سەر کەرکوك و ناوچە ناکۆکان بکات و ڕێگای دا کە مادەی 140 وەکو خۆی بمێنێتەوە.
• کێشەکانی ناو ڕیزەکانی یەکێتی نیشتمانی لە سای ئەودا قوڵتر بووەوە ئەو بەرپرسی سەرەکی بوو، کە لەو بارەشدا تەنها خەڵکە ئاساییەکەی کوردستان زەرەری لێکرد.
• کە لە شاخ و لە شار بوون بە ئاگەداری ئەو بە سەدەها ژن بە بیانوی جیا جیاوە کوژران و بوونە قوربانی..
• بناخەی گەندەڵی و مەحسوبییەت و واسیتە و خێڵگەریی و تیرەگەریی وشێخگەریی و ناوچەگەریی دانا و دیوەخانانەی بۆ سەرانیان بڕییەوە.
• داڵدەی ئەنفالچیان و کیمیاباران و موستەشارەکانی هەموو دا، بەمەش دوو پەنجەی بۆ قوربانییەکانی دەستی ئەو تاوانبارانە ، بەرزکردەوە.
• کەرتە دەوڵەتیی□کانی خزمەتگوزاریی بە ئاگەداری و ڕەزامەندی ئەو

بەرەو فەرامۆشکردن □ۆیشتن و کەرتی تایبەتی و کۆمپانیای دەرەکی و ناوخۆیی تایبەتی لە برەودا بوون . جگە لە کردەنەوەی دەیەها زانکۆ و پەیمانگای بێ کەڵکی ئەجنەبی.

• بەئاگەداریی و ڕەزامەندی ئەو هەرچی دەزگە سیخوڕییەکانی وڵاتانی دەرودراوسێ و زلوڵاتانی جیهانییە ، لەناو کۆمەڵی کوردستانا تەراتێن دەکەن، گەر هاووڵاتیانی کوردیش تیرۆر بکەن ، دەستخۆشیان لێدەکرێت و کراوە ، لەبری لێپێچینەوە.

• ژینگە و سروشتی کوردستان وێرانکرا بە بەدەرھێنانی نەوت و لێدانی بیرە نەوت و خستنە بازاڕ و سەرجادەی سەیارەیەکی یەکجار زۆری بێ شومار.

• ئازادی تاك ڕێکخراوە کۆمەڵایەتییەکان □ۆژ بە ڕۆژ لە کەمبوونەوەدا بوون ، تا گەیشتن□ کوژارانی چالاکوانان و □ۆژنامەنوسان.

http://rojnews.net/haber/20542/.html

بەڵێ هاوڕێ هەژێن، چینی کرێکاران شۆڕشگێڕ نین … زاهیر باهیر

لە مانگی پێشوودا ، مانگی ئاب، وتارێکم لەژیر ناوی " ئایا کرێکاران چینێکی شۆ□شگێڕن ؟" نوسی . لە ڕۆژی 24/08/2017 هاوڕێ هەژێن بە ڕەخنەیەکی هەمە لایەنەی دووروو درێژ وەڵامی دامەوە. کە لق و پۆپێکی یەکجار زۆری لێکردۆتەوە و ئەسڵی مەبەستەکەی تیادا فەرامۆشکراوە. من هەوڵدەدەم بە چڕوپڕی و بە کورتی سەرنجی خۆم دەرباره□ی □□خنەکەی هاوڕێ هەژێن ، کە زیاتر خۆڕۆشنکرد□ن□وەیە، دەربڕم . هیوادارم کە بتوانم ئەمە بکەم .

پێش ئەوەی بێمە سەر ڕەخنەکەی هاوڕێ هەژێن دەبێت ئەو بنەمایانە دەستنیشان بکەم کە هاوڕێ ڕەخنەکانی لەسەر بنیاتناون ، کە بەڕای من ئەمانەن:

یەکەم : پێناسەکردنی " کرێکاران و پڕۆلیتاریا" لەو پێناسەیەدا کە

ئەو کردویەتی بۆ کرێکاران منیش هاوڕام و پێشم وایە ئەوەی لە وتارەکەی مندا هاتووە کە لێکدانەوەی فەرھەنگی دانشگەی ‘کامبریجە’ بۆ چەمکی کرێاکاران، تەواو نییە، هەروەها پێناسەی مارکسییەکانە کە من تا ڕادەیەکی زۆر لە تەکیدا هاوڕام . کەواتە لیرەدا هاوڕی هەژێن پێناسەیەکی کردووە بۆ کرێکاران و پڕۆلیتریا ، کە من لە زۆربەیا هاوڕام . تەنها جیاوازییەك بۆ من لە نێوانی پڕۆلیتاریا و چینی کرێکارانا دەبینم ئەویش ئەوەیە پڕۆلیتاریا کە من زیاتر وشەی چەوساوان ، کاردار و بێ کار-یسن بۆ دادەنێم، هەر لە دێر زەمانەوە دەگرێتەوە بەڵام کرێکاران هەموو چەوساوان ناگرێتەوە. کەواتە چەوساوان ل□ تەك دروستبووی کۆمەڵی قوچکەیی و دواتریش کە ئەمە بەرەو کۆمەڵی چینایەتی چووە ، هەبووە تاکو ئەمڕۆ . بەڵام چەمکی کرێکاران بە چەمکە ئاشکراو نوێیەکەی لای هەموو بیرۆدۆزەکان مێژوی ڕەنگە بگەڕیتەوە بۆ کەمتر لە 1000 ساڵێك یا شتێك زیاتر .

دووه□م: هاوڕێ هەژێن لە خواست و ویستی خۆیەوە تەماشای چینی کریکاران دەکات ، نەك وەکو ئەوەی کە هەبوون و هەن . هەر ئەمەش هۆکار بووە بەوەی کە هاوڕێ زیاتر ڕەخنەیەکی ئەکادیمیانە نەك واقیعانە و مەیدانانە لە وتارەکەی من بگرێت. کەواتە ئەو نە سەرنجی بەدیقەتی لە وتارەکەم داوە، نە وەکو سەرنجیش تێبینییەکانی خۆی دەربریوە . بەڵگەشم بۆ ئەوەی کەوتم، ئەوەی کە ئەو نوسیسوێتی ڕەخنەیە، نەك بە خوێنەری بسەلمێنێت کە کرێکاران شۆڕشگێڕن گەرچی سەرباسی ڕەخنەکەی سەلماندنی شۆڕشگێڕێتی کرێکارن . هەر بە هۆی ڕەخنە گرتنیشەوە، هەندێك لە بڕگە و نوسینەکانی من شێوێنراون [دیارە من ناڵێم کە ئەو بە ئەنقەست ئەمەی کردوە بەڵکو بە وردی وتارەکەی منی نەخوێندۆتەوە و هەر لەبەر ئەوەش بڕگەکانی نێو وتارەکەی بە یەکەوە گرێنەداوە] من لە دوایدا بە بەڵگەوە دەگەڕێمەوە سەر ئەو شێواندنە.

دەبێت ئەوەش بڵێم کاتێک کە رەخنەکەیم خۆێندەوە ، توشی تێڕامان و سەرسوڕمانی کردم، چونکە من و هاوڕێ هەژێن بە حوکمی نزیکی فکریی و پەیوەندی پتەومانەوە زۆر جار لێدوان لەسەر زۆر باس دەکەین . هەرگیز هەستم نەکردووە کە من و ئەو سەبارەت بە ڕۆلی کرێکاران ، ناڵێم پێناسەی کرێکاران ، هیچ ناکۆکییەکمان هەبووبێت، هەمیشەش شؤخیمان بە پیرۆزکردنی کرێکار کردووە . پۆستەکانی ئەو لەسەر فەیسبوك شاهیدی قسەکانی منن کە ئەو چۆن ڕۆڵی کرێکارانی بینوە لە کۆمەڵدا، نەك هەر ئەوە بەڵکو ڕۆڵی تاکەکانی کۆمەڵیش بە گشتی . من لێرەدا نامەوێت نموونە بهێنمەوە ئەوە کاری خودیی خوێنەرە گەر گومانی لەم سەرنجانەی من هەبێت، با خۆی بچێت جارێکی دیکە پەیجە

تایب□تی□کەی خوەیی هاوڕێ هەژێن و پەیجەکەی ‘ ئازادیخوازان’ یش بەسەرکاتەوە. لە ڕاستیداس من ئێستا نازانم بۆچی هاوڕێ، کرێکارانی لابۆت□ شۆ□شگێڕ!! ئەمە بۆ من ئەوەندە نوێیە، کە لە مانگێک کەمترە.

بۆ ئەوەی کە چوارچێوەی سەرنجەکانی من ڕەخنەکانی ئەو بگریتەوە ، ئەوە دەچمە باسەکەوە . هەوڵ دەدەم تەنها لە هەر خاڵێکی ئەو من ئاماژە بە دێڕێك یا چەند دێڕێکی بکەم ، تاکو زیاتر سەری خوێنەری پێوە نەیەشێنم و خۆشم لە درێژدادڕی و ڕێزنەگرتن لە وەخت ، بپارێزم .

هاوڕێ هەژێن دەڵێت ” هیچ دوو کەس و ئەندامانی هیچ خێزانێك و ئەندامانی هیچ گروپێك و کرێکارانی هیچ کێڵگە و کارگە و …تد ناتوانن وەك یەك شتەکان ببینن و وەك یەک بیربکەنەوە و وەک یەک هوشیار بن و وەك یەك هەموو دیوەکانی پرسێك ببینن……… و هەر کەس پاگەندەی ئەوە بکات چینی کرێکار ١٠٠% یان هەموو کرێکاران شۆڕشگێڕن، ئەوا خەریکی پەرجووکردن و جادووکردنە لە کرێکاران. ” باوەڕناکەم کە من شتێکی دیکەم وتیبێت . منیش وتومە چینی کرێکاران وەکو ‘ گشت’ شۆ□شگێڕ نین و هەرگیزیش نەبوون . منیش بۆیە وتومە ئەوانەی ک□ شۆ□شگێڕبوون کرێکارە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکان بوون ، نەك هەر هەموویان . دیارە من مەبەستم لە شۆڕشگێڕی، نێت و هەوڵ و خەباتی هەڵتەکاندنی سیستەمەکەیە و بنیاتنانی کۆمەڵی ناقوچکەیی و ناچینایەتییە . ئایا ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە منیش هەستم بەوەی هاوڕێ کردوەو کە هیچ وەخت کەسەکان لە بیرکردنەوە و قسەو کارکردنیانا وەکو یەك نین ؟ [من دەتوانم ئەمە بە شێواندنی قسەکانم، ناو بەرم]

هاوڕێ دەڵێت ” بەڵام ئەگەر بڕیابێت ڕادەی ناڕەزایەتی و مانگرتن و خۆڕێکخستن و چالاکی و بەشداریکردنی چین و توێژەکان لەنێو ڕاپەڕینەکان و پاشکاراییەکانی ڕاپەڕینەکان بەراوردبکەین، ئەوا کرێکاران لە هەموو چین و توێژەکانی دیکە شۆڕشگێڕترن، شۆڕشگێڕترن نەک لەبەرئەوەی کە مارکس ئاوای دیاریکردووە یان ئێمە خۆمان بە کرێکار دەزانین، نەخێر، لەبەرئەوەی کە گۆڕانی سیستەمی چینایەتی لە هەموو چین و توێژێکی دیکەی کۆمەڵی چینایەتی، بە قازانجی کرێکارانە، لەبەرئەوەی کە کرێکار بە گوێرەی هەستیاری پێگەی لەنێو بەرهەمهێنان، ڕاگری چەرخی بەرهەمهێنان و سووڕانی کۆمەڵی چینایەتییە”

ڕاستە ناڕەزایکردن بە هەموو چەشنەکانییەوە یاخیبوونە لە زوڵم زۆر و چەوساند نەوە ،بەلام ئەمە مانای ئەوە نییە کە کرێکاران کە بۆ پولێك زیاتر ناڕەزایی دەکەن، یا دەیانەوێت ئەوەی کە لە

دەستیاندایە لە دەستیاندرنەچێت ، شۆڕشگێڕێتی بێت ، بەو مانایەی کە ئەمان دەیانەوێت کۆمەڵ بەرەو کۆمەڵی سۆشیالیستی بەرن . ئەمانەی کە ئەمان دەیکەن خەباتکردنە ، یاخوبوونە ، هاوکاتیش مەرج نییە هەموو یاخی بونێک شۆڕشگێڕی بێت، جەردە و مافیاکان یاخین و دژی دەوڵەت و یاساکەشین، بەڵام شۆڕشگێڕ نین [تکایە با خو□ن□□ر وا تێنەگات کە من کرێکاران لەگەڵ مافیادا هاوتادەکەم] . دوای ئەوە من نازانم هاوڕێ بۆچی ‘ کرێکاران’ لە باقییەکەی دیکەی جیادەکاتەوە کە دەڵێت ‘ لە گۆڕانی سیستەمی چینایەتییدا’ بۆ دەبێت کە زیاتر بە قازنجی کرێکاران بێت تاکو کابرایەکی بێ کار، قوتابی، پەککەوتە ، خانەنشیکراو؟ [کرێکار لای من ئەوەیە کە کار دەکات، چونکە ئەو کاتە هێزی بازوی دەفرۆشێت و قازانج لەو ڕێگایەوە بۆ سەرمایەداریی دروستدەکات، بەڵام کە بێ کار دەکەوێت یا خانەنشین دەکرێت، لێرە بە کرێکارێکی پەکککەوتە یا بێ کار ناوترێت کرێکار ، دەکرێت ب□□□ی کۆنە کرێکارەکە، من ئەمانە ناو دەنێم چەوساوەکانی، بێدەرەتانەکانی ، هەژارەکانی ناو کۆمەڵ کە هاوەڵ و هاودەرد و هاوئامانجی کرێکارانن]

هاوڕێ دەڵێت” … پرسیارەکە ئاوا بووایە ‘ئایا هەموو کرێکاران / ئایا هەر کەس کرێکار بێت شۆڕشگێڕە؟’، ..” من ئەو تایتڵەی هاوڕێ بۆ سەروتارەکەم بە گونجاو نازانم ، چونکە وتارەکەی من زۆر شتی دیکەی گرتۆتە خۆی و ویستوشمە وەکو چین باس لە کرێکاران بکەم ، واتە وەکو گشت نەك وەکو ئەفرادەکانی ناو چینی کرێکاران، کە قسەکردن لەسەر تاك و بەشێکیان گرفتێکی زۆر دروستدەکات. .

هەر لەو بڕگەیەدا هاوڕێ دەڵێ ” “. ئەگەر چینی کرێکار و کرێکاران شۆڕشگێڕ نین، ئەدی چین؛ دژەشۆڕش، هەلپەرست، هاوبەرژەوەندی چەوسێنەرانی خۆیان و …تد ؟ ” باشە من لە کوێی وتارەکەمدا وتومە کرێکاران دژە شۆڕشن؟ ئەمە شێواندنی نوسینەکەی منی□ . ناکرێت هاوڕێ هەژێن ئەوە بە من ببڵێت چونکە ئەو من دەناسی کە هەر ڕەش و سپی نابینم. قسەی من لە سەر شۆڕشگێڕێتییە ، من کرێکاران بە دژە شۆڕش نازانم مەرج نییە ئەوەی کە شۆڕشگێڕ نەبێت ئیتر دژە شۆڕش بێت ، توێژاڵێکی زۆر لەو نێواند□دا هەن کە نە شۆڕشگێڕن و نە دژ بە شۆڕشیش. دیسانەوە دەبێت ئەوە بڵێمەوە کە پێناسەی شۆڕش بۆ من شۆڕشی کۆمەڵایەتییە کە کۆمەڵی سۆشیالیستی بەرھەم دەھێنێت .

وەکو لە سەرەتاشدا وتم ، لەتەك هاوڕێ هەژێن-دا دێمەوە کە پێناسەکەی ‘کامبریج’ ناڕاستە . بەڵام لەوەی کە کەسێك بە پارچە کاردەکات ، یا کاری دروستکردن و چاکردنی خانوو دەکات، یا تەنانەت هەر دیکۆرەیشن دەکات، من سەرنجی خۆمم هەیە . لێرەدا ئەو کەسەی کە ئەو کارە دەکات مەرج نییە کە کرێکار بێت چونکە لەو کەسانە زۆرن

کە کەسانی دیکە دەگرن بە پارەیەکی کەم و دەیانچەوسێننەوە. کە بەڕای من ئەوانە کرێکار نین ، خاوەن بزنسی بچوکن هەر وەکو چۆن کابرا دوکانێکی هەیە بەڵام یەکێک یا دووانی تر کاری بۆ دەکات ، گەرچی هاوکات خۆشی هەر کاردەکات بەڵام من ئەو بە کرێکار نازانم .
خەڵکی دیکەش لێرەدا هەیە ئەویش بوونی پشکە ' سەهم' لە دووکانێکد، لە شوێنێکی سەر کاردا وەکو لە شۆپی جۆن لویس- بریتانی (John Lewis) دا کە دەستمایەکەی ملیار پاوەنە و هەزاران کرێکار و فەرمانبەرریی هەیە بەڵام ، کەسەکانی کە کاری تیادا دەکەن ' پشکیان' هەیە سەرەڕای موچەکەشیان ، لەگەڵ ئەوەشدا باوەڕ ناکەم هیچ جۆرە بڕیارێکی گەورە یا بچوکیان لەدەستدا بێت . ئەمە تەزێك ئاڵۆزە ، بەڕاستی سەرمایەداریی لە هەموو ڕویەکەوە هەوڵ دەدات کە کەسەکان هەرچی بن گەندەڵیان بکات ، مێشکیان بشواتەوە.
سەرنجی من بۆ گۆڕینی چینی کرێکاران ، ئەوەی کە هاوڕێ باسی دەکات، تا ڕادەیەك یەکە ، پێگەی کرێکاران نەگۆڕاوە و نەبوونەتە بورجوازیی . بەڵام هاوکات لە زۆر لایەنی دیکەوە کرێکاران گۆڕاون ، هەم ژیانیان ، چوونەتی کارکردنیان ، ئامرازەکانی کارکردنیان ، بەشبوونیان بۆ گوێرەی شارەزایی و تایبەتمەندیی کارەکانیان ، ئەو نەقابانەی کە ئەندامن تیایاندا، شوێنی ژیانیان، هەزموونی میدیا لەسەریان، بایاخدان بە بازاڕییکردنی زۆر، هەروەها بوون بە کەیلەی بانق و …گەلەکی دیکە کە هەر هەموو ئەمانەش بمانەوێت و نەمانەوێت کارایی خۆیان لەسەر بیرکردنەوە و ئامادەبوونیان بۆ کردنی چالاکییەکی بچوك تا گەورە ، داناوە . هەر کەس بخوازێت کە بزانێت چۆن ئەمانەی سەرەوە کرێکاریان، گۆڕیوە من دەتوانم دەیەها نموونەی بخەمە بەردەست.
هاوڕێ دەڵێت " ئەگەر کەسێك هەبێت و ئاوا بیربکاتەوە، کە زۆری هەژمار شۆڕشگێڕی کەسەکان و چینەکان دیاریدەکات، بەبێ گومان گرفتی بیرکردنەوە و دیتن و خاڵیبوونی پاشخانی زانیاریی هەیە"
بەدڵنیاییەوە نە من و نە ئەنارکیستانی دیکەش ئاوا بیرناکەنەوە ، چونکە لە کایەی شۆڕشدا ژمارە بڕیار نادات بەڵام ڕەنگە سەرەنجام دیاریبکات، بۆ نموونە ئەگەر شۆڕش شۆڕشی بە تەنها کەمایەتییەکی کۆمەڵ بێت، بۆ نموونە با بڵێین تەنها کرێکارانی پیشەسازیی ، ئەوە نەك هەر شۆڕشەکە ناتەواوە بەڵکو بەری شۆڕشەکەش هەر بۆ کەمایەتییەکە دەمێنیتەوە و گۆڕانکاریی بنەڕەتی و جددی ناکرێت.
لە لاپەڕەیەکی دیکەدا هاوڕێ هەژێن دەڵێت " کرێکاران چینێکی یەکگرتوو نین؟ ئایا هیچ چینێک تەنانەت بۆرجوازیش هیچ کات یەکگرتوو بووە، تاکو کرێکاران یەکگرتوو بن؟ ئایا مامۆستایان، فەرمانبەران، جوتیاران، خانەنیشینان، خوێندکاران، دوکانداران،

د□ا□ان، سەربازان، سیخوڕان، …”
باسەکەی من لەسەر کرێکارانە ، نەك بورجوازی ، هاوکاتیش ئەوە دەڵێم کە سەرکەوتن لە یەککەوتن و یەکگرتندایە . دڵنیام لەوەی کە هاوڕێ هاوڕامە لەمەدا. دوای ئەوەش ، بورجوزازی و کرێکار پەرستەکان و ناحەزانی ئەنارکیزم هەرچی دەڵێن، ئازادن ، بەڵام واقیع پێجەوانەی ئەوان قسەی کردوە لە ڕابوردووش و لە ئێستاشدا .
” من هەرگیز لەتەك ئەوە یەکناگرمەوە، کە کرێکاران کەمینەیەکی ناکار بن، هەر ئاوا لە چین و توێژە پڕۆلیتێرەکانی دیکە نایەکگرتووتر و بێدەنگتر و ملکەچتر نین.” بەداخەوە ئەمە حەقیقەتەکەیە و واقیعیش تا ئێستا هەر ئەوەی پیشانداوەو بورجوازی لەمان یەکگرتووترن ، ئەی ئەگەر وانییە دەوڵەت بۆ لە خزمەتی کۆمپانیاکاندایە ، من بە دەیەها نموونەت بۆ دەهێنمەوە کە بورجوازی لە بریتانیادا زۆر یەکگرتووترن تاکو کرێکاران ، هەڵبەتە ئەمەش هۆکاری خۆی هەیە و شێوەی تایبەتی کارکردن لەسەر یەکگرتنی نێو خۆیان هەیە.
ئەوە دەسەلمێنم کە کرێکاران و ڕۆڵیان لە ئەرجەنتینا زۆر زیاتر و بەبایەختر بوو تاکو یۆنان و زۆرێك لە شوێنەکانی دیکە ، گەرچی لە ئەرجەننتیناش کرێکارە سۆشیالیستەکان و چەپەکانی ناو حیزبەکان و ئەنارکیستەکان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو . هەرچی یۆنان بوو ڕۆڵی چەپ کاریگەر بوو ، ئەو بارودۆخەی لە یۆنانا خولقابو لە ڕوی خراپییەوە ، کەلە کاتێکدا بزوتنەوەی ئەنارکیستەکان و سۆشیالیستەکان زۆر بەهێز بوون، گەر لە هەر وڵاتێکی ڕۆژاوی دیکە بوایە جگە لە وڵاتانی پیشەسازییە گەشەکردووەکان ، شؤڕش بەرپا دەبوو بەڵام چەندێك دەوامی دەکرد ئەوە دەکەوتە سەر هاریکاریی نێونەتەوەیی. بەلام بەداخەوە کە لە یۆنانا گەورەترین تێشکانی بەدەستهێنا .

لە خاڵێکی دیکەدا هاوڕێ هەژێن دەڵێت ” بۆ من وەک خوێنەر نازانم پەیوەندی “دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا” وەك دروشمی چەپ و ورد□ بۆرجوازی چ پەیوەندییەکی بە چینی کرێکار و سەلماندنی “شۆڕشگێڕبوون و نەبوونی چینی کرێکار” هەیە؟”
هاوڕێ گیان من وتارەکەم پەیووەستکردۆتەوە بە چەمکەکەی مارکسەوە بۆ شۆڕش کە لە کاتێکدا ئەو ‘ دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا ’ بەو ئامرازە دەزانێت کە بەرەو کۆمەلی سۆشیالیستیمان دەبات، ئەو چینی کرێکاران تا ئەو ڕادەیە بە شۆڕشگێڕ دەزانێت کە ڕژێمیان پێدەگۆڕێت و دەوڵەتێکی پڕۆلیتاریان، پێ دادەمەزرێنێ . بەڵام من وتومە ئەوە هەرگیز پلانی چینی کرێکاران نییە و ناشبێت. دیارە ناڕوونی ئەو خاڵە لە کاتێکدا دەردەکەوێت کە خۆێنەر تەواوی وتارەکەم بەیەکەوە

گرێنەداتەوە و بە پارچ□یی ببینێت.

" ؟ چۆن بەبێ گوێدانە پاشخانی چینایەتی بەشداری تێکۆشان دەبین، هاندەرەکان چین، بێجگە لە ناڕەزایەتی بەرانبەر پێگە و پاشخانی ئابووریی و کۆمەڵایەتیمان؟"

پرسیارەکەی هاوڕێ هەژێن دروستە گەر هەر هەموو کەسێك بە کرێکار بزانین بەڵام لای من هێشتا خەڵکی لە کۆمەڵدا دەکرێن بە سێ چینەوە کرێکاران ، پڕۆلیتار ، چینی ناوەڕاست کە پڕۆفیشناڵەکانن ، چینی باڵادەست و دەستەبژێر . دوای ئەوەش گەر شۆڕش بە شۆڕشی کۆمەڵایەتی بزانین کە هەرە زۆرینەی خەڵکی بەشداریدەکات و بە قازانجی هەموان دەگەڕێتەوە ، ئەوە تەنانەت کەسانێیك کە پێگەی چینی کرێکارانیشیان ، نییە بەشدارن لە هەنگاوە شۆڕشگێڕییەکانا.

هاوڕێ هەژێن دەڵێت " ب□ بۆچوونی من، هەم گوتەکە [مەبەستی گوتەکەی مارکسە- زاهیر] ڕاستە و هەم ئەنجامگیرییەکەشی. چونکە کرێکاران وەك خوارترین چینی ک□م□□□ و سەختی ڕۆڵ و گرنگی ڕۆڵی چینایەتییان دەبنە شۆڕشگێڕ و زیاتر لە هەموو چین و توێژێکی دیکە خوازیاری گۆڕانی ئاوا سیستەمێك دەبن"

لیکدانەوەی من بۆ چەمەکەی مارکس ئاوایە کە نوسیومە ، ئەو سەرنجامگیرییەشم لە واقیعدا کردوە ، کە کرێکاران لە هەوڵی باشکرنی ژیانی خۆیانان، نەك گۆڕینی سیستەمەکە بەو سیستەمەی کە من و تۆ دەمانەوێت. دوای ئەوە وەکو باسم کردوە کرێکاران زۆر باشتر دەژین لە بێکاران ، لە خانەنشینکراوان لە قوتابییان [دیارە ئەمانە من هیچیان بە کرێکار دانانێم بەلام بە پرۆلیتاریا، کە چەوساوە و بێدەرەتان و هەژارن] ئا لەم بارەدا باری ژیانی کرێکاران لەمانەی کە من ناونوسم کردووە خراپتر نییە ، هەر لەبەر ئەمەشە کە من کرێکاران لە قوتابیان و ئەوانی دیکە بە شۆڕشگێڕتر نازانم، هەر بۆیەش من چەمکەکەی مارکس لەگەڵ خۆیدا بە ناکۆك دەبینم . سەرەڕای ئەمانەش تۆ ئەوەت لەبرکردووە کە تەنها بارودۆخی خراپی ژیان نا بێتە خولقاندنی نە شۆڕش و نە شۆڕشگێڕێتیش گەر هۆشمەندی لەگەڵدا نەبێت. گەر وابوایە لە گەلێك وڵاتدا دەمێك بوو شۆڕش کرابوو.

" من ئاوا لە دێری یەکەمی ئەو پەڕەگرافە تێدەگەم، کە ' تێکۆشانی ئابووریی هیچ نییە و نیگەتیڤە'، 'کۆششی ڕامیاریی و تێکۆشان بۆ دەسەڵاتی ڕامیاریی پۆزەتیڤە'. دیسان 'تێکۆشانی سەندیکا نیگەتیڤە' و 'ئەگەر لە شانی پارتییە ڕامیارییەکان بووایێن، شۆڕشگێڕ دەبوون' . ' کرێکاران بە قسەی مارکس دەکەن، ل□ بەرئەوە خەریکی سەندیکان'"

هاوڕێ هەژێنن غەدرێکی یەکجار زۆرم لێدەکات چونکە ئەمە شێواندنی مەبەستەکە و نوسینەکەی منە ، من لە کوێدا وتومە کە ئەوانە هیچ

نین؟ ، ئەی باشە گەر هیچ نین لای من، بۆچی من هاریکاریی و هاوکاری ئەو لایەنانە دەکەم کە بە پولەك زیاتر ناڕەزایی دەکەن ؟ یاخود هی ئەوانە دەکەم کە غەدریان لێدەکرێت؟ من لەکوێدا وتومە کە دەسەڵاتی ڕامیاریی پۆزەتیفە ؟ گەر خوێنەر بییەوێت مەبەستەکەم پێچەوانە بکاتەوە ئەوە زۆر لەوە زیاتریش دەتوانێت بکات کە تۆ دەیڵێیت . هەموو کەس دەتوانێت شتێك لە وتاری کەسێکی دیکەدا دەربێنی و بە ئارەزوی خۆی بە لاڕێدا بیبات و بە خواستی خۆی قسەی لەسەر بکات . من هەر ئەوەی پێشتر دەڵێمەوە کە وەڵامەکان لای من ڕەش و سپی نین ، تاکو ئەوەی کە کرێکاران دەیکات بخرێنە خانەی نەگەتیقییەوە ، بەڵام زۆربەیان ئامانجیان لابردنی سیستەمەکە نییە کە من و تۆ دەمانەوێت.

دیارە لە هەندێك حاڵەتیشدا موچە و باری دارایی ناکرێتە پێوانەی شۆڕشگێڕەتی و ناشۆڕشگێڕەتی. ئا لێرەدا هەمووان نمونەی یەکجار زۆرمان لەبەردەستدایە هاوکاتیش ئەگەر دەنگدان بە پارتە چەپەکان و کۆمۆنیستەکان کە تا ڕادەیەک کرێکاران و نقابەکان بە خۆیان و نوێنەری خۆیانیان، دەزانن ، هەنگاوێکی پێشکەوتوانەو شۆڕشگێڕانە بێت ، بەڵام کە نایەنە سەر حوکم لەبەئەوەیە دەنگی تەواوی کرێکاران و پڕۆلیتاریای وڵات ناهێنن، ئیدی بە هەر هۆکارێك بێت، بەڵام دڵنیام هۆکارەکەی ئەوە نییە کە کرێکاران، سیستەمی کرێگرتەیی ڕەتدەکەنەوە ، بەڵام دەبینن کە ئەم حیزبانە پێچەوانەکەی دەکەن.

هاوڕی هەژێن پرسیار دەکات و دەڵێت " ئایا دادپەروانەیە کرێکارێکی کورەخانە یان پێڕاسازی و بارکردن ڕۆژانە هەشت سات کار و چەند سات هاتووچۆی کار و سووکایەتی خاوەنکار و سەرکاریگەر…تد هەندەی بیمەی بێکاری یان بیمەی کۆمەڵایەتی و دەرمانی و خانەنشینییەکەی من وەربگرێت، کە بەیانی تاکو ئێوارە لەنێو فەیسبووک خەریکی وەڵەنەکردنم؟"

ئە باشە من لە کوێدا وتومە ئەوە دادپەروەریانەیە؟ نیشانەی پرسیارکردنەکەی ئەو وا دەگەیەنێت کە من ئاوام وتبێت. قسەی منیش هەر ئەوەیە ئەوەی گەر پێگەی ئابوریی باشتر بێت ، گەڕینی ئەو بارودۆخە بۆ ئەو کەمتر واقیعیانە ترە تاکو بۆ کارێك ، قوتابییەك، پێککەوتەیەك یا خود خۆت وتەنی کەسێکی سەر فەیسبوکی وەکو تۆ ....

هاوڕێ هەژێن دەڵێت " بە بۆچوونی من، ئەگەر لێنینیستێك یان ئەندامی پارتییەکی چەپ بیگوتایە " گەر داخوازییەکانیان لە داخوازی ئابووریانەوە بچیتە قاڵبی داخوازیی سیاسیانە." هیچ شاییشتەی لۆمە نەدەبوو، بەڵام بە کەسێك کە هەردەم خەریکبێت خۆی لەو ئاراستەیە جیاواز نیشانبدات، ئیدی ناکرێت کەمگرتنی تێکۆشانی

ئابووریی و بەرزنرخاندنی "تەکەسانی ڕامیاریی"

ئەمەی کە هاوڕێ هەژێن دەیڵێت هەڵگەڕانەوەی قسەکانی منە ، من گەر ئەو نەناسم دەکەومە گومانەوە لە هۆکارەکەی. هەر لەبەر ئەوە دەڵێم کە بە دیقەت وتارەکەمی نەخوێندێتەوە یا هەر دەوێن بەئشکردنە. من ڕام وایە کە هەمو ناڕەزاییەکی ئابوریانە ، لەسەر کێشەی خانوبەر ، کێشەکانی قوتابییان ، هاریکاری پەنابەران و کۆچبەران و هەموو جۆرە کەمپەینەکی دیکە لە پێناوی باشکرنی ژیانی گروپێکدا ، گەر ' بە سیاسی نەکرێت' دەچێتە خانەی کاری کۆمەڵە خێرخوازییەکانەوە ، چونکە تێ پەیامێکت نابێت جگە لە چاککردنی حاڵی ئەوان نەبێت بە ئەوەی پەیامی ئەوە بدەیت کە دەبێت ئەو کێشەیە ببەسترێتەوە بە سیستەمەکەوە ، ڕێگو ڕیشەکەی بگریت . گەر وا کێشەکە نەبینیت و مامەڵەی لەگەڵدا نەکەیت بەڕای من ئەوە لە قازانجی سیستەمەکە دەگەڕێتەوە . من لە وتارێکمدا کە بە ئینگلیزی نوسیم ، پەنجەم بۆ ئەمە ڕاکێشا ، گەلێك کۆمێنتی باشم بۆ هات و گەلێکیش لەدوانم بە ئیمەیل لەتەك هاوڕێیانی ئینگلیزی زماندا کرد . داخوازی ئابوریانە گەر نەکرێتە داخوازی سیاسیانە ، ئەوە لە سنورێکی تایبەت تێپەڕناکات و ئەو پرسە هەر لەوەدا لەبار دەچیت چونکە کرێکاران یا هەر کەرتێکی دیکە لە هەوڵی خۆڕێکخستنا نابن ، تاکو بەرگریی باشتر بکەن لە هێرشی ئایندە. [بە سیاسیکردنی کێشەیەك یا بەستنەوەی بە سیاسەتەوە مانای داخوازیکردنی دەسەڵات نییە.]

" توخمە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکانی نێو کرێکاران کە بوون، مەگەر کرێکار نەبوون؟" ئەوانە کرێکارە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکانن . ئایا خوێنەرێك هەیە کە بگاتە ئەو قەناعەتەی کە من باس لە بورجوازی بکەم. سەرنجی هاوڕێیانە ئەوە بوو گەر ناڕۆشنییەك لەو بڕگەیەدا هەبوایە، دەبوایە ئەو کە من دەناسێت و دەزانێت ڕام چۆنە ، لە ڕەخنەکەیدا بینوسیایە " گەر چی من دەزانم کە ڕای زاهیر ئاوا نییە بەڵام بە خوێنەر ناڕۆشنە" . لەمە ڕۆشنتر چییە کە من نوسیومە " توخمە … نێو کرێکارەکان " باشە ئەمە ئەوە ناگرێتەوە کە ئەو توخمانە خۆیان کرێکارن ، نە شتێکی دیکەن . وەکو پێشتریش وتم هەر کەس ئەو پرسیارەی بکردایە دەبوایە هاوڕێ نەیکردایە چونکە ئەو ڕای من دەزانێت هەم کوردییەکەشی زۆر لەوەی من باشترە.

" بەدوا داچوونی شۆڕش بوون و سۆشیالیزم زادەی بزووتنەوەی کرێکارییە نەك کەلەسەری ڕۆشنبیرانی وردەبۆرجواز… ئەگەر ئێستاش سەرەڕای هەموو شکستەکان و نائومیدییەکان، لە دەرەوەی…"

بەچوونی من لەسەر ئەوەی سەرەوەی هاوڕێ جیاوازە من دەقاو دەق ئەوە بە ڕای مارکسیانە دەزانم [من دڵنیام کە هاوڕێ هەژێن مارکسیانە

ناڕوانێت ، بۆیە ئەو بڕگەیەی ڕونکردنەوەی دەوڵەت] . من وای دەبینم کە شۆڕش بوون و سۆشیالیزم زادەی بزوتنەوەی بەشەریەتە لەو کاتەوەی کە کۆمەڵەی هیراشی و دواتریش کە گەشەی کرد بە کۆمەڵەی چینایەتی، نەك کرێکاران.
کێشەی من لەگەڵ مارکس و مارکسییەکانا ئەوەیە کە ئەوان شۆڕشی سۆشیالیستی بە کرێکارانەوە و بە تایبەتیش کرێکارانی پیشەسازییەوە دەبەستنەوە چونکە ئەوە تیورە ئابورییەکەی مارکسە و هەموو ژیانی خۆی بۆ ئەوە تەرخان کرد تاکو بیسەلمێنێ : شۆڕشی سۆشیالیستی هەر دەبێت لە سەر دەستی کرێکارانا بێت، بۆ ئەمەش دەبێت وڵات پیشەسازیی بکرێت، پڕۆلیتاریا زیاتر بێت ، تەکنەلۆجیا پێشتربکەوێت ، دونیا بە عەولەمە بکرێت و لەم شتانە. من لەم بارەیەوە لە کۆتایی وتارەکەم و لە وتارەکانی تریشما چ بە کوردی و چ بە ئینگلیزی زۆرم لەم بارەوە نوسیوە ، گەر کەسانێ دەیانەوێت بزانن بۆ من لەگەڵ ئەو برگەیەدا نیم بابەن تەنها دوا دوو بڕگەی کۆتایی وتارەکەم " ئایا چینی کرێکاران شؤڕشگێڕن؟" بخوێننەوە ، ئەو کات هۆکارەکانی من دەزانن . لیرەدا تەنها ئەوە دەڵێم ئەوەی مارکس بە گەیشتن بە کۆمەڵەی سۆشیالیستی وەهمە، بەڵام وەهمەکەی مارکس لە لایەن سەرمایەدارییەوە بە بەرژەوەندی خۆیان بە هاوکاری بەلشەفی و پارتە کۆمۆنیستیەکانی تری دونیا کرا بە واقیع .

هاوڕێ هەژێن دەڵێت " لێرەدا هەم هەست بە ستەمکردن لە کاڵە مارکس بەوەی هەموو خەتاکان بخرێنە سەرشانی ئەو و هەم ستەمکردن لە خودی کرێکارانی کۆمونیست دەبینم. تاکو.."
ئەوەی کە من نوسیومە ستەمکردن لە مارکس، نییە ، من هەموو نەهامەتی چەرخی ڕابوردومان سەبارەت بە بزوتنەوەی کرێکاران و سۆشیالیستی دەگەڕینمەوە بۆ لینین و حیزبی بەلشەفی وە لینین، هاوکاتیش تیورەکانی لینین لە هەموو بوارەکانیا بە کارل مارکسەوە گرێدەدەمەوە . لینین شتێکیی نەکردوە بەدەر بێت لە روانگەی مارکس . من هەوڵدەدەم کاتێک کە قسە لەسەر پرسەکان بکەم بیانگێڕمەوە بۆ ڕەگوڕیشەیان . کەواتە لای من ئەسڵی سەرچاوەکە مارکسە ، دوای ئەوەش ئەوەندەی مارکس ناسراوە و فکر و تیورەکانی ئەو کارایی خۆی داناوە و دایدەنێت لەسەر سۆشیالیست و چەپ و هەندێکیش لە ئەنارکیستەکان ، ئەوەندە بیردۆزەکانی دیکە کە هاوڕێ هەژێن ناونوسی کردون دایان نەناوە . بۆ کەسێکی وەکو هاوڕێ هەژێن کە نزیکە لە منەوە پێشموایە سەرجەمی پۆست و وتارەکانم ڕەنگە بخوێنیتەوە ، دەبوایە لە مەبەستی من باشتر بگەیشتایە و لەو پرسیار و برگەیە، خۆی بپارستایە.
کاتێکیش کە قسە لەسەر هەر یەک لەو بیردۆزانە دەکەین ، مەسەلە

سەركەنەكردن و تەشقەلەكردن نييە پێيان ، بەڵكو پشكنينى واقيعە كە ئايا ئەو شتانە بە عەمەلى ڕوويداوە يا هەر لە منداڵانى خەياندا لەبارچوون ، بەڕاى من تيۆرەكەى ماركس كاتى خۆشى تيۆرێكى نەزۆك بوە ،دەنا بە درێژايى 160ساڵ بەرێكى دەدا.
" گۆڕانكارييەكان چى بوون، خۆيى و پووكانەوە و ملكەچبوون و سوپاسگوزارى كۆيلەوارانە بۆ سيستەمى سەرمايەدارى، يان گۆڕانكارييەكان بابەتى بوون و بزووتنەوەى كرێكارى و سۆشياليستى بە هەموو شێوەيەك تيرۆركراوە؟ هەموومان گۆڕانكارييە بابەتييەكان دەبينين، بەڵام هەموومان هۆكارەكان نابينين و ناكرێت بەبێ خوێندنەوە و دەستنيشانكردنى (خۆييبوون يان بابەتيبوون)ى هۆكارەكان"
من لێرەدا هاوڕێ هەژێن بە ناكۆك دەزانم لەگەڵ ئەوەى كە پێشتر لەهەمان ڕەخنەدا وتى، هەروەها لە زۆرێك لە پۆستەكانيشيا، كە لەو بوارەدا دەدوێن . لێرەدا باس لە تييرۆركردنى بزوتنەوەكە دەكات. باشە ئەگەر تيرۆركرابن لە لايەن كێوە و بە بەكارهێنانى چەكى كێ تيرۆر كراوەن؟ لاى من ئەوە ڕاستييە كە ئەوەندەى لە لايەن چەپەكان و كۆمۆنيستەكانەوە تيرۆركراون ئەوەندە لەلايەن سەرمايەدارييەوە، نەكراون . لە لايەكى ديكەشەوە هاوڕێ هەژێن لە هەندێك لە پۆستەكانى سەر فەيسبوكيدا ئەو، خەڵك ، خۆمان ، لۆمە دەكات كە بوينەتە هەموو شتێك ، تەنانەت بە سيخوڕيش بۆ پاراستنى ئەم سيستەمە.
" بەڵام شكانەوەى جەنگ و كوژرانى خەڵك بە قازانجى كرێكاران، ناتوانم بڕوابكەم، چونكە ئەوانەش دەكوژرێن يان خودى كرێكارانن، يان منداڵانى كرێكاران و پەيوەندييە كۆمەڵايەتييەكانى ئەوانن. خۆ بڕواناكەم قوربانيانى جەنگ سەرمايەداران و دەسەڵاتداران و منداڵانى ئەوان بن، تاكو كرێكاران پێشكى ئاگرى جەنگيان بەرنەكەوێت و بە ق...."
لێرەدا واهەست دەكەم كە بە چەندينجارە ڕاو وتارەكەى من شێوێنراوە . چونكە من نەم وتووە كە ئەو جەنگانە لە قازانجى كرێكارانە ، بەڵكو پێچەوانەكەيم وتووە، دواى ئەوەش من نەم وتوە كە كرێكاران بە ئەنقەست دەچنە جەنگەەوە دژ بە كرێكارانى وڵاتەكانى ديكە. من وتومە كە پێگەى چينايەتى و كۆمەڵايەتى كريكاران سيستەمەكە بەهێزتر دەكات ، ئەوە كرێكارانن كە قازانج و سەرمايە زياتر دەكەن ، چەك و تەقەمەنى دروست دەكەن . كەواتە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ كرێكاران پارێزگاريى سيستەمەكە دەكەن . 8 تاكە ساڵ جەنگى نێوانى عيراق و ئێران بەردەوام بوو لەم وڵاتەى بريتانيادا ڕۆژێك نقابە مانى نەگرت دژى ، ئەوەندەى من بزانم لە هيچ وڵاتێكى ئەوروپاى خۆرئاوادا ئەوە ڕوى نەدا. ئەوەيە كەمن دەڵێم كرێكاران لەم

وڵاتانەدا ژیانی خۆیان لەسەر ژیانی کرێکاران و چەوساوانی دیکەی دوونیا بنیاتنراوە و دەنرێت. من و هاوڕێ هەژێن پێشتر قسەمان لەسەر ئەمانە بە درێژی کردووە و هەردووکیشمان هاواڕا بوین .

" زۆر بەداخەوە، چ هوشیارانە و چ ناهوشیارانە، چ خوازراوانە و چ ناخوازراوانە، هاوڕێ زاهیر لەنێو ئەو چەند دێڕە خەریکە جەنگ وەك زادەی سرووشتی سیستەم و سەروەریی چینایەتی و وەك پێداویستی لە سووڕهێشتنەوەی بازار و وەك ئامرازی کوشتنی بەرەنگاری و تێكۆشانی پڕۆلیتێرەکان بەگشتی و کرێکاران بەتایبەتی، دەیگۆڕێت بۆ خواست و قازانجی کرێکاران؟"

لێرەدا مەبەستەکەی من لەو پەڕەگرافە بەو لایەنەدا براوە کە تاکو خوێنەر خوێندنەوەی هەڵە بۆ نوسینەکەی من بکات، یا بەو بارەدا دەخرێتە دەمی خوێنەر . من ئەوەم وتووە ، کە ئەوەی ئەم سیستەمەی راگرتووە و بەهێزی کردووە و بوو□تە هۆی جەنگ و ئەم کارەساتانەی کە دەیبینین خولقاون ئێمەین ، خۆمانین ، ئێمە بەشە سەرەکییەکەین لە سیستەمەکە کە سەرمایەدارییە چ لە ڕوی چەندایەتییەوە و چ لەڕوی چونایەتییەوە ، ئێمە بناخەی سەرەکی دروستکەری ئەم کۆمەڵ و سیستەمین، بورجوازی، سەرمایەداریی بە بێ ئێمە نەیان دەتوانی و ناتوانن جەنگ، ڕەوکردن ، ماڵکاولکردن ، وێرانی دروستکردنی سەرمایە و ..هتد دروست بکەن . هەڵبەت هاوڕێ ڕاست دەکات کە خودیی سیستەمەکە و سەروەری چینایەتییە] بەڵام سەروەری چینایەتی بەوانەی سەروە دروست دەکرێت] ، کە دونیای بەم حاڵە گەیاندوە ، باوەڕ ناکەم کە من ڕایەکی جیاوازام لەو هەبێت ، بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە ئەوە کێیە کە ئەو سیستەمەی بەهێزکردووە ؟ ئەوە کێیە کە ئەو قودرەت و توانایەی داوەتە دەست سەرمایەداریی ، بورجوازیی، تاکو ئەو جەنگ و نەهامەتیانە ڕووبدەن ؟ وەڵامەکەی: ئێمەین ، بێ دەربەستییە لە ڕێکنەخستنی خۆمانا ، نەبوونی یەکێتیمان ، غائیببوونی ڕۆحی شؤڕشگێڕانە ، ئیدی بە هەر هۆکارێك بێت. من ویستومە جەخت لەسەر ئەوە بکەمەوە نەك ئەوەی کە هاوڕێ هەژێن] ناتوانم بڵێم هەڵیگێڕاوەتەوە] بەڵام دیقەوتی لەسەر نەداوە.

هاوڕێ هەژێن پرسیارێکی زۆر جوان دەکات ، من ئەوەم قەبوڵە لە دەمی خوێنەرێکەوە بەڵام نەك خۆیەوە چونکە ئەو من دەناسێت و دەبێت وەکو خوێنەرێکی وردا لە مەبەستی من گەیشتبێت لە نوسینی ئەوەدا . دەڵێت " بۆ من وەك خوێنەرێك، ئەو پرسیارە دێتە پێش، پەیوەندی ئەوەی ئەنارکیزم چییە و چی نییە، بە سەلماندنی "شۆڕشگێڕبوون و ناشۆڕشگێڕبوونی چینی کرێکار و کرێکاران" چییە؟ ئەوەی ئەنارکیزم هزرە …."

بۆ ئەمە من دەڵێم بەڵێ هەندێك لە ئەنارکیستەکان پێ لەسەر شۆڕشگێڕێتی کرێکاران دادەگرن و بە چەدمکی کرێکارانی وڵاتانی پیشەسازیی گەشەکردوو، دەبینرێت، کە ئەم جۆرە تێڕوانینە کورت دەهێنێت چونکە ئەی چی دەڵێن سەبارەت بەو وڵاتانەی وەکو لای خۆمان و ئەفەریقا و ئەمریکای لاتین و .. هتد ، کە کرێکارن بە تێگەیشتنی ئەوان هێشتا هەر کەمایەتییەکی زۆر کەمە ، کە لەو بارەدا ئەوە دەداتە دەست من، کە شۆڕش هەر شۆڕشی کرێکارانە نەك هی سەراپای کۆمەڵ و کۆمەنەتییەکەن. بەڕای من ئەمە خاڵی جیاکەرەوەی نێوانی ئەنارکیستەکان و مارکسییەکانە بە خودیی مارکسیشەوە و خاڵی لێکترازانیانە . حەز دەکەم خوێنەر ئەوە بزانێت من نامەوێت ڕەخنە لە حیزبی کۆمۆنیستی کارگەریی بگرم گەر پەنجە بۆ بنج و بناخەی یا سەرچاوە تیورییەکەی کە لینینە ، ڕانەکێشم ، من ناتوانم ڕەخنە لە لینین بگرم ، گەر بەڕاستی پەیوەستی نەکەمەوە بە مارکسەوە . لە کاتێکدا کە مارکس و ڕۆحی مارکس و تیورەکەی تا ئێستاش زاڵە و لە خزمەتی سەرمایەداریدایە هەر ئاواش دەمێنێتەوە. لای من بەشێك لە خەباتی ئەمڕۆ دەبێت لە هەڵوەشاندنەوەی چەمکە ئابوریی و سیاسییەکانی مارکسەوە دەستپێبکات ، گەرچی ڕەنگە کەسانێکی زۆری ئەنارکیست لەمەدا لەگەڵما نەیەنەوە [ئەمە بۆ ئێمەی کورد زەروورییە چونکە هەموان دەبینین تازە کتێبی سەرمایەی مارکس دەکرێت بە کوردی و وانەی لەسەر دەوترێتەوە یاخود کتێبەکانی لینین و ترتسکی دەکرێنە کوردی و خەڵکیان پێ دەبەنگدەکرێت] . بەڵام ئەوە ئاشکرایە چەپ و سۆشیالدیمۆکرات و کۆمۆنیست و سۆشیالیستە دەسەڵاتخوازەکان تا ئێستا هەژمون و کارایی خۆیان هەیە و لە هەموو هەنگاو و کارو پلانێکیانا پەنا بۆ چەمکەکانی مارکس و لینین دەبەن. هاوڕێ هەژێن خۆی باش دەزانێت گەلێك لە مارکسییەکان ناتوانن یەك لاپەڕە بنوسن گەر پەنا بۆ قسەیەك ، بەگێیەکی مارکس ، ئینجلس ، لینین، ترۆتسکی نەبەن . بۆیە دەڵێم لە پاڵ کارەکانی دیکەمدا ئەوەش بەشێك دەبێت لە کارم، من ئازادم لەرەدا چۆن بیر لە مارکسی و ماکسییە-لینینییەکان دەکەمەوە ئەوەندەی پرسەکەم نەبەم بەڕێی درۆکردن و بوختانکردن و شکاندنی کەسایەتییەکانیان، هەر ئاواش هەموو هاوڕێیانی دیکەش بەهەمان شێوە ئازادن . ئەوەشی کە بۆ من دەڵێت ڕوانگەی من بۆ چینی کرێکارن و کۆمەڵی ئایندەی سۆشیالیستی ، ڕاست نییە، فەرموو با لە شوێنیکدا [مەبەستم هاوڕێ هەژێن نییە بەڵکو ئەو خوێنەرانەیە کە ئەو ناوی هەناون] ڕۆشناییان بخەینە سەر. بەڵام گەر ئەو هاوڕێیانە ئامادە نەبن ئەمە بکەن بە هەر هۆکارێك ، کەچی خۆم و ئەنارکیزمیش تاوانبار بکەن لەژێر لەوەوە ، ئەوەیان دەسەڵاتی من نییە.

جەمکی پڕۆلیتاریا بەو شێوەیەی کە هاوەڵ بەکاری هێناوە و لە تێك ئەوەشی کە دەمەنێتەوە جگە لە باڵادەستان و دەستەبژێر ، من ناکۆکیم لە گۆڕێدا نییەو هەر ئەوانەن کە شۆڕش دەکەن . دەبێت ئەوەش بەڵام گەر شۆڕش بێ تەنها هەر هی کرێکارانەک بێت کە لەسەر کارن ، بە واتایەکی دیکە گەر ئەو کرێکارانە خۆیان بە تەواوی خەڵکانی دیکە لە ناو کۆمەنتییەکە، کۆمەڵەکە ، دەڤەرەکە ، بەند نەکەنەوە و تەنها خۆیان دەستبگرن بەسەر کارگە و کارخانەکان و مەزرەعەکانا و شورای کرێکاران یا کۆمیتەی کرێکاران دروستبکەن ، ئیتر ئەو کاتە خۆیان بەرهەمهێنەر و دابەشکەر و بڕیادەر دەبن ، بەدەر لە سەرجەمی خەڵکانی دیکە ، سەرەنجامەکەی دروستکردنی دەسەڵاتە ، نە شتێکی تر .
” … چونکە تەنیا لە نێو ئەو بیرکردنەوە و تێڕوانینە، “جیهانی سێیەم” شۆڕشگێڕ نییە و پڕۆلیتاریای تێدا نییە. ئەوەی داڕێژەرانی ئەو تیئۆرییە چی دەڵێن، چ پەیوەندییەکی بە چینی کرێکار و کرێکاران و سەلماندنی “شۆڕشگێڕبوون و ناشۆڕشگێڕبوونی چینی کرێکار و کرێکاران” هەیە؟ کە گوتوویەتی کاتی شۆڕش نەهاتووە؟”

ئەوەی کە لەو دووە کەوانەدا هاتوە، ڕای من نییە ، ئەوە ئەو تیورییە کە بوو بە چەمکێك، ئەسڵەکەی بە مارکس دەگێڕێتەوە نەك بە ستالین و لینین. هەڵبەتە مەبەستم ئەوە نییە کە مارکس بە دەق ئاوای وتووە ، بەڵکو لە لێکدانەوەی چەمکەکانی ئەوەوە مارکسییەکان گەیشتنە قەناعەتی هەبوونی ئەو 3 جیهانە. ئەمەش لە دابەشکردنی قۆناخی هاتنی کۆمەڵەوە بە 5 کۆمەڵە، دیارە ئەوە ڕاستە لە هەر یەکێکیانا چەوساندنەوە بووە واتە چەوسێنەر و چەوساوە هەبووە ، هیراشییەت بەردەوام بووە بەڵام ئەمانە لە هەر قۆناخێکیانا شێوازێکی جیاوازی بەخۆوە گرتووە . ئا لەم بارەدا مارکس و مارکسییەکان کۆمەڵەی سۆشیالیستی ڕەتدەکەنەوە ئەگەر کۆمەڵەکە بە قۆناخی سەرمایەداریی پێشکەوتوودا، تێنەپەڕێت. ئەمە جگە لەوەی کە ئەوانییش و مارکسیش هیچ بایاخێکیان بە کێشەی هیراشییەت نەبووە . داوای لێبوردن دەکەم کە دیسانەوە دەبێت سەری خوێنەری پێوە بییەشێنم چونکە هەم لەم سەرنجانەدا باسم کردووە هەم لە وتارەکانی دیکەشمدا بە درێژی لەوە دواوم . مارکس و مارکسییەکان چینی کرێکاران بە دینەمەی شۆڕش دەزانن ، بە ئەمەش باوەڕیان بە چەندایەتی کرێکارانە، بە پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا و سەرمایەداریی گەشەکردوو هەبووە، ئەویش بە دوو هۆ: یەکەم : تاکو چڕبوونەوەی (ئیستیقتابی) چینایەتی دروست بێت. دوو: مارکس باوەڕی وابووە کەمی بەرهەم و خواردن کێشەی گەورەی کۆمەڵە بووە ، بە گومان

لای ئەو گەشەکردنی سەرمایەداریی هەردوو کێشەکە مەیسەر دەکات . لەبۆ ئەوەش سۆشیالیزم و کۆمۆنیزمیان کردوە بە دوو بەشەوە . ئەو تێڕوانینەی مارکس و مارکسییەکان هەم چەمکی 3 جیهانی داهێنا و هەم کۆمەڵەی سۆشیالیستیشی پلە بەند کرد و بەستییەوە بە کۆمەڵانێك کە سەرمایەداریی تیایدا گەشەیسەندووە . کە بەڕای من کۆمەڵەی سۆشیالیستی سەرنجامی هەبوونی زەمینەی بونی چەوساندنەوە و هەبوونی پلەبەندی هیراشیانەیە ، هەر لەبەر ئەمەش هەر لە سەرەتای دروستبوونی کۆمەڵەی چینایەتییەوە ، خەبات بۆ کۆمەڵەی سۆشیالیستی بووەتە پێویستی و ئامانج.

کێشەی ئیکۆلۆجی هەرگیز نەبووەتە کێشەیەکی بناخەیی لای مارکس ئەوەندەی لای پرۆکتکین و بوکچین بووە ، بگرە بە پێچەوانەوە مارکس باوەڕی وابووە کە دوو ململانێ هەیە. یەکەمیان ململانێی نێوانی چینەکان و دووەم ململانێی نێوانی بەشەرییەت و سروشت ، ئەو بۆ ئەمە ڕای وابووە بۆ ئەوەی بەشەرییەت خۆی ڕزگار بکات دەبێت پاوانەی سروشت بکات . کێشەی ژینگە و ئیکۆلۆجی بەداخەوەم کە بڵێم ، زۆرینەی کورد بە چەپ و کۆمۆنیست و ڕاستییەوە ، تەقەی سەریان دەت و نەبوەتە بەرنامەیەکی سەرەکی لایان ، کە لای من کێشەی ئیکۆلۆجی بەشێکی گەورەی شۆڕشە.
سەرنجی من بۆ پەرەگرافەکەی دوای ئەوەی سەرەوە. من هەرگیز نەم وتوە کە کرێکاران دژە شۆڕشن ، من باس لە ئێستاو ڕابوردوو دەکەم کە ڕاستییەک هەیە کە ئەویش ئەوەیە کە کرێکارن خۆیان گونجاندووە لەگەڵ سیستەمەکەدا ، هاوکاتیش دڵنیام کە لە ئایندەدا زۆربەیان ئاوا بە دەربەستانە نامێننەوە.

” بەڵام (شۆڕشی کۆمەڵایەتی) یان (کۆمەڵایەتیبوونی شۆڕش) بە واتای هەموو خەڵك نییە، بەڵکو بە واتای بزووتن و گۆڕانە لە دەرەوەی نەخشە و قاڵبی ئایدیۆلۆجی پارتییەکان و ڕامیاران، خۆبەخۆیی خەڵك،..”
لەگەڵ ئەو بڕگەیەی سەرەوەدا من گرفتێکم نییە بەڵام لە پرۆسەی شۆڕشدا لە بەرهەمی شۆڕشدا گەر هەموو شتێک بە کۆمەڵایەتی نەکرێت ، ئەوە توێژاڵێك دەبێتە هەموو شتێك . من پێشتر ئەمەم ڕونکردۆتەوە لەبەر ئەوە خۆم دووبارە ناکەمەوە .
لە کۆتایدا دەڵێم من زۆر سوپاسی هاوڕێ هەژێن دەکەم بۆ ڕەخنەکەی ، گەرچی من نازانم هەموو خوێنەرێکی بابەتەکەم هەر وەکو ئەوی دەخوێنێتەوە ، یا نا ، بەڵام ، هاوڕێ هەژێن ئەو دەرفەتەی بۆ ڕەخساندم تاکو من خۆم باشتر ڕۆشنبکەمەوە، نەکا خوێنەرانی دیکەش

هەمان ئەنجامگیریی لە وتارەکەم بکەن .

زاهیر باهیر – لەندەن
02/09/2017
-______________

*خوێنەری بەڕێز گەر خوازیاری خوێندنەوەی وتارەکەی من و ڕەخنەکەی هاوڕێ هەژێن-یت، تکایە سەردانی ئەم لینکەی خوارەوە بکە :
Anarkistan.com

ئایا کرێکاران چینێکی شۆڕشگێڕن ؟ … زاهیرباهیر

وەڵامی ئەم پرسیارە لە وتارێکی ئاوا کورتدا ئاسان نییە، ڕەنگە چەند کتێبێکی بوێت بە تایبەت گەر بمانەوێت ئامارێکی زۆر و ڕۆڵی کرێکاران لە خەباتیانا و لە زۆرێك لە وڵاتانی ئەوروپا و ئەمەریکا و کەنەدا و ئوسترالیا ، بەرچاوبخەین .
پێش ئەوەی بچمە ناو کرۆکی بابەتەکەوە دەبێت پێناسەی چەمکی کرێکار یاخود چینی کرێکاران ، بکەم . بە ئەمەشیان پێ لەوە دەنێم کە کارێکی ئاسان نییە.
” بە گوێرەی فەرهەنگی ئینگلیزی دانشگای کامبریج چینی کرێکاران گروپێکی کۆمەڵایەتین کە پێکهاتون لە خەڵکانێك پارەیەك پەیدا دەکەن ، زیاتر هەقدەستیان بە گوێرەی کاژیری کارکردنیانە ، یاخود ڕۆژانەیە ، ڕاشکاوانە ئەوانەن کە کاری جەستەیی دەکەن.............چینی کرێکاران (هەروەها چینی کارگەر و پڕۆلیتاریا) ئەو کەسانەن کە بە مووچە، کاردەکەن ، بە تایبەت لە کاری دەستیدا لە پیشەکاندا کە شارەزاییان هەیە و لە کاری پیشەسازییدان. کارەکانی چینی کرێکاران لەوانەش ئەوانەی کە کاری دەستی لە کەرتی پیشەسازیدا دەکەن ، هەندێکیشیان کاری زهنی و لەتەك ئەو کارانەی کە خزمەتگوزارین”

پێناسەی گشتی چینی کرێکاران ، لە لایەن مارکسیەکانەوە سۆشیالیستەکانەوە ئەوانەش دەگرێتەوە کە هیچیان نییە بیفرۆشن جگە لە هێزی بازوویان، هێزی کاریان و شارەزاییان . ئا لەم بارەشدا

هەردوو گروپ: کرێکارانێك كە كاری جەستەیی و ئەوانەشی كە كاری زهنیی دەکەن، كاری دەستیی و فكریی بە هەموو جۆرەکانییەوە دەگرێتەوە. لای ئەمان تەنها ئەوانە ناگرێتەوە کە داهاتیان لە خاوەندارێتی بزنس و ئەوانەی کە کرێکارانی دیکە بەکاردەهێنن.
زۆر ئاشکرایە ئەو دونیایەی کە مارکسی تیادا دەژیا یەکجار گۆڕاوە، هەر ئاواش خودی چینی کرێکارانیش و پێناسەکەشی. ئەوەی کە لە کۆمەڵدا تا ئێستا نەگۆڕاوە و هەیە چینی کرێکاران، چینی ناوەنجی و چینی باڵای نێو کۆمەڵن.
لە کاتێکدا کە زۆرینەی مارکسییەکان و سۆشیالیستەکان و هەندێکیش لە ئەنارکیستەکان باوەڕیان وایە کە پاڵپێوەنەری یاخود دینەمۆی بردنمان بەرەو کۆمەڵی سوشیالیستی ، کرێکارانە ، هەر لەبەر ئەمەش پێناسەکردنی چینی کرێکاران هێشتا پێویستە. پێناسەکردنی چینی کرێکاران لە پێناسەی جیاوازدا ، ڕەنگە سەرەنجامێکی جیاوازمان لە کۆمەڵی جیاوازی ئایندەدا بداتە دەست.
زۆرێك لە ئێمە بڕوامان وایە كە زۆربەی زۆری کۆمەڵ کرێکارن. بەم پێودانەش کرێکاران ، خانەنشینکراوان ، بێکاران، ئەوانەی کە کار بۆ خۆیان دەکەن، یا تەنانەت قوتابیان و ئەو کەسانەشی کە پارەیەکی مشە وەردەگرن ، کە هەندێکمان بە چینی ناوەنجییان لە قەڵەم دەدەین، هەموو ئەمانە دەگرێتەوە .

ئەگەر ئەو پێناسەیەی سەرەوە بە چینی کرێکاران وەرگرین ، دەگەینە ئەو سەرەنجامەی کە چینی کرێکاران چینێکی یەکگرتوو نین، ئامانجەکانی هەر بەشێکیان لە ئێستادا جیاوازە و یەکگرتنیشیان لە ڕادەی مەحاڵدایە. ڕەنگە ئەمەش هۆکارێك بێت کە هاوکاری و کۆمەك و هاریکاریی لە نێوانیاندا نابینین، هەر ئەمەشە کە تێشکان بەدوای تێشکانا ، چارەنوسیانە.
ئەگەر هەموان لەسەر ئەوەش یەکبگرینەوە کە چینە کرێکارە تەقلیدییەکە لە تەك کرێکارانی دووکانەکان و فرمانگاکان و بەشی خواردنەوە و خۆراك و کرێکارانی سەر کێڵگەکان ، کە بەمانە هەموویان دەوترێت کرێکار، هێشتا هەر ڕووبەڕووی گرفت دەبینەوە. ئەمانە بەشێکی کەمی کۆمەڵن هەر لەبەر ئەمەش گرانە کە باوەڕ بێنین لە ڕێگای ئەمانەوە کۆمەڵێکی ناچینایەتیمان بە دەتە بەرهەم .

هەروەها بە هۆکاری جیاوازی هەڵومەرجی کارکردنیان و ئەندامبوونی نقابەی جیاواز هاریکاریی و یەکێتی نێوانیان یەکجار سەخت دەبێت.
پێشئەوەی کە زیاتر بڵێم ، دەبێت پرسیاری ئەوەش بکەم ئەی شۆڕەش چییە؟ ئایا چەند چاکسازییەکی سەرەکییە؟ تێکشانی چینایەتییە و

چاوەڕوانی ئەوەی لەدەکرێت کە بمانگوازێتەوە بۆ ژێر دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا؟ بەزۆر هێنانە خوارەوەی حکومەتە و دانانی یاسای کۆمەڵایەتیی؟ یاخود گۆڕانکاریی و گواستنەوەی کۆمەڵە بۆ کۆمەڵێکی ناقوچکەیی و ناچینایەتی لە ڕێگای تێکۆشانی هەرە زۆرینەمان بە گوێدانە پاشخانی کۆمەڵایەتیمان ؟
بە بۆچوونی من شۆڕش ، شۆڕشێکی کۆمەڵایەتییە ، پرۆسەیەکی دووروو درێژە کە بەرەو ئایندەمان بەکێش دەکات. لێرەدا ڕەنگە لەتەك مارکسییەکان و کۆمۆنیستەکانا کە بانگەوازی کۆمەڵەی سۆشیالیستی دەکەن ، یەکبگرینەوە، بەڵام ڕێگا و ڕێڕەومان بۆ گەیشتن بەو مەبەستە ، جیاوازە.
پێناسەمان بۆ چینی کرێکاران هەر کامێك بێت لەوانەی سەرەوە ، هەمو بەڵگەکان لە زەمینەی واقیعدا ئەوە نیشان دەدەن ، کە چینی کرێکاران چینێکی شۆڕشگێڕ نییە. بەڕای من هەرگیزیش شۆڕشگێڕ نەبوون.
ئەگەر واتای شۆڕش گۆڕینی کۆمەڵەی هەنووکەیی بێت بۆ کۆمەڵێکی ناچینایەتی و ناقوچکەیی ، ئەوە ئەرکی سەرشانی چینی کرێکاران نییەو هەرگیزیش نەبووە.

مارکس قسەیەکی یەکجار ڕاست و بایاخداری کردووە کە وتوویەتی" ئەوە هۆشیاریی مرۆڤ نییە کە بڕیاری بوونی دەدات ، بەڵکو بە پێچەوانەوە ، بوونە کۆمەڵایەتییەکەیەتی کە بڕیاری هۆشیاریی دەدات" . من وا هەستدەکەم مارکس پێچەوانەی ئەم قسەیەی خۆی هەنگاو دەنێت کاتێک پێیگیریی دەکات کە شۆڕش ئەرکی سەر شانی چینی کرێکارانە . چینی کرێکاران هەر لە سەرەتای دروستبوونییەوە و ئێستاشی بەدەمەوە بێت، خەبات و تێکۆشانەکەی ئابووریانە بووە نەك سیاسیانە و وەرگرتنی دەسەڵات. دیارە ئەمەش هۆکارێکە کە کرێکاران خەبات و تێکۆشانی خۆیانیان بە نقابەوە گرێداوەتەوە و کەمتر لەشانی پارتە سیاسییەکانەوە بوون . کرێکاران کارو خەباتیان بە گوێرەی قسەکانی مارکس دەکەن ، هەر لەبەر ئەمەش هۆشیاریی ئەوان ئەو بازنەیە نابەزێنێت و نایانبات بەرەو خەباتکردن بۆ دروستکردنی کۆمەڵەی ناچینایەتی و دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا. ئەوان نە دژ بە دەوڵەتن و نە دەوڵەتی پڕۆلیتاریاشیان دەوێت. بەدانی ئەم ڕۆڵە گرنگە بە کرێکاران و بارکردنیان بەمە ، مارکس عادیل نەبووە. ئەمە جگە لەوەی کە لێرەدا پرسیارێکی زۆر گرنگ دێتەوە پێشەوە ئەویش ئەوەیە ئەگەر کرێکاران چینێکی شۆڕشگێڕن ئیتر مارکسییەکان بۆچی حیزبی بۆ دروستدەکەن تاکو هۆشیارییان بکەنەوە و ڕێکیان بخەن؟!! تەنانەت خودی مارکسیش لە چەند شوێنێکدا فتوای حیزبی کرێکاریی داوە .

شەرەقەی من بە ئەم پەیامەی مارکس ئەوەم دەداتە دەست کە چینی کرێکاران نابێت و ناکرێت زیاتر شۆڕشگێڕ بن لە خانەنشینان، قوتابی و خوێندکاران، بێکاران، پەککەوتوان کە لەسەر بیمەی پەککەوتەین و هەروەها ئەوانەشی کە لە سەر جۆرێك لە بیمەکانن. هۆکارەکەش ڕوونە ، ئەویش ئەوەیە ، ئەوانەی کە کرێکارن ، داهاتەکەیان زۆر باشترە لەوانەی کە لەسەرەوە ناونوسم کردن . بەڕاستیش هەر ئەمەش هۆکارەکەیە کە ئەو جۆرە خەڵکانەی سەرەوە زۆر چالاکترن. ئەوە ئەوانن کە بەشداری خۆپیشاندان و ناڕەزاییەکان دەکەن و بە کێشەکانی نێو کۆمەنیتییەکە تێکەڵ دەبن . ئەوە ئەوانن کە هاوکاریی و هاریکاریی بە کرێکارانی مانگرتوو بە داخوازییەکانیان، دەکەن ، لە کاتێکدا هاوڕێی کرێکارەکانیان هەر لەو کارگەیە یا لەو فرمانگایە یا لەو شەپە بەردەوامن لە کارکرنیان و چییان پێبوترێت ئەوە دەکەن.
ئەوە ڕاستییە کە چینی کرێکاران توانا و پاوەری ئەوەیان هەیە بە هاوکاریی یەکدی لە ماوەیەکی کەمدا حکومەت بهێننە خوارەوە بە کردنی چالاکی جیا جیا. دەتوانن سیستەمەکە لە کار بخەن ، بەڵام ئەوە ئامانج و ئاڕاستەشیان نییە . جێی سەر سوڕمان نییە پارتی موحافیزین لە بریتانیادا دەتوانیت ڕووبەڕووی نقابە ببێتەوە و بیانەدات بە دادگە ، گەر داخوازییەکانیان لە داخوازی ئابووریانەوە بچیتە قاڵبی داخوازیی سیاسیانە.

مێژووی خەباتی چینی کرێکاران لە سەر ئاستی دونیا ئەوەی نیشانداوە ئەوانەی کە ویستویانە کە سیستەمەکە و کۆمەڵە بنەڕەتیانە بگۆڕن چینی کرێکاران نەبوون و ئەوانیش نابن. بەڵکو ئەوانە توخمە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکانی ناو کرێکاران و ناو کۆمەڵە بوون . ئەم ڕاستیەش لە ڕوسیای 1905 و شوباتی 1917 و ئیسپانیای 1936 و 1937 بە باشی دەرکەوت کە بەشی زۆریان سۆشیالیست و ئەنارکیستەکان بوون. ئەوە سۆشیالیست و ئەنارکیستەکان بوون کە دینەمەی بزوتنەوەکان بوون ڕۆڵی سەرەکییان هەبووە ، ئەوان بوون کە بازنەی داخراوی خەباتی ئابوورییانەیان شکاند و بەرەو ئامانجی کۆتایی ملیان نا. بە کورتی سنوری خۆیان بەزاند.

سەرەتای ئەو بیرۆکەیە کە چینی کرێکاران شۆڕشگێڕن و دروستکەری کۆمەڵەی سۆشیالیستین ، مارکسە ، بەڵام لە ژیان و واقیعدا تیورە ئابوریی و سیاسییەکەی خزمەتی دوژمنانی کرێکاران کە کاپیتاڵیزمە، کردووە، نەك سۆشیالیزم . کتێبی کاپیتاڵ هیچ وەخت بایاخی بە کرێکاران نەبووە ئەوەندەی کە بە ئەوانەی کە خزمەتی کاپیتاڵیزم

دەکەن، گرنگبووە و گرنگە. لەو وتارەکەی مانگی ئەکتۆبەری پارەکەدا من خەم لەم بوارە داوە، گەر کەسێك بخوازێت با بفەرموێت ئەمە لینکەکەیەتی:

http://zaherbaher.com/…/%da%86%d9%87%e2%80%8c%d9%be-%d9%88…/

ئەوە ڕاستییە لە دوای جەنگی جیهانی دووهەمەوە دونیا گۆڕانکاریی گەورەی بەسەردا هات و بزوتنەوەی کرێکاران تا دەهات لاواز و لاوازتر دەبێت. ماوەیەکی یەکجار دوورو درێژە کە چینی کرێکاران لە هەموو دونیادا هیچی وایان بەدەست نەهێناوە. نەك هەر ئەوە ، بەڵکو لە پاشەکیشدا نەبوون و نین کە تەنانەت پارێزگاریی لەوانەش بکەن کە پێشتر بەدەستهێنراون.
لە سای سیستەمی هەنووکەییدا ، چینی کرێکاران ئەوەیە کە بووکچین وەسفیان دەکات ” …… مارکسییەت لە دەستپێشکەری دایلەکتی کاپیتالیزم، دا نوشستی هێنا . پڕۆلیتاریا لەبری ئەوەی گۆشە بکات بە چینێکی شۆڕشگێڕ لە ناو منداڵدانی کاپیتالیزم دا ، دەرکەوت کە بووە بە ئۆرگانێك لە ناو خودیی لاشەی بورجوازییدا” The Muurray Bookchin Reader, Edited by Janet Biehl, Page 131-132
لە ڕاستیدا چینی کرێکاران سیستەمەکەیان زیاتر بەهێز کرد، پارێزگارییان لێکردووە و باشتریشی دەپارێزن . کرێکاران هەر وەکو هەموو کەسێکی، یا کەرتێکی دیکە لە ناو کۆمەڵ، تەنانەت پۆلیس و سەربازیی و تۆڕە سیخوڕییەکان ، خزمەتی ئەم سیستەمە، دەکەن.
ئەوە چینی کرێکارانە کە سامان دروستدەکات ، هەروەها قازانج و پارێزگاریی لە جەنگ، لە هەر شوێنێك ڕووبدات ، دەکات. ئەو جەنگەی کە دەبێتە هۆی کوشتنی خەڵکانێکی زۆری بێ گوناح و مەزڵوم و ژینگەکەشیان وێراندەکات. پێگەی کرێکاریی، هۆشیارانە یا ناهۆشیارانە بە بەرهەمهێنانی زیاتری قازانج و سامان بزوتنەوەی خەڵکی تێدەشکێنن ، لە ناویاندا کرێکارانیش لە پارچەکانی دیکەی جیهان . پێویست ناکات تاکو بڵێین بەڵگەکان نیشانی دەدەن کە کرێکاران تەنها دەربەستی ژیانی خۆیان و خێزانەکانیانن، هەتا ئەگەر ئەوە لەسەر حسابی کوشتنی خەڵکی و هاوڕێی کرێکارەکانیشیان بێت لە وڵاتانی دیکەدا.

ئەمە پێویستە تەماشای ڕاستییەکان و بەڵگەکان بکەین، زیاتر لە بینین و پەنابردن بە تێکستی ناو کتێبەکان کە زیاتر لە 150 ساڵە نوسراون . پێوستمان بە زیندوان هەیە نەك مردوان لە هەڵسەنگاندن و شرۆڤەکردنی بارودۆخی ئێستادا.
دەبێت ئەوەشمان لەبیر نەچێت کە ئەنارکیزم هزرە نەك ئایدۆلۆجی

سەبوو، ڕێڕەوی ژیان و بەڕێکردنەتی، مێتودەکی بەکردەوە و زیندوانەیە لە هەڵسەنگاندنی ڕوداوەکان و بارودۆخەکان بەڕێچونی ناو واقیعەکە ، نەك نێو کتێبەکان .
گەر وای دابنێین کە پڕۆلیتاریا تاکە چینەکە کە بەرەو سۆشیالیزممان دەبات ، ئەمە چی دەگەیەنێت؟ جگە: لە تەسککردنەوەی شۆڕش بۆ تەنها کۆمەڵەی یا وڵاتانی پیشەسازیی ، نەك لە وڵاتانی دیکە ، ئەمە فەرامۆشکردنی ڕاستی بزربوونی پرسی دادوەری کۆمەڵایەتی و یەکسانی و ئازادیی و نەبوونی ئاسایشن لە هەر شوێنێکی ئەم دونیایەدا، کە هەموو ئەمانە بنەمای شۆڕشن و زەمینەی دروستکردنی کۆمەڵەی سۆشیالیستی/ئەنارکیستین ، یانی پێ لەنان و سەلماندنی ئەوەیە کە لە کۆمەڵانی پێش سەرمایەدارییەوە کە لە کاتێکدا کێشەی چینایەتی و کۆمەڵەی هەرەمی هەبوون ، بە گوێرەی ئەو ڕایەی سەرەوە بەڵام لەگەڵ هەبوونی ئەوانەشدا هەشتا شۆڕشی سۆشیالیستی زەرووریی نەبووە ، ئەمەش هەر لەبەر ئەوەی کە چینی کرێکاران و تەکنەلۆجیای پێشکەوتوو لەو کۆمەڵانەدا نەبوون . دیسانەوە یانی پشتگوێخستنی پرسی کۆمەڵەی قوچکەیی/هەرەمیی کە ئاشکرایە کە ئەم کۆمەڵە قوچکەییە بەرایی و دەستەبەریی هێنانەکایەی کۆمەڵەی چینایەتیی بووە . یانی بەبایاخ وەرنەگرتنی کێشەی ئیکۆلۆجی وەکو پرسێکی سەرەکی شۆڕش .

شۆڕش ، شۆڕشی کۆمەڵایەتییە ، شۆڕشی سەرجەمی کۆمەنەتییەکەیە نەك بە تەنها شۆڕشی پڕۆلیتاریا لە ناو کۆمەنەتییەکە و لە ناو خودیی کۆمەڵەدا. جۆرێکە لە شۆڕش کە زۆر و کەم هەر هەموو کەسێك لە کۆمەنەتییەکە و لە کۆمەڵە بێ گوێدانە جیاوازی پێگە و زەمینەی ژیانیان ، لە ڕێگای جیا جیاوە لەم شۆڕشەدا بەشداریی دەکەن . لە ڕێگای خۆڕێکخستنیانەوە لە گروپە ڕادیکالە سەربەخۆ ناقوچکەییەکانا، لە شانی یەکەوە و بەهاریکاریی و هاوکاریی یەکدی خەبات و تێکۆشانیان، چالاکییەکانیان دەکەن و لە ڕێگای دروستکردنی کۆنفیدراسوێنەکانەوە لە ڕێگای بەگژاچونەوەی دەستەجەمعیانە و جەنگکردن دژ بە سیستەمەکە خەباتیان یەکدەخەن .

Zaherbaher.com

زاهیرباهیر –لەندەن
19/08/2017

ڤەنزوێلا و دوو تێبینی ... زاهیر باهیر

ڤەنزوێلا ئەو وڵاتەی کە ڕۆژ بەڕۆژ بەرەو خراپتر دەڕوات و دواجاریش چارێکی نییە جگە لە ڕادەستبوونی خۆی نەبێت بە هێزی موعارەزەی ئێستا کە سەر بە ئەمەریکاو وڵاتانی ڕۆژاوایە و چارەنوسیشی تەسلیمبوونە بە سیاسەتی ئابوریی نیو-لیبرالەی ئەوان . سەردەمی ‘هیگۆچافیز’ بەتایبەت تا ساڵانی 2009 و 2010 ڤەنزوێلا وڵاتێک بوو کە ژیانی هەرە زۆرینەی خەڵکەکەی لە هەموو ڕویەکەوە باشتر بوو نەك لە وڵاتانی دیکەی ئەمەریکای لاتین ، بەڵکو لە هەموو وڵاتانی دونیاش.
لەو وڵاتەدا بێکاری نەمابوو ، خویندن و چارەسەری نەخۆشی بەلاش بوو ڕێژەی بەی بەرکەوتنی خەڵکەکەی لە بەرانبەر دکتۆردا لە سای سیاسەتی نەوت دان بە کوبا لە بەرانبەر دکتۆرا، لە هەموو شوێنێکی دیکە کەمتر بوو، ڕێژەی مردنی منداڵانی ساوا و ئافرتانی دووگیان ساڵ بەساڵ کەم دەبووە، ڕێژەی نەخوێندەواری بە تەواوی هاتە خوارەوە تەنانەت ئەوانەشی کە تەمەنیان 80 ساڵ و لەسەر و ئەوەشەوە بوون فێری خویندنەوە و نوسین کران . ‘چافیز’ خۆی بە دوو پاسەوانەوە زۆر جار سەردانی شوێنە هەژارەکان و شوێنەکانی سەرکار و شوێنی دیکەی دەکرد تاکو بزانێت ژیانیان چۆنە و داخوازیشیان چیبە ، ئەمە جگە لەوەی هەموو ڕۆژانێکی یەکشەمەش بەرنامەیەکی لە ڕادوەدا هەبوو بۆ پرسیاری خەڵکی و وەڵامدانەوەیان. وڵاتێك بوو کە بەندیی سیاسیان نەبوو.

بە تێپەڕینی وەخت و مردنی ‘چافیز’ و دواتریش لەکارکەوتنی کاسترۆ و مردنی، کە پایەیەکی گەورە بوو بۆ چافیز و ڕژێمەکەی هەروەها هاتنی قەیرانی ئابووریی و قوڵبوونەوەی کە ڕاستەوخۆ کاریگەری خۆی لەسەر وڵاتانی بەرهەمهێنی نەوت کە ڤەنزوێلاش یەکێك بوو لەیان، دانا ، ئیدی ژیانیش لەوە گۆڕا. بارودۆخی خەڵکی بەرەوخراپی ڕۆیشت ، بەتاڵە زیادیکرد ، ئاستی بژێوی و ژیانی هاووڵاتیانی هاتە خوارەوە ، تاوانکردن چووە سەرەوە تا ئەو ڕادەیەی کە ڤەنزوێلا بەو وڵاتانە دەژمێررێت کە زۆرترین هاووڵاتی تیادا دەکوژرێ و بەرەو خراپتریش دەڕوات.

ل□□دا دەبێت تێبینی ئەوەش بکەین کە چەندێك ئەم بارودۆخە لە خراپی و داڕامانا بێت ، ئەوەندەش لە بەرژەوەندی موعارەزیە کە زۆر بە باشی و بە پشتی ئەمەریکا و میدیای ئەمەریکا و بریاتانیا زۆر چاك ئەوەی کە ڕوویدا و ڕوودەدات ئەم موعارەزەیە وریایانە ، قۆستییەوە و بەکاریهێنا تا ئەو ڕادەیەی کە زیاتر لە مانگێکە خەڵکانێکی زۆر دەکەونە سەر شەقامەکان و خۆپیشاندان و ناڕەزایی بەرانبەر بە حکومەتی هەنووکە ،دەردەبڕن و تا ئێستاش نزیکەی 100 کەس لەوێدا کوژراوە بێ لە بریندار بووان و گرتنی کەسانی دیکەو سەرکردەکانی موعارەزە . لە دوێنی شەوەوە ، 07/08 ، بارودۆخەکە بەرە و خراپتر ڕۆیشتووە پاش ئەوەی کە دەستەیەکی چەکداری ، کە من باوەڕم وایە ئەوە ناوکێکە بۆ دروستکردنی جەنگی ناوخۆ ئەگەر حکومەتی ئێستا دەست لەکار نەکێشیتەوە یاخود لانی کەم بانگەشەی هەلبژاردنی گشتی نەکات، هەڵیان کوتایە سەر سەربازگەیەك .
لە هەفتەی ڕابوردوودا کە ڕاپرسی گشتی لەسەر هەموارکردنەوەی دەستوور و تەعدیلکردنی کرا بۆ زیادکردنی دەسەڵاتی دەوڵەت و سەرۆکی حکومەتەکەی، کە بەرەو دیکتاتۆری□تی دەبات، ئەوەندەی دیکە بارودۆخەکە خراپتردەکات، هاوکاتیش سیاسەتی دووفاقەیی بێ شەرمانەی ئەمەریکا و بریتانیا بە تەواوی دەرخست .

ئەوەی کە ئاشکرایە دەست□وەردانی ئەمەریکایە لە کاروباری ناوخۆی ڤێنزویەلا و یارمەتیدانی موعارەزە و توندکردنەوەی خەڵکەکەی لە ڕێگای میدیاوە دژ بە نیکۆلاس مادورو و حکومەتەکەی .
ئەمەریکا دەڵێت کە حکومەتی ئەوێ کۆنترۆڵی هەموو شتێکی کردووە و حکومەتێکی بیرۆکراسی، دیکتاتۆری□ و ڕێگا نادا کە موعارەزە بێتە سەر حوکم ئەمە لە کاتێکدا کە حکومەتی ئەوێش وەکو هەموو حکومەتە ” دیمۆکراتییەکانی ” دیکە لە ڕێگای هەڵبژاردنەوە جڵەوی دەسەڵاتی گرتۆتە دەست.
کاتێك کە ئەم هەڵوێستەی ئەمەریکا دەبینین، گەر بە ئاگا نەبین لە سەراپای سیاسەتی ئەمەریکا ، بەهەڵەدا دەچین و دەکەوینە داوەکەیانەوە. بەلام کاتێك کە دەبینین تورکیا چی دەکات نەك هەر بە کورد بەڵکو بە سەرجەمی موعارەزەی ئەوێ و ڕاپرسیشی کرد لەسەر فراوانکردنی دەسەڵاتی و کردنی ڕەفتار فاشیانە و درێژکردنەوەی سەرۆکایەتیی ڕەجەب تەیب بۆ ساڵی 2029 و پەیوەندی گەرمی لەتەك داعش و ڕێکخراوە تیرۆریستەکانی دیکە و یارمەتیدانیان و زۆری تر لەمانە کەچی نە ئەمەریکا و نە بریتانیا، هیچیان سەرزەنشتیشیان نەکرد، ئیدی لەوەی گەڕێ کە دژایەتی بکەن و یارمەتی موعارەزەی ناوخۆی تورکیا بدەن و هانیانبدەن .

یاخود هەڵوێستی ئەمەریکا لە وڵاتانی کەنداو، بەتایبەت سعودیە نەك هەر سادەترین دیمۆکراتیەت و ئازادیی لەوێدا نییە بەڵکو دەستی لە کوشتنی هەزارەها هاووڵاتی یەمەنی و وێرانکردنی خاکەکەشیانا، هەیە، ئەمە جگە لەوەی کە کارگەی دروستکەری گروپە تیرۆریستەکانی دونیایە ، لەگەڵ ئەوەشدا ئەمەریکا و بریتانی هیچی پێناڵێن، بگرە کۆمەکیشی پێدەکەن و بارگە و کۆنتراکتی چەك و تەقەمەنی و تەیارەی جەنگیشی لەگەڵدا دەبەستن . لە هەڵوێستیانا بەرانبەر حکومەتی کینیاش کە لە هەڵبژاردنەکەی 2007 دا زیاتر لە 1200 کەس کوژرا و لە سەرو 2000 کەسیشەوە بریندار کران کەچی بە ئەمان ” یار باقی و سوعبەت باقی” بەردەوام بوو. هەر دوور نەڕۆین ئەمەریکا و بریتانیا هەردوکیان ، هیچ هەڵوێستێکیان بەرانبەر حکومەتی هەرێم نەبووە سەبارەت بەوانەی کە تیرۆرکراون یا دەکرێن. ئە ئەمەیە سیاسەتی دووفاقەیی بریتانیا و ئەمەریکا هەر لەبەر ئەمەش دەبێت زۆر بە ئاگاوە تەماشای هەڵوێستی دەستتێوەردانیان یا هاریکاریان لەگەڵ هەر گروپێکی موعارەزەی هەر وڵاتێکدا، کە هەیە، بە هێزەکانی ڕۆژاواشەوە ، بکەین .

تێبینی دووهەم لەسەر ڤەنزوێلا ئەوەیە کە ئەمیش چووە ڕیزی ئەو زنجیرە وڵاتانەی کە لە لایەن چەپ و سۆشیالدیمۆکرات و حیزبە کرێکاریەکانەوە دەسەڵاتیان گرتەتە دەست. لەم بارەشدا ئەو ڕاستیەی جارێکی تر سەلماندەوە کە هەرچەند ڕادیکال و پەیامەکانت ، مانەفێستەت، مرۆڤانە و سۆشیالیستانە بێت، بە گرتنە دەستی دەسەڵات، وردە وردە ئەو دروشمانەت کاڵ دەبنەوە تا ئەو ڕادەیەی کە دەسەڵات دمەکەی دیکەی دەخاتە گەڕ کە دیکتاتۆریەت و کوشتن و گرتنی موعارەزەکەی دەبێت.
بە خاوەندارێتی کردنی دەوڵەتیی کەرەسەکانی بەرهەمهێنان و کۆمپانیاکان ، کە بە پرۆسەی کەرتی گشتی، واتە موڵکی گەل ناسراوە ، لەناو دونیای سیستەمی هەنووکەدا یا ئەوەتا دەبێت لەناو بچیت، یاخود خۆی ڕادەستی کاپیتاڵیزم بکات. هۆکارەکەش ئاشکرایە کە بەچی ، ئەویش هەرچەند دەوڵەتەکە بەناو ڕادیکاڵ و سۆشیالیست بێت بەڵام هێشتا بە سەدەها ئەڵقەوە بە سەرمایەداریی دونیاوە گرێدراوەتەوە و گەر لەو بازنەفدیە دەرچێت ، لە لایەن کۆمپانییە گەورەکان و دەزگە دراوییەکانەوە بە ئاسانی لووش دەدرێت.
ئەم ڕوداوو و ئەزموونەی ڤەنزوێلا مێژوویەکی درێژی هەیە کە هەر لە سەردەمی هاتنی بەلشەفییەوە لە ڕوسیا بە دەسەڵات، تا ئێستاش هەر بەردەوامە.

هەر ئەم هۆکارەش بوو کە بیردۆز، یا بیریارە ئەنارکیستەکان لەسەردەمی مارکس دا زۆر لە خەباتەوانە جەدەلی ئەوەیان لە گەڵ مارکس و هاوڕێکانیان دەکرد کە سۆشیالیزم لە ڕێگای گرتنەدەستی دەسەڵاتەوە جا بە هەر بیانو و پاساوێك بێت، نایەتە کایەوە.
ئەنارکیستەکان بۆ خۆلادان لەم گرفتە و بنەبڕکردنی دەسەڵات و کۆمەڵی قووچکەیی و چەوساندنەوە، دژایەتی هەموو جۆرەکانی دەسەڵاتیان کردووە و دەکەن، باوەڕیان بەوە هەبووە و هەیە کە دەبێت هەموو شتێک لەلایەن خودی خەڵکەوە خاوەندارێتی لێبکرێت و خۆیان خاوەنی بڕیارەکانی خۆیان بن و خۆشیان جێبەجێکەری بن لە ڕێگای کارکردن بە هەرەوەزیی و ژیانی هەرەوەزیانەوە ، واتە بە کۆمەڵایەتیکردنی هەموو شتێک و بەشداریکردنی هەموو کەسێك و لێپرسینەوەش لەلایەن هەموانەوە.

زاهیر باهیر – لەندەن
08/08/2017

خودی پرۆسەی ڕیفراندۆم دیمۆکراتیانە نییە … زاهیر باهیر

با لەوەی گەڕێین کە کێ ڕیفراندۆم لە کوردستانا دەکات و بۆ چ مەبەستێك و ئەنجامێك دەیکات . من لام وایە ئەمە لای زۆربەی زۆرمان ڕوون و ئاشکرایە.
ئەوەی کە گرنگە بیزانین ئەوەیە کە خودی پرۆسەی ڕیفراندۆم ، پرۆسەیەکی دیمۆکراسیانە نییە ، ئاخر وەرەقەی هەڵبژاردن تەنها دوو هەڵبژاردەت بداتە دەست و تەنها یەك وەڵامیشت پێڕەوابینێت، دەبێت دیمۆکراتییەکەی لە کوێدا بێت؟!! کە لەم بارەدا هیچ وەخت وردەکارییەکان و زەرەر و زیانەکانی سەرنجامەکەیت پێناڵێت . ئەمە جگە لەوەی کە ئەو ڕیفراندۆمانەی کە لە جیهانیشدا کراون، ئەوەندەی کە من ئاگەداربم لێیان ، یا خواستی دەوڵەتەکان بووە ، یا

حیزبەکانی ناوەوە و دەرەوەی پەرلەمان بوونە ، ئەوانیش وەکو هەموان دەزانین نمایندە و نوێنەرانی بزنسن و دەوڵەتەکەشیان یا ئەو دەوڵەتەشی کە موعارەزە دەیەوێت دروستی بکات، بەشێکی یەکگرتوی سیاسەتی لیبرالە و ئابوریی نیو-لیبرالە دەبن. کەواتە ڕیفرەندەم لەلایەن گەلەوە کە هەرە زۆرینەیە نە بڕیار دەدرێت و نە لێدوانی لەسەر دەکرێت و نە لەسەر دەستی ئەوانیشدا ئەنجامدەدرێت.
ڕەنگە دەستان و خوازیارانی ڕیفرەندەم پێمانبلێن ، ئەمە ڕاستە بەڵام ڕیفرەندەم پێشوەخت کۆمپەینی بۆ دەکرێت و هەردوو بەرەکەش ماف و ئازادی خۆشیان بۆ تەواوی هەیە لە دەربڕینی مەبەستی خۆیان و ئەوەی کە دەدیانەوێت بیگەیەننە جەماوەر یاخوود هاووڵاتیان .
بەڵام ئەم دەستانە ئەوەیان لەبیردەچێت کە جگە لە میدیا کەی تر پەخشی ڕاوبۆچونی هەڵمەتکەرانی ڕیفرەندەم دەکات. لەم بارەشدا گەر میدیا دەوڵەتی بێت ئەوە هەمیشە بەلای دەوڵەتدا دایدەشکێنێت ، واتە بە ناڕاستەوخۆ لەگەڵ ئەو لایەنە کۆمپەینەدایە کە دەوڵەتی لە پشتەوەیە . خۆ ئەگەر میدیای ئەهلیش بێت ، تایبەتی/ کۆمپانیا بێت، ئەوە بە پارە دەکەوێتە گەڕ ، بەرەیەك لە هەڵمەتکەران گەر پارەی تەواویان نەبێت بۆ بەکارهێنانی میدیا بۆ مەبەستەکەیان ، ئەوە مەبەستەکەیان یا پەیامەکانیان ناگاتە بەرچاو و بەرگوێی جەماوەر. کەواتە لێرەدا کە شتێك بە پارە بەڕێوە برا، ئیتر دیمۆکراسیەتی تیادا نامێنێت.
دووهەم: لە بریتانیادا، ئەمە لە ماوەیەکی کورتدا دوو ڕیفرەندەممان بینی یەکەم سکۆتلەند و دووهەم ئەمەی بریتانیای 23/06/2016 ، کەواتە ئەمە ئەزموونی ڕیفرەندەممان لەبەر چاوە و کەمپەینەکی چەوپەیش لە هەردووکیانا لە لایەن هەردوو کەمپەکەوە بەڕێوەچوو تا گەیشتنە ڕادەی سوکایەتیکردن بە کەسایەتی لایەنەکانیش .
من لێرەدا تەنها باس لەمەی 23/06/2016 دەکەم کە بۆ مەبەستی مانەوە یا دەرچون لە یەکێتی ئەوروپا کرا . ڕاستە کەمپەینەکی چەوپەڵ کرا بەڵام هەرگیز خۆیان نەدا لە خاڵە سەرەکیەکان بەتایبەت لە لایەن کەمپی دەرچوون لە یەکێتی ئەوروپا ، ئەسڵەن هەر کەمپەینەکە لەسەر بناخەی درۆ و ساختە دروستکرا و بەشیان چووە سەر و وەکو بەرزەکی بانان بەی دەرچون ، کە ڕەنگە گەر ئەمە لە هەندێك وڵاتانی تردا بکرایە، ئەوانەی کە ڕۆڵی سەرەکیان هەبوو لەوەدا و ئەستاش هەر زۆربەی سەرەکیان هەیە لە ئیدارەی دەوڵەتدا ، ببرانایەتە دادگاو سزای پێویست بدرانایە .
ئەمان پێیان وتین کە بە دەرچون لە ئەوروپا دەتوانرێت مانگانە 350 ملیۆن پاوەند پاشەکەوت بکرێت و ئەمەش بدرێتە سیستەمی چارەسەر و

تەندروستی و ئەو قەیرانەی کە هەیە دەفعی بکات . وتیان بریتانیا دەبێتە خاوەنی بڕیاری خۆی و لە پاشکۆی بڕیارەکانی برۆکسل دەردەچێت. وتیان کە ئیتر سنور بە پەنابەران و کۆچبەران دادەنرێت، سنوریان لێدەبەسترێت و خەڵکانی وڵاتانی ئەوروپای ڕۆژهەڵات و شوێنەکانی دیکە دەنێرنەوە. لە هەر هەموویا درەیان کرد.

بەڵام پێیان نەوتین : کە نرخی پاوەن هەر ئەو شەوە گەر خەڵک بە دەرچون لە ئەوروپا دەنگ بدات بە ڕێژەی لە سەدا 18 دەشکێت، پێیان نەوتین، کە نرخی میوە و سەوزە و بەروبومی ئاژەڵ کە دەهێنرێن بۆ ئەم ولاتە لە ئەورپاوە بە ڕێژەی لە سەدا 13 بۆ لە سەدا 35 دەچێتە سەرەوە [دەکەوێتە سەر ئەوەی کە هاوردە دەکرێت] ، ئەوەیان شاردەوە کە لە ساڵی 2014 دا 260 هەزار کەس هاتنەتە ئەم وڵاتەوە بۆ کارکردن بەڵام ئەم ژمارەیە لە ساڵی 2015 بووە بە 280 هەزار کەس . پێیان نەوتین بە ناردنەوەی خەڵکی بە وڵاتانی خۆی سیستەمی تەندروستیمان { خەستەخانەکان و کلینیکەکان] هەرەس دەهێنێت و تەواو دەبێت بەهۆی ئەوەی کە لە سەدا 60 دکتۆر و نەرس و کارمەندان، خەڵکانی وڵاتانی دیکەن . پێیان نەوتین کە کێڵگەکانی بریتانی متمانەی لە سەدا 70 چنەرەوەی بەروبوومی کشتوکاڵییان، لەسەر خەڵکانی ئەوروپای ڕۆژهەڵاتن ، ئەوەیان شاردەوە بە هاتنە دەرەوەمان لە یەکێتی ئەوروپا هاوردەی ئەوە بۆ ئێمە کەمتر باجی لەسەر دەبێت وەك لە هەناردەی ئێمە بۆ ئەوە ، پێیان نەوتین کە مەنحەی کێڵگەوانەکان دەبڕێت و دەوڵەتی بریتانیاش ئەو هەقەیان بۆ ناکاتەوە . ئەوەیان باش ڕوونەکردەوە بە هاتنە دەرەوە لە ئەوروپا ژینگە خراپتر و پیستر دەبێت و ئیدی بریتانیا لە گەڵ ستاندەری ئەوروپادا ناڕوات و خواردەمەنی ئۆرگانیك و نائۆرگانیك لە یەکتری جیا ناکرێنەوە [واتە وەرەقەی لەسەر دانانەن تاکو ببینرێت کە ئۆرگانیك یا نائۆرگانیك] گەڵێك خاڵی دیکە کە هاووڵاتیانی بریتانی لێی بێ ئاگا بوون . ئەمە جگە لەوەی بەشێکی زۆری خەڵك لەبەرە زیاتر تەماشای بەرنامەی دیکە دەکەن وەك لە ئەخبار و کەمپەینی هەڵبژاردن ، هەروەها زیاتریش ڕۆژنامە ڕایسست و سێکسییەکان و ئەوانەی کە بابەتی باش باس ناکەن دەخوێننەوە . بەڕاستی لەم وڵاتە خەڵکانێکی زۆر کەم گوێ لە دەنگوباس دەگرن و ڕۆژنامە باشەکان دەخوێننەوە.

ڕیفراندۆم کاتێك دیموکراتیانەیە کە خەڵکی خۆی بیکاتە پرسی خۆیی و دواجاریش لە سەنتەرەکانی گەڕەك و سەرکار و شوێنەکانی دیکەدا لێدوان و قسەی لەسەر بکات و تاووتوێی بکات و بڕیاری لەسەر بدات ، نەك پرسێکی دەوڵەتی و حیزبە سیاسییەکان بێت و میدیای دەوڵەت و

کۆمپانییە ز□ بەلاحەکانیش بانگەشەی بۆ بکەن.

زاهیر باهیر
لەندەن – 26/07/2017

ئەستێرەیەکی گەش لە ئاسمانی سیستەمی پەروەردە و پێگەیاندنی منداڵانمانا، بەداخەوە کە‌ گوێی ڵێ نەگیراوە

زاهیر باهیر – لەندەن
26/10/2017 * ….

فوئاد قەرەداخی مامۆستا و پەروەردکار، ڕۆشنبیر و نوسەر و سوشیالیست ، نەك هەر جێ پەنجەی بە ئەدەب و ڕەخنەی ئەدەبی و سیاسەت وساڵانێکی دوورودرێژی مامۆستایەتی و پەروەردەکردنی منداڵان و کارکردن لە سێنتەری ڕاهێنان و خەمخۆری مامۆستایان و یەکێتی مامۆستایان و نقابەی مامۆستایان و خستنەبەردەمی چەندەها پێشنیار لە ئامۆژگاریکردنی وەزیران و بەڕیوەبەرە باڵاکانی بواری پێگەیاندن و ڕؤشبیری و گەلێك لەمانە زیاتر، دیارە . بەڵی نەك هەر جێ پەنجەی لەو بورانەدا دیارە بەڵکو کارێکی یەکجار جددیشی لە بارەی پەروەردە و پێگەیاندنی منداڵانەوە، کردوە.

فوئاد قەرەداخی هەر لە ساڵی 1972 وە‌ بیری لە گۆڕینی سیستەمی خۆوێندن و پەروەردە کردۆتەوە‌ هەر بۆیە لەو کاتەوە ئەوەندە بارودۆخی سیاسی و کەسی و خێزانی خۆی ڕێگای پێدابو□ت دەستی کردوە بە نوسینی وتار لە ڕۆژنامە و گۆڤارەکانی دەوڵەت و گۆڤارە پەروەردەییەکانی یەکێتی مامۆستایانا. خولیای بردنەسەر و بەدەستهێنانی ئەو ئامانجە پیرۆزە لە گۆڕینی سیستەمی خوێندن و پەروەردە و بایاخ و گرنگیدان بە منداڵان و دەروناسیان و پێداویستییەکانیان و پەروەردەکردنیان لە ڕێگایەکی ڕاستەوە، گەلێکی دیکە لەمانە ، بووە . بۆ ئەم مەبەستەش نەك بە دەیەها

وتاری گرنگ و بەپێزی نوسیوە بەڵکو چەند کتێبێکیشی نوسیوە.

لە سەردانەوەی ئەمجارەمدا بۆ کوردستان کە کۆتایی مانگی نیسانی ئەمساڵ، بوو ، [نیسانی 2016] وەکو هەمو جارێك ، دۆنی هاوڕێی دێرین و کەسی نزیکم، کاك فوائاد قەرەداخی کرد . دوای دەمەتەقێ و قسەکردنێکی زۆر لە کۆتاییدا دوو پەرتوکی خۆی کە سەبارەت بە پەروەردە و پێگەیاندنی منداڵ و لێکۆڵینەوە لە سیستەمی خوێندنی هەنووکەیی ،بوون، پێشکەشکردم .
بەڵام تا مانگی پێشوو ، مانگی ئەیلول، بواری خوێندوەیانم نەبوو . من پێشتر هەندێك لە وتارەکانی کاك فوئادم، کە لە فەیسبووکدا ، بڵاوی کردوونەتەوە، بینیبوو. بەڵام هەرگیز سەرنجی بە قەدەر ئەم وتارانەی کە لەم دوو پەرتووکەدا هەیە ، ڕانەکێشاوم .

من لێرەدا نە لەو ئاستەدام کە سیستەمی خوێندن و پەروەردەو ڕۆشنبیری لە کوردستانا هەڵسەنگێنم و نە لە ئاستی هەڵسەنگاندنی نوسینەکانی کاك فوئادیش-دام. بەڵام نایشارمەوە ، کە ئەو دوو پەرتووکەم تەواو کرد ، وەکو خەیاڵ و خەو بوبێت، لام ئاوابوو، پێشتر هەرگیز نەدەگەیشتمە ئەو قەناعەتەی کە باوەڕ بەوە بهێنم ، کە کەسێك ئەوەندە کارامە و مێشککراوە لە کۆمەڵێکی داخراوی وەکو کوردستاندا هەبێت، کە ئەوەندەشی من بزانم کاك فوئاد نەچووەتە هیچ وڵاتێکی دیکە و ئەوروپی بۆ وردبووەنەوە و لێکۆڵینەوە و لاساییکردنەوەی سیستەمێکی ئاوا لە کوردستاندا. بەڕاستی دەبێت مایەی خۆشحاڵی و دەستخۆشی و پێزانین بێت کە ئێمە کەسێکی وەکو فوئاد قەرەداخی-مان هەیە و نەك هەر ئەوەندە شارەزایە لەو بوارەدا بەڵکو زۆر بە جددیش هەوڵی بۆ داوە ، بەڵام بەداخەوە نەگوێی بۆ ڕاگیراوە و نە قەدریشی زانراوە و نە ئەو هەمووزانیاری و پێشنیار و هەوڵەشی ڕێزی لێگیراوە و کاری پێکراوە.
مەخابن گەلێ ، ئێمە دەمانتوانی بە لانی کەم 3 دەیە سیستەمی خوێندن و پەروەردە وڕۆشنبیریمان ، ئەگەر کاربەدەستان و فرمانڕەوایان ، گوێیان لەو بگرتایە ، ببردایەتە پێشەوە. بەڵام دیسانەوە دەڵێم بەداخەوە، نەك هەر خۆی وەکو کەسێکی ناسراو و خاوەنئەزموون فەرامۆشکراوە ، بەڵکو بایاخیش نەدرا بە ئامۆژگاری و لێکۆڵینەوە و هەوڵەکانیشی . پرسیارەکە لێرەدا ئەوەیە، بەم کارە کێ زەرەر دەکات ، نە خۆیی و نە منداڵەکانی بەڵکو نەوەکانی ئەم چەند ساڵەی دوای ڕاپەڕین، کە ئێستاش هەر دەبێت لە سێبەری پەروەردەی بەعس-دا پێبگەن ، کە گەورەش دەبن کۆپییەکی کۆنەکان دەردەچنەوە.

هەر کەس بە تەنها هەر ئەو دوو کتێبە بخوێنێتەوە بۆی دەردەکەوێت ،

گەر ئەو کابرایە لە ئەوروپادا بوایە (هەڵبەتە ئەو کاتە ئەو بۆ منداڵی ئەوێی دەنوسی ، چونکە دەیزانی کە دەبێت چی بنوسێت) بەرهەمەکانی لە بارەی پەروەردە و فێرکاریدا بۆ چەندەها زمان وەردەگێڕرا. بەڵام ئینگلیز وتەنی " پیاوێك بە هەڵە لە شوێنێکی هەڵە لە وەخت و سەردەمێکی هەڵە" . ئەوە فوئاد قەرەداخی-یە

لە بریتانیا زۆر لەسەر پەروەردە و فێرکردن دەنوسرێت بەڵام زیاتر بواری پەروەردەیی منداڵەکان و دەروونناسیانە ، بزنس و ئامادەکردنیانە بۆ بزنس، ڕێزگرتن لە کولتوری سەقەتی ئێمەمانانە ، یادکردنەوەی پوچگەرایی و بۆنەی تورەهات و گوێگرتن لە بەهاو سەرکەوتنی جەنگ و کوشتارگەلێك کە بە ملیۆن خەڵکی تیادا بووە بە قوربانی ، نەك ئامادەکردنیان و تێگەیاندنیان بۆ داخوازییە زەروورییەکانی کۆمەڵ و تاکەکانی .

پەرتوکێک، کە من بزانم لەێ سەر پەروەردە نوسرابێت و بۆ چەندزمانی ئەوروپی غەیری ئەوروپی وەرگێڕرابێت ، کتێبەکەی پاولۆ فرێرییە کە لەم دوایەشدا کاک جیهاد حەمەکەریم کردی بە کوردی وکاك فوئادیش پێشەکییەکی تێر و تەسەلی بۆ نوسیوە . من وەرگێڕانەکەی هاوڕێ جیهاد و ئینگلیزییەکەشیم خوێندوە، بڕوا بکەن ئەو کتێبە بە دەیەکێکی وتار و نوسینەکانی کاک فوئاد سوودبەخش و گرنگ نییە . من لێرەدا نامەوێت لەسەر ئەو کتێبە بدێم چونکە من بە نامەیەکم بۆ هاوڕێی دێرینم، جیهاد ، کە کۆپییەکیم بۆ کاک فوئادیش نارد ، ڕای خۆمم لەسەر کتێبەکە، دەربڕیوە، بەڵام هەر ئەوەندە دەلیم خۆزگە کاك جیهاد و ئەوانەی دیکەمان کە بە تەنگ پەروەردە و فێرکردنەوە دێین کارمان لەسەر پرۆژەکەی کاك فوئاد بکردایە و تاکو لە پرۆژەیەکی سەرکاخەزی فەرامۆشکراوەوە بکرایەتە پرۆژەیەکی کارا و زیندوو . جێگای داخە نەك هەر باڵادەستانی پەروەردە و فێرکردن ئەو پرۆژەیان پشتگوێ خست ، بەڵکو تەنانەت نەیانتوانی ئەو کتێبانەی کاک فوئاد لە کتێبخانەی پەروەردە وقوتابخانەکانی سەرەتایی و بنچینەیی دانێن و هەر هیچ نەبێت داوا لە مامۆستاکان بە جددی بکرێت کە بیخوێننەوە . ئەمەش کە نەکراوە جێگای کەسەرێکی گەورەیە و دەبێت باجەکەی بدەین. بەڵام ئێستاش هەر زووە و نەچووە و بچێ، چونکە هیچ گۆڕانکارییەك بۆ گۆڕینی پەروەردە و سیستەمی خوێندن نەکراوە ، بۆیە دەتوانرێت ئەو پرۆژەیەی کاك فوئاد کاری جددی لەسەر بکرێت تاکو بخرێتەگەڕ پێش ئەوەی کە دوو نەوەی دیکەش بە سەقەتی پەروەردە بکرێت.

*خوێندری بەڕێز من ئەم وتارەم لە 26/10/2016 دا نوسیوە . بۆ تەواوبوونی ناردم بۆ کاك فوئاد تاکو ڕای وەرگرم . ئەو لە وەڵامدا

ئەم پەیامەی بۆ ناردم کە دەیبینیت. لەبەر ئەوە وەستام لە بڵاوکردنەوەی بەڵام ئیتر بیانویەك نابینیم لە دواخستنی زیاتری، بۆیە بڕیارم دا کە بڵاوی بکەمەوە.
برای بەڕێزم کاک زاهیر بەهیوای خۆشیتانم .. ببورە لەدواکەوتنی وەڵامەکەم بەهۆی کێشەی کۆمپیوتەرەوە . دەستەکانت خۆش بۆ نووسینەکەت ، سوپاسی هەستت دەکەم . لەڕاستیدا هیچ شتێکی وەهام نەکردووە ، زوربەی کاتەکان زرووف رێگرم بووە ، بارودۆخەکە ئەولەویاتی نوێی هێناوەتە پێشەوە کەژیانی خەڵک گرنگترینیانە .پڕۆسەی خوێندن لە داڕماندایە ، هەتا ئەم دەسەڵاتەش هەبێت ئومێد بە چاکبوونی نییە ، بۆیە گۆڕانکاریی پەروەردەیی لەهەموو کاتێکیتر زیاتر پەیوەستە بە گۆڕانکاریی سەرلەبەری ئەم کۆمەڵگایەوە ، لەبەر ئەوە هەر ریفۆرمێک سەرەنجامەکەی سەرنەکەوتن دەبێت . بەڕای من بڵاوکردنەوەی نووسینەکەت دوابخەیت بۆ هەلومەرجێکی لەبارتر ، ئەگەر هەر ویستیشت وەک دەنگێک کەهەست بەکەمووکووڕییەکان دەکات بڵاوی بکەیتەوە ، ئەوا دوو گۆڕانکاریی تێدابکەیت باشە : ١) هەرچی مەدحێکی منی تێدایە لایبەریت ، هەوڵەکانم وەک کەسێکی ئاسایی پەروەردەیی باس بکەیت ، ٢) ئەو بڕگەیەی لێ لاببەیت کە پەیوەندی بە پاولۆ فرێرییەوە هەیە چونکە هەرگیز من لە ئاستی ئەودا نیم ، ئەو کەسێکی گەورەی پەروەردەییەو ، من تەنها دەتوانم لە بواری پەروەردەدا قوتابییەکی ئەو بم . لەگەڵ ئەوپەڕی رێزو خۆشەویستیم .
لە وەڵامیدا منیش ئەم پەیامەم بۆ ناردەوە:

یەکەم : من حەز دەکەم واز لە تەوازوعی بێنین پێویستمان بەوە هەیە بە پێچەوانەی کەڵچەرەوە کاربکەین کە لەمانەش پێزانینی ئەرکو دڵسۆزی خەڵکییە کە لە ژیاندان نەك کە مردن ، ئەو کاتە ستایشیان بکەین و کتێبیان لەسەر ڕەشبکەینەوە ، من زۆر ڕقم لەم نەرێتەیە چونکە ئەمە نەك هەر بێ ماناشە بەڵکو زەرەرمەندیشە . لەمەنانش گرنگتر بەڵکو ئەم نوسینە ببێتە ئاوڕدانەوەیەك لە تۆ لە لایەن کەسانێکەوە کە ئێستا دەیانەوێت شتێك سەبارەت بە پەروەردەو پێگەیاندان بکەن و تاکو خۆت لە ژیانتا ماویت ، بتوانن بگەڕینەوە بۆ خۆت دەربارەی ئامۆژگاریی و شیکردنەوەی قوڵتری مەبەستی نوسینەکانت. سەبارە بە داواکارییەکەت ، بمبەخشە کە من ناتوانم بە قسەت بکەم . دووهەم : من کە ئەمەم نوسیوە پەیوەندی بە خزمایەتی و کەسایەتی و هاوڕێیەتییە وە نییەو تۆ شایستەی زۆر زۆریت نەك چەند دێڕێك کە لەلایەن منەوە دەنوسرێت کە خوا دەزانێت چەند کەس دەیخوێنێتەوە . سێیەم : تۆ لە باولۆ باشترت نوسیوە باولۆ کادیری حیزبە زیاتر لە پەروەردەکار، موحازەرەی حیزبی وتوتەوە لەبری

کارکردن لەسەر تەواوی پەروەردەی منداڵان ، گەر شتێکیشی لەو بوارەدا کردبێت ، هەر بۆ تەرویزی فکری حیزبییانە بووە نە شتێکی دیکە . بەڵام ئەوەی کە باولێی کرد بە ناسراو ئەو کتێبەی نەبوو بەڵکو ئەو پڕوپاگەندە گەورەی کە لە لایەن ماشێنی حیزبییەو بۆی دەکرا کە زیاتر لە سەدەها حیزب لە جیهاندا پشتگیری دەکرد . بەڵام تۆیەکی کەم دەرفەت لە وڵاتێکی خاپورکراو و کۆمەڵێکی داڕزاوو و کۆمەڵێ حیزبی بە خوێنی سەریی یەك تینوو بوو ، نەك هەر خۆت بویتە قوربانی بەڵکو مێتودی پەروەدەکارییەکەشت بوە قوربانی ، دەنا تۆ ئەگەر لە باولێ بەتواناتر نەبیت دڵنیابە بە پێی ئەوەی کەمن لەسەر هەردووکتانم خوێندۆتەوە ، کەمتر نیت . کە بڵاوم کردەوە – دوای وەڵامەکەی تۆ سەبارەت بە هەلومەرجی بە دەرەفەت- ، دەتوانم تێبینییەکەی تۆ لە دامێنی نوسینەکەوە وەکو خۆی دانێمەوە ، کە ئەمەش وەکو ڕێکەوتنی نێوانی کابرای کوردەی دەستومێچی سوار و پیادەکەی ، لێدەکەین . هیوام خۆشی و تەندروستی باشە بێت .

ئایا ئابووریی و حوکمی لیبراڵ کۆمەك بۆ بارودۆخی کوردستان، دەکات؟ … زاهیر باهیر

ئەوەی ئاشکرایە ئابوورییناسان، ڕؤشبیران و سیاسییەکانی کوردستان بە پێچەوانەی شەپۆلەکەوە مەلەدەکەن. ئەمڕۆ لە زۆربەی وڵاتانی جیهانا بە تایبەت ئەوروپادا بزوتنەوەیەك لە ئارادایە ، گەرچی ناتوانیین ناوی بزوتنەوەی سۆشیالیستی لێبنێین، بەڵام دەتوانیین ناوی بزوتنەوەی دژە سیاسەتی دەستگرتنەوەی (تەقەشوف) لێنبێین، کە بەرهەم و [illegible]وی سیاسەتی حکومەت و ئابوریی نیو-لیبراڵە . ئەوە تەنها لە هەندێك وڵاتانی عەرەبی و کوردستان و چەند وڵاتێکی دیکەدایە کە دەقاو دەق پێچەوانەی ئەوەی سەرەوە دەبینین، کە ئەویش دەربڕینی ناڕەزایی و خۆپیشاندانە بۆ چەسپاندنی ئابووریی نیو-لیبراڵ.

ئەوەندەی من بۆ ئاگا بم حوکمی لیبراڵ و ئابورییەکەی کۆمەك و

یارمەتی بە هیچ وڵاتێك نەكردووە، نەك هەر ئەوە بەڵكو هێنەری
نەگبەتی و بەتاڵەیی و گرانی و سیاسەتی د□ستگرتنەوە (تەقەشوف)
بووە لەو شوێنەی كە تیایدا بەڕێكراوە.
ئەوانەشی كە دەیانەوێت هەمان شیوازی حوكم و كۆمەڵ لە كوردستان
كۆپی بكەن ، ئیدی گۆڕان بێت یا هەر لایەنێكی دیكە بێت لە دوو
حاڵەتەوەیە . یەكێكیان كە بێ ئاگاییە لەوەی كە ئەم بەرنامەیە چی
بەسەر ئەو نەتەوە و وڵاتانەدا هێناوە كە تیایدا جێبەجێكراوە ،
یاخود شارەزایی تەواویان هەیە و كەچی لەتەك ئەوەشدا هەر پێداگریی
لەسەر دەكەن، كە ئەمەش بێ هیچ مەرج و بەندێك كارەكەیان دەخاتە
خانەی تاوانكارییەوە و خۆشیان دەخاتە ڕیزی تاوانبارانەوە .

ئەو كەسانەی كە لایەنگر و داكۆكیكەرن لەسەر دروستكردنی حوكمی
لیبراڵ و ئابوریی لیبراڵ ، هاوكاتیش بە ئاگان لە دانانی كارایی و
هەژموونی ئەو سیاسەتە لەسەر خەڵكی، بێ بەزەییترین كەس و
دوژمنترین كەسن بە خەڵكانی هەژار و نەدارای كوردستان ، ئیتر ئەم
كەسانە پێگە و پلە و پایەی حیزبی و حكومیی و كەسایەتییان ،
هەرچییەك بێت.
ئەو ئابورییەی كە ئێستا لە كوردستانا خەڵكی لە سایەیدا دەژی و
دەناڵێنێ بەڕێكردنی تەنها بەرایی سیاسەتی ئابوریی لیبراڵە، بەڵام
لە شێوەی ڕاو و ڕووت و دزییەكی ئاشكرای یاسایی نەكراودا . لە
كاتێكدا حوكمی لیبراڵ و ئابووریی نیو-لیبراڵ ، بە تەواوی
دەچەسپێ، ئەو كاتە بارودۆخی خەڵكی لە كوردستانا، خراپتر دەبێت .

ئەو حوكم و ئابورییەی كە’ گۆڕان ‘ و نەوشیروان موستەفا پێش
مردنی، پێیان لەسەر دادەگرت و شەڕیشیان لەتەك یەكێتی و پارتیشدا،
لەسەری دەكرد ، شتێك نەبوو و نییە جگە لە بە یاساییكردنی گەندەڵی
و دزی و ڕاوو و ڕوتەكان، هەر وەكو چۆن لە وڵاتانی پ□ش□□وكەرانی
ئەو سیاسەتەدا هەیە، بە دیاریكراویش بریتانیا.
بریتانیا كە دایكی سیستەمی پەڕلەمانی دونیایە و خاوەنی شۆڕشی
پیشەسازیی چەند چەرخێك پێش ئێستایە و حكومەتی مەدەنیی و ئابوریی
نیولیبراڵ بەرنامەیەتی و پێنجەم وڵاتی دونیاشە لە
دەوڵەمەندییدا ،ل□ بەڕێكردنی ئەوەی كە لە كوردستانا داخوازی بۆ
دەكرێت، وەكو نمونەیەكی زیندوو دەهێنمەوە.
بۆ ئەمەش من هەر زۆر بە كورتی كەمێك لە ڕاستییەكان بە ئامارەوە
دەخەمە بەردەستی خوێنەری كورد. دەڵێم هەر زۆر زۆر بە كورتی چونكە
حوكمی لیبراڵ و ئابووریی لیبراڵ سەدەها كتێبی لەسەر نوسراوە و
هێشتا سەدەهای دیكەش بەڕێوەیە.

من لێرەدا هەر ڕاستییەکان دەخەمە پێشچاو و پرسیار دەکەم، ئیتر با خوێنەر خۆی بڕیاری خۆی بدات . ئایا تۆ دەتەوێت ئابوورییەك لە کوردستانا لەسەر نموونەکەی بریتانیا بەڕێبکرێت کە زیاتر لە 3 ملیۆن منداڵ بە هەژاری ژیان دەبەنە سەر؟!! 600 هەزار کەس لەسەر بەخشینەوەی خواردن دەژین؟!! لە سەرو 1 ملیۆن کرێکارەوە لەگەڵ خاوەنکارەکانیانا زیرۆ (سفر) گرێبەستیان هەیە؟!! واتە خاوەنکار هەر کاتێك بیەوێت دەتوانێت دەریان بکات و هیچ ماف و بەرتەرییەکیشی نییە ، ئەمڕۆ کاری هەیە بەڵام بەیانی مسۆگەر نییە. زیاتر لە 6 ملیۆن کرێکار کرێی سەر کاریان لە خوار بڕی لانی کەمی کرێوەیە؟!! ڕێژەی خەڵکانی کە لەسەر جادە دەژین یاخود لە خانووی زۆر خراپدا دەژێن لە ساڵی 2010 وە تاکو پارەکە، 2016 ، بە ڕێژەی لە سەدا 38 چووەتە سەرەوە؟!! هاوکاتیش لە سەدا 40 ی موچە لە لەندەنا دەچێت بۆ کرێی خانوو.

دەتەوێت لە ژێر سیستەمێکدا بژیت کە هەموو هەفتەیەك 2 ئافرەت دەکوژرێت؟!! 138 هەزار ئافرەتی تر ساڵانە بەهۆی فشاری لێدان و بریندارکرن و سوکایەتی پێکردنیانەوە لە دەست مێردەکانیان یاخود هاوجووتەکانیان ڕادەکەن و پەنا بۆ پەناگاکان دەبەن؟!! 14 ملیۆن کامیرای چاودێریکردن بە گوێرەی ئامارەکانی ساڵی 2015 ، -کە ئەو ژمارەیە لە ئێستادا سەرکەوتووە بەهۆی هەبوونی مەترسی تیرۆریستەوە- هەیە، کە هەر کەمتر لە 5 کەسمان کامیرایەکمان بەردەکەوێت؟!! ئەمە جگە لە کامیراکانی شۆپینگ سەنتەرەکان و نەو دووکانەکان.. دەتەوێت کە کرێکاران بۆ ئەوەی کە نقابەیەك دروست بکەن دەبێت بە گوێرەی چەند بەند و مەرجێك بەنەوە؟!! … مافی هاریکاریی و هاوکاریی هاوڕێیە کرێکارەکانی دیکەیان لە کەمەکی پارە کۆکردنەوە و بەشداریکردنیان لە ناڕەزایی و خۆپیشاندانەکانیانا… نەبێت؟!! دەتەوێت سیستەمێك دروست بێت ڕێگەی لە مردنی ملیۆن خەڵکدا هەبێت؟!! ژمارەی ئەوانە کە بە تەنها لە وێڵس و ئینگلەندا بە نەخۆشی لەبیرچونەوە دەمرن 59,199 کەسە ،هەروەها مردن بەهۆی نەخۆشی شێرپەنجەوە ساڵانە 143,638 کەسە؟!! لە سای ئابورییەکدا بژیت کە ژمارەی ئەوانە کە لە ژێر هەژاریدا دەژین بەم زوانە ژمارەیان دەگاتە 17,7 ملیۆن کەس؟!! بەگوێرەی لیستی جەگا پلەی بریتانیا لە ڕیزبەندی وڵاتانی دیکە لە بارودۆخی کرێکارانا ، بریتانیا لە خانەی 103 دایە دوای ئەو ڤەنزویلا دێت کە لە خانەی 104 دایە گەزەو زیفەی خۆرئاوای فەلەستین ، لە خانەی 105 دان …. جەوهەری سیاسەتی ئابوریی لیبراڵ گردکردنەوەی زیاتری پارەیە لەلایەن کۆمپانیا گەورەکان و بانقەکان و دەستەی دەستەبفەرەوە.

پایەکانی حکومەت و ئابووری لیبراڵیش : حکومەت و خەڵکی کە بەکاربەرن لەگەڵ کۆمپانیاکانا. کە حکومەت دەست لە سەرفکردنی پارە لە هەموو بوارەکانی وەکو بیمە و خزمەتگوزاریی دەگرێتەوە ، ئیتر خەڵکیش دەست بەوەی کە هەیانە ، واتە سەرفکردنەوە دەگرنەوە ، کە ئەمەش ڕوویدا، ئەو کاتەش کۆمپانیاکان دەست بە سەرمایەگوزاریی یاخود خستنەگەڕی سەرمایەوە دەگرن ، لەڕێشەوە خەڵکانی زیاتر بەتاڵە دەبن و کرێ دەشکێ و نرخ بەرزدەبێتەوە. بەم شێوەیە ئەم سوڕە بەردەوام دەبێت و هەژاریی و نەبوونی خەڵکیش لە برەودا،

زاهیر باهیر – لەندەن
13/06/2017

شیینکردن یاخود ڕشانەوە !! … زاهیر باهیر

کەسانێکی زۆر لە ناوەوەی گۆڕان و دەرەوەشی بە کۆچی دوایی نەوشیروان، زۆر خەمبار بوون. هەمیشە هەر وابووە ئەوەندەی کورد بە سۆز (عاتیفە) قسە دەکات چارەکێکی ئەوە بە هۆش و بیرکردنەوەوە قسە ناکات ، ئەمە جگە لەوەی پیاهەڵدانی کۆچکردوان و بە شان و باڵ هەڵدانیانا و گەیاندنیان بە کەشکەلانی فەلەك زیاتر کولتورمانە، لەوەی بڕوا و باوەڕ پێبوونمان، بێت . هەر ئەو کوڵتورەشە کە ڕەخنەگرتن ، لە هەڵسوکەوتی "سەرکردەو ڕابەر و سەرۆك" و ڕێڕەوەکەیان، کاتێك کە دەمرن قەبوڵ ناکرێت. ئەم ڕەخنانەش لە لایەن بەرانبەرەکانییەوە ، بە هەر هۆکارێك بێن، هەرس ناکرێن و دەئاخنرێنە خانەی تەهیوین و تەحقیر و تەخوین و ڕێز نەگرتن لە کوڵتور و مرەقانی کۆچکردوو . ئەمانەمان لەم ڕۆژانەدا لە لایەن گەلێك کەسەوە بینی تەنانەت هەندێك برادەر ڕووبەڕووی هەڕەشەش لە لایەن " کوڕانی گەلەوە " لە فەیسبوکدا، کە دیارە کۆمەڵێکن لە گۆڕان ، بوونەوە.

ئەم جۆرە ئیرهابی فکرییە لە لایەن ئەو دەستەیەوە و لەلایەن دەستەی

نوسەرانیی ڕؤشنبیریش گەر لای ئەوان پاساوەکەی هەرچی بێت ، لای خەڵکانی وەکو من نەك هەر قەبوڵ نییە، بەڵکو هیچ کەسی دیکەش نابێت قەبوڵی بکات .
کەسانی ڕؤشبیری لیبراڵ کە هەم خۆیان بە ڕۆشنبیر و بە پسپۆر لە زمانناسی و زمانزانی و هەمیش بزنسمان، دەزانن، کە هەڵنجدەدات و دەشێتەوە دژ بە کۆمۆنیستەکان و یەخەی ئەنارکیستەکانیشی گرتەتەوە. ئەم ڕؤشنبیرە ڕێگای بەخۆی داوە و ئەوەی ناشیرینە وتویەتی .
ئاخر ناکرێت کە تۆ پێگەیەکی فکریت نەبێت ، هەڵوێستێکی عەمەلیت نەبێت ، تۆ لەو پەڕی لایەنگیریی نەوشیروان موستیەفا و گۆڕانەوە ببیتە ڕەخنەگریان و دواتریش لە دوای مردنی نەوشیروان ببیتە دەستایان و ئاوا بەشێیتەوە بەرانبەر هەرکەسێك کە ڕەخنەی لە ڕابوردوو و ئێستاو ئایندەی نەوشیروان و گۆڕان گرتبێت!!!.

ئاخر کاکی نوسەر تۆ یەك نەتوانیت یەك بەڵگە، تەنها یەك بەڵگە ، بنوسیت و ئەوەندە کۆڵەواربیت لە زمانا، بە ئەوەی چەندەها وشەی عەرەبی و ئینگلیزی تێکەڵاو نەکەیت!! هاوکاتیش تۆ خۆت بە پسپۆڕ لە زمانی کوردیدا بزانیت!!.
ئاخر تۆ یەك کە لە ماوەیەکی کەمدا خاوەنی 3 هەڵوێستی جیا بیت ، چۆن دەتوانیت خۆت بە توێژەرەوە و شیکەرەوەی بارودۆخی کوردستان بزانیت!!، با نەك هەر ماستەر بکەیت لە هەر بوارێکدا، تەنانەت ، با پڕۆفیسۆریش بێت [کورد زۆر پڕؤفیسۆر بە گرنگ دەزانێت] . ئاخر مەگەر گێلە خوێنەر باوەڕ بەوە بهێنن کە تۆ لە بواری زمان و بواریی توێژینەوەی سیاسی و بارودۆخی کۆمەڵایەتیدا شارەزایت هەیە .
ئاخر تۆ یەك لە پۆستێکدا دەستخۆشی لە قەتڵ و عامکەرانی قەسابخانەکەی پشتئاشان و قەڵناقان ، بکەیت ، کەچی لەولاوە بە کوردانی باشور و باکور و ڕۆژاو فرمێسك هەڵڕێژیت و بپاڕێیتەوە و دژایەتی دیکتاتۆریەت و فاشیەت بکەیت!!، دیسانەوە مەگەر هەر گێلە نوسەر و گێلە خوێنەوارەکان باوەڕت پێبکەن تۆ وەك کابرایەکی دیمۆکراتی و دەستی دادوەریی کۆمەڵایەتیی بناسن و ئەو وتارانەشی کە دەیاننوسیت ، لە متمانە و قەناعەتتەوە ، لێت وەرگرن !!

تۆ یەك کە وەکو من هیچ نیت ، کەچی بەو پەڕی مەغروریی و ڕازیبوون لە خۆوە، هەڕەشە لە برادەرەکانی فەیسبوکت دەکەیت کە گەر ئاوا بن تۆ ‘ ئەنفرێندیان ‘ دەکەیت [تەنانەت لەمەشدا نەتوانیوە بە ….
کوردی بنوسیت] وەکو ئەوەی برادەرایەتیی و هاوڕێگرتنی فەیسبووك

بە پارە ڕابگیرێت ، کە تۆ برادەرەکانت لە برادەرایەتی خست ئیتر ، موچەکانیان لای تۆوە دەبڕێت!!
تۆ ڕەنگە لە بزنسەکەتا سەرکەوتو بیت ، چونکە دەزانین بزنس و دەوڵەمەندبوونیی لەسەر چ بناخەیەك دروست دەکرێت، بەڵام لەم سیانەی دیکەیانا : توێژینەوە و زمانناسی و مرۆڤدۆستی ، بەداخەوەم کە دەڵێم سەرکەوتوو نیت .

زاهیر باهیر- لەندەن
30/05/2017

نزیکبوونەوەی پەیەدە بە ئەمەریکا و پەچەککردنی یەپەگە و هاوپەیمانەکانی جێگای نیگەرانییە:

زاهیر باهیر –لەندەن
05/2017-13

هاوکێشە سەربازیی و سیاسییەکان و دۆستایەتی و نەیارەتی لە نێوانی هێزەکانی ڕۆژاوادا لە بەرانبەر ئەمەریکا و ڕوسیا و تورکیادا بەبەردەوامی لە گۆڕاندایە. دینەمەی ئەم گۆڕانکارییەش زۆر بە کەمی پەیوەندی بە داعش و هێزی ئەوانەوە هەیە ، بەڵکو زیاتر پەیوەستە بە پاوانخوازیی و بەرژەوەندییەکان و مل ملانێ لەسەر دەسەڵات لە نێوانی ئەمەریکا و ڕوسیا و تورکیا و وڵاتانی دیکەی ناوچەکەشەوە.
ئەوەی کە لە ئێستادا دەبینرێت گەیشتنی بە لێشاوی چەکی قورس و سووکە لە لایەن ئەمەریکاوە بە هێزی سوریای دیمۆکرات، کە ئەمەش هۆکاری زۆری هەیە . وێڕای جیاوازی ئەو هۆکارانە، بەڕای من بۆ ئێمەیەك کە هاریکاریی ڕۆژاوا دەکەین دەبێت ئەمە جێگای نیگەرانییەکی یەکجار زۆرمان بێت ، لەبری شادومانیمان . ئەویش لەبەر ئەم هۆکارانە:

یەکەم: ئەمەریکا لەسەردەمی ئۆباما دا، لە بەرانبەر ڕوسیادا بەرەو لە دەستدانی نفوس و کێشی سیاسی دەبووەوە، کە ئەمەش کارێکی نەشیاوە لە ئەمڕۆدا. چونکە ئەمەریکا هەتا بۆی بکرێت لە هەوڵی ئەوەدایە کە خۆی گەورەی مەیدانەکە بمێنێتەوە ، لەڕەشدا بۆ ئەوەی کە ئەو ڕۆڵە بگێڕێت پشتگیرییکردنی هێزە کوردییەکانە لەوە، ئەویش نەك لەبەر بەرژەوەندی کورد ، بەڵکو تەنها خودی خۆی.

دووەم: بە دەستەمۆکردنی هێزە کوردییەکانە و لەدەستدانی شۆرەتی باشیان و ناوبانگی ئازادیخوازانەیانە کە سەراپای جیهانی پڕکردبووەوە . هەروەها ئەمەریکا دەیەوێت کە بیانکاتە هێزێکی ئەساسی لە ئێستادا بۆ بەدەستهێنانی مەبەست و ئاماجەکانی، کە ئەمەش باشترین ڕێگایەکە بۆ ناجێماوەییبوونیان و بێ شۆرەتکردنیان.

سێیەم: دابڕینی ئەو هێزەیە لە پەکەکە و کەمکردنەوەی هەژموونی پەکەکە لەسەر ڕۆژاوا. ئەمەریکا کار لەسەر بچڕاندنی تەواوی پەیوەندی یەپەگە لەگەڵ پەکەکە دەکات.

چوارەم: دەبێتە هۆی تووندکردنەوەی تورکیا لە کورد و دەستتێوەردانی ڕاستەوخۆ لە ڕۆژاواو هەڕەشەی دەندانەی دیکە بۆ سەریان و هەروەها بە سەر قەندیل و شەنگاڵیش .

پێنجەم: چەکردنەوەی شەڕکەڵ و لاوازکردنی هێزە کوردییەکانە هەم بەدانی قوربانی زیاتر و هەمیش بە لەدەستدانی ئەو شۆرەت و ناوبانگەی کە هەتا ئێستا هەیان بووە . ئەمە جگە لەوەی کە شەڕی داعش و گەورەکردنی قەبارەی هێزی سوریای دیمەکرات، لەلایەکەوە زیاتر دەیانکاتە وابەستەی ئەمەریکا و وڵاتانی ڕۆژاوا لە لایەکی دیکەوە ئامانجی لەناوبردنی داعش دەکاتە ئامانجی سەرەکی، کە ئەمەش لەسەر حسابی بێ هێزکردن و پێشنەکەوتنی کەنفیدراسوێنەکان دەبێت. چەندێکیش ئەم هێزە سەرکەوتنی زیاتری سەربازیانە بەدەستبهێنێت و شوێنی زیاتر بگرێت، ئەوەندە زیاتر پێگەی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئابووریی ، لە ڕۆژاوادا لەدەستدەدات. هەروەها گەورە بوونی قەبارەی هێزی سوریای دیمەکرات و پێیەدە لەسەر حسابی خەسرییەکان و بزوتنەوەی تەفدەمە.
بە گەورەی ئەوەی کە دەیزانین ژمارەی شەڕکەرانی هێزی سوریای دیمەکرات ٥٠ هەزار کەسە. ئەگەر تەنها لەم ژمارە زۆرە تەنها ١٠ هەزاریان خەریکی کارکردن بوونایە لە کێڵگە کشتیارییەکان و هەرەوەزییەکان و دروستکردنی قوتابخانە و خەستەخانە و خانووبەرە بوونایە، ئێستا ژیان لە ڕۆژاوادا شتێکی دیکە دەبوو.

شەشەم: پاش ئەوەی کە دەرکەوت بزوتنەوەیەکی وەکو ڕۆژاوا لە ناوچەکەدا ڕوینەدا وەکو پشتوپەنایەک بەیان هەروەها هاریکاریی و کۆمەکی نێونەتەوەییش نەگەیشتە ئاستێکی کاریگەر، ئیتر مانەوەی ڕۆژاوا و هێزەکانی بەستراوەتەوە بە مانەوەی داعشەوە . کەی داعش نەما ئەو کاتە سەرەی ڕۆژاوا دێت، یاخود لەو پەڕی باشیدا کورد لە ڕۆژاوادا دەبێت ڕازی بێت بەوەی کە بۆی دیاری دەکرێت ، نەک بەوەی کە خۆی دیاریدەکات، ئەمە نەک هەر لە ڕوی داخوازییەکانەوە بەلکو لە ڕوی بوونی سیاسیی و پەیوەندی دیبلۆماسیشی لە تەک دەوڵەتانی دەوروبەر بەتایبەت حکومەتی هەرێم و تورکیا و سوریای ئێستاو داهاتووش.

حەوتەم: هەبوونی داعش وەکو هێزێک لەوەدا هاوکێشەیەک دادەنێت بۆ پێگەی سیاسی و سەربازیی کورد. دوای بەزاندنی داعش لە موسڵ و لە ڕەقە ، وەکو پێشتریش پێشبینیم کردووە لێدانی هێزەکانی ڕۆژاوا و پەکەکە ئەو پەڕی چاوەڕونکراوە کە ئەمەش ڕەنگە لە کۆتایی مانگی ئاب یاخود ئەیلول- دا ڕووبدات ، لەو بارەشدا ئەگەریی هاتنەناوەوەی ڕاستەوخۆی تورکیایە بە هاوکاریی پارتی . ئەم شەڕەش ماوەیەکی زۆرە لە لایەن توورکیا و وڵاتانی ناوچەکە و بارزانی و بە ئاگەداری ئەمەریکاو بریتانیا پلانی بۆ کێشراوە و کارەساتیش لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت.

هەشتەم: نزیکبوونەوەی پەیەدە و هێزی سوریای دیمۆکرات دەبێتە هۆی تووڕەبوونی ڕوسیا، ئەمەش ڕەنگە سەرنجامەکەی گۆڕانی هەڵوێستی سوریا بێت لەژێر داوای ڕوسیادا، گەر ئێستاش نەبێت ، ڕەنگە لە ئایندەدا. ڕەنگبوایە گەر پەیەدە ئەو نزیکبوونەوەی لە ڕوسیاوە بوایە باشتربوایە چونکە ڕوسیا هاوپەیمانێکی زیاتر متمانە پێکراوە تاکو ئەمەریکا. هەروەها لەوە دەکات کە ئەسەد لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە و زیاتریش گوێ بە ڕوسیا دەگرێت. ئا لەو بارەدا دوای وەستانی شەڕ ئەسەد لەژێر فشاری ڕوسیادا لە ڕۆژاوا دەگەڕا، تاکو ئایندەیەکی باشتری هەبێت ، باشتر لەوەی کە ئەمەریکا و ڕۆژاوا ڕەنگە بۆی دیاریبکەن.

بەڕای من لە دوای جەنگی کۆبانی و ڕزگارکردنی گوندەکانی ئەو دەقەرە، دەبوایە یەپەگە و یەپەژە هەر لە هەڵوێستی بەرگریی-دا بمانایەتەوە، لە بری هێرشکاریی. دوای ئەو جەنگە پاڵەوانانە و هاتنەناوەوەی ئەمەریکا و ڕوسیا، شەڕەکە لەشەڕی هێزەکانی ڕۆژاوا و پەیەدە تا ڕادەیەکی زۆر دەرچووە و بووە بە شەڕی ڕوسیاو ئەمەریکاو تورکیا و سوریا. هاوکاتیش پەیەدە دەبوایە باشتر مامەڵەی گۆڕانکارییەکان و هاوکێشەی هێز و بەرژەوەندی ڕۆژاوای بکردایە .

هەروەها دەبوایە پەیەدە دەسەڵاتی زیاتری ب□ ت□ق□د□م و خ□ب□□□و□ب□ری□□کان بهێڵایەتەوە تاکو ئەوان بەزۆرینە بڕیار لەسەر شەڕ و ئاشتی بدەن.

ئێستا بە ئاشکرا دەبینین کە سروشت و ئاڕاستی و جەوهەری شەڕەکە گۆڕاوە و بووەتە شەڕی زلهێزەکان و هەندێك لە وڵاتانی ڕۆژاواو حکومەتەکانی ناوچەکە بە هەرێمیشەوە. ئەم شەڕەش شەڕی پاوانخوازیی و بەرژەوەندی سیاسیی و ئابووریی هەموو ئەو لایەنانەیە، نەك کورد لە ڕۆژاوادا.

بۆ بەد بەختی، ئەم بارودۆخەی ئێستا ، لەوە ناکات سەرەنجامێکی باشی هەبێت. لەوە دەکات کە داعش لە موسڵ و ڕەقە دەرکران ئەو کاتە شەڕەکە بکەوێتە ڕۆژاوا و شەنگاڵ و قەندیل. وەکو پێشتر ئاماژەم پێکرد ئەمە پلانە و لە لایەن بارزانی و تورکیاوە بە ئاگەداریی ئەمەریکا و بریتانیا و ئەڵمانیا و ڕەنگە ئێرانیش لێی بە ئاگا بێت.

Zaherbaher.com

بانگەوازێک بۆ کوردانی بریتانیا سەبارەت بە بەرگرتن بەم شەڕەی کە بەڕیوەیە:

زاهیر باهیر – لەندەن

هەمووان دەزانن بە گوێرەی هەواڵەکانی میدیا و سۆشیاڵ میدیا ، شەڕێکی سەختی ناڕەوا دژ بە شەنگال و هەموو کورد بەڕیوەیە. شەڕێکە وەکو سەراپای شەڕەناڕەواکانی دیکەی کە مێژوو تۆماری کردون، لە بەرژەوەندی کەسمان نیە ، جگە لە بازرگانانی جەنگ و حکوتەکانی ناوچەکەو وڵاتانی ئەوروپا و ئەمەریکا و زلهێزەکانی دیکە و کارگەکانی دروستکردنی تەقەمەنی، شەڕێکە برسێتی و نەهامەتی و کۆچکردن و وێرانی و گەڕانەوەی کۆمەڵ و تاکەکانی بۆ پێڕەوکردنی وەهمەکان و سەرچاوەی خولقێنەری ڕایسیزم فاشیزم ئەگەر بۆ کاتیش بێت، هەموو ئەمانە لەگەڵ خۆیدا دەهێنێت.

ئەمەی کورد جگە لە فەلەستینییەکان ڕەنگە ئەزموونی نەگریسی هەموو جۆرەکانی جەنگمان لە نەتەوەکانی دیکە بە ‘ کشمیرییەکانیشەوە’ ، زیاتر هەبێت. ڕاستە گەلەکمان گەنجین و لە نێو خودی بارودۆخی جەنگدا نەژیاوین ، بەلام تا ئێستاش لەژێر سێبەرەکەیدا دەژین و شەڕ کارایی گەوهەری خۆی لە سەر داناوین، هەر هیچ نەبێت، بە لە دەستدانی یاخود ونبوونی کەسێکی خۆشەویستمان.

ئەم شەڕەی کە بەڕێوەیە ، بەڕێوەیە و دوای “ڕزگارکردنی ” موسڵ دەست پێدەکات، بە تەنهاش هێڕش نابێت بەسەر شەنگال و یەزیدییەکان . پلان و ئەجێندەی پارتی و دەوڵەتی تورکیای ئاغایان ، ئاشکرا و ڕوونە و بەشێکی هەڕەشەکە بەسەر قەندیل دەبێت و بەشەکەی دیکەشی بەسەر کوردانی ڕۆژاوا و خەسەرییەکانیان دەبێت ، بە تایبەت جەزیرە.

ئیدی کاتی ئەوە هاتووە بە دەنگی بشکێنین، کاتی ئەوە هاتووە چالاکی کاریگەر ئەنجامبدەین ، کاتی ئەوە هاتوە ” پێشخواردنی کەوڕەکە ” بکەوینە خۆمان ، نەك دوای “خواردنی” بکەوینە پەلەپەوزە. کاتی ئەوە هاتووە وەڕای جیاوازیی بیرو بۆچون و هەبوونی ڕەخنەمان لە پەکەکە و ئینتیمای سیاسیمان بە گروپ و ڕێکخراوە سیاسییەکان ، لە لیژنەیەکدا، گروپێکدا، کەمپەینێکدا، کە نە کەس سەرەکی بێت و نە چالاکییەکانیشی بەسەرا بسەپێنرێ و نە بە ڕای تاکە کەسیش ئەنجامبدرێ، خۆمان کۆکەینەوە.

بەڵێ وەختی ئەوەیە کە یەکبگرین قسە لەسەر ئەوەی کە دەکرێت بۆمان ، بکەین، تاکو بەر بەم شەڕە ڕاگرین، گەر نەشتوانین ڕاشیگرین ، خۆ نابینە جێگای گلەیی خۆشمان و بەدەر لە خۆشمان.

ئەوانەی کە ئامادەن کاری جددی و چالاکی جددی بکەن کە هیچ نەبێت بەرهەمێکی بچوکیشی هەبێت، تکایە لە ڕێگای ناردنی پەیامێکی شەخسییەوە بە فەیسبووک ئاگەدارم بکاتەوە تاکو ڕاوێژ لەسەر کات و ڕۆژ و شوێن بکەین بە یەکەم دانیشتنمان .

ئەمەی کەمن دەیڵێم پێشنیارە و من هیچ نیم و سەر بە هیچ لایەنێکی دەسەڵاتخواز نیم چاوەڕوانی پەیداکردنی سەرمایەی سیاسیش، نە بۆ خۆم و بۆ ئەوەشی کە باوەڕم پێی هەیە ناکەم، خۆشتان بە کردەوە ئەمەتان بۆ دەردەکەوێت.

زاهیر باهیر – لەندەن

تەوەرەی دەنگەکان سەبارەت بەکاری هەرەوەزی… نووسەر زاهیر باهیر

کورتەیەك بۆ ناساندنی هەرەوەزی :

هەرەوەزی دیاردە و بوونەکی مێژوویی و جیهانیی هەیە، هەرچەندە زۆر جار ڕەنگ و دەنگی سەردەمی سەرهەڵدانەکەی خۆی گرتووە؛ هەندێك جار وەك خۆکۆمەکیی ئاینی گروپە ئایینی و نەتەوەییەکان دەرکەوتووە و هەندێك جار وەك خۆکۆمەکیی خێڵەکی و گوندەکان دەرکەوتووە و هەندێك جاریش وەك خۆبەسەی کۆمەڵە هاوچەرخەکان لە سەردەمی جەنگەکان و قاتوقڕیی وشکە ساڵەکان دەرکەوتووە، بەڵام لەنێو هەموو سەردەمەکان هەرەوەزی و بیرۆکە و ئاوەزی ژیانی هەرەوەزیی بەجۆرێك بوونی هەبووە .

لەنێو ئەم ڕۆژگارەش لە هەرێمی کوردستان خەریکە لەنێو دەروونی قەیرانە ئابووریی و کولتووریی و مێژاییی و ڕامیاریی و جەنگیی-سەربازییەکان بەجۆرێك هەرەوەزییەکان و بیرۆکەی هەرەوەزی کۆمەڵایەتیی وەك ئەڵتەرناتیڤێك خۆی دەردەخاتەوە. سایتی دەنگەکان وەك بەندگەی دەنگە ڕۆشنبیر و ڕەخنەگر و ناڕازی و بەهەڵوەستەکان بە ڕۆشنایی خستنە سەر مێژووی بزووتنەوە و بیرۆکە هەرەوەزییەکان لە هەرێمی کوردستان و ناوچەکە ئەم تەوەرەیەی بۆ گفتوگۆ و لێدوان لەو بارەوە کردووەتەوە، بە هیوای سەرهەڵدان و درووسبوون و دروستکردنی دیالۆگ و لێدوانیی جەماوەریی و کۆمەڵایەتیی لەبارەی هەرەوەزی و بزووتنەوەی هەرەوەزی وەك ئەڵتەرناتیڤ.

لێرەدا بە زنجیرە وەڵامی نووسەران و چالاکوانانی بواری هەرەوەزی بڵاو دەکەینەوە. 7

دەنگەکان- سەرەتا ئەگەر بکرێت کورتەیەك لەبارەی ڕابووردووی چالاکی خۆت و ئاراستەی بیرکردنەوەت بۆ خوێنەران بگێڕیتەوە؟

زاهیر: من ناوم زاهیر باهیرە و بە قەولی وتوان لە دایکبوی ساڵی 1952م . لە تەمەنی 14 ساڵییەوە تێکەڵاوی سیاسەت بووم و سەرەتا لەگەڵ جەلالییەکان بووم. لە تەمەنی 18 و 19 ساڵییدا جەلالییەتم بەجێهێشت و تا کۆتایی 1985 لە چەند ڕێکخراو وگروپێکی مارکسی-

لێنینی- دا کارم کردووە . کاتێک کە لە گروپی مارکسی-لینینی عێراقییەکانا بووم، (کار) لەو چەند ژمارەی ڕۆژنامەی ‘ کار’ دا کە دەرمانکرد وتارم نوسیوە.
لە سەرەتای نەوەدەکانەوە باوەڕم بە مارکسییەت بە تایبەت پرسی دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیاتاریا و دەوڵەت بە گشتی ، نەماوە. هەر لەو سەردەمەدا جاروبار لە گۆڤاری ‘ دواڕۆژدا’ وتارم دەنوسی .
لە ساڵی 2000 وە بیرکردنەوە و خویندنەوە و کارکردنم لە لەندەن کە لە ساڵی 1988 دا دەستیپێکرد و ئەزموونم لەگەڵ کرێکران و ڕێکخراوە چەپە سیاسیی□کانی بریتانیا، گەیاندمی بە هزری ئەنارکیستی ‘ ئەنارکیزم’ . هەر لە سەرەتای 2000 وە لە گەڵ دوو سێ هاوڕێی دیکە کە هەڵگری هزری ئەنارکیستی بوون، گۆڤاری ‘ژیڵەمۆ’ و ‘دالیان-مان دەردەکرد، کە چەند ژمارەیەکیان لێدەرچوو.
لە ساڵی 2005 یشەوە ناو بەناو لە ماڵپەڕی ‘ئەنارکیستان’ هەروەها لە هەندێك لە ماڵپەڕە کوردییەکانا دەنوسم. لە هەندێك لە گروپە خۆجێییە سەربەخۆ ناهیراشییەکانی لەندەنا ، هەڵسوڕاوێکی چالاکم. پەیوەندی توند و پتەوم لەتەك ئەنارکیستە کوردەکان و زۆرێك لە ئەنارکیستانی دیکە لە ئەوروپا و ئەمەریکاو گەلێك وڵاتانی دیکەدا هەیە.

دەنگەکان – “بزووتنەوەی هەرەوەزی” ئەم دەستەواژەیە بۆ تۆ چی دەگەیێنێت ؟

زاهیر: من ناتوانم بڵێم ئەمڕۆ بزوتنەوەیەك هەیە بەناوی ‘ بزوتنەوەی هەرەوەزی ‘ یەوە. لێرە و لەوێ چەند کارێکی هەروەزیانە دەکرێت ، بەڵام بەو مانایەی کە بزوتنەوەیەکی چوست و چالاکی هەرەوەزیانە ، بێت، وجودی نییە و ڕەنگە چەندەها ساڵی دیکەش بخایەنێت بۆ دەرکەوتنی ئاوا بزوتنەوەەیەك.
کارو چالاکی دەستەجەمعیانە ، کە هێشتا خۆی نەگرتبێت و نەبووبێتە خوو و نەرێتی کۆمەڵایەتی و کنەی لە دەوڵەت و پرۆژە کشتوکاڵی و پیشەسازییە مەوجوودەکان لەگەڵ مارکێت، نەکرد بێت ، هەرگیز ناتوانرێت ، ناوی ‘ بزوتنەوەی هەرەوەزی ‘ لێبنرێت.

دەنگەکان – بە بۆچوونی تۆ هەرەوەزییەکان ئامرازی ڕیفۆرمکردن یان ئەڵتەرناتیڤن؟

زاهیر: لە ڕاستیدا ئەمە پرسیارێکی فرە ڕەهەندە و وەڵامێکی دووروو درێژی دەوێت. بۆ ئەوەی کە خۆم لەو درێژدادڕییە ڕزگار بکەم ، بە کورتی دەڵێم: دەکەوێتە سەر چونێتی دروستکردنیان، دەستە و هێزی

هەڵسوڕێنەریان و کۆمەڵ و تاکی کۆمەککار پێیان و قەتیسبوونی یا نەبوونی پرۆژەکە لە بوارێکدا یا سنوورداركردنی ، ئیدی لە شوێنێکدا یا لە پرۆژەیەکدا و هەروەها ئامانجی ئەو کارە، واتە ئایا دەکرێت ئەوە ببەتە ئاراستەیەکی خودی ژیانی خەڵکی و جێگای خۆی لە شوێنە جیاجیاکانا بکاتەوە؟ ئایا ئاراستەی جێ لەقکردن بە دەسەڵاتی خاوەن زەوی خاوەن کومپانیا ، دەسەڵاتداران و دەسەڵاتخوازانی دیکە، دەگرێتە خۆی؟ هەروەها بڕیارەکان کە دەیدەن و چۆن دەدرێن. ئەمانەو گەلێك خاڵی دیکە ڕەوتی ئەرێیانە یا نەرێیانەی هەرەوەزییەکان و داهاتوویان، دیاری دەکات کە ئایا ڕیفۆرمیین یاخود جێگرەوەی بازاڕ و ئەم شێوە ژیانەی ئێستای ئێمەن؟

دەنگەکان – بە پشتبەستن بە کامە بنەما و ئەزموون هەرەوەزییەکان دەخرێنە خانەی ئامانجی بزووتنەوەی ڕیفۆرمیستی یان خزمەتکردن بە مانەوەی سیستەمە چینایەتییەکە ؟

زاهیر: وابزنم تا ڕادەیەك وەڵامی ئەم پرسیارەم لە وەڵامی پرسیاری پێشترا، داوەتەوە. لێرەدا تەنها ئەوەندەی بە زیاد دەکەم کە بەڵام دوو خاڵ ڕۆڵی گەورە دەبینن سەبارەت بە ئاراستەی هەروەزییەکان لە خزمەتنەکردنی سیستەمەکەدا. یەکەمیان: بە سیاسیکردنی هەرەوەزییەکانە، دیارە لێرەدا مەبەستم بە حیزبیکردن و ئاڵانی لە سیاسەتی سەردەمەوە نییە، بەڵکو مەبەستیم ئەوەیە کە ئایدیای مرۆڤانەی لە پشتەوە بێت، واتە بەشداربوانی هەرەوزییەکان دەبێت ئەوە بزانن کە ئەمەی ئەمان ئایدیایەك یا کارێکی نوێ نییە، لە سەردەمی زۆر کۆندا هەموو شتێك هەروەزیانە کراوە و ژیانیش بە گشتی هەروەزیانە بووە، بەڵام بە تێپەڕینی زەمەن و دەرکەوتنی دەسەڵات و دەوڵەت، ئەم ژیانەیان لێزەوت کراوە و شێوازێکی تری ژیانیان پێڕەوابینراوە. ئەمە سروشتیانەی خودی مرۆڤ خۆی بووە لە سەرانسەری شوێنە جیاوازەکانی دونیا و نێو گروپ و کۆمەڵ و نەتەوە جیاوازەکانا.
کەواتە گرنگە لێرەدا هەرەوزیکاران ئەوە بزانن کە کارکردنی هەرەوەزیانە هەموو شتێك نییە، بەڵکو دەبێت هەنگاو بەرەو ژیانی هەروەزیانەش بنرێت، واتە خەڵکی بە گوێرەی توانای خۆی کار لەهەرەوەزییەکانا بکات و بە گوێرەی پێداویستیشی، لێی وەرگرێت. ئەمە تاکە ڕێگایەکە کە خۆی بەدوور لە خزمەتی سیستەمەکە و مانەوەی سیستەمەکە بگرێت.
دووهەم: سەربەخۆییبوونی هەرەوزییەکان و بەدوورگرتنیان لە بەسەرا سەپاندنی ئەجێندەی ئاشکراو نهێنی حیزب و ڕێکخراوە سیاسییەکان و

کەسانی دەستڕۆیشتوو چ لە بواری ئابوریی و چ لە بواری بەرپرسیی سیاسی و میلتەریی-دا. بۆ ئەمەش هەرەوەزییەکان پێویستیان بە هاوکاریی و کۆمەکی هەمو کەسانی ئازادیخواز و مرۆدۆست و بە تەماح لە هەموو بارێکەوە هەیە هەر لە کۆمەکی پارە و تەرخانکردنی چەند هەفتەیێك بۆ کارکردن لە هەرەوەزییەکانا، هەتا بۆ ئەوانەشمان کە لە دەرەوەی کوردستان دەژین، لە تەك ئەمانەدا هەبوونی ماڵپەڕێك لەگەڵ کردنەوەی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانا بۆ پاگەندەکردن و بە نموونەییکردنی هەرەوەزییەکان و بەدەستهێنانی کۆمەك و هاریکاریی لە شوێن و لایەنەکانی دیکەوە. ئەمە جگە لە بەیەکەوەستنەوەی یاخود گرێدانەوەی هەرەوەزییەکان لە شوێنە جیاوازەکانا، هەم بۆ کۆمەککردنی یەکدی لە بەرهەمەکانیانا و دەفعکردنی پێداویستییەکانیان، هەم بۆ مەبەستی فێربوون لەیەکەوە و ئاڵوگۆڕکردنی ئەزموونەکانیان.
بێ گومان زۆر زەروورە کە هەرەوەزییەکان هەڵێکی جیاواز لە نەوانی خۆیان و ڕێکخراوە خێرخوازییەکانا بکێشەت. من لە پۆستەکی سەر فەیسبووکدا هەر بە کورتی بە چەند خاڵێك جیاوازیی نەوانیانم ڕوونکردەتەوە. بۆ زانیاری لەسەر ئەوە، تکایە خوێنەری بەڕێز کرتە لەسەر ئەم لینکەی خوارەوە بکە:
http://zaherbaher.com/2016/09/24/%d8%ac%db%8c%d8%a7%d9%88%d8%a7%d8%b2%db%8c-%d9%86%db%8e%d9%88%d8%a7%d9%86%db%8c-%d9%87%d9%87%e2%80%8c%d8%b1%d9%87%e2%80%8c%d9%88%d9%87%e2%80%8c%d8%b2%db%8c-%d9%88-%d8%ae%db%8e%d8%b1%d8%ae%d9%88%d8%a7

دەنگەکان – کەسانێک پێیان وایە ئەم کارە هەرەوزەیانەی کە لە ناوچەی خانەقین دەستی پێ براوە، لە بنچەدا کاری دەسەڵاتەو دەبێت فشار بە دەسەڵات ببرێت لە جیاتی ئە کاری هەرەوەزی. ئەی ئێوە ئەم چۆن دەبینن؟

زاهیر: ئەم جۆرە ڕایانە لای من غەریب نین . ئەمە ڕای زۆرێك لە ئەو کەسانەیە کە کورد وتەنی، دەیانەوێت " لە قونەوە ئەسپەکە لغاو بکەن" . ئەمانە سیاسی و برادەرە حیزبییەکانن کە دەیانەوێت لە سەرەوە کۆمەڵە بگۆڕن ، ئەمەش ئاشکرایە هەرچی هەوڵێك کە ویستویەتی لە سەرەوە کۆمەڵە بگۆڕێت ، بە هەقیقەت شکستی هێناوە و تاکە هەوڵێك نییە کە سەرکەوتوو بووبێت. هەروەها ئەوان دەیانەوێت گۆڕانکاری سیاسی لە ڕژێمدا بکەن نەک گۆڕانکاری ئابوریی و سیاسی و کولتوریی و ڕۆشنبیریی و هتد لە کۆمەڵدا، بکەن ، کە بە ئەمەش دیسانەوە مێژو بەڵگەی زۆری پێداوین کە گۆڕانکاریی لە ڕژێم-دا هیچ لە

باروودۆخەکە ناگۆڕێت.
من پێموایە ، ئەمە لە ئێستادا دەبێت کارێکی کاریگەرانە بکەین و بەدوور بین لە ڕوبەڕووبونەوەی ڕاستەوخۆی دەوڵەت و دەسەڵات. واتە کاری ئەمە لە ئێستادا کنەکردنە لە دەوڵەت و دەسەڵات و لە ڕێگای کاریگەریانەی ئابوریانەوە، نەك سیاسیانە . بەلای من ئەگەر ئەو هەرەوەزیانەی خانەقین بەرەو ئەو ئاراستەیە بڕۆن کە پێشتر پەنجەم بۆ ڕاکێشا، کارێکی یەکجار گەورە و گرنگ دەبێت کە لەرێدا پێویستە دەستخۆشی لە هاوڕێ سەلام و هاوڕێیانی دیکە بکەین و کەمێکیشیان بە شێوەیەك لەو شێوەیەی کە لە سەرەوە باسمکردن پێبکەین.

دەنگەکان – چۆن دەتوانین هەرەوەزییەکان بە ئەڵتەرناتیڤ ببینین، ئەو گۆرانە پۆزەتیڤانە چین کە هەرەوەزییەکان وەك ڕەتکەرەوەی کردەوەیی سیستەمە چینایەتییەکە نیشاندەدەن، چ کارایییەکیان لەسەر خێراکردن و بەهێزکردنی ڕەوتی گۆڕانی کۆمەڵایەتی و کولتووریی و ڕۆشنبیریی گشتی دەبێت ؟

زاهیر: من لە وەڵامی پرسیارەکانی پێشوودا وەڵامی ئەمەم داوەتەوە . لێرەدا تەنها پێ لەسەر ئەوە دادەگرم : یەکەم فراونکردنی بوارەکانی هەرەوەزییەکان ، دیارە ئەمەش متمانە دەکاتە سەر کۆمەك و هاوکاری ئەمە هەر هەموومان . دووهەمیش هەرەوەزییەکان هەر بە کارکردنی دەستەجەمعییانە نەبن ، بەڵکو دەبێت بەرهەمی هەرەوەزییەکانیش لە لایەن هەموانەوە بە گوێرەی پێویستی بەشداربووانی هەرەوەزییەکان، بچێنرێتەوە . بڕێکیش لە داهاتی هەرەوەزییەکان بە کڕینی پێداویستی هەرەوەزییە کشتوکاڵییەکان و نوێکردنەوەی ماشێن و ئامرازە کۆن و پەرپوتەکانی کارگەکان، هەروەها کردنەوەی چێشتخانەیەك بۆ بەشداربووانی هەرەوەزییەکان و خێزانەکانیان ،تەرخان بکرێت . دەبێت ئەوەش بڵێم پێویستە بڕێك پارە لا بدرێت بۆ گەشتی پیرو پەککەوتان و منداڵان، هەر هیچ نەبێت لە ناوچەکەدا. (دیارە ئەمە ئامانجێکی تۆزێك دووری هەرەوەزییەکانە)، نەك لە ئێستادا ، کە لە سەرەتادان.
گەر ئاراستەی هەررەوەزییەکان بەو شێوەیە بڕوات ، ئەوە گومان لەوەدا نییە کە کارایی خۆی لەسەر ئەو لایەنانەی کە دەستنیشانتان کردوون ، پۆزەتڤانە ، ددادەنێت و بە زووترین کات گەشەدەکات ، بێگومان وەکو پێشتر وتم بۆ ئەوەی ئەم کارایییە بە تەواوی ڕۆڵی خۆی ببینێت ، ئەوە دەبێت کە لە تۆڕێکی کۆمەڵایەتیدا یا جۆرێك لە فیدراڵیەتی ئابوریانەدا کە لەو قۆناخەدا گەیشتێتە ئەوەی کە

قەوارەیەکی سیاسیشی ببێت ، خۆیان کۆ بکەنەوە .

دەنگەکان – چ ئاسۆ و ئامانجێك لە سەرهەڵدانی بزووتنەوەی هەرەوەزی لە هەرێمی کوردستان و خۆرهەڵاتی ناوین دەبینیت ؟

زاهیر: من ماوەیەکی زۆرە هاتوومەتە سەر ئەو ڕاو قەناعەتەك کە ڕووداني شۆڕش لە وڵاتانی پیشەسازی گەشەنەکردوودا یا خود کەمتر گەشەکردوودا ، بەختی ڕووداني زیاتری هەیە تاکو ئەم وڵاتانە پیشەسازییە پێشکەوتوانە. بۆ ئەمەش ماوەیەک لەمەوبەر وتارێکم نوسی، کە لینکەکەی لێرەدا، دادەنێم. لەم وتارەدا هۆکار و پاساوی بیرۆکەکەم خستۆتە پێشچاو . هەر لەبەر ئەمەش نامەوێت لێرەدا خۆم دووبارە بکەمەوە . بەڕای دروستکردنی هەرەوەزییەکان هەنگاوی یەکەم و بەردی بناخەی ئەو شۆڕشەن.
http://dengekan.ca/archives/1261

شتێکی تر هەیە کە حەز دەکەم خوێنەری لێ بە ئاگا بهێنمەوە، ئەویش ئەوەیە کە زیاتر لە 100 هەرەوەزی لە ڕۆژاوای کوردستاندا هەیە ، گەرچی من گەلێك کەموکوڕیان دەبینم، بەڵام ئەزموونێکی چاکن و جێگای دەستخۆشی و لێوەفێربوونن.

دەنگەکان – لە ڕووی مێژووییەوە، ئایا بزووتنەوەی هەرەوەزی لە ناوچەی لەدایکبوون و ژیانی خۆت هەبووە یان بەخۆت تاکو ئێستا لەنێو هەرەوەزییەك ژیاوی ؟

زاهیر: بەڵێ لە ساڵەکانی پێش شەستەکانی چەرخی ڕابوردوودا، هەموو کارەکانی لادێکان، گوندەکان ، لە سەرجەمی بوارەکانی ژیاندا ، هەرەوزیانە بووە و خەڵکی بە خۆشییەوە کۆمەکی یەکدییان کردووە و کارە هاوبەشەکان و تایبەتییەکانی خۆیانیان ڕاپەڕاندووە. بەڵام بەداخەوە ، جگە لە کاسەی داروسە و گۆڕانی شایی و شین نەبێت ، ژیان لە ڕوی دابەشکردنی بەرهەمەوە ، بە بیرەوەری من وجوودیی، نەبووە .
لەو ساتەوەی، واتە لە ساڵی 1961 وە کە هاتینە سلێمانی ، لە نێو هیچ هەرەوەزییەکدا نە ژیاوم و نە کاریشم تێ کردووە .

دەنگەکان – ئایا هەروزییەکان تەنیا ئاڕووەرکردنی کۆمەکی کۆمەڵایەتین، یان واوەتر لەوە دەتوانن ببنە ئەڵتەرناتیفی بەرهەمهێنان و بەکاربردنی باوی بۆرجوازییانەی ئێستا؟

زاهیر: بێگومان دەتوانرێن ببنە شێوازی تەواوی ژیانی خەڵکی و کۆمۆنێتییەکان و تەواوی کۆمەڵ. لە وەڵامی پرسیارەکانی پێشترا سەرنجی خۆمم بە زیادەوە سەبارەت بەم خالە، داوە .

دەنگەکان – ئایا هەر ئێستا هیچ ئەزموونێکی کردەیی و جێکەوتوو یان پەرەسەندوو لە هەرێمی کوردستان و خۆرهەڵاتی ناوین دەبینیت ؟

زاهیر: بەڵی لە ڕۆژاوا و تا ڕادەیەکیش لە باکوری کوردستان ، پێش دەستپێکردنەوەی شەڕ ، ئەو ئەزموونە هەیە و هەبووە . لە سوریاش هەتا ئەم چەند مانگەی پێشوو لەشاری Daraya هەرەوەزییەکان بەردەوامبوون و خۆبەڕێوەبەریش هەبووە کە بە کۆمەکی ئەنارکیستەکانی ئەوێ بە تایبەت هاوڕێ عومەر عەزیز ، کە لە بەندیخانەی ئەسەددا لە ژێر ئەشکەنجەدا ، گیانی بەختکرد ، هەبوو . هاوڕێ عومەر زۆر بە قوڵی لەسەر هەرەوەزییەکان و جۆری چالاکییان و تەشەنەکردنیان نوسیوێتی و لەگەڵ هاوڕێکانیدا قسەو باسی لەسەر کردووە. ئەوانەی کە ئنگلیزی دەزانن دەتوانن لەم لینکەدا ئەو زانیاریانە ببینن:
ucl-saguenay: Experience autonomous municipalities in the Syria war.

هەروەها لە میسر و لە ئسرائیلیش هە یە . بەڵام لە هەرێمی کوردستانا ، تەنها ئەوەی خانەقین ، دەبینین ، کە ئەویش زۆر لە سەرەتادایە.

دەنگەکان – چ پێشنیار و وانەیەك، ئەزموونێکت هەیە کە بیبخ□یتە سەر ئەزموونی تاکو ئێستای ئەو هەرەوەزییانەی کە لە هەرێمی کوردستان هەن؟

زاهیر: لە وەڵامی ئەم پرسیارەتانا دەڵێم لە ئێستادا دەبێت کارەکان بۆ ئەو هاوڕێیانە خۆیان بەجێبهی□□ر□ت و دەبێت بریارەکانیش لە لایەن خۆیانەوە بدرێت، چونکە هەر ئەوانن کە کارەکان دەکەن و دەشزانن لە چ بوارێکدا بیکەن ، بۆیە ڕەنگە هەر پێشنیارێك بۆیان . بچێتە خانەی دەست□وەردان و چەواشەکردنی ئەوانەوە، یاخود نەرێیانە لەسەر ئەزموونەکەیان بشکێتەوە . جگە لەمەش هێشتا من زانیاری□کی ئاوام نییە کە تاکو بزانم ئەوان بە تەواوی چیدەکەن و لە چ بوارێکدا کەمووکوڕییان هەیە تاکو من پێشنیاریان بۆ بکەم . لە هەنووکەدا گەر بکرێت کۆمەکی پارەیان پێبکەین و هانیانبدەین و دەستخۆشییان لێبکەین، لە هەموو شتێك ، گرنگترە .

دەنگەکان – دوا پرسیاری ئەم جارە، چ پەیام و ڕێنوێنییەکت بۆ چالاکانی هەرەوەزییەکان هەیە ؟

زاهیر: وەرای دەستخۆشی لەو هاوڕێیانە هیچ پەیامێکم نییە و لە جاوەڕوانی زانیاریی زیاتردام .

سوودو قازانجی کۆمپانیا زەبەلاحەکان و پەیوەندی دیبلۆماسیانەی دەوڵەتان، هیچ وەخت باکی بە مافی مرۆڤ نییە

زاهیر باهیر – لەندەن
10/12/2016

ئەو کارەساتانەی کە ئەمڕۆ لە ڕۆژهەڵاتی ناوین-دا و لە ئەفگانستان و وڵاتانی دیکە دەگوزەرێ ، ملیۆنەها خەڵکی بێچارەی کردۆتە قوربانی، کە بەشی زۆریان منداڵان و ئافرەت و پیر و پەککەوتوان. ئەوەی کە لە ئێستادا بە بەرچاوەوەیە و ڕۆژانە میدیاکان دەیانهێننەوە یادمان ، سوریا و یەمەنن.
ماوەی چەند ڕۆژێکە لە بریتانیا بەهۆی ئەو ڕاپۆرت و دەنگوباسانە کە لەسەر یەمەن دەگوترێت و کوشتنی خەڵکانێکی زۆر و قوربانیبوونی ژمارەیەکی زۆر لە منداڵان کە زۆرێکی ئەم قوربانیانە بە فڕۆکە و چەکی عەرەبی سعوودییە . ئامارەکانی ڕۆژنامەی گاردیان کە لە دەوڵەتە یەکگرتووەکانی وەرگرتووە نیشانی دەدەن ، لە سەدا 60 ی ئەو2067 ی کە بوونەتە قوربانی لەیەمەن لە مانگی تەموزی پارەکەوە، خەڵکانی سیڤلن. (کە ئەم ئامارە زۆر کەمترە لە ئاماری حەقیقی) بۆ ئەمەش سعوودییە بەرپرسیارە. هەروەها لە مانگی جێنیوەری ئەمساڵدا هەر ڕاپۆرتی دەوڵەتە یەکگرتووەکان دەڵێت، کە 119 هێرشی ئاسمانی کراوەتە سەر یەمەن هەر هەموویان مافی مرۆڤی نێودەوڵەتی بەزاندووە ئەمە جگە لەوەی کە زیاتر لە یەك ملیۆن کەس دەربەدەربوون . هەموو ئەم هێرشانە و هۆکاری خەستکردنەوەی شەڕەکە

و کوژرانی خەڵکانی زیاتر ، خودی سعوودییەی ، چەکەکانی سعودییەش بریتانین ، سعودییە بە تایبەتی و کەنداو بە گشتی بازاڕێکی گەورەی فرۆشتنی چەکن بۆ بریتانیا .

ئەمانە هەمووی دەنگوباسێکی گەورەی لە لایەن میدیای ئێرەوە (بریتانی) دروستکردووە هاوکاتیش بووەتە سەریەشەیەکی گەورە بۆ حکومەتی ئێرە کە لەم هەفتەیەدا ' تیرێزە مەی ' سەرەکوەزیرانی ئێرە چوو بۆ سەردانی کەنداو و لەوێ پاشای سعودییە و ئەمیری بەحرەینی دیت و وەلای بریتانیای بۆیان دووبارە کردەوە .
هەر لەم کاتەشدا وەزیری دەرەوەی بریتانیا ، ' بۆریس جۆنسۆن' هەفتەی ڕابوردوو لە کۆنفرانسەکەی 'ڕۆم ' پایتەختی ئیتالیا، باسی لە هەڵسوکەوتی سعودییەو و ئێران کرد ، کە لەوێدا شتێکی جاوەڕواننەکراو و نەشیاو ، بوو، کە بۆ کەسێکی وەکو ئەو کە نوێنەرایەتی حکومەتەکەی دەکات. وتی " سیاسیی هەن کە دین دەشێوێنن و بەخراپ بەکاری دەهینن، پەڵەی جیاوازی هەمان دین بەکاردەهێنن تاکو ئامانجە سیاسییەکانیان فراوانتر بکەن . ئەوەش یەکێکە لە گەورەترین گرفتە سیاسییەکەی هەر هەموو ناوچەکە ، تراژیدیاکەش بۆ من ئەوەیە کە لێرەدا تۆ ئەم شەڕانەت بە وەکالەت هەیە و هەموو وەختێکیش هەر شەڕە لەو ناوچەیەدا – ئایا ئەمەش لەبەرئەوەیە کە سەرکردایەتییەکی بەهێز لەناو خودی ئەو وڵاتانەدا نییە." درێژە بە قسەکانی دەداو دەڵێت " هەر لەبەر ئەوەشە کە سعوودییە و ئێران و هەموو کەسێک دەچنە ناوەوە و هەروەها چەواشەکاریی دەکەن و کێشەکان دەشێوێنن و ڕێی شەڕەکان بە وەکالەت دەگێڕن"
گەرچی 'بۆری جۆنسۆن' ئەم قسانەی کرد بەڵام نە دانی بەوەدا نا کە چۆن و سعوودییە ئەو ئاگرە خۆش دەکات و بە چەکی کێش؟ نە حەڵێکیشی هەبوو و هەیە بۆ ئەو کێشەیە ، تەنها وەکو قسە دەرپەڕاندنێك بوو، نە شتێکی دیکە. بێ گومان ئەم قسانە پێچەوانەی سیاسەتی حکومەتی بریتانی بوو کە هەرگیز ناخوازن بە ئاشکرا ڕەخنەی هاوپەیمانەکانیان بکەن ، چونکە ئەوەی بەلای ئەوانەوە گرنگە " بزنس بەردەوام بێت و بۆ ئەمەش پەیوەدنی لە تەکیانا ئاسایی بێت" ئیدی ئەوە گرنگ نییە چەندێك لە دانیشتوانی بێتاوانی وڵاتان دەکوژرێت. ئەوەی گرنگە دەروازەی کۆمپانیا چەکفرۆشەکان دانەخرێن و کرێکارەکانمان بۆ کار نەبن تاکو سەریەشە بۆ حکومەت دروستنەکەن و جارێکی دیکەش دەنگیان بۆ بدەنەوە بیانکەنەوە بەمێژمی گیانی خۆیان.

ئەوەی گرنگە لێرەدا کە تێبینی بکرێت ، هەر ئەوە نییە کە دەسەڵات

و کۆمپانیاکان بێ باك و بێ منەت بن لە کوژرانی خەڵکانێکی زۆر و وێرانکردنی وڵاتانی دیکە و ژینگەکەشیان ، بەڵکو هاوڕێ کرێکارەکانیشمان دەستیان هەر بەو خوێنە ، لە پێناوی بژێوی خۆیاندا و لەدەستنەدانی کارەکانیانا ، هەر سوورە.
کرێکارەکانمان کە لە لایەن چەپ و کۆمۆنیستەکانەوە دەپەرسترێن و دەیانەوێت جڵەوی شۆڕشیان بدەنە دەست و بیانکەنە مڵۆزمێکی دیکە بەسەرمانەوە ، کاتێك کە دەسەڵات دەگرنە دەست ، هەمیشە لە دامێنی بێ کاران و قوتابیان و خانەنشینکراوان و پیر و پەککەوتوانەوەن لە هەڵوێستی شۆڕشگێڕییانا و پەرێشیان و بایاخیان بۆ شۆڕش. نەك هەر ئەمەش ، بەڵکو جاری وا هەیە ، بە چەند میلێکیش لە دوای سەرکردە و هەندێك لە پەڕلەمانتارە چەپەکانیشەوەن.

نموونە لێرەدا، لە بریتانیا، زۆرن، بەڵام من تەنها هەر دوو نموونە دەهێنمەوە. یەکەم: ئەمساڵ لە کۆنفرانسی پارتی کرێکارانی بریتانیا کە ‘جێرمی کۆربن’ سەرۆکێتی و کابرایەکە کە ڕابوردوویەکی زۆر پاك و پڕ لە خەبات و تێکۆشانی هەیە و زۆریش دژی چەکی نوەوی و ئوستولە حەربییەکانی بریتانییە و هاوکاتیش دۆستی ژینگەیە هەر وەکو هەموو وەختێکی دیکەی دژی نوژەنکردنەوە و چالاککردنەوەی ئەوانە، وەستایەوە.

لە کۆنفرانسەکە پێشنیازێکی پێشکەش، کرد تاکو پەڕلەمانتارەکانی حیزبەکەی دژ بەو نۆژەنکردنەوە ئەوانەی سەرەوە دەنگبدەن کە نزیکەی 37 ملیار پاوەندی تێدەچێت و گەر ئەم پارەیەش لە پرۆژەی باشتردا سەرف بکرێت باشترە . جێرمی کۆربن ویستی ئەمە بکاتە بڕیارێك و یەکەم: لە پەڕلەماندا دەرنەچێت ، دووهەمیش: گەر دەرچوو و جارێکی دیکە کە حیزبەکەی (حیزبی کرێکاران) هاتە سەر حوکم پەیوەستی ئەم بڕیارە بێت. بەڵام مەخابن، لەبری پشتگیریکردنی، هێڕشێکی گەورەی کرایە سەر، چونکە گەورەترین نقابەی کرێکاران Unite لە بریتانیا، دژی وەستایەوە و کە گوایە کرێکارەکانیان، ئەندامەکانیان، بێ کار دەبن . دوای ئەوەش زۆرێك لە پەڕلەمانتارەکانیش بە جێگرەکەی خۆشییەوە ، دژی ‘جێرمی’ وەستانەوە ، لەم حاڵەتەدا جێرمی ناچارکرا کە ئەندامانی پەڕلەمان ئازاد بکرێت لە دەنگدانا لەسەر ئەو کێشەیە لە پەڕلەماندا و هاوکاتیش بابەتەکە بۆ کۆنفرانسێکی دیکە، هەڵبگیرێت تاکو قسەی لەسەر بکرێت.
دووهەم : ماوەیەکی زۆرە کە حکومەت دەیەوێ پلاتفۆرمێکی دیکەی هەڵفڕین و نیشتنەوەی فڕۆکە لە گەورەترین فڕۆکەخانەی بریتانیا، هیسرۆ (Heathrow) بکرێتەوە ، کە ئێستا هەر دوانە و بزنس

پێویستی بە زیاتر هەیە. لەگەڵ هەبوونی ئەم پێشنیارەشدا چەندە گروپی خۆجێی لە دانیشتوانی دەورو بەری فڕۆکەخانەکە دروستبوون بۆ دژایەتیکردنی کردنەوەی پلاتفۆرمی نوێ، هەم لەبەر پیسکردنی زیاتری ژینگە و هەم دەنگە دەنگی زیاتری فڕۆکەکان، ئەمە لە کاتێکدا لە لایەن ژینگە دۆستان و چەپ و سۆشیالیست و ئەنارکیستەکانیشەوە پشتگیریان لێدەکرێت.

لەم کێشەیەشدا ‘جێرمی کۆربن’ هەر وەکو هەمیشە دژ بەم جۆرە کارانە، ڕاوەستایەوە و ویستی ئەمەش ببێتە بڕیارێك تاکو ئەندام پەرلەمانەکانی پارتی کرێکاران دەنگ دژ بەو پێشنیارە بدەن و نەبێت بە یاساو جێبەجێ بکرێت. بەڵام دیسانەوە لە لایەن هەمان نقابە و نقابەیەکی دیکە و بەهاوکاریی هەندێك لە ئەندام پەڕلەمانەکان دژایەتی بڕیارەکەی سەرکردەی پارتەکەیان کرا. ماوەیەک لەمەو پێش کە پێشنیارەکە چووە وتووێژی نێو پەڕلەمان و دەنگی لەسەر درا و بوو بە بڕیار و جێبەجێ دەکرێت . هۆکاری ئەوەش کە نقابەکان لەگەڵ ئەم بڕیارەدا بوون چونکە وتیان ئەمە دەبێتە هۆی زەمانەتی پاراستنی کاری کرێکارەکان و دانانی کرێکاری دیکەش . تەنانەت لەم کێشەیەدا هەڵوێستی ئەندام پەڕلەمانتارەکەی ئەو گەڕەکە کە خۆی لە بنەماڵەیەکی دەوڵەمەندەوە هاتووە و سەر بە حیزبی موحافیزینیشە ، چاکتر بوو لە نقابەکان ، کە ئەو لە دژی ئەوەی کە ئەو پێشنیارە بوو بە بڕیار و جێبەجێدەکرێت ، دەستی لەکار لە وەزیفەکەی کێشایەوە.

Zaherbaher.com

بۆچی ئەگەری شۆڕش لە وڵاتانی ئابووریی کەم گەشەکردوو زۆر زیاترە تاکو وڵاتانی پیشەسازیی

پێشکەوتوو؟ *

زاهیر باهیر – لەندەن
28/11/2016

پێشەکی دەبێت ئەوە بڵێم چەمکی شۆڕش لای من شۆڕشی سۆشیالیستی/ ئەنارکیستییە بۆ بەدیهێنانی کۆمەڵی ناچینایەتی ، ناهیراشیی، نە شتێکی دیکە کە چەپەکان و کۆمۆنیستەکان هەوڵی بۆ دەدەن.
پێشکەوتنی سەرمایەداری و پێنانی قۆناخی گڵۆبەڵازەیشن، زیادبوونی ژمارەی کرێکاران تا ڕادەی زۆرینەی کۆمەڵ، ڕوودانی قەیرانە یەکبەدوایەکەکانی ئابووریی کە بە قەیرانی سەرمایەداریی ناسراوە ، سەرجەمی تیورە کۆنەکانی، کە خودی ئەمانە دەستەبەری ڕوودانی شۆڕشبن، هەڵوەشاندەوە . بەداخەوە نەك هەر شۆڕش ڕوی نەدا، بەڵکو گەر زەمینەی شۆڕشیشی لە وڵاتانی پیشەسازیی پێشکەوتوودا لەبار نەبردبێت ، ئەوە یەکجار دوای خستووە.
سەرمایەداریی لە ڕێگای ململانێی نێو توێژاڵەکانی خۆیی و دروستکردنی چەندەها لقی دۆست بەخۆی لە چەپەکان، سۆشیالیستان، ئازادیخوازان و فێمەنیستان و دۆزینەوەی بۆشاییەك لە جیهاندا بۆ کەرەسەی هەرزانبەها و بەرهەمهێنانی کاڵا و هەروەها لەدەستابوونی وەرەقەی ناشیونالیزم و نەژادپەرستی و دینی و مەزهەبی و ناوچەگەریی کە بیانکاتە زەمینەی هەڵگیرسانی جەنگی هەمەجۆرەی نێوانی مرۆڤەکان، توانیوێتی بەردەوامبێت و دەتوانێت خۆشی نۆژەنبکاتەوە. لێرەشدا ئەوە دەسەلمێنێت کە سەرمایەداریی " گۆڕهەڵکەنی خۆی" نییە ، بەڵکو گۆڕهەڵکەنی ئێمەیە و توانیویشێتی کە خۆی لە قەیرانەکان بپارێزت و بەسەر ئێمەیدا بدات.

نەك هەر ئەوانەی سەرەوە بەڵکو سەرمایەداریی لەم وڵاتانەدا ئامرازەکانی مانگرتن و ناڕەزایی و خۆپیشاندان کە ساڵەهایەکی دوورو و درێژ وەکو چەکێك لەلایەن کرێکاران و خەڵکەوە دژی خاوەنکار و سیستەمەکە ، بەکاردەهێنرێن، ئێستا ماڵیکردوون و سواون و چیتر داخوازییەکانی کرێکاران و خەڵکی ناهێننەدی و لە بەرژەوەندی سیستەمەکە، دەشکێنەوە.
لەبەر ئەوەی کە لە وتارەکانی پێشترمدا بە درێژی لەسەر لاوازی و زەبوونی بزوتنەوەی کرێکاران بە بەڵگە و بە ئامارەوە، قسەم کردووە ، (بڕوانە Zaherbaher.com) لێرەدا خۆم لە دووبارەکردنەوە دەپارێزم و یەکسەر دەچمە ناو کرۆکی باسەکەمەوە.
ئەوەی ئاشکرایە دوو جۆر تێڕوانین و لێکدانەوە لەسەر ڕوودان و

سەرکەوتنی شۆڕش هەیە :
یەکەم: شۆڕش لە ڕێگای پارتی پێشڕەوی چینی کرێکارانەوە، لە ڕێگای کودەتای حیزبیيانە و سەربازییەوە یاخود لە ڕێگای ریفۆرمی هەڵبژاردنی پەڕلەمانتارییەوە، واتە لەسەرەوەی کۆمەڵ بۆ بنەوەی . کە هەموویان یەك ئەنجام دەدەنەدەست. خودی ئەزموونەکانیان لە سەرانسەری جیهاندا ئەوەیان سەلماند کە ئەم جۆرە هەوڵانە نەك هەر شکستیان هێنا، بەڵکو کارەسات و بێ هیوایشیان بۆ خەڵکی هێنا. دیسانەوە ئەوەشیان دەرخست سەپاندنی چەمکی نێو کتێبەکان بەسەر واقیعدا، هەڵەیە و کارەسات دەخولقێنێ .
دووهەم: شۆڕش لە ڕێگای خۆڕێکخستنی ئاسۆییانە/ناهیراشیانە لە گروپە خۆجێییەکانا، کۆمیتە و لیژنەو ئەنجوومەنە ڕادیکالە سەربەخۆکانا و لە هەموو بوارەکانی ژیاندا: کۆمەڵایەتی، کولتووریی، سیاسیی ، ڕؤشنبیریی و پەروەدەیی ، ئابووریی، ژینگە و ئیکۆلۆجیی و هتد. دروستکردنیان لەهەموو شوێنەکانی سەرکار و بازاڕ و خوێندنگا و دانشگادا، خەڵکی بە خۆیان لە بنی کۆمەڵەوە خۆیان ڕێکدەخەن. ئەم گروپانە لە سەرەتادا ئامادەکاریی دەکەن و خەباتیان بۆ دابینکردنی پێداویستییە جیاجیاکانی ژیانە و ڕۆڵی تاك و سەربەخۆییبوونی بەهێز دەکەن. دواتر هەوڵی بەدیهێنانی بزوتنەوەیەك لەسەر ئاستی لۆکاڵی، نەتەوەیی، وڵات دەدەن، کە لە ڕێگای تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە، ئەنجوومەنەکانی خەڵکییەوە لە گەڕەك و شار و شارۆچکەدا، خۆیان بەیەکەوە پەیوەستدەکەنەوە و هاریکاری کارە هاوبەشەکانیان ، چالاکییەکانیان بەگرتنەبەری دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ و لە ڕێگای چالاکی ڕاستەوخۆوە ، ئەنجامدەدەن. بەمشێوەیە هەنگاوی کاریگەرانە دێتە پێشەوە کە بەهێزکردنی خۆو دەسەڵاتوەرگرتن و خۆبەڕێوەبەرییە و کەوتنە بەرانبەر و بەربەرەکانی دەسەڵاتی تەواوی دەوڵەت و دامەزراوەکانێتی. کردنی ئەمانەش وردە وردە نزیکردنەوەی بزوتنەوەکەیە لە خودی ستراتیجییەتەکەی، کە خاڵی لابەکاکردنەوەیە.
بە تێگەیشتنی من پرۆسەی شۆڕش لە ڕێگای دووهەمەوە گریمانی زیاتری هەیە ، کاتێك کە زەمینەکاری بۆ دەستبەکارکردنی ئەم شۆڕشە لە بنی کۆمەڵەوە لەسەر پارچە زەوییەکی ئەم سەرزەمینە، کە ناوی نیشتمانی لێنراوە، دەکرێت ، ئیدی هێدی هێدی تەك بە دەوڵەت و دەسەڵاتەکانی ، واتە ناوەند (مەرکەز/ سێنتەر) ، هەڵدەچنێت. لەم بارودۆخەشدا نالۆژکیانە و کارێکی ناعەمەلیانەش دەبێت، گەر ڕوانینمان بۆ شۆڕشی جیهانی ، پێچەوانەی ئەمە بێت.
بەڕای من کاتێك کە ئێمە دەوڵەت وەکو ناوەندی سەرەکی، دەبینین کە دەسەڵاتی تەواوی لە وڵاتێکدا، هەیە، کارێکی پراکتیکانە و ئاوەزانەشە گەر لەسەر ئاستی دونیاش هەمان دیدمان بۆ وڵاتە هەرە

پێشکەوتووەکانی پیشەسازیی وەکو ئەمەریکا و کەنەدا و ئۆسترالیا و یابان و ڕوسیا و وڵاتانی ڕۆژاوا، هەبێت وەکو سێنتەرێك ، مەرکەزێك، کە بە خۆیان و دەزگە دراوییەکانیانەوە دەسەڵاتێکی یەکجار زۆریان لە دەستدایە. ئەم دەسەڵاتەش تا ڕادەی ڕابەریکردنی سیاسی و ئابووریی سەرجەمی وڵاتانی کەمترگەشەکردوی دونیا کە وەکو چەند بنکەیەکە بۆیان، دەبینرێت. ئالەم حاڵەتەشدا ڕوخانی ئەو مەرکەزە بە گوێرەی باوەڕ بە تیوری " شۆڕش لە بنی کۆمەڵەوە " هەر دەبێت لە وڵاتانی ڕاگر و پارێزەری گەورەدەوڵەتانەوە، دەستپێبکات ، نەك لە خودی وڵاتانی مەرکەز، خۆیانەوە . ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە خۆپیشاندان و ناڕەزایی و هەندێك چالاکی ڕاستەوخۆ لە گەورەوڵاتاندا، ڕوونادات . بەپێچەوانەوە لە کاتێکدا کە چەوساندنەوە و کێلەیەتی و نایەکسانی و نادادپەروەری و جەنگ،بوونیان هەیە و بەردەوامە ، هەڵبەتە دژەکەشی بەرهەمدەهێنێت ، بەڵام کاتێك کە ئەم چالاکیانە هەر لەو ئاستە ڕوکەش و تەسکەدا دەمێنێتەوە، کاتیك کە خەڵکی خۆی ڕێکناخات و پلانی دووهەمی نییە ، کاتێك ئەم ئامرازانە تەنها بۆ حاسڵکردنی داخوازییەکی هەنووکەیانەیە و کاتییە، ئەمە جگە لەوەی کە سەرجەمی چالاکییەکان کاردانەوەیە لە پێناوی پارێزگاریکردن لەوانەی کە پێشتر بەدەستهێنراون – نەك هەرگیز ناتوانێت گۆڕانکاری گەورە بەدەستبهێنێت بەڵکو بۆ هیوایی و بێچاوەڕوانی داهاتوویەکی باشتر، دەدەنە دەست خەڵکی.
مانەوەی ئەم مەرکەزە بەهێزە لە سای مانەوەی وڵاتانی گەشەنەکردوی یاخود کەمتر گەشەکردوی پیشەسازییەوەیە، کە زەمینەیەکی هەمە جۆرەی دەوڵەمەند و بە سوودیان بۆ ئەو مەرکەزە جیهانەییە دەستەبەر کردەوە . کاتێك کە پاشکۆیەتی ئابووریی و سیاسیی ناوەند (مەرکەز) بۆ لۆکاڵ نەما و پاشکۆیەتی ئەمانیش بۆ ئەوان نەما، بە واتایەکی دیکە کاتێك کە دەستێکی ئابووریی و سیاسی بۆ یارمەتی و هاوکاریی مەرکەز ، کورتکرایەوە ، کاتێك کە بناخە دەتلیسێتەوە ، ئیدی ئەوەی لەسەری بنیاتنراوە هەرەس دەهێنیت.
جوتێك بنەمای سەرەکیی کە لە نێو کۆمەڵی وڵاتانی پیشەسازی پێشکەوتوودا ونن، بەڵام لە نێو کۆمەڵی ولاتانی بێهێزی پیشەسازیدا، بێ هیچ جۆرە دوودڵییەك، بۆ بەڕێکردنی پرۆسەی شۆڕش، هەن. ئەو دوو بنەمایە زەمینەسازیی ئەو شۆڕشە خۆشدەکەن و ئامادەکاری بۆدەکەن. ئەوانەش ئەم دوانەن :

یەکەم: پەیوەندی کۆمەڵایەتی:

لەبەر ئەوەی کە سەرمایەداریی بەتەواوی خۆی نەخزاندۆتە هەموو کونج

و کەلەبەرێکی ژیانی هاووڵاتییانەوە و پەیوەندی نێوانی تاکەکانی نێو کۆمەڵ تاڕەدەیەکی زۆر پەیوەندییەکی مرۆڤانەیە و شمەکی نییە. دەزگەکانی دەوڵەت بۆ یارمەتی هەژاران و ئەوانەی کە کاریان پێناکرێت بەهەر هۆیەك بێت ، یاخود هەر وجودی نییە یا هەر وەکو شتێکی ڕەمزی وایە. لە بارودۆخێکی ئاوادا کارەساتە سروشتییەکان و مرۆکردەکان و چەشنەکانیان، دەکەونە سەرشانی خەڵکی خۆی کە لە ڕێگای یارمەتی و هەرەوەزی و هاوکاری بە یەکدی، هەموو پێداویستی خۆشی و ناخۆشییەکانیان ڕادەپەڕێنن و متمانەی تەواو دەکرێتە سەر خودی کۆمۆنێتییەکە زیاتر لە دەوڵەت و دەزگە کۆمەککارەکانی .
لەوێ، هێشتا ناوکێکی مرۆڤانەی سەردەمی کۆمۆنێتییە کۆنەکانی، تاڕەدەیەك ژیانی بە کۆمەڵیی، تیادا ماوەتەوە. قسەوباس لەسەر سیاسەت و ڕوداوەکانی ڕۆژانە قسەوباسێکی بەردەوام و نیگەرانییەکی زۆری خەڵکەکەیەتی. لە کۆمەڵێکی ئاوادا بەستنی پەیوەندی نێوانی تاکەکانی کۆمەڵ لەسەر کار، لە گەڕەك و گوند و خویندنگا و دانشگاو تەواوی دامەزراوە کۆمەڵایەتییەکانی دیکە و لێدوان و مشتومڕکردن لەسەر سیاسەت و بابەتە ڕۆژانەیەکان و هەنووکەییەکان ئاسانە و متمانەکردنیش بەیەك و خۆبەستنەوە بە کارە هاوبەشییەکانی نێوانیان، بە ئاسانی پەیڕەو دەکرێت. بێ گومان ئەم شێوە ژیانە لە گوندە بچوکە دوورەدەستەکانی لادێکان تاکو گوندە هەرە قەرەباڵخەکانی دەوروبەری شار، لە شارۆچکەکاندا تاکو شارەکان ، لە شارەکاندا تاکو شارە گەورەکان ، زۆر دیارتر و کردەترە و خۆڕێکخستنیش تیایاندا ئاسانترە و دەستکردنیش بە کاری هەرەوەزی و ژیانی هەرەوەزیانە و بە کۆمەڵیی ژیان ، عەمەلی ترە .
دیارە گەلێك خەسڵەتی پۆزەتیفی دیکە لەپاڵ ئەوانەی سەرەوەدا لەو شوێنانەدا هەن و هاندەر و دەستەبەری خۆڕێکخستنی خودی خەڵکەکەی، دەکات، کە ئەم خەسڵەتانە و ئەم خاڵە پۆزەتیڤانە ، لە نێو کۆمەڵی وڵاتانی پیشەسازیی پێشکەوتوودا ، یا هەر ونن، یا خود زۆر لاوازن.

دووهەم: لاوازی و بێ هێزی حەڵقەی سەرمایەداریی :
ئاشکرایە پێکانی ئامانج، بەدەستهێنانی سەرکەوتنی ئاسان بەهاوکاری ئەو خاڵەی سەرەوە، هەمیشە لەو حەلقە و شوێنانەوە دەستپێدەکات کە سیستەمی سەرمایەداریی ، لاوازە . لای هەموانیش ئاشکرایە کە حەلقەی لاوازی ئەم سیستەمە ئەو شوێنانەیە ، ئەو وڵات و کۆمۆنێتیانەیە ، کە هێشتا ئەو بنەمانەی سەرەوە کە باسکردن تێیاندا ، مەوجودن. بەواتایەکی دیکە حەلقەی لاوازی ئەم سیستەمە وڵاتانی گەشەنەکرد و یا کەمتر گەشەکردوی پیشەسازین کە هێشتا دەستی نەگریسی سەرمایەداریی بە تەواوی پێنەگەیشتوە، هێشتا کاری لە کار

نەترازاندووە ، هێشتا نەیتوانیووە مرۆڤەکان ، لە مرۆییەوە بکاتە ڕۆبۆت ، ئەو مرۆیانەی کە هێشتا تەواوی قسە و باسەکانیان لەسەر دوا□دیڵی هەمەجۆرەی کاڵاکان و بەکارهێنانیان، نییە و لە خەسڵەتی مرۆیانەی خۆیانی نەشۆردوونەتەوە .

لەم شوێنانەدا هەوڵدان و ئامادەکاریی هەرەوەزییانە ، هەوڵی ژیانی بە کۆمەڵانە، تاڕادەی هاوبەشیکردنی هەموو پێداویستییە کۆمەڵایەتی و ئابوورییەکانی ژیان، ئاسانە. لە شوێنێکی ئاوادا گوندەکان ، گەڕەکەکان، شارۆچکەکان، شارەکان کەمتر دەبنە وابەستەی شارە گەورەکان و شمەکی هەمەجۆرەی هاوردەی شاری گەورە و کەمتریش وابەستە بە بازار-ئازاد و شارەوە دەبن.

هەر وڵاتێک لەو وڵاتانەی کە دەکەونە نێو ئەو بازنەی سەرەوە (بازنەی وڵاتانی پیشەسازی گەشە نەکردو) ، گەر خودی خەڵکی خۆی، خۆبەڕێوەبەریی بکات ، دەتوانن سەراپای پێداویستییەکانی ژیان و سەرجەمی ئامراز و کەرەسە سەرەکییە ساکارەکانی بواری کشتیاری و پیشەسازیی، دابین بکەن، بە خۆیان ژیانی ئەندامانی کۆمۆنێتییەکانیان مەیسەر بکەن . ئەو پێداویستیانەشی کە ناتوانرێت لە گوندێکدا، لە شارۆچکەیەکدا یا خود شار و دەڤەرێکدا بەدەستبهێنرێت، دەتوانرێت لە ڕێگای ئاڵوگۆڕی شمەکەکانەوە بەهۆی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکانەوە ، یاخود لە ڕێگای ئەنجوومەنەکانی گەلەوە لەو شوێنانەدا، بەدەستبخرێن. گومان لەوەدا نییە کە وڵاتێك نییە لەو بازنەیەدا ، ئەوەندە هەژار و نەدار بێت، نەتوانێت هاووڵاتییانی ، بژێنێت . ئەوەی کە ئەو وڵاتانەی هەژار و پاشکۆ بۆ گەورەوڵاتانی جیهانی، کردووە، هەبوونی چاوچنۆکان و دەستەبژێر و گەندەڵان و دامەزرانی کۆمەڵ و وڵاتە لەسەر بناخەی چینایەتی، هەرەمی/ هیراشییەت و پیادەکردنی بەرنامەو سیاسەتی نیولیبراڵی گەورەوڵاتان و پارێزەرانی کۆمەڵی چینایەتی و قوچکەییە .

لەم پرۆسەیەدا، پرۆسەی بنکەنکردنی قەڵاکانی سەرمایەداریی، پرۆسەی ڕووتکردنەوەی پێگەو خوانی چەوسانەوە و زۆرداری ، پرۆسەی هەڵوەشانەوەی وابەستەیی یەك بۆ یەکدی ، پرۆسەیەکی خاو و هیواش و درێژخایەنە، بەڵام بە بڕشت و سەقامگیرە. سەرکەوتنی تەواو و بەردەوامبوونی ئەمەش بەستراوەتەوە بە ڕوودانی هەمان شۆڕش لانی کەم لە یەکدوو وڵاتێکی دەوروبەردا و هەروەها پاڵپشت و هاوکاری ئازادیخوازان و دژەدەسەڵاتخوازانی دونیا.

ژیانی نێو کۆمەڵی ستەمکاری و نایەکسانی ، ژیانی نێو ونبوونی دادوەری کۆمەڵایەتی و نەبوونی ئازادیی ، ژیانی نێو کۆمەڵی هیراشی و چینایەتی ، چشتێکی دیکەی بۆ ئێمە نەهێڵاوەتەوە جگە لە کاردانەوە، لە ڕێگای: یەکەم: دانیشتن و پاڵدانەوە و خۆدانە دەستی

قەزاو قەدەر. دووەم: چاوەڕوانی حیزبی پێشڕەو و کودەتای حیزبیانە و سەربازیی و هەڵبژاردن، درۆ گەورەکەی مێژوو ، کە ئەمانە لە گرتنەبەری ڕێگای یەکەم مەترسیدارترن لەبەر ئەوەی کە وەهمێکی زۆر بە خەڵکی دەدەن و دیسانەوە چاوبەستێکی گەورەش لەخەڵکی دەکەن.
سێیەم: ئەوەی کە لەسەرەوە باسکرا.
*هەوێنی نوسینی ئەم وتارە دەگەڕێتیەوە بۆ ئەو سەفەرەی کە لەگەڵ هاوڕێیەکم لە ڕۆژی 08/05/2015 دا بەیەکەوە کردمان بۆ ئامەد، باتمان ، حەسەنکەیف، ماردین، وان ، جۆڵەمێرگ و گەوەڕە لە باکوری کوردستان.

Zaherbaher.com

□

□ □ □

بە بۆچونی من سیاسەتی پەیەدە لە بەشداری کردنی هێرشی گرتنەوەی ‘ ڕەقە ‘ دا هەڵەیە … زاهیر باهیر

وەك چۆن پێشتر لە گرتنی ‘ مەنبەج’ پێشبینی هەڵەی بەشداریکردنی پەیەدەم کرد ، ئێستاش پێشبینی سیاسەتی هەڵەی پەیەدە لە گرتنەوەی ‘ ڕەقە ‘ دا دەکەم. بەڕای من شەڕڤانانی ڕۆژاوا نابێت بەشداری لە هێرشی گرتنەوەی ‘ ڕەقە ‘ دا، لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوە، بکەن:

• دەبێتە هۆی قوربانیدانێکی زۆر و شەڕیش لە پێناوی ” شەر دژی داعش ” (کە قسەی صاڵەح موسلیم لە ستۆکهۆڵم) هەڵەیە ، کە لە کاتێکدا کردنی شەڕی داعش لە ئێستادا بۆ ئێمە ، زەروور نییە.

• لە ئێستادا هێزەکانی ڕۆژاوا دەبێت کار لەسەر بەهیزکردنی خۆسەرییەکانی ناوخۆ بکەن ، بەتایبەت کارکردن لە بواری بیناکردنەوەی کۆبانی و هەرەوەزییە ئابورییەکاندا، تاکو گەشە بە ئابوری ڕۆژاوا بدرێت و کەمتر ببێتە پاشکۆی وڵاتانی دەوروبەر و

ئەوروپا.

• شەڕ بە گشتی و شەڕی داعشیش بەتایبەتی پێداویستییەکی یەکجار زۆری دەوێت، کە ئەمەش لە توانای هێزەکانی ڕۆژاوادا نییە و دەبێت ئەمریکا و ” وڵاتانی هاوپەیمان” بۆیان دابین بکەن . ئەمەش یانی نزیکخستنەوەی زیاتریان لە ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانیان ، کە لێرەشدا زیاتر زەرەرمەند دەبن وەك لەوەی سوودبەخش، بن .

• بەردەوامبونیان لە شەڕدا دەبێتە هۆی لاوازبوونیان ، کە ئەمەش ئامانجی سەرەکی تورکیا و ئەمەریکا و هاوپەیمانەکانیان ، دەهێنێتەدی . وەکو زانراوە و تێبینی کراوە ، لاوازبوون دەتخاتە بارێکی خراپ و ناهەموارەوە تا ڕادەی قایلبونت بە مەرج و بەندەکانی دوژمن و ناحەزانت.

• هێرشکردنە سەر ‘ ڕەقە ‘ لە کاتێکدا کە هێشتا موسڵ نەگیراوەتەوە ، لە تاکتیکی جەنگدا کارێکی سەرکەوتوانەیە بەوەی کە بەرەیەکی دیکەی جەنگ لە دووژمنت دەکەیتەوە تاکو هێز و توانای دوژمن، کەرت کەیت. بەڵام ئەم تاکتیکە سەرەنجام بە زیان لەسەر ڕۆژاوا دەگەڕێتەوە. ئەوەی کە لە ئێستادا دەردەکەوێت ئەوەیە کە تورکیا و بارزانی و هەتا ئەمەریکاو ڕەنگە عێراق و ئێرانیش بیانەوێت ، ئەوەی کە لە هێزی داعش دەمێنێتەوە و لەناو ناچێت بیانکەنەوە بە سوریادا، بەتایبەت بەشە کوردستانییەکەی . ئا لەم حاڵەتەدا کاتێك کە بەشێکی زۆری شەڕڤانان بە شەڕی ڕەقەوە هیلاك و سەرقاڵن، بۆ هێزە پەرتەوازەکانی داعش ئاسانە کە ئەوەی بۆیان پلانکراوە لە ڕۆژاوادا ، بیکەن .

• ئاشکرایە کە ئەمەریکا نە ڕەچاوی کێشەی کورد لە ڕۆژاوا دەکات و نە نێتی باشیشی سەبارەت بەو پرسە هەیە . ئەمەریکا کە لە ئێستادا دەیەوێت شەڕ دژی داعش بکات هیچ هێزێکی باشتر و کارامەتری لە شەڕڤانان، لە سوریادا، بۆ ئەم کارە دەستناکەوێت . هەر ئەمەشە کە دەیەوێت لەگەڵ تورکیادا سازشبکات تاکو ئەو هێزانە بەشداری شەڕی گرتنەوەی ‘ ڕەقە ‘ بکەن . ئەمەریکا هیچ وەخت پشتی تورکیا و عێراق و هەتا ئێرانیش بۆ کورد نادات لە زەوی . دوای گرتنەوەی ‘ ڕەقە’ گریمانێکی زۆر هەیە کە نۆرەی شەڕی دژ بە شەڕڤانان بێت ، ئا لەم حاڵەتەشدا بارودۆخەکە زۆر خراپ دەبێت و تاکە ڕێگایەك کە بمێنێتەوە لەبەردەم پەیەدەدا، بۆ مانەوە ، سازشکردنە لەتەك ئەمەریکاو بارزانیدا، داخوازییەکانی ئەمەریکا و بارزانیش لەسەر داوای توکیایە . ڕودانی ئەم گریمانەش دژ بە هزر و ستراتیجیەتی ئۆجەلان و کەمینەیەکی کەمی نێو پەکەکەیە.

• دوژمنایەتی نێوانی خێڵە سونییە عەرەبەکان و کورد بە گشتی و شەرڤانانی ڕۆژاوا خەستتر دەبێتەوە، کە ئەمەش تەنها بە قازانجی

ناحەزان و دوژمنانی ڕۆژاوا دەگەڕیتەوە ، نەك خودی ڕۆژاوا خۆی .

زاهیر باهیر – لەندەن
09/11/2016

گێڕانەوەی مێژوو، یاخود چەواشەکردنی خوێنەر … زاهیر باهیر

دووهەفتە لەمەوپێش برا و دۆستی 44 ساڵەم لە پەناو بیانوی پۆستێکمدا* کە لینکەکەی لە خوارەوە دادەنێم، هێرشێکی زۆری کردۆتە سەر خۆم و هاوڕێیانی سەکۆی ئەنارکیستانی کوردزمان و هەروەها بزوتنەوەی ئەنارکیستەکان لەسەردەمی جەنگی ناوخۆی ئیسپانیا . لەو وتارەدا ئەنارکیستەکانی کردوە بە مرۆڤکوژ و وێرانکار و فاشی ڕەفتار.
پێشەکی دەبێت ئەوە بڵێم گەرچی شتێکی وا گەورە نەبووە لە نێوانی من و ئەودا من تێناگەم کە ئەم دۆستەی من بۆ " شەڕی ئەو دە دەهێنێتە ئەم کە" بە ڕاست و بە چەپدا، کەوتۆتە بەخشینەوەی تۆمەت و کردنی پاگەندەی خراپ.
من لەم کورتە وەڵامەدا ، سەبارەت بە خۆم و نوسینەکانم ، خۆم لە هێرشکردن دەپارێزم و بەرگریش لە خۆم ناکەم، بەڵکو دەیهێڵمەوە بۆ خەڵکی کە حوکمی خۆیان بدەن . من هیچ وەخت نەك لەگەڵ هاوڕێ و برادەر، بەڵکو ئەوانەشی کە نایاناسم شەڕی کەسی ناکەم. دونیای خەباتی من کە دژی ئەم سیستەمەیە ، لەگەڵ سیستەمەکەدایە، نەك تاکەکانی کۆمەڵ بە سەرکردەکانیشەوە. بەڵام پێشئەوەی بچمە سەر کرۆکی باسەکە با لە شتێکدا ڕاستی بکەمەوە ، گەر چی ئەو کوردییەکی زۆر باشدەزانێت بەلام نوسیوێتی ئەو " موراقەبە ناکات ، چاودێری دەکات " بەڵام هەردوو وشەکە هەر یەکشتن ، یەکەمیان عەرەبییە و دووەمیان کوردییە .
• … بابە ئیشتە کەس گوتوویەتی**:
ئیشتە کەس گوتوویەتی ئەنارکیزم لەگەڵ ئایندا دێتەوە، کەس

گوتوویەتی بزوتنەوەی ئەنارکیستەکان لەوێ وایان کردوە یا نە ، کەس گوتویەتی سەکێی ئەنارکیستان شانیان وایە و باڵیان وایە، ئیشتە کەس گوتویەتی ......؟
ئەم دۆستەی من ڕکوکینەکەی بەرامبەرم بەو ڕادەیەیە تەنها بە تەسەوراتی خۆی لەسەر پۆستەکەی من قسەدەکات. فەرموون با خوێنەر کرتەی لینکی پۆستەکەی من بکات و بیخوێنێتەوە و بۆخۆی حوکم بدات. من خۆم چەند جارێك پۆستەکەمم خوێندەوە بەڵام لەگەڵ نوسینەکەی ئەودا هیچ پەیوەندییەکم بۆ نەبەسترا. نەك هەر ئەوە، بەڵکو گەر خوێنەر دیقەتی لێبگرێت بۆی دەردەکەوێت کە من بەناوی ئەنارکیستەکانەوە و تەنانەت بە ناوی 'سەکێ' شەوە، قسەم نەکردووە. من نوسیومە "..لە دیدی منەوە ..." چونەک من ئەوە دەزانم نە ئەنارکیزم ئایدۆلۆجییە تاکو خاوەن دەق بێت و حوکم بدات ، نە دەشکرێت لەسەر هەموو شت وەکو حیزبی و ئایدۆلۆجیستەکان ، ئەنارکیستەکان یەك ڕایان هەبیت یا هاوڕابن، هاوکاتیش کەسیش مافی ئەوەی نییە مافی ئەنارکیستبوون و نەبوون ببەخشێتەوە.
لێردا دەبێت ئەوەش بڵێم من مافی خۆمە لەسەر هەر شتێك بنوسم کە دەمەوێت، ئەوەندەی: یەکەم خوێنەر چەواشە نەکەم و بە بەڵگەوە بدوێم. دووهەم وتارەکانم ڕەگەزپەرستانە و ڕەیسیستانە نەبێت، بۆیە هەتا ئیرهابی فکریشم لەسەر بێت، من هەر بەردەوام دەبم لەسەر نوسین. .
ئەم دۆستەی من واچاوەڕوان دەکات کە من و هاوڕێکانم شتێك بنوسین کە دەقاو دەق لەگەڵ نوسینی بیریارە کۆنەکانی ئەنارکیزمدا، بێتەوە. جوانی ئەنارکیزم و فراونبیریی ئەنارکیستەکان لەوەدایە ، کە ئەمان جیاوازن لە مارکسییەکان و کۆمۆنیستەکان یاخود موسڵمانەکان ، بۆ ئەوەی پاش نزیکەی 180 ساڵ ئەنارکیستەکان بێن بۆ حەلی کێشەکانی ئێستا دوو تۆی کتێبەکانی کەسانێك کە ئێسقانیشیان نەماوە، بگەڕێن ، یا وەکو موسڵمانەکان پاش ئەم هەمو ساڵانە تازە بە تازە بێن قورئان بکەنە دەستوری تاك و بەڕیوەبردنی کۆمەڵ. هەر ئەمەشە کە ئێمە دەڵێین نەنارکیزم ئایدۆلۆجی نییە، بەڵکو هزرە ، هزریش بە بەردەوامیی لەخۆ تازەکرنەوەدایە .
• **بە ڕیش نییە بە ئیشە :**
ئەو دۆستەم نوسیوێتی کە " ئەم برادەرانە لە پەنجەی دەست تێناپەڕن" من نازانم ئەو بە چ پێوەرێك و بەڵگەیەك ئەم قسەیە فڕێ دەدات . ڕاستییەك هەیە کە دەبێت هەموو خوێنەر بیزانێت ، کە ئێمە خۆشمان نازانین ' سەکێ ' چەند کەسی لە دەورە. هۆکاری ئەمەش ڕون و ئاسانە ، چونکە ئێمە نە حیزبین و نە ڕێکخراوین و نە ئابوونە دەدەین و نە سجلی ئەندامان و پاڵێوراوان و لایەنگرانمان هەیە و

نەسەرکردە و بەرکردەش. دوای ئەوەش ئیمە یەك كەس بین و هەزار كەس مەسەلەیەک نییە چونکە ڕەنگدانەوەی تەیارێکی هزرین. زیاتریش لەمە، بانگەوازی بەرەو دەسەڵات و پاگەندەی ڕزگارکردنی کۆمەڵمان نەکردوە تاکو کەسێك پێمان بڵێت، ئێمە هیچین یا هیچنین.

ئێمە خۆمان فشنەکردێتەوە و خۆشمان باشدەناسین، دەزانین کاری هەنووکەیی ئێمە کاری پێشنگەرییە ، داکۆکی و ناساندنی هزری ئەنارکیزمە لە کوردستاندا ، کە بۆ هیچ زیادەڕەوییەکیش دەڵێم ڕۆڵێکی کەم تا زۆرمان هەر بینوە. بۆ نموونە لەتەك زەمینەی زاتی و بابەتییەکانی کوردستان، هەندێك لە تاکەکانی کۆمەڵ لە باشوور، خۆیان بە ئەنارکیزم ئاشناکردووە و کار لەسەر ناساندنی زیاتری دەکەن. ئێستا بە دەگمەن بەرگوێت دەکەوێت کە ئەنارکیزم وەکو جاران بە فەوزەوی یا فەوزا ناوببرێت. ئەمەش لە سای هەوڵی هاوڕێیانی ‘سەکۆ’ و هاوڕێیانی دیکەی دەرەوەی ‘سەکۆ’ یە.

باشە ئەگەر ئێمە هیچ نین بۆچی لە مانگی ئۆکتۆبەری پارەکەوە ئەکاونتێکی ‘سەکۆ’ داخراوە و هەموو بەڵگە داواکراوەکانیش دەخەینە بەردەمی تیمی فەیسبووك كەچی هێشتا ئامادەنین بیکەنەوە؟ باشە بۆچی ناو بەناو لە لایەن فەیسبووکەوە تیرۆری فکری دەکرێین، هەر لەم ڕۆژانەدا دوو پەیجی دیکەی ‘سەکۆ’ و ئەکاونتی دوو هاوڕێ تیرۆرکران؟ باشە بۆچی ئەو خۆی خەڵکیمان لێ هاندەدات کە گوایە ئێمە مەترسین؟

- **تا خاوەنماڵ دزی گرت ، دز خاوەنماڵی گرت:**

بەڕاستی جێی سەرنج و هەڵوێست و پرسیارە ، کابرایەك خۆی 5 ساڵ لەگەڵ بزوتنەوەی ” گۆڕاندا” بوو ، ئاگەداریشم لە نزیکەوە، کە پارەیەکی یەکجار زۆریشی لەو ڕێگایەدا سەرف کردبێت، کە لە کاتێکدا کە مەترسی گۆڕان هەر لە سەرەتاوە لە لای ئێمەی ئەنارکیستان ئاشکرا بوو ، کە چۆن سواری کۆڵی ناڕەزاییەکانی خەڵکی دەبێت و دەیقۆزێتەوە. من یەکەم کەس بووم هەر لەسەرەتای دروستبوونی ئەو حیزبەوە وتارێکم لەژێر تایتڵی ” نەوشیروان موستەفا پێشئەوەی خۆی لە گوناهەکانی پاکبکاتەوە ، داوای بەیعەتمان لێدەکات!!” . ئەو دۆستەم خۆی ئاگەدارە و داوای لێکردم کە نەینێرم بۆ بڵاوکردنەوە. سەمەرەکە لێرەدا ئەوەیە کە ئەم دۆستەی من زۆر بە ڕاشکاوانە بە مافی خۆی و بە ڕەوای دەزانێت کە بە خەڵکی بڵێ ئەمانە مەترسیدارن و بووە بە خۆرخوازێك تاکو لەو مەترسییە بەئاگایان بهێنێتەوە و بیانپارێزێت.

دەبێت مەترسی لە هزرێکدا ، لە کەسانێکدا یاخود لە بزوتنەوەیەکدا، کە دژی دەوڵەت و دەسەڵات و خاوەندارێتی تایبەتی و پلەو پایە و

هیراشیەت بێت و بۆ 'کۆمەڵێکی' بەتاڵ لەوانە خەبات بکات، چی بێت؟!!. مەترسی لە حیزبایەتیدایە، لەو بزوتنەوەی کە ئەو بۆ ماوەیەکی درێژ نەك خۆی بێتەرخانکردبوو بەڵکو دەنگیشی لە هەندێك لەوانەی کە دژی بوون ، دابڕیبوو، یا ساردبوبووەوە.
ئەوە حیزبەکان و بزوتنەوەکانیانە کە مەترسی لەسەر تاکەکانی کۆمەڵ و خودی کۆمەڵ دروستدەکەن، نە ئەنارکیزم و نە ئێمەی ئەنارکیستان.
ئەو دێستەم ماڵی ئاوا بێت ، بڕوانامەی ' نیازپاکیمان' دەداتی بەڵام هەڵەیەکی گەورەی کردەوە کە هەر ئەو بڕوانامەیەش بە حیزبیەکان و ڕابەرەکانی وەکو لینین و ڕەنگە چەکدارە ئاساییەکانی داعشش ، ببەخشێت . بۆ نموونە باسی لە لینین کردەوە کە ' نیازپاك' بووە و کە بەڕای ئەو ئەڕوەشی لێدەرچوو کە بینیمان . ئەزموونەکان وانیشانی دەدەن کە بە گشتی، ئەندامانی حیزبەکان ، ڕابەرەکانیان و بزوتنەوەکانیشیان 'نیاز پاك ' نین، هێکارەکەشی ڕونە. ئەوان هەر لە سەرەتاوە داخوازی دەسەڵات دەکەن و بۆگرتنەدەستی دەسەڵات و دەوڵەت خەبات دەکەن ، هەر هەمووشیان لێرەدا دوو شت دەزانن .
یەکەمیان: لە سەرکەوتنی حیزبیانا پایە و پلە بەدەستدەهێنن. دووهەمیش هەموویان پێشوەخت دەزانن کە دەسەڵات و دەوڵەتیان دەوێت ، ئەوەشیان لاڕونە کە نەهامەتییەکانی خەڵکی و دەردەسەرییان ، سەرچاوەکەی دەسەڵات و دەوڵەتە و پایەڵکانی مانەوەی ئەو دەسەڵات و دەوڵەتەش زوڵم و زۆر و کوشتن بڕین و ڕاو و ڕووتە .

• وتنەوەی قسەی دووژمنانی ئەنارکیزم و بزوتنەوەی ئەنارکیستی:
لەم خاڵەدا من زۆر لەسەری ناڕۆم ، چونکە یەکەم: ئەو دێستەی من کە باس لە ڕەفتارفاشێتی ئەنارکیستەکانی سەردەمی جەنگی ئیسپانیا دەکات، بۆ ئەو مەبەستە سەرچاوەکانی نەخستۆتە بەرچاو، گەرچی ئەوە زۆر ئاسانە سەرچاوە هەیە لەوە خراپتریشی بۆ ئەو بزوتنەوەیە هەڵبەستووە. دووهەم: من لێرەدا نامەوێت قەناعەت بە خەڵك بکەم کە قسەکانی ئەو دێستەی من ناڕاستە، گەر کەسێك بەهەر بارێکیاندا ئەو پرسەی مەتڵەب بێت ، دەتوانێت لە چەند خولەکێکدا پشکنینێك لە گووگڵدا بکات. ئەوەندەی من بزانم جۆرج ئۆروێڵ سەرچاوەیەکی ناسراو و ئەمینە و خۆشی لە تەك ئەنارکیستەکاندا بەشداری شەڕی دژ بەڕ فاشییەکانی فرانکۆ و ستالینی کردووە. پەرتوکێکی لەو بارەوە لەژێر ناوی The Homage to Catalonia نوسیوە ڕەنگە بۆ عەرەبیش وەرگێڕرابێت، گەر کەسێك بخوازێت، دەتوانێت چاوێکی پیادا بخشێنێت. سێیەم: ئەو باس لە 80 ساڵ لەمەوبەر دەکات کە دونیایەکی دیکە بوو، نەك هەر لە ئیسپانیا بەڵکو لە هەموو شوێنێکی ئەم جیهانەدا، من دڵنیام کە ئەو زۆر باشدەزانێت کە قەشە و کەنیسەکانی ئەو سەردەمە

پایەیەکی گەورە و بەهێزی دەوڵەت بوون، کەنیسە و دەوڵەت وا ئاوێتە بووبوون کە ڕێیان لە دژی هەژاران و ڕاپەڕین و شۆڕشدا، لە یەکدی جیا نەدەکرانەوە.
لە ڕاستیدا بە گوێرەی قسەی جۆرج ئۆرۆێڵ و نوسەرانی دیکەش ئەو کەنیسانەی کە لەبەردەم دەبابەو تۆپەکانی ستالین و فرانکۆدا ، هیشتا بەپێوە مابوون، ئەنارکیستەکان دەستیان بەسەردا گرتون و وەکو بارەگای شۆڕش لە بواری داڕدەدان و چارەسەرکردنی خەڵك و چێشتخانەی هەرەوزیی، بەکاریانهێناون.

زاهیر باهیر – لەندەن
20/10/2016
....
لینکی پۆستەکەی من:

http://www.penusakan.com/Article-2456

**هاوڕێیەکی کەرکوکیم گێڕایەوە، لەو سەردەمەی کە کوردایەتی لە برەودا بوو، لە شۆڕیجەی کەرکوك کە زۆربەی دوکاندارەکان تورك بوون، خۆپیشاندان بە سرودی "ئەی ڕەقیبەوە دەکرا ….کەس نەڵێت کورد مردووە" . ئەمە جارێ نەبوو بەڵکو بەردەوام بوو کە خۆپیشاندەران بەبەردەم دوکانەکاندا دەهاتن و دەچوون و ئەی ڕەقیبیان دەوتەوە. ڕۆژێکیان حاجییەکی دوکانداری تورکمان دەگاتە تینی و خوای نامێنێت ، هەڵدەستێتە سەر پێ و دەستی دەخاتە بەر کەلەکەیی و بە خۆپیشاندەران دەڵێت " بابە ئیشتە کەس گوتوویەتی کورد مردووە؟"

تێگەیشتنی من لە ئەنارکیزم و هەڵوێستی ئەنارکیستەکان لە بەرانبەر ئاین و هەڵگرانی-دا:

زاهیر باهیر – لەندەن
03/10/2016

ئاینەکان بە هەموو لقەکانیانەوە وەکو هەموو دیارەدیەکی دیکەی کۆمەڵایەتی هیچیان ئەسڵی نەخۆشییەکە ، نین ، بەڵکو نیشانەی نەخۆشییەکانن، کە لە جەرگەی سیستەمەکەدا، خۆیان مەڵاسداوە ، شتێکی دیکە نین جگە لە ئیفرازاتی سیستەمەکە، چارەسەری یەکجارەکیشیان ، گەر بمانەوێت، هەر دەبێت بگەڕێینەوە بۆ چارەسەری سیستەمەکە.
جەنگی ئەنارکیستەکان لەگەڵ خوداکانی ئاسماندا نین، جەنگی ئەوان لەتەك خوداکانی سەر زەمیندان ، دەسەڵات بە هەموو جۆرەکانییەوە ، کۆمەڵی چینایەتی و هیراشی / قوچکەیی. جەنگی ئێمە نە جەنگی ئایدۆلۆجیەو نە سەپاندنی ئایدۆلۆجیشە ، چونکە خودی ئەنارکیزم خۆی ئایدۆلۆجی نییە، بەڵکو هزرە ، ئایدیایە ، ئایدیاش شیاوی لیدوان و مشتومڕو زیاد و کەمی و گۆڕانکارییە . جەنگی ئێمە بە هاوکاریکردن و بەشداریکردنی هەموو خەڵکانی دیکە، بۆ بیناکردنی کۆمەڵی ناچینایەتی، کۆمەڵی ناهیراشی / ناقووچکەیییە ، کە ئەمەش لای ئێمە مەحاڵە بێتە دی گەر خەڵکی لە هەموو کون و کەلەبەرەکانی ژیانیاندا خۆیان ڕێکنەخەن و نەدەن لە ڕەگوڕیشەی هیراشییەت و لە جێی خۆیانەوە هەروەزییانە کار و خەبات لە هەڵهێنانی هەنگاوی یەکەمدا بەرەو ئەو کۆمەڵە، نەنێن .
ئێمەی ئەنارکیستان وەکو چەپەکان و کۆمۆنیستەکان سەرەڕمی خەباتمان دژی دینەکان و هەڵگرانیان، نییە، تەنها لە حاڵەتێکدا نەبێت کە ئەوان دەسەڵاتخواز بن یاخود لە دەسەڵاتدا بن بیانەوێت کە ڕاو بۆچون و ئایدۆلۆجیای خۆیان و ئەحکامە دینییەکانیان ، بەسەرماندا بسەپێنن، بە واتایەکی دیکە ئازادییەکانمان لێبسەننەوەو بەردەوامبن لەسەر پارێزگاری و گەشەپێدانی سیستەم و کۆمەڵی مەوجود کە کێشەی چینایەتی و هیراشییەت تیایدا، لە پێپەدایە.
ئازادی تاك لای ئەنارکیستەکان زۆر گرنگە ، ئا لەو حاڵەتەشدا گەر هەر تاکێك پراکتیزەی ئاینی خۆی ، بۆ مەبەستی ئاسوودەیی دەروونی کەسیی خۆی ، بکات، لای ئەنارکیستەکان، ناسراوە و کێشەیەك لەمەدا نابینێت . سەبارەت بە هەڵوێستیشمان بۆ هەڵگرانی دین هەر هەمان هەڵوێستە بۆ هەر تاکێکی دیکەی ئەم کۆمەڵە . هەر کەسێک بنەماکانی ئەنارکیزم قەبوڵبکات و کار لە پێناویدا بکات، دەبێت ئامادە بین کە لەگەڵیان هاوکارو کۆمەککاربین، وێڕای هەبوونی هەموو جیاوازییەکان هەر لە نەتەوەیی و ڕەگەزیی و جێندەیی و ڕەنگ و پێست و تەمەن و ئاینی و هتد.
من خۆم ئەزموونی باشم لەگەڵ خەڵکی دینداردا لێرە (لەندەن)

لەناو گروپەکانی کە تیایدا کاردەکەم، هەیە. بۆ نموونە لە گروپێکماندا کە ‘هارینگەی س□یدارێتی گروپە’ کابرایەکی 84 ساڵەی کۆنە قەشە کاری لە گروپدا دەکرد ئەو لە هەموو پرۆتێست و خۆپیشدانەکاندا نەك هەر ئامادە دەبوو بەڵکو پێشوەخت کەمپەینی بۆ دەکرد ، کابرا بە دەستێکی گۆچانەکەی بەدەستەوە بوو ، بەدەستەکەی دیکەی لفلێت و ڕۆژنامەکەی گروپی، دابەشدەکرد و قسەی لەتەك خەڵکدا دەکرد ، کە بە مەرجێك لە لاپەڕەی کۆتایی ڕۆژنامەکەدا ، هەمیشە 3 بۆ 4 پەڕەگرافێکی تیادایە کە دەڵێت : ئێمە کێین؟’ کە لەوێدا نوسراوە ئێمە دژی هەموو دەسەڵات و هەبوونی هەموو جۆرە هیراشیەتێکین ، جالاکی و خەباتمان بۆ کۆمەڵێکی ناچینایەتی و ناهیراشی و … گەلێکی دیکە. کابرایەك کە وەکو من پررنسپەکانی ئەنارکیزمی بەدڵ بێت و کاری بۆ بکات، بۆ ئیشی لە گەڵدا نەکەم؟! ، ئەسڵەن هەر شانازیشی پێوە دەکەم ، ئیدی با ئەو هەموو ڕۆژێک نوێژو تەقوای خۆی بکات. بەداخەوە ئێستا زۆر پیر بووەو توانای ئەو چالاکیانەی نەماوە .

بەراوردکردنی ئەوەی کە لە ڕۆژاوا ڕویداوە بە ئەوەی کە لە ئیسپانیای سەردەمی جەنگی ئەهلی، غەدرێکی گەورەیە‌:

زاهیر باهیر – لەندەن........

. .……………02/10/2016

چەند ڕۆژێك لەمەوبەر لە ماڵپەڕێکی ئەنارکستانەوە ئیمەیلێك بۆ منیش هات کە وتارێکی هاوڕێیەکی ئەنارکیست لە ئیرلەندە، بوو، کە بە دوورو درێژ لەسەر بزوتنەوەی جەماوەری ڕۆژاوا، بوو . لەو وتارەدا گەلێك خاڵی باشی دەربارەی ڕۆژاو تیادایە و هاوکاتیش پەنجەی خستۆتە سەر هەندێك خاڵی لاوازی . بەڵام لە هەمووی خراپتر ئەو بەراوردکردنەیە کە بەیەکیان دەکات . هەڵبەتە دەستنیشانکردنی

جیاوازی نێوانی دوو شت ، زۆر جیایە بە بەراوردپێکردنیان.

پێشئەوەی بڕۆمە سەر خاڵە جیاوازەکانی نێوانیان ، دەتوانم بڵێم ئەوەندەی کە من لە ئەنارکیزم گەیشتبێتم، خودی بەرواردکردن لە هەر بوارێکدا بێت هەڵەیە ، چونکە ئەنارکیزم ڕووداوەکان ، دیاردەکان بە ڕەهایی و پێرفێکتی وەرناگرێت و شتەکان لە نێوانی ڕەش و سپیدا نابینێت و ڕوودان و ڕوونەدانی هەر شتێك بە ژمارە هۆکارێکەوە ، گرێدەداتەوە ، ئەمە جگە لەوەشی کە کار کەوتە سەر بەراوردکردن ئەوکات کێشەی تەحەکوم و حوکمدان بەسەر ڕوداوەکاندا ، دیاردەکاندا، دەکرێت و بە هەڵە لێکدەدرێنەوە . لای من هیچ جۆرە بەراوردێك ڕاست نییە ، تەنها بەراوردکردنی کێشەیەکی دیاریکراو لە هەنووکە و ڕابوردوودا، یاخود هەڵسەنگانی خۆت یا کەسایەتی خۆت ، بیرکردنەوە و بۆچونت ، لە هەنووکە و ڕابوردوودا ، نەبێت.

بۆچی بەرواردکردنی نێوانی ئەو دوو بزوتنەوەی سەرەوە ، یا شۆڕشەی سەرەوە هەڵەیە؟

• سەردەمی ئیسپانیای جەنگی جیهانی 1936 بۆ 1939 ئەنارکیزم وەکو هزر و وەکو بزوتنەوەش زۆر بەهیز بوو. ماوەی نێوانی سەرکوتکردنی ئەنارکیستەکان لە کرۆنشتان ، ئۆکرانیا لە سەردەمستی سوپای سوری بەلشەفییەکاندا ، فەترەیەکی کەمبوو وەك لە ڕوودانی جەنگی ئەهلی 1936 -1939 تاکو 2014 ی ڕۆژاوا. دوای جەنگی ئەهلی ئیسپانی ، بەڕای من، بزوتنەوەی ئەنارکیستی لە زۆربەی ساڵەکاندا لە پاشە کشەدا بووە جگە لەو ساڵانەی کە بزواتی ئەنارکیستانە لەژیر ناوی ئەنتی کاپیتالیستی و دژ بە پەیمان بەستنە بازرگانییەکان و گڵۆبەزایشن و بانقی نێودەوڵەتی و صندوقی دراوی نێودەوڵەتی و شەقامەکان بۆ خۆمان و هەروەها بزوتنەوەی زاپێتێستا. ئەو کەلێنە 75 ساڵییەی کە لە نێوانی ئیسپانیا و ڕۆژاودا، کە زۆربەی وەخت خامۆش بووە ، مایەوە، بمانەوێت و نەمانەوێت کارایی خۆی لەسەر بزوتنەوەی ئەنارکیستی داناوە .

• لە ئیسپانیادا حیزبەکانی وەکو حیزبی کۆمۆنیست و ڕەوتەکانی دیکە ڕۆڵیان لەسەر هزر و بزوتنەوەی ئەنارکیستانی ئەوێ نەبووە ، واتە خۆیان ڕاستەوخۆ بەشدارییان کردەوە بە بۆچونی خۆیان و لەڕێگای کۆبونەوە و بەکارهێنانی دیمۆکراتی ڕاستەوخۆە ، بڕیارەکانیان داوە و کاریان بۆ کردوە. بەڵام لە ڕۆژاوا ، ئەوە نکۆڵی ناکرێت کە دوو حیزبە سەرەکییەکە، پەکەکە و پەیەدە، ڕۆڵی دیاریکراویان لەسەر بزوتنەوەی ڕۆژاوا هەبووەو تا ئێستاش هەر بەردەوامە.

• هاریکاریی دەیەها هەزار کەس لە ئەنارکیستەکان و ئازادیخوازان و مارکسییەکان و نقابییەکان بۆ شۆڕشی ئیسپانیا. هاوکات ئەو هاریکارییە یەکجار هەر یەکجار کەمبووە بۆ ڕۆژاوا ، کە هاوکاریش

ڕۆڵێکی گەورە دەبینێت لە سەر بزوتنەوەی ڕۆژاوا و داهاتوشی .

• ئیساپانیای ئەو کاتە وڵاتێکی سەرمایەداری ئیمپریالی بوو ، واتە کرێکاران لەوێ چینێکی پتەو و کارامە و خاوەنی نقابەی وەکو سی ئێن تی (CNT) بوون کە بە دەیەها هەزار کرێکاریان هەبوو هاوکاتیش زۆر خۆڕێکخراو بوون . هەرچیش ڕۆژاوایە هەمووومان دەزانیین بەهۆی سیاسەتی حکومەتی سوریاوە هەر لە شەستەکانەوە تا ئێستا بە بەکارهێنانی سیاسەتی ” پشتوێنی سەوز” نەك هەر بە پیشەسازیکردنی کوردستانی ڕۆژاوا، بە ئەنقسەت ، فەرامۆش کرابوو، بەڵکو دروستکردنی بیناش یاساخ کرابوو. کەواتە بەراوردی دوو وڵاتی ، دوو دەڤەری زۆر لە یەك جیاواز ، کە یەکێکیان لە ڕوی پیشەسازییەوە پێشکەوتوو ، ئەوی دیکەیان بە پێچەوانەوە، زۆر هەڵەیە.

• ئیساپانیا کە خۆی وڵاتێکی ئەوروپییە لە زۆر ڕووەوە : کۆمەڵایەتی سیاسی و کولتوری و ڕۆشنبیری و پێگەی جوغرافیشییەوە زۆر نزیکتربوو ، نزیکترە لە ئەوروپاوە تاکو ڕۆژاوا . بە واتایەکی دیکە ئەو نزیکبوونە ، نزیکتریان دەخاتەوە و زانیارییەکان و ئەزموونەکانی ئەوروپا بە ڕوسیاشەوە باشتر و ڕاستەوخۆیانەتر دەگوازرانەوە و دەگوێزرێنەوە بۆ ئیسپانیا تاکو ڕۆژاوایەکی هەژاری بندەستی سوریا و کە زۆرینەیەك لە خەڵکەکەی ، نەخوێندەوارن.

• ئیسپانیا و ڕۆژاوا هەردوکیان لە خاڵی جەنگی ئەهلی و داگیرکردن و یارمەتی ڕوسیا بۆ شیوعییەکانی ئیسپانیا، لە ڕۆژاوادا یارمەتی تورکیا و قەتەر و سعودییە بۆ داعش و زۆر خاڵی دیکە ، هاو بەشیتییان هەیە ، واتە خاڵە ناوکۆییەکانی هەردوکیانن . بەڵام بە گوێرەی ئەو زانیارییەی کە من لەسەر هەردوو لایان، هەمە، دووژمنەکانی ڕۆاژاوا زیاترن، دڕندەترن، هاوکاری مادی مەعنەوی زیاتریان لە دووژمنەکانی ئەو سەردەمەی ئەنارکیستەکانی ئیسپانیا ، هەیە. بەرهەڵستی یەپەگە و یەپەژە لە بەرانبەر دەسەڵاتەکانی ناوچەکەو هێزی داعش ، ڕەنگە مێژو تا ئێستا ئەو گیانبەختکردن و خۆنەویستییەی نەدیتبێت، هەر بۆیە ش گیانبەختکراوانی ئەمان بە چەندەها جار لە گیانبەختکراوانی ئەنارکیستەکانی ئیساپانیا ، زیاترە. دووژمنەکانی ئەنارکیستەکان لە ئیساپانیاندا لە جاو دووژمنانی خەباتکەرانی ڕۆژاودا ، بە هیچ شێوەیەك بەراورد ناکرێت.

• پێش شۆڕشەکەی ئیسپانیا ، ئەنارکیستەکان خۆیان وەکو بزوتنەوە بەهێز بوون ، خاوەنئەزموون بوون، بە سەدەها سەرچاوەی ئەنارکیستییان لە بەردەستدا بوو ، ئاسۆی تێکۆشانیان ڕوون بوو، بەهۆی هزری ئەناکیستییەوە کە هەیانبوو دەیانزانی چیدەکەن و چیان دەوێت. بەڵام لە ڕۆژاوا ڕەنگە بە دەگمەن هەبووبێت کە هەر ناوی

ئەنارکیستیان/ ئەنارشیان بیستبێت ئیدی لە باقییەکەی دیکەی بگەڕێ. هەر هەموو سەرچاوەکانی خۆپێگەیاندن و خ□□ۆشنبیرکردن و خۆڕێکخستن، لە □ۆژاوا، هەمووی لە‌ کتێبەکان و نوسینەکان و موحازەرە و ڕاسپاردراوەکانی بەڕێز ئۆجەلانەوە وەرگیراوە و وەردەگیرێ.

• لە ئیسپانیا بزوتنەوەی ئەنارکیستی لە نێوانی دوو داهاتوودا بوو : سەرکەوتن یاخود تێشکانێك کە هەتا ئێستاش وەکو ئەستێرەیەکی گەش لە ئاسمانی مێژوی تێکوشانی ئازادیخوازاندا ماوەتەوەو دەمێنێتەوە، ئەزموونێکی گەورەی گەل□ك لە دووی خۆی بەجێهێڵاوە . هەرچیش ڕۆژاوا هەیە لە نێوانی 3 هەلبژاردەدایە : یەکەم: سەکوتکردن و تێشکانی تەواو چ لە ڕوی سەربازی و چ لە ڕووی ئەوەی کە بەدەستهە□راوە (کە ئەمە گریمانێکی یەکجار کەمە) . دووهەم ڕۆیشتن لەگەڵ نەزمی نوێی سیاسەتی نیو لیبراڵ و بازاڕ- ئازاد بە دروستکردنی جۆرێک لە دەسەڵاتی هاوشێوەی دەسەڵاتەکانی دیکەی ناوچەکە. سێهەم: گرتنەبەر و خۆگرێدانەوە بە هزر و داخوازیی و ئامانجەکانی ئۆجەلانەوە و کارکردن لەسەر لاوازی ڕۆڵی حیزب و هەنگاونان بەرەو کۆنفیدراڵیزم ، هەروەها کەمتر باسکردن لە کوردایەتی و یەکگرتنی کوردان و موئتەمەری نەتەوەیی کورد.

□

ئایا بەڕاستی سیاسەتەکانی بارزانی، شکستیان خواردووە؟! … زاهیر باهیر

سەراپای نوسینەکانی ناو فەیسبووك و ماڵپەرەکان پڕن لەو نوسینانەی کە گوایە بارزانی و پارتی سیاسەت نازانن و ئەوەشی کە دەیکەن شکستی خواردووە.

شیکردنەوەی من بۆ سیاسەتەکانی بارزانی بە پێچەوانەی زۆربەی ئەو ڕایانەی سەرەوەن ، لەبەر:

یەکەم : پێناسەی سیاسەت لە دێرزەمانەوە، دوای سەردەمی ڕۆڵی

بەسەرچوی خۆبەڕێوەبەریی یۆنانییە کۆنەکانی سەرەتای هەزارەی یەکەم و ماوەیەکیش پێشزاینی، ماناکەی شێوێندراوە و گۆڕاوە. ئەوکاتە سیاسەت وەکو نان و ئاو زەروری بوو بۆ ئەوان لە بەشداریکردن لە ئەنجوومەناکانیاندا بۆ لابەلاکردنەوەی کاروبارە سەرەکییەکانیان بە لێکۆڵینەوە و دانی بڕیار و ئەنجامدانی لە ڕێگای دیمۆکراسی ڕاستەوخۆوە (مشاوەرەی هەموانەوە). دوای ئەوەی ئەوان، سیاسەت ئەوەی کە باو بووە و پیادەکراوە، پاشقوللێدان و ساختە و کەڵەك و فێڵ بووە بۆ بەدەستهێنانی بەرژەوەندی تایبەتی ، ئیدی لە هەر بوارێکدا بووبێت . ئەم دیارەدیە لەسەر ئاستی لۆکاڵی، ناوچەیی و جیهانیش ، گەر بمانەوێت، بە ئاشکرا دەیبینین. بەگوێرەی ئەم پێناسەیە بۆ چەمکی سیاسەت، بارزانی باشترین سیاسی کوردە، وەکو وتراوە ” تا ئێستا ڕوینەداوە لە مێژووی کورددا” ئیدی ئەی ڕۆشنبیران گلەیی چیتان هەیە لە بارزانی؟!

دووەم: دەبێت لە سیاسەتا و کاروباری سیاسیانە و ئەنجامدانی، دوولایەن ببینین. واتە ئەوەی ڕادەگوزەرێ هەم ڕاستە وهەم هەڵەشە، کە بەڕای من ڕۆشنبیران و نوسەرانی کورد سەبارەت بە سیاسەتی بارزانی یەکلایەنانە دەیبینن، واتە تەنها لە دیدی خۆیانەوە و بە گوێرەی تەسەوراتەکانی خۆیان دەتوانن بیبین، کە ئەمەش لایەنێکی دیکەی بینینی سیاسەتە بە ‘ یەکلایەنی’

ئەمان ئەوە نابینن لە کردنی سیاسەتدا هەرکەس بیکات و لە هەر شوێنێکی ئەم جیهانەدا بیکات و ببێت، دوولایەن تیایدا بەشدار دەبێت. لایەنی یەکەم : ئەوەی کە سیاسەت دەکات ، لایەنی دەسەڵاتدارە. لایەنی دووهەم: ئەوانەی کەدەسەڵاتیان بەسەردا دەکرێت ، سیاسەتی سیاسییەکان و دەسەڵاتدارانیان بەسەردا جێبەجێ دەکرێت.

گەر بە وردی لە هەردوو لایەنەکی سیاسەتی بارزانی و پارتی بڕوانین، یەکەم ئەوە دەبینین: کە سیاسەتەکانی ئەو سەبارەت بە بەرژەوندی خۆی و خێزانی و توێژاڵێکی دیکەی نزیك لە خۆیانەوە زۆر سەرکەوتوانە بووە و تا ئەم ساتەش نەك هەر شکستیان نەهێناوە بەڵکو لە برەویشدان . دووەم هاوکات ئەوە دەبینین: کە سیاسەتەکەی بارزانی سەبارەت بە لایەنی ژێردەستەیان واتە گەل ، یا ڕاستتر بەشی زۆری خەڵکی کوردستان کە زۆربەیان هەژار وڕەنجدەر و بەشخوراوانن، سیاسەتەکانی بارزانی بۆ ئەمان سیاسەتێکی شکستخواردوون و خراپن، لە بەرژەوەندی بارزانی و هاوپەیمانەکانێتی چ لە کوردستانا و چ لەدەرەوی کوردستاندیشدا.

من لێرەدا بڕێك لەو سیاسەتانەی کە بارزانی بەڕێی کردەوە کە بۆخۆی و هاوپەیمانە ناوخۆیی و دەرەکییەکانی سەرکەوتو بوون و بۆ زۆربە خەڵکی کورستان کارەسات بوون، تەنها لیستیان دەکەم:

سیاسەتی پەنجا بە پەنجای فرمانڕەوایەتی، شەڕی ناوخۆ بە هەموو لایەنەکانەوە ، ڕێکەوتنی لەگەڵ تورکیاو ناوچەکە و وڵاتانی ڕۆژاوا و ئەمریکا، ڕێگادان بە کۆمپانیا زەبەلاحە جیاجیاکانی بێیانە کە بەئارەزووی خۆیان سەروەت و سامانی ولات دەقۆزنەوە، ڕاگرتنی هاوسەنگی یاخود یاریکردن بە پەیوەندی نێوانی هەرێم و حکومەتی ناوەندیی ، مووچەبڕین و کەمکردنەوەی ، دەست تێکەڵاوکردن لەگەڵ تورکیا و قەتەر لە هێنانی داعش ، ڕێگەدان بە هاتنە ناوەوەی تورکیا و هێڕشکرنە سەر پەکەکە، دژایەتیکردنی بزوتنەوەی ڕۆژاوا و باکور ، کۆکردنەوەی هەموو حیزبە کوردییەکان لە حکومەتی بنکە فراوان و هاوکاتیش پەلبەستن و بێدەسەڵاتکردنیان ، تڕۆکردنی پەڕلەمان و پەڕلەمانتاران، یاریکردن بە سۆز و عەقڵی جەماوەری کورد … گەلێکی دیکە لەمانە.
پرسیار بۆ نوسەر و ڕۆشنبیری کوردی لێرەدا: باشە گەر سیاسەتەکانی بارزانی شکستی خواردووە، ئەی چۆن 24 ساڵ و نیوە بە پێوە ماوە؟!!

زاهیر باهیر – لەندەن
30/09/2016

جیاوازی نێوانی هەرەوەزی و خێرخوازی ، کاری هەرەوەزییانە و خێرخوازییانە:

زاهیر باهیر – لەندەن
24/09/2016

جیاوازییەکانی ئەم دوو جۆرە کارکردنە یا ئەم دوو جۆرە ئەنجوومەن/ دەستانە / کۆمیتانە زۆرن ، بەڵام جیاوازییە بنەڕەتییەکانیان ، ئەمانەن:

• خێرخوازی زیاتر خەڵکانی دینی و مەزهەبی و ڕێکخروانی مەدەنی ناحکومی پێی هەڵدەستن و هۆکار و هاندەرەکانیشیان ڕۆحی بەزەیی و دڵسووتان و خزمەتکردنێکی بەرچاوی سیستەمەکەیە ، ئەمەش زیاتر لە کەیسی ڕێکخراوە مەدەنییە ناحکومییەکاندا بە ئاشکرادەبینرێن. لە

هەرەوەزییەکاندا، کارکردن و پێکەوە ژیان ڕۆحی کۆمەك و یارمەتی دروستدەکات و گەشەی پێدەدات ، گیانی هاوکاریانەی سەردەمی کۆنی مرۆڤ دەژێنێتەوە و مرۆڤ دەگەڕێتەوە بۆ سروشتە سروشتییەکەی خۆی. هۆکاری کردنەکەی نە پارەیە و نە بەزەییە ، بەڵکو هۆشمەندی مرۆیانە و دەفعکردنی پێویستی یەکدییە.

• خێرخوازی، مرۆڤانی خزمەتپێکردوو Patronise دەکات (واتە بە چاوێکی تا ڕادەیەك سوك و بێ دەسەڵات تەماشا دەکرێن و خۆجیاکردنەوەش لە نێوانی هەردوو لادا بە زەقی دەبینرێت کە لوتبەرزی و زانایی و لێوەشاوەیی پێوە دیارە. لە هەرەوەزییەکاندا گیانی یەکسانی و بڕوا بەخۆبوون و بە یەکدیبوون گەشە پێدەدات ، کار لەسەر دروستکردنی تاك و بایاخدان بەکاری هەرەووەزیانە دەدات .

• لە کاری خێرخوازی-دا چاوبەرەوژێریی و خەجاڵەتی و خۆ بەکەم زانیین بۆ ئەو کەسانەی کە کۆمەکیان پێدەکرێت، دەبینرێت. لە کاری هەرەوەزی-دا ئەوانەی سەرەوە پوچەڵدەبنەوە، گیانی برایەتی و ڕۆحسووکی بەرهەم دەهێنێت و بەختەوەری و شادمانی بۆ بەشداربووان دەگەڕێنێتەوە بەوەی کە پشتئەستورن بە هێز و هاوکاری یەکدیی و مەترسی تەنیایی و بێ پارەیی و بێ هاودەمی دەڕەوێنێتەوە.

• خێرخوازی خەڵکانی خزمەتپێکراو دەکەنە وابەستە و تەنانەت ئەو تۆزە هێز و دەسەڵاتەش کە هەیانە، ئەوەشیان لێدەسێنرێتەوە و گیانی کەمبڕوایی و بێ هێزی و بڕواکردنە سەرکەسانی دیکە لە دەرونیاندا چەکەرە دەکات. لە هەرەوەزییەکاندا ، کاری هەرەوەزییەکان تاك چالاك و دەستپێشخەر و خزمەتکاری کۆمۆنێتییەکەیە و دڵەڕاوکێ و دوودڵی لا دروست نابێت لە کاتی ڕوودانی کارەساتە سروشتی و ناسروشتییەکاندا ، چونکە دەزانێت کە هێزێکی لەبن نەهاتوی ئاشکراو شاراوەی لە دەوروبەرە.

• هەرچی خێرخوازی و کاری خێرخوازیانە هەیە سەرەڕای ئەوەی کە کارەکانیان تەنها وەختییە ، گەورەترین خزمەتیش بە سیستەمەکە و خودی دەوڵەتەکانی دەکەن ، هەر بۆیەش دەبینیت کاتێك کە ڕوداوێك ڕوودەدا بە هەزارەها لە خەلکانی دەوڵەمەند و ملیۆنەهای دیکەی خەڵکانی ئاسایی کە دەکەونە ژێر ئەژموونی میدیاوە ، بە پەلە پارە وخواردن و پۆشاك و خواردنەوە و هەتد کۆدەکەنەوە وەکو یارمەتی و کۆمەك . یاخود ناو بەناو کۆمەك بۆ وڵاتانی بەناو هەژاری وەکو لە ئەفریقاو شوێنەکانی دیکە، کۆدەکرێتەوە ، کە لەم حاڵەتەدا پاترۆنایزیان دەکەن و بە هەزار ناویاندەهێنن، ئەمە لە کاتێکدا هیچ وڵاتێك نییە لەم دونیایەدا گەر سامانەکانی بۆ خەڵکەکەی سەرف بکرێت و یاخود هەرەوەزیانە کاری لەسەر بکرێت ، بە هەژاری

بمێنێتەوە. لە هەرەوەزییەکاندا ، خەڵکی بە رۆحێکی هۆشدارەوە دێتە پێشەوەو هۆکاری ئەساسی هەژاری و نەداریی لا ڕونە و پرسەکان لای ئەمان زیاتر دەبێتە پرسێکی سیاسی و لە هەوڵی فراوانکردنی هەرەوەزییەکاندان لە ئاستێکی گەشەکردوی زیاتردا. ئەوە تێدەگەن کە ئەم جۆرە ژیانە خۆشترە و بە ئەزموون ترە .

• کاری خێرخوازی و خێرخوازییەکان لەسەر مانەوەی خاوەندارێتی تایبەتیی و بەرقەراربوونێتی ، هەر لەبەر ئەمەشە لە کردنی ئەو کارانەدا بە هیچ شێوەیەك نابێت باسی ڕەگوڕیشەی پرسەکە بکەیت ، بۆچی ئەوەتی ئێمە هەین ئەسیوبیا و سۆمالیا و بەنگلادش و گەلێك وڵاتی دیکەش هەر بە هەژاری دەیانبینین و پێماندەوترێت کە ڕوداوی سروشتی وەك بوومەلەرزە لافاو بێ بارانی … هۆکارەکەیەتی نەك هۆکار و بنەماکانی سیاسی ، ئابوری یاخو د کۆمەڵایەتی. قسەکردن لەسەر ئەسڵی کێشەکان بقەیە. هەرەوەزییەکان دەقا و دەق بە پێچەوانەی ئەوانەوە کاردەکەن ، کار لەسەر خاوەندارێتی گشتی دەکەن ، کارکردنی بە جەماعی دەکەن، ئەمانەش هیچیان کاتیی نیین، بەڵکو دائیمییە. کارکردن بە جەماعی و ژیانی هەرەوەزیانە هیچ جۆرە دەرفەتێك بۆ هەژموونی گەورەی کارەساتە سروشتییەکان ناهێڵێتەوە ، هاوکاتیش کەمبوونی بەرهەم و بەرهەمهێنان ، هەرگیز هەڕەشە لە ژیانیان ناکات چونکە ئەوان بەو کارە دەستەگەلییەی کە دەیکەن دەتوانن ئەوەی کە دەیانەێت ، بە گوێرەی پێویستی خۆیان بەرهەمی بهێنن .

• جۆرێك لە کاری خێرخوازی کار لەسەر ساخکردنەوەی کەرەسەو مەتیریاڵی زۆر جار ئێکسپایەریش، دەکات و کە ئەمەش قازانجێکی گەورە بۆ هەندێك لە کۆمپانییە گەورەکان دروستدەکات . واتە کۆمپانیاکان لە ڕودانی کارەساتەکان و لە ژیانی ئاسایشدا هەر قازانجدەکەن، کورد وتەنی " باران بێت ئاشیان دەگەڕێت و خۆشیان بێت جووتیان دەگەڕێت" . هەرچی هەرەوەزییەکان هەیە دەتوانن متمانەی ژیانیان بە تەواوی بکەنە سەر سروشت و کێڵگەکان کە هەرەوەزانە لە کشتیاریکردن و بەرهەمهێنانی خواردنی ئۆرگانیك (تەبیعی) کە زۆر تەندروستیانەیە. ئەو سروشتەی نەك هەر هەموو پێداویستییەکی خۆراکی و پۆشاکی ژیانی تیادایە و بواری چاندن و تۆوکردن و ناشتنیشی بۆ ڕەخساندوین ، بەڵکو چارەسەری هەموو نەخۆشییەکانیشی تیادایە بە تایبەت لە وڵاتێکی وەکو کوردستانی ئێمەدا . بەکردنی ئەمەش بازاڕ- ئازاد لەو شوێنەدا تا ڕادەیەك گورزێك دەخوات.

• لە دەستە خێرخوازییەکان و ڕێکخراوە مەدەنییە ناحکومیکاندا بە ئاشکرا تەرکیبی هیراشیانە و بیرۆکراسی کارکردنی بیرۆکراسیانە

دەبینرێت و لەسەر ئەوە بناخەیە دروستبوون و کار دەکەن ، ئیدی لە هەر شوێنێکی ئەم جیهانەدا بێت. کاری هەرەوەزیانە و کۆمۆنێتی و تۆڕی هەرەوازییان، بە تەواوی پێچەوانەی ئەوانە و لە بنەما و بناخەی هیراشییەت / هەڵەمییەت دەدات، بە گرتنەبەری دیمۆکراسی ڕاستەوخۆ کە بە زمانی گوندنشینانی کۆن "بە مشاوەرە" کارەکان دەکرێت و ڕادەپەڕێنرێت، بەم شێوەیە هەرەوەزیی و کاری هەرەوەزییانە هیراشیەت و بیرۆکراسیەت هەڵدەتەکێنێت بە نەبوونی سەرکردە و بنکردە و مودیر و کارمەند و کرێکار ، بە ڕێگانەدانی هاتنەخوارەوەی فرمان بۆ مشاوەری دەستەجەمعی، هەموو ئەمانە ڕەتدەکاتەوە و ئەو شێوازە لەتەك هەرەوەزیدا ناڕوات.

چەپ و کۆمۆنیست ئەوەندەی ڕاستڕەوکان زیانیان بە بزوتنەوەی سۆشیالیستی گەیاندووە

زاهیر باهیر – لەندەن
Sep 2016

بەشی یەکەم:

چەرخی ڕابوردوو دوو کارەساتی گەورەی مێژویی بە خۆوە دیت کە تا ئێستاش لانی کەم بەشێکی زۆری جیهان بە دەست یەکێکیانەوە هەر دەناڵێنێت. ئەو دوو کارەساتە مێژوییەش یەکەمیان "شۆڕشی بەلشەفی" و بەڵشەفیزم بوو ئەوی دیکەشیان "شۆڕشی ئێران" بوو ، کە لە ڕاستیدا هیچیان شۆڕش نەبوون، بگرە دژ بە شۆڕشەکە بوون.
کارەساتی یەکەم گەر تەواوی دونیای بە خۆیەوە سەرقاڵنەکردبێت ئەوە بەشێکی زۆری لە جیهان گرتەوە و نزیکەی 80 ساڵی خایاند، گەرچی هێشتا سێبەرەکەی هەر بەسەرمانەوەیە. کارەساتی دووهەمیشیان کە لە ئێستادا لە جەنگی مەزهەبی نێوانی شیعە و سونە و سونە و سونە و " کافراندا" درێژکراوەتەوە تا ئێستا کۆتایی ئەم شەوەزەنگە ، ئەم

سەردەمە ڕەشە، لە هیچ شوێنێکەوە دیار نییە . ئەوەی کە لە ئێراندا ڕوویدا کە ناوی بە شۆڕش دەرکردووە بەردی بناخەی جەنگی عێراق و ئێران، ڕۆڵ و کارایی لەسەر ناوجەکە بە دروستکردنی حیزبی سیاسی و میلیشیاکانیانەوە ، دروستکردنی دوو سەنتەری سەرەکی لەگەڵ سعودییەدا لە ناوچەکەدا و پێشبڕکێی نێوانیان لە نانەوەی جەنگی وێرانکاریدا و لە دایکبوونی تالیبان و قاعیدە و ئێستاش داعش ، دانا.

ئەگەر چی هەر یەك لەم دووکارەساتە لەلای زۆرینەی خەڵکی بە خودی چەپ و کۆمۆنیستەکانیشەوە بە دوو دیارەدەی جیا، پێناسە کراوە و ناوهێنراوە ، یەکەمیان بە چەپ و دووهەمیان بە ڕاست ، بەڵام لە ڕاستیدا هەردوکیان دووژمنی سەرەکی بیرێکەی سۆشیالیزم/ ئەنارکیزم بوون و ڕێگر و دژ بە دروستکردنی ئەو کۆمەڵە بوون ، بەڵام هەر یەك لە ڕێگە و دیدی خۆیەوە دووژمنایەتی کردوە. کاتێکیش کە ئەم دوو بزووتنەوەیە هەردوکیان کەم تا زۆر وەك یەك لە داهاتوی سۆشیالیزم کاریان کردبێت ، ئیدی ناوزدەکردنیان بە چەپ و ڕاست ، مانایەکی نامێنێت!! ئەمە لە کاتێکیشدا کە هێڵی ناوکۆیی ئەم دوو بزوتنەوەیە و بزوێنەری سەرەکییان " ئایدۆلۆژیا" بووە .

لەم وتارەمدا، من تەنها زیاتر پێداگریی لەسەر کومۆنیستەکان و ئایدۆلۆژییەکەیان کە بنەماکەی مارکیزمە، دەکەم . دەمەوێت گەر بە کورتیش بێت ئەو بنەمایانە بۆ خوێنەر بخەمەڕوو تاکو ئەوە ڕونبکەمەوە کە چۆن چەپ و کۆمۆنیستەکان بەکردەوە دووژمنی سەرسەختی سۆشیالیزم بوون و سەرچاوەی ئەو دووژمنکارییە لە کوێوە سەرچاوەی گرتووە و ئەو بوارانەشی کە گرتونیەتەوە .

• چەپەکان لە ڕابووردو و لە ئێستادا:

چەپ بە هەموو لقەکانیەوە هەر لە سۆشیالدیمۆکرات و حیزبە سۆشیالیستەکان و ژینگە و سەوز و حیزبە کرێکارییەکانەوە لە سەرانسەری جیهاندا ، نەیانتوانیوە ببنە هێزێکی شۆڕشگێڕ و کۆمەڵ بەرەو گۆڕانکارییەکی بنەڕەتی ببەن. ئەو دروشمانەی کە هەڵیانگرتبوو وەکو ئازادی و یەکسانی و دادوەری کۆمەڵایەتی، بە گەیشتنە دەسەڵاتیان ، کاڵبوونەتەوە. چەقی تێکۆشانی ئەمان لە وڵاتانی دواکەوتووی پیشەسازیدا جەنگی لادێ/ گەریلە بووە و لە وڵاتانی دیکەی پێشکەوتوی پیشەسازیشدا ، هەڵبژاردنی پەڕلەمانی بووە.

ئەوانەی لە ڕێگای جەنگی گەریلاییەوە تێکۆشاون، نەگەیشتونەتە هیچ شوێنێك، یا گەر گەیشتبێتیش فرمانڕەوایەکی باشتریان لەوانەی پێش خۆیان دروستنەکردووە. ئەوانەشیان کەلە ڕێگەی هەڵبژاردنی " دیمۆکراسیانەوە" دەسەڵاتیان گرتێتەدەست، نەیانتوانیوە

دروشمەکانیان و تەواوی داخوازییەکانی ئەوانەی کە دەنگ و متمانەیان پێداون ، بەجێبگەیەنن. گومانیشی تیانییە کە ڕەنگە نێتی گەلێکی ناو ئەم پارتانە پاکبووبێت و بەڕاستیش بۆ ئەو مەبەستە لە سیاسەت و پارتایەتییەوە ئاڵابن، بە تایبەت کە گەلێك لە پارتە سۆشیالدیمۆکرات و کرێکارییەکان، کەسانی مارکسی و لینینی دڵسۆزی تیادا بووە ، کە زۆربەی کات بەرنامەی ڕادیکالتریان لە مانیفێستی حیزبەکەیان پێبووە .

ئەزموونە یەکبەدوایەکەکانی فرمانڕەوایان لە شوێنە جیاجیاکانی ئەم دونیایەدا، کە تازەترینیان یۆنانە، سەلماندیان کە ئەمان نەك هەر لە گۆڕانکاری بنەڕەتی بەڵکو لە بەجێگەیاندنی ئەو بەرنامەیەشی کە کەمپەینیان بۆ دەکرد، دەستەپاچە بوون . ئەمان لەبری ئەوەی کە ببنە خزمەتکار و پارێزەری بەرژەوەندی ئەوانەی کە هەڵیانبژاردوون بۆ ئەو شوێنە، کەچی پارێزەری بەرژەوەندییەکانی ئەوانەن کە هەموو شتێکیان لەوانەی کە دەنگیان پێداون ، زەوتکردوە . بەواتایەکی دیکە ئەمان تەنها فرمانبەرێکن داکۆکی لە یاسا و بەرژەوەندی بانقەکان و کۆمپانیا گەورەکان و دەوڵەمەندەکان و خاوەنزەوی و موڵکە گەورەکان و کۆمەڵی دەستەبژێر دەکەن. ئەمان تەنها بورغویەکی بچوکن لە ماشێنە گەورەکەی سیستەمەکەدا ، گەر لە کاریش بکەون ، ماشێنەکە کاری خۆی دەکات و ڕاناوەستێ. ئەوەی کە فرمانڕەوایی دەکات ئەوانەن کە ناوزەدەم کردن بە یارمەتی یاسا و پۆلیس و سوپا و دادگا و دەزگە سیخوڕییەکانیان تاکو یاساکانیان بۆ بخەنە کار.

لە هەموو حاڵەتێکدا ئەمان لە فرمانڕەواییاندا تەنها دەتوانن جەند ڕیفۆرمێکی بچوك بکەن و چەند کێشەیەکی بچوك لابەلابکەنەوە و بە ئاستەم ژیانی زۆرینەکەی لە چاو حوکمی حیزبە ڕاستڕەوە کاندا ، ببەنە پێشەوە. سەرەنجامیش وەهمدانێکی گەورەیە بە خەڵکی بەوەی کە بەڵێنێکی گەورەیان پێدەدەن و ناتوانن بیبەنەسەر و لەو بارەشدا بێ ئومێدیان دەکەن.

بەم کردارانەیان، گومانی تیادانییە ئەمان باشترین خزمەتی سیستەمەکە دەکەن بە درێژکردنەوەی تەمەنی و هەڵخەڵەتاندنی خەڵکی و باوەڕهێنانیان بە هەرە درۆ گەورەکەی مێژوو کە پرۆسەی هەڵبژاردنە، چونکە ئەمان لە حیزبگەلێکی ئاوادا کاردەکەن کە پەیامیان بۆ ئێمە ئەوەیە کە تاکە ڕێگایەك کە لە پێشمانە گرتنەبەری ڕێگای ڕیفۆرم و چاککردنی هێندی بارودۆخەکەیە، نە ڕێگایەکی دیکە، ڕێگای سێهەم.

بەبۆچونی من ئەم کەسە سۆشیالیست و مارکسیانە کە لە ناو ئەم حیزبە کرێکاری و چەپانەدا لێبڕاوانە و دڵسۆزانە کاردەکەن ، باشترین خزمەت و کار لە سەر درێژکردنەوەی تەمەنی ئەم سیستەمە

دەکەن ، زیاتر لە هاوەڵە کەمتر ڕادیکالەکانیان ، ئەویش بەهۆی ئەو پێگە کۆمەڵایەتییەی کە هەیانە و هەبوونی متمامانەی زۆر لە لایەن خەڵکە ئاساییەکەوە.

ئامارەکان و واقیعیش ئەوەیان پێکاوە کە ئەمان کاتێك لە حوکمدان نەك هەر گیانی شۆ□شگ□□یان لە ناو خەڵکدا مراندووە بەڵکو گیانی بەرهەڵستاکاریی ئاساییشیان ، مراندووە . لە شوێنێکی وەکو ئەوروپا بە تایبەت بریتانیادا سەردەمانێك کە حیزبی کرێکاران لەسەر حوکمن ، ژمارەی ناڕەزاییەکان و مانگرتنەکانی کرێکاران کەمترن لە سەردەمانی حوکمڕانی حیزبی تۆری (موحافیزین) ، ئەمە جگە لەوەی کە مانگرتن و ناڕەزاییەکان لە ناوەڕاستی ساڵەکانی حەفتاوە لە کەمبوونەوە و نوشوستیدان (تەنها ساڵێك کە تۆزێك لەوان نەچێت ساڵی 2011 بوو) .

ڕیکردی فەرمی مانگرتنەکان لە بریتانیادا لە ساڵی 1890 وە هەیە ، ئەوە دەردە‌خات کە مانگرتنەکان لە ساڵانی حەفتاکانەوە بەرەو کەمبوونەوەوە ب□ کارایی ڕۆیشتون جگە لە هەندێك کات نەبێت . بەڵام لە ساڵی 1990 وە ژمارەو کارایی مانگرتنەکان لە ساڵانی پێشخۆی کەمتر بووە . ئەم لینکەی خوارەوە زانیارییەکی زۆری تیادایە لەسەر ئەو کێشەیە و هۆکارەکانیشی روندەکاتەوە گەرچی من ئەو هۆکارانە بە فاکتەری سەرەکی لەم گرفتەدا، نازانم.

/http://isj.org.uk/why-are-there-so-few-strikes

بەشی دووهەم:

لای زۆرینەیەك لە چەپ بە تایبەت کۆمۆنیستەکان، شێواندنی بزوتنەوەی سۆشیالیستی و هۆکاری نەگەیشتن بە سۆشیالیزم، لە ‘ستالین’ و سەردەمی فرمانڕەوایی ئەوەوە، دەستپێدەکات . کەمینەیەکیش وای دەبینن کە ستالین چشتێکی نەکردەوە جگە لە بەجێگەیاندنی پرۆسەی ‘لیننیەت’ و پراکتیزەکردنی بیرۆکە و تیوری خودی ‘لینین’ خۆی نەبێت.

بەڵام گەر بە وردی تاو و توێیەکی مێژوو بکەین و بە بیرێکی فراوانەوە ئاوڕێکیش لە واقیعی ڕابوردوو و ئێستاش بدەینەوە ، ڕەنگە تا ڕادەیەك بتوانین گەلێك لەوانەی کە ڕویداوە و لۆمەی ستالین و لینین-مان لەسەریان کردوە، لە مارکسەوە سەر دەربهێنێت ، یا لانی کەم ئەشکالێکمان سەبارەت بە مارکس لا دروستبکات.

با سەرنجێکی بیانوو و پاساوەکانی کۆمۆنیستەکان بدەین و دوای ئەوە ئاوبەرێکی سەرچاوەکەی بکەین ، بزانین لە کوێدا دەگیرسێتەوە.

• ڕێکخستن و پارتی کرێکاران:.

ئەوەی کە پاڵی بە ‘لینینە’ وە ناوە ب□ □ دروستکردنی پارتی شۆڕشگێڕ

و کارکردنی کۆمۆنیستەکان، گواستنەوەی هۆشیاری چینایەتی بووە بۆ ناو ڕیزەکانی کرێکاران . ئەو لە کرداردا باوەڕی بەوە نەبووە کە هۆشیاری چینایەتی لە زەمینەی کارکردن و ململانێی چینایەتی نێوان خودی کرێکاران و بورجوازی سەرهەڵدەدات. ئەمە لە لایەك لە لایەکی دیکەشەوە ‘ لینین’ باوەڕی بە کۆنترۆڵکردنی چینی کرێکاران هەبووە لەلایەن کۆمۆنیست و پارتەکەیانەوە. ئەو باوەڕی بە‌ بزوتنەوەی خۆڕسکی نەبووە ، هەمیشەش ئەو بزوتنەوە خۆڕسکیانەی بە حوکمی نەبوونی پارتی شۆڕشگێڕی خاوەن زەبت و ڕەبت و هەبوونی ناوەندی دیمۆکراسی لەو پارتەدا, بە بێ سەروبەرە و ئاژاوە، داوەتە قەڵەم.
‘لینین’ باوەڕی وابووە بۆ ڕودانی شۆڕش بارودۆخی زاتی و بابەتی گرنگن . لە بارودۆخی زاتیدا بۆ شۆڕش هۆشیاری چینایەتی لای گرنگ بووە و هەنگاوی گەورە بووە چونکە ئەو هۆشیارییە لەناو کرێکاراندا، بەڕای ئەو، ونە. بۆ ئەمەش ئەو کاری لەسەر دروستکردنی ئەو پارتە کردووە و باوەڕی وابووە کە کۆمۆنیستەکانی ناوەوە و دەرەوەی کرێکاران هۆشمەندترین کەسانێکن، دەکرێت پارتی پێشڕەو بەو کەسانە دروستبکرێت و پێشڕەوایەتی چینی پڕۆلیتاریا، کرێکاران، بکات بەرەو مەنزڵی کۆتایی کە گرتنەدەستی دەسەڵاتی دەوڵەتی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریایە، دواتریش بەرەو کۆمۆنیزم .
لینین، لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا ” دەبێت چی بکرێت؟” بناخەی تەواوی پلان و پڕۆگرامی حیزبی بەلشەفی دانا و هەر لەوێدا پەنجە بۆ زەبتوڕەبتی حیزبیانە ڕادەکێشێت و دەیەوێت بیکاتە ڕێنمایی “دەلیلی ” کارکردنی ئەندامانی حیزب.
من لەم خاڵەدا نامەوێت بە درێژی لەسەر ئەو کتێبە و پلان و پڕۆگرامەکەی ‘لینین’ بڕۆم چونکە پێموایە ئەوەمان کە ڕۆژێك لینینی یا مارکسی-لینینی بووبێتین ئەو کتێبەمان نەك هەر خوێندۆتەوە بەڵکو دەرخیشمان کردبوو. ئەوەی کە لای من گرنگە لیرەدا، ئەوەیە کە بڵێم لینین ئەمەی لە خودی مارکسەوە هێناوە . مارکس لە بەیانی شیوعی-دا لە بەشی دووهەمدا، لە پەیوەندی کرێکاران و کۆمۆنیستەکاندا، دەڵێت ” کۆمۆنیستەکان پارتێکی جیا دژ بە پارتەکانی دیکەی چینی کرێکاران دروست ناکەن”
https://www.marxists.org/archive/marx/works/1848/communist-manifesto/ch02.htm
لەم دێڕە کورتە دا ، مارکس دوو شتمان بۆ دەخاتەڕوو ، یەکەم: کۆمۆنیستەکان و کرێکاران جیاوازن . دووهەم: هەبوون و ڕەوابوونی پارتی کرێکارانەیە. ئەو ئایدیایەی کە ‘لینین’ سەبارەت بە دروستکردنی حیزب هەیبوو ، لە مارکس -ەوە وەری گرتوە.
John Molyneuxکە ئەکادیمی و نوسەرە و زیاترلە 12 پەرتوکی لەسەر

کێشەی جیاواز هەیە یەکێك بوو لە ڕابەرەکانی " سۆشیالیست وەرکەر پارتی " برتانیا و ئێستاش لەگەڵ هەمان حیزب بەڵام لە ئیرلەندە کاردەکات ، یەکێکە لەنێو کەسە دیارەکان کە لە مارکس بەباشی گەیشتبێت و توانیوێتی لینین بە مارکسەوە پەیوەستبکاتەوە . سەبارەت بە زۆر مەسەلە لەوانە ‘ حیزب’ ‘پڕۆلیتاریا/کرێکاران’ و دیکتاتۆری پڕۆلیتاریا’ و ‘ شۆڕش’ یەکجار زۆری نوسیوە . لێرەدا من وەکو بەڵگەنامەیەك پەنجە بۆ هەندێك لە نوسینەکانی سەبارەت بە پارتی پێشڕەو، ڕادەکێشم . ئەو دەڵێت " بەڵام کاتێك کە یەکێك لەسەر تئیورەکانی مارکس سەبارەت بە پارت دەدوێت، بابەتەکە باسی پارتییە سیاسییەکان بەگشتی نییە، بەڵکو پارتە شۆڕشگێڕەکەیە کە ئامانجی ئەو، هەڵگێڕانەوەی کاپیتاڵیزمە- بەتایبەت کەسێك کە قسە لەسەر تێزی مارکسی سەبارەت بە پارتێکی سیاسی پڕۆلیتاریانە، دەکات، چونکە ، بە دڵنیاییەوە ، ئەوە دیدی ئەوە کە " بە تەنها پڕۆلیتاریا، بە هەقەت چینێکی شۆڕشگێڕن" مۆلێنوکس هەر لە درێژەی ئەو نوسینەیدا لە شوێنێکی دیکەدا دەڵێت " ....لە ڕاستیدا مارکس زۆرجار پێشنیاری ئەوەی کردووە لە تەواوی مانای وشەدا، بە هەستێکی تەواوە، ناتوانرێت کرێکاران بەچین وەرگیرێن هەتا پارتی جیاوازی خۆیان بینانەکەن… دەتوانین لە مانیفێستی کۆمۆنیستدا ئەوە بدۆزینەوە کە ‘ ڕێکخستنی پڕۆلیتاریا لەڕ چینێکدا، دواتریش لە پارتێکی سیاسیدا ، بەبەردەوامی غەمگینی/دڵەڕاوکێیە لە کێبڕکێی نێوان کرێکاران خۆیاندا’. هەروەها لە بڕیاری کۆنفرانسەکەی نێونەتەوەیی یەکەم، لەندەنی 1871 واهات ‘ پڕۆلیتاریا دەتوانێت تەنها بە دامەزراندنی پارتێکی سیاسی جیاواز بۆخۆی، وەک چین، کار بکات ’. " لە درێژەی ئەو نوسینەدا لە شوێنێکی دیکەدا، بە ئاماژەکردن بە مارکس دەڵێت " ئەم خۆڕێکخستنەی پڕۆلیتاریا لە پارتێکی سیساسیدا زەرووریيە/ جەوهەرییە بۆ سەرکەوتنی شۆڕشی کۆمەڵایەتی کە لە هەدەفی کۆتاییدا : هەڵوەشاندنەوەی (ئتلغاکردنەوە) چینەکان."

https://www.marxists.org/history/etol/writers/molyneux/1978/party/ch01.htm

ڕەنگە لە ڕوی تیورییەوە پێشڕەوی شۆڕشگێڕ نێتی نەبووبێت کە ڕێکخراوێکی جیا لە چینی کرێکاران دروستبکات و لە چەقی بزوتنەوەکەیاندا خۆی بە هەموو شتێك بزانێت. لینین و ئەوانی دیکەیان نێتیان وابووە کە ئەمان تێکەڵ بە بەشێك لە چینی کرێکاران بن بە مەبەستی کردنی جەدەلی ململانێی چینایەتی و گواستنەوەی هۆشیاری سۆشیالیستییانە بۆ ناویان. بەڵام لەو ماوە درێژەی سەردەمی مارکسەوە تا ئێستا مامەڵەی پارتە سۆشیالیست و

کۆمۆنیستەکانمان لەتەک کرێکاراندا بۆ دەرکەوتووە، کە هەمیشە خۆیان بە دەستەی پێشڕەو هۆشمەند و ڕۆشنبیر زانیوە و لە حەقیقەتیشدا لە دەرەوەی دەسەڵات و لە دەسەڵاتیشدا توانیویانە یاخود هەوڵی جددیان بۆ کۆنترۆڵکردنی کرێکاران داوە.

بەشی سێهەم:

• دەوڵەت و ناوەندگەرایی و دەسەڵاتخوازیی:

وەکو لە سەرەوە وتم هەندێك لەو چەپ و کۆمۆنیستانە نوشستی بزوتنەوەی سۆشیالیستی و نەگەیشتن بە قۆناغی سۆشیالیزم دەگێڕنەوە بۆ 'لینین' بەوەی کە گوتویەتی و کردوویەتی. بە بۆچونی من ئەمەی کە 'لینین' کردویەتی لە خودی ' مارکس و ئینگلسەوە' وەریگرتوە کە ئەوانیش هەردوکیان زۆر پێیان لەسەر ناوەندگەرایی و دەسەڵات، داگرتووە. لە نێونەتەوەیی یەکەم وەکو ڕێکخراوێکی جیهانی کرێکاران، هاوکاتیش سێنتەرێك، لەوێوە فرمانەکان و پەیامەکان بۆ خوارەوە دەنێررا و دروشمە ئەمرییەکەی کە " ئەی کرێکارانی جیهان یەکگرن" بوو، کە لەوێدا مارکس لە سەری سەرەوەی ئەو ڕێکخراوەوە بوو . هەر لەوێشدا بوو کە مارکس پەیگیریی لە ڕێکخراوێکی ناوەندگەرایی دەکرد ، ئەوەش لەلایەن باکۆنینەوە ڕەتکرایەوە. باکۆنین باوەڕی وابوو ڕێکخراوی ناوەندگەرایی حەماسی شۆڕشگێڕانەی خەڵک و خۆڕسکییان خامۆش دەکات . ئەمەش یەکێك بوو لە هۆکارەکانی وەدەرنانی باکۆنین و هاوڕێکانی لە ڕیزەکانی نێونەتەوەیی.
مارکس باوەڕی وابووە پاش کۆنترۆڵکردنی ئامرازەکانی بەرهەمهێنان ، قۆناخێکی کاتیی، دەبێت، کە دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریایە و ئەم قۆناخەش بۆ تێپەڕکردنی کۆمەڵ لە سۆشیالیستییەوە بەرەو کۆمۆنیزم زەروورییە. گەرچی ئەم تیورە لای مارکس لە ساڵی 1870 دا لە پەرتوکی بەرنامەی گۆتادا خرایە ڕوو ، بەڵام "لە ڕاستیدا لە ئایدۆلۆجیای ئەڵمانیدا، تیوری دیکتاتۆریی پڕۆلیتاریای (هێشتا ئەو ناوەی نەداوەتێ) بە جۆرێك لە جۆرەکان، خراوەتەڕوو "......هەموو چینێك ئامانجی پاوانەکردنە بەڵێ پڕۆلیتاریاشەوە کە بەرەو هەڵوەشاندنەوەی فۆرمی کۆمەڵی کۆنی دەبات بە تەواوی و بەگشتی ، یەکەمجار دەبێت دەسەڵاتی سیاسی بگرێتە دەست تاکو نوێنەرایەتی بەرژەوەندی بە هەقەت وەکو بەرژەوندی گشتی، بکات کە لە چرکەی یەکەمدا زۆری پێدەهێنرێت کە بیکا" لا 52 و 53 ئایدۆلۆجی ئەڵمانی { لەو لینکەی خوارەوە وەرگیراوە} " قۆناخی گواستنەوە ، قۆناخی گۆڕانی شۆڕشگێڕانەیە " لە نێوانی کۆمەڵی کاپیتاڵیستی و کۆمۆنیستدا" مارکس نوسیوێتی " قۆناخی گواستنەوەی شۆڕشگێڕانە لەمیانەوە بە ئەویان دەگەیەنێت" بەرنامەی گۆتا، چاپی 1870.

لێرەدا گرنگ نییە جۆری دەوڵەتەکە چۆنە و کێ بەڕێوەی دەبات ، چونکە هەر دەوڵەتێك بچوك یا گەورە زۆر یان کەم پێویستی بە سوپا و پۆلیس و دادگاو یاسا و ئیدارەی بیرۆکراتی و دەزگەی سیخوڕی و ..هتد هەیە، کەواتە دەوڵەتی کرێکاران / پڕۆلیتاریاش ناتوانێت خۆی لەمە بپارێزێت .
لە ڕەدی ئەمەدا باکۆنین نوسوێتی " ئەگەر دەوڵەت هەبێت ، ئەوە هەیمەنەکردنیش دەبێت و سەرەنجامەکەش کۆیلایەتی. دەوڵەت بە بێ کۆیلایەتی ، بەکراوەیی بێت یاخود فێڵکردن ، ناسەلمێنرێت ، ئەمەیە کە ئێمە دووژمنی دەوڵەتین . مانای چییە ' پڕۆلیتاریا هەڵدەکشێ بۆ چینی فرمانڕەوایی؟" لەم جەدەلەی نێوانی مارکس و باکۆنیندا ، باکۆنین پرسیار لە مارکس دەکات " ئایا هەموو 40 ملیۆن (کرێکارانی ئەڵمانیا) دەبنە ئەندامانی حکومەتەکە؟" باکۆنین پەرتوکی دەوڵەت و ئەنارکی لا 178. مارکس لەوەڵامدا " بە دڵنیاییەوە! بۆ سیستەمێك کە لە حوکمی خۆسەری کۆمەڵایەتییەکانەوەیە" مارکس و تێبینییەکانی 519 . لە شوێنێکی دیکەدا کاتێك کە مارکس لەسەر دەسەڵاتی پڕۆلیتاریا و جوتیاران دەنوسێت، دەڵێت " پڕۆلیتاریا … پێویستە وەکو حکومەت ئەو پێوەرانەی کە پێوستێتی وەریانگرێت…"
بۆ زانیاری زیاتر تکایە تەماشای ئەم لینکە بکە:
http://www.marxisthumanistinitiative.org/alternatives-to-capital/karl-marx-the-state.html

باکۆنین لە بەرانبەر خواستی مارکس و هاوڕێکانیدا بۆ دەوڵەت، دەوڵەتی پڕۆلیتاری و دەسەڵاتی سیاسی بۆچون و ڕای خۆی بە ئاشکر وتووە، تا ئەو ڕادەیەی کە دەڵێت " من بێزم لە کۆمۆنیزم دەکەمەوە لەبەر نکوڵیکردنی لە ئازادیی هەرەها لەبەرئەوەی دەتوانم پێشبینی شتێك لە مرۆڤ نەکەم بە بێ ئازادیی. من کۆمۆنیست نیم لەبەرئەوەی کۆمۆنیزم پێ لەسەر ئەوە دادەگرێت و هەموو دەسەڵاتی کۆمەڵ وەردەگرێت و دەیداتە دەست دەوڵەت، لەبەر ئەوەی بە زەرووورەت ناوەندگەرایی لە موڵکیەت لە دەستی دەوڵەتدا کۆتایی دێنێت، لە کاتێکدا کە من هەڵوەشاندنەوەی دەوڵەتم دەوێت" .
http://www.politicalsciencenotes.com/political-ideas/comparison-between-karl-marx-and
بەداخەوە پێشبینیەکەی باکۆنین سەبارەت بە دەوڵەتەکەی مارکس و دەسەڵاتخوازی پارتی کۆمۆنیست "بەلشەفی" نزیکەی نیو سەدە دوای قسەکەی، هاتە دی.
مارکس لە پەرتوکی ڕەخنەی بەرنامەی گۆتادا ، باشتر ئەم مەسەلەیەی

ڕوونکردۆتەوە دەڵێت ” لە نێوانی قۆناخی سۆشیالیستی و کۆمۆنیزمدا قۆناخی گواستنەوەی کۆمەڵ لە ڕێگای دەوڵەتی دیکتاتۆری پڕۆلیتاریاوە دەبێت” گەرچی مارکسییەکان پێ لەسەر ئەوە دادەگرن کە گوایە مارکس مەبەستی لە دەوڵەت نەبووە بەڵکو لە زەبروزەنگی شۆڕشگێڕانەی پڕۆلیتاریانە بووە . بەڵام بە ئاشکرا دیارە کە مارکس مەبەستی دەسەڵات و دەوڵەتی پڕۆلیتاریا بووە، چونکە مارکس لە شوێنی دیکەشدا پێداگریی لە سەر هەبوونی دەسەڵات و ناوەندگەرایی دەکاتەوە. با لەوە گەڕێین کە مارکس و ئینجلس هەردووکیان ڕازیبوون بە ونبوون و لەناوچوونی دەوڵەت لە ڕێگای دەسەڵاتی پڕۆلیتاریا و دەسەڵاتەکەیەوە ، کە هیچ وەختێك نە ئاوەز و نە ئەزمونی دووروو و درێژی دروستبوونی دەوڵەتیش ، ئەوەیان نە پەسەندکردووە و نە سەلماندویانە . دەوڵەت هەمیشە خۆی و ئامرازی بەهێزکردنەوەی خۆی نوێدەکاتەوە.

تەنانەت لەهەندێك شوێندا مارکس بەشداریکردنی لە هەڵبژاردن و پەڕلەماندا ڕەوا کردوە ” ئایا لایەنگریی بەشداریکردن لە هەڵبژاردنەکانی بورجوازیدا نەبوون، هەروەها هەڵبژاردنی کاندیدەکانی کرێکاران بۆ پەڕلەمان؟ لە ڕاستیدا لە چەند وڵاتێکی دیاریکراودا هەتا وا بیریان دەکردەوە کە زۆربەی پەڕلەمانتارەکانی چینی کرێکاران دەتوانرێت قۆناخی گواستنەوەی ئاشتیانە بێت، بۆ سۆشیالیزم ” [تکایە بۆ زانیاری زیاتر تەماشای تێبینی 62 لەو لینکەی سەرووتریانا بکە]

دوو مەسەلە لای ما رکس زۆر گر نگ بوون یەکەم ناوەندگەرایی دووهەم بە پیشەسازیکردنی وڵات . تا ئەو کاتەشی کە مرد ئەو پەیگیری لەسەر ئەو دوو مەسەلەیە دەکرد و بە دوو بناخەی گرنگی دادەنا لە بۆ بیناکردنی سوشیالیزم. هەر لەبەر ئەوەش هەردوکیان (مارکس و ئەنگلس) نەك هەر لایەنگر و شەیدای ناوەندگەرایی لە بواری سیاسیدا بوون بەڵکو لە بواری پیشەسازی و ئابوریشدا هەر وابوون ، خۆشیان هەرگیز نکوڵییان لەم ڕاستییە نەکردووە. من لە سەرەوە باسم لە ناوەندگەرایی لە بواری سیاسیدا کرد .

مارکس و ئینگلس تەماشای دەسەڵاتیان واکردووە کە بناغەیە بۆ دسپلینکردنی پڕۆلیتاریا و گوێڕایەڵی بوون . ئینگلس زۆر بە ڕاشکاوییەوە ئاوا وەسفی کارگە دەکات ” قوتابخانەیەکی هیراشی قوچکەییەی بۆ گوێڕایەڵیتی و ئەمرکردن” لا 190 / Ecology or Catastrophe, The life of Murray Bookchin, By Janet Biehl

لە کتێبێکی دیکەیدا، بووکچین دەڵێت ” مارکس و ئینگلس نەك هەر لە سیاسەت بەڵکو لە بواری کۆمەڵایەتی و پیشیسازیشەوە، سێنترالیست بوون. هەرگیز ئەم ڕاستییەیان نکوڵی لێنەکردووە، نوسینەکانیان و

دیراسەکانیان لەتەك وەسفە ڕاستەوخۆکانیان بۆ سیاسەت، ڕێکخراوێتی، نایشارنەوە. هەر زوو لە سەرەتای مانگی ئازاری ساڵی 1850 دا بوو، لە پەیامەکەی لە کۆمیتەی ناوەندییەوە بۆ گروپی کۆمۆنیست) Central Council to the Communist League ، مارکس " بانگێشەی ئەوەی کرد کە کریکاران بە تەنها تێنەکۆشن بۆ یەکتایی و تاکێتی کۆماری ئەڵمانی، بەڵکو دەبێت تێکۆشانیشیان بە زۆری و لێبڕاوانە بۆ ناوەندگەرایی دەسەڵاتیش لە دەستی دەسەڵاتی دەوڵەتتدا، بێت" .... هەر لەو پەڕەگرافەدا بە بەردەوامی دووبارەبێتەوە و ئەنجامگیری ئەوەی کردووە " هەر وەک لە فەرەنسای 1793 دا ئەڵمانیای ئەمڕۆش کە بە ڕێگای ناوەندگەرییەکی پتەو و مەزبوتدا تێدەپەڕێت کە ئەمەش لە حەقەتدا مەهامی پارتێکی شۆڕشگێڕەی" لە ساڵانی دوای ئەوەش هەمان شت بەردەوامبووە، کە جەنگی فرانکۆو بروسیا دەستی پێکرد ، بۆ نموونە ، مارکس بۆ ئینگلسی نوسی" فەرنسییەکان پێویستیان بە بەزاندن هەیە. گەر بڕۆسیەکان بیبەنەوە، ناوەندگەرایی (مەرکەزییەتی) دەسەڵاتی دەوڵەت بەسسوود دەبێت بۆ سەنترەلایزکردنی چینی کرێکارانی ئەڵمانیا" لا 140 The Murray Bookchin Reader Edited By Janet Biehl.

مارکس، وەکو خودی خۆشی ، کابرایەك بووە کە ڕۆحی خۆسەپێنەرێتی تیادابووە ، هیچ وەختێك ئامادەی لێدوانی لەخۆبڕاوانە و یەکگرتنەوە لەگەڵ ئەوانەشی کە ناکۆکی زۆر سەرەکی لە تەکیاندا نەبووە ، نەبووە . هەر کەسێکیش پیداچونەوەیەکی پەیوەندی نێوانی مارکس و نەیارەکانی و نامەکانی نێوانیاندا بکات ، وەکو لەتەك جۆزیف پرۆدن و میخایل باکۆنین و ماکس شتێرنە و ئەوانی دیکەدا، کردویەتی ئەو ڕاستییەی بۆ دەردەکەوێت.

بەشی چوارەم:

- **چینی پڕۆلیتاریا و تەکنەلۆجیا:**

ڕۆح و جەوهەری هزری مارکس لە خۆئامادەکردندا بۆ شۆڕش و هێزە بزوێنەرەکەی، لە چینی پڕۆلیتاریا و گەشە و پێشەوەچوونی تەکنەلۆجیادا ، چڕبێتەوە. هەر ئەمەش بووە کە سەرجەمی لێکۆڵینەوە مێژوویەکانی مارکس لەسەر تەکنەلۆجیا و پێشکەوتنی و سەرمایەداریی و کەڵەکەبوونی سەرمایەو زێدەبایی و ململانێی نێوانی پڕۆلیتاریا و بورجوازی ، بووە، تاکو بیسەلمێنێت کە کۆمەڵی ئایندەی سۆشیالیزم لەسەر دەستی کرێکاراندا دروستدەبێت، ئەمەش یانی سۆشیالیزم نایەتە دی هەتا کۆمەڵ بەسەرمایەدارییدا تێنەپەڕێت. لەم دیدەیەشەوە مارکس نەك هەر بەهایەکی یەکجار زۆری بۆ کرێکاران لە کۆمەڵ و ڕێیاندا داناوە بەڵکو دەسەڵاتداریشیاندەکات و دەیانخاتە پێگەی

دەسەڵاتەوە . مارکس هیوایەکی یەکجا گەورە بە کرێکاران دەبەستێت، تا ئەو ڕادەیەی وەکو بوکچین دەڵێت " مارکس نوسوێتی و دەڵێت ئەگەر هەرکاتێك پڕۆلیتاریا کاپیتاڵیزمی بە سروشتی قەبوڵکرد ، ئەوە هەموو هیواکان بۆ شۆڕش ، وندەبێت"

Ecology or Catastrophe, The life of Murray Bookchin, By 285ل Janet Biehl

هاوکاتیش مارکس ئەوە باشدەزانێت کە لەو سەردەمەی ئەودا کرێکاران لە وڵاتە پیشەسازییەکاندا زۆر کەمایەتیبوون و لە دەرەوەی ئەو وڵاتانەشدا یا هەر نەبوون یاخوود یەکجار کەمبوون . کاتێك کە مارکس گەشەی کرێکاران بە گەشەی تەکنەلۆجیاوە دەبەستێت ، ئیدی ئەو هەستەی خۆی ناشارێتەوە کە گەشەی وڵاتان لە ڕوی تەکنەلۆجیاوە کە بەرهەمهینەری کرێکارانە ، ئەگەر ئەمەش لەسەر وێرانی وڵاتێکیش و پلیشانەوەی خەڵکەکەشی بێت ، لای ئەو گرنگ نییە . باشترین نمونەیەکیش ' کۆمپانیای ڕۆژهەڵاتی هیندیە' لە چەرخی 19 دەدا کە مارکس یەکجار دڵی پێیخۆشبوو.

جانێت لە لاپەڕەی 60 ی هەمان کتێبدا دەڵێت، بووکچین دەڵێت " مارکس وای بینیوە کە کاپیتاڵیزم پەیامێکی مێژویی پێیە بۆ پێشخستنی تەکنەلۆجیا بۆ ئاستێك کە ئیدی دەتوانێت پێداویستییەکانی بەشەرییەت دابین بکات" دیسان هەر لەو پەرتوکەدا لە لاپەڕە 190دا، نوسیوێتی " لەوەش زیاتر، مارکسیزم پەیگیرانەی دەسەڵاتخواز بووە. مارکس و ئینگلس تەماشای دەسەڵاتیان واکردووە کە بناغەیە بۆ دسپلینکردنی پڕۆلیتاریا و گوڕاڕایەڵی بوون . " هەتا مارکس کاپیتاڵیزمی وادەبینی کە بە وێرانکردنی فۆرمە ئابوورییەکانی پێشینە و گەشەپێدانی تەکنەلۆجیا ، ڕۆڵێکی مێژوویانەی پێشکەوتنخوازیانەی بینیوە. ئەو وا بیریکردۆتەوە کە کۆمەڵی چینایەتی زەرورەی مێژوییە بۆ بەدەستهێنانی بناغەی ئازادی بەشەرییەت ......بوکچین سەبارەت بەم تێزە و بۆچوونەی مارکس دەڵێت مارکسیزم " پێشکەوتوترین ئایدۆلۆجییە لە کاپیتاڵیزمی پێشکەوتوودا "

لە پەرتوکە نوێیەکەی کە بە ناوی The Utopia of David Graeber Rules لە لاپەڕەی 121 و 122 دا، ئەویش لەسەر بۆچونەکانی مارکس سەبارەت بە تەکنەلۆجیا و سوود ، دەدوێت، بە بەڵگەوە قسە لەسەر هەندێك بۆچوونی ئەو دەکات کە نەهاتنە دی. یەکێك لەوانە شیکردنە لە ئامرازەکانی بەرهەمهێناندا ، دەیڤد دەڵێت " ئەرگویمێنتە تایبەتییەکەی مارکس ئەوە بووە، بەهۆی فاکتەری دیاریکراوی تەکنیکییەوە بەها(قیمە) و هەروەها قازانجیش دەبێت لە کاری مرۆڤ، دروستبکرێت . بەم هۆیەشەوە کۆبۆکۆی خاوەنکارگەکان ناچار بە

ماشێنایزکردنی بەرهەم لە پێناوی هێنانەخوارەوەی تێچووندا (کولفە) دەکەن، بەڵام ئەمە لە کاتێکدا ناو بەناو قازانجێکی وەختی بۆ چەند کارگەیەك هەیە، بەڵام بە گشتی کارایی ئەم ماشنیزکردنە لە ڕاستیدا بۆی (معەدەل) قازانج لە هەموو کارگەکاندا دەهێنێتە خوارەوە. ئەوە ئێستا نزیکەی دوو چەرخە ئابوریناسەکان دیبەیتی ئەوە دەکەن ئایە بە ڕاستی ئەمانە هەموی ڕاستە. بەڵام ئەگەر ئەوە ڕاستبێت ، ئەی بۆ بڕیارێکی وا غەریب لە لەیەن پیشەسازیکەرانەوە، نادەن، بۆ پارە ناخەنە توێژینەوە بۆ داهێنانی کارگەکانی ڕۆبۆت، کە هەموو کەسێك لە شەستەکاندا، پێشبینی ئەوەی دەکرد، لەبری ئەمە دەستپێکردنی گوستنەوەی کارگەکانیان بۆ شوێنانی چۆی کار ، بۆ شوێنیێ تەکنەلۆجیای کەمتر، لە چین یاخود جیهانی باشوور، کە عەقڵ باشتر دەیگرێت، کرد”

دەیقد هەر لەو بەشەی کتێبەکەیدا لە لاپەڕە 143 دا دەڵێت ” کاپیتاڵیزم لە سروشتی تەکنەلۆجیدا پێشکەوتووە وادەردەکەوێت مارکس و ئینگلس لە سەردەمی حەماسییەکەیاندا بۆ شۆڕشی پیشەسازی لەو ڕۆژانەدا سەبارەت بەمە، بە تەواوی هەڵە بوون . یاخود زیاتر بە دیاریکراوی ئەوان ڕاستبوون کە پەیگیرییان لەسەر ئەوە کردووە کە ماشێنایزکردن لە پیشەسازی بەرهەهێناندا، سەرئەنجام کاپیتاڵیزم وێراندەکات، بەڵام هەڵە بوون لە پێشبینیکردنی ئەوەی کە مونافەسەی مارکێتەکان خاوەنکارگەکان ناچاردەکات کە بەرەو ماشێنایز، مل بنێن”

لەتەك ئەو ئەرکە گەورەی کە مارکس خستویەتیە سەرشانی کرێکاران، بۆوایشی بەوە هەبووە کە کرێکاران دەبێت شوورا و کۆمیتە و ئەنجومەنەکانی خۆیانیان لە کارگە و کارخانەکانیاندا هەروەها لە شوێنەکانی دیکەشدا هەبێت ، وەکو ئەنجومەنێك، لیژنەیەکی دەسەڵات . ئەمەش یانی دەسەڵاتدانە دەستی کرێکاران و بێبەشکردنی باقییەکەی، دروستکردنی دەسەڵاتێك لە شێوەیەکی بچوك یا گەورەدا ڕێگاخۆشکردنە بۆ نەبوونی یەکسانی و دادوەری کۆمەڵایەتی . بووکچین لەو دیمانەیەی کە Janet Biehl ی برادەری کردویەتی، سەبارەت بە کۆمیتەی کرێکارییەکان دەڵێت “ گەر کرێکاران لە پرۆژەکەیاندا خۆیان وەکو هاوڵاتیان لەبری کرێکاران نەبینن، کەواتە ئێمە دەرگە بۆ گریمانێکی بەهێز دەکەینەوە کە ئەوان بانگەشەی دەسەڵات لە شوێنەکانیاندا ، لەسەر حسابی ئەنجوومەنە جەماوەرییەکان، دەکەن. ئەمەش یانی کێشانەوەی دەسەڵات لە ئەنجومەنە جەماوەرییەکە و دانی بە شوێنی سەر کار، ئا بەو شێوەیە تۆ درز لە یەکێتی ئەنجوومەنە جەماوەرییەکە دروستدەکەیت و هەروەها ئەگەری زیاتری شوێنی سەر کار وەک توخمێکی سەرپەرشتیکار لە پەیوەندیدا لەگەڵ ئەنجوومەنە

جەماەرییەکەدا" درێژە بە قسەکانی دەدات و دەڵیت لێمگەڕێ با ئاسانی بکەم : " کە شوێنی سەر کار دەسەڵاتی زۆری هەبوو ، ئەنجوومەنی جەماوەری دەسەڵاتی کەمە- هەروەها دەسەڵاتی کەمتر کە شوێنی سەر کار هەیەتی ، ئەنجومەنە جەماوەرییەکە دەسەڵاتی زۆرتری هەیە" لا 162 The Politics of Social Ecology, Libertarian Municipalism. By Janet Biehl

سەبارەت بەچینی کرێکاران، مارکسییەکانی ئەمڕۆ، بەتایبەت مارکسییەکانی ڕۆژهەڵاتی ناوین دەبێت ئەو پێناسەیە لای خۆیان ساغبکەنەوە. ئایە تێگەیشتنی ئەوان لەچەمکی پڕۆلیتاریا، کرێکاران، هەر هەمان شتە کە مارکس کاتی خۆی هەیبووە؟ گەر ئەوان هەمان پێناسە پەسەند دەکەن ،ئەوە لەتەك واقیعی ئەمڕۆ و جیهانەکەیدا ناگونجێت و گریمانی شۆڕشیش، نییە . خۆ ئەگەر ئەوان هەموو خەڵکانی دیکە کە لە ئۆفیس و شۆپەکان و شوێنەکانی دیکەدا و بە بێکار کەمئەندامانەوە و خانەنشینکراوانەوە بە کرێکار بدەنە قەڵەم ، یاخود وای دەبینن کە کێشەی ئەمڕۆ لە نێوانی لە سەدا یەك و لە سەدا نەوەدونۆکەی دیکەیەتی. ئا لەم حاڵەتەدا ئەوان دەبێت پیاداچونەوەیەك بە بۆچونە مارکسییەکانی خۆیاندا سەبارەت بە پڕۆلیتاریا، بکەن.
ڕەنگە گرنگیش نەبێت چ پێناسەیەك بۆ کرێکاران دەکەن ، بەڵام ئەوەی کە گرنگە و من تا ڕادەیەکی زۆر دڵنیام ئەوەیە کە چینی کرێکاران زۆر لە سەردەمی مارکس لاوازترە و هیوای شۆڕشیش لە سەردەمی ئەودا زیاتر بوو تا ئێستا. دیارە لەمەدا پێشبینییەکەی مارکس نەهاتە دی کەوای دەبینی کە کاپیتاڵیزم گۆڕهەڵکەنی خۆی دەبێت و بە پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا و زۆربوونی پڕۆلیتاریا و ڕوودانی قەیرانە یەکبەدوایەکەکانی ئابوریی، ئیدی زەنگی لێدانی شۆڕشیش نزیکتردەبێتەوە .
گەر تەماشایەکی واقیعیانەی دونیا بکەین لەم چەررخەدا و تا ئێستاش بزوتنەوەی کرێکاران و خەڵکی لە ئاستێکی یەکجار نزمدان جگە لە فەرەنسا و یۆنان . تەنانەت هەوڵی سەرەکی ئەوانیش نەك بردنەپێشەوەی بزوتنەوەکەیە و دابینکردنی داخوازی زیاتر ، بەڵکو دەستبەسەراگرتنی ئەوانەی کە پێشتر بەدەستهێنراون ، تاکو لە دەست نەچن. هەر لەبەر ئەمەش من ڕام وایە کە ئێمە لە قەیرانێکی یەکجار گەورەداین نەك سەرمایەداری. لەم بارەشەوە من چەند وتارێکم نوسیوە و دواترینیان " ئایا ئەم قەیرانە ئابوورییە قەیرانی سەرمایەدارییە، یاخود قەیرانی ئێمەیە؟ "
http://zaherbaher.com/2016/08/18/%d8%a6%d8%a7%db%8c%d8%a7%e2%8

0%8c-%d8%a6%d9%87%e2%80%8c%d9%85-
%d9%82%d9%87%e2%80%8c%db%8c%d8%b1%d8%a7%d9%86%d9%87%e2%80%8c-
%d8%a6%d8%a7%d8%a8%d9%88%d9%88%d8%b1%db%8c%db%8c%d9%87%e2%80%8
/c-%d9%82%d9%87

سەبارەت بە تەکنەلۆجیا و ڕۆڵەکەی: هەروەکو لە سەرەوە ئاماژەم پێکرد گرنگێتی تەکنەلۆجیا بۆ مارکس و مارکسییەکان لە بنیاتنانی سۆشیالیزمدا زۆر گرنگ بووە ، بە واتایەکی دیکە هاتنی تەکنەلۆجیای پێشکەوتوو لای ئەوان پێداویستییەکی مێژوویی بووە بۆ دروستکردنی هێزە بزوێنەرەکەی شۆڕش، کرێکاران، هەم بۆ قورتاربوون لە کێشەی کەمبەرهەمیی ، کە مارکس کەمبەرهەمیی بە نەبوونی تەکنەلۆجیای پێشکەوتووە گرێداوە و ئەو مەترسی ئەوەی هەبووە بەرهەم بەشی دانیشتوان ناکات.

لە وردکردنەوەی ئەو خاڵەی سەرەوە دەتوانین دوو خاڵی گرنگ ڕەچاو بکەین . یەکەم : هاتنی تەکنەلۆجیا بە هاتنی چینی بورجوازی قۆناغی گەشەکردنی پیشەسازییەوە بەستراوەتەوە . هەر ئەمەش بووە کە مارکس ئەوەی کە بورجوازی کردویەتی بە شۆڕشی زانیوە و لاینگری کردوە و تا ئێستاش لەناو مارکسییەکاندا واباوە کە بورجوازی لەو سەردەمەدا چینێکی شۆڕشگێر بووە. دووهەم: کە تەواوکەری خاڵی یەکەمە بووەتە دانانی بەردی بناخەی بەشکردنی قۆناخەکانی بەشەرییەت بە مەبەستی گەیشتن بە کۆمەڵی سۆشیالیزم لای مارکسییەکان ، وەکو کۆمەڵی کۆمیۆنەی سەرەتایی ، بەندایەتی ، فیوداڵیزم ، کاپیتاڵیزم ، سۆشیالیزم ئەمجا کۆمۆنیزم. ئەم ڕیزبەندییە لای مارکسییەکان بە لینینیشەوە زیاتر گرنگی ڕۆڵی پرۆلیتاریا و تەکنەلۆجیای دووپاتکردەوە، پێداگریی لەسەر ئەوە دەکرد کە قسەکردن لەسەر کۆمەڵی سۆشیالیزم بۆ وڵاتانێك کە لە قۆناخی سەرمایەداری زۆر گەشەکردودا، نەبن ، ئەوە خەو و خەیاڵە، دوورکەوتنەوەیە لە واقیع و داخوازییە کۆمەڵایەتییەکانی سەردەم ، ئەمەش کارێکی وایکرد کە ئەگەر پارتە کۆمۆنیست و بەلشەفییەکانی جیهان باوەڕ و دروشمیشیان کۆمەڵی سۆشیالیزم بووبێت، بەڵام بە کاری کردە کارو تێکۆشانیان بۆ بە پیشەسازیکردنی وڵات، کۆمەڵ، کردووە ، بۆ زیاتر کۆیلە کردنی کرێکاران، ڕەنجدەران. بەشخوراوان، بووە ،هەر ئەمەش بووە کە لە زۆربەی وڵاتانی دونیادا دەستیان لەتەك چینی بورجوازی، خۆیان وتەنی ” نیشتمانی” تێکەڵکردوە و بە چینێکی شۆڕشگێڕیان داناوە و پشتگیرییان لێکردووە . دەرئەنجامی بەڕێکردنی ئەم سیاسەت و پراکتیکەکردنشی دروستکردنی دەوڵەتی سۆشیالیستی ، دیمۆکراتی نیشتمانی ، فرمانڕەوایی گەلیی ، دیمۆکراتی گەلی و گرتنەبەری سیاسەتی گەشەکردنی ناسەرمایەداری بەرەو سۆشیالیزم لە عێراق و

هەندێك شوێنی دیکە بە دەستتێکەڵکردنی لەگەڵ حکومەتە فاشیيەکاندا لە بەرەیەکدا.
کەواتە وەکو کورد دەڵێت ئەو ئاگرە بۆ دووکەڵ نییە. ئەمەی کە لەسەردەمی 'لینین' و دوای ئەویش پەیڕەودەکرا ، هەر هەمووی گەر بە وردی بڕوانیت خودی مارکس سەرچاوەکەیەتی، وردە وردە قسە و بۆچون و تیئورەکانی مارکس لەسەر دەستی لینین و پاشڕەوانیدا، گەشەی پێدراوە و خراوەتە پراکتیکەوە .
بە بۆچونی من ئەو دوو خاڵەی کە لە سەرەوە ئاماژەم پێکردن پڕۆلیتاریا و تەکنەلۆجیا لەگەڵ دابەشکردنی پێشکەوتنی بەشەرییەت بەو قۆناغانەوە بە مەبەستی گەیشتن بە کۆمەڵی سۆشیالیزم، گەورەترین زەربەیان لە بزوتنەوەی سۆشیالیستی داوە و بەربەستێکی یەکجار گەورە بوون لەبەردەمیا. ئاشکراشە کە دەردی ئایدۆلۆجیا هیچ دەرفەتێکی بۆ مارکسیيەکانی پاش مارکس نەهێلاوەتەوە تاکو سەر لە دووتوێی کتێبەکان بەرزبکەنەوە بە مێشکی خۆیان تۆزێك بیر بکەنەوە و بزانن ئایا ڕاستی ئەمە لە کەتواردا دەبینرێت یا نا؟ پرسیارێك لە خۆیان بکەن خۆ ئەگەر ئەمە ڕاستی تیادا بێت ئەوە شۆڕشی سۆشیالیستی لە وڵاتانی پیشەسازی دواکەوتودا هەرگیز ڕوونادات ؟ ئەی ئەو شۆڕشە چۆن ڕوودەدات؟ هەنگاوە عەمەلییەکان بۆ ئەم پرۆسەیە چین؟ لە هەقەتیشدا واقیعیش و ئەزموونەکانیش ئەوەیان نیشاندا نە حیزب دەتوانێت ئەمە بکات و نە پڕۆلیتاریاش دەتوانن یەکبگرن و دیکتاتۆری پڕۆلیتاریاش بنیات بنێن؟! خۆئەگەر ئەوەش ڕوویدا ئەی چۆن ئەم قۆناخی چینایەتییە لە ڕێگای دەسەڵاتەوە، دەوڵەتەوە، دەگوێزرێتەوە بۆ قۆناخی بێ دەسەڵاتیی، بێ چینایەتی؟ ئەمانە و کۆمەڵە پرسیارێکی دیکە هەن کە بۆ مارکسیيەکان گرانە لە واقیعدا وەڵاممان بدەنەوە، مەگەر وەڵامەکەی تەنها لە بڕگەی کتێبەکاندا بدۆزنەوە .

بەشی پێنجەم:

- **تەکنەلۆجیا و سروشت و ژینگە و ئیکۆلۆجی:**

لایەنێکی دیکەی خراپیی لە پێشکەوتنی تەکنەلۆجیا بە تێزی مارکس و مارکسییەکان کە بە مەرجێکی سەرەکی بۆ شۆڕشی سۆشیالیستی، دادەنێن ، لە ڕاستیدا خاڵێکیشە لە دژایەتیکردنی ژینگە و ئاژەڵ و تەواوی گیانلەبەرانی سەر ئەم گەردوونەی . هاوکاتیش ئەو بایاخ و بەها گەورەیە کە خودی مارکس بۆ مرۆڤی دڕندەی داناوە کە " بەنرخترین سەرمایەیە لەم دوونیادا"!! .
ئەوەندەی من بزانم 'لینین' شتێکی وای لەسەر ژینگە و سروشت و

بوونەوەرەکانی دیکەی سروشت ، نەنوسیوە ، ئەوانەشی کە نوسیوێتی، ئەویش وەکو مامۆستاکەی ، مارکس، لە ڕوانگەی پاوانەکردنییەوە بۆ دابینکردنی خۆشگوزەرانی بۆ مرۆڤەکان ، یا ڕاستتر بۆ کرێکارەکان، قسە و باسی لەسەر کراوە.

مارکس لەسەر پاراستنی ژینگە و سروشت شتی نوسیوە ، بەڵام هزر و ئایدیای بە کردەوە دژایەتی سروشت و بوونەوەرانی دیکەی جگە لە مرۆڤ، کردوە. ئەو خواستویەتی کە مرۆڤ سروشت پاوانە بکا و سەری پێدانەوێنێ بۆ خواست و خۆشی مرۆڤ ، کە ئەمەش لای مارکس تەنها و تەنها لە ڕێگای تەکنەلۆجیاوە دەبێت، ئیدی لەم بارەدا لای ئەو گرنگ نەبووە کە تەکنەلۆجیا سروشت و ژینگەکەی وێراندەکات و بونەوەرەکانی لەناودەبات یا لانی کەم کەمیاندەکاتە وە و ڕەویان پێدەکات. هاوسەنگی لە نێوان سروشت و مرۆڤدا ، مرۆڤ و تەکنەلۆجیادا ، لای مارکس ونبووە . ئەو هاوسەنگییەی کە چەندێك سروشت خزمەت بە مرۆڤ دەکات و بەرەو پێشەوەی دەبات ، ئەوەندەش مرۆڤ دەبێت خزمەت بەو بکات و وەکو سەرچاوەی سامانێکی بەهادار کە دەتوانرێت تەواو یپێداویستیەکانی ژیان لە هەموو بوارەکاندا بۆ مرۆڤ دەستەبەر بکات.

ئەوەی کە ئەمڕۆ بەسەر مرۆڤدا بەڵ هۆی کارەساتە سروشتییەکانی وەکو لافاو و هەریکان و زیادبوونی پلەی گەرما و ڕودانی کارەساتی دیکە، دێت، دەرئەنجامی دژایەتیکردنی سروشتە لە ڕێگەی تەکنەلۆجیاوە بۆ کەڵەکەکردنی زیاتری سەرمایە ، کە ئەمەش مرۆڤکردە ، واتە کاری مرۆڤە نەك شێتبوونی سروشت.

تەکنەلۆجیاو چڕبونەوەی چینی پڕۆلیتاریا و گەیشتن بە قۆناخی سەرمایەداری هیچ وەختێك و هەرگیزیش تەنانەت مەرجی لاوەکیش نین بۆ بیناکردنی کۆمەڵی سۆشیالیستی/ ئەنارکیستی . ئەوەی کە بنەما زەرورییەکانی بنیاتنانی ئەو کۆمەڵە، دەسەپێنێت، کۆمەڵێکی پڕ لە کەمایەتییەکی دەستەبژێر، لە هیراشییەت، لە باڵادەستی و دەسەڵات و پاوانەکردنی کۆمەڵ و خێر و خۆشییەکانی سروشت و ناو کۆمەڵ، لەگەڵ هەبوونی زۆرینەیەکی بندەست و فرمانپێکرا و ڕەنجدەر و چەوساوە و بەشخوراو لە کۆمەڵدا . ئەمانەش لە هەموو قۆناخەکانی کە لەسەرەوە باسمکردن ، جگە لە قۆناخی کۆمەڵی سەرەتایی کۆمۆنوێڵی، بوونیان هەبووە، ئیدی ئەوە گرنگ نییە لە سەردەمێکدا کۆیلە، جوتیار یاخود کرێکار بووە . ڕاستە شێوەی چەوساندنەوەکان ، کۆمەڵەکان گۆڕاون بەڵام جەوهەری چەوساندنەوەکان ، کە لە ڕێی هەبوونی کۆمەڵە چینایەتییەکە و کۆمەڵی هیراشییەوە ، بووە، هەر ماوەتەوە زیاتر وچڕتریش بووەتەوە.

درێژەی هەیە ‌ □ □ □ □

Sep 2016

بەشی شەشەم و کۆتایی:

• مافی چارەنوسی و دروستکردنی دەوڵەت-نەتەوە:

سەردەمی ژیانی لاوێتی مارکس و ئینگلس و گەشەی فکرییان وقسەکردن لەسەر شتگەلێکی زۆر، نەیاندەتوانی خۆیان لە گەرمەی پرسی نەتەوایەتی و بزوتنەوە نەتەوەییەکانی ئەو سەردەمە، لابدەن . ئەو سەردەمە کێشەی پۆڵۆنیا کە بۆ ساڵانی 1795 دەگەڕایەوە و هەبوونی کێشەی ئیرلەندە کە چەند سەدەیەك کۆڵۆنیالی بریتانیابووە و هەر لە ساڵی 1801 بەتەواوەتی بە بریتانیاوە بەستراوەتەوە . هەروەها جولەکە و چیك و هەنگاری و بولگارییەکان و سلاڤەکان . کێشەیەکی گەرم بوون و دواتریش کە شۆڕشی فێبروەری 1848 ی فەرەنسا ڕوویدا ، ئیدی ئەمە هەم گوڕێکی گەورەی بە کێشەی ئەو نەتەوانە داو هەم چینی بورجوازیشی لای مارکس و ئینگلس گرنگتر، کرد ، کە پێناسەی ئەوان بۆ ئەو شۆڕشە شۆڕشێکی بورجوازی دیمۆکراتیکە و خەبات بۆ ئازادی نەتەوە دەکات " لەو کاتەدا مارکس و ئینگلس باوەڕیان وابوو کە بورجوازی دەتوانێت ڕۆڵی مێژوویی پێشکەوتوو لە پاکێدانی فیوداڵیزمدا ببینین ، وەڵای ئەوەی نیشانەی ڕوونی ئەوە دەرکەوتبوو کە ئامادەیە سازش لەتەك کۆنە کۆماندەکاندا ، بکات چونکە ترسی ئەوەی هەبوو کە هێزی چینی کرێکارانی گەشەکردوو هاوپەیمانە بۆ خەباتی ئەنتی فیوداڵ" . مارکس و ئینگلس هەر لێرەدا نەوەستاون، کاتێك کە هاتنە سەر قسەکردن لەسەر ئەڵمانیا " ئا لەو کاتەدا مارکس و ئینگلس کە قسە لەسەر ئەڵمانیا دەکەن ، شرۆڤەی ئەوەیان کرد کە ئەمەش مانای وایە کە چینی کرێکاران دەبێت لەگەڵ بورجوازیدا بەیەکەوە هەرکاتێك کار لە ڕێگای شۆڕشگێڕانەوە، دەکات شەڕ دژی پادشایی ڕەها و هەموو فیوداڵ و هاوشانەکانی و هەروەها پیتی بورجوازی، بکەن " لێرەدا پرسیارێك خۆی قوتدەکاتەوە : بۆچی دەبێت هاوپەیمانی بورجوازی بکات دژی پیتی بورجوا؟ ئەی بۆ هاوکاری پیتی بورجوا نەکات دژی بورجوازی؟

http://links.org.au/node/164

بێگومان ئەم بۆچونانەی ئەوان لەو ڕوانگەیەوە سەریگرتووە کە یەکگرتن و پشتیوانیکردن لە بورجوازی لە بەرژەوەندی کرێکاران دەشکێتەوە ، بە تایبەت لەم قۆناخەدا گوایە لەبەر ئەوەی کە مەهامی سۆشیالیزم نزیکدەخەنەوە. هەر ئەم هەڵوێستەش بووە کە مارکس لە کێشەی هندستاندا لەگەڵ بورجوازیدا بووە چونکە بە چینێکی زانیوە

کە پێشکەوتن و گەشەکردنی سەرمایەداری بەخۆی لە هیندستاندا هەڵگرتووە ، ئیدی بۆ گوێدانە پلیشاندنەوەی خەڵکەکەی .

لە کێشەی پۆڵۆنیادا مارکس و ئینگلس کە پەیگیریان لە سەربەخۆیی و مافی چارەنوسی کردوە ئەو دوو فاکتەرەیان ناسیوە واتە زوڵمکەر و زوڵملێکراو، نەتەوەی زۆرلێکراویش دەبێت مافی چارەنوسی هەبێت. لە مانگی نۆڤەمبەری 1847 دا لە یادکردنەوەی ڕاپەڕینی پۆلۆنییەکاندا ، لە کۆبونەوەکەی لەندەندا، ئینگلس قسەی لەسەر ڕزگاری پۆلۆنیا کرد ، لەوێدا ئەوەی یادی بیسەران، ئامادەبووان خستەوە کە ئەمان وەکو ئەڵمانیا بەرژەوەندیان لە ڕزگاری پۆڵۆنیادایە جونکە ئەمان پۆڵۆنیا دەچەوسێننەوە و دوای ئەوەش ئەڵمانیا خۆی لەم خاڵەی عارە پاکدەکاتەوە و ئەڵمانیا ناتوانێت ئازاد بێت بە چەوساندنەوەی پۆلۆنیا " نەتەوەیەك ناتوانێت ئازاد بێت ، هاوکات بەردەوام بێت لە داپڵۆسینی نەتەوەکانی دیکەدا"

لەگەڵ ئەو خیتابە حەمەسیاشدا ئینگلس ئەو مافەی کە بۆ پۆلۆنییەکان و ئەڵمانییەکان و ئیتالییەکان و هەنگارییەکان کە بە " نەتەوە مێژووییە مەزنەکان" ناسرابوون، ڕەوا بینیوە کەچی بۆ هەندێک نەتەوەی دیکەی بە ڕەوا نەبینوە ، کە یەکێك لەوانە 'سلاڤییەکانە'، بیانوی ئینگلس بۆ ئەمەش " ئەو تێبینی ئەوەی کردووە کە مەیلی سەرمایەداری بەرەو ناوەندگەرایی دەوڵەت و دروستبوونی دەوڵەتە گەورەکان، ئەو (ئینگلس) مەیلی خەباتی نەتەوە بچوکەکان لە دژی چەوساندنەوەی نەتەوایەتی بۆ هەبوونی دەوڵەتی خۆیان ، بەکەم دەگرت- گرتنەبەری ڕێگای لەنێوبردنی سنوورە قەومییەکان ڕەنگە یەکەمجار پێویست بکات بە زیادکردنی زاوزێ، (واتە زیادکردنی ژمارە)- ئەم فاکتە دواتر لینین ڕەچاویکرد " هەمان لینکی سەرەوە.

سەبارەت بە ئیرلەندەش مارکس هەڵوێستی جیا جیای هەبووە کاتێك کە دەڵێت " بۆ ماوەیەکی درێژ بڕوام وابووە کە گریمانی ڕوخاندنی ڕژێمی ئیرلەندەییەکان لە ڕێگای چینی کرێکارانی ئینگلیزەوە پاوانەکراوە . دیراسەیەکی قوڵ لە ئێستادا، قەناعەتی پێچەوانەکەی پێکردم. چینی کرێکارانی ئینگلیزی هەرگیز شتێك بەدەستناهێنێت ، هەتا خۆی لە ئیرلەندە ڕزگار نەکات" هەمان لینکی سەرەوە.

لە نامەیەکیدا ، مارکس، کە لە ساڵی 1867 دا بۆ ئینگلسی ناردوە، ئاوا دەست پێدەکات " وا ڕاهاتبووم کە لام جیابوونەوەی ئیرلەندە لە ئینگلەند مەحاڵبوو... ئێستا وا بیردەکەمەوە کە ئەوە حەتمییە، گەرچی ڕەنگە فیدرەیشن بەدوای جیابوونەوەدا بێت" تێبینی ژمارە 12 هەمان لینك.

ئەم پشکنینەی مارکس و ئینگلس-م بۆیە کرد تاکو ئەوە بسەلمێنم کە لینین مەسەلەی نەتەوایەتی و نیشتمانی لە باخەڵی خۆیەوە

دەرنەهێناوە بەڵکو ئەم زیاتر و ڕوونتر لە سەر پرسی نەتەوایەتی قسەی کردووە و پراکتیزەشی کردوە.
مەسەلەی کۆڵۆنیکردن و دژایەتی کردنی ئیمپریالیییەت و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی بە تایبەت لە سەردەمی لینین و نوسیسینی پەرتوکی " بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی گەلانی ڕۆژهەڵات " بوە بەڵگەنامە و ڕێپیشاندەر (گایدێك) بۆ پاشڕەوانی خۆی هەر وەکو چۆن کتێبی " دەبێت چی بکرێت" بووە گایدێك بۆ بینای حیزبی کۆمۆنیستی . ئیدی ئەم کێشەیە زیاتر برایە پێشەوە و باوەڕ بە مافی چارەنوسی بە مافی دروستکردنی دەوڵەتیشەوە ، خرایە ناو پەیڕە و پڕۆگرامی زۆرینەی حیزبە کۆمۆنیستییەکانەوە ، گەرچی لە زۆر وەختدا ئەم پرنسپڵە دەکرایە قوربانی پەیوەندی نێوانی شورەوی جاران و حکومەتە " نیشتمانیەکان" یاخود پەیوەندی نێوانی حیزبە کۆمۆنیستەکانی ناو خودی وڵات و " بورجوازی نیشتمانی".
بێگومان لەم حاڵەتەدا زیاتر ڕەچاوی پرۆسەی گونجاندن (تەوافوق) لە نێوانی پارتە بورجوازییەکان، "بورجوازی نیشتمانی" و حیزبە کۆمۆنیستەکاندا ، لە بەرژەوەندی شورەوی جاران، کراوە و کەمتر باس لە ڕۆڵی کرێکاران و دیکتاتۆرییەتی پڕۆلیتاریا کراوە.
ئەوەی سەرەوە خۆی مەسەلەیەکەو چەندەها وتاری دەوێ ، بەڵام ئەوەی کە من دەمەوێت سەرنجی خوێنەری بۆ ڕابکێشم ئەوەیە کە مەسەلەی نەتەوایەتی و ڕزگاری نیشتمانیش، وەکو پێشتر وتم، داهێنەری لینین نییە ، ڕاستە لینین گەشەی بەمە داوە و تا ڕادەیەك گشتگیریی کردەوە بەڵام لە هەقەتدا لینین ئەم تیورەی لەسەر بناخەی کێشەی پۆڵۆنیا و ئیرلەندە داناوە کە وەکو باسمکرد ،مارکس لە سەردەمی خۆیدا لەسەر ئەم دوو کێشەیەی نوسیوە و بایاخی زۆریشی پێداون .
ڕەنگە ڕاستی تیادا بێت گەر بڵێن ئەگەر مارکس باسێکی لە ئیرلەندە و پۆڵۆنیا نەکردایە ، ئەوە لینینیش نەیدەتوانی وا پەیگیریی لە‌ تیئورییە نەتەوەییەکەی بکات.
دەرئەنجام:
ئەوەی کە ' لینین' وتویەتی و کردونی شتێك نەبووە کە مارکس قسەی لەسەر نەکردبن. لێکدانەوە و توێژینەوەکانی مارکس، لای مارکسییەکان بە‌ زانست لە قەڵەم دەدرێن، بەڵام بەڵگەیەك نییە کە ئەوە بسەلمێنێت. ئەوانەی کە ئەو باسیکردون و پێشبینی ڕوودانی دەکردن، ڕویان نەدا و زەرەرێکی زۆریشی لە بزوتنەوەی سۆشیالیزم، دا. مارکسییەکان دەبوایە پیاداچونەوەیەکیان بە 'مارکس' دا بکردایەتەوە، چونکە زەمانی ئیستا و سەردەمی مارکس زۆر جیاوازن و چینی کرێکاران گۆڕاون و تەکنەلۆجیا زۆر پێشکەوتوە، دوای ئەوەش هەندێك هەڵەی مارکس هەیە کە کاتی خۆشی و ئێستاش هەر هەڵە بوون

وەکو : مارکس هەمیشە لە مەترسی کەمی بەرهەمدا ژیاوە و لای ئەو نەبوونی یا کیفایەتنەدانی بەرهەم هۆکارێکە لە بەرگرییکردنی ئەو لە تەکنەنۆجیا و خاڵی سەرکەوتنی شۆڕشی سۆشیالیزمیشە . دیسانەوە پەرستنی تەکنەلۆجیا و گەشەکردنی سەرمایەداری لای ئەو مەرجی ڕودان و سەرکەوتنی تەواوی سۆشیالیزمە، بەڵام لە هەقەتدا ئەوە وا نییەو ژیانیش شکستی بەو لێکدانەوەیە هێنا. پێناسەی ئەو بۆ کرێکاران کە چینێکی شۆڕشگێڕن، گەر کاتی خۆشی تا ڕادەیەك ڕاست بوو بێت بە حوکمی ئەوەی کرێکاران بارودۆخیان لەو سەردەمەدا لە ئێستا، جوودا بووە. ڕەنگە کاتی خۆی کرێکاران شۆڕشگێڕبووبێتن بەڵام ئێستا تەنانەت لە شوێنێکی سەرکاریشدا هەموویان ناتوانن بۆ ئەنجامدانی چالاکییەکی یەکبگرن تەنانەت لە تەنها ڕۆژێکی مانگرتنیشدا. کرێکاران پارێزەریی تەواوی ئەم سیستەمەن، ئەوەی کە لای ئەوان گرنگە لەدەستنەدانی کارەکەیانە هەتا ئەوە لەسەر حسابی کوشتنی ملیۆن کەسانی وڵاتانی دیکە و وێرانکردنی خاکیشیان بێت. ئەمەش لەمڕۆدا زۆر بە ئاشکرا دەبینین . دیسانەوە کردنی کرێکاران بەڕێ چەقی لابەلاکردنەوەی هەموو کێشەکان هەڵەیەو ئێمە سۆڤیەتی کرێکارانمان ناوێت و کۆمیتەکانی ئەوان دەبنەوە بە بەشێك لە دەسەڵات، لەمەشیاندا مارکس دەسەڵات و ناوەندگەرایی ویستووە ، کە بەڕای من ڕاستنەبووە . مارکس و مارکسییەکان باوەڕیان بە شۆڕشی سیاسی واتە دەسەڵاتگرتنە دەست ، هەیە، بەڵام شۆڕش دەبێت شۆڕشی کۆمەڵایەتی بیت و لە بنی کۆمەڵەوە دەستپێبکات هەمو لایەنەکانیش بگرێتەوە، ناشتوانرێت بە تەنها قسە لەسەر کێشەی چینایەتی بکەیت بۆ ئەوەی کە هەدەفیش لە هیراشییەتیش لە هەموو بوارەکانی کۆمەڵدا بگریت. دەبێت ئەوەش بزانرێت کە بایاخنەدان بە پرسی ئیکۆلۆجی، قسەکردن لەسەر شۆڕش مەحاڵە . لە مەسەلەی دابەشکردنی قۆناغی سۆشیالیزم بە سۆشیالیزم و کۆمینیزم و کە دواتریش ‘لینین و ستالین’ باشتر و وردتر تیورەکەی ئەویان نەخشە کێشایەوە و کۆمەڵی بەشەرییەتیان بە 5 قۆناغ دابەشکرد ، کە گوایە بۆ ئەوەی کۆمەڵی سۆشیالیزم بنیات بنرێت دەبێت ئەم قۆناغانە ببڕێت و کۆمەڵ بە سەرمایەداریدا تێپەڕ بکات، بەمەش گەورەترین زەربەیان لە بزوتنەوەی سۆشیالیستی دا. هەر ئەمەش بوە هۆی دروستبون و گرتنەبەری ڕێگای گەشەکردنی ناسەرمایەدارییانە ، حکومەتی شەعبی، گەلیی ، کرێکاریی نیشتمانی هتد. سەبارەت بە ناوەندگەرێتی و بە پیشەسازیکردنیش بۆ گەیشتن بە سوشیالیزم، واقیع سەلماندی کە مارکس دیسانەوە هەڵە بوو.